[illegible]

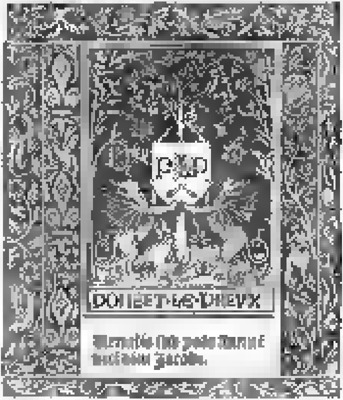
DONEET·LE·DIEUX

¶ Incipit liber de temperantia.

Circa temperã-tiam Cardinalem virtutem. Queritur primo Utrũ temperantia sit virtus specialis. Arguitur q̃ non. Uirtus que est circa id quod est omni virtuti commune non est virtus specialis: sed temperantia est circa id quod est omni virtuti cõmune: ergo temperantia nõ est virtus specialis. In oppositũ sunt omnes autores moralis phie qui ponunt tẽperantiã specialem virtutem. ¶ Notandum q̃ temperãtie nomen accipitur tripliciter. Uno modo vt significat omnẽ moderationem et temperiem quã ratio ponit in humanis operationibus et passionibus / et quia hec moderatio omni virtuti communis est: quia omnis virtus habet modum ꝑ circunstantia / ideo hoc mõ temperantia nõ est virtus specialis sed cõmunis. Uult tamẽ Tho. q̃ tẽperãtia differt a fortitudine ratione / etiam sicut vtraq; sumitur vt virtus cõmunis. Nam tẽperantia retrahit ab hijs que cõtra rõem appetitum alliciunt. fortitudo autem impellit ad ea sustinẽda vel aggrediendu ꝑpter q̃ homo refugit bonũ rationis. Hec opinio nõ michi placet. ¶ Et arguo primo sic contra eam. fortitudo sm q̃ hui9 modi habet modũ ponẽ timori terribilium / et audacie ausibiliũ / ergo fortitudo sm q̃ fortitudo est temperantia hoc modo accepta. Secundo aut operatio que est a fortitudine secundũ q̃ fortitudo habet circunstantiam debiti modi / aut non si non / g̃ non habet operatio secundum q̃ a fortitudine est q̃ sit bona et virtuosa. si sic / ergo fortitudo scd̃m q̃ fortitudo est tẽperantia. Tercio ausibile contra rationẽ trahit appetitum ad hoc q̃ subeat pericula belli / aut ergo moderatio huius fit per fortitudinem secundũ q̃ fortitudo: vel secundũ q̃ temperãtia si scd̃m ergo non est fortitudo secundũ q̃ fortitudo medio critas iter timores et audacias nec inter terribilia et ausibilia: si sic: ergo fortitudo secundũ q̃ fortitudo facit vt ea que alliciũt appetitum in pericula belli / non alliciãt ipsum contra rationem. ¶ Secundo modo accipitur tẽperantia strictissime / et sic temperantia est moderatiua delectationum et tristitiarum gustus et tactus: quomõ accipit eam Aris. tercio ethicorũ. ¶ Tercio modo accipitur temp̃antia pro habitu moderatiuo delectationũ et tristitiarũ nõ arduarum: dixi aũt nõ arduarũ vt temperantia contineat sub se mansuetudinem / liberalitatem / modestiam / affabilitatẽ / veritatem / eutrapeliam / et vt per illud differat a fortitudine secundum se et secundũ omnes species suas / cui conuenit moderare delectationes arduas et paucis hominibus conuenientes. q̃ si alicui non placeat ista restrictio excogitet ipse aliam per quam differat temperantia a fortitudine cardinali virtute / et continuat virtutes quas diximus / aliosquin talis sciat se non diffiniuisse temperantiã cardinalem virtutem. Ex quibus patet q̃ diffinitio illa quã dat Augus. li. de libero arbitrio ca. ix. ¶ Temperantia est affectio cohibens appetitũ ab hijs rebus que turpiter appetuntur: nisi sub itelligatur cõiter ab omnibus: aut nõ arduis erit omni virtuti morali communis. Similiter idem dicitur de illa quã ipse dat lib. lxxxiij. q̃ conclusionũ cum ait. Temperantia est refrenatio cupiditatis ab iis q̃ tpaliter delectant. Idem est de temperantia de quã dicit libro de moribus ecclesie cum ait. Omne officiũ temperantie est exuere veterem hominẽ et in deo renouari et cõdemnari omnes corporeas illecebras laudẽq; popularẽ / totũq; amorem ad inuisibilia et diuina conferre. vbi constat cõtineri omnem penes actum moralium virtutum / et ita in omnibus his vel accipitur temperantia primo modo / vel si tertio mõ restringenda sunt restrictione supradicta aut alia cõsimili. Ambrosius autẽ libro de Jacob ait. Temperantia est virtus metamẽta gule ceterasq; mundi cupiditates / passiones motusq; cohibens. q̃ ibi vel diffinit temperantiam primo modo dictã / vel per hoc additum mũdi intelligit passiones vulgares nõ arduas sed cões. Dubium aũt est de diffinitione Tullij quã ponit in fine primi rethoricorum dicens q̃ temperantia est in libidinem atq; alios non rectos impetus animi firma et moderata dominatio. Constat aũt q̃ presũptuosus vanus et superbus patiuntur non rectos impetus / et ideo difficile est videre qua particula hec diffinitio faciat differre temperantiam a fortitudine. ¶ Aliqui aũt ad defensionẽ hui9 diffinitionis dicunt primo q̃ libido accipitur tripliciter. ¶ Uno modo pro placentia dulcedinis ex delectabili innato circa gustũ et tactum: quia alij sensus non habent delectationẽ nisi ꝑ accidẽs. Secundo modo accipitur pro omni placentia ex cõuersione actuali ad bonum cõmutabile. Tertio modo accipitur ꝑ mala dispositione relicta ex peccato secundũ quam de facili inclinamur in bonũ cõmutabile / et hoc modo accepit Augus. qñ dicit q̃ omne peccatũ est ex libidine hoc intellectum vniuersaliter / videtur impossibile / nã si libido est mala q̃litas relicta ex pctõ Tunc quero de illo peccato / aut ipsum est ex libidine aut non. si sic / tunc ante ipsum fuit peccatum. Et tunc quero. si sit ex libidine et arguã vt prius. q̃ si ꝓcedatur erit processus in infinitũ / nec erit dabile primũ peccatũ: si nõ ergo falsum est dictũ Augustini dicentis. Omne pctm̃ est ex libidine q̃ si dicas q̃ intelligit de peccato posteritatis ade: quia quodlibet eius pctm̃ est ex libidine et fomite originato ex peccato primi parentis. Contra seclusa q̃cunq; inclinatione fomitis adhuc potest in nobis cadere peccatũ igitur. Antecedens ꝓbat quia per peccatũ ade nullam peccabilitatẽ perdidim9: sed infecti sumus vna noua quam non habuit: que est inclinatio fomitis: ergo sicut adam ante peccatum fuit peccabilis sine quacũq; inclinatiõe fomitis etiã

A. ij.

Tres acceptiones tẽperantie

Impugnat. Burida. Thomã in dfa fortitudinis et temperantie.

Augustinus

Applicatio diff. nitionũ tẽperantie ad suũ propositum

Ambrosius

Tullius

Triplr accepit libido.

em et nos. quia illam peccabilitatē nō ꝓdidimus ergo sequitur ꝙ potest in nobis causari peccatū sine libidine id est sine hoc ꝙ ad illud moueat mala dispositio et qualitas inducta per peccatū primi hominis: sed hec aliena sunt a presenti materia. Dicūt ergo isti ꝙ Tullius accepit libidinem primo modo Et quia addit Tulli. atq3 alios non rectos impetus quod videatur extendere temperantiam ad actus fortitudinis. Ideo dicunt ꝙ impetus non significat omnē inordinatum motum: quia mot9 in arduū non est ex impetu sicut motus in delectabile: immo difficultas que est circa illud arduum vt dicunt retrahit ab impetu. Unde impetus precipue est delectabilis trahentis ad subitū motū ex seipso

Impetus duplex

¶ Uel vt dicunt aliter dicendum est. ꝙ duplex est impetus. scilicet ex precipitatione potentie/ et ex vehementia obiecti trahentis primo modo fit impetus ire. Secund9 autem ex communiter concupiscibili ¶ Ista videtur michi non solū voluntaria: sed etiam cōtra rationem et experientiam. Nam timor periculorū bellicorum licet non faciat impetum in actum fortitudinis sed ab eo retrahat. facit tamen impetū in fugā inordinatam. et amor victorie facit impetū in actum pugne etiam non rectum. amor preterea honoris facit impetum multum violentum in graues administrationes et in ꝓcurationē fallacium artium quibus faciliter honores / dignitates et officia ꝓcurātur/ ideo nisi addatur impetus non arduos aut aliud simile. non video in illa diffinitione aliquid per quod differat temperātia a fortitudine.

Distinctio quatuor virtutū cardinaliū secūdum Burida.

¶ Est autem alius modus dicendi quem ponit Buridanus multum subtilis. dicit enim ꝙ virtutes ab aliquibus distinguunt ex distinctione obiectorū/ et hec vt dicit est artificiosissima distinctio quā secutus est Aris. Ab aliis autem distinguunt per diuersas proprietates quas omnes vna queq3 virtus obseruat circa propriū obiectum/ et hoc modo distinguendo vt dicit posuerunt Seneca et Tullius quatuor virtutes cardinales: quarū vna firmat animū in ope bono cōtra difficilia et est fortitudo que est ꝯmunis omni operi virtuoso quia secūdo ethicorum. circa difficile est ars et virtus. Secunda moderat excess9 et defectus in actionibus et passionib9 et operationibus et est temperantia: que etiam cōmunis est omni operi virtuoso: cum in omni opere virtuoso possit esse superhabundantia et defectus et mediocritas. Tertia mensurat actiones et operationes que sunt ad alios et ad bonum commune dirigit et hec iusticia que etiam cōmunis est omni virtuti. Quarta que determinat medium in omni virtute. et hec dicitur prudentia. et etiam omni virtuti cōmunis est. Ista opinio quamuis videatur subtilis videtur tn̄ michi ꝯfundere omnes doctrinam de moribus

Impugnatio Buri. et bīt thome distinctione virtutū cardinaliū.

¶ Arguo sic. nulla distinguitur ab inuicem per ea que cōmunia sunt omnibus illis distinctis: sed quodlibet horum est omnibus istis virtutibus cardinalibus commune: ergo virtutes cardinales non distinguntur per istas proprietates. Maior est certa. quia omne distinctiuum est proprium. Et minor est opinantis.

¶ Secundo accipio vnam istis proprietatibus puta firmare animum circa difficilia quod etiam secundū se conuenit omni virtuti. Arguo sic. aut conuenit omni virtuti per se: ita scilicet ꝙ temperantia in materia sua firmet animū contra difficilia et iusticia similiter et prudentia et tunc hoc nō videtur esse magis propriū fortitudini q3 aliis neq3 temperantie magis conuenit moderari excessus et defectus q3 aliis virtutibus Tum etiam quia hoc est falsum de actu proprio prudentie: q2 talis actus est actus cognitiuus et iudicatiuus ꝗ non communiter per se aliis virtutib9. immo per prudentiam omnis virtus est conectatrix medii sui/ aut ergo cōuenit cuilibet alteri virtuti per accidens scilicet per fortitudinem et hoc est aperte falsum quia si sic sequeretur ꝙ nulla virtus posset habere actum secundum omnem circunstantiam bonum sine fortitudine/ et nulla sine temperantia/ sed oporteret ꝙ omnes virtutes ad actū vnius virtutis concurrerent. Tum secundo quia sequeretur ꝙ temperantia secūdum ꝙ tēperantia non firmaret animum contra difficilia que impediunt a recto vsu delectationum gustus et tact9 nec fortitudo secundū ꝙ huiusmodi esset mediocritas inter audacias et timores. nec inter excessum timendi et defectum timendi: nec inter excessum audendi et defectum audendi

¶ Tercio aut quālibet virtus est circa materiam quālibet: aut cuilibet virtuti respondet sua propria materia: si primū tunc est virtutes nō distinguuntur per materiam sed distinguunt per actus circa materiam. Indubitanter sequitur inconueniens illatū in precedenti ratione. scilicet ꝙ nullus erit actus virtutis nisi ad ipsum causandū cōcurrāt omnes quatuor virtutes Tum secundo quia multe sunt operationes virtutis que non sūt ad alterum: ergo saltem ad tales non concurrit iusticia Antecedens p3 de vi cibi et pot9: de appetitu honoris et glorie

¶ Quarto si sic sequeret ꝙ sola temperantia esset virtus sed cōsequens est falsū. Et patet cōsequētia quia posito actu temperantie omni alio remoto opus est virtuosū. q2 mediat inter superabundantiā et defectum. cōsequētia tenet: quia si est vituperabilis deficit aut superabūdat. ergo si nec deficit nec superabundat sed mediat: non est vituperabilis

¶ Quinto omnis virtus inclinans ad moderate agendum inclinat ad superandū omnē difficultatem que nata est impedire hmōi moderatā actionem: sicut quantum grauitas inclinat deorsum tātum inclinat ad superandum omne illud quod impedit motū deorsum. et inde est qd graue positum supra trabem frangit eam. Tum etiam q2 quecunq3 inclinant in motus contrarios vel quietos inclinant ad seinuicem vincendū sed difficultas inclinat ad motum contrarium moderationi et temperantia ad ipsam moderationem qui sūt motus contrarii: ergo tēperantia inclinat per se ad superandum difficultatem et pugnādum contra difficilia in materia sua. Confirmat quia tūc illud Aris. omnis virt9 est circa difficile nō verificaretur nisi de vna virtute scz de fortitudine Ex quibus patet ꝙ non potest dici. ꝙ quelibet vir-

tus sit circa quamlibet materiam. Si autem dicatur q̃ cuilibet virtuti respondet sua ppria materia. Tunc arguitur sic. Cuilibet virtuti respondet sua propria materia: ita q̃ vna nõ agit ĩ materia alteri᷒: ergo cuilibet virtuti correspõdet oĩs proprietas requisita ad hoc q̃ actus sit bonus et laudabilis: ergo temperãtie cõuenit superare difficilia ĩ materia sua. Hic autem nõ volo comprehendi pprietates sumptas ab actibus cognitiuis quia cuilibet virtuti sua prudentia correspondet sicut et sua materia. ¶ Or si dicat q̃ iste proprietates non dicuntur distinguere istas virtutes: sic q̃ proprietas cõueniens fortitudini cõueniat omnib᷒ alijs p fortitudinẽ: sed sic q̃ superare difficilia dicit̃ proprietas fortitudinis eo q̃ maxime cõuenit fortitudini ⁊ moderare inter superabundãtias ⁊ defectus maxime cõuenit temperantie ⁊ sic de alijs. Hoc non potest bene sustineri. Tum primo quia proprietas prudentie que est determinare medium conuenit prudentie: ⁊ per prudentiam cuilibet virtuti. nullis em̃ virtus inuenit in materia sua mediũ nisi prudentia: quia inuentio medij ⁊ dictamen de circunstantijs sine quo nõ est recta inuentio medij est actus habitus cognitiui. Confirmatur quia si proprietas prudentie cõuenit p se alijs virtutibus: aut cõuenit prudentie in aliqua certa materia: aut in qualibet: aut in nulla. nõ in aliqua certa tantum/ qz nullius virtutis materia plus est propria prudẽtie q̃z alterius. Si in qualibz habetur intentum. si in nulla ergo actus ille nõ sibi cõuenit: cum actus inuentiuus medij nõ possit esse nisi in materia. Secundo arguo de duabus scilicet de superare difficilia: ⁊ de moderare excessus et defectus: ⁊ suppono q̃ si alie sint similes q̃ argumentum ita curret de alijs. Arguo sic. Superare difficilia nõ pl᷒ conuenit fortitudini q̃z temperantie ⁊ iusticie/ nec moderare excessus et defectus magis conuenit temperãtie q̃z fortitudini aut iusticie igitur distinctio ista nulla. Antecedens pbat᷑. qz si plus conuenit fortitudini supare difficilia q̃z alijs/ aut plus cõuenit fortitudini in materia sua et hoc nõ conuenit alijs in materia fortitudinis aut in materia aliarũ virtutũ. et hoc non. qz nõ cõuenit fortitudini superare difficilia in materia aliarũ virtutũ. Sed dices forte q̃ fortitudini magis conuenit in materia sua supare difficilia q̃z temparantie in materia sua. Contra hoc arguitur sic. Q̃ztamcunq̃ inclinationem facit fortitudo ad superandum difficilia in materia sua/ tantam inclinationem facit temperantia ad superandũ difficilia in materia sua ergo fortitudo nõ magis inclinat ad superandum difficilia in materia sua q̃z temperantia in materia sua. Antecedens probatur: quantamcunq̃ vim et impetum in actum suum facit fortitudo, tantam facit et temperantia: sed constat q̃ vbi occurrunt difficilia superãda neutrius actus potest esse nisi superentur difficilia: ergo quantamcunq̃ inclinationem facit fortitudo ad superandum difficilia: tantam inclinationem facit temperantia in materia sua. Secundo, quotienscunq̃ in duabus aut pluribus virtutibus sunt duo actus subordinati equaliter. quantamcunq̃ inclinationem facit vtraq̃ virtus in principalem tantã inclinationem facit vtraq̃ in eum qui subordinatus est sed tam in fortitudine q̃z in tempantia actus superandi difficilia subordinatur moderationi inter supabundantiam et defectũ equalr̃: quia vero bic̃ ideo tantuz supantur difficilia vt habeatur actus medius inter superabundantiã et defectũ ita q̃ si potest haberi iste actus medius sine superando difficilia: quia forte nulla difficilia occurrerent superanda non esset opus superatiõe difficilium sicut contingit in temperãtia sm̃ gradum tempantie: et in fortitudine sm̃ gradum tempantie. Tum etiam quia videmus q̃ audax superat difficilia ptinentia ad fortitudinem quia tamen non insequit̃ mediũ inter supabundantiã et defectum ideo vituparamus ipm̃ ex quo vt videt̃ indissolubiliter pz q̃ actus supandi difficilia in fortitudine subordinatur moderationi inter habundantiã et defectum. ¶ Ex his arguo sic. aut igit̃ fortitudo ⁊ tempantia equaliter se habent ad huiusmodi actum moderãdi: et tunc equaliter se habebunt ad actum subordinatum qui est superare difficilia aut inequaliter et tunc aut hoc magis conuenit fortitudini q̃z tempantie: ⁊ hoc est contra te qui dicis q̃ superare difficilia magis conuenit fortitudini et moderare inter superabundantiaz et defectum magis conuenit tempantie: aut econtra magis ɔuenit tempantie q̃z fortitudini: ergo actus subordinatus scz superare difficilia magis cõuenit tempantie q̃z fortitudini. ¶ Or si dicas q̃ fortitudo dr̃ esse magis circa superationẽ difficilium quia difficilia que superat sunt maiora qz sunt pericula mortis. Tunc arguo sic fortitudinem magis esse circa difficilia nõ est aliud q̃z fortitudinez esse circa magis difficilia: ergo sic distinguere ⁊ distinguere hmõi virtutes nõ est aliud q̃z distinguere eas per obiecta. Nam maxime terribilis sunt alia obiecta a non maxime terribilibus et difficilibus: ergo male dicit Buridanus cum ait. q̃ Seneca ⁊ Tullius ponentes quatuor virtutes cardinales non distinxerunt eas per obiecta: sed per quasdã pprietates. Secundo si fortitudinem esse magis circa difficilia non est aliud q̃z eam esse circa magis difficilia. Quero quid sit temperantiaz magis esse circa moderationem inter superabundantiam et defectum/ aut est eam esse circa ea que difficillima sunt ad moderanduz aut que facillima ad moderandum / aut circa ea quorum moderatio est maxime necessaria. non primũ: quia difficultas moderationis prouenit ex difficultate retrahentium: ergo vbi retrahentia sunt difficiliora: ibi moderatio est difficilior sed per te retrahentia ab actu fortitudinis sũt difficiliora: ergo in fortitudine moderatio est difficilior. Nec secundum. quia nunq̃z ɔsurgit virtus ex facilitate sm̃ q̃ hmõi. Tũ scd̃o, quia videmus plures incidere in inmoderationem oppositã temperantie q̃z in alias inmoderationes. Nec tertium quia in omni virtute supabundantia et defectus equalit̃ egent moderatione. Tuz scd̃o quia nũq̃z consurgit virtus ex hac preelse q̃ aliquid magis

Solutõ dñi Thome

Solutõ dñi Thome

vel minus venit in vsum. Tum tercio quia scdm veritatẽ hoc nõ esset distinguere temperãtiam ab alijs nisi per obiecta. quia scz tẽperãtia est circa ea quoꝝ moderatio est magis necessaria. ex eo q est nobis frequentior vsus eorum que moderanda sunt per eaz: et talia moderabilia sũt illa que vocauimus non ardua. Ex istis patet q ista distinctio virtutum licet multis videatur pulchra et subtilis/non potest rationabiliter defẽdi. Ideo michi melius videtur esse sequendum q a principio questionis dictũ est: scilicet q tẽperantia virtus cardinalis distinguitur a fortitudine. quia ipsa est circa delectationes et tristicias quorum moderatio non est ardua. Fortitudo autem est circa ea que ardua sunt et plena magnis laboribus et periculis sicut supra dictuz est. Pro responsione ad questionẽ sit prima cõclusio. ¶ Temperantia tertio modo dicta est virtus. Probatur omnis habitus inclinans habentem ad tenenduz mediũ inter superabũdãtiã et defectũ vituperabiles est virtus: sed tẽperantia est huiusmodi igiẗ. Minor probaẗ. quia delectationes quarũ moderatio nõ ẽ ardua contingit magis cõcupiscere q̃z opz/ et magis tristari q̃z opz de earũ absẽtia. Contingit etiã minus cõcupiscere eas q̃z opz/ et per tẽperantiaz concupiscimus et fugimus eas scdm q oportz/ et scdm q recta ratio dictat: igiẗ. ¶ Scda conclusio. Tẽperãtia primo mõ nõ est virtus specialis. Patet satis ex predictis. ¶ Tercia conclusio. tẽperãtia tercio mõ est virtus specialis. q sit virtus probatũ est. q specialis probatur. quia habet materiã speciale scz delectationes et concupiscentias quaruz moderatio non est ardua/ et tristicias oppositas. Differt enim a prudẽtia per hoc q est habitus electiuus. Differt a iusticia per hoc q est circa delectationes et tristicias/ et differt a fortitudine per hoc q est circa ea quorum moderatio nõ est ardua. ¶ Contra primam conclusionez arguitur sic. Nulla virtus repugnat inclinationi nature eo q in nobis est naturalis inclinatio ad virtutem: vt dicitur secundo ethicorum: sed temperantia retrahit a delectationibus ad quas natura inclinat vt dicitur scdo ethicorũ: ergo tẽperãtia nõ est virtus. Scdo. Virtutes sũt cõnexe adinuicẽ: sz multi habẽt tẽperãtiã q̃ nõ hñt alias virtutes. nã multi inueniunẗ tẽpati qui sunt auari vel timidi. Tercio. secundũ Aris. tẽperantia est minus circa tristicias q̃z circa delectationes: ergo nõ cõsistit in medio: ergo ipsa non est virtus. Cõsequẽtia pz quia omnis virt⁹ cõsistit in medio. Ad pmã rñdet beatus Tho pcedẽdo maiorẽ et negãdo minorẽ. quia natura nõ inclinat nisi ad delectatiões scdz rationẽ homini cõuenientes et a talibus nõ retrahit tẽperãtia: sz potius ad eas inclinat ipsa aũt retrahit a delectationibus bestialib⁹ ad quas nõ inclinat natura. Põt huic addi solutio Burl. q per naturam possumus aliqñ intelligere que p lõgã cõsuetudinẽ trãsierũt in naturã et hoc mõ virtus bene inclinat cõtra naturã. ¶ Scdo mõ possumus intelligere qualitates quasdã indiuiduales nobis ingenitas q̃ nõ cõsequunẗ totã spẽz humanã et hoc mõ virt⁹ pt naturã aliqñ inclinat. Tercio mõ possum⁹ intelligere materiã vel formã et etiã q̃litates ac dispositiones necessario totã humanã spẽm cõsequentes et hoc mõ nulla virtus inclinat cõtra naturam. Et de ista natura videẗ intelligi solutio Tho. cõstat enĩ q virtus frequenter inclinat cõtra impetũ et inclinationem quã faciũt alique qualitates ingenite sed quia operatio in quã inclinat non est contraria inclinationi quã facit natura aut qualitates eius secũdum rõnẽ sue speciei ideo operatio virtutis nec violenta nec contra naturã dicenda est. Ad scdãz respondet beatus Tho. q illi qui carẽt alijs virtutib⁹ nõ hñt temperantiã quia non habẽt prudentiã qua carẽt oẽs viciosi et si operantur actus prudentie hoc faciunt ex quadam naturali dispõne sm q virtutes quedam imperfecte naturaliter insũt hominib⁹. Ista solutio non placz michi sed quia depẽdet ex ea questione que est de cõnexione virtutũ ideo nichil ad presens. Ad formã ego nego antecedẽs nã hoc est expressissime contra. Cal. i collationib⁹. ¶ Ad terciã cõcesso antecedẽte nego consequẽtiam qz cõsistere in medio non est equaliẗ esse circa vtrumqz extremorũ: sed est circa vtrũqz extremoꝝ esse electiuũ et operatiuũ cõformiter ad dictamẽ recte rõis vt tamen clarior sit solutio potest distĩgui maior scz q tẽperantia minus est circa tristicias q̃z circa delectationes vno sensu est q temperantia minus i. imperfectius est operatiua circa tristicias q̃z circa delectatiões et sic negaẗ. Alio modo q minus id est infreq̃ntius est circa tristicias q̃z circa delectatiões qz nõ taz frequenter occurrit materia vtendi tẽperantia circa tristicias q̃z frequẽter occurrit circa delectatiões et sic cõcediẗ cum quo stat q sit electiua mediũ circa vtrasqz. ¶ Contra terciã acceptionẽ tẽperãtie arguitur sic. si sic sequereẗ q temperantia nõ solũ esset circa delectationes et tristicias tact⁹ et gustus: sz etiã circa delectationes aliorũ sensuũ visus auditus olfactus/etiam circa delectationes intellectus: sed cõsequẽs est falsũ. igiẗ. pz cõña quia multe tales delectationes sũt non ardue et circa eas cõtingit superabundare et deficere viciose: ergo hitus electiuus mediũ circa has erit virtus sed nõ est alia virtus q̃z tẽperantia: igiẗ. Tũ scdo qz tales delectationes et maxime visus magis nate sunt capere ingenĩũ viciosũ q̃z cetere cũ sensũ visus sz Aris. pl⁹ ceteris diligam⁹. Tum tercio qz videm⁹ multos luxuriose delectari in aspectibus mulierũ non tñ scdz q visus referẗ ad tactũ sed etiã secũdũ se quia alias luxuriosus nõ magis delectareẗ i visu vnius mulieris q̃z alterius nisi inq̃ztum per visũ iudicatur esse dulcioris tactus: sed cõña est falsuz igiẗ. Minor pz qz si mulier esset turpis q̃z tñ cum qz esset lenissima tactu nõ ita delectareẗ in ea. Tum quarto. qz Tulli. diffiniens temperantiaz dicit q est rõnis in libidinẽ atqz in alios non rectos impetus animi firma et moderata dñatio: sed cõstat q non solum circa tactum et gustum sunt non recti impetus immo etiam circa visum et alios sensus quin etiã circa intellectũ: igiẗ. Tũ quinto pz per senecã libro de quattuor virtutibus capit. de temperantia dicentem. Sit continens es cunctis esto benignus/nemini blandus. paucis familis

Prima pclo

Scda pclo

Tertia pclo

Triplex acceptio nature ex Burl.

Quid virtute cõsistere in medio

Cõtra terciã acceptionẽ tẽperantie q̃ est auctoris

aris omnibus equus: sed hec non tm̄ habent locum circa delectationes gustus et tactus: falsitas autem consequentis probatur. quia pari ratione esset circa delectationes in pecunijs in honorib⁹ in ludis et omnib⁹ alijs quod falsū est/cum circa tales ponantur alie virtutes speciales. Tum secūdo quia passiones maxime disparate et nullam penitus habentes cōnexionem non videntur pertinere ad eandem virtutē specialē: sed delectationes que dicte sunt omnino sunt disparate a delectationibus gustus et tactus nec habent vllam cōnexionem cum eis: prime enī eleuant hominem supra morem bestialem: alie non: cum sint nobis et bestijs cōmunes/et hanc rationē innuit Aris. tercio ethicorum tractatu de temperantia cum ait. Nō est autem neqꝫ in alijs animalibus secundum hos sensus delectatio preter secundum accidens tales autem delectationes circa quas temperantia est et intemperantia quibus reliqua animalia communicant seruiles et bestiales videntur. Secundo delectationes in pecunijs pertinent ad magnanimitatem: ergo alique delectationes nō ardue pertinent ad magnanimitatem: ergo temperantia non est circa delectationes omnes non arduas. Antecedens probatur quia dictū est supra ꝙ contemptus externorum bonorū pertinet ad magnanimitatem et in hoc contemptu fundata est humilitas quā ad magnanimitatem pertinere supra diximus. Ad primā dicitur ꝙ circa delectationes aliorum sensuum est temperantia tercio modo dicta accipiendo scꝫ tēperantiā vt est virtus cardinalis secundum ꝙ Tulli. et Senec. et multi alij auctores de ea loquūtur hoc modo enim eutrapelia est pars eius/affabilitas/veritas/mansuetudo/liberalitas quas constat esse circa alias delectationes nec hoc dico ꝓpter rationes arguēdo adductas. Ad primā enim probationem facile est dicere ꝙ circa delectationes visus nisi inquātum ordinant ad tactum vel ad excessum aut defectum alterius virtutis raro contingit viciose superabundare et deficere ita diceret de delectatiōe intellectus. De honoribus respondeo ꝙ moderatio eorum est ardua et ꝑtinet ad magnanimitatē. ¶ De pecunijs dico ꝙ duplex est earum moderatio vna ardua que posita est in contemptu et ista pertinet ad magnanimitatem. alia est non ardua que posita est in recta dispensatione et distributione earum et ista pertinet ad liberalitatem. ¶ Ad secundam ꝓbationē rñdeo ꝙ quantumcunqꝫ magis sensum visus diligamus tm̄ raro in delectationibus eius excedimus excessu moraliter viciose et non pertinente ad tactum et gustum aut ad alias delectationes. Ad terciam dico ꝙ sine dubio visus habet ꝓprias delectationes sine relatione ad tactum et etiam auditus quia tm̄ non sunt notabiliter excessiue aut defectuose nisi inquantum induunt excessum aut defectum secundum ea que pertinēt ad alias virtutes ideo nō necesse fuit huiusmodi excessus sub aliqua virtute reponere. De quarta satis dictum est et de quinta quia Tul. et Senec. loquuntur de temperantia terciomō dicta Ad probationes autē quibus probatur falsitas cōsequentis rñdetur. Ad primā iam satis responsum est. Ad secundam nego maiorem pericula enim bellica et administratio et duorum nullam habent cōnexionem et tm̄ ad eandē virtutem ptinent scꝫ ad fortitudinem cardinalē. similr̄ virginitas et cōiugalis castitas nullā cōnexionē hn̄t et tamen ad eandem virtutem ꝑtinent. Dico ḡ ꝙ ad hoc ꝙ passiones disparate ad eandem virtutem pertineant non requiritur inter eas connexio/sed sufficit ꝙ contineantur sub aliquo cōmuni quod est obiectum adequatū talis virtutis ita est autem ꝙ omnes delectationes quarum moderatio non est ardua sub eodem cōmuni obiecto continentur. Neqꝫ valet auctoritas Arist. ad propositum ꝙ Arist. nō loquitur de temperātia sm̄ ꝙ virtus cardinalis sub se virtutes superi⁹ enumeratas continens: sed distincte a mansuetudine: affabilitate: et sic de alijs eam accipit.

¶ Ad secundam rationem iam satis responsum est. Dico enim ꝙ circa pecunias reperitur aliqua moderatio ardua que vt dictum est posita est in contemptu earū et talis moderatio ꝑtinet ad magnanimitatem. alia est nō ardua et talis pertinet ad liberalitatē. ¶ Cōtra tertiam conclusionem arguitur ad tēperantiā pertinet se integrū ac incorruptū seruare: sed hoc pertinet ad omnem virtutem igitur. Maior est Augusti. libro de moribus ecclesie. Secundo secundum Ambrosium libro de officijs in temperantia maxime tranquillitas animi spectatur et queritur: sed hoc ꝑtinet ad omnem virtutem igitur. ¶ Tertio secundum Tullium in de officijs decorum nequit ab honesto separari et ꝙ iusta omnia decora sunt sed decorum ꝓprie est a temperantia vt idem velle videtur ergo temperantia est cōmunis virtus. Ad istas tres rationes respondet beatus Tho. ꝙ sicut nomen temperantie conuenit omnibus virtutibus excellenter tamen cōuenit virtuti que est circa delectationes gustus et tactus ita integritas tranquillitas et decorum efficiuntur ab omni virtute excellenter tamen et maxime a temperantia. videtur tm̄ michi ꝙ isti autores nō acceperūt temperantiam pro virtute que est tantum circa delectationes gustus et tactus: sed acceperunt eam primo modo vel tercio modo. Primo modo autem tēperantia nō est virt⁹ specialis. Tercio mō vero est virt⁹ specialis et vna de quattuor sꝫ non est ita specialis sicut scḋo mō quia tēperantia scḋo mō est species temperantie terciomodo accepte.

Questio secunda.

Queritur secūdo

Utrum temperantia sit virtus cardinalis? Arguitur ꝙ non temperātia ē circa ea que maxime distant a ratione quia circa delectatiōes bestiales: ergo ipsa non est virtus cardinalis. In oppositum est Gregorius secundo moralium temperantiam inter principales virtutes enumerans. ¶ Notandum ꝙ opinio Thome est ꝙ virtus cardinalis siue principalis dicitur que princi-

B. iiij.

Duplex moderatio affectionū circa pecunias

Cōtra tciā cōclusionē

Diffinitio virtutis cardinalis sm̄ btm̄ Tho.

palius laudat ex aliquo eorum que cōiter requirun-
tur ad rōnem ꝟtutis. et qꝛ moderatio que in omi
virtute reperit̃ ꝓcipue laudabilis est in delecta-
tionibus tactus: tum qꝛ tales delectationes sunt
nobis magis naturales et ideo difficilius est ab
eis abstinere et ꝯcupiscentias eaꝝ refrenare: tum
etiam qꝛ eaꝝ obiecta magis sunt necessaria pre-
senti vite ex hoc ꝯcludit ꝙ tēperātia est ꝟtus car-
dinalis. Ista opinio nō michi placet ꝯtra quā po-
no duas ꝓpositiones. ¶ Prima est non ideo ali- — *Due ꝯclusiones ꝯ Tho.*
qua virtus dr̃ cardinalis qꝛ precipue sibi vendi-
cat aliqd eoꝝ que cōmuniter ad virtutē requirū-
tur. ꝓbata est hec propositio scd̃a ꝯclusione de
fortitudine. Secunda propositio moderatio nō
est precipue laudabilis in delectationibꝰ tactus
probat̃ primo qꝛ scd̃m ea que dicta sunt modera-
tio in his nō est ardua. moderatio vero in his circa
que est fortitudo est ardua: sed moderatio ardua
est semꝑ laudabilior nō ardua igit̃. Scd̃o mode-
ratio in omni ꝟtute ē id qđ potissime laudatur ꝗ
virtus q̄ moderationē laudabiliorē hꝫ est ceteris
excellentior: sed temꝑantia nō est ceteris ꝟtutibꝰ
excellentior imo scd̃m Tho. est omniū infima igit̃
Añs pꝫ qꝛ posita moderatione est operatio lauda-
bilis ea remota nō est laudabilis et quecūqꝫ sunt
laudabilia in ꝟtute iō laudabilia sūt qꝛ ad mode-
rationē ordinata sunt. Tercio moderatio in dele-
ctationibꝰ circa q̄s est tēperantia nō est difficili-
or ceteris ꝗ nō est maxime laudabilis: ꝯña ista vi-
det̃ tenere et fundari in dictis opinantis quia ideo dicit
eā laudabiliorē qꝛ est difficilior. et añs ꝓbat̃ qꝛ si
est difficilior aut hoc est ex seipsa aut ex ꝓhibenti-
bus eā ex his scꝫ q̄ alliciunt ad imoderationē op-
positā aut retrahunt ab huiōi moderatione non
primū qꝛ seclusis ꝓhibentibus allicientibꝰ scꝫ et
retrahētibꝰ nulla remanet difficultas vt ꝑ expiē-
tiam ꝯstat. Si scd̃m tūc arguit̃ sic vbicūqꝫ diffici-
lius est superare ꝓhibentia siue retrahētia a mo-
deratione ibi difficilior est moderatio sed secūdū
Tho. difficilius est vincē retrahētia a bono et mo-
deratiōe rōnis in fortitudine q̄ʒ in tēꝑantia ꝗ mo-
deratio in fortitudine est difficilior q̄ʒ in tēꝑantia.
Cōfirmat̃ ad moderationē hñdā supposito dicta-
mine rōnis opꝫ et sufficit vincē totū retrahens ꝗ
vbi difficilius est vincē retrahens et ꝓhibens ibi
difficilior est moderatio. et hoc supposito ꝙ verū
est ꝙ moderatio nullā difficultatē habeat nisi ex
retrahētibus. ¶ Prima ꝯclusio tēꝑantia nō — *Tres ꝯclusiones principales.*
ideo dr̃ cardinalis qꝛ sibi vendicat aliqđ eo-
rū q̄ principaliter ptinent ad rōnē ꝟtutis in cōi. pꝫ
ex dictis. ¶ Secunda ꝯclusio tēꝑantia nō ideo
est virtus cardinalis qꝛ ipsa vna sit de illis circa
quas sic voluit̃ tota humana conuersatio ꝙ hñs
eas est simpliciter bonꝰ et aliqua deficiente quibus-
cūqꝫ aliis hītis nō est simpliciter bonꝰ pōt ꝓbari
rōnibus quibus hoc probatum est de fortitudine.
¶ Tertia conclusio iō tēꝑantia est virtus car- — *Virtꝰ cardinalis scd̃m auctorem.*
dinalis qꝛ est vna de illis circa quas tanq̄ʒ circa
cardines voluit̃ moralis honestas ꝙ hñs eas hꝫ
potissimos virtutū habitus inclinantes ad actꝰ
oīm virtutū moraliū et eos limitantes et moderā-
tes pōt hec ꝯclo ꝓbari rōnibꝰ quibus illis ꝓcedens fu-
pta de fortitudine ꝓbata est. ¶ Contra terciā ꝯ- — *Contra terciā ꝯclonē*
clusionē arguit̃ sic si temꝑantia est virtus cardi-
nalis aut ergo q̄libet aut aliqua et aliqua nō: nō
q̄libꝫ qꝛ non est verum de qualibꝫ ꝙ ipsa sit vna
de illis quattuor circa q̄s tanq̄ʒ circa cardines vol-
uit̃ etc. nec scd̃m qꝛ non est maior rō de vna q̄ʒ de
alia. Secūdo qꝛ hoc predicatū ꝟtus cardinalis
vel dr̃ de tēperantia et de nulla parte eiꝰ vel de tē-
ꝑantia et qualibꝫ parte eiꝰ vel de tēperātia et ali-
qua parte eiꝰ et aliqua nō: nō primū qꝛ est predi-
catū verificatū de termino ꝑsonaliter supponēte
ergo nō est possibile ꝙ dicat̃ de temperantia et de
nulla parte eiꝰ et nec secūdum nec terciū vt pꝫ ex
precedente argumento. Tercio hoc nomē virtꝰ
cardinalis vel est nomē collectiuū vel non: nō po-
test dici ꝙ sit nomē collectiuū quia non est dabi-
lis quecūqꝫ multitudo pro qua supponat: si non
sit nomē collectiuū tūc cum nō sit terminus scd̃e
intentionis sequit̃ ꝙ si dicit̃ de toto dicit̃ de ali-
qua parte subiectiua. Quarto quia cum dicit̃ ꝙ
tēperantia est virtus cardinalis vel accipit̃ tēpe-
rantia secūdo modo vel tercio mō non scd̃o mō
qꝛ ipsa tm̄ est circa delectationes tactus et gustꝰ
vltra quas multe sūt alie requisite necessario ad
honestatē moralem que nō sunt nec sub hac nec
sub illis tribus contente. Nec [illegible] modo quia ca-
piendo hoc modo tēperantiaꝫ et cōformiter forti-
tudinē et iusticiā scꝫ extēsiue noībus oēs virtutes mo-
rales cōtinet̃ sub his ꝗ iste virtutes non inclinant
ad actus aliarū virtutū nec limitant actus aliaꝝ
virtutū qꝛ preter eas non sunt alie ergo non cōue-
niūt iste ꝯditiones tēperantie tercio mō accepte.
Quinto māsuetudo est pricipalior virtus q̄ʒ tēpe-
rātia igit̃ ipsa magis est virtus cardinalis dicen-
da. añs ꝓbat̃ quia ira circa quā est mansuetudo
est difficilior ad refrenandū q̄ʒ cōcupiscētia circa
quā ē tēperātia qđ ꝓbat̃ sic qꝛ q̄ʒto aliqđ ē ma-
gis īpetuosū tāto est difficiliꝰ ad refrenādū sꝫ ira
est magis īpetuosa q̄ʒ ꝯcupiscentia scꝫ illud ꝓuer-
bioꝝ. xxvij. ira nō hꝫ misericordiā nec erūpēs fu-
ror et impetū spiritꝰ ꝯcitati q̄s ferre poterit? Sex-
to hūilitas q̄ refrenat ꝑsūptionē īmoderatē spei
est principalior q̄ʒ tēperantia q̄ refrenat ꝯcupi-
scētiaꝫ sꝫ hūilitas nō ē ꝟtus cardinalis ergo nec
tēperantia. Añs ꝓbat̃ qꝛ spes est ꝓcipalior mo-
tus animi q̄ʒ desideriū vel ꝯcupiscentia. Septio
delectationes circa quas est ꝯcupiscentia sūt di-
stantissime a rōne ꝗ virtus circa eas existens non
est cardinalis añs ꝓbat̃ qꝛ sūt hoībus et brutis
cōmunes. ¶ Ad primā dicit̃ ꝙ tēperātia est vir- — *Ad primā rationē.*
tus cardinalis et tm̄ nec q̄libꝫ tēperantia est ꝟtus
cardinalis nec aliqua sic et aliq̄ nō sicut sortes est
suppositū creature rōnalis et tm̄ nulla ps est sup-
positū et similit̃ equꝰ vel hō sm̄ aliquos est totū
etherogeniū et tm̄ nulla pars eiꝰ est totū ethero-
geniū: qꝛ nec os nec caro nec sanguis similit̃ ignis
est vnū de quinqꝫ partibꝰ principalibꝰ vniuersi et
tm̄ nulla ps eiꝰ est vna de quinqꝫ pricipalibꝰ ptī-
bꝰ vniuersi et secans extendit̃ a loco sue originis
vsqꝫ ad mare et tm̄ nulla ps secane extēdit̃ a loco
originis secane vsqꝫ ad mare. ¶ Ad scd̃m pꝫ rñsio
per exempla eius data satis apparet ꝙ sunt aliq̄

predicata dicta de termino supponente psonaliter q̄ verificant de toto ꝛ nō de aliqua parte eius. Ad tercium dico qꝫ li virtus cardinalis vel est nomē collectiuū vel satis hꝫ pprietates nois collectiui qr dicit de toto ꝛ nō de aliqua parte eius q̄dam esti nois sunt non proprie collectiua q̄ tn̄ hn̄t pprietates nominis collectiui sicut patuit in exemplo de his noibus fortes secans ꝛ similibus. Ad quartū dico qꝫ accipit tertio mō ꝛ ad pbationē dico qꝫ multe sunt virtutes alie q̄ rate sunt ꝛ q̄ ppter raritatē suā parū cognite fuerūt habēo qꝫ iste quattuor virtutes habꝫ habitꝰ potissimos honesta sē moralē ꝯcernētes ꝛ habꝫ etiā habitus inclinātes cū mediantibꝰ actibus elicitis in actꝰ aliarū virtutum si que alie sint ab illis quattuor. Ad quītū dico qꝫ mãsuetudo ꝯtinet sub temperantia tertiomodo accepta quia est circa passionē cuiꝰ moderatio nō ē ardua. Ad sextaꝫ dico qꝫ spes ē passio respectu cuiuscūqꝫ boni ꝯcupiscibilis desiderati cuiꝰ adeptio estimat de ppe futura ideo nō reducit ad aliquod dictū genus virtutis. Ad aliam dico qꝫ hūilitas non est virtus cardinalis qr non est genꝰ virtutis tale quale dictū est sꝫ ꝯtinetur sub virtute cardinali scꝫ sub fortitudine. Ad septimā distinguo vel distantia subiectiua vel cāsal vꝫ directiui ad directū de pmis sine sic siue nō nichil ad propositū qr actus cōnis trāsit in ea q̄ sunt ꝛ loco et subiecto a se distātia de tertio vero negat imo dico qꝫ loqndo de tali distātia aliqua comagis distant quo habent plura vel fortiora retrahentia a directione et regula rationis. Rō ait te appositum soluta est.

¶ Questio tertia

Queritur tertio

Q vtrū tēpantie sit vna virtus sm̄ spēm. Arguit qꝫ sic quia alias plures essent virtutes cardinales q̄ quattuor qd̄ falsū ē. In oppositū arguit tempantiam qlle ꝛ alie sunt circa obiecta spē distincta ꝗ sunt etiā spē distincte. ¶ Notandū qꝫ sub temperantia virtute heroica multe virtutes ꝯtinent temperantia pprie dicta mãsuetudo/liberalitas/affabilitas/veritas/eutrapelia/modestia. has omnes ꝯcedit beatus Thomas pertinere ad tpantiā pter liberalitatē quā dr ptinere ad iusticiam ꝛ ideo hic pbaremꝰ qꝫ liberalitas magis ptinet ad tpantiā q̄ ad iustitiā nisi hoc pbandū sup esset cū de liberalitate agemus. ¶ Sit ergo pma cōclusio tpantia tertio mō dicta multas sub se tēperātias sp̄e distinctas cōtinet pbat qr cōtinet sub se eutrapeliā ꝛ mãsuedinē sed eutrapelia ꝛ mãsuetudo sp̄e differūt saltem subalterno igit. minor pbat qr plus dn̄e eutrapelia ꝛ mãsuetudo q̄ eutrapelia ꝛ affabilitas. sed eutrapelia ꝛ affabilitas spē dn̄t ꝗ mansuetudo ꝛ eutrapelia sp̄e dn̄t. eodemmō pbat de aliis spēbus. ¶ Scda cōclō verecūdia ꝛ honestas nō sūt ptes integrales tpantie pbatur nō est plꝰ necesse ad actū tpantie refugere turpitudinē contrariā tpantie et amare pulchritudinē eiꝰ q̄ ad fortitudinē refugere turpitudinē et amare pulchritudinē actus fortitudinis sed ppter scdm nō ponunt verecūdia et honestas ptes fortitudinis ꝗ nec ppter primū ponunt ptes teperātie integrales. alie rōnes dabunt cū de his spāliter aget. Scdo verecundia ꝛ honestas si sint virtutes aut passiones sunt cōes omnibus virtutibus cū in materia cuiuscūqꝫ virtutis turpe sit et verecundabile difformare se recte rōni honestū vero se eidē conformare. ¶ Tertia cōclusio modestia/mãsuetudo/affabilitas/eutrapelia/veritas. nō sunt partes potentiales tēperantie. probatur qr si haberent rōnem partium potentialium respectu temperātie hoc ideo esset qr modū illū quē obseruat temperātia circa materiā principalem ille obseruāt circa alias materias minus principales: sed hoc nō igit. minor pbatur quia materia temperantie ꝛ materia aliarū virtutū nullomodo sunt connexe ergo vna non est dicenda principalis et alia minus principalis. tum scdo quia actus ipsius temperantie scilꝫ moderatio nullo modo dependet a moderatiōe aliarū nec econtra: ergo vnus actus nō dicitur magis principalis et alius minus principalis. Scdo. quia si sic sequeretur qꝫ iustitia et fortitudo essent ptes potentiales temperātie: sꝫ cōns est falsum igitur. cōns ptꝫ cōsequentia. quia moderatio in tēperantia sm opinantem est difficilior q̄ in iustitia aut fortitudine ergo ratione huius maioris difficultatis et materia respectu materie et actus respectu actus dicetur magis vel minus principalis. primaria vel secūdaria. quia nō videtur esse assignabilis quecūqꝫ ratio secūda cōnexione que nō reperit: ppter quā ratione vna virtus sit scdaria ꝛ alia primaria nisi ratione materiarū et actuū. et in materiis non potest subesse ratio nisi ratiōe actuū. cum ergo actus moderandi sit difficilior sm opinantē in temperantia q̄ in fortitudine et iustitia: sequitur qꝫ erit ordo inter materias et materias et inter actus et actus: et per consequens iste dicentur partes potentiales respectu illius. Tertio. quecumqꝫ se habent vt pars potentialis et totū: hoc ideo est. aut quia certum modū subordinationis habens respectu vnius actus. aut respectu actuū subordinatorū: sed hoc est falsū. Tum primo quia hec nō sufficiunt. Tum scdo quia teperantia ꝛ ille virtutes ad vnū actum vnū et eundē subordinantur Tum tertio. quia nec actus illarū subordinantur actibus temperantie. Quarto quia si sic sequeretur qꝫ affabilitas/veritas/et eutrapelia essent partes potentiales mansuetudinis: sed cōns est falsū igitur. cōns patet. pña. quia materia circa quam est mansuetudo est principalior q̄ materie aliarū. et moderatio eius est difficilior q̄ moderatiōe aliarū. Quinto quia videtur multis qꝫ moderatio mansuetudinis sit difficilior q̄ temperātie: cum ira maioris sit impetus. nec valet dicere qꝫ non ē tante durationis. hoc enim falsum videtur de iracundis quos Ar. duros appellat ¶ Quarta cōclusio predicte virtutes sunt partes subiective temperātie tercio modo dicte. pbatur cuilibet earum cōuenit diffinitio tēperantie tercio modo dicte. qd̄ patet per singulas diffinitiōes sive a Tullio sive ab

Marginalia: Spēs temperātie vnē virtus cardinalis. — Pria cōclo — Scda cōclo — Tertia cōclusio. — Qrta cōclo

Ambrosio siue ab Augustino date sint quas su-
pra recitauimus. Sed dicet Thomas q̄ ille diffi-
nitiones sunt diffinitiones temperantie p̄rio mo-
do quo sez dicit temperantiā accipi nō s̄m anto-
nomasiā: sed s̄m cōitatē significationis sui nobis qȝ cō
cedo de quibusdā descriptionibus nō tn̄ de oībus
quia non est verisimile q̄ illi auctores qui diui-
dunt virtutē in quattuor: postea diffiniant tēpe-
rantiā mēbrū diuisionis diffinitiōe cōuenientē oī
bus aliis membris hoc cū esset nimis incrudite
factum. Scd̄o Seneca et Tullius et Ambrosius
diuidentes virtutē in quattuor sub hac diuisiōe
oēm v̄tutem cōprehēdere voluerūt. sed cōstat q̄
virtutes que dicte sunt nec sub prudentia nec sub
fortitudine: nec sub iusticia cōtinent̄ ergo cōti-
Quinta conclusio. nentur sub temperantia. ¶ Quinta cōclusio. di-
stinctio illarū partiū tēperantie quas Thomas
potentiales vocat nō videt̄ ab eodē cōueniēt̄ as-
Distinctio ptiū tēperātie secundū btūm Tho. signata. ¶ Pro quo ē aduertendū q̄ btūs Tho.
p̄ distinctione istarū partiū ita dr̄. Quecūq̄ v̄tus
moderationē operat̄ in aliq̄ materia a delectatiō
nibus tactus et refrenationē appetitus in aliqd
tendētis pōt poni pars tēperātie sicut v̄tus et ad
libita q̄ qdē ꝯtingit tripl̄r. Vno mō in īterioribꝰ
motibus animi. Alio mō in exterioribꝰ motibus
et actibꝰ corporis. Tertio mō in exterioribꝰ rebus.
Inueniunt̄ aūt tres motꝰ animi tēdētes in aliqd
preter motū cōcupiscentie quē moderat̄ et refre-
nat tēperātia. Primꝰ est motꝰ volūtatis cōmote
ex īpetu passiōis et hūc motū refrenat cōtinentia
ex qua fit vt licȝ hō īmoderatas ꝯcupiscētias pati
at voluntas tn̄ nō vincat̄. Alius motꝰ interior in
aliqd tendēs est motus spei et audacie que ipsam
cōsequit̄: et hūc motū moderat̄ humilitas. Ter-
tius est motus ire tendens in vindictā quē refre
nat māsuedo siue clemētia. Circa motus aūt et a-
ctus corpales moderationē facit modestia quā
Andronicꝰ in tria diuidit. s. ad q̄rū p̄mū ptinet di-
scernere qd faciēdū: qd q̄ dimittēdū: et qd q̄ ordi
ne sit agendū: et q̄ztū ad hoc ponit bonā ordina
tionē. aliud est q̄ hō in eo qȝ agit decentiam ob-
seruet: et q̄ztū ad hoc ponit ornatū. Tertiū aūt est
ī colloquiis amicorū vl̄ q̄buscūq̄ aliis et q̄ztū ad
hoc ponit̄ austeritas. Circa exteriora v̄o duplex
est moderatio adhibēda. p̄mo qdē vt superfluis non
requirant̄: et q̄ztū ad hoc ponit̄ a Macrobio percitas
et ab Andronico p̄ se sufficiētia. Scd̄o aūt vt hō
nō nimis exq̄sita requirat. et q̄ztū ad hoc ponit Ma
crobiꝰ moderationē. Andronicꝰ v̄o simplicitatē.
Improbatio distinctionis p̄dicte hec Thome. ¶ Hec opinio in multis deficit. Pri-
mo in hoc q̄ dicit q̄ quecūq̄ v̄tus moderationē
operat̄ ī alia materia etc. q̄ cū oīs v̄tus moralis
alia a tēperātia opet̄ moderationē in alia mate-
ria a tpantia oīs v̄tus moralis: alia a tpātia cēt
pars tpātie. Scd̄o defic̄ in hoc q̄ dic̄ q̄ ꝯtinētia mo
derat̄ motū volūtatis cōmote ex īpetu passiōis et
cū ipse p̄fecit q̄ loquit̄ de alio motu ab illo quē
moderat̄ tēperātia vellē bn̄ scire q̄s motus mode
rat̄ cōtinentia. Secūdo volo q̄ tēperātia mode-
ret̄ aliquos motus aut tūc vel parū aut voluntas
est cōcitata illis motibus vel nō: si nō: ergo non ha-
bet illos motus: si sic: ergo nō solū cōtinētia: sed
etiam temperantia moderatur motuȝ voluntatis
cōmote ex impetu passionis. nec potest dici q̄ il-
le motus non est passio. quia omnis motus nota-
biliter insurgens contra iudicium recte rationis
est passio. Tercio continentia per te preter illos
motus quos moderatur temperantia moderatur
motū voluntatis impetu passionis concitate sumo
pro tunc en illam motum temperantia immedia-
te aliquid potest aut non. si nō ergo temperantia
non facit vniuersaliter moderationeȝ circa oēs
delectationes tactus et gustus: si sic/ ergo nō est opus
continentia. Item volo q̄ tēperantia moderaue-
rit in aliquo oēs motus suos. Tunc quero vtruȝ
possibile sit hoc stante q̄ voluntas sit concitata ī
petu alicuius passionis pticularis ad continēti-
am/ aut non: si sic/ ergo cum illa passio sit delecta
tio aut tristicia gustus vel tactus contra rationeȝ
insurgēs: sequitur q̄ temperātia nō moderauerit
omnes suos motus: quod est contra suppositum:
si nō: ergo preter tēperantiā nō est opꝰ cōtinētia
Iste rationes videntur michi apparentes multū
contra opinantem q̄zuis tamē secūdū veritateȝ cō
cludant apparebit cuȝ agetur de temperantia et
continentia proprie dictis. Tercio deficit in hoc
q̄ ponit humilitatem partem temperātie. Nam
supra ostendimus q̄ ptinet ad magnanimitatem
et constat q̄ moderatio quā facit est ardua. Secū
do quia ex ista ratione videt̄ posse concludi q̄ for
titudo pertinebit ad temperātiā cum ipsa mode
ret motuȝ spei et audacie. Quarto deficit in hoc.
q̄ ponit bonā ordinationeȝ partē tēperantie cuȝ
vt patet ex descriptione eius ibi posita ipsa sit vir
tus intellectualis vel prudentie pars. Discernere
enim ad vim cognitiuam pertinet/ nec habet An
dronicus q̄ huiusmodi discretio et bona ordinatio
sit ad tēperātiā ptinens tanq̄ȝ virtus moralis ad
iuncta. sed pertinet ad eam hoc est tanq̄ȝ pruden
tia directiua circa talem materiam quāad modū
bona ordinatio et discretio de periculis bellicis
subeundum et non subeundum ptinet ad fortitu-
dinem bellicaȝ. ¶ Potest autē aliter assignari di Distinctio ptiū tēperātie secundū auctorem.
stinctio ptium subiectiuaruȝ tēperātie tercio mō
dicte. omnis enim temperantia est moderatio nō
ardua/ aut ergo est moderatio ire aut cōcupiscen
tie/ aut cōuersationis humane. si primū sic est mā
suetudo. si tertiū sic est affabilitas veritas et eu-
trapelia. si secūdū hoc est tripliciter/ quia aut est
cōcupiscētia cuius delectatio est potissima in vsu
aut in possessione. si primū sic est liberalitas q̄ est
circa pecunias et que potius pugnat contra illi-
beralitatē q̄z cōtra prodigalitatem. si secundum
hoc est dupliciter: quia aut consistit in vsu sensuū
et sic est tēperātia ꝓprie dicta: aut in vsu quarū-
dā rerū exteriorū et rerū que sic vtendo offēdūtur
et sic est modestia. ¶ Sexta conclusio. tēperantia Sexta ꝯclo
non est vna virtus secūdū speciē. Patet satis ex
dictis. De tēperātia autē stricte accepta dicet̄ cuȝ
agetur de ea. ¶ Ad rōnē ante oppositum dico si Rñsio ad rōnem ante oppositum
cut dictū est in questione precedenti q̄ hoc cōple-
xum virtus cardinalis facit terminū de quo dici
tur collectiue teneri pro multitudine sez habitu-
um bonorū sub eo contentorū et ita dicit̄ determi-

no cōmuni de aliqua parte eius subiectiua. Huic simile esse videtur de hoc incomplexo elementū: cum dico aqua est vnū de quatuor elementis: q2 enim aqua in multas ptes diuisa est de quarum nulla vere dicit q; sit vnum de quattuor elementis: quāuis tamen de qualibet vere dicatur q; est aqua. q; si virtus cardinalis nō haberet ex cōmuni vsu loquēdi hanc vim nō haberē. p incōueniēs concedere q; quelibet temperantia esset virtus cardinalis: r q; essent plures virtutes cardinales specie distincte q̄z quattuor: cum quo tamen stat q; hoc cōmune virtus cardinalis cōuenieter prima sui diuisione diuidit in quattuor mēbra q2 licet sint septem vel octo vel centum: quelibz tamē illarū sub aliquo istarū quattuor cōtinet q2 quelibet vel est temperantia: vel est fortitudo: vel iusticia: vel prudentia. et sic de alijs.

¶ Quarta questio.

Circa temperantiam strictissime acceptā Queritur primo vtrū ipsa sit circa delectationes tactus r gustus solū. Arguit q; nō, circa delectationes aliorū sensuū est dare virtutē aliquā et nō aliam a temperantia igitur. Maior probat q2 vbi dabilia sunt extrema vituperabilia ibi dabile est mediū laudabile sz circa tales delectationes dabilia sūt extrema vituperabilia igit. In oppositū est Arist. iij. ethi.

¶ Notandū q; scdm Arist. iij. ethicorū temperantia pprie dicta est circa delectationes r tristicias tactus r gustus. Sūt enī scdm Aris. duplices delectationes q̄dā sunt aīales alie sūt corporales: aīales diffinit. d. q; sūt ille q̄ sūt nihil patiēte corpe, hoc est ad quas cāndas nō est necesse cōcurrē corpus actiue et calr vt sūt amor honoris r amor discipline q̄uis enī ad eas sed possit passio corpis r alteratio sensibilis in corpe ad eas tn̄ cāndas sufficit passio mētis. Hāc distinctiōez cū diffinitione supradicta et exēplis ponit Aris. cū ait de delectatiōibus determinant aūt aīales r corpales pma amor honoris r amor discipline. vterq; enī horū gaudet cui⁹ amatiuus est nihil patiēte corpe sed magis mēte. Alij dicūt q; delectationes aīales sunt q̄ fiūt in nobis patiēte corpe scdm apphensionē interiorez. Corporales vero sūt que fiūt in nobis patiente corpe scdm apprehēsionē exteriorez. Sed hec opinio nō placet: q2 potest in nobis eē amor honoris aut discipline nihil penitus paciēte corpe: nec interi⁹ nec exteri⁹ p solā apphēsionē intellectus. Alia vo opinio Buridani est q; hic Arist. p delectationes aīales: illas intelligit quas primo rethorice vocat cōcupiscentias cum ratione et per delectationes corpales eas intelligit quas ibidem vocat irrationales cū ait. Concupiscentiarū autem he quidez irrationales sunt he autem cum ratione. et q; ita sit pbat per illud qd sequit. Dicūt autem irrationales quidā quascunq; concupiscunt nō ex eo q; est existimare aliquid. Sunt autem tales quecunq; dicunt esse natura sicut que per corpus existūt vt que alimenti

stis: r fames: et secundū vnāquāq; speciez alimēti concupiscentiā. Et que circa gustabilia et circa venerea et totaliter tangibilia et circa olfactum boni odoris: et auditum: et visum. Et sequitur cū ratione autem quascunq; expersuasos esse. Molti enim et vidisse et possedisse concupiscunt qui audierunt et persuasi sunt. Ex quibus verbis apparet vt dicit Buridanus q; per concupiscentias irrationales intelligit illud quod hic intelligit per delectationes corporales: et per concupiscentias cum ratione intelligit delectationes aīales.

¶ Hec opinio nō mihi videtur vera, tum q2 non oīs concupiscentia de qua ipse loquit in primo rethorice loco allegato est delectatio et aliquid est concupiscentia sine ratione q̄ non est delectatio corporalis vt patet de esurie et siti: de quibus ipse exemplificat ibi: que tamen non sunt delectationes corporales. Similiter nec omnis concupiscentia cum ratione est delectatio, vt pote si nō assit spes potiendi concupito. Tum secūdo quia dato q; omnis concupiscentia esset delectatio qd falsum est: tamen adhuc concupiscentia esset inferius ad delectationem quia concupiscentia est respectu futuri non habiti: delectatio vt ibidem habetur est tam respectu futuri q̄z p̄sentis q̄z preteriti: respectu futuri per spem: respectu p̄sentis per sensum: respectu preteriti p memoriam. Tum tertio quia sicut sensus aliqua cōcupiscit sine ratione et nō ex eo q; est estimare aliquid. Sive vt exponit idem Buridanus sine preuia ratiocinatione intellectus: ita et contingit in mente. q; sunt aliqua desideria rerum nō pertinentium ad sēsus: in qua sine ratiocinatiōe preuia intellect⁹ r voluntas eam naturaliter inclinantur sicut sensus in obiectum sibi conueniens: et ideo Aristo. dicit in prohemio metaphisice sue q; omnes homines naturaliter scire desiderant. Tum quarto ego capio vnam concupiscentiam cum ratione illam propter existimare aliquid nobis futurum. hoc est quia existimamus q; per illud concupitū aliquod bonū habebimus: aut erit nobis bene. tunc quero de illo alio/ aut concupiscimus ipsuz concupiscentia irrationali/ aut cum ratione. Si irrationali: ergo si idem sit concupiscētia irrationalis r delectatio corporalis: in intellectu erit delectatio corporalis quod est absurdum. Si cum ratione ergo est ibi preuia ratiocinatio/ quia existimamus aliquid nobis in futurum et tunc iterū quero de illo: et sic vel erit processus in infinitum vel tandem stabitur in concupiscentijs intellect⁹ ad aliquam: que erit sine ratione. Verbi gratia. desidero potionem amarem propter sanitatem. et sanitatem propter virtuosam operationem. et virtuosam operationem propter felicitatem. felicitatem aūt non propter aliquid et ita sine ratione. Tum quinto. quia esse saluatum post multos labores et angustias est delectabile. aut ergo delectatio illa si est concupiscentia/ aut est concupiscētia irrōnalis: r tūc ipsa erit delectatio corporalis qd falsū ē/ aut cū ratione r hoc nō. q2 daro q; nō estimem⁹ aliquid nobis p hoc affuturū: tū hoc de se delectabile est. Tum sexto, volo q; aliqd

Que passiones corporales r aīales.

Impugnat Burida. di. q; passiōes corporales sint idē q; irrationales: r aīales idē q; rōnales.

egrotus vehementer admodum concupiscat me-
dicamentum aliquod firmiter sperans q p hoc cō-
sequetur sanitatem. et propter firmam spem sicut
frequenter contingit minuit egritudo: tunc sic.
Hec concupiscentia est cum ratione. qz mediante
ratiocinatione previa illud est concupitum: et ta-
men scdm te licet non forte secundum veritatem
delectatio que sperando habetur est corporalis
et non animalis: quia vt tu dicis animales ille
sole sunt que fiunt nichil patiente corpore quod
oportz te intelligere nec causaliter nec cōsecutive
quia aliās tu nihil diceres ad ppositū ꝯtra opini-
onem quā improbas. cū ergo ibi patiat corp⁹ se-
quitur q delectatio illa est corpalis et nō aīalis.
ergo nō est idē delectatio corporalis ꝛ cōcupiscē-
tia irrationalis ⸿Septimo volo q aliquis cocupi-
scat dulcē liquorē sperans per hunc se conserva-
turū sanitatē: tunc cōstat q hmōi cōcupiscētia est
cū rōne. qz ex previa rōcinatione et tn̄ delectatio
que habet in sic sperando aut cōcupiscēdo: vide-
tur scdm Aristo. esse corpalis et fieri patiente ali-
quo sensu corpeo scz fantasia. Qd pbatur ex Ari-
sto pmo rhetorice loco allegato a Buridano ita
dicente. Qm̄ aūt est delectari in pati sensum ali-
cuius passionis. fantasia aūt est sensus quidē de-
bilis: et vtiqz memorāti et speranti cōsequit fan-
tasia aliqua eius qd meminit aut sperat. Si aūt
hoc palā: qz delectationes magis in memorātibus
et sperantibus qm̄ et sensus. quare necesse est oīa
delectabilia esse: aut in sentiendo p̄sentia: aut in
memorando facta: aut in sperando futura ꝛc.
Ex isto textu videtur haberi expsse q delectatio
que habet sperando: fit patiente sensu fantasie li-

Resolutio auctoris q sunt passiones corpales et aīales

cet sit debilis: ⸿Dico ergo conformit ad Ari. q
delectationes aīales .i. animi sunt que fiunt nihil
patiente corpe cāliter scz: hoc est sunt ille quarū
passio corpis nō est causa. Ille aūt dicant corpo-
rales que fiunt patiente corpore. hoc est qrū pas-
sio corporis est causa. sicut experientia sensualis
alimenti convenientis est causa delectationis: et
memoria sensualis alimenti est etiam cā delecta-
tionis. et similiter etiā de spe que fit mediāte fan-

Prima cclo

tasica apprehēsione. ⸿Prima cōclusio. Tēpe-
rantia stricte accepta: de qua sola hic loqui inten-
dimus est em̄ circa delectationes corpales. Hāc
conclusionē pbat Ari. ex cōi vsu vocabuli: qz qui
delectationibus nō corpalibus gaudēt nec tēpe-
rati neqz intemperati dicunt. aut itores cū fabu-
larū et narratores et circa ea que dietim contin-
gunt contere[n]tes dies bene dicimus garrulos sz
nō intemperatos. Neqz etiā eos dicimus intem-
peratos qui dolent et contristant gratia pecunia-

Secūda cclo

rum aut amicorū. ⸿Secūda cōclusio. Nō est tē-
perantia circa delectatiōes visus/olfactus/ ꝛ au-
ditus. pbat idem Arist. eos qui supabundanter
gaudent in coloribus et figuris et pictura. neqz
temperati: neqz intemperati dicunt. neqz etiā eos
qui superabūdāter delectant melodijs ꝛ ypocrisi
.i. est cantu ꝛ pronunciatione. aut ypocrisi .i. ar-
monia musicalium instrumentorū in quibus est
quedam fictio et imitatio cantus humani. Neqz
etiam eos qui superabundanter delectantur in o-
doribus dicimus intemperatos: nisi per accidēs
Nam qui gaudent odoribus malorum/rosarum
aut timiamatū nō dicim⁹ intemperatos. sed eos
qui gaudent superabundanter odoribus vnguē-
torum et pulmentorum dicit eos intemperatos
quia per hos odores fit rememoratio rerū quas
concupiscunt. Nam sicut quidam quando esuri-
unt gaudent ciborū odoribus. ita etiā intēpera-
ti gaudent his quia cibus est eis concupiscibilis
In alijs autē aīalibus ab hoīe non est delecta-
tio scdm hos tres sensus visum/auditum ꝛ olfa-
ctū: nisi scdz accidēs. in quātū scz odores certi sūt
iudicia ꝛ testimonia gustabilium ꝛ tangibilium.
Non em̄ canes gaudent odoribus leporū: sz esu
et cibatione: cuius sensū facit odor. quia per odo-
rem cognoscit canis leporē non multū distare. ne-
qz leo gaudet voce bovis: sed comestione ꝛ lania-
tione. Sed qz per vocē sentit leo q bos ppe est:
ideo apparet q gaudeat voce. Silr nō gaudet
in visu capre aggrestis vel cervi: sz cū videt gau-

Tertia cclo

det q cibum habebit. ⸿Tertia conclusio. Tem-
perantia ꝛ intemperantia sunt circa delectatiōes
gustus ꝛ tactus. Pbat idem Ari. quia temperan-
tia ꝛ intēperantia sunt circa delectationes q con-
munes sunt hoībus ꝛ reliquis aīalibus sed tales
sunt delectationes gustus ꝛ tactus igit. Minorē
pbat. quia intēperati dicunt serviles ꝛ bestiales
qd non contingit nisi qz delectationes circa quas
sunt cōes sunt bestijs: et nimium eis affectos ve-
lut quodā impetuoso desio agunt. Pro declara-

Dubium.

tione horū est advertendū. q hic circa dicta Ari-
sto. se ingerit gravis questio. ⸿Utrū alia aīalia
ab hoīe delectent in obiectis/ visus/olfactus et
auditus aliter q̄z per accidens scilz aliter q̄z per
relationē ad cibū et gustū Et rn̄det Buridanus
q nulle bestie sive nulla bruta delectant in odo-
ribus visibilibus ꝛ sonis nisi p accidens. nisi scz
per relationem ad cibos ꝛ potus ꝛ coitum. Et in-
de ē q non delectant in odoribus rosarū et viola-
rū. Et ad hoc pbandum inducit pmo Ari. textu
allegato: qui multum ē apparens pro opinio-
ne sua. Secundo. Natura que non deficit in ne-
cessarijs/nec abundat i superfluis dedit aīalibus
brutis delectationes sensuū ad vite salutē: sed so-
le delectationes gustus ꝛ tactus ꝛ ordinate i eis
sunt necessarie ad salutem vite eorum ergo habēt
solas delectationes gustus ꝛ tactus per se. et ali-
as em̄ per relationem ad gustum ꝛ tactum Ista
opinio nō michi videt bene certa. Et arguo pmo
de avibus que vident delectari in cantu non so-
lum suo: sed etiā alieno Ad qd respondedet Bu-
ridanus q hoc faciūt propter coitū. propter em̄
solicitudinem ꝛ laborem que sunt in fetuū gene-
rationibus ꝛ parturitionibus ꝛ mutationib⁹ ordi-
navit eis delectationem in cantu. ꝛ huius vt dicit
signū est q bruta non delectant nisi in cātibus
et vluatibus ꝛ vocibus ad suam speciem ptinen-

Impugnat buridanum

tibus. ⸿Contra hanc solutionem sic arguit scdm Ari-
sto. Gaudere odoribus vel coloribus ppt tactū
vel gustum sic: cum per odorem vel colorem co-
gnoscit q res gustanda/ vel tangenda ppe sit: g
etiā gaudere cantu ppt coitum sicut per cātū

auis cognoscit quod res cum qua coire debet, propter hoc: sed hoc est falsum: quia tunc non gauderet in cantu proprio: sed alio tantum: igitur. Secundo. auis gaudet in cantu similis secundum speciem ut dicit idem Buridanus: sed masculus indifferenter gaudet in cantu masculi et femella in cantu femelle: cum quibus tamen non exercet coitum Tertio. Cantus relevat avem a laboribus et sollicitudinibus coitus et parturitionis: et nutritionis: ergo in cantu avis est aliqua suavitas et dulcedo alleviativa contra laborem: sed nullo experimento probari potest quod illa dulcedo plus alleviet a laboribus coitus et similibus quam a laboribus volatus igitur. Immo illa solutio Buridani videtur insolubiliter concludere quod cantus avis de se est alleviativus avis: et quod per se habet voluptatem: et non propter alimentum aut coitum. Quarto aves que nunquam sustulerunt labores coitus et partus delectantur mirabiliter in cantu: ergo non tantum ordinatus est cantus ad alleviandum labores/coitus et partus. Quinto avis delectatur in cantu alterius speciei/puta in cantu et sermone humano/in sibilationibus/imitationibus huiusmodi et audiunt docentes attente et addiscunt studiose. Et postquam didicerunt emittunt voces illas cum voluptate quadam: sed iste voces non sunt voces sue speciei nec videntur quamcunque ordinationem habere ad gustum aut tactum igitur. Sexto arguitur de canibus et equis qui delectantur in visu et olfactu magistrorum suorum: immo relinquunt cibos et potus ut magistris venientibus vel vocantibus applaudant. Et eodem modo argui potest de multis animalibus: ut de eisdem canibus in odio et persecutione extraneorum. Nam si habeant tristitias impertinentes gustui et tactui etiam habebunt delectationes gustui et tactui impertinentes. Septimo arguitur de olore qui moriturus suavissime in aquis cantat. Talis enim cantus et delectatio non fit causa cibi/nec coitus ut constat: ergo in eo est aliqua sensualis delectatio per se: et non per relationem ad gustum et tactum Et antecedens probatur per illud Ovidii. Sic ubi fata vocant udis abiectus in herbis. Ad vada meandri concinit albus olor. non quia te sperem nostra prece posse moveri etc. Ad rationes contra Buri. respondeo et primo ad Ar. et dico quod non reperitur in Ar. quod nulla bruta delectationes habent per se/in odoribus coloribus/et sonis/sed bene dicit de quibusdam animalibus quod multe delectationes quod videmus ea habere in predictis: non habent in eis per se: sed per relationem ad gustum et tactum. Dico igitur quod secundum Arist. bruta non habent universaliter/regulariter et ut in pluribus delectationem in supradictis: nisi per relationem ad cibum potum/et coitum Cum quo stat quod aliqua eorum licet pauca/poterunt habere delectationem per se in aliquo eorum: et quod bruta in paucioribus et non regulariter etiam in predictis delectari poterunt Ad quod etiam potest addi octava ratio. Omnis potentia perceptiva alicuius obiecti que tristatur in improportione obiecti delectatur secundum se in proportione illius. sed visus brutorum est perceptivus lucis et aliorum visibilium et auditus sonorum: et tristatur in improportione eius puta in magnitudine lucis vel solis: vel fulgoris. et similiter in vehementia soni. ergo etiam potest delectari in certa et debita proportione eorum. Ratio autem quam adducit Buridanus nullomodo concludit: quia si esset efficax retenta eadem maiore: concluderetur manifeste quod bruta non haberent sensationes visus/auditus/et olfactus: nisi ordinatas in gustum et tactum ita subsumendo. sed sole sensationes gustus et tactus et ordinate in eas sunt necessarie vite eorum ergo natura eis solas tales sensationes dedit quod constat esse falsum. ideo dico quod sensationes et delectationes aliquorum sensuum: etiam non ordinate in sensationes et delectationes gustus et tactus sunt utiles ad vitam brutorum: cum delectatio sit causa prolongationis vite. neque sola delectatio tactus et gustus est eis ad vitam utilis licet ipsa sit et efficacior et magis de propinquo ad vitam eorum ordinata: sicut etiam et in hominibus. ¶ Quarta conclusio. Temperantia et intemperantia aut nihil aut parum sunt circa delectationes gustus. probatur quia gustus secundum quod gustus est discretivus saporum. sed homines non multum gaudent in discretione saporum: et si gaudent: non propter hoc dicuntur intemperati sicut patet de his qui vina probant: et pulmenta condiunt sive preparant epulas. sed gaudent homines in usu saporum. i. in vescendo saporibus quod fit per tactum et non per gustum. Omnis enim usus sive in cibis: sive in potibus: sive in venereis fit per tactum. De cibis et potibus probat per hoc quod quidam philoxenus optavit ut guttur eius fieret longius gutture gruis ut magis tactu delectaretur. ¶ Pro ista ratione est advertendum quod aliud est discernere sapores: et uti ac vesci saporibus. Discretio saporum fit cum gustando iudicamus de qualitate saporis et hoc fit per gustum secundum quod gustus et gustatio proprie fit parum quid sumendo. sicut patet in his qui probant vina vel pulmenta: sed usus saporum fit cum vescimur eis et iste usus non fit per gustum secundum quod gustus est: sed fit per tactum. vult igitur Aristo. dicere quod in actum gustus secundum quod gustus hoc est in actu quo precise iudicium facimus de sapore non consistit temperantia quia in tali actu non est magna delectatio: nec etiam aliquis dicitur intemperatus propter hoc quod minus gaudet in huiusmodi discretione. sed temperantia et intemperantia magis sunt in usu saporum qui usus saporum fit per tactum ¶ Quinta conclusio. non circa omnes delectationes tactus sunt temperantia et intemperantia. probatur quia ipsa non est circa liberalissimas delectationes tactus que fiebant in gimnasiis per confricationem et calefactionem. hoc est propter laborem et sudorem. Secundo. Tactus intemperati non sunt circa qualibet partem corporis. sed circa aliquas tantum: scilicet circa eas per quas fit usus ciborum/potuum/et venereorum. Confirmatur. delectationes in exercitio lucte vel parve spere vel confricationis corporum balneorum et multorum huiusmodi videntur esse delectationes tactus et tamen secundum eas nemo dicitur temperatus vel intemperatus.
¶ Sexta conclusio non ideo temperantia est circa delectationes potuum ciborum et venereorum: quia ille sunt maxime. probatur hec conclusio satis ex di

Quarta conclusio

Quinta conclusio

Sexta conclusio

olore

Olor vocabulum grecum est et idem quod cignus latine dicitur
Aliqui declinant sic ... nominativo olor ... et est candidissima avis maior ansere vocem habens ... moritura ... emittit

tris Arist. enim inuestigans circa quas delecta-
tiones est temperantia: nõ inuestigat hoc ex ma
gnitudine delectationũ: sed ex vsu tantũ ex quo sci
licet q̃ tales vel tales appellant temperati aut
intemperati. Secundo magnanimitas vel forti-
tudo cardinalis est circa pericula et tamen nõ est
tantũ circa maxima pericula. similiter mãsuetu-
do circa iras et tamen nõ est tantum circa maxi-
mas iras. et iusticia circa operatiões quibus red
ditur vnicuiqꝫ quod suum est et tamẽ nõ est tan-
tum circa maximas tales operationes. nec pru-
dentia est tantum circa maxima agibilia.
Tercio. Delectationes anime alique saltem viden
tur multo maiores q̃z delectationes corporis: et
tamen circa eas nõ est temperantia. Antecedẽs
probat. Quia in aliquibus operationibus anime
consistit felicitas: sed felicitas cõsistit in operati
one pulcherrima/optima/et delectabilissima: vt
habet Arist. in primo ethicorũ et in decimo: ergo
non ideo temperantia est circa delectationes ci-
borum/potuum/et venereorũ: quia sunt maxime
Quarto. quia Arist. expresse in septimo ethicorũ
probat q̃ tales non sunt delectationes nisi per ac
cidens: q̃z consequuntur indigentiaz. Ille autem
sunt vere et per se delectationes que nullam indi
gentiam consequunt. Propter istas rõnes nõ vi
detur michi q̃ causa quaz assignat beatus Tho.
sit sufficiens propter quam temperantia et intẽ-
perantia ponant esse circa delectationes ciborũ
Septima conclusio. potuum et venereorum. ❡ Septima conclusio tem
perantia et intemperantia sunt circa delectatiões
aliorum sensuum per accidens secundum scilicet
q̃ referunt in delectationes gustus et tactus. pro
batur expressa auctoritate Arist. tertio ethicorũ
dicentis. Gaudentes enim maiorum vel rosarum
vel timiamatum odoribus nõ dicimus intempera
tos: sed magis eos qui vnguentorũ et pulmento
rum. gaudent enim hijs intemperati quoniã p̃ hec
fit rememoratio cõcupiscibiliũ. Secũdo sic. quicun
qꝫ actus subordinati sic se habent q̃ deordinatio
in vno cõmuniter et regulariter facit deordinati
onẽ in alio: et nõ est communiter deordinatio in
actu subordinato nisi ꝓpter deordinationẽ in actu
subordinante: virtus que moderat circa subordi
nãtem moderat etiã circa subordinatũ: sed actus
visibiliũ et odorabiliũ relatis in delectationes
tactus et gustus sunt subordinati actibus gustus
et tactus: et nõ est regulariter et cõmuniter deordi
natio in vno eorũ quin sic etiã deordinatio in al-
tero. Nam delectationes colorũ/saporũ/et odorũ
que referunt in delectationes gustus et tact⁹. sũt
delectationibus gustus et tactus subordinatae:
et deordinatio in istis facit regulariter et cõiter
deordinationem in illis. Nam qui sunt luxuriosi
delectantur in aspectu et colloquijs mulierum et
odoribus vnguentorum et econtra excessus in hu
iusmodi prouocat ad luxuriam Et eodẽmodo est
de subordinantis gule: ergo temperantia et intem
perantia sunt circa delectationes aliorum sensu
um a tactu et gustu relatas in tactum et gustum.
Octaua cõclusio. ❡ Octaua cõclusio. Temperantia et intẽperan-
tia sunt circa delectationes sensuum interiorũ de
gustabilibus/et tangibilibus/et visibilibus/odo-
rabilibus/et audibilibus ordinatis in gustabilia
et tangibilia/probatur. Nam intemperati est de
lectari ex memoria actus intemperantie preteri-
ti: aut ex spe actus intemperantie futuri. immo
etiam experimur q̃ quis rememorando cantum
vel figuram mulieris vise incenditur libidine/aut
rememorando odores vnguentorum quibus so-
let se luxuriantus perfundere experitur etiam
q̃ quis sic incendit nec memorando nec speran
do: sꝫ apud se fingendo formã et figurã pulcher-
rime iuuẽcule: quã nec vidit vnq̃z nec sperat: et lõ
vir tẽperat⁹ in se hꝫ cõprimere et castigare hmõi
apprehensiones et cogitationes: et q̃ztum põt im
pedire euagationez mentis in illas. Eodem mo-
do dico de apprehensionibus mentalibus simi-
libus predictis Ex his omnibus sequit nona cõ
clusio. q̃ temperantia et intemperantia sunt so-
lum circa delectationes gustus et tactus et ordina
tas in eas. patet ex dictis. ❡ Contra primã et se
cundam cõclusionem Ar. sic. circa delectationes mentis et aliorum triũ sensuum a tactu et gustu nõ — Contra primã et secũdã cõclusionez
ordinatas in delectationes tactus et gustus pos
sunt esse defectus et excessus vituperabiles et medi
ocritas laudabilis q̃ et virtus: sed non videt que
virtus ibi sit nisi temperantia igit. Confirmatur
sm̃ Augustinum li. de moribus ecclesie. Munus
temperantie est in cohercendis sedandisqꝫ cupi-
ditatibus quib⁹ pellimur in ea que nos auertũt
a lege dei et a fructu bonitatis eius: sed predicte
delectationes sunt tales: q̃ pertinent ad tempe-
rantiam/aut q̃ ad temperantiam ꝓprie dictam
et tunc habet intentũ: aut ad temperantiam cõ-
muniter dictam et non ad mansuetudinem nec li
beralitatem nec ad aliquã speciem eius aliam a
temperantia ꝓprie dicta: q̃ pertinent ad tempe-
rantiam ꝓprie dictam. Secundo quecunqꝫ sunt
vnius generis pertinent ad eiusdem virtutis mate
riam: sed delectationes omniũ sensuum sunt vni
us gñerio. q̃ oẽs tales pertinent ad temperantiã
Tercio. Delectationes spirituales sunt maiores
corporalibus: sed q̃nqꝫ propter concupiscentias
delectationũ spiritualiũ recedimus a lege dei vt
eua ꝓpter cupiditatẽ scientie p̃teriuit p̃ceptum
diuinum cui dyabolus i figura serpẽtis dixit eri
tis sicut dij scientes bonũ et malum. Quarto ali
que sensatiões visus sunt corruptiue visus et aliq̃
conseruatiue: q̃ delectationes et tristicie visus sm
se ptinent ad aliquã virtutẽ Quinto. Desideriũ
sciendi põt esse aliquando tam vehemens vt qs
vt sciat noua et curiosa addiscit. Uñ non oporteret
puta a demonib⁹ aut alijs modis ꝓhibitis et ne
phandã scientiaz acquirat: q̃ circa delectationes
anime põt esse superabundantia vituperabilis
Sexto. Videmus q̃ aliqui ꝓpt nimiaz cupidita
tem scientie faciunt labores intollerabiles quib⁹
egritudines magnas et breuitatẽ vite incurrunt
frequenter: ergo ista superabundantia concupis
centie aliq̃ virtute moderanda est. ❡ Ad primã
respondeo. q̃ dictarũ delectationum alique sunt — Responsiões ad obiecta
quibus homines vt in pluribus non superabun-
dant nec deficiunt notabiliter per se sicut est de

cupiditate sciencie: pauci enim reperiuntur qui scienciaz superabundanter amant/et lz multi deficiāt ab amore sciencie hoc tñ non ē per se sed vel qr excedunt in amore aliquorum aliorum non bñ compossibiliū vel qr odiunt laborē sine q̄ non acqrit sciencia. de his aūt que in paucioribus cōtingunt vel raro non sunt ponende speciales ꝟtutes. qr si quis reddat̄ vitiosus talibus vitijs aut ꝟtuosus tali ꝟtute nec virtꝰ nec vitia sūt notata. non ꝟtus. qr non videt̄ magni meriti. eo qr nulla est p se difficultas in ope. non vitia: qr raro ɔtingūt. De ijs aūt in q̄bus supabūdamus aut deficimus p accidens nō sunt ponende ꝟtutes alique qr reducunt̄ ad ꝟtutes circa que p se habūdamus aut deficimus vt si q̄s non amet sciētiam qr amat lasciuiā intemꝑatus ē. sīr delectatio visus aut alterꝰ possibilis q̄ ad ludos ꝑtinet ad eutrapeliā: q̄ ad venerea ad tempanriā: q̄ ad scire vr̄ Buri. qr eā non opz multū reprimere qr disponit ad bonū rōis Mo si sint circa tales delectationes alie ꝟtutes a p̄dictis ille sunt inoīate qr concedunt Asp. et Buri. Cū autem agemus de modestia videbimus vtrū cupiditas sciencie possit ad eā reduci. Ad ɔfirmationem ɔcedo. qr si moderatio eaꝝ non sit ardua pertinēt ad tempanciam cōiter dictā. Et cū vlterius dicis qr ꝑtinēt ad aliquam spēm eius dico qr aliq̄ earum ad tempanriā prope dictam: aliq̄ ad modestiā. alique ad eutrapeliā virtutē vel affabilitatē: alique ꝟo ad ꝟtutes que ꝓpt̄ causam dictam inoīate sunt ¶ Ad secūdam distingo maiorē vel si intelligat̄ de gñe p̄dicamentali et sic ego nego maiorem vel de gñe obiectali et sic ɔcedo maiorē et nego minorē: qr nomen tempantie nō fuit impositū ad sīgndum omnem moderationē circa delectationes que sunt eiusdem generis predicamentalis cum delectationibus tactus et gustꝰ sed solum moderationeʒ que est circa delectiōes tactus et gustus ¶ Ad tertiū rñdet beatꝰ Thom. qr delectiones spirituales p se loquendo sunt secundū rōnem nec sunt refrenāde nisi p accidēs inq̄ʒtum seʒ vna delectatio spiritualis retrahit ab alia potiori et magis debita. Hec tñ solutio nō videt̄ posse stare qr: si delectatio sciētie retrahat a delectatione precepti implendi aut orandi: aut per se retrahit aut per aliud. non per aliud qr illud nō est dabile et quocunq3 dato adhuc sine illo potest retrahere: si per se: ergo per se refrenanda est. Secūdo. si cupiditas pecunie aut honoris non retrahit ab aliq̄ alia potiori et magis debita ipsa non esset moderanda nec circa eam esset ponenda aliq̄ virtus q̄ ~~non~~ ~~ē~~ circa aliquam delectationē ~~non~~ est ponēda virtus qr non est refrenāda nisi qr retrahit ab aliq̄ alia potiori et magis debita ¶ Ideo aliter respondeo concedēdo antecedens ꝓ vtraq3 parte concedendo etiā qr sunt moderāde: sed ꝟtus q̄ moderat̄ vel est modestia vel non ē nobis nolata ¶ Aliter posset fortassis aliquis rñdere. qr moderatio cupiditatis sciētie et aliorum ꝑtinet ad virtutem illā ad quam pertinet delectatio illa a qua nos retrahunt sicut enī quia timor nos retrahit ab opere fortitudinis iō moderatio timoris pertinet ad fortitudinem/sicut et ipsum opus fortitudinis, et delectatio cibi et potꝰ retrahit nos ab abstinētia iō pertinet ad temperantiam sicut abstinentia. Ita etiam dicetur qr cupiditas sciencie retrahens a temperantia pertinet ad intemperantiam et ista solutio videtur magis rationabilis quia ibi esset vicium intemperantie secūm gradū incōtinētie ¶ Passio enī concupiscentie sciencie nos agitat et stimulat ɔ preceptū de tempantia iō si vincimur ē intēperātia secūm incōtinētiā: si vincimus ē tempantia secundum cōtinentiam et hec solutio magis michi placet in casu argumenti. Ad q̄rtam rñdet̄ negādo ɔñam qr ad sensatiōes visus corruptivas non videt̄ esse aliq̄ naturalis inclinatio iō non videt̄ esse moderatio difficilis circa eas et ꝑ ɔñs nec videt̄ ponenda aliqua ꝟtus. qr si aliq̄ esset ponēda ꝓpt̄ raritatē eius ips nō est nomen videt̄ nisi sub cōtinentia cōiter dicta cōtinēti ¶ Ad q̄ntā dico ad discere a demonibꝰ cuʒ pacto explicito vel ēplicito ꝓpt̄ cupiditatem excessiuā sciendi ē idolatria secūm gradum sciendi et concedo qr ibi potest esse supabundantia vituperabilis: sed ipsa cōsistit gradum in vitio ꝟtutis ɔ quam ipellit ¶ Ad sextā dico qr respectu amoris proprij corporis non videtur esse posita aliqua virtus moralis et maxīe respectu defectus in amore sui q̄a huiusmodi defectus est rarus in hoībus licet autem superabundantia amoris sui sit satis communis non tamē facit vitiū speciale: sed pertinet ad vitium ad qḋ impellimur ex superabundantia amoris proprij vt q̄ propter nimium amoreʒ corporis sui nimis indulget voluptatibus corporis dicit̄ intempatꝰ qr si eō quis ꝓpt̄ nimiam cupiditatē sciencie nō satis indulgeret corpori curando ille diceret̄ insensibilis secūm gradum incontinentie lz hoc raro contingat. Contra illud quod dictū est in declaratiōe tertie ɔclōnis ɔ Buri. qr bruta licet nō vniuersaliter regulariter tñ et vt in pluribus habent delectatiōnē in sensibilibus visus et olfactus et auditus nō relatam in tactū et gustum. Ad sic Arist. expresse hʒ qr tempantia et intemperantia sunt circa delectationes quibus reliq̄ animalia nobiscū cōicant et ille sunt tm̄ delectationes gustus et tactus: q̄ in alijs aīalibus ab hoīe nō reperitur aliq̄ delectatio nisi sit secūm gustū et tactuʒ. aut nisi sit in delectatione gustꝰ et tactꝰ relata. ɔñs eʒ dō aliquā talē tūc ipa cōmunicāt nobiscū in tali delectatione et illa non ē delectatio gustꝰ aut tactus q̄ in alia delectatione q̄ʒ gustus et tactus reliq̄ aīalia cōicant ¶ Ad hāc rōnem rñdeo hoc qḋ allegat̄ hab. 3. ab Arist. et verū esse: sed dico qr in verbis Arist. reliq̄ est distributiuū. Et vult dicere Arist. qr tempantia et intēperātia sunt circa delectatiōes q̄bus reliq̄ aīalia. i. oīa alia aīalia nobiscū cōicāt. Tales autem sunt sole delectationes tactꝰ et gustꝰ cuʒ q̄ tñ sint qr l delectationibꝰ auditꝰ: aliq̄ aīalia nobiscū cōmunicāt et aliq̄ in delectationibꝰ visus et aliq̄ in delectationibus olfactꝰ ēt nō relatis i cibū potū aut coitū ¶ Cō tra q̄rtam ɔclōnē arguit̄ sic. delectatiōes gustus sunt magis necessarie ad vitam q̄ʒ delectationes veneree: sed circa venereas est tempantia: ergo et circa delectationes gustus. ¶ Sed tempantia ē magis circa passiones q̄ʒ circa res ipsas

Duplex genus obiectale et p̄dicamentale.

hoc est magis circa cōcupiscentiam ꝛ affectionē quam circa obiectum q̄z circa ipsum obiectū: sed vt habetur scd̄o de aīa. Tactus est sensus alimenti q̄tum ad ipsam substantiā aliti. sapor autem qui est obiectū gustus est sicut delectamentum alimentorū: ergo tēperantia est magis circa gustum q̄z circa tactum. Tertio. ad delicias pertinet delectatio que est in sapore: sed delicie pertinent ad mollitiē que opponitur ꝯtinentie circa eadē aūt est continentia ꝛ temperantia. ergo temperantia est circa sapores et per ꝯñs circa delectatiōes gust⁹. ¶ Ad pmā dico ꝙ delectationes gust⁹ q̄tū ad vsū eap sunt magis necessarie ad cōseruationē vite q̄z ꝛc. eedē tñ sunt delectationes gustus et tact⁹ gustando eñ sunt ꝛ dicunt delectatiōes gustus q̄a gustando saporem a sapore discernimus sed sunt et dicuntur delectationes tactus vtendo ꝛ vescendo huiusmodi rebus sapidis. ideo Aristo. dicens ꝙ intemperantia parum esset circa gustum aut nihil/nō vult aliud dicere q̄z ꝙ nō sunt aut dicunt cōiter igati hoīes vel intēperati ꝓpt delectatiōnes q̄s suscipiūt gustando sapores ꝛ discernendo sed vtēdo ꝛ vescēdo. ¶ Ad scd̄m concedo maiorem. temꝑantia eñ magis ē moderando passiones puta delectationes que ꝓueniūt ab obiectis q̄ moderando hm̄ōi passiones moderāt vsus obiectoꝝ. Et ad minorē dico ꝙ gust⁹ est sensus discretiuus alimētī scd̄m saporē: sed tactus est sensus q̄ vescimur alimēto ꝛ sapoꝛib⁹/quia in gustando ē actus gustus. in vtē- do vero et vescendo ē actus tactus. ¶ Ad tertiam cōcedo pmā ꝛ m ptem añ- cedentis ꝛ cū dr̄ ꝙ delicie ꝑtinēt ad molliciē nego sed īpotētia ferēdi absētiā deliciaꝝ pertinet ad molliciē vel īpotētia tollerādi laborē. ꝯcedo vlteri⁹ ꝙ mollicies opponit̄ cōtinētie q̄ du icet ꝙ circa eadē est ꝯtinentia ꝛ tempantia/ꝯcedo vlterius ꝙ tempantia ē circa sapores nec hoc negat Aris. sed ē circa eos non ꝑ ueꝰ gustādi sed ꝑ actum vtendi ꝛ vescendi q̄ est actus tact⁹ scd̄m illud Arist. oīs vsus cibi pot⁹ ꝛ venereoꝝ fit ꝑ tactū.

¶ Cōtra quītā cōclusionē. ¶ Cōtra quintam ꝯclōnem arguit̄ sic. circa aliquas delectatiōes tactus est temꝑantia: ergo circa oēs ꝯñs tz quia nō videtur maior ratio de aliq̄bus q̄z de aliis. Scd̄o pōt esse in aliis delectationibus excessus defectus et superabundantia vituꝑabilis: ergo et mediocritas laudabilis: sed non videt̄ ad quā virtutem pertineat nisi ad temꝑantiam: ergo pertinent ad temperantiam. Ad primā respondet beatus Tho. negando ꝯñam: q2 temperantia solum est circa illas que valent ad conseruationem nature: vel scd̄m indiuiduū vel scd̄m spēm ad quā sole delectationes ciboꝝ potuum ꝛ venereorum valent. Sed magis michi placet modus dicendi Arist. ꝙ sz ille delectationes ꝑtinent ad temꝑantiam: scd̄m quas cōiter hoīes temꝑati vel intēperati appellant̄: et q2 visus oīm habuit appellare hoīes temꝑatos vel intemꝑatos scd̄m delectatiōes ciboꝝ potuū ꝛ venereorum/aut ordinatos in illas ꝛ non sm̄ alias: iō alie delectatiōes q̄ nō sūt tales nō ꝑtinēt ad temꝑantiā. Tñ etiā q2 iste alie delectationes tactus ordinate sunt ad conseruationē nature: cum pertineāt ad regimē sanitatis vt patet de exercitio partie spere ꝛ aliis corporalibus exercitiis mediocriter sūptis. Ad scd̄am respondeo sicut prius in simili.

¶ Cōtra vltimā conclusionē. ¶ Cōtra vltimā conclusionē arguit̄ ꝑ octauā temperantia ē circa delectationes sensuū interioꝝ: sed tales nō sunt delectationes gustus ꝛ tactus: cū gust⁹ ꝛ tactus sint sensus exteriores igit̄ non solum ꝛc. Ad hanc rationē cōcedo vtrāq3 partē añtis: ꝛ nego ꝯñam: quia licet tales delectationes sensuum interioꝝ nō sint delectationes gust⁹ ꝛ tactus. tales tñ delectationes ꝛ actus sperandi ꝛ memorandi a quibus causant̄ hñt delectationes gust⁹ ꝛ tactus pro obiectis: ideo temperantia que est circa delectationes sensuū interioꝝ dicitur etiā esse circa delectatiōes gustus ꝛ tactus: in q̄ꝫtum huiusmodi delectationes gustus et tactus sunt obiecta delectationū interioꝝ ꝛ actuū sperandi ꝛ memorandi a quibus causantur. Ratio ante oppositū soluta est ex dictis.

Quinta questio.

Q Ueritur scd̄o vtrū

in concupiscentiis naturalib⁹ possit esse peccatū? Arguit̄ ꝙ nō q2 nullus increpat̄ de eis q̄ a natura nobis insūt: sed hm̄ōi cōcupiscentie insūt nobis a natura ꝛ ob hoc dicūtur naturales igit̄ in eis non est peccatū. In oppositū est Aris. tercio ethico. ita dicēs: ī naturalibus igi cōcupiscētiis pauci peccant ꝛ ī vnū in pl⁹.

¶ Notādū ꝙ Aris. tercio ethi. volēs ondere act⁹ temperantie ꝛ intēperantie diuidit concupiscentias dicēs: ꝙ concupiscētiarū q̄dā sunt cōes ꝛ quedam ꝓprie ꝛ apposite exemplificat vt concupiscētia cibi que est naturalis est cōis cōcupiscentia: q2 oē aīal ꝯcupiscit hūidū aut siccū cibū qū fuerit indigēs. ꝛ notāter dicit q̄ est naturalis. q2 nō oīs cōcupiscentia cibi est cōis illa sz quā nō excitat natura: sz mala cōsuetudo. ꝛ ideo ista determinatio que ē naturalis restrictiue tenet̄ oīs etiā iuuenis et crescēs qñ indigēs fuerit ꝯcupiscit lectū vt dicit Hōe. per qd̄ aliq intelligūt cōcupiscentiā quietis: aliī venereoꝝ ꝯcupiscētiā. Cōcupiscentia propria est qua cōcupiscimus hūc cibū vl̄ hūc potū: hoc eñ nō est oībus cōe sed est ꝓpriū ꝯcupiscētī ꝑpositū sibi: aut ex cōsuetudine aut ex cōplexiōe ꝓpria aut ex aliqua alia causa. sed tñ vt dicit hoc aliq̄d h3 naturale scd̄z ꝙ ex natura est ꝙ alia aliis sunt delectabilia ꝛ q̄dā delectabiliora aliis: sicut hoīes vni⁹ regiōis interdū delectant̄ in aliquib⁹ cibis ꝛ potib⁹ in q̄b⁹ hoīes alteri⁹ regionis nō delectant̄. ex pricipiis eñ ꝯplexionātib⁹ pñt inesse aliquib⁹ aliq̄ q̄litates certe corꝑales q̄ inclinant ita perfecte ad aliq̄s cōcupiscētias ad quas ꝯsuetudines male īclināt. aliqñ vero tales q̄litates sūt remisse a natura ꝛ ꝑ malā ꝯsuetudinē eaꝝ īclinatiōi ꝯformē roborant̄ ꝛ fortificant̄: ꝛ sic l3 nō sint totaliter naturales: aliq̄d eñ naturale hñt. ex quo textu appar3 ꝙ capiēdo hoc nō naturale quo mō accipit h̄ Aris. nō intelligit Aris. id ē per cōcupiscētias cōes ꝛ naturales ꝛ ideo bñ dicim⁹ ꝙ ly q̄ naturalis est: est restrictio. q2 aliter Aris. nō ꝯcederet ꝓprias hr̄e aliq̄d naturale: sed q2 hoc pōt solui ꝑ distinctionē: aliq̄d eñ dicit̄ naturale quia cōsequit̄ aliq̄d qd̄ inest alicui a pricipiis naturalib⁹

Diuisio cōcupiscētie i cōez ꝓpriā

Tripl̄r aliquid dr̄ naturale

siue specifica siue individuantib9: aut a ꝯsuetu
dine: et hoc modo alique concupiscentie ꝓprie
sunt naturales. aliomodo aliquid dicit natura
le quia consequit principia specifica: hoc est q2
consequitur pricipia aliqua quib9 similia scdm
speciem sunt in quolibet alio individuo eiusdez
speciei τ hoc modo cōcupiscentie ꝓprie non hñt
aliqd naturale τ ad hunc sensū intelligend9 est
Eustra. cū dicit q Aris. delectationes cōmunes
naturales esse dicit τ Bu. etiā eum eandē sentē-
tiaz sequit. Aduerte tñ q iste delectatões cōmu
nes nō dicunt naturales q2 adequate consequā
tur principia specifica: q2 tūc semp inessent cū sē
per insint hōim pricipia specifica: sz dicūtur na
turales q2 corpore aliqualit se hñte pricipia vl
specifica vl qualitates ea sequētes huiōi ꝯcupi-
scētiā excitāt puta corpore īdigēte cibo et ideo
sūt cōes nō cōitate ꝓprij quarto mō sz tercio mō
potius. insūt eñ oībus sz nō semp sz tēpore indi
gentie tñ hec est verū q aliq dicūt q Aris. p cō
cupiscentias cōes τ ꝓprias itelligit idē q p cō-
cupiscentias irrōnales τ cū rōne. Naz sicut ap-
petit9 cibi q̄ fit tpe indigētie est irrationalis ita
τ appetit9 hui9 cibi in ꝯsuetz vl aliquo certo mō
cōplexionatis fit sine rōne talis aūt appetit9 est
cōcupiscentia ꝓpria vt hz expresse Aris. hec ē ve
ra opinio Buri. dicētis. q vtrūq mēbrū isti9 di
uisionis īmo ipa tota diuisio ꝯtinet sub vno mē
bro diuisiōis posite p2io rethorice scz sub ꝯcupi
scētijs irrōnalibus. Cōtra hoc arguit. appetit9
victorie τ honoris sūt concupiscētie cū rōe q2 vt
dicit Aris. p victoriā fit fantasia excellētie τ per
honorē fit fātasia vtutis τ tñ ꝯstat q iste ꝯcupiscē
tie sūt cōes vl apposite sine ꝓprie. Scdo opinet
quis firmit. q eius hedi valz sibi cōtra egritu-
dinē quā patit τ scdz hāc opinionē concupiscat
esū hedi: ꝯstat q ꝯcupiscētia ē ꝓpria / τ tñ ipa ē
cū rōe. Cōfirmat auctoritate Eustra. q dicit q ꝓ
prie ꝯcupiscentie apposite sūt nobis ex cōsuetu
dinib9 τ opinione omnis aūt cōcupiscētia susce
pta ex opinione ē cū rōne. ergo nō est verū q oēs
cōcupiscētie tā cōes q ꝓprie sūt irrationales.
Tertio oēs cōcupiscētie cōes aut ꝓprie sūt irra
tionales: sed omnes concupiscentie sunt cōes
aut ꝓprie: g oēs ꝯcupiscētie sūt irrationales: sz
ꝯñs est falsū: q2 tūc nulle essent ꝯcupiscentie cū
rōe τ p ꝯñs male diuisisset Aris. cōcupiscētias
p2io rhe. g altera premissaꝝ est falsa nō minor
q2 in ea predicat distīctū ex mēbris diuidētib9
de diuiso vl r. g maior τ ita habet sicutū. ¶ No
tādū preterea q scdm Eu. epicurei diuiserūt ꝯcu
piscētias ī naturales τ necessarias: naturales τ
nō necessarias nō naturales τ non necessarias:
p2ie sūt cibi τ pot9 / scde venereoꝝ / tertie vt cō-
cupiscentie hui9 cibi vl hui9 pot9 vel hui9 indu
mēti et plures alie q̄ vt dicit Eu. fiūt bm inanez
opinionē Dicūt aūt Alb. et Bu. q q̄rtū mēbrū
nō est possibile: scz necessaria τ nō naturalis hoc
eñ est falsū. Nā cōcupiscentia alicui9 certe po-
tionis sn̄ qua nō possit ab egritudine liberari est
necessaria: τ tñ nō est naturalis: sz est ex opinio-
ne medici cōsulentis suscepta nec valz rō coꝝ q2

Diuisio cō cupiscētia- rū scdm epi- curum

inquiūt natura nō deficit in necessarijs. ¶ Natu
raz nō deficere in necessarijs pōt intelligi dupl'r
Vno mō q natura ministret nobis oīa q̄ necessa
ria sūt ad cōseruādā vitā nr̄am cōtra q̄cūq caz
oppugnātia / τ tūc cōstat hoc esse falsū. Alio mō
q natura dedit nobis regulariter τ vt in plurib9
facultatē procurandi p nos aut alios ea q̄ valēt
ad defensionē vite nr̄e τ hoc est verū. cū quo tñ
stat q aliq̄ ꝯtingūt casus naturalr irremedia
biles Alij sensus posset dari magis forte ad itē
tionem Aris. sz isti p nūc sufficiant. Ista aūt di
uisio epicuri pōt reduci ad diuisionē Aris. Naz
omnes naturales τ necessarie cōtinētur sub cōi-
bus: alique naturales nō necessarie etiā sub cōi
bus. puta q̄ venereoꝝ in indigentib9. aliq̄ vero
naturales nō necessarie sub ꝓprijs: puta ille ꝓ
prie quas dicit Aris. habere aliquid naturale τ
maxime ille ad quas excitāt principia cōplexio
nātia Oēs vero nō naturales τ nō necessarie sub
ꝓprijs puta q̄ excitātur mediāte cōsuetudine vl
opinione aliqua nō oībus cōi. dixi autē nō oīb9
cōi. Nā appetit9 victorie / appetit9 boni nōis vi
detur eē cōcupiscētia cōis τ tñ scdm Aris. fiunt
mediante fantasia τ opinione siue cū rōe. q2 in-
quit fit per hec fantasia excellentie: sed q2 ista
opinio est oībus cōmunis: ideo talis cōcupiscē
tia est cōis Et si dicas q nō inest carentib9 rōne
aut nichil de talib9 rebus cogitantib9. Rñdeo
q ita dici pōt de appetitu scientie: quā tñ Aris.
dicit esse naturalē ita etiā diceret de appetitu ci
bi et pot9 qui nō inest cibo τ potu repletis: τ ni-
chilominus ꝯcupiscētiam cibi et pot9 appellat
cōem. Dico ergo q vt dictū est nō dicit cōcupi-
scētia cōis q2 oībus insit: sed q2 inest omnib9 cū
aliquo certo modo se hñt et eam nō impediunt.
quo quidē certo modo pñt omnes talis generis
vel speciei regulariter se habere. si vixerint per
notabile τ cōpetens tps: ita etiā nemo ē ingres-
sur9 cōcertationē aliquā qui nō vellit vīcere ne
mo est etiā intelligens qd sit bonū nomē: q non
cōcupiscat esse boni nōis. ¶ Prima conclusio.
In cōibus ꝯcupiscētijs pauci et tñ vno mō pec
cant. ꝓbatur. quia in cōibus ꝯcupiscētijs cōtin-
git peccare p hoc q quis indigēs cibo τ potu co
medit τ bibit indifferenter de omnib9 q̄ sibi ap-
ponunt quo vsq superflue τ supabundanter re
pleatur sed hoc reperitur ī paucis τ fit peccatū
hoc vno mō tm̄. Ab hoc petm̄ fiat scdm ꝯcupi
scētiaz cōem et naturalē. pz q2 h peccatur cū re
plet indigentia: sed repletio īdigentie est natu
ralis ꝯcupiscētia. q hec supreplectio sit petm̄ ꝓ
bat: q2 est excessus in multitudine cibi aut pot9
Pro qua ratione aduerte. q cōiter hoīes cū in-
digent cibo et potu τ hñt concupiscentiā cōem
cōiter in principio quo vsq sit aliq̄ztulū satisfa
ctū īdigētie vtūt indifferēter quis cibo aut potu
eis apposito. aliter cōcupiscētia coꝝ nō esset na
turalis τ cōis postq̄ aūt aliq̄ztulū satisfecerunt
indigentie. tūc incipiunt ꝯcupiscere determina-
tū cibū: τ in hoc hñt ꝯcupiscētiaz ꝓpriā τ replē
do se illo ꝓprio τ determinato cibo non peccāt
scdm naturalē τ cōez ꝯcupiscētiā q2 iaz reiece-

Duplicit ītelligit q natura non deficit in necessarijs.

Prīa pclo

tuuut eā ꝛ assūpserūt ꝓpriā ↄcupiscētiā / ꝛ qꝛ hoc
ita cōiter cōtigit ꝛ pauci reperiūt q̄ se īdifferēter
quocūqꝫ cibo repleāt: iō dicit Arist. ꝙ pauci ī his
cōcupiscētijs peccāt. tales aūt q̄ hoc mō peccāt ī cō
cupiscētijs cōib⁹ vocātur sm̄ Arist. gastrimargi
quasi preter īdigētiā se replētes ꝛ dicit eos esse
nimis bestiales: dixi aūt gastrimargi ꝛ nō castri-
margi Eu. ꝛ Lau. valēsē secut⁹ scđm quē dicitur
gastrimargia a gastir qđ ē vēter ꝛ margiō qđ est
insania. ē eīt quedā īsania vētris: est eī scđm eū
non ipsa cibi cōcupiscētia: sed ventris ingluuies.
In ista pte autē Arist. ↄcupiscētias cōmunes na-
turales vocat: nō quia he sole aliquid naturalitatꝭ
Seda pclo habeant: sed quia sūt magis naturales q̄ꝫ ꝓprie.
¶ Secūda cōclusio. Circa ꝓprias cōcupiscētias
multi ꝛ multipliciter peccāt. ꝓbat ratione Arist.
quidā eīt peccāt in gaudēdo quibus nō oportet
vt adulteri qui gaudent alienis: aut ↄcubitores
masculorū. Alij gaudēt magis q̄ꝫ debēt vt qui ni
miū delectātur in certis cibis putā pdicibus aut
fasianis. quidā gaudēt in certis cibis potib⁹ ꝛ ve
nereis: vt multi: id est nō propter finē ꝓpter quē
gaudendū est et non curando an nuceat aut impe
diant sanitatē corporis aut bonas dispositiones
eius. quidā gaudent non vt opꝫ: vt qui gaudent
carnibus crudis aut coitu etiam propriarū vxo-
rum: non tamē scđm modū debitū nature. Intē-
perati eīt excedūt circa ꝓprias delectatōes. his
omnibus mōis gaudēt eīt hijs q̄ odio digna sūt
ex quibus non oportet gaudere / et eum gaudent
hijs quibus oportet / tamē aut magis gaudent q̄ꝫ
oportet aut vt multi. i. non propter finē ꝓpter
quē oportet hijs gaudent. Ex qua declaratione
patet ꝙ multiplicius peccatur scđm concupiscē
tias ꝓprias q̄ꝫ sm̄ concupiscētias cōes. Potest
ꝛ alijs rōnib⁹ ꝓbari hoc. qꝛ in ꝓprijs cōcupiscē
tijs eū ipsa naturali ↄcupiscētia trahit ↄcupiscē
tia apposita sed vbi est fortius trahens ibi cōtin
git magis excedere. igiť. sed hoc argumentū nō
ꝓbat directe intentū: sed bene ꝓbat ꝙ scđm cōcu
piscētiā cōem ꝛ ꝓpriā magis peccāt q̄ꝫ sm̄ cōcu
piscentiā cōem tm̄: vbi gratia qui hꝫ cōcupiscē
tiā cōem ꝓpter indigentiā cibi ꝛ cū hoc habꝫ ꝓ
priā si habeat post repletionē īdigētie cibū quē
ꝓprie cōcupiscit excedet magis q̄ꝫ si habuisset cō
cupiscētiā cōem tm̄. sꝫ hec ratio nō probat ꝙ hn̄s
cōcupiscētias ꝓpriā tm̄ magis ꝛ multiplici⁹ pec
cat q̄ꝫ hn̄s cōmunē tm̄. Aliā rōnē addit Burl.
ↄcupiscētia cōis cibi ꝛ potus videť posse stare in
ipso tactu. ↄcupiscentia vero ꝓpria videť proue
nire ex delectatione alterius sensus circa obiectū
tactus scꝫ gust⁹ ī sapore dulci vel vis⁹ in pulcro
visibili: sed delectationes vni⁹ sensus circa obie-
ctū alterius augēt illi⁹ alteri⁹ sensus cōcupiscē-
tiā ꝛ delectationē circa suū obiectū / ꝛ he rōnes ꝓ
bant ꝙ cōtingit peccare multiplici⁹ supabūdan
do scđm proprias cōcupiscētias q̄ꝫ sm̄ cōes vtrū
aūt cōtingat peccare etiam multiplicius in mi-
nus scđm eas dicet cū de insēsibilitate agetur.
Tercia pclo ¶ Tercia cōclusio. Circa tristicias gust⁹ et tact⁹
non est eodē mō tēperancia sicut fortitudo est cir
ca tristicias pīculorū mortis in bello / ꝓbatur rōe
Ari. q̄a aliqs dr̄ fortis ex eo ꝙ hmōi tristicias pe
culorū bellicoꝝ bn̄ sustinet / ꝛ timid⁹ ex eo ꝙ nō
bn̄ sustinet eas. sꝫ temperatus non dr̄ aliqs qꝛ bn̄
sustinet tristicias gust⁹ ꝛ tact⁹ / nec ītempat⁹ q̄a
non bn̄ sustinet eas. sed dr̄ aliquis ītemperatus qꝛ
tristať magis q̄ꝫ oportet ex eo ꝙ delectabilis nō
adipisciť / ꝛ delectatio ꝑ absentiam suā facit ei tri
sticiam. dr̄ aūt temperatus q̄a nō tristať ꝓpť ab-
sentiā delectabiliū ꝛ qꝛ abstinet ab eis cum pñtia
sūt. ꝙ aūt dicit Arist. ꝙ tristiciā facit delectatio
non ē intelligendū ꝙ eam faciat tanq̄ꝫ causa im-
mediata: sed tanq̄ꝫ causa mediata: delectatio eīt
vel aliqd in absentia sua relictum ē causa appre-
hensionis vel noticie apprehensio vel noticia eū
volūtate est cā desiderij. desideriū eū apphensiōe
carētie est cā tristicie quē ↄcursū statī post ostēdit
Arist. dicēs ꝙ intemꝑatus concupiscit oīa vel de-
lectabilia vel aliqua maxīe ad que ꝑ concupiscen-
tiam suā duciť et impelliť vt hec magis q̄ꝫ alia
eligat: quia ꝗ concupiscit ꝛ non adipisciť tristať.
¶ Ex qua conclusione infero ꝙ vita intemperan Correlariū.
tium est turpis ꝛ tristicijs plena: ꝓbať quibuscū-
qꝫ cōcupiscentia ē cum tristicia si sūt semper con-
cupiscentes ij sunt sp aut ꝑ maiori pte tristes: sed
cōcupiscentia intēperantiū est cum tristicia: ꝗ itē
perati sunt ꝑ maiori pte tristes. maior ꝓbať qꝛ q̄
concupiscunt vident frequenter se non posse poti
ri concupito. aut non multū sperāt: aut multos
labores ꝛ difficultates vt potiant sustinēt: aut de
itius carēdo: aut etiā si habeť vti eis non possu-
mus vt contingit in venereis apud multos: aut
in cibis et potibus ipsi q̄ iam pleni sūt aut egritu
dine impediunť ne cibis concupitis vescanť / aut
si vescunť statī augeť dolor egritudinis: videť tn̄
absolute Ari. dicē ꝙ cōcupiscētia ē cū tristicia qꝛ
oīs carētia ↄcupiti et q̄ꝫtūcūqꝫ alie spes ē mole-
sta ꝛ hoc ꝑ se ꝑ q̄ cōcupisciť. Scđa rō oīs vita
eoꝝ in qb⁹ delectatio cā tristiciā ē turpis et plēa
tristicia sꝫ in ītēperatis delectatio cāt tristiciā: ꝗ
vita intēperatoꝝ est turpis ꝛ plena tristicia. ma-
ior est Arist. ita dicētis. incōueniēs aūt assimilatꝰ
propť delectationē tristari / vbi incōueniēs acci-
pit non ꝑ falso aut impossibili: sed ꝑ absurdo et
turpi. iō alia translatio hꝫ. absurdū aūt videť ꝓ-
pter voluptatē dolere. minor est eiꝰ Arist. in eo-
dem loco. delectatio eīt facit tristiciam in intēpe
ratis tn̄ ꝓpť carentiā ei⁹ tn̄ ꝓpť desperationē ei⁹
tū ꝓpť cōsecutionis laborē. tū in cōseruatiōe de
lectabil. Tū ī excessiuo vsu delectabil. et iā graues
egritudines ītempati freq̄nter incurrūt. tū ꝓpter
impotētiā vtendi. delectabili pñti sic in debilita-
tis coitū aut in febricitatib⁹ vinū concupiscētib⁹
hijs eīt oībus mōis ꝛ forte plurib⁹ alijs delectatio
facit tristiciā. h correlariū est Eu. ita dicētis. ꝑ h
aūt sic ostēdit vitā ipsoꝝ tristiciā cē q̄ꝫuis vitā cir-
ca delectatiōes ꝛ ī delectatiōib⁹ esse. sꝫ eīt in ↄcu
piscēdo tristanť nūq̄ꝫ aūt ē q̄n ↄcupiscūt ītempa
ti sꝫ vtiqꝫ erūt in tristicia q̄re ꝓpter īsatiabile cir
ca delectatiōem studiū in ꝯrio delectationis plu
rimū ꝑseuerāt existentes. ¶ Contra pmā pclonē Contra pri maz pclonē
Arist. sic. concupiscens actū venereum ꝓpť indigē
tiā euacuatiōis nō matrimonialiť cōiūctus hꝫ cō

cupiscētiaʒ cōmunē ꝛ naturalē/ ꝛ tñ ex īpulsione eiꝰ vtendo coitu peccat: ꝛ nō tñ peccat qꝛ supabū dās vtendo coitu sed qꝛ vtitur coitu ꝛ hoc petīn in multis ɔtingit: ḡ cōclusio. ¶Scḋo pōt aliqs cō cupiscētia cōi ꝛ naturali ɔcupiscere ꝑ aliquo tpe illud ꝙ ꝓ illo tēpore ē sibi ꝓhibitū vt obligatus ad ieiuniū aliqḋ ꝓpter indigentiam cibū cōcupi scit pro tpe ꝑ quo est obligatus ꝛ cōstat ꝙ si obe diat cōcupiscētie peccat ꝛ ꝙ multi sūt tali cōcupi scentie obedientes: igit̄. Eodēmō arguetur de obligato ad ɔtinentiā q ɔcupiscētia cōi venerea appetit qꝛ ꝓpter obligationē aut ꝓpter ꝓceptū cōcupiscētia dū tñ sit ab indigētia causata nō ē mi nus naturalis. Tercio idigēs cibo ꝛ appetēs pōt replēdo se cibo cōtinuare hmōi cōcupiscentiam sed cū est repletus cibo cōcupiscētia illa ē viciosa ꝛ agendo sm̄ eaʒ viciose agit̄ ꝛ peccat̄. hoc aūt vt videt̄ pl'ibus ɔtingit: igit̄. ¶Quarto ꝓbat̄ ꝙ sm̄ talē indigētiaʒ nō ɔtingat peccare nec in paucis nec vnomō qꝛ appetēs cibū aut idiget aut nō: si i diget ḡ non peccat appetēdo ꝛ vtēdo: si nō ergo cōcupiscentia sua nō est naturalis. Quīto. qꝛ si ta lis peccat aut peccat qꝛ appetit aut qꝛ plus appe tit q̄ʒ idigeat: nō p'mūvt cōstat nec scḋʒ qꝛ sicut appetere istū cibū vł illū nō pertinet ad cōcupi scentiaʒ cōeʒ sed ꝓpriā: ita appetere tm̄ vł tm̄ nō ptinet ad ɔcupiscentiā cōem sed ꝓpriā: tū qꝛ lest mediāte ɔsuetudine vł malo habitu: tū qꝛ lest q̄ busdā ꝛ nō oībus talē idigētibꝰ. Sexto. illud nō est petīn ad cuiꝰ oppositū nō possumꝰ assuescere sed ad oppositū naturalis ɔcupiscētie nō possu mꝰ assuescē qꝛ nullū natura existentiū alit̄ assue scit ij. ethi. igit̄. Ad duas primas ꝓ rn̄detur ꝙ hic Aris. loquit̄ de pctō qḋ ɔtigit ɔ moralē honesta teʒ seclusa q̄cūqꝫ lege positiua diuina vł hūana oī cm̄ tali lege seclusa diceret Aris. ꝙ nullū est ips in q̄ idigens cibo ꝛ ɔcupiscētia q̄ cōi cibū ā tpo tū ɔcupiscēs qui ī eo possit cōedere ꝛ bibere qꝛ se clusa tali lege nō sūt aliq̄ ieiunia nec cibi ꝓhibi ti nisi mere volūtarie suscepta. Sił'r de coitu dice ret ꝙ indigēs purgatōe ꝑ coitū q̄uā nō ita cōue niant posset hr̄e aliomō pōt vti coitu sine ſcē perā tia: sʒ qꝛ ex lege diuīa vł hūana alit̄ obligamur iō ꝓpt̄ cōmissionē ī legē ꝑ ipulsionē ɔcupiscētie na turalis mlt̄i nūc peccāt etiā plurībꝰ mōis q̄ʒ vno scḋʒ cōcupiscētias cōes. ꝙ si hoc ɔdicat q̄busdā ꝙ sacris diffinitionibꝰ ꝓfessor male me Aris. q̄ʒ sa ceas hmōi diffinitiōes relinquere. sʒ dices cōstat ē seclusa lege oī positiua adulteriū eē petīn volo tūc ꝙ q̄s ɔcupiscat ɔcupiscētia cōi ꝛ naturali coitū ꝛ nō hr̄is solutā aliq̄ʒ q̄ vtat̄ expleat ɔcupiam suā in eā q̄ ē alteriꝰ de ɔsēsu eiꝰ cōstat ꝙ iste peccat ꝛ nō peccat supabūdanter vtendo ee ɔcupita: sʒ qꝛ vtit̄ ea qua nō dʒ vti: igit̄ nō ɔtingit sm̄ has cō cupiscētias tm̄ vnomō peccare. Ad hāc rōem di co p'mo ꝙ pauci sūt q̄ hn̄tes tm̄ cōcupiscētiā cōeʒ eā expleāt in vxorē alteriꝰ nisi cū assit ɔcupiscē tia apposita reuerētia m̄rimonij vt p'lm̄ refre nat eā imo forte sʒ Aris. diceret̄ ꝙ nulli cēnt tales ꝛ ꝙ oēs peccātes sm̄ adulteriū lʒ cū peccāt ha beāt cōcupiscētiaʒ cōem tñ non peccāt scḋm im pulsionē eiꝰ sed scḋm impulsionē cōcupiscētie ꝓ

Rñsio ad argumēta

priē et apposite q̄a expsse dī Arist. volēs ōndere dr̄iam iter ɔcupiscētias ꝓpas ꝛ cōes ꝙ scḋʒ eas peccat̄ gaudēdo qbꝰ non opʒ puta cibis vł vene reis ꝓhibitis aut scḋm iudiciū rcte rōis ꝓhibēdis ¶Ad terciā rōnē cōcedo totū argumētū vsqꝫ ad vl timā ptē et dico ꝙ maior p̄s hoīm non ē tal/ hec eīm est rō Arist. q̄ ꝓbat ꝙ scḋʒ talē cōcupiscētiaʒ cōem peccare ɔtingit ¶Ad q̄rtā dico ꝙ idigēs nō peccat qꝛ vtit̄ sed peccat qꝛ supabūdāter vtit̄ ¶Ad quītā dico ꝙ ista ꝓpō peccat qꝛ plus appetit pōt hr̄e duplicē sensū. vnus ē scḋm ꝙ de ly plꝰ con struit̄ cuʒ vbo a pte post ex vi trāsitōis ꝛ sic est nomē et ē sensus peccat qꝛ plꝰ appetit. i. qꝛ appe tit cibū talē vł maiorē q̄ʒ opʒ et tūc nō peccat hoc mō scḋm ɔcupiscētiā cōem sʒ scḋm ɔcupiscētiā ꝓ priā qꝛ appetere magnū vł puū tm̄ vł talē ex ɔcu piscētia ꝓpa ē et nō ex cōi. aliꝰ sensus ē scḋʒ ꝙ ly plꝰ ē aduerbiū ꝛ determinatio vbi ꝛ tūc ē sensus peccat qꝛ plꝰ. i. magis q̄ʒ oʒ appetit q̄a. s. adhuc appetit cuʒ deberet eē refrenatꝰ appetitus ꝛ hoc mō peccat q̄a scḋm cōcupiscētiā cōem q̄a plꝰ ap petit. qḋ pōt ita declarari si q̄s idigeat cibo ꝛ cō cupiscat cōcupiscētia erit cōis tūc cū aliq̄ʒ fue rit repletꝰ ɔuenīēter iducit̄ ɔcupiscētia ꝓpa ꝛ tūc petīn siet: sʒ eā sistat sup repletio aliq̄ vo nō iducit̄ ɔcupiā ꝓpa sʒ cōtinuat̄ cōis ꝛ nihilominꝰ tal' lʒ nō sit repleta tota indigētia supflue tñ se replʒ ꝛ pec cat qꝛ replʒ se plꝰ q̄ʒ bona dispō corporis exigat dictatē cīm rctā rō ꝙ sanitas ꝛ bona hītudo corpis exigit vt n̄ repleat̄ tota idigētia q̄a h̄ loq̄mur de indigētia q̄ dr̄ carētiā cibi replentis ꝛ nō cibi ad cōseruationē vite ꝛ bone hītudis nec̄ij. ꝓ ōt ꝓter ea illa idigētia et ɔcupiā naturalis vsqꝫ ad sup fluaʒ repletionē cōtinuari. credo ꝙ ꝓ̄cise ꝑ sūptio nē cibi n̄ solat̄ indigētia nature sed ꝑ cōuersionē in sbāʒ aliti iō qꝛ sumptio cibi nō dīr ꝓcedit cō uersionē eiꝰ in subāʒ aliti ꝓ̄ aliqs supabūdāter se replē cibo sumēdo ipm̄ et nihilominꝰ cōcupiscē ipm̄ ɔcupiā naturali et cōi qꝛ nundū fcā est cibi sumpti ɔuersio ī alitū. dico q̄ ꝙ tal' nō refrenat ap petitū naturalē cū sūpsit cibū sufficiētē ad replē dum indigentiā hoc ē cuʒ sumpsit cibum q̄ cum erit conuersus sufficiet replere indigentiam natu re sed adhuc appetit ꝛ appetitui obseq̄tur iō pec cat scḋm concupiscentiam cōem et naturalē ¶Ad vi. ɔcedo maiorē et minorē et ɔcedo vltra ꝙ iste appetitꝰ nō est petīn sʒ dico ꝙ velle obseq̄ appeti tui huic postq̄ʒ satis obsecutū est et ē obseq̄ de fa cto est petīn nec h̄ inē nobis a natura sʒ ɔ h̄ assue scē possumꝰ ꝙ ē tal' appetitꝰ sit molestꝰ ꝛ cū tri sticia vł refrenatio eiꝰ sit molesta h̄ nō inē a natu ra/ sed ɔ illud possumus assuescere. Rō ante. ꝛc.

¶Questio Sexta.

Queritur tercio: vtrū regula tēperantie sit sumēda sm̄ ne cessitatē p̄ntis vite? Et̄ ꝙ nō ea q̄ sūt ne nō regulant̄ sʒ ea q̄ sunt corporis: ḡ nec tempe rantia sm̄ necessitatē corporis. In oppm̄ est Au gu. li. de morib' ecclie hʒ vir tēperātꝰ in rebꝰ huiꝰ vite rl'am vtroqꝫ testamēto firmataʒ vt eoꝝ nihil diligat nihil ꝑ se appetēdū putet/ sed ad vi

B.ij.

et huius atq3 officiox necessitatē qd sat est vsurpet vrētis modestia nō vrētis affectu. Pro rāsione
Necessarium dicit dupli- ne noto q scdm btm Thom. necessitas accipit duplr. vnomō scdm q necessariuz dr sine q res nō pōt esse aut cōstare quō cibus dicerēt necessarius ei q esset in extrema necessitate idigētie posit⁹. Aliomō accipit necessitas scdm q dr necessariū id sine q
Prima pclo tea si pōt pueniēter eē. ¶ Prima pclo rōa tpantie nō ē sumēda scdm pmā necessitatē ita vt ois ille dicat intpatus q ppe p quo pt esse τ cōsistere sine cibo cibo vtit. Pbat q3 nullus ex eo qd appetit delectabilia q opz pp sanitatē aut bonā hitudinē corpis mēsurate τ quō opz τ sic de aliis circūstātiis peccat p intemperantiā vt h3 Arist. iij ethi. sed nisi talia τ cat appetit q3 cibus p sic sit est pmodo necessarius q non ois peccat q non regulat vsū cibox τ potus scdm pmā necessitatē et hec ē sniā Tho. q cxli. arti. vi. in rōsione ad scdm q possit dissicit de por lia vt. tpantia ā non solū attēdit pmā necessitatē sed etiā scdam τ allegat Arist. iij. ethicox. in li. nuper allegato. Pbat eadē pclo auctoritate gregorij sup eze. dicētis. Caro aliqū nobis adiutrix ē in bono opē aliqū aūt seductrix in malū. Si q plus q3 debemus ei tribuimus hostē nutrimus et si necessitati eius q debemus non reddimus ciuē necamus. Satiāda q est caro q hoc vel bono opē sufficiat q aūt ei tribuit vt supbiat saciare penit⁹ ignorat ex q auctoritate apparet q necessaria appellat gregorius. non sine quo non pōt res consistere s3 etiā sine qb⁹ nō potest pptēter esse τ opari ea q opanda sūt. Eodēmodo accepit necessitatē ille q dixit appetitui carnis l necessarijs obtēperemus ne oppmam⁹ ciuē supfluis vo pdicim⁹ ne nutriam⁹ hostē hic enī ostēdit se lati⁹ accipe necessitatē cū ita dicat esse p decēdū supflua pstat enī q q iuuāt ad sanitatē τ bonae hitudinē nō sunt supflua. late etiā accepit Aug. necessitatē li. de pflictu victox cu3 ait sicut eger ad medicinā sic ad sumēdas dapes quisq3 accedere d3 nequaq3 illis voluptatē appetēs s3 necessitati succurrēs.
Scda pclo ¶ Scda pclo regula intēpantie nō est sumēda scdm scdā3 necessitatē sic s3 q ois ille peccet p intēpantiā qui cibo vtit vel potu ppē p quo nō ē hac necessitate necessari⁹ probat null⁹ ex eo dr intpat⁹ q vtit delectabilibus q non impediunt bonā habitudinem corporis nec p honestatē sunt nec p facultates sed contingit q aliqst delectabilia tempēriel sint talia q non erunt necessaria ista necessitate scda eo q si non impedient bonā dispositionem corporis nec eorum vsus erit p honestatem nec p facultatem vtens q talia non peccat. maior et minor probant per Arist. supa3 loco allegato subiungens et talia delectabilia appetit nō impedimēta his existētia s3 sanitati τ bone habitudini vel pp bonum vel sup substantiā vbi alia translatio nec sunt contra honestatem aut supra facultatē. Confirmatur auctoritate beati Thom. loco preallegato ita dicētis quedā eīn sūt ipedimēta sanitatis vel bone habitudinis τ his nullomō tēperatus vtit hoc eīn esset peccatuz p tempantiā quedā vero sunt q non sunt his impedimenta/ et his moderate vtit p loco τ tpe τ cōgruentia corp quibus cōuiuit/ τ subdit τ ideo ibidē phus dicit. q etiā tpatus appetit aliq delectabilia q non sūt necessaria ad sanitatē vel ad bonā habitudinē non ipedimēta his existentia hec Tho. ex quib⁹ satis apparet veritas pclusionis.
¶ Tercia cōclusio necessitas hoc mō videt esse regulariter rōa tēperantie cōtra insēsibilitatē ita q ois ille rr̄arit peccat pctō isensibilitatis q nō vtitur delectationibus cū hoc necessitas exigit. hec eīn necessitas nō includit primā sed ecōtra pma includit scdaz qz si aliqd sit sine quo res nō pōt psistere illud etiā sine quo nō pōt bene esse nec includit hec necessitas aliqd p honestatez qz si esset turpe τ inhonestuz vti tali delectabili vel tali tpe vel aliter eo melius se hēret sine vsu q3 cū tali vsu nec icludit sūptū supra facultatē qz tūc vel in casu tali exponēde essēt facultates p eo sicut si nō posset haberi sanitas sine vsu talis delectabilis. vel si tm cēt de his q nō ipediūt bonā hitudinē corporis tūc melius esset nobis nō vti eo et retinere facultates q3 cōsumere facultates τ vti eo et ita nō caderet in hoc casu necessitas ita. Hec pclusio pt faciliter pbari auctoritatib⁹ Gregorij τ Aug. allegatis i fine pme pclusionis. Dixi aūt regulariter pter eos qui vel ex regula quā ingressi sūt phibentur vti aliquibus certis delectabilib⁹ puta vel carnib⁹ vel vinis vel etiā phibētur certis tēporibus sicut in obligatis ad ieiuniū talib⁹ eīn vt videt inhonestū esset τ turpe etiā pter meliorē habitudinē corporis vti delectabilib⁹ phibitis. τ his que non sunt prohibita vel tempore prohibito.
Tercia pclo
¶ Quarta cōclusio bona habitudo corpis et aīe non impedita/ honestas τ facultas nō excessa sūt regula temperantie ita scilicet q ois et sol⁹ vsus delectabiliū q vel nō est honestus vel facultates excedit vel bonā habitudinē aīe et corporis ipedit facit intemperatū. pbat pclusio oīo τ soluo i temperatus magis diligit delectationes ad itemperantiam pertinentes q3 oportet: sed nullus diligens tantū delectationes vel delectabilia talia que nō superāt facultatē nec sūt p̄tra honestatez nec sūt ipeditiua bone habitudinis anime vel corporis magis diligit delectatiōes ad tēperātiā ptinētes q3 oportz ergo nullus talis est intēperat⁹ τ per pñs ois ē tēperatus. Et hāc ratiōez tāgit Arist. in tercio ethicorū cū ait. Sic enī hñs magis diligit tales delectatiōes q3 dignū sit: temperatus aūt nō talis s3 vt recta rō. In hac aūt pclone non accipio honestatē vt p omi psonātia ad rectā rōem. eūc eīn honestas sola esset regula tēperantie τ dū do cā sic acceptā p rōa tēperātie nō essem⁹ p hoc multa certiores q3 ante qz ab oībus satis pfessuz est q recta ratio est vera rōa i vsu delectabiliū sicut τ in quolibz alio hūano opere. Sed dico q aliqib⁹ delectationib⁹ nō est honestū vti aut pter horrorē quendā quomō nō est honestuz vti carnib⁹ hūanis: nec vt videt honestū est vti carnibus crudis et maxime i his regionibus in qbus fere oēs gātes vel solent coctis. Aliquibus vero nō est honestum vti pter phibitionē τ hoc dupliciter aut qz phibet vsus delectabilis scdm totā
Quarta cō clusio

speciē suā sicut in antiqua lege ꝓhibituz erat vti
carnib' porcis: aut ꝓ certo tpe sicut apd nos pro
hibitū ē vel carnib' oīb' dieb' veneris ⁊ sabbati: ⁊
tpe ieiunij ꝓhibitū est vel oīb' q̄ regulariter sumi
solēt in escā nisi semel in die: ⁊ ꝓhibitū est vti coi
tu nisi cū sua iō nō habēti vxorē simpliciter ꝓhi
bitū est coit' ideo dico q̄ vsus talis est cōtra ho
nestatē. sed dices q̄ in aliqb' iste cōditiones repu
gnāt ꝯtingit eñ aliqñ q̄ si quis nō vtat ꝓhibitis
q̄ īpedit bonā habitudinē corporis ⁊ aīe vt si qs
quadragesimā ieiunet egrotabit nec sufficiet ad
opera virtutis ⁊ aliqui sunt q̄ si ꝯtineāt incurrēt
multas egritudines. q̄rit ergo qd in tali casu erit
faciēdū. Rñdeo q̄ illa q̄ ꝓhibita sūt: sūt in dupli
ci differentia q̄da sūt ꝓhibita lege hūana et de ta
lib' videt q̄ ꝓhibitionē seclusa circūstantia ꝓpa
uentis sit inhonestū posita eadē circūstātia patē
tis desinit esse el inhonestū ⁊ hoc nisi interueniret
expressio talis circūstantie sicut ꝯtingit de cartu
siensibus. Alia sunt ꝓhibita iure diuino: ⁊ de ta
libus dico ⁊ talia nō sūt de inhonestis ⁊ illicitis
licita per hoc precise q̄ sūt impeditiua sanitatis
et bone habitudinis corporis: verū aūt ex aliq̄ cō
simili vl' ꝓpinqua circūstantia possint fieri licita
illas dicet ⁊ breuiter sub iudicio melioris sīle vi
detur michi q̄ si de cōsimilibus preceptis aut ex
sacris litteris aut testimonio sacrorū doctorū re
cepta habeat q̄ in casu periculi vite aut alio sūt
deus noluit obligare creaturā rōnalem non videt
mihi q̄ in tali casu sit etiā adhuc obligata nisi rō
obligandi a parte cessaret in vno cū circūstantia
casus ⁊ adhuc militaret ī alio cū circūstātia cas'
⁊ in tali casu īhonestas cederet cōseruationi vite
⁊ ꝓpter eaz de inhonesto ⁊ illicito fieret honestū
⁊ licitū. Si queras si prima ⁊ tercia ꝯditio repu
gnēt ita scz q̄ nō possit saluari bona hitudo nisi
sūptus facultatē excedat. Dico q̄ periculū bone
hitudinis esset tm̄ ⁊ tā repentinū q̄ eēt vita cito
finē acceptura nisi aliis delectatiōib' vteret quo
rū tñ sūptus ꝓprias facultates excederēt dico q̄
esset ꝯsulēdum vite cū detrimento facultatum q̄z
melius esset facultates tm̄ pdere q̄z simul vitā et
facultates. q̄ si periculū nō eēt tā īminēs dico q̄
esset īter vtrūq̄ moderandū scz aliqd parū supra
facultates faciendū vt vite periculū minoraret
cū spe ⁊ cōfidētia in dño q̄ successu tpm aliqd me
lius timētib' eū largiret ita q̄ in hoc casu nec vi
te periculū totaliter facultatib' cedere debet nec fa
cultates vite periculo totaliter: sz vtrūq̄ ꝑtialiter
alteri. Si q̄ras qd intelligit p bonā hitudinē non
impeditā dico q̄ opz q̄ sic sit non īpedita nō eñ
q̄ sufficiat ad sustētationē vite sz ēt ad administra
tionē ⁊ gestionē officiorū ꝯuenientiū hōi rōe vite sta
tus ⁊ dignitatis ⁊ iō dicit Aug. li. de morib' ec
clesie q̄ temperat' respicit nō solū necessitatē hui'
vite sz etiā officiorū. Si q̄ras qd faciendū si bona
hitudo corporis bone hitudini aīe aduerset ita
scz q̄ corp' sanū et bñ dispositū ex ꝯsuetudie ha
beat supbire lasciuire ⁊ aduersari rōi. Dico q̄ bo
na hitudo aīe est potior q̄z bona hitudo corpis
Et iō ꝓferenda ē ⁊ meli' est patient tollerare ali
q̄ntū indispositionē corporis eū bona habitudine

mētis q̄z cū bona habitudine corporis salus aīe
eminēti periculo exponeret. q̄ si quis vellet idul
gere bone habitudini corporis tūc ex aduerso de
beret firmare aīm in bello ꝯtra cōcupiscentias ⁊
ꝑ ipsos oib' ex precibus assiduis īpetrare auxiliuz
a dño. In his eñ materijs nō pōt poni vna iex ⁊
vna regula oībus cōis sed in diuersis ꝓpter diuer
sitatem ꝯplexionū consuetudinū ⁊ aliorū inclina
da multa varianda sūt. ¶ Quinta cōclusio nō q̄z Quīto ɔclo
excessus regule date facit intēperatū: sz opz q̄ ex
cessus sit notabiliter sensibilis. ꝓbat q̄z frequen
ter cū perseuerat appetit' edēdi aut bibēdi nō bñ
possum' iudicare verū ipse sit ꝓcurat's necessitas
te aut a ꝯcupiscētia verū sit īpedienti' bone dispo
sitiōis aīe nō Verū ꝓ tūc vsū cibi ⁊ pot' q̄ alit esset
illicitus faciat licitū ꝓcuratio bone habitudinis
ergo nō q̄lz excessus facit intēperatū. Hec vr̄ eē
sñia Aug. li. cōfessionū dicentis docuisti me dñe
vt quēadmodū medicamēta sic alimēta assūptu
rus accedā sz dū ad quietē satietatis ex indigētie
molestia transeo in ipso transitu insidiatur mihi
laqueus cōcupiscētie ipse trāsitus voluptas ē et
nō est ali' q̄ transeat nisi qua trāsire cogit necessitas:
⁊ cū salus sit cā edendi ⁊ bibēdi: adiūgit se
tāq̄z pedissequa periculosa iocūditas et plerūq̄ ꝓ
tec conat vt ei' cā fiat qd salutis cā me dico fac
te nec idē vtriusq̄ ē. nā saluti satis ē delectationi
partum est. Et sepe incertū sit verum adhuc ne
cessaria corporis cura subsidium ꝑetat: an volu
ptas cupiditatis ministeriū suspiret. hui' senten
tie est Aris. in .ij. ethi. vbi dicit q̄ nō quilibz reces
sus a medio vtriū facit. ex supradictis oībus infe
ro q̄ multū necessariū est cōcupiscentias delecta
bilis esse punitas ⁊ castigatas in nobis. ꝓbatur
rōtibus Arist. oīne illud quod qs turpia appe
tit et augmētationē magnā facil'r recipit: opus
est vt punitū sit ⁊ castigatū. sed cōcupiscentia est
qua qs turpia appetit ⁊ ipsa faciliter magnā au
gmētationē recipit: ḡ opz ꝯcupiscentiā punire et
castigare. Cōfirmat q̄z nomē intēperantie a pue
ris ad viuētes sm cōcupiscentias translatū est et
rōnabiliter q̄z vterq̄z turpia appetit et magnam
augmentationē habet: sed peccā puerorū sūt puni
enda ⁊ castigāda ḡ et peccā intēperante viuentiū.
Scdo oē illud qd nō castigatū augmētū magnū
recipit: dñiū sibi vsurpat ⁊ mētē d statu suo deijcit
opus habet punitione ⁊ castigatione: sed ꝯcupi
scentia intēꝑatorū et appetitus delectabilis cuz sit
insatiabilis si nō sit castigatus ⁊ punit' magnā
augmētationē recipiet ⁊ dñiū sibi vsurpabit q̄z ē
insaciabilis. et p̄terea opatio auget cognatū. i. ve
hemētius ꝯcupiscere facit maxie in stulto ꝯcupi
scenti: ⁊ si sint magne et vehemētes mentē a sta
tu suo deijciēt igit. Tertio opz ꝯcupiscentias esse
mensuratas et paucas ⁊ nō aduersas rōni: sz hoc
nō est aliud q̄z cōcupiscētias esse punitas ⁊ casti
gatas. Sicut eñ opz puerū viuere sm ꝓceptū pe
dagogi: sic etiā ꝯcupiscibile cōsonare debet rōni
Quarto probat auctoritate Gregorij. xxx. mora
lium dicentis Si a carne hoc quodlibet abscindi
mus: mox in spū quid delectet inuenimus. Quin
to p illud eiusdē. xxxi. quo pl' caro ꝓmittur eo de

celesti spe anim⁹ securius letatur. tanto enī meli⁹
mēs ad supna appetendo ꝯponit: quāto ab illici-
tis corpus arcti⁹ edomat. Sexto pbat auctori-
tate hugonis de s. vi. li. i. pte vij c. xv. ī statu ino-
centie sicut deus presidebat spūi: ita spiritus pre
sidebat carni. ⁊ ipsa caro iumentum spūs erat. p-
pterea ad sessorē ptinebat vt iumēto suo pabulū
puideret ne deficeret: ⁊ hoc solū fortassis sūt suffi
cere potuisset. nunc autē preter pabulū et freno ⁊
⁊ calcarib⁹ indiget. freno vt furentem et precipi
tem a malo cohercear. calcaribus aūt vt ad bene
faciendū excitet pigrum ex his verbis hugonis
Sexta ꝯclo clare patz ꝯclusio. ¶ Sexta ꝯclusio sel3 ⁊ perfe
ctis viris q̄ iā tēperantia z virtute sc̄dm tēperātie
gradū attigerūt necessitas ē rēa. pbat q: sc̄i ⁊ p
fecti ea pro regula hn̄t que alij non habēt nisi p
ꝯsilio sed necessitas respectu īperfector est in cō
silio ergo respectu perfectorū videtur esse in rēa.
Scdo quāto q̄s magis pficit in aliqua virtute tāto
magis nitit accedere ad verū ⁊ indiuisibile me
diū ⁊ apd̄ eum diminuit latitudo medij sicut hui⁹
est in sagitantib⁹ quāto ei q̄s magis exercitat⁹ est ⁊
pfectus vir tāto perīt si regulariē nō pximi⁹ accedat
ad mediū signi q̄3 minus exercitatus et pfectus
sed vir pfectus i vsu delectabiliū est in eis multū
exercitatus q̄ continue d3 magis ac magis acce-
dere ad verū ⁊ indiuisibile mediū ⁊ per ꝯñs medi
um apd̄ eū debet eē stricti⁹ ⁊ minoris latitudinis
q̄3 apd̄ īpfectū ⁊ ī exercitatū. Cōfirmat auctorita
te Ber. dicētis q in via morū nō pgredi retroce
dere est: q̄ vir sctūs q̄ pri⁹ cū impfect⁹ esset habuit
mediū tēperantie multe latitudinis si nō ꝯtinue
magis accedat ad mediū illi⁹ medij ⁊ faciat re-
spectu sui mediū illd̄ minoris latitudinis nō pce
dit nec pgredit ī via morū: q̄ retrocedit ⁊ peccat
het ꝯclusio pōt pbari oīb⁹ auctoritatib⁹ supra-
Cōtra sc̄dā ꝯclonē positis q̄ mētionē faciūt de necessitate. ¶ Cōtra
sc̄dam ꝯclusionē arguit sic ratione thome. oīs fi
nis est regula eorū q̄ sūt ad finē: sed necessitas est
finis delectabiliū q̄ veniūt ī vsū hois. q: oīa ve-
niūt in vsū hois pp̄ter aliquā necessitatē: q̄ neces
sitas hui⁹ vite ē rēa delectabiliū. ¶ Scdo arguitur
auctoritate Aug. posita post oppositum. ¶ Tertio
oīs vtens delectabili propter se peccat: sed om-
nis vtens delectabili nō pp̄ter necessitatē suble-
uādā vtit pp̄ se: q̄ oīs talis peccat. q̄ necessitas
est rēa recti vsus delectabiliū. ¶ Quarto pōt argui
p oēs auctoritates supra disperse positas q̄ vide-
tur dicere q pp̄ter necessitatē tm̄ vtēdū ē delecta
bilib⁹. ¶ Quinto oīs vsus delectabilis quo satisfit cō
cupiscētie est pctm̄: sed oīs vsus delectabilis ad
quē nō excitat necessitas ē vsus delectabilis quo
satisfit cōcupiscētie: ergo oīs talis est pctm̄. ¶ Sex
to oīs vsus delectabilis ad quē excitat voluptas
siue delectatio: est peccatū: sz oēm vsū delectabi
lis quē non excitat necessitas excitat voluptas si
ue delectatio: ergo oīs talis est pctm̄. ¶ Ad pri-
Rōnes ad argumēta mū indicio meo debuisset rn̄dere beat⁹ thōas. q:
quāuis respōsiōe ad articulū tōe ludat de vtute hui⁹
rationis q necessitas est regula sm̄ in solutionib⁹
argumētorū adiūgit fere oīa q̄ supra in ꝯclusioni
b⁹ adduximus. Rn̄debo ergo p eo ⁊ pmo ⁊ primo
sc̄dm rigorē sermonis nego minorē. nullus enim

vtit cibo et potu vt necessitatē aliquā acquirat:
magis vt a necessitate liberetur. necessitas ergo
nō est finis vsus delectabiliū: sed illud quod pul
sa necessitate habemus sez bn̄ et cōuenienter esse
cū enī indigemus cibo nō bene et cōuenienter su
mus. cū vero pulsa est indigentia bene ⁊ ꝯuenien
ter sumus. Sed dices q̄ bene ⁊ cōuenienter eē est
regula recti vsus delectabiliū: sed hoc nō est aliud
q̄3 dicere q necessitas est regula: q̄ simpliciter cō
cedendū est q necessitas est rēa. Ad hoc rn̄deo q
sine dubio omnis recte vtens delectabili fert lu-
mitē ad bene et cōuenienter esse: ⁊ illud est ex quo
saltem generaliter recta rō sumit regulā suaz. sz pōt
dupliciter intelligi q bene et conuenienter esse sit
regula recti vsus delectabiliū. vno mō q omnis ⁊
solus est rectus vsus delectabiliū p quē vtens de
nō bene et cōuenienter existente sit bn̄ ⁊ ꝯuenien-
ter exn̄s: et hoc est falsū: et hūc sensum h3 propō
que dicit q necessitas est rēa: q: si sic rēa oz q per
omnē rectū vsū3 tollat aliqua necessitas et indi-
gentia. Alio mō q oīs vsus delectabiliū si nō re
ctus q̄ tollit bn̄ ⁊ ꝯuenientr eē ⁊ hoc est verū. Est
enī alius in vsu delectabiliū ⁊ in tolleratia piculo-
rū. recta enī rō dictat nō eē subeunda picula nisi
ad ea subeunda aliq̄ eminēti vtilitate aut magne
vtilitatis cā vrgeamur sz in vsu delectabiliū hoc
recta rō fragilitati nr̄e ꝯcedit vt delectationibus
licitis vel possum⁹ dū vsus ille nostro bn̄ eē nō ad
uersetur. ¶ Ad sc̄dam et q̄rtā dico q oēs ille auctori-
tates loquunt de rēa temperantie in viris scīs et p
fectis q̄ vt dictū est iā ꝯpantiā hn̄t sm̄ g̃dū tēpan-
tie. q si loquit vlr tūc dicēdū ē q ipe ⁊ alij nōie
nc̄itatis intelligunt illud qd̄ ponit p subiectionē
necessitatis: q: illud ē pp̄rie finis recti vsus dele-
ctabiliū. ⁊ tūc dico q ad illud ponēdū vl ꝯseruā-
dū ⁊ etiā ad necessitatē sine ē. dicit Augu. oīs ille
vsus delectabilis q̄ posito ponit bn̄ ⁊ cōuenientr
esse si nō inerat / aut si inerat p ipsū non tollitur.
Et si dicas minus illo sufficit ad bn̄ et cōuenientr
esse ergo hoc non est q sufficit. nego ꝯñaz q: hoc
est qd̄ nō aduersat ipsi bn̄ esse: p hoc enī qd̄ sic est
non intēdit Aug⁹ excludere nisi illud qd̄ nimiū
est aut minus. nichil aūt ē nimiū nisi qd̄ aduersa
tur bone habitudini. ¶ Ad tertiā cōcessa maiore ne
go minorē q: stat vsus delectabilis nō pp̄ter ne
cessitatem ⁊ tn̄ q sit in deū relatus ⁊ ita non erit
fruitio nec amor delectabilis: sed vsus licit⁹ ⁊ de
bitus ⁊ hoc ē qd̄ h3 Aug⁹ in supradicta auctori
tate cū ait vt eorū nihil diligas nihil p se appetē
dū putes sed ad vite hui⁹ atq̄ officiorū necessita-
tē qd̄ satis est vsurpes vtentis modestia nō amā
tis affectu. ¶ Ad. v. nego maiorē nā sc̄dm qd̄ dictū
est supra aliqua est cōcupiscētia cōis ⁊ sm̄ illam
raro et vno mō contigit peccare. alia ē pp̄ria ⁊ se
cūdū eā l3 peccet multipliciter nō tn̄ sp̄. ¶ Ad vi.
nego maiorē q: sicut habet Aug⁹ in auctoritate
allegata ad quintā ꝯclusionē necessitati se adiun
git voluptas ⁊ alij eā pireconat ita vt ei⁹ cā fiat
qd̄ aliās dicim⁹ fieri cā īdigētie / aliq̄n̄ do incertū
est a quo excitet appetit⁹ an scz ab indigētia an
a delectatione. Dico tamē q fragilitati nr̄e sc̄dz
iudiciū recte rōis ꝯcessū est vt voluptati siue dele
ctationi tm̄ īdulgeam⁹ quātū patit bona hītudo

non impeditis honestas/et facultas non excessa: quia tamē de supradictis cōfitetur Augu. tanq̄ȝ de his in quib⁹ regulā rationis videatur esse trāsgressus ideo cōformiter ad vltimā conclusionē concedo q̄ necessitas bene est regula sācatis et perfectis viris aliis autem non. Aliter tamen potest responderi negando cōsequentiā: quia necessitas excitat vsum delectabilis pro aliquo tempore p quo sufficiēs sūptio facta est et sufficiēs vsus quia vt dictū est supra necessitas nō tollitur nisi per cōversionem alimenti in substātiam aliti que est posterior viu et sūptione alimēti: ideo pro aliquo tēpore medio inter sūptionē et cōversionē quo tēpore medio est sūptum sufficiens alimentū sed nō sufficiens conversum est adhuc necessitas excitans appetitum et vsum alimenti ¶ Contra terciā cō-

Contra terciam ↄclonē clusionē Arguitur sic si sic sequeretur q̄ sctī viri qui min⁹ vtūtur alimētis q̄ȝ necessitas corporis exigat: q̄ etiā vtūtur alimētis parū ↄvenientibus bone habitudini corporis puta radicibus ꝛ herbis peccarēt: sed hoc est falsū cū vita eorū in ecclesia recitet et pponatur catholicis viris imitāda ¶ Cōfirmat qꝛ sic etiā peccasset beatus martin⁹ q̄ multo tpe helleboro vitā sustētavit q̄ vt vult cassian⁹ corp⁹ sanū interim ī ¶ Scdo si sic seq̄ret q̄ ille cui cols⁹ eēt necessari⁹ ad salutē corpis peccaret si eo nō vteret. Et pȝ ↄña qꝛ talr cōtra regulā tpantie

Responsio. faceret. ¶ Ad pmā q̄ si scti scienter vterent his q̄ sensibiliter et q̄si subito nocēt saluti ꝛ bone habitudini corporis: ꝛ in pauco tpe ad interitū corporis pducerēt nisi esset cum eis specialiter a deo dispēsatū non viderent ab insensibilitate excusabiles. Sed ego nō legi sanctos viros ita fecisse si vero sancti viri vtant his q̄ non multum sensibiliter nocent corpori sed cāut quasdā indispositiones corporis lenes: tunc vel he egritudines aut indispositiones impediūt eos ab executione eorū q̄ eis pro officio vl̄ dignitate facienda incumbūt et tūc nō consulte faciūt Si aūt nō impediūt tūc dico q̄ h faciēdo macerant corp⁹ suū et i servitutē redigūt ꝛ se offerunt sacrificiū xpo: qꝛ apte cognoscūt q̄ corpus eorū talit maceratū ꝛ castigatū reddit spūi obediētī⁹ q̄ȝ si plena sanitate potirent. Et h est quod s̄ dictū est q̄ si bona hītudo corpis bōe hītudini mētis adversetur ipa dȝ ei cedē q̄ bōa hītudo aīe est pncipalior q̄ȝ bona hītudo corpis ꝛ hec in illā tanq̄ȝ in pncipalē ordiata est. Ad ↄfirmationē dico q̄ mlti mirant quō beat⁹ martin⁹ potuit vivē ex helleboro qd potuit pmo ↄtigē aut ex necessitate aut ex ignorātia: cū eñ cognovit q̄ erat detrimētū saluti corpis sui vsū eius reliq̄t vt legit in vita ei⁹. Ad terciā nego ↄñaȝ qꝛ nulla ē necessitas respectu illi⁹. qd aūt ex se aut ex pcepto divino ē illicitū et ihonestū: coit⁹ eñ inter illas delectatiōes ponēd⁹ est viris a matrimonio liberis q̄s ihonestas vt Ari. ad q̄s nulla necessitate ↄpelli possum⁹ nisi tales sint q̄ eas de si honest honestas necessitas faciat: sic contigit in

Cōtra quartaȝ ↄclonē. ieiunio ꝛ in esu carniū tpib⁹ phibitis. ¶ Contra q̄rtā ↄclonē ar sic: si sic seq̄ret q̄ in casu extreme necessitatis cēt licitū cartosien comedē carnes sȝ h est fīm. Et pȝ ↄña qꝛ si esset extrema necessitas qua etiaȝ necessitas scdm mō dicta tūc cū nō sit excessa facultas nec sit in esu carnium inhonestas. omnes cōditiones cōcurrentes ad regulā temperantie simul cōcurrerent q̄ si nō vterentur carnibus peccarent. Ad hanc cōnem respondeo ꝛ suppono q̄ in hac ptē regula eorū sit recta et conformis rationi et q̄ p sua possibilitate reddendo vicem xpo se poterunt hoc voto obligare. hoc supposito nego q̄ sit eis in esu carniū honestas: hic eñ idem appello honestum ꝛ licitū et dico qd aliquid qd scdm se ꝛ absolute: et seclusis circūstantijs personarū nō est illicitum ex circūstantia personē vouentis aut aliter se obligantis fit illicitū et ihonestum et qꝛ persone de quibus ar ita se voto obligarunt etiam cū extreme necessitatis leiusione expressa. ideo dico q̄ est eis omnino illicitū et q̄ nō cōcurrunt simul in eis ille tres ↄditiōes.

¶ Contra sextā cōclusionē ar sic primo rōne ad oppositū adducta Scdo quicunq̄ excedit regulā peccat. Sȝ si necessitas esset regula: vir sanctus qui preter necessitatē vteret delectatione peccaret: sȝ hoc est durū multū igit. Tertio si sic sequeret q̄ vir sanctus cū necessitatis vtens quacunq̄ delectatione nō peccaret sed hoc est falsum igr. et pȝ cōsequentia qꝛ nullus sequendo regulā suā peccat. Ad primā dr negando maiorem et maxime q̄ñ ea que sunt anime habent p obiecto suo ea q̄ sunt corporis quēadmodū ↄtingit de virtute temperantie. Et si dicas q̄ prius nō regulatur a posteriori si intelligas de priori imperfectione entitatis sic ego nego vbi prius habet p obiecto id qd est posterius aut aliqd cuius est illud posterius. Ad scdam ↄcedo ↄñs si vir sanctus ꝛ perfectus scdm tēperantiā hoc scienter faceret. sed dico q̄ necessitas hmōi hȝ latitudinē multā. trahit enim hmōi necessitas tā ex indigētia corporis quo ad esse q̄ȝ ex indigentia q̄ ad bn̄ esse: q̄ȝ ex his q̄ rōne dignitatis et officiorū facienda incūbunt et ideo apud virū sanctū in parte necessitatis esset si ille vteret cibo et potu vt hospiti esset solatio: aut vt egrotū excitaret ad comedendū ꝛ bibendū: aut aliqua alia probabili cā ad id faciendū moveretur. Ad tertiū dico q̄ si illa delectatio esset inhonesta: tunc respectu eius nulla esset necessitas: qꝛ vtendo tali delectatione nō esset melius vti q̄ȝ nō vtendo. Ideo simpliciter concedo q̄ infert q̄ vir sanctus vtēdo quacūq̄ delectatione cū necessitatis nō peccat. si aūt intelligas de necessitate corporali tūc addenda est ↄditio honestatis. Et si dicas q̄ vtendo coitu cū necessitatis nō peccabit. Dico q̄ nō pōt vti coitu cū necessitatis qꝛ ex pcepto divino coitus in soluto aut soluta est ei nō illicitus et ihonestus ideo nō pōt vti eo cū necessitatis: qꝛ cum crederet sublevare se per coitū ab vna necessitate scȝ a necessitate corporali maiorem incurreret scȝ necessitatem peccati mortalis.

¶ Questio septima

Queritur quarto vtrū

peccatū intēperātie sit maxime exprobrabile. Et q̄ nō qꝛ pctm̄ intēperātie est pctm̄ puerile q̄ nō est maxime exprobrabile. In oppositū est Aris. iij. ethi. dicens ꝛ videbit vtiq̄ exprobrabilis q̄m nō scdm q̄ homines sumus existit.

sit sed scdm q̄ aīalia. ¶ Notandū q̄ exprobrabile ē id qd̄ est vituplio dignū et ꝓpter qd̄ hoīes digne et merito vitupant et qd̄ cedit in infamiā psone. nō ē aūt viciū exprobrabilius pcise ex eo q̄ est maius aut deterius: sed ꝓprie ē exprobrabilius q̄ cū sit malum: cū magis deiicit hoīem a sua dignitate ꝑ minorē sive pauciores excusationes recipit.

Prima pclo. ¶ Tunc sit pma cōclusio. Intēperantia nō est vitiū omnibus aliis deterius et culpabilius. ꝓbat: homicidiū/ blasfemia/ et supbia in deū et multa alia sūt grauitatis maioris q̄ intēperantia igit. Scdo ꝓbat auctoritate Gregorij dicētis q̄ vicia carnalia q̄ sunt sub intempantia etsi sint minoris culpe sunt tn̄ maioris īfamie. Tercio vbi est maior deordinatio a fine ibi ē maior grauitas culpe: sed in pctīs spūalibus que dicta sunt ē maior deordinatio a fine cū blasfemia ꝑ supbia/ in deū directe cōmittantur et homicidiū importat grauissimū odium ꝓximi igit.

Secda pclo. ¶ Scdā cōclusio pctā intempantie sunt ceteris viciis humanis exprobrabiliora. ꝓbat primo. omne pctm̄ maxime deiiciēs hominē ab excellentia sua est maxime exprobrabile: sed pctā intēperantie magis deiiciūt hominē ab excellencia sua q̄ pctā intemperantie sunt maxime exprobrabilia. minor ꝓbat q̄ sunt circa delectationes hoībus et brutis cōes: et hec est rō quā tangit Arist in textu allegato post oppositū q̄ sc̄z intēperantia nō inest hoībus sm̄ q̄ hoīes sunt sed sm̄ qd̄ aīalia. Et subiūgit talibus enī delectatiōib9 gaudere et maxime diligere bestiale. Et paulo añ habet q̄ est circa illas delectationes q̄bus reliqua aīalia cōicant que seruiles ꝑ bestiales vident. Cōfirmatur ista rō ꝑ illud psal: hō cum in honore esset nō intellexit cōparat9 est iumentis insipientibus: et factus est similis illis

¶ Scdo omne pctm̄ qd̄ maxime repugnat glie et clare noticie hominis ē maxime exprobrabile: sz intempantia est pcm̄ qd̄ maxime repugnat glie et clare noticie hoīs q̄ intēperātia est pctm̄ maxime exprobrabile q̄ in oībus aliis pōt apparere aliquid de luce rōnis: in isto aūt nō. ¶ Tertio omne peccatū qd̄ priuat hominē sensibilius ꝑ naturalius maioribus bonis est exprobrabilius sed intēperantia priuat hoīem maioribus bonis sensibilius et naturalius sc̄z lris et disciplinis iniq̄tū obruendo acumē intellect9 ꝑ auertit a rerū intelligendarū ꝯsideratione et q̄si excecat mentē inuersam carnalib9 delectationibus ꝯtrahit ab admistratione rerū grauiū ꝑ arduarū ꝓpter molliciē q̄ per hec pctā ꝯhibetur alīt ab amore diuinorū ꝑ celestiū ꝓpter cōuersionē ad carnalia. Tū etiā q̄ honorē et gl'ia sūt illa q̄bus hoīes maxi incēdunt ad bona studia/ et honestas actiōes q̄ pctā illa maxime priuant hoīem his magnis bonis q̄ maxime destituūt hoīez ab appetitu honesto glie et honoris sed vicia intēperātie maxie destituūt intēperatū ab hmōi appetitu igit. ¶ Quarto pctā min9 excusabilia et notabilr sensibiliora sūt pctā magis exprobrabilia: sed vicia intemperantie sunt minus excusabilia: nā qui p iram alterū ledit excusatur q̄ receperat primo iniuriā: auarus excusat ꝓpter timorē future necessitatis: timid9 ꝓpter timorem mortis. Iniust9 frequēter habz de inocētia sua racionē. Ita q̄ illud quītiliani ī declamatiōibus. sceleri nunq̄ defuit rō: videt esse oīb9 viciis cōe pter q̄ intēperāncie. Est etiā itēperātia notabiliter sensibilior nā ꝑ luxuriosus frequētissime habz indicia exteriora luxurie sue. ꝑ ebrius habz apertū indiciū sue ebrietatis. ꝑ gulos9 sue īgluuiei: vt putā eructuationes pōdus corporis sōnū ꝑ alia multa. ¶ Quinto vicia q̄ cito augmētatiōez magnā recipiūt ꝑ capriuāt maxie actu/ seruitutē redigūt pte rationalē sūt maxie exprobrabilia: sz vicia itēperātie augmētatiōez magnā cito recipiūt: sicut ꝑ ipsa ꝯcupiscētia nō castigata/ ꝑ partē rationalē maxie capriuāt et in seruitutē redigunt cū hominē totaliter his ꝯcupiscēcijs īmergāt imo etiā cogitatione penitus. i. hominē a statu suo dimouēt ꝑ impediūt in eo raciocinatiōe vt dicit thomas tercio ethicorū. ꝑ hoc habet expresse Aristoteles in septimo allegās homerū dicētē venerē deceptionē esse que furata est intellectū spisse sapientis

¶ Sexto oīs alius peccās videt quodāmodo a ratione vinci sz cōstat apud oēs q̄ itēperatus nullo modo a ratione sz tātū a concupiscētia vincitur. ¶ Septimo intemperatus peccat cum delectatione quia ducitur a concupiscentia. Alij autem peccantes peccant cū tristitia: nisi ex cōsuetudine delectationē in pctō acquisierint. ergo intemperantie pctā sūt aliis exprobrabiliora.

Tertia conclusio, ¶ Tercia conclusio. intēperancia est exprobrabilior bestialitate non habituali/ ꝓbatur. quia in intemperato ē electio ꝑ ratiocinatio ꝑ pars rōnalis in eo depravata est. in bestiali vero hui9 generis nō ē electio nec ratiocinatio nec ratio q̄ntum ad vsū. ergo intemperancia est talī bestialitate exprobrabilior. Hāc cōclusionē habz Aris. in. vij cū ait de bestiali hac bestialitate: nō enī hz electiōez neq̄ rōcinationē sz discessit a natura quēadmodū insanientes hominū. ꝑ sequit min9 aūt bestialitas malicia terribilius aūt. vult dicere q̄ bestialitas ista est terribilior q̄ malicia. i. q̄ intēperātia sm̄ gradū intēperātie. sed est minus turpis. Et ꝓbat cōsequēter dicens. nō enī corruptū est optimū et cetera.

Quarta pclo. ¶ Quarta ꝯclusio. bestialitas habitualis est exprobrabilior q̄ intēperātia. Pro hac ꝯclusione est āduertendū q̄ duplex est bestialitas. vna non habitualis. que sc̄z causatur in aliquo ex eo q̄ aut ex mala cōplexione/ aut ex orbitate/ aut egritudine/ aut aliqua alia vehemēti passione quis rationis vsu orbatus cōcupiscit delectationes non naturales. de qua Aris. in vij. eodē cap. cū ait. de delectationib9 he aūt humane ꝑ naturales ꝑ genere ꝑ magnitudine. he aūt bestiales. Et sequit de bestialibus he aūt orbitates et passiones ꝑ egritudines. Habitualis bestialitas ē que causat in aliquo nō ex ꝑditeris accidētibus: sed ex actibus nō naturales delectatiōes concupiscendi frequenter elicitis: ꝑ de ista nō cōcludūt rationes Ar. et ē illa quā ego dico exprobrabiliorē. vt mascul9 qui delectat in coitu masculorū: aut si quis delectatur in esu carniū humanarū/ aut debachat in effusione sanguinis humani. Hec enim si sit habitualis nō solū est terribilior: sed etiā turpior intem

perantia. De bestialitate habituali non loquitur nunc solum parum Arist. qr forte nō credidit eam cō tingere posse inter hoīes. et ideo nescio quō Thomas dicit q̄ sm̄ Arist. bestialitas est exprobrabilior q̄z intēperātia cum expresse vbi ipse allegat eum Aris. habeat oppositū. vt expresse declarat idem Thomas in cōmento suo sup̄ septimū ethi. Probat ista conclusio qr delectationes nō naturales z olno a natura hoīs abhorrētes sunt multo turpiores q̄z naturales. z quecunq̄z causa et rō exprobrabilitatis contingit in naturalibus eadem etiam contingit in non naturalib⁹ z bestialibus igr̄ sunt magis exprobrabiles. Tertio intēperatus ē exprobrabilis qr sequit̄ delectatiōes cōmunes hoībus et bestijs. ergo bestialitas habitualis ē multo exprobrabilior que sequit̄ delectationes que ꝓpter turpitudinez suā sunt rare et in hoībus z bestijs. ¶ Quinta cōclusio. Et si pctā puerorū dicant̄ intēperantia: non tn̄ omne pctm̄ intemperantie ōz esse pctm̄ puerile. i. pctm̄ solis pueris cōueniens: aut petm̄ parui ee exiguum. Prima pars pbat̄. scz q̄ pctā puerorū dicant̄ esse intemperantia. i. similia peccatis intēperatorū. quia sicut puer appetit aliquid nō audita rōne ita z intemperantia. Scdo qr sicut pctā puerorū non castigata faciliter crescūt ita et pctā intēperatorū ee ideo eccl'ia. xxx. ōz equus indomitus euadit durus. et filius remissus euadet preceps. De cōcupiscentia aūe intēperatorū dicit Aug. viij. cōfes. dū seruitur libidini facta est consuetudo. et dū consuetudini non resistit̄: facta est necessitas. Tertio qr sicut pueri emendant̄ cum coherceant̄: ita dū resistitur cōcupiscentie ipsa reducit̄ ad debitū honestatis modū. de pmo scribitur puerb. xxiij. Noli subtrahere a puero disciplinā: tu virga percuties eum: et aīam eius de inferno liberabis. De cōcupiscentia aūe habes Aug. vi. musice. q̄ mente in spūalia suspensa atq̄z ibi fixa et manente consuetudinis scz carnalis cōcupiscentie impetus frangitur et paulatim repssus extinguit̄. et ideo dicit Arist. iij ethi. q̄ quēadmodū puerū oportz scdm̄ preceptū pedagogi viuere sic z cōcupiscibile cōsonare rōni. Scda ps pbat̄ qr per expientiā videmus q̄ multi senes labe intemperantie maculant̄. Tertia pars pz qr nullū pctm̄ mortale est paruum.

Quinta cō clusio.

¶ Sexta cōclusio. Intēperantia est exprobrabilior q̄z timor. pbat̄ rōne. Arist. intemperantia est magis volūtaria q̄z timor igr̄ exprobrabilior. assumptū pbat̄ qr intēperantia fit ꝓpter delectationē: timor vo ꝓpter tristiciā. sz delectationē psequimur tristiciā aūt fugim⁹ cū tristicia stupefaciat et corrūpat naturā hntis: delectatio aūt nō. Sz intēperātia est magis voluntaria q̄z timor. nā q̄ volum⁹ qr placet z delectabile ē nobis illud p se volum⁹: qd vero volumus vt aliud fugiam⁹ non volumus p se sz rōn illud placet nobis qr illud aliud qd fugimus displicet. Scda rō illud vitium cōtra qd facit̄ et sine piculo possumus assuescere est magis exprobrabile q̄z illud. ad cuius oppositū nec faciliter nec sine piculo assuescere possum⁹ sed cōtra intemperantiā faciliter et sine piculo possumus assuescere: nō aūt ɔtra timiditatē assuescim⁹

Sexta cōclo

nisi difficiliter z cū piculo igr̄. Tertia ratio. quicquid in cōi hoc est in absentia obiecti et circūstantiarum eius aliquādo est voluntariū sicut nolitū in cōmuni cum ventū fuerit ad singularia et ad obiectorū et circunstantiarū presentiā nō sit voluntariū nisi p quandā violentiā illud est minus exprobrabile q̄z illud qd in cōi apud oēs est inuoluntariū et in pticulari sine quacunq̄z violētia sit voluntariū: sed timor in cōi hoc est in absentia periculorū aliq̄ est voluntari⁹ eo q̄ talis timor est sine tristicia. Nā multi interrogati si imminerent hostis vtrū vellent congredi et pugnare cum eo an nō. rñdent q̄ nō et q̄ mallent fugere et si ē involuntari⁹ nō sic circa singula. i. in p̄sentia periculorū voluntarius nisi ꝓpter quandā violentiā ꝓpter tristiciā eū stupefacientem que causat̄ ex terrore hostili: ex percussionibus: ex effusione sanguinis: ex mortibus eorū qui prope militant sīt vt illi qui proposuerant confligere in hostem arma proiciant et multa alia deformiter faciant in intēperantia vero ecōuerso est. Nā intēperantia circa singula hoc est edere aut bibere superhabūdanter volūtaria est et nunq̄z violenta etiā ei q̄ prius nolebat esse intēperatus. in cōi aūt nunq̄z est voluntaria qr nullus est qui velit esse intēperatus. Quarto pbat Tho. sic. q̄to illud qd mouet ad peccandū est magis necessariū tanto peccatū est min⁹ exprobrabile: sed ad similitudinē mouet cōseruatio vite: ad intēperantiā aūt concupiscentia seu delectatio apposita qr raro peccatur circa cōcupiscentias naturales: cōseruatio aūtē vite est magis necessaria q̄z delectatio opposita igitur. Quinto sic. q̄to ille qui peccat est magis compos mentis tanto pctm̄ suū ē exprobrabilius. sz timor magis alienat mentē z obstupefacit ꝓpter tristiciā q̄z delectatio scdm̄ quā peccat intēperat⁹: igr̄ Iste cōnes z alie quas adducit nō differūt multū a superioribus. ¶ Contra scdam cōclusionē. Ar. peccata q̄ sūt magis cōmunia sūt min⁹ exprobrabilia sed peccata intēperātie sūt magis cōmunia ceteris: ergo sūt min⁹ exprobrabilia. Scdo pctā ad q̄ natura incitat sūt min⁹ exprobrabilia: sz ad pctā intēperantie natura incitat magis q̄z ad alia ergo sūt minus exprobrabilia. Tercio Peccata puerorū sūt min⁹ exprobrabilia: sz pctā intēperātie cōparant̄ puerorū peccatis: igitur. Quarto vicium q̄to est repehensibilius tanto est exprobrabili⁹ sed q̄to est deterius tanto est reprehensibilius: ergo quanto est deterius tanto est exprobrabilius: sz pctm̄ intēperantie nō est ceteris deterius ergo nō est ceteris exprobrabilius. Ad primā respondet Tho. q̄ aliquod peccatū dicit̄ magis exprobrabile dupliciter. Uno mō sm̄ oppinionē hoīm z sic cōcedit rō maiorē. Alio mō scdm̄ naturā viciorū z sic ꝓpter cōitatē z cōsuetudinē non fit min⁹ exprobrabile. Aliter pōt dici q̄ lz cōsuetudo z cōitas peccati faciat q̄ pctm̄ nō tm̄ de facto z actualiter exprobretur non facit tn̄ vt sit min⁹ exprobrabile. Ad secundā nego maiorē z minorem. Maiorem quidē quia posite sunt in pbationib⁹ cōclusionis cause z rōes ꝓpter quas aliqd peccatū dicat̄ magis exprobrabile que stāt cum incitamēt

Contra secū dā pclonē.

ba nature. minorez. Uo qz in multis intēperantiā excitat a malis habitib⁹ z peruersis cōsuetudinibus. et ifī est q Arist. in. iij. ethicorū cōcupiscentias ꝓprias sūt quas maxime peccāe intēperati vocat appositas. Ad tertiā cōcedo q eadē pctā scdm spēz in iuuenib⁹ sūt min⁹ exprobrabilia qz in senib⁹ z ad minorē dico q pctā intēperātie nō dicunt pctā pueroꝝ scdm expssionē. Uitarie sz scdz expssionē similitudinis: hoc ē sūt similia pctīs puerorū et comparant eis scdm quasdā cōditiōes propter q̄ necesse est castigare diligēter z punire huiusmodi pctā intemperantie sicut z pctā puerorū. Dico preterea q peccata puerorū vt castigent exigent magna z frequētē exprobratiōem. Ad quartā nego minorē. Aliud em est rephendere aliud exprobrare. rephendere eīn est alicui⁹ deordinationē ondere. exprobrare vero est deordinatiōis causas in peccantē reflectere q̄ cū minori grauitate pctī possunt esse maiora. q si quis concedat idē esse rephendere et exprobrare tūc negabit minorē argumenti. Cōtra quartā conclusionē Arguit sic. bñ sequit bestialitas habitualis est exprobrabilior qz intēperantia sed aliqua bestialitas habitualis est intēperātia: g aliq̄ intemperantia est exprobrabilior qz intemperantia qd̄ implicat quia ly qz cōfundit terim sequentē. Ad hanc rōnez dico q intemperantia accipit triplicit vno mō vt est nomē gradus v̄itij z hoc mō accepit Arist. in vij. ethi. cū cōparauit bestialitatē ad intēperātiā. Scdo mō accipit vt ē nomē vitij z hoc dupl'r. vno mō strictissime z tūc intēperantia est tm̄ circa delectationes humanas z hoc mō accipiēdo ꝯcedo maiorē z nego minorē. Alio mō accipit cōiter put existat circa delectatiōes tact⁹ et gust⁹ siue sint humane siue bestiales z hoc mō ꝯcedo minorē: sz maior est falsa qz nō ita accipitur in cōclusione sed primo modo. Cōtra quintā cōclusionē scdm Hiero. sup illud Ma. xviij. nisi ꝯuersi fueritis z efficiamini sicut paruuli zc. Paruul⁹ non ꝑseuerat in iracūdia: les⁹ nō meminit: videns pulcrā mulierā nō delectat: sed intēperat⁹ ꝑseuerat in intēperātia z videns pulcrā mulierē delectat: g pctā puerorū nō dicunt peccata intēperantie. Scdo in pueris nō sunt cōcupiscētie naturales: sz pctā intēperantie circa ꝯtingūt scdz ꝯcupiscētias naturales: igit pctā puerorū nō sūt pctā intēperantie. Tercio pueri sūt nutriendi z fouēdi: sz ꝯcupiscētia intēperantie nō est nutrienda z fouēda sed magis castigāda et coercēda: igit. Ad primā distinguo ꝯñs vel scdm ꝓprietatē locutionis z sic concedo vel scdm expssionez similitudinis z sic ego nego. Ad scdam dico q cōcupiscētia aliq̄ bꝫ naturalis q̄druplicit vno mō q̄ humana z sic accipit Aris. i vij. scdo mō accipit concupiscētia nāls ꝓ illa q̄ hꝫ ortū ex ꝓncipijs ꝯplexionātib⁹ tercio mō accipit ꝓ cōcupiscētia cōi. q̄rto mō ꝓ oī ꝯcupiscētia quā hꝫ aliq̄s z nō ex cōsuetudine lōgi tpis. si accipiatur ergo in maiore cōcupiscētia naturalis tercio mō nego eā. pueri eīn hñt multas ꝯcupiscētias ꝓ ꝓpia z nō cōēs: si ēt accipiat ꝯcupiscētia naturalr ꝓrio mō falsa est. vidi eīn quēdā iuuenē nouem aut decē annorū qui cōcupiscebat esum panni z nulla vestis ei integra manebat īmo nec coopertoriū lecti. alij cōcupiscūt carbones. alij alia. hꝯ aūt cōcupiscentias ꝯstat nō esse humanas. si aūt accipiat quarto mō cōcedo minorē quātū vera ē de ꝯcupiscētia naturali tercio mō. Ad tertiā ꝯcedo añs ꝓ veraq pte z nego ꝯñs qz licet pueri sint fouendi et nutriēdi. pctā tñ eorū sūt castigāda et puniēda et iō ꝯcupiscētia nō dr̄ similis pueris sz dr̄ similis pctīs puerilibus. Cōtra sextā conclusionē arguit sic. timiditas fortitudini opponitur que est maior virtus qz temperantia: g timiditas est maius vitiū qz intemperantia: ꝯñs patz qz scdm Arist. in. ij. pdicamētorum maiori bono mai⁹ malū opponit. Scdo difficili⁹ est vincē delectationes qz alias passiões: g intēperantia in quā quis a delectatione impellit ē min⁹ pctm̄ qz timor: añs ꝓbat per Arist. ij. ethi. dicentē q difficili⁹ est ꝯtra voluptatē qz ꝯtra irā pugnare z tñ ita videt esse fortior qz timor. Tertio timiditas est magis voluntaria qz intemperantia: g timiditas est gui⁹ pctm̄ añs ꝓbatur qz multi cupiūt fugere mortis picula et qd̄ est timere z nullus vult esse intēperatus. Quarto maiora bona piclitant ꝓ timiditatē qz per intēperantiā: g timiditas est exprobrabilior. añs ꝓbat qz piclitat bonū puatū ꝑsone: bonū cōe totius ciuitatis z bona puata oīm piclitat libertas. studia ꝑfarum et q̄cunq alia periclitant ipsi per intemperantiā. Ad pmā rñdeo. ꝯclusio non dr̄ q intēperātia sit mai⁹ vitiū qz timiditas nec hoc hꝫ Arist. qz eīn fortitudo maxime ptinet ad bonū tot⁹ multitudinis z timiditas ad malū iō simpliciter loq̄ndo z fortitudo ē maior virtus qz temperātia z timiditas maius vitiū qz intēperātia sed hꝫ Arist. z cōformit ad ipsū. Cōclusio sexta q intēperantia est exprobrabilior z hoc cōcludit ex eo q ipa ē magis volūtaria vt pz ex textu suo. Uoluntario aūt inquit magis assimulat intēperātia qz timor z post ꝓbationē eius ꝯcludit ꝓpter qd̄ z exprobrabili⁹. dictū est aūt supra q vitiū esse magis exprobrabile stat cū hoc q ē min⁹ vitiū. Ad scdam si intelligat vl'r nego añs amor eīn vite ꝓpter que vitant picula mortis est magis grauis qz amor ciborū aut venereoꝝ. Ad probationē dico q difficili⁹ est difficultate ꝓueniente ex diuturnitate pugne z ex dolis et insidijs impugnando lz nō sit difficilius difficultate ꝓueniente ex impetu. ita eīn est magis īpetuosa: sed pugna eius ē breuis. pugna uo ꝯcupiscētie est diuturnissima z īsidiosa z negat q ira sit fortior qz timor piculorū eminētiū. Ad tertiā rñsū ē satis in tertia rōne ꝯclonis ꝯcedo eīn q in cōi vl'r timiditas est magis volūtaria: sed in pticulari tñ causantiū picula intemperantia est magis voluntaria. Per hoc eīn q timiditas voluntaria in cōmuni et minus in pticulari cōclusū est ꝓpter q intemperantia est exprobrabilior qz timiditas. Ad quartā ꝯcedo añs et nego ꝯñs qz lz hoc foret bñ valeat ad concludendū q timiditas est maioris culpe, sed qz ipsa plus hꝫ de violento z minus de voluntario ideo simpl'r intēperantia ē exprobrabilior. Ad rōnem aūt oppositā responsum est.

Questio octaua.

Q Ueritur quinto. utrū oīs motus p̄mus ad intēperantiā sit mortale pctm̄. Arguitur q̄ sic. p̄mus mot⁹ ad intēperantiā est eiusdē rōnis cū aliis motibus posteriorib⁹: sed mot⁹ posteriores sunt pctā ḡ et motus primus. Ad hāc questionē r̄ndet Altiss. sub tribus dictis. ¶ Primū q̄ oīs motus prim⁹ ad luxuriā est pctm̄ nō ex parte cause lz ex pte fi-

Tria dicta Altiss. de p̄mis motib⁹

nis ꝓbat qr oīs talis motus tendit ad illicitū scz ad delectandū in tēꝑali. Scd'z q̄ nō oīs motus prim⁹ ad gulā est pctm̄. Tertiū oīs motus p̄mus ad gulā tendēs ad delectandū in cibo et potu est pctm̄. Sūt eñ quidā assueti in ꝯmessationib⁹ et ebrietatibus q̄ stati q̄n appetūt comedē libidinose appetūt. In talibus ḡ p̄is motibus ad comedendū est pctm̄ in aliis aūt nō est pctm̄ q̄n comedere τ bibere s̄m se est licitū. Pro declaratiōe aūt horū p̄mittit q̄ ex pctō adē vis cōcupiscibilis corrupta est tā q̄ztū ad vim gn̄atiuā q̄z q̄ztū ad vim nutritiuā. sed maior tñ fuit infectio q̄ztū ad vim generatiuā q̄z q̄ztū ad vim nutritiuā. qd ꝓbat qr adā fuit reus lese maiestatis. voluit eñ rapē deitatē τ ꝓpter hoc dāpnatus ē in se et in posteris te suis: ḡ vis cōcupiscibilis magis corrupta est in pte illa scdm̄ quā fit ꝓpagatio q̄z in alia pte. illa aūt est vis gn̄atiua. Ista opinio salua reuerētia tanti doctoris nō mihi videt' vera. supposito vno qd supponit scz q̄ nō oīs motus p̄mus ē pctm̄ veniale ꝑz satis ex scdo dicto ei⁹. Suppono p̄terea q̄ cū ipse loquit' de luxuria ipe nō accipit luxuriā vt ē nomē vitii sz p̄cise vt est nomē actus ptis gn̄atiue alias inepte multū faceret ꝯparatione īter luxuriā et actū gule cū dicat aliquē primū motū in actū gule nō esse libidinosū. ¶ Hiis suppositis sit

Prima pclo

prīa cōclusio. Nō oīs primus mot⁹ in actū ptis gn̄atiue est pctm̄. ꝓbat' nō oīs cōsensus in actū gn̄atiue ptis est pctm̄ ḡ nō oīs p̄m⁹ mot⁹ in actū eiusdē ptis est pctm̄. ꝯña tz qr ꝯsens⁹ multo plus hz de volūtario q̄z p̄m⁹ mot⁹. añs scdo qr p p̄mū motū ego possū in id totalr tendē in qd ego tēdo p cōsensū. et añs ꝓbat' qr si sic seq̄ret' q̄ actus cōiugalis nō posset esse volit⁹ sine pctō qd videt' durū et multū distrahere de dignitate τ necessitate sacramēti m̄rimonii. Cōfirmat'. aliqs pōt recte se hre in actibus gn̄atiue ptis vtēdo eis vbi/q̄n/quō τ q̄ā/τ ꝓpter qd/opz/τ decz. alias m̄rimonium eēt dignū oī execratiōe si nō pōt h̄ri actus m̄rimonialis exerceri: ḡ ex multis actib⁹ rectis τ bonis gn̄abit' bonus h̄itus τ laudabilis: sz talis h̄itus trat⁹ erit causare aliq̄s mot⁹ p̄os sicut τ alii h̄itus tā boni q̄z mali. Illi aūt motus p̄i nō erunt mali cū sint a bono h̄itu τ nō habeāt quācūq̄ deordinationē nec tendāt ad quodcūq̄ illicitū: igit' nō oīs mot⁹ prim⁹ in actū gn̄atiue ptis est pctm̄.

Scda pclo

¶ Scda cōclusio. Nō ols prim⁹ motus in actū luxurie est pctm̄. ꝓbat' nullus mot⁹ q̄ nec in se est volūtari⁹ nec in cā sua est volūtari⁹ mala volūtate ē pctm̄: sz nullus p̄m⁹ mot⁹ ē in se volūtari⁹ cū sit causat⁹ volūtate nullomō libere ꝯcurrēte τ aliqs est q̄ nō est volūtarius in cā sua mala volūtate vt si egrediar domū vt ego eā ad ecclesiam missā auditur⁹ vel dicturus τ occurat mihi subito speciosissima mulier de q̄ non ꝑus cogitaueraz et ad subitū aspectū ei⁹ mouear libidinose quē motū tñ ego statim repmo ꝯstat q̄ iste motus nō est volūtarius mala volūtate q̄ ad cām suam cū ipse aspectus mulieris occurrentis fiat siue p̄ meditatione τ sine p̄uolitiōe in casu dicto. ḡ motus ex tali appr̄hensione cāt⁹ et stati repssus et cohibitus nō est pctm̄. Scdo p̄mi motus siue ad luxuriā siue ad ingluuiē non solū causant' ex mal' habitib⁹ aut ex corruptis ꝯsuetudinibus: sz interdū causant' ex p̄ncipiis cōplexionantib⁹ aut ex mal' q̄litatib⁹ corporalib⁹ vel inexistentibus a natura aut a cibis et potib⁹ aut ex aliq̄ mō viuendi non culpabili: ḡ nō oīs tal' motus ē pctm̄. ¶ Ex istis ꝓbat' tercia ꝯclō que est q̄ non oīs mot⁹ p̄m⁹ tendens ad delectādū in cibo τ potu est pctm̄. Quā iterū ꝓbo sic. Nō oīs delectatio ī cibo τ potu est illicita et viciosa: ḡ non oīs motus p̄mus tēdens ad delectandū in cibo τ potu: aut in alia re tēꝑali est pctm̄. Añs nulli est dubiū qui doctrinā Arl. approbat. hz eñ in tercio ethi. q̄ tempat⁹ diligit delectatiōes. vt rciā tō dicat Ipe p̄terea eos q̄ deficiūt circa delectatiōes τ minus gaudent q̄z opz vocat insensibiles. Preterea s̄m eūdē ibidē tēperatus ꝯcupiscit delectatiōes ad sanitatē vtiles et alias etiā dum isti non sint īpeditiue bone habitudinis nec sunt ꝯ honestatē: nec s̄ facultates: ḡ p̄t temperatus sine quocunq̄ peccato delectari ī cibo et potu/τ in venereis licitis et honestis/nec q̄ tenetur appetere cibū ꝓ sustenatiōe corpis. Quarto ꝓbant' predicte ꝯclōnes ex dictis opinantis. Sz eñ sic ad quoddā argumentū respōdens ad vltimū dico q̄ appetē comedere añ horā debitā non ē pctm̄ scdz ꝯe q̄n naturalr et q̄si oe necessitate p̄t hoc aliquis appetere velit nolit vñ nō ē in ptāte nr̄a tūc sic, appetē comedē añ horā debitā nō est in ptāte nr̄a: lz velim⁹ vl' nolim⁹ hoc appetim⁹ lō nō est pctm̄: ḡ nullus mot⁹ appetitus q̄ nō est in ptāte nr̄a est pctm̄ licz primi mot⁹ s̄m oēs nō sunt in ptāte nr̄a: ḡ primi mot⁹ ad gulā et luxuriam nō sunt pctā. Prīa ꝯña tenet ab exponibili ad alteram exponentē. sequit' eñ quia homo est rationalis ideo nō est asinus: ergo nullum rationale est asinus. Vs oppositum consequentis aliquod rōnale est asinus ḡ hoc quod est esse rōnale nō est causa remouendi asinum ab homie: ḡ ista fuit falsa qr hā est rōnalis tō nō est asin⁹. Si tñ queras de ista appetere comedē añ horā debitā est peccatū: et suppono q̄ ly debitā dicat debitum precepti. Tūc dico q̄ vel appetere dicit ibi motū deliberatū et nō primū. Vel accipit' communiter ad motū primū et nō primū: vel dicit tm̄ motum p̄mū: si tertio mō dico q̄ propositio est falsa. Si primo aut scdo modo distinguo penes amphibologiā qr vel ly añ horā debitā determinat hoc verbū appetere: τ tūc ē sensus q̄ appetē añ debitā horā comedē ꝓ hora scz debita. tūc dico q̄ ista ē falsa si aūt deteriet hoc vbū comedere tūc est sensus: appetē comedere añ debitā horā est pctm̄ et tūc vera est: sed differenter quia si appetere significet actū deliberatū vera est vniūsaliter, si autem de-

Tertia conclusio,

tiplaꝫ cōiter ad actū deliberatū et ad primū motū tūc vera est: sed pticulariter tm̄ ita q̄ vnicuilis sibi correspondēs est falsa. In hac q̄stione nichil dico de primis motibus ex malis habitibus causatis q2 de his loco suo inquireꝫ. ¶ Cōtra primaz ɔclonez arguiꝫ rōne adducta ꝓ primo dicto

Contra primā ɔclonē

Scdo sic. tu scis q̄ illicitū est sic te moueri et sic moueris ḡ peccas. Añs probatur quia tu scis q̄ moueri libidinose illicitum est. Tum scdo quia tu scis q̄ nisi reprimas illū primū motū illicite moueris: ergo tu scis q̄ illicitum est sic te moueri. Tertio. Ille motus est malū et nō malum pene: ergo malū culpe. ḡ peccatū. prima pars añtis ꝓbaꝫ per illud Apos. q̄ odi malū id facio. pro secunda parte probatur quia tunc debuisset dicere Apost. qđ odi malum hoc patior: et nō hoc facio Tum enīz si eēt pena esset a deo inflicta ergo deo placet. ḡ Apos. potius debuit diligere illud malum q̄z odire. ꝓpter istas rōnes cōcludit prepositiuus q̄ motus primus est peccatū quia ex vicio surgit et ad illicitū tendit. Et hisdez rōnibus omnino arguiꝫ contra scdam ɔclusionē quia magis contra eam militant et aliter soluende sunt.

Responsio

¶ Ad primā nego añs: nō eñ omnis motus viri in copulā cōiugis tendit ad illicitū: nec scitur esse illicitū: nec malū est vt braviter oīa argumēta expediā: ideo rñdendū est ad illa argumenta secundū q̄ videnꝫ facere ɔ scdam ɔclusionez. ¶ Ad primā nego maiorē et dico q̄ ad illicitū pot̄ q̄s illicite et sine pctō moueri. qui eñ violenter moueꝫ ad illicitum nō moueꝫ ad illicitū illicite nec qui moueꝫ inuoluntarie: iđ si maior debeat esse vera ipsa est intelligēda de motu in nostra ptāte existente qualis nō est primus motus. Ad scđam nego añs. ꝓ pma pte q2 si scis te moueri sic moueris p2o motu est moueri inuoluntarie. nescio aūt me moueri inuoluntarie esse illicitū. q̄ si p sic moueri intelligeres moueri libidinose et diceres scis q̄ te sic moueri est illicitum. dico q̄ ego scio q̄ me sic moueri aliquando est illicitum qñ sez moueor voluntarie: et scio q̄ aliquando nō est illicitū quando sez moueor inuoluntarie: nec in potestate mea est moueri vel nō moueri. ¶ Ad scđam ꝓbati ōez añcedentis concedo assumptū et nego ɔñam scio eñi q̄ nisi reprimā motū illū ego illicite mouebor nō q2 motus quo ego iaz moueor sit illicitus: sed q2 si cōtinueꝫ de primo motu et nō illicito fiet nō primus et illicitus et de nō exñte in ptāte nr̄a fiet existēs in potestate nostra. Ad terciam dico q̄ est malum pene. Et ad ꝓbationem primaz nego ɔñam q2 motus ille causaꝫ a causa intrinseca iđ melius dicit Apos. facio q̄z patior. Ad secundaz probationē concedo q̄ est a deo inflicta principaliter tamē a creatura causata, cōcedo q̄ deus diligit eā et nego ɔñam q2 multa diligit deus que nō vult a nobis diligi vt puta mortem patris aut nostram aut infortunia pximi: aut damnationem nostrā aut desertionez qua nos deserit. Item dato q̄ debeamus diligere quicquid deus diligit hoc non est nisi pro tempore pro quo deus diligit scilz pro tempore quo est primus motus quia deus non diligit eum pro tempore pro quo est secundus motus vel motus spontaneus/ et hoc mō odiebat eū Apos. sed hoc modo deus non faciebat ipsum. et cum dicit Prepositiuus. q̄ iste motus surgit ex vitio. distingo vel ex vitio alieno et sic siue sic siue non nego ɔñam: vel ex vitio proprio puta ex malis habitibus. et dico q̄ hoc nō est vniuersaliter verū. sicut ostensuz est supra et si ita esset quia oritur ex vitio habituali et nō actuali ideo ɔña nō valet q̄ añs dicit Altissi. q̄ vis generatiua magis corrupta ē q̄z vis nutritiua nec sufficiēter ꝓbatū ē nec ɔcludit qđ itēdit nō quidē ɔcludit qđ intēdit quia posito q̄ esset magis corrupta non tamen ex hoc sequeretur q̄ motus ab ea ꝓcedentes qui non sunt in potestate nostra sint peccata: sed bene sequeꝫ q̄ est principiū plurium malaruz operationū aut deteriorū. q̄z vis nutritiua: nec tamē sufficiēꝫ probat quia vis cōcupiscibilis dicit corrupta in parte generatiua ꝓ hoc q̄ in natū mediāte ea insūdunꝫ male qualitates et quasi venenate ad malas operationes inclinantes sed nō solū imittunꝫ in vim generatiuā: sz in omnē vim concupiscibilem et irascibilē. Si autē dicaꝫ magis vis generatiua magis corrupta quia ipsa est pricipiū corrupte ꝓpagationis nichil ad ꝓpositū quia cū hoc stat q̄ alie habeant qualitates infectas et morbidas et ad malas qualitates inclināntes quicquid sit tamen ex hoc nō potest concludi q̄ primus motus in vi generatiua sit peccatum. Ad rationem ante oppositum dico q̄ motus aliquis non habet ex spē sua essentiali q̄ sit bonus vel mal⁹. et ideo quamuis sit eiusdem rationis cum alijs si non est voluntarius et in nostra potestate non est peccatum quia voluntarium est proprietas operis boni vel mali.

Questio nona.

Queritur. Utruz insensibilitas sit vitium.

Arguiꝫ sic. Nō est vitium carere omnibus delectationibus tactus et gustus sed hoc est insensibilitas ergo insensibilitas non est vitium. In oppositum est Aris. tercio ethi. Notandum q̄ per insensibilitatem intelligitur habitus inclinans habentem ad minus appetendum delectationes gustus vel tactus q̄z oportet. omnibus enim animalibus vt dicit Aris. commune est discernere cibos et aliquibus gaudere siue delectari aliquibus autem non insensibili autem nichil est delectabile neq3 apud eum vnus cibus differt ab altero. ¶ Tunc sic prima conclusio. Habitus insensibilitatis est possibilis. ꝓbatur quia eius habitus est possibilis cuius actus causatiui et productiui ipsius sūt possibiles: sed actus insensibilitatis cātiui ipsius sunt possibiles: igitur. Minor patet quia possibile est q̄ quis minus appetat delectationes ciborum et potuum ac etiam venereorum q̄z oporteat id est q̄z exigit sanitas sua: aut bona habitudo corporis/ aut generatio prolis possibile est etiā q̄ nō satis discernat inter cibos et q̄ apud eum omnis cibus vel potus idē sit. constat autem q̄ ex talibus actibus frequenter elicitis generatur habitus insensibilitatis: igitur. ¶ Secunda cōclusio. Et si insensibilitas nō

Prima ɔclo

Scda ɔclo

sit ipsa mala cōplexio potest tamen ex mala cōplexione oriri. probatur prima pars quia nullū viciū morale est mala cōplexio: sed insensibilitas est viciū morale: ergo nō est mala cōplexio. Maior probatur quia oīs mala cōplexio est viciū corporale sed nullum vicium morale est viciū corporale: igitur. Secunda pars probatur. Ex omni illo potest oriri viciū insensibilitatis quod inclinat ad actus ex quibus nata est generari insensibilitas. sed mala cōplexio inclinat ad actus ex quibus nata est causari insensibilitas scz ad actus nō discernendi inter cibos et non gaudendi in delectationib⁹ q̄ʒ tum opʒ. quod patʒ quia mala cōplexio inclinat ad actus gaudendi in cibis et potibus in quibus non opʒ gaudere vt patet de his que a puero delectant in esu carbonū aut vesciū aut aliorū huiusmodi. ¶ Tercia cōclusio. Insensibilitas pōt oriri ex egritudine et aliis malis qualitatibus nō inexistentibus a natura. Patet prima pars de egrotis odiē potum et cibum aut alterū eorum reiicientibus quibus molestum est comedere: q̄ʒ uis tū ad sanitatem sit eis necessarium. Dico eciā q̄ ex tali egritudine generantur actus que si esset longa et diu frequentaretur generaret habit⁹ insensibilitatis inclinans ad actus consimiles. Eodem modo potest probari de malis qualitatib⁹ ex qualitatibus eciā inductis ex aliquib⁹ cibis aut potibus fit odium coitus ex aliis fit odiū cibi ex aliis odium potus ex aliis desiderium ciborū vilium/ ex aliis ciborū non humanorū sicut cōtingit frequēter in mulieribus pregnantibus. Dico eciā q̄ si qualitates ille diu permanerent intantum q̄ posset fieri diuturna frequentatio actuū generaretur habitus inclinans etiam cessante aut corrupta illa mala qualitate ad actus consimiles. Ex istis cōclusionibus apparet q̄ Buri. male reprobat opinionē dicentium q̄ vicium insensibilitatis est possibile non in hominibus bone cōplexionis sed prouenire potest ex praua et defectuosa complexione naturali si enim reprobaret hāc opinionē quo ad primā partē forte haberet apparentiam sed quia reprobat quo ad secūdam apparentia caret. Nam hec opinio non dicit q̄ hoc vicium sit ipsa cōplexio: sed q̄ ex ipsa cōplexiōe mala prouenire potest. ¶ Quarta cōclusio. Viciū insensibilitatis pōt prouenire ex errore intellectus. ratio eciā cognoscens damna turpitudines et vituperationes quas cōmuniter homines intemperati ex nimia comestione et potatione incurrūt potest iudicare licet erronee q̄ ab his abstinendū est q̄ʒtum natura pati potest et q̄ʒtum possibile est cauēda et fugienda est in his delectatio/ et potest se voluntas huic erroneo iudicio cōformare et imperare vsum ciborum et potuū non delectabilium in pauca q̄ntitate et in mala qualitate taliter q̄ corpus nō sufficiēter sustentabit nec sufficiet ad operationes que cōgruunt persone iam ex se q̄ʒ rōne officiorū sic aūt ex electione frequēter faciēdo generabit habitus inclinans ad cōsimiles actus q̄ dicit insensibilitas. Ex istis aūt actibus non solū generatur malus habitus in anima: sed eciā generantur male qualitates in corpore complexionem deprauantes et corrumpentes. ¶ Quinta

Quarta cōclusio [margin]

Quinta cōclusio [margin]

cōclusio. potest aliquis cōtra iudiciū rationis insensibilitatis actus exercere. Pbo pono q̄ aliquis sm̄ secūdā et terciam cōclusionē inclinetur ad actus insēsibilitatis et nichilominus iudicet hos actus esse viciosos: tunc sic. quotienscunq̄ voluntas inter duas inclinationes cōtrarias manet libera ipsa potest declinare in quālʒ partē: sed voluntas hic manet libera inter inclinatiōes qualitatū corporalium et iudiciū rationis semp ad optima dirigentis et inclinantis: ergo potest sequi istius vel illi⁹ impulsionē scʒ q̄ sibi placebit. q̄ aūt inter istas inclinationes maneat libera. patʒ quia nulla earum ipsam necessitat: ergo inter ipsas manet libera. ¶ Sexta cōclusio. Insensibilitas est viciū nociuū nature dispendiosū bonis moribus et inhumanū q̄ sit vicium probatur omnis actus humanus quo quia deficit a regula recte rōnis est viciū: sed insensibilitas est huiōi igitur. Minor patʒ quia recta ratio dictat sustentandū esse corpus et delectationibus gustus et tactus esse mediocriter indulgendū et regula hui⁹ mediocritatis est q̄ non minus q̄ʒ necessitas: nec tantū q̄ impediatur bona habitudo corporis vel anime vel deserat honestas vel excedat facultas: sed insensibilis non vtitur huiusmodi delectationib⁹ q̄ʒtum necessitas exigit ergo insensibilitas deficit a regula rōnis. q̄ si etiā aliquis sacramentū institutū ad multiplicandā naturā assequutus ita fugeret delectatiōes venereorum vt pretermitteret ea q̄ necessaria sunt ad cōseruationē nature scʒ speciē que p generationē fit talis deficeret a regula recte ratiōis et peccaret. q̄ huiusmodi vitium sit nociuum nature patet: quia vt dictum est: est conseruatiuum malarū qualitatum si alique insint et inductiuum earum si non insint: et etiam variarum egritudinum causatiuum per quas non solum vires vegetatiue sed etiam animales indisponuntur et interdum intantum crescit indispositio q̄ ratio peruertitur et alienatur. q̄ sit bonis moribus dispendiosum probatur quia lesis viribus vegetatiuis et sensitiuis impeditur opus prudētie quod ex sensationibus et experientiis dependet. sed impedito opere prudentie dispendium affertur bonis moribus cum prudentia sit bonorū morum regula qua impedita homo nec ea facere possit que sibi competunt ratione status et dignitatis puta miles ab actibus militie: predicator a labore predicationis agricola ab operibus agriculture igitur. q̄ sit vitium inhumanū probatur ratione Aristo. Omne vitium qd̄ hominem elongat a moribus et conditionibus hominum est inhumanuʒ: sed insensibilitas est hm̄oi igitur. Minor probatur quia per insensibilitatem fit q̄ homo non discernat cibos et in aliquibus gaudeat: et aliquibus nō. et q̄ nihil sit delectabile: et q̄ apud eum omnes cibi pro eodem habeantur: sed qui talis est lōge distat a moribus et conditionibus hominuʒ igitur. ¶ Septima cōclusio. Abstinere a multis et cōmunibus delectationibus et paucissimis vti cōgruis ad aliquem finem honestum et meliorē q̄ʒ sit delectatio a qua abstinet et effectus eius in intendentibus talem finem non est insensibilitas: sed temperantia maxime si non deficiatur in tantum q̄ peniciatur rōsius

Sexta cōclusio [margin]

Septima conclusio [margin]

alienet usus rationis: aut egritudines manifeste et vehementes incurrant. Ista cõclusio quo ad primam partem est beati Tho. dicētis q ab hijs delectatio nibus quandoq̃ laudabile vel etiam necessariũ est abstinere propter aliquem finem sicut propter sanitatem corporis aliqui abstinent a quibusdam cibis et potibus et venereis et etiã propter alicuius officij executionem sicut athletas et milites neces se est ab aliquibus delectationibus abstinere ut officium proprium exequantur similiter penitentes ad recuperandã sanitatem anime abstinentia de lectabilium quasi quadam dieta utuntur et volen tes contemplari et rebus diuinis vacare oportet q se magis carnalibus abstrahant nec aliquid predi ctorum ad insensibilitatis vicium pertinet hec Thomas. Addo quod habet Buri. q monachi et alij religiosi et sacerdotes quibus nullum im pendet onus graue si strictissimis abstinētijs ma cerent corpus vt robur et pulchritudinē diminuãt ad eternam adipiscendam salutem ipsi non pec cant sed magnum operantur opus temperãtie dũ tamen non tanto deficiant q percutiant ratio nem aut inde egritudines manifeste incurrant q si ita facerent principes et milites et manu ope ratores et alij quibus incumbit in aspectibus sub ditorum decētes esse aut corporaliter sustinere labo res peccarent secundum vicium insensibilitatis dixi autem propter finem honestum quia si finis esset inhonestus non propter hoc euitaretur vici um insensibilitatis vt si mulier ita abstineret vt se luxurie aptiorem redderet dupliciter peccaret dixi et meliorem ẽẽ rc. quia si finis ille non esset melior tunc non impediret insensibilitatem vt pre dicator qui ita faceret vt magis placeret popu lo et vt deuotior et temperantior appareret et nõ vt populum dirigeret ad Cristum. Dixi si nõ de ficiatur in tanto et cetera. quia finis posset esse tam arduus q leues aut lente egritudines tollerande essent. q si inde causaretur alienatio mentis aut ali qua vehemens et violenta egritudo que cito i ductura esset mortem non videretur rationabile talibus abstinentijs indulgere. Ad quod probã dum possunt induci omnes rationes et auctorita tes que supra adducte sunt in questione de regu la temperantie. probatur ista cõclusio per illud quod habetur Danielis. x. in diebus illis ego da niel lugebam trium ebdomadarum tẽpus panem desiderabilem non comedi et caro et vinum non introierunt in os meum sed neq̃ vnguẽto vnctus sum secundo probatur per illud danielis primo pueris qui vtebantur leguminibus dedit deus scientiam et disciplinam in omni libro et sapientia ex qua auctoritate patet q huiusmodi abstinen tia promouet ad opus contemplationis et ad re

Octaua cõ clusio.

rum cognitionem. ¶ Octaua cõclusio Et si in temperantia sit cõmunior et plures sine compa ratione oppugnet q̃z insensibilitas nõ est tñ insen sibilitate deterior. Prima pars est Aris. in ter cio dicentis de insensibilibus nõ sortitus autẽ alio no men propter nõ multũ fieri. Et in sexto ita habz de ficientes autẽ circa delectationes nõ multũ fiunt propter ergo isti nomē nõ sũt sortiti sint autem insensibi les. Scdo probat auctoritate cassiani collatiõe se

cunda que est de discretione dicentis q ad perfectionem mẽtis exigitur nos illesos ab vtraq̃ nimietate seruare scz ieiunij et gastrimargie vigilie et somni quod probat primo per cõmune prouerbium quo dicitur q nimietas et voracitas equales sunt quod sic exponit. i. ad vnum finem nimietas ieiunij et voracitas perueniunt eodem enim dispendio imo derate vigilie et torpor somni monachũ innoluit cum per excessum vigiliarum ad illum statum re uoluatur in quo negligens quisq̃ per incuriam detinetur: qui enim vigilijs immoderate vtitur morbos incurrit ac varias egritudines quibus nec ad laudes matutinas surgere nec alia religi osi viri officia exequi permittitur. Addit q eos quos non potuit superare castrimergia et somn⁹ eos immoderatio vigilie et ieiuniorum frequen ter superauit probat preterea per illud per arma iusticie que a dextris sunt et a sinistris recto mo deramine transeundum est. Tercio probat exem plo sui qui cum aliquando duobus ac tribus die bus cibum respuisset et per plures dies ac noctes paululum somni recepisset grauius tamen peri clitatum se sensit somni cibiq̃ fastidio q̃z corporis et castrimargie colluctatione. Ex quibus infert q sicut timendum est ne appetitu corpoream volupta tis sic in dissolutionem delabamur vt ante prefi nitum tempus vel cibo indulgere vel modum ex cedere presumamus ita refectio esce et somni ho ra legitima etiam si tunc fastidiamus ingerenda est. quod probat quia immoderata abstinencia p niciosius q̃z saturitas remissa supplantat et a sani tate ad debitam mensuram intercedente discre tionis cõpunctione ascendi potest ab immodera ta autem continentia non potest. probatur preter ea conclusio per hãc insẽsibilitatem homines ma xime patẽt illusionibus demonis igitur. Antece dens probat exẽplis que ĩducit idẽ cassian⁹ in ea dem collatione. Et primo exẽplo heronis qui cũ te nuisset quinquaginta annis cõtinentiã et solitudinẽ cum summo rigore ita vt nec die paschali voluerit fratribus aggregari nec q̃z inforcũq̃ paruuli legumi nis vsu recreari: tandẽ a sathana se in angelũ lu cis transferente suasus est vt nulli amplius discri mini esset subiectus propter magnitudinẽ sue vir tutis quod vt experimento probaret se in profũdum puteũ precipitẽ dedit a quo extract⁹ vitã in labo re sue decẽ prõis finiuit ita quia nec experimẽto mor tis reuocari potuit. ¶ Scdo probat exemplo duo rũ fratrũ qui post diuturnas et durissimas absti nẽtias decreuerũt aberrare per vastitatẽ solitu dinis et nullã escã sumere nisi quã de⁹ illis per se metipsum tribuisset: cũq̃ longa fame deficerent magites viri immanissimi cõtra naturã sue crudeli tatis eis cũ panibus occurrerũt quorum vnus sep nibus velut a deo sibi porrectis cũ gratiarum actio ne refecit alter cibũ ab hoste allatũ recusauit et ine dia cõsũptus ẽ. Tercio probat exẽplo monachi me sopothameni q cũ diu obseruasset cõtinẽtiam pau cis imirabilẽ diabolicis tñ reuelationibus sic de lusus est vt ad iudaismũ et circũcisionẽ carnis la psu miserabili volueret ostendit enĩ illi demõ po pulum xpianũ cũ apostolis et martirib⁹ tenebrosũ te trũ aliq̃ macie deformẽ econtra iudeorum plebem

Tria exem pla q insen sibilitas ad deteriora in ducat q̃z in tẽperantia

cum moyse patriarchis et prophetis sūma tripu
diātez leticis et splēdidissimo lumine coruscātē
suasitq̃ vt si vellet horum beatitudīs particeps
fieri circumcisionem susciperet quod et fecit. Pos
sur preterea cōclusio quia sicut nimietas ventrez
distendit ita ieiuniorum ariditas ventrem cōstri
git, et sicut mēs nimietate ciborū oppressa emittē
puras pces ad deū nō pōsita eadē nimietate cibi
lassata pdit orōnis vigorē, et preterea experimur q̃
dieb⁹ illis quib⁹ acriore abstinētia carnē castiga
mus ignē carnalis ꝯcupiscētie magis sētim⁹ hūc
tñ ministrat vt dicit cassian⁹ pterita cibi materia
Cōtra pmā cōclusionē ¶ Cōtra pmā ꝯclusionē arguitur sic tactus et gu
stus sūt nobis necessarij ad vitā ergo insēsibilitas
gustus et tactus nō ē homi suitē diu victuro pos-
sibilis Secundo nulla potentia est necessaria ni-
si propter actum ergo illius potentie actus est ne
cessarius que est ad vitā necessaria sed vt constat
tactus et gustus sunt ad vitam necessarij ergo et
actus eorum et per ꝯsequēs insensibilitas nō ē
Insensibilitas accipitur dupliciter possibilis Ad primam dico q̃ insensibilitas acci
pitur dupliciter. Uno modo pro omnimoda de
stitutione ab appetitu cibi et potus et aliorū de
lectabilium et sic concedo q̃ non est possibilis ni-
si propter egritudinem aut vehementez maliciaz
cōplexionis. ¶ Secundo modo accipitur pro de
fectu in gaudendo huiusmodi delectationibus et
pro defectuoso vsu earū secundum q̃ dictū est in
notabili et sic est possibilis et per hoc ad secundā
Contra primam partē sexte conclusionis argui-
tur primo sic minus concupiscere et minus dele-
ctari q̃z sit necessariuz non est in potestate nostra
sed insensibilitas consistit in minus concupiscē
do et minus delectando q̃z sit necessariū ergo insē
sibilitas nō est in potestate nostra et per cōsequēs
non est viciuz. Maior probatur pro prima pte q̃z
fames et sitis nō sūt in potestate nostra ergo cōcu
piscentia cibi et potus nō sunt in potestate nostra
Pro secūda parte pbatur ꝯcupiscere nō est ī po
testate nostra licz delectatio sequat naturali neces
sitate adeptionē rej cōcupite q̃ delectatio non est
in potestate nostra. Cōfirmat auctoritate Ari. in
tercio diuidentis ꝯcupiscētias in cōes et pprias
qui dicit cōes esse naturales et cōuenire omnibus
et q̃ quilibet cōcupiscit qū indigēs fuerit siccū et
humidū cibū et lectū inqt homerus iuuenis et ere
scens: dicit preterea q̃ in naturalibus ꝯcupiscen
tijs pauci peccant et tm̄ vnomō vbi habet cultra
eius in mun⁹ enim petitū a naturali impeditur ap
petitu et indigentia. Secundo illud nō est viciuz
qđ est oportunū homini bñ disposito sm̄ virtutē
sed in totali exterminatione delectationū est opti
ma dispositio homīs ad virtutē igit. Minor pro
bat auctoritate Eustracij pro ethicoꝝ dicētis q̃
pfectū opz festinare ad oīmodā exterminationez
irrōnabiliū passionū et Aris. vt habet in libro de
morte sua dicit q̃ phūs purus et perfectus morti
ficauit omīa desideria sua in comestione potu et
coitu. Et cōmentator in plogo octaui phisicoꝝ
q̃ cum hoc perfectus factus speculatiuus vide-
rit in virilitatē appetitū sensualium eijcit eos
omnino et odit odio maximo. Tercio insensibili
tas valet ad acquisitionez virtutis q̃ ipsa non est
viciūm. Añs probat quia secundū Arist. secundo
ethico. si volumus acquirere virtutez opz nos ha
bere ad delectationem sicut seniores plebis tro-
ianoꝝ se habebant ad helenam quā nec tāgere
nec videre volebant ita dicēte Aris. q̃ igit senes
plebis patiebātur ad helenaz hoc opz pati et nos
ad delectationē et in omnibus illoꝝ dicere vocez
sic igitur abijcientes eaz minus peccabimus sed
per insensibilitatem abijcimus delectationem er
go valet ad acquisitionem virtutis. ¶ Quarto om
ne vicium habet in nobis aliquod motiuū quod
peruertit iudicium rōnis aut electionem volun-
tatis: cuz ratio semp ad optima deprecetur sed in
sensibilitas nullū habet in nobis motiuum non
rationez quia ipsa semper ad optima deprecatur
non voluntatez quia nata est sequi iudiciū ratio-
nis nisi per appetitum sensitiuum trahat ad op
positum nec appetitū sensitiuum q̃ inclinat na-
turaliter ad delectatiōes sensuales. ¶ Confirma
tur omne motiuum ad viciū aut mouet delectā-
do aut contristando sed ad insensibilitatez nihil
mouet delectando cum contra delectationem ni-
chil delectando moueat nec cōtristando quia om
ne tale mouet ad fugam sed delectādo nec ad fu
gam nec contristando mouere potest q̃ insensibi
litas nullum habet motiuum in nobis. Quinto
illud non est vicium quod viri religiosi et maxi-
me contēplatiui semper obseruauerunt sed hmōi
viri q̃ztum potuerunt delectationes gustus et ta
ctus a se reiecerunt q̃ insensibilitas quę sit hmōi
abiectio non est viciū. Sexto opa ꝯtemplationis
et sanctitatis sunt pciosiora bona habitudine et
dispositione corporis: sed reiectio delectabiliū vsq̃
ad indispositione corporis qualis fuit in gregorio
qui propter abstinentias durissimas febre quasi
continua et doloribus stomachi vexabatur est vti
lio ad opa contemplationis et sanctitatis ergo hu
iusmodi reiectio delectabilium non est viciosa er-
go nec insensibilitas. ¶ Ad primā dico q̃ accipien
do concupiscere cōmuniter pro appetere contin-
git minus concupiscere tripliciter. vno modo ap
petitu sequente malas qualitates corporis. secun
do modo appetitu sequente deliberationē ratio-
nis erronee. tercio modo appetitu sequente habi
tum iā ex frequētatis actibus genitum. Dico pre
terea q̃ cōcupiscere dicitur esse in potestate nr̄a dupliciter. vno modo quia in potestate nostra sit Cōcupiscere dupli͛r dr̄ esse in ptāte
q̃ insurgat vel non insurgat ipse motus cōcupi-
scentie. ¶ Alio modo quia in ptāte nostra sit q̃
ei appetitum rōnalem ꝯformemus aut q̃ ei enli-
ter insurgenti obediamus. tunc dico primo q̃ ap
petitus secundo mō est in ptāte nostra vtroq̃ mō
hoc ex se patet q̃z talis appetitus sequitur ratio-
nis deliberationē que est in mera libertate nostra
Dico scđo q̃ appetitus quo primo mō appetim⁹
nō est in potestate nostra prio mō sed est in pote-
state nostra scđo mō hoc est nō est in potestate no
stra q̃ talis motus insurgat vel non insurgat nec
per hoc q̃ tunc insurgit peccamus sed q̃z ī ptāte
nostra est ꝯformari sibi per appetitū rōnalem aut
obedire et obsequi sibi vel pmittere q̃ ducamur
impetu ei⁹ tō hec faciendo peccam⁹: in appetitu
terciomō dico eodēmō sicut de appetitu primomō

nisi ꝙ habitus generat⁹ ē ex viciosis actibus nō
autē mala cōplexio nōdū zasit tactū est vtrū ha-
bitus ex viciosis actibus genit⁹ faciat p̄mos mo
tus ab eo causatos esse viciosos. Et licz q̄ nō fa-
mere et nō sitire nō sit in potestate nostra tamē in
potestate nostra est min⁹ accipere de cibo vel ci-
bum minus delectabilē q̄z exigat necessitas tā ra
tione persone q̄z status et ex tali assuefactiōe pos
sibile est ꝙ fames et sitis non stans in nobis nisi
secundum exigentiam illius modice sumptionis
et ꝙ in maiori non delectetur appetitus. Ad cō-
firmationem concedo auctoritatem aristo. ad sen
suz in quo supra expposita est. Ad eustracium di
co ꝙ peccatū in min⁹ vel peccatū insēsibilitatis
impeditur a naturali appetitu ⁊ indigētia nō ne
fiat vnq̄z sed ne frequenter et in multis fiat ita enī
solēt Aris. ⁊ eustraci⁹ ⁊ alij ph̄i morales in mora
libus ꝙ in pluribus euenit vniuersaliter affirma
re/et ꝙ in paucis contingit vniuersaliter negare
secundum ꝙ idē Aris. in p̄mo libro expresse prote
status est propter multā differētiā q̄z hz via mo-
ralis. Ad secūdā nego minorē ad auctoritatē eu-
straciJ dico ꝙ per irrationales passiones itelligit
eas que cōtra iudicium recte ratiōis insurgūt ta-
les enī exterminari opz vt solū remanēt passiones
recte rōni cōsone Ad auctoritatē Aris. dico ꝙ per
mortificatiōez desideriorū nō itelligebat Aris. re-
iectionē omniū desideriorū sz per mortificatiōez i
telligit ꝙ nulla desideria impellāt notabiliter ho
minē cōtra iudicium recte rationis et hoc est ha-
bere virtutes scōz gradū temperantie in quo gradu
homo existēs nō sētit notabilē pugnā appetit⁹ se
sitiui cōtra rōem. Eodē mō ad auctoritatē Auer
rois respōdeo ꝙ per excecare non itelligit ꝙ faciat
eos esse sub regim̄e rationis ⁊ nō dimittat eos in i
peru sue iosēsualitatis et irrationabilitatis Ad terciū
negatur ɔsequētia nā scōm Aris. in scōo ethicorū
inclinatio ad vnū vicium proficit ad acquisitiōez
virtutis se transferre in oppositū viciū ⁊ tamē cō
stat ꝙ oppositū vicij est vicium similiter inanis
glorie vt habet Cassianus valet ad acquirēdū tē-
perantiā et tamē inanis gloria est vicium. Ad p
bationē aūt antecedētis respondet dupliciter vno
modo ꝙ loquitur de delectationib⁹ excessiuis re-
cte rationis iudiciuz oppugnātibus. Aliter dicit
ꝙ qr homines cōmuniter inclinant ad excessiuas
delectationes scōm documēta sua optima via p-
ueniēdi ad vnū mediocrē ⁊ honestū earū est reijcē
omnes q̄ztū possibile est vt mediāte reiectione rō
nis ⁊ inclinatiōe q̄z facit natura eligat circa dele
ctationes medietas. Ad quartā dico ꝙ male qua
litatē corporee p̄nt mouere ad act⁹ insēsibilita-
tis possunt etiam mouere male consuetudines
possunt mouere erronea rationis iudicia proue-
nientia aut ex diminuta inquisitione aut ex ali-
qua sophistica ratione aut ex qualis apparentia
falsa. Potest preterea ad id mouere appetitus
laudis et glorie sicut cōtingit in illo cui dictum ē
a quodam sene ꝙ cum erat in cenobio eum fra-
trum aspectus et laudatio saginabat ideo sine fa
tigatione per tres aut quattuor dies ieiunabat: in
heremo antez vbi erat solitudo vix per vnum diez
ieiunare poterat quia non saginabat aspicientiū

fratrum laudationibus. Ad p̄bationē cum dicit
ꝙ ratio semper ad optima deprecat̄ hoc concedi
tur de ratione non errante. Ad probationem de
voluntate dico ꝙ si ratio erret voluntas eam ma
le sequit̄. Dico etiam ꝙ q̄zuis ratio nō erraret cir
ca materiam insensibilitatis. voluntas tamē ap-
petens inaniter laudem et gloriam pōt ex liberta
te sua velle istā durissimā abstinentiaz vt per eaz
laudem consequatur mediante noticia et iudicio
intellectus vero et non erroneo quo iudicat tales
homines talibus abstinentijs deditos haberi a-
pud alios in magna reputatione. Ad probatio-
nem de appetitu sensitiuo concedo assumptuz vt
in pluribus ɔtingit tamen aliquos esse male com
plexionis et non taliter ex complexione aut alijs
qualitatibus inclinari. ¶ Ad confirmationez di
eo ꝙ ad opera insensibilitatis potest quis moue
ri cum delectatione potest quis moueri cum tristi
cia potest quis moueri cuz vtroq; qui directe ⁊ im
mediate moueretur ad ea ex inclinatione quali-
tatum corporalium. videretur moueri cū dele-
ctatione qui moueretur ad ea ex iudicio erroneo
contra inclinationes vehementes in oppositum
ante habitum genitum moueretur cum tristicia
qui autem moueret̄ ex appetitu vane laudis con
tra inclinationes vehementes appetitus sensiti-
ui habet delectationem ex spe laudis et habet
tristiciam in carendo delectationibus vehemen-
ter concupitis. Ad qūintam concedo minorem
delectationibus superfluis nō de delectationibus
necessarijs et congruentibus sibi aut simpliciter
aut secundum exigentiam alicuius honesti finis.
Ad sextam concedo vtramq; partem anteceden-
tis: concedo etiam consequens quod infertur: re-
iectio enim huiusmodi delectationum quantum
congruit ad aliquem finem honestum cum paruo
dispendio corporis non pertinet ad insensibilita-
tem: sed ad temperantiam sicut dictum est.

¶ Contra septimam conclusionem arguitur sic
nichil qđ secundum se est vicium potest propter Cōtra septi
quamcunq; circunstantiaz fieri virtuosum sed in mā ɔclonez
sensibilitas secundum se est vicium ergo insensibi-
litas propter circunstantiam finis non desinit es
se viciosa nec incipit esse virtus. Secundo homo
tenetur ministrare alimenta necessaria corpori er
go non ministrando necessaria et que sufficiunt
ad bonam corporis habitudinem non soluit qđ
soluere tenetur ergo peccat. Tercio homo tenetur
plus ad sustentationem proprij corporis q̄z pro-
ximi sed non pascendo proximum quantum ne-
cesse est peccat secundum illud/si nō pauisti occi
disti ergo peccat si citra necessitatem corpus pro
prium sustentat. Ad primam respondeo ꝙ con-
clusio nō habet ꝙ insensibilitas possit esse virtus
sed ꝙ actus quo detrahitur delectationibus se-
cundum exigentiam certi finis plus q̄z si non in-
teruenirct huiusmodi circunstantia finis non est
insensibilitas. ¶ Sed dices ille actus primo se-
clusa circunstantia finis est insensibilitas ⁊ post-
ea illa circunstantia finis posita nō est insensibi-
litas sed actus bonus ergo insensibilitas potest
non esse insensibilitas et esse actus bonus et lau-
dabilis. ¶ Ad hoc respondeo ꝙ aliquis a ctus

dicit͂ esse insensibilitas dupliciter vno mõ ꝑ se primo ⁊ sic solus actus voluntatis habens omnes circũstãtias actus exterioris pro obiecto dicit͂ eẽ insensibilitas. Alio mõ per alterũ ⁊ sic actus appetitus sensitiui aut exterior primo actui subordinat⁹ dicit͂ insensibilitas cũ ergo dicit͂ insensibilitas potest esse actus bon⁹ si illa sit cõposita falsa est quia sensus est ꝙ hec est possibilis insensibilitas est actus bonus si sit diuisa ⁊ accipiatur primo mõ tũc dico ꝙ falsa est: si scđo mõ tũc cõcedo eam esse veram sicut probat argumentum quia hoc modo insensibilitas potest non esse insensibilitas. Ad secundã dico ꝙ alia alimenta necessaria sũt corpori vt perduret in bona habitudine sanitatis ⁊ alia vt ꝑduret in bona habitudine ad finem aliquẽ rationabiliter prestitutũ puta ad finem cõtemplationis aut satisfactionis pro peccatis aut ad opera excellentis sanctitatis ideo si nõ soluat homo corporea q̃ necessaria sũt ad habitudinẽ bonam ⁊ cõgruã fini rationabiliter prestituto cõcedo ꝙ peccat. Eodẽ mõ respondeo ad tertiũ pascit eñ proximũ ⁊ se ipsũ q̃ntum necesse est si pascat q̃ntum congruit fini quẽ sibi ipse prestituit. Contra secũdam partẽ octaue cõclusionis arguitur primo auctoritate Aris. scđo ethicorum dicẽtis ꝙ insensibilitas minus opponit͂ tẽperantie q̃ȝ intẽperantia q̃ est minus viciũ. Secundo de insensibilitate facilius est reddire ad tẽperantiã q̃ȝ de intẽperãtia ergo insensibilitas ẽ min⁹ viciũ. añs pbat͂ tũ primo q2 ad hoc ꝙ recedat͂ de insẽsibilitate ad tẽperantiã iuuat naturalis iclinatio que impedit ne recedat͂ de intẽperantia ad tẽperantiã: tũ scđo quia propter oppõnem insensibilitatis ad naturã minus põt capere augmentũ. Tum tercio q2 insensibilitas minus tollit vsũ ⁊ exercitiũ rõnis q̃ȝ intẽperantia cũ tota vita intẽperatorum versetur in potationib⁹ comessionib⁹ ⁊ diuturnis sõnijs vel eorum pcurationib⁹ ⁊ ita parum vel paucũ eis de tẽpore cõcedit͂ ad vacandũ operationib⁹ rationis. Tertio itẽperãtia est cõmunior vt dicit prima pars conclusionis ⁊ plures cõmaculat ergo est deterior. Ad primã dico ꝙ scđm Aris. in eodẽ scđo capitulo primo tertij tractatus ponit esse due cause propter quas cõtingit ꝙ vnũ extremũ plus opponit͂ medio q̃ȝ alterũ vna est sũpta ex ipsa rei natura q2 scȝ scđm rei veritatem vnũ extremũ est simili⁹ ⁊ ꝓxim⁹ medio. Alterũ est dissimilius et distanti⁹. Alia est sũpta ex nobis ipsis ita ꝙ illud extremũ ad qđ hoĩm genus magis inclinatũ est cõiter dicit͂ magis opponi medio. Et hoc modo cõcedo ꝙ insẽsibilitas minus opponit͂ tẽperãtie q̃ȝ intẽperãtia qđ exprimit Aris. post assignationẽ scđe cause ita dicẽs. Alia enĩ causa ex nobis ipsis ad q̃ eñ ipsi magis nati sumus aliqualit͂ hec magis cõtraria medio vident͂ puta ipsi magis nati sumus ad delectationes iõ faciliꝰ mobiles sum⁹ ad intẽperãtiã q̃ȝ ad tẽperãtiã. hec igit͂ magis cõtraria dicim͂ ad q̃ augmentũ magis fit. Dico ergo ꝙ ꝯña nõ valet de eo ꝙ minus opponit͂ propter secũdam causam. Ad secũdam nego primo añs ⁊ ad contrarium ante cedẽtis allegatus est in probatione eiusdem conclusionis octaue Cassianus dicens ꝙ a saturitate

ad debitaȝ mensuram ascendi põt: ab imoderatã sũt ꝯtinentia nõ põt. Scđo põt probari exẽplo heronis quod allegatum est in ꝓbatione octaue cõclusionis qui nullomodo potuit suaderi vt die pasche fratribus aggregaretur et aliquid leguminis sumeret ⁊ tamen illa die innumeri intemperãtes temperantie modũ ⁊ regulã seruant. Secundo nego consequentiam q2 ꝙ facilius redeatur non contingit q2 sit minus viciũ sed quia homines naturaliter inclinant͂ ad delectationes tempantie. Et ideo ꝯcedo duas primas probationes dico tamen pro secunda ꝙ modicum et paruũ augmentũ in insensibilitate est multo magis nociuum q̃ȝ magnũ augmentum intemperantie cum statim ex paruo augmento insensibilitatis ratio percutiatur ⁊ alienetur mens. Ad tertiam probationem dico ꝙ insensibilitas notabilis cũ sensibilis tollit ⁊ bonam habitudinem corporis et egritudines varias inducit ex quib⁹ ita vel magis impeditur vsus rationis q̃ȝ ex intemperantia et preterea percutit rationem. Ad tertiam nego consequentiam: dico tamen ꝙ aliquid dicitur deterius dupliciter. vno mõ extensiue. alio mõ intensiue de primo modo consequentia est bona sed de hoc mõ non est posita cõclusio. secundo mõ ꝯña nõ valet: oppositũ eñ vitiũ crudelitatis est extẽsiue et plures inficit q̃ȝ crudelitas. Et similiter ira q̃ȝ crudelitas et tamen crudelitas est deterior. Conclusio quã posuimus vt estimo a nullo negabit͂ si comparemus insensibilitatem ad intemperantiaȝ scđm equalitatẽ graduũ: recedat eñ insensibilis a medio temperantie ꝑ vnum gradũ: et intempatus per vnum. Dico ꝙ erit deterius insensibili ꝑ insensibilitatẽ vnius gradus q̃ȝ intẽperato ꝑ intẽperantiã vnius gradus recedat vterq̃ ꝑ duos aut tres aut per sex: dico ꝙ erit deterius insensibili ꝑ insensibilitatẽ sex graduũ q̃ȝ intẽperato ꝑ intẽperãtiã sex graduũ ideo nõ videt͂ mihi Cassianus sine rõne sniam supius positã fuisse ꝯsequutum.

¶ Decima questio.

Consequenter agendum de partibus tẽperantie stricte accepte que sunt castitas abstinẽtia ⁊ sobrietas ⁊ primo aget͂ de castitate in cõmuni deinde de partib⁹ eius De castitate ergo queritur primo Utrũ castitas sit virtus specialis? Arguitur primo ꝙ non castitas pertinet ad corpus ergo ipsa non est virtus Antecedens probat͂ quia aliq̃s dicitur castus ex eo ꝙ aliqualiter se habet ad vsũ aliquarum partium corporis In oppositum arguitur auctoritate macrobij ⁊ omniũ theologorum ponentiũ eam partẽ temperantie. ¶ Notandum ꝙ castitas accipit͂ dupliciter. vno modo proprie alio mõ methaphorice ꝓprie est firmũ ꝓpositum resistẽdi libidines turpes ⁊ inhonestas. scđȝ aliq̃s enim castitas dicitur a castũ qđ est ꝯstrictum siue cohercitum/habitus ergo quo coherceñt libidinũ cõcupiscentie ne ĩ opera turpia ⁊ dissoluta impellant vocat͂ castitas. Secundum aliquos vero castitas a castigo quia per eam castigantur huiusmodi cõcupiscẽtie libidinũ. alio mods accipitur methaphorice ⁊ tũc castitas scđm Thomam Castitas metaphorice dicta

est debita mentis ad rem aliquam coniunctio et nexus. Fornicatio aũt methaphorice dicta est indebita mẽtis ad rẽ aliquã cõiunctio ꝛ qꝛ talis cõiunctio solũ debet esse ad deũ ideo mens q̃ hac cõiunctione deo ꝯiuncta est dꝛ casta secundũ illud Apostoli .ij. ad corin. xi. Despondi vos vni viro virginem castã exhibere xp̄o cũ aũt mens nexu similis creature cõiũgiꝭ tunc ipsa dicitur fornicari secundũ illud hieremie. iij. Tu aũt fornicata es cũ amatoribus multis. Ex istis patꝫ ꝙ nomẽ castitatis est cõe temperantie virginũ cõiugatorũ ꝛ viduarũ probaꝭ omnes tales temperati scd̓m delectationes venereas, ꝓponunt firmiter reiicere libidines turpes ꝛ inhonestas. de virginibus patꝫ qꝛ proponunt firmiter reiicere omnes eas similiter etiam vidue licet eas aliquando induiserint. De coniugatis patꝫ quia sũt temperati sunt secundũ has delectationes proponunt reiicere omnes vetitas et prohibitas ꝛ etiã nõ ꝓhibitarũ supabundantiã et excessum. ¶ Prima conclusio castitas est virtus. probaꝭ omnis mediocritas laudabilis inter duo extrema vicia est virtus: sed castitas est mediocritas laudabilis inter duo extrema vicia ergo castitas est virtꝰ. maior est nota ꝛ minor ꝓbabatur qꝛ mediat inter admittere delectatiões venereas turpes aut supabundãter ꝛ nullas admittere etiã vbi recta rõ dictat eas esse admittendas. Ex ista conclusione infero ꝙ propositum abstinẽdi a delectationibꝰ venereis in persona coniugata sine partis alterius consensu nec actuali nec interpretatiuo non est castitas: nec talis mulier ex tali proposito dicenda est casta. probatur nullum vicium est castitas quia probatum est ꝙ castitas est virtus sed huiusmodi propositum est vicium igitur. minor patet quia est in iniuriam alterius et detentionem iuris alieni cum coniugum secundũ Apostolũ quilibet sit alterius neqꝫ enim mulier corporis sui potestatem habꝫ sed vir. Secũdo nulla insensibilitas est virtus sed hoc ꝓpositum est insensibilitas ergo non est virtus. Minor patet quia est minus vti et gaudere delectationibus tactus q̃ꝫ oportꝫ et q̃ꝫ recta ratio dictat.

Scda ꝯclo ¶ Secunda conclusio castitas est virtus specialis sub temperantia. ꝙ sit sub temperantia patꝫ quia est circa aliquas delectatiões circa quas est temperantia et non circa omnes et circa nullas delectationes est castitas quin circa eas sit temperantia et non est circa illas aliquo modo castitas quin circa eas eodem mõ sit temperãtia. ergo castitas est sub temperantia cõtenta: prima pars antecedentis patet quia est circa delectationes venereas ꝛ circa eas est temperantia. Secunda patet qꝛ temperantia est circa delectationes ciborum et potuum circa quas non est castitas. Tertia patꝫ quia castitas tantum est circa delectationes venereas circa eas autem omnes est temperantia. Quarta patet quia non est dabilis aliquis modus secundum quem circa venereas delectationes sit castitas: quin secundum eundem circa eas sit temperantia. ꝙ autem sit virtus specialis patet: quia habet materiam specialem circa

Tertia conclusio. quam est. ¶ Tertia conclusio castitas ab abstinentia distincta est. patet quia abstinentia est circa vsum ciborum et non circa delectationes venereorum. castitas autem est circa delectationes venereorum et non circa ciborum vsum: has autem delectationes constat esse alterius et alterius generis nã cibi ordinanꝭ ad cõseruationem eius qui cibo vtiꝭ. veneres aũt ad generationem ꝛ esse alterius ab eo qui venereis vtiꝭ: et inde est ꝙ dicuntur ordinari ad conseruationẽ speciei. ¶ Quarta conclusio pudicicia sm̃ ꝓprietatem nominis ptinet ad castitatem. Qrta ꝯclo Pro declaratione huius conclusionis est aduertendũ ꝙ secundũ beatũ Thomã pudicicia attendiꝭ ꝓprie circa venereũ ꝛ precipue circa signa venereorũ sicut sunt aspectꝰ impudici/oscula/ ꝛ tactus. castitas aũt magis respicit ipsum veneream commixtionem ꝛ cõcludit ꝙ pudicitia ad castitatem ordinaꝭ non sicut virtus ab ea distincta: sed sicut exprimens castitatis circunstantiam quandã: interdũ tñ vnũ pro alio ponitur. hec opinio non videꝭ rõnabilis nec dictis eiusdẽ doctoris consona: secundum enĩ eum in eodem loco pudicicia ꝓprie est circa illa de quibus homines magis verecundanꝭ: quia pudicicia dicitur a pudore in quo verecundia seruatur maxime aũt homines verecundantur de actibus venereis in tm̃ ꝙ coitus coniugalis qui honestate nuptiarum decoratur verecundia non caret secundum Augustinũ. xiiij. de ciuitate dei. ex his dictis Thome arguiꝭ sic. Pudicicia est circa illos actꝰ de quibus homines magis verecundanꝭ. sed homines magis verecundantur de ipsis actibus venereis q̃ꝫ de actibus q̃ sunt signa venereorũ ergo pudicicia est magis circa venereos actus q̃ꝫ circa signa eorꝫ. Unde secundũ huguitionẽ pudicicia habet omnino contrariã significationẽ dicit enim cum ponit differẽtiam inter pudiciciã ꝛ castitatẽ. Pudicicia est virtus libidinẽ domãs cuius signa nõ abhorrens sint aũt aspectus oscula tactus. castitas autem huiusmõi signa abhorret ꝛ inde est ꝙ virgines castas dicimus coniuges autem pudicas. Alia aũt est opinio nonij marcelli dicẽtis ꝙ pudicicia ab iniuria turpium libidinum est libera. castitas autem ab his cõtinẽs est ꝛ remota sed iudicio meo theologi extendũt castitatem ad omnem virtutem castigantem et moderantem libidines siue totaliter eas reiiciendo siue tñ non turpibus indulgendo ꝛ hoc modo etiã pudiciciã accipere solent. Preterea si pudicicia esset talis virtus tunc staret aliquẽ esse pudicũ et nõ castum puta illa que moderate se haberet circa exteriora signa oscula scꝫ aspectus ꝛ tactũ ꝛ tñ immoderate se haberet circa actum ipsum venereum ꝙ frequenter contingit ꝛ econtra etiam aliquis posset esse castus et non pudicus puta qui moderate se haberet circa actum venereũ ꝛ immoderate circa signa exteriora. secundum quosdã aũt castus diciꝭ omnis qui turpes libidines domat siue integer sit siue corruptus. Pudicus aũtẽ qui cũ corruptus sit turpes domat libidines. hoc videꝭ ꝓbari posse ex quintiliano ĩ milite mariano pudiciciã in milite laudare erubesco feminarꝫ est ista virtus nisi diceret ꝙ feminarꝫ accepit de sexum non de statum significat. quicquid sit opinio Thome magis cõsonat ei ꝙ in hymno de cõfessoribus le-

gitur. Qui plus prudens humilis pudicus so-
brius castus fuit & quietus. vbi quia pudico su-
peraddit castum non videntur synonima & magis
videtur castum quam pudicum quia aliter non cresceret
oratio contra regulam oratorum nec ibi pudicum eum
qui corruptus sit significat quia non cantaretur re-
cte de confessoribus virginibus nec castum eum qui
corruptus sit & integer quia si sic non recte cantaretur
de non virginibus. ergo oportet quod pudicus eum si-
gnificet qui in signis maxime pudendorum actuum
moderationem habet castus autem eum qui cir-
ca venerea rationem moderantem sequitur & ita
pudicus diceretur cuius ita moderata est libido vt
nichil eius quod non deceat exterius appareat: ca-
stus autem cum ita moderata est vt non effeiruescat
interius: quod si dicamus virgines castas & coniuges
pudicas hoc ideo est quod ad coniuges pertinet mo-
deratio huiusmodi signorum exteriorum in quibus
possunt et deficere & superabundare & medio mo-
do se habere ad virgines autem non pertinet huius-
modi moderatio sed totalis reiectio eorum que
libidinosos motus representant neque enim permit-
tuntur eis oscula nec aspectus nec tactus nec ver-
ba quecumque turpitudinis importantia. pudicicia quem
secundum huguitionem non abhorreat signa libidinis
quia huiusmodi signio moderate & iuxta recta ra-
tio patitur vtitur. & hoc modo accipiendo bene
dicit Thomas quod pudicicia non est castitas quia si
cut argutum est stat aliquem esse non castum & pudi-
cum est tamen adiuncta castitati sicut conseruatrix eius
nam moderatio huiusmodi signorum conseruat in-
ter coniuges & amorem et castitatem quod si virgo his
signis immoderate vtatur que totaliter ~~[illegible]~~
debet aut non proprie dicetur impudica aut aliquid
dicetur impudicum quod in eodem statu manens
esse pudicum non potest: quod si hoc modo accipe-
retur pudicicia non esset adiuncta vniuersaliter
castitati sed coniugati principaliter: minus autem vi-
duali. Si vero pudicicia adiungatur vniuersali-
ter castitati tunc sicut in virginibus castitas dicit
omnimodam reiectionem libidinis & similiter in vi-
duis ita & pudicicia earum posita erit solmoda reie-
ctione & cohibitione huiusmodi signorum. Et sicut
in coniugibus castitas dicit moderationem libidi-
nis ita et earum pudicicia erit huiusmodi signorum
moderatio vt scilicet admittat ea que coniugum amo-
rem boni et castum nutriunt & ea reiiciat que adau-
gent lasciuiam & eam turpiter ostentant et hec
opinio mihi magis placet. ¶ Quinta conclusio.
Castitas est virtus continens plures species vir-
tutum sub se. probatur castitas coniugalis virgi-
nalis & vidualis sunt specie differentes & omnes he
sub castitate continentur: igitur. Antecedens probatur cum casti-
tate coniugali stat oppositum virginitatis. cum vir-
ginitate non stat oppositum virginitati: ergo casti-
tas coniugalis & virginitas specie differunt. Conse-
quentia tenet quia quotienscumque aliqua sunt eiusdem
speciei quicquid est compossibile vni illud est composs-
sibile alteri. Secundo castitas coniugalis est modera-
tiua coitus virginalis vero castitas est cohibitiua
coitus igitur non sunt eiusdem speciei. ¶ Contra primam
conclusionem arguitur sic. Omnis virtus est qualitas anime
sed castitas ad corpus pertinet cum dicatur aliquis

Quinta conclusio

Contra primam conclusionem

castus ex eo quod aliqualiter se habet ad vsum quarun-
dam partium corporis. Secundo. Virtus est ha-
bitus voluntarius vt habetur secundo ethicorum: sed
castitas non est habitus voluntarius cum auferri pos-
sit per violentiam vt patet de mulieribus violen-
ter oppressis igitur. Tercio. Nulla virtus est in infi-
delibus: sed aliqui infideles sunt casti: ergo casti-
tas non est virtus. Quarto. Vitia carnalis concupi-
scentie domari non possunt ergo nullus habitus
qui ad hoc ponitur vt huiusmodi vicia domentur
est virtus: sed castitas ad hoc tantum ponitur: quem casti-
tas non est virtus. Antecedens probatur quia sensualitas
non potest curari ab illicito appetitu & precipue se-
cundum motus luxurie. Probatur secundo auctoritate
Pauli. qui ter rogauit dominum vt sedaretur in eo sti-
mulus libidinis et non discessit ab eo. ¶ Ad primam con- Responsio
cedo maiorem & distingo minorem vel quod pertineat ad
corpus tanquam ad subiectum suum et sic nego vel tanquam
ad id cuius actum imperat cohibet vel moderatur
& sic concedo. Ad secundam concedo maiorem & nego
minorem. & ad probationem nego assumptum castitas
enim est actuale vel habituale propositum mentis cir-
ca libidinem vel moderandam vel cohibendam quod
quidem propositum non subiacet violentie: licet actus
exterior libidinis possit per violentiam inferri &
possit etiam quis cogi ad huiusmodi violentiam tolle-
randam. Ad tercium respondet beatus Tho. quod in infi-
delibus nulla est virtus quia infideles non referunt
actus suos ad debitum finem & ad hoc allegat Aug.
li. x. contra iulianum vbi expresse habetur quod non officiis
vel actibus sed finibus a viciis discernuntur virtutes.
hec opinio videtur multis dura & tamen secundum vnum sensum
vera/ & ideo dico quod per infidelem vno modo possumus
intelligere eum qui nundum suscepit sacramentum
id per quod fit de familia Christi nec in opere nec in Duplex infidelis
voto quem communiori appellatione gentilem
dicimus & tunc concedo quod in infidelibus potest es-
se vera virtus & licet in eis non sit habitus infu-
sus per quem cum audita credibilium possint in-
clinari ad assentiendum credibilibus potest tamen
eis mediante auxilio speciali dei inspirari cogni-
tio eorum que ad debitam & honestam operatio-
nem sufficiunt sicut est cognitio finis & aliarum
circunstantiarum necessariarum. Alio modo accipi-
tur infidelis pro eo qui nec est de familia christi
nec auxilio ac monitione specialiter vllo suscepit re-
ctam cognitionem eorum que pertinent ad operatio-
nem bonam & honestam: & de isto infideli loquitur
Augus. & vt puto Tho. Augus. in hac parte secu-
tus alias enim sequeretur quod nunquam ex infideli posset
fieri fidelis quia constat quod infidelis non fiet fidelis
per malam operationem: quem per bonam ergo oportet quod an-
tequam sit fidelis ex infideli factus quod in eo sit aliqua bo-
na & laudabilis operatio. Ad quartam distinguo ante
quia aliquid dicitur domari dupliciter. Vno modo simpli-
citer et perfecte secundum scilicet gradum temperantie ita quod
non plus ab eo insurgat notabilis motus in vici-
um accedens. Alio modo aliquid dicitur domari quia
licet ab eo insurgat motus in vicium ille tamen motus
reprimitur nec ducit in opus concupiscentie & sic ergo ne-
go. de primo autem etiam dico cum Cassiano quod do-
mari potest id illum sensum ita quod scilicet ardor libi-
dinis potest totaliter extingui: quod probat primo quia de-

ſiderium pecuniarum poteſt totaliter a corde re-
ſcindi ergo ⁊ ardor fornicationis totalr̃ extingui.
ꝯſequētia tenet. quia Apoſ. parimõ vtrūqꝫ mor-
tificandū precipit et conſtat ꝙ nõ cõiunxiſſet im-
poſſibile cū poſſibili Scđo Apoſ fornicationē et
immūditiā ita extirpandam cõſidit vt non nomi-
netur in nobis: vt patet per illđ. fornicatio et oīs
immundicia et auaricia ne nominetur in nobis
aut turpitudo aut ſtultiloquium aut ſcurrilitas
que ad rem nõ pertinet. Tercio. fornicatio exclu-
dit a regno dei: ḡ poteſt eius ardor in nobis extin-
gui. Antecedens patet per illud eiuſdem illđ au-
tem ſcitote quoniā fornicator aut immundus aut
auarus ꝙ eſt idolorū ſeruit⁹ nõ hꝫ hereditatē in
regno xp̄i et dei et iterū nolite errare neqꝫ forni-
cari neqꝫ idolis ſeruiētes neqꝫ adulteri neqꝫ mol-
les neqꝫ maſculorum concubitores neqꝫ fures ne-
qꝫ auari neqꝫ ebrioſi neqꝫ maledici neqꝫ rapa-
ces regnum dei poſſidebunt. Ad primā ꝓbatõēꝫ
nego aſſumptuꝫ. dico enim ꝙ poteſt curari ſi dili-
genter et cū confidentia auxiliū diuini cure eius ī-
tendatur Ad ſcđam probationē dico ꝙ non expe-
diebat Apoſ. ꝙ totalr̃ amoueret̃ ab eo carnis ſti-
Cõtra ſecū-
dā ꝯcloneꝫ
mulus et ideo nõ fuit in eo totaliter ablat⁹. ¶ Cõ-
tra ſecundam concluſionem Arguitur ſic ſecūdū
Augſ. li. de mendacio caſtitas eſt motus animi
ordinatus ſubdens maiora minorib⁹: ſed hoc ad
quamlibet virtutem pertinet: igitur. Scđo omnis
habitus caſtigatiuus motuꝫ appetitiue ptis eſt
caſtitas: ſed omnis virtus eſt habitus caſtigati-
uus motuum appetitiue partis: igitur omnis vir-
tus eſt caſtitas. Maior probatur quia nomen ca-
ſtitatis a caſtigatione ſumitur. Tercio. Caſtitati
fornicatio opponitur: ſed fornicatio pertinet ad
omne genus peccati ſecundū illud pſalm. ꝑdes
Caſtitas du-
plr̃ accipit̃
omnes qui fornicant̃ abs te. Ad primā rñdeo ꝙ
caſtitas accipitur dupliciter. Uno modo vt dicit̃
a caſtigatione eorum que maxime egent caſtiga-
tione et hoc modo accipitur eum ponitur ſpecies
temperantie. Alio modo accipitur vt generaliter
dicitur a caſtigatione eoruꝫ que in nobis caſtigā-
da ſunt et hoc modo videtur accipere eam Aug.
Ad ſecundam ſimiliter Ad quartam dico ꝙ for-
nicatio accipitur dupliciter. Uno modo proprie
et ſic opponitur caſtitati proprie accepte ſecundū
vnam ſpeciem eius. Alio modo methaphorice ⁊
ſic non opponitur caſtitati proprie accepte ſed
tantum methaphorice aut communiter accepte
Cõtra q̄rtā
concluſioneꝫ
¶ Cõtra quartā ꝯcluſionē arguit̃ ſm̃ Aug. pri-
mo de ci. dei. pudicitia eſt virt⁹ anime: ḡ nõ pti-
net ad caſtitatē: ſꝫ per ſe eſt virtus. Secundo. De
omni turpi actu eſt verecūdia et pudor: ſed pudi-
citia dicitur a pudore: ḡ pudicitia nõ pertinet ſpe-
cialiter ad caſtitatē. Tercio. ad pudicitiam perti-
net fugere ea que ſunt exprobrabilia: ſed omnis ī-
temperantia eſt exprobrabilis: igit̃ pudicitia per-
tinet ad oēm tēperantiaꝫ. Quarto. pudicitia nõ
abhorret a ſignis exprobrabilib⁹ libidinis ſecū-
dum Hugo ḡ pudicitia non differt a caſtitate ſi-
cut dictum eſt. Quinto. ſi ſic ſequeret̃ ꝙ aliquis
poſſet eſſe caſtus et impudicus et pudicus et non
caſtus. Patet conſequentia quia poteſt aliquis
habere habitū domantē ardorem libidinis et nõ
domantē ſigna exteriora et ecõtra. Sexto idē eſt
habitus circa actū interiorē ⁊ exteriorē ḡ idē ha-
bitus caſtitatis moderat̃ et domat tam ardorem
libidinis q̄ꝫ ſigna exteriora eius: ergo pudicitia
non eſt alius habitus a caſtitate. ¶ Ad primam
Rñſio ad
obiectiones
concedo añs et nego ꝯñam quia non dicitur pu-
dicicia pertinere ad caſtitatem eo ꝙ ipſa non ſit
virtus ſine caſtitate. ſed quia eſt conſeruatiua ca-
ſtitatis: et oppoſitum eius eſt corruptiuū caſtita-
tis. Ad ſecundā concedo vtramqꝫ partem añtis
et nego ꝯñam quia pudicicia nõ eſt de omni pu-
dendo: ſed de eo qđ eſt ſignum maxime pudendi
Et ſi inferas ꝙ magis debꝫ eſſe de ipſo actu q̄ꝫ de
ſignis. nego ꝯñam quia actus propter maximaꝫ
turpitudinē eius maxime celat̃ et occultat̃ a no-
bis: ſigna aūt nõ. ideo nõ fuit ponēda pudicitia
circa ipſū actū qui rara innoteſcit: ſed circa ſigna
que frequētius veniunt in noticiaꝫ. verecundia
eīm et pudor non ſunt niſi de turpi qđ vel innote-
ſcit vel innoteſcere putamus. Ad terciā nego ma-
iorem ſed ad eam pertinet fugere vel moderari ſi-
gna eorum que maxime exprobrabilia ſunt. Ad
quartam videt̃ michi ꝙ ſcđm eum pudicicia non
eſt ponēda in virginibus: ſed ī corruptis ⁊ maxi-
me in cõiugibus quia pudor virgineus: etas et a-
mor integritatis ſatis inclinā virginē ad repſſi-
onem ſignorum libidinis: ſed quia iſta non repe-
riunt̃ in corruptis ⁊ maxime in cõiugibus quib⁹
et neceſſe eſt hmõi ſignis exterioribus ad nutrien-
dū amoreꝫ ꝯiugalē indulgere moderate. ideo mo-
derando hmõi ſigna generatur in eis virtus pu-
dicitie. qđ ſi virgo ſentiret ſe inclinatā ad hmõi
motus impudicos et frequēter reprimere poſſet
in ea gñari bon⁹ habitus inclinans eā ad hmõi
repreſſionē: ſed q2 iſte habitus nõ haberet duo ex-
trema aut ſi haberet nõ eſſent eiuſdē rõnis cuꝫ ex-
tremis pudicitie coniugalis: ideo differret ſpecie
hec ab illa. poteſt eīm cõiunx nimis indulgere his
ſignis ita ꝙ exprimens ⁊ repñtabit furioſaꝫ libi-
dineꝫ et nõ caſtigatā poterit indulgere nimis pa-
rum et cū ꝓpter defectū horū alter cõiugū credit
nõ ſe amari ab alio: aut ſi credat. poſſet tñ retine-
re eum in amore ſui et ꝓpter defectū horum acce-
dit et rapitur ad amorem alterius. põt et medio
mõ habere ſe ⁊ in iſta mediocritate poſita eſt ve-
ra pudicicia et perfecta. In virginibus aūt non
reperit̃ nimis parū indulgere ſignis copule vel
libidinis cum debeat omnino fugere talia ſigna
ſicut ⁊ copulam: ſed oē ſignū qđ ineis eſt: eſt ni-
mium. ꝙ ſi velis ibi dare defectū ſupabundantiā
et mediū aduerte ꝙ iſta ſigna ſunt ſigna equiuo-
ca. aliqñ eīm oſculuꝫ eſt ſignū libidinis aliqñ eſt ſi-
gnū amicicie ex ꝯſanguineitate aut alia neceſſita-
te exorte ita de tactu ⁊ aſpectu ⁊ aliis ſuo mõ. Di-
co ḡ ꝙ virgo nimis indulgeret hiis ſignis eū īdul-
geret eis eū vel de facto eſſent ſigna libidinis vel
cuꝫ ꝓbabiliter dubitaretur an eſſent ſigna libidi-
nis. Nimis parum aūt eū deſiderio fugiendi pre-
dicta ſcđm ꝙ ſunt ſigna libidinis fugeret ea om-
nimode etiā cū ꝯſtaret ea fieri bona ⁊ honeſta cā
vt ſi virgo frēm ex ꝑegrinatiõe reuerſū recuſaret
oſculari aut ſi ꝓpter egritudinē grauē cognoſcē-
dā vel curandā recuſaret tactū ⁊ de hoc hꝫ exem-

plū in Cassi. de quodā heremita inuiēto ab alio ad prandiū q̄ cū celle vel domui in q̄ prādere debebat appropinquit vidit mulierē ingredientē cuius aspectu ita turbat⁹ est vt ad cellā illico q̄ lōge distabat reuerteret: vt autē intelligeret se peccasse in hoc dn̄s dedit eum in egritudinē tam molestā vt nullius viri attactū pati posset et fuit tandem coactus habere in cella sua mulieres quarū officijs et humanitate durante egritudine vteret̄ medioeriter. si autē indulgeret hijs si recusaret que constaret esse signa libidinis aut de quibus etiā dubitaretur ita tamen vt nō recusaret ea que constaret nō esse libidinosa: sed habere bonam ꝛ honestam causam. Ad quintam cōcedo q̄ infertur. Ad sextam concedo antecedēs de actu exteriore subordinato interiori subordinatiōe actus imperati ad imperātem: aut de actu interiori ꝛ exteriori quā habet ille actus interior ꝓ obiecto principali et cōmuni ꝛ nego consequentiam quia actus castitatis nō habet ista signa exteriora pro obiectis exterioribus: sed volitio vel nolitio huiusmodi signorum rationi conformis habet ea ꝓ obiectis et subordinatur illi volitiōi vel nolitioni subordinatione actus imperati vel ꝓhibiti ad actū imperantem vel ꝓhibentem licet tamē hmōi signa aliqñ subordinentur actui castitatis aut vitij oppositi subordinatione que est mediū ad finē sed ista non sufficit ad subordinationē que est inter actum exteriorem et interiorem. Contra quintam conclusionem arguitur primo sic: omniū castitatum vnus est finis scʒ frenare cōcupiscentiā propter decorem honesti: ergo quelibet castitas est cuilibet castitati eiusdem speciei. cōsequentia tenet quia secundum Aris. a finibus omnia denominantur. Secundo sic illud quod est per accidens non variat speciē: sed virginitas viduitas ꝛ coniugium se habent ad castitatem per accidens cū non attingant eā nisi ex parte corporis. Tercio sic. in quibuscūq̄ est similis mod⁹ trahendi circa ea est vna virtus secūdum speciē: sed omnia venerea habēt consimilem modū trahendi scilicet per modū cōcupiscentie veneree: igitur. Quarto vbi non est distinctio delectatiōis ibi nō est alia et alia virtus scd̄m speciē sed virginitas coniugium et viduitas non habent distinctas delectationes: igitur nec sunt distincte virtutes. Quinto Idem est sensus perceptiuus obiectorum huiusmodi castitatum ergo etiam idem habitus directiuus. Sexto In omnibus talibus delectationibus venereis est idem modus delectandi: ergo ꝛ vicia omnia luxurie sunt eiusdē speciei: ergo et omnes virtutes castitatis opposite sunt eiusdē speciei.

Rñsio ad obiecta

Ad primam concedo antecedens de fine communi: sed dico q̄ quelibet castitas habet suum finē propriū nec valet. cōsequētia alias enim posset eadem ratione probari q̄ omnis temperantia esset cuilibet tēperantie eadem specie ꝛ q̄ omnis virtus esset eadem specie omni virtuti. Ad secundā dico. q̄ castitas se habet p se ad virginitatem viduitatem ꝛ cōiugium ꝛ q̄ integritas importata per virginitatem p̄se: se habet ad virginitatē siue ad virginalē castitatē ꝛ sic est de cōditionibus importatis per alia puta integritas est per se obiectū actus illius q̄ est per se prīo actus virginitatis. act⁹ aūt viduitatis hʒ circūstantiā persone pro obiecto sicut et actus aliarū castitatū: quia ergo sunt alia et alia obiecta hic ꝛ ibi licet sit idē obiectum cōe ideo dico q̄ et actus ab actibus ꝛ habit⁹ ab habitibus specie differūt. Ad terciam nego maiorē quia varietas speciei nō tm̄ prouenit ex modo trahendi sed ad eam sufficit q̄cunq̄ alienitas vel diuersitas obiectorū et quia iste castitates vt dictū est habent alia et alia pro obiectis ıō specie differūt. Ad quartū nego maiorem ꝓpter eandem causā. Ad quintā nego cōsequentiam per eandem enim rōem ꝓbaretur q̄ q̄libet cognitio intellectiua cuilibet cognitioni intellectiue essꝫ eadē specie: quia est eadē potentia cognitiua. Ad sextā nego consequentiam ꝓpter causam iā sepissime dictam cum identitate enī modi delectandi stat diuersitas obiectorū in actibus interiorib⁹ q̄ sufficit ad diuersitatem specificam ipsorū actuum interiorum.

Questio vndecima.

Queritur secundo. Utrū quis possit ita attingere ī hac vita pfectionem castitatis vt in eo sit omnis ardor libidinis extinctus. Arguitur q̄ nō. Nullus potest ita abstinentiā assequi vt omnis feruor gastrimargie sit extinctus: ergo nec castitatem. Cōsequentia tenet quia eadem videtur de vtraq̄ ratio. In oppositū arguitur auctoritate. Cas. collatione. xij. hoc diffinientis. Notandū q̄ scd̄m Cas. eadem collatione castitatis puritas septē gradibus distincta est multū a se distantibus. Primus est quo fit ne quis vigilans impugnatione carnali subuertatur. Secundus est quo fit ne mens voluntarijs cōcupiscentie carnalis cogitationib⁹ immoretur. Terci⁹ quo fit ne feminea q̄ꝫ licunq̄ tenuiter moueatur aspectu. Quartus quo ne eum vigilās etiam simplicē carnis perferat motū. Quintus quo fit ne cū necessitas lectionis īgesserit memoriā generationis humane subtilissius assē⁹ mentē pstrīgat. Sext⁹ q̄ fit ne illecebrosis fantasmatibus feminarū ꝛ dormiendo illudatur licet enim hmōi ludificatio non sit peccato obnoxia est tamen indicium cōcupiscentie latitantis medullitus. hec autem illusio accidit multis modis Nam vnusquisq̄ dormiens temptatur secundum illum vsum quem vigilans exercere consueuit. qui enim sunt commixtionis feminee expertes habent simpliciora ꝛ puriora somnia ꝛ faciliore diligentia et minore labore curantur. qui autem carnalem copulā nouerant habēt somnia sordidiora et magis expressa fantasmata donec veniant in odium libidinis quam voluntariam antea sentiebant. Septimus in paucissimis inuenitur quo fit vt ipso carnalis concupiscentie motu emortuo obsceni liquoris siue materie emissionem non perferat.

Septē gdus castitatis s3 Cassiodoꝝ

Prima pclo

Prima conclusio. castitatem adepturus debet summo studio ieiunijs vigilijs operi ac lectioni intendere/ non q̄ estimet se eā per hec adepturū ꝫ q̄ ꝯfidat se ꝑ hec initā a dn̄o ꝯsecꝫ et ei⁹ auxilio ab hac īpugnatiō

ne deffendi/ probat ista conclusio qꝛ non possumus exercitio istarum rerum perfectionem castitatis consequi nisi harum contemplatiõe diuine gratie largitas nobis ad eam attingere concedat. q si quis in protectione et auxilio dei potissimam spem posuerit non superbiet in virtute sua et intelliget se impura illa turpitudine maculandum q̃z primum paulatim ab ea diuina protectio discesserit et ideo indefessis oratiõibus apud deum instare debet vt sibi diuinum auxilium assit. Propterea qui desides sunt in affectu et desiderio castitatis illi nunq̃z attingunt perfectionem eius: sed illi qui putant eam subesse viribus suis et credunt q ex se possint ⁊ non habitam acquirere ⁊ acquisitam conseruare sunt desides ac tepidi in affectu ⁊ desiderio eius sicut patz de spadonibus eo q credunt se periculum non habere corrumpende castitatis: ẜ volẽs attingere ad perfectionem castitatis non debet credere eam subesse viribus suis nec estimare q quibuscunq; vigilijs aut abstinentijs possit eā assequi nisi mediāte auxilio diuine largitatis.

Scda pcl̃o

¶ Scda pclusio ad capiendam castitatis perfectionem debet eius desiderio et amore vehementer inflammari. probatur quia sicut ille qui appetit pecunias vel honores aut ducitur amore mulieris pulcherrime vt que desiderat consequatur despicit cibum potum et somnū ita et ille qui erit desiderio castitatis affectus vt eam psequatur ieiunijs vigilijs orationibus ⁊ lectionibus indefessus incūbet. ardor enī ille desiderij facit eum patienter tolerare sitim vigilias nuditatem ⁊ ceteros labores corporis immo etiam libenter sustinere secundum illud. Anime egenti amara etiam dulcia videntur. Secundo non possunt desideria carnalis concupiscentie auelli ⁊ eradicari nisi pro his alij salutares introducantur affectus. ⁊ nullus affectus salubrior et ad con auellendum efficatior introduci potest q̃z desiderium vehementis castitatis cum contrarietur desiderijs libidinose cõcupiscentie. maior pbatur quia mens non potest absq; aliqua affectione subsistere. tum etiā quia per hoc animus habetur moretur et per quod illecebras temporalium gaudiorum respuat.

Tertia conclusio

¶ Tertia conclusio. Perfectionem castitatis adepturus eget ⁊ cura anime ⁊ continentia siue abstinentia corporis/ pbatur illa que tam anime q̃z corporis vitio generantur non nisi vtriusq; labore et cura superari possunt: sed vitia castitati opposita generantur tam anime q̃z corporis vitio: ergo ad retundendum horum stimulos non sufficit sola mentis intentio nisi etiam castigatio corporalis accesserit que consistit in ieiunijs/ vigilijs/ assiduitate operis/ siue fuga ocij ⁊ elongatione locali. Confert enim plurimum castitatem adipisci studentibus subtrahere sibi ipsis materias passionum quibus anime ad hec egrotanti prestatur occasio vel recordatio earundem passionum. Secundo duplici morbo duplex adhibenda est curatio: sed hic est duplex morbus anime sez et corporis ẜ opus est duplici curatione sez subtractiõe materie ne concupiscentia tendat in effectum erumpere ⁊ apponenda est attentior meditatio scripturarum ⁊ sollicitudo: vigilij: ⁊ remotio humani cõsorcij ne concupiscentiam ipsam anima cogitatione concipiat. In alijs enī vicijs cõsorcia humana conferunt se ab his expedire volentibus/ in vicijs aūt carnalibus nocent vt dicit Cassi.

Qrta pclo

¶ Quarta pclusio. Et si a gastrimargie stimulis omnino liberari nõ possumus ardor tamẽ libidinis potest in nobis totaliter extingui. prima pars patet q̃zdiu durat in nobis affectus cibi ⁊ potus tamdiu durat stimulus gastrimargie: sed semp in nobis durat affectus cibi ⁊ pot⁹ ergo ⁊ stimulus gastrimargie. Maior probat qꝛ singului appetitus cibi ⁊ potus licet declinari possint non tamen deleri. Confirmat per hoc q Apos. non precepit nos abscindere curam carnis sed absq; desiderijs eam adhibere scdm illud et carnis curā ne feceritis in desiderijs. tum per illud eiusdem sed simus victu quotidiano indumentoq; contenti. Probat secundo per illud non abhominaberis egiptium quia fuisti incola in terra eius per quod figuratiue significat. q vt ceus necessarius non denegatur corpori sine ipsius pernicie vl' anime scelere. nemo est enī qui liberari possit prouidentia quotidiani victus. Tercio probat. Nam sicut videmus q aquila celsissimo volatu sublimat ⁊ rursum ad terrena ventris necessitate descendere compellitur ita ⁊ q̃ztumcūq; non diuinis meditationib⁹ intendamus necesse tamẽ est vt ad alendum corpus ipsa nature necessitate redeamus.

Parabola senis q gastrimargia nõ possit extingui.

¶ Quarto probatur per parabolam cuiusdam senis qui ita dicere solebat mulcis me creditorib⁹ pater meus debitorem reliquit ceteris satisfeci: sed vnus est cui quotidie soluẽdo satisfacere non possum: ⁊ hanc parabolam ita ipse exposuit multis vicijs a sū naturali cõditione cõstrictus: sed inspirante deo cunctis preter q̃zvnū satisfeci gastrimargie vero stimulis nullo modo carere potui: ⁊ q̃zuis eam in paruissimam q̃ztitatem redegerim ⁊ vim quotidiane compulsionis euaserim perpetuis tamen eius conuentionibus perurgeor ⁊ interminabilem ei solutionē impendo. Secunda pars probatur desiderium pecuniarū ⁊ honorum potest taliter de cordibus auelli: ergo et ardor fornicationis. Consequentia tenet qꝛ Apos. vtrumq; pari modo mortificandum precepit ⁊ constat q non coniunxisset impossibile cum possibili. Secundo. Apos. immundiciam ⁊ fornicationem ita de membris nostris extirpandam consulit vt nec nominetur in nobis: ergo sentit eam posse extingui. antecedens patet per illud fornicatio et omnis immundicia ⁊ auaricia nec nominetur in vobis aut turpiloquiū aut scurrilitas que est rem nõ pertinet. Tertio fornicatio excludit a regno dei ergo potest eius ardor a nobis extingui antecedens patet per illud Apos. Illud autem scitote quoniam omnis fornicator aut immundus aut auarus quod est idolorum seruitus non habet hereditatem in regno xpi dei. Et iterū nolite errare neq; fornicari neq; idolis seruientes neq; adulteri neq; molles neq; masculorum concubitores neq; fures neq; auari neq; ebriosi neq; maledici neq; rapaces regnum dei possidebunt. ¶ Istis rationibus probat Cas. luxurie ardorem posse totaliter extingui; irrelã tamen

non videtur michi valida quia per eam eque faciliter probaretur q gastrimargia posset equaliter auelli cuius oppositum habetur in prima parte conclusionis que est eiusdem. Nam ex vltima auctoritate ebrietas excladit a regno dei: ebrietas autem pertinet ad gastrimargiam nisi diceretur q quilibet motus ad fornicationem esset peccatum mortale: sed non quilibet motus ad gastrimargiam q supra rationabiliter vt puto reprobatum est.

Quinta zclo — ¶ Quinta conclusio ad perfectionem castitatis consequendam necessaria est lenitas et patientia cordis ita q quantum quis in lenitate ac patientia cordis profecerit tantum et in corporis castitate proficiet. Hec conclusio est Cassi. quam multipliciter probat primo quanto quis iracundie passionem longius propulerit tanto castitatem tenatius obtinebit: igitur necessaria est lenitas cordis. antecedens patet quia non declinatur corporis estus nisi motus animi sit ante compressus. Sunt enim aliqui qui cum concupiscentia libidinis agitar et impediunt a consequutione rei concupite existimant se paruipensos et vehementer irascuntur in eos quos existimant causas fuisse impedimenti sui et per hoc adhuc magis incenduntur passione libidinis et ideo ad consequendum castitatem multum vtile est hanc lenitatem cordis que opposita est iracundie assumere. Secundo probatur per illud Saluatoris. Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram sed terra huius corporis non subijcietur ditioni nostre nisi mens prius fuerit patientie lenitate fundata nec poterit quis insurgentia bella libidinis comprimere nisi prius armis mansuetudinis instruatur vt patet per illud. mansueti enim possidebunt terram et inhabitabunt in seculum seculi super eam. Tertio probatur per illud psal. Expecta dominum et custodi vias eius et exaltabit te vt hereditate capias terram: q illi soli terram corporis sui possessuri sunt qui per immobilem patientie lenitatem: vias domini duras ac precepta custodiunt. Quarto nemo delectari poterit in multitudine pacis in cuius carne bella concupiscentie suscitantur: sed mansuetis et terra possidenda et multitudo pacis promittitur. Manifesti sit psal. possidebunt terram et delectabuntur in multitudine pacis. Quinto patientia est efficacissima cordis medicina secundum illud: mansuetus vir cordis est medicus: ergo non solum extirpat fomitem ire/et tristicie/accidie/inuidie/et superbie. sed et libidinis et omnium viciorum et ideo illud verum est melior est patiens forti et qui continet animum quam qui capiet vrbem. Sexto patientia et lenitas promerentur maxime apud deum vt cum ad eum temptationibus impediti clamamus ipse nos educat et de lacu miserie et de luto fecis. i. fetore libidinis educat vt patet per multas auctoritates iam allegatas. Et preterea per illud psal. expectans expectaui dominum et respexit me et exaudiuit deprecationem meam et eduxit me de lacu miserie et de luto fecis vbi per expectationem repetitam duratam patientiam significat. sed frequentissime in tot temptationes libidinis clamare cogimur ad dominum et dicere. Miser factus sum et curuatus sum vsquequaque tota die contristatus ingrediebar. quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus et id maxime vere clamamus cum aduersum nos insurgunt stimuli et impetus libidinis post longam obseruationem castitatis et spem de superatis stimulis tantum q dicere audebamus ego dixi in abundancia mea non mouebor in eternum tunc enim ad dominum recurrere et sibi confiteri cogimur domine non in mea sed in tua voluntate prestitisti decori meo virtutem: auertisti faciem tuam a me et factus sum conturbatus et rursum illud Job. Si lotus fuero quasi aquis niuis et fulserint quasi mundissime manus mee tamen sordibus intinges me et abhominabuntur me vestimenta mea. Ex quibus patet q ad acquirendam castitatis perfectionem valet lenitas et patientia per modum meriti: valet etiam per modum cause naturalis dum scilicet per patientiam tolleramus ieiunia/labores/vigilias/orationes/lectiones/et meditationes sacrarum litterarum: molestie in temptationum: et absentiam delectationum ad luxuriam pertinentium. Et per lenitatem non irascimur aduersantibus nobis ne quod cupimus consequamur quia vt dictum est iracundia iude susceptis non extinguit sed inflammat desiderium. Per modum autem meriti lenitas et mansuetudo circa res que impertinentes videntur luxurie valent ad extinguendum ardorem: nam cum dimittimus per lenitatem offendentibus nos: nobis largitur deus vt repellat a nobis ea per que offendi possumus: nec intelligo de lenitate tantum circa offendentes nos sed de lenitate in eos qui fetore libidinis deum offendunt in quos multi qui se castos putant et non sunt mirabili indignatione incandescunt. et ideo sit.

Sexto zclo — ¶ Sexta conclusio qui luxurie sordibus infectis plus indignantur quam commiserationis compatiuntur affectu hi quamuiscunque corpore mundi videantur: sunt tamen longe a castitatis perfectione remoti/probatur. Nullus est vere castus qui putat se castitatis puritatem viribus proprijs et non munere diuino obtinere: sed qui alijs indignantur et non compatiuntur putant se viribus proprijs castitatem obtinere. ergo tales non sunt vere casti. minor probatur. quia si quis putat q castitatem non habet sine munere diuino et q cura non sufficit cura et diligentia quecunque humano studio adhibita ille si est vere castus debet de munere sibi concesso gratias deo et alijs compati qui non sunt a deo simili munere donati: ergo illi qui indignantur et non compatiuntur confidunt temerarie de viribus suis et victoriam suam quam de certamine luxurie se habere putant non deo sed sibiipsis tribuunt et per consequens non sunt vere casti. Secundo tales licet contineant hoc est aut quia diffamationem magis odiunt quam ament delectationem veneream: aut quia volunt in conspectu et in ore hominum de puritate castitatis laudari et gloriam querere: aut quia sperant per hoc se ad magnas bona promouendos esse et propter istam ausus contingit q alios despiciunt et contemnunt et eos apud omnes contemptibiles haberi procurant et multi sunt qui quamuis videantur indignari: tamen mente gaudent de lapsu et diffamatione proximi. indignantur autem aut potius

indignationē stimulant: nō quia peccatum illud in proximo odio habeant sed vt castitas videatur ab eis desiderata et amatur in eis frequenter tāta est impuritas mentis q si essēt certi se posse potiri et haberent spem certā occultandi peccatū suum ipsi forte ardentius q̄z alii quibus indignantur in libidinem ruerent. tales ergo ꝓpter predictas causas inter maculas et sordes mentis abstinent a cōmaculatione corporis et nō propter deum nec ob amorem castitatis quare non sunt vere casti. Et si queras verum possit assignari certa temporis mensura in qua quis diligentissime vacans hiis que ad perfectionem castitatis habendam necessaria et vtilia esse dicta sunt posset eam assequi. ¶ Rñdet Cassi. primo q diffinire hoc assertiue et vniuersaliter est temerarium. tum propter diuersitatem voluntatum et virium. tum q2 hoc nō facile discerni potest in aliis artibus et disciplinis. tum quia in diuersis est alia et alia applicatio mentis in vno scz intensior: et in alio remissior. Secundo dicit q si quis abstractus a cūctis confabulationibus mortificatus ab omni ira sollicitudine et cura mūdana ex duobus paximacijs in die fuerit contentus nec ad sacietatem aquam biberit et somnū tribus aut quattuor horis terminauerit nō sperans in labore suo: sed in miseratione dei ille infra sex menses cognoscet perfectionem castitatis non esse sibi impossibilem.

Septima conclusio.

¶ Septima cōclusio proxime puritatis euidens indicium est incipere nō sperare eam de proprii laboris industria scdm illud. Nisi dominus edificauerit ciuitatem frustra laborant qui edificāt eam. Ista conclusio potest probari. illud est euidens indicium prime puritatis quod est ad eam consequendam efficacissimū: sed non sperare castitatem industria proprii laboris sed diuini numinis largitate est efficacissimum ad eam consequendam igit. Minor patz. Naz vigilie/ ieiunia meditationes scripturaruz sine hac spe sunt inutilia. hec autem spes sine p̄dictis malis frequenter est ad consequendā castitatem vtilis. qđ patz nam caz post ieiunia et vigilias aliqua portio castitatis nobis arrideat continuo blandimur nobis ipsis et efferimur in conscientie secreto et credimus q iam eam consequuti cura et diligentia nostra et tunc derelinquimur et paululum destituamur presidio superno et illis sordidis passionibus tandiu opprimimur q̄zdiu experientia docente cognoscamus nos viribus nostris castitatis bonum adipisci nō posse. Ex quo patz q dimicanti cōtra spiritum fornicationis victoria singularis est ex conatu et labore suo nō sperare remedium Ex hiis patet ad questionē responsio. ¶ Contra

Cōtra pmā cōclusionē

primā cōclusionē arguitur. ieiunia/ vigilie/ meditatio scripture et reliqua hmōi aut sunt vtilia ad castitatem cōsequendaz aut nō: si sic: ergo possumus existimare nos per hec posse castitatē consequi. si nō ergo ve castitatē consequamur nō est eis incūbendū. Scđo hec omnia sunt cause naturales respectu castitatis: ergo possumꝰ estimare nos per hec posse castitatem consequi. antecedēs patet: q̄z diminuunt materiam excitantē libidinem. ¶ Ad primam dico q sunt vtilia tanq̄z quedam cause partialiter opus castitatis adiuuantes et distingo consequens vel q possumus estimare nos posse per hec tanq̄z per causas sufficientes et sic ego nego cōsequentiam vel tanq̄z per causas adiuuantes insufficientes tamen et sic cōcedo sed ad ꝑmuz assumptum postea est conclusio. Et si dicas q etiam auxiliū diuinū non est causa totalis dico primo q auxiliū diuinuz potest esse causa totalis respectu sublationis impedimēti vel eorū que nentum difficultare possūt. dico secūdo q est causa principalis sine qua reliqua nō habent efficaciā. dico tercio q paraū auxilium diuinum sine reliquis ē aliquādo causa castitatis: reliqua autē sine auxilio diuino nunq̄z. dico quarto q cōsidērtia auxilii diuini est causa vt habeantur reliqua scz ieiunia orationes vigilie et huiusmodi. dico quinto q reliqua sunt media quedā respectu auxilii diuini impetrandi et ipsum auxilium finis. ¶ Ad secundam concedo q sunt cause naturales partiales et nego consequentiam quia cum eis concurrit causa non naturalis sed libera scz volūtas que non potest habere ad castitatē obtinendā per quascūq̄z causas naturales sufficienter motus nisi auxilio speciali dei adiuuetur et moueatur. ¶ Contra secundam cōclusionem arguitur sic est tam difficile desiderio et amore castitatis inflāmari q̄z difficile est esse castuz ergo inflāmari desiderio castitatis non est via cōgrua perueniendi ad castitatez. antecedēs probatur quia omnis qui amat castitatem est castus et q̄zto magis amat tāto est castior Confirmatur ad habēdum amorē castitatis exiguntur ieiunia vigilie orationes et cōsideratio diuini auxilii sicut ad habendū perfectionē castitatis ergo tam difficile est habere amorē castitatis q̄z difficile est habere ipsā castitatē. Secundo quicumq̄z desiderat vel amat castitatē odit delectationes aduersas castitati: sed quicūq̄z odit delectationes aduersas castitati est castus ergo quicūq̄z amat castitatē vel desiderat est castus ¶ Tercio pauper per solū actum interiorē dicitur liberalis eo q desiderat facere opera liberalitatis ergo et quicūq̄z desiderat habere opera castitatis est castus ¶ Ad primā nego antecedens et ad probationem nego assumptū sicut enim nō omnis qui desiderat esse diues vel doctus vel liberalis ē diues doctus vel liberalis ita nec omnis qui desiderat esse castus est castus. Ad cōfirmationem nego antecedens scz q hec omnia requirantur immo videmus q luxuriosus incipit detestari luxuriā suam postq̄z patrato opere cessat inquietatio libidinis et gastrimargus cū sentit sue ingluuiei molestias cōcedo tamen q ad hoc q desiderium illud castitatis sit bonū exigitur diuinū auxilium ¶ Ad secūdam dico q amare castitatem et odire delectationes aduersas castitati contingit dupliciter vno modo cessante motione que fit per huiusmodi delectationes ad illicitum Alio modo in particulari et posita motione actuali ad illicitum concedo q qui amat castitatem primo modo odit delectationes aduersas primo modo et qui amat castitatem secundo modo odit delectationes aduersas secundo modo non oportet tamen q omnis qui nunc amat vel desiderat castitatem in absentia

Cōtra secūdā pclonē

Responsio

motionis ad illicitum q posita motione odiat de
lectationes aduersas quia cōtingit frequenter q
tunc desinit amare castitatem. Et ad minorē ne
go eam de odire delectationes aduersas castita
ti primo mō de odire scdo mō dupliciter pōt rñ
deri vnomō cōcedendo eam. qui enī presente mo
tione delectationis odit eam fugit ipsaz qz odire
non est aliud q̄z nolle et fugere. qui aūt fugit eam
vincit et superat et ita habet actuz castitatis et ita
est castus castitate actus vl' habitus. ¶ Alio mō
Duplex odium. potest responderi negando illā minorē dicendo
q duplex est odium scz efficax et sopitū qui habz
odium efficax delectationū pñte motione ipse est
vere castus sz qui hz odiū sopitū nō opz q sit ca
stus qz cū isto odio sopito voluntas permittit se
duci a concupiscētia et impetu libidinis scdm il
lud Aris. in septimo de concupiscentia et ratione
forte aūt cōcupiscentia inexistente hec quid dicit
fugere hoc cōcupiscētia aūe dicit mouere eū vnā
quāqz pōt particularis hic aūt per odiū efficax in
telligo odiū imperatiuū executionis conformis
aut prohibitiuū executionis opposite. Sed per
odiū sopitū non intelligo cessationez a nolitione
actuali sed intelligo nolitionē simplicē volitatē
Duplex desideriū non actualit' exequutiuum operationis. nō prohibitiuā executionis opposite. ¶ Ad ter
tiam dico q duplex est desiderium vel pū operis
et etiaz castitatis nō actualiter īperatiuū executi
onis vnū est q est equiualenter īperatiuū execu
tionis q scz ē tale q si adesset vel facultas vl' oppor
tunitas pū operis de facto imperaret executionē
eius et similiter de desiderio castitatis equiualen
ter imperatiuo executionis cōformis vel prohibiti
uo executionis opposite qd scz est tale q si adeēt
tētatio prohiberet cōcupiscētiaz ne duceret volun
tatē et īperaret fugā cōcupiscētie et loquendo de
tali actu interiori concedo aūs et cōsequēs. Aliud
est desideriū nec formaliter nec equiualēter īpera
tiuū executionis qd scz facit' pallectionē ad op
positū sopitur quod desideriū frequēter experimur
in nobis in absentia cōcupiscentie aut tētationis
et de tali nego aūs nisi diceret q esset quedaz ca
stitas actualis mētalis et multū īperfecta qz scdz
eā veritas ez tale desiderium si assint cetere circū
stantie est bonus motus et non videt ad quā virtu
tem ptinent nisi ad castitatē sicut et desideriū sim
plex pū operis ad liberalitatē q si quis velit sim
pliciter sustinere qd dictū est dicet cōsequēter q si
volitio nō sit actualiter aut equiualenter īperatī
ua executionis operans nō hz firmū et īmobile iu
diciū quod est vna de cōditionibus operantis vir
tuose vt patet in scdo ethi. Contra tertiā cōclusio
nē arguit' sic multi experiunt' q tēpore ieiunior
et abstinentie magis incēduntur ad libidinem er
go adepturus castitatem non eget abstinentia.
Ad hanc rationem distinguo antecedens vel in
his in quib' abstinentia est rara et excessus fre
quens et sic concedo vel in his in quibus absti
nētia est frequēs et excessus rarus et sic ego nego In
primis enī est multa resolutio materie et interdū
multitudo cibi aut potus ita cōsopit vim nature
vt languescat nec sufficiat ad motus naturales
diminuta autem materia p ieiuniū tūc minuit' pō
dus et grauitas et vires que sopite erāt sūt liberio
res et ad motus suos naturales sufficiūt. nō cōtin
git autem sic in secūdis. Si dicas ergo saltem pri
mi non debēt abstinēre vt viuere vt castitatem con
sequant' nego cōsequētiā quia in illis sicut vires
corporis sunt propter multitudinez cibi et potus
consopite ira et ratio et appetitus intellectiuus et p
pter hoc isti tenuissimo motui cōcupiscentie et li
bidinis statim succumbunt q̄z diu ingluuiei va
cant et eum aue interponūt ieiunia et abstinentias
lz patiantur vehementiores impetus tētationis
qz vires sūt magis actuales tñ etiam multo viri
lius resistunt sī in eis sit amor et studiū castitatis
eo q ratio et appetitus intellectiuus desinunt es
Cōtra quartaz pclonē. se sopiti et quasi ligati. ¶ Contra quartā conclusio
nē arguit' sic materia libidinis ex materia gastrimar
gie cōsurgit q̄ si non possumus liberari totaliter
a stimulis gastrimargie non poterim' liberari to
taliter ab ardore libidinis. ¶ Secundo oīs motus
quo excitatur voluntas ad expulsionem materie
libidinose est tentatio libidinis sz q̄zdiu est talis
materia potest esse excitatio voluntatis ad expul
sionem ergo cum semper sit talis materia in no
bis sequitur q semp pōt cadere in nobis tentatio
Tercio aut p ectotalē extinctionē ardoris intelli
git' destructio et corruptio alicui' qd infirit et hoc nō
non q̄dam mali habitus cum multi adolescentes
in quibus nullus est ad huc habitus genitus pa
tiant' graues tentationes libidinis nec qualita
tes corporales cum non videntur a quo corrum
perentur aut intelligit' positio habit' noui et hoc
non quia habitus abstinentie ponitur ita bene in
abstinente sicut habitus castitatis in casto et tñ p
positionē talis habitus nō est extinctio totalis
Responsio gastrimargie. ¶ Ad primā nego cōsequētiā qz ī
multis est stimulus gastrimargie in quib' non ē
gastrimargia et p cōñs nec materia gastrimargie
licz sit ibi materia scdz spēm similis. Ad secun
dam concedo maiorē et minorē et cōclusionē. ex
tinctio enim libidinis nō dicit impossibilitatē ad
tentationez libidinis: aliqs enim aliquis viator
daret' qui esset illo peccato īpeccabilis sine quo
cūqz defectu nature existens quod non reputo ve
rum dico ergo q ardor libidinis dicitur extinct'
in aliquo quando ex longa castigacōe carnis cor
rupte sunt male qualitates inclinantes ad libi
dinose concupiscendum diminuta est etiam ma
teria ad libidinem incitans et per frequentes a
ctus castitatis corrupti sunt mali habitus tam
in volūtate q̄z in appetitu sensitiuo si qui inerāt
et introducti sunt oppositi cum vehemētiā magnā
et impetuz facientes in actum castitatis et a qui
bus frequentissime compressi sunt motus in libi
dinem. his enim sic se habentibus dico q non in
surgunt in nobis motus in libidinem et q illud
quod solebat excitare huiusmodi motus ē iā cō
pressum et attritum vt nullos excitet si tamen la
xetur disciplina castitatis et homo fuerit aut mi
nus abstinens aut incaute custos huius commo
tionis se abiecerit certe ardor qui erat extinctus
renouabit' et reuiuescet et interdū fient nouissima
deteriora priorībus. Ad tertiam dico q ad extin
ctionem ardoris requiritur regulariter habituū
um generatio licet talis generatio non sit extin

ctio requiritur aliquando maiorum habituū corruptio: aliquando malarum qualitatum corruptio in his scȝ in quibus ista prefuerūt aliquando vero imo credo semper materie diminutio vel pȝ in solutione p̄cedenti. ꝛ ad īprobationē de habente dico et cōcedo ꝙ postrio habitus non sufficit. Et si queras vnde ergo est ꝙ non extingatur stimulus gastrimargie ꝛ tamen ardor libidinis bene extinguitur. Respondeo ꝙ hoc ideo est quia huius vite necessitas cogit nos dietim expiri delectationes ad gastrimargiā pertinentes et earū desiderium ad quorum desiderium tanto magis nos natura stimulat q̄to diucius ad his abstinuimus non sic est autem de delectationibus ad luxuriā pertinentib⁹ quia ergo necessitas nature cogit nos ad vsuȝ huiusmodi delectabilium et frequenter nescimus quantitatem conuenientem vere temperantie et vt dicit etiā Augustinus in libro ꝯfessionum nescimus vtrum desiderium illud cōtinetur necessitate nature aut importunitate concupiscentie ideo q̄zdiu viuimus non caremus totaliter stimulis gastrimargie. Et per hoc patet solutio ad rationem ante oppositum.

Questio duodecima.

Consequenter agen

dum est de speciebus castitatis Et primo de virginitate. Circa quam queritur primo Utrum ipsa cōsistat in integritate carnis? Et arguitur ꝙ sic secundum Augustinum libro de nuptiis virginitas est in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio sed incorruptio carnis nō pertinet nisi ad carnē igitur. In oppositū arguitur ex eadem auctoritate virginitas est ipsa meditatio sȝ meditatio non consistit in integritate carnis ergo nec virginitas in integritate carnis consistit. Notandum ꝙ opinio Thome est ꝙ in virginitate tria reperiuntur scȝ integritas membri corporalis immunitas a delectatione ex resolutione seminis prouenientis et propositum abstinendi a tali delectatione primum scd̄m eum se habet per accidens ad virginitateȝ scd̄m se habet vt materiale. tercium se habet formaliter ꝛ completiue. hanc opinionē probat quia in delectatione venereoꝝ tria sunt vnū est violatio signaculi virginalis. scd̄m est resolutio seminis delectationē causans in quo ꝯiungitur vt dicit id qd̄ est anime cum eo quod est corporis. tercium est propositum ꝯueniendi in talem delectationem primū se habet per accidens ad moralez actū qui non cōsideratur per se nisi scd̄m eū q̄ sibi aīe scd̄m se habet materialiter qr sensibiles passiones sunt materia moralium actuū/ terciū se hȝ formaliter ꝛ cōpletiue/ ista opinio nō mihi placet. Sit igitur prima cōclusio non requiritur ad virginitatem integritas signaculi virginalis. probatur stat aliquā esse virginē ꝛ in eā signaculū virginale esse corruptū aut ab egritudine aut ex lesione aliq̄. nullus enī est q̄ diceret eā nō esse virginez cui⁹ signaculū virginale ꝓpt aliquā talē cām corruptū est. Scd̄o in viris ē virginitas ꝛ tū nō videtur alia integritas in eis ꝓe virginitatis q̄ȝ esset ꝓe tris ꝓe quo a virginitate discesserūt. Secūda

Tria ī ꝟginitate scd̄m beatū thomam.

Prīa ꝯclo

Scd̄a ꝯclo

conclusio integritas signaculi virginalis opposita corruptioni libidinose est de ratione virginitatis ꝛ ad eā per se pertinens. probatur illud ꝑ se pertinet ad virginitatē sine quo nō cōsistit virginitas sed sine huiusmodi integritate nō ꝯsistit virginitas ergo huiusmodi integritas per se ad virginitatem pertinet. maior probatur quia si aliquid ꝑtinet per accidēs eīs ad virginitatē eo posito vel remoto nō minus ponitur virginitas: ergo si ipsuȝ sic tale esset ꝙ ea nō posito non ponitur virginitas ipsuȝ per se pertinet ad virginitatē. Secundo illud qd̄ est ꝑ se obiectū volitionis vel propositi qd̄ essentialiter est virginitas ꝑ se ꝑtinet ad virginitatē: sed huiusmodi integritas opposita corruptioni libidinose est obiectū volitionis vel ꝓpositi qd̄ ē essentialiter ꝟginitas/ cū ois virgo velit seruare integritatē dictā quā appellat Augu. incorruptionē in carne corruptibili. Tercio quicquid est de diffinitione virginitatis illud per se pertinet ad virginitatem. sed integritas predicta est de diffinitione virginitatis ergo integritas ꝑdicta ꝑ se ꝑtinet ad virginitatē. Tercia ꝯclusio ꝓpositū perpetue virginitatis nō ꝑ se ꝑtinet ad ꝟginitatē pȝ qr ꝓpositū ꝛ volūtas nubēdi nō repugnat virginitati sed ꝓpositū ꝛ volūtas nubēdi regulariter repugnat proposito ꝑpetue īegritatis ergo nō est de ratiōe virginitatis perpetue integritatis propositū. maior probatur quia aliās nunq̄ȝ virgo voluntarie desponderet viro. minor patet qr eo facto ꝙ volūtarie desponderet viro regulariter caret ꝓposito ꝑpetue castitatis. Dico aūt regulariter ꝓpter gloriosā virginē in qua simul vtrūq̄ȝ repertū est scilȝ desponsatio viri ꝛ ꝓpositū ꝑpetue integritatis. Ex quibus patet ꝙ virginū q̄dam sūt in quibus est ꝓpositum firmū perpetue integritatis. Alie sunt ī quibus est propositum integritatis temporanee tātū. Et q̄ȝuis prime habeant virginitatem excellentiorē secundū cursū qui nunc est. non video tñ ꝙ secunde dignitatem virginitatis ꝑdiderīt. Secundo tales sunt caste ꝛ nō sunt vidue nec cōiugate ergo sūt virgines. Quarta cōclusio immunitas a delectatione per seminis resolutionem nō est de ratione virginitatis nec tanq̄ȝ materiale nec tanq̄ȝ formale: ꝙ non tanq̄ȝ formale concedit sanctus Thomas probatur ergo cōclusio positis ꝓposito integritatis apposite corruptioni libidinose ꝛ ipsa integritate ponitur virginitas. Ab aliero aūt eorū remoto remouetur virginitas ergo immunitas a delectatione ex resolutione seminis nō est de ratione virginitatis. Antecedens probatur quia si per possibile vel impossibile contingeret ꝙ sine apertione signaculorum ꝟginaliū per actum libidinosum resolueret semen et delectationem causaret et hoc non obstante ipsa puella haberet propositum firmum ꝙ nunq̄ȝ claustra virginalis corrumperentur in ea per actum libidinosum quantūcunq̄ȝ careret proposito immunitatis a delectatione per resolutionem seminis: manente tamen supradictā integritate maneret virginitas et propositum illud quod habet esset propositum vere virginitatis ergo de ratione virginitatis non est huiusmodi immunitas a delectatione. Secundo pono duas puellas quarum

Tercia ꝯclo

Quarta cō clusio

vna dormiendo patiatur resolutionem seminis sine quacunq; corruptione integritatis et delectet non solum dormiendo sed etiam vigilando cum meminit volo tamen q huiusmodi resolutio nullo eius vicio procurata sit sicut frequenter contingit sit vero alia nichil penitus sciens aut cogitans de resolutione seminis et de delectatione que inde consueuit causari que pecunia seducta consentiat alicui et sit in desloratione eius tantum dolor q nullam penitus delectationem sentiat imo nec semen emittat: quo facto ipsa postea informata de resolutione seminis et delectatione eius proponat perpetuo abstinere a tali delectatione. Arguo sic prima est virgo et non secunda ergo propositum integritatis seruande et non propositum immunitatis a delectatione est virginitas ergo nec delectatio nec resolutio seminis est materiale pertinens ad rationem virginitatis sed ipsa integritas opposita libidinose corruptioni si eam ibi ponendum sit materiale illud debet dici materia quod est obiectum principale volitionis vel nolitionis interioris. Conclusio predicta videtur michi probabilior q opposita de virginitate feminei sexus in masculis aut non est satis difficile videre in quo consistit virginitas cum in masculo nulla videtur corruptio signaculorum virginalium subsequi coitum et ob hoc forte motus est beatus Thomas non sine magna apparentia ponere eam in delectatione consequente resolutionem seminis quia nihil apparet commune vtriq; virginitati nisi huiusmodi resolutio. Sed sicut dictum est virgo virginitate corporis potest desinere esse virgo sine quacumq; delectatione tali et sine quacunq; resolutione per solam rupturam signaculorum virginalium per actum libidinosum dixi autem per actum libidinosum q2 vt dictum est membra illa sine signacula possunt multis aliis modis rumpi sine deperditione virginitatis corporee. Et hoc habetur augusti. primo libro de ciuitate dei ita dicens membra illa possunt diuersis casibus vulnerata vim perpeti et medici aliquando saluti opitulantes hec ibi faciunt que horret aspectus obstetrix etiam virginis cuiusdam integritatem manu velut explorans dum inspicit perdidit. Et subdit non opinor quemq; tam stulte sapere vt huic perisse aliquid existimet etiam de corporis sanctitate quamuis illius membri integritate iam perdita Ex hac auctoritate motus beatus Thomas q. c. lii. articulo primo in responsione ad tercium dicit q integritas corporalis membri per accidens se habet ad virginitatem in quantum scilicet per hoc q ex proposito voluntatis abstinet quis a delectatione venerea remanet integritas in membro corporeo: vnde si contingat q per alium modum aliquo casu membri in integritas corrumpatur non magis preiudicat virginitati q si corrumpatur manus aut pes. Et in responsione ad quartum dicit q delectatio que est ex seminis effusione dupliciter potest contingere vno modo vt procedit ex mentis proposito et sic tollit virginitatem siue fiat per concubitum siue absq; concubitu. Nec huic obstat q Augustinus dicit in libro de virginitate q virginis integritas et per piam continentiam ab omni concubitu immunitas angelica portio est facit enim hic mentionem Aug9 de concubitu vt dicit q huiusmodi resolutio communiter et naturaliter fit ex concubitu. Alio modo potest contingere preter propositum mentis vel in dormiendo vel per violentiam illatam cui mens non consentit quamuis tamen delectationem experiatur aut etiam ex infirmitate nature vt patet in his qui fluxum seminis patiuntur et sic non perditur virginitas quia talis pollutio non accidit per impudicitiam quam virginitas secludit. Ex his dictis Thome infero aliqua correlaria primum est q que per violentiam corrupta est et non consentit corruptori est vere virgo et hanc expresse concedit Thomas. Secundo sequitur q illa que per experientiam cognoscit q cum de die cogitationem habet circa venerea de nocte in somno habet de eadem re somnium et resolutionem seminis in qua delectatur si talis ex proposito habet huiusmodi cogitationem et de nocte dormiendo sequatur resolutio seminis et delectatio q ipsa non manet virgo quamuis tamen habeat propositum perpetue integritatis seruande quia delectatio in ea ex seminis effusione ex mentis proposito procedit. Tercio sequitur q perfecti sciathicus concubens libidinose cum perfecta sciathica scienter et voluntarie ex parte vtriusq; et ex lectione philosophie naturalis aut ex instructione alicuius docti viri cui credunt conditionem perfecte sciathicorum cognoscentes possunt multociens cohabitare simul cum ruptura signaculorum virginalium per actum libidinosum ad huiusmodi rupturam a natura ordinatum sine deperditione sue virginitatis quam suppono in eis fuisse vsq; ad primum concubitum. et patet consequentia quia secundum Aristotelem libro problematum perfecte sciathicus non potest generare quia non fit ab eo resolutio seminis si ergo isti sciant naturam et conditionem perfecte sciathicorum ipsi sciunt q non potest in eis fieri seminis resolutio et per consequens neuter eorum habet propositum delectationis ex seminis resolutione ergo vterq; eorum manebit virgo post multos concubitus et rupturam claustrorum virginalium per actum libidinosum. Quarto sequitur q hec naturaliter possibilis et sine quocumq; miraculo virgo parit sequitur enim hec paris hec est virgo demonstrando vtrobiq; illam que corrupta est per violentiam ergo virgo parit. Antecedens est possibile ergo et consequens. Quinto sequitur q si sint due virgines quarum vna proponat cras et post cras concubere cum viro et de facto faciat sine emissione seminis tamen ea ita continuet per mensem integrum Alia vero proponat concubere cras sed interueniat impedimentum non solum cras sed per totum mensem prima erit ita immunis a corruptione opposita virginitati sicut secunda. De istis illatis plura concedit albertus cuius opinionem videtur imitatus Thomas dicit ergo q secundum auctoritates sanctorum virginitas est integritas carnis et testis corruptionem mentis Dicit autem integritas carnis non quelibet in corruptio puta a vulnere vel gladio sed incorruptio ab actuali et completa delectatione concupiscentie ex voluntate operante vel consentiente vel non dissentiente vel non in quantum potest renittente. Ex voluntate operante sicut in his qui digito vel ma-

mis vel digito vel quouis alio adiuncto tangūt vt cōprimūt neruos inferiores in mēbris genitalibus quatinus sua sensibilitate perfectā coitus delectationem consequantur: qḋ indubitanter verū est si claustra virginalia rumpant: si aūt non rumpantur etiā si propter incitationes nature sequeret delectatio ex effusione hoc remanet in questione si perdatur virginitatis integritas corporalis vocat autem vt dicit completam delectationē omnē illā q̄ est operis in tanta delectatione quanta est coitus. dicit cōcupiscentiē ad differentiā purgationis nature quia natura tā in viro q̄ī femina purgat se a quibusdā superfluis per illum locum addit q̄ si mulier cogitet de coitu et de membris illis vt in ea excitetur estus cōcupiscētie vt delectetur in eo et sequat effusio seminis et delectatio tūc ipsa perdit virginitatem dicitur enī corrupi corpus vt dicit corruptione vicē nos passionis in violatione virginitatis et laxatione venarum et viarū per quas expletur coitus non dissentientē voluntatem dicit esse in non clamantibus non renitentibus in his qui nō corde et corpore renituntur vt si non possunt defendere corpus saltem cor a cōcupiscētia et sensu delectationis impediant vt aūt ego breuiter expediā de primo correlario cōcedit ipsū secūdum tū vltimā eius particulā opz addere q̄ violentia fuerit tanta q̄ non consenserit sz renisa sit corde et opere ita q̄ inq̄tum potuit se a sensu delectationis īpediuit et ī hoc non videt sentire cū eo Thomas q̄ dicit q̄ virginitas nō pdit nisi ex proposito mentis pcedat seminis effusio scdz correlariū cōcedit tercjū aūt et quartū vt videt nō possunt euadere probatur preterea cōclusio predicta illa integritas est de ratiōe virginitatis scdz quā fiūt aut feruntur iudicia humana de virginibus et nō virginibus sed ex integritate signaculorum virginaliū sumitur iudicium de virginitate corporali alicuius et non ex īmunitate a delectatione ex effusione seminis prouenientē vt pz per medicos et obstetrices. et hoc etiā pz auctoritate cipriani epistola decima ita dicentis: Et idcirco cōsulte et cū vigore fecisti frater carissime abstinendo diaconū qui cum virgine sepe mansit sed et ceteros qui cū virginibus dormire consueuerunt: q̄ si penitentiam huius illiciti concubitus sui egerint et a se inuicē recesserint inspiciant interī virgines ab obstetricibus diligēter et si virgines inuēte fuerit accepta cōicatione ad ecclesiam admittantur. Preterea si sic sequeret q̄ virgo consentiens corruptori in qua ex coitu corrumperent claustra virginalia et effunderet semē impediret tamē propter vim doloris ne delectaret illa ex emissione seminis esset vere virgo secūdū corpus patet quia in ea non esset delectatio illa quā Thomas et Albertus dicunt requiri ad corruptionē integritatis virginalis. Ex supradictis infero primo q̄ virgines fluxum seminis patiētes nō sunt de nō virginibus corrupte per solam distillationē humoris et delectationem inde consequentem patz quia stat huiusmōi distillatio cum integritate signaculorū virginalium. Secūdo infero q̄ puelle q̄ in annis puerilibus anteq̄ incipiant pubescere agūt turpia quibus rūpuntur signacula pudoris debent dici corrupte quia cum hec faciunt discernūt talia facta circa aliquas partes corporis esse causatiua alicuius delectationis et nō circa alias puta circa manū vel pedē ergo ista faciēdo intēdūt delectationē venereā ergo opus eorum est libidinosū: sed omnis confractio signaculorū virginaliū per opus libidinosū est corruptio virginitatis igit. Confirmat quia puelle ante annos pubertatis hābent discretionem sufficientem ad meritum vel demeritum ergo potest opus earum esse libidinosum et per consequens et virginitatem perdere per tale opus. Tercio si in illa etate paterent sine violentia coitum viri dicerent corrupte et non videtur rationabiliter posse negari quin dicerēt corrupte si frequenter hoc paterentur et delectarentur non in emissione seminis sed in contactu et agitatione membrorum libidinosorū ergo si hec eadem a seipsis patiantur debebunt dici corrupte. Tercio infero q̄ vir non prius corruptus et similiter femina qui per opus libidinosum voluntariū humorem de genitalibus membris emittit censendus est corruptus et non virgo. Contra asserantum dicentem q̄ triplex humor fluit de genitalibus membris scilicet semen vrina et humor similis semini medius inter semen et vrinam qui distillat aliquando propter solum feminei tactum vel aliquorum turpium auditum: et vult q̄ per solam seminis resolutionem perdatur virginitas quia ipsa sola vt dicit locum coitus supplet vel eius delectationem cōplet. probat quia alias nō videret posse probari de aliquo q̄ esset corruptus presertī de muliere nisi per actū generationis ex patz cōsequētia quia incertū est semper quis humor sit ex genitalibus mēbris emissus nisi p actuz generationis quia huiusmodi ille medius nō ē generationi aptus. Secūdo tam femina q̄z masculus possūt virginitatē pdere vt dictū est sine quacunq effusione humoris ergo per effusionē solius humoris medij p opus libidinosū non perdit virginitas īmo si possibile esset q̄ p opus libidinosuz emitteret vrina nō minus perderet virginitas q̄ vt dictum est sine emissione interdum perdit. Et si queras quid intelligit per opus libidinosum. Responsio q̄ quāuis q̄ attactus et oscula et alia multa dici possunt opera libidinosa denominatione extrinseca vel intrinseca hic tamen per opus libidinosū non intelligo nisi agitationem membri genitalis solum siue a se siue ab alio factam.

Quinta conclusio In masculis per opus libidinosū perditur virginitas patz quia in eis perdit virginitas vt cōstat aut ergo per solā effusionem seminis aut per ruptarā signaculorum virginaliū aut per laxationē venarū aut per opus libidinosū non primū sicut satis probatum est de feminis vt patet satis per argumentum de scithicis nec secūdū quia in masculis nō videnf esse talia signacula virginalia nec terciū quia sic ois emissio seminis sine opere libidinoso corrūperet virginitatē cū laxet et dilatet venas ergo restat quartum. Secūdo opus libidinosū viri cōiugati cum ea que non est sua sine quacunq emissione de non adultero facit adulterū ergo consimile opus masculi virginis facit de virgine non

virginem. Ans et cōsequentia videtur satis certa.

Contra secundam et quartam conclusiones.

¶ Contra secundam et quartam conclusionem. Arguitur primo sic: si integritas pudicicie pertinens per se ad virginitatem aut tanquam materiale aut tanquam formale non tanquam formale quia virginitas formaliter et essentialiter est propositum mentis nec tanquam materiale. tum primo quia virginitas est forma simplex ergo non est composita ex materiali et formali. tum secundo quia nichil legatur ab aliis pertinet ad illud tanquam materiale cum ex materiali et formali fiat unum sed integritas corporis est in corpore et propositum mentis est in anima ergo unum non se habet sicut materiale respectu alterius. ¶ Secundo omnis virtus alia a iusticia est circa passiones sed virginitas est virtus ergo ipsa est circa passiones et non nisi circa delectationes venereorum ergo virginitas est immunitas ab huiusmodi delectationibus et ista videtur esse potissima ratio Thome quam tangit cum ait non sensibiles passiones sunt materia corporalium passionum. Tercio arguitur si sic sequeretur quod violenter corrupta non esset virgo sed consequens est falsum igitur, et consequentia probatur quia in ea sunt corrupta signacula virginalia falsitas autem consequentis patet in ea non deperit corporis virginitas cui nichil deperit de sanctitate corporis quia virginitas corporis est corporis sanctitas quedam sed violenter corrupte nichil deperit de sanctitate corporis secundum illud Aug. primo de civitate dei membra illa possint diversis casibus vulneratas vim perpeti etc. Et subdit non opinor quenquam tam stulte sapere ut huic perisse aliquid existimet etiam de ipsius corporis sanctitate quamvis etiam illius membri integritate iam perdita. ¶ Quarto omne illud quo exuitur et perditur pudicicia sufficit ad virginitatem perdendam sed per voluntariam resolutionem seminis perditur pudicicia ergo sequitur quod illa sufficit ad perdendum virginitatem. Maior videtur esse Augustini primo de civitate dei ubi de violenter corruptis probat quod non perdunt virginitatem quia non perdunt pudiciciam. ¶ Quinto violenter corrupte non perdunt integritatem corporis per actum libidinosum ergo non perdunt virginitatem. Ans probatur quia si perdunt per actum libidinosum aut perdunt per actum proprium aut per actum alienum. non per actum proprium quia tunc non esset violenter corrupta. nec per actum alienum quia aliena malicia nulli est imputanda. Sexto per Augustinum loco supradicto dicentem quod non potest corrumpi corpus nisi corrumpatur animus. Septimo probatur per illud beate lucie: si invitam me violaveris castitas michi duplicabitur ad coronam sed si desiisset esse virgo non fuisset in ea duplicandum premium castitatis igitur. Septimo tali deberetur aureola ergo est virgo corpore et mente ergo non perdidit virginitatem corporis. ¶ Octavo si sic sequeretur quod oppressa dormiendo non esset virgo sed consequens est falsum igitur et patet consequentia quia in ea corrupta sunt claustra virginalia et falsitas cōsequentis patet sicut de violenter corrupta. Nono nullus nisi per actum proprium culpabilem potest pati detrimentum in his que virtutis sunt sed corrupta per violentiam vel dormiendo nullum habet actum culpabilem ergo non est impossibilitata ad virtutem

virginitatis. Decimo arguitur auctoritate ambrosii dicentis in secundo de virginitate aperite aures virgines dei virgo christi prostitui potest adulterari non potest: ubicunque virgo dei est templum dei est nec lupanaria infamant castitatem sed castitas etiam loci abolet infamiam. ¶ Undecimo per illud Augustini primo de civitate dei ita ne ut non aliquam polluat aliena libido metuitur non polluit si aliena erit si autem polluet non aliena erit: et per illud eiusdem ibidem nullus magnanimus vel pudicus in potestate habet quid de sua carne fiat sed tantum quid annuat mente vel renuat. quis tandem sana mente putaverit se perdere pudiciciam si forte in apprehensa carne sua exerceatur expleatur libido non sua. ¶ Decimotercio per illud Hiero. in li. ebraicarum questionum corpus mulieris non vis maculat sed voluntas. ¶ Decimoquarto per Augu. in epistola ad victorianum. Ad deum ingemiscentibus omnino suis aderit qui adesse cōsuevit, et aut nichil in carum castissimis membris libidine hostili perpetrari permittit: aut si permiserit cum carum animus nulla cōsentionis turpitudine contaminatur et carnem suam defendit crimine et quicquid in ea nec committit nec permittit libido patientis solius erit culpa facientis. Omnis illa violentia non pro corruptionis turpitudine: sed pro passionis vulnere deputabitur. ¶ Decimoquinto. si caro patientia pro christo dividatur ferro in manu vel in alio loco laudatur sed non est plus in pietate dividi ferro in uno loco quam alio modo dividi in loco pudoris igitur. ¶ Decimosexto. nulla passio violenta meretur vituperium: sed veniam potius et misericordiam ergo talis violatio nihil habet verecundie vel turpitudinis: sed amissio virginitatis est turpis et opprobriosa: igitur. ¶ Decimoseptimo. posita dormiendo et post pollutionem delectata virginitatem perdit et tamen claustra pudoris in ea manent integra igitur. ¶ Decimooctavo. In his quorum est eadem virginitas secundum speciem est idem modus corrumpendi virginitatem: sed virginitas in masculis et feminis est eadem secundum speciem et non corrumpitur in masculis per fractionem signaculorum virginalium quia talia non habent: ergo nec in feminis per huiusmodi rupturam corrumpitur virginitas. ¶ Decimo.ix. actus exterior nihil addit bonitatis vel malicie super actum interiorem et maxime super illum qui est formaliter impulsivus executionis. Tunc sic. volo quod sint due virgines quarum quelibet habeat firmam voluntatem consentiendi corruptori et vadat utraque ad locum in quo debet reperire corruptorem et una corrumpatur de facto et alia propter indispositionem alterius viri intrantis eam corrumpere: sed propter hoc non potentie non corrumpitur. Tunc sic in utraque est actus interior libidinosus eque malus et eque imperativus executionis: sed una per actum quem habuit perdidit virginitatem: ergo et alia. Ad oppositum sequitur quod cum non differant nisi per actum exteriorem quod actus exterior addet aliquid malicie super actum interiorem cuius oppositum suppositum est. ¶ Vicesimo. virgo que per actum voluntarium delectationem habet ex resolutione seminis perdit castitatem et non perdit castitatem vidualem neque cōiugalem: ergo castitatem virginalem. ¶ Vicesimoprimo. pono duas virgines quarum una habeat solum propositum mentis circa delectationem venereorum sed nihil executionis. Alia vero cum

propoſito mētis habeat emiſſionē ſeminis et delectationē conſequentē ſine corruptione tamē ſignaculoꝝ virginaliū puta in multis caſibus ſupra expreſſis. tūc omnis act⁹ malus quo nō tm̄ mēs virginis ſ3 etiā corp⁹ eius polluit̄ et maculatur eſt corruptiuus virginitatis Sed act⁹ ſecūde virginis eſt actus malus quo nō tm̄ mēs eius ſ3 etiā corpus polluit̄ cū ſit in ea libidinoſa ſeminis emiſſio: ergo actus eius eſt corruptiuus virginitatis. Uiceſimo ſcd̄o. Arguit̄ auctoritate Cipriani epl̄a. x. vbi de virginibus que dormierunt cū viris loquens ait. Nec aliquis putet ſe poſſe excuſatione hac defendi ꝙ inſpici ⁊ pbari poſſit an virgo ſit. Cū ⁊ manus obſtetricū et oculi ſepe fallantur. Et ſi incorrupta inuenta fuerit virgo ex ea parte ſui qua mulier eſt. pōt tamē ex alia corporis parte peccaſſe que corrūpi poteſt ⁊ tn̄ inſpici non poteſt certe ipſe concubitus ipſe cōplexus ipſa cōfabulatio ⁊ inoſculatio ⁊ ꝯiacentiū duoꝝ turpis et feda dormitio q̄ntum dedecoris et criminis ꝯfitetur: ſi ſuperueniens maritus ſponſā ſuā iacentē cū alio videat nōne indignat̄ et fremit et per zeli dolorē fortaſſis et gladiū ſumit in manu ex quibus verbis apparet ꝙ poteſt virgo corrumpi ſignaculis virginalibus incorruptis Ad iſtas rationes. Rn̄deo. ¶ Ad primam dicitur ꝙ ſi materiale accipiat̄ proprie tūc integritas corporis nec tanq̄3 materiale nec tanq̄3 formale pertinz ad virginitatē virtutē: ſi aūt accipiat̄ īproprie. p obiecto circa qd̄ aliud eſt tūc dico ꝙ integritas ꝓdicta ptinet ad virginitatē mentalē tanq̄3 materiale. virginitas aūt mentalis nō eſt aliud q̄3 propoſitū ſeruandi virginitatē corporeā: virginitas corporea eſt illa integritas que dicta eſt. pbationes autem procedūt de materiali proprie dicto. Ad ſecundam concedo maiorem et minorem de virginitate mentis. concedo etiā ꝯñs primū3 ſcz ꝙ virginitas virt⁹ ē circa paſſiōes ⁊ etiā circa venereas ē enī virginitas virt⁹ ppoſitū ſeruādi virginitatis corpalis tā firmū ꝙ p nullas delectationes venereas poſſit ꝯ̄ rectā ratiōe3 auelli. Et cū inferē q̄ ē imunitas ab huiuſmodi delectatiōib⁹. nego ꝯñā3. ſ3 bñ ē imunitas a delectatiōib⁹ virginitatis incorporee corruptiuis. Argumēta q̄ ſūt a tercio vſq3 ad decimū. vij. relinquo qz de violēter aut neſciēter corrupti poſtea erit q̄ſtio. Ad. xvij. nego ꝓmā ptē añtis ꝓpter cās ſupradictas. Ad. xviij. nego maiorē illa enī nō maiorē h3 apparētiā veritatis de virginitate q̄3 de caſtitate ⁊ tñ h3 multos caſtitas virginalis cōiugalis ⁊ vidualis ē eadē ſcd̄ꝫ ſpēz nec tñ ē eidē mod⁹ corrūpēdi eas. ita etiam dico ꝙ q̄3uiſcūq3 virginitas ſit eadē ſpē i maſculis ⁊ feminis ꝓpter tn̄ diuerſitatē organoꝝ in his ⁊ illis ē ali⁹ mod⁹ corrūpēdi virginitatē. Et ſi quis vellet negare virginitatē eſſe eiuſdē ſpeciei i viris ⁊ feminis. Nā in diffinitione virginitatis feminee etiā mētalis ponit̄ integritas ſignaculoꝝ virginaliū. In diffinitione autē virginitatis virilis ponit̄ aliud loco ei⁹ ⁊ ideo nō eſt eadē diffinitio et per ꝯñs nec eadē ratio ſpecifica ⁊ hoc ſuppoſito ꝙ virginitas corporis nō ſit eadē ſpē i eis pōt ſic defēdi ꝙ eſt eadē ſpē in eis ⁊ tn̄ ꝙ vtraq3 virginitas eſt ab ope libidinoſo notabiliter ſenſibili immunitas. Per opus aūt libidinoſū notabiliter ſenſibile intelligo agitationē mēbri que in feminis ſufficit corrūpere ſignacula ⁊ in viris nō patientibus impedimentū ſemē reſoluere Iſta aūt diuerſitas nō ꝓuenit ex diuerſitate aliqua ſpecifica inter virginitatē femineam et virilē ſed ex diuerſitate organorum. ¶ Ad. xix. cōcedo totū caſum et dico ꝙ ſcd̄a manet virgo corpore: ꝓma autem virginitatē et mentis et corporis perdidit. Et ita habent dicere cōtrarie opinantes addito caſui ꝙ in ſcd̄a nulla ſit facta ſeminis reſolutio. Et ad argumentū cōcedo primam partem añtis et ſecundam: et nego ꝯñs. et ad ꝓbationē ꝯñe nego cōſequentiā. iſta enī ſcd̄a eſt ita mala et impudica ſicut ꝓma. Nec habet prima aliquid malicie moralis quin tantū habeat ſcd̄a et tn̄ prima habet aliquid corruptionis corporalis qd̄ nō habet ſcd̄a. illa autem corruptio corporalis non eſt mala moraliter malicia intrinſeca ſed extrinſeca ſcz malicia mentis et ideo nichil malicie addit̄ p actū exteriorem. et ſicut corruptio illa in prima denoīatur impudica ab īpudicicia mētis ita et actus exterior quē habuit ſcd̄a ad perficiendū3 libidinoſam voluntatem ſuā eſt mala et impudica impudicicia mentis et extrinſeca denoīatione. et ſi dicas ꝙ ꝓma perdidit virginitatē mētis ⁊ corporis q̄ et ſcd̄a nego ꝯſequentiā3 ſed bñ perdidit ſcd̄a virginitatē mētis ſicut prima. Perditio aūt virginitatis corpalis nō eſt mala malicia intrinſeca ſed extrinſeca tantū. ideo nō ꝓpter hoc plus malicie habet. Ad. xx. ſcd̄m rigorē ſermonis nego ꝓmā partē añtis ꝓpter ꝯfuſionē quā facit hoc verbum perdit ꝓpter negationē incluſā3 in eo ſequitur enī pdidit caſtitatē ergo nullam caſtitatē h3. ſtat autem ꝙ caſtitatem aliquā3 perdat ⁊ caſtitatē aliquā retineat quia ſūt diuerſe ſpecies caſtitatis ideo nego eam in rigore ſermonis ſed cōcedo iſtā caſtitatē perdat non tamē neceſſe eſt ꝙ pdat virginitatem nec mentis nec corporis qd̄ pz q2 ſtat ꝙ p actū voluntariū habeat reſolutionē ſeminis ⁊ cū hoc firmū ꝓpoſitū nunq̄3 pdendi integritatē corporis p op⁹ libidinoſū tūc videt̄ ꝙ talis retinet virginitatē mētis et tn̄ aliq̄3 caſtitatē perdit oppoſitā ſcz intemperātie venereę cui ſuccūbit. exemplū hui⁹ eſt de caſtitate ꝯiugali. ꝯſtat enī ꝙ cū caſtitas coniugalis directe opponatur adulterio poteſt aliqua mulier ſimul retinere caſtitatem ꝯiugalem ꝑſiſtendo ſcz in propoſito nō ꝯ̄cōicandi corpus ſuum alteri q̄3 viro proprio ⁊ tamē multas ſpecies caſtitatis perdere vtendo ſcz opibus libidinoſis cum viro proprio nimis exceſſiue ⁊ cū detrimento ſanitatis ſue aut cū detrimento ꝓlis generande aut per mollicię aut alio modo ꝯ̄ naturā peccādo ita dico de virgine ꝙ ſine ꝯiclitatiōe virginitatis ſue tā mētis q̄3 corpis pt eē multipl' īpudica capiēdo īpudiciciā vt accipit Auguſ. vi ſcz opponit̄ caſtitati ⁊ aliquā caſtitatē q̄3 habuit pdere Et ſicut nō oīs lapſ⁹ carnis i cōiugata eſt adulteriū ita nec oīs lapſus virginis i delectatiōnē venereā ē virginitatis ꝯiclitatio Exēplū tēpōt dari de iuſticia ſm diuerſas ei⁹ ſpēs ⁊ de tēperātia ſm diuſas ei⁹ ſpēs Et ſi dicas. ſi hec ſint vera ſequit̄ ꝙ aliquis ſimul erit caſtus et nō caſtus

Ad rônes.

Malū op⁹ libidinoſū

sed hoc est impossibile igit. et pz ɔñs qz bene sequitur iste est virgo: g est castus ab inferiori ad superius qz dictuz est q castitas est superius ad virginitatē et sequit etiam iste aliquā castitatez perdidit et habet impudiciciā oppositā g est nō castus z ita iste est cast⁹ z nō cast⁹. ¶ Ad hoc rñdeo

Castus et castitas cōcreta dupli͛r accipiuntur

q castitas et alia cōcreta virtutū accipiunt dupli͛r vnomō mere affirmatiue et tūc castus est omnis qui aliquā castitatem habet et oīs est iustus qui aliquā iusticiam habet. et hoc mō cōcedo primaz ɔñiam et ɔñs eius sed nego scdam. non enī sequitur iste habet aliquā impudiciciā g est nō castus qz ad hanc iste est nō castus sequitur q nullā castitatem hz sed bene sequit q est impudicus. i. aliquā impudiciciam habens. Alio mō accipiunt partim affirmatiue et partim negatiue. z tunc castus est qui et aliquā castitatē: z nullā impudiciciam habet sicut iustus q aliquā iusticiā hz et oī iniusticia caret z sic nego ɔñiam illā. hoc mō enim virgo nō est terminus inferior ad castū licz virginitas sit inferior ad castitatē qz hoc mō concretū includit aliqd sincathegoreuma qd non includit abstractuz ꝓpter quā inclusionē non sequit. oīs virginitas est castitas g omnis virgo est casta: sicut nō sequitur oīs castitas cōiugalis est castitas g omnis casta cōiugaliter est casta supposito q esse castā coniugaliter est cōiugem ex firmo mētis ꝓposito nulli nisi suo se ɔmiscere. ¶ Ad .xxi. admitto casuz z nego maiorē. nā retento casu eodem nisi q ponat q in illa nec corrūpant signacula nec fiat emissio seminis ɔstat q corpus polluit pollutione vitiū cū contactus z mot⁹ oīs exterior qui habet ibi malus z libidinosus denoīet a malicia z libidine volūtatis et ita caro illius polluit et exequit impudicicia et tñ cōstat scdm opinantes q nō pditur virginitas in casu in quo nec seminis emissio: nec ruptio signaculorum fieret.

Cōtra quintā cōclusionez

¶ Cōtra quintā ɔclusionem ar sic aut per qdlibz opus libidinosū pditur virginitas: aut p aliqd sic z aliqd non. nō scdm qz omnis vident eiusdē rōnis nisi q ex aliquibus sequit resolutio seminis et ex aliquibus nō. nec primū qz tunc p quālibet cogitationez morbi perderet virginitas i masculis. Ad hanc rōnem rñdet et dicitur scdm aliqd enim opus libidinosum viri virginis est tam notabili͛r sensibile q si non sit impedimentū sequit resolutio seminis: z per omne tale perditur virginitas in viro. aliud non est ita notabiliter sensibile et per illud non perditur virginitas.

Querit scdo vtrum

virginitas sit virtus. Ar q nō: virginitas nō est licita g virginitas nō est virtus. añs pz qz est cōtraria precepto legis nature qd ponit Gen. i. Crescite et multiplicamini et replete terram. In oppositū ar auctoritate Am. li. de virginitate ita dicentis. inuitat virginitatis amor vt aliquid de virginitate dicamus ne velut transitu quodaz perscrutata videat q principalis est virt⁹. ¶ Notandū q virginitas accipit tripli͛r

Tripli͛r accipit virginitas

vnomō ꝓ integritate corpis opposita corruptiōi q fieri solet p opus libidinosū. Scdo mō accipit ꝓ ꝓposito seruādi virginitatis corporis ppetue. tercio mō ꝓ ꝓposito nō deserēdi eā nisi p op⁹ cōcessum et licitū. ¶ Prima cōclusio virginitas p̄io mō nec virt⁹ est nec viciū. pz qz talis est in corpore z in anima sicut natura z non ex assuefactiōe et ergo nec virt⁹ est nec viciū.

Prima ɔclo

¶ Scda cōclusio. virginitas tercio mō est virt⁹. pbatur oīs habitus electiu⁹ in medietate existens determinata recta rōne est virtus: sed virginitas tercio mō est huiusmodi. Nam nolle frangere hmōi integritatez quousqz oportunū sit et recta rō dictet mediat inter velle eā frangere añqz recta rō dictet: z nolle eā frangere cū recta rō dictat: ergo huiusmodi virginitas est virtus. Scdo oīs castitas est virtus: sed talis virginitas est castitas cū sit abstinentia a delectationibus venereis vbi qñ quō et gratiā⁹ recta rō dictat abstinendū. qd aūt tale ꝓpositū sit virginitas. probat oīs castitas hñs ꝓ obiecto integritatē corporis oppositā corruptioni libidinose est virginitas: sz hmōi ꝓpositū est castitas hñs integritatem corporis oppositā corruptioni libidinose ꝓ obiecto cū eius propositū seruandi integritatē corporis z nō deserēdi eā quousqz et quō recta rō dictauerit eā esse deserēdā. Cōfirmatur ex vsu z appellatione tā vulgari qz poetarū qz oīm sapientum q tales appellant virgines.

Scda ɔclo

¶ Tertia cōclusio. virginitas scdo mō ē virtus ꝓbatur vbicūq cōtingit excedere z deficere ibi pōt esse medietas laudabilis. sed in seruando perpetua integritatē signaculorū virginaliū ɔtingit superabūdare vt in illo q vellet seruare eā cum necessitas hūane multiplicationis hic dictamē recte rōnis cogit eā frangere z cōtingit deficere in seruando eā vt cōtingit in hijs qui nō sūt apti ad hūanā generationē z si vis stare in mera ratione naturali adde q actus venere⁹ sit eis in detrimētū sanitatis z bone habitudis z q hoc cognoscās pbabiliter aut q patitur egritudinē que p actuz generationis transfūdentur in prolē sicut cōtingit in leprosis.

Tertia ɔclo

Scdo pbat rōe quā videt innuere Tho. abstinentia ab illo actu quē recta rō nō pcipit exercere qualis ad sūmas aic virtutes accrēdas z ad earū ops exercenda ē laudabilis: sed virginalis abstinentia est hmōi valet enī maxie ad ops cōtēplatiōis z ad studiū phie z ad virentiū ops z multo magis pficiet i his si abstinent qz si nō abstineant. ¶ Tercio oīs abstinentia a venereis voluptatib⁹ i illis q ad eas p vsū nō cogunt nec ex necēitate cōseruāde spēi nec ex cōgruitate ɔseruādi idiuidui est laudabil z virtuosā: sz multi sūt quos nec necessitas nec cōgruitas predicta cogit ad vsū venereax delectationū: ergo total abstinentia i eis ē laudabilis et virtuosā. Sed ad rōes istas respondet Bu. q bñ cōcludūt q virginitas z abstinentia perpetua a venereis est virtus quia sunt aliqui quos recta ratio dictat abstinere debere p totam vitā. puta hoc expedit leprosis ne sanos inficiant aut p=ꝓlē putridā et corruptā generent egrotis sterilibus z pauperib⁹ q nō possent ꝓlē cōpetenter alere: sed nō pbāt rōnes q abstinentia ppetua a venereis sit secundū se virtus cū rationes videant cōcedere hoc aliqñ nō expedire. nō enī hoc expediret regi cui si discederet sñ ꝓle tirān⁹ crudelissimus succederet aut bellū interminabile verisimi

liter oriret. nec expediret collectiue oībus deuīc ciuitate aut regno: nec expediret vt dicit idem. ꝗ lic regio sine vicio ꝛ detrimento suo generare poterit: et ex hoc cõcludit ꝙ virginitas que est perpetua abstinentia a venereis nõ est virtus scḋm se qꝛ in aliquibus est virtus et ĩ aliquibus nõ. nã ꝗ virginitas scḋm se est virtus: oīs virginitas est virtus. sed iudicio meo Bu. deceptus est ĩ hoc. Nã nemo est qui nõ ꝯcedat ꝙ reddere alteri qḋ suũ est: est actus virtutis ꝛ iusticie et tñ constat ꝙ reddere furioso gladiũ suũ quo ꝓbabiliter credet tur eo male vsurũ esse nõ est actus iusticie sed iniusticie. ſimilr aggredi hostẽ est actus fortitudis et tñ constat ꝙ in aliquo casu aggredi hostẽ est actus audacie ꝯrie fortitudini. et ideo ꝓ solutione oĩm que obijciunt a Bu. ꝛ ab alijs. Est aduertendũ ꝙ hoc nomẽ virginitas ex impõne sua nõ videtur dicere nisi corꝑalẽ abstinentiã a venereis nec videtur nomẽ ipm aliquid de cõformitate ad rõnẽ rectam: aut de rõnis moderatione ĩportare qualr importãt alia noĩa virtutũ puta temꝑantia/ iusticia/ fortitudo/. ꝛ tunc cõcedo eũ Bu. ꝙ hoc nomẽ virginitas est tantũ nomẽ vicij q̄z virtutis nõ solũ scḋm moralez rõnem sed etiã scḋm sacre scripture testimoniũ. nã ꝓpositũ perpetue abstinẽtie in eo quẽ recta racio dictaret nõ debere perpetue abstinere esset viciosum. ſimiliter abs ꝓpositũ in eo quẽ recta racio dictaret ꝯgruũ esse abstinere vel posse sine periculo et detrimento ꝛ sui ꝛ aliorum abstinere esset actus virtutis et preterea in sacris lris alique vocant fatue virgines quibus clausa est ianua celestis. sed lꝫ hec sit ĩpositio nõis tñ ex vsu auctorum virginitas in sua rõne vel castitatem vel temꝑantiã vel moderationez includit ita ꝙ hoc nomẽ virginitas apud eos tñ valet q̄ꝫ hoc cõplexum temꝑantia virginalis ꝛ tunc in sua diffinitione ponit moderatio rõnis vel cõformitas ad rõnem vel aliquid equiualens ita ꝙ hoc modo debet diffiniri. Virginitas est propositũ casti vel temꝑatuz integritatis corporalis ꝑpetue seruande. constat aũt ꝙ omne tale propositũ est actus virtutis ꝛ ꝙ in rege aut filia regis aut multitudine totius regni aut in cõiuge tale propositum nec castum esset nec temꝑatũ sed potius eẽt propositũz insensibilitatis temꝑantie ꝯrie. Qḋ autem dixi in cõiuge intelligo regulariter ꝓpter gloriosissimam virginẽ que cum coniugio virginitatẽ eminentissimaz seruauit ꝛ sicut ꝯcedimus ꝙ omnis temꝑantia est virtus: et oĩs fortitudo est virtus ꝛ sic de alijs ita ꝓximõ de virginitate sbdicare possumꝰ nomẽ virtutis vꝫ. Nã oĩs virginitas est virtꝰ qꝛ oĩs virginitas ẽ ꝓpositũ integritatis recte rõni ꝯforme ꝛ propositũ integritatis qḋ nõ est recte rõni ꝯforme nõ est virginitas: sꝫ potius insensibilitas vt dictũ est. ex q̄bus patꝫ ꝙ sequẽti naturalẽ rõem nõ est negandũ virginitatez esse virtutẽ ꝛ ꝙ etiã ex dictis Bu. indubitãter hoc conuinci põt accepto nõie como quo dixi. Qḋ si dicas nomẽ ipm nõ sic debere accipi iã erit disputatio de nõie ad quod tñ concedendũ sꝫ auctorũ vsus cõpellet. ¶ Quarta cõclusio virginitas nullo voto firmata est virtus que ꝯclusio ponit contra. Tho. qui. ij. ij. q. clij. ar. i. iij. in responsiõe ad

Quarta cõclusio

querti argumentũ dicit ꝙ virginitas secundũ ꝙ est virtus importat propositũ voto firmatum integritatis perpetuo seruãde. Hic autẽ nõ intendo dicere ꝙ virginitas que est voto firmata non sit virtus: hoc enĩ falsissimum et hereticum esset. Sed volo dicere ꝙ propositum simplex et nõ voto firmatũ de perpetuitate integritatis est virtus probatur ergo conclusio. propositum illud nõ firmatum voto est actus humanus: aut ergo est bonus aut malus: si bonus et laudabilis cum in mediate consistat vt supra probatum est sequitur ꝙ est virtus: si malus ergo que perpetue contineret sine voto q̄uis etiam aptus esset scḋm rectam rationem ad perpetuam continentiam perpetuo peccaret. Secundo propositum huius integritatis perpetue antequã sit firmatum voto aut est rationi conforme aut difforme aut neutrum. Non tertium quia est actus humanus et deliberatus si primum q̄ est actus virtutis: si secundum ergo votum nõ est de meliori bono: sed est de malo et difformi recte rationi ita ꝙ votum cadet super id quod nõ sit bonum nisi per ipsum. Tertio quicquid licite potest fieri per votum licite ꝛ rationabiliter põt exerceri sine voto vt pꝫ de pauperitate obediencia. et alijs super quibus vota cadere solent: sed virginitas ex voto est bonã: laudabilis: et virtuosa: igitur est sine voto. ¶ Quarto in aliquo casu contingit ꝙ virginitas non firmata voto est laudabilior q̄z voto firmata: ergo si virginitas voto firmata sit virtus etiam voto non firmata erit virtus. aũs patet in casu quo frater regis francie cognosceret probabiliter ꝙ si rex sine herede decederet regnũ transiret ad tirannum aliquẽ crudelissimũ ꝛ alijs cognoscẽs res humanas in maioribus ꝑsonis sicut in minoribus esse varijs casibus subiectas ꝛ dubitans an necessitas tẽporalis regiminis sufficiat ad resiliendũ a voto in tali enim casu videtur esse consultius ꝙ ipse ꝑmaneret in proposito ꝑpetue virginitatis seruande ita firmo ꝛ ĩmobili ꝙ nunq̄z esset ipsum deserturus nisi causa predicte necessitatis q̄z simpliciter et absolute tale ꝓpositũ voto firmaret. ꝙ quãuis etiam forte esset cõsultius firmare propositũz suum voto sub conditione tamen apud nullũ potest esse dubium quin frater ille habens ꝓpositũ illud per totam vitam suam sine voto esset laudãdus ꝛ actus sue virginitatis multum excellens. Quinto. Omnis temperantia est virtus/ sed virginitas nullo voto firmata in personam quã nec necessitas nec cõdecencia vrget ad oppositum est temperantia ergo est virtus. Huius sententie videtur fuisse Ciprianus epistola decima ita de virginibus quibusdam dicens. ꝙ si se ex fide xp̄o dicauerunt pudice ꝛ caste sine vlla fabula perseuerent ita fortes ac stabiles premium virginitatis expectent. si autem perseuerare nolunt vel non possunt melius est vt nubant q̄z in ignem delicijs suis cadant. Constat autem ꝙ si tales vouissent virginitatem non possent postea nubere ergo sequitur ꝙ in aliquibus sine voto interdum est propositum integritatis perpetue laudabile et virtuosũ. ¶ Quinta conclusio. Et si ꝑpetua virginitas interdum ex fine certo reddatur laudabilis

Quinta cõclusio

interdum tamen sine quocunque fine creato excellentioris virtutis rationem habet. probatur quia potest quis interdum assumere huiusmodi propositum vt commodius et liberius vacet rebus diuinis et contemplationi veritatis a qua vicia carnalia multum retrahunt. Secunda pars probatur quia omnis actus quo quis abstinet a delectationibus non necessariis tam simpliciter quam ad bene esse propter solum amorem dei et nō propter amorem alicuius boni creati inde cōsequendi est actus excellentis virtutis etiam excellentioris quam si abstineret propter amorem alicuius boni creati:sed multi sunt quibus delectatio venerea nullomodo est necessaria ergo abstinētia ab hijs propter deum est actus excellentis virtutis. Secundo quicquid ego possum rationabiliter facere pro bono creato:ego possum etiam facere propter amorem boni increati si verisimiliter ego cognoscā illud esse sibi gratū et delectabile:sed ois quem nulla necessitas ad oppositum virginitatis cōpellit scit virginitatē suam deo esse gratā et acceptam ergo eum possit rōnabiliter suscipere propositū eius perpetuo seruāde propter bonum aliquod creatū consequendum multo magis propter amorē dei. ¶Contra primā conclusionē arguitur sic. Nulla virtus a nō virtute dependet: sed virginitas mentis que est virtus dependet ab integritate corporis:ergo integritas corporis est virtus. Maior probatur quia si sic sequeretur quod per positionē alicuius mere naturalis de opere virtuoso fieret opus nō virtuosum verbigratia. si per possibile vel impossibile deus repararet integritatē perditā propositū mentis ante corruptionem integritatis est virtus:ea corrupta nō est plus virtus:ea vero integrata iam est virtus. ¶Ad primā nego maiorem virtus enim dependet a potentia intellectiua et voluntate quarū nulla est virtus. Et ad probationem nego cōsequentiam et ad probationē dico quod nō est idem propositum mentis numero quod erat ante inexistentem corruptionem et tempore corruptiōis et tempore integritatis. propositū enim illud ante corruptionē habuit integritatem presentē secundum quod hmōi pro obiecto quā remota nō remanet idem obiectū et per cōns nec idem propositum et ita corrumpitur propositū sicut obiectū desinit inexistere. ea autem per possibile vel impossibile reparata tūc opus quod elicitur nouus actus siue nouum propositum et per cōns ibi non est tantū mutatio penes ens mere naturale sed etiam penes actū voluntatis. ¶Contra secundam conclusionē arguitur sic. De rōne virtutis est velle vel nolle firmiter et immobili iudicio sed qui habet propositum seruande integritatis vsque ad certum tempus non vult firmiter et immobiliter quia non vult nisi ad tempus ergo tale propositum non est virtus. Secundo. nulla virginitas habet corruptionem integritatis pro obiecto:sed tale propositum habet corruptionem integritatis pro obiecto cum nō proponat seruare integritatem nisi vsque ad certum tempus et post illud tempus coniugem fieri et dare alteri potestatē sui corporis igitur tale propositū nō est virginitas et per cōns nō est virtus. Ad primā cōcedo maiorem et nego minorem et ad probationem concedo assumptum et nego

Cōtra primā cōclusionem

Ad rōnem

Cōtra secundā cōclusionē

consequentiam. ad propositum enim immobile non requiritur quod sit volitio vel nolitio pro semper:sed sufficit quod sit volitio vel nolitio pro quocunque tpe:recta rō dictabit ita esse volendū vel nolendum. Ad secundam nego minorem et ad probationem nego assumptum:sed dico quod per actū qui est virginitas nō proponit coniugem fieri. Sunt enim ibi duo actus vnus est volitio integritatis vsque ad. a. tēpus. alius est volitio cōiugij post. a. tēpus. primus pertinet ad virginitatem et nō secundus. quod si esset vnus equiualens vtrique tunc ille actus nec esset formaliter virginitas nec actus cōiugij sed equalet vtrique. ¶Cōtra tertiam conclusionem arguitur sic. Omnis virtus reparatur per penitentiā:sed virginitas secundomodo nō reparatur per penitentiā ergo virginitas secundo mō non est virtus. Secundo virginitas cōdiuiditur viduitati et pudicicie cōiugali sed nulla illarū est virtus:ergo nec virginitas. Tertio virginitas secundomodo contradicit illi precepto legis nature. Crescite et multiplicamini et replete terram:sed nulla virtus contradicit precepto legis nature:igitur virginitas nō est virtus. Quarto quicquid recedit a medio virtutis est vitiosum:sed virginitas recedit a medio virtutis cum iubeat abstinere ab oībus delectatiōibus venereis igitur virginitas nō est virtus. Confirmatur per Aris. secundo ethi. dicentem quod qui omni voluptate potitur et neque ab vlla recedit intemperatus est. qui autem oēs fugit agrestis est et insensibilis. Quinto Apud antiquos puniebantur oēs qui celibē vitam ducebant vt dicit Vale. et Pla. secundum Augu. in de vera religione sacrificasse dicitur vt perpetua eius cōtinentia tanquam peccatū aboleretur: ergo virginitas nō est virtus. Sexto ois virtus cōsistit in medio: sed virginitas cōsistit in extremo et non in medio cum abdicet omnē voluptatem venereā: ergo non est virtus. Septimo. Nulla virtute male contingit vti:sed virginitate male contingit vti:ergo virginitas non est virtus Maior est Augus. et habetur etiam primo rethorice. Et minor probatur Nam si primi parentes ea vsi fuissent male vsi fuissent. Similiter si rex vteretur ea male vteretur cum careret prole que succederet in regnum. Octauo. Omnis virtus inclinat ad operandū vbi quando et secundum quod oportet: sed virginitas non inclinat ad operandū quod oportet igitur. Minor patet. Tū primo quia virginitas nō inclinat ad operandū sed ad abstinendū. Tū secundo quia licitū est nubere et nō oportet semper abstinere:ergo cū virginitas inclinet ad semper abstinendū ipsa nō est virtus. Nono Nulla virtus inclinat contra illum finē ad quem natura rem ordinauit:sed natura ordinauit mēbra genitalia ad actus venereos propter prolem suscipiendam ergo nulla virtus inclinat ad perpetuo abstinendum ab hmōi actibus et per cōns virginitas nō est virtus. Decimo. Ois virtus moralis pōt omni homini cōicari:sed virginitas nō pōt omni homini cōicari. Tum quia non omnis hō habet integritatem corporis. Tum quia si ess& omnibus cōicata deficeret humana generatio. Undecimo Volo quod sint due femine quarum vna sit corrupta ea nesciente alia sit integra/tūc vtraque habeat propositū integritatis perpetuo seruāde cū oīb⁹ paribus circūstātijs. arguo sic ista duo proposita sūt eiusdē spēi

Cōtra tertiam pclōnē.

et rõnis qz quelcq̃ obiectũ virtutis illud vel saltez simile scḋm spẽm est obiectũ alterius τ econuerso: sed ppositũ illius que ẽ corrupta nõ est actus virtutis cũ nõ sit rõni recte sed erronee cõformis ergo nec ppositũ integre nõ est virtus τ tñ ẽ virginitas recta rõne regulata: ḡ virginitas nõ est virtus. Duodecimo. Dis habitus qui scḋm pprium rõnẽ eius est virtus in quocũq̃ inueniatur semp est virtus: sed virginitas in aliq̃bus nõ est virtus: puta in hijs quos necessitas aliqua ad actꝰ venereos scḋm iudiciũ recte rõnis cõpellit: ḡ virginitas in nullo est virtus. Decimotertio. Virginitas ẽ virtus vel eadẽ castitati vel a castitate distincta sed nõ est eadẽ castitati cum castitas sit cõis viduitati et castitati cõiugali: nec distincta qz super castitatem que carnis est nõ addit nisi integritatem carnis: sed virtutis essentia nõ est in carne igit̃ nõ est distincta a castitate τ per cõñs nõ est virtus. Decimoq̃rto. Ponat̃ q̃ aliqua sit virgo ẽ scḋm statuz ecclesie in caritate manens nubat constat q̃ scḋm Apos. nõ peccat. Tũc sic. hec non amittit aliquã virtutem τ tñ amittit virginitatẽ: ḡ virginitas nõ est virtus.

Responsio. Ad primã rñdet beatus Tho. q̃ omnis virtus reparat̃ p penitentiã q̃ztũ ad formale suũ: sed nõ q̃ztũ ad materiale sicut patz de pdigo qui cõsumit pecunias suas et per penitentiã põt reparari in eo formale virtutis quã pdidit peccando sed nõ põt reparari per penitentiã diuitie quas cõsumpsit. Ita etiã licz p pñiaz nõ possit reparari materiale virtutis scz integritas carnis, potest tñ reparari ppositũ ipm. Hec solutio nõ placet mihi. per penitentiã enĩ nec materiale nec formale virginitatis reparari potest. pbat̃ sic pro quo suppono q̃ nõ quodlibz ppositũ viuendi caste est formale virginitatis: sed ppositũ seruandi integritatem carnis recta rõne moderatũ. Tunc arguo sic In quocũq̃ nõ potest esse per quãcũq̃ penitentiam ppositũ seruandi integritatẽ carnis in eo nõ põt per penitentiã reparari formale virginitatis sed in corrupta per nullã penitentiã potest eẽ ppositũ seruandi integritatẽ carnis cum scḋm Tho. non possit in ea per penitentiã reparari integritas carnis ḡ in corrupta p penitentiã nõ potest reparari formale virginitatis. Secũdo virginitas castitas cõiugalis et castitas vidualis formaliter differunt τ dicit̃ ppositũ formaliter et specifice distincta vt pbabit̃: sed nõ videt̃ posse differentiam formalẽ assignari nisi dicat̃ q̃ formale virginitatis est ipm ppositũ quo ppono seruare integritatẽ carnis ḡ cum hoc ppositũ nõ sit reparabile per penitentiã sequit̃ q̃ formale virginitatis nõ est per penitentiã reparabile. Tertio propositum ipsuz seruandi integritatem carnis aut est formale tñ virginitatis, aut materiale tantũ aut est compositũ ex materiali τ formali. si formale tñ: habeo intentũ q̃ formale virginitatis nõ est per penitentiaz reparabile: nec materiale tñ quia nõ se tenet ex parte carnis: sed ex parte animentẽ cõpositũ ex vtroq̃ qz si sic sequeret̃ q̃ per errorem quis posset recuperare pfecte virginitatẽ suã. Naz corrupta potest p errorẽ credere se non esse corruptã τ proponere seruare ppetuo integritatem carnis: ḡ si ppositũ seruande integritatis sit materiale et formale simul virginitatis sequitur q̃ quis per errorem poterit pfecte recuperare virginitatẽ suã. Tum etiaz qz nihil est materiale virginitatis nisi integritatis ipsa realiter carni inexistens: sed ppositum seruande integritatis nõ continet ipsam realẽ integritatẽ carnis cõtinentia illa quã totũ cõtinet partes: sed tñ continentia illa qua actus vel habitus cõtinet obiectum suũ igit̃. ppositum illud nõ est quid cõpositum ex materiali et formali virginitatis. ideo aliter rñdeo negando maiorem: dico eñ q̃ sunt aliqũe virtutes nõ reparabiles et tales nõ reparantur per penitentiam: sed bene per penitentiã deletur macula vel reatus siue dissoluit̃ obligatio illa que cõtracta fuerat eẽ peccando perdebat̃ virtus illius τ recuperat̃ etiam gratia vel caritas amissa perdendo eam p actum illicitũ. Ad scḋam concedo maiorẽ τ nego minorez: sz de hoc posteã. Ad tertiã dico q̃ p̃ceptũ illud. Crescite τ multiplicamini τc. inuenit̃ habuisse duplicẽ obligationem. vnã respectu totius multitudinis tam scḋz se q̃z scḋm q̃zlibet partẽ eius ad actũz p̃cepit habilem p etate idonea τ hoc mõ p̃ceptũ illud fuit obligatorium priorũ parentũ τ gñaliter p quolibet p̃e pro q̃pañ fuit multiplicatũ genꝰ hũanũ et in hoc intellectu intelligo dictũ Altiss. q̃ p̃ceptũ de matrimonio fuit temporale. Tunc enim fuit matrimonium in p̃cepto qñ necesse fuit genus humanũ ppagari. In q̃ etiã sit Apos. erat tñ in remediũ que verba intelligenda sunt vt dictũ est qz alias paterent̃ calumpnijs. nã q̃uis genus humanũ sit sufficienter multiplicatũ: tñ cũ homines et morbis et varijs accidentibus dietim deficiant statim periret genus humanũ τ deficeret nisi intẽderet gñationi. aliam obligationem habet lex illa respectu multitudinis sed nõ respectu ptiũ eiꝰ ca sic dico q̃ illa lex ẽ adhuc obligatoria τ semper erit quousq̃ sit a deo spãliter reuocata aut nisi sit impossibilitas conseruandi eaz. Dico eñ q̃ tota multitudo vniꝰ pũincie vel regni ẽ obligata ad actũ generationis scḋm aliq̃s partes suas τ tñ nulla pars eius est ad ipsũ obligata eũ possint cõiuges vitam celibẽ ducere τ de mutuo cõsensu virginitatem vouere. Sed quia propter delectationẽ quã deus in actu venereo esse voluit estimat̃ probabiliter homines satis effici ad actum generationis et ei sua spõte intẽdere p̃ter legẽ illã obligatoriã totius multitudinis nõ est necesse dare legem aliq̃z positiuã qua specialiter aliqui de multitudine obligentur sicut cõtingit ĩ alijs que onerosa sũt τ difficilia sicut in exercitu aliq̃ tenent̃ custodire castra alij deferre signa alij gladijs decertare ad que oĩa ipse exercitus tenet̃ q̃ si aĩaduerteretur q̃ homĩes p maiori parte actũ generandi refugerent tũc possent particulariter ad id obligari aliqui particulares in sufficiẽti nũero qui ad hoc magis viderẽtur apti nec placz mihi q̃d ait altis. simplr̃ τ crude q̃ illa lex est tpalis et non perpetua nõ enim põt p̃iceps facere legẽ per totũ regnũ suũ phibitiuã gñationis hũane: si eñ hoc faceret directe cõtra diceret illi legi et obligare niteret̃ totam multitudinẽ regni sui τ vnũquẽq̃ illiꝰ ad legẽ cõtrariã et legi ad quaz iure nature ipsa mul

titudo esset obligata. nec placz mihi opinio Thome dicentis q illa lex tm̄ obligat multitudinem qr credo q pro aliquo tpe satis longo obligauit vnūquemqz de multitudine ad multiplicationem gñeris humani. Ad quartā nego minorē r ad pbationē ɔcedo q iubet abstinere ab oībus delectationib' venereis sed hoc est sm dictamē recte rōnis ideo hoc nō est recedē a medio Xginitatis supbum dōria em̄ opposita Xginitati est indulgere delectationib' venereis corruptis integritatis tn̄ nō sine graui detrimento sui aut prolis potest generationi intendere. defectus aūt est nullis indulgere cū necessitas aliq̄ indulgere iubet. inter hec aūt medium est abstinere oīno ab his cū nulla ad eas necessitate cogimur. Ad cōfirmationē dico q virgo non fugit oēs delectationes qr sunt aliq̄ necessarie scz ciborū et potuū sed fugit oēs delectationes venereas. sm indicium recte rōnis ideo nō est dicenda insensibilis. Ad quintū nego añs: apud eni antiquos erāt Xgines vestales que diis Xginitatē suaz dicant. ferūt etiam poete dyanā r nimphas celibē vitam duxisse. De platone autem dicit Thomas q sacrificauit non qr hoc peccatum crederet sed vt publice opinioi cederet: q si apud antiquos alique leges matrimoniorum fuerint inceperunt ab ortu gentium: vel ciuitatum que quia non videbatur aliqua reuocandi eas necessitas etiaz tempore non necessario eis vtebantur sed ab his omnibus nos euangelij libertas liberat quod nec ad onus coniugij nec ad virginitatis puritatem compellit. Ad sextam satis responsum est. Ad septimam dico q sicut dictum est virginitas accipitur dupliciter vno modo pro proposita integritatis carnis perpetuo seruande et hoc modo sicut dictum est: est nomen tam virtutis q̄z vicij et aliqua virginitas est virtus et aliqua est vicium et concedo q aliqua virginitate contingit male vti et illa nō est virtus. aliqua etiā non contingit male vti aut eadem etiam sed pro alio tempore pro quo scz apparet necessitas coniugij que tunc nec apparebat nec erat r illa non est virtus saltē p tēpore pro quo vsus eius est malus. Alio modo accipit virginitas pro hmōi pposito recte rōni cōformi r oīs talis est virtus nec ea contingit male vti. Ad pbationem dico q nec primi parētes nec rex potuissēt vti virginitate sc̄do mō dicta qr in eis tale ppositū nō fuisset rōni conforme. Ad .viij. ɔcedo maiorē extenso Xbo operandi ad opus positiuū r cessationē ab ope sicut sicla Xba vel noīa accipiunt in diffinitione pctī r hoc mō abstinere est opari. Ad scd̄am pbationē ɔcedo assumptū r distīguo ɔñs qr vel ly opz dicit exigentiā necessitatis sic ɔcedo ɔñs in his maxime qbus nubere licitū est ppter egrotos certos r steriles et eos qui se voto in ɔiugium astrinxerūt vel dicit exigentiā ɔdecentie et excellentis honestatis et sic nego ɔñs qz nō eni sequit sibi licitū est nubere ḡ nō est sibi honestius r decēti' ppetuo cōtinere. Ad nonā ɔcedo maiorē in his quib' incūbit necessitas pcurandi illā finē. Alij aūt quibus nō incumbit talis necessitas talia membra pñt ordinare ad excellentē virtutez. r ideo dictū est q abstinētia ista nō est virtus nisi sit recta rōne regulata

Ad .x. nego maiorē si sic intelligat diuisim siue comūctim nō quidē diuisim qr aliqui sunt hoies quibus incūbit necessitas corrūpende integritatis carnis nec cōiunctim ppter rōnem ibi positā. Et si dicas aplus nō peccabat volendo oēs hoies eē sicut seipsū Xgines vel ppetuo ɔtinentes. Rñdet Altis. q vult oēs hoies diuisim esse sicut seipsum sed nō cōiunctim: sed hec solucio nō videt aliquibus rōnalis sm bonam logicaz nā vbi ppositio de sensu diuiso infert illā de sensu ɔposito non est cōcedenda in sensu diuiso r neganda in sensu composito: sed ita est in pposito: igit. minor pz qr bene sequit volo istū esse virginem r volo illuz esse virginem r sic de aliis ḡ volo istum et illum esse virginem. Dicūt preterea q vbi sensus diuisus in illa ppositione esset taliter distinct' a composito tn̄ nō volebat vīr esse sine restrictione omnē homines esse sicut seipsū sed cū limitatione scz volo omnē hominē absolutū a necessitate generandi sicut ego sum esse sicut meipsum id est perpetuo continentem q si loquebatur Apostolus de virginitate tunc non solum intelligebat limitationem dictam sed addebat integraz carne et absolutū r c. Scd̄m dictum satis approbo sed non primuz. Unde hec ppositio Altis. Apostolus non volebat coniunctim oēs hoies esse virgines sed diuisim est distinguēda qr vel ly cōiunctim et diuisim pñt distinguere hoc verbum volebat et tunc bñ arguūt nec sic intelligit Altis. qr sēsus hoc modo infert cōpositū. Si aūt determinat hoc verbū eē tūc bñ dicit Altis. r est sensus Aplus nō volebat oīs hoies esse cōiunctiz siue simul virgines sed diuisim hoc est de isto volebat q esset virgo: et de isto volebat q esset Xgo r simil' volebat de vnoquoqz q esset virgo sed nō volebat oīs simul esse virgines qr hoc non expediebat rei publice. Sz contra scd̄m mēbrū arguitur sic. qd est meli' sēper est magis eligendū sed melius est oīs pariter acceptos esse virgines aut ppetuo cōtinentes ergo hoc potuit eligere r velle apostolus. Minor probat melius est istū esse virginē q̄z esse i mrimonio r melius est illos duos esse simil' virgines q̄z eē in matrimonio r sic de aliis. ḡ meli' est oēs simul eē virgines q̄z in matrimonio. Scd̄o melius est istū eē Xginē q̄z in matrimonio r eadē rō de oībus ergo melius est oēs simul esse Xgines q̄z in mrimonio. Tercio si oēs eēnt virgines tūc apli cōpletus erat numer' electoz r hoc erat dubiū aplo ergo dubiis i meliorē ptē interpretanda sunt scd̄o: ergo q simplr debuit apl's velle oēs eē ppetuo ɔtinentes. Ad has rōes rñdet altissi. nego minorē qr aliqñ id q est magis fructuosū est magis eligendū q̄z id qd est simplr melius licz ergo sit simplr melius oēs simul esse cōtinentes q̄z aliquā esse in mrimonio tñ qr fructuosi' aut vtilius est recipu. aliquos esse in matrimonio idō illud est magis eligendū. Si aūt nō placeat hec solutio aliter rñdeo r cōformiter ad ea q̄ supra dicta sūt. Ad primā nego minorez r dico q si oīs eēnt virgines accipiēdo Xginitatē p pposito ppetue integritatis r i eā Xginitate pseuerare vellēt cuz Xginitate oīū aliorū nulli' apt' gñationi hūane eēt vere virgo qr recta rō nemi dictaret q deberet i tali casu

proponere seruare ppetuo integritatez carnis eo q multitudo hominũ esset obligata ad legẽ gñationis et ppagationis humane nõ tñ inclusus esset in tali casu nõ continere q̃z cũ dictis circunstãtijs integritatẽ carnis seruare. Ad primã ꝓbationẽ ml noꝝ cõcedo duos p̃mos partes assumpti ⁊ nego tertium qꝛ posset deuenire ad tm̃ numerũ q multitudo nõ sufficienter satisfaceret legi q̃z accepit de humana ꝓpagatione: intelligo aũt sub illa clausula et sic de alijs. et sic de tribus: de quattuor: de quinqꝫ ⁊c̃. Ad scd̃am ꝓbationem cõcedo assumptum ꝓ prima parte: dico q est eadem rõ de omnibus omnisim ⁊ hoc cũ limitationibus p̃rapositis qꝛ si necessitas cogeret aliquos ad actũ gñationis humane nõ esset eadẽ rõ nõ tamẽ est eadem ratio de omnibus cõmuniter qꝛ cũ virginitate istius potest multitudo satisfacere legi generationis hũane obligãtis eaz: sed cum hoc q sic oẽs sunt virgines virginitate supradicta nõ stat q cõitas satisfaciat huiõi legi. ideo si oẽs essent sic virgines et cuz tali circunstãtia pseuerãt ꝓponerent ⁊ non esset m̃ltitudo deobligata a lege illa nature null⁹ esset virgo virginitate que est virtus qꝛ nullus seruaret integritatem carnis cõformiter ad dictamẽ recte rationis. Ad vndecimã admitto casũ ⁊ nego maiorem ⁊ ad ꝓbationẽ nego ⁊ dico q vnum ꝓpositum habet rectam rõnem ꝓ obiecto aliud habet rationẽ erroneaz ⁊ hoc intelligendo scd̃m q sunt proposita virginitatis q̃ est virtus. Ad .xij. cõcedo maiorem ⁊ ad minorem dico q virginitas accepta vt importat cõmensurationem ad rectã rationem scd̃m quem modũ diximus eã per se virtutem in oĩbus est virtus nec reperitur in illis quos aliqua necessitas cogit ad actũ humane gñationis. Ad .xiij. dico q virginitas est eadem castitati qꝛ virginitas est castitas sicut hõ est idem aĩali sed tamen cõceptus castitatis est genus ad conceptum hominis et ad ꝓbationem nego ꝯñam sicut nõ sequitur animal est cõmune hoi ⁊ equo ergo homo nõ est idẽ animali qꝛ in aña accipitur aĩal pro signo ⁊ in ꝯñte ꝓ re significata per ipm. Ad .xiiij. admitto casum et ꝯcedo aña q nõ peccat et cum dicit hec non admittit aliquã virtutẽ et admittit virginitatẽ ergo virginitas nõ est virtus. respondet Altis. negando ꝯñam vn dicit eam admittere virginitatem nõ quo ad essentiam: sꝫ quo ad actiones et est fallacia ex cõmutatione predicamenti instãtia est vt dicit Micalus musicus corrumpetur cras sed nullus hõ corrumpet cras ergo Micalus musicus nõ est homo. Aliud exemplum potest dari scd̃m ponentes q̃titatez nõ esse distinctam a substantia desinit esse q̃titas alicubi ea sed nulla q̃titas desinit esse q̃ nulla q̃titas est alicubi: desinit esse creatio angeli sed nulla res desinit eẽ q̃ nulla res ẽ creatio ãgeli. Ista solutio altis. est subtilis sꝫ supponit vnũ qđ ego reputo falsum scꝫ q eadem entitas siue essentia virtutis sic q̃ in inuente integritate dicitur virginitas ea autem remota dicit castitas coniugalis vel vidualis quod ego omnino reputo falsuz. Et ideo aliter respondeo ad rõnem negando maiorẽ ⁊ cõcedo minorẽ habuit enĩ ꝓpositũ integritatis recta rõne regulatũ nũc aũt nõ habet hmõi ꝓpositum integritatis sed loco eius succedit aliud scꝫ propositũ castitatis coniugalis et si dicas q primum non addit supra secundum nisi integritatez carnis q̃ non est de essentia alicuius virtutis. dico q primum non addit neqꝫ diminuit super secũdum quia non se habent sicut includens ⁊ inclusum sed dico q primũ est omnino aliud a secũdo quia primi ⁊ secũdi sũt aliud ⁊ aliud obiectũ. act⁹ enĩ ⁊ habitus variant per obiecta ⁊ cũ dicit q integritas carnis nõ ẽ de essentia huius ꝓpositi si esse de essentia accipiatur secunde intentionaliter vridem est quod esse partez diffinitionis dico q integritas carnis est de essentia propositi virginitatis sicut lapis est de essentia intellectionis lapidis sed ibi termini supponũt pro signis. si esse de essentia accipiat prime intentionaliter vridez est quod esse partẽ essẽtialẽ ⁊ intrĩsecam alicuius sic ego cõcedo q non est de essentia est tñ aliquid ad cuius variationẽ variat essẽtia quia est obiectũ illius propositi sicut quia lapis est obiectũ intellectionis lapidis ⁊ equ⁹ intellectionis equi neutrũ tamen est de essentia ipsius intellectionis alia tamẽ secundũ essẽtiã est intellectio lapidis ab intellectione equi. ¶ Cõtra quartã cõclusionem arguitur sic nulla virtus pditur nisi per peccatũ sed virginitas nõ firmata voto perditur sine peccato quia per actũ coniugalem ꝗ talis virginitas non est virtus. Scd̃o nulla virtus perditur per vnum simplicem actuz: sed virginitas perditur per vnũ simplicez actum ꝗ hmõi virginitas nõ est virtus. Tertio Ambrosius Aug. et Jhero. et alij sancti non loquunt nisi de virginitate sacrata deo per votum ꝗ nulla est alia virginitas aña patet per illud Ambrosij p̃mo de virginitate. nec casta est que metu cogitur nec honesta que mercede conducitur nec pudor ille qui intemperatis oculorũ quottidiano exposcit conuitio et flagitiosis aspectibus verberatur. Item scd̃o per illud eiusdẽ secũdo de virginitate nec virginis nomen agnoscitur vbi auctor virginitatis negat nam queadmodũ virgo si meretricẽ colas et queadmodum virgo si adulteros diligas queadmodum virgo si amorem petas tollerabilius est mentem virginem q̃z carnem habere vtrũqꝫ bonum si liceat si nõ liceat saltem non homini casti sed deo simus. Quarto per illud Aug. li. de virginitate nec nos inquit in virginibus hoc predicamus q virgines sunt sed q deo dicate pia continentia virgines sunt: nam q nõ temere dixeriz felicior michi videtur nupta mulier q̃z virgo nuptura. ¶ Ad primã nego maiorem aliqua enim virtus sine peccato vt patz in omnibus virtutibus que sunt de actibus cadentibus sub consilio et non sub p̃cepto vt voluntaria paupertas et sic de alijs. Dico enim q eorũ qui propositũ perpetue integritatis habent quidam sunt in quibus tale propositũ est regulatũ dictamine recte rõnis dictante opus illud esse debitũ debito obligationis vt forte in leprosis et sterilibus et in talibus virginitas nõ potest perdi sine peccato. Aliud est ꝓpositum regulatũ dictamine rationis dictãte de debito excellentis honestatis et condescentie sicut contingit in operibus cõsiliũ et in talibus virginitas potest perdi sine peccato

Cõtra q̃rtã cõclusionẽ

Responsio

Ad secundam nego maiorē vniuersaliter intellectā. Dico eīm φ ille virtutes que requirūt aliquas certas conditiones ī anima vel in corpore que cōditiones possunt tolli per vnicū actū et tñ nunq̄ pñt reparari tollunt etiā per vnicū actū nec per talē actū sublate reparari pñt sic aūt est de virginitate q̄ ponit in corruptionē in carne per opus libidinosū ⁊ hec incorruptio per vnicū actum libidinosū tolli potest ⁊ per illum sublata reparari nō pōt ideo v̄ginitas per vnicū actū tollit. Sed dices posito illo actu non ꝓpter hoc corrumpit habit⁹ mentis. sed hītus mentis est virginitas ergo virginitas non corrūpitur per vnicū actū. Ad hanc rōnē dico φ dupliciter pñt intelligi φ posito illo actu non ꝓpter hoc corrūpitur habitus mētis vel φ non ꝓpter hoc φ qualitas illa mētis designat existere et esse qualitas ⁊ sic cōcedo vel φ illa qualitas designat esse in inclinatiua in actū virginitatis scʒ in volitionē et ꝓpositū perpetue integritatis ⁊ sic ego nego. dico ergo φ per illū actū vnicū corrūpit virginitas non qr habit⁹ q̄ erat v̄ginitas per vnicū actū desinat esse sed qr desinit esse v̄ginitas vtrū aūt sit ad hec hītus ⁊ inclinet in aliquos actus poterit alibi dici ꝓ nūc aūt nō facio differentiā inter illas corrūpit v̄ginitas ⁊ v̄ginitas corrūpit licʒ logici nec sine rōe differentiā faciant. Ad terciā nego pñs ꝯñtiam qr locus ab auctoritate nō valet negatiue. scđo nego aūs sicut satis allegatū esse ex cipriano in ꝓbatione cōclusionis. Ad primā ꝓbationē rñdeo φ nullā hʒ apparentiā nec quicq̄ in ea loquit de voto sed tm̄ loquit cōtra eas q̄ metu vel premio ꝯtinēt. Ad scđaʒ etiā dico φ nullā hʒ apparentiā sed tm̄ loquit contra eas que cū cōtineāt corpore idolatrāt tñ et sacrificant idolis qr tales nō sūt caste deo licet caste sint hoī. Ad terciā dico φ nō cōcludit ꝓpositū sed loquit ibi Augusti. preferre vult propositū perpetue integritatis ꝓposito integritatis temporalis ⁊ virginitatē illam virginitati isti ⁊ vt magis preferat ostēdit etiā nuptas habere aliquid melius q̄ v̄gines nupture φ verū ē q̄uis tñ virgo nuptura aliquā cōditionem nobilē habeat quā nō habet mulier nupta. Et si dicas φ loquit de virginibus dicatis deo vt patet ex Isa eius rñdeo φ aliqua v̄go dicit dicata deo. Vno modo quadam diffinitione ⁊ proposito volūtatis Alio modo voti exhibitione indifferēter aut de istis aut illis loquitur vtreq̄ dicate deo dicuntur/prime per mentis diffinitionē/ secunde per voti exhibitionē. ¶ Contra primā partem quinte cōclusionis arguit sic Nihil ex fine creato laudabile redditur cui⁹ oppositū ex fine creato redditur laudabile sed coniugalis castitas q̄ virginitati cōdūdit ex fine creato redditur laudabilis scʒ ꝓpter bonū prolis siue propter conseruationē humane speciei ergo virginitas non reddit laudabilis ex fine creato. Scđo si sic sequeret φ aliquis post susceptū laudabiliter ꝑpetue integritatis propositū posset recipere laudabiliter propositū castitatis coniugalis: sed consequens est falsum igitur maior patʒ quia isti duo fines creati possunt iudicari successiue esse laudabiles. falsitas autem cōsequentis ꝓbatur quia virginitati ꝑpetue non potest succedere cōiugalis castitas nec econtra ergo nec propositū ꝓposito succedere pōt nā si est perpetua virginitas est virginitas vsq̄ ad mortē ⁊ per ꝯñs nullo tēpore in tali est cōiugalis castitas ⁊ si aliquo tpe est in aliquo cōiugalis castitas desinit ibi eē virginitas nec vnq̄ potest esse ibi virginitas. Contra secūdam partē arguit sic amor dei est omni fini creato preferendus ergo si v̄ginitas ꝓpter amorē dei laudem ⁊ excellentiam hʒ propter nullū finē creatū erit deserenda virginitas sed oppositū huius sepe dictum est igit. Ad primā nego maiorē necessitas eīm generationis hūane dat laudabilitatē cōiugali castitati exerciciū aūt virtutis ⁊ opera cōtēplatiuoꝝ dat laudem virginitati. Ad scđam cōcedo φ infert si eīm deficeret heres regni posset frater regis qui ꝓposuit perpetuo seruare integritatem carnis deserere illud propositū et nubere Et ad probationē cōcedo assūptum ⁊ nego cōsequentiā qr hoc qđ est virginitas ꝑpetua ponit integritatem corporis cū proposito eiusdē per totā vitā: si aūt sibi succederet castitas cōiugalis tūc per aliquā ꝑtem vite non inesset huiōi ꝓpositū et ita per totā vitā inesset tale ꝓpositū ⁊ etiā integritas ⁊ non per totā vitā inesset q̄ cōtradicūt sed hoc qđ est propositū perpetue integritatis nec ponit integritatē ꝑpetuā nec ꝓpositū perpetuū: nō eīm sequit iste habet ꝓpositū perpetue integritatis q̄ habet ꝑpetuā integritatem: ꝓpositū ergo pōt succedere ꝓposito et tñ v̄ginitas ꝑpetua nō pōt succedere castitati ꝯiugali nec econtra ⁊ hoc dictum sit regulariter qr in beata v̄gine vtrūq̄ aliter factū est cōpossibile. Ad rationē contra secūdam partem cōcedo aūs et nego ꝯñam qr talis finis creatus non est incōpossibilis fini increato immo sibi subordinatus. possū eīm velle generare ꝓpter gloriā dei ⁊ amorē eius sed si finis esset talis φ secū non cōpateret finē increatū vel qui non pōt in eū rōnabiliter referri tūc ꝓpter talē finem nunq̄ esset deserenda v̄ginitas vt si quis vellet deserere virginitatē vt adulteraret tunc peccaret qr adulteriū non pōt referri in deum per actū amoris nec tñ dico φ propter quēlibet finē creatū in deū referibilē potest virginitatem deserere. Ratio aū oppositū soluta est.

Q Uerit tercio vtrū

virginitas sit ceteris virtutibus excellentior: Arguitur φ sic sibi debetur maximū premiū q̄ est excellentissima virtus ꝯñs patʒ qr sibi debet fructus centesimus vt habet glosa Mat. xiij. In oppositū arguit qr scđm Au. li. de virginitate martiriū virginitati prefertur ¶ Prima conclusio integritas corporis virginalis est bona bonitate morali ⁊ meritoria probat quicquid retinet et cōseruat mediante actu bono morali ⁊ meritorie est bonū morali ⁊ meritorie sʒ integritas v̄ginalis retinet ⁊ ꝯseruatur mediante actu bono ⁊ meritorio scʒ mediante ꝓposito mētis φ est bonū ⁊ meritoriū igitur minor est certa et maior probatur quia act⁹ interior bonus et meritorius intrinsece denoiat

exteriorem extrinsece bonũ et meritorium. Scđo corrupta per actum libidinosũ illicitũ perdit aliquã sanctitatẽ corporis q̃ cũ fuerit virgo corpus eius fuit sanctũ et bonum ⁊ nõ nisi rõne integritatis que retinet mediante virginitate interiori igit. maior est Aug. i. de ciuitate dei vbi de corruptis per violentiam aut ferro: aut alio mõ dicit q̄ nichil perdũt de sanctitate corporis q̃ sua illa innuit q̄ corporalis earũ integritas ẽ sancta et bona. dixi aũt integritas v̄ginalis ꝓpter duplicem causam. primo vt ego comprehendã eas que corrupte sunt morbo aut ferro aut alio modo q̃ per opus libidinosum. Scđo vt ego secludã eas que licet habeant integritatẽ corpis: tñ non seruant ex ꝓposito mentis: integritas eñi taliũ non est bona moraliter nec meritoria: nec intrinsece: nec extrinsece.

Scđa ↄclo ¶ Scđa conclusio integritas corporis est simpliciter nobilior conditio q̃ opposita corruptio: ꝓbatur. omnis cõditio que magis decorat corpus humanũ q̃ opposita est simpliciter nobilior: sed integritas corporis magis decorat corpus humanum q̃ opposita ergo ipsa est simpliciter nobilior conditio nec valet dicere sicut dicit Buridanus q̄ licet illa integritas magis decoret tẽpore iuuentutis: non tamen eo tempore quo iam nupsit et sit coniunx. Contra hoc arguitur. si per possibile vel impossibile nupta post corruptionem immo etiã post partum redderetur integra ipsa esset magis decorata q̃ alia que in sua corruptione remaneret ergo simpliciter integritas pro quocũq̄ tempore inest magis decorat corpus q̃ corruptio opposita. Secundo omnis habitus laudabilis a natura datus et institutus ad decorem et pulchritudinẽ est nobilior q̃ sua priuatio: sed integritas corporis est habitus laudabilis a natura nobis datus ad decorẽ et pulchritudinem et fractura eius est priuatio eiusdem habitus igitur. Dixi autem laudabilis et ad decorem datus propter alios habitus illaudabiles ⁊ decorem impedientes sicut esset pellicula contegens oculum aut gibbositas in homine aut sextus digitus in manu. ¶ Tertio illa conditio est nobilior que perseuerauit in homine tempore innocentie: et tempore glorie reditura est: sed talis est conditio integritatis: nã tempore innocentie erat perfecta membrorũ illorum integritas eadem etiam reuertet in his qui ꝑdiderunt tẽpore glorie. Quarto illa conditio est nobilior que ceteris paribus reddit personam semꝑ magis acceptabilẽ et eligibilem: sed ita est q̄ datis duabus que in omnibus sunt pares preter q̃ q̄ vna passa est violentiã et peperit et corrupta est. sed certitudinaliter scitur q̄ hoc omnino fuit sine culpa eius. secunda autem nullam violentiam passa est sed est integra certum est q̄ si cetera sint et sciantur esse omnino paria q̄ magis eligetur integra q̃ alia ergo integritas corporis ẽ simpliciter nobilior conditio q̃ corruptio opposita. Quinto integritas est nobilior q̃ corruptio facta ab egritudine vel ab obstetrice ergo ipsa est simpliciter nobilior conditio q̃ corruptio facta per actũ libidinosum ↄñs satis videt̄ notũ ⁊ ad probationẽ añtis paucis variatis põt applicari precedens ratio. et probat̄ etiã quia nulla est taliter corrupta quin remanente sanitate oprarent fieri integra. Sexto talis integritas nõ perditur sine verecundia ergo pulchrius est eam habere q̃ non habere. cõsequentia tenet qr verecundia non est nisi de malo aut turpi nec potest dici sicut dicit Buridanus q̄ si quis perdat illam integritatem ante tẽpus legitimum verecundatur. si aũt tẽpore legitimo ꝑdat nõ verecũdat̄ qr hec solutio est cõtra omnẽ experientiã q̄ sit excellentior castitate matrimonij.

¶ Tercia conclusio castitas virginalis est simpliciter melior castitate cõiugali. probat̄ quia est simpliciter melius et perfectius omnino abdicare delectatiões nõ necessarias ꝓpter deũ q̃ abdicare eas in parte interdũ eis vacare ⁊ interdũ eas reijcere scʒ cum nociue sunt sed virginalis castitas omnino abijcit delectationes nõ necessarias. castitas aũt ↄiugalis ꝑ parte abijcit ⁊ ꝑ parte non abijcit ergo virginalis castitas est simpliciter melior et excellentior q̃ ↄiugalis castitas. dixi autẽ delectationes non necessarias qr si essent necessarie tũc abiectio earũ esset potius dicenda insensibilitas virginalis q̃ castitas virginalis ⁊ hec ratio ꝓbat q̄ virginalis castitas est melior ↄiugali simpliciter et seclu so quocũq̄ fine creato. Secundo illa virtus q̃ ceteris paribus reddit hominem magis aptũ ⁊ idoneũ ad cõtemplationem diuinorũ deuotionem ⁊ amorem dei est excellentior sed virginalis castitas est huiusmodi quia virginalis castitas pluraq̄ habet qui incitant eam ad amorẽ ⁊ cõtemplationem diuinorũ: cõiugata autẽ plura habet que retrahunt eam scʒ ꝑlis sollicitudinẽ familie: amorem coniugis: et mundi. vt vult Apostolus. Tertio ꝓbatur auctoritate euangelij. nam Mathei. xviij. cõmendant̄ virgines que se castrant. i. continere volunt propter regnum dei supra coniugatas. Quarto melius est habere castitatẽ virginalem et gñare q̃ habere castitatem cõiugalem et nõ generare sed castitas coniugalis nõ habet excellentiã suam ex actu generandi sed ex fide thori qr primum nõ est difficile: sed delectabile ⁊ magis eget regula moderante q̃ excitante sed fides thori est id quod maioris est difficultatis vt constat igitur. castitas virginalis est excellentior q̃ coniugalis. Maior probatur quia illud propter excellentiam suam in sola matre dei gloriosa virgine Maria repertum est. Quinto christus magis elegit nasci de virgine q̃ de corrupta casta castitate coniugali: ergo videtur q̄ castitas virginalis est excellentior castitate coniugali. Sexto probat̄ per illud Cipriani. virginitas flos est ecclesiastici germinis decus atq̄ ornamentũ gratie spiritualis: leta indoles laudis et honoris: opus magnũ: atq̄ incorruptum: ymago dei respõdens ad sanctimoniã dñi: illustrior portio gregis xp̄i. Septimo probat̄ per illud Iohãnis ad Pamachium in apologetica tñ est inter nuptias et virginitatẽ q̃tũ inter nõ peccare et bñfacere. Octauo per illud eiusdẽ. si v̄gines primicie dei sunt: ergo vidue et in matrimonio ↄtinentes erunt post primitias hoc est in secũdo gradu ⁊ tertio. Nono per illud eiusdem ibidem. ecclesia dei non dam-

bas matrimonia sed subijcit: nõ abijcit: sed dispẽsat. Decimo per illud Augustini de bono coniugali: ego quidem nõ sum melior q̃z Abrahã: sed melior est castitas celibũ: q̃z castitas nuptiarum quarũ vnã abrahã in actu habuit ambas in habitu. Undecimo per illud eiusdẽ ibidẽ res ipsas si comparemus nullomõ dubiũ est meliorem esse castitatem continentie q̃z castitatem nuptiarũ cũ sit vtraq3 sit bonum homines cũ comparamus ille est melior qui bonũ melius habet q̃z alius. Porro qui amplius eiusdem generis habet et illud qđ minus est habet: sed qui qđ minus est habet qđ est amplius non vtiq3 habet. In centũ enim sunt et triginta et sexaginta: nõ autẽ in triginta sunt centum. eñ ergo vt dictum est virginitati respondeat fructus cẽtesimus viduitati sexagesimus et castitati cõiugali tricesimus sequit̃ q̃ castitas virginalis est viduali et cõiugali castitate excellentior. Duodecimo abstinentia a venereis recta ratione regulata est bona et excellens: ergo maior abstinentia recta ratione regulata est melior et excellentior: sed virginalis castitas est maior abstinentia cum sit omnimoda abstinentia ergo est inter omnes castitates excellentior.

Quarta cõclusio ¶ Quarta cõclusio virginalis castitas est excellentior viduali castitate. ad huius probationem possunt applicari multe de rationibus et auctoritatibus supradictis.

Quinta cõclusio ¶ Quinta conclusio vidualis castitas est excellentior castitate coniugali. Possunt ad hanc conclusionem applicari multe de rationibus et auctoritatibus supradictis. Et probatur ad hãc secunda et quarta vna ratione omne bonum quod cadit propter perfectionem eius sub cõsilio est melius eo quod cadit sub permissione et dispensatione: sed castitas virginalis propter perfectionem eius cadit sub consilio castitas aũt coniugalis sub dispensatione & permissione igit̃. Minor pro prima parte est Apostoli qui de virginitate loquens dicit. Nõ precipio sed consilium do. Pro secunda parte satis nota est et patet ex auctoritate Hieronimi in rõne ad questionem secundam allegata.

Sexta cõclusio ¶ Ex his omnibus sequitur sexta conclusio q̃ virginalis castitas est inter omnes castitates excellentissima patz ex dictis.

Septima conclusio ¶ Septima conclusio aliquorũ castitas cõiugalis nõ est virginali castitati que regulariter inuenit̃ in omnibus dignitate et excellentia postponenda probatur ista cõclusio auctoritate Augustini libro de bono coniugali dicentis. Non est impar meritũ continentie in Johãne qui nullas expertus est nuptias & in Abrahãm qui filios generauit. Istius enim celibatus et illius cõnubium Pro temporũ ꝯgruentia xp̃o militauerunt: ecce vbi Augu. censet cõnubium Abrahe nõ esse postponendum celibatui Johannis. Ad hanc auctoritatem respondet beatus Thomas q̃ Abrahã habuit animũ sic dispositũ vt paratus esset virginitatem seruare si esset tempus cõgruum ex quo meritum cõtinentie coniugalis in ipso equat̃ merito ꝯtinentie virginalis in Johãne respectu premij substantialis: nõ autẽ respectu p̃mij accidentalis. Et hanc rõnẽ confirmat auctoritate eiusdẽ Augustini dicentis. q̃ Johãnes habuit continẽtiam in opere abrahãm vero in habitu. Ista solutio non mihi videtur rationabilis. Tum primo q̃ abrahãm nunq̃z habuit simul virginitatẽ in opere et animũ paratum ad virginitatem seruandam. Si tamen esset congruuz quia per coniugium in opere consummatuz perdidit integritatẽ corporis per actum libidinosum licitum tamen sed virginitas perdita non est recuperabilis ergo ille nõ habuit eam in preparatione animi. nichil enim habemus in preparatione animi nisi quod est nobis possibile nam preparare se ad id quod est scitum esse impossibile insipientis est. Nec iuuat eũ auctoritas Augustini quã adducit quia non dicit Augustinus q̃ Abrahãm habuit virginitatem in habitu sed continentiã vel celibatuz: celibatus aũt viduis conuenit ẽtiam & interdum coniugatis enim animo firmo ꝓposuerint vitaz sine cõmixtione carnali peragere. Secundo habere virtutem aliquam in actu & opere est multo pfectius q̃z habere eam secundum preparationẽ animi et inde est q̃ paupertas religiosorũ est perfectior q̃z paupertas possidentiũ / sed sicut abrahãm habuit cõnubium in opere et celibatuz in preparatione mentis siue in habitu ita iohãnes habuit virginitatem in opere & connubium in preparatione mentis ita q̃ si aliqua necessitas exegisset tũ eo connubium nõ est dubium quin fuisset paratꝰ ipm suscipere: ergo si omnis virginitas sit quolibet cõiugio excellentior sequit̃ q̃ virginitas in iohanne fuit simpliciter excellentior q̃z connubiũ in abrahãm quia iohannes habuit virtutem perfectiorem in opere et imperfectiorem in habitu. Ecõtra abrahãm habuit imꝑfectiorẽ in opere & pfectiorem in habitu isti. Dico ergo aliter quod connubiũ abrahe non est postponenduz virginitati iohannis nõ quia Abrahãm habuit virginitatez in habitu aut celibatũ: sed hoc fuit quia connubiũ abrahe & carnalis cõmixtionis ꝓpositum in eo post promissionem factaz sibi q̃ in semine suo benedicerentur omnes gentes habebãt generationem christi pro obiecto & pro fine. Ideo enim vacabat carnali cõmixtioni vt semen procrearet ex quo tandem nasceretur christus & hec excellentia sibi tantam necessitatem huius cõmixtionis indicebat vt non fuisset sibi licitum post hanc promissionem celibem vitam ducere nec alicui de semine suo nisi ex speciali dispensatiõe dei aut ex alia causa secundum cursum illius tẽporis legitima. Postq̃z autem christus de semine abrahe natus est tunc iohannes baptista qui de eodem semine erat horum misteriorum cognitione illustratus vitã celibem & ab omni commixtione carnali remotam duxit. Et hec fuit sententia Augustini cũ enim ait q̃ iohannis celibatus & ab abrahe coniugium christo militauit. Hec ergo nobilis conditio & excellens dignitas que erat in cõiugio abrahe & scđm quam militabat christo quia post promissiones sibi factas abrahãm coniugium suum ad generationem xp̃i ordinauit. & habuit castitas sua mentalis christum nasciturũ pro obiecto. Aduerte tamen q̃ in superioribus conclusionibus comparationem inter predictas semper intellexi secundum eosdem gradus. Nam si con-

pararet virginitas secundū gradum cōtinentie ad castitatem coniugalem secundū gradum temperantie aut heroicum: tunc posset ratōnabiliter defendi ꝙ rationes et auctoritates adducte non cōcluderent: in his enim comparationibus ꝛ infimum infimo ad optimum optimo comparandū est nam si optimus equus est melior optimo asino tunc equus simpliciter et secundū genus suū est melior asino. Et ita ergo ad saluanduȝ huiusmodi excellentiā sufficit ꝙ optima virginitas sit melior optima castitate cōiugali.

Octaua cōclusio.

¶ Octaua cōclusio. Virginitas non est excellentissima virtutum: probat. fides/caritas/et spes sunt excellentiores. similr patientia vel martyriū sūt excellētiores virtutes. probat quia scdm Arist. difficilius est pugnare contra tristiciam dolorū q̃ȝ cōtra voluptatum delectationē. Nā nemo est qui nō magis eligat carere delectationibus q̃ȝ subire dolores: cruciat⁹: et pericula mortis igr. ¶ Cōtra primam ꝯclusionem arguit sic. hmōi integritas virginalis inest a natura ergo nō est bona nec intrinsece nec extrinsece.

Cōtra pmā cōclusionē

Ad hanc rationem distinguo añcedens vel ꝙ illa res que nunc est integritas virginalis sit a natura et sic ego ꝯcedo: vel quod a natura habeat ꝙ ipsa sit integritas virginalis et sic ego nego. res eniȝ illa que est integritas virginalis bene est a natura: sed ipsa habet ex ꝓposito mentis ꝙ sit virginalis integritas. Contra. Illa res est a natura ꝛ est integritas: aut ergo est virginalis: aut nō. Non est dicendum ꝙ nō: quia tunc esset integritas corrupta quod implicat.

Rn̄d.

Ad hanc rationem respondeo ꝙ illa integritas que est a natura non est a natura virginalis. Et dico ꝙ propositum mentis de integritate carnis seruanda denominat mentem virginalem intrinsece et carnem denominat virginalem extrinsece nec sine hoc ꝓposito actuali vl' habituali denotatur caro virginalis nisi equiuocaret de termino.

Cō. 2ᵃ ꝯnē

Contra secundam cōclusionem arguitur rationibus Buri. Primo sic. Illa conditio est nobilior q̃ȝ natura et recte rōnis dictamen aliquando inseruerunt q̃ȝ opposita conditio que sine vitio saluari nō potuit: sed apertura corporis ad ꝓlificandum est vel aliquando fuit ex iussu nature ad ꝓlificandum nec integritas tunc saluari potuit sine vitio: ergo talis apertura corporis est conditio nobilior q̃ȝ opposita integritas immo talis integritas esset vilis et vituperabilis secundum mores.

2ᵐ arᵐ

¶ Secundo. Quecunq̄ȝ sic se habent secundum nobilitatem adinuicem ꝙ vnum scdm vnius temporis circunstantiā est nobilius: et aliud secundū circunstantiā alterius tēporis est nobilius: nullū eorum est simpliciter nobilius. sed ita est de virginitate et opposita corruptiōe. Nā in his quos non est necesse vacare generationi virginitas est nobilior: in aliis autem corruptio est nobilior: igitur. puta in iuuentute ante tempus debitum generationis integritas est nobilior: sed cum mulier accepit virum corruptio et fractura integritatis est nobilior. ¶ Tertio. Quicquid est fini ad quem natura ordinauit sexum ꝓpinquius illud est nobilius: sed corruptio integritatis est ꝓpinquior fini ad quē natura ordinauit sexum muliebrem: ergo corruptio integritatis in talib⁹ est nobilior q̃ȝ integritas. ¶ Quarto. Integritas se hȝ sicut flos et proles sicut fructus: sed constat ꝙ arbor est nobilior qū fructus crescente flores ceciderunt: ergo mulier est nobilior qū corrupta integritate prolē suscepit q̃ȝ erat anteq̄ȝ corrūperetur ipsa integritas. ¶ Ad primū nego maiorē ex hoc eīm cōditio aliq̄ nō habet nobilitatē ꝙ natura .i. lex nature vel dictamen rōnis inserit eam sed bene habet ex hoc necessitatem. non eīm est dubium quin esse bipedē est nobilior cōditio q̃ȝ oppositū eius et tñ aliqñ ex recto dictamine rōnis ponitur opposita ꝯditio ꝛ abscinditur vnus pes vt totuȝ corpus saluetur: nec potest in tali casu illa nobilis conditio sine vitio retineri ꝛ cum dicis vlterius ꝙ talis integritas in tali casu est vilis scdm mores concedo: sed cum hoc stat ꝙ sit nobilis dignitate et excellentia nature. cōstat eīm ꝙ cōclusio illa intelligitur de nobilitate morum. ¶ Ad secundam nego minoreȝ et ad probationē nego assumptum ꝛ dico ꝙ pro omni circūstantia temporis integritas corporis est nobilior semper nature dignitate et pulchritudine. Ad terciam nego maioreȝ ex hoc eīm sequeret ꝙ int'ra feda ꝛ sordida ꝛ que propter turpitudinem summouētur ab oculis essent nobiliora multis aliis nō talibus. Ad quartū siue sit bona comparatio siue non admittat tñ et maxime ad illū sensū ad quē cōiter solet dici ꝙ iste defloravit virginē. Et ad minorē dico ꝙ licet arbor sit melior qū fructu crescente flores ceciderūt q̃ȝ cuȝ florebat tñ multe arbores sūt pulchriores ꝛ ornatiores ꝛ magis decore ꝑñt bus florib⁹ q̃ȝ fructibus. Sed adhuc hoc cōcesso argumentum nichil probat ad propositum quia corruptio integritatis non est ipse fructus nec est ipsa proles: sed est tantū medium perueniendi ad eaȝ quis ergo aggregatū ex muliere ꝛ prole quod est duo homines sit aliqd melius q̃ȝ ipsa mulier et ipsa proles q̃ȝ integritas mulieris tñ ex hoc nō q̃ȝ pōt cōcludi ꝙ ipsa corruptio mulieris q̄ nō est proles nec aliquid ei⁹ intrinsece sit nobilior q̃ȝ integritas et maxime cuȝ prole suscepta ꝛ nata mulier libenter repararet integritatem suam si posset.

Ad rōnes

¶ Contra terciaȝ conclusionē. Arguitur sic. Optima virginitas non est melior optima castitate cōiugali: ergo nec simpliciter virginitas est melior castitate coniugali. Añs patet qr virginitas iohannis vt dictum est non est melior cōiugio Abrahe. Secundo Non quelibet virgo est melior qualibȝ cōiugata ergo nec virginitas est melior cōiugio. Ds oppositū. Virginitas est melior cōiugio ergo virgo est melior coniugato ꝛ non est maior rō de vno q̃ȝ de alio q̄ quelibȝ virgo q̄libet cōiugato est melior. Tercio bonū cōe est poti⁹ bono ꝓuato vt pȝ prīo ethicorū: sed coniugiū ordinat ad bonū cōe ꝛ virginitas ad bonū ꝓuatū: igr. Minor pȝ ꝓ prima parte ꝑ illud Augus. lib. de bono cōiugali quod est cibus ad salutē hominis hoc est cōcubitus ad saluteȝ humani gñis. ꝓ secūda pte pȝ auctoritate Apos. dicētis ꝙ virginitas valere vt vitet tribulatio carnis quā sustinēt cōiugati. ¶ Quarto Duo quorū vn⁹ est virgo ꝛ alter cōiugat⁹ pñt in equali caritate decedere: q̄ etiam

Contra terciaȝ ꝯclonē

eque beati et per ɔ̃ñs eque boni: ꝙ virginitas ⁊ castitas cõiugalis adequantur inter se. ¶ Quinto proles ad quã ordinatur matrimoniũ est maius bonuz q̃z cõtemplatio ad quã ordinatur virginalis castitas ꝙ et matrimoniũ ṽginali castitate. ¶ Sexto matrimoniũ habet tres vtilitates q̃s nõ habet ṽginitas scz bonũ prolis: bonũ sacramenti: ⁊ bonuz fidei. ꝙ cõiugalis castitas est ṽginali castitate melior. ¶ Septimo arguitur auctoritate Aug. li. de bono cõiugali dicentis ego qui nõ vtor nuptiis melior sum illis qui per animi incõtinentiam nõ possunt qđ ego nõ illis qui ꝓpter temporis differentiã nõ fecerunt qđ ego. ¶ Octauo Si virginalis castitas esset melior q̃z coniugalis castitas sequeretur ꝙ esset melius esse virginem ⁊ cõiugatũ q̃z esse virginez et nõ coniugatum: sed ɔ̃ñs est falsum vt constat et patz ɔ̃ña qz qui habet virginitatem et ɔiugiuz habet duo bona: qui ṽo habet virginitatẽ et non est cõiugatus nõ habet nisi vnũ de illis bonis: sed melius est habere duo bona q̃z vnũ igitur. ¶ Nono. Si virginalis castitas esset melior ɔiugali sequeretur ꝙ coniugalis castitas esset melior viduali: sed ɔ̃ñs patz esse falsuz ex hiis que supradicta sunt igitur. Et patet ɔ̃ña. Si virginitas est melior coniugali castitate sequitur ꝙ melius est esse coniugatum et non virginem q̃z nõ esse coniugatuz et nõ virginem quia primo habet vnum bonuz scz castitatem cõiugalem et vnum malum scz carentiã virginitatis. scđs vero habet duo mala scz carentiam virginitatis et carentiam cõiugii: sed cõstat ꝙ qui habet castitatẽ coniugalem est cõiugatus et non virgo. qui vero habet castitatẽ vidualem nec cõiugatus nec virgo igitur.

Ad rõnes

¶ Ad primum nego añs et ad ꝓbationem nego ɔ̃ñam qz ego suppono ꝙ ṽginitas gloriose virginis est melior q̃z virginitas Johãnis et q̃z cõiugiuz Abrahe quia habuit pro obiecto Xp̃m nasciturum sicut coniugium Abrahe et ita illa est que dicenda est optima. ¶ Ad secundum concedo antecedens in bonũ intellectum et nego ɔ̃ñam quia licet virgo excellat coniugatum in bono castitatis. Tamen coniugatus potest excellere virginem in multis aliis magnis bonis puta in martyrio/ defensione fidei magnanimitate et patientia propter que bona etiam maiorem caritatem habebit. Tum secũdo quia etiam vbi cetera bona eorum essent paria tamen possibile est ꝙ virgo nõ habeat virginitatez suam nisi secundum gradũ continentie: et ꝙ coniugatus castitatem coniugalem habeat gradum temperantie aut secunduz gradũ heroicum. ¶ Ad tertiam respondet beatus Tho. ꝙ bonũ commune ꝙ est eiusdem generis cũ bono priuato est melius q̃z bonum priuatũ: sed cum hoc stat ꝙ bonũ priuatũ scđm genus suum sit melius. Hec solutio nõ placet mihi et videtur mihi cõcedendum ꝙ multiplicatio siue cõseruatio speciei humane est simpliciter melior q̃z contẽplatio diuinorũ q̃zcũcunq; sint diuersorũ generũ. Et rõne huius dico primo ꝙ reip. status cõiugii est melior q̃z status virginitatis: igitur. ꝙ si alter illorum statuum esset in rep. sustinendus melius esset rep. et magis teneretur suscipere statũ coniugii q̃z virginitatis qz ad hoc multitudo obligata est, et non iste nec ille. Dico secunda ꝙ huic fine quo conuenienter conseruatur species humana per alias partes multitudinis status virginitatis est melior q̃z status cõiugii quia per alias partes cõmunitatis bonum cõe sufficienter cõseruatur ⁊ cum hoc per statum virginitatis iste aliquem excellentem finem consequitur. Si enĩz finis virginitatis esset melior simpliciter q̃z finis coniugii videtur ꝙ propter cõseruationẽ humane speciei non esset deseranda virginitas etiam firmata voto nec ꝓ pace vnius regni nec potest Papa dispensare quia dispensatio nõ fit nisi propter melius hoc añt est error be[n]ignior. ¶ Ad quartam dico ꝙ si cetera bona in eis sint paria ⁊ gradus virginitatis ⁊ castitatis coniugalis pares virgo semp in maiori caritate decedit ⁊ est melior. ¶ Ad quintam cõcedo añs de bonis nature/ ⁊ nego consequẽtiam per illam estimationẽ ꝓbaretur ꝙ impudicicia coniugalis esset maius bonũ q̃z virginitas quia ita bene nascitur proles ex concubitu adulterino sicut ex casto. Nam cũ maiori bonitate finis stat qđ ex genere virginitas sit melior. Aliter respõdeo ⁊ forte melius ꝙ licet proles simpliciter sit maius bonũ q̃z cõtẽplatio diuinorũ tñ ꝓles non est tãtũ bonũ ꝓlificanti q̃ztum bonũ est cõtemplatio contemplãti vel opus virtutis ipsi operanti. Primũ enĩ est bonũ extrinsecum ⁊ nature scđm est bonum intrisecũ et morale. ¶ Ad sextum cõcedo añs ⁊ nego cõsequentiã. Nam bonũ prolis est extrinsecũ ⁊ loco eius habet ṽgo cõtemplationẽ diuinoruz ⁊ vnitis amorẽ celestium que sunt bona intrinseca et bonum sacramenti non est nisi bonũ signi: ⁊ rem autez signatam magis participat virgo per virginitatem q̃z cõiuges per cõiugium bonum fidei thori licet sit intrinsecũ loco tamẽ huius hz virgo bonũ sue castitatis ad xp̃m et thorũ imaculatũ seruat virgo xp̃o quem seruat cõiugii coniunx. ¶ Ad septimã concedo auctoritatẽ Augus. sed hoc non est quia coniugiũ simpliciter sit adequandũ virginitati. sed aut quia iuxta conclusionem est aliquod coniugium quod non postponitur sed magis equiparatur virginitati: aut propter alia bona que habebãt illi cõiuges quibus forte carebat sua carere se credebat Augus. ¶ Ad octauum si intelligatur ɔ̃ñs de coniugio incõpossibili virginitati qđ scz est cũ ꝓposito carnalis copule tũc ego nego ɔ̃ñam si intelligatur de coniugio ɔpossibili sicut fuit in beata virgine. Concedo ꝙ in aliquo melius fuit esse virginem ⁊ coniugem q̃z fuerit alicui pure creature esse virginẽ ⁊ non cõiugem. Dixi autez pure creature ꝓpter xp̃m cui melius fuit esse virginẽ ⁊ nõ cõiugem q̃z beate virgini fuerit esse virginem ⁊ cõiugem q̃zuis tñ beate virgini infuerit ꝑ hoc aliqua dignitas que nõ infuit xp̃o immo nec eius xp̃s fuit capax scz ꝙ ipsa fuit mater dei ⁊ hoĩs. sed quia ratio videtur procedere de hiis que regulariter contingũt, ideo aliter rñdendum est negat ɔ̃ña. Et ad probationẽ dico ꝙ qui hz virginitatem hz bonũ virginitatis ⁊ bona ad que disponit ṽginitas saltez in dispositione ꝓpinqua ⁊ nõ impedita: qui añt hz virginitatez ⁊ bonum cõiugii cõpossibilis hz quidẽ bonũ virginitatis: sed dispositio quã facit virginitas est ipedi[ta]

taper bonū coniugij. Enim propter turbationem erga plurima. Cum quia coniunx nō habet corpus suum in potestate sua imo videt φ virginitas sola cōtinens eminenter castitatē coniugalem seclu so bono prolis et per cōsequens nō est melius habere simul virginitatē ꝛ coniugiū compossibile ꝙ̄ʒ virginitatē tantū etiā posito φ cōiugiū īpediret dispositionem quā facit virginitas ad illa excellentia bona. Ad nonā nego cōsequentiā ad probationem nego cōsequentiam et ad probationez dico φ primus habet vnum quum bonum scʒ castitatem coniugalē ꝛ duo magna mala scʒ carentiam castitatis virginalis et carentiam castitatis vidualis. secundus vero habet vnum magnū bonum scʒ castitatē vidualē q̄ est maius bonū ꝙ̄ʒ castitas coniugalis quā habet prim9 et cū hoc habet vnum de malis ꝙ̄ʒ habet alius scʒ carentiam castitatis virginalis ꝛ vnū aliud quū malum scʒ carentiam castitatis coniugalis que est multo minus malū ꝙ̄ʒ carentia castitatis vidualis quam habet alius. Ex quo patet φ meli9 est ei qui nec coniugatus est nec virgo ꝙ̄ʒ ei qui coniugat9 est et non virgo ceteris ꝑibus. Cōtra vltimam cō- (Cōtra vltimā pclusionē) clusionem Arguit sic. Primo auctoritate Cipri. li. de virginitate. nunc nobis ad virgines sermo ē quarū quo sublimior gloria ē eo magis cura illos est ille ecclesiastici germinis decus atqʒ ornamentū gratie spiritalis illustrior portio gregis Xp̄i. Scdo. maius premiū debet maiori virtuti: sʒ virginitati debet maius premiū scʒ fruct9 cētesim9: igit. Tercio. Per virgītatē marie cōformamur Xp̄o: ergo est maxīa virtutū. Añs pʒ ꝑ illud qđ de virginibus habet in apocali. xiiij. ca. sequunt agnū quocūqʒ ierit ꝛ φ cātāt cāticū nouū qđ nemo ali9 poterat dicere: ergo virgitas ē maxīa virtutū. Ad pīmā dico φ Cipri. cōparat ibi virgitatē ad castitatē cōiugalē ꝛ vidualē. Ad scdā respondet beat9 Tho. φ sʒ Hiero. centesim9 fruct9 attribuit virginitati ꝑpter excellētiā quā hʒ sup alias castitates. viduitati autē sexagesim9 ꝛ coniugali castitati tricesim9. sed sm Augus. li. de q̄stionibus euāgeliʒ centesim9 fructus est martirū sexagesimus virginū / ꝛ tricesimus cōiugatarū. Ad terciā negat añs ad ꝑbationē φ virgīes dicunt sm Augus. sequi agnū quocūqʒ ierit quia imitant Xp̄m non solū in puritate mentis sʒ etiā in puritate carnis ꝛ ideo in plurib9 sequunt eū tamē sunt aliqui qui magis de ꝑpinquo sequunt ipsū scʒ martires ꝛ predicatores qui fidē defēdūt et publicant canticū autē nouū qđ sole virgīes cātant vt dicit beat9 Tho. est gaudiū illud qđ hñt de integritate carnis seruatā. Ratio ante oppositū soluta est ex dictis.

Q. Uerit quarto vtrū

virgo per violentiam corrupta virginitatez perdat? Arguit φ nō quia non perdit aureolā: ergo non perdit virginitatē. In oppositū arguit quia ꝑ op9 libidinosū ꝑdit integritatē corporis: ergo, ꝛ virgītatē ꝑdit. Notandū φ cōtingit multipliciter φ virgo corrumpat ꝑ violentiā. Uno mō per op9 libidinosū sicut q̄ a viro aliquo violēter corrūpitur. Scdo mō per op9 non libidinosū vt que a medico vel cirurgico propter curā morbi aut q̄ ab obstetrice corrūpit sicut ꝯtigit de illa de qua loquit Augus. ꝑ̄mo de ciui. dei. Cū aūt corrūpitur per violentiā ꝯtingit φ virgo se habeat quadrupliciter Uno mō vt nō consentiens. Scdo mō vt dissentiēs. Terrio mō vt dissētiens ꝛ renitēs ꝙ̄ʒtū in se est violētie. Quarto mō vt dissentiens ꝛ renitens ꝙ̄ʒtū in se est tam violentie ꝙ̄ʒ delectationi cōsequenti opus libidinosum. Prīa pclo (Prima conclusio)

Prima conclusio. Corrupte violent per opus non libidinosum nec virginitatem ꝑdunt nec virginitatis aureolā. ꝓbatur in talibus remanet integritas opposita corruptioni libidinose: ꝙ̄ tales sunt vere virgines corpore: ergo non ꝑdunt virginitatē nec perdunt virginitatis premiū. Secūda conclusio. virgo corruptioni sue nō ꝯsentiens Scda pclo (Secunda conclusio) sed nec dissentiēs nec renitens ꝛ virginitatē ꝛ virginitatis aureolā si ei debita fuerat perdit. Probatur quia ipsa tenet dissentire qʒ si non dissentit non amat virginitatem suā: sed si non amat virginitatem suam non habet firmum propositum seruandi eam ergo sibi non debetur virginitatis premiuz. Secūdo scđm Aris. in. vij. ethicorum. Uoluntas cum ꝑmittit se duci a cōcupiscentia contra rōēz peccat peccato illo ad qđ ducit cōcupiscētia ꝛ hoc ē qʒ tenet dissentire ꝛ renitit ergo etiā virgo si nō dissētiat corruptioni sue post corruptionē ē vera corrupta ꝛ dignitate ꝛ p̄mio virginitatis priuata. Tercio. quicunqʒ amat aliquid odit positiue oē illud quo ꝑditur: ꝙ̄ quicunqʒ amat virginitatem suā odit opus libidinosum quo perdit: ꝛ ꝙ̄ʒtum amāt vnū eā odit aliud sed quicūqʒ odit dissētit cum odium omne sit nolitio ergo si virgo nō dissentit corruptiōi sue non odit eā ꝛ per consequens nec virginitatem amat.

Tercia conclusio. Uirgo corruptioni sue dissētiens et nō renitens ꝙ̄ʒtum rōnabilit potest perdit virginitatē ꝛ virginitatis aureolam. Patet Tercia conclusio oīs rōnabilit dissentiens debʒ reniti ei cui dissentit ꝙ̄ʒtum rationabiliter potest: ꝙ̄ si non renititur ꝙ̄ʒtum rationabiliter potest non dissentit. Scdo Omnis cōsensus virtuosus debet esse imꝑatiuus executionis cū res exigit: ꝙ̄ ꝛ oīs dissensus virtuosus debet esse imperatiuus executionis cuʒ res exigit: sed renitentia est executio dissensus / ꝛ res exigit executionem in virgine tunc maxime cuʒ violentiā offert corruptor: ergo virgo eīc sub periculo virginitatis sue ꝛ premij eius tenet ad dissensum ꝛ renitentiam. Tercio si dissenit ee non renititur cum in pluribus dissentientes renitantur hoc est aut vt malum aliud vitet aut vt bonum consequatur ee constat quod hoc non est propter malum culpe vitandū: sed propter malum pene nec propter bonū virtutis consequēdum sed propter bonū vtile putā quia michi timet verbera corruptoris vł perdere gśaʒ ꝛ bona que solʒ ei impendere vel quia sperat premia aliqua sed ꝑpter hoc consas non reniti nō est aliud ꝙ̄ʒ magis velle vitare malū qđ timetur ꝙ̄ʒ malū corruptiōis aut magis amare bonum qđ speratur ꝙ̄ʒ bonū virginitatis: ꝙ̄ secundum rei veritatez talis nec dissentit corruptioni nec virginitatem suā amat. Et si dicatur φ timet malum mortis. Dico φ renisus

sic tripliciter: factis: clamore: et suasione. et omnibus simul raro contingit q̄ renitenti omnibus modis inferatur mors: rarius q̄ renitenti altero illorum modorum. rarissime vero q̄ renitenti sermone solo et suasione quomodo renitebatur Lucia cum dicebat. Si invitaꝫ me violari feceris castitas mihi duplicabitur ad coronam: vbi tamen omnibus modis aut vno eorum tantummō renitenti probabiliter timeretur mors ꝛ verisimiliter crederetur q̄ propter opus illud libidinosum et delectationem que in eo contingit non fieret pronior ad libidinem et non minus amaret castitatem q̄ꝫ prius cuius oppositum frequentissime contingit ꝛ experiuntur multe que q̄ꝫuis non sint corrupte nisi cum violentia ipsis dissentientibus et renitentibus tamen sive propter expertē delectationem sive propter minorem appreciationē sue castitatis et maius vilipendium et delectionem sui fiunt proni in libidinem et in eis periclitatur omnis castitas: si nunq̄ꝫ taliter se haberet nō video q̄ deberet preferre integritatem sui corporis vite sue et si hoc faceret credo q̄ male iudicaret quid pro quo esset sustinendum vel eligendum.

Quarta p̄clo ¶ Quarta conclusio que ante sensum delectationis corruptioni dissentit et renititur in ipso tamē delectationis sensu: vel post placet sibi corruptio virginitatē et virginitatis aureolam perdit. Cōclusio probatur talis habet actuꝫ contrariū proposito virginitatis scꝫ consensum in corruptionem suam et in perditionem integritatis ergo q̄ꝫuiscunq̄ꝫ delectatio superveniens ex opere libidinoso sit causa illius non minus perditur virginitas et peccatur. Secundo consensus ille in delectationem et corruptionem est circa materiam castitatis aut ꝫ est castitas aut impudicicia. Non castitas vt constat q̄ non est rationi conformis: ergo impudicicia sed omnis impudicicia vel corruptionē integritatis inducēs vel ex corruptione huiusmodi inducta est virginitatis corruptio ꝛ a debito premii eiusdē destitutio: igit̄. Et hec p̄clusio posita est contra quandam opinionem quam recitat Alb. dicentem q̄ involuntarium nō est hic iudicandum secundum aliquos in ipsa delectatione vbi ratio absorbetur sed ante et post. Alii vero vt dicit dicunt contrarium Tertio scdm hanc opinionem consensus delectationum sequens facit opus voluntariū: ergo et consensus in ipsa delectatione. p̄ñs tenet q̄ in ipsa delectatione non sic absorbetur ratio quin iudicet nō esse consentiendum. Quarto q̄ secundū Arist. in septimo in incōtinente in quo est vehementia passionis absorbetur ratio et ligatur iudicium eius adeo q̄ ibi Arist. comparat eos ibidem ebriis et tñ constat q̄ peccant igitur. Quinto si sic sequeretur q̄ nullus incontinens incontinentie opus exercendo peccaret peccato mentali quod tunc haberet: sed solum peccato quod habuit vel postea habebit sed hoc est falsum. igitur. Et patꝫ p̄sequentia quia pro tempore pro quo peccat et delectationē experitur absorbetur in eo ratio. Falsitas autem consequentis patet quia si peccaret virtute consensus preteriti sequeretur q̄ q̄ꝫuiscunq̄ꝫ dissentiret in ipso actu et nichilominus violentaretur ad p̄ficiendum q̄ talis non minus peccaret quia consensus ille non potest nō fuisse cōsensus. Ad hoc cū respōderetur q̄ licꝫ consensus ille nō possit impediri ne fuerit consensus potest tamē impediri ne actus exterior ab eo imperatus sit malus per positionem dissensus oppositi. Sexto. res non minus absorbet rationem q̄ꝫ delectatio opposita: sed que fiunt per iram mala sunt et peccata: ergo etiam que fiunt propter delectationem presentez mala sunt et peccata sed non nisi peccata īpudicitie: igit̄.

Quinta p̄clo ¶ Quinta conclusio. Que violenter corrumpitur non ob hoc virginitatem perdit et virginitatis aureolā q̄ delectationi nō renititur. Probatur primo quia non fit de virgine corrupta ob sensum delectationis sed ob corruptioneꝫ integritatis per opus libidinosum ergo non p̄dit virginitatem et premium eius quia non renitit̄ delectationi sed quia non renititur corruptioni. Antecedens patet ex dictis. Et consequentia nota est Secundo. talis frequenter prius est corrupta q̄ꝫ delectationis sensum habeat ergo nō perdit virginitatem quia non renititur delectationi cum ante delectationem iam perdiderit. Tercio. Delectatio illa causatur naturaliter ex presentia rerum convenientium necꝫ est in potestate illius que corrumpitur: ergo non videtur illa que corrumpitur violenter obligata vt renitatur delectationi. antecedens patet q̄ presentia illarum reruꝫ sufficientium causare delectationem nō depēdet ex aliquo actu libero illius que corrumpitur. Quarto illa que corrumpit̄ nescit q̄ ad opus illud libidinosū sequat̄ delectatio cū nunq̄ꝫ sit experta nec scit quomō resistendū est illi delectationi: ꝫ nō obligatur ad hoc q̄ hmōi delectationi renitat̄. Ex quo patꝫ q̄ opinio Alber. nō est vera pro vltima eius parte cū ait: non renitens autem est in eis que nō semp ecōtrario corde ꝛ corpore renitunt̄ vt si etiā nō pñt defendere corpꝰ saltē corde cōcupiscentia ꝛ sensu delectationis ipediant: hoc eñi nō videtur mihi bene dictum: et iudicio meo renitentia ad quā tenent̄ est respectu corruptionis et nō respectu delectationis p̄sequētis opus libidinosuꝫ.

Sexta p̄clo ¶ Sexta p̄clusio. que mere violēter corrumpitur sic scꝫ q̄ corruptioni ac violētie dissentit et quantum potest renititur virginitatem perdit. Ista p̄clusio probatur sic. Quecunq̄ꝫ perdit integritatem carnis per opus libidinosum illa perdit virginitatem: sed talis perdit integritatem carnis per opus libidinosum quia per coitū: ergo ipsa perdit virginitatem. Secundo. Si talis remaneret ita vere virgo sicut illa que omnino intacta sequeretur q̄ hec esset naturaliter et sine miraculo possibilis virgo parit: sed cōseqnēs est falsum cum illud singulari laude decantetur de sola gloriosa virgine Et patꝫ cōsequētia quia corrumpatur aliqua mere violenter et concipiat et pariat ipsa pariet per te ipsa est virgo ergo virgo parit: sed totū antecedens est possibile ergo et consequens sed cōstat q̄ consequens nō est possibile ergo nec antecedens. Tercio contrahēs matrimonium cum tali est bigamus nec potest ad ordines sacros promoveri: ergo talis per opꝰ illud libidinosum virginitatem perdidit. Nec va

let dicere quod hoc non est quia virginitatem perdiderit: sed quia nescitur si ipsa consenserit vel si eenisa sit sufficienter. ¶ Contra Ecclesia iudicat eam passam esse omnimodam violentiam: et iudicat eam virginem: ergo iudicare debet consequenter eodem modo contrahentem cum ea contrahere cum virgine et non esse bigamum. Preterea per te nescitur si consenserit et nescitur si sit corrupta et non debet ecclesia iudicare contrahentem cum ipsa contraxisse cum corrupta ergo iudicare debet contraxisse cum virgine. consequentia tenet quia cum a natura producatur cum integritate carnis debet ecclesia iudicare vnamquamque integram carne nisi de corruptione constiterit. Et quicquid videatur Altiss. ipse tamen ita videtur sensisse. Altis. enim in solutione questionis non dicit simpliciter quod talis sit virgo: sed quod habenda est inter beatas virgines quantum ad meritum. Si inquit per solam violentiam corrupta sit aliqua et nullo modo consenserit inter beatas virgines habenda est quantum ad meritum et si ibi debetur aureola cum quo tamen sit ita quod secundum rei veritatem non sit virgo. Quarto arguitur Ille que sic corrupte sunt nec debent se comparare sacris virginibus nec consecrari sicut ille: ergo non sunt vere virgines. aña probatur auctoritate Diceoni. dicentis quod ille que corrupte sunt non audent se sacris virginibus comparare nec audent consecrari. ¶ Confirmatur per illud Leonis pape in quodam sermone Ille famule que integritatem pudoris oppressione barbarica perdiderunt laudabiliores sunt si in earum humilitatem ne verecundiam incontaminatis virginibus se non audeant copulare quamuis omne peccatum ex voluntate nascatur: et potuerit corruptione carnis mens inuita non pollui minus tamen hoc oberit illis si quod potuerant animo non admittere se dolent vel corpore perdidisse Ex qua auctoritate patet quod tales perdiderunt integritatem pudoris quod corrupte sunt carne quod illud quod perdiderunt obest eis quod nec copulare se debeant aliis virginibus nec consecrari. Ad vltimum exponit Altiss. nisi in quibus certe fuit quod nullo modo consenserint Quinto Arguitur. Tales patiuntur aliquod opprobrium quale etiam non patiuntur ille que integritatem sigillaculorum ferro aut egritudine perdiderunt cum non videtur in quo patiantur opprobrium nisi in perditione virginitatis: igitur. Antecedens patet per illud August. primo de ciui dei ca. xxviij. vbi. vbi querit cur permisse sunt violare non consentientes et inter ceteras causas vnam dicit esse quod nimis inflabantur et se efferebant propter continentie bonum et humanis laudibus delectabantur exposte concludens ait. Si inquit peccantibus consensissent diuine gratie ne admitteretur diuinum accessit auxilium vbi diuinam gratiam pudiciciam mentis appellat. Et sequitur et humane glorie ne amaretur humanum successit opprobrium. ¶ Septima conclusio. Huiusmodi corrupta nec amittit solum perdit nec statum virginitatis egreditur si vitam celibem ducere instituat. probatur primo per illud beate Lucie. Si inuitam me violari feceris castitas mihi duplicabitur ad coronam: ergo corona debita beate Lucie ratione virginitatis non fuisset perdita si inuita fuisset violata. Secundo. Nullum premium per actum voluntarium nobis debitum perdimus nisi illum actum voluntarium sponte deseramus et maxime cum res exigit illum habere et retinere sed virgo meruit aureolam per voluntarium propositum mentis integritatis perpetuo seruande et nunquam voluntarie deseruit illum maxime cum necessitas exigebat tale propositum scilicet tempore violentie quia tunc quantum potuit retinuit et nunquam sponte deseruit ipsum sed tunc premium ipsum deseruit cum erat impossibile sibi ipsum habere cum prima scilicet corrupta est integritas carnis: ergo sequitur quod nullum premium prius acquisitum per talem corruptionem perdidit. Sed priusquam corrumperetur erat sibi debita aureola ergo et post violentam corruptionem. Secunda pars probatur quia talis proprie non est de statu coniugatarum vt constat nec de statu viduarum quod probo desertio voluntaria integritatis et inuoluntaria desertio eiusdem non pertinent ad eundem statum. Sed vidue sunt que integritatem sponte deseruerunt et vitam celibem ducere instituunt: ergo cum violenter corrupte non deseruerint huiusmodi integritatem voluntarie sequitur quod non pertinent ad statum viduarum: ergo cum circa castitatem non assignentur nisi tres status sequitur quod pertinent ad statum virginum. Secundo. premia secundum dignitatem statuum assignantur ergo ille pertinent ad statum virginum quibus debetur virginum premium: sed huiusmodi corruptis violenter debetur premium virginum vt dicit prima conclusio ergo etiam ipse pertinent ad statum virginum quamuis secundum rei veritatem non sint virgines Tertio sic Qui cogitur facere contra paupertatem euangelicam violentia cui non potest resistere quantumcunque possessor sit in proprio vel in communi pertinet tamen ad statum paupertatis euangelice: ergo que violenter corrumpitur quantumcunque corrupta sit pertinet ad statum virginum. Quarto. arguitur ratione secunda ad primam partem conclusionis que potest faciliter applicari ad istam secundam partem. ¶ Octaua conclusio. Que sic per violentiam corrupta est nec corpore nec mente formaliter virgo est. quod non corpore patet quia integritas corporis sui per opus libidinosum corrupta est. quod non mente patet vbicunque est impossibilis virginitas corporis ibi est impossibilis virginitas mentis: sed in talibus est impossibilis virginitas corporis cum ad preteritum non sit potentia saltem naturaliter verum per potentiam supernaturalem altercantur magni doctores de quolibet. Maior probatur ibi non potest esse virginitas mentis vbi non potest esse rationabiliter propositum virginitatis corporalis seruande quia de quo diffinitio verificari non potest nec diffinitum Virginitas autem mentis diffinitur per oppositum virginitatis corporalis seruande igitur. Confirmatur. Propositum huiusmodi habere virginitatem vt presentem pro obiecto: sed impossibile est eam esse presentem: ergo tale propositum est impossibile. ¶ Nona conclusio. Propositum perpetue continentie in corruptis

Septima conclusio

Octaua conclusio.

Nona conclusio

per violentiam equivalet et adequatur proposito virginitatis. Probatur omne propositum perpetue continentie quod est proposito perfecte viduitatis excellentius equivalet et adequatur proposito virginitatis: sed propositum huiusmodi corruptarum est proposito perfecte viduitatis excellentius. igitur. Maior patet quia in castitate non reperiuntur nisi tres status et triplicia proposita tam formaliter quam equivalenter differentia quorum infimus est status coniugalis medius vidualis et supremus virginalis castitatis ergo propositum quod est excellentius proposito perfecte viduitatis pertinet per equivalentiam et adequationem ad statum et propositum virginitatis. Minor probatur quia propositum viduitatis et continentie perpetue conveniunt in hoc quod per verum quod ponitur continentia perpetua ab opere libidinoso et differunt in hoc quod propositum viduitatis habet pro obiecto volitionem et complacentiam corruptionis preterite non dico volitionem qua nunc vult corruptionem preteritam sed qua voluit cum corrumpebatur aut ante aut post: propositum autem incorruptis per violentiam habet pro obiecto nolitionem et displicentiam et renisum sue corruptionis et loquor hic non de quibuscunque propositis istorum sed de propositis formaliter distinguentibus hanc castitatem ab illa que sola sunt proprie proposita castitatis et corruptarum per violentiam: sed constat quod velle perpetuo continere et complacentiam habere de dissensu et renisu habito contra corruptionem suam est excellentius quam velle perpetuo continere et gaudere vel tristari quod consensit corruptioni ergo propositum perpetue continentie in his que corrupte sunt per violentiam est excellentius proposito viduarum. Et si dicas quod multe vidue tristantur de corruptione sua. Dico quod licet ita sit tamen adhuc excellentius esset multo tristari quod vel actualiter vel interpretative consenserunt et vero quod excellentius est gaudere quod dissenserunt et renise sunt et tristari quod per violentiam corruptoris fuerunt oppresse. Dico ergo quod hec omnia proposita simul aut aliquod unum omnibus istis equivalens adequatur in sanctitate proposito virginitatis licet secundum rei veritatem non sit propositum virginitatis formaliter. sed convincendum autem contrarie opinantem oportet semper querere propria proposita distinguentia illos de isto statu ab illis de aliis statibus.

Questio. ¶ Sed circa predicta queritur verum virginitas amissa recuperari possit. Opinio communis est quod virginitas corporis amissa recuperari non potest sed virginitas mentis amissa bene potest recuperari. sed hec opinio sic universaliter intellecta non videtur mihi

Prima. vera. Ideo sit prima propositio ¶ Virginitas corporalis amissa non potest de potentia creature reparari probatur. Virginitas corporalis non consistit preciste in hoc quod est esse integrum quia si post corruptionem signacula vel per medicamenta vel per longam cessationem a coitu reniterentur non propter hoc talis esset virgo sed consistit virginitas corporalis in hoc quod nunquam claustra pudoris fuerunt per opus libidinosum aperta sed claustra pudoris que per opus libidinosum fuerunt aperta non possunt per

Secunda. potentiam creature nunquam fuisse aperta ergo virginitas corporalis amissa non est recuperabilis. ¶ Secunda propositio virginitas mentis amissa manente tamen virginitate corporis recuperari potest sicut contingit in illis que consenserunt corruptioni sue tamen interveniente impedimento quo huiusmodi corruptio impeditur patet quia amissio huiusmodi consistit in proposito non conservande virginitatis corporalis perpetuo: sed hoc propositum potest deseri et sibi succedere propositum virginitatis corporalis servande ergo virginitas mentalis amissa modo dicto recuperari potest. consequentia tenet quia virginitas mentalis actualis non est nisi huiusmodi propositum habitualis autem non est nisi habitus elicitivus huius propositi constat autem quod si actus possit redire et habitus quia ex actibus frequentatis generabitur habitus. ¶ Tertia propositio virginitas mentis amissa cuius amissionem Tertia.
sequitur vel antecedit amissio virginitatis corporis non potest per potentiam creature recuperari. probatur impossibile est esse virginitatem mentis sine virginitate corporis sed virginitas corporis amissa non est recuperabilis ergo virginitas mentis amissa cuius amissionem antecessit vel consecuta est virginitas corporis non est recuperabilis consequentia tenet Ad oppositum sequitur statim quod aliquis erit virgo mente qui erit corpore corruptus ergo eadem ratione coniugata erit virgo et vidua erit virgo quibus nichil absurdius nam quodcunque propositum tu des si non habeat virginitatem corporis pro obiecto illud erit commune vidue aut coniugate et ita non erit proprium propositum virginitatis neque ex actibus similibus frequentatis generabitur habitus virginitatis et ita patet propositio vera esset hic multa dicenda de aureola sed alius his reservatur locus.
Quarta. ¶ Quarta propositio est si corruptio virginitatis mentis corruptionem carnis non antecesserit ipsa naturali necessitate eam sequitur probatur quia si corrupta sit caro corruptione opposita virginitati nullum in nobis erit nec esse poterit propositum conservande perpetue integritatis quia istud propositum habet huiusmodi integritatem tanquam inexistentem pro obiecto que ut dictum est non est separabilis sed si nulla sit nec esse possit tale propositum in corrupta nichil in ea erit vel esse poterit virginitas mentis igitur naturali necessitate ad corruptionem virginitatis corruptionis sequitur corruptio virginitatis mentis. potest tamen dupliciter intelligi quod virginitas mentis corrumpatur secundum quod virginitas potest accipi uno modo pro actu alio modo pro habitu. Si capiatur pro actu tunc non videtur illa virginitas manere quantum ad substantiam suam corrupta integritate carnis sicut nec remanet notitia intuitiva absente vel corrupto obiecto. Si pro habitu tunc dico quod licet huiusmodi habitus maneat quo ad substantiam suam tamen non plus manet virginitas virtus licet bene possit manere habitus et virtus et inclinare ad aliquos actus qui sunt actus pudicicie et castitatis sed ad nullum actum virginitatis inclinabit. poterit etiam inclinare ad illos actus quos dicimus equivalere quantum ad meritum actibus virginitatis et hoc mediantibus actibus suis. ex quibus tamen actibus mediate ab eo cau

satis generatur nouus habitus vnus vel plures
in corruptis per violentiam qui est pprius habi
tus earum per cuius actus differunt a cõiugatis
et viduis et etiam omnino incorruptis licet pro=
pter equiualentiam p tales actus in statu virgi
num manerent licz in eis nõ reperitur virginitas
q̃zuis tamẽ si statim post violentiam morerentur
anteq̃z aliquos tales actus elicerent pter dissen
sum et renisum nec statum nec meritũ virginita=
Cõtra secũ dã pclõnez. tis amitterent. ¶ Cõtra secundam cõclusionem
arguitur sic. talis nõ abiciat delectationes venere
as contra iudicium rationis q̃ non est impudica
ergo nõ perdit virginitatem Secundo talis nul
lum actum mentis malum habet q̃ sequit q nõ
peccatet per ɔñs nõ perdit virginitatem saltem
culpabiliter et ita nõ perdit premium virginita
tis. Ad primã respondeo negando ɔñam qz non
solum peccatum impudicicie est inaniando dele
ctationes venereas magis q̃z opz: sed etiaz in nõ
odiendo q̃ztum opz et sedm q oportet et qz illa
que corrumpit tenetur tunc hmõi delectationes
ita odire vt dissentiat et renitat et non facit: ideo
peccat. Ad secundam nego ɔñam quia licet nul
lum habeat actum malũ: caret tamen bonis acti
bus scz dissensu et renisu quos tunc tenet habere
Cõtra tiaz et ideo peccat. ¶ Cõtra tertiã ɔclusionẽ arguit
sic. dissensus ille aut est bonus actus aut malus.
si bonus sequitur q nõ peccat. si malus ergo pec=
cat virgo in eo q dissentit corruptioni sue qz om=
nis peccans habens malum actum in eo peccat
q habet malum actum. Secundo sic talis habet
omnem actum mẽtaliter quez tunc tenet habere
ergo tunc non peccat maxime supposito q nullũ
malum actum habeat. Ad primã dico q dissensꝰ
ille est bonus actus et nego consequentiam pec=
cat enĩ non quia dissentit sed quia nõ renititur cũ
reniti tenetur Ad scdam nego añs quia tũc tene=
tur habere dissensum imperatiuũ executionis scz
actum renitentie aut actum volitionis circa reni
Cõtra qrtã cõclusionez tentiam imperatiuũ executionis et illum non ha
bet et ideo peccat ¶ Contra quartaz conclusionẽ
arguitur de illa cui post sensũ delectationis pla=
cet corruptio. Arguo sic cũ corrumpitur et cum
habet sensuz delectationis nõ perdit virginita=
tem corporis qr dessentit et renititur nec eũ postea
placet sibi corruptio et violentia qr si sic tunc nul
la est corruptio sue integritatis nec tunc est aliqs
actus libidinosus sed non est corruptio virginita
tis corporalis nisi per opus libidinosuz ergo tũc
non perdit virginitatẽ suam. Scdo in tpe medio
inter sensũ delectationis et cõplacentiam eius est
virgo et debetur sibi aureola sed ɔsensus in dele
ctationem non est eã sufficiens corruptionis eiꝰ
quo ad corpus nec perditionis aureole cum non
destinat esse virgo corpore nisi per corruptionem
integritatis vt prius dictum est ergo cum consen
tit delectationi preterite aut cum placet sibi in ea
ipsa adhuc est virgo et debetur sibi aureola.
¶ Tercio in illo tempore medio ipsa adhuc per
tinet ad statum virginum et sibi debetur aureola
et neqz tunc neqz post ponitur aliquid de nouo
propter quod premiũ perditum nõ possit recu=
perari ergo licz perdat aureolam p cõsensũ sequẽ
tem tamen postea per penitentiã recuperare po=
terit. minor probatur quia nichil ponitur nouuz
nisi consensus sed que per solum consensum per=
dit aureolam potest per dissensum oppositũ et pe
nitentia recuperare igitur. Ad primam concedo
primam partem antecedentis et nego secundam
et ad probationem concedo q tunc nullũ est opꝰ
libidinosũ sed prefuit. manet tamen ipsa integri
tatis corruptio cum non sit reparata integritas et
cũ dicis q non est corruptio integritatis nisi per
opus libidinosum cõcedo saltem ad amissionem
virginitatis. Et dico q talis virginitatem perdi=
dit in ipsa corruptione integritatis per actum li=
bidinosũ. premium autez postea in complacentia
corruptionis. Ad secundam nego q in tempore
medio sit virgo et concedo q sibi debet aureola
et concedo q consensus non est causa sufficiẽs cor
ruptionis eius: sed opus libidinosum fuit causa
corruptionis et nego q nõ sit causa sufficiẽs per=
ditionis aureole. Et cum dicis q est virgo corpo=
re nego quia precessit opus libidinosuz per quod
ablata est integritas per casũz dato tamen q esset
virgo corpore tamen per consensum in opus libi=
dinosum perdit aureolam sed recuperabiliter et
cum infertur ergo cum consentit etc. nego conse=
quentiam. Ad terciam concedo primam partem
antecedentis et cum dicit q neqz tunc neqz post
etc. dico q corruptio integritatis iam posita et cõ
sensus in corruptione qui postea ponit sunt cau=
sa sufficiens irrecuperabilitatis premij qz in om=
ni corrupta premiũ aureole perditum ẽ irrecupe
rabile. Et ad probationem cum dr q nichil po=
nitur nouũ nisi consensus concedo. Et cum dicit
q que per solum consensum etc. concedo de inte=
gra de corrupta nego quia consensus et corruptio
sunt causa sufficiens irrecuperabilitatis ideo si cõ
sensus habeatur ꝯ prius tunc corrupta facit pre=
Cõtra qntã cõclusionez mium perditum irrecuperabile sicut et ipsa cor=
ruptio ẽ irrecuperabilis. ¶ Contra quintam con
clusionem ar sic delectatio illa ẽ venerea delecta
tio et libidinosa ergo si placet sibi illa delectatio
impudica est et per consequens perdit virginita=
tis premium ergo ne perdat virginitatis premi=
um debet huiusmodi delectationi reniti. Secũdo
si delectatur placet sibi delectatio ex corruptione
sequens: si placet delectatio consentit si consentit
Duplex est ɔplacentia perdit virginitatis premium ergo si delectatur p
dit virginitatis premium. ¶ Ad primã concedo
antecedens et distinguo consequens qz duplex est
complacentia quedam est sensualis et mere natu
raliter causata et de illa cõplacentia nego conse=
quentiam. Alia est complacentia voluntaria et
spontanea que scz habet delectationem illã sensu
alem pro obiecto et de ista concedo et cum infer=
tur ergo perdit virginitatis premium nego ɔñaz
quia non omis impudicicia substrahit a virgine
virginitatis premium verbi gr̃a est aliqua virgo
que coz audit verba de luxuria delectat in appre
hensione delectationis veneree habet tamen fir=
mum propositũ integritatis perpetuo seruande
dico q licet hec delectatio sit impudica non tamẽ
per hanc perdit virginitatis premiuz. Similiter
illa que dormiendo sine culpa sua semen emittit

et delectatur habet tñ firmū propositū perpetue integritatis nō perdit virginitatis premiū ꝛ cuz diciciā ergo ne perdat ꝛc. dico ꝙ in rei veritate securius est vt renitatur cōplacentie delectationis voluntarie ꝛ spontanee ꝓpter duas causas. prīa est qꝛ huiusmodi cōplacentia ē impudicicie. Secunda quia hmōi cōplacentia nata est inducere complacentiā de corruptione ꝑ quā facta est delectatio ꝛ de facto frequenter inducit ꝛ ideo consultius est ꝙ renitat̃ hmōi cōplacentie. dico tñ ꝙ non est necesse ꝙ si habeat cōplacentiā de delectatione sensuali ꝙ propter hoc perdat virginitatis premium eo ꝙ cū tali cōplacentia stat ꝙ displicētia de corruptione multo maior sit ꝙ̄z cōplacētia de tali delectatione ꝛ credo multas extitisse q̄ corrupte sūt violēter ꝛ delectate sūt sensualiter ꝛ placuit eis delectatio que tamen parate essent nō solum carere omni tali delectatione sed etiā perferre dolores magnos ꝓ reparatione integritatis si esset reparabilis. Ad secundā cōcedo ꝯñs prime cōsequentie de cōplacentia naturali de spōtanea aūt nego. Et ad scd̃az cōsequentiā cōceditur ꝯñs si intelligatur de cōplacentia spōtanea Et ad terciā nego sicut eñ dictum est non sequit̃ consentit delectationi cōsensu spontaneo ergo perdit premiū virginitatis qꝛ cum tali cōsensu stat propositū firmū integritatis ꝑpetue in integra ꝛ displicentia firma et intensa corruptionis integritatis in ea q̄ per violentiā corrupta est Et si dicas ꝙ talis nō est virgo cū sit corrupta ꝑ opus libidinosū cōcedo dico eñ ꝙ non perdit virginitatem qꝛ non renitit̃ delectationi sed quia per opus libidinosū corrumpit̃.

Cōtra sextā cōclusionē

¶ Contra sextā cōclusionē arguitur rōnibus positis in prima questione de virginitate que facte sūt cōtra secūdaz ꝛ quartaz conclusiones simul et signanter illis q̄ sūt a tercia vsqꝫ ad xvii. que sunt numero xv. Decimo sexto sic ꝑ processum Aug. primo de ciuitate cap. xvi. ꝛ multis aliis vera virginitas est virtus aīe ꝛ nō corporis ergo quacūqꝫ mutatione facta in corpore nō perditur virginitas nisi simul fiat mutatio in anima sed in violenter corruptis dissentientib⁹ ꝛ renitentibus vt dictū est non fit mutatio in aīa qꝛ in proposito firmiter et inuiolabiliter perseuerant ergo nullo modo in eis perdit̃ virginitas mētis. Decimoseptimo arguit̃ secūdū eū ibidez nihil factum in corpore alieno pudiciciā eripit q̄zdiu ipsa cōstantissimo aīo retinet̃ sꝫ pudicicia ꝟginis est virginitas ꝛ eā virgo q̄ opprimit̃ cōstantissimo aīo retinet ergo nullo mō tali facto perdit̃ in oppressa virgine ꝟginitas. Ad primā cōcedo ꝯñs vt pz ex cōclusionib⁹. Et ad probationez dico ꝙ dupliciter potest intelligi ꝙ alicui depereat aliquid de sanctitate corporis. vno mō qꝛ nō denominatur ab eadem sanctitate nec scd̃m actuz nec scd̃m habitū nec preparationē animi ꝛ sic non intelligit Aug. quia eñ secundū eum ibidem corpus sanctum fieri dicitur vsu sancte voluntatis quia ergo non est idem act⁹ formaliter nec idē habitus formalit̃ nec potest anim⁹ esse rationabiliter preparat⁹ ad impossibile idē nec corpus eadez sanctitate sanctum dicitur. Aliomodo quia non denominat̃ ab eadē sanctitate nec formaliter nec per equiualentiam et hoc modo dico ꝙ nichil deperit quia sanctitas quam habet violenter oppressa est eadem per equiualentiam respectu premii sanctitatis quā habuit ante oppressionez. Et ob hoc dicit Aug. ꝙ sibi nichil deperit de sanctitate corporis. Ad secundam que non est directe ad propositū concedo ꝙ omne illud quo in virgine exulatur pudicicia sufficit ad perdendum virginitatez mētis. sed de virginitate corporis nego. Ad secūdaz respondebitur cū arguetur contra quandam conclusionem sequentem. Ad terciam nego antecedens et ad probationem dico ꝙ per alienum ꝛ ad probationem concedo ꝙ nulli est imputanda aliena malicia quia nichil imputatur nisi ei cui⁹ culpa sit sed licet non imputetur sibi tamen per illud perdit virginitatez corporis et mentis quia ad amissionem virginitatis corporis sequit̃ amissio virginitatis mentis. Ad quartam dico ꝙ corpus dicitur corrumpi dupliciter vnomodo corruptione vicii et sic intelligit Au. Aliomodo corruptione passionis et sic non intelligit Au. licet eñ corpus non plus illa sanctitate et castitate denominetur qua prius sanctum et castum denominabatur quia non plus denominatur virgineuz nullius tamē vicii propter hoc denominationē suscepit et suscepit denoīationem sanctitatis equiualētis virginitati sicut dictum est. Ad .v. cōcedo dictum lucie et nego minorem. Dico enim ꝙ castitas sibi duplicata fuisset ad coronaz virginitatis Si enim fuisset inuita violata non propter hoc ꝑdidisset premium sue virginitatis in hoc ꝙ nulli delectationi venetee consensisset habuisset etiam aliud premium sue castitatis in hoc ꝙ nulli violētie cecisset sed constantissimum animuz habuisset inter violentiam et oppressionem ipsam de seruanda castitate opprobrium etiam et vilipendium sibi in hac violentia impensū fuisset sibi ad premiū que omnia parata erat pati pro nomine xp̄i. huic tamen opinioni aduersari videtur alex. dicens ꝙ si lucia fuisset inuita violata ipsa mora fuisset motu patientie Et ita per hunc motum fuisset duplicatum premiuz. Quod probat primo sic quia si fuisset inuita violata ipsa corruptione corrūpēte castitatem ergo non fuisset mora motu castitatis. Secundo omnis virtus qua tollerantur aduersa cum tollerandasunt et eis resistitur cum resistendū est: est patientia. Sed lucia aduerse sue violentie restitisset quia aliās nō fuisset inuita corrupta ergo per patientiaz restitisset et non per castitatem maior probatur quia patientia sicut quelibet alia virtus consistit in medio duorū viciorū extremorum sicut liberalitas dat quando dandū est et non dat quando non est dandum: sed nō est possibile assignare extrema illa nisi pati quando patiendum est et resistere quando resistenduz est in hoc autem casu non est patienduz cum coitus non sit tale quid quod ad meliora promoueat igitur ressistentia corruptioni fuisset a virtute patientie. Aliud autem est de sustinentia contumeliarum ꝛ verberum hec eñ ad meliora promouent. et respōdendo ad obiectionem quandam dicit ꝙ Lucia non volebat passionē suā simpliciter sed volebat antequā negaret fidem et poterat esse ꝙ simul. l. in

eodē paruo tempore moueretur motu fidei motu
sapientie et motu castitatis. Contra hanc opinio
nem ad sensum quem videt facere arguo sic Lu-
cia inuita corrupta nō mouetur motu castitatis
ergo castitas Lucie inuite corrupte nō est sibi du
plicata ad coronam: posito q̄ sit inuita corrupta
ꝯña tenet quia illa corona duplex nō datur sc̄dm
opinantem pro castitate sed vna pro castitate: et
alia pro patientia ꝙ non verum dicit Lucia si in-
uitam me violari feceris: castitas michi duplica
bitur ad coronam. ¶Secundo omnis virtus incli
nans nos efficaciter ad delectationē et conserua
tionem alicuius inclinat nos efficaciter ad resi-
stendum omnibus corruptiuis illius et quantum
inclinat ad vnum tantum inclinat ad aliud sed
virginitas per se inclinat ad amorem et conserua
tionem integritatis corporalis ergo inclinat ad
resistendum omnibus corruptiuis eius secundū
iudicium recte rationis ergo inclinat ad resisten
dum violentie et non solum violentie: sed etiam
omnibus que possunt corrumpere sanctum illud
propositum mentis. maior videtur nota per ex-
perientiam. vnusquisqꝫ enī habens aliquā virtu-
tem sentit et experitur se magis inclinatum ad re
sistendum corruptiuis eius quam erat antequā habe-
ret illam virtutem. et quāto perfectius habet eā
tanto magis se inclinatū experitur. Et propter
hoc superius cum agebatur de patientia dictū
est q̄ patientia que habetur in tollerando aliqua
aut resistendo ne opus virtutis alicuius desera-
mus non facit nouū genus virtutis: sed bene fa
cit nouum gradum et nouam speciē sub eodem
genere et pertinet ad gradum perseuerantie ideo
conformiter ad hoc principium et ad verba bea-
te Lucie dico q̄ si beata Lucia fuisset inuita cor-
rupta castitati sue fuisset debita duplex corona
non propter motum alterius virtutis tunc sibi
coniuncte sed propter duplicem motum ipsius
castitatis quorum vno diligebat castitatem et a-
lio resistisset corruptiuis eius et tollerasset pati
enter contumelias et opprobria publice violatio
nis et prostitutionis ne sanctum illud mētis pro
positum de castitate seruanda violasset. Ad pri-
mam rationem opinionis nego ꝯñs si enim fu-
isset violata inuita bene fuisset corrupta corrupti
one corrumpente virginitatem sed non corrum-
pente castitatem quia semper mansisset casta li-
cet nō permansisset virgo et vt dictum est nō ob-
stante q̄ virgo permansisset ad statum virginum
et sibi debitum fuisset premium virginum. Et si di-
catur fuisset in ea corrupta virginitas ergo et casti
tas nego ꝯñam. est enim fallacia ꝯñtis ab inferi
ori ad superius cū distributione superiorum pro
pter negationem inclusam in nomine corruptio-
nis. Ad secundum posita est supra distinctionē
de patientia per quā plane soluitur illa obiectio
Ad sextam nego ꝯñam quia aureola nō tantū
debetur virginibus mente et corpore: sed debetur
etiam his que nunquā sponte virginitatem deseru
erunt sed ipsis dissentientibus et renitentibus eā
amiserunt. Ad septimam concedo ꝯñs et dico q̄
si ante actum neqꝫ post neqꝫ in actu corruptioni
consenserit eodemmodo dicendum est de ea sicut
de violenter corrupta sed sunt alique que dormi
endo opprimuntur que ante actū ipsum consense
runt et venerunt ad locum illum aut viā parauе
runt ad eam vt corrumperentur. sunt vero alique
quas interdum in ipso actu: interdum post actū
delectatio aut alia causa inducit ad consensum
et huiusmodi est beatus Tho. Ad viij. nego ꝯña
qui enī senicia tiranni priuatur oculis aut mani
bus nō potest ꝓmoueri ad ordines sacros in qui
bus tamē multa opera virtutis pōt exequi et mul
tos habitus v̄tutū acquirere: a quibus tamē priua
tur sine culpa sua qr ꝙ virtutis v̄ginitatis v̄fre
quēter dictū ē dicit aliquā dispōnē in corpe quā
vt inexistentem hꝫ pro obiecto suo. ideo cū sine cul-
pa sua pōt priuari hmōi dispositiōe corpis pote
rit etiā sine culpa sua p̄uari v̄tute v̄ginitatis p̄t
tū eam p equiualentiā recupare vt dictū est et q̄tū
ad meritū: et q̄tū ad p̄miū. Ad .ix. ꝯcedo auctē
Ambro. v̄go enī xp̄i et loquit in sensu composito
quia constat q̄ in sensu diuiso falsa sunt que ibi
dicūtur que enim nūc virgo est cras erit meretrix
aliud tamen vult dicere scꝫ q̄ virgo q̄zdiu dissen-
tit corruptioni sue et renitit aut sibi displicet cor
ruptio sua que nunquā placuit licet prostituat nō
tamen fit adultera aut fornicaria aut impudica
quia licet perdat virginitatem formaliter nullā
tū impudicitiam suscipit sed continentie perseue
rat in castitate et de virgine formaliter fit virgo p
equiualentiam. Ad x. dico q̄ nullum polluit alie
na libido quia potest virginitas tam corporis q̄z
mentis auferri sine pollutione. i. sine culpa et pec
cato vt dictum est. Ad xi. concedo totam auctori-
tatem Aug. concedo vlterius q̄ virgo talis non
perdit pudiciciam nec castitatem sicut nec virgo
que desponsata a viro cognoscitur castitatem per
dit seu pudicitiam et tamen perdit virginitatem
virginitas enim potest sine culpa et sine impudi-
cicia perdi sed pudicicia non potest perdi sine im
pudicicia ideo notandus est bene modus loquē-
di Augustini qui cum de virginibus per violen-
tiam corruptis loqueret ita docte et subtiliter vir
ginitatis nomen in nomen pudicitie mutauit et
asserit semper in eis pudicitiam seruari et q̄ nul-
la impudicicia polluunt sed non asserit q̄ rema-
neant virgines q̄ si in aliquo doctore autentiquo
hoc reperiatur exponendum erit de virginitate p
equiualentiam. Ad xij. concedo auctoritatē Hie-
ro. neqꝫ enim virginis corpus per violentiam cor
ruptum maculatur aut polluitur sed castum et
sanctum manet. Ad xiij. concedo q̄ talium et ani
mus et caro immunis est a crimine concedo etiam
q̄ quicquid fit ibi redūdat in culpam facientis et
concedo vlterius q̄ non est ibi turpitudo corru-
ptionis. i. non est ibi corruptio turpis et culpabi-
liter sed magis hoc existimandum est tanquā vul-
nus passionis. Ad xiiij concedo antecedens pro
vtraqꝫ parte et si inferatur ergo non perdit virgi
nitatem nego consequentiam sed bene sequitur q̄
non perdit culpabiliter quia non per actum qui
sit in potestate sua. Ad xv. dico q̄ aliquid dicitur
opprobriosum dupliciter. vnomodo secundū ve
ritatem et sic cōcedo q̄ ealis amissio nichil habet
opprobriosum. Aliomō secundū opinionē et sic

nego. et cū dicit̃ sed amissio virginitatis ꝛc. con cedo de amissione voluntaria sed de violenta nego. aut si videat̃ melius distingue de opprobrio turpi turpitudine culpe et de turpi turpitudine infamie scd̃m ꝙ Apostol⁹ vult ꝙ oportet nos sequi xp̄m per famā ꝛ infamiā ꝛc. Ad .xvi. ɔcedo añs ꝛ ɔñs ꝛ dū dr̃ sed iņviolenter corruptis ꝛc. nego ꝛ dico ꝙ ipsis corruptis nō perseuerant in ꝓposito eodem formaliter et specifice licʒ perseuerent in eodem per equiualentiā. propositum em̄ quod habuerunt ante corruptionē est. quo volebant se perpetuo seruare immunes a corruptione carnis post corruptionē autem hoc propositū est eis impossibile cū īpossibile sit ꝙ nō fuerint corrupte sed propositum earum est ꝙ volunt se perpetuo seruare immunes ab opere libidinoso. Et si dicas ꝙ si corrumpitur ad corruptionem corporis nō est virtus mentis nego consequentiā. hoc enim argumentum facit Augu. de castitate et non de virginitate et concludit de castitate sed non concludit de virginitate quia castitas de cōmuni ratione sua non importat aliquam dispositionem corporis sed potest stare cum integritate et cum corruptione corporis. virginitas autem dicit certam dispositionē corporis sine qua ipsa nō remanet in mente. Ad .xvii. concedo maiorem sed dico ꝙ aliquid tale bene excutit virginitatem ɔcedo etiam minorem ꝓ prima parte: sed nego ꝙ virgo que opprimitur ɔpleta oppressione hoc est corruptis signaculis retineat virginitatem licet bene retinent pudicitiam nec tunc pudicitia sua est virginitas formaliter et nō plus est virgo formaliter nec per consequens excutitur ab ea pudicitia sed excutit̃ virginitas quā non plus retinet constantissimo animo īmo nec retinere potest

Cōtra septimā ɔclōnē

¶ Contra septimam conclusionem arguit̃ primo sic. que violenter corrupte sunt nō debent se sociare aliis virginib⁹ nec consecrari ergo sequitur ꝙ non pertinent ad statum virginum. añs ꝓbatur per auctoritates Hiero. et Leonis adductas in quarta rōne sexte ɔclusionis et ɔfirmatione eius. Scd̃o status virginū nō est aliud q̃ʒ congregatō virginū sed iste ve dictū est nō sunt virgines ergo non pertinēt ad statum v̄ginū. Tertio quorum actus sunt specie differentes ꝛ status. Sed actus virginum et corruptarū per violentiā sunt spē differentes ergo et status. Cōtra secundā partem arguit̃ quia aureola aut debet̃ virginitati v̄tuti aut actui eius. Si primū ḡ ei que est in cōiugio et nundū coiuit sed coire ꝓponit debet̃ aureola qđ falsū est. si motui siue actui ḡ v̄gini que habuit motū fidei et caritatis nunq̄ʒ tñ habuit actū v̄ginitatis debet̃ aureola et sine sic sit nō sequit̃ tamen ꝙ nō debet̃ aureola corrupte per violentiā qr illa nec actum nec habitū virginitatis habet. Si autem dicatur ꝙ ei debet̃ aureola q̃ parata est moueri motu virginitatis et tñ q̃uis nundū motū sit ɔtra sequit̃ ꝙ eadē rōne ei qui habet scientiam p̄dicandi q̃uis nundū p̄dicauerit debet̃ aureola. et similit̃ ei qui paratus est subire martiriū q̃uis de facto nō substineat debet̃ aureola. Ad primā cōtra primā partē rñdeo ꝙ si intelligat̃ ꝙ nō dñe debito p̄cepti aut ꝓhibitionis nego qr se sociando cū aliis nō peccant si intelligat̃ ꝙ non debet de bono consilij cōcedo quia cū deus permisit eas sic opprimi ideo debent dubitare ne in eis fuerit causa demeritoria huius depressionis ꝛ oppressionis aut appetitus laudis ꝓpter virginitatē aut contempt⁹ non virginum aut arrogantis quedā et ideo ꝓpter hoc tenentur se magis deiicere ꝛ humiliare qđ maxīe faciūt si non audeāt se aliis incorruptis copulare. ꝛ ideo consulitur eis ꝙ ꝛ copulatio cū aliis ꝛ consecratio earū fiat ad petitionē et procurationem aliarum q̄ʒ ex seipsis ꝛ hanc humilitatem tangit leo in eadem auctoritate allegata. potest alia causa esse quia debent dubitare ꝛ seipsas examinare si forte delectatio sensualis obtinuerit aliquem consensum voluntatis vel in actu violentie vel post et forte consulitur eis ꝙ nō se audeant sociare aliis vt per hoc admoneantur de examinandis conscientie secretis quia si vllo modo consenserint iam non pertinent ad statum virginum nec sunt aliis virginibus sacris sociandē. Ad secundum dico ꝙ status virginum est dignitas quedam et excellentia consequens personas que sunt in statu illo propter actus virginitatis aut alios eisdem equiualentes ꝙ si diffinitur per congregationem dico ꝙ dicit congregationē virginum formaliter ꝛ virginum per equiualentiam. Ad tertiam nego maiorē sed oportet sic assumere quorū actus sunt specie differentes ꝛ nullo modo equiualentes et status. actus autem virginum et viduarum sunt equiualentes. Ad primam contra secundam partem respondet aliqui ꝙ debetur aureola virgini non degeneranti virgo em̄ vt dicit nullo modo degenerans semper debet appetē omnimodā mundiciā. recitat etiā opinionem ꝙ debetur motui virginitatis existenti in actu vel in habitu. Et consequēter concedit ꝙ vir doctus habens scientiam predicandi ꝛ voluntatem ꝛ non predicat idem solum est quis non mittitur debet habere aureolā. Mihi autem videtur ꝙ aureola debetur propter actum nō quemlibet sed quē comitatur actus exterior ꝛ ideo virgini que habuit ꝓpositum virginitatis ꝛ integritatem seruat et etiam corrupte per violentiā que habuit actum imperatiuum renitentie ꝛ de facto q̄ʒ rum recta ratio dictat renisa debetur aureola non enim videtur mihi ꝙ debeatur premiū sine actu voluntatis ꝛ ideo non apparet mihi ꝙ integritati corporali quam natura tribuit sine quocunq̄ actu seruandi eā debeatur aureola. de predicatore autē ꝛ martire dico ꝙ non debetur eis aureola nisi habeant actum imperatiuum executionis cui nisi sit impeditus sēper respondet act⁹ exterior. De illa autem que iam est in matrimonio dico ꝙ ei non debetur aureola quia q̃uis habeat integritatem corporis ꝛ forte aliquando habuerit propositum virginitatis hoc tamen per coniugium reuocauit ꝛ hoc intelligo regulariter et etiam non debetur aureola que licet sit integra corpore nunq̄ʒ tamen propositū seruande integritatis accepit nec in eo ꝑseuerauit. Sed cōtra hanc solutionē arguit̃ per illud qđ in apocalipsi de innocētibus scribit̃. hi sunt qui cū mulieribus nō sunt coinquinati: virgines enī sunt ꝛ sequūtur

signum quocunq; ierit & eis debetur aureola sive fructus centesimus et cōstat q; nullum actū mentis circa integritatē corporis habuerūt igr. ꝓpter hoc argumentum videt̃ dicere Alex. q; virgini que nō nupsit sed nubere ꝓponit licet sit mēte et corpore virgo: tñ non debetur ei aureola nec fructus centesimus. si vero nō proponat se cogniturum virū vel si nubit inuita tunc sibi debetur q; est reputanda de statu virginū quia inuita est de statu coniugatorū. ista solutio nō michi placet et credo q; exigat̃ actus positiuus circa integritatem. De innocentibus autem dico q; ex largitate christi in cuius odium occidebantur donati sunt munere et p̄mio virginitatis sine quocunq; actu eorum. Contra primā propositionem positaz in responsione ad dubium in resurrectione penitus reintegrabitur corpus mulieris corrupte ergo et inuita recuperari potest: & virginitas corporis recuperari potest. Secundo corruptam mente potest deus reintegrare mente ergo et corruptā corpore. āñcedens probatur per Hieronymū super illud Osee. Sponsabo te michi in sempiternū dicit coniugiū hominē de virgine facit corruptā coniugiu; dei facit de corrupta virginē. Rñdet Alex. dupl'r. vnomō q; corruptā corpore deus reintegrare nō potest. i. se non posse significauit. significauit enim se posse et resuscitare mortuos. mortuos resuscitando: se posse illuminare cecos cecos illuminando. sed nunq̄ legit̃ q; corruptaz reintegrauit. Aliter vt dicit respondet̃ q; corruptam corpore resuscitare pōt de potentia sed non de iusticia sicut potest petrum dānare de potencia sed non de iusticia qr non est consonū iusticie dei. Iste solutiones nō multū mihi placent ideo aliter respondeo cōformiter ad supradicta. Ad primā dico q; duplex est reintegratio quedā est ad signaculorū diuisorū per opus libidinosum vnionem et de illa concedo. Alia est ad virginitatis formalem dignitatem et de illa nego. hec enim exigit primā inter cetera hoc plus sc; q; nunq̄ per opus libidinosum fuerint apta signacula q̄ sit possit deus vel non dubiū est inter doctores. Hiero. eñ videt̃ dicere q; nō deus inquit cum omnia possit non potest tamen virginem suscitare post corruptionē. Gilbertus vero vt dicit Alex. in glosis super Boetium de trinitate dicit q; pōt facere deus q; mundus nunq̄ fuit & ideo hoc sub dubio relinquit idem Alex. quod etiam suo loco reseruamus. preterea argumentum non cōcludit quia quod fiet in resurrectione non fit de potentia create de qua fit mentio in conclusione. Ad secundam respondet Alex. negando antecedens sicut enim inquit aliqua dignitas inerit virgini ex eo q; non fuit corrupta corpore: ita quedā dignitas inerit anime ex eo q; nō fuit corrupta mētaliter et ad illam dignitatem nō potest deus de iusticia eam restituere. Aliter tamen respondeo concedo āñcedens et nego ɔñam quia hoc quod est integrum corpore secundum cōmunē omniū intelligentiam nō solum dicit vnionem signaculorū esse sed etiam semp infuisse sic sc; q; nunq̄ corrupta fuit per opus libidinosū. Sed hoc q̄d est integrum mente dicit propositum firmum integritatis seruande & hoc siue infuerit aliquando contrarium ꝓpositū dum tamē nunc insit huiusmodi integritatis ꝓpositum quia ergo in ea que virgo est corpore proposito impudicitie aut cōiugij potest succedere ꝓpositum penitentie et virginitatis ideo potest corruptis mente etiam per potentiam create reparari quia vero huic quod est fuisse corruptum per opus libidinosum non potest succedere per potentiam create hoc quod est non fuisse corruptum per opus libidinosum ideo corrupta corpore per potentiam create non potest reparari.

Queritur. vtrū virginitas gloriose virginis fuerit inter omnes excellentissima? Arguitur q; non sic virginitas non stat cum matrimonio: sed gloriosa virgo suscepit sacramentum matrimonij & secūdum euangeliū fuit desponsata ioseph ergo ipsa non fuit virgo. In oppositū arguit̃ beata virgo habuit virtutē virginitatis per totā vitā suā: sed oēs virt' quā habuit fuit in ea excellentiores q̄ in ceteris puris hoīb' igitur. Notandū q; quidam heretici voluerunt dicere mariā non fuisse virginem. coniugium enī impedit virginitatē vt dicūt: sed Maria scd'm veritatē euangelicā fuit desponsata ioseph ergo non fuit virgo. Alij vero voluerunt dicere virginitatē marie nō fuisse excellentissimā quia si cum coniugio stet virginitas cū eo non stat virginitatis excellentia qua quis proponit firmiter & viro & omni viri solatio carere. ¶ Sit igitur prima conclusio. Cōiugium vt regulariter et cōmuniter fit repugnat voto virginitatis probatur. quorū ꝓposita sunt repugnātia & ista sunt repugnantes: sed ꝓposita coniugij vt regulariter et cōmuniter fit et castitatis sunt repugnantia: ergo et cōiugiū et virginitas. Maior patet quia huiusmodi propositis sunt actus predictarū virtutū sed sine actib' istis non generantur virtutes iste. igitur minor patet quia propositū virginitatis ē seruare ꝑpetuo integritatē corporis sic q; nūq̄ corrūpatur per op' libidinosū. ꝓpositū vero matrimonij ē dare corp' suū alteri & recipere corp' alteri' ad carnalē copulā quā vterq; ꝓponit. similiter se vel petiturū vel redditurum petēti quia regulariter cōiugunt̃ vt per carnalē cōmixtionem & opus libidinosum ꝓlem ꝓcreent q̄d probat̃ primo per illud August. de bono cōiugali dicens cōiugale est castitas ꝓcreandi & reddēdi debiti carnalis fides. Hec minor satis nota est per experientiā & inde est q; a sacerdote desponsante fiunt oratione ad deū vt det eis potestatem procreandi ꝓlem et enutriendi ad cultū & seruicium ei'. ¶ Secūda cōclusio. Non ē inter coniugiū & perpetuā virginitatem simpliciter et absolute repugnantia probat̃ quorū ꝓposita se simpliciter & absolute cōpatiuntur & stat vt se habitu: sed ꝓposita virginitatis ꝑpetue et coniugij se simpliciter & absolute cōpatiunt̃: igitur. minor patet qr propositū virginitatis perpetue est velle perpetuo seruare integritatem carnis sic q; nunq̄ per opus libidinosū corrumpat̃ ꝓpositū

Prīa ɔclo

Scd'a ɔclo

autem coniugij est mutua datio corporū ad carnalez copulā. Sed hec ꝓposita nō repugnāt. Stat enim ꝙ aliquis proponat nunq̄z vti carnali copula et tamen ꝙ det alteri potestatem corporis sui maxime cum certus est ꝙ alter nunq̄z vtetur potestate sibi data. ¶ Confirmatur quecunq̧ distincta sunt realiter et se habent vt prius et posterius non solum natura sed etiam tempore potest volantas velle vnum nolendo aliud: sed mutua datio corporum et carnalis copula licita sunt realiter distincta: et mutua datio prior est q̄z naturalis copula nō solum natura: sed etiam tempore vt constat: ergo potest quis dare potestatez corporis sui ad carnalem copulam et nolle positiue vsum carnalis copule. Ex hijs arguo sic. Ista ꝯña est bona isti fecerunt mutuam dationem corporum ad carnalem copulam: ergo inter istos est coniugiū sed propositum integritatis perpetuo seruande stat cum mutua datione: ergo stat cum coniugio consequentia tenet q2 secundū regulaz logicorum verissimaz. quicquid stat cum antecedente stat cū cōsequente. Prima pars añcedentis patet per diffinitionem coniugij. Secunda pars satis probata est in proxima deductione de priori et posteriori ex qua deductiōe sic arguitur. Illud propositum nō stat cū mutua datione corporum in carnalē copulā q̄ oppm̄ eius sequitur. ꝯña tenet per regulā logicorum sed oppositum nō sequitur ad huiusmodi mutuam dationem: nō enim sequitur isti fecerunt mutuam dationem ergo nō proponunt perpetuo seruare integritatem cū iamdictum sit ꝙ fecerunt mutuam dationem et tamen nolunt vnq̄z vsum carnalis copule. Ex istis patet ꝙ coniugium et virginitas non repugnant simpliciter et absolute. Et si dicas ꝙ quicunq̧ consentiunt in huiusmodi dationem consentiunt in vsum huius dationis scz in carnali copula. Respondeo ꝙ licet regulariter et cōmuniter vnum nō fiat sine alio: tamen possibile est simpliciter et absolute ista separari propter rationem adductā et maxime cum sit sine iniuria partis cū scz fit de cōsensu partiū aut de consensu eius sub cuius pñte et vtrāq̧ et omniū virtutū ac sacramentoꝝ iura posita sunt scz de cōsensu dei. Scdō possibile ē et interdū ꝯtingit aliquos post cōiugiuz et ante omnem vsuz carnalis copule vouere de mutuo consensu celibem vitā. nam si hoc licet post carnalez copulaz licebit multomagis añ: sed tales sunt cōiugati cuz susceperint verū coniugiū qḋ adhuc indissolutum manet et tamen si sint integri corpe sunt virgines cū habeant propositum ꝑpetue integritatis seruande igr̄. Tertio probatur exemplo beate Cecilie et Valeriani quos ecclesia spōsum et sponsam appellat et tamē constat ꝙ licet cōsensisset in mutuam dationem corporū nō tamen consensisset in carnalem copulam sed dissensit et omnibus modis laborauit apud Valerianū vt vsum carnalis copule abdicaret et virginitatem suam dño cōmendatā illibatam seruaret. ¶ Tertia cōclusio. In beata Vgine simul fuerunt cōiugium et virginitas. qḋ fuerit in ea cōiugiuz ptz ꝑ illud Luc. ij de Joseph vt profiteretur cū Maria despōsata sibi vxore ꝑgnante. ꝙ autē fuerit virgo ꝓbatur primo per Isa. Ecce virgo concipiet et pariet filium. secundo per illud eiusdem ad angeluz. quō fiet istud quoniā virū non cognosco quibus verbis Maria aut sigt̄ ꝑcise ꝙ nunq̄z cognouit virū in ꝑterito: et si sic nō poterat rōnabiliter dubitare quī posset postea virum cognoscere et cōcipere cū non esset sterilis: aut significat ꝙ propositum nunq̄z cognoscere virū et hoc est propositū virginitatis ꝙ nunq̄z legit̄ mutasse et ō ne per hoc crederz se debere discedē a ꝓposito angelus declarauit cōceptionē illā non debere fieri cōmixtione seminū sed fecundissima sancti spiritus operatione et obūbratione virtutis altissimi / spiritus sanctus inquit superueniet in te et virtus altissimi obūbrabit tibi. Hec cōclusio apud virū catholicū nō debet in dubiū reuocari: sed ꝓpter nō catholicos q̄ intellectū sacrarū līarū ad falsas opiniones suas defendēdas cōtorquēt ego aliq̄ testimonia de marie virginitate afferā. Ait sibilla ꝑsica. Ecce bestia conculcaberis et gignetur in orbē terrarū dñs et gremiū virginis erit salus gentiū. Secūdo patet auctoritate sibille libice. ecce dies veniet et illuminabit dñs ꝯdensa tenebrarū et soluetur nexus sinagoge et videbunt regem viuentium et tenebit illum in gremio virgo dña gentium et regnabit in ꝑpetuum et vterus matris eius erit statera cūctorū. Tercio auctoritate delphice sibille hoc expressissime dicētis nascetur ꝓpheta absq̧ matris coitu ex virgine. Quarto. auctoritate chimice sibille in prima facie virginis ascēdet puella facie pulchra capillis ꝓlixa sedēs sup sedē stratā puerum nutriens dās ei ad comedendū ius ꝓpriū. Quinto. auctoritate heritree sibille in vltima etate humiliabitur deus humanabitur proles diuina vnietur humanitati diuinitas iacebit in feno agnus et puellari officio educabitur. Hec ait in alio quodā loco dat testimonium et virginitati et cōiugio marie dicēs. Erit in diebus illis exurget mulier de stirpe hebreorum nomine maria habēs sponsū nomine ioseph et procreabitur ex ea sine cōmixtione viri de spiritu sancto filius dei nomine iesus et ipsa erit virgo ante partū et post partū et alia mulier. Sexto. auctoritate sibille helespōtine de excelso inquit celorum habitaculo prospexit deus humiles suos et nascetur in diebus nouissimis de virgine hebrea in cunabulis terre. Septimo per illud phrigie sibille ex olimpo excelsus veniet et firmabitur consilium in celo et annunciabitur virgo in vallibus desertorum. Octauo. per illud europe sibille veniet ille et transibit montes et colles et latices olimpi regnabit in paupertate et dominabitur in silentio et egredietur de vtero virginis. Nono per illud agripe sibille. Nascetur ex matre vt deus et cōuersabitur vt peccator. nascitur autem vt deus quisquis sine cōcubitu de virgine nascitur. Decimo per illud balaam alienigene cuius sepulcrū constantini et hirene temporibus inuentuz est et in lamina aurea hanc scripturam continuit. xp̄s nascetur de virgine et credo in eū. O sol sub hirene et ꝯstantini tēporibus iterū me videbis. Vndecimo ꝑ illud albumasar ī facie tercia Vginis oritur puella Vgo pulchra atq̧ honesta et munda ꝓlixi capilli et pulchra facie hñs ī manu sua duas spicas et

Tertia conclusio.

ipa sedet supra sedez stratam et mitris puerum et vocant genitos quedā ipsum puerū Jesum et orāt cum ea ibi sedens sup ipsam sedē. Ex quibus infero q in Maria nō repugnauit cōiugio virginitas. Maria eñ decreuerat apud se sine voto sine simplicis mētis diffinitione se ꝑpetuo virginitatē seruaturā. et nihilominus fuit de diuina inspiratione sufficienter instructa q esset datura ꝑtātem sui corporis ipsi Joseph qui tñ huius ꝑtātis vsum nunq̃ esset ab ea exacturus et hoc certissime sciuit Maria. sed in hmōi datiōe ꝑtātis cōsistit cōiugiū in abdicatione aūt vsus virginitas: q̃ virginitas Marie stetit cū eius cōiugio. Nāt vt dicit Sco. per hoc q angelus instruxit Joseph noli timere accipere Mariā vxorē tuā multomagis ꝗst indubitanter cōcludit q ipsa per angelū vel īmediate a deo anteq̃ desponsaret ipsi Joseph fuit certitudinaliter edocta noli timere accipere Joseph virum istū in cōiugē: ecce cū spūssanctus dabit eum custodē et testem virginitatis tue qui tecū pari voto cōtinebit et in multis tibi ad virginitatis tue custodiam cōgruentibus obsequet. Nec mirū est de ista ꝓbabilitate cū quicqd factū ē in Joseph per admonitionē angelicam totū factū est rōne Marie que fuit īmediata ineffabili et mirabili cōceptione vnigeniti filij dei. ꝓbat preterea hanc possibilitatem separandi datiōnē mutuā corporū ad carnalem copulā et vsum carnalis copule. nā vt habetur extra de significatione verborū. exist qui sentit nat reest hodie in sexto li. nō est inutile cōcedere alijs vsum rei eterno dñio: q̃ a simili possibile est cōcedere alicui dñium et potestatē corporis sui ad talem vsum si ꝑtāt eterno tñ sibi vsū qr ab illo nō petetur: nō retinuit tñ corporis sui vsum Maria auctoritate sua: sed certa fuit q spūssanctus illum vsum sibi retineret sic q nunq̃ alius cui ille vsus debebatur exigeret. Ite adultera habet potestatem corporis viri sui qr per matrimoniū fuit sibi data indefectibiliter et tñ nō habet nec habere pōt vsum corporis illius ꝓpter petiū suū: q̃ precedā ꝓhibere pōt perpetuo vsum stante potestate data in matrimonio multo igr magis spūssanctus ꝓpter honestaz causaz. Aliud exemplū dat Sco. dicens q si quis contraxisset sponsalia cuz iuramento et post vouisset virginitatē videretur ei consulendū q consummaret sponsalia contrahendo de facto vt seruaret fidem iuramento et tamen vt seruaret votū statim ante cōsummatiōnē deberet auolare ad religionez: ergo licet isti dare coniugi potestatem sui corporis cōtrahendo vere matrimoniū ratū et tamen cuz intentione nunq̃ dandi vsuz et hoc ex parte sui sine hoc q sciret aliam personam illum vsum peciturum: ergo multo magis deberet sic contrahere si sciret coniugē nunq̃ illum vsum peciturum. ab Al. autem assignantur alique ratiōes q Maria fuit virgo que nō sunt multe efficacie. Una est cuiuscunq ordinis inueniuntur aliqua extrema necesse est vt omnia media inueniri possint. Inuentum est autem q vir natꝰ est de femina corrupta et similiter mulier de viro incorrupto et vir de terra virgine incorrupta: ergo cum restet adhuc quartum membrum scilicet generationi viri de muliere incorrupta oportebat illud impleri. Alia est corruptio non ascendit super incorruptionem: sed Maria ascendit super choros angelorū qui sūt incorrupti ergo maria mansit incorrupta. Ad primā respondet ab aduersarijs fidei multipliciter. Primo q maior est falsa. nā per te nascitur de incorrupta incorruptꝰ scz de maria xp̄s et nascit de corrupta corruptꝰ vt pz in generationibꝰ quotidianis ergo si oportebat media inueniri oporteret de incorrupta nasci corruptā et similiter de corrupta nasci corruptā que nec legunt euenisse nec in futurū expectant. Secundo deficit quia per illud ꝓbari posset q non solū restat aliud quartū mēbrū sed multa alia que nec data sūt nec vnquā dabunt scz generatio femine de femina incorrupta et generatio viri de viro incorrupto. Tercio deficit quia nulla mulier nata est de viro incorrupto tanq̃ de parente et auctore generationis. nā licet eua fuerit ex adam fuit tñ ex eo nō tanq̃ ex patre sed tanq̃ ex materia. Et similiter adam non est natus ex terra incorrupta tanq̃ ex matre: sed tanq̃ ex materia vt constat. Ad aliaz negat maior nā multi cōiugati et corrupti ꝑtingēt ad excellentiorem beatitudinis gradū q̃ multe virgines non eñ sola virginitas est causa meritoria beatitudinis. et vt supra dictū est martiriū est magis meritoriū q̃ virginitas. Quia hec ergo q̄stio potius agitur cōtra infideles q̃ cōtra catholicos lōrōnes hmōi q̃ patenter peccant nō sūt inferende ne pateat irrisioni fidei.

¶ Quarta cōclusio. Marie virginitas inter oīm purarū creaturarū virginitatem fuit excellentissima hoc aūt addidi ꝓpter virginitatem xp̄i q̄ cunctas excellentias ac dignitate trāscendit. ꝓbat cōclusio auctoritate Amb. li. vi. de virginitate ad virgines deo dicatas dicētis. Sit vobis tanq̃ in imagine descripta virginitas et vita Marie de qua velut speculo refulget spēs castitatis et forma virtutis hinc sumatis exempla viuēdi vbi tanq̃ in exemplari magisteria expressa ꝓbitatis qd corrigere qd effingere qd tenere debeatis ostendunt. Ite videm primꝰ discēdi ardor nobilitas est magistri. Quid autē nobilius est dei matre quid splēdidius ea quā splēdor elegit. quid castius ea q̄ corpus dei sine cōtagione corporis generauit. Scd̄o probat p illud eiusdem de pfessione beate virginis. Egregia igr virgo est maria que signū sacre virginitatis extulit et intemerate virginitatis piū xp̄o vexillū erexit. Item p illud eiusdē. O diuicias mariane virginitatis ꝗst olla feruens et quasi nubes pluit in terraz grām xp̄i. Excipite igr virgines sacre huius plantā spiritualē teperamentū flagrantis corporalis vt corporis oēs restringant ardores atq internis mentis vestre hamescās descēdat vnguentū istud marie quo non deliciarū odores sancta maria sed diuine grē spiramēta redolebat. Rōne sic. Virginitas ex perfectissima electione voluntatis ꝓcedens dedicata oībꝰ q̄ eā nata sūt corrūpere et comitata oībus q̄ eaz ꝑfit adiuuare scd̄m gradū ꝑfectissimū temporate h̃ita est excellentissima: sed virginitas marie fuit hmōi: igit. Minor patet ꝓ prima parte quia nulla penitus circūstātia requisita ad ꝑfectissimā electionē volūtatis et

Quarta cōclusio

defuit. scḋa pars pz quia defuit marie peccati fomes ergo virginitas eius fuit destituta omnib⁹ que possunt eam corrumpere qr quicquid potuisset eam corrumpere ex alicuius peccati fomite ꝓcessisset. tercia pars pz quia affuit marie omniuz virtutum abundantia. Secūdo. Deus dedit marie matri sue omnē excellentissimū honorem qui non poneret eā extra limites creature nec alicui alteri sibi collato disconueniret: sed excellentissima post Christum virginitas non ponit mariaz extra limites creature nec disconuenit alicui alteri honori sibi collato: ergo deus donauit eaz tali excellentissima virginitate. Tercio Virginitas cō secrata deo ad generationē dei et hominis est excellentissima cum sit supra naturam rerum q̄ virginitas ordinet ad generationē q̄ si sit totaliter supra naturā et ē bonū opus ⁊ gloriosū sequit̄ q̄ est totaliter diuinum: sed maria cōsecrauit virginitatem suam deo ad generationem dei et hoīs ergo virginitas sua fuit excellentissima. Quarto illa virginitas in cuius cōseruationē certissimaz et obsequium ⁊ consolationem coniugium institutum est: est excellentissima: sed coniugium institutū est in conseruationem certissimā virginitatis marie in obsequiū ⁊ consolationē eius ergo virginitas eius est excellentissima. Maior pz quia coniugium quod regulariter sit est destructiuū virginitatis ergo si aliquod reperiat̄ coniugiuz institutū et ordinatū ad cōseruationē virginitatis oportet dicere q̄ illa sit excellentissima. minor patet quia ideo mariam virginē perpetuaz deus ordinauit despondendam vt vir eius esset custos ⁊ testis virginitatis vt sibi ⁊ nato puero obsequeret̄ et consolationem afferret et ne iudei causā sceuendi in virginem hērent quā virginez nesciebāt. per cōiugium enī celata est iudeis marie virginitas qui quā cōiugio datā sciebāt virginē esse non arbitrabantur. Quinto. Virginitas quā ad generationem sui de⁹ ipse sacrauerat ac dedicauerat fuit oīm excellentissima: sed virginitatez marie ad generationez sui temporalē sibi ipsi deus ab eterno dedicauit ac sacrauit ergo fuit oīm excellentissima. ¶ Contra primā conclusionē. Arguit̄ sic. multi reperiuntur qui sacro coniugio virginitatē vouent, in quibus stat simul cōiugium ⁊ virginitas: sed cōstat q̄ illi hñt cōiugium vt cōmuniter et regulariter sit igitur. Ad hanc rationez concedo ātecedens: pro prima pte ⁊ negatur scḋa. isti enī post votū virginitatis nō hñt coniugiū nisi quā tū ad mutuā potestatē corporū ⁊ non quantū ad vsum hmōi potestatis quia talem vsum per votū virginitatis abdicant vt sic cōiter sit coniugi ipsū fit cum datione hmōi potestatis ⁊ ꝓposito vtendi tali ptāte. q̄ si isti qui vouent virginitatē post cōsūmatū coniugiū habuerint ꝓpositū istius vs⁹. Tunc dico q̄ pro illo tempore habuerunt cōiugium vt communiter fit ⁊ regulariter ⁊ pro illo tempore non habuerunt votum virginitatis. cū autē postea virginitatez vouent tunc non plus remanent in illo primo ꝓposito sed accipiunt ꝓpositū abdicandi vsus ⁊ suscipiunt votuz virginitatis quod est illi cōpossibile ⁊ vero cōiugio. ¶ Contra scḋaz ꝯclusionē. Arguit̄ sic. Consensus in carnalem, cuius dissensu ꝑpetuo in carnalē copulam repugnāt. sed oē verū ꝯiugiū ponit ꝯsensuz in carnalem copulā: et virginitas ꝑpetua ponit ꝑpetuū dissensū ad carnalē copulā igr̄ maior est manifesta et minor ꝓbatur pro prima pte qr coniugiuz est societas maris et femine ad vsum aliquē et nō nisi ad vsum carnalis copule igr̄. Secundo illud includit consensuz in carnalē copulā qḋ ꝓpter vsū carnalis copule principaliter institutū est: sed cōiugium est hmōi igr̄. patz minor per illud quod habet̄ Geñ. scḋo. post formationem Eue ex costa Ade hoc nunc os ex ossib⁹ meis et caro de carne mea hec vocabit̄ virago qm̄ de viro sumpta est. Quobrem relinquet hō patrem suum et matrez et adherebit vxori sue et erunt duo in carne vna sed constat q̄ nō sunt duo in carne vna nisi in carne prolis, q̄ coniugiū principal'r est institutū ꝓpter prolē que nō pōt haberi sine carnali copula. Secūdo ꝓbatur eadē minor per illud qḋ habet̄ ibidem cap. pmo. Crescite et multiplicamini et replete terrā vbi principalem actū et finē coniugij explicauit deus. sed cōstat q̄ nō possunt multiplicari et replere terram nisi per vsum carnalis copule igr̄. Tertio. Si consensus in carnalem copulam nō esset de ratione cōiugij sequeretur q̄ inter duas feminas posset esse verū matrimonium: sed ꝯñs est falsū igr̄. Et ptz ꝯña qr due femine sibi inuicem possunt facere mutuā dationem et corporum et animorū ad dilectionem ⁊ indiuiduā societatem q̄ si hoc sit verū cōiugiū sequitur q̄ inter feminas poterit esse verum cōiugiuz. Quarto si sic sequeret̄ q̄ inter eos qui iam vouerunt virginitatem esset passim recipiendum cōiugium in ecclesia. ꝯñs est falsum igit̄. ꝯña patet quia virginitas nō repugnat coniugio et ex ꝯiugio virgines possent multa emolumenta ⁊ obsequia in hijs q̄ pertinent ad humanam vitam consequi. Quinto. illud nō est veruz coniugium cui deficit vnū de tribus bonis coniugij: sed cōiugio qḋ stat cū virginitate deficit vnuz de tribus bonis coniugij: q̄ tale cōiugium nō est verū coniugium. maior ptz quia in quolibet coniugio reperiuntur tria bona scz fides/ ꝓles/ et sacramentū. minor ptz quia tali deficit bonum ꝓlis. ¶ Confirmatur per illud Augustini de bono coniugali. Decus cōiugale est castimo procreandi et reddendi carnalis debiti fides etc. et per illud eiusdem de ecclesiasticis dogmatib⁹. Bone sunt nuptie. sed causa filiorum et compescende fornicationis obtentu. ¶ Ad primam videtur respondere Guido carmelita negando maiorē. consensus enī in carnalem copulam secundum legem et dissensus scḋm voluntatē diuinaz vt dicit nō ꝯtrariant̄ ⁊ scḋm hoc dicit de gloriosa Maria q̄ ipsa per cōiugiū scḋm legem cōsensit carnali copule scḋz vero voluntatē diuinā cui attestata est per virginitatē dissensit. Contra hanc responsionē Arguit̄ sic. Impossibile est contraria et repugnātia per quecunqz diuersas causas esse simul in eodem. Sed cōsentire in carnalē copulā ⁊ dissentire carnali copule sunt ꝯtraria: q̄ nō est possibile q̄ cum vnū inest ex lege q̄ alterū insit ex voluntate diuina. Maior ptz qr alias sequeret̄ q̄ idem posset esse calidum ⁊ frigidum scḋm eandē ꝑtem

Cōtra pmā cōclusionez

Cōtra scḋaz cōclusionez

Ad rōnē

propter presentiam calefacientis et frigefacientis. Idem etiã per diuersas causas posset simul moueri et quiescere: viuere et mori et multa alia absurda et qua ratione hoc dicitur de contrarijs diceretur etiam de contradictorijs ꝛ ita sicut concedis de Maria ꝙ consensit carnali copule secundum legem coniugij et dissensit secundũ voluntatem dei ita cõcedendũ esset ꝙ fuit virgo scđm voluntatem dei sed secundũ legem nõ fuit virgo et econtra ꝙ fuit coniugata secundum legem: sed non fuit coniugata secundum voluntatem dei. Arist. enĩ cauilis dicentes ꝙ cõtraria nõ possunt simul esse in eodem nõ intendunt hoc cũ additione huius per eandẽ causam. quis enĩ vnquã optinatus est oppositũ sed intendunt ꝙ nec per eandem. nec per diuersas. Ricard⁹ de sancto victore dicit ꝙ coniugiũ non importat cõsensum in carnalem copulã sed importat cõsensũ in indiuiduam societatẽ qua se alter alteri conseruet et nõ neget. carnalis autẽ copula vt dicit nõ pertinet ad rõnem coniugij: sed ad officiũ. Contra hanc opinionem multum apparenter militant rationes que arguendo facte sunt. licet idem Ricardus nitatur multũ dissoluere. Et iterum arguo sic contra eum: quia aut in cõiugio est mutua datio corporum ad carnalem copulam aut nõ. Si sic habetur intentum ꝙ coniugium preter illam dationem mutuã indiuidue societatis includit aliquã aliam dationem concernentẽ copulam carnalem si non ergo virtute coniugij nõ fit alter alteri debitor respectu carnalis copule cum neuter coniugum quicq̃ȝ alteri promiserit de carnali copula. cõsequentia tenet: qꝛ per eum coniugium in rõne sua non includit dationem hmõi respectu carnalis copule ideo aliter dico.

Ad rationes

¶ Ad primã ergo respondeo ꝙ duplex est consensus in carnalem copulam. scȝ consensus in dationem potestatis corporum respectu carnalis copule. Alius est cõsensus in vsum carnalis copule quo scȝ quis vult efficaciter pro loco et tempore vti carnali copula. Et similiter duplex est dissensio. Primus cõsensus est de ratione matrimonij non secundus. primus consensus opponit primo dissensui et scđus secundo. sed non quilibet cuilibet. Et ad probationem nego primã partem assumpti. non enĩ est coniugiũ de rõne sua consensus ad vsum aliquẽ simpliciter sed est cõsensus ad dationẽ potestatis corporũ respectu vsus alicuius. Non põt esse mutua datio potestatis respectu vsus indiuidue societatis cum pposito nunq̃ȝ indiuiduam societatẽ simul habendi puta in hijs qui añ coniugiũ promisissent euolare ad religionem in locis distantissimis post consummatũ coniugium qꝛ vterq; certus esset ꝙ nunq̃ȝ repeterẽt ab eo vsus potestatio date. qđ si concedendũ sit ꝙ coniugiũ sit ad vsuȝ aliquem tunc intelligendũ est de coniugio scđm ꝙ regulariter fit et cõmuniter: aut de vsu mutue dilectionis. Ad scđam cõcedo maiorẽ de cõsensu in carnalem copulã primo mõ: sed nego de cõsensu scđo mõ. Ad pbationem dico ꝙ sunt duo in carne vna per mutuã dationem ptãtis respectu carnalis copule et non per vsum carnalis copule qꝛ alias sequeretur ꝙ nõ essent virtute cõiugij duo in carne vna eã sine omni vsu carnalis copule sit consũmatum coniugium. Ad secundã probationem dico ꝙ per illud. Crescite et multiplicamini non explicat deus aliquid quod pertineret ad rationem coniugij quia tunc sequeretur ꝙ non esset coniugium completum nisi post generationẽ prolis. sed explicauit vsum illius potestatis quã coniuges sibi mutuo tradunt. Et si dicas ista potestas mutua datur ppter istũ vsum: & ppter hunc vsũ principaliter institutũ est coniugiũ. Ad hoc rñdeo ꝙ licet rõ prime institutionis cõiugij fuit proles per vsum hmõi potestatis generanda: tamen nõ oportet ꝙ in quolibȝ particulari qui vtitur coniugio ratio coniugij sit pꝛlo per coitum generanda. Pro quo est aduertendũ ꝙ sicut dictum est primo pro aliquo tempore lex nature obligabat nõ solum multitudinem sed etiã quẽlibet de multitudine potentẽ ad officiũ cõiugij ad cõiugium et hoc ppter necessitatem pcreande et multiplicande pꝛlis pro aliquo vero tẽpore multitudo mansit ad legẽ coniugij et pꝛocreande pꝛlis obligata nec potuisset in ciuili multitudine fieri lex recta contraria huic legi: sed tamen nullus de illa multitudine ex lege obligante sed tñ ex spontanea voluntate coniugiũ subire tenebatur in quo casu vbi poterat fieri sine iniuria partis puta cũ fiebat ex consensu poterat quis subire cõiugiũ sine consensu in vsum siue in officium carnalis copule quia sicut psona illa non erat obligata ad cõiugium ita nec suscepto cõiugio obligata est simpliciter ad vsum carnalis copule cũ accedit consensus partis nisi forte obligatione sopita qđ maxime verum est cum ad id accedit voluntas et determinatio illius a quo et coniugij et omnium sacramentorum iura manauerunt qui potuit ordinare et de facto ordinauit coniugium marie et ioseph ad alium finem q̃ȝ primitus institutum est ꝛ absoluit Mariam vbi alias obligata fuisset ab omni lege thori ꝛ carnalis copule et ita sopiuit obligationem illam mutuam ꝙ non permisit alterum eorum vsum potestatis date ab altero repetere. Et ita simpliciter neganda est maior vniuersaliter intellecta. Ad terciam nego consequentiam quia inter duas feminas aut inter duos masculos non potest esse datio licita mutue potestatis in carnalem copulam. Cum enim quia deus instituit coniugium inter masculum et feminam in hoc veram et propriam materiam coniugij declarans. Ad quartam nego consequentiam. Et ad probationem negatur consequentia quia licet cum coniugio stet virginitas quia tamẽ nemo est certus de perseuerantia in bono opere ideo recipere tales ad coniugium non est aliud q̃ȝ exponere vota sua periculo immo propter fragilitatem humane carnis rarius cõtingeret seruare votum ꝛ frequentius cadere a voto. Ad quintã nego maiorem cõiugio enĩ frequenter deficit fides et multotiens proles. Hec enim duo prima bona non sunt de essentia coniugij. Et ad probationem maioris nego assumptum. Ad confirmationẽ dico ꝙ Augustinus dicit ibi decus et non dicit ratio et loquitur de coniugijs vt cõmuniter et regulariter fiunt que illustrantur ex bono prolis et fi

de debiti reddendi sed tamen sine his est comple ta ratio coniugij sine his dico quo ad vsum licet exigat coniugium mutuam dationem corporum ad bonum prolis et mutuam obligationem de fi de coniugali: sed vt dixi iura istius dationis mu tue et obligationis mutue nunq̃ꝫ repetentur. Et de hoc maria fuit sufficienter certificata: finem autem coniugij Marie decus fuit bonum prolis non per concubitum genite sed ex fecunditate vir ginali quam coniugium sacrum adumbrabat et occultabat operatione sancti spiritus pereate.

Contra terciā ꝯclonē — ¶ Contra terciam conclusionem Arguitur primo ꝙ in Maria non fuit coniugiū in muliere in qua omnia sūt bene ordinata nichil inueniri potest si ne certa et legittima causa: sed in Maria fuerūt omnia ordinatissima ⁊ nulla potest reperiri cau sa coniugij in ea igr. Minor pꝫ quia nō proles qr ad prolem Marie non erat necessarius concubi tus: ergo nec coniugium Non solatium quia ho mo perfectissime virtutis non habet solatium su um extra se sed intra nec vt diabolo celaretur vir ginitas Marie quia eam ita potuit in coniugatā sicut in non coniugata cognoscere nec vt virgini tas eius celaretur iudeis quia ex euangelio vide tur ꝙ iudei cognouerint Mariam esse pregnantē priusq̃ꝫ ioseph eam traduceret sic em̄ habet Ma. primo Cum esset desponsata mater iesu maria io seph antequam conuenirent inuenta est in vtero habens de spiritu sancto. Ioseph aūt vir eius cuꝫ esset iustus et nollet eam traducere voluit occulte dimittere eam. Ex quo loco patet ꝙ in tēpore me dio inter desponsationem quam vt videtur voca mus sponsalia ⁊ traductionem eius in domū per quam sponsa expediebatur viro ⁊ antequam non videtur licitum viro cognoscere mulierem cogni tum est a iudeis ꝙ Maria erat pregnās. Confir matur quia quicqd deus detur ꝙ dicitur fecisse vel impedinisse in Maria mediante coniugio potuit per se ⁊ immediate facere ergo cum coniugiū affe rat suspitionem probabilem corrupte integrita tis sequitur ꝙ melius fecisset sine coniugio q̃ꝫ cuꝫ coniugio. ¶ Secundo. Maria et Joseph non fue runt de eadē tribu: ergo inter Mariā et Joseph non fuit verum coniugiuꝫ. Maior habetur nume rorum vltimo. Minor probatur qr maria erat de tribu leui et ideo cognata elizabeth ioseph autem erat de tribu iuda ⁊ familia dauid. ¶ Tercio Nouē tibus non solum nubere sed etiaꝫ velle nubere dā nabile est vt habetur. xvij. q. prio capit. Sūt quedā que etiam non vouētes sed maria virginitatē vo uerat ⁊ nichil dampnabile vnquam fecit g non con traxit coniugium. ¶ Quarto. Omnis contract⁹ ma trimonialis est obligatorius ad fidem thori scili cet ad reddendum debitum petenti sed maria nō fuit obligata ad hanc fidem thori: ergo maria nō contraxit matrimonium cum ioseph. Minor pro batur qr vel maria erat reddditura debitū ioseph petenti vel non. Si sic erat in ea consensus in vsū carnalis copule. Si non ergo non erat obligata ad fidem coniugij. ¶ Quinto. Quia vel coniu gium Marie erat eiusdem rationis cum coniu gio quod communiter fit et regulariter vel non Si non sequitur ꝙ non saluatur coniugiuꝫ marie nisi propter equiuocationem termini/termino scꝫ accepto in alia significatione q̃ꝫ communiter ac cipiatur. Si sic sequitur ꝙ maria consensit non solum in datione corporis sui sed etiam in vsum carnalis copule et habuit propositum generandi prolem per concubitum quod propositum est in compossibile proposito virginitatis. et patet con sequentia quia vt dictum est supra coniugiuꝫ qd regulariter fit habet huiusmodi propositum.

¶ Ad primam nego secundam partem minoris naꝫ fuit sibi causa rationabilis aut quia erat vni uersale preceptum in lege de matrimonio eo ꝙ in lege erat pro benedictione fecunditas et pro ma ledictione sterilitas aut si non erat vniuersale pre ceptum eo ꝙ Hieremias et iohannes baptista vir gines manserūt verisimile est ꝙ beate virgini fuit diuinum mandatum speciale de contrahendo cum ioseph ⁊ huius mandati multe congruentie sunt. — Ad tertium

Primum ne maria pariens innupta infamaretur. ¶ Se cundo ne partus christi tanq̃ꝫ ex fornicatorio cō cubitu factus vilipenderetur. ¶ Tercio vt ioseph testis esset virginitatis marie et ne ipsa occasio nem haberet mentiendi de sua virginitate quia vt vult ambro. occasionem mentiendi in desponsata habuit desponsata non habuit huic tamē obuiat ꝙ desponsata nundum in coniugem accepta tan tam occasionem mentiendi de sua virginitate ha bet sicut indesponsata et dato adhuc ꝙ fuisset tra ducta in domum ioseph tamen propter triuꝫ mē sium absentiam quibus elisabeth iohannem pe riture affuit et ei obsequuta est hec ratio minus vi goris habere videtur ratio autem illa quaꝫ Am brosius et origenes assignant vt scilicet falle re tur diabolus. De virginitate marie non videtur scoto multi momenti quia non minus videre po test virginitatem desponsate q̃ꝫ non desponsate quia si non vidit eam cum potuerit ex naturali intuitu videre non fuit a deo permissus michi au tem videtur ꝙ multum rationabile fuit eam esse desponsatam nam si non fuisset desponsata vel necessario a matris initio sacramentum incarna tionis cepisset aut fuisset ita vulgatum et publi cum messiam venisse vt iudei nullatenus de ad uentu eius dubitare potuissent quod non expe diebat ad ea misteria futura que pater eterna p̄ destinatione disposuerat se facturum. Cum ergo dicitur ꝙ non proles hoc ego nego imo dico ꝙ p pter prolem factum est marie coniugium nō qui dem vt nasceretur ex concubitu sed vt simul ⁊ de virgine et coniugata nasceretur propter prolem etiam vt ei a nutricio administrarentur que vide rentur administranda. Et cum dicitur ꝙ non so latium negatur et dico ꝙ homo perfectissime vir tutis solatium suum spirituale et intra et extra habet: solatium autem corporale quod in obse quijs et alijs amicicie exterioribus affectibus cō sistit frequenter ab extra habet. Et cum dicitur nec vt virginitas Marie celaret iudeis hoc ego nego. Et ad probationem dico ꝙ solus ioseph eā pregnantem cognouit Hieronimus enim super illud inuenta est dicit non ab vllo inuenta est ni si a ioseph qui pene omnia licētia maritali nouē rat. facere enim potuit deus ꝙ vbi apparebant

etiam exterius signa grauedinis solus ioseph co
gnosceret et vbi etiam iudei cognouissent face
re poterit q nullomodo aduersum eum murmura
rent nec hoc esse contra legem in mentem eorum
veniret. Quid autem ex his fecerit ipse scit. Guido
carmelita aliter sentit et dicit q cum maria cogni
ta est a ioseph habere in vtero iam fuerat tradu
cta in domum ioseph et non solum erat desponsata
sibi sed etiam coniunx et traducere exponit per p
p alare siue manifestare et non pro in domum su
am ducere. Ad hoc inducit multas auctoritates
sacrorum doctorum. Crisostomi qui super illo ver
bo desponsata dicit desponsata et domi habita: et
omelia quarta super iohannem non dicitur an
teq̃z conduceretur in domum sponsi etenim iam
intus erat et quod postea dicit anteq̃z conuenirent
exponit glosa anteq̃z conuenirent ad carnis com
mixtionem et quod sequitur et accepit eam in su
am exponit accepit eam non in domum a qua eam
non eiecerat sed accepit in affectum. Si opposita
oppinio non contradicat dictis sacrorum docto
rum videtur mihi textui euangelii conformior.
Nam apud antiquos nullos reperitur q tradu
cere propalare significet. Sed traducere magis
est proprium signum actus qui dic nuptiarum fit
a sponso cum coniugem a domo principali in do
mum suam deducit et illi qui vtuntur hoc verbo
in hac significatione non habent nisi hunc locum
quo se iuuare possint historia ergo videtur talis
q die annunciationis dominice maria q̃zuis esset
desponsata nundum tamen erat traducta in do
mum ioseph nec erat ab eo adhuc accepta in con
iugem. paulo post profecta in domum elizabeth
cognate sue vt sibi iohannem parituro obseque
retur eti am anteq̃z traduceretur et reciperetur in
coniugem post natiuitatem iohannis et obsequiu
longum exhibitum elizabeth cognouit ioseph ma
riam pregnantem esse et tunc formidauit eam de
sponsatam sibi accipere in coniugem et est hoc q̃d
dicit cum nollet eam traducere id est in coniugem
recipere voluit eam occulte dimittere et hic ei
dem trepidationi sue statim in somniso angelus
occurrit dicens. Joseph fili dauid noli timere ac
cipere mariam coniugem tuam formidabat er
go ioseph et timebat aliquid et hoc erat profecto
id cuius timor aufertur sibi cum dicitur noli ti
mere Mariam coniugem tuam et huic responder
factum quod fecit ioseph timore sublato q̃d expri
mitur cum dicit exurgens autem ioseph a somno fecit
sicut precepit ei angelus domini et accepit coniu
gem suam q sit omnino tenendum sit q iam io
seph acceperat eam in coniugem propter ratio
nem forte quam inducit Crisostomus q sicut in
ea que in domo viri concipit intelligitur conceptio
maritalis sic in ea que extra domum concipit est
subrepta conceptio: tunc mallem terminos magis
proprie exponere et dicerem q Joseph nolebat
traducere Mariam a domo elizabeth in domum
suam nec recipere tanq̃z coniugem suam que ta
men erat vera coniunx sua et inculpata sed ad mo
nitionem angeli traduxit et tanq̃z coniugem ac
cepit. Ad confirmationem concedo antecedens et ne
go consequentiam quia congruentius fecit que dicta sunt

sub vmbra coniugii q̃z per miraculum aut aliqz
modum. Ad secundam respondet Scotus duplici
ter. Primo q illa lex nõ obligabat nisi filias sa
phad ad quas deuoluebatur hereditas et propter
eas facta fuit lex tantum vt habetur numero. vlti.
Maria autem nõ fuit heres. Aliter respondet q
Maria fuit de vtraq̃z tribu et leui et iuda. Ex tri
bu iuda ex parte Joachim patris qui descendit ex
Nathan filio dauid vt patet per Danielem capitu
lo. ix. vbi ponit genealogiam Marie. Ex parte
vero Anne matris sue presumitur fuisse de tribu le
ui vt per ipsam esset Elisabeth cognata Marie.
Ad tertiam concedo de nubentibus secundum communem
legem qui scilicet prestituunt sibi finem coniugii gene
rationem prolis per concubitum: sed de nubentibus
qui certi sunt q nunq̃z repetitur ab eis vsus illius
potestatis q̃z in coniugio alteri tradunt nõ est ve
rum. Ad quartam concedo q contractus matrimo
nialis est obligatorius et cum dicitur scilicet ad redden
dum debitum petenti hoc ego nego: sed ad red
dendum debitum si petatur que propositiones mul
tum differunt quia secunda nõ ponit redditionem
debiti nisi sub conditione. Prima autem absolu
te cum nulla implicetur conditio q si tu habeas
eas pro eodem placet michi dum tamen primam ad
sensum secunde et nõ econtra exponas et nego mi
norem. Et ad probationem dico q Maria nõ erat
reddítura debitum Joseph petenti non quia non esset
obligata ad reddendum si peteret sed quia Joseph
nunq̃z erat petiturus. Ad quintam dico q coniugi
um Marie fuit eiusdem rationis cum coniugio q̃d
communiter et regulariter fit quia essentialia perti
nentia ad rationem coniugii sunt eadem hic et ibi scilicet
mutua traditio potestatis suorum corporum ad car
nalem copulam. Et ad improbationem huius ne
go consequentiam quia propositum generandi prolem per
concubitum licet habeatur communiter et regulariter
a contrahentibus hoc tamen non est de essentia con
iugii: sed de essentia eius est tantum propositum
et consensus in illam mutuam traditionem pote
statis corporum ad carnalem copulam q̃d autem
superadditur vt per concubitum generatur proles hoc
respicit finem coniugii qui est extrinsecus coniugio
et non est de essentia coniugii. Contra secundam par
tem conclusionis eiusdem arguitur et probatur q Ma
ria non fuit virgo. Primo per illud q̃d habetur
Mathei. i. Cum esset desponsata Maria mater
Jesu Joseph anteq̃z conuenirent inuenta est in vte
ro habens de spiritu sancto vbi glosa super illud
anteq̃z conuenirent. exponit anteq̃z conuenirent ad
carnis commixtionem quia aliquando ad carnis com
mixtionem Maria et Joseph conuenerunt ergo nõ
mansit Maria virgo. Secundo arguitur per illud q̃d
habetur eodem capitulo et accepit coniugem suam
et non cognouit eam donec peperit filium suum
primogenitum. ex quo arguitur sic. Joseph non co
gnoscebat eam carnaliter donec peperit quia postq̃z
peperit cognouit eam Tertio sic quia Maria vt ibidem
habetur peperit filium suum primogenitum quia Ma
ria alios peperit quia primus est quem alii sequuntur.
Quarto scriptura nonnullos fratres domini appellat
ergo preter xpm Maria alios peperit. Quinto
si sic sequeretur q christus nõ fuit ex parte Joseph

de pgenie dauid ꝛ per ꝯñā ꝙ nō debuit succedere in regnū dauid quantū fuit ex gñatione sua tēporali. Sed cōsequens videtur contra euangelium Mathei qui Joseph genealogiam refert vt ostendat christum fuisse de genealogia Dauid et regnum Dauid ad ipsuꝫ pertinuisse imo nec per hoc potest ostendi ꝙ in semine Abrahe benedicte sunt omnes gentes. ¶ Ad primū respondeo dupliciter. primo ꝙ cōuenissent non est exponendum de conuentione ad carnalem copulā sed de cōuentione desponsatorū per cōiugium ꝛ per traductionē in domum Joseph. Secundo respōdeo ꝙ si sit recipienda predicta expositio hoc est ad istum sensuꝫ. Maria inuenta est in vtero habens eo tempore quo Joseph sciebat se nō cognouisse eam. Ad secundam nego illaꝫ ꝯñam Joseph nō cognoscebat eam. ꝛc. ergo postq̄ꝫ peperit cognouit eam: nam secunduꝫ logicos ex negatiua nunq̄ꝫ potest per bonam ꝯñam inferri affirmatiua et Hieronimus contra Eluidum probat multipliciter ꝙ hec aduerbia ante: donec: vsqꝫ: negando actum in preterito nō ponunt ipsum in futuro vt patet in illis vsqꝫ ad senectam portabo eos. Jsai. xlv. non cognouerunt sepulchrū moysi vsqꝫ in hodiernum diem Deutro. xxxiiij. Nō dimittam dilectum meum donec introducam eum in domuꝫ Canticorum. iij. et de coruo dicitur Genesis. viij. Nō reuertebatur donec siccaretur aqua. Ex quibus non possunt inferri ergo post senectam non portabo eos: ergo hodierno die cognoscit sepulchrum Moysi ꝙ postq̄ꝫ introduxero eū in domū meam dimittam eum: ergo postq̄ꝫ aqua siccata est reuersus est in archā. Ad terciaꝫ dico ꝙ primogenitus accipitur dupliciter vno modo pro nato anteq̄ꝫ nullus ꝛ hoc modo frequēter accipit in sacra scriptura vt pꝫ in illo ego ex ore altissimi pdij primogenita vbi nomine sapiētie significat filius in diuinis qui solus est genitus. Cum p illud qđ habet in leuitico ꝙ sacerdotibus debent primogenita ꝛ constat ꝙ debentur anteq̄ꝫ alia sint genita etiam si nunq̄ꝫ nascerent. tū etiaꝫ in illo percussit primogenita egipti inter q̄ credendum est multa fuisse vnigenita. Ad quartū dico ꝙ scriptura fratres iesu appellat eos q̄ ex ioseph nati fuerant ex alia coniuge quilꝫ scđꝫ cōmunē appellationē fratres dicebant interdū etiam cognati vocātur in scriptura fratres scđm quēꝫ modū abrahā vocauit loth fratrem genesis. xiij. sarram sororeꝫ genē. xx. Ad quintam dico probabiliter ꝙ quia spiritus sanctus in generatione christi suppleuit actionem ioseph scilicet actionem virtutis seminis quod masculus solet transfundere ideo quicquid dignitatis vel priuilegij habuisset christus si fuisset actione ipsius ioseph genitus habuit idem ipse genitus per actionem spiritus sancti nisi illa dignitas expresse includat hoc quod est esse genitum ex ioseph sicut facit hec denominatio filius ioseph ꝛ inde est ꝙ doctores nō cōcedūt ꝙ christus fuerit filius ioseph ꝛ in euangelio mathei habetur filius vt putabatur ioseph et non filius ioseph. ꝛ propter hāc causam potest esse questio an ex parte Joseph fuerit filius Dauid et an ex parte eiusdem Joseph fuerit de semine dauid

Ad rōnes

Et pōt videri ꝙ non qꝛ non ex parte ioseph est filius dauid aut de semine dauid nisi quia est filius ioseph et de semine ioseph. Sed nec fuit filius ioseph nec de semine ioseph ergo nec fuit ex parte ioseph filius dauid nec de semine dauid. Secundo arguitur ad idem quia si fuit de semine dauid per ioseph fuit de semine dauid per iecomiam qꝛ ioseph descendit a dauid per iecomiam ergo fuit christus de semine iecomie: sed si fuit de semine iecomie non pertinebat ad ipsum regnum: igitur si fuit de semine dauid per ioseph non debebatur sibi regnum saltem secundum ꝙ hoc modo erat de semine dauid. Quod autem non debebatur regnum christo si erat de semine iecomie saltem secundum ꝙ huiusmodi. Probatur per illud quod habetur ihieremie xxij de iecomia. scribe virū istuꝫ sterilem qui in diebus suis non prosperabitur. Nec enim erit de semine eius vir qui sedeat super solium dauid et potestatem habeat vltra in iuda ex quo apparet ꝙ si fuisset de semine iecomie per ioseph ꝙ virtute sue generationis erat regno dauid priuatus. Concedit nicolaus de lira ꝙ non fuit filius ioseph. nec fuit filius dauid ratione ioseph sed ratione marie. Et ad argumentum inductum de genealogia ioseph recitata a ma. respondet ꝙ non recitatur vt per hoc probetur ꝙ ratione ioseph sit ex semine dauid sꝫ vt per hoc ostendatur ꝙ ratione Marie est filius dauid quod probat Maria non poterat nubere nisi alicui de tribu sua ergo si probatum est ꝙ ioseph est de tribu dauid probatum est etiam ꝙ Maria est de tribu dauid et cum constet ex fide christum esse filium marie satis constat eum esse filiū dauid Utrū autem ex vi sue generationis debuerit in regnum succedere non parua questio est et videtur ꝙ non ex parte ioseph quia licet deus suppleuerit actionem Joseph ita ꝙ omnis dignitas ac priuilegiū quod habuisset si fuisset genitus ex ioseph fuit sibi debitum per suppletionem huiusmodi actionis tamen non potuit habere ex vi illius generationis maius priuilegium q̄ꝫ si fuisset ex ioseph genitus sed si fuisset ex ioseph non habuisset ius ad regnū: tum quia ioseph nunq̄ꝫ habuit ius sed fuit particeps maledictionis facte contra semen iecomie sicut nuper allegatum est ex ieremia Tū etiam quia si fuisset natus ex ioseph fuisset de semine iecomie et per consequens aduersus eum cucurrisset maledictio: cum nullibi legatur ab hac maledictione exceptio christi. Ex parte autē Marie patet ꝙ non habuit ius Tū quia maria nunq̄ꝫ habuit ius ad regnum ergo non potuit generando transferre ius regni in alium. qui vellet respōdere iudicio meo dicere posset ꝙ ioseph non solū fuit ex stirpe dauid per iecomiam sed etiam per natham vt patet ex genealogia quam refert Lucas et ex consequenti per ipsū xp̄us habuit ius ad regnū dauid: sed quia hec questio alibi tractāda est ideo pro nunc satis sit.

Utrū habituum et signorum exteriorum moderatio sit actus virginitatis? Arguitur ꝙ non quia cum habitu et signis impudicis stat integri

tas mentis et corporis & hec nō sunt actus virginitatis. In oppositū arguitur auctoritate Cipriani de habitu virginum dicentis. Nec ornari aut placere cuiq̄ nisi dño suo studeant a quo et mercedem virginitatis expectant. Notandū q̄ vt supra patuit inter castitatem et pudicitiaz magna differētia est qz castitas immediate respicit coitū. Pudicitia autem signa quedam exteriora ipsius coitus magis attribuimus pudicitiam coniugatis q̄z virginibus eo q̄ contra pudicitiā coniugate errare possunt tam superabundando in huiōi signis exterioribus q̄z etiam deficiendo eo q̄ aliquando res postulat vt alter alterum excitet et ad honestam oblectationem prouocet: virgines vero tantum modo peccant cōtra pudicitiaz superabundando nisi forte raro. Ideo nō tam patenter in pudicicia virginum saluatur ratio virginitatis moralis sicut impudicitia coniugatarum pudicitia tamen earum michi videtur magna et prestans virtus que consistit in omnimoda reiectione signorum exteriorum venereorum.

Pūa ɔclo ¶ Sit igitur prima cōclusio. virginitas deo per votum sacrata virginem inclinat ad fugiendum habitus illos in quibus aut ratione pompe: aut ratione forme iudicium quoddam apparet libidinis. Probatur primo. virginitas perfecta inclinat ad fugiendū ea per que ipsa faciliter periclitari potest. Sed per huiusmodi habitus faciliter periclitari potest virginitas ergo ipsa inclinat et cē. maior patet quia quantum aliqua virtus inclinat ad actus quibus conseruatur tantum videtur inclinare ad fugiendum actus quibus destruitur. Minor patet quia que talibus habitibus vtuntur iuuenum mentes in se allicit et prouocat eos in flammis et ab his contra sacrum eius votum sollicitatur importune. difficile est autem cōtra tantam importunitatem persistere maxime vbi habentur signa et iudicia animi in vera stabilitate sui ipsius prol ipsi. q̄d innuit Ciprianus epistola qua agit de habitu virginum. Ceterum inquit si tu te studiosius comas et per publicum notabiliter incedas oculos in te iuuentutis illicias suspiria adolescentum post te trahas concupiscēdi libidinem nutrias peccandi fomenta succendas et cē. sequitur excusari non potes quasi mente casta sis et pudica redarguunt te cultus improbi et impudicus ornatus nec computari iam potes inter virgines et puellas christi que sic viuis vt possis adamari. ¶ Secundo virginitas perfecta inclinat ea fugere per que castitas in alijs regulariter periclitatur et deperit quia sicut iustus amat iusticiam in se et in alio et similiter magnanimus et mansuetus ita castus amat eam in se q̄z in alio castitatem. Sed per huiusmodi habitus periclitat castitas in alijs secundū illud. Cipriani quod eodem loco habet: vt et si ipsa non pereas alios tū perdas et velut gladium te et venenum videntibus prebeas ergo virginitas pfecta inclinat ad fugiendū huiōi habitus. Tercio virginitas inclinat fugere ea que non nisi prostitutis et impudicis congruunt sed huiōi ornamenta ac cōpte vestes non nisi prostitutis et impudicis feminis congruunt dicente Cipriano eadē epistola. Ornamentorum ac vestium insignia et lenocinia formarum non nisi prostitutis et impudicis feminis congruunt et nullarum fere preciosior cultus est q̄z quarum pudor vilis est. Probatur etiā eadem minor per illud quod habetur in apocalipsi et venit vnus ex septem angelis habentibus fialas septem et aggressus est me dicens veni ostendam tibi damnationem meretricis magne sedentis super aquas multas cum qua fornicati sunt reges terre et duxit me in spiritu. Et vidi mulierē sedentem super bestiam et mulier illa amicta erat pallio purpureo et coccineo et adornata erat auro et margaritis et lapidibus preciosis ferens poculum aureum in manu sua plenum execrationis et immundicie et fornicationis tocius terre vbi secundum sententiam Cipriani describitur ciuitas meretrix compta pulchrius et ornata et cum ornamentis suis ac propter ipsa potius peritura. Quarto probatur q̄ per huiusmodi ornamenta et vestes periclitetur virginitas per illud ysaie exaltate sunt filie syon et ambulauerunt alto collo et nutu oculorum et incessu pedum trahentes tunicas et pedibus suis incedentes et humiliabit dominus principales filias syon et reuelabit dominus habitum earum et auferet dominus gloriam vestis illarum et ornamenta earum et crines et circulos et lunulas et discriminalia et dextralia et armillas et boronatum et specula et annulos et inaures et serica contexta cum auro et iacincto et erit pro suauitate puluis et pro cingulo reste cingeris et pro ornamento capitis aureo caluitium habebis: quibus verbis secundum sententiam Cipriani ornatus et comptitudo vestium causa esse significatur corrupte virginitatis. hinc inquit corruptas esse virgines hinc a cultu vero et diuino destitisse pronunciat et exaltate ceciderunt tempore turpitudinem feditatemq̄ meruerunt serico et purpura indute christum induere nō possunt. Quinto ille que mentis et corporis integritatem et pulchritudinem deo vt sibi placerent perpetue virginitatis voto sacrauerunt non debent niti vt de eadem pulchritudine hominibus placeant: quia per hoc q̄ sacrata est deo ablata est hominibus. Sed vestis preciosa ornata et compta fit vt placeamus hominibus. per votum autem sacrata est et integritas et pulchritudo virginum deo: igitur. Maior patet per Ciprianum vbi supra dicentem nec ornari aut placere cuiq̄z nisi domino suo studeant a quo et mercedem virginitatis expectant et paulo post hi sunt qui sequuntur agnum quocunq̄ ierit q̄ si christum continentis sequitur et regno dei virginitas destinatur quid est illis cum terreno cultu et cum ornamentis quibus dum hominibus placere gestiunt: dominum offendunt non cogitantes esse predictum: qui hominibus placent confusi sunt quoniam deus nichil fecit eos. Et Paulus ait si hominibus placere vellem christi seruus non essem. Sexto probatur eiusdem Cipriani auctoritate ibidem dicentis. Continentia vero et pudicicia non in sola carnis integritate consistit sed etiam in cultu et ornatu honore pariter et pudore. Sed cōstat q̄ continentia non consistit in cultu et ornatu dis

conuenienti castitati nisi vt eum fugiat: et conue
nienti castitati: nisi vt eum suscipiat: ergo virgini
tas inclinat &c. Septimo virginitas nō solum in
clinat habentem eam ad saluandū integritatem
mentis et corporis. Sed etiam ad hoc q̄ intelli
gatur & credatur esse in eo qui eam habet ita q̄ fa
cit inclinationem circa exteriora talem vt nemo
qui viderit dubitet eam esse virginem et per con
sequens inclinat ad exhibendum exterius ea que
cōsentanea sunt integritati interiori & nō ad infa
mandum tantum bonum cultu corporis. Sed ha
bitu ornatus et comptus qui p̄e se fert iudiciū
quedā libidinis facit vt que virgo est credatur nō
se virgo nec consentit cum interiori integritate
sed infamat bonum virginitatis igitur. maior est
Cipriani ita dicentis. virgo non esse tantum sed
et intelligi debet et credi. Nemo cum virginem
viderit dubitet an virgo sit parem se integritate
in omnibus prestet nec bonum corporis cultus
infamet. Octauo ornatus corporis eo solo fine
laudabilis videtur vt ornata mulier placeat viro
aut quem habet: aut quem querit vt habeat. sed
virgo voto perpetue virginitatis nec virum ha
bet: nec virum querere debet vt habeat igitur.
Hanc rationem facit Ciprianus cum ait. Quid
ornata: quid compta procedit quasi maritum
aut habeat aut querat. Timeat potius placere si
virgo est nec periculum sui appetat que ad meli
ora et diuina se seruat & sequitur que virum non
habent cui placere se simulent integre et pure nō
tantum corpore sed etiam spiritu perseuerant.
Nono exterior cultus cohercendus est in mulie
re. et secundum ecclesiasticam disciplinam mode
randus ergo multo magis in virginibus. conse
quentia probatur quia mulieres excusant cultus
et ornatus suos propter maritū. virgo autē nul
lam cultus sui excusationē & nullam velle causā
hz et cum non possit in alterū diriuare mendaciū
Scda pclo culpe ipsa sola manet in crimine. ¶ Secūda con
clusio perpetue virginitatis perfectus habitus
virginem inclinat vt nec comā nutriat nec depul
chritudine carnis glorietur. Hec conclusio proba
ri potest eisdem rationibus: per hec enim frequē
ter periclitatur mētis & corporis integritas. Proba
tur scdō auctoritate cipriani epistola qua supra
dicentis. Neqz enim fas est virginem ad speciem
sue forme comam nutrire aut de carne aut de eius
pulchritudine gloriari cum nulla sit illis magis
q̄z aduersus carnem colluctatio et vincendi aut
domandi corporis obstinata certatio non decet
enim vt que se carnis concupiscētijs renunciasse
pfitetur in eisdem quibus renunciauerat inueni
atur et sequitur deprehenderis virgo detegeris
Aliud te esse iactas et aliud affectas maculis te
concupiscentie carnalis aspergis cum integrita
te candida sis & pudore. Ex quibus cōcludit ne
minem christianum decet et maxime virginem
non decet claritatem vllā compulsare carnis & ho
norem: sed solum appetere sermonē dei bona in
eternum mansura complecti: aut si in carne sit
gloriandū tunc plane quando in nominis xp̄i
confessione cruciatur quando fortior femina viris
torquentibus inuenitur quando ignes aut cruces

aut ferrum aut bestias patitur vt coronetur illa
sunt carnis preciosa monilia: illa corporis orna
menta meliora. ¶ Tercia conclusio non decet vir Tercia pclo
ginem succis appositis pulchritudinē facici aut
crinium aut corporis ementiri. patz quia hec ex ma
listribus peccatorum et apostatarum angelorum
prodierunt. Illi enim vt ait Ciprianus ꝯdocue
runt oculos circū inducto nigore fucare et genas
mendacio ruboris inficere et mutare adulterinis
coloribus crinem et expugnare omnem oris et ca
pitis veritatem ergo nullas feminas decet hec fa
cere q̄ si nullas decet maxime virgines nō decet.
Aliam rationem addit Ciprianus quia talia fa
cere est temerarie impugnare opus diuinū et vel
le emendare quod fecit ac si male fecisset et mētū
tur vincere sententiam dn̄i dicentis nō potest fa
cere capillū vnū albū et nigrū & post multas ali
as suasiōes ita ꝯcludit virgines certe que se hmōi
artibus cōspersere inter virgines nō putē debere
numerari sed tanq̄z contactas oues & morbidas
pecudes a sancto et puro grege virginitatis ar
ceri ne contagio suo ceteras polluant dum simul
degunt ne perdant alias quecunqz perierunt.
¶ Quarta conclusio non decet virginem simul Quarta ꝯ
cum viris balnea adire. probatur primo que sunt clusio
contra pudicos et sobrios mores q̄ztameunqz li
centiam sibi per negligentiam vsurpauerint non
decent virginem et contra talia virginitatis ha
bitus inclinat. sed hec sunt contra pudicos et so
brios mores igitur. Maior probatur auctorita
te Cipriani Nec illo inquit pretereo qui dum ne
gligentia in vsum veniunt contra pudicos et so
brios mores, licentiā sibi de vsurpatione fecerūt
Minor probatur quia virgines per hunc modū
corpora sua dicata pudori pudicicie ac deo expo
nunt oculis virorum curiosis ad libidinē queeunqz
ea coram viris nudis nudant vident et videntur
turpiter et illecebram vicijs prestant sollicitant et
inmutant viros presentes ad corruptelam et in
iuriā sui. nec excusantur a crimine ob hoc q̄ illuc ve
niunt sola intentione lauandi corporis quia licz
neminem conspiciant impudice a multis tamen
impudice conspiciuntur licet etiam non polluāt
oculos suos turpi oblectatione & impudica dum
tamen oblectant alios ipse polluunt. Secundo
quia tales cum vestibus corporis verecundiam
honorem corporis ac pudorem exuunt et virgini
tatis locus denotandus et quasi contractandus
exhibetur Tercio tales nō habent verecundiaz vir
ginalem ergo tales non habent veram et perfe
ctam virginitatem quia illa perfecta inclinat ad
verecundiam virginalez. Antecedens probatur
quia illa que nuda inuerecundissime versatur in
ter viros cum est vestita multominus est inter vi
ros verecunda et ideo ait Ciprianus iam nunc
considera an cum vestita est verecunda sit inter
viros talis que ad inuerecundiam proficit audē
cia nuditatis. ¶ Quinta conclusio nō decet deo Quīta pclo
sacratas virgines nuptiarum conuiuijs interesse
patz quia in talibus vt in pluribus contingunt
lasciui sermones et impudica colloquia quibus ac
cenditur fomes libidinum Secundo quia virgi
nibus et nuptis vota et studia sunt diuersa: & cum

virginū animus nō sit ad nuptias nō debet eis es
se locus in nuptijs et maxime cū illic nichil vide
ant aut discat quod eas in ꝓposito virginitatis
confirmet ꝓpter quod fit vt que pudica illuc ve-
nit recedat impudica ꝛ licet ꝟgo corpore ꝛ men
te permaneat: oculis ꝛ auribus et lingua minu
it qd habebat scꝫ virtutes castitatis ꝛ pudicie et
que supradiximus. tandē probat Cipri. hoc
modo dicens sic: ꝙ ecclesia frequenter ꝟgines su
as plangit sic ad infames eaꝝ ac detestabiles fa
bulas ingemiscit sic flos oīa virginum extinguit
honor ꝯtinentie ac pudor perit gloria omnis ac
dignitas ꝓfanat sic se expugnans inimicus per
artes suas inserit sic insidijs per occulta fallenti
bus dyabolus obrepit ꝛ dū ornari cultius dum li
berius vagari ꝟgines volūt esse ꝟgines desinūt
furtiuo dedecore corrupte vidue anteꝗꝫ nupte nō
mariti: sed xpi adultere et ꝗꝫ fuerant premijs in
gentibus ꝟgines destinande tam magna suppli
cia ꝓ amissa sunt virginitate sensure: hec ille. Ex
quibus cōcludit ꝙ nec faciē nec ceruicem nec for
mam vel succis vel alijs modis corrūpere debent
ꝙ nō debent ferre in auro: nō armillas: nō mont
lia: nō aureos compedes: nō crines colore fucare
nō cum viris: sed cū feminis lauari: non nuptijs
non cōuiuijs lasciuis interesse quoꝝ periculosa
contagio est. vince inquit vestē que virgo es: vin
ce aurum que carnē vincis et seculū: nō est eius-
dem non posse a minoribus vinci: et imparē mi-
Sexta ꝯcl'o noribus inueniri. ¶ Sexta conclusio. Nō incli-
nat in fugam supradictoꝝ habitus virginitatis
immediate sed mediante actu suo elicito. ꝓbatur
quia fuga horum pertinet ad aliam virtutē puta
vel ad pudicitiā vel ad modestiā vel ad affabi-
litatē. Ad virginitatem autē non ptinet nisi in-
ꝗꝫtum predicta si non fugiantur nata sunt face-
re periclitari virginitatē ꝛ de hoc modo inclinatio
Cōtra pri- nis dictum est supra in multis locis. ¶ Contra
mā ꝯclōnē primam cōclusionē arguitur sic. Omne illud ad
quod inclinat aliqua virtus opponitur alicui qd
est incōpossibile actui illi' virtutis. sed huiusmo
di vestiū ornatū aut comptaꝝ visus non est in
cōpossibilis actui virginitatis cum stet cum illo
visu integritas mentis ꝛ corporis: igit. Secundo
virginitas in virgine non consecrata deo non in-
clinat in predicta: ergo nec virginitas deo perpe
tue sacrata. Cōsequētia tenet qꝛ ista ꝛ illa sūt eius
dē rōis. Et añs ꝓbat qꝛ tali virgini lꝫ se comptā
ꝛ ornatā gerere vt placeat marito quē querit. Ter
cio habituū specie differentiū sunt inclinationes
differentes specie: sed modestia et pudicitia ad
quas pertinent isti actus sunt habitus specie dif-
ferentes: ergo et inclinationes eoꝝ sunt spē diffe
rentes/ et per cōsequēs virginitas nō inclinat ad
actū fugiēdi talia. Quarto. Si sic hoc iō esset qꝛ
virgo debet soli deo placere ꝛ non hominibus sꝫ
hoc est falsum igitur. Maior patet ex vna ratōe
superius adducta ex auctoritate Cipri. Minor
probatur. Tum primo quia simul placere possu-
mus deo et hominibus eꝫ cōplacentia respectu
vnius non inferat displicentiā respectu alterius
iustus enim faciendo iusticiam simul placet deo
et hominibus. Tum secūdo quia cōplacere homi-
nib' i pulchritudine forme nullibi inuenit a deo
prohibitum: ergo in hac re complacere homini-
bus non infert displicere deo. Quinto. multe ta-
les virgines nobiles sunt et diuicijs affluentes: ꝙ
licet eis ratione nobilitatis et diuiciarum ormil
lis in auribus monilib' et alijs preciosis ornamē
tis vti. Consequentia tenet quia postquam deus
voluit eas talia possidere voluit etiaꝫ eas eisdem
vti. Sexto. Quia tales ita faciendo aut peccant
aut non. si nō sequit ꝙ ad fugam horꝫ non incli
nat virginitas. Nec potest dici ꝙ peccent quia si
peccant hoc maxime est quia se exponunt pericu
lo: sed hoc non quia periculū cui se exponunt nō
est confundens ꝛ obruens sed tantum circundās.
Septimo. Licet vxori ita se ornare et comptam
gerere vt pulchritudo sua placeat tam suo viro ꝗꝫ
alijs sed virgo non magis prohibet placere ho-
minibus ꝗꝫ vxor alijs a viro suo: ergo licet virgi
ni ita se ornatā et comptam gerere vt placeat ho
minibus. Octauo. Placere hominibus in pul-
chritudine et velle ꝙ homines iudicent eam pul
chram nichil penitus malicie includit. ergo vir-
ginitas perpetua non inclinat in oppositum hu-
ius. Antecedens patet quia in hoc nec iniusticia
est nec imprudentia nec timiditas aut audacia
nec intemperantia. ¶ Ad primam nego maiorē. Responsio ad obiectio nes.
Uirtus enim non inclinat tantum in fugaꝫ actuū
incompossibilium actui suo: sed etiam inclinat in
fugam actuum vel rerum inducentium ad actus
oppositos actui suo sicut conuiuere luxuriosis nō
opponitur formaliter actui castitatis/ castitas ta
men inclinat mediante actu suo elicito fugere cō
uictum luxuriosum et auditum sermonum turpi
um/ quia hec inducunt et inclinant et impetū fa-
ciunt ad actus oppositos actibus castitatis. Ad
secundam nego consequentiam quia enim querit
maritum licet sibi aliquid et expedit quod non li
cet ei que deo perpetuam virginitatem sacrauit.
Et ad probationem consequentie nego assumptū
Uirginitas enim sacrata deo habet multa pro ob
iectis que non habet alia virginitas scilicet circū
stantiam perpetuitatis/ abnegationem coniugij/
et votum aut promissionem factā deo. Ad terciā
concedo maiorem et minorem et conclusionem ꝓ
mi[m]a et nego secundum consequens cum conse-
quentia. nisi intelligatur de inclinatione imme-
diate facta ab habitu de qua concedo consequēs
de inclinatione autē facta ab habitu mediante ꝓ
prio actu elicito nego consequentiā et consequēs
Ad quartam concedo minorem de debito cōgrui
tatis et nego minorem quia placendo in pulchri
tudine sua hominibus periculum est ne virgini-
tas eius pereat et deo displiceat et hoc videtur te
tigisse Cipri. cum ait. Nunc quanta ignorantia
tui est animi. quanta dementia id velle quod et
nocuerit semper ꝛ noceat ꝛ putare vt inde ipsa nō
pereas. Unde alios perisse cognoscas. Ad primā
probationem minoris concedo assumptum. sed
ꝙ dico vbi placendo hominibus periculū est ne
deo displicere incipiamus licet vtriꝗꝫ placere pos
simus et forte liceat tamen non expedit. Ad secū
dam probationem concedo antecedens et conse-
quens nec enim dico ꝙ illa placentia sit peccatū

mortale: sed q̄ in fugam eius tanq̄ in aliquid periculosuz virginitati virginitas inclinat. Ad quintam concedo āñcedens ⁊ nego ɔñam Cipri. vtere (inquit ille) diuitijs ad res salutares: et ad bonas artes. vtere ad illa que deus precepit diuitem te sentiant pauperes/ locupletem sentiant indigentes/ patrimonia tua deo feneris. christuz ciba vt virginitatis perferre gloriam liceat: vt ad domini venire premia cōtingat multis precibus exora et alia multa. Et ad ꝓbationē nego assumptum. Nam et vocē homini deus dedit vt habet Cipri. et tamen non sunt idcirco amatoris cantanda aut turpia: et ferrum esse ad culturā terre deus voluit: nec homicidia sūt idcirco: nec q̄ thura et ignem deus instituit sacrificandum est idolis. Aliter tñ posset rñderi q̄ licet sed non expedit. Ad sextam dico q̄ aliquando peccant vt cuz hec faciunt voluntate nimiuz inordinata placendi hominibus et vt ab eis sollicitentur et amore sui capiantur: licet etiam non intendant eis rogantibus consentire: aut temptationi succumbere. Et cum dr̄ si nō peccent sequit̄ q̄ ad fugam ⁊c̄. nego ɔñam et causa est iaz satis dicta quia q̄zuis hec licerent nec peccetur faciendo tamē propter periculum non expediunt secunduz illud Apos. Omnia licent sed non omnia expediunt. Et cum probatur q̄ nō peccent quia ⁊c̄. Dico q̄ illa non est causa: sed inordinatum placendi desiderium. Ad septimam concedo maiorem pro prima parte scilz pro illa qua dicitur vt placeat viro sed nego pro secunda scilicz qua dicitur et vt placeat alijs. Videtur enim expedire vt se moderate et inter terminos modestie ornet vt placeat viro: sed non vt placeat alijs. Et nego minorem quia cū virgo se et corpus suum deuouit deo sicut vxorata se et corpus suum marito deuouit. ideo sic placere deo sibi expedit vt non placeat hominibus. Preterea est idem modus in muliere quo placeat viro et alijs hominibus: sed non est idem modus quo virgo placeat deo et hominibus qr placet deo amando et seruando integritatez mentis et corporis ⁊ fugiendo ea que huic integritati afferunt periculum. Eodem autem habitu et ornatu mulier viro et alijs placet neq̧ sibi tantuz imminet periculum quia habet virum qui ardorem concupiscentie maritali officio extingat.

¶ Ad octauaz dico primo q̄ illud videtur includere aliquid malitie siue culpe et criminis et huiusmodi actionez virginuz appellat Cipri. culpā et crimen in eadem epistola cum ait. q̄ si illi petrus scz et paulus mulieres admonent cohercendas et ad ecclesiasticam disciplinaz religiosa obseruatione moderandas que excusare cultus suos soleant per maritum: q̄zto id magis obseruare virginem fas est cui nulla ornatus sui competat venia nec diriuari in alterum possit mendacium culpe: sed sola ipsa remaneat in crimine. Ecce vbi cultum et ornatum appellat Cipria. culpam et crimen qd̄ verum est vbi desideriuz ostentationis pulchritudinis est ita inordinatum q̄ notabiliter excedit medium pudicitie: aut modestie aut affabilitatis aut alterius virtutis circa humanam conuersationē existentis aut scd̄m q̄ accedit ad inordinatū appetitum glorie. His autem seclusis non videtur dicere malitiam sed tantum dissuadetur a doctoribus propter periculum quod imminet per eam virginitati. eodez modo pene argui posset contra alias conclusiones et solui nisi q̄ in aliquib⁹ diceretur non licere quod hic dicimus nō expedire Ratio aūt opposi tum soluta est.

Utrum viduitas sit

virtus? Arguitur q̄ non quia circa vnam materiam non est nisi vna virtus: sed circa materiam venereorum est virt⁹ virginitas: ergo viduitas non est virtus. In oppm̄ Argui. Oīs castitas est virtus: sed viduitas est castitas: ergo viduitas est virtus. ¶ Notandū est q̄ viduitas accipitur tripliciter. Uno modo pro proposito perpetue continentie in ea que cuz corrupta sit est tamē a lege viri soluta ⁊ dicitur perpetue cōtinentie ad differentiam viduitatis temporanee de qua statim dicetur. Dicitur in ea que corrupta est ad differentiam virginitatis/ dicitur ⁊ a lege viri soluta ad differentiam castitatis coniugalis Aliomō accipitur pro ꝓposito temporanee cōtinentie in ea que cū corrupta sit/ est tñ a lege viri soluta sicut eñ est duplex propositū integritatis ita et cōtinentie vel celibat⁹. Tercio mō accipitur viduitas pro carentia ⁊ destitutione ab omni solatio humano, ita q̄ q̄zuis aliqua sit que habeat virū: quia tñ est pauper et impotens ⁊ caret opibus et amicis talis q̄ztuz ad indigentiam auxilij inter viduas numeratur ⁊ eum iubet dn̄s viduas sublevare et eas ijs qui in potestate sunt cōmendat: hoc viduarū genus cum alijs cōprehendit hoc modo accepisse viduam videtur glosa super psal. cxxxi. Vidua est omnis anima que intelligit se desertā omni auxilio nisi soli⁹ dei. he tamen non pertinent ad statum viduitatis scd̄m q̄ eius distinctio ex diuersis gradibus castitatis sumitur. ¶ Prima conclusio. Viduitas non dicit carentiam filiorum nepotū et familie. ꝓbatur quia aliqua que virum habuit post obitū viri habens firmū propositum abstinendi perpetuo a venereis recte rationi cōsonum est casta et non castitate cōiugali quia viro caret nec castitate virginali quia corrupta est: ergo viduali ⁊ tamē non caret omnino filijs nepotibus ⁊ familia ergo viduitas nō dicit carentiam ⁊c̄. ¶ Secunda cōclusio. Et si vidua sit aliqua que nunq̄z sacrabile cōnubiuz sortita est: nulla tñ ad viduitatis statum pertinet nisi q̄ sic corpore corrupta est vt virgo esse desierit. prima pars pz qr multe corripiūtur sine sacramētali cōiugio dēt ergo aliqua talis q̄ tacta diuinit⁹ ꝑpetue cōtinentie ꝓpositum assumat sicut legitur de magdalena ⁊ de maria egipciaca: constat q̄ castitatis huius non est virginitas nec castitas cōiugalis: ergo viduitas: lz tñ hec nō sit cōis appellatio: sed eas tñ vulgares viduas appellāt q̄ sūt legitimū cōiugiū sortite/ id vidua que derelicta est vocat̄. Scd̄a ps ptz quia que non est corrupta ptinet ad statum virginum ¶ Tercia cōclusio. Per hoc q̄ aliqua ad scd̄as aut tercias nuptias transijt si derelicta est non

Tripl'r accipit viduitas

Pria ꝯclo

Scda ꝯclo

Tercia ꝯclo

impeditur a statu viduitatis. Probatur vt precedentes quia talis cum assumit continentie perpetue propositum non est de statu virginum aut coniugatarum ergo ptinet ad statum viduarum. Probatur etiam auctoritate Am. dicentis Neque vero si que in secundas aut tercias nuptias transierit quas vtique apostolica non dampnant precepta quasi fructu pudoris emissiori rursus soluta fuerit a viro ab effectu viduitatis arceatur habebit illa quidem meritum castitatis: sed probatior erit que alterius non fuerit experta coniugium in illa enim studium eminet castitatis: huic vero aut senectus aut pudor modestie fecisse videtur nubendi huius tamen sententie vltima pars intelligenda est ceteris paribus. Contingit enim quod vna vidua contenta sit primis nuptiis et altera non propter amorem castitatis precise ita quod in eis cetera que facere possunt ad secundo et tercio contrahendum sunt paria et in hoc veritatem habet sententia Am. contingit vero aliquando quod cetera sunt imparia. Possibile est enim quod que non contraxit nisi semel multo diucius fuit cum illo vnico coniuge quam alia fuerit cum tribus contingit interdum quod in primo fuit multa impotentia reddendi debitum coniugis quod illa que abstinet a secundis hoc facit non propter amorem castitatis sed propter amorem liberorum quos ex primo suscepit contingit quod vna reperit secundas nuptias sibi et liberis multum oportunas et conuenientes. alia autem econtra/ contingere preterea possunt multe alie circumstantie propter quas impeditur ne ex nuptiarum multitudine inferri possit maior diminutio castitatis ideo in talibus nec faciliter iudicandum neque sunt leuiter regule generales ponende. ¶ Quarta conclusio. Et si deuotio orandi sedulitas ieiunia et pietatis opera veram viduitatem et adiuuent et tanquam signa quedam incident non sunt tamen ista de vere viduitatis essentia/ probatur prima pars auctoritate Am. li. de virginitate. Vidua predicetur vnius viri vxor etatis quoque iam probata precessum vidua religione/ et effeta iam corpore: cuius diuersorium in templo/ colloquium in prece/ vita in ieiunio/ que diebus noctibusque temporibus indefesse deuotionis ardet obsequio cum corporis cognoscent senectutem pietatis tamen nesciet etatem. Deuotio enim vtilis est viduitati conseruande. Nam per hoc quod amatur deus et colitur deseritur mundi voluptas que in venereis est maxima et per quod frequenter deum et celestia cogitantur a cogitatione carnalium voluptatum salubriter auertimur quia cogitatione nihil magis obest castitatem sequi volentibus. deuotio ergo est causa conseruande et augmentande castitatis vidualis et eiusdem iudicium satis vehemens cum sit iudicium conuersionis mentis in deum et auersionis a carnalibus voluptatibus. ¶ Orandi sedulitas etiam viduitatem adiuuat per remotionem eorum que impediunt eam aut corruptiua sunt eius adiuuat eam per modum meriti. precum enim et orationum instantia meremur vt deus in nobis castitatem vidualem et conseruet et augeat si et tamen precibus et orationibus vacare debet vidua et filios nepotes et familiam si quos habet non negligat. Et ideo ait Apos. prima ad thimotheum. v. si que vidua filios aut nepotes habet discat primum domum suam regere et mutuam vicem reddere parentibus hoc enim acceptum est coram deo quod autem vere vidua est et desolata speret in deum et instet obsecrationibus et orationibus die ac nocte. Ieiunia etiam vidualem castitatem adiuuant inquantum per eam maceratum corpus subiugatum rationis potentie non aduersatur: non rebellat. sed continentie legem perfert minus moleste. comessationes enim castitatem destruunt et corrumpunt. Et ideo Pau. i. ad Thimo. v. vidua que in deliciis est viuens mortua est et Hieroni. in quadam epistola. O filia si Apos. corpus suum in seruitutem redegit ne cum aliis predicat ipse reprobus efficeretur quomodo tu iuuencula adhuc in iuuentutis feruore postea dapibus et vino plena poteris esse de castitate secura. Eandem autem vim habent in corpore senectus et debilitas virium quam ieiunia immo maiorem. et ob hoc vult Am. quod vidua que probatur et laudetur ac si iam nichil dubitetur de castitate eius sit effeta corpore: antiqua etate. et longo etatis processu probata. Vult preterea quod diuersorium eius sit in templo propter tria. Primo quia templum est locus orationis et domus dei ideo frequentatio templi signum est amoris in deum. Secundo quia locus ille est minime aptus libidini: ideo vidua quanto magis locum illum frequentat tanto se magis a pruritu libidinis elongat. Tercio quia que diuersorium habet in templo fugit conuersationem hominum et mulierum qua conuersatione nihil est castitati periculosius. Et ideo Hiero. ad Eustra. Nolo habeas consortium matronarum. nolo ad nobilium accedas domos: nolo te frequenter videri et contempno esse quod noluisti. In conuersatione humana contingit audire et loqui frequentissime ea que parum congruunt castitati. Pietatis autem opera sunt merita respectu castitatis seruande et augende. et ideo in hec omnia inclinat habitus viduitatis mediante actu suo elicito et ipsa tanquam effectus quasi causam castitatem indicant et representant. ¶ Secunda pars probatur. quia proposito in aliqua contempta et a viri lege soluta solo proposito firmo perpetue continentie propter deum et si quod de aliis nihil proponat ipsa est casta castitate viduali que predicta non sunt de ratione et essentia castitatis vidualis. Antecedens probatur vt supra talis est casta et non castitate virginali aut coniugali ergo viduali.

¶ Quinta conclusio. Castitas vidualis est virtus multum excellens. Probatur omnis habitus electiuus in medietate consistens recta ratione determinata circa bonum difficile et excellens est virtus excellens: sed castitas vidualis est huiusmodi igitur. Minor patet pro vltima parte quia est circa reiectionem et abdicationem venereorum actuum que est opus difficile et multum excellens cum rationabiliter fit quod in medietate consistat. Patet quia contingit quod recta ratio aliquando dictat propter aliquas circunstantias quod est vacandum coniugio et tunc si non vacaret peccaret deficiendo. aliquando vero dictat non esse vacandum propter multa que ad hoc sapientem mouerent et tunc si vacaret paccaret superabundando contingit vero quod aliquando recta ratio dictat non esse malum indulgere coniugio: nec esse etiam malum sed magnum et excellens bonum perpetuam continentiam conseruare. Castitas autem vidualis inclinat vt nos medium inter hec extrema sequamur et perpetue continentie pro-

positum assumamus eā recta ratio nullomō dictat indulgendum esse cōiugio. ¶ Sexta conclusio. Castitas vidualis est a castitate virginali et coniugali specie distincta. pbata est ista conclusio superius et ostensa ex obiectis specifica distinctio. ¶ Septima cōclusio. Castitas vidualis est castitate virginali minus excellens. probat quicquid perfectionis reperitur in castitate viduali illud reperitur in castitate virginali et cū hoc aliquid aliud: ḡ castitas virginalis est perfectior. antecedens patz quia in viduali castitate reperitur propositum perpetue continentie et hoc idem reperitur in castitate virginali: et preterea in virginali reperitur propositum perpetue incorruptionis quod non reperitur in castitate viduali. Secundo si sint due incorrupte quarū vna ꝓponat firmiter perpetuam incorruptionem et alia proponat nubere sed nunq̄z transire ad secūdas nuptias immo proponat perpetuā continentiā post mortem mariti quem iudicio medicorū aut alio modo sit post paucos annos moriturū. cōstat ꝙ propositum p̄me est multo pfectius q̄z propositum scđe: et tamen ꝓpositū secunde continet virtualiter ꝓpositum viduitatis lz forte nō ita absolutū sicut in vidua iam a lege viri soluta. Tercio castitas in vidua q̄ transiuit ad secundas nuptias ceteris paribꝰ nō est ita perfecta sicut illa que nō trāsiuit ad scđas nec castitas in ea q̄ trāsiuit ad tertias nuptias ē ita pfecta sic in ea q̄ nō trāsiuit ad tertias ḡ castitas ī ea q̄ nullomō transiit ad nuptias & in qua semper perdurauit ꝓpositum integritatis est multo pfectior q̄z castitas in illa que transiuit ad nuptias qualis est vidua. Quarto cohibere se a coitu scđm dictamen recte rationis est laudabile ḡ magis se cohibere a coitu est magis laudabile & maxime: sed virginitas totaliter et maxime cohibet a coitu: ergo ipsa est perfectissima castitas et per consequens est perfectior castitate viduali. In hac autem cōclusione non intendo comparare viduam ad virginem secundum merita personarum: sed secundū altitudinem & dignitatem statuum. Non dubito enim multas viduas virgines nonnullas excessisse in merito sicut Maria magdalena et egipciaca: sed iste excessus nō ꝓuenit ratione dignitatis status sed ratione meritorū personaliū et dico ꝓbabiliter ꝙ si magdalena et egipciaca cū meritis illis magnis personalibus habuissent statū virginitatis fuissent excellentioris & altioris meriti q̄z fuit.

Cōtra primā ꝯclōnez

¶ Contra primam conclusionem arguitur sic. Que nepotes/filios/ parentes/ et familiam habet illa non est desolata: sed vera vidua desolata est et ab omni humano auxilio destituta igitur. Minor probatur per glosam super illud pri. ad Thimoteum quinto. Que autem vere sunt vidue et desolate sperent in domino et insistent obsecrationibus nocte et die dicentem Apos. ibi diffinit veram viduam ergo de ratione vere viduitatis est desolatio a mundi auxilio: spes in deum et orationis frequentia et hoc etiam ibidem dicit quedam glosa. ¶ Ad hoc dico ꝙ vidua scđm ꝓprietatem & vsum nominis eam significat que destituta est solatio non quolibz sed viri ꝙ si sit aliqua que omni prorsus humano solatio destituta sit illa non dicitur vidua absolute sed cum adiectione aliqua vt vere vidua/aut omnimode vidua et ideo in eodem loco Apos. prīo viduā appellauit que habebat familiā & filios & parētes postea autez illaz que omnino destituta esset humano solatio vere viduam appellauit talis autem dicitur vere vidua tam veritate desolationis humane q̄z veritate eorum ad que inclinat in vere desolata viduitatis virtus mediante actu suo elicito scz ad spem in domino et orationis instantiam/ hec autem vera viduitas non facit statum scđm ꝙ vera viduitas sed p̄cise scđm ꝙ viduitas. Nos autē hic loquimur de viduitate scđm ꝙ est nomen status & hoc modo intelligēda est glosa ꝙ si nō placeat ista solutio potest negari glosa illa & dici ꝙ non cōsonat textui. De intentione autē Apos. est videt ꝙ vera vidua dicat illa q̄ humano destituta est solatio & non includit in ratione sua spem in dño nec orationis istātiaz sed hortatur Apos. vetas viduas ad hmōi actus tanq̄z ad actus consentaneos proprijs actibus viduitatis et maxīe que circunstantiaz habet omnimode desolatiōis.

Contra terciā ꝯclōnē

¶ Contra terciam cōclusionez Arguitur auctoritate Ambro. li. de virginitate dicētis. vidua predicetur vnius viri vxor & effeta corpore &c. ergo illa sola in statu esse viduitatis dicenda esse q̄ fuit vnius viri vxor. Scđo. Illa in qua sunt certissima argumēta incōtinentie in nullo est statu castitatis: sed in vidua que transiuit ad scđas aut tercias nuptias sunt certissima argumenta incōtinentie ergo talis in nullo est statu castitatis. Maior patet quia status castitatis est incōtinentie incōpossibilis. Minor pz quia nō fit transitus ad secundas nuptias vt volunt doctores nisi causa incontinentie. Tercio. Non potest qui ad secundas et tercias nuptias transiuit ꝓmoueri ad sacros ordines ergo nec pōt talis ad statū viduitatis recipi.

Responsio

¶ Ad primā dico ꝙ ambrosius nō ostendit ibi q̄ sit vidua nec differentiaz eius a non vidua per illa verba ostēdit sed vult monstrare q̄ sit vidua ab omnibus sectae laudāda de cuiꝰ scilicet castitate iam ita cōstet, vt dubitari nō possit.

Responsio

¶ Ad secundam nego minorē et ad probationem prio respondeo negando assūptū scđo respōdeo negādo ꝯñaz quia licet in ea fuerit incontinētia cū ad secūdas nuptias transiuit tñ hmōi incontinētia potest esse sufficienter emendata & loco eius subinductus amor castitatis & ideo q̄zuis cōsideret transisse ad scđas aut tercias nuptias fuerit signū & argumentū incōtinentie que influis cū trāsibat non sequit propter hoc ꝙ sit argumentū incontinentie que iam insit. Possibile est autem et frequenter cōtingit vt que fuit incōtinens iam casta sit & continens. Ad terciā concedo antecedens et nego ꝯñam quia ordo sacramentum est & non virtus Viduitas autez virtus est et non sacramentum.

Cōtra septimā ꝯclōnez

¶ Contra septimā conclusionē Arguit auctoritate Am. li. prīo de viduitate dicentis. ꝓpe modū non inferioris virtutis est abstinere a coniugio qđ aliqñ delectauit q̄z cōiugij delectamenta nescire in vtroq; fortes vt eas cōiugij nō peniteat eū fidem seruent et cōiugalia oblectamenta

non eligens ne videuentur infirme que sibi adesse non possunt. Confirmat. in viduis est duplex virtus. Una est quia preteritis oblectamentis non trahuntur. Alia est quia etiam defuncto seruant thori fidem: sed in virginibus nō est nisi vna virtus qua scilicet non trahuntur venereis oblectamentis igitur. Secundo continentia viduarum est difficilior q̄z virginum ergo et excellentior. Antecedens probat quia experti coitum plus accenduntur in libidinem q̄z nō experti propter memoriam delectationis vt habet Aristo. in lib. de animalibus ergo viduis que coitum experte sunt difficilius est continere q̄z virginibus. ¶ Confirmatur quia videmus per experientiam q̄ iuuencule que etiam per violentiam corruptam sunt nō possunt ex continere ꝛ in libidinem spontanee ruunt que si non fuissent corrupte sine pena et molestia virginitatem suam vsq̄ ad honestum connubium conseruassent. sed hoc nō est nisi quia experte coitu magis accenduntur in libidinem igitur. ¶ Ad primum

Responsio

respondeo q̄ Am. non negat viduitatem esse inferiorem virginitate: sed bene dicit eam non esse multum inferiorem vt satis patz ex littera ꝛ in hoc bene dicit quia inter virginitatem et viduitatem nullus est gradus castitatis medius. ¶ Ad confirmationem dico q̄ vnica virtus virginitatis transcendit perfectione illas duas virtutes que ponuntur in viduitate. De fide autem coniugii dico q̄ nulla est ex vi sacramenti matrimonii respectu defuncti quia secundum Apost. mulier viro mortuo soluta est a lege viri: sed si ex spontanea voluntate fidem quam vi sacramenti viuo debuit ꝛ amorem extendat in mortuum bene agit et in hoc laudanda est. ¶ Ad secundum. quicquid sit de antecedente quia secundum diuersas circunstantias aliter et aliter dicendum esset. Negatur consequentia quia licet castitas vidualis ex difficultate sortiatur excellentiam multa tamen sunt in castitate virginali propter que maiorem habet excellentiam: puta perpetua integritas tam mentis q̄z corporis argumentum autem ex difficultate sumptum nichil concludit nisi ceteris paribus. Ad probationem antecedentis respondeo q̄ si concludat non concludit nisi de vidua que adhuc est in flore etatis et que est viuide complexionis et forte adhuc de tali non semper valet consequentia: quia sicut experta est delectationem coitus per quam allicitur ita experta est magnam turbationem rei familiaris coniugalis dominationem viri que aliquando et sepe dura est et multiplices occupationes et sollicitudines que eam cum erat sub lege viri angebant a quibus etiam distrahitur in nuptiis. ¶ Ad confirmationem dico q̄ quamuis in multis concludat verum: tamen hoc non videtur esse propter experimentum delectationis veneree quia illa vt videtur multum est tenuis ꝛ debilis in muliere cum primo corrumpitur: sed hoc magis videtur contingere propter ablationem et excussionem pudoris virginei qui virginem ne tentationi et importunitati eam sollicitantium consentiat retrahebat: eo vero excusso paruus tentatio sufficit vt succumbat. Ratio ante oppositum soluta est frequenter in multis locis.

Utrum ad statum

viduitatis exigatur votum? Arguitur q̄ sic per illud Apost. Vidua eligatur non minus lx. annorum vbi dicit sanctus q̄ eligitur ad velum vel ad plationem inter deo dicatas feminas ergo ad statum viduitatis votum exigitur. In oppositum est diffinitio nominis q̄ nullo modo votum includit. Notandum est q̄ viduitas est attributum certis personis conueniens aliquando vero est attributum conditionis tantum / aliquando conditionis et fortune / aliquando vero conditionis et virtutis: ꝛ aliquando conditionis fortune ꝛ virtutis. Quando est attributum conditionis tantum tunc significat eam que cum corrupta sit destituta est viri solatio quia caret viro. Secundo dicitur vidua que cum corrupta sit tamen et viri ꝛ auxilii temporalis solatio destituta est. Tercio dicitur vidua que cum corrupta sit ꝛ a lege viri soluta propositum perpetue castitatis suscepit. Quarto modo dicitur q̄ cum corrupta sit a lege viri ꝛ a cura temporali soluta ꝛ omni humano solatio destituta suscepit propositum perpetue castitatis et hec est quam vere viduam appellat Apos. hoc autem agimus de viduis vt est nomen conditionis et virtutis q̄ sub se continet viduam quarto modo dictam. ¶ Prima conclusio. Viduitatis propositum in multis voto firmatum est probatur quia sunt alique vidue q̄ velantur sed videtur q̄ tunc tales in susceptione velit publice deo castitatem promittunt igitur. Secundo omne opus supererogationis ꝛ consilii potest voto firmari sed viduitas est opus supererogationis ꝛ consilii ergo potest voto firmari. Tercio probatur per Apos. dicentem. adolescentiores viduas deuita cum enim luxuriate fuerint in christo cum nubere voluerint habentes damnationem quia primam fidem irritam fecerunt vbi glosa primam id est votum. Quarto per illud eiusdem glose Vouentibus virginitatem vel viduitatem nō solum nubere sed etiam velle nubere damnabile est. Quinto. super illud Apos iam etiam quedam conuerse sunt retro post sathanam dicit glo. post votum. ¶ Secunda conclusio. continentie votum non pertinet de necessitate ad viduitatis statum probatur votum non pertinet ad virginitatis statum ergo nec ad statum viduitatis. secundo. ponatur aliqua vidua que habeat in se propositum firmum perpetue continentie ꝛ in eo perpetuam vitam perseueret. Arguo sic. ista non pertinet ad statum coniugalem quia viro caret nec ad statum virgineum quia corrupta est ꝛ pertinet ad aliquem statum castitatis ergo pertinet ad statum viduitatis. ¶ Tercia conclusio. rationem viduitatis vt est nomen status hec sola tria integrant corruptio solutio a coniugio ꝛ perpetue continentie propositum. ¶ Patet quia cuicunq̄ hec tria conueniunt ei conuenit viduitas cui vero hec tria vel duo vel vnum horum defuerit ei viduitas deest. ¶ Quarta conclusio nō sunt ad votum viduitatis recipiende nisi ille que continentie perpetuo seruande legitima argumenta dederint. probatur primo auctoritate Apos. dicentis. Adolescentiores viduas deuita per quod innuit. Apos. eas nō esse faciliter ad votum viduitatis recipiendas Secundo per illud eiusdem Apos. Volo iuniores nubere q̄ ex-

Prima conclusio

Secunda conclusio

Tertia conclusio

Tria de ratione viduitatis

Quarta conclusio

ponens Am. dicit. Vicine est lapsibus adolescentia qz variarum est cupiditatum feruore calentia inflāmata etatis bonisqz doctoris est materiaz arcere peccati. pma eniz institutionis disciplina est culpam auertere. secunda virtutez infundere. tertia qz videtur secundum A pos qz vidua que suscipitur ad votum nō debet esse minus qz .lx. annorum et ob hoc iuniores adolescentiores nō esse recipiendas ad votum et iuniores vult nuptijs indulgere. Quarto probat auctoritate Am. li. de virginitate vbi respondet ijs qui reprehendunt euz qz virgines velabat nō satis mature etatis ita dicentis. plerisqz maturioris etatis virgines esse velandas volunt necqz ego ab imo sacerdotalis cautionis esse deberet vt non temere hoc faciat spectet plane spectet etatem sacerdos. sed fidei vel pudoris spectet maturitatez verecundie: examinet grauitatem virtutis: morū senectā: pudicitie annos: animos castitatis: tamen deinde sit matris custodia tuta comitum sobria sedulitas. si hec presto sunt nō deesse virgini longeua etas: si desunt puella tam moribus qz annis. Ex his arguo sic hec omnia sunt certa testimonia ꝯseruande continentie: sed hec omnia spectanda sunt in vidua igitur minor patet quia sunt spectanda in virgine que nunqz experta est delectationes venereas: ergo multomagis in vidua. Contra secundam conclusionem argui posset omnibus auctoritatibus ad primam conclusionem adductis. Secūdo status ille non habet fructum in celo nisi sit ꝓpter deū: sed viduitas nō est ꝓpter deū nisi sit firmata voto ergo nec fructum habet in celo. Ad primā respondeo qz omnes ille auctoritates bñ concludūt qz in aliquibus est viduitas voto firmata. sed nō concludunt qz non sit viduitas nisi que voto firmata est. Ad secundam nego minorem possumus enim multa propter deum operari ex quibus et premium et fructuz recipimus que tamen

Contra tertiaz ꝯclonē non firmauimus voto. Contra tertiam conclusionez arguitur sic. volo qz sit aliqua viduata marito que apud se nundum diffiniuit vtrum maritum subibit aut in viduitate manebit et ita in bona castitate perseuerat per quinqz vel sex annos. arguo sic castitas huius non est virginalis quia corrupta est nec coniugalis quia nec maritū habet: nec habere adhuc proposuit ergo est vidualis. Ad hanc rationem respondeo qz castitas huius ad nullum statum pertinet cū nullus pertineat ad statum nisi ex deliberatione et proposito mentis sicut illa que moritur virgo: nō proposuit tamen permanere in virginitate nec accipere maritum nec ad statum virginitatis nec ad statum coniugalem pertinet.

De castitate cōiugali

De castitate cōiugali querit vtrum actus reddendi debitum sit actus castitatis coniugalis. Arguitur nō omnis castitas cōsistit in abstinentia a concubitu sed redditio debiti cōsistit in concubitu igr. redditio debiti nō est opus castitatis In oppositū arguit qz secundū Aristo. iij. ethi. temperantia cōsistit in gaudere delectationibus quibus oportz et nō gaudere quibus nō oportet. Notandum qz per castitatem cōiugalem ego intelligo castitatē illaz ad quā quis obligatur vt obligatione precepti legis vel obligatione moralis honestatis ex vi statꝰ suscepti. Constat aūt qz vterqz coniugū ex vi status cōiugalis obligatur ad fidem thori fides aūt thori cōiugalis in duobus cōsistit scz in nō cōieando se alteri qz coniugi et in cōicādo se coniugi petenti debitū. Tūc sit prima cōclusio cōcubitus cōiugis cū non suo aut cum non sua est actus castitatis cōiugali oppositus Ista ꝯclusio nulli est dubia et probabitur cuz agetur de adulterio. Secūda cōclusio non reddere debitū coniugi petēti cū reddere tenetur est actus castitati cōiugali oppositus. ꝓbatur nō velle cibis cū necessitas exigit est actus tēperantie oppositus ergo etiaz nō vti concubitu cū quis tenetur vti est actus castitati cōiugali oppositꝰ aīs ē notū quia est actus insensibilitatis vt vult Aris. in scda et i tercio ethi. Scdo talis omissio est actꝰ viciosus circa materiam venereorū ad cuius opposituū tenetur ita omittēs ex vi status cōiugalis suscepti ergo est actꝰ castitati cōiugali oppositus cōsequētia ista tenet ex diffinitione castitatis coniugalis. Tercia conclusio nō reddere debitum quō vel qū vel vbi tenet nō reddere non est actꝰ castitati coniugali oppositus. probat oīs actus castitati coniugali oppositus est malus: sed talis non redditio debiti nō est mala sed bona igitur. dixi aūt vbi puta si peteretur debitum in publico vel in loco sacro dixi qū puta si vir debitū a muliere impregnata peteret si die pasche pro tēpore pro quo esset eucaristiam susceptura aut si peteret eum esset eminentissimū periculū fetus existētis in vtero aut cum esset periculum lepre in prole cōcipienda. dixi quō puta si in vase nō debito aut si eo modo quo ꝓbabiliter impediret generatio. Quarta cōclusio in predictis circunstantijs non quelibet redditio debiti est actus cōiugali castitati oppositus. patet quia alique sūt tales circunstantie in quibus obligatio coniugum ad non reddendū debitum non ꝓuenit ex vi status cōiugalis sed ꝓuenit ex sola honestate morali nec reperitur in eis aliqua specialis prohibitio circa coniuges. patet de circūstantia vasis indebiti de circunstantia loci sacri et publici et de circunstantia temporis in quibus prohibetur a concubitu non solum coniuges sed etiam non coniuges ita scilicet qz solutus cum soluta illis modis concumbens peccat contra duplicem obligationem et habet duo peccata aut formalr aut per equiualentiam. Si autē esset aliqua talis circunstantia que esset prohibita solis coniugibus aut si esset ex ratione moralis honestatis etiam alijs prohibita inueniretur tamen cum hoc specialis prohibitio coniugibus tunc reddere debitū cum tali circunstantia esset actus castitati coniugali oppositus verbi gratia coniuges ex vi coniugij obligantur ad studiuz procreande prolis ideo si esset aliquis modus cōcubendi quo alter cōiugū redderetur īpotēs aut notabiliter difficultaret ad ꝓlificationē aut quo ex ītētiōe certa alter vellet īpedire generationē ꝓlis. tūc dico qz nō redditio debiti esset

Fides autē thori ī duobus ꝯsistit.

Prīa ꝯclō

Scda ꝯclō

Tertia conclusio.

Qrta ꝯclō

opus castitatis cõiugalis et redditio debiti cum tali modo: vel circumstantia esset actus castitati coniugali oppositus. Similiter si esset aliqua cõstellatio que secundum iudicium peritorũ astrologorũ esset talis ꝙ mulier tempore eius cuz viro concũbens redderet sterilis et vir vellet ꝯcũbere vt ppetuo mulierem suã sterilez faceret tunc hoc sciens mulier reddẽdo debitũ nõ facit opus castitatis coniugalis: sed facit actũ ꝯtrariuz castitati coniugali. eodem mõ dicendũ esset de loco. eodez mõ etiã dicendũ esset si vir vellet accedere ad vxorem aut ecõtra alterius eorum membro certo vnguento inuncto qḋ esse sterilitatẽ inducturũ. Nõ dico tñ ꝙ coniunx nõ tenet reddere debitũ quoties cunq; verisimile est ꝙ ex illo concubitu aut ratione modi aut rõne loci aut ob aliã circunstantiam nõ gñabitur ꝓles qr tunc muliere ꝑgnante neuter coniugũ teneret debitũ reddere qḋ falsuz est et postea ꝓbabit. sꝫ dico ꝙ si vir mõ vel loco vl tempore illis intendere sciat vel ꝑpetuã sterilitatem inducere vel conceptionẽ iam factã impedire ita ꝙ loco illo vel tempore vel mõ vtitur vt gñationem iam factaz impediat tunc mulier nõ tenetur debitũ reddere imo tenetur non reddere.

Dubium. ¶ Utrũ autem teneret nõ reddere qñ nititur maritus ex aliqua circunstantia impedire generationem faciendaz. videt ꝙ tenet reddere qr ꝗuis maritus intendat impedimentũ conceptionis tñ nõ obstante illa intentione maritus nõ petit nisi qḋ suum est et mulier reddendo nõ cõsequit notabile detrimentũ. debet ꝗ reddere et reddendo ad amorem suũ ita inducere vl suadere possit sibi desiderium prolis. si tamen esset ꝓbabile mulieri ꝙ differendo redditionez debiti sequeretur cõcubitus sine tali circunstantia et qui aptus esset generationi tunc nõ videtur malum ꝙ aut simulatione egritudinis aut sub pretextu alicuius honeste occasionis ipsa debiti redditionem differret. verbi gratia scit maritus ꝙ ipse vino et epulis ingurgitatus est ineptus generationi prolis hoc ergo habet de consuetudine vt cũ est sic ingurgitatus vult accedere ad vxorem ne proles ex cõcubitu generet mulier si posset differre debet quousq; vini et epularũ pro parte facta sit digestio hanc tñ dilationem nõ debet facere in forma negationis debiti sed sub pretextu alicui⁹ honeste cause ꝛ maxime si experta sit ꝙ cũ consueuit sibi sic petenti reddere ipse nolit reddere mulieri petenti pro tẽpore pro quo ipse est in dispositione apta generationi.

Quita ꝯclo ¶ Quinta conclusio. Concubitus omnis coniugalis in eo qui ex modo aut tempore aut loco intendit impedire ne inde generet proles est actus castitati coniugali oppositus. probatur finis principalis coniugii est proles ergo concubitus coniugum qui habet finem contrarium huic est impudicitia cõiugalis ergo omnis talis est oppositus ꝛc. ꝯña tenet quia ex lege coniugii tenetur non nolle illuz finem. Secundo probatur. nam diuino iudicio hoc declaratum est in Onan Gene. xxxviii qui delectatus nimium in Thamar vxore ne ipsa impregnaret: et forte minueretur pulchritudo eius aut voluptas in eius concubitu decresceret fundebat semen in terram ex certa intentione. ¶ Sexta conclusio concubitus coniugum ad procreationez prolis vbi quando ꝛ secundum ꝙ oportet factus est castitatis coniugalis actus. Probatur talis actus est actus temperantie et non circa materiam ciborum et potuum sed circa materiam venereorum ergo est actus castitatis. Antecedens probatur quia est actus alicuius virtutis ꝛ non videt cui⁹ virtutis sit nisi temperantie vt patet inducendo circa singula igitur. Secundo omnis actus bonus medius inter insensibilitatem ꝛ impudicitiã coniugalem tanq̃ꝫ inter vicia extrema est actus castitatis sed huiusmodi concubitus est actus bonus et laudabilis cum fiat propter conseruationem speciei medius inter sensibilitatem siue inter defectum concubendi et inter impudicitiam siue inter supabundantiã concubitus coniugalis ergo est actus castitatis coniugalis Tercio castitas coniugalis non dicit omnimodam abiectionem concubitus vt constat quia tunc nullus coniugatus haberet castitatem coniugalem ergo castitas coniugalis importat cessationem ab actu cũ recta ratio dictat esse abstinendum: et delectationem in actu quando recta ratio dictat esse actui

Sexta ꝯclo

vacandum. ¶ Septima conclusio non omnis concubitus coniugum non causa prolis generande factus est actus castitati coniugali opposit⁹. probatur primo non omnis talis concubitus est illicitus immo aliquis est licitus igitur. Antecedens patet quia aliquis talis fit causa sanitatis corporalis aliquis fit causa fornicationis vitande aliquis fit causa reddẽdi debiti aliquis fit causa serenitatis mentis: interdum enim contingit ꝙ desiderium libidinis est ita vehemens et ita conturbat mentem ꝙ vix homo est compos sui neq; potest se ad aliquid faciendum applicare cum ergo nullo iure vsus sue mulieris que data est sibi solacii ꝛ remedii causa sit sibi ꝓhibitus ꝛ maxime cum vtendo ea neq; vxori neq; cuicunq; proximo neq; legi afferat iniuriaz est satis extraneũ ꝙ superiores cause non faciant cõcubitum cuz cõiuge licitũ et inculpabilẽ.

Septima ꝯclusio.

¶ Octaua ꝯclusio aliquis est concubitus cõiugalis illicitus qui non ẽ castitati cõiugali oppositus probatur aliquis est talis illicitus qui non est prohibitus ex lege coniugali sed est prohibitus aut ex dictamine rõnis siue ex bono moralis honestatis aut ex aliqua lege humana aut diuina puta cõcubitus qui est cõtra honestatem cõcubitus quo quis impeditur a cura familie aut quo egritudo verisimiliter incurritur sicut cõtingit in multis tales ergo sunt illiciti: quia tamẽ culpe ratio nõ reperitur in eis ex vi legis cõiugalis ideo actus tales non sunt oppositi castitati cõiugali.

Octaua cõclusio.

Questio. ¶ Sed quęret quis actus coniugalis est petiñ ꝛ qs nõ? Rñdetur cõiter ꝙ aliquãdo cõiuges ꝯmiscentur causa ꝓlis procreande: ꝛ tũc act⁹ eorũ nõ est peccatũ qḋ intellige suppositis aliis circũstantiis. aliqñ vero causa reddẽdi debiti quod fit cum alter eorũ petit sibi reddi debitum ꝛ tunc etiaz nullum est peccatum in reddente debitũ vt doctores communiter exponunt. sed addo ꝙ ceteris circunstantiis constantibus neq; etiã est petiñ in petẽte: vbi grã si qs ꝓbabi

liter dubitet q̃ vxor sua nollit sibi reddere ipse potest petere nõ causa exsatiande voluptatis sed causa reddendi debiti: ast si vxor recusauerit sibi reddere debitũ vt compellat a iudice reddere potest petere debitũ. ea em̃ causa vt ponat in possessionem sue vxoris. Similr potest cõtingere de nouiter vxoratis post bñdictionem nuptialez cũ timet probabiliter ne aliqui añ carnalem copulam nitantur inducere vxorem ad religionẽ. Tertio causa fornicationis vitande et tunc dicunt q̃ ibi est peccatũ veniale. Quarto causa exsatiande libidinis et tunc vt dicunt est pctm̃ mortale. Ista opinio pro duobus dictis primis est vera sed nõ videtur michi rõnabilis pro duobus postremis: nec consona sententie Apostoli nec Augu. quamuis se videant auctoritate eius iuuare. ¶ Pro eius declaratione sit nona cõclusio. cognoscẽs vxorẽ loco/tempore/et mõ debitis: precise causa fornicationis vitande nõ peccat. probat ponat casus q̃ quis qui nouiter vxorem duxit/aliqua necessitate cogente cõiecturus sit cum quadã cum qua cõsuetudinẽ habuit cõnubendi añ coniugiũ iste refugit et odit fornicationẽ et vult vxori sue seruare fidez quã ei debet ex vi cõiugij. timet tñ q̃ si tempore colloquij efferueat in eo concupiscentia q̃ faciliter suadebit ab alis ad cõcubitũ vt igit extinguat in eo cõcupiscentia accedit ad vxorem propriã vt extincta cõcupiscentia securus sit a periculo fornicationis videt mihi q̃ iste prudẽter facit oĩbus circunstantijs pẽsatis et q̃ si iret ad sacerdotem suũ aut ad quẽuis alium sapientem virum et necessitatem cõicationis cum alia muliere et fragilitatem suã et reliquias preteriti amoris exponeret daretur sibi idem consilium. Preterea si quis videret vxorem suam in simili periculo fornicationis vt eam a tali periculo erueret posset rationabiliter ab ea petere debitum ergo vt eruer a se idem fornicationis periculũ potest etiam petere debitum. Tercio causa egritudinis vitãde aut etiam periculi probabiliter imminentis potest quis rem vxoriam petere ergo multo magis causa vitande fornicationis. consequentia tenet quia egritudo spiritualis est mlto maior q̃ corporalis. Quarto probat auctoritate Au. libro de ecclesiasticis dogmatib' capitulo. xxxv. dicentis bone sũt nuptie sed causa filiorũ et conpescende fornicationis obtentu ¶ Probat quinto post pctm̃ institutuz fuit matrimoniũ sacramẽtũ ad officium et ad remediũ: remediũ aũt est ne quis igne cõcupiscẽtie exustus in fornicationẽ incideret ergo sine quacũ culpa potest quis vti in cõiugio actu coniugali in remediũ cõtra fornicationem et per ɔsequens qui vtitur cõcubitu cum vxore precise causa fornicationis vitande nõ peccat. Antecedens probat per Aug. sup genesis libro. ix. humane nãque infirmitas perpendens ruinam turpitudinis excipit honestate nuptiarum vt q̃ sanis poterat esse officium sit egrotis remediũ et hugo li. i. de sacramẽtis pte viij. hz sacramẽtũ cõiugij duplicẽ hz institutionẽ vnã añ peccatũ aliã post pctm̃ añ peccatũ nõ fuit institutuz ad remedium sed solum ad sacramẽtũ et officium Sexto, pbat auctoritate Isid. libro scdo ethicorum officiorũ

Nona pclo

Satramentum mrimoniũ ad duo institutum.

dicentis tribus de causis ducitur vxor: causa prolis secundum id gen. crescite et multiplicamini: causa adiutorij secundum illud non est bonum esse hominem solum faciamus ei adiutorium simile sibi. causa continentie secundum illud apostoli propter fornicationem autem vnusquisq̃ suam vxorem habeat sed constat q̃ non est coniugium in remedium fornicationis nisi propter concubitum cum vxore quo expleto ardor concupiscentie extinguitur ergo sine peccato licet vti concubitu propter fornicationem vitandam. Septimo licet vti cibo delectabili gustu propter fornicationem vitandam pro tempore etiam pro quo non apparet aliqua necessitas aut congruitas nutriendi corporis ergo multo magis licet vti concubitu coniugali propter eundem finem. consequẽtia tenet quia coniugium secundum apostolum et sacros doctores ad vitandam fornicationem specialiter institutum est. Octauo si concubitus coniugalis propter solam fornicationem vitandam factus est culpabilis hoc est aut quia finis est malus aut quis non est per tale medium acquirendus aut propter aliam circunstantiam maiũ positam aut propter aliquam bonam deficientez nõ propter tercium aut quartum quia supponuntur omnes alie circunstantie bone inesse et male deesse neq̃ propter primum quia cum fornicatio sit mala vitare eam est bonum et laudabile: neq̃ propter secundum quia apostolus et doctores asserunt expresse q̃ coniugium ordinatur et institutum causa fornicationis vitande et constat q̃ non nisi propter actum suum: quia quantumcunq̃ esset cõiugium inter aliquos et non vterentur actu coniugij tunc non minus vterentur nec minus periculũ fornicationis incurrerẽt. ¶ Decima conclusio concubitus coniugalis propter sanitatez aut aliam dispositionem vel habitudinem corporis vel anime notabiliter bonam factus est licitus et non culpabilis. probatur recta ratio naturalis dictat q̃ si alter coniugum ꝓpter defectum actus coniugalis incidat i periculum egritudinis aut alterius male dispositionis corporis vel aĩe q̃ vti debz eo neq̃ videtur posse reperiri quodcunq̃ preceptum diuinum vel humanũ contra hmõi rectitudinem rõnis immo visum est quibusdam ꝓpter rectitudinem huius rõis in opere coniugali q̃ etiã quis propter consimilem cãm poterat vti cõcubitu fornicario qđ falsum est ꝓpter prohibitionẽ diuinam. Scđo pbatur vnusquisq̃ in remediuz contra egritudinem potest vti re sua nisi vsus ad illud sit sibi auctoritate legis vel superioris ꝓhibitus sed scđm Apostolum corpus mulieris est in potestate viri et ecõtra et neuter coniugũ ꝓhibitus est vti altero ad hunc finem: ergo põt et licitum est vti sibi cõcubitu coniugali ꝓpter sanitatem. Tertio si alter coniugũ esset in magna egritudine a qua scđm iudiciuz periti medici nõ posset releuari nisi per concubitũ coniugalem peccaret egrotus nõ vtendo consilio medici qz recta ratio vnicuiq̃ magis dictaret q̃ vti deberet consilio medici q̃z nõ vti ergo in tali casu vtendo cõcubitu coniugali nõ peccat. Quarto solutio ieiunij precepti ab ecclesia propter gulam facta est

Decia pclo

maius peccatū q̄3 concubitus coniugalis ꝓpter voluptatē factus: sed ꝓpter sanitatem corporalē possum p consiliū medici soluere ieiuniū immo in tali casu solutio ieiunij aliquando cadit sub precepto vt patet ex registro Gregorij et allegabitur cum agetur de ieiunio ergo et concubitus cōiugalis propter predictam causam factus est licitus et inculpabilis. Quinto si esset illicitus aut hoc esset ex parte finis et hoc non quia sanitas et procuratio eius est finis bonus auctoritate medij quia scilicet elicitum sit procurare per tale medium et hoc nō cum nō sit nec contra legē villā: nec cōtra recte rationis dictamen. Sexto talis sic vtendo cōcubitu non egreditur mediū temperātie: ergo non peccat. consequentia tenet quia si peccat nō peccat nisi per intemperantiam. antecedens patet quia nō plus amat voluptatem venereā q̄3 oportet eā non vtatur cōcubitu causa voluptatis sed causa sanitatis.

¶ Pro quarto dictō est aduertendū q̄ magnum desiderium voluptatis explende aliquando est causa et irritatio magne tristicie multum et diu bonam dispositionem anime absorbentis cum scilicet diffidit desiderans se posse potiri voluptate aut cum videt se nō posse potiri ea sine peccato. Ideo consequenter dico q̄ aliquis potest velle potiri voluptate. vno modō propter amorem ipsius voluptatis. Secundo modō propter vitandum tedium et angorem tristicie causate ex carentia voluptatis.

Undecima conclusio.

¶ Sit igitur vndecima cōclusio. Cōcubitus coniugalis causa vitande tristicie ꝓuenientis ex absentia delectationis venerce non est culpabilis. et intelligo in istis cōclusionibus q̄ alie circumstantie sint bone et conuenientes. Posset et conclusio probari rationibus quibus probata est precedens et intelligo q̄ ista tristicia sit ita magna q̄ impediat magis et diutius a bonis operationibus q̄3 ipse cōcubitus. Pro hac cōclusione videt esse auctoritas apostoli ad corinthios vi. melius est nubere q̄3 vri.

Duodecima conclusio.

¶ Duodecima conclusio licet oīs cōcubitus cōiugalis propter voluptatē factus qui circunstantia habet malam mortaliter sit culpa mortalis nō est omnis talis simpliciter est culpa mortalis. Ista conclusio videt esse de expressa intentione Augustini ita dicentis. Cōcubitus m qui non fit causa prolis nuptie non cogūt fieri sed impetrant ignosci si tamē non ita sit nimius vt impediat tēpora que orationi debent nec imutetur in eū vsū qui cōtra naturā est ecce vbi expresse. Audiet q̄ cōcubitus qui non fit causa prolis sed [vt exponit hugo de sancto victore li. ii. de sacramētis parte xi.] qui fit causa incontinentie excusat veniam recipit propter bonū nuptiarū si non incidant male et dānabiles circūstantie quarū duas ipse exprimit cū scilicet impediunt ipsa q̄ orationi debent et cū exercent modo qui est cōtra naturā. Et paulo post decens quidē cōiugale est castitas procreandi et reddendi carnalis debiti fides. Immoderata aūt progressio secundū veniā conceditur quod [vt patet per hugonem vbi supra et ex precipto capitulo vbi allegat] dicit Augustinus de immoderata progressione per incontinentiam facta que tamen secundum Aug. secundum veniam conceditur significans per hoc q̄ non est culpa mortalis sed venialis sed immoderata est.

Dubium

Sed dubium est verum secundum doctrinā Aris. oīs concubitus coniugalis causa voluptatis factus sit culpa venialis et videtur michi q̄ non saluo semper meliori iudicio Arist. enim in tercio ethi. diffiniuit nobis mensuram et regulam in vsu delectationum cum adiuuant sanitatem et bonam habitudinem corporis vel anime eam non impediunt eam nec sunt contra honestatem nec supra facultatem. his enim stantibus videtur Aristote. q̄ licet homini vti mensurate delectationibus ciborum et venereorum q̄ si esset concubitus lege prohibitus tunc esset contra honestatem similiter si per ipsū impediremur ab eo ad quod pro tūc tenemur aut si haberet circumstantiam modi innaturalis: si vero esset tam immoderatus amor voluptuosus vxoris vt ratione voluptatis sumptus fierent in eā ornanda et alenda qui excederent facultatē aut si propter immoderatum amorem voluptatis venerce ea relinqueremus que nobis ad sustentandam familiam agenda incumbūt tunc diceret esse supra facultatem si vero esset eius vsus ita frequens q̄ per hunc fieret debilitatio vel mala corporis vel anime dispositio tunc etiam secundum Aris. esset intemperatus. si vero ista non contingerent tunc vsus coitus maneret secundum eum infra limites temperantie. Et si dicatur contra Aristo. q̄ qui vtitur coitu causa voluptatis ille seruit libidini: et in hoc videtur se fundasse Aug. cum vult q̄ omnis concubitus causa voluptatis factus est culpabilis saltē venialiter. Ad hoc responderet Aris. q̄ non est de ratione virtutis facere hominem sine passionibus sed moderari passiones et impedire ne impellant contra imperium rationis. Stoici autem aliter sentiebant et dicebāt virtutem esse impassibilitatem dico ergo q̄ seruire libidini possumus intelligere dupliciter. vno modo vt idem sit q̄ moueri immoderate motu libidinis et tunc quicunq̄ seruit libidini peccat: sed non oīs qui cupit actū coniugalē vt voluptatem expleat seruit libidini cum fieri q̄ homo moueatur et tamen secundum nullam circunstantiā malam neq̄ venialem neq̄ mortalem male moueat. Alio modo vt idem est q̄ moueri ad concubitum vt expleat libido: vel propter desiderium voluptatis et tunc diceret Aris. q̄ hoc non est semper seruire libidini. sed si ratio ita libidinem moderet vt propter desiderium illud nullam malā circunstantiā ponat in actu: tunc diceret q̄ hoc non est seruire libidini sed est libidinem sub iugo rationis ponere et cohibere ne libido que de sua natura apta nata est furere furiat: neq̄ adhuc vidi auctoritatem aliquam sacre scripture ex qua hec opinio Aris. posset sufficienter reprobari. Si autem reperiantur alique auctoritates sacrorum doctorum qui ex industria semper nisi sūt ab his deterrere homines in quibus propter promptitudinem et inclinationem nature faciliter et frequenter nimiū peccatur malo illis consentire q̄3 Aris. maxime propter fetorem et immundiciam venerce voluptatis: sed credo q̄ est multum preciosum pro moribus hominum dicere q̄ huiusmodi concubitus coniugalis ideo precise sit mortalis quia

sit causa libidinis et voluptatis. Si enim hoc sit ho
minibus simplicibus persuasum cum nesciant di
stinguere in grauitate peccatorum mortaliuz cũ
voluptas impellet eos ad concubitum eque faci
liter explebunt eam cuz non sua sicut cũ sua et mi
ror vnde illa opinio tantum consensuz meruit a
bento quia qui eam astruunt nullam racionẽ habẽa
immo vix vnam auctoritatẽ hoc expresse sonan-
tem considerent queso quot scrupulorum pericu
lis coniugatorum conscientias exponunt cum mul
ti sine quorũ vxor statim impregnatur quo facto
quemcunque eorum repetentem debitum periculo
peccati mortalis exponunt nisi certũ sit quod causa
vitande fornicationis hoc fecerit. Ideo tutissima
mihi videtur quo ad culpam mortalem in concubi
tu coniugali causa voluptatis facto Augustini
regula quod scz est ibi peccatũ mortale cum eo pro
cedit cõcupiscentia vt aliquam mortalez circun-
stantiã in actuz inducat. Si non; nõ est culpa mor
Responsio ad questionez. talis. Ex his omnibus respondet ad tituluz que
stionis scilz quod aliquis actus reddendi debitũ est
actus castitatis. Probata est ista cõclusio: et iterũ pro
batur auctoritate Augustini dicentis decus qui
dem coniugale est castitas procreandi et reddendi
carnalis debiti fides. Ex qua auctoritate sic arguo
omnis castitas procreandi liberos est actus casti
tatis coniugalis sed aliquis actus reddendi de-
bitum est castitas procreandi liberos ille scz qui
fit causa procreande prolis ergo aliquis actus
reddendi debituz est actus castitatis coniugalis
Cõtra nonã et decimã cõclusionem. ¶ Contra nonam et decimam conclusiones ar-
guitur primo sic auctoritate Aug. dicentis si ve
niam concessit Apostolus: quod peccatum sunt nu-
ptie cui enim venia nisi peccato conceditur. et sequi-
tur et ita veniaz concedens Apostolus concubi-
tum attendit cõiugatorum in quo est incontinen
tie malũ. Incontinentie malũ est quod vir cognoscit
vxorem etiam vltra necessitatem procreandi filios
sed et ibi est nuptiarum bonum et ita nõ propter
hoc malum culpabile est hoc bonũ sed illud ma-
lum sit veniale propter bonum nuptiale. ¶ Secũdo
auctoritate eiusdem dicentis. concubitus enim qui
est necessarius causa prolis inculpandus est tamen o
do sit est nuptialis. qui autem vltra istam necessita
tem progreditur iam non rõni sed libidini obsequi
tur. Ex qua auctoritate sic arguitur, solus concubi
tus qui est causa prolis generãde est inculpandus
sed coniugalis cõcubitus qui fit causa fornicatio
nis vitande aut causa sanitatis aut alterius bo-
ne habitudinis nõ fit causa prolis quod talis est cul
pabilis. ¶ Tertio auctoritate eiusdem ibidem. se
quitur enim: et hunc nõ exigere sed reddere cõiugũ
ne fornicetur ad coniugem pertinet quod concubitus
saltem petitus causa fornicationis vitande est cul
pabilis. ¶ Quarto arguitur auctoritate Apostoli i ad
ad Corinth. vi dicẽtis. hoc autem secundum indulge
tiam dico nõ secundum imperiuz vbi expresse aposto
lus cõcedit veniã coniugatis concubentibus. ¶ Quĩ
to auctoritate eiusdẽ Au. qui postq̃z dixit. decus
quidem cõiugale est castitas procreandi et redden
di carnalis debiti fides. paulo post subdit. immo
deratus autem progressio secundum veniam conceditur
Sexto omnis actus excitatus a motu libidinis

est peccatum: sed huiusmodi cõcubitus excitatur a motu libi-
dinis ergo huiusmodi cõcubitus est peccatum. Septimo ta-
lis motus nõ est bonus motus nec rõne ordinatus quia
alias cõcubitus nõ causa prolis generãde factus pos
set esse bonus actus moralis et per consequens posset esse
meritorius vite eterne ergo est malus moraliter quod
est culpabilis saltẽ venialiter. Octauo quicunque
cognoscit vxorem quia non potest continere pec-
cat: sz qui cognoscit vxorẽ causa fornicationis vi
tande cognoscit eã quia nõ põt cõtinere ergo pec
cat. minor patz quia si posset cõtinere nõ esset in
periculo fornicationis. Nono omnis actus in quo
ratio patitur iacturã sine recompensatione alicuius
boni est culpabilis: sed in tali concubitu ratio pa
titur iacturam sine recõpensatione alicuius boni
¶ Ad primum respondeo quod argumentũ funda Responsio.
tur in illa parte auctoritatis incõtinentie maluz est
quod vir cognoscit vxorem vltra necessitatem procre-
andi habet enim duplicez sensum. vnus est quod qui
libet actus quo vir cognoscit vxorem sine inten-
tione tunc concipiende prolis est malum inconti-
nentie et sic ego nego. Si enim causa sanitatis hoc
faciat aut cã vitande fornicationis ita tñ quod mo-
derate et sine positione alicuius circunstantie cul
pabilis tunc non est malum incontinentie aut quod
aliquis actus talis sit malũ incõtinentie et sic cõ-
cedo. nõ intelligit autem primo mõ Augustinus
quia tunc sibi contradiceret: quia vt allegatur ar
gumento tertio licet reddere debituz coniugi pe-
tenti vt vitetur fornicatio: sed frequenter talis cõ
cubitus fit sine spe generande prolis puta cum
vxor est pregnans aut extra etatem concipiendi
ergo non omnis concubitus etc. et ita cum Aug.
non sibi contradicat oportet dicere quod illud intel-
ligit particulariter cum scilicet talis concubitus
est inordinatus et nullomodo ratione moderatus
sed ex vi libidinis ponitur aliqua circunstantia
indebita. Dices quod auctoritas allegata intelligit
de exigente et quod omnis talis exigens ne fornicetur
est incontinens quod patet quia si esset continẽs
non timeret fornicari. neque ita vrgeretur impetu
libidinis vt ne fornicaretur ad vxorem accederet
vltra necessitatez procreandi. Ad hoc respondeo
negando quod omnis talis sit incontinens immo po-
tius est continens non quidem secundum gradũ
temperantie quia de illo gradu concludit ratio
sed secundum gradum continentie quia enim est
continens secundum huiusmodi gradum patitur
rebellionem passionum et ne succumbat illicite
dat operam licite. et cũ dicis si esset cõtinens etc.
verum est si esset continens secundum gradum tẽ
perantie in quo cessat omnis passionum insultus
sed hoc non habet veritatem de continente secun
dum gradum continentie. ¶ Ad secundum conce-
do auctoritatem et ad maiorem que ex ea forma
tur nego maiorem vt enim patet construenti ver
ba Augus. non dicit quod solus concubitus qui fit
causa prolis est inculpandus sed dicit quod inter cõ
cubitus qui fiunt causa prolis ille solus est incul
pandus qui est nuptialis quia fornicatorius factus
causa prolis est culpandus. et ad minorez dico quod
possibile est quod concubitus factus causa sanitatis
fiat causa prolis. Sanitas enim in generationem

prolis est ordinabilis eo q sani sunt aptiores ad
generationem q egri et similiter dicitur de illo q
fit causa fornicationis vitande quia per consuetu
dinem fornicationis diminuitur amor coniuga-
lis eo autem diminuto et extincto fiunt coniuges
minus apti ad generationem prolis. Et cum vlte
rius dicit Au. Qui autem extra istam necessita-
tem progreditur &c. concedo de illo qui progredi
tur inordinate et cum positione circunstantie ma
le aut ablatione bone sicut cōtingit in illo qui cō-
tra iudicium rationis ducitur impetu libidinis.
De illo autem qui progreditur moderate negat.
Dicitur autem immoderate progredi vltra circū
stantias expressas ab Augu. si sit ita frequens vt
sit causa egritudinis vel alicuius male indisposi
tionis aut si ardor sit nimius aut si loco sacro vel
publico et multis aliis modis. Ad tercium dico q
si licet coniugi tue reddere tibi debitum ne fornice
ris. dico q licet tibi etiam petere ne fornicetis li-
cet enim tibi petere ne ipsa fornicetur et hoc vni
cuique dictat recta ratio. Sed vult dicere Augu. q
vno coniugum petente etiam inordinate debitum
inordinatione quidem veniali licitum est alteri
reddere et sine quocumque peccato potest reddi:
sed nulli licet inordinate petere/ si autem preuide
ret vir vxorem fornicaturam non inordinate petit
si ne ipsa fornicetur petit sibi reddi debitum.
Ad quartam dico q ex illa auctoritate Apos. ni
tuntur heretici probare q nuptie sunt culpabiles
quia nichil eget venia nisi q culpabile est. cōstat
autem q cum dicit Apos. hoc autem secundum in-
dulgentiam per li hoc demonstrat coniugium ita
q sit sensus hoc autem scilicet nubendum esse ijs
qui continere non possunt dico secundum indul-
gentiam. Quis Augu. exponit de malo inconti-
nentie quod cōtingit in concubitu coniugali cui
honō satisfacit. Aliter dico scilicet q Apos. vult
dicere q non dat legem hanc nuptiarum tanquam
legē preceptiuā vel intemperantiā sed tanquam legē per
missiuā decernit ea posse rationabiliter et inculpabiliter
fieri sed non precipit. Alias enim ante indulgen-
tiam Apos. fuissent nuptie et actus nuptialis cul-
pabiles. Ad quintam concedo auctoritatem Au.
est enim in tali concubitu aliqua progressio imo-
derata que non est nisi culpa venialis. Ad sextam
nego maiorem motum enim libidinis aliquando excitat
aliquem actum quē statim rō frenat et moderat/ et p
cōsequens non est culpabilis et vltra negat minor/
potest enim quis vti cōcubitu causa vitande forni-
cationis quē tūc non agitat libido sed quia timet ne
postea agitet cum aderit oportunitas fornicationis
ex directione rōnis occurrit periculo constat enim
de illo q vtit eo causa sanitatis q talē actū nō ex-
citat libido. Ad septimā que apparentiā h3 nego
aīs et ad pbationē nego qd infert de hoc tm dice
tur in argumentis vlterius a cōclusiōis diffusi9. Ad
octauā nego maiorē et minorē/ maiorē quidē quia
qui nō pōt cōtinere ita dirigit a rōne q cōcupis-
centiā cōsumit in licito cōcubitu vt euadat peri-
culū illiciti cōcubit9 et ob hoc institutū est cōiugi
um in remediū. minorem vero quia licet quis pōt
continere et habeat habitum continendi ne tamē
subeat periculum concubitus illiciti licito et con-
cesso vtitur. Ad nonam nega minorem. dico enim q
ratio nullam iacturam patitur et ex tali actu fit
recompensatio iacture si que insit: per hoc scilicet
q vel fornicationis pīculū vitatur vel sanitas cō
seruatur aut acquiritur. ¶ Contra .xij. cōclusionē
Arguit pmo. ois cōcubitus qui est malo fine cir-
cunstātionat9 est culpabilis mortaliter sed cōcu
bitus cōiugalis causa satiande voluptatis factus
est malo fine circunstantionatus: ergo talis cōcubi-
tus est mortaliter culpabilis. minor p3 quia iube
mur fugere voluptatē eam ex doctrina sacrarum
literarū q3 philosophorum. Secundo omnis cōcubitus qui
non est bonus ē culpabilis: sed nullus cōcubitus
coniugalis causa voluptatis factus est bonus: ergo
omnis talis est culpabilis. maior patet quia omnis
concubitus cōiugalis est actus deliberatus ergo est
nemo bonus vel malus ergo si non est bon9 est ma-
lus. minor p3 quia si esset aliquis talis bonus seque
retur q aliquis talis posset esse meritorius vite eter
ne si fieret ab habente gratiā qd non repugnat si
sit bon9 moraliter. Tertio voluptas venerea nō
potest in deū referri a cre volitionis ergo omnē actū
cuius est finis facit mortaliter culpabilem. Quar
to nulla recta ratio dictat q sit vtendū delectabi
li gratia voluptatis: ergo nullus cōcubitus cōiuga
lis qui fit causa voluptatis est recte rationi cōfor
mis. aīs p3 quia de omni cōcubitu qui fit causa vo
luptatis tm recta ratio dictat aut dictare potest
q eo non est vtendū. Quinto. omnia q tali concu
bitu vtitur aut preuenit a voluptate et sic rō in
eo patit iacturam aut preuenit et excitat volupta
tem et tunc etiā rō patit iacturam ergo cum non
sit aliquo modo vel recompensatio sequit q actus
est culpabilis. Sexto. quicumque vtit cōcubitu cau
sa voluptatis seruit libidini ergo omnis talis peccat
Septimo arguitur per illud philosophi. adulter
est in suam vxorē amator ardentior. Octauo per
illud Hiero. Sapiens amat coniugē iudicio non
affectu nō regnat in eo imper9 voluptatis nec p-
ceps fertur ad coitum nihil enim feminius q vxo
rem amare quasi adulteram. Nono. Omnis con
cubitus qui quantum est ex vi cōcupiscentie ad ipsū
allicientis aut ex vi volitionis cui subordinatur
indifferenter fit in suam et non suā est mortaliter
culpabilis: sed omnis concubitus qui fit ad satis
nudam voluptatem quantum est ex vi concupiscentie
aut ex vi volitionis indifferenter fit in suam et nō
suam ergo. &c. Minor patet quia cū sufficiat sa-
tiare libidinē et illa satietur equaliter per cōcubi-
tū cum non sua sicut in sua sequit q talis cōcubi
tus est indifferēter ad hoc q fatiet &c. ¶ Ad pri-
mā nego maiorē nā si finis nō sit mal9 nisi venia
liter nō reddit actum malū mortaliter sicut circū
stātia tēporis mala venialiter tm reddit actū cul
pabilē venialiter tm. Et ad minorem dicit q vo
luptas venerea non est malus finis mortaliter sed
venialiter tantum quia tamen aliquando amor eius
est ita vehemens q inducit circunstantias malas
mortaliter vt eū inducit ad experiendum tam nō
suam aut eam alienam aut in vase non debito et sic de
multis aliis modis ideo in talib9 casibus est cul
pa mortalis. Aris. autem minorē huius rationis ne
garet et diceret q bonū et honestum est vti volu

Cōtra .xij. cōclusionē

Responsio.

ptate infra limites temperantie et ꝙ hoc nõ inducit quãcunq malicia in opere ⁊ reducere vsũ ꝫ moderate voluptatia in honestatem operis. Diceret eñi ꝙ honestum est vti voluptate scḋm imperium rationis honestũ est etiam abstinere ab ea et licet vtrumq sit honestum scḋm tamen est primo honestius sed nõ propter hoc primũ est inhonestũ. Eodem mõ eñi argueret de voluptate ciborum et potuũ sicut honestũ est continere: honestum est nubere: honestius tñ est continere q̃ȝ nubere. Ad secundũ negaret Aris. minorem. aliquis enim talis subordinatus volitioni a rõne regulate et habenti omnes circunstantias ꝑ obiecto est bonus moraliter cũ sit actus temperantie. Eodẽ modo eñi posset argui de actu diuorcij in antiqua lege qui erat eis tñ concessus propter duriciam cordis eorum. talis eñ dici poterit fuisse bonus actus qr nulla lege erat ꝓhibitus neq ꝫ in eo procurando ponebat aliqua mala circũstantia in actu. Eodem mõ de actu cõmodi et vtilis dici potest eo ad improbationem huius r̃ñdeo negando ꝯñam quia secundũ multos nõ omnis actus bonus qui fit ab habente caritatem est meritorius: sed oportet ꝙ sit imperatus a caritate sicut actus repudiendi vxorem in antiqua lege debite circunstantionatus fuisset bonus nec tñ videtur ꝙ bene potuisset a caritate imperari sicut nec actus odiendi inimicum tamẽ quicquid sit argumentũ illud non probat ꝙ actus ille sit mortaliter culpabilis. Ad tertiam respondet. Uno mõ negãdo ꝯñam licet forte bene sequatur ꝙ est venialiter culpabilis. Alio modo negãdo añs sicut enim scḋm Arist. possum vti voluptate ꝑpter honestatẽ operis ita ⁊ propter deũ sicut ⁊ humana gloria ⁊ honorib⁹. Ad quartã respondet ꝙ argumentũ nõ concludit nisi ꝙ talis vsus est venialiter culpabilis. Ad añs tamẽ dico ꝙ li vrendũ ⁊ cõsimilia aliqñ dicunt debitum iusticie ⁊ obligationis aliqñ debitũ cõgruitatis/aliqñ debitũ licentie siue ꝑmissio. de debito primo cõcedit. de tercio negatur recta eñi ratio dictat licitũ esse vti tali cõcubitu cã voluptatis sicut licitũ est mihi vti carnib⁹ vitulinis ⁊ multoninis et suppono ꝙ sint salubres quia tñ vitulinie magis delectant me vtor eis nõ videret Aris. in hoc esse quãcũq culpam si vsus sit moderat⁹. Ad quintã dico ꝙ scḋm aliquos aliqñ voluptas preuenit agens aliquãdo agens preuenit voluptatẽ ⁊ eam excitat. hoc autem nõ bene intelligo quia si excitat voluptatẽ hoc est quia iam desiderio voluptatis captus: sit est iam captus desiderio voluptario constat ꝙ voluptas preuenit eũ. ideo licet aliqñ nos ipsos excitem⁹ vt assit nobis facultas explende voluptatis desideratevt cũ quis vult salsis vt delectet in potu aut cibo aptis vt possit explere op⁹ libidinis/ tamẽ nõ video quõ quis preueniat desiderium voluptatis ⁊ hoc cõiter ⁊ regulariter scḋm modum quo dicunt ipsi ꝙ omnis qui vtit concubitu causa voluptatis sit inde excitans in se voluptatem. scio eñi ꝙ bene potest excitari desideriũ voluptatis ⁊ aliarũ rerum sed ille modus nõ est ad ꝓpositũ eorũ qui ponũt differentiam inter concubere causa incõtinentie ⁊ satiãde voluptatis/⁊ dicunt ꝙ qui concubitu vtit causa incõtinentie preuenit a voluptate/q̃ aũt causa saciande voluptatis preuenit voluptatem et eam excitat hoc enim non habet apparentiam/ dico ergo ꝙ si quis excitaret in se desiderium voluptatis aliud esset dicendum. Debet etiam nobis sufficere nostra pronitas quod intelligo enim hoc nõ exigeret bonum prolis ratione enim huius boni posset rõnabiliter excitari huiusmodi desiderium qui aũt salsis se ad bibendũ excitant non videtur excitare in se desideriũ bibendi quod iam habẽt sed facultatem respondentem desiderio qua carẽt. Quo ad primum ergo medium dico ꝙ ratio nullam ruinam patitur in hoc ꝙ preuenitur a voluptate quia eam subicit recte regule et moderatur eam taliter ꝙ vis concupiscentie nullam malam circunstantiam ponit in opere et hoc est rationem principari et regnare non ruinam pati/non potest tamen tam rationabiliter et tam notabiliter excitari desiderium voluptatis veneree nisi causa prolis sicut edendi ⁊ bibendi propter feditatem ⁊ naturalem quandam turpitudinem actus venerei propter quam omni genti pene a natura institutum est vt cum edant et bibant etiam ingluuiose in publico non erubescant venereum tamen actum nõ nisi in occulto exerceant. Ad sextam iam responsum est supra si enim per seruire libidini intelligatur duci impetu libidinis non moderato ratione negatur antecedẽs si vero intelligat exercere actum ad quem incitat libido tunc negatur consequentia quia hoc modo potest quis seruire libidini cum moderatione rationis quia tamẽ propter nomẽ seruitutis seruire libidini primo modo proprie intelligit ideo negatur antecedens. Ad septimam dico illud non legi in philosopho et ideo aliqui allegant ex Hiero. Dico tamẽ ꝙ ardentior potest vno modo dicere ardorem nimium inter limites amoris coniugalis consistentem et de tali ardentiore amore negõ ꝙ sit adulter. alio modo potest dicere amorem nimium egredientem limites amoris coniugalis ita ꝙ hoc modo amans amat vxorem amore venereo cum ista circunstantia ꝙ si etiam non esset vxor ꝙ consimili amore amaret. et de tali concedo Et si dicas ꝙ saltem ex ista auctoritate in primo sensu concluditur ꝙ qui vtitur concubitu coniugali causa voluptatis ꝙ ille peccat saltem venialiter quia oĩs talis ardentius q̃ȝ oportet amat vxorem. Ad hoc responderet Aris. negando assumptũ nam si licitum sit moderatus vsus voluptatis veneree et ea moderate gaudere licitum est amare vxorem propter voluptatem dum tamen li propter non dicat circunstantiam cause ꝑcise ⁊ adequate nec circunstantiam cause principalis. Diceretur ergo ꝙ ille amor diceret ardentior qui esset inordinatus ⁊ moueret ad actum cũ circunstantia indebita ⁊ culpabili. Ad auctoritatem Hiero. dico ꝙ ille amat vxorem iudicio nos affectu qui passionem insurgentem sub rationis regula redigit nec patit vt progrediatur ita concupiscentia vt contra iudicium rationis ad illicitum impellat. Impetus preterea voluptatis dicit regnare in illo in quo concupiscentia ita effrenis remanet vt ratio ab ea obtenebrationem ⁊ captiuitatem non ipsa ratione moderationem nec

cipiat vt ducatur ga: z impellat non ducat regatur et cohibeat. Ille autem dr preceps ferri ad coitum quem impetus libidinis nulla rationis moderatione rñate in concubitum propellit. amare autem coniugem tanqz adulteram dr ille cuius amorem coniugum pulchritudo et vi cum Quin. dicaz nocuit merito adequare aut principaliter ingenerant nõ amor sobolis: non sacramenti dignitas: non indiuidua vite consuetudo. Cõstat autem quod multi interdũ vtunt concubitu coniugali qui in dicto et non affectu coniugẽ amant in quibus non regnat impetus libidinis qui non ferunt ad coitum preceptites nec coniugẽ amant tanqz adulterã. Ad nonam pcedo maiorem. si enim volitio esset tanta qua vellet quis explere libidinem in quãcunqz sibi primo daret facultas sine sita esset sine non volitio illa esset mala mortaliter et nego minorem sunt enim multi qui causa voluptatis vtunt concubitu coniugali qui nunqz vellent vti concubitu adulterino licet enim cõcupiscẽtia cuius impetus est naturalis nõ plus inclinet in hunc cõcubitum qz alium: tñ recta ratio inclinationem eius moderatur cohibet et limitat et volitio istam moderationem sequens habet coniugalem concubitum determinate pro obiecto.

Postqz dictum est de

castitate iam de luxuria dicendum est Et primo in cõmuni. Et queritur vtrum luxuria sit vitium capitale. Arguitur quod non. luxuria ex alio vitio orit: g non est vitiũ capitale. añs probat quia scḋm Isi. causatur ex supbis mẽtis. In oppositum est auctoritas Gre. xxxi. moraliũ

Triplr accipit luxuria

luxuriaz vitiuz capitale ponentis. ¶ Notandum quod nomen luxurie accipitur tripliciter. Unomodo cõmunissime, p omni aut intẽpestiua aut supflua habundantia scḋm illud Uir. geor. pmo. Luxuriez segetũ tenera depascit in herba Scḋo mõ cõiter, p effusione in voluptatem quã est supra modũ z contra pudorẽ scḋm illud tullij. de offi. li. i. Intelligim⁹ qz turpe sit defluere luxuria z supra et delicate ac molliter viuere Tercio mõ appropriate z tunc significat hmõi deordinationẽ que est circa delectationes venereas tm̃. Scḋm secundũ modũ dr. Au. tercio. li. cõfessionum quod luxuria ob satietatẽ z abundantiam se cupit vocari. constat autem quod satietas z abũdantia nõ solũ de venereis dicitur sed etiam de cibis et potibus. secundum primum modum dicitur prouerbiorum xx. quod luxuriosa res est vinum secundum aliũ modum quo in qualibet materia abundantia ad luxuriam refertur vt vult Tho. quãuis tamen aliter exponat z bene quod luxuriosa res est vinum quia superfluus vsus vini incentum voluptatis venereae prebet. De tercio modo dicit beatus Tho. quod libidinosa voluptas et si in alijs materijs dicatur: tamen simpliciter hoc nomen sibi vendicant venerea voluptates in quibus etiam specialiter libido dicitur: vt Aug. dicit. xiiij. de ciuitate dei secundum enim Isi. in ethimo. luxuriosus dicitur aliquis quasi solut⁹ in voluptates z qz voluptates venereae maxime animum hominis soluunt ideo eis nomen luxurie appropriatum est. ¶ Prima

Pria pclo

conclusio. quãuis aliquis venereorum vsus sit ordinatus z licitus: omnis tamen luxuria est peccatum, probat prima pars omnis actus cõformis iudicio recte rationis est licitus et ordinatus sed aliquis actus venereorum est conformis iudicio recte rationis vt patet de actu venereo qui fit causa prolis generande modo tempore et loco debitis. Secundo vsus ciborum et potuũ est sine peccato si fiat debito modo et ordine et fine ergo et vsus venereorum. consequentia tenet quia quãtum cibi et potus sunt necessarij pro conseruatione indiuidui, tantum vsus venereorum est necessarius pro conseruatione speciei: secundum illud Aug. li. de bono coniugali quod est cibus ad salutem hominis hoc est concubitus ad salutem generis Secundam partem probo. omnis inordinatus vsus venereorum est peccatum: sed omnis luxuria est inordinatus vsus venereorum ergo omnis luxuria est peccatũ. Maior est nota et minor patet ex notabili. Tercio quicunqz inordinate corpore suo vtitur facit iniuriam domino: sed quicunqz luxuriat inordinate corpore suo vtitur: igitur omnis talis facit iniuriam domino et per consequens peccat. Maior patet per Augus. in ix de. x. cordis. deus qui gubernat seruos suos ad vtilitatem illorum non suam precepit ne per illicitas voluptates corruat templum eius. Tuz secundo per Apos. i ad corin. vi. dicentez. Empti estis precio magno glorificate ergo et portate deũ in corde vestro Ex quibus auctoritatibus patet quod quicunqz inordinate vtitur corpore suo iniuriaz facit domino. Minor patet quia vt dictum est luxuria dicit inordinatũ vsum actuum venereorũ qui sunt actus corporis Ex quibus patet quod non licet vnicuiqz vti corpore suo aut eo quod suum est vt libet. ¶ Scḋa cõclusio. Et si nõ omnis actus venereus deijciat animum a virtute: omnis tamen deijcit ab arce et

Scḋa pclo

excellentia perfectionis, primũ patet quia nichil deijcit animum a statu virtutis nisi peccatum. sed non omnis actus venereus est peccatum: igit nõ omnis actus venereus zc. secundum probatur primo per Augus. i. solilo. dicentem Nichil esse sentio quod magis ex arce deijciat animum virilem qz blandimenta femine corporisqz ille contactus zc. Secundo. per illud quod habet li. de bono cõiugali. sicut enim bonum erat quod martha faciebat occupata circa ministerium sanctorum: sed melius quod maria audiens verbum dei: ita tñ bonum susanne in castitate coniugali laudamus sed bonum vidue Anne et magis virginis Marie anteponimus. Tercio Actus venereus deijcit animum a viduitatis et virginitatis perfectionibus ergo deijcit animum ab arce et excellentia perfectionis. ¶ Tercia conclusio. Luxuria est vitium capitale, probatur omne vitium ex quo regulariter nata sunt oriri multa vitia genere differentia est vitium capitale: sed ex luxuria nata sunt oriri multa vitia genere differentia: ergo luxuria est vitium capitale. Maior patet ex diffinitione vitiũ capitalis. minor probatur. tum primo omne vitium cuius finis est ita appetibilis quod propter consecutionem eius nati sunt homines multa vitia perpetrare est tale quod ex eo multa vitia nata sunt ori

Tercia pclo

quod sit vicium capitale.

ri etiaz genere differentia. sed finis luxurie qui est sensualis delectatio est talis q̃ propter cõsecutionem eius multa vitia specie differentia reati sunt homines pperrare: vt homicidia: fraudes: mendacia: periuria: pfusiones imoderatas pecuniarum igitur minor z ptz. Tum quia est vehementissimus inter delectationes sensuales. tum quia est maxime inter eas cõnaturalis. Scd̃o omne vitiũ per cuius frequens exercitiũ multa vitia genere differẽtia nata sunt oriri: ter gñari est vitium capitale: sed luxuria est vitium p cuius frequens exercitium nata sunt multa vitia genere drña generari igitur. luxuria est vitiũ capitale. minor patz de cecitate mentis: de amore pñtis seculi: z odio dei et multis q̃ aliis q̃ per exercitium frequens luxurie generantur in luxurie deditis. Sunt em̃ duo modi quibus vnũ vitium orit ex alio. Vnus est cũ vt assequamur exercitium vnius vitiĩ assumimus actus aliorum: aliqñ em̃ vel difficultatem vel ipedimentũ patit luxuriosus in potiendo re quã optat et tunc vtit mendaciis. periuriis: dolis: iniuriis: pfusionibus et sũptibus inordinatis et multis aliis vt qd̃ cupit perficiat z iste modus originis videt esse dicẽdus occasionalis. Alius naturalis cũ scz augmentatio vnius viciĩ est initium alterius. vt augmentatio gastrimargie scd̃m Cas. est initiũ luxurie z hoc mõ ponit originez vitiorũ ex aliis Cas. in collatiõibus. Ista aũt distinctio est necessaria ad cõcordãtiã sacroruz doctorũ quorum aliqui dicunt vnũ vitium oriri ex alio: alii ecõtra. qd̃ intelligẽdum est scd̃m diuersos modos originis. Naz loquendo de naturali origine ex gastrimargia oritur luxuria. loquendo em̃ de occasionali econtra contingit. Nam quis vellit potentior in ope luxurie assumit gastrimargiã et vtit potibus et cibis ad hoc accõmodis: vbi forte si nõ interueniret desiderium explende libidinis esset ieiunio z sobrietati vacaturus. ¶ Quarta pclusio. Cecitas mentis/incõsideratio/precipitatio/incõstantia/amor sui/odium dei/affectus presentis seculi/z despatio futuri. sunt filie luxurie/ pbatur p̃io auctoritate Gre. xxxi. moraliũ/probat scd̃o de singulis. omne vitiũ qd̃ amatiũ maxime afficit est tale qd̃ mentem maxime ligat et captiuat et cecã reddit. sed vitium luxurie est vitiũ qd̃ amatiũ et frequentantium maxime afficit qz delectatio venerea inter oẽs delectationes sensuales est maxia igitur. maxime mẽtem cecam reddit et captiuã. Maior patz qz per illud vitiũ vires superiores maxime afficiuntur ad obiecta sua q̃ per illud vitiũ vires superiores maxime distrahuntur ab obiectis sibi cõuenientibus/impediuntur et deordinantur ab actibus suis ergo per tale vitium ratio maxime ligatur z captiuatur: et ceca reddit. Scd̃o quicquid ita hebetat rõnem vt eaz circa prima principia agibiliũ q̃ de se sunt nota errare faciat et mentis generat z inducit cecitatem mentis qz mens non potest esse cecior q̃z cum errat circa ea que sunt nobis secundũ se manifestissima. sed luxuria est huiõi igitur. minor probatur quia secundum Aristo. malicia vitiũ scd̃m gradum malicie siue intemperantie mentiel facit circa principia agibilium q̃ vitium quod ex natura sua habet q̃ sit magis excecatiuũ. hz etiaz q̃ ductũ vsq̃ gradũ malicie sit maxime execatiuũ: sed luxuria ex natura sua est maxie execatiua cuz sit maxime distractiua ab actu intelligendi ppt cõuersionẽ quã facit ad percipiendũ delectationes sensuales: igitur. Et preterea videtur mihi multũ pbabile q̃ sicut aliquae delectationes corporales inclinãt ad luxuriã z inde est q̃ per aliquos cibos z potus reddit quis inclinatior: p aliquos vero minus ita etiaz per vsum frequentem luxurie generant aliquae qualitates z dispositiones corporales in nobis q̃ corpus indisponunt ad hoc q̃ debite ministret anime ea q̃ exiguntur ad actus intelligendi. Videmus em̃ p experientiã et habet Aris. in pemio libri de phisonomia q̃ anime sequũtur corpora z q̃ scd̃m diuersitatẽ dispositiones corporales reddimur apti vel inepti ad operationes anime. Quarto. Iustũ est vt cuz nos ipsos infra dignitatem hominis deiicimus. priuemur iis que homini singulariter scd̃m dignitatẽ sue cõditionis cõueniũt: sed per peccatũ luxurie deiicimus nos infra dignitatez hominis et vsq̃ ad vilitatem brutalẽ per vsum immoderatum brutaliũ z fedissimarũ delectationũ. eõ iusto iudicio deus nos priuat z destituit cognitione rerum que homini scd̃z dignitatez sue conditionis conuenit quod fit vltra modos naturales in prioribus rationibus tactos substractionez auxilii sui specialis quod est nobis necessariũ in omni rerum cognitione et interdũ etiam per substratione auxilii generalis respectu aliquibus certe cognitionis. De precipitatiõe patet qz viciũ quod ex se est impetuosissimũ est inductiuũ precipitatiõis eo q̃ impetus est cõsilii ablatiuus. Scd̃o omne cõsilium exigit cognitionem z inquisitionem z iudiciũ ergo viciũ quod inducit cecitatem mentis inducit precipitationẽ/ et ideo de amore libidinoso dicit The. in eunu. Que res in se neq̃ cõsiliũ neq̃ modum hz vllũ eam consilio regere nõ potes. De incõsideratione patet pmo per ratione scd̃az adductã de precipitatione. Scd̃o quia vbi nõ est cõsiliũ ibi non est iudiciũ de agendis quia inquisitio precedit iudicium. De incõstantia patet qz si aliquis bene iudicet nõ tñ imoratur iudicio: sed statim adueniente cõcupiscentia cedit ei/ z ideo The. in eunu. dicit de iuuene qui se dicebat recessuruz ab amica/ hec verba vna falsa lacrimula restringet. Dicit beatus Tho. q̃ ista quattuor sunt vitia rationis et opponuntur quattuor partibus prudentie: scz cecitas mẽtis intelligẽtie que est recta apprehensio finis. precipitatio opponit cõsilio: incõsideratio iudicio: icõstantia pceptum. Alia quattuor sunt vitia voluntatis amor sui qui est inordinatus appetitus sui q̃ sibi rõne delectationis quã inordinate appetit prestituit: odiũ dei tanq̃ pphibẽtis delectationẽ cõcupitã. affectus presentis seculi in quo solo delectatiõez maxie cõcupitã experimur: z desperatio futuri cuius delectatiõis fastidium qz nimiũ carnalibus afficimur. hoc mõ eis ordinat beatus Tho. mihi autẽ alius ordo videtur ponendus pcedendo scz ab vltima vsq̃ ad priaz z videbimus apertũ cõsensu de gradu in gradum Dico ergo q̃ cũ quis notabiliter afficiter desiderio luxurie z veneree voluptatis inordinate statim

incipit non firmiter sperare bona eterna: nec ea cupit q̃ tamen inclinat virtus spei et quo magis crescit desiderium luxurie mito crescit neglectus bonorum futuri seculi ideo non accipit desperatio contrarie ad sperare: sed magis contradictorie nisi inquantum ex non sperare tandē procedit vsq ad verum et positiuum desperationem. ex neglectu vero eternorū bonorum crescit amor bonorum q̃ in hoc seculo experimur scꝫ bonorū tꝑaliū in quo amore postq̃ꝫ aliq̃ꝫdiu ꝓcessimus cessat in nobis amor dei: incipit neglectus eius sequitur contemptus et tandē odiū ipsius antequam perueniamus vsq ad supremum gradū scꝫ ad cecitatē mentis. postq̃ꝫ enim desiuimus amare deum necesse est vt totum amorem in nosipsos conuertamus et neglecto deo et mandatis eius feramur in omne illud quod ordinate vel inordinate concupimus. Ex quo statim consequitur vt illud quod extra concupiscentiā decernimus fugiendum: adueniente et vrgente cōcupiscentia cupiamus et prosequamur et qđ in primis iudicauimus esse faciendum nunc fugiamus et hoc appellat inconstantiam Greg. que nō est vitium rōnis vt vult Tho. sed voluntatis vel appetitus se rōnis iudicio difformantis et hic est ille gradus morū fugiendorū quem vocat Aris. incōtinentiā. Cum autem diu versati fuimus in huius incōstantie siue incontinentie exercitio: iam minus cōsiderare que agenda incipimus et dum prius satis erat nobis explere libidines aliquātulū inordinate iam singulas circumstantias cōsiderare desinimus iam nō curamus cōsiderare aliena sit an nō: possit nō curamus cōsiderare verū ad nos cognationē habeat an non. verū modo nature ɔcupiscentia vtatur an contrario. Cū autē puenimus ad summum illud incōsiderationis gradū tunc sine vllius circunstantie intuitu cum pleno impetu cōcupiscentie sine reluctatione rōnis, sed vt vult Aris. ex electione quadā in eo qđ cupimus ferimur et tunc dicitur precipitatio in qua habetur secundus morum fugiendorum gradus qui dicitur intemperantia autem et postq̃ꝫ in bestialem amorem incidimus p cōsiderationem postq̃ꝫ aliquāmdiu versati fuerimus in variis intemperantie actibus generatur in nobis illa cecitas et excecatio mentis qua circa finem agibilium erramus et iudicamus delectationem illā aut vtilitatem quā appetimus esse bonorū optimum nec inducit ista vitia luxuria circa materiā suam tantū sed etiā circa materias aliorum vitiorū rōne ꝓpter neglectum bonorum eternorū et dei et amorem bonorum presentis seculi et nostri que generaliter et vniuersaliter circa postrema inclinationem facimus. Tum quia per assuefactionem inconsiderationis et precipitationis in vno inducimur ad inconsiderate et precipitanter agendum in alio nisi forte in quibusdā materiis ꝓpter longum vsum et exercitiū non solemus quicq̃ꝫ inconsiderate aut precipitanter agere. ¶ Quinta conclusio. Turpiloquia / scurrilia / ludicra / et stultiloquia: sunt filie luxurie probatur auctoritate Isido. libro ethimolo. has quattuor filias luxurie ponentis vbi per turpiloquiū intelligo desideriū dicendi et audiendi turpia et inhonesta. ex abundan- [margin: Quinta conclusio]

filie luxurie iiii ysidorus — turpiloquia / scurrilia / ludicra / stultiloquia

tia enim cordis nō solum os loquitur vt habetur Ma. xii. sed etiā auris audit. per scurrilia intelligo desiderium dicendi et faciendi: audiendi et videndi ea que sunt ridicula que scilicet sunt aut ad irrisionem facta aut ad risum mouendum nō obseruata cōditione temporis et dignitate personarum Aliqui dicunt q scurra est qui aliquem sequitur cibi causa ad quod in pauperibus inclinat luxuria eo q sine cerere et bacho friget venus. Per ludicra intelligo histrionicorū et aliorū ludorum leuium et ingeniosorū exercitium in quorū desideriū et exercendi et videndi inclinat luxuria quia enim luxuriosus mentem habet et habet et ꝓpter continuam curā venereę delectationis nō potest se grauibus et seriis rebus applicare ad scurrilia et ludicra deuoluitur. Et quia non se applicat grauibus et seriis: sed ludicris et scurrilibus. ideo frequenter stulte loquitur cum putat se prudenter et sensate loqui. Sermo enim sapientis sale conditus multum experimentum et multam cognitionem et eleuationem mētis exigit. Nec dicit stultiloquium actum voluntatis sicut precedentia quia nō cupit luxuriosus stulte loqui sicut cupit turpiter loqui sed magis dicit vitium rōnis: neq ꝑito verum qđ dicit Tho. q ista dicunt tm̄ inordinatos actus exteriores quia luxuria primo ponit inordinationem in actibus interioribus quibus subordinantur isti actus exteriores Tum etiam quia desiderare: dicere: et audire. turpiter: scurriliter: et ludicre, sunt actus interiores geniti a luxuria sunt actus exteriores eis subordinati ergo magis dicendū est q cum auctores ponunt hec esse filias luxurie q intelligunt de interioribus primo et cōsequenter de exterioribus. Enumerant autē Isi. filias luxurie que omni gradui luxurie sunt communes nisi q̃da verecundia et pudore ꝓ se ne impediatur earū generatio Gre. vero eas omnes enumerat per quas ab infimo luxurie gradu vsq ad postremū sit ascensus declaratum est. Enumerat etiā Isi. filias illas tm̄ p quas determinare sit ꝓ ruptio in aliquos actus exteriores quod non fit per filias quas enumerauit. Gre. ¶ Contra primam partem prime conclusionis Arguitur sic. omnis vsus venereorū est luxuria aut castitas: sed nullus vsus venereorū est castitas: ergo omnis est luxuria / sed omnis luxuria est actus illicitus ergo et omnis vsus venereorū est illicitus. minor ꝓbatur. quia castitas est cessatio a venereis cum sit continentia que a cōtinendo dicitur Tum secundo qr secundum Augus. libro de bono cōiugali / cōiugati continentiam habent in habitu sed non in vsu: ergo nullus actus venereus est cōtinentia et per cōsequēs nullus est castitas. Secundo Vbicūq inuenitur aliqđ superfluum quo bonū rōnis impeditur ibi est petm̄: sed in omni concubitu inuenitur aliquod superfluum quo bonum rōis impeditur: ergo omnis actus venereus est petm̄ Maior probatur qr oīs virtus impeditur p superfluū et diminutū vt habetur secundo ethi. minor patꝫ quia in coitu est superfluitas delectationis q̃ ita absorbet rōem q impossibile est aliquid itelligere in ipsa vt hꝫ Aris. vi. ethi. ¶ Tertio. omne illud est peccatum ex quo peccatū nascitur: sed ex actu venereo trahitur peccatum in paruulis vt hꝫ Augus. li. de nuptiis [margin: Cōtra primam partem prime cōclusionis]

igitur actus venereus omnis est peccatū. Quarto omne illud est peccatū ex quo voluntarie homo perdit omnē vsuʒ rationis: sed ex omni actu venereo spōte et voluntarie perditur vsus rationis: ergo omnis talis actus est peccatum. Quinto. Omnis actus spontaneus est peccatum in quo ꝛ per quē homines magni īpediunt a gratiis gratis datis et ab intellectu magnorū ꝛ arduorū: sed actus venereus est huiusmodi cū scđʒ Hiero. in illo actu spiritus sanctus nō tangebat corda ꝓphetarū: igr. Sexto. omnis delectatio venerea est supabundans ergo omnis delectatio venerea est vitiosa. Cōsequētia tenet qꝛ omnis supabundantia in actibus humanis est viciosa.

Cōtra scđaʒ pte͂ eiusdeʒ cōclasionis: ¶ Contra scđam partem eiusdem conclusionis Arguitur sic. In emissione aliaruʒ superfluitatum a semine non est peccatū ergo nec in emissione semis sed per actū venereū sola fit emissio seminis quod est supfluū alimēti ergo null' act' venereus est petm̄: ergo et per ꝯñs luxuria non est petm̄. Secundo oē petm̄ hʒ vitiū sibi oppositū: sed luxuria nullū hʒ vitiuʒ oppositū ergo non est petm̄. Tercio. q̄libet potest licite vti eo q̄d suū est: sed in actu venereo non vtitur hō nisi eo quod suū est nisi forte in raptu vel adulterio ergo non omnis luxuria est petm̄.

Responsio. ¶ Ad primam concedo maiorem ꝛ nego minorem. Ad probationem nego assūptū ꝛ dico ꝙ aliqua castitas cōsistit in abstinendo a coitu vbi qñ ꝛ scđm ꝙ opʒ ꝛ in vtendo coitu vbi qñ et scđm ꝙ opʒ Et similiter dico de cōtinentia. Nā vt vult Alber. actus matrimonialis est actus continentie. Ad secundā probationē dico ꝙ Augus. intelligit de continētia celibū et nō vniuersaliter de oī genere cōtinētie/ ꝛ de illis concedo ꝙ ratio ei' posita est in abstinentia ꝛ cessatione ab actu venereo. Ad scđaʒ dico ꝙ aliq̄d dicitur supfluū dupl'r. vnomō quia multū vel intensū. alromō qꝛ excedit moderationē recte rōis si accipiat supfluū p̄ramō dico ꝙ aliquod tale supfluū reperit in cōcubitu. si scđo mō dico ꝙ nō reperit tale superfluū in quolibet actu venereo et cū dicit ꝙ tali supfluo bonū rōnis īpedit. dico ꝙ aliq̄d dr̄ impedire bonū rōnis

Tripliciter aliquid īpedit vsum rōnis: tripliciter. vnomō p difformationē ꝛ sic ego nego. scđo mō p totaleʒ corruptioneʒ ꝛ sic iterū nego. tercio mō p intermissionē vbi qñ ꝛ quō recta rō iudicat licere ipsū intermittere ꝛ sic concedo quomō etiā somnus bonū rationis impedit Et si dicis ꝙ concupiscentia et delectatio venerea nō subiicit imperio rationis distinguo vel in ipsa experientia actuali obiecti delectabilis vel in absētia p̄rimomō dupl'r vel q̄ntū ad essentiaʒ ipsi' delectatiōis ꝛ sic ꝯcedo qꝛ naturalr causat ab obiecto ꝛ potentia sēsitiua vl' q̄ntū ad motionē ad aliud licitū vel illicituʒ ꝛ sic ego nego. Si autē loquamur de delectatione añ experientiaʒ obiecti sensibilis dico ꝙ subiicitur imperio rationis ꝛ voluntatis quo ad motionē sine impulsionē ꝛ per longum exercituʒ in cohibendo subiici pōt quo ad ei' continuationē licet nō forte quo ad primā illā et subitam generationem. pōt eñi voluntas īpedire ne cōtinuet delectatio deside rata pōt eñ impedire ne trahat ad ꝯsensū illici tū. Ad terciaʒ nego minorē vniuersaliter intellectā ex actu eñi videndi nascitur act' cōcupiscēdi ꝛ desiderandi qui act' vidēdi nō sep est petm̄ sic etiā diceret de actu audiendi turpia q̄ quis inuite audit ex quo tn̄ aliq̄n nascitur petm̄. Sil'r ex magnitudine virtutis aliq̄n nascit inanis gloria q̄ est peccatū. Et ad minorem dico ꝙ petm̄ accipit dupliciter vnomō p actu facto vel emisso cōtra dictamē recte rationis vel legis obligātē facientem vel omittentem ad petiam ꝛ sic nego minorē alio mō generaliter p̄ro omni quod habētem obligat ad penā nō quidē ex natura sua sed ex institutione alicui' cause ita potentis instituere ꝛ sic cōcedo sed cōstat ꝙ tā hoc mō q̄ p̄rio mō accepto noīe peti maior falsa est. Ad quartā rōnē respōsū est maior eñi est falsa si extendatur nomē perditionis ad intermissionē alias eñi dormitio oīs esset petm̄. Ad quintaʒ sil'r dico ꝓphete eñi per actum venereū intermittebāt vsum ꝓphetie sed non totaliter amittebāt. Ad sextā iā posita ē distinctio de supfluo q̄ eodē mō fieri pōt de supabundantia ꝙ si alicui non placet distinguere tūc simpliciter neganda est minor quia superhabundantia delectationis nō dicit solū quātitatē delectationis sed dicit etiā deordinationē eius a rectitudine rōis lʒ añt in omni actu venereo sit magna delectatio nō tamen ibi est deordinata delectatio. Ad primā cōtra secūdaʒ partēʒ negat consequentiā beat' thomas quia semen vt dicit est supfluū quo indigetur vt vult aristoteles supfluū quidē qꝛ est residuū operationis virtutis nutritiue ꝛ eo indiget ad vsus virtutis gñatiue iō non refert qualitercūꝙ emittant alie supfluitates salua decētia cōuictus humani sed non est simile in seminis effusione quā opʒ taliter fieri qualiter conuenit fini ad quē ordinatur. Hec solutio nō satisfacit tñ qꝛ non est dubiū ꝙ circa emissionē aliaꝝ supfluitatū pōt esse inordinatio si scʒ ꝓcuraret fieri p loca non naturalia aut in quantitate q̄uon cōueniret bone dispositioni corporis sicut si quis ꝓcuraret egestioneʒ p os ꝛ vrinationē p aliaʒ ptēʒ corporis ꝓpterea sequitur ꝙ illi qui non hñt semē aptū gñationi aut ꝓpter cōplexionē corpis aut ꝓpter etatē nō peccarēt quōcūꝙ emittendo supfluitatem illā ꝛ ita non peccarēt luxuriando.

Solutio ea cionis: ¶ Ad rōeʒ nego p̄rio añs scđo nego ꝯñaʒ qꝛ in emissione aliarū supfluitatū nō cōtingūt tāte delectatiōes q̄nte cōtigūt in emissione seminis ꝛ iō hoīes cōiter nō iclinant ad eaꝝ emissionē nisi natura sua spōte vel' rō sanitatis iducat ꝛ ꝓpterea nō fuit ponēda lex in emissiōe aliaꝝ supfluitatū ī emissiōe vero semis ꝓpter vehemētiā delectationis oēs fere excessiue iclinant ad vtēdū emissiōe cū ē eis turpe aut cū qua ē eis turpe aut ꝓpter finē turpē ꝛ aliq̄n vt augeāt delectatiōeʒ iclinant vt certos modos emissiōis quos ꝛ rō detestat ꝛ sensus ideo multo frequētius peccat in emissione seminis q̄ꝫ in emissione aliaꝝ supfluitatū in aliis eñi variatio modi esset nō delectabilis sed molesta. Ad secundā nego minorē hʒ eñi vitiū insensibilitatis q̄ quis pōt tm̄ odire actū venereū vt nollet vti eo cū sua/cū prolis gñande añt in tm̄ odi

re ipsum q̄ ratione huius etiã ita odiret genus mulierum vt nec videre nec audire eas sine molestia posset quod odium malũ esse declarat cassianus in collationibus patrum. ¶Ad tertiũ dico q̄ vbi certis legibus et determinate rationis prefinitus est modus vtendi re sua non potest vti vnusquisq̄ re sua vt vult. secus esset si de vsu intellectũ esset vel ratione certa vel legibus prefinitum. sima loz etiam intelligitur vbi vtendo re sua nulli afferetur iniuria qui si afferretur iniuria alteri constat q̄ recta ratio que dictat nulli esse iniuriandũ decerneret talem vsum nõ esse cõuenientem. dictũ est autem supra q̄ qui luxuriatur iniuriam affert deo in hoc q̄ templum contaminat et polluit.

[Contra tertiam conclusionem] ¶Cõtra tertiã conclusionẽ arguitur sic. immunditia que est eadem luxurie est filia gule ꝙ luxurie non est vitium capitale. ꝯña tenet quia contra rationem vitij capitalis est q̄ oriatur ex alio. antecedens est Grego. xxxi. moralium. ¶Secundo luxuria oritur ex superbia ꝙ nõ est vitium capitale ergo q̄ etiã tenet ꝯns prius et antecedẽs probatur per illũ. dicentem li. de sũmo bono q̄ sicut per superbiam mentis itur in prostitutionem libidinis ita per humilitatẽ salua fit castitas carnis. ¶Tertio luxuria causatur ex desperatione sed desperatio non est vitiũ capitale ergo nec luxuria. maior probatur per illud ad Ephes. quarto qui desperantes se tradiderunt impudicitie. ¶Ad primam respondet beatus Thomas q̄ immũditia luxurie dicit causari ex gula materialiter. quia gula ministrat materiam corporalem luxurie: sed non secundum rõnem cause finalis secundum quam potissime attendit origo aliorum vitiorum ex vitijs capitalibus sed hoc nõ videtur esse contra intentionem Cassiani collatione. v. vbi de originatione maxime naturali loquens dicit q̄ incrementum gastrimargie est initiũ luxurie. illa aũt que est ex parte finis est multo minus naturalis quia vbi potest haberi finis luxurie sine actibus aliorum vitiorũ nõ originat aliquod eorum. ¶Ideo respondeo aliter et ꝯcedo q̄ immundicia luxurie est filia gule per originationem naturalẽ. quia nũc interdũ originatur a luxuria per originationẽ occasionalẽ tanq̄ sez p̄ aliquid adiuuans ꝯsequitur omnem filios luxurie. Et cum di q̄ cõtra rationem vitij capitalis etc. Rñdeo secundum distinctionẽ positam de vicio capitali cũ agebamus de inani gloria. ¶Ad secũdam nego antecedens regulariter licet enim deus homines aut q2 superbit aut ne superbiat vt volunt doctores sacri permittat cadere in luxuriam nõ propter hoc tamen luxuria oritur ex superbia q2 ille casus non prouenit ex inclinatiõe superbie sed ex p̄missione diuina que fit aut p̄pter demeritum superbie aut iam positũ aut impediendum et ideo Cassianus collatione quinta expresse determinat q̄ nõ luxuria sed castitas et continentia orit ex superbia et iactantia.

¶Ad tertiam si intelligatur de originatione regulari et que cõmuniter fit negatur sed dico q̄ econtra sic q̄ regulariter desperatio oritur ex luxuria sicut demonstratũ est supra cõclusione tertia ꝛ ad apl̃m dico q̄ terminus ille non plus significat q̄ desperatio sit causa impudicitie q̄3 econtra quia de rigore sermonis significat tñ coniunctio in illis peruersis inter desperationẽ et impudicitiam de eo tamen pro concordia q̄ luxuria in gradu remisso est causa desꝑationis accipiendo eam negatiue aut cõtradictorie. ipsa vero cum presentia eiusdem desperationis est causa q̄ fiat in luxuria de gradu in gradũ ꝓgressio sicut hodie diffuse deductum est. illi enim ad quos scribit apostolus vexabantur desiderio libidinis quã si explere non audebant ne bona eterna ꝑderent. postq̄3 aũt ceperunt ea negligere et nõ desiderare tũc tradiderunt se ignominiosis luxurie ꝛ ea3 per gradus vitiorum adauxerunt. ¶Cõtra quartam ꝯclusione3 arguitur sic cecitas mentis incõsideratio ꝛ p̄cipitatio pertinent ad imprudentiã q̄ inuenit in oĩ petõ sicut prudentia in omni virtute ꝙ non sunt sp̃ales filie luxurie. [Cõtra quartam ꝯclonẽ] ¶Scdo cõstantia nõ est pars temperantie ꝙ nec inconstantia ẽ filia luxurie. Tertio amor sui vsq̄ ad contemptum dei est principium omnis peccati vt pa3 per Augustinum. xiiij. de ciuitate dei ergo nõ debet poni filia luxurie. [Responsio] Ad primam nego ꝯñam quia cũ intemperantia maxime corrumpit prudentiam. ideo vitia opposita superbie maxime oriuntur ex luxuria que est grauissima intemperantia. Ad secundam dico sine constãtia ad nullum genus virtutis pertinet sed potius ad gradum ita nec inconstantia ad genus vicij sed ad gradũ. Ad rationez ꝙ concedo antecedens et nego ꝯsequentiam. constantia enĩ et incõstantia in tẽperantia et in intẽperantia sicut in alijs reperiuntur nec tamen sola incõstantia que reperitur in intemperãtia orit ex luxuria vt vult Thomas eo q̄ luxuria cor hominis emollit et effeminat nõ circa terribilia ꝛ in omni materia inconstantem reddit. Ad tertiaz dico vbi amor sui vsq̄ ad contemptũ dei ante omne aliud peccatũ inest potest esse omniũ peccatorũ origo sed hoc non obstãte si sit luxuria in aliquo ante huiusmodi amorez sui potest luxuria esse origo contemptus dei et amoris sui p̄ que ad supremos luxurie gradus tandem ascenditur nec placet mihi solutio thome dicentis q̄ amor sui q̄ztum ad quecunq̄ bona que sibi quis appetit est cõmune principiũ peccatorum sed q̄ztum ad hoc specialiter q̄ aliquis specialiter appetit sibi delectabilia carnis est filia luxurie quia si amare se sic vt appetantur delectabilia carnis originetur ex luxuria etiam amare se vt insint delectabilia laudis et glorie erit filia inanis glorie ꝛ amare se vt insint vtilia erit filia auaricie et sic de alijs ꝛ per consequens amor sui respectu nullius erit origo sed ab vno vicio originabitur secundũ aliquid ꝛ ab alio secundum aliud ꝛ sic de alijs.

Utrum tantuz sint

sex species luxurie? Arguitur q̄ non immoderatus coitus coniugalis est actus luxurie et tñ sub nulla dictarũ sp̃erũ cõtinetur igitur. Minor patet quia non est actus castitatis ergo est actus luxurie. In oppositum sunt communiter tam doctores theologi q̄3 iuris. Notandum q̄ luxuria accipitur dupliciter. vno modo communiter pro omni inordinato concu-

bitu et hoc modo supabundantia coitus cum vxore propria est luxuria. Secūdo modo accipit stricte luxuria pro omni concubitu inordinato in ordinatione puenientem ex parte materie aut instrumenti exterioris actus luxurie aut ex pte modi exercendi.
Pria 3clo ¶ Prima conclusio luxurie stricte accepte sunt sex species: scz fornicatio/ adulterium/incestus/stuprum/ raptus/ et petm contra naturam. probat omnis actus venereus deordinatus ex parte materie vel finis vel instrumenti vel modi aut est illicitus tm aut innaturalis et illicitus. si secundū sic est petm contra naturam. si primum hoc est dupliciter quia vel persona illa per nullū consensum cōcubentium potest esse vel fieri licita materia respectu illius rebus stantibus vt stant vel potest. si nō pōt hoc est dupliciter qz vel hoc puenit ex naturali ppinquitate sanguinis et sic est incestus. vel ex libero cōsensu pce qnez iam facta est in potestatē alterius. et sic est adulterium vel ex libero consensu per quem iam facta est in potestatem alterius: et sic est adulterium. Si potest esse licita materia hoc est dupliciter. quia vel ad hoc q de facto fiat materia infertur violentia et sic est raptus. vel non: et hoc est dupliciter quia vel est corrupta et sic est simplex fornicatio vel
Jmprobat btm Tho. integra et sic est stuprum. ¶ Ex quibus infero contra beatum Thomam q species luxurie non solum accipiuntur ex parte materie. patz qz peccatum contra naturam non puenit secundum quā liber eius speciem ex innaturalitate materie: sed aliquando puenit ex innaturalitate modi ipsius actus venerei vt patet cum vir coit cum femina non in vase debito aut si in vase debito tamē modus quem natura instituit non obseruatur vt q vir super et mulier subiaceat. constat em q si quis hoc modo fornicet actus suus venereus denominabitur deordinatus deordinatiōe duplicis spēi scilz deordinatione fornicationis scz cum nō sua et peccati contra naturam quia modo innaturali. Infero secūdo q distinctio harum specierum preter stuprum eque ex parte viri sicut ex parte femine sumitur. nam si masculus in masculum actum venereum exerceat sic peccatū contra naturam: si femina in virum coniugatum fit adulterium: si puer violentetur vel a femina vel a viro vt vel viciis faciat vel muliebria patiatur erit raptus si solutus corruptus cum soluta corrupta cōueniat erit simplex fornicatio. Quia vero in masculo nō est corruptio integritatis signis apertis manifesta. ideo non ponitur stuprū cum primū masculus virginitatem perdit sicut ponitur cum femina defloratur. tum etiam quia mulier fit multo minus nubilis corrupta qz integra et multo minus adhuc cum corrupta est illicito concubitu: masculus autem non. Nā licet de masculo bene queratur si sit captus amore alicuius alterius an nō. taceo tamen querit verum virgo sit an nō quare flos virginitatis muliebris cū multo maiori detrimēto perdit qz flos virilis virginitatis. Quia tū perpetua virginitas in viro est eque preciosa aut forte preciosior qz in muliere eo q castitas virtus magis est propria mulieribus qz viris scdm illud Quintil. in declamatione militis mariani pudicitiam in milite quid laudem feminarū magis est ista virtus ideo si mulier masculo proponenti vitam agere in perpetua virginitate violentiam inferret vsqz ad emissionē seminis per actum venereū credo q non minus peccaret grauiter qz si vir inferret mulieri consimilem violentiaz.
¶ Secūda cōclusio persone due hūane sexu differentes sunt materia naturalis actus venerei humani. pz illa sūt materia naturalis actus venerei humani q natura ordinauit ad gñationē prolis humane sed natura ad gñationē plis hūane ordinauit personas hūanas in numero binario sexu differētes igitur. Secūdo pz per illud qd habetur i gen. masculū et feminā creauit eos et istos deus coniūxit et dixit crescite et multiplicamini et replete terram. Ex quo pz q ois actus venereus est innaturalis ex parte materie qui non est inter duas personas humanas et qui est iter plures qz duas aut q est inter psonas eiusdē sexus. Tertia 3clo ¶ Tercia cōclusio illa sola sunt naturalia instrumenta actus venerei in quib sexuū differentia posita est probatur qz illa sola mēbra natura ordinauit ad gñationē plis et in hoc legem naturalis cōcubitus instituit extra quā ois cōcubitus et gñaliter omis
Qrta 3clo actus venereus est innaturalis. ¶ Quarta 3clusio modus naturalis actus venerei est vt mulier supina et vir pnus iacens concubat: pz quia iste est modus quē velut aptum ad generationē natura instituit alij aūt aut ratione impedimenti aut causa luxuriose debachationis contra naturalez
Qnta 3clo institutionez inuenti sunt ¶ Quinta cōclusio materia licita actus venerei est vir et femina matrimonialiter cōiuncti quia inter nullos est licitus actus venereus nisi qui sibi mutuaz dationē corporū suorū ad vsum venereū fecerūt sed hanc dationē tm vir et femina mrimonialiter cōiuncti fecerūt igitur.
Sexta 3clo ¶ Sexta cōclusio non ois materia actus venerei illicita est equaliter illicita probatur quia aliqua materia sic est illicita q tū est in propinqua dispositione vt fiat licita vt cū nulla lex phibet cōsensum matrimonialē sicut cōtingit cū vterqz est solutus nulla ad alterū cognatione carnali vel spirituali impeditiua matrimonij deuinctus aliquando vero est illicita q pro tunc nō est licita neqz est in propinqua dispositione vt sit licita sed tū potest sine interuentiōe auctoritatis legislatoris esse vel fieri licita vt pz cum alter eorum est vinculo matrimonij ligat pce mortē em pñe qui remanent esse in ppinqua dispositiōe vt sint materia licita ita q non plus exigitur nisi consēsus matrimonialis. Aliqū vero sic est illicita q non est tunc licita nec in propinqua dispositione vt sit licita nec esse potest in huiusmodi dispositione propinqua nisi per interuentionem auctoritatis legislatoris vt qui habent inter se cognationem spiritualem impeditiuaz matrimonij aut qui sunt vinculo consanguineitatis in quarto vel in tercio gradu coniuncti. Aliquādo vero sic est illicita q non est tunc licita nec in dispositione ppinqū vt sit licita nec eē potest in tali dispositiōe si ne interuētione auctoritatis nec ad hoc pōt interuenire auctoritas legislatoris nisi forte necessitas rarissime cōtingēs ad hoc vrgeret vt cōtingit iter

patrem et filiã inter fratrem ⁊ sororez et hoc mõ omnis qui se et corpora sua deo per votum continentie perpetue sacrauerit sunt illicita materia venerei concubitus.

Septima ɔclusio.

¶ Septima ɔclusio. Luxurie primomõ accepte sunt plures spẽs q̃3 sex. probatur est aliquis ɔcubitus inordinatus qui non est actus venereus inordinatus ex parte materie nec ex parte instrumẽti nec ex pte modi q̃ est aliquis inordinatus alterius spẽi a sex p̃dictis ɔsiã tenet qr quelibet illarũ sex specierũ inordinationem ex aliquo p̃dictorũ trium ɔuenientem sortitur et alio ptz de actu venereo coniugum q̃ vel occupauit tempora cultui diuino debita aut ita excessiue q̃ nocet eis ad bonaz dispositionem tam anime q̃3 corporis aut de cõcubitu in loco vel publico vel sacro facto. constat eñ q̃ oĩs talis est actus venereus illicitus et culpabilis igit. Secũdo quicquid continet directe et p se sub genere cõtinetur sub aliqua spẽrum sed hmõi cõcubitus continet sub genere luxurie directe ⁊ per se qr nõ ratione alicuius alterius et nõ continet sub aliqua illarũ sex specierũ vt cõstat q̃ preter eas est danda septima spẽs. Tertio omnis deformitas ɔtraria castitati continet sub aliq̃ specie luxurie s3 hmõi actus venereus est deformitas ɔtra castitati cum sit contra iudiciũ recte rõnis et non continet sub aliqua sex predictaꝝ spẽrum igit. preter eas danda est septima. Ex quo infertur ɔtra Tho esse intelligibile q̃ peccata luxurie q̃ attẽdunt penes circũstantias nõ ɔstituunt spẽm aliquã sub luxuria. dicit eñ sic in responsione ad primum argumentũ articuli ṗmi cliiij. ɔclõnis. Ad pmũ dicẽdum q̃ peccm̃ coniugati cum sua vxore non est secundum indebitaz materiã: sed scd̃m aliquas circumstantias q̃ nõ constituit spẽm moralis actus hoc enim est multũ extraneum et remotũ a veritate. Nã3 variatio circumstãtie transfert actũ cum est de spẽ virtutis ad speciez vitij ita q̃ actus qui fuisset castitas coniugalis seruata debita circumstantia fit vitium illa remota aut q̃ transit ad genus vitij et non ad aliquã speciem et hoc est omnino impossibile sicut impossibile est simpliciter q̃ aliqd̃ sit animal et nõ sit hõ vel equus ⁊c̃. aut transeundo ad genus vitij transit ad aliquã spẽz et constet q̃ non ad aliquã earũ3 que enumerate sunt q̃ p̃terea est alia spẽs ponenda. pterea iste actus exterior rõne talis circumstantie deordinatus subordinatur alicui actui interiori per se malo qui hmõi circumstantiã habet pro obiecto malus autem actus interior per se malus est essentialiter et specifice ab oĩbus prius enumeratis distinctus eũ3 habeat aliquid p obiecto qd̃ nõ habent alij et alij aliquid qd̃ nõ habet iste. Et si queras quomodo vocatur illa septima spẽs. Respondeo q̃ quia alie sex species habẽt nomĩa ꝓpria quibus signatur. ideo põt sibi appropriari nomẽ gñis et potest per appropriationem appellari luxuria. Dico scd̃o q̃ põt appellari luxuria ɔiugalis non qr inter solos cõiuges ɔtingere possit: sed quia in eis potest inueniri.

Cõtra primã ɔclõnez

¶ Cõtra primã ɔclõnẽ arguit sic diuersitas specifica sumit a forma sed p̃dicta diuisio sumit scd̃m diuersitatẽ materie vel instrumẽti vel modi vt ꝑ ɔñsum est q̃ inter istanõ ẽ distinctio specifica. Secũdo in quibuscũq; materia est eiusdez rationis in eis actus respectu illarũ materiarũ sunt eiusdẽ rationis sed virgo corrupta ⁊ coniugata sũt eiusdẽ rationis ⁊ speciei ⁊ quelibet hoꝝ ad speciem humanã ptinet q̃ est species specialissima ergo victa sumpta scd̃m istas differentias sunt eiusdẽ speciei. Tercio adulterium nõ differt a simplici fornicatione nisi in hoc q̃ adulter vltra incontinentiam cõmittit iniusticiam accedendo sc3 ad vxorẽ alterius et cõtractando rez alterius inuito dño sed iniusticia non est spẽs luxurie nec spẽm aliquaz constituit sub luxuria ergo adulteriũ nõ est species distincta a simplici fornicatione. Quarto quicũq; cõmiscetur mulieri obligate deo per votũ luxuriat vt cõstat ⁊ non scd̃m aliquã specierũ predictarũ quia non simplici fornicatione cũ istud pctm̃ omni simplici fornicatione sit grauius: nec adulterio quia non est alterius vxor: nec scd̃m aliquã aliam spẽm vt cõstet igitur preter eas sũt alique alie species luxurie. Quinto qui cõmiscetur cũ cõmatre aut filia spũali luxuriat ⁊ non scd̃m aliquã predictarũ specierũ3 igitur maior est nota ⁊ minor probat quia non scd̃3 incestũ cum non sit inter eos necessitudo sanguinis nec scd̃m adulterium cũ non sit coniugata ⁊ sic de alijs. igit. Sexto immundicia ⁊ impudicitia sũt spẽs luxurie ⁊ tamẽ non enumerant hic igitur. Añs patet per apłm ad cor. xij. dicentez ne iterũ cum venero humiliet me de⁹ apud vos ⁊ lugeaz multos qui ante peccauerũt ⁊ nõ egerũt penitentiaz super immundicia ⁊ fornicatione ⁊ ĩpudicitia quã gesserũt. Septimo luxuria est spẽs mot⁹ venerei inordinati fornicationi ⁊ impudicitie cõdistincte ergo nõ continet fornicationẽ ⁊ alias spẽs sub se añs patet per apłm ad ga. v. manifesta sũt opera carnis que sunt fornicatio ĩmundicia ĩpudicitia luxuria. Octauo cõcubit⁹ eorũ cuz vxoribus qui effundũt semẽ in terra ne generẽt est luxuria cũ sit actus venere⁹ culpabilis ⁊ tñ non continetur sub aliqua predictarũ specierum igitur minor pz quia non sub pctõ contra naturã quia nec materia est innaturalis nec instrumẽtum innaturale nec mod⁹ concubendi ĩnaturalis cum talis fiat vt suppono vxore supina ⁊ viro prono cõcumbentib⁹.

Responsio.

¶ Ad primã cõcedo maiorẽ in cõpositis ex materia ⁊ forma in rebus vero simplicib⁹ sumitur distinctio specifica ex rebus ipsis que sũt distincte specie per nihil eis intrĩsecũ formaliter et quia actus intelligendi ⁊ vocãdi sũt res simplices per quas potentia fertur in aliud ideo distinctio specifica istoruz non causat formaliter ab aliquo intrinseco vel extrĩsico sed seipsis distinguntur sed distinctio ipsa innotescit nobis p obiecta ipsorum et habemus certissimũ argumentum distinctionis ipsorum quando vnus illorum actuũ habet aliquid pro obiecto quod non habet alius. Et ad minorẽ dico q̃ distinctio ipsa sumitur secũdum diuersitatem materie vel instrumenti et est tanq̃3 per ea p que arguitur distinctio et non tamquam per formaliter distinguente. Ad scd̃am cõcedit maior si actus illi sint circa illas materias scd̃m q̃ sint eiusdem rationis sed si actus sint circa materias illas secũdũ q̃ diuersitatem habent

inter se nunc nō oportȝ actus illos esse eiusdeȝ rationis. Verbigratia. intellectiones mulieris vxorate secūdum q̄ mulier et nō vxorate secundū q̄ mulier: sunt eiusdem rōnis intellectio tamē mulieris vxorate secundū q̄ hmōi: et nō vxorate secunduȝ q̄ hmōi specie a se inuicem differūt. similr et volitio huius a volitione illius q2 licȝ vxoratū et nō vxoratum nō faciant differre mulierem a muliere nisi accidentaliter tn̄ inter se quidditatiue differūt sicut licet album et nigrū nō faciant differre lapidem a lapide nisi accidentaliter tn̄ albedo et nigredo essentialiter a se differunt. et ideo intellectio hoīs albi scd̄m q̄ hmōi specie differt ab intellectione hominis nigri scd̄m q̄ hmōi et similiter volitio quia aliquid vel aliqualiter esse est obiectū vnius q̄ vel qualiter esse non est obiectum alterius. Ad terciam nego maiorē dico q̄ seclusa quacunq̄ iniusticia. i genere luxurie adulteriū est simpliciter grauius q̄ȝ simplex fornicatio puta dato q̄ haberetur consensus illius qui offendit nihilominus dico q̄ adhuc multo grauius peccaret adulter q̄ȝ fornicator q2 accedit ad eam que nō potest facere corpus suū alterius sicut incestuosus simpliciter grauius peccat q̄ȝ simplex fornicator q2 accedit ad eam que nō pōt obstante cognatione cōcarere corpus suū isti ad coitum sine non pōt esse licita materia actus venerei cum isto incestuoso. Ad quartam ↄcedo maiorem et nego minorē et dico q̄ reducit ad adulterium coq̄ non pōt esse licita materia respectu huius q2 iam dedit pt̄atem corporis sui non materiali: sed spūali coniugi. Ad quintam nego minorem et dico q̄ continet sub incestu q2 non potest esse licita materia actus venerei respectu huius ꝓpter cognationē spūaleȝ que inter istos per aliquos actus sacrabiles cōtracta est. Ad. vi. concedo primā partem antecedentis et nego scd̄am dico enī q̄ continentur sub predictis. Ad vij. distinguo antecedens vel sī accipitur scd̄ȝ propriā significationē et sic dico q̄ est genus vel scd̄ȝ appropriatā sigtionē: et sic est spēs luxurie scd̄m ꝓpriam significationē accepte ad quid aūt significandū appropriet glosatores diuersimode dicūt: imo de aliis que enumerat apl's glo. super xij. ca. epl'e. ij. ad cor. dicit vno modo et super qntū epl'e ad gala. alio mō. dico aūt q̄ apl's ad cor. enumerat imundiciaȝ fornicationem et impudicitiam ad gala. aūt addit luxuriaȝ. dico igr̄ q̄ per immundiciam intelligit omnem luxuriaȝ innaturalē siue ex parte materie siue ex parte instrumentorum siue ex parte modi. Per fornicatiōeȝ vt dicit glo. epl'e scd̄e ad cor. intelligit luxuriam coniugatorū et solutorum siue intelligit adulterium et simplicem fornicationē. Per īpudicitiā intelligit luxuriā incestuātiū et nomē luxurie approbriat ad luxuriā eorū qui nimio et excessiuo coitu vtunt aut peccant in aliis circūstantiis ab hispenes quas diximꝰ spēs luxurie. Ad viij. dico q̄ est luxuria cōtra naturā Et ad probationē dico q̄ instrumēta q̄bus fit agitatiō apta ad effusionē seminis sunt naturalia sed non fit ipsa emissio in instrumento quod natura deputauit ad receptionem seminis et est grauissimū peccataȝ contra naturam cum ex intentione fit ad quod non mouet delectatio pn̄s eū esset delectabiliꝰ in ꝓpriuȝ vas fūdere q̄ȝ in terrā sed directe sit vt īpediat generatio prolis ad hoc forte mouet inordinatus amor mulieris et diuturne delectationis inordinatissimuȝ desiderium quia enim post partuȝ sunt latiores vie q̄ȝ ante ideo isti bestiales consentiunt impedire conceptionem per illum modum vt maiorem delectationem experiantur in coitu. ¶ Contra primum correlarium arguitur sic circunstantia non dat speciem actui morali ergo ex parte materie tantum et non ex circunstantiis sumenda est distinctio specierum luxurie. Ad hanc rationem nego antecedens dico enim q̄ circunstantie actuum exteriorum sunt obiecta actuum interiorum per se bonorum aut malorum et ideo circunstantie actuum exteriorum dant speciēȝ actui interiori eo modo quo obiectum dat speciem actui cuius est obiectum et quia actus exterior reponitur sub specie more denominatiue extrīseca per subordinatiōeȝ ad actum interiorem ideo speciem moris tāꝫ actꝰ interior q̄ȝ exterior accipiūt a circunstantiis actꝰ exterioris hic autem per actum exteriorem intelligo actum imperatum. Contra secundum correlarium arguitur pr̄ dicte species accipiuntur secundū differentiā materie sed mulier sī se habeat magis in ratione patientis q̄ȝ vir habet rationeȝ materie et non vir ergo non equaliter ex parte viri et femine sumunt iste differentie. Ad hanc rationem dico q̄ iste species non tantum secundum differentiam materie accipiuntur vt supra deductum est: et ad minorem dico q̄ quelibet duarum personarum est materia respectu alterius et vir respectu mulieris et mulier respectu viri et vtraq̄ est agens siue causa effectiua respectu concubitus et distinctiua specierum luxurie. quod probo manifeste volo q̄ vir et femina soluti conueniant simul constat q̄ concubitus earum est simplex fornicatio postea vir vxorem accipiat mulier autem maneat semper soluta et iterum simul conueniāt constat q̄ concubitus commerit adulterium tūc sic: actus luxurie qui fit nunc inter istas specie distinguit ab illo qui prius fiebat sȝ distinctio ista non prouenit ex parte mulieris cum nulla sit in ea facta variatio et maneat soluta sicut prius ergo prouenit ista distinctio ex parte viri. Secundo ī concubitu masculorū est luxuria contra naturam et tn̄ nulla est ibi mulier. Eodēmodo potest argui de sacerdote aut religioso qui virginitatem vouit actum venereum cum meretrice exercente constat enim q̄ actus ille nec speciem nec grauitatem suam ex muliere accipit sed ex viro. Ratio aūt oppositum soluta est ex dictis.

Cōtra pmū correlariuȝ.

Queritur tertio vtruȝ

simplex fornicatio sit peccatum mortale. Arguit q̄ non nec ex dictamine ratiōis naturalis nec ratione precepti diuini simplex fornicatio est peccatum cum nullum preceptum diuinum eam prohibeat nec aliqua vera ratio eam esse omnino fugiendam conuincat igit. In oppositum simplex fornicatio excludit a regno dei ergo est peccatum mortale. ¶ Notandum q̄ opinio thome est q̄ simplex fornicatio indubi

Nō bn̄ thome q̄ simplex fornicatio sit peccatū mortale.

fanter est peccatu*z* mortale quod probat/omnis
concubitus vag*us* est peccatu*z* mortale omnis for
nicatio est concubitus vagus ergo omnis forni-
catio est peccatum mortale. Maior probat om-
nis concubitus qui directe committit contra vitã
hominis est peccatum mortale vt constat sed om
nis concubitus vagus directe cõmittit contra vi
tam hominis nascituri quia ad educationẽ pue-
ri nati nõ sufficit sola cura matris a qua lactat*ur* s*ed*
multo magis requirit cura patris a quo est instru-
end*us* et docend*us* in bonis tã interiorib*us* q*uam* exterio
ribus p*ro*mouend*us*. Per vagũ aũt cõcubitũ priua
tur puer natus cura patris cũ i vago cõcubitu nõ
sit determinatio maris ad determinatã feminam
nec sint concubentes vago cõcubitu p*ro* totã vitã i-
mo nec diu permãsuri quod exigit ad educationẽ
prolis. tũ secundo quia per vagũ cõcubitũ tollit
certitudo p*ro*lis de qua tamẽ certitudine viri natu-
raliter solliciti sũt quia iminet eis educatio. Tum
tercio quia determinatio certi viri ad certã femi-
nã est in matrimonio et ideo matrimoniũ dicit es-
se de iure nature s*ed* h*uius*mõi determinatio necessaria
est ad educationẽ p*ro*lis ergo et matrimoniũ q*uod* vag*us*
cõcubitus qui est sine matrimonio est pctm mor-
tale. Tum quarto quia bona cõmunia cadũt sub
determinatione legis sed cõcubitus determinat
in ma*re* et femine ordinat ad bonũ commune ergo
ista determinatio que matrimoniũ dicit aliqua le
ge determinat de qua determinatiõe vt dicit dice
Improbat beatũ Tho. in tercia parte. ¶ Licet conclusio sit vera non vi
det mihi tamẽ sufficienter probata. Tum primo
quia non p*ro*bat efficaciter omnẽ fornicationẽ sim
plicem esse pctm sed tantu*z* probat de fornicatio
ne simplici meretricia siue que fit cum meretrice
ad quam non vnus tantũ nec duo nec tres sed in
differenter qui volunt accedunt. Tum secundo
quia non probat q*uod* vagus concubitus masculi sit
peccatũ mortale sed tantũ hoc p*ro*bat de vago con
cubitu femine quia vagus cõcubitus viri nõ facit
incertitudinem prolis sicut vagus concubitus fe-
mine nam si vnus vir accederet ad decem mulie-
res et vna mulier tantũ ad vnu*z* viru*z* sicut cõtin
gebat in regibus et principibus antiquis qui vel
vxores multas vel cum vxore magnum numeru*z*
concubinaru*z* habebant nõ esset incertitudo pro
lis in illis enim semper erat certitudo prolis eo
q*uod* concubitus mulieris non erat vagus et ita so-
lus vagus concubitus femine est qui directe op-
ponitur educationi prolis. Tum tercio quia ad-
huc non probatur q*uod* omnis fornicatio simplex
nec omnis vagus concubitus est peccatum mor
tale sed tantum ille de quo verisimiliter estimare
tur aut dubitatet q*uod* inde esset proles generanda
ex quo ita*que* sequit q*uod* nõ probat de concubitu qui
fit cum meretrice [que vulgat omnibus corpus
suum et ex qua iam per multos annos non est na
ta proles] q*uod* sit peccatũ mortale quia in tali non
militat rõ. Tum quarto quia nõ probat de cõcu
bitu qui est fornicatio simplex q*uod* sit peccatum
mortale cum talis non sit vagus concubitus sed
est determinati ad determinatam etiã interdũ ad
longum tempus et cu*z* interpositione iuramenti
de fide seruanda et de prole educanda sine tamen

interuentione auctoritatis ecclesie et sine bono sa
cramenti contra eũ hunc concubitum non vide
tur militare predicta ratio. potest enim sufficien-
ter prouideri educationi prolis ex tali concubitu
nate. Sed ad hoc respondet beatus Thomas q*uod*
id q*uod* cadit sub legis determinatione iudicatur se
cundum id quod cõmuniter accidit non secundũ
id quod in aliquo casu potest accidere. Hec solu-
tio esset probabilis si ipse iam p*ro*basset h*uius*mõi con-
cubitum fornicatoriũ esse lege prohibitum quod
nundu*z* p*ro*bauit sed nititur rõne naturali conuin
cere hunc esse pctm mortale et cum ratio ostendi
tur manifeste deficere iam recurrit ad legem de
qua non fecit adhuc fidem. Quinto si sic seque-
retur q*uod* simplex fornicatio nõ esset de se mala sed
tm̃ ratione iniusticie que ex ea sequi potest que in
iusticia consistit in hoc q*uod* pater non reddit proli
educationem et instructionem quam tamen lege
nature reddere tenetur et tunc ex hoc sequit pri-
mo q*uod* aliqua fornicatio simplex nõ est peccatum
mortale potest *etiam* nõ est peccatum mortale for-
nicatio simplex nisi ratione iniusticie que ex ea
sequitur: ergo illa ad quam nulla sequitur iniusti
cia non est pctm mortale sed aliq*ua* est ad quã nul
la sequitur iniusticia puta illa ex qua non genera
tur proles et illa ex qua generata proles religio-
se educatur. Et potest *con*tra per simile de iactu lapi
dis vel sagitte in loco in quo faciliter quis potest
ledi/constat eni*m* q*uod* si quis ita iaciat q*uod* diligenter
prouideat ne inde sequat lesio cuiuscũq*ue* q*uod* q*ua*ntu*m*
natus sit homo occidi ex illo iactu aut cõsimili
non tamen punietur tanq*uam* homicida nec erit ho
micida eo q*uod* de facto in prouisum sit. per eum q*uod*
nõ est sequuta morte hominis nec lesio: ergo licet
ex tali vago concubitu natus sit sequi iniuria pro-
lis/ si tñ de facto ita p*ro*uideatur q*uod* non sequatur
non erit peccatũ. Secundo sequitur q*uod* fornicatio
simplex meretricia que proprie est vagus concu-
bitus erit bona et licita. Potest cõsequentia om-
nis actus conformis legi recte rationi cõformi cu
ius actus toti culpe que ex eo cõmuniter euenire
potest per aliã legem sufficienter prouisum est: est
actus bonus et licitus: sed lex de vago cõcubitu
et de meretricib*us* in ciuitate habendis est recte ra
tioni cõformis quia secundũ Augus. Tolle me-
retrices de ecclesia et ea*m* replebis cõcubinis et adul
terio et per aliam legem p*ro*uisũ est sufficienter aut
saltem faciliter prouideri potest iniurie prolis ge
nerande in qua consistit tota iniquitas vagi con
cubitus et simplicis fornicationis. Illis autẽ ma
lis que nata sunt oriri ex ablatiõe illius legis nul
la lege prouideri potest ergo actus cõformis legi
de vago seu meretricio cõcubitu est licitus et incul
pabilis: imo etia*z* dato q*uod* nulla mala sequerent
ex ablatione illius legis si tamen non haberet cul
pam simplex fornicatio nisi p*ro*pter iniuriã pro-
lis quã solam assignat p*re*dicta ratio Thome et per
legem ciuilem aut alio mõ huic iniurie sufficien-
ter p*ro*uisum sit sequit q*uod* non erit simplex fornica-
tio peccatũ mortale. Sexto aut eo ipso aliq*ui*d est
pctm mortale q*uod* ex eo nata est sequi alteriu*s* in-
iuria aut q*uod* de facto sequitur: si secundum q*uod* tota
ratio nulla cu*z* ex ea nõ infertur q*uod* omnis forni

catio simplex est culpa mortalis: sed illa consequētia de facto sequit̄ iniuria prolis. Nec potest dici primū q̄ tunc oēs negociatiōes ciuiles actiones fori exterioris ⁊ fere oēs hominū cōtractiones essent peccata mortalia q̄r ex his oībus nate sūt sequi culpe mortales: vt fraudes/mendacia/periuria/falsa iudicia/⁊ multa hmōi. sequeretur etiā q̄ omne iuramentū quod sine necessitate fit esset peccatum mortale quod est contra Augu. vbi disputat contra faustum ⁊ patet cōsequētia quia vt ibidem habet Augus. iuratio veri prohibet̄ non quia in se mala sit sed quia frequēter iurando homines inducuntur ad piuria que sunt mala mortaliter. Ex his patet q̄ hec ratio Tho. nō est sufficiens ad probandum q̄ simplex fornicatio est
Durandus peccm̄ mortale. ¶ Et ideo Duran. quarto sententiarū hanc rationem in virtute assumit ad probandum q̄ simplex fornicatio est peccatum in primo articulo ⁊ in secundo inquirit an sit peccatū mortale. Est tamen multum pbabilis persuasio ad inducendū homines ad fugam simplicis fornicationis. Buri. autem ex eodem pene fundamento idem probat quod Tho. lex respicit ad id quod cōmuniter accidit: sed cōmuniter ex fornicatione potest malū prouenire quod euitaretur per ligamentum matrimonij: ergo iustum legale est non fornicari. minorem probat per illud quod adducit Aris. secundo politice contra opinantes q̄ in optima policia mulieres debent esse cōmunes q̄r non scirent̄ quorum filij nati essent ⁊ illa nullā gererent curam patres/de liberis aut multo minorem q̄z oporteat. Ad hanc rationē respondeo q̄ est valida et efficax ad tollendam legem illam de cōmunitate vxoris in ciuitate ⁊ ad inducendum legem matrimonij: sed non valet ad probandū q̄ ille peccat mortaliter. Si extra matrimoniū actū simplicis fornicationis exerceat: potest enī simplex fornicatio stare in ciuitate cū lege matrimonij Si dicas q̄ si esset pmissa ⁊ nō culpabilis mortaliter ciues impedirent̄ a matrimonio ⁊ coniugio. Respōdeo negando cōsequētiā q̄r in policia bn̄ instituta posset determinari certa etas / infra quā hoīes tenerentur se ad certum statum artare et subire coniugium/aut in celibatu vitam agere et illa per hunc modum non impediretur hominum legitima generatio. Alij autē respondent aliter q̄ sine coniugio Johannes et maria possūt habere firmam voluntatem manendi simul vsq̄ ad mortem et solitarie coeundi adinuicem et prolem educandi religiose et ita cessaret vt dicunt inconueniens illatum prius. Sed hec responsio nō michi placet. Tum primo quia iste contractus secundum rei veritatem esset coniugium ciuile licet non esset coniugium sacrabile quia haberet duo bona scilicet bonum fidei et bonum prolis sed non haberet bonum sacramenti. Tum etiam quia vel esset in libertate eorū recedere a promisso nec possēt ad pacta tenēda cogi auctoritate legislatoris ⁊ tunc cū hoīes semp reputēt diuturnitatē cōmorationis coacte in onus vellēt hoīes hoc onus fugere ⁊ p̄ oēs receptionē istius ꝯcubinat⁹ abolerentur legitima ꝯiugia a ciuitatib⁹ ⁊ destrueretur ille nexus quo maxime procuratur educatio prolis et vniuersa pene proles labem illegitimarum incurreret. Si autem possent cogi non video in quo differat a cōiugio ciuili nisi per hoc q̄ in cōiugio ciuili aliqua publica auctoritas interueniret et ita cum esset illud clandestinum coniugium paris oneris cum vero cōiugio et minoris honoris sequitur q̄ illud nullomodo esset in preiudicium veri coniugij recipiendū neq̄ puto hoc genus concubitus et contractus perpetuo duraturū in policijs bene rectis et inter personas nubiles esse admittendum. Est igitur ratio illa Buri. efficax ad probandum quod dictum est: sed nō sufficienter probat fornicationem simplicem esse peccatum mortale. quia non obstante illa ratiōe videtur q̄ si nichil aliud obstaret/mulier diues ⁊ potens que sine adiutorio viri sui potest prolem educare: posset sine peccato fornicari licite: prestito prius promisso de educanda prole et de faciendo eam religiose erudiri et maxime si satisfecisset legi de subeundo coniugio quod contingeret si iam subijsset coniugium et maritus eius obijsset. Sed contra replicat Buri. quod cōuenit humano generi secundum se non potest per aliqua extrinseca auferri sed secundum rectam rationē coniugium siue legitima maris et femine obligatio conuenit humano generi secundū se: ergo non potest auferri propter diuicias vel amicos istius vel illius. Ad hanc rationem distinguo minorem vel q̄ coniugium secundum se conueniat generi humano pro singulis eius partib⁹ et hoc est falsum cum multi sint qui virginitatē vouent vel q̄ conueniat generi humano secundū aliquas eius partes ita q̄ sit lex impeditiua eorum que cōmuniter possunt impedire ne homines in pluribus subeant coniugium et sic concedo ideo si aliqua ciuitas institueret ne in ea celebrarentur coniugia esset iniqua: sed ostensum est q̄ casus ille nō impedit coniugium licet hunc vel illum pro tempore a cōiugio retardet. Et si dicas q̄ potest esse controuersia inter virum et mulierem quis possideret puerum. Responsio q̄ illa controuersia auctoritate legislatoris faciliter dirimi posset. Nec omnia sunt peccata mortalia ex quibus controuersie aut mala oriri possunt alias appropriatio rerum et vxorum esset peccatum mortale. ¶ Prima conclusio. Non ideo omnis simplex fornica- Prima ꝯclo
tio est peccatum mortale quia directe committit̄ contra vitam hominis nasciture. probatur quia non omnis fornicans intendit vitā hominis nasciture: igitur. Antecedens patet. Tum quia multi sunt qui non intendunt generare Tū secundo quia multi sunt qui intendunt debite et religiose educare eum qui nascetur ex illo concubitu. Tū tercio quia de mille non inuenietur vnus qui de per se et directe intendat nocumentum directe in vita nasciture. Tum quarto quia lege recta ⁊ conuenienti potest prouideri ne hoc nocumentū vt in pluribus sequatur. ¶ Secunda conclusio. Secunda ꝯclo
Simplex fornicatio non ideo est peccatum mortale quia sit impeditiua coniugij et matrimonij probat̄ quia potest lege recta et rationali ita moderari hoc impedimentū vt parum sit nociturū matrimonio Concedo tamen q̄ si de facto ita esset

nocumentum matrimonio q3 nulla lege et nulla po-
licia posset impediri quoniam enerviaret ut in plu
ribus ipsum q3 hoc concluderet ipsum esse peccatum
mortale quia appropriatio uxorum non est minus
necessaria civitati et regno q3 appropriatio pos-
Tertia p[ro]po sessionum et dominiorum ¶ Tertia conclusio. Non
ideo simplex fornicatio est peccatum mortale qr
ipsa posita civitas non posset stare propter dissensio
nes et homicidia que inde contingerent quam rati
onem videtur tangere Aristo. probatur non videtur
maiora litigia et dissensiones suscitari posse ex im
munitate simplicis fornicationis a peccato mortali
q3 ex appropriatione possessionum qr maiora liti
gia et dissentiones nata sunt provenire ex appro-
priatione possessionum q3 ex permissione simpli-
cis fornicationis de maxime cum sibi iuncta est
lex de matrimonio: sed non est propter illam causam
appropriatio dominiorum peccatum mortale ergo nec
simplex fornicatio ponenda est propter illam cau
sam esse peccatum mortale. Secundo quicunque retra
hitur a fornicatione timens qr est peccatum retra-
hitur ab homicidio qd propter fornicationem esset
commissurus quia est gravius peccatum: ergo si ideo
non contingunt homicidia ut in plurimis qr for
nicatio est peccatum mortale multo minus etiam
contingerent si rectis legibus et institutionibus mo
derari possent ne ex fornicatione contingerent si-
cut rectis institutionibus moderantur homines ne
ex variis iudicio permissio passim homicidia subse
quantur: sunt enim supplicia instituta delinquenti
Quarta p[ro]po bus ¶ Quarta conclusio. Ideo simplex fornica
tio est peccatum mortale qr iure divino prohibita
est. probatur primo per illud qd habetur Deuter.
xxiii. Non erit meretrix de filiabus israel neque scor
tator de filiis israel ubi dicit glosa. August. Ad me
retrices accedere prohibet deus quarum venalis est
turpitudo: licet quidem libri corrupti habeant ve
nialis et hunc textum etiam allegat Tho. Secundo
per illud qd habetur ad Thessa. x. scitis que prece
pta dederim vobis per dominum iesum: hec est vo
luntas dei sanctificatio vestra ut abstineatis vos
a fornicatione. Tertio per illud quod habetur ad
Ephes. v. omnis fornicator aut immundus: aut
avarus non habebit hereditatem in regno christi
et dei. Quarto probatur. Nam non solum illa de ne
cessitate fidei sunt credenda que sunt expressa in
sacris scripturis: sed etiam que sine scripturis per
successivam relationem patrum usque ad nos pervene-
runt: sed a christo usque ad hec tempora patres eccle
sie semper posterioribus fornicationem simplicem
inter mortalia peccata tradiderunt et illa semper
in ecclesia pro certo et indubitato habitum est igitur
Quinto per illud quod habetur xxii q. i ca. vlti-
mo. Predicandum debent nosce etiam periurio pe
nitentiam imponi debere qualem de adulterio: de
fornicatione: de homicidio voluntarie commisso
et ceteris criminalibus vitiis. Sexto probatur.
omne illud est peccatum mortale cui debetur eter
na pena: sed debetur pena eterna fornicationi: er
go fornicatio est peccatum mortale. minor iam
probata est ex auctoritate Apost. et probatur secun
do per Hiero. in epistola ad Susannam dicentem
Dulcis acerbus luxurie fructus amarior felle cru-
delior gladio. Tum secundo per Isi. li. ii. de summo
bono dicentem. Quando impulsu demonis mens
ad delectationem fornicationis impellitur divi-
ni iudicii metus eterna tormenta incendii ante ocu
los proponatur: quia omnis pena gravioris sup
plicii formidine superatur: sicut enim clavus cla
vum expellit ita sepe recordatio gehenne ardoris
ardorem excludit luxurie: hoc ut videtur non di-
ceret Isi. nisi sentiret penam eternam fornicatio
ni deberi. Septimo probatur conclusio quicquid
est maximi sceleris inter septem vitia illud est pec
catum mortale: sed fornicatio est maximi sceleris
inter septem vitia ergo etc. Minor probatur au-
ctoritate eiusdem Isi. li. eodem dicentis Inter se
ptem vitia fornicatio maximi est sceleris quia pu
ritatem munditiam templum dei violat et tollens
membra Christi facit membra diaboli. Ex omnibus
istis auctoritatibus apparenter et satis probabi-
liter ostenditur omnem fornicationem simplicem
esse prohibitam tamq3 peccatum mortale. difficile
tamen esset hiis convincere protervum quia glo-
se super Apos. in locis in quibus Apos. utitur no
mine fornicationis exponunt nomen in alia signi
ficatione/ aliquando enim nomine fornicationis di
cunt idolatriam intelligi/ aliquando concubitum
non solum cum meretrice sed etiam cum ea que est
alterius. Doctores etiam sacri cum loquuntur de
fornicatione eam pro luxuria ponunt constat au-
tem luxuriam secundum aliquas species suas esse
peccatum mortale et ideo quarta probatio addu
cta videtur michi fortior. ¶ Quinta conclusio. Quinta p[ro]po
Non potest accipi rationabiliter prohibitio for-
nicationis simplicis ex prohibitione mechie quam
conclusionem non pono nisi probabiliter propter
reverentiam August. qui super exodum dicit q3 si
cut furti nomine cum dicitur non furtum facies in
telligitur omnis illicita usurpatio rei aliene/ non
enim rapinam permisit qui furtum prohibuit sed
utique a parte totum intelligere voluit quicquid
illicite rerum proximi aufertur. Sic profecto no
mine mechie omnis illicitus concubitus atque mem
brorum illorum non legitimus usus prohibitus
debet intelligi. hec verba Au. recitantur in decre
tis. xxxii. q. iiii. c. olim mechia: hec autem ratio Au
gus. non est efficax. Nam licet in prohibitionibus
a parte minoris culpe intelligatur totum prohi-
bitum ut bene inducit Augus. de furto et rapina/
non est tamen rationale q3 a parte que est maioris
culpe intelligatur prohibitio universalis totius
generis: constat autem q3 mechia qua adulterium
significatur maioris est culpe q3 simplex fornica
tio qui est soluti cum soluta/ et ista est sententia.
Duran. qui hoc modo respondet ad rationem bea
ti August. Et q3 ita sit patet. nam mechia lege ci-
vili est prohibita et tamen non est prohibita ea-
dem lege simplex fornicatio. Secundo secundum
August. immo secundum sententiam Christi in vete
ri lege: cum dicitur non assumes nomen dei tui in
vanum prohibetur periurium et in alio precepto
prohibetur falsum sive mendax testimonium/ et
tamen in primo non prohibebatur iuratio veri q3
vis aliqua talis sit illicita nec in secundo prohi-
betur mendacium officiosum: quod tamen est se-

cundum eundē Augus. illiciū: cōstat autem q̄ mēdacium testificatiuū et mendacium officiosum sunt partes vnius totius scʒ mendacij ergo nō est verum vniuersaliter q̄ in prohibitionibus ex parte totū intelligit. preterea cōtingit aliqū q̄ causa prohibendi aliquod malum est grauitas culpe et tūc in prohibitione minoris semper intelligitur prohibitio maioris: aliqū vero causa et ratio prohibendi nō est grauitas culpe: sed cōtrarias aut facilitas
Sexta cōcl°
illius mali et ex prohibitione minoris nō posset inferri prohibitio maioris. ¶ Sexta cōclusio. aliqua fornicatio simplex seclusa omni lege positiua diuina vel humana est peccatū mortale. probatur aliqua est fornicatio simplex q̄ cū tanto ardore et cum tanta vehementi cōcupiscētia fit vt fornicans postponat etiā pro nihilo inde malo sequuturo esse dimissurū etiam non pro amicitia dei non pro caritate perdenda: sed cōstat q̄ omnis talis est peccatū mortale. Scđo est aliqua fornicatio simplex que est perfecta intēperantia quam scʒ exercendo periclitatur in nobis scientibus et cognoscentibus sanitas bona habitudo corporis et aīe deserimus ea facere q̄ pro tūc tenemur vt cū impediunt tēpora diuino cultui debita est aliq̄ que est cōtra honestatem vel q̄ hʒ circunstantiaʒ loci aut tēporis omnino incōuenientem: igit est aliqua fornicatio simplex q̄ seclusa omni lege positiua diuina et humana est peccm mortale. Et hec cōclusio posset esse cōtra Duran. oppositū asserentem sub hijs verbis. quod autē dicūt quidē q̄ fornicatio de se est peccatū mortale seclusa omni lege positiua diuina vel humana non bene intelligo. q2 peccatum mortale dicitur ex eo q̄ meretur mortē temporalem vel eternam: fornicatio autem simplex non meretur mortem temporalē scđm aliquā legem nec mortem eternā scđm legē naturalē quia lex naturalis nisi dicit nec nouit aliquid de morte eterna. Ratio autē Duran. cōcludit equaliter q̄ nichil est peccm seclusa omni lege positiua et ita adulteriuʒ peccm cōtra naturam parricidia et hmōi seclusa omni lege positiua non erunt peccā: q2 seclusa omni lege positiua nō meremur aliquā penaʒ nec tēporalem nec eternā: hoc aūt est manifestū contra Aris. tercio ethi. vbi dicit, quedam autē non est cogi: sed magis moriendū patientē dirissima. Illud autē reputat recta rō peccatum nō veniale sed mortale qđ est tante grauitatis q̄ potius toleranda est mors cū grauissimis supplicijs q̄ȝ q̄ illud cōmittat/et ergo Aris sine omni lege positiua sȝ ex sola rectitudine rōnis cognouerit aliq̄ esse talia sequit q̄ seclusa omni lege positiua aliqua sūt peccata mortalia. Scđo omnis recta ratio cognoscens q̄ deus curam gerit de hominib9 et amat bonos et odit malos indicat q̄ sūt aliqua mala et peccata pro que dignuȝ est vt faciēs cōsequat inimicitiam diuinam sed hoc non est aliud q̄ȝ esse peccatum mortale: ergo seclusa omni lege positiua sunt aliqua peccata mortalia ergo etiā propter eandē rationem aliqua est fornicatio simplex que scilicet ratione circunstantiarū promeretur odium diuinum/constat enim q̄ aliqua fornicatio simplex habet circunstantiaȝ finis culpabilem mortaliter vt qui fornicatur vt adulteretur sicut communiter contingit/aut qui fornicat vt furetur aut vt confornicantem voluntati homicide exponat. Ex hijs patʒ falsitas opinionis illorum qui dicunt q̄ simplex fornicatio non est peccatum. Que opinio tanq̄ȝ erronea in articulis paris. dampnata est/error. clxxxvi. est fornicatio simplex. i. soluti cum soluta non est peccatum. Guido vero carmelita dicit. xxi. cap. contra errores grecorum. q̄ error grecorum dicentium simplicem fornicationem inter solutum et solutā nō esse peccatum mortale patenter continet heresim contra sacram scripturam. quod probat quattuor rationibus prima est nam maius est peccatum actu fornicari q̄ȝ sola concupiscentia mulierē videre quia plus aduersatur recte rationi act9 fornicarius in quo pre nimia delectatione absorbet iudicium rationis q̄ȝ actus solius concupiscentie sed actus concupiscentie dampnatur in sacris litteris tanquam peccatum mortale secundum illud Mat. v. Qui viderit mulierem ad concupiscendū. Secundo conuictus et cōloquio non prohibentur nisi ratione peccati mortalis. sed fornicator scđʒ Apos. i. ad corin. v. est vitandus nec licet cum eo cibum sumere ergo fornicatio est peccatum mortale. Tercio non tollitur a nobis habitatio spiritus sancti nisi propter peccatum mortale propter quod spiritus sanctus recedit a nobis: sed propter fornicationem aufertur a nobis habitatio spirit9 sancti et desinimus esse templū habitationis spiritus sancti et desinimus esse membra Xpī et efficimur membra meretricis. secundum Apos. ibidem qui precipit fornicationē fugere tanq̄ȝ separantem ab vnitate Xpī et coniungentem meretrici. Quarto solum peccatum mortale excludit a vita eterna et regni celestis possessione et visione dei sed fornicatio secludit nos a visione dei secundum illud Eze. xxix. Abscondam faciem meam ab eis et excludunt etiā a regno dei secundum illud ad ephe. v. scitote q̄ omnis fornicator aut immundus nō habet hereditatē in regno dei et Xpī et ipsi iudicabuntur ad iudiciuʒ dāmnationis ad hebreos xiij. Iste rationes sunt multum apparētes non tamen conuincentes proferuntur tamen vt videtur satis rationabiliter possēt euitari. ¶ Ad primam diceretur q̄ mulier accipitur tripliciter. Mulier tripl'r accipit. Uno modo vt est nomen sexus et sic distinguitur contra virum. Secundo vt est nomen status et sic distinguitur contra solutam. Tercio modo vt est nomen corruptionis et sic distinguitur cōtra virginem et hoc modo meretrix soluta diceretur mulier. si nomen mulieris accipitur secundo modo quomodo debet accipi si argumentum valeat nego maiorem et concedo minorem de actu concupiscentie mulieris illo secundo modo accepto nomine mulieris. Nam ibi prohibet primo mechia que dicit non solum actum interiorem sed exteriorem adulterij/et postea prohibetur idem actus interior mechie siue adulterij qui non in sola cognitione sed in firmo consensu respectu actus exterioris consistit vt habet glosa ibidem que ita dicit q̄ viderit mulierem ad concupiscendum eam. i. que sine et animo accenderis vt eā concupiscas quod iam non est titillatio: sed plene consentire libidini

vt si facultas sit pagamr hic iā mechatus est eā3 in corde suo. Dico autem τ vt puto ita dicerēt omnis catholicus hīoī actus cōcupiscendi vxorem alterius est deterior ꝙ̄3 actus simplex fornicandi cum soluta. Ad scd̄am respondetur ꝙ maior est probabilis sed nō est credita nec īdubitata. ideo ex ea cū minore catholica nō sequit̄ de necessitate conclusio catholica: sed ꝓbabilis tn̄ quia conclusio semper sequitur debiliorē partē sillogismi. dicerēt enim aliquis ꝙ ꝓhibitio cōuictus τ cōtractionis non solū siūt ꝓpter pctā mortalia: sed aliqñ ex causa siue graui culpa. Et ad minorem dico ꝙ fornicatorem esse vitandū potest dupliciter intelligi. Uno mō tanꝙ̄3 excōmunicatū et per modū3 precepti et hoc nō habet̄ ex vi littere. Alio modo tanꝙ̄3 eius cuius vita est turpis inhonesta et periculosa in cōmunicatione hominū et per modum consilij et sic cōcedo: sed hoc mō non debite sumitur minor sub maiore. Ad tertiam respondet̄ ꝙ habitatio spiritussancti dicit̄ tolli a nobis dupl'r Uno mō tanꝙ̄3 per causam demeritoriā et sic concedo maiorem. Alio mō tanꝙ̄3 per dispositionē3 ad huiusmodi causā3 demeritoriam et sic negat̄ multa eīn venialia peccata sunt dispositiones ad mortalia et per ea tollitur a nobis habitatio spiritussancti dispositiue qꝛ disponunt ad mortalia per que demeritorie tollit̄ a nobis spiritussanctus hoc modo dicerent ꝙ per fornicationē desinimus esse membra xp̄i dispositiue et hoc patet ex rōne quā inducit Apos. qꝛ sc3 efficimur membrū3 meretricis sicut eīn amor mundi cōtinuatus paulatim crescit et interdū tn̄ ꝙ propter amorem mūdi cōtemptui mitis deū: et tamen non omnis amor mundi est peccatum mortale / ita dicerent ꝙ qui amat meretricē si in eius amore ꝑseueret in tantum ardorem concupiscentie ꝓuehitur vt efficiatur membrum meretricis / et ita ꝙ relictis preceptis diuinis meretrici obtemperet τ ꝓpter eam deum negligat. Ad quartā maiorem concederēt et distinguerent minorē3 vt prius vel tanꝙ̄3 causa demeritori τ et sic negarēt vel tanꝙ̄3 causa dispositiua ad hec omnia τ sic concederēt. Aliter responderent ad tria vltima ꝙ nomen fornicationis accipitur pro omni nō legitimo cōcubitu. i. pro omni concubitu qui non est inter virum τ vxorem et tūc includit adulterium / incestū / peccatū3 contra naturam / τ stuprum et raptum τ ita ratione multorum que in eo inclusa sunt est peccatum mortale τ ita videt̄ exponere glosa ad ro. τ. Sed quia in alijs ep̄lis Pau. fornicationi aliquādo adiungit adulteriū τ molitiē iō in aliquib⁹ gn̄alius τ in alijs strictius posset accipi. Tercio τ forte appar entius dicerent ꝙ fornicationis simplicis nomen accipitur dupliciter. Uno modo absolute et tunc significat precise concubitum soluti cum soluta. Alio modo cognotatiue et tunc significat concubitum soluti cum soluta et cognotat inordinationem siue difformitatē ad rectam rationem non ex genere actus sed ex aliqua circūstantia prouenientem τ tunc dicerent ꝙ apos. accipit simplicis fornicationis nomē in ista significatiōe q̄ꝺ h3 hoc mō suoluū malicia sicut furtū τ adulterium et per hanc distinctionem soluerent omnes auctoritates ex Apos. inducte et que possent ex alijs locis sacre scripture īduci et dicerēt ꝙ in illis non accipit̄ fornicatio precise pro concubitu soluti cum soluta sed accipitur pro aliquo tali concubitu qui est vel ex nimio ardore corde vel nimium frequens vel in loco aut tempore indebito aut propter finem malum aut propter quem contemnimus deum et cultum eius et sic de alijs circunstantijs malis quarum alique sunt male venialiter alique mortaliter. Et si dicas ꝙ per hanc distinctionem ipsi possent soluere omnes auctoritates ad probandu3 ꝙ fornicatio simplex est peccatū3 mortale. Respondeo primo ꝙ si vellent vti ista distinctione esset difficile eos proteruiētes cōuincere sicut dictum est. Secundo dico ꝙ non ita rationabiliter possent vti ista distinctione ad defendendu3 ꝙ simplex fornicatio non est peccatū sicut ad defendendū ꝙ non est hereticum dicere ꝙ simplex fornicatio non est peccatum. cuius ratio est quia cum allegatus sit textus sacre scripture et auctoritates sacrorum doctorum exponentium sacram scripturam quorum dictis est assentiendum propter reuerentiam approbationis doctrine sue si non constet de opposito. Ideo cum negantes fornicationem simplicem esse peccatum mortale: nec rationem: nec auctoritatem conuincentem habeant videtur ꝙ teneantur assentire dictis sacrorum doctorum. Sed quia idem sacri doctores qui dicunt fornicationem simplicē esse peccatum mortale non asserunt ꝙ dicere oppositum sit hereticum videtur ꝙ nullus de necessitate salutis teneatur hoc credere nisi sibi ex auctoritatibus sacre scripture manifeste et indubie deducat̄ ꝙ ipsa sit peccatum: ideo ad dissoluendum auctoritates que adducuntur ex sacra scriptura possēt vt eis videri potest hanc distinctionem applicare apparentius ꝙ̄3 ad eas dissoluendum contra principale propositum. difficile enī3 est probare ꝙ Apos. accipiat fornicationem primo mō neꝙ̄3 hoc potest ex sacris litteris probari.

¶Contra ꝑmam conclusionem arguitur ratione Tho. adducta in notabili. Ad hanc rationem respondeo negando ꝙ fornicatio et vagus concubitus in policia bene instituta directe committitur contra vitā3 hominis nascituri cū3 huiusmodi policia vtrenati sufficienter prouideat. Ad probationem nego ꝙ per vagū3 concubitum rectis legibus regulatum prīncipit natus puer cura patris τ equiualenti et alijs ad eruditionē3 requisitis et sine diuturna mora potest prouideri educationi prolis τ maxime de prole raro contingente sicut cōtingit de prole vagi concubitus respectu prolis orte ex matrimonio. Ad secundam probationem dico ꝙ potest institui lex per quam erit certitudo sufficiens ad educationē prolis. tum etiam quia si mulier illa paucis se communicē3 erit facilis certitudo: si multis erit rara proles. Ad secundam probationem concedo ꝙ matrimonium et determinatio eius est lege determinata: sed hec legis determinatio de matrimonio non infert vagum cōcubitum policie bene institute legibus moderatum esse contra vitam hominis nascituri. Cōtra pri mā3 cōclonē

¶Contra quartam cōclusionē. Arguit̄ p̄o sic.

Nullum peccatum mortale cadit sub precepto. sed osee ille precipitur a domino. vade sume tibi uxorem fornicariam et fac tibi filios fornicationum ergo fornicatio simplex non est peccatum mortale. Secundo fornicatio simplex commemoratur fuisse in antiquis patribus sine reprehensione. Legitur enim Genesis xvi. de Abraham quod accessit ad Agar ancillam suam et. xxx. de Jacob quod accessit ad Balam et Zelpham ancillas uxoris sue: et. xxxviii. quod Judas accessit ad Thamar quam estimauit meretricem: ergo fornicatio simplex non est peccatum mortale. Tertio. Omne peccatum mortale contrariatur caritati: sed fornicatio simplex non contrariatur caritati cum non contrariet dilectioni dei: nec dilectioni proximi cum per hanc nulli facit iniuriam. Quarto fornicatio simplex non ducit in perditionem eternam ergo non est peccatum mortale. antecedens patet per Am. super illud prime ad Thimo. iiii. Pietas ad omnia vales dicentem. Omnis summa discipline christiane in misericordia et pietate est: quam aliquis sequens si lubricum carnis patitur sine dubio vapulabit: sed non peribit. Quinto. Non omnis inordinatus usus ciborum est peccatum mortale. ergo nec omnis inordinatus concubitus. sed fornicatio simplex est minimus inordinatus concubitus: ergo ipsa non est peccatum mortale. antecedens probatur quia secundum Augu. in libro de bono coniugali quod est cibus ad salutem corporis hoc est concubitus ad salutem generis. Sexto. Actuum. xv. fornicatio enumeratur cum hijs que non sunt peccata mortalia: ergo ipsa non est peccatum mortale. antecedens patet per illud quod ibi scribitur. abstineatis vos ab immolatis simulacrorum et sanguine suffocato, et fornicatione: sed aliorum usus non est peccatum mortale: secundum illud. i. ad Thimo. iiii. Nichil reiiciendum est quod cum gratiarum actione suscipitur igitur. Septimo Quicquid potest dari ad semper potest dari ad tempus: sed mulier potest dare viro potestatem sui corporis ad semper per matrimonium ergo etiam potest dare ad tempus: sed hoc fit in fornicatione soluti cum soluta igitur. Octauo. Mendacium est maius peccatum quam fornicatio simplex quod patet ex hoc quod Judas qui fornicationem non horruit committere cum Thamar recusauit mendacium dicens. Certe mendacij arguere nos non potuit Genesis xxxviij. sed mendacium non est semper peccatum mortale igitur: nec simplex fornicatio. Nono. Simplex fornicatio non est intemperantia ergo non est peccatum mortale. consequentia tenet quia omne peccatum in materia venereorum per superabundantiam est intemperantia. et minor probatur. quia omnis intemperans peccat contra regulam temperantie: sed non omnis simplex fornicatio peccat contra regulam temperantie cum non omnis sit contraria bone habitudini corporis vel anime nec contra honestatem nec supra substantiam. Decimo: in aliquo casu omissio simplicis fornicationis est peccatum contrarium intemperantie: ergo in aliquo casu simplex fornicatio non est peccatum mortale. antecedens probatur. egrotet aliquis solutus et secundum iudicium peritorum medicorum non possit sanari nisi per coitum. Arguo sic. Abstinentia a coitu sine quacunque culpa sua est isti causa grauissime infirmitatis et mortis: ergo est insensibilitas: quod usus coitus et simplex fornicatio in isto casu est actus temperantie Confirmatur. quia in predicto casu liceret se inebriare et ubi cibis quibuscunque delectabilius pretermittere ieiunia ab ecclesia instituta ergo in predicto casu licet uti simplici fornicatione. Undecimo. Secundum Aris. In delectationibus naturalibus raro est peccatum et uno modo tantum scilicet nimium utendo delectatione sed aliqua concupiscentia venereorum est naturalis ut ibidem habet Aris. ergo non contingit peccatum nisi superabundando: ergo non omnis simplex fornicatio/sed illa tantum que excessiua et nimia est peccatum mortale. Duodecimo. Sicut allegatum est in hoc argumento: quod est cibus ad salutem hominis hoc est concubitus ad salutem generis. ergo sicut se potest habere cibus ad salutem generis ita se potest habere concubitus ad salutem hominis sed pro salute generis hoc est ad generationem prolis licet uti cibis multum delectabilibus et in maiori copia si ita periti consulant quam alias liceret: ergo etiam causa sanitatis indiuidui licet uti coitu fornicatorio quo alias non liceret. Decimotercio. Homines naturaliter patiuntur maiorem debilitatem et infirmitatem circa peccatum luxurie/quam circa peccatum gule: quia generatiua est corrupta et infecta ex peccato primo/ nutritiua autem ad quam pertinet peccatum gule licet corrupta sit/ non tamen infecta est et magis impugnantur homines circa peccatum luxurie quam circa peccatum gule: secundum illud Job undecimo. virtus eius in lumbis et potestas eius in umbilico ventris illius: ergo magis excusatur in hominibus peccatum luxurie quam gule: sed non omne peccatum gule est peccatum mortale ergo nec omne peccatum luxurie est peccatum mortale. Confirmatur quia vis nutritiua est magis punita quam generatiua cum eam sequantur sitis et esuries ex quibus aliquando moriuntur homines et similiter tota rebellio carnis ad spiritum subsecuta est ex inordinata concupiscentia cibi ergo peccatum gule est maius quam luxurie et per consequens si non omne peccatum gule est mortale nec omne peccatum luxurie est mortale. Decimoquarto nichil est peccatum in quo ratio vel absorbetur vel deliberatione caret sed in omni peccato luxurie ratio absorbetur propter magnitudinem delectationis et aliquando deliberatione caret ut patet in loth qui ignoranter accessit ad filias. Decimoquinto magis impedit bonum et generationem prolis perpetuus celibatus quam fornicatorius concubitus sed licitus est immo multum meritorius perpetuus celibatus ergo licitus est fornicatorius concubitus. Decimo sexto concubitus aliquis ex quo non potest sequi generatio prolis non est peccatum mortale ergo nec fornicatorius concubitus est peccatum mortale. Antecedens patet de concubitu coniugali qui fit cum muliere sterili Decimo septimo consensus fornicationis prout est in cogitatione non est peccatum mortale ergo nec fornicatio est peccatum mortale. Antecedens patet quia delectatio fornicationis prout est in cogitatione non est nisi peccatum veniale sed consensus in veniali non est mortale peccatum igitur. Decimo octauo titillatio carnis et actus fornicationis sed huius

modi titillatio non est peccatū mortale secundū illud glose super Matheū cap. quinto. Titillata concupiscentia est si sit peccatum nō est tamen crimen. Decimo nono cōcubinatus in antiquis patribus fuit licitus: sed omnis cōcubinatus est fornicatio ergo aliqua fornicatio ē licita. Maior patet per Augustinū decimo sexto de ciuitate dei dicentem q Abrahā vsus est concubina ad generandam prolem non ad explendam libidinē. tum etiam per illud Hieronimi ad Agenichiam patriarche nō singulas habuerunt vxores immo et concubinas habuere plurimas. ¶ Ad primū respondet beatus Tho. q osee non peccauit fornicando: qr hoc fecit ex pcepto diuino: qd eni fit ex pcepto diuino nō est cōtra rectam rōnē. ideo nō est petm Nec talis concubitus pprie debet dici fornicatio quamuis referendo ad cursum cōmunem sit fornicatio. Ex hac solutione manifeste sequitur q aliquid potest cadere sub pcepto diuino qd secluso ipso precepto si fieret non esset peccatū mortale quod secundū rei veritatem nō habeo pro inconuenienti. sed qr vt videtur hec solutio non procedit secundū veritatem historie. ideo aliter respōdeo q dominus non pcepit Osee q fornicaretur cum muliere fornicatoria sed q illā que fuerat et tunc erat fornicatoria et meretrix in vxorem acciperet et ideo habet littera. sume tibi vxorem fornicariam nec pcepit dominus vt ipse fornicando cum ea generaret filios: sed vt eos qui iam ex actibus fornicatoriis erant geniti faceret suos per adoptionem et hoc pbatur per glosam Gregorii ibidem. Neqz dominus inquit rem turpem precepit neqz propheta obediendo peccauit: sed potius fornicariam ad pudicitiam reuocauit et manens in sua bonitate de mala bonam fecit. Et alia glosa iubet assumere fornicariam et sumere filios eius vt quos illa de fornicatione genuerat iste de meretrice supple olim genere liberos. Et ideo Gregorius in originali videtur velle q in textu nō debeat esse fac tibi: sed sume tibi vxorem fornicationis et filios fornicationum cui concordat littera septuaginta que vt habetur in glosa talis est tolle tibi vxorem fornicationis et filios fornicationis. Hec est expressa sententia Augustini in libro contra faustum vbi dicit q meretrix illa recepta est in castum coniugium et q propheta ille fecit meretricem vxorem et per hoc consultum est mulieri ad vitam corrigendam. Ad secundū respondet beatus Thomas q Abrahem et Jacob ad ancillas accesserunt non quasi fornicario concubitu Judam autem a peccato nō est necessarium excusare qui etiam auctor fuit venditionis Joseph. sed hec solutio est nimis obscura: quia vel Agar vxor fuit Abrahe. vel non. si non videtur q fuerit fornicarius cōcubitus. si sic tunc hoc fuerat in solutione exprimendum. ideo Durandus et de lira dicunt q concubine erant vxores minus principales et ob hoc non vxoris sed concubinarum nomine vocabantur. et hoc probari potest. Nam ante omnem concubitum Agar cū Abrahām data est sibi in vxorem ita enim legitur Genesis. xvi. igit. Sarai vxor Abraham nō genuerat sibi liberos sed habens ancillam egiptiā nomine agar dixit marito suo ecce conclusit me dñs ne parerē ingredere ad ancillā meam si forte ex illa suscipiam filios cumqz ille acquiesceret deprecanti tulit agar ancillam egiptiā suam post annos decem qz habitare ceperant in terra chanaan et dedit eam viro suo vxorē qui ingressus est ad eam ꝛc. De cethura vero ita legitur. xxv. capitulo abraham vero aliam duxit vxorē nomine Cethurā que peperit ei zaram ꝛc. q autē he concubine dicte sint ptz p illud q statim sequitur dedit q abraham cūcta que possederat ysaac filiis autē concubinarū largitus est munera. Augustinus tn̄ contra faustū defendit concubitum abrahe cum agar tanqz cum concubina non fuisse criminosū: concubitus enim iste non est factus ex voluntate libidinosa abrahe nec ad hoc vxorē vt consentiret inflexit sed potius abraham obediuit vxori iubenti que filios cupiens ꝛ se sterilē cognoscens voluit potestate licita fecunditatem vteri ancillarū. i. filios ancille sue in potestatem sui iuris vendicare ita vt quā de se habere non poterat saltem de ancilla ipsa susciperet. Et si dicas ergo nūc licebit viro de consensu vxoris sterilis prolem ex ancilla vxoris suscipere. Respōdeo negando consequentiā quia nō est vtrobiqz par rō. Nam deus primo promisit abrahe seminis innumerabilē abundantiā sed nondum fuerat patefactū quomō futura esset illius seminis propagatio verum ex semine abrahe generando an ex voluntate aliquē adoptando qd declarauit abrahā cum ait dño sibi loquenti de vernaculo suo hic heres meus erit ac si diceret quia de me ipso mihi semen non dedisti in isto complemeo semini promissi cogitans ipsum filium per adoptionē facere. Et ob hoc ne dubitationi sue occurreret rñe promisit ei dominus semen de vtero suo. Non hic erit heres tuus ait dominus sed qui exiet de vtero tuo p quā promissionē sublata est de adoptione cogitatio sed tamen adhuc incertum erat verum ex sara susciperet prolē aut ex alia / et cum decem aut amplius annorū experimento sara de sterilē cognouisset voluit ipsa q abraham ex ancilla sua prolem sibi promissam susciperet. postea vero facta est promissio q esset prolem de sara coniuge suscepturus. Et ideo cum iste fuerit promissionū factarum abrahe ordo visus fuisset abraham cōtemnere promissionem sibi factam a deo nisi sare offerenti ancillam obtemperasset. Constat autē q nunc non subest eadem concubitus ratio. Nōnulli tamen dicunt q cethura illa eadem est que prius dicta fuit agar quod non videtur mihi verum. tū quia sacra scriptura agar ꝛ cethuram cōcubinas abrahe appellat Et Augustinus decimo sexto de ciuitate dei videtur sentire ipsas fuisse duas cum ait de agar et cethura ambe quidem et vxores abrahe ꝛ concubine sunt appellate ꝛ hoc repetit multotiens. preterea ibidem dicit q agar carnales veteris testamenti significat et Cethura carnales noui testamenti et ita dicit eas duas et diuersa figurasse. Patet idem auctoritate sacre scripture que in eodem capitulo scilicet vicesimo quinto genesis de vtraqz simul mentionem facit et enumerat vtriusqz aliam et aliam prolem. Et

Rñsiones.

iden quis iudei videantur asserere oppositum: non videtur tamen eis esse credendum neq̃ potest assignari ratio probabilis propter quam si vna etiam scriptura sacra de eis tanq̃ de duabus loqueretur. Preterea dictum est de agar. xvi. capitulo q̃ Sara dedit eam Abrahe vxorem et vicesimo quinto capitulo dicit q̃ Abrahã mortua Sara accepit Cethuram in vxorem. q̃ si fuisset multis annis ante vxor habita nõ fuisset postea ducenda cũ idem homo ad eandem vxorem non contrahat bis coniugiũ. Non valet ergo q̃ dicunt q̃ agar prius concubina mortua Sara transiuit in coniugem. Quicquid sit tamẽ de hoc siue verum sit siue falsum nõ potest probari per hoc q̃ simplex fornicatio sit licita immo equaliter probaretur q̃ adulterium esset licitum. nam si non erat vxor et concubitus Abrahe cum eis ratione persone non erat licitus constat q̃ erat adulteriũ. De Jacob similiter dicitur q̃ habuit duas vxores et ancillas earum scilicet Balam et Zelphã orantibus vxoribus habuit vel in vxores vel in concubinas. Nam vt habetur Genesis tricesimo capitulo cum Rachel vidisset q̃ infecunda esset dedit viro suo Jacob Balam ancillam in coniugium: et statim post sentiens lia q̃ parere desisset Zelpham ancillam suam marito tradidit. Promiserat enim dominus Jacob multiplicationem seminis. ideo cum ex se non poterant gignere filios ex ancillis suscipere cupiebant et reputabãt eos suos. Jdeo postq̃ Balam peperit filium dixit Rachel. Judicauit michi dominus et exaudiuit vocem meam dans michi filium et post partum secundum ancille ait Comparauit me dominus cum sorore mea et inualui. Et lia postq̃ Zelpha peperit dixit. Beataz quippe me dicant omnes mulieres. Et ita vt ait Augustinus decimo sexto de ciuitate dei nullam Jacob legit petisse preter vnam nec vsus pluribus nisi gignẽde prolis officio coniugali iure seruato vt neq̃ hoc faceret nisi vxores eius id fieri flagitassent que corporis viri sui legitimam habebãt potestatẽ. Et hoc diffusius declarat contra faustum. Quicquid tamen sit hoc argumentum sicut precedens eque est pro defensione adulterij sicut simplicis fornicationis. De iuda aũt vno modo respondet q̃ peccauit et hec est sententia Augu. cõtra Faustũ licz vt dicit nõ peccauit tã grauiter q̃z grauiter peccasset si cum nuru sua cõcubuisset scienter. Qui autẽ tenerent q̃ fornicatio nõ est mala nisi q̃r in re positiuo phibita et cũ hoc q̃ tunc nõ data erat prohibitio fornicationis tales consequenter eciã dicerent q̃ Judas nisi aliud inducat nõ peccauit mortaliter accedendo ad nurũ quã nesciebat esse nurũ sed credebat esse meretricẽ. Et hoc supposito q̃ nõ tenebat de necessitate salutis inquirere an sibi esset aliqua necessitudine cognationis vel affinitatis coniuncta. Ad tertiam dico q̃ fornicatio simplex contrariatur dilectioni dei in quantum contra preceptuz eius cõmitetur. Ad quartam negatur añcedens et ad phationem dico q̃ Ambrosius nõ vult dicere q̃ lubricum carnis demereatur penaz tpalem et nõ eternam. sed vult dicere q̃ per opera pietatis et mie quis singulariter promeretur vt a lubrico carnis resipiscat et pena eterna que debetur sibi pro peccato in tẽporalem cõmutetur. Ad quintã concedo antecedens et consequẽs. Nam aliquis concubitus est petm̃ veniale vt puta qui cũ vxore nimiuz ardenter fit. Et ad phationẽ consequẽtie negat q̃ fornicatio simplex sit minima inordinatio concubitus minor enĩz inordinationis est concubitus cum vxore qui fit causa libidinis. Ad sextam conceditur añs et negat consequẽtia quia nõ enumerant sibi ab apl̃o ratiõe grauitatis culpe sed ratione discidij quod per actus istorum viciorum poterat inter iudeos et gentiles procurari: gentiles enim non reputabant fornicationem illicitam quam illicitam iudei reputabant vt dicit Thomas et similiter vsũ immolaticij cruoris abhominabãtur et propter hoc apostolus interdicit ea gẽtibus ne per hec inter gentiles et iudeos discidium fiat. Ad septimã nego maiorem vniuersaliter intellectam et maxime cũ facta est determinatio circa modum dandi rem illam quia ergo lex prohibens fornicationez prohibet ne quis daret corporis sui potestatem alteri ad tẽpus et limitatum modum liciti concubitus in hoc q̃ enim antecedat matrimonialis datio que est ad semper ideo in tali re non recipitur datio ad tempus et hoc est quia datio ad semp est conuenientior educationi plis propter quaz prolem fit principaliter datio mutua corporum. Ad octauaz concedo de mẽdacio pernicioso attamẽ aliquis propter maius incitamentum quod habet ad petm̃ mortale minus fugit ipsũ q̃z petm̃ veniale ad quod non multum allicitur pro nunc. Et ad minorez dico q̃ oẽ mendaciũ perniciosum est peccatũ mortale. Ad nonã nego añs et ad phationem nego secũdam partẽ assumpti. oẽ enĩz simplex fornicatio est contra honestatem q̃r contra preceptum. Ad decimã nego añs. et ad phationẽ concedo q̃ abstinẽtia a coitu est causa sterilitatis et c. et nego q̃ ppter hoc sit insensibilitas et dico q̃ est obseruatio meritoria precepti et vera temperãtie virtus. Ad confirmationẽ concedo antecedẽs et nego cõsequentiam quia omnis simplex fornicatio est prohibita sz non prohibita est omnis delectatio: etiam quia vsus ciborũ et potuũ per se ordinatus est ad sustentationẽ et sanitatez corporis non autem vsus venereorũ. Ad vndecimã concedo antecedens de delectationibus naturalib' que non sũt contra honestatem. Nam q̃ztũcunq̃ cibi appetitus esset naturalis peccaret tamen si quis ad hunc satiandum carnibus humanis vesceretur. Et quia delectatio venerea omnis nisi cum sua est contra honestatem quia contra prohibitionem ideo vsus omnis talis est peccatum. Ad duodecimaz concedo antecedens et primum consequens secundũ quod est sibi similitudo particularis concedo etiam minorem secunde deductionis et nego consequentiaz quia secundum cadit sub prohibitione et non primum ideo licet vti primo ad finem secundi et non licet vti secundo ad finẽ primi. Ad decimã terciaz respondeo primo q̃ maior non videt vera. experimur enĩ quotidianũ conflictũ a gula et nõ a luxuria et q̃zdiu viuimus nos impugnat gule tentatio sed non luxurie. Et

hoc declarauit parabola sensus que supra recitata est et hoc esse verum experietur aliquis si diuturno tempore sine cibo et potu perseueret tunc enim intelliget q̄z vehemens sit gule temptatio dato tamen ꝙ antecedens sit verum consequentia tamē non valet nisi in peccatis que sunt eiusdem rationis quia enim peccata diuersorum generū ex ratione sui generis grauitatem habent ideo in talibus non est comparatio sumenda secundum ea precise que excusant peccata ipsa. Ad confirmationem dico ꝙ sitis et esuries naturali necessitate sequuntur vim nutritiuam neq̄z sunt pene vis nutritiue extrinsec⁹ inflicte. et cum dicitur ꝙ tota rebellio ⁊c. respondet ꝙ hoc negat thomas sed vt dicit secuta est ex superbia sine tamen sic sine non hoc est omnino impertinens ad grauitatem peccati cum non ex actibus quos tunc habuit adam sumenda sit naturalis ⁊ specifica peccatorum grauitas. ⁊ vltra cōcedo quod infertur scz ꝙ non omne petiū luxurie est peccatū mortale vt p̄z de cōcubitu viri et vxoris venialiter deordinato.

Ad decimā quartā nego maiorē maxime vbi ratio absorbet ante deliberatione caret ex culpa facientis secus si sine culpa. Et ad minorē dico ꝙ absorbet nō ī actu exteriori ex culpa faciētis quā in actu interioris consensu contraxit. Et licet in actu exteriori deliberatione careat non tū in actu interiori pro mensura pro qua exteriorem precessit. De loth autem dicit ꝙ in eo erat specialis causa propter quam deliberatione caruit scz ebrietas cuius si fuerit causa culpabiliter actus sequens sibi imputandus est. Ad decimā quintam concedit Thomas maiorem ⁊ minorem ⁊ negat consequentiā ꝓ tempore gratie in quo magis vacādum est spirituali ꝓpagationi q̄z corporali ad quā sunt magis apti celibem vitam ducentes. Pro tempore autē pro quo erat vacandū multiplicandi humani generis minor falsa est immo non potuissent quis obstinere ab actu generationis sine vicio tā secundum legem humanam q̄z diuinam. Ex hac solutione arguitur sic contra opinionem. Thome superius recitatā tempore gratie non est tanta necessitas huic nec isti generande prolis quanta erat tēpore quo quis tenebatur ad generationē prolis immo isti nulla est necessitas cum possit vitam celibem perpetuo agere ergo ex necessitate generande prolis non potest concludi eff caciter ꝙ concubitus fornicatorius sit mortale peccatum. Ideo aliter respondeo negando consequentiam quia causa propter quam huic fornicatorius concubitus est peccatum mortale non est quia iste sit obligatus ad generationem sed quia prohibitus est cum non sua concubere. Ad decimā sextam respondetur ꝙ aliquis cōcubitus dicitur esse concubitus ex quo non potest sequi generatio prolis tripliciter. vno modo secundum rationem sue speciei sicut est concubitus masculi cū masculo ⁊ omnis talis est illicitus. Secundo modo quia non ita conuenienter nec ita frequenter ex eo sequitur gn̄atio ⁊ educatio prolis sicut est fornicatorius ⁊ ⁊ iste etiam est illicitus. Tercio mō ꝓpter particularia accidentia cōcubentiū vt ꝓpter egritudinē aut senectutem aut īproportionem eorum et talis potest esse licitus. Et hec solutio satis conuenit etiam solutione Thome in conclusionibus de malo. Ex qua sic arguitur. vbicunq̄z reperitur ratio precise et adequate faciens aliquid esse illicitum illud est illicitum ex quacunq̄z causa illa ratio ibi reperiatur. Sed in concubitu cum sterili reperitur hec ratio que est nō esse aptum ad generationem prolis et ille concubitus nō est illicitus ergo hec ratio non est ratio adequata et precise propter quā aliquis concubit⁹ dicatur illicitus. Ideo respondeo concedendo añs et negando cōsequentiam qr fornicatorius est prohibitus et alius qui sit cum sterili nō est prohibitus quia est cōiugalis. Ad decimāseptimam dico ꝙ per consensum fornicationis in cogitatione hic nō intelligo nisi consentire cogitationi de fornicatione et tūc dico ꝙ aliquis talis cōsensus est peccatū mortale aliq̄n non. Nam si cogitare velimus deliberate vt fornicatio p̄terita nos delectet et in ea cōplaceamus nobis aut vt speratum assequamur tunc est peccatum mortale. Si autē cogitare velimus vt ad memoriam reuocemus quotiens ⁊ quātum deum offendimus et peccata nostre fornicationis digne defleamus est actus bonus. si tamen cogitemus cū firmo ꝓposito nunq̄z incidendi in eam hoc non videt peccatum mortale cum nō sit prohibitum qr in hac cogitatione nec est actus exterior nec concupiscētia actus exterioris q̄zuis quis ita cogitans se exponat periculo nō confundenti et obruenti: sed circumstanti. Ad probationem dico ꝙ delectatio fornicationis si nō est deliberata nō est peccatum mortale qr non est actus liber. sed si est deliberata et talis qualis dicta est esse peccatum est peccatū mortale quotiens autē habetur consensus circa eam: tunc ipsa deliberata est ⁊ ob hoc consens⁹ in ea nō ē consensus in veniali: sed in mortali. Ad decimā octauam dico ꝙ fornicatio dicit actum exteriorem qui est concubitus soluti cum soluta et actum interiorem scilz consensum vel volitionem huius actus exterioris plene deliberatam. Et quia titillatio nō dicit huiusmodi deliberationē: aut huiusmodi consensum ideo titillatio non est actus fornicationis sed potius est prim⁹ motus aut ipsa de fornicatione tētatio. Ad decimam nonam iam patet ꝙ ratio illa equaliter concludit contra adulterium sicut contra simplicem fornicationem. ideo dictum est ꝙ concubine eorum appellate sunt vxores et assignata est causa ex Augustino propter quam fuit eis licitum. Ratio ante oppositum soluta est ex dictis

Q Uerit secūdo vtrū fornicatio sit peccatum grauissimum. Arguitur ꝙ sic scd̄m Apostolum. Qui fornicatur in corpus suū peccat et tollit membra xp̄i et facit ea mēbra meretricis igit grauissime peccat. In oppositum est Gregorius dicēs ꝙ peccata carnalia sunt minoris culpe q̄z peccata spiritualia. ¶ Ad hanc questionem respondet Thomas sub ꝓpositionibus tribus. Prima est fornicatio scd̄m se est graui⁹ peccatū illis peccatis que sunt ꝯtra bona exteriora proximi sicut est

Tres ꝓpōnes Thome de fornicatione.

furtum, phat qz fornicatio est contra bonum hominis nascituri. Secunda fornicatio ē pctm̄ minus graue illis que sunt cōtra deuz. Tertia fornicatio est pctm̄ minus graue illis que sūt cōtra vitam hoīs nati sicut est homicidiuz. Due secunde ppōnes mihi vere videntur sed non prima.

Prima pclo ¶ Ideo sit prima conclusio. Fornicatio simplex non est peccatū ita graue sicut furtum ceteris paribus. phatur furtum est expressius contra pceptum dei datū Moysi q̄z fornicatio simplex quia furtuz est sub propria rōne phibitum. fornicatio vero simplex vel nō est aliquo illorū decem preceptorum phibita: vel si est aliquo eorū prohibita hoc est sub phibitione alterius hoc est mechie p quandā sequelā vt dicit Thomas. de qua tamen sequela sine pña a phibitione vnius ad phibitionem alterius constat qd̄ nisi aliud addatur nō valet. Secundo qui furat̄ facit cōtra pceptū diuinū sicut ille qui fornicat̄ et cū hoc iniuriaz facit proximo certo et determinato et toti reipublice: inq̄zū turbat statū eius pacificū qui vo fornicat̄ nulli determinato pximo facit iniuriaz igit̄. minor probat̄ quia si sic hoc maxime est [vt dicit Thomas] quia facit iniuriā homini nascituro sed hoc non quia vel facit sibi iniuriam eo q̄ concubendo fornicatorie non generat hominem et hoc nō quia tunc magis noceret nō concubendo cū mulieribus gñaret. tum etiam qz hoc nō concluderet nisi de cōcubitu vago z meretricio z nō adhuc de quolibz qz nō de concubitu viri sed de concubitu mulieris ppter quē vagū concubitū eius fit inepta ad generationē aut facit iniuriā homini nascituro qz nō nutrit nec educat eum et hoc nō. qz isti actus nō sunt actus fornicationis sed sunt actus iniusticie a quolibz actu fornicatiōis distinctiaut quia ita generando dānificent eum in eo q̄ facit ipsū illegitimū et hoc non quia hoc non est esse contra vitam hominis nascituri: tuz etiā qz licet non faciat eum legitimū facit tamē eum esse et ita plus facit sibi boni q̄z inferat mali tuz quia vt iam dictū est perpetuus celibatus magis est cōtra vitam hominis nascituri q̄z simplex fornicatio. Tercio quicquid dat alicui actui grauitatez culpe illud dat grauitatem culpe cuicunq̄ actui in quo reperitur sed esse contra vitam hominis nascituri non dat celibatui quācunq̄ grauitatez culpe in quo tamen per se z ex intentione reperitur. omnis enim celibem vitaz proponens per se intendit non generare ergo non dat grauitatem actui fornicatorio in quo et si reperiatur hoc nec est per se nec ex intentione. Quarto supposito q̄ fornicator inferat nocumentum vite hominis nascituri tamen non tenetur non esse causa huius nocumenti alio omnis celibatus esset culpabilis: fur vero infert nocumentum bonis exterioribus proximi cuius nocumenti tenetur nō esse causa ergo furtum est maius pctm̄ q̄z simplex fornicatio imo ex isto argumento phatur q̄ simplex fornicatio non habet grauitatem ex hoc quod ē cōtra vitam hominis nascituri quia nō tenetur ille qui fornicatur non esse causa hu⁹ nocumenti. omne autē quod auget grauitatem peccati est debituz non inesse aut debitum inesse. Et si dicas q̄ licet non teneatur nō esse causa illius nocumenti tenetur tamen non esse causa per actum fornicatoriū ex hoc habetur intentum scz q̄ hoc quod est agere contra vitam hominis nasciturꝫ z maxime nō per se et principaliter intendendo nocumentum illud non est in se malum nec dat actui fornicatorio grauitatem sed econtra actus fornicatorius dat alteri grauitatem z culpabilitatem. Nam cū quis sine actu fornicatorio vl' actu culpabili agit contra vitam hominis nascituri tunc non infert culpabiliter nocumentū vite hominis nascituri si autem mediante actu fornicatorio tunc infert tale nocumentum culpabiliter: ergo huiusmodi nocumentum culpabilitatez recipit ab actu et nō econtra. Quinto furtum per se et ex intentione est in nocumentum proximi actus fornicatorius non est per se et ex intentione contra vitam hoīs nascituri ergo furtum est deterius fornicatione. Sexto furtum nominat actuale damnum proximi cum quo non stat vtilitas proximi simplex fornicatio non dicit actuale dānum prolis cum qua stat vtilitas nutritio scilicet et educatio plis debita et cōueniens igitur. Septimo furtum nihil penitus includit vtilitatis circa proximum Sed simplex fornicatio quotiēs ponit nocumentū hominis nascituri in nutritione et educatiōe ponit bonū eius qz ponit ipsum in esse. ergo fornicatio simplex non est deterior furto.

¶ Scd̄a cōclusio fornicatio simplex nō est grauissimū peccatū inter pctā que sunt contra vitam hominis nasciturꝫ. probat̄ qz peccata contra naturā sūt cōtra vitam hoīs nascituri et grauiora sūt fornicatione. Scd̄a pclo
Añs patet de concubitu in vase nō debito aut de concubitu in vase debito cum emissione tamen seminis in terrā. Scd̄o patet de veneficio quod fit ex intentione vt mulier cū qua concubitur nō concipiat. veneficiū aūt illud quo fit vt cōcept⁹ fetus extinguatur est cōtra vitam hominis iaz nati natiuitate in vtero.

¶ Tercia cōclusio inter species luxurie prouenientis ex persona instrumētis aut modo simplex fornicatio est minus grauis patet inductiue. Est minus grauis adulterio qd̄ includit iniuriaz viri ipsius mulieris incestu qui includit iniuriam sanguinis et cognationis raptu qui includit iniuriā parentuz aut eoruz quibus puella cōmissa est: stupro quo persona ad libidinosuz concubituz preuio trahitur: peccato contra naturam quod nature enormē iniuriaz includit. Dixi autē species luxurie puenientis zc̄. pter concubitum coniugalem inordinatū ratione supabundantie aut nimij ardoris qui est minus grauis fornicatorio concubitu posset tamē esse tanta deordinatio libidinis q̄ esset grauior. Pro sequētibus tamen cōclusionibus est aduertendū q̄ fornicatoriorum concubitum videtur esse triplex differentia. vnus est concubitus vagus quo scz quis nūc cū vna postea cuz alia et iterū cum alia concubit. Alius est non vagus quo solutus cum soluta et vnus cum vna concubit sine tamen vllius pacti interuentione de diuturnitate aut perpetuitate cohabitatiōis. Tercius quo quis cū vna cū hmōi interuentione pacti cōcubit z hoc tacite vl' expresse z iste tercius modus imitatur cōiugium in duo Tercia pclo

bus scz in fide et in bonis prolis nisi q hec in cō-
iugio bona sunt simpliciter hec vero nō. nō qui-
dem fides quia nō debent aliqui ad hanc fidē pri-
uatis pactis et nō interueniente eccl'ie auctorita-
te se astringere: nec ples qz licet supposito q eue-
nerit proles ipsa sit nutrienda et educanda reli-
giose tamē illicita est pmissio simpliciter ad pro-
lem inde educandum vnde nō potest licite susci-
pi. Et iste tertius cōcubitus est proprie concubi-
natus. Secundus est cōcubinatus secundū quid
Quarta pclo et maxime si eadem domo et foco et mensa vtan-
tur. ¶ Tunc sit quarta cōclusio. Fornicatio sim-
plex que est concubinatus est alijs fornicationis
simplicis spēbus grauior pbatur. Ois fornicatio
simplex tanto est deterior quanto magis aduersa-
tur coniugio: sed cōcubinatus magis aduersa-
tur coniugio igit. minor pz quia concubini hoc
ipso io inter se pepigerunt et promiserunt se non
deserere et vnus nō transit nisi raro ad coniugiū
alterius qz vir iudicat mulierem impudicā et vi-
lem que se sibi illegitimo concubitu cōmunicauit
ergo concubinatus maxime aduersatur cōiugio.
Secundo concubinatus includit deordinationē
omnem que est in alijs et pter illam includit que-
dam illicita et inordinata pacta sicut dictum est
igit. Tertio omne peccatū tanto est grauius quāto
magis viam vere penitentie pcludit. sed concu-
binatus inter omnes species fornicationis maxi-
me pcludit viam penitentie igit. minor probat.
quia concubinatus pper pacta interuenientia
firmat animū per tot in vitam aut multū diutur-
num tempus in illo illegitimo pcubitu que firma-
tio animi repugnat displicentie de peccato z per
pñs vere penitentie. Quarto quicquid prestat fre-
quentissimā occasionem peccādi illud est ceteris
paribus grauius sed cōcubinatus prestat freqnē-
tissimā occasionē peccandi pter presentiā et
incitamentum cohabitantis cōcubine: firmat eti-
am in peccato ppositum suscepta proles blandi-
tie muliebres et alia obsequia que frequentiora
sunt in eis qui simul conuersant et habitant. Et
preterea animus non distensus scdm amorē vni-
us vnitus et inde est q Ouidius dans amoris re-
medium cōsulit plures amicas facere vt animus
minus vnitꝰ facilius distrahat. Ex his omnibus
igitur scz ex impedimento cōiugij ex pactis illici-
tis: ex impedimento penitentie: ex firmatione ani-
mi efficaciant in malo pposito: ex frequentiori oc-
casione peccandi. pz grauitas concubinatus sit
Quinta pclo per alias species fornicationis. ¶ Quinta cōclu-
si. Concubinatus scdm quid qui est cohabitatio
vnius cum vna sine tñ pactis illis que dicta sunt
est grauior fornicatio q̄z vagus cōcubitus. patet
quia iste concubinatus aduersat coniugio et pe-
nitentie vere saltem ad tempus prestat frequen-
tem occasionem peccandi et ita firmat ppositū
in malo q ex eo frequentis in concubinatum per-
feceruz et inficiur q̄z ex aliquo alio fornicatorio cō-
Sexta pclo cubitu. ¶ Sexta cōclusio. Vagus concubitus re-
gulariter est grauior fornicatio q̄z cōcubitus vni-
us cum vna sine cohabitatione et pactis illicitis
probat. Tum primo qz in vago cōcubitu quis se
cōmunicat viliori persone scilz meretrici que car-
nem suam elocatam habet et eam pluribꝰ com-
municat z impartitur. Tum scdo. quia in vago
concubitu vtitur libidinem nunq̄z ex saciataz ha-
bet: sed proponit cōtinue aliā post aliam querere
que magis placeat z multo facilius capitur vnde-
quaq; occurrentium mulierū aspectu q̄z ille qui
animum in vna firmatū habz ¶ Septima cōclu- Septima p
sio. Concubitus vnius cum vna nō pariter habi- clusio.
tantium nec eodem foco z mensa regulariter vtē-
tium est ceteris paribꝰ minoris grauitatis pz ex
dictis Si quis vellet dicere concubitum vagum
esse minoris grauitatis posset rōnabiliter respon-
dere ad rōes pro sexta conclusione inductas di-
cendo q se cōmunicari viliori persone nō est con-
cubinti ad culpam sed ad penā. Ad scdaz rñ de-
ret q hoc non est de ratione cōcubitus vagi: quī
imo añs illud addit nouā circūstantiā in actu va-
scz quia vtatur vago concubitu non vt satiet in-
surgentem libidinis motū s; vt in libidine expl-
da querat cōtinue aliqd qd sibi semp magis pla-
ceat. Et credo q vagꝰ cōcubitus cū ista circūstā-
cia sit deterior cōcubitu fornicatorio in hac sept-
ma cōclusione expresso. Si quis aūt precise vtere-
tur vago cōcubitu ad extinguendā naturalē cōcupi-
scētiā: sic in tali casu nō videret septima cōclu-
sio veritatē cōtinere ¶ Octaua cōclusio. Forni- Octaua cō
catio non est peccatū omniū grauissimū pz ex di- clusio.
ctis. ¶ Contra primā cōclusione arguit ratione Cōtra pmā
Tho. Fornicatio simplex est pctm contra vitam cōclusionez
hominis nasciturū: furtū nō est peccatū contra vi-
tam nec nati nec nascituri ergo fornicatio sim-
plex est peccatū grauius furto. Secundo. forni-
cator de membris xpi facit membra meretricis z
tollit ea a xpo: hoc autē non facit fur: igit. An-
tecedens est Apos. prime ad corin. sexto. Tertio
Fornicator in corpus suū peccat quod est sibi con-
iunctissimū: fur autem non peccat in corpus su-
um sed in bona proximi ergo fornicator grauius
peccat q̄z fur. Consequētia tenet qz tanto aliquis
magis peccat quanto i rem magis sibi cōiunctā
delinquit. Et añs est Apos. i ad corin. vi. Quar-
to. Ardor libidinis est maximus vt habetur i. ad
corin. vij ergo fornicatio est grauius peccatū q̄z
furtum. Cōsequentia tenet. quia peccatum tanto
est grauius quanto ex maiori libidine procedit.
Quinto Beneficium est grauius furto/ et hoc nō
est nisi quia est contra vitam hominis nascituri
ergo cum fornicatio sit etiam contra vitam hoīs
nascituri sequitur quod est furto grauior. ¶ Ad Responsio
primam dico qd aliquod pctm dicitur esse con-
tra vitam hominis nascituri dupliciter Uno mō
quia ab homine nascituro ablaturum est vitā vel
impeditamm ne nascatur. Secundo mō quia ab
homine nascituro ablatum est aliqua que ad vi-
tam suam vel conseruendā vel meliorandā vl' de-
corandā ptinent/ cōseruandā/ sicut nutrimentum
meliorandā/ sicut eruditio z doctrina decorandā
vt legitimitas. Et quocunq; istorū modorum ad-
huc contingit dupliciter. Uno modo per se ct ex
intentione. Alio mō per accidēs z preter intētio-
nem per accidens. et pter intentionē adhuc du-
pliciter. Uno mō per sequelā necessariam vel v-
in pluribus ad per se intentum. Alio modo si-

ne tali sequela necessaria. Et preterea aliquid dicitur auferre vel impedire aliquid dupliciter. Unomõ positiue quia scz quod habet vel habiturum esset tollit. Alio mõ negatiue quia non confert illud. Dico ergo pmo q̃ simplex fornicatio non est primo mõ cõtra vitaz hominis nascituri quia potius est causa q̃ homo nascatur q̃z q̃ non nascatur. Dico scdõ q̃ nõ aufert ex intentione et per se ea que ad vitam hominis nascituri conseruandam et meliorandã pertinent. Dico tertio q̃ nec intendit aliquid per se ad quod sequela necessaria hmõi ablatio sequatur. Dico quarto q̃ illegitimitatez nõ infert per se τ tanq̃z causa totalis sed causa ptialis est lex non legitimationis diffiniens eos qui extra cõiugium nascunt̃. Dico quinto q̃ concubitus fornicatorius nõ est causa positiua illius illegitimitatis, sed ideo est causa illegitimitatis qz in hoĩe nato nõ inducit legitimitatez. Dico sexto q̃ ad hoc illegitimitatis damnũ non inferẽdũ nõ tenetur sub pena peccati mortalis licet sub pena peccati mortalis non fornicari teneat̃. Fur autem tenetur sub pena peccati mortalis nõ damnificare primum in bonis exterioribus τ tamen danificat ipsum in illis positiue per se et ex intentione. Ad scdãm concedo añs quia per coniunctionem cũ meretrice primo pdit amorem caritatiuũ qz perdit caritatem. scdõ auget dilectionẽ suaz ad meretricem τ intimiori dilectione sibi coniungit̃. amorẽ vero suũ et vnionez ad xp̃m cõtinue diminuit. Et licet fur hoc non faciat tñ perdit caritatem si habuit: et iniuriam affert. primo q̃d est deterius q̃z se facere membrũ meretricis.

Ad tertiã dico q̃ fornicator in corpus suũ peccat qz preter pctm̃ anime: delectatione operatione carnis cõsummata: et eandez carnẽ indebite resoluit inquinat τ cõmaculat alteri indebite cõmiscendo quelz fur non facit: facit tñ iniuriã, primo τ perturbat tranquillũ statũ ciuitatis que sunt deteriora. Ad quartam concedo maiorem de ardore sensuali τ impellente ad consensum peccati sed nego de ardore spõtaneo et deliberato. Et nego minorem. Et ad probationem nego assumptum de ardore sensuali et impellente immo ille diminuit pctm̃: de ardore vero spontaneo τ deliberato concedo q̃ ille ardor auget peccatũ vt vult thomas. Ad quintam concedo añs pro prima parte et p secunda nego sed dico q̃ hoc ideo est quia per se ex intentione τ positiue est cõtra vitam hoĩs nascituri qualiter nõ est fornicatio simplex. ¶ Contra quartã cõclusionẽ Arguit̃ sic. Omne pctm̃ tãto est minus graue quanto est virtuti similius sed concubinatus est cõiugio q̃d est op⁹ virtutis simili⁹ q̃z aliq̃ alia species fornicationis simplicis igit̃. Minor patet qz cõuenit cũ cõiugio in fide ꝓle cohabitationis diuturnitate in quib⁹ alie fornicationes differunt a cõiugio. Scdõ Cõcubitus cũ cõcubinis fuit antiq̃s patrib⁹ licit⁹ vt pz de Abraham τ Jacob: sed cõcubitus cũ meretricibus non fuit eis licitus τ inde est q̃ Augus. reprehendit cõcubitũ Jude cũ thamar nurũ quam tñ credebat esse meretricẽ ex hoc qz concubit⁹ cũ meretrice non est licitus igitur. Tercio. Concubitus vagus est grauior cõcubinatu vnius cũ vna

Contra quartã pclonẽ.

Antecedens patet quia concubere cuz vna est aliquante grauitatis et concubere cum duabus est in duplo maioris grauitatis et cum tribus est in triplo maioris grauitatis et cum quatuor in quadruplo et sic de aliis: sed in concubinatu fit concubit⁹ cum vna: concubit⁹ vero vag⁹ fit cũ multis et sine numero. igit̃ concubit⁹ vag⁹ est multo maioris grauitatis q̃z cocubinat⁹. ¶ Ad primã nego maiorem crudelitas enim est seueritati similior q̃z irirascibilitas et temeritas magnanimitati q̃z pusillanimitas/et auaricia parcimonie q̃z ꝓdigalitas/et tamen temeritas et auaricia sunt vitia aliis deteriora. eorum enim que sunt magis similia virtuti duplex est differentia, quedaz sunt que sunt minus dimouentia ab ipsa virtute sicut prodigalitas est similior liberalitati q̃z auaricia et minus eaz impedit. alia sunt que q̃uis sint magis similia alicui virtuti sunt tamen regulariter magis impeditiua ipsius et de istis nego maiorẽ. Et ad minorem dico q̃ concubinatus non habet fidem coniugij nec prolem τc̃. quia non habz hec per pacta licita sed illicita quod requirit̃ ad hoc q̃ dicantur esse coniugij. Ad secundam responsũ est supra q̃ per concubinas intelligebantur vxores minus principales/aut hoc erat de consensu vxoris qui consensus tantum indicatur validus in illis in quibus erat necessitas multiplicande sobolis tanta q̃ta erat in antiquis patribus quib⁹ facta fuerat repromissio. Ad terciam nego antecedens. Ad probationem concedo primam partem assūpti/et secundaz et alias concedo ceteris paribus. Si autẽ nõ ponant̃ cetera paria nego. Et si dicas occidere duos homines est in duplo maioris grauitatis q̃z occidere vnum ergo etiam concubere vniuersaliter cuz duabus est in duplo maioris grauitatis q̃z cum vna. Respondeo q̃ sunt aliqui actus qui non sunt circa eandem materiaz replicabiles. alij vero sunt replicabiles: verbi gratia occidere. Non enim potest idem homo bis occidi: ideo non est actus secundum eandẽ materiã replicabilis: sed percutere/concubere/videre sunt actus replicabiles multotiens ceteris paribus: ideo licet vniuersaliter verum esset q̃ occidere duos homines est in duplo grani⁹ q̃z occidere vnũ: nõ tamen propter hoc verum esset vniuersaliter q̃ concubere cum duabus est in duplo graui⁹ q̃z cõcubere cum vna: quia concubere cum vna ter videtur graui⁹ q̃z concubere cũ duab⁹ ita q̃ cũ qualibet tantũ semel: sicut nec vniuersaliter verũ est q̃ percutere duos homines est in duplo graui⁹ q̃z percutere vnũ quia vn⁹ potest percuti ter/quater/decies/milles. ¶ Contra illud quod dictũ est tanq̃z probabile in septima conclusione q̃ concubitus vag⁹ est min⁹ grauis q̃z concubit⁹ vni⁹ cũ vna quod intelligit̃ si ordinet̃ tantũ ad explendũ naturalem concupiscentiam ita q̃ aliquis velut incuriosus laudabili incuriositate circa actũ luxurie non determinet sibi aliquam cui⁹ concubitu accensum libidinis ardorem extinguat sed proponat q̃ntum poterit continere quod si aliquando insurgat vehementior passio prima quam inuenire vtetur sine tamen iniuria vel persone vel cognationis vel nature et huius exemplum est de

Responsio

to qui esurit aut sitit: et primo cibo vel potu quem invenit quiescit tamen non sic dispendiosus vel illicitus vtitur. talis enim multo magis videtur ad temperantiam accedere q̃z qui habet concubinam propriam. Arguitur tamen contra hoc talis pluribus corpus suum impartitur et cum pluribus commaculat et inquinat ergo magis peccat. Respondeo distinguendo antecedens vel impartitione inquinatione et commaculatione diversarum rationum et sic ego nego. Uel eiusdem rationis et sic concedo. Dico enim q̃ si quis impartitur corpus suum per simplicem fornicationem decem mulieribus cum circumstantiis nunc declaratis: et alius impartiatur decies cum vna etiam per simplicem fornicationem: impartitiones et commaculationes primi sunt eiusdem rationis cum impartitionibus et commaculationibus secundi nisi aliud impediat puta aliqua circumstantia in vno q̃ non in altero. et ideo non oportet q̃ impartitio primi sit gravior q̃z secundi. q̃ si sunt subordinate actibus interioribus diversarum rationum propter circumstantias declaratas q̃ sunt obiecta interioris actus tunc commaculationes secundi et impartitiones erunt deteriores et graviores q̃z primi.

Queritur tertio vtrum in tactibus et osculis consistat peccatum mortale. Arguitur q̃ sic. aspectus libidinosus est peccatum mortale ergo multo magis osculum et tactus. In oppositum arguitur. oscula et tactus in nullo loco inveniuntur prohibita tanq̃z peccata mortalia: igitur non sunt peccata mortalia. Secundo probatur per Ambro. super Lu. lib. v. Osculum inquit mutui amoris indicium est: pietatis et caritatis pignus. ¶ Notandum q̃ opinio beati Tho. in hac questione consistit in duabus propositionibus. Prima est. Oscula amplexus et tactus non sunt secundum speciem suam peccata. Secunda. Oscula amplexus et tactus secundum q̃ libidinosi sunt et ex causa libidinosa procedunt sunt peccata mortalia. Ista opinio non videtur michi vera pro secunda propositione.

Due propositiones beati Thome

¶ Et ideo pro responsione ad questionem sit prima conclusio. Non omnia oscula tactus et amplexus sunt peccata mortalia quod vt puto intendit Tho. per primam propositionem suam. Probatur talia bene fieri possunt et sine libidine aut propter consuetudinem patrie: aut propter aliam necessitatem: aut causam rationabilem vt dicit Tho. et hec videtur fuisse consuetudo xp̃i in adventu discipulorum ad se: alias non videtur vnde Judas ausus fuisset irrumpere in osculum si id apud xp̃m inconsuetum fuisset et ideo Xp̃s hoc sibi exprobravit dicens. Juda osculo filium hominis tradis. Pro conclusionibus aliis est notandum q̃ aliquod osculum dicitur esse libidinosum dupliciter. Uno modo quia fit vt inducamus alterum in consensum libidinosi siue venerei actus indicti per hec oscula tactus et amplexus excitatur in libidinem et excitata facilius novus consentit. Secundo modo aliquod osculum dicitur libidinosum ex sic causa delectationis tactus quam in ipso experimur. ista autem sunt adinvicem separabilia. aliquis enim delectatur in osculis et amplexibus for

Prima conclusio

tioris qui tamen pro tunc firmum propositum habet nunq̃z exercendi venereum actum cum ea immo neq̃ vnq̃z pateretur eam induci in opus venereum nec cum eo nec cum alio. ¶ Tunc sit secunda conclusio. Oscula tactus et amplexus secundo modo libidinosa sunt periculosa. probatur omnis oportunitas et illectivum ad peccatum mortale est periculosum et vitandum: sed huiusmodi oscula libidinosa sunt oportunitates et illectiva ad peccata mortalia/ aliquando scilicet ad simplicem fornicationem/ aliquando ad adulterium/ aliquando ad incestum et sic de aliis ergo sunt periculosa et vitanda: licet enim tunc homo firmiter proponat nunq̃z consentire in opus venereum quia tamen voluntas eius esset multum et faciliter mutabilis in deterius ideo timendum est sibi ne per hec ad ipsum concubitum transeat. Secundo ad consummationem vniuscuiusq̃ peccati certis conscenditur gradibus vt ad peccatum luxurie de verbis ad oscula proceditur de osculis ad tactus et amplexus de tactibus et amplexibus ad consummationem peccati ergo cum per huiusmodi gradus fiat approximatio ad consummationem peccati: necesse est vt qui tale vult fugere ipsum peccatum fugiat gradus quibus ipsum conscenditur ergo fugere debet oscula tactus et amplexus et per consequens ista sunt periculosa. Sunt autem periculosiora cum personis illis cum quibus facilius in consensum venerei concubitus inducimur vt cum aliena q̃z cum consanguinea. ¶ Tercia conclusio. Predicta non sunt peccata mortalia. probatur quia si essent peccata mortalia aut hoc esset sistendo in delectatione que in eis exercendis suscipitur et hoc non quia nec delectatio ipsa nec exercitium huiusmodi actuum alicubi reperitur prohibita sub pena peccati mortalis. Tum secundo quia secundum beatum Tho. arti. iiij. c. l. iiij. q. Apos. v. ad ephe. v. turpitudinem per quam intelligit oscula et amplexus et tactus non resumit cum fornicatione et immundicitia, ex eo q̃ habent nomen peccati nisi secundum quod ordinantur ad fornicationem et immundiciam sed talis osculum factum precise propter delectationem osculi cum tali non ordinat ipsum ad fornicationem nec immunditiam: sed sistit in ipsa osculi delectatione: ergo tale osculum non est peccatum mortale: nec sunt peccata mortalia quia sunt illectiva ad peccatum mortale quia tunc omnis communicatio cum mulieribus/ omnis convictus et conversatio esset peccatum mortale. Tum secundo quia tunc omnis temptatio in peccatum mortale esset peccatum mortale cum omnis talis sit illectiva in peccatum mortale. ¶ Quarta conclusio. Oscula tactus et amplexus eorum qui in libidinem perfecte consentiunt non facta vt foveatur huiusmodi consensus/ aut excitetur libido non sunt peccata mortalia. Patet quia talia sistunt in delectatione sibi propria et non habent actum venereum pro circumstantia finis. Dixi autem non facta etc. quia si fierent vt foveretur huiusmodi consensus: aut vt excitaretur libido tunc ordinarentur finaliter in opus venereum et haberent ipsum pro circumstantia ¶ Ultima conclusio. Oscula tactus et amplexus facta vt alium

Secunda conclusio

Tertia conclusio

Quarta conclusio

Ultima conclusio

inducamus in consensum cōcubitus illiciti sunt peccata mortalia. probat. Omne peccatum habens circunstantiam malā mortaliter est pcatū mortale. sed predicta habent circūstātiaz malaz mortaliter qr habent concubitū illicitum qui est peccatū mortale pro fine: ergo talia sunt pctā mortalia. Secūdo. Qui dat elemosinam vt inducat aliquem in heresim peccat mortaliter: ergo qui osculatur tangit vel amplectit mulierem vt fornicet cum ea peccat mortaliter. pña tenet qr vtrobiqz est intentio mortaliter corrupta. Tertio. Omnis actus exterior subordinatus volitiōi male mortaliter est mortale pctm̄. sed actus osculandi causa fornicationis impetrande: fouende: vel excitande subordinatur volitiōi male mortaliter igit. minor probatur qr subordinatur volitioni qua vult ille osculari vt fornicetur: sed hec volitio est mala mortaliter. quod patet qr omnis volitio qua quis vult fornicari est mala mortaliter: sed volitio omnis qua quis vult osculari vt fornicet est volitio qua vult fornicari ergo omnis talis est mala mortaliter.

Sexta pclō ¶ Sexta cōclusio. Et si oscula facta causa fornicationis: similiter tactus et amplex⁹ sunt alia peccata mortalia ab actu fornicationis nō tm̄ habent aliam culpabilitatem vel maliciā mortalē a culpabilitate vel malicia actus fornicationis. Pro pbatione huius conclusionis hic supponit. qđ alibi probabit. qr actus exterior nullā maliciaz addit super actus interiores: sed ipsa malicia actus interioris denominat intrinsece actum interiorez malum. et actum exteriorem denominat malum extrinsece. nunc arguitur sic. Actus fornicationis denominat malus a malicia volitionis qua quis vult fornicari. sed ab eadem malicia denominatur malus mortaliter actus osculandi pprer fornicationem: ergo licet sint ibi plura mala et peccata mortalia: eadez tamen malicia et culpa mortali dicuntur mortalia et culpabilia. Similiter de illo qui dat elemosinā alicui vt inducat eū in heresim/ talis enim licet addat nouū peccatuz mortale non tamen addit nouā maliciam mortalem quia a volitione heresis denominatur ista datio elemosine mala mortaliter: si autē fornicaretur vt induceret in heresim tunc adderet nouam culpaz mortalem quia enim fornicatio est mala mortaliter secundum se et etiam fit propter heresim etiaz est mala mortaliter ratione circūstantie finis. ita dico q volitio fornicationis vt īducatur aliquis vel aliqua in heresim est mala duplici malicia: quia ipsa vel formaliter vel equiualenter est volitio fornicationis et est volitio heresis. Et quia dictum est q oscula causa delectationis facta non sunt mala mortaliter ideo quia osculatur pprer fornicationē et fornicatur hz duo peccata mortalia exteriora: sed non habet nisi vnam maliciam mortalez et vnam venialem Si autem furaretur vt fornicaret/ et de facto fornicaret haberet duo peccata mortalia exteriora et duas culpas vel malicias mortales formaliter vel equiualenter.

Septima pclusio. ¶ Septima conclusio. Qui osculatur/tangit. et amplectitur vt fornicetur et postea fornicat non per se se obligat ad quadruplicem penam eternaz probatur quia vt dictum est licet sint ibi plura peccata mortalia non sunt tamen plures culpe mortales sed obligationes ad penam eternam non numerant secundū numerū peccatorū exteriorū sed secundū numerū maliciarū mortaliū: igit. Et sed enim infelicissime actū cū miseris fornicatoribus si quotiens oscularent/ amplecterent/et tangerent totiens obligationem ad nouam penam eternam incurrerent. Dixi autem per se propter opinionem que dicit q veniale in damnato punitur pena eterna de qua nundum discussum est.

¶ Octaua conclusio. Non quilibet homo et quelibet mulier nud⁹ cū nuda possūt sine peccato in vno eodem lecto iacere et licite se tangere in omni parte sui et se osculari et ventrem ventri coniungere cū mot⁹ carnis stimulat vt tentatio esset. Octaua cōclusio. Hec conclusio posita est contra errorem pseudo. Apos. qui hec omnia licita dicebant vt turpitudinem sue libidinis peruersis errorib⁹ operirent. Probat quia quicunqz se exponit vehementissimo periculo peccati mortalis et quod secundum opinionem suam non potest vitari nisi per miraculum ille peccat: sed tales ita facientes presertiz cum eos motus carnis stimulat se exponunt grauissimo periculo tentationis vt constat quod secūdum opinionem eorū non potest vitari nisi p miraculum quia ipsi in sexto errore suo dicunt licet falsum sit et erroneum q iacere cū muliere et nō cōmisceri carnaliter est maius miraculū q̄z mortuū suscitare ergo qui tempore tentationis talia faciūt peccant et faciūt que tunc non licent. Secundo. Oscula tact⁹ et amplex⁹ nudi cū nuda pariter iacentiū multo magis ex natura sua augēt flammam libidinis et motū carnis q̄z visus mulieris: sed visus mulieris huiusmodi concupiscentiam prouocat et auget vt patuit in Dauid. qui ad aspectū mulieris barsabe: ita accensus est vt cum ea concubuerit et adulterium et homicidiuz perpetrauerit. Patet etiam de senibus apud Danielem qui videntes pulchritudinem susanne exarserunt in concupiscentiam illius. Et propterea sapiens eccle ix. consulit non respicere mulierem ne incidatur in laqueo illius et non aspicere virginem ne quis offendat in decore illius: igit tact⁹ et amplexus et oscula nudi cum nuda pariter iacentiū non diminuūt sed augent flammam libidinis. Tercio secundum doctores sacros tentatio luxurie magis per fugam q̄z per contra pugnationem vincenda est. Nam vt dicit glosa. i. ad corinthi. vi In aliis vitijs experiri potest consilia⁹ fornicatio autem non aliter melius potest vinci per q̄z fugam. Unde Apos fugite fornicationē sed qui ad tentationem vincendam nudi cum nudis dormiunt/tangunt/osculantur/amplectunt non fugiūt luxuriam et occasiones eius: ergo nō recte ad eam vincendam procedunt et per consequens predicti non licent vt tentatio luxurie superet.

¶ Contra terciam conclusionem Arguit rationibus Tho. que sunt tres. Primo sic Aspect⁹ libidinos⁹ est minus malum q̄z osculum tactus vel amplexus: sed aspectus libidinosus est peccatū mortale: igit. Minor patz per illud qđ habet Ma. quinto. Qui viderit mulierem ad cōcupiscenduz eam iam mechatus est in corde suo, Contra terciaz pclōnē

Secundo Arguit auctoritate Cipri. ad Pomponiũ. dicentis. Certe ipse concubit⁹/ipse ãplexus ipsa confabulatio/τ osculatio/et cõiacentiũ duorum turpis et feda dormitio q̃ʒtũ dedecoris τ criminis confitentur: ergo per predicta fit homo reus peccati mortalis. Tercio. Consensus in delectationem peccati mortalis/τ non solum in actũ est peccatum mortale: ergo si oscula/ tactus/et amplexus propter delectationem fiant ipsa erũt peccata mortalia. Quarto. Omne peccatum luxurie est peccatũ mortale: sed tales peccant peccato luxurie vt constat: ergo peccant mortaliter

Responsio ¶ Ad primã dico q̄ duplex est aspectus libidinosus. Unus antecedens actum cõcupiscendi sine cõsensum in concupiscentiaʒ carnalem. Et de illo concedo maiorem τ nego minoreʒ/neq̄ talis aspectus prohibetur tanq̃ʒ peccatum sed solum tanquã occasio τ oportunitas ac illectio in peccatum: imo magis proprie ibi prohibetur vt dicũt doctores actus concupiscendi. Alius est consequens consensum in cõcupiscentiam carnalem et abeo impetratus τ de tali nego maiorem τ cõcedo minorẽ. Ad secundã dico q̄ Cipri. ibi expresse loquitur contra impudicitiaʒ virginum que habitabant et dormiebant cum masculis: τ nihilominus se virgines intactas dicebãt q̄ de talibus loquatur patet ex principio epistole vbi statim post principium ita habetur. Legimus literas tuas frater carissime quas per paconiũ fratrẽ nostruʒ misisti postulans τ desiderans vt tibi scriberem⁹ quid nobis de hijs virginib⁹ videatur que cũ semel statum suũ continenter τ firmiter tenere decreuerunt detecte sint postea in eodem lecto pariter mansisse cum masculis ex quibus vnũ diaconum esse dicis. Et sequit. Plane easdẽ que se cuʒ viris dormisse confesse sunt asseuerare non decet se integras esse et multis interpositis [nec aliquã inquit] puto se posse hac excusatione defendi q̄ τ inspici et pbari posse an virgo sit cum et manus obstetricum τ oculi sepe fallantur. Et paulopost sequitur. Certe ipse cõcubitus τc̃. Ex hijs de quibus loquitur Cipri. Dico ergo q̄ aliquid dicitur magnum dedecus et crimen cõfiteri tripliciter. Uno mõ per existentiam q̄ scʒ ipsa sunt magnuʒ crimen. Secundo modo per electionem. Tertio modo per repsẽtationem et testificationẽ. ad secũdum pertinent ea que preponit. Nolite dare locum dyabolo: liberanda est diligenter de piculosis locis nauis ne inter scopulos et saxa frangatur: τ exuenda est velociter de incendio sarcina priusq̄ʒ flãmis superuenientibus concremetur. Nemo diu tutus est periculo pximus. Et alia multa per que ostendit Cipri. quatuor periculose exponunt virgines ille. s. quod est totaliter pro secũda conclusione. Et ideo statim post subdit denicq̃ʒ q̃ʒ graues multarũ ruinas hinc fieri videmus et per huiusmodi illicitas et piculosas cõiunctiones corrũpi plurimas virgines conspicimus. Ad tertium membrum ptinet illud quod paulopost sequitur Certe nullum fratribus aut sororibus scãdalũ faciant. τc̃ simile de marito q̃ si repiret sponsã suaʒ sic iacentem cũ alio indignaret τ fremeret et gladiũ in manu forte sumeret et crederet eam adulteram. Dico ergo q̄ hec confitentur crimen magnum id est mortale per testificationem et illectionem sed non per existentiam. Ad terciam concedo maiorem et nego consequentiaʒ quia nec osculum nec delectatio in osculo precise propter delectationeʒ factum est peccatum mortale. Ad quartam nego maiorem. concubitus enim viri cũ vxore nimius et causa libidinis est peccatum luxurie nec tamen mortale nisi sit notabiliter contra regulam temperantie. ¶ Contra quintam conclusionez Arguitur sic. Oscula tactus et amplexus non impediunt bonum prolis ergo non sunt peccata mortalia Secundo huiusmodi non sunt prohibita ergo non sunt peccata mortalia. Antecedens patet quia si sunt prohibita doceatur vbi. Tercio. si sint peccata mortalia tunc sequitur q̄ osculum soluti cum soluta erit fornicatio/et cum coniugata erit adulterium/et cum cognata erit incestus/et cum virgine erit stupruʒ: sed hec omnia sunt falsa: igitur. Et patet consequentia quia illud peccatum sub aliqua specie luxurie continebitur Et falsitas consequentis probatur. Tum primo quia non est adulter siue adultera nec stuprator siue stuprata et sic de alijs maxime vbi nulla violentia infertur: sed hic nulla est stuprata/nulla est adultera/nulla est incesta quia suppono q̄ in isto casu mulier sine intentione libidinis explende recipiat osculuʒ/vir vero dat cum intentione deprauata. Et cõfirmatur auctoritate Ouidij in epistolis herotdum qui inducit theseum scribentem ad helenam postq̃ʒ eam currentem in stadio osculatus est et rapere voluit dicit se tantum ei eripuisse sibi id quod salua virginitate rapi poterat scilicʒ osculum. Ad primam dico q̄ impediunt bonum prolis tanq̃ʒ illectiua ad fornicationem que secũduʒ cõmunẽ opinionẽ impedit bonũ prolis Ad scd̃aʒ. dico q̄ lʒ nõ sint pħibita sub pena pcĩ mortalis. pħibituʒ tñ est id ppter quod fiunt q̄ᵭ ponit pute circunstantia eorum quando fiunt eo mõ quo in dicta conclusione expressum est. Ad terciaʒ nego consequentiaʒ licet enim denominationẽ suscipiant a malicia actus interioris non tñ oĩno eandeʒ cũ actu exteriori. act⁹ ergo exterior dicit absolute fornicatio: adulteriuʒ: incestus: stuprũ. Sed oscula dicunt fornicatoria/adulteria/stupratoria. et similr de tactibus τ amplexibus. et ad pbationẽ dico. q̄ act⁹ exteriores non continentur sub spẽbus luxurie per se q̄ idem manentes possunt nunc sub vna postea sub alia reponi. Dico tamen q̄ denominationem suscipiunt ab aliqua spẽ sicut dictũ ẽ. Et cũ pbat falsitas ɔñtis dico q̄ non est adulter adulterio exteriori sñ adultera sʒ bñ adulterio interiori. Nec asit oscula et amplexus impetant ab adulterio vel fornicatiõe interiori et non ab exteriori.

Cõtra quĩtã cõclõnẽ

¶ Contra sextam et septimam conclusionem Arguitur sic. quotiens quis osculatur causa fornicationis totiens peccat/et totiẽs se pene eterne obligat ergo si frequenter osculetur frequenter habet nouam culpam et nouam obligationem ad penam eternam. consequentia tenet q̄ frequenter osculando frequenter nouiter peccat. Contra istas conclusiones non plus arguo quia latius arguetur cum de bonitate et malicia exte-

Cõtra sextã cõclusionẽ

rioris actus agetur. Ad hāc rationem concedo primam partem antecedentis sed dico q frequenter peccat propter frequentem repetitionē act⁹ qui est peccatum sed non propter frequentem repetitionem actus exterioris qui nō est culpa vel malicia et ideo nego consequentiam. Ad secundā partem antecedēns nego eā. Act⁹ enim exterior non obligat ad penam eternā sed interior. et ideo propter frequentem repetitionē actus exterioris nō fit obligatio ad nouam penā si non fiat iteratio actus qui est culpa vel malicia.

Q Ueritur quarto vtrū

nocturna pollutio sit peccatū. Arguitur q sic. nocturna pollutio est actus human⁹ et non est bonus ḡ est malus et per pñs est peccatum. In oppositū arguit̄ hec pollutio nocturna nō est actus liber ergo nō est peccatum.

Pollutio nocturna ex triplici cā puenit

¶ Notandū q vt vult Cassianus collatiōe. xxii. Pollutio nocturna ex triplici causa procedere potest scz ex superfluo cibo q2 necesse est q illud qd cōgregatū est in medullis per ingluuiē: egerat per pruritum q̄uis etiam multo ieiunio labefacti sim⁹. nā cū polluimur i tp̄ore ieiunij pollutio ipa nō fit ppt̄ inediā siue ppt̄ vacuitatē cibis ppter nimietatē pterite satietatis ieiuniū eni aliqn̄ dispanit superabūdantē materiam ad exitū. Sunt tn̄ aliqui vt dicit qui ppter tempiem corporum vel propter maturitatem etatis carius polluuntur. Scdo vt dicit fit ex incuria mentis. nam si mens se segniter tradat exercitiis spiritualibus que non cauet sordidas cogitationes eā fatiscet eā gat per cogitationes variarū passionum que etiam inquietant fantasmatib⁹ illecebrosis dormientē. Tercio fit ex illusione demonis nā cessātib⁹ priorib⁹ causis hostis [vt dicit] nos impugnat ⁊ vel sud reatu aliquo nos conatur humiliare illis maxime dieb⁹ quibus desideram⁹ deo placere ⁊ sine mentis consensu sine illusione fantasmatis alicuius nos polluit vt nos a sacra cōione deterreat. Addit aliam causam Cassi. propter quam impugnat quosdam incipientes se attenuare et macerare ieiuniis vt scz dum animaduerterint se tanto magis hac nocturna seminis emissione pollui q̄to magis ieiuniis intendūt horreant abstinentiā tanq̄ emulā ⁊ inimicā puritatis. Quod autē interdū fiat illusione demonis probat idē Cassi. exemplo cuiusdā fratris qui cum diu seruasset castimoniā mentis et corporis quotiens tn̄ se ad percipiendā eucaristiā preparabat imūdo fluxu dormiens fedabatur q cū multo tp̄e a sacra cōione abstinuisset tandē de hac re seniores cōsuluit: qui cum cognouissēt q nō ex habundantia cibotū cōtigisset neq ex elatione ob castimoniā suam tanq̄ si fuisset eā propriis viribus cōsecutus [qua impuritate etiā districtissimi viri vrgentur cū paululum elati fuerint de puritate sui corporis] neq ex culpa alia aīe: censuerūt eum debere miscere sacro sanctis epulis alias fuisset impperuū fraudatus medicina tā salutari q facto cessauit ols illusio. Be Tho. dicit q pollutio nocturna ex triplici causa cōtingere potest ex corporali ex aīali et ex causa extrīseca ex corporali cōtingit aliquā do aut quia humor seminalis abūdat in corpore aut quia facta est humoris resolutio vel per nimiam calefactionem corporis vel per quantumcunq aliā commotionem et somniat dormiens ea que pertinent ad huiusmodi emissionem humoris superabundantis vel resoluti sicut etiam accidit quando natura grauatur aliqua alia superfluitate quādo formantur in imaginatione ea que pertinent ad emissionem talis superfluitatis. propter hanc causam contingit in cursoribus pollutio nocturna et ideo vt palmo cursores ponebant ad lumbos laminas plumbeas ne noctibus per somniū pollueretur. Contingit autem aliquando q huiusmodi superabundantia vel resolutio humoris est culpabilis aliquando vero non. Ex animali causa contingit cum euenit pollutio ex cogitatione precedenti ex causa extrinseca cum illusione demonis fit commouentis fantasmata dormientis ad talem affectum. Notandum secundo q quando fit pollutio nocturna ex causa animali hoc est ex aliqua anime cogitatione hoc contingit dupliciter quia vel illa cogitatio est bona et laudabilis: aut est turpis ⁊ inhonesta: bona et laudabilis vt cogitatio speculatiua de luxuria aut cogitatio penitentialis de peccato luxurie. Turpis et inhonesta est duplex quia quedam est de re pertinente ad emissionē seminis vt cogitatio de coitu cum femina aliqua. Alia est de re impertinente ad huiusmodi pollutionem vt elatio de propria castitate et ista non causat naturaliter pollutionem nocturnam sed tantum demeritorie hec enim demeretur vt superbiens de se de qua humiliari debet ad eius humiliationem hanc pollutionis turpitudinem patiatur illa autem que est de re pertinente ad huiusmodi pollutionem est duplex quedam est que est huiusmodi pollutionis volitio vel desiderium vt si quis expertus q cū de die cogitat de coitu cum muliere de nocte habet somnium de hac re et in somnio pollutionem et ita ex intentione de eadem re cogitat vt somniet ⁊ polluat. Alia vero est que non habet huiusmodi pollutionem pro obiecto que scilicet nec est volitio nec desiderium huiusmodi pollutionis. Et preterea cogitatio turpis ⁊ inhonesta est duplex quedam est que est delectatio turpis sed non consensus in futurum actum. Alia est que est delectatio ⁊ consensus et quelibz istarum adhuc est duplex quedam est que in tempore medio inter ipsam et pollutionem emendata est displicentia ⁊ contritione vt cum quis dolet se iam diu immoratum esse huic delectationi aut turpitudini future mente consensisse. Alia vero est que nullis displicentia est emendata. ¶ Nota tercio q postq̄ facta est pollutio nocturna nos possumus habere ad eam quadrupliciter vno modo complacenter propter delectationem expertam in emissione seminis. Secundo modo complacēter propter purgationem habundantis humoris. Tercio modo displicenter propter timorem offensionis. Quarto modo neq complacenter neq displicenter. Notandū tertio.

¶ Tunc sit prima conclusio. Pollutio nocturna que nec ex vitio carnis nec ex vitio anime contingit nec eam viciosa complacentia sequitur nō Prīa zclō

est peccatum. Probatur nullus actus exterior est peccatum nisi ex malicia et culpa anime: sed pollutio nocturna talis qualis dicta est non dependet ex malicia vel culpa anime ergo ipsa nō est peccatum. Secundo nullus nō culpabilis per actum mere naturalem et qui nō est in potestate sua fit culpabilis sed iste qui polluitur in quo nec corporis nec anime vicium precessit nec sequitur non est culpabilis eum dormire incipiebat nō ponitur in eo vel nouo usus actus mere naturalis et qui nō est in potestate sua ergo talis pollutio non est culpabilis. Ex hac conclusione infero q si pollutio nocturna sequatur ex repletione seminis aut superabundantia humoris nō culpabilibus aut ex cogitatione speculatiua luxurie aut ex cogitatione phisica sive libidinis aut alia cogitatione nō culpabili aut etiā ex nō culpabili illusione demonis ipsa nō est peccatum. patet correlarium ex conclusione precedente. Eodē est cō qui in corporibus nondū satis ieiunijs attenuatis oritur ex ipsa

Secunda conclusio

ieiunio cū se macerare incipiunt. ¶ Secunda conclusio. Pollutio nocturna que ex culpa contingit emendata tamē per condignā displicentiam aut penitentiam quā nec viciosa cōplacentia sequitur nō est peccatum. Probatur in his que precise sunt peccata quia oriuntur ex actibus vel omissionibus culpabilibus illud nō est peccatum quod oritur ex actu culpabili pro tempore pro quo non est nobis culpabilis: sed huiusmodi polluciones que nō habent complacentiā sequentē culpabilem nō sunt peccata nisi quia oriuntur ex actibus culpabilibus vt constat per opinantes q cum oriantur ex illo actu qui aliās fuit culpabilis pro tēpore pro quo nō est culpabilis sed emendatus per displicentiam aut penitentiam sufficientem vt patet ex casu. videtur q non sunt culpabiles igitur. Secundo si quis ex culpa consequatur furiam actus culpabiles in furia secundum eosdem ei imputantur. Si autem ille habeat clara interualla et de culpa per quam furiam incurrit peniteat constat q si post modum accedente furia aliquid culpabiliter cōmiserit non sibi imputabitur igitur. Tercio actus exterior directe subordinatus actui interiori qui actus exterior pro principio suo est in potestate nostra non est culpabilis cum sit pro tempore pro quo displicet nobis actus cui subordinatur verbi gratia aliquis proponit se laqueo suspendere aut in precipitium mittere et de facto mittit et statim penitet et displicet sibi malum propositum suum et quantum potest nititur se liberare cōstat q actus iste pro principio pro quo sibi placebat malum propositum fuit sibi culpabilis cum autem displicet sibi mala volūtas eius ipsa nō sit plus in culpa neque actus exterior est sibi culpabilis.

Tertia conclusio

¶ Tercia cōclusio pollutio nocturna que ex culpa contingit non emendata que tamen non est volita vel desiderata huiusmodi pollutionis nec eam sequitur complacentia culpabilis non est peccatum mortale. Probatur ista conclusio Omnis actus exterior culpabilis est volitus huiusmodi pollutio nocturna ex casu non est volita neque ex actu precedente neque sequente ergo huiusmodi pollutio nocturna nō est culpabilis. Maior patet quia omne peccatum secundum Augustinum est voluntarium ergo cum talis pollutio non sit voluntaria nec secundum se nec ratione alicuius actus precedentis quia nullus actus precedens est volitio eius igitur. Secundo impossibile est q aliquis qui non est peccator nisi vno peccato fiat peccator duobus peccatis per aliquid mere naturale quia tunc aliquis posset fieri nouiter peccator per aliquid quod nullomodo esset in potestate eius sed iste post malam cogitationem non est peccator nisi vno peccato et pollutio nocturna in illo est mere naturalis/ergo post eam nō est peccator nisi vno peccato et per consequēs pollutio nocturna non est peccatum quia pone q sit peccatum ea posita iste erit peccator duobus peccatis. Tercio pollutio nocturna orta ex cogitatione honesta et laudabili luxurie puta ex cogitatione penitencialis vel detestatiua non est actus bonus ergo nec ipsa sequens ex cogitatione culpabili est actus culpabilis: consequentia tenet quia qualitercunque actus interior culpabilis denominat actum exteriorem denominatione sibi propria taliter actus interior bonus denominat actum exteriorem denominatione sibi propria sed ita est q huiusmodi pollutio quando oritur ex actu bono eodem modo se habet ad actum bonum quo modo se habet ad actum malum quando oritur ex eo ergo si non denominetur bona per hoc quod oritur ab actu bono et meritorio non denominabitur mala per hoc quod oritur ex actu malo et culpabili. Quarto quia vel omne quod oritur ex actu culpabili mortaliter est peccatum mortale et hoc non quia tunc obligatio ad penam eternam esset culpabilis mortaliter et inclinatio ad peccandum mortaliter esset culpabilis mortaliter et intellectio peccati mortalis esset mortaliter culpabilis cū hec omnia oriuntur ex culpa mortali aut tantum illud quod sic oritur ex actu culpabili quod tamen est volitum per huiusmodi actum culpabilem et tunc pollutio nocturna non esset peccatum mortale cum non sit per huiusmodi actum culpabilem volita vel desiderata vt tangit conclusio sed quia ad istas rationes dici posset q aliquid dicitur esse volitum dupliciter vno modo in se alio modo in causa sua Licet autem pollutio nocturna non sit volita in se per illum actum culpabilē est tamen volita in sua causa Contra hoc procedit expresse ista quarta ratio quia omnia que enumerantur hic sunt volita in actu culpabili saltem in sua causa et tamen non propter hoc sunt peccata mortalia. Quinto quicquid est peccatum mortale quia volitum in sua causa illud est tale quod faciens tenetur scire ipsum sequi ad causam suam et esse in ea volitum sed nullus tenetur scire q pollutio nocturna est sequela talis cogitationis culpabilis nec q ipsa est volita in tali cogitatione culpabili ergo non propter hoc est peccatum mortale: quia est volita in huiusmodi cogitatione culpabili. Sexto in cogitatione culpabili mortaliter non plus volita est pollutio nocturna que de facto erit quam pollutio nocturna que non erit sed esset si alie cause partiales eius occurrerent sed illa non est peccatum mortale quia volita in causa sua ergo nec prima. Maior patet quia cogitatio illa quantum est ex se equaliter se habet ad vtranque sed quod

vna ex ea origetur et non alia contingit quia illę cause partiales concurrunt ad vnā et non ad aliam ideo vna ponit̄ inesse et non alia. Septimo sic si sic sequeretur q̄ aliquis actus tūc esset culpabilis cum maxime displicet. sed cōsequens est falsum et patet consequētia volo q̄ aliquis post culpabilē cogitationē quam habuit vigilando dormiendo polluatur ⁊ excitetur cum ipsa pollutio fit et displiceat sibi intense hm̄oi pollutio tunc sit ista pollutio per te nunc est culpabilis mortalr̄ et tā nunc perfecte displicet ⁊ est nolita eo modo quo pōt esse nolita ergo aliquis act⁹ tunc est peccatum mortale cum perfecte displicet. Octauo quandocūq̄ aliqui duo actus omnino eodēmodo oriunt̄ ex aliquo tercio culpabili et vn⁹ eorum non redditur culpabilis quia oritur ex p̄rio nec ali⁹ ex hac eadem causa redditur culpabilis: sed sōniū fedū ⁊ turpe ⁊ pollutio nocturna oīno eodē modo oriūtur ex cogitatione viciosa et turpi imo frequēter pollutio oritur ex ea mediāte sōnio et ipsuz sōniū fedū ⁊ turpe non est culpabile ex hoc quod oritur ex tali feda cogitatione ergo nec ex eadem causa pollutio nocturna redditur culpabilis. Nono nullus actus qui fit per ignorantiam est culpabilis sed huiusmodi pollutio nocturna fit per ignorātiā ergo hm̄oi pollutio nocturna non est culpabilis. Maior est Aris. tercio ethicoꝝ vbi habet q̄ ignorantia facit inuoluntariuz. Confirmatur quia si quis sompniando surgeret ⁊ accepto gladio sociuz occideret occisio illa non esset culpabilis maxime si non precesserit volitio vel desiderii respectu talis occisionis in somno faciende. Et q̄r qui sic occidit nec voluntarie nec scienter agit ergo multo minus huiusmodi pollutio est culpabilis. Sed dices q̄ hec occisio est culpabilis et q̄ ignorantia non est causa eius sed passio odii fortassis que in sōno exurgit et impellit in actū ita etiā causa hui⁹ pollutiōis nō est ignorantis sed passio libidinis q̄ in somno exsurgit ⁊ excitat vires in actu pollutionis ⁊ credo q̄ illud debet esse fundamentū opinionis opposite per hunc enim modū defendit Aris. tercio ethicoꝝ q̄ que fiūt ab ebrio sunt culpabilia ⁊ q̄ ignorantia non est causa eoꝝ sed passio odii vel amoris quam passionem ne refrenet ignorantis ex ebrietate consecuta impedit ebrius em̄ (inquit) vel qui irascitur non videtur propter ignorantiam operari sed ꝓpter aliqd eoꝝ que dicta sunt scꝫ propter aliquaz passionē. Contra hoc fundamētū sit decima ratio: nullus actus nō per se volitus a nobis causatus ex impetu alicuius passionis quā ꝓtunc nō tenemur reprimere est culpabilis mortaliter sed huiusmodi pollutio est act⁹ nō per se volitus a nobis vt supponit conclusio causatus ex impetu alicu⁹ passionis puta libidinis in sōno insurgentis vt dicit opinans ⁊ hanc passionē non tenemur reprimere quod patet q̄r non possumus eam reprimere propter somnū et ignorantiam causatam ex somno ⁊ hec impotētia non causatur ex culpa nostra cum causetur precise a sōno qui non est culpabilis vt suppono igitur talis pollutio non est mortaliter culpabilis. Maior probatur quia propter hoc si ebrietas non causaretur in nobis ex culpa nostra secundum omnes doctores act⁹ malus factus in ebrietate nō esset culpabilis quāuis ita bene ab aliqua passione tempore ebrietatis insurgente causaliter procederet: tum secūdo quia propter hoc somnia turpia et consensus libidinosi qui in somno contingunt non sunt culpabiles quia scꝫ impotentia reprimendi huiusmodi passionē nō est ex culpa nostra. Tum tercio q̄r alias sequeretur q̄ in incipientibus qui post longa exercitia libidinis nouam vitam inchoant pollutio nocturna orta et causata ex malo habitu libidinis esto q̄ in die precedente nec diu ante habita sit turpis cogitatio esto etiam q̄ nulla sit supabūdantia humoris in corpore pollutio nocturna erit peccatum. patet quia causatur a passione libidinis insurgente tempore somniꝫ que tunc non potest reprimi. Undecimo omnis actus qui sequit̄ ex actu culpabili nō secundum q̄ culpabilis est non culpabilis nisi aliunde causam sue culpabilitatis habeat sed pollutio nocturna sequitur ex actu culpabili non secundum q̄ culpabilis est ⁊ non habet aliunde causaz sue culpabilitatis ergo talis pollutio nocturna non est culpabilis. Maior videtur nota ⁊ minor probat̄ q̄r si huiusmodi pollutio nocturna sequeretur illuz actum scđm q̄ culpabilis nunq̄ sequeretur actuz non culpabilem quod falsum est. tum secundo quia non sequitur eum secunduz quod est consensus libidinosus sed secunduz quod est diuturna libidinis cogitatio sed non est culpabilis secundū quod talis cum non omnis diuturna libidinis cogitatio sit mala igitur. Duodecimo probatur expressa auctoritate Gregorii in pastorali Non est peccatum q̄ nolentes imaginib⁹ nocturnis illudimur sed tunc est peccatum cū ante q̄ illudamur cogitationis affectibus preuenimur quia nihil potest esse expressius. Quarta conclusio. Qrta pclo'

Omnis pollutio nocturna orta ex actu culpabili qui est volitio vel desiderium illius nō emendato per displicentiaz cōdignam est culpabilis. Probatur Oīs actus volit⁹ volitione culpabili sic q̄ ideo ipsa volitio est culpabilis q̄r est volitio ei⁹ est culpabilis sꝫ pollutio nocturna ē volita volitione culpabili vt supponit cōclusio sic tñ q̄ ideo ipsa volitio est culpabilis q̄r ipsa est volitio eius. volitio eīn qua vis cogitare de libidine vt polluaris nocte ideo est culpabilis quia ipsa est volitio nocturne pollutionis ergo hm̄oi pollutio nocturna ē culpabilis. Dixi autē in maiore sic q̄ ideo ipsa volitio ⁊c̄. quia non est veruz vl̄r q̄ omnis actus volitus volitiōe culpabili est culpabilis pono enim aliquē iustum vel pium hominez qui post multos actus iusticie ⁊ pietatis virtuose et laudabiliter habitos tentat̄ de vana gloria et habet actum quo vult opera sua iusticie ⁊ pietatis ꝓpter hūanā laudē cōstat q̄ iste act⁹ est volitio culpabilis illoꝝ operū preteritorū ⁊ tñ illa opera preterita non propter hoc reddunt̄ culpabilia. Scđo omnis actus qui reddit aliū actū culpabilez ꝓpter hoc quod est ei⁹ finis ⁊ qđ ille sit vt iste aliquo fiat est culpabilis sed in

casu huius conclusionis pollutio nocturnā reddit cogitationem libidinis culpabilem ex eo q̄ est finis ipsius et q̄ ideo habetur cogitatio vt subsequat̄ pollutio ita q̄ q̄ntūis illa cogitatio ex nulla alia circumstantia esset culpabilis ista sufficeret eam reddere culpabilem ergo huiusmodi nocturna pollutio est culpabilis. Tertio omnis actus qui si mere libere fieret esset malus et culpabilis est simpliciter culpabilis cū nobis quomōcunq̄ possumus p̄curantibus vt fiat tp̄e fit sed pollutō nocturna si mere libere fieret esset actus culpabilis vt suppono et ab eo qui cogitationē fedā libidinis habet de die vt nocte polluat̄ et cū hoc de facto fit eo q̄ntum possibile est sibi p̄curante vt fiat ergo ipsa est sibi culpabilis. maior patz quia per hunc modū conuincunt̄ sortilege: homicidiū: et aliorū scelera que ipsis procurantibus et per actionem demonis fiunt. nō enī talia sunt mere in potestate earum: nichilominus q̄ q̄ntum possibile est eis per pactū īplicitū aut explicitū talia fieri p̄curant et in testimoniū sue male voluntatis faciūt aliqua que possunt vt a demonibus fiat qd̄ nō possunt ita isti insistunt cogitationi diuturne libidinis qd̄ possunt vt per hoc in somno represent̄ent similes ymagines et excitetur passio libidinis per quam mediate vel immediate fit resolutio seminis et nocturna pollutio scd̄m qd̄ habet Aug. xij. li. Genesis ad litteram ipsa fantasia que fit in cogitatione sermocinātis vt inter illam et verā cōiunctionem corporū nō discernatur cōtinuo mouetur caro et sequitur q̄d eū motum sequi solet etc. Dixi autem in predicta conclusione culpabilis et nō culpabilis mortaliter quia nondū certum habeo q̄ volitio qua volo cogitare de libidine cum aliqua muliere sine tamen consensu concubitus cum ea sed forte cum dissensu positiuo sed facta p̄cise vt de nocte causetur somniū et ex somnio pollutio sit peccatum mortale cum illa sub nulla de speciebus luxurie que communiter ponuntur peccata mortalia cōtineatur sed hoc studiosis discutiendum relinquo et videtur michi q̄ non est ita faciliter asserendum sicut multi asserunt de aliquo quod sit peccatum mortale. hoc enim est viā celorum que arta est facere sine magna ratione artissimam. et ita etiam videt̄ dubitasse Cassianus duodecima collatione cum de huiusmodi pollutione ait si autem nostro vicio facta fuerit egestio formidandū est. ¶ Quinta conclusio. Pollutio nocturna que nō ex precedenti volitione redditur culpabilis non redditur ex simultanea aut consequente complacentia culpabilis. Probatur et gratia huius conclusionis ponatur casus q̄ aliquis habeat cogitationē de libidine detestatiua eius et nocte dormiendo somniū habeat de eadem re et statim sequat̄ sentibilis egestio. volo p̄terea q̄ dum fit egestio cum tamē nullomodo plus sit in potestate eius aut statim post habeat complacentiam de huiusmodi egestione aut delectatione quam in ea expertus est. Dico q̄ ista complacentia vel volitio simultanea subsequens bene est culpabilis: sed tamen non denominat egestionem illam que non est ab eis imperata nec orta culpabilem. Probo istā cōclusionem displicentia sequens non reddit eā bonam ergo complacentia non reddit eam culpabilem. Secundo si sic sequeret̄ q̄ similiter alij actus ex complacentia aut volitione sequente redderētur boni vel mali: sed consequens est falsū igitur falsitas consequentie. probatur quia tunc idem actus posset simul esse bonus et malus quod probatur volo q̄ aliqua mulier velit parere filium ad honorem dei et cum paris et postq̄ peperit placeat sibi partus p̄pter vanā gloriam aut honorem demonis tunc sic: aut iste partus est simul bonus et malus propter volitionem precedentem bonā et sequentē malā et tunc idem actus simul est bon⁹ et malus et p̄ cōsequens cōformis recte rationi et difformis aut enī est bonus et tunc non denominat̄ malus a mala volitione sequente / aut tm̄ mal⁹ et tūc non denominat̄ bon⁹ a bona volitione a qua partus ille ortus est et volitus. Tercio si sic sequeretur q̄ in potestate hominis virtuosi qui habuit mille opera bona esset facere nunc ipsa omnia mala et postea iterum bona et postea iterū mala et sic multociens procedendo. sed consequens videtur absurdum et patet cōsequentia quia pono q̄ nūc omnia bona que fecit cōplaceant sibi p̄pter laudem humanam aut vt facilius homines fallat et tunc cum ista cōplacentia sit mala ipsa denoīabuntur mala: volo iterū q̄ peniteat de hoc et placeant sibi quia conformia fuerūt precepto diuino et tūc iterū erunt bona et sic multociens faciat. Ex superioribus cōclusionibus pōt vniuersaliter concludi in quibus casibus et in quibus nō pollutio nocturna est culpabilis et est michi satis extraneū quo mō apud doctos viros facta sit tanta cōtentio de ipsa pollutione nocturna et nō sit facta cōtentio de sōnio fedo et turpi ex cogitatione libidinis exorto. ¶ Contra primā conclusionem arguitur primo sic pollutio nocturna quā nulla precessit mala volitio vigilando contingit ex consensu turpi et libidinoso habito sōniando sed talis consensus est culpabilis ergo huiusmodi pollutio nocturna sequens est culpabilis. Maior pz per experientiā. Minor probatur quia ille consensus vt plurimum procedit ex malo habitu cuius principiū fuit nostra potestate: ergo quicquid exinde consequitur est nobis imputandū tanq̄z culpabile. cōsequentia videt̄ esse de intentione Aris. tercio ethi. diffinientis ibidē q̄ omne malū quod agimus aut ex ebrietate aut ex ignorantia quam ex culpa contraximus est nobis culpabile. Secūdo salomō per bonā volitionē quā habuit dormiendo sapientiam a domino consequutus est: ergo volitio dormiendo habita est bona et laudabilis ergo eadem ratione aliqua est mala et culpabilis antecedēs habetur secundo paralip. i. Tercio in somno habetur vsus rationis ergo in sōno potest haberi meritum et demeritū. aīs probatur q̄ apperitio fantastica sōniū aliqū corrigitur in sōno et non nisi per rationē igitur. Tū scd̄o q̄ in sōno habetur cōsensus et dissensus habetur etiā vnius pre altero electio sed ista nō fiunt sine vsu rationis. Quarto quotiēscūq̄ pōt hō instrui et erudiri pōt rōe vti mereri et demereri sz in sōno pōt hō istrui et eruditi scd̄m illud Job. xxxiij. per somnū in vi

Cassianus

Contra primā conclusionem

sione nocturna qñ sopor solet occupare homines tanc aperit aures virorũ et erudiens eos instruit disciplina igit. põt ĩ sõno hõ mereri et demereri.

Responsio. ¶ Ad primã concedo maiorem licet etiã aliquã do sine consensu cõtingat ĩ sine somnio vt habetur in decretis. di. vi. et nego minorem. Ad pbationem cõcedo primaz partem añcedentis q̃ aliquando cõtingit ex malo habitu et concedo etiã secundam et nego ꝯsequentiam sed tantum illud est nobis imputabile quod sequitur ex eo pro tẽpore pro quo summa potentes impedire nec sequitur aut impotentia ipsa impediendi ex culpa nostra contracta est et quia in somno nõ sumus potentes impedire nec impotentia ipsa ex culpa nostra contracta est quia somnus ipse non est culpabilis. ideo talia nõ sunt nobis imputanda.

Ad secundam respondet beatus Thomas q̃ Salomon non meruit dormiendo sapientiam a deo sed fuit signum precedentis desiderij propter qđ dicitur talis petitio placuisse deo vt Augusti. dicit. xij. super Gene. ad litterã. Ex qua solutione Thome ego infero q̃ actus ille petendi sapientiam a domino in somno habitus non fuit bonus q̃tus ex bono desiderio habito tempore vigilie ortus sit quod verum esse puto et ob hoc satis admiror quomodo nõnulli doctores sunt ita prompti et parati in multiplicandis hominum peccatis vt velint actus qui oriuntur ex culpis esse malos et tamen negent q̃ alij actus similiter orti ex bonis actibus sint boni. Si alicui autem nõ placeat solutio Thome dico q̃ non habetur ex rigore textus q̃ illa apparitio fuerit facta Salomoni dormiẽti sed habetur q̃ in nocte dominus apparuit sibi. constat autem q̃ dominus vigilantibus apparere potest nocte sicut die. Ad. iij. nego antecedens de vsu pleno et sufficiente ad meritũ vel demeritum. Nam cum in somno impediatur vsus sensuum impeditur plenum rationis iudicium. et ideo dicit Tho. nõ imputatur ad culpaz quod tũc agit. Ad primam probationem concedo assumptum et nego ꝯñam quia non hoc arguit plenum rõnis vsum quia enim homo frequenter reflectitur supra somniũ suuz vigilando et iudicat se dormiendo deceptũ esse et illusum ex quibus actibus generatur habitus qui cũ somniando mouetur quis ad apparitionem fantasticam mouet rationem ad actũ similem ei actui ex quo genitus est ꝛ indicat ratio q̃ id quod apparet est somnium et illusio. imo experiuntur aliqui q̃ cũ habent somnium ad quod nata est sequi pollutio ex detestatione huiusmodi pollutionis facta vigilando habent apprehensionem aliquam corrigentem apprehensionem illam somnij qua excitatur dormiens et interdum preuenitur et impeditur pollutio interdum vero nõ et hoc puto pertinere ad opus rationis. Dico secundo cum dicitur q̃ in somno habetur vsus rationis dico q̃ dupliciter habetur vsus rationis. vno modo per determinationẽ ꝛ imperiũ voluntatis se libere ad hoc determinantis et tũc vsus rõnis q̃ tunc habet est in ptãte habentis et est principiũ meriti vel demeriti.

Duplr habetur vsus rationis. Alio modo habet vsus rõnis sic tñ q̃ nõ est in ptãte habentis habere ipsũ nec est ĩ potestate eius facere q̃ ratio ꝯsideret de eo qđ est faciendũ vel non faciendum ꝛ sic cõcedo q̃ habet vsus rõnis in sõno sed ille nõ est principiuz meriti vel demeriti quia oĩo casuale est q̃ tũc habeatur vsus rationis ꝛ non habet nec ꝯtinuatur ex certo pposito mentis. Ad scdam pbationem concedo assũptuz p omnibus partibus ꝛ nego consequentiaz quia tunc nõ est in potestate nostra corrigere vel approbare consensũ vel dissensũ ideo nõ habent rationez meriti neq̃ demeriti. Ad quartã distinguo maiorem vel quotienscunq̃ potest erudiri ex determinatione et pposito libero voluntatis et sic concedo/ vel sine pposito libere voluntatis tunc habito ꝛ sic ego nego et ad minorẽ dico q̃ nõ potest homo erudiri ex proposito certo et determinatione voluntatis sed vel ex occursu fantasmatuz qui non subsunt voluntati aut per reuelationem diuinam per immissionem angeli boni vel mali.

Cõtra tertiã cõclusionẽ. ¶ Cõtra tertiã cõclusionem arguitur primo sic omnis actus exterior ex actu interiori culpabili procedens est culpabilis sed huiusmodi pollutio nocturna est actus exterior procedens ex actu interiori culpabili scz ex mala volitione cogitationis libidinose ergo pollutio nocturna est culpabilis. Secũdo arguitur auctoritate rabini super leuiticũ dicentis q̃ pollutionẽ non motus naturales faciunt sed peccatum. Tertio arguitur auctoritate gregorij in registro ita dicentis in illusione nocturna pensandum est ex qua re menti accidat dormientis aliquando enĩ ex crapula aliquando ex nature superfluitate vel infirmitate aliquando ex cogitatione contingit ꝛ quidem cuz ex nature superfluitate vel infirmitate euenit hec illusio nõ est timenda quia hanc animus magis pertulisse dolendus est q̃z fecisse. Cum vero ex crapula habet exinde animus aliquem reatum quod tamen vsq̃ ad prohibitionem percipiendi sacri misterij inter missarum solemnia non procedit cuz fortasse aut dies festus exigit aut exhibere misterium [pro eo q̃ sacerdos alius in loco non est] necessitas compellit nam si assint alij qui implere misterium valeant illusione a crapula facta a perceptione sacri misterij vt arbitror se substrahere humiliter debet: si tamen dormientis mentem hec turpi imagine non concusserit si autem ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormienti patet anime suus reatus videt enim a qua radice inclinatio illa processerit qui quod cogitauit sciens hoc pertulit nesciens: sed pensandum est in ipsa cogitatione vtrum suggestione aut delectatione vel quod maius est peccati consensu acciderit ex quibus verbis manifeste apparet q̃ huiusmodi illusio et etiam pollutio est peccatum. Cuz vero ex crapula [inquit] habet exinde animus aliquem reatum et postea si autez ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormienti patet anime suus reatus videt enim a qua radice inclinatio illa processerit. ¶ Quarto quicquid impedit a susceptione sacre eucaristie est peccatum sed huiusmodi pollutio nocturna impedit a susceptione sacre eucaristie vt patet ex eodem textu ergo est peccatum. Quinto probatur auctoritate Cassiani qui hoc expresse. xxij. collatione de-

terminat. Nam germano querenti si die solenni quo oportet accedere ad sacrosancta misteria illusione polluamur an sumenda est vel vitanda salutaris esce percepcio respondet q si polluamur sine intemptione pruritus reprehensibilis et sine ullo assensu oblectationis contaminante nos sed sola necessitate nature aut impugnatione dyaboli sine sensu voluptatis possimus ad salutarem cibum accedere si vero nostro vicio fuerit facta egestio formidandū. Sexto arguit per illud Leuitici. Omnis immundus nō manducabit carnes et anima quecunq commederit de carnibus sacrificij salutaris quod est domini in qua est immundicia peribit coram domino. Septimo per illud quod habetur in Deutero. Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somno egredietur extra castra et nō reuertetur priusq̄ȝ ad vesperam lauetur aqua et post solis occasum reuertetur in castris. Octauo arguit per illud quod habetur xv q.c. Si quis. q illi qui hominē occidit in furia est lenior penitentia iniungenda quem culpa ad furorem perduxit. Nono arguitur sic per illud quod habetur distin. vi. cap. i. in apparatu secundum quosdam nocturna illusio que ex infirmitate procedit non est peccatum etiam veniale que vero ex culpa procedit veniali etiam peccatum est veniale et statim post si autem cogitatio processit ad consensum est peccatum mortale.
Decimo scdm Arist. iij. ethico. malum quod cōmittit aliquis ex ebrietate est sibi imputabile ergo etiam pollutio quā quis committit ex cogitatione culpabili p̄cedente est sibi imputabilis. cōsequentia tenet qr ratio quā adducit Arist. ibidē equaliter de vno sicut de alio cōcludit quod patet quia ratio quā adducit est qr in potestate sua erat non inebriari. dn̄s enim inquit est eius quod est non inebriari. sed cōstat q hec ratio equaliter cōcludit de illa pollutiōe qr sicut in potestate ebrij fuit q nō inebriaret: ita in potestate eius qui pollutus est q non haberet cogitationē illam turpem et inhonestā. Undecimo pōt argui de eo qd fit per ignorantiam eorū que tenemur scire quia ideo illud est maluȝ qr in potestate nostra fuit nō ignorare illud eo q si adhibuissemus diligentiaȝ non non ignorassemus illud eius aut vt dicit ibi Arist. qd est diligentes esse domini sumus et ideo vt dicit ibidem talia facta puniuntur a legibus. Duodecimo omne turpe qd ignorāter fit non tamen fit propter ignorantiam sed propter passioneȝ fit culpabiliter: sed pollutio illa nocturna est aliquid turpe et que licet fiat ignoranter non tamen fit per ignorantiam sed per passionem venereanı excitatam ymaginibus et simulachris in somno presentatis: ergo huiōi pollutio nocturna est culpabilis. maior videt esse Aristo. in. iij. ethicorum dicentis q aliud est operari ꝓpter ignorātiam et ignoranter facere. ebrius enim et qui irascitur nō videtur ꝓpter ignorantiā operari: sed propter aliquid eorū que dicta sunt nō sciens autem sed ignorans. Decimo tertio arguit auctoritate Augu. xij. super Genes. ad litteram que allegata est in tertia ratione quarte conclusionis et addit in fine qd tam sine peccato sit q̄ȝ sine peccato a vigilantibus dicitur quod vt diceretur sine dubio cogitatum est ergo ex opposito si non est cogitatū vt diceret sine peccato illud nō est factum sine peccato. ¶ Ad primā dico q aliquid dicit sequi ex alio dupliciter. Uno mō per sequelaȝ naturalis causalitatis mediate vel immediate totalis vel partialis et sic ego nego maiorē. Alio vt dictum est actus intelligendi super actuȝ cogitationis mee reflexus a tali actu culpabili ꝓcedit sicut ex obiecto. s. parcialiter: similiter temptatio ad consensum peccati ex actu culpabili cogitandi detali peccato procedit et tñ temptatio non est pctm̄ sed potius datur ad exercitium et probationē virtutis. Alio mō aliquid dicitur procedere ex actu culpabili imperatiue et hoc formaliter vel equiualenter / et sic ego concedo maiorē. minorē autem concedo in primo sensu et nego in scdo. Ad secundaȝ cōcedo auctoritatem tanq̄ȝ veraȝ particulariter non vniuersaliter qr vt dictum est aliqñ cōtingit sine peccato imo ex actu meritorio cōtingere pōt et nego cōsequētiaȝ. Non enī sequit q sit peccatū sed q oritur ex peccato. Ad tertiam cōcedo auctoritatem Hre. et dico q ex ea nullo mō habet q pollutio ipsa sit pctm̄ sed q aliqñ pollut9 est culpabilis et peccator puta cum ex vitio eius oritur et ad hoc q dicit cū enī ex crapula etc. concedo q in hoc casu animus ipsius polluti habet reatum non ex ipsa pollutione sed ex ipso actu crapule et ingluuiei idem etiam intelligit eum dicit. si autē ex turpi cognitione etc patet animus suus reatum non quidem qui consistat in pollutiōe sed in ipsa precedētio cogitationis volitione quod declarat in hoc quod subiungit. vides enim a qua radice. Ad quartā nego maioreȝ. aliqñ eniȝ aliquid ipedit quia est peccatum: aliquādo quia signū peccati / aliquādo ꝓbabiliter dubitat vtrū sit pctm̄ vel signū peccati. Utruȝ autem huiusmodi pollutio impediat a susceptione eucaristie etiaȝ qñ ex culpabili radice oritur / alibi determinandum est. Ad quintā dico q Cassi. non dicit q huiusmodi pollutio sit peccatū neq̄ȝ in illis verbis allegatis asserit q impediat a cōione eucaristie sed q si vitio nostro facta est formidandum est suscipere sacram eucaristiaȝ. Ad sextaȝ dico et ad septimā q illa cerimonialia legis veteris nos non obligant sed magis obligamur ad veritatem per ipsa figuratas immūdicias aūt illa immundiciā peccati mortalis figurabat a quā nō licet ad sacraȝ mensam accedere. Ad octauā dico q quātūis opus maluȝ tempore furie sit culpabile non oportet tamen q propter hoc pollutio turpē cogitationē sequens sit culpabilis. Ad nonaȝ dico q glosa illa recitat opinionem illam et reprobat eam quia vt dicit ex ea sequitur q aliquis nesciens peccat mortaliter et venialiter et meretur vitaȝ eternā qd nō est verū imo nec peccat mortaliter nec venialiter. Ad decimam concesso antecedente negatur consequentia et ad probationem nego assumptum et ad ꝓbationem cōcedo q sicut in potestate ebrij est q nō inebrietur ita in potestate polluti est vel fuit q nō haberet illaȝ cogitationem turpeȝ / et nego ꝓptam ideo enī homicidiuȝ factum in ebrietate imputat ebrio qr occidit de facto malo passi- Rñsiones.

onis impulsus scz passione odiū quā passionē tene-tur tūc reprimere ita q̄ nihil penitus habet propter qđ tunc non teneatur reprimere passionē illam non ignorantia qz cum se voluntarie ꝛ culpabiliter inebriauerit nō est per eam deobligat⁹ ab eo ad qđ teneretur si eam nō incurrisset. pollutus vero hmōi pollutionem incurrit impulsu passionis libidinose in somno exurgētis quā passionē non potest reprimere qz ignorans est et vsus rationis ligatus neq3 tenetur reprimere qz ignorantia ista nō causatur ex ipsa cogitatione culpabili sed causatur ex somno qui nō est culpabilis. ideo nec ignorātia somni est culpabilis. Dico ĝ q̄ nō est simile qz ebrietas que est culpabilis est proxima causa ignorantie per quā reddimur impotētes vincere motū passionis aut discernere ea que tunc discernenda sunt: ideo nō nos liberat ab obligatione vincendi passionē3. In proposito autē3 ipsa cogitatio non est causa ignorantie nec impotentie nostre nec mediata nec immediata sed somnus qui non est culpabilis. Ad .xi. similiter. Ad xii. concedo maiorem si pro tēpore illo tenemur vincere passionem et ad hunc sensum ꝓcedit probatio et ad minorē dico q̄ licet pollutio stat a passione libidinosa nō tamen tenemur eam tūc vincere quia sum⁹ in ignorantia et in impotētia vincendi quā sine culpa nostra icurrimus. Ad .xiii. concedo auctoritatē3 Au. et nego ꝯñam. diceret enī dyalecticus ibi esse falliciam ꝯñtis a destructione añtis ad destructionē3 ꝯñtis. añs enim equiualet huic ꝯsequentie si hoc est cogitatum vt diceret sine peccato hoc est sine pctō. ꝯñs vero huic si hoc non est cogitatū sine peccato vt diceretur hoc non est sine pctō vbi clare pz qđ dictum est.

Cōtra quartā cōclusionē3 ¶ Contra quartā ꝯclusionē ar̄ primo sic. Null⁹ actus quē sumus ipotentes impedire ne stat ipotentia non ꝓueniente ex culpa nostra est pctm̄ qz talis actus nō est liber libertate sufficiēte ad actū humanū sed hmōi pollutionē impedire nō possumus impotentia ꝓueniente sine culpa nr̄a: quia impotentia ꝓueniente ex somno qui nō est culpabilis igit̄. Ar̄ scđo per rōnem scđam adductam ad ꝓbationem tertie ꝯclusionis. Ar̄ tertio per rōnem septimā ad eandem ꝯclusionē3. Ar̄ quarto per rationē octauam. Quinto per rōnem nonā3 et confirmationē3 eius. Sexto ar̄ per rōnem. xi. Septimo qz aut volitio illa precedens in vigilia est mala quia est volitio talis actus aut econtra actus ipse pollutionis est malus quia volitus tali volitione. nō primū3 qz tunc actus esset malus etiam non volitus qđ est contra tertiā3 cōclusionem et patē3 ꝯsequentia qz omnis actus qui facit volitionem malā est malus scđm se: nec scđm qz volitio illa si nō est mala ex actu volito cū nō habeat maliciā ex quacū3 alia circunstantia vt supponitur sequit̄ q̄ nō est mala: sed si non est mala nō est actus aliquis malus quia sit ea volitus.

Responsio. ¶ Ad primā nego maiorē3 et est instantia de oreri quē esse volumus et ꝗztū in nobis est nitimur facere vt sit et fiat ita q̄ omni cōcursu ꝗ voluntarie possumus ad ipsum ꝯcurrere de facto concurrimus. Exemplū huius est de homicidio imperato seruo nostro lз eū nō possumus impedire cū sit ꝓpter distantiā nostrā qz tamē volumus illud fieri et ꝗztum in nobis fuit cooperati sum⁹ vt fieret ideo illud imputat̄ nobis ad colpā. Exemplū de puteo quē in loco aliquo effodim⁹ vt nocte trāseuntes ibi peteant. Dico etiam q̄ licet non sit ꝓ tunc in potestate ei⁹ qui fodit impedire ne viatores peant mors tamē oīm qui ibi pereūt est sibi imputabilis quia quicquid potuit egit vt omnes illuc viantes perirēt ꝛ est quidē intentione vt perirent. Ad scđam concedo maiorē ad hunc sensū q̄ fiat peccator per aliquod mere naturale tanq̄3 ꝓ causam totalem. Dico autē3 q̄ ille qui voluit habere cogitationē turpē vt pollueret non redditur peccator secūdo peccato totaliter per huiusmodi pollutionem que est mere naturalis sed tantū partialiter quia si non precessisset talis volitio ꝗzūtunq̄ poneret pollutio non redderet peccator scđo peccato propter hmōi pollutionem. Ad terciū nego cōsequentiā3 ad probationem admitto casū pro qualibet parte ꝛ dico q̄ pollutio non est tūc culpabilis quia volitio ꝓcedens propter displicētiā3 tunc habitā non plus imputatur ad culpam sed per hmōi displicētiā3 emendatur si intelligat̄ q̄ pollutio displiceat displicentia virtuosa et laudabili alias non impedit et pollutionē3 esse culpabilem Ad quartū3 concedo maiorē et ad minorē dico q̄ somnū sequēs volitionē3 qua ipsū est volitum ꝛ desideratum aut operationem aliquā ideo volitā ꝛ factam vt sōnium subsequat̄ est culpabile. Ad quintā3 respondes de ignorantia sicut de impotentia actus eī̄ factus nobis ignorantib⁹ quē tamen cū non ignorabamus libere volum⁹ et ad ipsum scientes operati sum⁹ ꝗztum potuimus est nobis imputabilis ad pctm̄. Ad confirmationē3 dico q̄ si occisio illa que accidit in somno fuisset prius volita vt in sōno accideret ꝛ aliquid fecerimus vnde procuraret̄ nobis tale somniū ꝛ in sōnio talis actio tunc dico q̄ ipsa esset nobis imputabilis. Ad sextā3 dicu q̄ talis pollutio licet non sequatur ex actu culpabili scđ3 q̄ culpabilis est in sensu reduplicatiuo quia vt arguitur pōt sequi ex actu non culpabili tn̄ est culpabilis quia aliūde habet causā3 sue culpabilitatis scz ex hoc q̄ est volita tali volitione ꝛ ad eā ꝗzum possumus volentes ꝛ scientes operamur. Ad septimam dico ꝛ q̄ volitio est mala quia est volitio huiusmodi pollutio est mala quia volita/ꝛ cum improbatur primū dico negādo cōsequentiam quia nullus act⁹ est hūanus nisi scđm q̄ volit⁹/ꝛ ad ꝓbationē nego assumptū ad hūc sensum q̄ sit malus scđm se. i. seclusa volitione. Ad improbatiōē3 scđi dico. q̄ volitio ē mala ex actu volito nec op3 obiectū reddens actū malum esse malū3 et actualiter īputabile ad culpā3 sine volitiōe. Et dicitur aliquod malū3 secundū se nō qz sit malum ꝛ imputabile secluso actu voluntatis circa ipsum sed qz non pōt creatura rationalis bn̄ velle ipsum fieri nec potest ipsum bene operari operatione hūana ꝛ libere ꝛ hoc stāte lege vt dicit nōnulli actus ergo volūtatis dr̄ malus qz est ei⁹ tāq̄3 obiecti eo q̄ illā3 actū creatura rōnalis non pōt bene velle ꝗzuis nō non sit malus nisi volit⁹. ¶ Cōtra quintā3 cōclusionē Arguit̄ sic. Oīs act⁹ est culpabi- Cōtra quīntā3 ꝯclusionē.

lis qui mala volitione est volitus: sed hmōi pollutio est mala volitione volita ꝗ ipsa est culpabilis. Scḋo omnis actus exterior est culpabilis cuius interior cui subordinatꝰ est culpabilis: sed huiusmodi pollutio est actꝰ exterior subordinatus illi male complacentie ex culpabili ꝗ ipse est culpabilis.

Responsio. ¶ Ad primā nego maiorem sed intelligi debet de illo qui volitus est mala volitione cui subordinatꝰ et ex cuius imperio ꝑtialiter vel totaliter dependet quia aūt illa pollutō nō dependet ab hmōi volitione cōplacentie ideo nō habet ab ea ꝙ malus sit. Ad scḋam nego minorem hmōi pollutio non subordinatꝰ tali volitioni cū sit volitio cōplacentie quia pollutio est ⁊ nō econtra non sit pollutio qꝛ volita est ⁊ eā imperat in se nec imperat aliud vt ipsa sit.

Queritur quito. Utrū

stuprū sit spēs luxurie a ceteris speciebus distincta. Arguitur ꝙ non stuprum sit interdū inter solutū et solutam: ꝗ stuprū idem est simplici fornicatiōi. In oppositū est cōmunis opinio doctorū.

Stuprū tripl̄r accipiꝰ ¶ Notandū ꝙ stuprum accipitur tripliciter. Uno mō ĝnalr̄ pro omni peccato luxurie scḋm illum modū loquendi figurate quo interdum spēm pro genere ponimus. Scḋo modo accipiꝰ stuprum pro cōcubitu viri coniugati tn̄ cū ea que non est sua: et hoc mō accipit stuprum Am. li. de patriarchis ubi ait. nemo sibi blandiatꝰ de legibus hominū omne stuprū adulterium est. Tertio mō accipitur proprie et sic stuprum accipiꝰ pro illicita defloratione virginū in qua nulla violentia offertur qꝛ si afferretꝰ violentia iam in aliam speciē transiret. hoc autē tertio modo accipitur stuprum cū ponitꝰ luxurie spēs.

Notandū secundo. ¶ Scḋo notandū ꝙ puella que stupratꝰ aliquando ē sub tutela et custodia parentū vnius vel amborum: aliqñ caret parentibus: sed est sub custodia tutorū. aliqñ vero et parentibus et tutoribus caret et tunc dicitꝰ esse sub custodia publica.

Notandū tertio. ¶ Tertio notandū ꝙ puellarū que stupratꝰ que sūt in etate nubili hoc est in ea etate in qua scḋm cōsuetudinē loci solēt puelle cōtrahere matrimonium: aliquando supgresse sunt etatem nubilem: aliquādo vero sunt infra etatē nubilem. Et istarū quedam ad hmōi etatem magis accedūt alie minꝰ

Prīa ꝯclō ¶ Prima cōclusio stuprū est peccatum mortale multū graue piz. ꝓhibita est simplex fornicatio sub pena peccati mortalis: ꝗ ꝓhibitū est stuprū ꝯnā tenet qꝛ in prohibitiōe minoris mali semper intelligitꝰ ꝓhibitio maioris et maxime cū grauitas peccati causa est et ratio ꝓhibendi. Tum secundo qꝛ omne stuprum virtualiter cōtinet fornicatoriū concubitum. ꝙ sit multum graue piz qꝛ puella stuprata perdit florem virginitatis quo nichil habet custodie sue cōmissum inter ea que a natura sibi tributa sunt ꝓciosiꝰ nec quod periculosius perdi possit quia cū nunqꝫ recuperari possit ad multa vitia et ad omnem vite cōtemptibilitatem additū prestat huius ꝓciosi thesauri corruptio. perdit ꝑterea nomē et famam laudabilem et infamata et contemptibilis habetꝰ ex quibꝰ fit vt reddatur innubilis per hac ꝙ omnes despiciant et contempnent eius coniugium. perdit tertio florem pudoris et verecundie. Nā cum verecundia sit timor ingloriationis ex turpi facto maxime debet esse verecundia in puella circa libidinosa tam signa ꝗꝫ facta / signa quidē vt oscula tactꝰ vel amplexus fugiat / facta vt opus venereū ipsa precipue detestetꝰ: ꝙ si sic in tantū diminutꝰ eius pudor vt se osculari amplecti et tangi permittat multū perdidit. Si vero adhuc diminuatur quod vt in illud opꝰ turpe sordidū deferi dū ⁊ in signa eiusmodi virginalium corruptionem cōsenserit: ita videtur ab ea exclusus pudor ⁊ omnis verecundia vt nichil in ea remansisse videatꝰ. Quarto exposita est veneree delectationis experimento q̄ qꝫuis non expertꝰ allicial cum tn̄ eius experimentum habitū est ita fortiter allicit vt ab ea experire nō possimꝰ secundū illud Tho. sup osee. Uoluptas venerea insatiabilis est et qꝫto magis capitꝰ tanto plus ventibus famē causat. Et Isi. de summo bono. non ita delectat amantiū immo amentiū inexperta carnis libido sicut experta nec ita delectat fornicatio dum primū cōmittitur naꝫ repetita maiorem delectationem ingerit. si vero in vsum venerit tantū ꝑditis dolcoris sic ve separari difficile sit ex quibus duobus sit vt puella exponatur meretricatui ⁊ perpetue incōtinentie. nam cum causa sensꝰ ⁊ experimentū veneree voluptatis cōtinue alliciat ⁊ perpiderit florē pudoris ⁊ verecūdie / perdiderit etiam famā bonam ⁊ reddita sit cōtemptibilis nihil habet quod impediat attractionē veneree voluptatis quare vt in pluribꝰ se in oēm veneree voluptatis vsum exhibet fit odiosa parentibus suis et inuita cogitꝰ domū egredi vt iratos eorum fugiat et q̄ solebat paternis epulis satiari / nunc cogitꝰ corpꝰ venale facere vt vnde viuat inueniat parentibus autem puelle stuprator grauiter iniuriatꝰ Nā primo oīa dāna filie redūdant in parentes: reddūtur eīn contēptibiliores ex lapsu filie immo ⁊ tota generatio eorū diffamatur ⁊ contēptibilior redditur et preterea bona que fuerant filie ex legitimo cōiugio prouētura copulantꝰ etiā in dampnū parentibus. Et preterea oritur specialis difformitas ī ipso peccato stupri ex eo ꝙ puella erat sub custodia parentum scḋm illud eccli. xlij. Super filiam luxuriosam confirma custodiam ne qn̄ refaciat ventre in opprobriū inimicis.

Scḋa ꝯclō ¶ Secunda cōclusio. Cōsensus puelle stuprate nō impedit ne stuprū grauitate culpe simplicē fornicationem accedat. Probatur primo quia puella non est sui iuris sed est sub potestate tutella ⁊ custodia parentum aut tutorū aut reip constituta que omnia reddunt eam minus habilem ad consensum ⁊ per cōsequēs per nullū talē consensum ad actum illegitimū actum fit adequatio inter stuprū ⁊ simplicem fornicationē. Secūdo qꝛ qꝫtūcunqꝫ consentiat nihilominꝰ per stuprū omnia dāna que dicta sunt ipsa consequitur quorū origo est et causa potissima stuprator. Tertio quia stuprator blandiciis ⁊ mendaciis ⁊ muneribus virginē in consensum stupri seduxit. Quarto quia puella nō est tāte considerationis vt tot damna que ad eam ex stupro peruentura erunt considerare potuerit.

Tertia ꝯclō ¶ Tercia ꝯclusio. Licet per stuprū puelle afferat

dur iniuria ĩpa sub quorū custodia puella consti-
tuta est quando de facto sub aliquorꝫ custodia est
posita tamē stuprum nō sortitur rōnem sue speci
ei ex hoc ꝙ puella sub custodia parentū vl' aliorū
posita est. Probat̄ prima pars illa ius diuinuz
censuit esse illatam iniuriā ꝗs eadem iura recom
pensandos diffiniunt. sed ius diuinuz diffinit pa-
trem puelle esse pecunia recōpensandum igitur.
minor ptz per illud qd̄ habet Deutero. xxii. Si in-
uenerit vir puellam virginē que nō habet spōsuz
et apprehendēs cōcubuerit cum illa et res ad iu
dicium venerit dabit qui dormiuit cum ea patri
puelle centū quinquaginta siclos argenti et ha-
bebit eam vxorem eo qꝛ humiliauit illā non pote
rit illam dimittere cunctis diebus vite sue et hoc
ideo ne videat̄ fecisse ludibriū vt dicit August.
Probatur secūda pars qꝛ posita sola illicita deflo
ratione sine ablatione virginitatis per coitū po-
nitur stuprum et ea remota et quocunqꝫ alio po-
sito nō ponitur stuprū: ꝗ ratio propria stupri in
ablatione virginitatis posita est. Aliis pro prima
parte patz qꝛ detur virgo que sub nullius custo-
dia posita est constat ꝙ eius defloratio nō est sim
plex fornicatio: nec adulteriuz: nec incestus et sic
de aliis ꝗ est stuprum. Pro secūda autem parte
patz qꝛ si sit iam corrupta cōcubitus cū ea nō est
nisi simplex fornicatio. Dixi aūt per coitum qꝛ si
virgo seipsam corrumperet nō diceret̄ proprie se
ipsam stuprare ex vsu cōmuni ꝗuis tamē termi
ni significent ad placitū. Dixi autez illicita qꝛ de
floratio coniugalis nō dicit̄ stuprū. Et si dicas ꝙ
defloratio qua vir deflorat vxorem virginē potest
Defloratio dupl'r dicit̄ illicita. eē illicita. ¶ Respondeo ꝙ aliq̄ dicit̄ defloratō il
licita dupliciter. Uno mō ex parte materie qꝛ sez
virgo illa nō est licita materia respectu illius viri
et sic ego nego aīs et de ista intelligo. Alio mo-
do ex parte aliarū circunstantiarū puta vel finis
vel loci vel tēporis vel modi et sic de aliis et ista vi
tiositas in actu non facit stuprum.
Qrta pclo ¶ Quarta conclusio. Stuprum ceteris paribus
tanto est grauius ꝗto puella aut ꝓ etate aut pro
simplicitate aut ꝓpter aliam causam honestū ab
inhonesto et vtile ab inutili discernē non posse co
gnoscit̄. ꝓbatur quia si puella hec discerneret et in
cōmoda que eam cōsequutura sūt cognosceret nō
nisi cum magna difficultate imperraret̄ cōsensus
suus ergo cuz ad impetrandū cōsensuz puelle cō
currit simplicitas ipsius et ad eam facilius fallen
dam et decipiendā inexperientia eius abutimur
stuprum est culpe grauioris. Ex quo infero ꝙ illi
grauissime secūdum hanc stupri speciem peccant
qui iuuenculas etatis nouē aut decem annorꝫ stu
prant imo formidandū est ne consensus earū nō
sit pro cōsensu habendus et per cōseqnēs ꝙ coit9
cuz eis transeat ĩ speciē raptus/ et credo ꝙ legisla
tores bene facerēt si declararēt eoēm talem ꝯsen-
suz esse nullū et actum deflorationis ꝗ fit median
te tali cōsensu ꝗ fictiōe iuris esset null9 reputarēt
Quinta pclo violentū et tanqꝫ violētū punirēt. ¶ Quinta cō-
clusio. Et si ceteris parib9 parētū cōsensus faciat
stuprū min9 culpabile nō aufert tñ rōem stupri
ab illicita defloratione. primū ꝗz qꝛ cōsentienti vl'
non fit iniuria vel saltem minor fit iniuria cum se
cundum Aris. nullus patiatur iniustum volens.
tum etiam secundo quia si esset probatum contra
parentes ꝙ consensissent stuprator videretur ab-
soluendus a pena qua volunt iura affici stuprato
tem erga parentes filie stuprate. Secunda pars
probatur quia non obstante tali consensu deflora
tio est illicita ex parte materie quia non potest fie
ri licita ex parte materie nisi mediante sacramen
to matrimonii ꝗuis enim stupraturus peccet in-
ducendo parentes in consensū et multomagis pa
rentes consentiendo. per hoc tamen ꝙ consentiūt
diminuitur stupri culpa. ¶ Sexta conclusio stu Sexta pclo
pri crimen minuitur si potius puella viruz ꝗz econ
tra ad eam stuprandum induxit. Patet quia se-
ductio puelle a viro aggrauat stuprū: ergo abla-
tio huius seductionis stupri culpam diminuit.
¶ Septima conclusio. stuprū puellarū citra eta Septima
tē nubilē existentiū ĩ inter cetera grauius puniēdū conclusio
et quo minor est etas eo pena grauior infligenda
est stupratori. Patet quia cūz puelle illa etate ꝓ
earum inexperientia et ignorantia sint facillime
seductibiles nec cōmodorum et incōmodorum ho
nestorum et inhonestorum cognitionem habeant
nisi huic incōmodo quod iam de die in diem cre-
scit occurratur tota ciuitas meretricibus et adulte
ris complebitur. Nam difficile est eam que ante
coniugium meretricata est in coniugium recepta
coniugalem castitatem seruare. ¶ Octaua cōclu Octaua cō
sio. Stuprum est species luxurie ab aliis distin- clusio.
cta. patet distinguit̄ enim ab adulterio quia que
stuprat̄ est soluta. Distinguitur a raptu per hoc
ꝙ nulla violentia infertur/ distinguit̄ ab incestu
quia que stupratur est in potentia proxima vt sit
legitima materia concubitus cum stupratore a
peccato contra naturam qꝛ coitus qui habet̄ cuz
ea nō est innaturalis/ a simplici fornicatione qꝛ
que stupratur ante actū stuprandi nō fuit corru-
pta. ¶ Nona conclusio. In puella que seipsā cor Nona pclo
rupit primus coitus illicitus stuprum est. Pro ꝓ Uirginitas
batione huius conclusionis aduerte ꝙ virginitas dupl'r acci
accipitur dupliciter. Uno modo pro integritate pitur.
opposita corruptioni per opus libidinosum. Se
cundo modo pro integritate opposita corruptio
ni per coitum. In superioribus ergo cum dictum
est stuprum esse deflorationez virginū nō accipit̄
virginitas primo modo sed secundo modo ita vt
illa dicat̄ virgo que nundū est per coitum natu-
ralem corrupta. Patet conclusio qꝛ licet stupra-
tor nō auferat ab ea integritatē signaculorꝫ quia
erant iam per opus libidinosuz corrupta: aufert
tamen ab ea florez et decus prime communicatio
nis sue carnis: aufert ab ea florem pudoris virgi
nei qui non fuerat per primaz corruptionē cuius
ipsa sola ꝯscia erat ablatus diffamat eā: diffamat
ꝓgeniem reddit eā non nubilē et eā periculo emi
nentissimo meretricationis exponit et multa alia
damna infert que non fuerant per primam cor-
ruptionem illata. Ex quo patet ꝙ talis qui pri-
mus coit illicite cum ea tenetur sententia et pena
stupratoris ꝗuis etiam puella confiteatur se ꝓus
sine coitu tñ fuisse corruptam. ¶ Decima pclusio
Stne puellā stuprari cū qua prius tamē coitū est Decīa pclo
Patet de ea cum qua coituz est coitu innaturali

flue qui est cōtra naturā ex parte vasis. patet q2 talis est virgo virginitate q̄ dicta est que scʒ est integritas signaculorū virginaliū non corruptorū per coitū q2 sol⁹ coit⁹ qui fit in vase debito hmōi signacula virginalia corrūpit min⁹ tamē dānificat iste stuprator puellā q̄ȝ precedens ex eo q̄ nō pōt corrūpi per coitū innaturalē nisi carnē suaȝ alteri cōicando ⁊ florē pudoris perdendo ⁊ infamiaȝ et multa alia cōsequēdo aut saltē īminenti horū periculo se exponēdo hmōi virginū corruptionē tetigisse mihi videtur Ci. epistola decima que est de virginū reprehensione q̄ inde cū virilia iudis dormitabant ⁊ tñ asserebant se virgines ⁊ se obstetricū examini submittebāt vbi aie nec aliqua putet se posse hac excusatione defendi q̄ ⁊ inspici ⁊ pbari possit an virgo sit cū ⁊ man⁹ obstetricū ⁊ oculi sepe fallantur ⁊ si incorrupta inuenta fuerit virgo ex ea parte sui qua mulier potest esse scʒ ex ea parte que est vas naturale muliebre poterit tamē ex alia corporis parte peccasse que corrūpi pōt. ⁊ tñ īspici nō pōt: corrūpi pōt q2 pōt exerceri op⁹ libidinosiʒ ī ea parte mulieris q̄ est vas non naturale et inspici non potest quia cū in ea non sint virginitatis signacula p inspectionē illius partis inspici nō pōt an mulier integra sit an corrupta.

Cōtra scd̄aʒ cōclusionē ❡Cōtra secundā conclusionē Arguitur sic. Volēti ⁊ consentienti nō fit iniuria sed omne stuprū est concubitus iniuriosus ergo cum puella cōsentit nō est stuprum. Secūdo sic per primū concubitū ita bene perdit virginitatē sicut puella sed rōne primi non cōmittitur stupruʒ ergo nec rōne secundi. Ad primā respōdeo primo q̄ licet nō fiat iniuria puelle: fit tñ iniuria parentib⁹ fit iniuria toti ꝯgenie: fit iniuria tutoribus: et fit iniuria reip. ac sacramēto m̄rimonij. Rñdeo secūdo q̄ fit iniuria puelle q2 licet volenti et consentienti et plene noticiā actus sui et omniū que inde sequuntur sunt habenti nō fiat iniuria. volenti tñ et seducto blādicijs et muneribus bñ fit iniuria ⁊ sic negat maior. Rñdeo tertio nego minorē. de rōne eñ stupri est q̄ sit illicita: defloratio v̄ginis nō violenta siue q̄ hoc fiat cū iniuria siue non. cum ergo hec omnia reperiunt erit stuprum. Ad scd̄am concedo añs et nego ꝯñam q2 vir per corruptionem virginitatis ex coitu nō consequit̄ detrimenta que mulier per consimilē corruptionem consequitur nō eñ fit minus nubilis nec aliqua signacula corrumpunt̄ nec alia detrimenta que supra enumerata sunt cōsequit̄ ideo in defloratiōe mulieris positū est spāle luxurie spēs que nō ponit̄ in defloratione viri.

Cōtra t'ciā cōclusionē ❡Cōtra tertiam cōclusionē arguit̄ ex diffinitione cōmuni que solet assignari de stupro. Dr̄ eñ cōmuniter q̄ stuprū est illicita defloratio v̄ginū sub custodia parentū existentiū. Ad hoc rñdeo q̄ in diffinitione ista cōiter data nec ponunt̄ omnia que requirunt̄ ad stuprum scʒ q̄ illa defloratio nō sit violenta et ponit̄ aliquid quod nō est de ratione stupri sed vt plurimū stupro coniungit̄ scʒ sub custodia parentū. non est eñ de rōne stupri q̄ virgo que stuprat̄ sit sub custodia parentū ꝯstituta. aliqñ eñ est sub custodia tutorū. aliqñ sub custodia publica aliqñ sine custodia q̄ȝuis in ciuitate bene recta vbicūq; sit debeat esse sub tutela publica quia tamen communiter ⁊ vt in pluribus accidit q̄ puella que defloratur est sub custodia parentum ideo hoc in diffinitione stupri a nonnullis positum est non tanq̄ȝ indicans aliquid pertinens ad stupri rationem/ sed tanq̄ȝ quid in pluribus accidat manifestans.

Cōtra q̄rtā ꝯclusionem ❡Contra quartam conclusionē. Arguit̄ sic vel illud facit grauitatem specie differentem vel secūdum intentionem tantuȝ. non primum quia vers q̄ defloratio sub specie stupri continetur/ nec potest dici secundum quia posset alius actus stupri dari qui sine tali circunstantia esset eque vel magis intensus ⁊ per consequēs eque vel magis grauis grauitate intentionis. Ad hanc rationem dī eo q̄ illud facit grauitatem differentem specie in actu interiori qui primo ⁊ per se dicitur stuprum quia habet aliud obiectū scilicet etatem iuuenilē puelle et simplicitatem eius et ignorantiam. Ad alteratem autem obiecti semper sequitur alteras actus et habitus. Et ad probationem dico q̄ stuprum non est species specialissima sed sub specie stupri multe alie species continentur.

Cōtra q̄nt̄ ꝯclusionē ❡Contra quintam conclusionem Arguitur sic. Puella est sub potestate parentum pro tempore illo puericie ergo consensus parentum aufert rationem stupri Secundo si puella ⁊ parentes consentiant nulli fit iniuria ergo defloratio eius nō est stuprū. Ad primam concedo q̄ est sub potestate parentū q̄ȝtum ad illa in que lex permittit consensum quantum autem ad ea quorum lex prohibet consensuʒ non est in eorum potestate quia prohibentur a iure ne consentiant et ne consensu facial operationem sequentem licitam et per consequens q̄ȝtumcunq; consentiant manet integra stupri ratio scʒ defloratio virginis illicita sed nō violēta. Ad secundam eodēm odo respondeo sicut ad primaȝ contra secundam conclusionem.

Cōtra octauā ꝯclusionē ❡Contra octauam conclusionem Arguitur sic. Stuprum in ratione sua completiua dicit iniusticiā: ergo stuprū non est species luxurie sed iniusticie. Antecedens patet quia ratio completiua eius consistit in hoc q̄ est facere iniusticiam siue iniuriam et parentibus ⁊ puelle quam corrumpit et inde est q̄ pater potest ad animum reuocare iniuriaȝ sibi a stupratore factam ⁊ agere actione iniuriarū contra eū. Ad hoc nego antecedēs ⁊ dico q̄ iniusticia nō est de ratione stupri licet sit ei annexa saltem regulariter ⁊ vt in pluribus: licʒ dubiū sit vtrū sit sibi sēper annexa. Ad ꝓbationem antecedentis negat̄ assumptū vt patuit in tercia conclusione.

Cōtra decimā ꝯclusionē ❡Contra decimam conclusionē Arguitur sic. Coitus innaturalis est deterior q̄ȝ coitus naturalis: sed coitus naturalis precedens facit ne sequēs sit stuprum ergo multomagis hoc facit innaturalis. Ad hanc concedo maiorem de deterioritate que prouenit ex grauitate culpe sʒ dico q̄ cuʒ hoc stat q̄ coitus naturalis multo plura tēporalia ⁊ sensibilia detrimēta afferat q̄ȝ innaturalis/ ex pte quoruʒ attendit̄ rō stupri: nō quia de necessitate semper talia detrimenta inferat sed q2 q̄ȝtuʒ est ex pte sui hmōi primus coitus naturalis illicitus ⁊ non violentus talia detrimenta natus est inferre. Rñ sante oppositum soluta est ex dictis.

Queritur sexto Utrum raptus sit species luxurie a stupro distincta et ab alijs luxurie speciebus.
Arguitur quod non secundum Isido. qui rapto potitur stu=
pro fruitur. ergo raptus a stupro non distinguitur.
In oppositum est communis doctorum opinio.
Notabile primum. ¶ Notandum quod raptus est cum violentia vel in mu=
lierem vel in eos quorum custodie et potestati mulier
subdita vel commissa est illatus concubitus. Dixi au=
tem cum violentia quia sine violentia non est raptus
Dixi autem in mulierem quia ad raptum non exigitur
quod rapta sit virgo sed fit raptus in meretricem in
viduam: in coniugem: in virginem: et in corruptam
qualibet si inferatur ei coitus per violentiam. dixi
vel in eos etc. quia violentia illata marito coniugis:
aut patri puelle: aut tutoribus: aut hijs quibus
a patre vel coniuge vel tutoribus commissa est suf=
ficit ad raptum non tamen esset raptus si fornicato=
ri meretricis vel concubinario ex consensu meretri=
cis vel concubine violentia inferretur eodem modo
diceretur de violentia in adulterum ut ab eo adul=
Notabile secundum. tera subtraheretur. ¶ Secundo notandum quod puelle
vel alijs in quorum tutela posita est duplex est vio=
lentia. quedam est circa concubitum ipsum ut cum
raptor violenter et contra dissensum puelle relu=
ctantis cum ea concubit. alia est violentia respe=
ctu huius quod est eam educi de domo ita quod puella
hunc consentit concubitui sed non consentit traductio=
ni et tunc fit violentia puelle: aliquando vero con=
sentit traductioni sed parentes aut alij resistunt
et tunc fit violentia in parentes aut alios quibus
commissa est. aliquando vero non fit violentia in educen=
do sed fit violentia in ingrediendo domum quando si
eutarentur parentes: aut tutores fille: aut etiam
amici et vicini soli sine parentibus: et rapturus vio=
lenter eam ingrederetur: diceretur raptus. quelibet enim
Prima conclusio huiusmodi violentia ad raptum sufficit. ¶ Pri=
ma conclusio. Non solum raptus committitur cum
puella e domo patris abducitur ut corrupta in cor=
rupta in uxorem habeatur. Patet quia ut dictum
est omnis illatus cum violentia concubitus est rapt[us]
igitur. Secundo non solum raptus committitur in puellas
et virgines ut dictum est sed in viduas coniuga=
tas et meretrices nomine raptus aliquantulum exten=
so quamuis tamen raptus meretricum non sit ille quem le=
ges pena in iure designata contra raptores puni=
re intendit. Tercio quia non est tantum raptus in eas que
sunt in domo patris sed etiam in eas que sunt in alienis
domibus. Quarto quia non solum fit raptus cum puel=
la abstrahitur de domo patris ut tandem ducatur
in uxorem sed etiam cum abstrahitur ut in eam concu=
piscentie libido expleatur cum intentione nunquam du=
cendi eam in uxorem. Quinto probo auctoritate
Simachi Pape dicentis. Raptores viduarum
vel virginum ob immanitatem facinoris tanti
detestantur qua auctoritate patet quod non solum
virgines sed etiam vidue interdum rapiuntur.
Sexto Abstrahat quis virginem e domo patris
explende libidinis causa ut plurimum fit / con=
stat quod concubitus sequens non est simplex for=
nicatio / nec adulterium / nec incestus / nec stu=
prum cum de ratione stupri sit quod in eo non sit
violentia ergo est raptus. Eodem modo proba=
retur quod violentia illata meretricibus est raptus
quia non est simplex fornicatio ergo raptus.
Tum secundo quia in meretrice violenter e do=
mo abstracta leges non tantum puniunt violen=
tiam illatam in educendo e domo vel in irrumpen=
do in domum: sed etiam violentiam illatam in ipso
concubitu ita quod ipse concubitus violentus facit
specialem differentiam peccati et trahit actum que
alias esset fornicatio extra speciem fornicationis
¶ Secunda conclusio puella que e domo patria Secunda conclusio
nec ipsa renitente nec parentibus resistentibus ab=
ducitur ut concubitum patiatur interdum corrupta rapta
dicitur interdum vero non nam quamuis ipsa et paren=
tes sui non reniteantur cum educitur si tamen nundum in=
ter eos pactum coniugale intervenerit potest puel=
la possunt etiam parentes postea violationi pu=
elle dissentire et reniti quod patet quia puella et
parentes ubi resistere poterant et non resistunt
peccant sed constat quod de peccato suo penitere possunt
et penitendo factori resistere cui prius non resi=
stendo peccauerunt sed corrumpendo eam violen=
ter que sancte et iuste [ex hoc maxime quod non est
materia licita illius] resistit est raptus ergo sive=
ro nec puella nec parentes qui non renisi sunt edu=
ctioni non renitentur corruptioni aut concubitui
tunc cum non sit illata nec puelle nec parentibus
violentia non erit raptus. Et hec videtur esse in=
tentio Graciani tricesimo sexto questione prima
de raptoribus cum ait hic autem non parentibus
non puelle vim intulisse videtur cum non illa pro=
hibentibus non illa renitente violenter sit abdu=
cta quod probat dicens aliud est enim promissio=
nibus aliquam seducere aliud sibi vim inferre et
sequitur unde quia neutri vis illata probatur ra=
ptor hoc iure dici non debet quod dictum gracia=
ni intelligo si parentes et puella ipsi etiam con=
cubitui non resisterent quia si in concubitu fit vio=
lentia illa sufficit ad raptum glosa autem hoc gra=
ciani dictum non videtur approbare et dicit quod gra=
cianus allegando hoc dicit et quod statim subdit so=
lutionem quorum utrumque falsum est nam nec alle=
gando hoc dicit sed ex allegatis auctoritatibus hoc
concludit nec solutionem subdit ut patet intuenti.
¶ Tercia conclusio cum minis ac terroribus fit Tercia conclusio
ut vel puella vel parentes dissentientes eductio=
ni puelle non resistunt eius eductio ac corruptio
vel raptus est vel raptu non inferior hoc sensisse
videtur gracianus cum ait aliud est enim promis=
sionibus aliquem seducere aliud sibi vim inferre
ubi cum promissionibus non enumerauit minas
et terrores quia mine et terrores violentiam infe=
runt quam non inferunt promissiones. Nam se=
cundum Aristotelem tercio ethicorum ea que pro=
pter metum fiunt inter violenta numerantur pro=
batur eadem conclusio per illud quod diffinitum
est in concilio parisiensi nullus aut viduam aut fi=
liam alterius extra voluntatem parentum aut ca=
pere presumat aut regis beneficio existimet po=
stulandam quod si fecerit eia ecclesie communio=
ne remotus gladio feratur. ¶ Quarta conclusio
omnis violentus cum muliere concubitus rapt[us] Quarta conclusio
dicendus est sive fiat ut habeatur in uxorem sive

in concubinā siue hac intentione vt ea corrupta efficiatur. Probatur omnia derentio violēta rei alicuius siue res eripiat domino vt in perpetuū detineatur siue eripiatur vt aliquanto tempore vsus eius habeatur est rapina ergo etiam violentus concubitus cū muliere siue fiat vt habeat in perpetuum siue fiat vt habeat pro aliquo tēpore longo vel breui est raptus. posset etiā hoc pbari ratione communi adducta in prima cōclusione. et

Quinta pclo hoc etiam diffinit Graci. ❡ Quinta cōclusio raptor raptam si ipsi et hi in quorū potestate sunt consenserint in vxorē ducere potest. Probat auctoritate Hierony. ita dicentis tria legitima cōiugia in scripturis legunt. Primū legitimū est virgo casta in virginitate viro data legitime. Secūdum virgo in ciuitate apprehensa a viro et illi p vim copulata si voluerit pater eius dotabit eam iste vir q̄ztum iudicauerit pater et dabit precium pudicitie eius. Tertiū si illa p̄dicta apprehensa si non fuerit voluntas patris trahet eam a p̄dicto viro et tradet eam alij et dotabit eam et legitima erit ei sed primū his duobus prefertur. Secundo probat auctoritate Ambrosij in apologia Dauid Deniq̄ [inquit] et puelle pater illius que vim cōcubitus desponsata pertulit q̄nquaginta dragmas argenteas accipiet: ipsa autem in cōiugio permanebit vbi Ambrosius cōcedit cōiugium raptoris

Sexta pclo cum rapta satisfactione tamē patri puelle prius facta. ❡ Sexta conclusio prius q̄z inter raptorē et raptam legitimum cōstituatur matrimonium oportet vt puella rapta patris. primū reddatur potestati et rapine crimen cū digna penitentia emendetur. Probat excōmunicatus nisi satisfactione premissa non potest matrimonium contrahere cum non sit sacramentorum capax sed raptor ipso iure excōmunicatur ergo non potest matrimonium contrahere nisi prius satisfecerit sed nō satisfacit nec digne penitet nisi puellam raptam patris potestati restituerit et alia adimpleuerit: que iura precipiunt adimpleri quia nullus perseuerādo in crimine suo satisfacit vel digne penitet igitur. Maior est nota. Et Minor probatur / primo per illud concilij calcedonensis vicesimo septimo capitulo. Eos qui rapiunt puellas siue mulieres sub nomine simul cohabitandi cooperantes aut conniuentes raptoribus decreuit sācta synodus vt si quidem clerici sunt decidant a proprio gradu si vero laici anathematizantur ecce vbi non solum raptores sed etiam cooperatores et conniuentes anathematizat synodus calcedonensis. Et hoc ipsum in concilio cabilonensi confirmatum est. Secundo probatur auctoritate Ste. pape. Si quis inquit virginē vel viduam nisi desponsauerit rapuerit vel furatus fuerit in vxorem cū sibi fauentibus anathema sit. Tercio probatur per illud quod statutum est in concilio parisiensi. Nullus autem viduam aut filiam &c. vt allegatum est in probatione tercie conclusionis hoc idē censuit symachus papa significet de raptoribus sacrarum virginum siue ille cōsentiant siue nō & hoc maxime si eas in matrimonio suo sociare tētauerint ita dicēs raptores igitur viduarum vel virginum ob immanitatem tanti facinoris detestamur illos vehementius persequendo qui sacras virgines vel violentas vel inuitas in matrimonio suo sociare temptauerint quos pro tāti nephādissimi criminis atrocitate a communione suspendi precipimus. Et si dicas q̄ si sacras virgines matrimonio suo sociate tentans non sunt raptores maxime cum ille consentiunt. Respondeo q̄ si hec pena sit imposita stupratori earū magis raptori censetur imposita in quarum raptu lex ciuilis non solum raptum sed conatū rapiendi pena capitis feriendū censet: nā vt sic Iustinianus imperator. Si quis nō dicam rapere sed attemptare tm̄ modo matrimonij iungendi causa sacratissimas virgines ausus fuerit capitali pena feriatur. Attemptare autē raptum non est producere raptum ad effectum quia tunc idem esset quod rapere sed est aliquid facere rapiendi causa ex quo etiam raptus impleretur si non impediretur nec video q̄ attemptare multum differat a conari quicquid dicat glosa cum quis conatur aliquid ad effectum perducat et motum aliquem exteriorem habeat sicut ille qui attemptat. Quarto probatur auctoritate Graciani qui ex superioribus auctoritatibus cōcludit q̄ rapta raptori copulari non potest q̄zdiu ille raptor et illa rapta iure appellantur hoc autē est q̄zdiu contra voluntatem parentum raptam detinet raptor ac rapine sue penitentiam non egerit cum autem hec facta fuerint non prohibentur adinuicem copulari. Si autem in predictis canonibus non intelligeretur sententia eo ipso lata sed causa discussa in iudicio ferenda non potest ex his concludi quod dictum est quia non prohibetur expresse in his ne raptor raptam in coniugio habeat credo tamen q̄ predicte auctoritates intelliguntur de sententia ipso facto lata et rationabiliter nam cum frequenter fiat raptus vt puella contra voluntatem parentum in coniugē habeatur sacra concilia huic incommodo occurrere volentia fecerunt raptores sacramentorum incapaces vt matrimonium post raptum attentatum etiam ex consensu puelle nullum sit. Quinto probatur ex cōcilio meldensi vbi sic dicitur. Si autem nec dum eas quas rapuerunt cum voluntate parentum sub desponsationis vel dotali nomine in coniugium duxerunt quando hec constitutionibus fuerit promulgata ab eorū coniunctione separentur et publice penitentie subigantur et rapte parentibus legaliter restituantur peracta vero penitentia publica si etas incontinentiam exegerit ex vtriusq̄ partibus placito coniugio socientur non in his ergo regulam constituimus sed magis vt leonis verbis vtar q̄ sit tolerabilius estimamus sed si vnus ex coniugatis obierit et is q̄ penitentiam publicam exegerit superstes extiterit iterare coniugium non presumat nisi episcopus aliquam concesserit indulgentiam vt grauiorem possit amouere culpam. Ex quo decreto patet clare quod diximus q̄zuis gracianus in contrarium exponendum putet qui dicit q̄ per hoc decretum prohibetur ne raptori rapta post penitentiam copuletur sed bene conceditur q̄ alia possit sibi copulari: quod probat sic per hoc decretum tam raptor

q̄z rapta penitentie publice subiici precipiuntur
ergo si inter eos postea factum fuerit coniugium
quocunq̧ eorum decedente semper remanebit is
qui publicam penitentiam exegit ꝙ si ita est non
diceretur ibi ꝙ si vnus ex coniugatis obierit et is
qui penitentiam publicam exegerit superstes ex-
titerit. Ad hoc respondeo negando antecedens
nam cum dicit et publice penitentie subiganntur
de solis raptoribus loquitur quia de rapta statiꝫ
subiungit et rapte parentibus legaliter restituan-
tur. Et hec est opinio glose que in hac parte con-
tra gracianum sentit ita dicens super illo verbo
publicam raptori imponitur publica penitentia
non rapte quia non ita constat an rapine consen-
serit addo ꝙ q̄uis etiam constaret eā rapine con
sensisse non esset tamen sibi propter hoc imponē-
da penitētia quia raptor in multis damnificauit
raptam rapta autem sibi et parentibus ⁊ non ra-
ptori damnum intulit. Et ideo henricus contra
gracianuꝫ aperte sentit ita dicens raptor acta pe-
Corrolariū nitētia potest cōtrahere cū rapta ⁊ ea mortua nō
ducat aliā ꝑpter enormitatē criminis. ¶ Ex qua
conclusione infero q̄z q̄zcunq̧ rapta in rapto-
ris cōiugiū eo ꝑseuerante in raptu consentiat nō
constituitur inter eos matrimoniū legitimuꝫ pa-
tet quia vt dictum est raptor excommunicationis
sententiam incurrit a qua eo perseuerante in ra-
ptu nunq̄z absoluetur ergo nec legitimū matri-
Septima cōclusio. monium contrahit. ¶ Septima cōclusio raptor
nisi beneficio episcopi ad secundas nuptias trans-
ire non potest. Patet ex vltima clausula decreti
meldeñ pro precedenti conclusione allegati: hec
enim est vna de penis raptoris. Tum secūdo q̄r non
permittitur sibi coniugium nisi cuꝫ pro etate for-
midanda est incontinentia regulariter autem ac-
cidit ꝙ mortua vxore pertrāsita est illa etas ideo
tunc sibi nuptie in penaꝫ raptus denegantur hic
Octaua cōclusio. autē secundas nuptias appello eas que primas
post raptum sequerentur si fierent. ¶ Octaua cō-
clusio ad legitimum inter raptorem ⁊ raptaꝫ cō-
iugium non sufficit raptoris et rapte et parentuꝫ
suorum consensus. patet quia vt allegatum est in
sexta conclusione multipliciter exigitur ꝙ rapta
restituatur parentibus ⁊ raptor publice peniten-
tie subiiciat alias semper manebit excommuni-
catus nec ad cōtrahendū erit habilis. patet secun-
do auctoritate aquisgraneñ. concilij ita diffinien-
tis placuit vt hi qui rapiunt feminas vel furan-
tur aut seducunt eas nullatenus habeant vxores
q̄uis eis postmodum conueniant aut eas dota-
uerint vel nuptialiter cum consensu parentum su-
orum acceperint vbi secundum rei veritatem con-
cilium illud non prohibet totaliter coniugium in-
ter raptorem ⁊ raptam sed vult ꝙ illa que expri-
mit scilicet dotatio ⁊ parentū cōsensus ⁊ carnalis
copula siue conuentio non sufficiat ad legitimū
eorꝫ cōiugiū nec valꝫ quod dicit gracianus ꝙ hec
auctoritas nō ꝯtradicat auctoritati Hieronimi ma-
xime cū illa testimonio diuine legis innitat nā si
hoc concilium diffiniuisset illud quod gracianus
ait scilicet ꝙ nec etiā cū voluntate parentis rapto-
res raptas possent habē cōiugea ꝑiudicaret auctori-
tati Hieronimi qr in causis decidēdis preferunt

cōsilia auctoritatib⁹ sāctorꝫ patrū nec valꝫ qđ Hie-
ronimus innitit testimonio diuie legis nam Hie-
ronimus bñ allegat ꝙ ita factū est in antiqua le-
ge sꝫ ex hoc non pōt argui ꝙ nunc fieri liceat vel
ꝙ concilia statuere nō possunt ne fiat vt patet de
coniugijs in multis gradibus cōsanguinitatis
que erant ꝑmissa in antiqua lege nunc autē sunt
prohibita. Dico ꝗ ꝙ Hieronimus nō contradicit
huic decreto sed nō omnia expressit que ad cōtra-
hendum matrimoniū inter raptorem et raptam
iura fieri volunt quare etiā in hoc eodē errat cum
auctore suo glosator. ¶ Nona cnclusio raptus Nona ꝯclo
est species luxurie ab alijs distincta patꝫ satis ex
dictis. ¶ Contra primā conclusionem arguitur Cōtra ꝑmā
auctoritate Graciani. xxxvi. q. i. dicētis. Raptus cōclusionez
admittitur cū puella violēter a domo patris ab-
ducitur vt corrupta in vxorē habeat. ¶ Ad hoc Responsio
respondeo ꝙ dictū Graciani est verum dictū sed
non est vera ⁊ bona diffinitio nec cōsonat alijs ab
eo ibideꝫ recitatis et approbatis ⁊ ideo illud ma-
gis dicit exempli ⁊ differentie causa sed nō diffini-
endi gratia. ¶ Contra secundā cōclusionem ar- Cōtra secūdaꝫ
guitur vbi nō est violentia ibi nō est raptus sed in ꝯclusionez.
predicto casu nulla est violentia ꝗ ibi non est ra-
ptus. Minor patꝫ ꝑ Gracianū dicentem. Hic au-
tem neq̧ parentibus neq̧ puelle vis intulisse vide-
tur cum neq̧ illis ꝓhibentibus neq̧ illa reniten-
te violenter sit abducta. Confirmatur. illa de qua
hic loquitur violenter est abducta vt pꝫ ex forma
verborū ⁊ nec ipsa nec parentes renisi sunt ꝗ stat
aliquam violenter abduci cū nec ipsa nec paren-
tes ei⁹ renitunt. Secūdo q̄r stat nec ipsaꝫ nec pa-
rentes reniti ⁊ tamen tutores aut vicinos et ami-
cos reniti sed si ipsi renitant ⁊ adducatur erit vio-
lentia ⁊ raptus igitur. Tercio quod semel placuit
displicere nō pōt ergo si ipsa et parentes consen-
tiant eductioni nō censebit violentia nec rapt⁹
nec etiā iure cēsebunt dissensisse ⁊ restituisse cor-
ruptiōi. ¶ Ad primuꝫ nego minorē ⁊ ad probatio- Responsio
nem dico ꝙ gracian⁹ intelligit si parentes ⁊ puel-
la non renitantur nec eductioni nec concubitui.
Ad confirmationem nego primam partem ante-
cedentis ad probationem dico ꝙ dictuꝫ illud ha-
bet duplicem sensum vnum secundum ꝙ negatio
cadit supra totam propositionem et tunc propo-
sitio nisi affirmat nec violentiam ponit. Aliuꝫ est
cadit supra partem copulatiua ita vt dicat cum sit
violēter nec ipsa nec parētibus renitētibus ⁊ hoc
mō non intelligit sed ꝑmomō. Ad secūdam dico ꝙ
tutores loco parentū sūt de vicinis ⁊ amicis dico
ꝙ vel hoc faciunt in presentia parentū non reni-
tentium ⁊ tunc non videntur resistentia eorū fa-
cere raptum vel in absentia cum verisimiliter exi-
stimant parentes esse renisuros eductioni puelle
⁊ tunc resistentia eorū videt facere raptum cū ibi
supplere presentiaꝫ parentum videantur. Ad ter-
ciam dico ꝙ cōsensus aliquādo fit circa licita ali-
quando circa illicita circa licita puta in pactis ⁊
dico ꝙ illud qđ placuit sic ꝙ per cōsensum firma-
tum est pactum non potest displicere si sit cōsen-
sus circa illicita dico ꝙ illud quod placuit potest
displicere alias nō esset possibilis in peccatore per- Cōtra q̄rtā
fecta contritio. ¶ Contra quartam conclusionez cōclusionez

sequitur qui violenter concubit cum meretrice
non punitur pena raptoris ergo talis concubit⁹
non est rapens Secundo qui coniugẽ suã violen
ter e domo parentum educit et violenter etiã cor
rumpit non cõmittit raptũ et tñ in tali est violẽ
tus concubitus igit᷑. cõtingit enim aliquando q̃
propter iuuentutẽ puelle parentes pacti sunt q̃
vir non vtetur vxore vsq̃ ad certã etatem ponõq̃
ante velit vel post nuptias celebratas violenter
abstrahit et violenter corrumpit Tercio pono q̃
sit habita collocutio de nuptijs puelle cũ aliquo
et ante cõsummationẽ ipse violenter extrahat et
corrumpat cõstat q̃ talis non est sua et violenter
concubit et tamẽ nõ est raptus igitur q̃ nõ sit ra
ptus p̃tz per illud Gelasij pape lex illa p̃teritorũ
principum ibi raptum dicit esse cõmissum vbi pu
ella de cuius nuptijs nihil ante actũ fuerit vide
Responsio. atur abducta. ¶ Ad primã concedo añs sed hoc
non est q̃r ibi nõ sit raptus sed quia persona que
offendit᷑ est vilis quã legislator non tanti facit vt
in violentia illius rei recipiendam grauem vltio
nem quã multociens turpiter pecunie gratia cõ-
municauit. Ad secundũ concedo primã partem
añtis maxime vbi constat et priuate ꝛ publice eã
esse suam. si autẽ de hoc nõ constaret ante questio
verteret᷑ coram iudice habenda esset pro non sua
et nego ꝯñam quia conclusio intelligit᷑ de violen
to concubitu cũ non sua licz tamen violentia non
rõnabilis cum nõ sua sit punienda. Ad tertiam
nego q̃ in tali casu nõ sit raptus. nihil eñ actum
censetur de nuptijs cum nõ quicq̃ pactis nuptia
libus firmatũ est verum antẽ violentia illata añ-
q̃z pacta illa auctoritate ecclesie firmata sine suf-
ficiat ad raptum. Alia questio est Nam si sit sua
sine interuentione auctoritatis ecclesie nõ est ra-
ptus si nõ sit sua nihil actũ de nuptijs censet᷑ ꝛ vi
Contra nonã conclusionẽ detur raptus. ¶ Cõtra nonam conclusionem ar
guitur sic secundum Isidorũ. raptus est omnis
illicitus concubitus a corrumpendo dictus ĝ ra
ptus non est species luxurie. Secundo violentia
per quam raptus ponitur differre ab alijs per ac
cidens se habet ad luxuriã ergo raptus nõ est per
se species luxurie ꝯña tenet q̃r nichil quod se ha-
bet per accidens ad aliquid speciem sub eo cõsti-
tuit. Tertio peccatũ luxurie per matrimoniũ co
hibetur sed raptus matrimonium impedit vt pa
tuit ex conclusionibus ergo raptus nõ est species
luxurie. Quarto si raptus sit vna de sex spẽbus
luxurie p̃ncipaliter significat concubitũ sed hoc
est falsum igit᷑. minor p̃tz quia si principaliter si-
gnificaret concubitũ tunc ibi nõ esset raptus vbi
non esset violentus cõcubitus et per ꝯñs cum pu
ella abstraheret᷑ violenter sed nõ corrumperetur
violenter non esset raptus cuius oppositũ dictũ
est. Quinto aliquis raptus est stuprum: aliquis
adulterium: aliquis simplex fornicatio: aliquis
peccatum contra naturam: ꝛ aliquis incestus igi
tur. prima pars añtis p̃tz in raptu virginũ secũ-
da in raptu mulieris coniugate: tertia in raptu
meretricis: quarta in raptu pueri vel mulieris
abutẽdi causa: q̃nta in raptu ꝯsanguinee. Sexto
potest violenter abstrahi puer e domo parentis ꝛ
haberi cum eo concubitus violentus sicut puella
sed prima violentia non facit raptum ergo nec se
cunda. Septimo volo q̃ aliquis abstrahat violẽ-
ter puellam vt eã corrumpat sed tamen de facto
non corrumpit quia vel impeditur vel post abstra
ctionem penitet: tunc sic si raptus sit species luxu
rie ibi non est raptus et tamen ibi sunt omnia re
quisita ad raptum ergo raptus non est species lu
xurie. ¶ Ad primum dico q̃ Isidorus non loqui Responsio
tur de raptu proprio sed communiter de eo loqui
tur et pro luxuria accipit. Ad secundam concedo
antecedens sed nego consequentiam quia differẽ-
tie inferiorum per accidens se habent ad superio
ra cum non predicentur de eis vniuersaliter. dico
tamen q̃ constituit per se speciem sub luxuria eo
modo quo in talibus potest aliquid per se consti-
tui et diffiniri ꝛ [vt dicit Tho.] violentia videtur
procedere ex magnitudine concupiscentie qua ali
quis non refugit pericula que sibi imminent vio-
lentiam inferendo q̃ntacunq̃ tamen sit concupis
centia si nõ inferatur violentia nõ erit rapt⁹. Ad
tertiam concedo vtranq̃ partem antecedentis ꝛ
nego consequentiam. dicit tamen Thomas q̃ ra
ptus non dirimit matrimonium iam contractum
sed impedit contrahendum q̃d si intelligat de
eo quod cõtractum est ante raptum cõcedo si for
te tunc in questione sic non sit contractum si intel-
ligat de matrimonio contracto post raptum an-
te tamen consensum parentum et penitentiam
legitimam. hoc nõ videtur michi iuri consonum
propter allegationes supra factas nec iura illa
abrogata sunt nec eis vt dictũ est contradicit Hie-
ronimus. Ad iiij. concedo primam partem ante-
cedentis et nego secundam. et ad probationẽ di-
co q̃ violentus dicitur concubitus non solum p-
pter violentiam illatam in opere ipso libidinoso
sed etiam cum sit violentia in his per que atten-
tatur concubitus et quia si non sit concubitus nõ
est violentus concubitus. tñ ad raptũ nõ exigit᷑
q̃ ibi sit violẽtus ꝯcubitus: sed sufficit q̃ sit violen
ta concubitus attentatio. Et si dicas q̃ omni ra-
ptu aliquid rapiat᷑: sz ibi nihil rapit᷑ ĝ ibi non est
raptus. Rñdeo negando maiorẽ sed omni raptu
aliq̃d rapit᷑ aut rapi attentat᷑. Ad v. dico q̃ stu-
prũ adulterium et sic de alijs. aliq̃n accipiuntur
vt sunt se inuicem excludentia et tunc in diffiniti-
one vniuscuiusq̃ eorũ intelligitur aliquid exclu
dens id quod proprie pertinet ad rationem alte-
rius vt stuprum est defloratio virginis consentiẽ-
tis nulla proximitate coniuncte. et simplex forni
catio est naturalis concubitus soluti cum soluta
corrupta consentiente et nulla proximitate coniũ
cta et hoc modo ista non verificantur de se inuicẽ
nec enim hoc modo stuprum est adulterium nec
raptus aliquod eorum est formaliter. Alio modo
accipiuntur sine huiusmodi mutua exclusione et
tunc coincidũt in eodem actu sed rõnes eorũ sunt
diuerse vt idem actus erit raptus et stuprũ. alia
tamen ratione dicetur raptus et alia stuprum et
secundum hunc modũ potest sustineri Thomas
dicens q̃ aliquis raptus est stuprum vt quando
aliquis violentiam infert ad virginem deflorañ-
dum quandoq̃ vero non vt si rapiat viduam vel
puellam corruptam sed prima acceptio videtur

michi doctrinalior nō enī pprie qui rapit virginē et deflorat eam violenter committit stuprū sed cō mittit raptum stuprosum ꝛ qui rapit consanguineam committit raptū incestuosū ꝛ peccatū ei⁹. continet stuprū ꝛ raptum aut incestum et raptū sed tamen non est stuprū quia est concubit⁹ violenter attemptatus. Ad sextū nego minorē est enim rapt⁹ in violento concubitu masculorū a feminis quod raro fit ꝛ a viris qđ fit crebri⁹ sicut in violento concubitu puellarū. Ad septimā admitto casum et nego primam partem antecedentis fuit enim ibi libidinosa volitio que ad luxuriam secundum speciem luxurie pertinebat cuius volitionis executio impedita est aut forte si penituerit mala voluntas fuit per penitentiā emendata

Queritur octauo vtrū

Quaeritur octauo vtrū adulteriū sit species luxurie ab aliis distincta. Arguitur ꝙ non tam iusto pro qȝ in adulterio violatur mulier aliene potestati subiecta ergo stuprum ꝛ adulterium non distinguūtur. In oppositum est cōmunis auctorū sententia. Notandum ꝙ adulterium est alterius thori violatio mulier enim per coniugium fit thorus viri et vir dicitur thorus mulieris ꝛ corpus mulieris secundum apostolū est in potestate viri et corpus viri in potestate mulieris Ex quo patz ꝙ si mulier coniugata cū viro soluto concubat vterqȝ adulteratur quia mulier violat thorū viri sui in hoc ꝙ ipsa communicat thorum viri alteri quod tamen non habet in potestate sua vt cōmunicet. Similiter vir ille solutus adulteratur quia violat thorū alterius hoc est concubit cū ea que est thorus alterius. ¶ Prima cōclusio coniuga-
Prīa pclō
tus cum ea quam scit esse solutā cōcubens adulteratur. Probatur primo quia se thorum alteri⁹ existentem ei cuius non est violandum tradit ergo adulteratur consequētia tenet quia hoc faciendo violat thorū alterius quia se qui est thor⁹ alterius violandum tradit ꝛ exhibet. Secundo soluta concubens cum cōiugata adulteratur ergo et coniugatus cum soluta consequētia tenet quia in vtroqȝ delictum est par ꝛ equale ceteris parib⁹ et antecedens pz quia accedit ad thorū alterius. Ex quo infero ꝙ accedere ad thorum alterius viri non est diffinitio adulterij qr licet in omni adulterio sit accessus ad thorum alterius tamē non solum ille adulteratur qui accedit ad thorum alterius verū etiam ille vel illa ad quā acceditur cū tamen sit thorus alterius adulteratur nec ille solus violat thorum alterius qui ad thorū alterius accedit sed etiam qui cum sit thorus vnius ad alterius se concubitui exhibet ¶ Secunda conclu-
Scđa pclō
sio adulterium est peccatū mortale multū graue probatur ꝙ sit mortale quia est diuina lege prohibitum vbi dicitur non mechaberis non cōcupisces vxorem proximi tui ꝙ sit multū graue probatur suscipit enim primo grauitatem qr contra vnū de decem preceptis diuinis. Secundo qr nō seruatur fides in facie ecclesie promissa ꝛ auctoritatis eius interuentu firmata et roborata. Tercio quia per hoc coniunguntur in concubitū qui non sunt prius coniuncti per matrimonij vinculū sed hoc est commune simplici fornicationi ꝛ multis aliis speciebus luxurie. Quarto quia per adulterium ꝛ potissime mulieris fit incertitudo prolis ꝛ hi frequenter recipiuntur in hereditaria successione pares qui sunt origine dispares. Quinto quia frequenter bona domus diuiduntur ꝛ distrahuntur vt adulterina proles nutriatur. Sexto qr frequenter est causa abortus ꝛ homicidij. Septimo quia nichil est ꝙ ita turbet ciuitatem ꝛ tranquillam eius pacem impediat sicut adulterium ideo a legislatorib⁹ fuerunt grauissime pene cōtra adulteros et adulteras istitute ppter dolorē ex violato thoro susceptū secundū illud ꝙ habet glosa annos septimo non est tātus dolor in filia stuprata qȝ ius in vxore polluta ꝛ paulo post quasi maritus vxorē mallit interfici qȝ polluι. ¶ Tercia
conclusio adulterium cōiugati cū aliena est grauius qȝ cōiugati cum soluta. Probatur in adul- Tertia con
terio cōiugati cum aliena est ex parte vtriusqȝ dupli- clusio.
plicis thori violatio. nam cōiugatus se thorū et cuius non est violandū exhibet ꝛ ad thorū alterius accedit similiter mulier illa aliena se thorū alterius ei viro qui non est suus violandum exhibet ꝛ accedit ad virū qui est thorus alterius mulieris in alio autem non est nisi vnius thori violatio ¶ Quarta conclusio nō omnis credens adul- Qrta pclō
terari adulteratur. Probatur nullus solutus cōcubens cū soluta adulterat sed aliquis credens adulterari est solutus concubens cū soluta ergo aliquis credens adulterari non adulterat. Maior videt manifesta ex diffinitione adulterij. Minor pbat qr ponat casus ꝙ aliquis solut⁹ cū eā concubit que est soluta credat nō esse solutā tunc in illo casu ipse credit adulterari ꝛ tamen ipse solutus concubit cum soluta. Secundo aliquis erronee credit adulterari ergo aliquis credens adulterari non adulteratur. consequentia tenet quia oppositum consequentis omnis credens adulterari adulteratur sequitur oppositum antecedentis scilicet nullus erronee credit adulterari si cū erronee credit adulterari decipitur in credendo ꝛ quod verum esse credit est falsum ergo si erronee credit adulterari falsum est ꝙ adulteretur ergo verum est ꝙ non adulteretur. Secundo probatur illa consequētia per expositionem antecedentis. ista enim ego erronee credo adulterari ita exponitur ego credo adulterari ꝛ non est ita ꝙ ego adultero. Antecedens autem probatur quia sōmnians erronee credit se adulterari. tum secundo quia non minus cadit erronea credulitas circa hoc quod est adulterari qȝ circa ista comedere occidere equitare ꝛ huiusmodi. tercio nō omnis credens occidere hostem occidit hostem nec omnis credens furari furatur ergo nec omnis credens adulterari adulteratur antecedens patet quia aliquis credens occidere hostem occidit interdū patrem amicissimū ꝛ credēs capere rem alienā interdū capit suā. ¶ Quinta conclusio mulier Quīta pclō
adulterans multo grauius peccat qȝ vir adulterans. probatur peccatum quod ceteris parib⁹ magis cedit in infamiam/magis cedit in dedecus et opprobrium domus familie ꝛ totius generis ce-

teris patribus est grauius. sed adulterium mulieris magis cedit in infamiam domus et dedecus et opprobrium totius familie ac generis q̄z adulterium viri igitur. minor patz quia domus et familia maiori habetur opprobrio p̱ hoc ꝙ mulier adulteratur q̄z si vir et cuz filia est danda nupcui magis recipitur argumentum future impudicitie ex impudicitia mulieris q̄z ex impudicitia viri. Secundo omnis luxuria siue omnis concubitus illicitus est deformior et turpior in muliere q̄z in viro ergo et adulterium. anteceden̄s patet ex communi estimatione omnium. nullus est enim parens qui non grauius ferat luxuriam filie q̄z filii. Tum secundo quia quanto aliqua virtus est magis propria alicui tanto vicium magis oppositum illi virtuti est opprobriosius: sed castitas est magis propria mulieribus q̄z viris et desideramus eam magis eminere in mulieribus q̄z in viris sicut etiam fortitudo est magis propria viris q̄z in mulieribus: et ob hoc dicit Quintilianus. pudicitiam in muliere quid laudem? Feminarum magis est ista virtus igitur. Tertio illud vicium ceteris paribus est grauius. est grauius ex quo in politia plura detrimenta contingunt sed ex adulterio mulierum plura detrimenta contingunt in politia q̄z ex adulterio virorum igitur. minor patet quia ex adulterio mulierū directe prouenit incertitudo prolis. ex adulterio autem virorum nō. Nam si vnus vir communicaret se decem mulieribus quarum nulla se pluribus cōmunicaret nō esset incertitudo prolis: sed si mulier cōmunicaret se decem viris quorum nullus alteri se mulieri cōmunicaret fieret incertitudo prolis ex adulterio etiam mulieris ꝓuenit impedimentum generationis. quanto em̄ pluribus mulier se cōicat tanto est ad generationē ineptior exsurgunt etiam plures perturbationes et dissensiones in ciuitate ex adulterio mulierū q̄z virorum. Cadit etiā regulariter multo facilius cōsuetudo adulterii imo et vniuerse luxurie per adulterium mulierum q̄z virorum nam cū ea pars que videtur a casu remotior ruit totius edificii ruina vehementer formidanda est. Ex his omnibus sequit̄ ꝙ adulteria mulierum sunt peccata grauiora q̄z virorum. In ista autem conclusione virū et mulierem accipio vt sunt nomina status nō vt sunt nomina sexus.

Sexta ɔcl'o ¶ Sexta conclusio. et si is qui cum vxore alterius q̄ publice meretricat̄ concubit fit adulter. peccatum tamen eius est minus graue q̄z peccatum illius qui adulteratur cum muliere que honeste cum viro suo conuersatur. probat̄ quia adulterium eius qui primo modo adulteratur nō est causa tot et tantorū detrimentorū: quot et quantorū eius est adulteriū secūdi. Tum secundo q2 nullus dubitauit vnq̄z de scđo an sit adulter et pena legis puniendus. de primo autē multi sapientes dubitauerūt vt p3 per Quin. de institutionibus oratoriis ¶ Septima conclusio. Primū adulterium mulieris est ex parte viri adulterantis ceteris paribus grauius. patz q2 sicut grauius est seducere virginem q̄z corruptā et cōiter plura ex eo damna oriūtur ita seducere castam coniugem est multo grauius q̄z cum impudica concubere.

Septima ɔclusio.

Secūdo omne illud peccatū per qđ periclitatur maior castitas ceteris paribus est grauius: sed per peccatum viri primo seducentis nuptā a cōiugali castitate periclitatur maior castitas ceteris paribus ergo peccatū huiusmōi viri est grauius qđ intelligo cum ipse hoc agit sciens et volens et reputandus sit scire mulierem esse castam cū non habet ꝓbabilem imo vehementem cōiecturam de opposito ¶ Octaua conclusio. Cū apud xp̄ianos nullus possit esse rōnabilis consensus cōicandi thorum suum alteri: consensus vnius coniugū impedire nō potest concubitū alterius cū non suo esse adulterium. probat̄ quilibet coniugū illam dedit ptātem corporis sui alteri ad concubitus quā eccl'ia in sacramento matrimonii instituit: approbauit et confirmauit. sed eccl'ia solum instituit dationē potestatis qua quisq3 alteri petenti debitū reddere teneretur nisi interueniret impedimentū legitimum et nunq̄z voluit nec approbauit dationem illam mutue ptātis qua posset alteri ɔcedere vsuz alterius cui vellet sed tamē eā qua possit vti & nō potest esse rationalis cōsensus apud christianos cōmunicandi thorū suum alteri cū alter non dederit alteri ex vi sacramenti matrimonii ptātem cōicandi sed vtendi tantū. constat autē ꝙ alter non habet in corpus alterius potestatē nisi illaz quā ex institutione et approbatione eccl'ie per matrimonii sacramentū accepit. Scđo si posset esse talis cōsensus sequeretur ꝙ sine peccato cōtingeret in ciuitate ꝓmiscuus vsus vxorū et incertissima prolis cōfusio: sed hec sunt grauissima incōuenientia in ciuitate et que a ciuitatibus bene institutis semper reiecta sunt igr̄. Et p3 ɔñā q2 pono ꝙ maior pars ciuitatis cōsentiat in vsu mutuo vxorum. Nā si vnus possit cōcedere vsum sue vxoris vni aut duobus poterit et trib9 et quattuor et sic de aliis quo posito sequerent̄ inconuenientia dicta. Ex quo infertur ꝙ vir nō habet omnino eandem potestatem in corpus vxoris quā habet in res suas mobiles vel īmobiles. p3 q2 res suas pōt vendere donare locare et ōnino a se alienare: sed vir nō potest hec de vxore facere: sed tantum potest ea vti igitur. ¶ Nona conclusio. Adulteriuz est species luxurie ab aliis distincta. ꝙ sit species luxurie patet q2 est illicitus concubitus. ꝙ sit ab aliis distincta patz quia est alieni thori violatio quod nulli alteri ɔuenit. Possent tamen addi alie particule per quas differret adulterium a ceteris speciebus luxurie vt per naturale a peccato contra naturam per non violentum a raptu: per nō consanguinitate coniunctum ab incestu. per alienuz a stupro et simplici fornicatione. — Octaua ɔclusio. / Nona ɔcl'o

¶ Contra primam conclusionez arguitur sic primo. adulterari est ad thorum alienum accedere: sed talis non accedit ad thoruz alienum ergo nō adulteratur. Secundo mulier illa non adulteratur in predicto casu ergo neq3 vir. ɔñā tenet quia adulter et maxime scđm opus exterius nō est nisi respectu adultere. sunt enim vt videt̄ relatiua equiparentie. et ɔñs probat̄ adulterari non conuenit nisi viris vxorem habentib9. qđ probat̄ per quādaz glosam sup Exo. in qua dicit̄. Adulteriū est q2 aliquis ad alteram accedit pter suam. Tertio — Contra primā ɔclōnez

Uir solutus accedens ad coniugatam non adulteratur nec mulier soluta accedens ad viruz coniugatuz & nec econtra. ans probatur. omnis adulter agit contra fidem matrimonij et est solutus: sed iste non soluit fidē matrimonij cuz sit solutus nec eaz seruandam vnq̃z promiserit igit: nō est adulter.

Solutiões. ❡ Ad primam distinguo maiorem vel si illa sit vniuersalis ita q̄ quodlibz adulterari sit ad alienum thorū accedere et sic ego nego maiorē: hoc est quod est accedere ad thorū alienū nec est diffinitio huius qd̄ est adulterari nec vr̄ de eo predicatur: vel si illa sit particularis ꝛ sic concedo sed tunc ego nego ꝯñam. in casu enim predicto necessio mulieris ad thorū alienum est adulterari et ita aliqd̄ adulterari est accedere ad thorū alienū. Ad scd̄am nego añs ad probationez nego assumptum. et ad ꝓbationem dico q̄ glosa illa nō diffinit adulteriuz q2 oratio diffiniens supradicta nō conuenienisi viris sed casum aliquē in quo ꝯtingit adulteriuz exp̄mit. Ad tertium nego añs pro vtraqꝫ parte. Pro quo tñ est aduertendū q̄ cum coniugatus cuz alia concubit vt dr̄. beatus Tho. peccatū eius pōt denominari vel ex parte sua et sic semper ē adulteriū: q2 ꝯtra fidem matrimonij agit vel ex p̄te mulieris ad quā accedit et sic qñqꝫ est adulterium pura cū accedit ad vxorem alterius. quandoqꝫ autē habet rōnem stupri vel alicuius alterius scd̄m diuersas cōditiones mulierū ad quas accedit. dictum est autem supra q̄ sp̄es luxurie accipiunt scd̄m diuersas mulierū ꝯditiones. Ista expositio est bñ obscura ꝛ incōpossibilia ponit. obscura quidē q2 non dicit plane vtrum in tali casu cōcubitus mulieris sit adulteriū: nec dicit etiam vtrū vir ex p̄te mulieris adulteretur an nō licet tñ de vtroqꝫ magis videat̄ dicere q̄ non tamen in tali casu qui frequēter cōtingit et conscientias multorum pulsat fuerat loquendū apertius incōpossibilia autē dicit hec duo scꝫ q̄ vir ex parte sua cōmittit adulterium ꝛ qd̄ diuerse species luxurie sumunt̄ scd̄m diuersas mulierū cōditiones.

Impugnat bm̄ Tho. ❡ Scd̄o enim arguit̄ contra primuz. species luxurie sumūtur scd̄m diuersas cōditiones mulierū sed q̃rtum est ex conditione mulieris solute cum qua iste concubit non cōmittitur adulterium: ergo iste simpliciter nō committit adulterium immo nec iste ex parte sua cōmittit adulteriū quia adulterium secundū sententiam scd̄i dicti nunq̃z cōmittitur ex conditione viri sed tm̄ ex conditione mulieris. Et videt̄ beatus Tho dicere q̄ simpliciter loquendo cū coniugatus cōcubit cū soluta non est adulteriū: nec ex parte viri nec ex parte mulieris qd̄ patz esse falsum q2 ex parte viri nulla sumitur species luxurie: ergo vir ex parte sua non committit adulterium: nec etiam committit ex parte mulieris: ergo nullo modo committit adulterium. Secundo vir solutus cognoscens mulierem coniugatam minus peccat q̃z vir coniugatus cognoscens mulierez solutam sed p̄mus cōmittit adulterium et scd̄us nō cōmittit grauiorem luxuriam q̃z sit adulteriū & cōmittit simpl'r adulteriū. añs p̄z q2 scd̄us agit contra fidem ad quam tenendā se explicite in facie eccl'ie obligauit nō autez p̄mus et cetera sunt paria in eis igr̄.

Ideo dico q̄ vir ꝯiugatus cognoscens mulierē solutam simpl'r et absolute loquēdo cōmittit adulterium: et mulier ipsa cōmittit adulteriuz q̃uis sit soluta. et similiter vir solutus cognoscens mulierem coniugatā cōmittit adulteriū et mulier etiam cōmittit adulterium qd̄ probatur q2 quilibz istorum vt dictum est violat thorū alterius sicut supra diffusius declaratū est. Dico tñ q̄ cōiugatus et coniugata multo magis peccāt q̃z solutus et soluta qd̄ probo. Pro quo suppono q̄ ex statuto diuino et ecclesie: nullus est ꝯcubitus licitus nisi matrimonialis et preterea inter matrimonialiter coniunctos ex codē iure est pactio et promissio de mutua fide seruanda ita scꝫ q̄ nullus coruz permittat aut tradat vsuz sui corporis quo ad cōcubitum alteri qd̄ ius in tota ecclesia est ita notū q̄ nullus potest eius ignorantiam pretendere et ad qd̄ ius seruandum nō solum obligant̄ illi qui promiserunt se seruaturos explicite: sed etiaz qui liber de ecclesia vniuersaliter tenetur imo nec hoc solum ptinet ad ius diuinum imo et ad ius gentium et ideo nō solum fideles sed etiam īfideles ad hoc obligati sunt. Dico ergo q̄ coniugatus et cōiugata concubentes cū soluto vel soluta communicāt corpus suum qd̄ est in potestate alterius cōstitutum et cuius non est et cōmunicando peccāt dupliciter. ❡ Primo quia sunt generali institutio obligati sicut et quilibet alius xp̄ianus. Scd̄o peccant quia preter generalem illā obligationez ipsi illud specialiter promiserunt et ad id seruandum in sacramento ecclesie verbis expressis se obligauerunt. Solutus autem et soluta nō peccant secundo mō quia nunq̃z verbis expressis promissionem fecerunt de fide matrimonij seruanda: sed peccant primo mō et preterea consentiunt et aliquando suadent sollicitant et impellunt vt qui promissionem illam fecerunt eam irritam faciāt. Formicans dupl'r peccat. Constat autem q̄ primo mō peccantes grauius peccant q̃z secundo mō. nec concludit rō Thom. que arguendo posita est cum em̄ dicitur omnis adulter agit contra fidem matrimonij: concedo de fide quam implicite vel explicite seruare promisit: sed si intelligatur quā promisit explicite seruare nego et in primo sensu nego minorem.

Cōtra tertiā cōclusionē. ❡ Contra tertiā conclusionē arguit̄ scd̄m Hier. Adulter est amator ardentior in suam vxorez ita q̄ secundum euz nihil inter est ex qua causa quis insaniat: sed possibile est q̄ quis in amando solutam multo plus ardeat q̃z in amando coniugatā & possibile est q̄ adulteriū coniugati cum soluta sit grauius q̃z adulterium cōiugati cū coniugata.

Solutio. Dr̄ quis amator ardētior dupl'r. ❡ Ad hanc rōnem dr̄ q̄ aliquis dicit̄ amator ardentior dupliciter. Uno modo per intentionē libidinis solam et sic nō intelligit Hieronimus quia si quis amet vxorem intense et ad hec intendat huiusmodi amorem dummodo maneat intra limites amoris coniugalis talis non est adulter. Secundo modo. Per egressum amoris coniugalis ita q̄ amor sit tam vehemens q̄ quāuis non esset vxor nichilominus vellet efficaciter cum ea ad concubitum et hoc modo intelligit Hieronimus Et conformiter dico ad hoc q̄ si aliquis in amando solutam vehementius arderet ardore egredi-

ente limites amoris qui habetur ad solutam tunc
transgrederetur limites amoris qui habetur ad con
Contra quartam conclusionem. iugatam. ¶ Contra quartam conclusionem ar-
guitur. Omnis peccans peccato adulterii adul-
teratur: sed omnis credens adulterari peccat pec
cato adulterii: ergo adulteratur. Maior proba-
tur quia qui peccat peccato adulterii peccat ille
aut adulterando: aut non adulterando. si primum
habetur intentum. non secundum quia implicat.
Secundo. Credens et volens se adorare dyabo-
lum quamvis de facto adoret deum est ydolatra et
adorat dyabolum: ergo omnis credens adultera-
ri adulteratur. consequentia tenet quia non vi-
detur maior ratio de vno q̃z de alio. Tertio. Qui
credit adulterari et fornicatur grauius peccat q̃z
qui credit fornicari et adulteratur. ergo primus
secundum veritatem adulteratur: et secundus for
nicatur. consequentia tenet quia nulla simplex
fornicatio est grauius peccatum adulterio. ante-
cedens probatur vbi maior est contemptus ibi
est grauius peccatum: sed in primo est maior con
temptus igitur. Tum secundo quia primus ha-
bet volitionem deteriorem q̃z secundus quia ha-
bet volitionem adulterandi: ergo et magis pec-
cat. consequentia tenet quia a grauitate volitio-
nis cetera denominantur grauia. Confirmatur
quia antequam̃ exeant in actum primus magis pec
cat q̃z secundus: ergo et primus si cetera sint pa-
ria. consequentia tenet quia bonitas vel malicia
actus exterioris nihil addit vltra bonitatem vel
Solutiões. maliciam actus interioris. ¶ Ad primam nego
maiorem quia q̄ quis peccet peccato adulterii ex
volitione adulterandi est. q̄ vero adulteretur ex
eo est q̄ thorum alterius violaret quia primum
est possibile et frequenter contingit sine secundo
ideo maior falsa est. Et ad probationem dico q̄
ista gerundia adulterando et non adulterando
possunt teneri vel causaliter vel temporaliter. si
causaliter dico q̄ qui peccat peccato adulterii nec
adulterando peccat peccato adulterii nec non a-
dulterando hoc est nõ ideo peccat peccato adul-
terii quia adulteratur nec quia non adulteratur
sed quia vult adulterari regulariter quãuis in ea
sit alia causa esset assignabilis. si autem teneatur
temporaliter: dico q̄ aliquis talis peccat pecca-
to adulterii adulterando videlicet cum adulte-
ratur. aliquis vero non adulterando scz cum non
adulteratur quia cum ipse soluta concubit cum
soluta quam credit esse coniugatam vult adulte-
rari ideo peccat peccato adulterii et tamen non
Ad scdam. adulteratur. ¶ Ad secundam dico q̄ impossibi-
le est q̄ aliquis simul credat et velit adorare dya
bolum et tamen adoret deum licet possibile sit q̄
his ante quem flectit genua sit deus et credat ta-
men q̄ sit dyabolus. propter tamen argumentum
concedo q̄ omnis credens et volens adorare dy
abolum quantumcunq̃ sit deus ille ante quem
flectit genua adorat dyabolum. Et nego conse-
quentiam: et ad probationem nego assumptum
quia ego non proprie adoro illum ante quem fle
cto genua: sed in quem signa illa exteriora per
meditationem cordis et deuotam orationem re-
fero: sed concubitus qui habetur cum muliere
vnius conditionis per nullam volitionem meam
potest sic referri in aliam q̄ sit concubitus cum
muliere alterius cõditionis. ¶ Sed contra hanc Replica.
solutionem Arguitur sic. Si credens et volens
adorare diabolũ adorat diabolum credens et vo-
lens adorare istum adorat istum: sed iste est deus
ergo credens et volens adorare istum adorat de
um ergo non adorat diabolum. Ad hoc respon-
deo negando primam consequentiam: omnis enĩ
credens adorare diabolum adorat diabolum et
tamen non omnis credens adorare istum adorat
istum/ quia enim ideo precise volo adorare istum
non quia credo eum esse istum: sed quia eum cre-
do esse diabolum ideo si iste non sit diabolus nec
adoro istum nec volo adorare istum licet credam
me adorare istum et velle me adorare istum eo q̄
volitio conformis maiori silogismi scilicet diabo
lus est a me adorandus/ facit vt signa facta in p̄
sentia istius non referantur in istum qui est pre-
sens: sed referantur in eum quem ego adorare es
credo et volo/ cum ego facio signa adorationis
in presentia illius sicut contingit quis flectat
genua coram imagine non tamen adorat imagi
nem sed deum per imaginem representatum/ nec
est alia differentia nisi q̄ ego scio imaginem non
esse deum: sed hic ego credo hunc esse diabolum:
ideo dico q̄ in isto est assensus circa maiorem si-
logismi qui cum minore vera infert assensum cõ
trarium conclusioni et est volitio conformis ma-
iori que contrariatur volitioni quam ego credo
habere conformiter ad conclusionem/ silogism⁹
istius errantis est: diabolus est adorandus a me
et non deus: hic est diabolus ergo hic est a me
adorandus et quia minor est falsa ideo conclu-
sio est falsa/ et si loco eius poneretur minor ve-
ra scilicet hic non est diabolus sequeretur conclu
sio opposita scilicet hic non est a me adorandus
¶ Vbi Nota q̄ assensus circa maiorem silogis-
mi illius sequitur volitionem voluntaris mota
aliquo motiuo. Assensus vero circa conclusio-
nem non sequitur volitionem sed sequitur assen-
sum circa maiorem et minorem silogismi. Voli-
tio autem circa conclusum aliquando sequitur
assensum circa conclusionem aliquando non/ cum
ea que exterius facimus per nullam relationem
mentis possunt esse alia q̃z sunt vt concubitus ha
bitus cum coniugata per nullam relationem mẽ
tis potest non esse adulterium. Cum vero ea que
exterius facimus per actum mentis referentis
possunt esse alia q̃z esse videntur et creduntur tũc
volitio que potest esse circa conclusum non sequi
tur assensum sed sequitur volitionem illam quem
sequebatur assensus circa maiorem/ et quia hoc
modo contingit in actu adorandi ideo q̃uis cre
dam adorare istum non tamen adoro istum. Sz
hec alio loco dicenda sunt diffusius. ¶ Ad ter-
tiam concedo antecedens et nego consequenti-
am quia primus ideo grauius peccat quia vult
adulterari et secundus non vult nisi fornicari: gra
uius autem est habere volitionem adulterii cum
exteriori fornicatione q̃z volitionem fornicatio-
nis cum exteriori adulterio. Ad confirmationem
concedo antecedens. ¶ Contra quintam conclu- Cõtra quintã cõclusionẽ.

stonem arguitur sic. mulieres sunt magis ductibi
les a concupiscentijs cum plus de humore habe
ant ergo mulieres minus peccant adulterando
q̄ʒ viri. Confirmatur per Chrisostomū dicentem
q̄ propria passio mulieris est luxuria. Confirma
tur secundo per Aristotelem septimo ethicorū di
centem q̄ mulieres proprie loquendo non dicun
tur incontinentes propter facilez inclinationem
in concupiscentias. Confirmatur tertio quia muli
eres sunt per naturam minus stabiles. Secundo
bonum rationis preualet quibuscunq̄ passionū
motibus, sed vir plus habet de bono rationis et
magis discernit inter facienda et fugienda igit.
Tertio vir et mulier non ad imparia iudican-

Solutiões.

tur. ergo vir ꝛ mulier equaliter adulterando pec
cant. ¶ Ad primaʒ concedo antecedens loquen
do de ducibilitate in ea vicia contra que nō est eis
ingenitus pudor. Sed dico q̄ propter facilitatez
earum cōtra aliqua vicia. natura mulieribus pu
dorem ingenuit et verecundiam. ideo de talibus
negatur et similiter rn̄detur ad tertiaʒ confirma-
tionem. Ad primam cōfirmationem dico q̄ pōt
multipliciter intelligi q̄ propria passio mulieruʒ
sit luxuria. vno modo propter maiorem excitatio-
nem et sic falsum est cū viri plus habeant de prin
cipio excitatiuo quia plus habens de calore. secū
do quia magis operi illi sufficiunt seu quia plus
possunt ꝛ sic concedo. tertio quia luxuria eas ma
xime dedecorat et dehonestat et sic iterum conce
do. Ad tertiam respondeo negando consequenti
am quia contra facilem inclinationeʒ natura eis
pudorem ingenuit quo retrahuntur. Ad secun-
dam distinguo maiorez vel q̄ preualeat vel q̄ sit
excellentissimus et sic concedo vel q̄ semper pre-
ualeat id est vincat passionum motus et sic nego
Ad terciam concedo antecedens de imparitate
obligationum procreuientium et ortorum ex vin
culo matrimonij. Sed dico q̄ sunt alie obligatio
nes ex honestate et alijs circunstantijs impares

Cōtra sextā et septimaʒ ꝯclusiones.

in viro et muliere. ¶ Contra sextaʒ et septimam
conclusiones arguitur sic. Peccata illorum sunt
eiusdem rationis et speciei: ergo ex sola intentio-
ne recipiunt grauitatem sed peccatum cum me-
retrice potest esse intensius q̄ʒ cum non meretrice
et peccatum cum ea que non semper seruauit ca-
stitatem potest esse intensius q̄ʒ cum ea que sem-
per seruauit castitatez igitur. Secundo Qui mu
lierem etiam coniugatam reperit in lupanari ha
bet sufficiens argumentum q̄ soluta est et non
coniuncta et quātūis etiam coniugata sit tamen
propter vilitatem persone sue non meretur priui
legio coniugatarum gaudere ergo peccatū cum
ea commissum non est adulterium. Tertio. Po-
natur q̄ aliquis habens centum scuta et primus
fur aufferat ab eo decem: secundus decem et ter-
tius decem. constat q̄ tertius plus dāpnificat eum
q̄ʒ secundus quia minus relinquit sibi et secun-
dus plus q̄ʒ primus: ꝗ qui tertio adulteratur cum
muliere grauius peccat q̄ʒ qui scdo et qui scdo

Solutiões.

grauius q̄ʒ qui primo ¶ Ad primam negatur ma
ior. peccatum enim primi habet pudicitiam mu-
lieris quam sedncit pro obiecto non autem pec-
catum secundi, ideo licet quodlibet sit adulteriuʒ
non tamen sunt eiusdem speciei specialissime.
Ad secundam negatur antecedens licet enim ar
gumentum illud sit probabile et coniecturam ge
neret non tamen est sufficiens et maxime atten-
dendo q̄ hoc faciendo dat operam rei illicite. Et
vlterius dico q̄ licet propter vilitatem persone
non mereatur vti priuilegio coniugate. concubi-
tus tamen cum ea est adulterium quia concubi-
tus non habet q̄ sit adulterium vel non sit ex di-
gnitate vel vilitate persone sed ex eo precise q̄ est
alterius Ad tertiam dico q̄ q̄ʒtum est ex quanti
tate absoluta partis ablate quilibet eum eque
damnificat quantum est ex ꝓportione partis ab
late ad totum a quo aufertur. tertius magis de-
inde secundus damnificat quantū vero est ex pre
paratione et inuentione aditus ad locum thesau
ri tunc primus damnificat magis et hoc est quod
videtur in furto magne grauitatis q̄ iter pandi-
tur futurio furibus et penes hanc conditionez cō
paratur primum adulterium furto primo non se
cundum alios cum in re que ibi eripitur non men
suretur iniuria ex parte quantitatis quod dictuʒ
est de fure patet in eo qui thesaurum in loco secre
to vel difficilis aditus sibi reposuisse videtur ita ꝛ
qui thorum habet castum multum se dāpnifica-
tum putat cum ad eum violandum inuentus est

Contra nonā ꝯclusiones

aditus. ¶ Contra nonam conclusionem Arguit
sic Adulterium non est distinctum a raptu: ergo
adulterium non est species luxurie ab alijs distin
cta. Antecedens patet quia omnis violatio est cū
violentia: sed omnis luxuria violentiam habens
est raptus. igitur cum adulteriuʒ sit violatio alie
ni thori omne adulterium est raptus. Secundo.
Quantumcunq̄ puella consentiat si tamen infe
ratur violentia parentibus erit raptus ergo quā
tumcunq̄ vxor consentiat si inferatur marito vio
lentia erit raptus ergo cum adulterium dicatur
violatio propter violentiam illatam alteri con-
iugum sequitur q̄ omne adulterium est raptus.
Tercio. Omnis concubitus cum ea que est alte-
rius est adulterium sed stuprum est concubitus
cum ea que est alterius ergo stuprum est adulte-
rium. Minor patet quia est concubitus cum ea
que est patris aut matris aut alicuius vel aliquo
rum vicem eorum gerentium. Ad primam nego
antecedens. Ad probationem nego assumptum.

Solutiões

¶ Dicitur enim adulterium violatio non quia
ibi violentia contra renisum aruolem exhibeat:
sed quia adulteriū et si fiat cū consensu vnius con
iugum/non fit tamen cum consensu alterius quia
nec consentit nec consentire debet nec rationabili
ter potest. Ad secundaʒ concedo antecedens ꝛ cō
sequens et nego consequentiam quia adulterium
non dicitur violatio quia sit ibi illata violentia:
sed quia non habetur consensus eius que corpus
suum in alterius potestatem quo ad concubitum

Aliqd dr esse alterius dupl'r.

dedit. ¶ Ad terciam dico q̄ aliqua dicitur esse
alterius dupliciter. Uno modo per mutuam cor
poris dationem quo ad concubitum. Alio mo-
do per subiectionem. Si primo modo concedo
maiorem et nego minorem. Si secundo modo ne
go maiorem et concedo minorem.

Q Uerit nono. Utrū

incest⁹ sit species luxurie ab aliis di-
stincta. Arguitur ꝙ nō. Cuilibet lu-
xurie opponit castitas: ergo quelibet luxuria est
incestus. ꝯña tenet quia incestus dicitur quasi ca
stitate carens. In oppositum est communis sen-
Quid incestus. tencia anctorum. ¶ Notandum ꝙ incestus est cō
cubitus eorum qui ob certā cognationis aut affi
nitatis necessitudinē cōiugiū prohibentur vt fra
tres/sorores/consobrini/et hmōi. Dixi autem cer
ta quia nō quelibet cognatio aut affinitas cōcu-
Duplex cognatio. bitum incestuosum facit ¶ Est autē duplex co-
gnatio scʒ carnalis et spiritualis. Carnalis ex cō
muni sanguine oritur ita ꝙ illi dicuntur habere
cognationem carnalem qui ex eodem sanguine
orti sunt. Spiritualis autē oritur ex administra
tione alicuius sacramenti et maxime baptismi
et confirmationis Ex cognatione autem carnali
mediante concubitu oritur affinitas inter perso-
nas quo prius nulla tali necessitudine coniuncte
erant: vt si ego perficiam matrimonium cum so-
rore berthe. inter bertham et me nascitur affini-
tas. et inter fratrem meum et sororem berthe cō
trahitur affinitas. inter vero fratrem meū et ber
tham vel proprie non contrahitur affinitas vel
si contrahitur nō tamen in illo gradu in quo con
Pria cclo cubitū incestuosum faciat. ¶ Prima conclusio
Concubitus qui vno tempore est incestuosus alio
tempore nō est incestuosus. probatur inter quos-
cunqꝫ licitum est matrimonium inter eos concu-
bitus non est incestuosus ꝛ inter quos propter co
gnationem aut affinitatem non est licitum inter
eos concubitus est incestuosus. sed in diuersis tē
poribus fuerunt alie et alie leges circa matrimo
nia personarum cognationē aut affinitatem ha
bentium et que licebant non obstante cognatio-
ne vno tēpore. alio tpe ꝑpter cognationē nō lice-
bant igitur. minor probatur. Nam post creatos
primos homines et editam prolem ante debitā
multiplicationem humani generis fuit inter fra
tres et sorores licitum matrimonium: nec concu-
bitus eorum incestus erat. Fratres enim et soro-
res cognationem habent secundū lineam trans
uersalem et non secundum lineam rectā in qua
linea recta secundum Scotum omnis concubi-
tus fuit incestus etiam quocunqꝫ tempore ita ꝙ
si Adam vixisset vsqꝫ nunc nullā mulierem pos
set habere in coniugem quia quelibet daret se ha
bet ad eum secundum lineam rectā Quicquid
autem sit vel fuerit de facto Dico ꝙ si complexio
que talis fuisset ꝙ non fuisset apta ex complexio
ne ad generationem masculorum sicut multe re-
periuntur et hoc Adam post multarū filiarum
generationem cognouisset: potuisset accipere vnā
de filiabus suis in vxorem masculorum generan
dorum causa/alias nec deo precipienti multipli-
cationem generis humani nec rationi naturali
hoc indubitāter suadenti satisfecisset quia per so-
lam multiplicationem feminei sexus non suffici-
enter multiplicabatur humanum genus nec fu-
isset satisfactum intentioni precipientis. Secun-
do. In omni lege fuit de facto prohibitus sub

certo gradu cognationis concubitus. Probatur
de lege nature per illud. Relinquet homo pa-
trem et matrem et adherebit vxori sue. Ubi vide
tur expresse prohibere ne idem sit pater et mari-
tus et ne eadem sit mater et vxor quia alias eidē
adherere et non adherere iuberentur. In lege ve
teri patet in Exodo. In lege noua patet. Nam
prohibitus est concubitus vsqꝫ ad quartū gra-
dum ex patrum constitutionibus.
¶ Secunda conclusio. Leges de sanguineorum Scda cclo
matrimonio aliquando fuerunt latiores aliquan
do vero arctiores ꝙ nunc sint. Patet quia tem-
pore legis nature et vsqꝫ ad sufficientem multipli
cationem humani generis non videbatur prohi
bita commixtio nisi secundum rectam lineam se-
cundum quam aliter ab altero mediate vel imme
diate procedebat nec tempore legis veteris videt
fuisse tam arcta prohibitio sicut nunc. Secundū
patet quia tempore Gregorii Pape apud iā cō
firmatos et roboratos in fide erat prohibita com
mixtio vsqꝫ ad septimum gradū apud alios vsqꝫ
ad quintum vt patet ex quadam epistola quā ad
Augustinum Anglorum presulē ipse Gregori⁹
scripsit nunc vero latior est lex quia non prohibe
tur commixtio nisi vsqꝫ ad quartū gradū. ¶ Ter Tertia con
cia conclusio. Lex de prohibitione commixtionis clusio.
vsqꝫ ad quartum gradum est rationabilis. Pro
batur illa lex est rationabilis per quā multo plu-
res in ciuitate amicitia colligantur et vniuntur:
sed per hanc legem multo plures in amicitia col
ligantur et vniuntur igit. Maior patet quia ami
citia est multum vtilis et desiderata ad conserua
tionem ciuitatis. Et minor probatur quia si lice-
ret indifferenter quoscunqꝫ de cognatione sua in
matrimonium iungere tunc idem erit frater et
maritus eadem erit soror et coniunx. si autem nō
liceat tunc iste due necessitudines que non erant
nisi in duabus personis erunt per quattuor per-
sonas extense. Nam vna erit soror et alia vxor/
et vnus erit frater et alius maritus et ita per hoc
quattuor coniungentur in amicitia vbi prius nō
fuissent nisi duo coniuncte et hanc rationem diffu
sius deducit Augus. xv. de ciui. dei. Secūdo. nul
lus actus turpis aut fedus et in quo facientes de-
prehensi naturaliter verecundantur exercendus
est cum hijs quibus reuerentiam et honorificenti
am debemus nisi necessitas exigat: sed actus ve-
nereus est turpis et fedus in quo facientes depre
hensi verecundantur et inde est ꝙ non exercetur
nisi in occulto et ad eos qui cognationem nobis
cum habent reuerentiam debemus/et ideo apud
antiquos non erat licitum vt dicit Ualerius. fili-
um suum cum patre balneari ne seinuicē nudos
conspicerent/et propter hanc causam dicitur le-
uiti. decimo octauo. Matertera est non reuelabis
turpitudinem eius. Tercia ratio persone sangui-
ne coniuncte simul conuersantur ergo si non ar-
cerentur a coniunctione mutua graue ad modū
periculum immineret ne sine vinculo matrimo-
nij frequentius commiscerentur. Quarto. quia
si amori quem naturaliter habet homo ad con-
sanguineum adderetur amor vxori cum esset in-
ter eos nimius ardor amoris et maximum libi-

diinis incentiuum. Sed hec ratio superioribus forte seculis valuit cum homines plus superhabundarent in amore vxoru3 q̃3 deficerent: nunc autem cum sit econtra non videtur multum efficax. Quinto. Qualitates complexionantes vt plurimum consequuntur sanguine3 ita q̃ comuniter vbi reperitur cōmunitas sāguinis ibi reperitur qualitatum corporalium cōmunitas: ergo ad huiusmodi qualitates variādas 7 emendandas et temperandas vtile multum est vt connubia fiant inter dispares et eos qui non sunt consanguineitate cōiuncti: quia tamen hec materia magis proprium locum habet vbi agitur de matrimonio ideo sufficiāt que de hoc dicta sunt.

Qrta 9clo ¶ Quarta conclusio et si incestus non se extendat de iure diuino ad affinitatem se tamen extendit de iure hūano positiuo. Patet quia ex iure positiuo humano qui cōcubuit cū aliqua non potest sororem eius in vxorem ducere nec cum ea sine incestu commisceri. Si quis tamen diceret q̃ hoc non est propter affinitatem contractam: sed propter consanguineitate3 quo est inter sorores due enim sorores non possunt secundum legem nunc positam fieri caro vna cum vno viro ꝑpter consanguineitatem earu3 nec duo fratres possūt nunc fieri caro vna cu3 vna muliere licet hoc non solum erat permissum ymo etiam iussum in veteri lege cu3 precipiebatur q̃ frater accederet ad relicta3 fratris sui qui decessisset sine liberis vt suscitaret semen sibi Et ita diceret q̃ prima repugnantia non venit ex affinitate inter sororē vxorem et virum contracta Sed ex consanguineitate que est inter duas sorores aut inter duos fratres ꝑpter quam consanguineitate3 prohibetur duorum fratrum cum vna muliere et duarū soror3 cum vno viro commixtio. Quicquid sit de hoc siue vocetur consanguineitas siue affinitas constat q̃ est iure prohibita cōmixtio inter huiusmodi personas.

Qnita 9clo ¶ Quinta conclusio Cognatio spiritualis de iure positiuo humano facit cōmixtionē illicitam contrahitur autem huiusmodi cognatio spiritualis inter eos qui secundum ritum ecclesie ex ministratione sacramenti aliqua3 denominationem cognationis cōtrahunt. Dicitur enim aliquis pater spiritualis. aliquis cōpater. aliqua cōmater et quia istas tres denominationes videtur consequi in tribus sacramentis scilicet baptismo/ confirmatione/ et penitentia idō cognatio per hec contracta sacramenta facit concubitum incestuosum de hoc habetur ex concilio magociensi de eo q̃ interrogastis si quis filiola3 suam in vxorem duxerit et cetera. Et sequitur de talibus sic respondendū est. Si filiola3 aut commatrem suam aliquis in coniugium duxerit separandos esse iudicamus 7 graui penitentia plectendos. De penitentia autem sacramento ait Simachus Papa. Omnes quos in penitentia suscipimus ita nostri sunt spirituales filij vt 7 ipsi quos vel nobis suscipientib⁹ vel sub trine mertionibus vocabulo mergentibus vnda sacri baptismatis regenerauit. Siluester quoq̃ docens admonet vniuersos sacerdotu3 vt nullus causa fornicationis ad suam penitentiale3 accedat

Trib sacramētis faciūt cognationē spiritualez.

quia scriptum est. Omnes quos in penitentia accipimus ita filij nostri sunt vt in baptismate suscepti quia ꝑpter 7 cetera. Ide3 ꝓhibet Celestin. Papa dicēs. Si quis sacerdos cu3 filia spirituali fornicatus fuerit sciat se graue adulterium cōmisisse et cetera. Ide3 habet. Non debet episcopus aut presbiter cōmisceri cu3 mulieribus que ei sua fuerint confesse peccata et addit penam Aduertendum tamē q̃ cognatio contracta per sacramentu3 penitentie non transit ad alia3 personam/ non cu3 ex eo q̃ tu audis bertham in cōfessione contrahitur inter te et filiam berthe que cumq̃ cognatio spiritualis/ ideo dico q̃ vbi non reperitur specialis prohibitio per hoc concubitus non fit incestuosus. ¶ Secūdum multos aute3 in sacramento baptismi et confirmationis cōtrahitur triplex cognatio spiritualis paternitas compaternitas 7 fraternitas paternitas contrahitur ta3 in ministrante sacramentu3 q̃3 in tenentibus baptisatum vel confirmatum. Compaternitas contrahitur ad parentes baptisati 7 confirmati et maxime si sint baptisati quia baptism⁹ est principiu3 omnis cognationis spiritualis et ideo nō transit huiusmodi cognatio spiritualis ad non baptisatos q̃ si parentum vnus non sit baptisatus et alius sit baptisatus transit ad vnū cognatio 7 nō ad alium sed quicquid sit de hoc vulgarissimo mō dicendi quo dicitur q̃ virtute huius compaternitatis impeditur matrimonium inter patrem spiritualem pueri et matrem carnalem eiusdem, propter cognationem spiritualem contractam que est compaternitas videtur mihi q̃ compaternitas nulla3 cognationem spiritualem compatrum ad se inuicem sed ad filium spiritualē importat sicut concausalitas nō importat habitudine3 causalitatis vnius ad alterum inter ipsas causas sed ad ipsu3 causatu3 non enī ratio cause dicuntur ea quorum vnu3 est causa alterius, sed ea que sunt simul causa respectu tertij ita etiam cōpater dicitur vel simul pater vel se habens ad filium quo ad esse spirituale sicut se habet carnalis pater ad ipsu3 quo ad esse naturale cōstat aute3 q̃ sic se habere ad inuicem non ponit aliqua3 cognationem spiritualē in sic se habentib⁹ fraternitas autē causatur inter regeneratū et filios carnales regenerātis. dico tū q̃ iste cognationes non egrediuntur personas ne transeant ad alias personas ex natura rei sed tū ex institutione positiua ideo vbi reperitur prohibitio estimo eam factam esse pro reuerencia sacramentorum et sequenda est. vbi autē non reperitur expressa prohibitio non est amplianda neq̃ extendēda nec doctoribus iuris dicentibus matrimoniū non tenere vel dissoluendum esse credendum est nisi ius expressum adducant quia si non innitantur iuri oportet q̃ innitantur rationi difficile est aute3 afferre rationem cogente3 in istis in quibus principia videntur ex sola institutione obtinere vim sed quia ista magis pertinet ad materia3 de matrimonio ideo vsq̃ illuc reseruantur vbi deo concedente circa vnūquodq̃ specialiter insistemus vbi etiam dicetur de cognatione legali. Sed est questio vtrū vbicunq̃

In sacramēto baptismi ɔtrahit triplex cognatio

ecclesia prohibet matrimonium propter cogna
tionem vel affinitatem carnalem vel spiritualē
ibi eo facto sentiat concubitum nō matrimonia
lem esse incestū. Ad quod dico φ sic maxime de
cognatione et affinitate carnali. De spirituali
vero in aliquibus expresse dampnatus est cōcu-
bitus non solum tanq̄ illicitus sed etiam tanq̄
Ad quintaȝ conclusionem gravioris culpe vt patet ex allegatis. ¶ Ad
quintam conclusionem, in alijs vero recurren-
dum est ad communem estimationem ecclesie:
in qua viuitur et ad moralez honestatez putant
tamen non nulli in talibus semper eam partez
asserendam esse per quā homines magis retra-
huntur a peccatis sed non puto deo gratum esse
falsis doctrinis et mendacijs homines a pecca-
tis retrahere in talibus ergo disentienda est ve-
Sexta cōclusio ritas et nihil temere asserendum. ¶ Sexta con
clusio incestus est species luxurie ab alijs distin
cta patz satis ex dictis distinguitur enī ab alijs in
hoc φ concubentium vnus non potest esse licita
materia alterius propter cognationez vel affini
tatem carnalem vel spiritualem. Ex quibus pa
grad⁹ icest⁹ tet φ incestus habet multos gradus secundum
quos etiaz peccata in gravitate ascensum habēt
Est enī omniū summus grad⁹ cōmixtio eorū qui
cognationem habent secundum lineam rectam
vt patris et filie matris et filij ꝛ sic de alijs. Se-
cundus commixtio secundum primum gradum
linee transuersalis fratris et sororis tercius cō
mixtio petens secundum gradum eiusdē linee la
teralis vt consobrini et cōsobrine. quartus secun
duz tercium quintus secundū quartum. in primo
autem gradu possunt assignari gradus secūduz
maiorem vel minorez proximitatez. tamen secū
dum scotū maxime distantes secundum lineam
rectam graviorē incestum cōmittunt q̄ maxime
propinqui secunduz lineam transuersalem. Se-
cunduz cognationem spiritualē primus grad⁹
est inter regenerantem et regeneratū, secundus
inter regenerantē et parentem carnis. tercius in
ter regenerantem et prolem generantis. quart⁹
inter prolez regenerantis et prolem generantis
et hoc si de istis inueniatur specialis prohibitio
Idez diceretur de penitentie sacramento in quo
cōmixtio pertinet ad primum modum cognatio-
nis spiritualis in affinitate etiam potissim⁹ gra
dus inter maritum et matrem coniugis sue. secū
dus inter maritum et sororē coniugis sue eodē
modo etiaz de parentibus ꝛ fratribus mariti di
cendū esset. Ali⁹ gradus sumerēt penes cogna-
tionem legalem que est propinquitas persona-
rum ex adoptione proueniens. Cuius est duplex
species scilicet arrogatio que fit in eum qui est sui
iuris et adoptio que fit in eū qui est iuris alteri⁹
Septima cō clusio. ¶ Septima cōclusio incestus nō est species spe
cialissima luxurie patet qꝛ vt dictum est continet
sub se multos gradus specie differentes vt pa-
tet ex sexta conclusione nec valet quod dicit tho
mas φ persona affinis coniungitur alicui pro-
pter personam consanguinitate coniunctam ꝛ
ideo quia vnum est propter alterum eiusdē ratio
nis ingeneritatem faciunt affinitas et consangui-
neitas, tum primo quia q̄uis affinitas ex cōsan
guinitate nascatur ita φ nō esset affinitas si nō
esset consanguinitas tamen alia ratio est affini
tatis a ratione consanguinitatis et multe perso
ne sunt affines que non sunt consanguinee et in
multis gradibus consanguinitatis fit incestus
in quot gradibus affinitatis non fit incestus qua
re incestus incitatus consanguineorum aliud ha
bet obiectum quā incestus affinium et differunt
peccata ista in gravitate vt constat: et non tantū
secundum intentionem: ergo secundum speciez.
Tum secundo quia sub incestu cōtinetur cōmix
tio eorum qui habent cognationez spiritualem
et legalem ergo incestus non est species specia-
lissima imo nec incest⁹ consanguineorū est spe-
cies specialissima. ¶ Contra conclusionē respō
Cōtra cōclusionez missiuaȝ siuam arguitur sic incestus non importat de se spe
cialem rationem malicie ergo incestus non est
species luxurie antecedēs apparet qꝛ accedere
ad consanguineas vel affines nō est de se maluz
alias numq̄ fuisset licitum. Secundo prohibitio
incestus tantum ordinata est ad concordiam et
amiciciam generandū in civitate ergo incestus
non est per se malus. Consequentia tenet quia in
cestus non plus habet de ratione mali q̄ oppo
situm eius habet de ratione boni. Ad primum
nego antecedēs. Dico enī φ incestus in ratione
sua importat prohibitionem. Est enim incestus
concubitus cognitionē vel affinitatē habentium
lege prohibitus. Et ad probationē dico φ acce-
dere ad consanguineos vel affines contra prohi
bitionem est de se maluz qꝛ hoc est accedere con
tra rectā rationē. Ad aliquos tamen accedere
consanguineos est contra legem nature non so
lum hominibus verū etiā animalibus insitā pu
ta accedere ad filiū vel filiam nam filij naturalē
ter debent reverentiam parentibus cui maxime
per hoc opus fedū et turpe derogatur et hoc bru
ta animalia abhominari videntur. Nā vt refert
Aristoteles octavo de animalib⁹ quidā equus
quia deceptus fuit vt matri cōmisceretur seipsum
precipitavit et quidā camelus etiaz deceptus vt
matri cōmisceretur deceptorem peremit. Aliarum
vero personarum cōmixtio que per ordinez ad
parentes cōmixtionē habent non habet tantam
indecentiā sed circa hec variatur decentia et in
decentia secundū cōsuetudinem et legem huma
nam vel divinā. Et ideo habet Augustinus pri
mo de civi. dei φ cōmixtio sororum et fratrum quā
to fuit equior cōpellente necessitate tāto postea
facta est damnabilior prohibēte religione. Ad
secundā dico φ illa nō est sola causa / sed preter
hanc multe alie allegate sunt et preterea nega-
tur consequentia quia sicut que per se valent ad
concordiam civitatis ꝛ amiciciaz civium sunt p
se bona ita que per se huic nocent sunt per se ma
la posita prohibitione. Cavenduz est tamen ne
ex multiplicitate huius quod est p se bonū et per
se malum quis decipiatur. Ad rationem aute
oppositum negatur consequentia quia incestus
quod aliqui volunt cōponi ex in et castus quasi
non castus sive ex propria significatione sive ex
appropriatione tantū significat cōcubitum illum
qui ob cognationez vel affinitatez est illicitus.

Querit decio vtruz vicium contra naturaz sit inter peccata carnis grauissimũ peccatum luxurie? Arguitur q non aliqua peccata luxurie sunt immediate contra deũ vt luxuria personarum deo dicatarum sed peccatum contra naturam non est imediate contra deuz igitur. In oppositum est Augustinus libro de adulterinis coniugijs dicens omniũ horum peccatorũ que scilicet ad luxuriam pertinent pessimuz est quod contra naturam sit. ¶ Notandum q actus luxurie

Act⁹ venereus tripl'r dr cõtra naturam

dicitur esse tripliciter contra naturam. vno modo ex parte materie quando scilicet aliquid assumitur pro materia luxurie quod non est ordinatum a natura vt sit materia respectu illius vt cũ masculus in masculũ vel femina in feminaȝ turpitudinez operatur vel quilibet eorum in seipso et hoc dupliciter. Uno modo cum variato debito sexu retinetur eadem species vt in exemplis dictis Alio modo cũ variatur species q̃uis etiã retineatur sexus vt cum homo cuz iumento coit aut cum alio alterius speciei. Secundo contingit innaturalitas ex parte instrumenti ex parte mulieris namq mutatur aliquãdo vas naturale in innaturale ex parte viri etiam mutatur interdũ instrumentum et iste due inaturalitates sunt enormes que proprie ad bestialitatem pertinẽt prima aũt mutatio si non egrediatur speciez habet semper annexaz secundam Sed non econtra. naz si masculus luxurietur cum masculo hoc fieri non potest sine innaturalitate instrumẽti ex parte alterius eo℞ Similiter cũ quis se polluit. Tercia innaturalitas est cum seruata naturalitate in materia et instrumẽto seruãdo seu mõ operandi ordo nature peruertitur. Ordo enim nature est vt femina sub et vir supra iaceat sic dispositis corporis vt pedes pedibus et vultus vultibus respondeant. Contra quem ordinem nature errari potest controuersis corporibus. Scdo controuersis masculi et femine sitib⁹ ita q masculus sub et femina supra iaceat tercio cũ neuter eorum sub et neuter supra et hoc dupliciter vno modo lateretenus alio modo retrotenus in vase tamen femineo. quarto mõ cuz neuter iacet sed vel ambo stãt vel ambo sedent vel vnus stat et alter sedet. Primus modus ꝛ si sit possibilis non tamẽ videtur ab aliquo fieri cũ ꝓpter ineptitudinem ad opus libidinosum non augeat voluptatem. Secundus habet etiam multuz innaturalitatis cum nec sit aptus retentioni seminis propter vas femine controuersum/ nec etiam sit aptus emissioni seminis virilis: concubitus qui fit lateretenus minus innaturalitatis videt̃ habere cum in eo nec vir nec femina tantum distẽt a sitibus suis et vultus vultibus et pedes pedibus respondeant. Qui vero fit retrotenus plus innaturalitatis habet. tuz quia licet pedes pedibus non tamen vultus vultibus respondent Tũ ꝓpter accessũ ad sitũ corpo℞ q est sodomitico vicio. Quidam enim coitum qui cum brutis bestialitatem vocant. cum vero qui fit in re eiusdez speciei debito tamen sexu non seruato sodomiticũ vicium appellant illuz vero quo quis se polluit immũdiciaz siue molliciem. Sed iudicio meo secundum horum etiam Aristoteles appellat bestialitatem. ¶ Ideo sit prima conclusio. Sodo- Pria pclo

miticuz vicium est species luxurie. probatur omne opus libidinosum illicitum est species luxurie: sodomiticum vicium est opus libidinosum illicitum igitur est species luxurie. Minor probatur quia omne tale est innaturale ergo illicitũ. Omne enim tale est contra honestatem quam natura instituit in vsu talis voluptatis ergo secũdum regulam Aristotelis omne tale est illicituz cum enim amor voluptatis ĩpellit contra honestatem nimis diligitur voluptas et peccatur. Eo- Scda pclo

dem modo probatur q omne peccatum contra naturam est species luxurie. ¶ Secunda conclusio sodomiticum peccatum non est species luxurie secundum graduz ĩcontinentie aut ĩtemperãtie. Probatur omnis continentia et incontinentia temperantia et intemperantia sunt circa delectationes humanas et naturales sed sodomiticum vicium non est circa delectationes humanas et naturales sed circa bestiales. igitur. Maior est Aristotelis in septimo ethicorum ita dicẽtis ipsarum autem differentias assumẽdum quẽadmodum enim dictum est secundum principia he quidem humane sunt ꝛ naturales et genere ꝛ magnitudine he autem bestiales. harum autem circa primas temperantia et intemperantia est solum propter quod ꝛ bestias neq temperatas neq intemperatas dicimus. Minor probatur auctoritate eiusdem in eodẽ septimo vbi loquẽs de speciebus bestialitatis. sed hec quidez inquit propter orbitates hec autẽ propter consuetudines fiunt hec autem propter perniciosas naturas et post pauca enumerat coitum cum masculis ita dicens puta pilorũ euulsiones ꝛ vnguiũ corrosione or͛ad hec autem carbonuz et terre cuz his autem que venereorum masculis his quidẽ enim natura his autem ex consuetudine accidũt puta assuefactis ex pueris. Secundo probatur conclusio nulla malicia superabũdans siue trãscendens terminos humane nature est incontinentia vel intemperantia sed omne tale vicium trãscendit terminos humane nature ita q turpitudo eius ita est aliena ab humana dignitate vt sit infra communẽ deiectionez hominum ita q homines cõmuniter et vt in pluribus tale vicium horrent propter maximaz eius vtilitatem igitur. Hanc rationẽ tangit Aristoteles in eodẽ septimo ita dicens. habere quidem igitur singula horũ extra malicie terminos est queadmodũ et bestialitas Et sequitur. habentez autem superare vel superari non simpliciter incontinentia sed secundum similitudinem quemadmodum ꝛ circa iras ꝛ cetera vbi vult dicere q hoc modo superhabundanter malus non est dicendus absolute incontinens sed secunduz similitudinez vel vt postea eodem capitulo magis explicat cũ additione huius quod est bestialis vel egritudinalis puta dicetur incontinẽs incontinentia bestiali vl' incontinẽtia egritudinali. ¶ Tertia cõclu- Tertia pclo

sio sodomiticum vicium est luxuria secundũ grã

dum bestialitatis probatur omnis luxuria est secundum gradum incontinentie intemperantie aut bestialitatis sed sodomiticum vicium est luxuria et non secundum gradum incontinentie aut intemperantie ergo secundum gradū bestialitatis minor patet ex precedenti conclusione et etiam principalis conclusio ex auctoritatibus ibidem adductis probari potest. ❡ Quarta conclusio aliqua luxuria bestialis est minus mala q̄ȝ non bestialis licet sit turpior et inhonestior probatur hec conclusio ratione aristote. in eodeȝ septimo omnis prauitas que fit a non habente principiū humanorum actuum est minus mala q̄ȝ q̄ fit ab habente huiusmodi principium sed interdū sodomiticum fit a non habente principiū humanorum actuū sciȝ a non habente vsuȝ rationis igit' maior est aristotelis ita dicentis innocentior enim prauitas semper que non habet principiuȝ intellectus autē principiū minor patet per aristotelez in eodem septio dicenteȝ q̄ in hmōi bestialib' non est corruptum principiuȝ quēadmodū in homine id est sicut corrumpitur in eo qui non egreditur terminos humanitatis sed corruptū est et non habet vbi vult dicere q̄ in malo qui tamen est homo et nō bestialis ratio corrupta est id est deprauata et habetur vsus rationis sed deprauat' in eo vero qui est bestialis non habetur vsus rationis neqȝ deprauatus neqȝ non deprauatus sed omnino corruptus est. Secundo probatur idem expressa auctoritate Aristotelis dicentis ibidem. minus autē bestialitas malicia terribilius autem et probat hoc ratione iam inducta vbi vult dicere Aristoteles q̄ licet bestialitas sit terribilior q̄ȝ malicia id ē prauitas ex electione proueniens intra tamen limites humanitatis consistens est tū minus maluȝ. Tercio ōēvicīū qd̄ inest aut ꝓpter egritudinē aut ꝓpter cōsuetudinē aut ꝓpt' nature peruersitateȝ est minus eo qd̄ inest ex electione sed aliquādo luxuria sodomitica et bestialis inest propter egritudinem aliquando propter cōsuetudinem et aliqū propter nature peruersitatem igitur. Maior patet quia quanto vicium minus habet de electiōe tanto videtur minus et hanc minorem habet ibidem Aristoteles ita dicens q̄ quātis quidem igitur natura causa hos vtiqȝ nullus diceret incontinētes q̄ȝadmodum neqȝ mulieres quoniam non ducunt sed ducuntur. Similiter autē et egrotatiui habentibus propter consuetudinem. Minor probatur auctoritate eiusdeȝ Aristotelis dicentis sed hec quidem propter orbitates id est morbos hec autē propter consuetudines fiunt hec autē ꝓpter perniciosas naturas vult ergo Aristoteles q̄ p̄dicti actus bestialitatis aliquando cōtingunt ex consuetudine vt cū quis a puero assuescit ad concubitum masculorū pro quo quidem tempore nescit discernere feduȝ a non fedo et turpe a non turpi nec sodomiticū a non sodomitico per longam autē continuationē generatur bestialis consuetudo que secundum Aristotelem nō habet tantuȝ malicie q̄ȝtum habet opus intemperantie. Aliquando vero ex natura sic id est ꝓpter malas qualitates corporales a natura inexistentes inclinantes ad huiusmodi bestiales actus aliquando vero ꝓpter morbos nam sicut ex complexione naturali aut etiam ex cibis et potibus possunt induci qualitates corporales inclinantes ad huiusmodi actus ita et ex morbis possunt similiter induci.

Quinta c. ❡ Quinta conclusio. Vicium sodomiticum habituale est peccatum luxurie grauissimum. Dixi autem habituale ad significandum de illo qui generatur ex actibus electionem voluntatis sequentibus et non ex actibus sequentibus impulsionē qualitatum a morbis aut natura introductarum aut inclinationeȝ peruerse consuetudinis. Quod sit aliquod tale vicium bestialitatis videtur innuisse Aristoteles in septimo ethicorum qui vbi ostendit q̄ hec bestialitas interdum ex egritudinibus interdum ex consuetudine interduȝ ex perniciosa natura causatur: subiungit. est et circa horum singula similes videre habitus. Dico autem bestiales ecce quomodo possunt generari in voluntate habitus habentes inclinationem talem qualem habent consuetudines male perniciosa natura et egritudines hoc autem vicium aliquando contingit in viris magnis fame et glorie cupidis qui vt faciant sibi nomen celebre de castitate respuunt naturalem luxuriā et innaturali vtūtur credentes per hoc satisfacere voluptati et gloriam castitatis apud homines consequi. q̄ autēȝ tale vicium habituale sit grauissimum peccatum luxurie patet. Omne peccatuȝ luxurie quod transcēdit limites et terminos humane luxurie est grauius eo quod non transcendit huiusmodi limites sed sodomitica siue bestialis luxuria transcendit limites humane luxurie quia omnis humana luxuria habet delectationem naturalem hec autem innaturalem habet et bestialem igitur confirmat Aristoteles comparendo bestialitatem ad intemperantiam et dicendo eam esse minus malaȝ hoc ideo asserit vt patet ex ratione sua quia minus habet rationis et principium agibilium in bestiali magis corruptum est et ob hoc tales dicuntur bestie quia maxime accedunt ad bestias et cum eis gerunt in carendo principio agibilium scilicet ratione et intellectu ergo cum vicium est habituale causatum ex actibus electiuis et spontaneis tale vicium erit deterius luxuria secundum gradum intemperantie et generaliter omni alia specie luxurie. Secundo omnis luxuria que exercetur cuȝ corruptione viarum et ordinum institutorum a natura est peccatum grauius ea que fit sine huiusmodi corruptione sed sodomitica luxuria est huiusmodi: igitur. Maior videtur manifesta quia sicut qualibet pessima est principiū corruptio quod maxime apparet in speculatiuis in quibus error circa principia est turpissimus et periculosissim' ita etiam in delectationibus illicitis in quibus error qui circa ea que sunt a natura instituta aliquid turpitudinis in se continet est grauissimus nam inhonesta inhoneste facere est turpissimum. constat autēȝ q̄ solum matrimonium dat honestateȝ actui venereo ergo huic actu addere inhonestatem vel ex parte materie vel ex parte instrumētorum est inhonestissimum neqȝ tamē est veruȝ vniuersaliter q̄ quicquid agitur contra ea que secūȝ naturam sunt determinata est grauissimum et turpis

pissimũ ambulare enim manibus et capite in ter
ram versis est agere contra id quod est a natura
institutum: similiter ambulare in tergũ est tanẽ
hoc non est grauissimũ peccatum cum illud inter
dum sine peccato fieri possit idcirco maiorẽ illam
Sexta pclo ita limitaui et restrinxi. ¶ Sexta conclusio non
omnia peccata contra naturã sunt equalis gra
uitatis. probatur quia peccatorũ contra naturã
quedam peccant in materia / quedam in istrumẽ
to / et quedam in modo siue in situ corporũ. peccã
tia autem in materia sunt grauissima puta q̃ pec
cant in specie vt coitus cũ iumentis aut in sexu
vt coitus masculorũ cũ masculis et istorum pri
mi grauius peccant q̃ secũdi quia plus distat pe
cus ab homine q̃ femina a viro que a sic peccant
in instrumento habent ordinem in grauitate: nã
cum non seruatur vas debitum est grauius puta
cum vir cum femina coit in vase viro et femine cõ
muni et non in vase feminco. deinde cum vel nõ
habetur vas vt cum quis seipsũ polluit aut etiã
cum q̃uis habeatur vas non tamen adhibetur
instrumentum aptum vasi vt cum femina seip-
sam polluit pro eodem autem habeo q̃ femina femi
nam aut seipsam polluat et semper adhibetur in
strumentum indebitum. Similiter pro eodẽ ha
beo q̃ vir seipsum polluat aut vir virum per mol
liciem puta cum virga manibus agitatur aut cũ
fit fricatio alio modo pertinente ad molliciem.
Postremo vero loco et minoris grauitatis sunt
illa in quibus erratur in modo aut situ concubẽ
tium cum scilicet obseruata debita specie et vase
et instrumẽtis cõcubentes non habent situm illũ
secundum quẽ natura instituit libidinosũ opus
fieri. q̃ autem istud sit minoris grauitatis q̃ pecca-
tũ imundicie vel mollicie. probatur materia et in-
strumenta magis sunt de pertinentibus ad opus
q̃ situs operantiũ sed in sodomitico vicio et mol
licie erratur circa materiã et instrumenta in aliis
autem erratur tantum in situ et positione operantiũ
igitur. Secundo potest esse aliqua causa rationa
lis propter quam opus libidinosum factum con
tra naturã situs et positionis non erit culpabile
mortaliter imo secundũ aliquos nec venialiter sed
non potest subesse aliqua causa propter quã er-
ror in materia aut instrumẽto non sit mortaliter
culpabilis igitur. Maior patet in casu ipregna-
tionis cũ scilicet cõcubendo in situ instituto a na
Septima conclusio tura timentur propter periculũ fetus. ¶ Ex qui
bus omnibus patet q̃ inter omnia peccata contra
naturam minoris grauitatis sũt in quibus imitatur
situs a natura institutus. et hec sit septima conclu
Octaua cõclusio sio. ¶ Octaua conclusio. Non quodlibet pecca-
tum contra naturam est ceteris peccatis luxurie
grauius patet quia peccatũ quod fit contra natu
ram situs non videtur esse ita graue sicut adulte
rium nec sicut incestus nec sicut raptus imo diffici
le esset ostẽdere q̃ mutatio situs adderet circũstan
Nona pclo tiam mortaliter culpabilem. ¶ Nona conclusio
sodomia masculi in masculũ est grauior q̃ masculi
li in feminã. patet q̃ sodomia masculi in mascu
lum est abusus persone et vasis in sodomia ma-
sculi in feminã est abusus vasis sed non persone
femina enim potest esse licita materia respectu ma

sculi sed masculus nullo modo potest esse licita
materia respectu masculi. Decima cõclusio adul Decia pclo
terium stuprũ et raptus magis perturbant statum
tranquillum ciuitatis q̃ peccata contra naturã
patet quia prima sunt directe in iniuriã proximi
vt constat non autem peccata contra naturã. Ex
his patet ad questionẽ responsio. ¶ Contra pri Cõtra pmã cõclusionẽ
mam conclusionem arguitur sic primo viciũ cõtra
naturam non continetur sub malicia ergo non est
species luxurie. consequẽtia tenet quia omnis lu
xuria est malicia Secundo luxuria consistit circa
actus ad humanam generationẽ ordinatos sed
viciũ contra naturam consistit in actibus ex quibus
non potest sequi generatio ergo viciũ contra na-
turam non est species luxurie. Tercio omnis lu-
xuria est concubitus illicitus sed aliquod est pec-
catũ contra naturam quod non est concubitus il
licitus vt patet de peccato quo quis seipsum pol
luit ergo aliquod est peccatum contra naturam
quod non est species luxurie. ¶ Ad primã respõ Solutiões:
deo quod malicia accipitur dupliciter. Uno mo Malicia capit dupl'r
do vt est nomen vicij et peccati ita q̃ omne viciũ
et peccatũ dicitur malicia et sic nego antecedens
Alio modo accipitur malicia vt est nomẽ gradus
in vicio et tunc malicia distinguitur contra incont
nenciã et bestialitatem et in hoc sensu cõcedo an
tecedens et nego consequentiam et ad probatio-
nem nego assumptum accepto nomine malicie se
cundo modo aliqua enim luxuria est incontinen
tia vt illa in qua est grauis et valida rationis ob
murmuratio cum scilicet in peccando homo ma-
gis videtur duci a passione q̃ consentire aliqua
etiam luxuria est malicia vt illa in qua non est ta
lis obmurmuratio sed plena electio actus mali q̃
non est infra cõmunẽ delectionẽ hominum. ali-
qua etiam est bestialitas cum scilicet actus libidi
nosus est infra cõmunem delectionem hominũ.
Ad secundam nego maiorem si intelligitur vni-
uersaliter sed solum verũ est de luxuria naturali
est tamen vniuersaliter verũ q̃ luxuria est circa de
lectationes similes delectationibus que contingũt
in actibus ordinatis ad humanam generationẽ
luxuriosus enim non querit humanã generatio
nem principaliter sed veneream delectationem.
Ad terciam nego maiorem sed bene verũ est de
luxuria naturali non est igitur luxuria omnis con-
cubitus illicitus sed omnis luxuria est opus libi-
dinosum illicitum. ¶ Ad terciam nego maiorẽ
Contra quartam conclusionem arguitur per ra- Cõtra q̃rtã cõclusionẽ.
tiones quinte conclusionis Ad illas rationes ne
gantur maiores vniuersaliter intellecte sed opor
tet addere si talis luxuria sit mere spontanea et si
ne corruptione principij agibiliũ scilicet rationis
ex culpa puenientẽ q̃rsi in sic luxuriante sit corru
ptum principium agibilium sine culpa eius sicut
contingit quando bestialitas prouenit a natura
aut morbo aut ex mala cõsuetudine que inducta
est anteq̃ in operante esset vis discretiua talium
operationũ tunc licet talis actus sit turpissimus et
indecẽtissimus inter omnes actus luxurie nõ est tã
pessimus ¶ Cõtra quintã conclusionẽ arguitur adul Cõtra q̃ntã cõclusionẽ
terium/stuprũ/incestus/et raptus/magis contrariã
tur caritati q̃ peccatã sodomitica ergo sũt eo gra

uiora. Añs tenet quia tanto aliquod peccatum est
grauius quanto magis cõtrariatur caritati. añs
patz qr predicta sunt directe in iniuriam ꝓximi
non autem peccata cõtra naturam. Scd̃o adulte
rium incestus et raptus in personas deo dicatas
sunt imediate in iniuriam dei sicꝫ quodlibꝫ sacri
legium sed peccata sodomitica nõ sunt cõtra deū
inmediate igr̃. Tertio tanto aliquod peccatum
est grauius q̃nto in personas nobis magis cõiun
ctas cõmittitur cum secundū ordinem caritatis
eas magis diligere debeamus sed incestus semꝑ
est in personas coniūctas. peccatum autez sodo-
miticum interdū inter personas alienas ĝ ince-
stus est aliquo peccato cõtra naturam grauius.
Quarto agere ꝯtra ordinem institutum a natu-
ra nõ est tante grauitatis vt faciat peccatū maxi
mum in genere illo igr̃. añs patz. Tum primo qr
multa sunt contra naturā in quibus nõ est pec-
catum vt pꝫ de iactu lapidis sursum de actu re-
trogrediendi ꝛ de operibus miraculorū hec cū
omnia sunt contra naturā ꝛ tamen non sunt ꝑec
cata. Similiter calefactio aque. Ad primum ne-
gatur añs. sodomiticum cū peccatum licꝫ nõ sit
tātū contra proximum saltem non participantem
in crimine q̃tum adulterium raptus ꝛc̃. tamen
magis nocet facienti q̃z p̃dicta noceant et facien
ti ꝛ proximo eius et preterea sodomiticū est con
tra deum nõ solum tanq̃z ꝯtra precipientem sed
tanq̃z etiam cõtra ordinatorem nature quia cum
deus sit ordinator nature q̃ contra hm̃oi ordinez
agit: agit contra deum ꝛ hec est sententia Aug.
iij. libro confessionū dicentis. Flagitia que sunt
contra naturam vbi semꝑ detestanda ꝛ punien-
da sunt q̃lia sodomitarum fuerunt que si omnes
gentes facerent eodē criminis reatu diuina lege
tenerētur que nõ sic fecit homines vt se illo vterē
tur modo violatur quippe ipsa societas q̃ cū deo
nobis esse debet cum eadem materia cuius ille au
ctor est libidinis peruersitate polluit. Ad secun-
dum negatur minor vt iam apparuit. Dico ĝ ꝙ
peccata sodomitica tanto sunt grauiora q̃nto or
do nature hūane inditus est prior ꝛ stabilior quo
libet alio ordine nature humane superaddito in iu
iuria enim sacrilegii solum offenditur ius positi-
uum ad quod obligatur aliq̇s ex libera prestituti-
one voluntatis in peccato vero sodomitico viola
tur ius nature editum. Ad tertium cõcedo maio
rem ceteris paribus. nā adulterium in sororez est
grauius adulterio in alienam. et similiter de stu-
pro et etiam peccatū contra naturam in consan-
guineos est grauius q̃z in alienos Dico tamē ꝙ
violatio ordinis naturalis est grauior q̃z violatiõ
ordinis consanguineitatis et maxime qñ est viola
tio quo ad materiam et instrumenta principalia
quem ordinez magis intēdit natura. ¶ Ad quar
tam dico ꝙ multiplex est agere contra naturam
quoddam est qḋ est supra facultatez creature po
situm vt operatio miraculorum ꝛ tale agere con
tra naturam nõ est opus peccati sed est opus ex-
cellentie. aliud est qḋ est infra facultatem homi-
nis et illud est duplex quia quoddā est qḋ precise
dicitur contra naturaz qr eo aliquid mouetur cõ
tra inclinationez sibi datam a natura aut ad ali

quid ad quod nõ ordinauit ipsum natura et tunc
dico ꝙ nõ habet aliquid ꝙ sit peccatum ex eo qḋ
hoc modo est contra naturā. Aliomõ aliquod age-
re dicitur esse contra naturam qr ad aliquez actū
turpem et verendum exercendum aliquid assu-
mitur qḋ non assumi vel non assumitur quod assu
mi natura instituit et illud assumi et istud nõ as-
sumi esse illicitum vnicuiq̧ potenti vti ratione cõ
stat esse indecens turpe et illicitum et sic dico ꝙ
hoc modo esse ꝯtra naturam facit magnam graui-
tatem in peccato. Tertio modo aliq̇d agere dici-
tur contra naturam qr agens et patiens nõ se ha
bent taliter in agendo aliq̇ turpi et verendo qua
liter ea se habere natura instituit et qualiter etiaz
illud agendo se habere constat esse indecenter se
habere et hoc modo esse contra naturam nõ facit tā
tam grauitatem. Et per hanc distinctionem pos
sunt solui omnes instantie in arguendo adducte.
¶ Contra ea que dicta sunt in sexta et septima Cõtra sextā et septimā ꝯclusiones.
conclusione arguitur sic. primo magis peccatur
cum sit abusus alicuius rei q̃z cum omittitur de-
bitus vsus sed mollicies consistit in sola omissio-
ne concubitus alie autem species que ꝓueniunt
ex inordinato situ constitūt in abusu instrumen-
torum ad concubitū ordinatorū igr̃. mollicies est
minus graue peccatū q̃z concubitus stationalis
vel lateralis vel retrouersus vel controuersus.
Secūdo in omni peccato ꝓueniente ex abusu ma
ior est grauitas que ꝓuenit ex abusu rerum ordi
natarum ad actū illū q̃z q̃ prouenit ex abusu re
rum non pertinentiū. Sed deformitas in concu
bitu controuerso laterali. ꝛ sic de aliis est abusus
rerum pertinentiū ad concubitum in sodomitico
autem est abusus rerū non pertinentium ad illū
concubitū ꝛ similiter in mollicie igr̃. sodomiticū
non est grauissimū peccatum inter peccata con-
tra naturam. Ad primam q̃ est Thome et sequa Solutiões
cium eius. Respondeo pro quo est aduertendum
ꝙ beatus Thomas inter peccata contra naturaz
ponit hunc ordinem Infimum locū tenet in his
peccatum mollicie siue immūdicie ꝙ consistit in
sola omissione concubitus ad alterū. Grauissimū
autem est peccatū bestialitatis vbi non seruatur
debita species. Unde super illud Genesis. xxxvij.
Accusauit fratres suos crimine pessimo dicit glo
sa ꝙ cum pecoribꝰ miscebantur. post hoc autem
est vicium sodomiticū vbi non seruatr̃ debitus se-
xus. magis autem peccatū est si non sit debitum
vas q̃z si sit in ordinatio scd̃m aliqua alia ptinē-
tia ad modū concubitus. Qr ergo iste ordo non
placet michi ideo respondeo et nego maiorē vni
uersaliter intellectam Cū enim natura ordinauit
aliqua ad aliquem actum tūc maior est turpitu-
do in omittendo aliquod eorꝫ que natura ordina
uit q̃z in abutendo ordinatis ꝛ ad minorem dico
ꝙ in mollicie non solū est omissio alicuiꝰ ordina
ti a natura puta vasis vel membri virilis sed eti
am est abusus ordinati ꝛ assumptio non ordina-
ti vt patz in eo qui se polluit. per istud enim argu-
mentum equaliter probaretur ꝙ concubitus la-
teralis esset grauius peccatū q̃z sodomiticꝰ quia
in sodomitico est omissio alicuius ordinati a na-
tura ad concubitū. Ad secūdam nego minorem

immo talis abusus est minor ceteris paribus et ideo ex opposito maioris cum eadem minore bene probatur conclusio intenta. ¶ Contra octauam conclusionem arguitur ratione Thome oppositum tenentis. Error circa principia est grauissimus sed se in omni peccato contra naturam est error circa principia ergo omne peccatū contra naturam est quolibet quod non est cōtra naturā grauius et per cōsequēs est grauius adulterio incestu et sic de aliis. Ad hoc ipsum possunt adduci rōes adducte ad quintā cōclusionē. ¶ Ad primam dico q duplex est error circa principia vnus est quo que sunt prima vera creduntur esse falsa et que sūt pria falsa creduntur esse pria vera et iste error est grauissimus et periculosissimus. Alius est quo licet credamus principia ipsa esse vera non tamē vtimur eis eo modo quo vti oportet ad inquisitionē veritatis ita q eis vtimur interdum ad conclusiones falsas. in peccatis cōtra naturam. primo errori comparantur ea que sunt innaturalia ex parte materie aut instrumētorum. Secundo autem errori comparantur ea que innaturalia sunt ex parte modi concubitus cōceditur ergo maior de primo errore sed negatur de secundo. Ad primam pro quinta conclusione dico similiter q dupliciter contingit transcendere limites humane luxurie scilicet vel ex parte materie et instrumentorum et sic concedo maiorem vel ex parte modi vtendi materia et instrumentis debitis et sic ego nego. Et eodem modo ad secundam. Ratio ante oppositum soluta est ex dictis.

Cōtra octauā cōclonē (margin)

Duplex error circa principia. (margin)

Queritur vtrum inter omnia luxurie naturalis peccata incestus sit grauissimum.

Arguitur q non quia adulterium magis ciuitatem perturbat igitur adulterium est grauius. In oppositū arguitur quia incestus est peccatum contra reuerentiam naturalem igitur. ¶ Notandum est q secundum multos sunt sex species luxurie naturalis fornicatio simplex/stuprū/aduterium/incestus/raptus/et sacrilegium. Est autem sacrilegium secundum eos qua persona cultui diuino dicata maculatur. Sed sicut dictum est q incestus importat et significat actum luxuriandi personarū cognationem vel affinitatem tam carnalem q̄ spiritualem habentium: ita dicendum est q adulterium significat luxuriam personarum quarum altera vel ambe alteri connexe sunt carnaliter sicut cōnectuntur per matrimonium vel spiritualiter sicut connectuntur deo per religionem Et quia persona sic deo dicata potest esse integra corpore potest esse carnaliter aut spiritualiter persone conluxurianti coniuncta. ideo idem peccatum potest esse per equiualentiam triplex aut quadruplex. Nam si rapiatur virgo cōsanguinea dicata xpo equiualebit peccatum illud incestui adulterio/spirituali/stupro/et raptui. si rapiat quis despōsatā cōmatrē cōsanguineā dicatā Christo (potest enim desponsata per consensum viri religionem ingredi) erit per equiualentiam adulterium duplex quia desponsata et dicata deo erit incestus duplex: quia consanguinea et cōmater et erit raptus Et ita hec vicia possunt inter se multipliciter comparari. Uno modo quia minimum comparetur minimo vt si compararetur raptus soluti et corrupte incestui in quarto gradu aut maximum maximo vt si compararetur incestus in matrem raptui mulieris dicate deo Et in hac cōparatione non debet esse eorum que comparantur alterius in altero inclusio quod fieret si aliquis cōpararet incestum ad raptum consanguinee.

Sex species luxurie naturalis secundum aliquos. (margin)

¶ Prima conclusio aliquis incestus omni alio peccato luxurie naturalis est grauior patet de incestu in matrem vel in filiam quem nulla vnquam lex admisit ¶ Secunda cōclusio aliquo incestu adulterium est grauius patet aliquis est incestus qui non est prohibitus nisi de iure positiuo vt concubitus cum consanguinea in tercio vel quarto gradu concubitus cum cōmatre hec enim tantum sunt de iure positiuo sed adulterium est tam contra ius positiuum q̄ contra ius diuinum expressum igitur ¶ Tercia conclusio aliquo incestu raptus est grauior patet de incestu cum consanguinea in quarto gradu et de raptu virginis primum enim non est nisi contra ius positiuum secundum est contra ius gentium. Cum autem dico incestum in quarto gradu esse tantum de iure positiuo non intelligo concubitum illum luxuriosum et cum non sua esse tantum de iure positiuo prohibitum sed intelligo q quantum ad circūstantiam illam q̄ facit ipsum esse incestū nō est nisi de iure positiuo. ¶ Quarta cōclusio nō quilibet incestus est quolibet stupro grauior Probatur quia multa plura incommoda proueniunt ciuitati per stupra q̄ per incestum meretricis cōsanguinee in quarto gradu et si poneretur in optiōe multitudinis ipsa potius eligeret incestū in quarto gradu licet q̄ defloratione virginū neque reuerentia debita cōsanguineis oppositum conuicit quia reuerentia illa tanto minuitur magis q̄to magis cognatio ipsa a primo gradu recedit. ¶ Quinta conclusio omne adulterium est stupro grauius Probatur adulterium est humana et diuina lege expresse prohibitū secundū circumstantiā illam secundum quam est adulteriū sed stuprū non est prohibitum nisi humana lege nisi secundum rationē illiciti concubitus in qua conuenit cū adulterio quod intelligo non esse diuina lege prohibitum in q̄tū huiusmodi sub pena peccati mortalis. Nam in deuteronomio stupratorū pena temporalis imponitur igitur. Secundo adulteriū est expresse prohibitū prohibitione decalogi sed stuprū nō est tali prohibitione expresse prohibitū neque prohibitione legis euāgelice quod intelligo vt prius quamuis enim doctores sacri prohibitionē decalogi ad oēm illicitū concubitū extendāt constat tamen q illa prohibitio est tm̄ expressa prohibitio adulterii et si sit aliorū prohibitio nō tamen expressa. Aliā rōem addit thomas quia maior est iniuria si quis abutatur muliere alterius potestati subiecta ad vsū generationis q̄ ad solam custodiā sed priores rōes magis mentionēt et attentis incōuenientibus que contingūt per stuprum seclusa omni lege diuina esset grauis questio quid eorū esset grauius.

Prima conclusio (margin)

Secunda conclusio (margin)

Tercia conclusio (margin)

Quarta conclusio (margin)

Quinta conclusio (margin)

Contra predictas conclusiones possunt fieri multa argumenta que faciliter solventur si diligenter attendatur an cum comparantur due species luxurie adinvicem cetera sint paria ut si compararetur stuprum incestuosum ad adulterium simplex esset mala comparatio quia cetera non sunt paria. Ad rationem ante oppositum negatur cõsequentia maxime de incestu primi gradus propter sua nature quod per ipsum violatur.

De continentia gradu.

Querit duodecimo.

Utrum cõtinentia sit virtus a castitate distincta et temperantia. Arguitur q̄ sic per Andronicum dicẽtem q̄ continentia est habitus invictus a delectatione.

Cõtinentia dupl'r accipitur.

Notãdum q̄ nomen continentie accipitur dupliciter. Unomodo ut significat cessationem ab omni delectatione venerea et sic duplex est cõtinẽtia scz virginitas et viduitas. Alio mõ accipitur cõtinentia pro habitu quo quis superat delectationes humanas vehementes cõtra iudicium rationis insurgentes secundũ quam acceptionẽ dictum est supra in multis locis q̄ continentia nõ nominat aliqd̃ genus virtutis sed nõiat gradũ in quolibet genere virtutis reperibilẽ: quia tamẽ delectationum humanarum potissime sunt delectatiões gustus et tactus ideo isti gradus magis proprie reperiuntur in materia et genere virtutis temperãtie in aliis tamen omnibus reperiuntur. Isto secundo mõ accipit cõtinentiã Aris. in. vij. ethicorum. accipit eam etiam Andronicus in auctoritate allegata aũ oppositum. Accipit etiam eam Cassianus collatione duodecima ubi ponit differentiam inter cõtinentiam et castitatem. Est enim castitas cum caro nõ concupiscit adversus spiritum sed consentit desiderio eius et sibi confederatur secũdum illud Psalmiste. Habitaverunt fratres in unum. Cõtinentia vero conflictũ et impugnationem carnis cõiunctam habet non castitas inquã sed cõtinentia dicitur ubi adhuc aliqua resistit adversitas voluptatis.

Virtus capit dupl'r.

Notandum preterea q̄ nomẽ virtutis accipitur dupliciter. Unomõ pro habitu electivo immediate cõsistente etc. Aliomodo prout est nomẽ gradus in quolibet virtutis moralis genere reperibilis quomodo accipit virtutem Aristo. vij. ethicorum cum ait. post hec autem dicendum aliud facientes principium quoniam circa mores fugiẽdorũ tres sunt species. malicia / incontinentia / bestialitas. contraria autem duobus quidem manifesta hoc quidem enĩ virtutem hoc autem continentiam vocamus.

Malicia capit dupl'r. Simil'r et tẽperantia.

Ex quo patz etiã q̄ malicia põt accipi dupliciter. Similiter temperantia põt accipi dupliciter. Unomõ ut est nomẽ generis virtutis. Secundomõ ut est nomen gradus virtutis quem ibi Arist. intelligit per virtutẽ et postea vocat temperantiã et oppositum eius intemperantiam.

Cõtinentia Ѯdus dupl'r accipitur.

dictum est supra etiã q̄ continentia ut est nomen gradus accipitur dupl'r. unomõ cõmuniter et sic continet sub se pseverantiam. Aliomodo proprie eomõ quo diffinita est in primo notabili et sic distinguitur cõtra perseverantiam eodemmõ etiam de incontinentia dici potest.

Prĩa cõclo

Prima cõclusio. Cõtinentia primomõ nec a castitate nec a temperantia virtutib' distincta est. probatur omnis continẽtia est castitas et omnis cõtinentia est temperantia igit.

Scdã cõclo

Secunda cõclusio cõtinentia secundo mõ circa materiã castitatis existens nec a castitate nec a temperantia virtutibus distincta est. patz qr omnis talis continentia est castitas et omnis talis est temperantia igitur.

Tertia conclusio.

Tertia conclusio aliqua cõtinentia secundomõ a castitate et temperantia virtutibus distincta est. patz quia aliqua continentia pertinet ad iusticiam: aliqua ad fortitudinem. quia in qualibet earum reperiuntur tres gradus virtutum.

Qrta cõclo

Quarta conclusio cõtinentia secundomodo a castitate et temperantia gradibus distincta est. ptz hoc de continentia et castitate gradibus auctoritate Cassiani allegata. de temperantia patz per Aristote. in septimo ethicorum pene per totum.

Quinta cõclo

Quinta conclusio. Cõtinentia secundo modo est si sit virtus primomõ accepto nõie virtutis nõ tamẽ est virtus scdomodo ptz primũ qr est habitus electivus imediate consistens etc. ptz secũdũ quia continentia gradus nõ est temperantia gradus cum temperantia dicat absolutionem a passionibus avertentibus nos ne sequamur iudiciũ rationis per diuturnam victoriã huiusmodi passionum inexistentem. continentia vero ponit huiusmodi passionum conflictum alie tamen conditiones ad eas exiguntur quas quia diffuse aliis locis diximus pretermittimus. q̄ continentia nõ est virtus gradus cõña tenet qr idem sunt cõvertibiliter virtus secũdomodo et temperãtia gradus.

Dubium.

Et si queras quomodo differt castitas grad' a temperantia. responsio q̄ differunt sicut superi' et inferius. Castitas enim dicit absolutionem a delectationibus aut tristitiis ut contra iudicium rationis ad venerea moveatur sed cessante omni impetu et impugnatione circa venerea agit vel omittit quicquid recta ratio agendũ vel obmittendum consulit temperantia vero gradus est absolutio ab huiusmodi impugnatione non solum circa actus venereos sed etiam circa alia delectabilia.

Sexta cõclo

Sexta conclusio. Continentia grad' nõ est tantum circa delectationes venereas. Probatur in omni genere virtutis reperitur continentia gradus ergo continentie gradus non est circa solas delectationes venereas. Consequentia tenet quia non reperiuntur in omni genere virtutis delectationes veneree Antecedens probatur quia si quis in opere iusticie patiatur impugnationes in reb' delectabilib' puta muneribus vel aliis hmõi et vincat frequenter talia erit iustus secundũ aliquem gradum. et non secundum gradum heroicum quia tentatio non excedit communem facultatem hominum nec secundum gradum temperantie quia patitur impugnationẽ: ergo secundum gradum continentie. Secundo in omni materia reperibilis est continentia in qua reperiuntur passiones impellentes ad prosequendum aliquid quod recta ratio dictat non esse prosequẽdũ sed in omni genere et materia virtutis reperiunt huiusmodi delectationes. Nam per cupidita-

tē pecunie impellitur quis aliquando ad iniusti-
tiam alius ad fugam vel proditionē ergo in his
reperitur continentia maior est certa et minor est
thome secunda secunde questione centesima .iv
articulo secundo dicentis. Proprie continen-
tia dicitur circa illas passiones que impellunt ad
aliquid prosequendū in quibus laudabile est vt
ratio retrahat a prosequēdo licet eamē hanc ma-
iorem ibidem limitare videatur sed nimium vo-
luntarie vt patebit soluendo rationem per eum
adductam. Tercio arguitur auctoritate ambrosij
primo de officijs dicentis. q̄ generare decorū tra
est ac si equabilem atq̄ vniuersitatem honesta-
tis habeat in omni actu suo continentem sed cō-
stat q̄ non omnis actus pertinet ad delectatiōes
tactus igitur. Quarto nomē continentie dicitur
ex eo q̄ aliquis se recte tenet in bono rationis et
superat passiones contra huiusmodi bonum tra-
hentes sed multe passiones alie a delectationi-
bus tactus trahunt hominem contra bonum ra-
tionis igitur circa alias passiones consistit cōti-
nentia. maior est Aris. septimo ethicorū dicentis
continentia autem in eo quod est superare. Quin
to auctoritate tullij scdo rethoricorū dicentis q̄
continentia est per quam cupiditas consilij gu-
bernatione regitur sed constat sed cupiditas eque
bene aut magis est diuitiarū sicut delectationum
tactus igitur et continentia non est circa solas de
lectationes tactus. Has rationes fere omnes sol-
uit thomas per hoc q̄ namen continentie potest
accipi communiter vt stricte: in quo non ab eo dis
sentiendum tamen constet hos virtutum gradus
Septima conclusio. in omni genere virtutis reperiri. Septima con-
clusio continentia gradus est virtus a castitate et
temperantia gradibus distincta patet ex dictis.
Cōtra scdaz cōclusionē. ¶ Contra secundam conclusionem arguitur sic
de ratione continētie est passio retrahens sed hoc
non est de ratione castitatis nec temperantie igi
tur Secundo temperantia virtus continet sub se
heroicā temperantiam sed eam non continet sub
se continentia gradus igitur ¶ Ad primam con
Solutiōes. cedo maiorem et minorē et nego consequentiam
quia continentia castitas et temperantia in ipsis
accipiuntur pro terminis quorum est ratio et dif
finitio in consequente autem accipiuntur pro acti-
bus vt habitibus ¶ Ad secundam respondeo om-
nino eodem modo per has enim rationes proba
retur q̄ homo non esset animal quia homo cōtinet
in ratione sua rationale et non animal et animal
continet sub se equum quē non continet homo.
Cōtra sextā cōclusionez ¶ Contra sextam conclusionem arguitur sic secun
dum aristotelem septimo ethicorū continentia et
incōtinentia sunt circa illa circa q̄ sunt tēperantia
et intēperancia sed tēperantia et intemperantia
sunt solū circa delectationes tactus: ergo et cōtinen-
tia et incontinentia ¶ Scdo cōtinentia et incōtinē-
tia sunt solū circa delectationes naturales sed so
le delectationes tactus sunt delectiones natura-
les igitur minor est certa et maior probatur quia
continentia et incontinentia sunt circa delectati-
ones vehementiorē inclinationem facientes sed
delectationes naturales inter omnes vehemen-
tiorem inclinationem faciunt cum sint principia
omnium delectationum superuenientium igitur.
¶ Tercio continentia proprie dicitur in materia in
qua est difficillimum continere sed in concupiscen
tijs delectationū tactus est optimū et difficilimū
continere igitur circa eas proprie est continentia
¶ Quarto circa ea non est proprie cōtinentia circa
que homines propter non dicunt cōtinentes aut
incōtinentes Sed circa alias passiones homines
non proprie dicunt continētes sed secundum qd
et cum appositione vt dicimus istum cōtinentē
ire lucri honoris aut pecuniarū igitur. Quinto si
sic sequeret q̄ circa delectationes non humanas
puta que sunt in esu carnium humanarū aut in
usu puerorū vel bestiarū esset continentia sed con
sequens est falsum vt p3 septimo ethicorū igitur. Iste
rationes et maxie quattuor prie supra sunt et col
lecte ex dictis thome ad impugnationem p̄dicte
cōclusionis. ¶ Ad primā concedo maiorē et ne- Solutiōes auctoris.
go minorē accipiēdo tēperantiā et intēperanciā
vt signt gradus virtutū et viciorū si aūt acciperen
tur vt sunt nomina significātia genera virtutū et
viciorū maior esset falsa et minor vera ¶ Ad secū
dam nego maiorem q̄uis minor sit falsa quia de-
lectationes gustus sunt etiam naturales. ad pro-
bationem maioris concedo q̄ sunt circa delecta-
tiones facientes vehementē inclinationē sed nō
oportet q̄ iste circa quas sunt faciant vehementi
orem q̄3 cetere imo possent facere tam vehemen-
tem inclinationem q̄ vehemētia ipsa poneret a-
ctum extra gradum cōtinentie et faceret ipsum p-
tinere ad gradū heroicum puta si inclinatio fu-
era esset tam vehemēs q̄ pauci homines regula-
riter eam vincerent ¶ Ad tertiā nego maiorem nā
vt dictū est posset esse tāta difficultas cōtinendi q̄
actus nō esset actus cōtinentie: sed virtutis heroi
ce puta si [illegible] vincere talē passionē esset supra cō
munē facultatē hominū. ¶ Ad quartā q̄ que est Quinq̄ significatiōes cōtinentie.
bona et ex dictis Arist. videt pcedere dico q̄ no
men cōtinentie primo īpositū est ad significandū
cessationē ab omni actu venereo ¶ Scdo a signifi
candum actus quib9 vincimus delectationes ve
nereas nos cōtra rōnem ad opera libidinosa tra-
hentes ¶ Tertio ad significādū actus quibus vinci-
mus delectatiōes nos cōtra rectā rōnē ad opera in
temperantie q̄ in tactu et gustu cōsistunt trahētes
¶ Quarto ad significandū actus quib9 vincimus
delectationes nos cōtra rectam rōnem trahentes.
¶ Quinto ad significandū actus quibus vincimus
delectationes et tristicias nos cōtra rectam rōnē
trahentes. Quintomodo accipit Aris. vij. ethi.
continentiā in principio cū ponit eam vnum ex
tribus gradibus circa mores faciendorum
Quarto mō accipiet eodē septimo cū continētiā
a perseuerantia distinguit. Tertio mō in eodē se-
ptimo tractatu prio capitulo sexto. Scdo mō ac
cipit cassianus. Primo mō accipiunt multi et ppter
istas diuersas acceptiōes cōtingit q̄ cū de conti-
nente aut incontinente loquimur circa alias dele
ctationes a tactu et gustu aliquid addim9 vt ma-
gis explicemus quid intēdim9 et hoc significasse vi
det Aris. quarto et quito capitulis. Ad quintam
nego cōñaz q̄r cōtinentia est circa delectatiōes hu
manas et quib9 vinci nō deficit hoīez infra cōmu

tiem vilitatē hominū ideo circa tales nec ɔtinen-
tia est nec incontinentia et hoc diffuse habet Ari-
sto. in septimo tractatu primo capitulo sexto.
¶ Cōtra septimam conclusionem arguit primo
Cōtra septi- Continētia cōdiuidit virtuti vt ptȝ septimo ethi-
mā ɔclōnē. corum ergo ipsa nō est virtus. Secūdo peccant
multi continēdo quia sī desiderant facere aliq̄d
bonum et nō faciunt ergo ɔtinentia nō est virtus
ɔsña tenet quia nullus vtendo virtute peccat vt
vult Augustinus libro de libero arbitrio. Tertio
nulla virtus retrahit hominē a licitis sed tm̄ ab
illicitis sed ɔtinentia retrahit hominem a licitis
vt patet per glosam super quintū capitulum ad
Gal. dicentem q̄ per ɔtinentiam etiam quis a li-
citis abstinet. Ad primā dico q̄ in septimo ethi-
co. Aristo. accipit virtutem: nō vt significat gene-
ra virtutum sed vt est nomen gradus idem cum
temperantia eo gradu signo. Ad secundam nego
añs et ad pbationem nego assumptū quī cū de-
siderat facere bonū et nō facit nō dicitur ɔtinere
nec continens. soluo eñ ille est continens qui con-
tra passionū motus rationi recte insistit. Ad ter-
tiam nego maiorem omnes enim habitus consi-
liorum retrahunt hominem a licitis sicut ab illi-
citis. Ratio aūt oppositum soluto est ex dictis.

¶ De incontinentia gradu.

Querit decimo ter-
tio. Utrum incontinens sit intempe-
rante deterior. Arguit q̄ sic quia in-
continens magis agit contra conscientiam ergo
est deterior. In oppositum arguit secundū Arist.
septimo ethicorum. Intemperatus nō est penite-
tiuus. sed impenitentia aggrauat peccatum igit.
Notandum q̄ sicut posite sunt distinctiones de
continentia ita et omnino similes poni possunt
de incōtinentia: hic autem accipio secundū q̄ est
gradus in moribus fugiendorum vt distinguitur
contra intemperātiam τ bestialitatem in qua si-
gnificatione continet sub se molliciē et ideo ad-
huc potest specialius accipi secundum q̄ diui-
ditur contra molliciem sicut continentia contra
perseuerantiam. Non curo autem multum nunc
vtrum accipiatur isto speciali modo vel nō. dum
tamen accipiatur vt est nomen gradus vicij τ nō
Duplex in- generis vitij. ¶ Notandū preterea q̄ duplex est
cōtinentia. incontinentia. quedam est que dicitur preuolatio
alia est que dicitur debilitas. Preuolatio fit cum
insurgente passione non expectamus consilium
et deliberationem rationis sed statim ferimur se-
cundum motum passionis debilitas fit cū insur-
gente passione expectamus consilium. sed tamen
non manemus neq̄ persistimus in eo.
Preuola- ¶ Preuolatio contingit dupliciter. Uno modo
tio dupl' ɔ- quia sumus faciliter sequaces fantasie et appre-
tingit. hensionis sicut sunt acuti id est colerici qui fre-
num rationis non expectant. Secundo modo cō-
tingit ꝓpter vehementiam impressionis vt in me-
lencolicis in quibus est apprehensio tam fortis
et tam vehemens q̄ sine freno mouentur motu
passionis insurgentis. Notandum est preterea q̄
iste passiones trahentes ad illicitum frequenter in-
nobis ex qualitatibus corporalibus insurgūt vt

patet per illud q̄d dictum est in precedenti nota-
bili de colericis et melancolicis et habet ab Ari-
stotele in septimo. huiusmodi autem qualitates
aliquando insequuntur naturam generis vt in scy-
tarum regibus reperitur mollicies qui se habent
ad alios homines vt femininum ad masculinū
aliquando insequuntur egritudinem. videmus
enim multos effici ad alia et alia propter egritu-
dines quas patiuntur quia alie τ alie qualitates
vim habent in corpore in alijs et alijs egritudi-
nibus: alij vero insequuntur proprias complexi-
ones. Cum aūt hmōi qualitates insunt propter
naturam generis: aut ꝓpter egritudinē. cōtingit
interdum q̄ sunt ita vehementes q̄ nō potest ille
qui afficitur talibus passionibus contratendere
siue pugnare contra passionem ꝓpter naturā ge-
neris vel propter egritudinem et eū ꝓprie tales
cum vincūtur a passionibus quas multi vincunt
non dicuntur molles: q̄r mollicies sue vinci accī-
dit ꝓpter naturam generis. Et ratio huius est q̄r
vt videtur tota causa q̄ vincuntur a talibus pas-
sionibus ꝓuenit ex parte corporis sicut ɔtingit
in illis in quibus passiones ita crescunt q̄ auferūt
vsum rationis vt in amentibus. tales eñ nō pro-
prie dicuntur incōtinentes neq̄ molles per hoc
q̄d insurgentes passiones insequunt. et vt dicit
Tho. in istis vltimis q̄ñ scȝ totaliter auferi vsus
rōnis nō saluatur ratio incontinentie: michi aūt
videtur q̄ neq̄ in primis scḋm doctrinam Aris.
Prīa ɔcl̄o ¶ Et ideo sit prima cōclusio. Cōtinentia τ incō-
tinentia sunt circa passiones quas multi possunt
vincere. Istam cōclusionē supra ꝓbaui diffuse et
ad eā varios passus Ari. induxi. ¶ Scḋo conclu-
Scḋa ɔcl̄o sio. Ille qui passiones quas multi possunt vince-
re nō potest ꝓpter naturam gñis aut egritudinē
superare nō est dicendus incōtinens cū ab eis vin-
citur. ꝓbatur primo auctoritate Aris. ees dicētis
in. vij. ethi. Sed ee si quis ad quas multi possunt
abstinē τ ab his vincit et non pōt ɔtratendere
nō ꝓpter naturā generis vel ꝓpter egritudinem
puta in scitarū regibus mollicies ꝓpter genus et
vt femininū ad masculinū distat. Scḋo Nullus
qui supatur a passione quā paucissimi illius gene-
ris et nature superant est incōtinens: sed tales su-
perātur a passione quā paucissimi illius generis
et nature superant. cū propter qualitates ex na-
tura generis inexistentes nō possint cōtratende-
re igit tales nō sunt incontinentes. maior ptȝ ex
prima conclusione. Tercio nullus qui vincitur a
passione aliqua a qua vinci est cōdonabile τ ma-
xime si cōtra nitatur est incōtinens sed pdicti vin-
cuntur a passionibus a quibus vinci est cōdona-
bile si ɔtra nitāt cū difficilimū sit eas vincere igit
maior est Ari. in eodē septimo. Similiter aūt ha-
bet circa ɔtinentiam et incōtinentiā. Nō eñ si q̄s
a fortibus τ superexcellentibus delectationib⁹ vin-
citur vel tristicijs admirabile sed ɔdonabile si cō-
tratendens. Ubi expresse declarat Aris. q̄ in tali
casu vinci nō est incontinētia. ¶ Tertia cōclusio.
Tertia cō- Incōtinentia nō est corporis sed alie habit⁹ ꝓbat.
clusio. Omne vitiū est q̄litas mētis. incōtinētia est vitiū
igit. Pro hac coclusione aduerte q̄ in incōti-
nentie fragilis siue debili inuenitur passio ipellens

ad illicitum vel retrahens a licito inuenitur ratio ad licitum suadens et exhortans et inuenitur hoc quod est vinci a passione cum voluntas relictis rationem se permittit duci secundum impetum passionis: hoc autem vinci est actus voluntatis ab impetu passionis superate quod si frequenter fiat generat habitum in voluntate per quem voluntas insurgente passione facilius vincitur et inclinatur ad non resistendum aut ad minus resistendum. Dico ergo quod huiusmodi passio corporalis non est incontinentia: sed est qualitas impellens ad actum incontinentie/ et dicit eam Thomas occasionem incontinentie quod non videtur mihi verum Est enim magna differentia inter causam impellentem et inclinantem et causam occasionalem Similiter ratio resistens vel adhortans ad oppositum non est incontinentia cum hec adhortatio ad oppositum non sit vitiosus actus Est igitur incontinentia actualis ipsum vinci et superari quod est actus liber voluntatis potentis resistere et non resistentis. Habitualis autem est habitus ex frequentibus actibus genitus inclinans voluntatem ad actus consimiles illis ex quibus genitus est / et isti actus et habitus sunt proprie incontinentia et sunt vitia mentis. quod si iste habitus inclinans voluntatem ad non resistendum impetui passionis et ad permittendum se duci a tali passione fuerit multum auctus et firmatus/ ita quod voluntas non plus resistere conetur. Iam tandem incipit non solum non resistere sed consentire passioni impellenti/ et tunc ex multis actibus generabitur habitus in voluntate inclinans eam ad illud idem ad quod passio corporalis inclinabat ipsam/ et quia nulla est ibi resistentia neque obmurmuratio iste habitus dicitur intemperantia. ex istis patet quod passio corporalis non est solum causa per accidens actus incontinentie sicut vult Tho. sed est causa per se. quod patet in eo in quo iam durum est genitus habitus incontinentie: in tali enim voluntas non est totalis causa per se actus incontinentie: ergo preter eam est aliqua alia causa per se. Tum secundo quia omne per se superans et vincens est causa per se huius quod est superari et vinci sed passio est per se superans et vincens voluntatem que contratendit et resistit: ergo passio est causa per se huius quod est superari et vinci: sed superari et vinci sunt actus incontinentie ergo passio corporalis est per se causa actus incontinentie Et per istud patet quod Tho. non sufficienter hoc probat per illud medium quod passio non est causa per se sed occasio tantum. ¶ Quarta conclusio. circa passiones fugibiles et non vituperabiles nullus dicitur incontinens. Probatur circa passiones circa

Aris 3cto quas non est malicia non est incontinentia: sed circa passiones fugibiles tantum et non vituperabiles non est malicia: ergo nec incontinentia. Maior est Aris. qui postquam diuisit delectabilia in delectabilia secundum naturam eligibilia/ et delectabilia secundum naturam fugibilia/ et intermedia horum Et exemplificauit de primis ut pecunie lucrum: victoria honor/ et subiecit quod non vituperamur quia talia concupiscimus sed quia aliqualiter eas appetimus scilicet habundanter et magis quam oportet subiungit Malicia quidem igitur nulla circa hec est propter id quod dictum est quia nature eligibilium vnum quodque est propter seipsum praue autem et fugiende sunt ipsorum concupiscentie. Similiter autem neque incontinentia. Secundo patet expressa auctoritate eiusdem dicentis ibidem Incontinentia enim non solum fugiendorum sed etiam vituperabilium. Ubi vult dicere quod incontinentia est eorum que non solum sunt fugienda sed etiam vituperabilia quia si intelligeretur aliter esset contra processum eius in eodem loco. quod si incontinentia dicatur in illis puta in fugibilibus et non in vituperabilibus hoc est propter similitudinem passionis siue impugnationis et cum appositione siue additione alicuius ut dicimus incontinentem ire quem etiam diceremus simpliciter incontinentem: sicut dicimus malum medicum quem tamen simpliciter non diceremus malum Tercio probatur expressa auctoritate eiusdem in eodem capitulo vbi posita diuisione delectabilium consimili ei que dicta est in prima ratione huius conclusionis ita dicit. Eligibilia quidem secundum seipsa dico autem puta victoriam honorem diuicias et talia bonorum et delectabilium. Eos quidem igitur qui ad hec preter rectam rationem superexcellunt eam que in ipsis simpliciter quidem non dicimus incontinentes apponentes autem pecuniarum incontinentes et lucri et honoris et ire simpliciter autem non ut alteros ut alteros et secundum similitudinem dictos Quarto quicquid vituperatur non vt peccatum tantum: sed vt malicia quedam vel simpliciter vel secundum quandam partem hoc est vt accedens ad maliciam illud est tantum circa passiones vituperabiles: sed incontinentia non vituperatur vt peccatum solum. i. vt discedens a recta ratione: sed etiam vituperatur vt malicia vel vt accedens ad maliciam/ nam in eo qui frequenter vincitur a delectationibus post habitum incontinentie consummatum circa eadem obiecta incipit generari habitus malicie siue intemperantie gradus. Minor probatur quia quicquid vituperatur vt malicia est circa delectationes circa quas est malicia: sed malicia non est nisi circa delectationes vituperabiles ergo nec incontinentia proprie est circa delectationes vituperabiles Quinto circa illas delectationes est incontinentia circa quarum tristicias prouenientes ex illarum absentia est mollicies: sed circa solas tristicias vituperabiles est mollicies proprie ergo et circa delectationes solas vituperabiles est proprie incontinentia. Hanc rationem tangit Aris. in eodem loco cum ait. Signum autem est et enim molles dicuntur circa has circa autem illarum nullam Pro intellectu huius conclusionis declarandum est que sunt delectationes fugibiles tantum et que sunt delectationes fugibiles et vituperabiles. Videtur dicere beatus Tho. secunda secunde q. c. lvi. articulo ij. in responsione ad conclusionem quod sunt delectationes praue cum ait. Et ideo philosophus dicit in. vii. ethico. quod incontinentia vituperatur non solum sicut peccatum quod scilicet est per recessum a recta ratione: sed sicut malicia quedam in quantum scilicet prauas concupiscentias secundum Tho. Incontinens vero concupiscentias sequitur. Sed contra hoc est intentio Aris. ibidem dicentis quod incontinentia honoris est circa prauas concupiscentias quia est circa superabundantiam honoris que praua est et fugibilis et tamen negat quod sit circa concupiscentias

vituperabiles ergo non omnis ꝯcupiscentia praua est vituperabilis. ans apparet ex textu iam allegato. Nam de illis loquens ait. Praue autem et fugiende sunt ipsorum superhabundantie: et statim sequitur. Incontinentis autem no solum fugiendorum sed etiam vituperabiliū. Ecce quo modo aliqua sunt praua ꝛ fugibilia que tamen non sunt vituperabilia. ¶ Dico ergo ꝙ secūdū Aristo. delectabiliū quedam sunt per se et ex natura sua appetibilia. ꝙ intelligo sic ꝙ possunt appeti rationabiliter etiam si propter nullum finē creatū appetantur vt pecunie/lucrum/ victoria honor/et talia habent bene superabundantias prauas ꝛ fugibiles: sed tamen no dicuntur vituperabilia. Alia sunt q̄ sunt hijs cōtraria que scꝫ ex natura sua fugienda sunt de quibus exemplificat Eustra. vt comedere crudas carnes est aliquibus delectabile quod tamen est fugiendū per se.

Quid delectatiões fugibiles tm: ꝛ fugibiles ꝛ vitupabiles simul.

Alia vero sunt necessaria que postea appellat intermedia que scꝫ ratione indigentie alicuius rationabiliter appetunt vt comedere/bibere. In primis q̄ sole superabundantie sunt fugiende adeo ipsa non dicuntur vituperabilia quia vero in tertijs nō sole superabundantie sunt fugiende quia talia non sunt neqꝫ secundum paruum neqꝫ secūdum multum appetenda nisi quando est indigētia aut saltem quando nō sunt nocitura bone dispositioni corporis vel anime ideo dicūtur nō per se et ex natura sua appetenda sed necessaria ꝛ appetenda propter aliud. Scd̄a vero nec per se appetenda sunt nec necessaria ad aliud nisi forte raro de aliquibus eorum que possunt sumi vt medicamenta. Prima ergo dicuntur scd̄m Aristo fugienda et nō vituperabilia. Omnia vero alia dicuntur fugienda ꝛ vituperabilia. Et hec est intētio Arist. in septimo ethicorū vt patere potest intuenti textum et circa istas delectationes vituperabiles ꝛ necessarias ꝓprie ponit continentiā et incontinentiam. Per quandam autem similitudinē circa primas. ¶ Quinta conclusio. Incontinentia est peccatum probatur primo quia secunde ad Thimoteum tertio connumerantur alijs peccatis vbi dicitur. criminatores incontinētes inmites. Secundo probat auctoritate Aristote. septimo ethicorum ꝛ iam allegatum est dicentis. ꝙ incontinentia non tantū vituperatur vt peccatum sed vt malicia. Tertio omnis habitus inclinans voluntatem ad non resistendū: sed potius succumbendum delectationibus vituperabilibus contra rectam rationē dictantem esse resistendum ꝛ non succumbendū est peccatum: sed incontinentia est hmōi vt patꝫ ex iam allegatis: ergo incontinentia est peccatū. ¶ Beatus Tho. vero dicit ꝙ incontinentia est circa aliquid tripliciter. Uno modo ꝓprie et simpliciter et sic est circa delectationes tactus. Secundo mō proprie et non simpliciter sed scd̄m quid ꝛ sic est circa delectationes per se appetibiles in quibus tñ reperitur superabundantia praua. Tertio mō secundū similitudinem ꝛ sic est circa cōcupiscentias eorū quibus non potest quis male vti sicut sunt virtutes et ho mō Dionys. x. ca. de diuinis nōibus dicit ꝙ Pau. per incontinentiā diuini amoris dixit Uiuo ego iam non ego. Hanc distinctionem nō reprobo dum cōstet ex auctoritatibus allegatis in ista q̄stione ꝙ incontinentia scd̄o modo etiam dr̄ per similitudinem: sed q̄ alia est ratio similitudinis incōtinentie primo modo dicte ad scd̄o modo et tertio mō dictam ideo potest distinctio Tho. defendi.

Quinta ꝯclo

Incōtinentia ē circa aliqd tripl'r.

¶ Sexta conclusio. Intemperantia est deterior et peior q̄ꝫ incontinentia. probatur quicunqꝫ operatur aliquid turpe q̄ impulsus a passione est minus malus q̄ꝫ qui a passione nō impulsus operatur simile turpe: sed incontinens operatur turpiter q̄ impulsus a passione intemperatus vero non impulsus a passione aut saltem remisse impulsus operatur turpiter igr̄. maior patꝫ primo quia si ille qui nō est impulsus a passione operatur turpiter multo turpius operaretur si esset in passione. Quid enim vtiqꝫ ait Arist. faceret in passione existens. Secūdo probatur a simili. Nam qui nō iratus percutit ē deterior eo qui iratus percutit ergo similiter qui turpe operatur sine impulsu est deterior eo qui turpe operatur q̄ a passione impulsus est. minor probatur q̄ intemperantē dicimus qui operatur turpiter nō q̄ a passione impulsus est sed ex electione ꝓpria. Incōtinentem vero qui operatur turpiter quia a passione impulsus est. Secundo. Omne vitiū insanabile est deterius eo quod est sanabile maxime qñ illa sunt circa eandem materiam: sed intemperantia est insanabilis incontinentia vero sanabilis est igr̄. maior est nota. et minor probatur quia intemperatus nō est penitiuus: sed persistit i electione sua. Incontinēs vero qui a passione ducitur penitet cū cessat passio. Tertio. Omnis malicia continuata et non interrupta est ceteris paribus deterior malicia non cōtinuata: sed interrupta. sed intemperantia est continuata ꝛ nō interrupta malicia. incōtinentis vero est malicia nō continuata ꝛ inde est ꝙ intemperantia assimulatur ydropisi ꝛ ptisi. incōtinentia vero epilentie. Quarta rō. intemperatus est malus malicia que eum latꝫ quia non penitet nec murmurat in eo conscientia: sed incontinens est malus malicia que non eum latet cum sit penitiuus ꝛ habeat remurmurantem conscientiā: igr̄. intemperatus est deterior incōtinente. Nam cum in malicia latente latentia venit ex peruersitate ꝛ corruptione rōnis ipsa facit eā deteriorem secus est si latentia ꝓueniret ex errore inuincibili aut cū magna difficultate vincibili. Quinto. omnis ꝓsequens delectationes ex electione voluntatis quia scꝫ iudicat eas esse prosequendas est deterior eo qui eas prosequitur sine electione voluntatis nec iudicat eas esse ꝓsequendas: sed intemperatus prosequitur delectationes ex electione voluntatis et iudicio rōnis corrupte. Incontinens autē sine iudicio rōnis ꝛ sine electione voluntatis sed potius permittit se a passione duci: ergo intemperatus est incontinente deterior. Maior apparet q̄ in primo illud qd̄ est optimū in homine scꝫ ratio est corruptum circa principia agibilium cuꝫ qua corruptione nō stat ꝙ sit vera virtus in hoīe In scd̄o autem nō est hmōi ratio circa principia agibilium corrupta. Confirmatur q̄ primus discedit a recta ratione quia credit et iudicat ꝙ huius

Sexta ꝯclo

modi delectationes impudenter sequende sunt.
Secundus aūt idez agit nō quia hoc credat sed
quia superat ą passione ⁊ ideo iste incontinens
non est simpliciter malꝰ cum in eo saluet optimū
principium humanarū actionum: intemperatꝰ
aūt est simpliciter malus quia in eo non saluatur
sed corruptum est tale principium. Iste sunt ra-
tiones Aris. quas ponit in septimo. ca. vi. primi
tractatus beatus Tho. vbi agit de incontinentia
in cōclusione supra allegata non ponit nisi quin
tam istarum rationū que vt eam format videt pa
ti calumniaz sic ait vbi est maior inclinatio volū
tatis ad peccandū ibi est maius peccatū: sed in
intemperato voluntas inclinat ad peccandū ex
propria electione que procedit ex habitu per con
suetudinem acquisito. In eo autem qui est incon
tinens voluntas inclinatur ad peccandum ex ali
qua passione ⁊ quia passio cito transit: habitꝰ au
tem est de difficili mobilis ideo incontinens statiz
penitet. Intemperatꝰ aūt nō sed gaudet se pec-
casse eo ꝙ operatio peccati est sibi facta cōnatu-
ralis/ et ideo de intemperatis dicit prouer. ii. letā
tur cum malefecerint ⁊ exultant in rebꝰ pessimis
tota difficultas consistit in hoc ꝙ voluntas incon
tinentis inclinat ad peccandū ex aliqua passione
tantum ⁊ non ex habitu. si enim intelligat Tho.
ꝙ per actus incontinentie frequentatos non ge-
nerat aliquis habitus inclinans voluntatem ad
peccandum videt falsum ⁊ primo videtur contra
totam phiam moralē que clamat ꝙ ex actibꝰ fre-
quentatis generat habitus maxime in subiecto
non habente contrariū habitum. Secundo enim
hoc est contra experientiam quia omnes inconti
nentes experiunt se magis inclinatos ad deseren
dū rectaz rationem post frequentationem multo
rum actuū ꝗz ante. Tertio quia scdm Tho. incō-
tinentia ad voluntatem ⁊ non ad vim cōcupiscibi
lem nec irascibilez pertinet scdm ⁊ continentia vt
habet secūda secūde. q. clvi. ar. iii. ⁊ non dicis pre
esse actum quia sicut virtus est habitus ita ⁊ vi-
tium: sed omne vitium in voluntate existens in-
clinat eam ad peccandū: igit. Dico ergo ꝙ incō
tinentis voluntas inclinatur ex ꝓprio habitu ad
peccandum: sed non inclinatur ex ꝓprio habitu
ad sequendum concupiscentias malas ⁊ turpes:
inclinat inꝗz ad peccandū quia inclinat ex pro
prio habitu ad non resistendū motioni et impe-
tui passionum cum tamē teneat resistere hoc autez
est peccare sed ipsa eadem volūtas ꝗz diu manet
voluntas incontinentis non habet volitionem ⁊
electionem huiusmodi cōcupiscentiaruz imo iste
est actus intemperati ⁊ habitus inclinans iste ad
electionem scilicz ⁊ volitionem illarum delectati
num ad quas passiones inclinant dicit intempe
rantia ⁊ ex hoc pz manifeste ꝙ intemperātia est
habitus genere differens ab incontinentia quod
expressit patenter Aris. cum ait in supra memo-
rato capitulo. Et omnino autem alterum genus
incontinentie ⁊ malitie ⁊ ibidem quoniā igit ma
licia incontinentis non est manifestū vbi malicā
Septima conclusio. pro intemperantia accipit. ¶ Septima conclu-
sio. Incontinentia debilium est deterior inconti-
nentia preuolantium. probatur incōtinentia eoꝝ
qui rationem habent cui non immanent est dete-
rior incontinentia eorum qui ratione ⁊ iudicio ca
rent sed incontinentes debiles rationem habent
cui non imanent/ preuolantes vero ratione ⁊ iudi
cio carent igit. Maior pz quia qui rationem ⁊ iu
dicium habent ⁊ tamen vincunt superantur a mi
nori passione ⁊ superant non incōsulte. i. nō sine
consilio: deterius enim est superari ⁊ vinci cuz ha
bet consilium de non superari ⁊ vinci ꝗz superari
sine huiusmodi consilio. Secundo. Incontinen-
tes debiles similes sunt illis qui cito inebriantur
⁊ a vino pauciore ꝗz multi inebriantur: preuolā
tes autem non igit debiles deteriores sunt preuo
lantibus. ¶ Octaua conclusio. Incontinentia cō Octaua cōclusio.
cupiscentie est turpior ꝗz concupiscentia ire pro-
batur prīo. Omnis incontinens qui nullo modo
obsequitur rationi nec vincit vllomodo ab ea sed
vincit a concupiscentia est deterior eo qui aliqua
liter vincit a ratione ⁊ eam aliqualiter sequitur:
sed incontinens concupiscentie nullo modo vin-
citur a ratione sed a cōcupiscentia nec vllomodo
sequitur eam sed concupiscentiaz: incontinēs au
tem ire aliquo modo vincit a ratione ⁊ eaz sequi
tur igit. Maior est nota Et minor probatur quia
concupiscens ad apprehensionem sensus vel ra-
tionis dicentis hoc esse delectabile statim monet
⁊ properat vt eo potiatur iratus vero rationez au
dit secundū quid. Nam ꝗz primum per rationez
vel fantasiam manifestatuz est sibi ꝙ facta est ei
iniuria vel contemptus velut silogisans conclu
dit ꝙ opꝫ illum oppugnare ⁊ stati mouet ad vin
dictam anteꝗz habeat iudicium rationis plenuz
⁊ perfectum quo dicat de agibili ⁊ omnibus cir-
cunstantiis circa Et ita iratus audit rationem sed
incomplete ⁊ imperfecte audiens mouet ad vin
dictam quod contingit ꝓpter caliditatē et veloci
tatem nature. Ira enim est accēssio sanguinis cir
ca cor et hoc manifestat Aris. duobus exemplis
Primū est de velocibus ministris qui excurrunt
ad faciendū quod imperatur anteꝗz audierint
totaliter dictum imperantis ⁊ inde est ꝙ peccant
⁊ errant in agēdo nec faciunt quod eis fuerat im
peratum. Secundum exemplum est de canibus
qui statim latrant ad primū strepitum ingredien
tis anteꝗz cognouerint si ille qui intrat amicꝰ sit
aut non. Secundo. Incōtinētia eo est minus tur-
pis ⁊ ei facilius ignoscimus ac veniam damꝰ quo
est naturalior ⁊ difficilior ad vincendū sed ira est
naturalior ⁊ difficilior ad vincendum ꝗz ille con
cupiscentie que superabundantes sunt ⁊ non ne-
cessarie: igit incontinētia ire est minus turpis ꝗz
cōcupiscentie. Maior probatur quia videmus ꝙ
etiam ipsis concupiscentiis magis veniaz damꝰ
quanto sunt magis communes: quia inꝗztum sic
magis cōmunes sunt magis naturales. Minor
probatur duobus exemplis Aris. Primū est de
eo qui se excusabat ꝙ iratus patrem percussit: pa
ter enim meus [inquit] percussit patrem suum et
ille suuz ⁊ filium suum ostendens ⁊ iste inquit me
percutiet causam addidit. cōnatum enī nobis id
est cōnaturale ⁊ cōgenitum. Secūdum exemplū
est de eo qui trahebat a filio cuz fuit tractus vsqz
ad ianuā iussit cessare ⁊ rationē addidit quia non

traxerat pr̄em nisi vsq; ad illum locum. Ex istis
exemplis apparet q ira vel saltem qualitates ad
actum ire inclinantes transit a parentibus in fi-
lios et per p̄ns ipsa est multum naturalis. Tertio
Incontinētia inclinans ad operādum insidiose
et fraudulenter est turpior ea que īclinat ad ope
randum manifeste et aperte: sed incontinentia cō
cupiscentie inclinat ad prosequēdum concupiscē
tiam insidiose et dolo. ira autem ad prosequendū
vindictam palam et manifeste et nō per insidias
igit̄. Maior patz quia qui iniuriam inferunt tan
to sunt iniustiores q̄to magis insidiātes. minor
probatur per illud qđ venus q̄ apud poetas
veneream ꝯcupiscentiam signat cōmuniter appel
latur dolosa ciprigena et corrigia ei varia attri-
buitur et Homerus vocat eam deceptionem que
furata est intellectum multum sapientis. Quar-
to nullus scđm concupiscentiam operās tristat̄:
omnis scđm iram operans tristat̄: ergo iniustior
est operatio scđm concupiscentiam q̄z secundum
iram. Nam peccata quo magis placentes grau
iora sunt. Aduerte q si quis pater habent duas fi
lias quarum vnam quis ꝓpter concupiscentiam
violet alteram vero alius propter iram quia scz
a patre earum aliquod simile passus est: tunc pri
mus maiorem iniuriam intulit q̄z secundus et minus
irasci debet pater secūdo q̄z primo. Istis quattu
or rationibus ꝓbat Arist. q incōtinentia cōcupi
scentie est deterior q̄z ire. ¶ Nona ꝯclusio. Incō
tinentia habitualis est assuefactiua et assuefactiā
naturali deterior. ¶ Pro qua cōclusione aduer
tēdū q per incōtinentiā naturalē intelligo actū
seq̄ndi delectatiōes ex q̄litatibus a natura indu-
ctis causatum ante inclinationem ad hm̄oi actum
per qualitates a natura inductas factam sine as
suefactione et sine habitu voluntatis ad actum in
continentie inclinante. Si vero hm̄oi inclinatō
fit per qualitates ex sola assuefactione factas sic
tamē q ex hm̄oi actibus quibus fit assuefactio nō
generatur habitus incōtinentie in voluntate sic
dicitur assuefactiua incōtinentia quod contingit
cum quis pro tempore pro quo non est adhuc no
tabiliter capax rōnis et discretionis frequenter
operam dat operibus incōtinentie puta assuescit
cibos ad ingluuiem et potus ad ebrietatem. Ha-
bitualis autez incontinentia est habitus genitus
in voluntate ex frequentibus actibus quibus vo
luntas adueniente passione inclinatur sibi nō re-
sistere sed cedere contra rōnem impellenti. Dico
ergo q ista tertia est duabus aliis deterior. Patz
quia ista proprie est incōtinentia moralis et mo-
raliter vitiosa. alie autem non. Ista enim habet
plus de voluntario q̄z causatur in homine ꝓ tem
pore quo est notabiliter capax rōnis et discretio
nis et pro tempore pro quo tenetur superare pas
sionem. Alie autem non. sed naturalis inest per
causam inexistentem a natura nō quidem totali
ter sed partialiter: assuefactiua vero inest per cau
sam causatam in continēte pro tempore pro quo
non est notabiliter capax rōnis. habitualis vero
est causata vt dictum est. Probatur. igit̄ conclu
sio quia vel incōtinentia accipitur pro ipsis prin
cipiis inclinatiuis et tunc constat q habitualis

Nona ꝯclo

Incōtinen-
tia natural
assuefactiā
habitualis.

est deterior quia cū causata ex actibus malis et tur
pibus et ipsi operanti imputabilibus: assuefacti
ua etiam est causata ex actibus turpibus licet nō
imputabilibus ipsi operanti propter defectum
vsus rationis sed imputabilibus hiis quorū cu-
stodie puer commissus est. Et ob hoc dicit Arist.
in primo ethicorū q non paruum refert iuuenem
sic vel sic assuesci. Prima vero scz naturalis sine
culpa cuiuscunq; causata est. si vero accipiatur in
continentia pro actu ad quem fit inclinatio: tunc
dico q habitualis est deterior: q̄z actus ille qui ē
concupiscentia est culpabilis et turpis operanti
et causa ad ipsum inclinans ex actibus turpibus
et ipsi operāti imputabilibus est causata. Actus
vero concupiscentie assuefactiue vel non est im-
putabilis operanti vel si est imputabilis propter
vsum rationis interuenientē tamē causa eius nō
est causata ex actibus sibi imputabilibus sed alte
ri et si non imputabilibus tamē turpibus. Natu-
ralis vero q̄uis etiam sit actus imputabilis pro
tempore discretionis causa tamen eius non inest
per actus imputabiles nec turpes sed ex inclina-
tione nature. q aūt ita sit dicendū et q distinguē
de sunt hm̄oi inclinationes patz ex Arist. vii. ethi
corum ca. iiii. in ea parte in qua agit de bestialita
te ita dicente. Quia autem sunt quedā delectabi
lia natura et horū hec quidem simpliciter: hec au
tem secundū genera et animalium et hominū: hec
autem nō sunt. sed hec quidez propter orbitates
hec autem ꝓpter consuetudines fiunt hec autem
propter perniciosas naturas et sequitur. Est et cir
ca horuz singula similes videre habitus. ecce vbi
distinguit Aristo. inter habitus perniciosas na-
turas: consuetudines: et orbitates siue morbos q
si contingat circa bestialem nō est dubium etiam
contingere circa incontinentiam q autez inclina-
tiones a natura facte sunt aut a consuetudine nō
sunt ita praue sicut facte ab habitibus patz qr pro
pter hoc Arist. dicit opus qđ ex eis sequitur non
est dicendū incontinentiam ita dicens. Quantis
quidem igr̄ natura causa hos vtiq; nullus dice-
ret incontinentes quēadmodū neq; mulieres quē
non ducunt sed ducuntur. similiter autem et egro
tatiue se habentibus ꝓpter cōsuetudinem. Buri.
autē satis breuiter se expedit de predicta questio
ne dicens. q incōtinens per naturam est deterior
secundum maliciam naturalem: sed incontinens
per assuefactionem est deterior secundū maliciaz
moralem. Sed iudicio meo nō satisfacit questio-
ni. Tum pro eodem habet incōtinentiam scđm
assuefactionem et incōtinentiā habitualem. Tuz
secundo qr adhuc stat questio de actu incontinen
tie facto ꝓpter inclinationem qualitatum natu-
ralium et de actu incontinentie facto ꝓpter incli
nationem ꝯsuetudinis et etiam de actu facto pro
pter inclinationem habitus qui actus si fiant ab
habente plenum vsum rōnis sunt praui moralī-
ter et ita inter ipsos potest fieri comparatio q̄ztū
ad prauitatem moralem. Dico ergo de compara
tione istorum q actus incontinentie qui est a ma
lo habitu est deterior et turpior. deinde actus qui
est ex mala cōsuetudine. Tertio. Actus qui est a
qualitatibus naturalibus male inclinantibus et

hoc ceteris paribus propter causas iam adductas.
Hec tamen conclusio qualificanda et limitanda
est per secundam conclusionē huius questionis
Cōtra scd̄az ¶ Contra secundam conclusionem. Arguitur.
cōclusionez. Ille qui passiones quas multi superant non po
test vincere propter peruersitatem cōplexionis et
siue qualitatum indiuidualiū male inclinantiū
dicitur incontinens: ergo et ille qui non potest hu
iusmodi passiones superare propter naturā ge
neris sue egritudinem. Consequentia patet quia
actus incontinentie non est plus in potestate vni
us q̄ȝ alterius et omnis ratio que militat pro vno
militat pro alio. Secūdo. Talis cōmittit actū ma
lum et non secundū intemperantiam quia nititur
cotrātendere nec secundum bestialitatem: quia
Solutio, actus non est actus bestialitatis vt suppono er
go peccat scd̄m incontinentiā. ¶ Ad primam
potest r̄nderi dupliciter Uno mō q̄ qualitates in
diuiduales prouenientes ex complexione particu
lari non faciunt tantam vehementiā nec tantū
impetū sicut qualitates ex natura generis inexi
stentes aut propter egritudinē ideo hō affectus q̄li
cuilibet indiuidualibus est semper magis potest re
sistere impulsioni earum et eas superare et magis
est dominus sui q̄ȝ affectus qualitatibus sui gene
ris. Secūdo dico q̄ si reperiantur alique quali
tates indiuiduales tantam impulsionem facien
tes et reddentes hominē impotentē aut difficili
me potentem resistere sicut apud multos est veri
simile tunc ille scd̄m rei veritatē [si contratende
re nitatur] non est dicendus incontinens quia
vincitur in eo in quo non plurimi sic se habentes
resisterent. Nam iste si vinceret faceret actum he
roice virtutis non ex natura actus sed ex circum
stancie persone operantis: posset enim ibi esse tanta
et tam vehemens impulsio q̄ ille actus continen
di esset sibi tam difficilis q̄ȝ difficilis est viro per
fecto actus martirij q̄ si contratendere nitatur et
tamen vincatur actus quidem erit malus et cul
pabilis sed tamen erit talis de quo sibi facil
le venia donetur: quia tamen ista qualitas in
diuidualis nō est ita nota sicut qualitas generis
et quod iste facit īpulsione male qualitatis multi
putant eū facere sola peruersione volūtatis ideo
operatio sua appellatur incontinentia licet secū
Ad scd̄am, dum veritatē non sit incōtinentia quod semper
intelligo de incontinentie gradu. ¶ Ad secundā
concedo primā partem antecedentis et secundā
et terciā et nego consequentiam quia talis actus
est tam paruum imputabilis facienti vt non sit in
aliquo gradu vitij reponendus. In istis enī gra
dibus nō reponūtur actus nisi culpabiles et multū
imputabiles et taliter q̄ apud hoīes magis cen
seantur digni pena graui et emēdatione culpe q̄ȝ
cōdonatione et venia sicut cōtingit in actibus vel
omissionibus oppositis heroicis operationibus.
Nam si qui propter metum grauissimorū suppli
ciorum fugit ne per hec cogatur ad negandam
fidem veniam dandam homines censent quam
uis tamen in casu actus ille sit culpabilis et im
putabilis. Cuius exemplum potest esse de bea
to Regulo qui cum vidisset supplicia Dionysij
fugere cepit ne similiter afficeretur. Et si dicas q̄ se

cundū hoc sequeretur q̄ in predicto casu aliquis
adulterans non peccaret mortaliter quia nō age
ret incontinenter et non faceret nisi peccatum ve
niale. Ad hoc respondeo negando consequentiā
quia licet non ageres incontinenter incontinen
cie gradu ageres tamen luxuriose et contra prece
ptum diuinum vnumquemq̄ potentem vel racio
ne obligans sub pena peccati mortalis. Et cum
dicis q̄ non faceres nisi peccatum veniale dico q̄
faceres peccatum mortale quia licet quantum est
ex circumstantia persone peccatum suum esset fa
ciliter cōdonabile tamen ratione precepti trans
gressio ad penam eternam obligat credo tamen
q̄ deus cum minore penitudine et contritione re
mitteret sibi peccatum illud q̄ȝ persone aliter cir Cōtra tciā
cunstantionate. ¶ Contra terciam conclusionē cōclusionē
Arguitur sic diuersitas sexuum facit diuersitatē
circa continentiam et incontinentiam quia secū
dum Aris. septimo ethicorum mulieres non dicū
tur incontinentes sed diuersitas sexuum est ex par
te corporis et nō ex parte anime ergo incontinen
tia est habitus corporis et non anime. Secundo
nichil quod sequitur corporis complexionem per
tinet ad animam sed incontinentia sequitur cor
poris complexionem. Nam secundum Aristo.
septimo ethicorum maxime acuti scilicet coleri
ci et melancolici sunt incontinentes incontinen
tia effrenata siue preuolante. Tercio victoria ma
gis pertinet ad eū qui vincit q̄ȝ ad eum qui vinci
tur sed ex hoc dicitur aliquis esse incontinens q̄
caro concupiscens aduersus spiritum superat ip
sum ergo incontinentia magis pertinet ad corpus
q̄ȝ ad animam. Quarto incontinentia dicit actū
aliquem circa delectationes corporales et non di
cit actum voluntatis puta non dicit velle sequi de
lectationes corporales quia tunc incontinēs ope
raretur ex electione quod est contra Aris. in septi
mo ethicorum vbi ostendit differentiam inter in
continentem et intemperatum ergo dicit actum
qualitatum corporalium scilicet ducere ad dele Solutio.
ctationes corporales cōtra rectā rationē. ¶ Ad
primam si accipiatur facere proprie vt significat
causam nego maiorem si accipiatur improprie
pro significare sic ego concedo. Diuersitas enim
sexuum non est causa diuersitatis circa continen
tiam et incontinentiam sed bene est signum sed
qualitates que communiter reperiuntur in his di
uersis sexibus faciūt huiusmodi diuersitatem et
ita concedo [consequenter dicendo] q̄ causa ali
qua actus incontinentie se tenet ex parte corporis sed
ipse actus nō est actus corporis sed est actus anime
et similiter habitus. Quod autem dicit Aristo
teles q̄ mulieres non sunt continentes neq̄ incō
tinentes intelligit de mulieribus regulariter et vt
in pluribus q̄ȝuis tamen possint reperiri alique
continentes et alique incōtinentes. Intelligit etiā
in operationibus ad quas inclinantur secundum
qualitates regulariter naturam femineam seqūē
tes. Cuius ratio est quia respectu talium operati
onum habent fortes et frequentes impulsiones et
sunt multum debiles in resistendo secundum il
lud prouerbiorum vltimo mulierem fortem quis
inueniet adeo q̄ in pluribus vincuntur et in pau

nō oportet q̄ ois volitio sit electio

tioribus vincunt ideo cum vincunt non est actus
continentie sed altioris virtutis puta heroice ra
tione difficultatis actus ex circunstantia persone
cum vero vincuntur tunc nō est actus incontinē
tie sed actus condonabilis et qui ꝓpter parvam
imputabilitatem nō reponitur in gradu vicij: est
tamen actus culpabilis etiam aliquādo mortali
ter omnino tamē simul in viro esset multo magis
imputabilis et ascenderet ad gradum incōtinen
Ad secūdam tie. ¶ Ad secundam dico ꝙ aliquid dicitur con
sequi aliud dupliciter. Vno mō consecutione que
est inter causam totalem et effectum ⁊ sic cōcedo
maiorem et nego minorem. complexio enim non
est causa totalis actus vel habitus qui est incontinē
tia sed cum ea concurrit voluntas. Alio mō con
secutiōe que est inter inferens et illatū et hoc du
pliciter vel hoc intelligitur de consecutione sim
pliciter necessaria et sic ego nego minorem. hec
cū ɔ̄ńa non est simpliciter necessaria. iste est cole
ricus ergo est incontinens quia vt dictum est ad
continentiam cum qualitate impellente exigitur
voluntas que ɔtranititur ⁊ tamē vincitur et quia
libera ipsa est et in potestate sua est nō vinci ideo
consequentia illa nō est necessaria vel intelligitur
de consecutione vt in pluribus et sic negatur ma
ior ⁊ etiam minor quia si ita esset vt in pluribus
ꝙ colerici vincerentur ⁊ raro vincerent tam per
doctrinam Aris. nō dicerētur incontinentes. Ex
quibus pꝫ ꝙ falsum est ꝙ incontinentia ɔ̄sequit
complexionem corporis. Ad Aristo. autem dico
ꝙ incōtinentia preuolans siue effrenata maxime
reperitur in colericis ⁊ melancolicis vt hꝫ Arist.
et ad eam inclinant qualitates corporales coleri
corum et melancolicorum etiā fortius ⁊ vehemē
tius ꝙ̄ qualitates aliarum complexionū tamē
ab hmōi qualitatibus corporis ad incontinentiā
anime nec necessario nec vt in pluribus valꝫ ɔ̄ńa
quia vt dictum est tunc nō dicerētur incontinen
tes. Ad tertiam cōcedo maiorē sed dico ꝙ victo
ria nō denominat incōtinentem sed incōtinentie
causam nō eīs incontinens est qui vincit sed qui
vincitur. et ideo licet victoria tribuatur carni et
qualitati corporali incontinentia tamen que cōsi
stit in vinci et non in vincere attribuitur spiritui
siue anime. Et ad minorem dico ꝙ hec ratio que
est tamē superare spiritū nō est ratio incōtinen
tie sed bene infert rationem incōtinentie que est
spiritum superari a carne hoc autem superari est
ipsius et nō carnis. Nō vult tamē Tho. ⁊ bene ꝙ
in incontinente caro ex necessitate superet spiritū
sed vt dicit per quandam negligentiam spiritus
nō resistentis fortiter in hoc autem ꝙ est nō resi
stere vbi ratio dictat esse resistendum esse proprie cō
sistit ratio incontinentie. Ad quartam rationem
que est difficilis dico ꝙ incōtinentia non dicit vo
litionem circa delectationes corporales propter
rationem arguēdo adductā sed dicit magis pas
sionem quandā puta vinci ⁊ superari que passio
cōsistit in omissione resistentie pro tempore pro
quo est impugnatio et recta ratio dictat esse resi
stendum et in hoc ꝙ est duci secundum impetū
passionis hoc autem duci sequitur ex ip̄a impu
gnatione passionis et non resistentia voluntatis
cū enim fortiter ipugnat passio et nō resistit volun
tas tunc ducitur ipetu passionis. Quod autē vin
ci et superari sit actus incontinentis ⁊ superare
et vincere actus continentis habet Aris. septimo
ethicorū expresse vbi ostendit quid vniquodqꝫ
horum sit. ¶ Contra quartā cōclusionem argui Cōtra quartā
tur sic circa habundantias delectationum fugi ɔclusionem
bilium tantum aliquis peccat ⁊ nō semper secun
dum gradum bestialitatis aut intemperantie er
go aliquādo secūdum gradum incōtinentie ɔ̄ńa
tenet quia nō videntur esse nisi illi tres gradus.
¶ Ad hanc rationem respondeo concedo primā Solutio
partem antecedentis ⁊ secundam et ɔ̄ńs sed dico
ꝙ incontinētia gradus dicitur primo et proprie
circa delectationes fugibiles et vituperabiles cir
ca alias autem per quandam assimulationem et
cum additione alicuius termini et hoc forte con
tingit ratione prime impositionis termini.
¶ Contra quintam conclusionem arguitur pri Cōtra quintā
mo sic nullus incōtinentiam vitare potest ergo cōclusionē
incontinentia nō est peccatū ɔ̄ńa tenet qꝛ nullus
peccat in eo qđ vitare nō potest secundum Au
gustinum libro de libero arbitrio ⁊ aūs probatur
per illud Sapientie octauo. scio ꝙ nō possum es
se cōtinens nisi deus det. Secūdo nullum est pec
catum sine vsu rationis sed in incontinente vin
citur ratio ergo incontinens nō peccat. Tertio a
liquis fit incōtinens ex vehemētia diuini amoris
secūm illud Dionysij. iiij. capi. de diuinis nobus.
Pau. per incontinētiam diuini amoris dixit vi
uo ego iam non ego. Quarto quia incontinentia
vel est peccatum omissionis vel cōmissionis non
omissionis quia est contra preceptum negatiuum
non commissionis quia sic incōtinens ex electōe
voluntatis peccaret qđ est cōtra Aris. ¶ Ad pri Solutiōes.
mam nego antecedens et ad probationem nego
consequentiam quia licet homo nō possit nō ad
iutus vitare incontinentiam potest tamen eā cū
auxilio diuino vitare quia illa possumus que ad
iuti a deo possumus et maxime auxilio quod nō
deest petentibus ⁊ requirentibꝰ Ad secundā di
stinguo maiorē vel ꝙ nō sit peccatū sine vsu rati
onis. i. nisi cum peccans potest ꝓ tunc vti ratione
et eam sequi. ⁊ sic cōcedo vel ꝙ nō sit peccatū nisi
cū peccās rationē sequit ⁊ sic ego nego īmo ideo
peccat quia a ratione deuiat. Et ad minorē dico
ꝙ in icontinēte ratio vincit nō quia ꝓ tunc nō po
test vti ratione neqꝫ quia pro tunc de facto nō vta
tur recte iudicando de agibili et fugibili sed quia
pro tunc voluntas nō sequit iuditium rationis sꝫ
permittit se duci contra illud iudicium. Et vt di
cit Thomas non vincitur iudiciū rationis ex ne
cessitate sed ex negligentia quadam hominis nō
firmiter resistentis. Ad tertiam nego antecedēs
accepto nomine incontinentie pro incontinentia
gradu. Dionisius autem nō accipit incōtinentiā
pro incontinentia gradu sed transumptiue ꝓ om
ni operatione que ex vehementia affectionis siue
bone siue male procedit ita enim in Paulo vin
cebat diuinus amor vt iam viueret non ipse sed i
eo christus. Ad quartam dico ꝙ aliqua inconti
nentia est peccatū omissionis aliqua est peccatū
cōmissionis quia aliqua est transgressio precepti

affirmatiui aliqua est, transgressio precepti negatiui q̄zuis tamen preceptum affirmatiuuz transgredi possit per actum positiuū vt preceptū amoris per odiuz et preceptum latrie per ydolatriaz. Et ad improbationem secunde partis negat cōsequentia itam ꝙ quis fornicet est peccatum cōmissionis ad fornicationis autem actum non habet volūtas in incontinēte actum positiuū volendi sed nō resistit impetui passionis ⁊ sine electione voluntatis. Et ita impetus passionis mouere potest organa corporea sine imperio voluntatis hoc. s. tantū posito ꝙ voluntas nō resistat positiuo actu ipsi passioni impellenti mouētur ipsa mēbra a passione a concupiscentia sua peccans ducitur.

Cōtra sextā ꝯclusionez. ¶ Contra sextā conclusionez arguit sic incōtinēs agit magis ꝯtra ꝯscientiā q̄z itēperatus. ergo incōtinens magis peccat cōsequentia tenet per illud luce duodecimo Seruꝰ sciens volūtatez dn̄i sui et nō faciens plagis vapulabit multis. Et antecedens ꝓbatur quia incōtinens habet rationē dictantem sibi non esse sequendum quod sequitur. Secundo peccatum incontinētie est insanabiliꝰ peccato temperantie ergo est deterius Consequētia est nota et añs probatur quia peccatum alicuius sanatur per ammonitionem et correctionem sed hec ammonitio nihil videt conferre incontinenti qui scit se male agere ⁊ nichilominus male agit igitur. Tertio q̄zto aliquis ex maiori libidine peccat tanto grauius peccat sed incontinens peccat ex maiori libidine q̄z intemperatus quia incontinens habet vehementes concupiscentias quas non habet intemperatus igitur incontinēs magis peccat q̄z intemperatus. Quarto vbi est minus de rōne ibi minus est de peccato. ⁊ inde est ꝙ vbi non est ratio ibi non est peccatū sed in intēperato est minus de ratiōe q̄z in incontinēte quia in incontinēte victa est ratio tantum in intemperato aūt corrupta. Quinto qui malum agit dissuasus est deterior eo qui malum agit suasus sed incontinens malum agit dissuasus quia ratio obmurmurat ⁊ ad oppositum deprecatur: intēperatus vero maluz agit suasus quia ratio ī eo ⁊ passio concordant. Sexto mala que non latent sunt peiora q̄z ea que latent sed incontinentia est maliū magis apertum et nō latens q̄z intemperantia quia incontinens post actuz reuertitur ad rationez et cognoscit peccatum suum ⁊ penitet intemperatus autez nō ergo. Et maior ꝓbatur q̄z bona que patent et non latent presentia sunt meliora q̄z que latēt ergo ⁊ mala q̄ non latēt presentia sunt deteriora malis que latēt. Consequentia ista tenet ꝑ locum a cōtrarijs ⁊ añs est. Aris. primo rethorice Tū secūdo quia intemperatus minus verecundatur peccare palam q̄z incontinens ergo peccatum eius minus latet consequentia tenet. Septimo deterius est cōsiliari ⁊ a recta ratione discedere q̄z agere incōsiliatus et preueniēdo cōsilium per hoc eñ medium videtur Aris. ꝓbare ꝙ incontinens debilis est deterior preuolante sed incontinens cōsiliatur primo ⁊ postea a recta ratiōe et cōsilio discedit intemperatus autē agit inconsiliatus ergo incontinēs est deterior intemperato.

Solutiōēs. ¶ Ad primū concedo añs ⁊ nego consequētiaz nam contingit aliquā ꝙ peccatū quod non est contra conscientiaz sit grauius et hoc dupliciter. Uno mō q̄n peccans negligit vel cōtēpnit inquirere q̄d faciendū sit aut sequendū ne in agendo ⁊ peccando habeat conscientiaz remurmurantem verbi gratia sunt duo qui sunt aliquid acturi vnꝰ inquirit diligēter quid agere debeat ⁊ cognita veritate nichilominus passio vincit rationē. Aliꝰ vero eligit quid faciat ⁊ ne habeat remurmurantez conscientiaz nō vult inquirere quid sit vel nō sit faciendum. Contingit preterea secundo modo hoc idem quando error qui habetur non solum habetur per negligentiaz inquisitionis sed per diutarnam consuetudinem peccandi que rationez circa principia agibilium corrupit quod ꝯtingit in intēperatis ⁊ de istis certū est ꝙ hoc mō agere nō contra conscientiam est grauius. Si tamen sint duo peccantes faciendo aliquid de quo ꝓbabile dubium est an sit faciendum vel nō ⁊ vnꝰ eorum diligentissimam inquisitionem veritatis faciat ita vt cognoscat quid agendū sit et nichilominus passione victus contra iudiciū rationis agat aliꝰ diligentiam adhibeat sed non tantā non affectet tamen ignorantiā ⁊ faciat operationē similē alteri tūc primus grauius peccat q̄z secundus q̄zuis tamen secundꝰ omittat in aliquo in quo nō omisit primꝰ. Ad secundā nego antecedēs. Et ad ꝓbationē dico ꝙ ā̄monicio multo plus confert incōtinenti q̄z intemperato. eñ quia incōtinens est magis capax eius cū non habeat rationē corruptaz circa principia agibiliū sicut intemperatus. Tuz secundo q̄z q̄zuis intēperato ostenderetur ꝑ ammonitionē quid agendū sit tamen difficiliꝰ obediret rationi q̄z incōtinens quia incontinēs nō habet nisi passionē impellentē in intēperato autē habitus voluntatis concordat cū inclinatione passionis que inclinatio habitus cū magna difficultate tollit. Et propter istas causas incontinens est sanabilior quia ad sanandū ipsū sufficit firmare voluntatē eius cōtra impetū passionis ad sanandū vero intemperatū oportet sanare rationē voluntatē ⁊ reprimere passionē sit qua insit. Et cū dicit ꝙ incontinens scit se male agere cōcedo ad bonū sensum dico tamen ꝙ multa pertinentia ad repressionē passionis ⁊ cōfirmationē voluntatis per bonam ā̄monicionem possunt sibi actualiter fieri nota que cum peccabat non cognoscebat actualiter et q̄zuis ea cognouisset tamen aliam efficaciam habebunt vel repetita vel ab alio dicta vel alio modo menti impressa q̄z habebant cum talia ex seipso considerabat.

¶ Ad tertiaz distinguo maiorem et minorem vel sic intelligitur de libidine voluntatis et sic conceditur maior et negatur minor vel sic intelligitur de libidine concupiscentie appetitus sensitiui et sic negatur maior et conceditur minor ꝑticulariter intellecta hoc est contingit aliquando ꝙ in intemperato aut non est concupiscentia aut est minor q̄z ī incontinente Incōtinens enim non peccat nisi a forti cōcupiscentia intemperatus autem quia habet habitū inclinantem ad sequendū illas delectationes corporales ad quas cōcupiscentia inclinat incōtinentē ideo contingit aliquando ꝙ per inclinationē habitus Duplex libido.

existentis in voluntate precedit concupiscentia aliquando autem concupiscentia paruam et remissam impulsionem faciente propter habitum voluntatis intemperatus prauas delectationes sequitur et hoc modo intelligendum est illud Aristotelis in .vij. ethico. Omnino autem utique videbitur deterior esse si quis nō concupiscēs vel quiete id est remisse concupiscens operatur quid turpe qd dicit nō quia intemperatus omnis remisse concupiscat. sed quia propter habitum maluz voluntatis ad remississimuz motū concupiscentie turpiter operatur.

Dupl'r intelligit q̄ in aliquo sit minus de rōne

¶ Ad quartaz dico q̄ in aliquo esse minus de rōne potest contingere dupliciter. Unomodo propter ignorantiā precedentez inclinationē in uoluntatem et sic [ut dicit Thomas] questione cente. quinquagesima sexta ar. tercio. res. ad primam q̄zto est maior ignorantia tanto peccatum magis diminuitur et aliquando totaliter excusat. qd intelligo ubi non sumus causa talis ignorantie. Secundo modo ꝓpter ignorantiam sequentem inclinationem appetitus et ab ea causatam et talis ignorantia q̄zto est maior tanto peccatum est grauius et hoc secundo modo in intemperato est minus de ratione et plus de ignorantia: plus quidem quantū ad durationez. Primo quia in intemperato durat semꝑ et ideo Ari. intemperantiam dicit morbuz continuū. in incōtinente autem durat tantum passione durante. Secundo quantū ad ea circa que erratur quia intemperatus errat circa principia agibilium incōtinens autem nō. quomodo autem in incōtinente sit ignorantia videbitur postea. Ad quintam

Duplex suasio.

distinguo maiorem ¶ Duplex est enī suasio una est probabilis et de illa concessa maiore negatur minor qz loquendo de tali suasione intēperatus non peccat suasus. Alia est suasio improbabilis que recipitur tamen ab aliquo non ex natura vel apparentia rei que suadetur sed ex corruptione principij iudicatiui scz rationis et talis corruptio aliquando est a natura aut ab egritudine aliquādo vero est ex corruptione appetitus qualiter cōtingit in intemperato et hocmodo intelligendo negatur maior immo multo deterior est ille qui agit malum suasus q̄z qui agit malum dissuasus.

Aliqd malū dr latēs dupliciter.

sicut ptz ex responsione ad primam. Ad sextam dico q̄ aliquod malum dicitur latens vel non latens dupliciter. Unomō apud operantem. Aliomodo apud alios bonos et sapientes. Secundo modo conceditur maior et negatur minor immo hocmodo mala intemperati sunt apertiora et minus latentia quia minus verecundaꝫ. primomodo dico q̄ aliquod malum dicitur esse latens vel non latens dupliciter. Unomodo ex natura et cōditione ipsius operationis ita q̄ illud latens dicatur de quo probabile dubium est an sit malum et illud non latens de quo constat et certum est ipm esse maluz et hocmodo concessa maiore negatur minor. Aliomodo ex circunstātia operantis ita q̄ unum malum dicatur latens operanti qz propter corruptionē principij iudicatiui in ipso operante ipse nescit se male agere. aliud autem dicatur nō latens operanti quia nō est in operāte corruptum principium iudicatiuum et in isto sensu

negatur maior et conceditur minor et maxime quando corruptio ꝓuenit ex corruptione appetitus sicut dictum est. ex istis satis patez quomō soluēri possit ad probationes arguendo adductas.

Dr quis agere incōsiliat' tripl'r

¶ Ad septimam dico q̄ aliquis dicitur agere inconsiliatus tripliciter. unomodo quia propter vehementiam passionis aut velocitatem insequēdo motum passionis prouenientiū ex naturali dispositione rei non expectatur sed preuenitur deliberatio rationis et hoc modo concedo maiorem et nego minorem. Secundomodo quia talis qui agit non est potens consiliari propter corruptionem alicuius requisiti ad bene consiliandum ex natura aut egritudine aut assuefactione prouenientem et hocmodo concedo maiorem et nego minorem intelligendo per assuefactionem illud qd supradictum est. Tertiomodo quia talis qui agit non est potens recte consiliari autem quia de facto non recte consiliatur propter corruptionē rationis ex corruptione voluntatis prouenientem et hocmodo nego maiorem et concedo minorem. talis enim habitū illum per quem sic inconsiliatus agit acquisiuit postq̄z frequenter a ratione recta discessit.

Cōtra septimā ꝯclonez

¶ Contra septimam conclusionē arguit sic incontinentia preuolans magis assimulatur intemperantie qz incontinentia debilium ergo est deterior. Antecedens patet quia preuolans agit inconsiliatus sicut intemperatus. Secundo in preuolante et debili est unum malū commune scilicet non sequi rationem et debilis habz unum bonum quo caret preuolans quia scilicez rationez expectat q̄z non expectat preuolans ergo preuolans est deterior debili.

Solutio

¶ Ad primam concedo q̄ in aliquo preuolatio est similior intemperantie q̄z debilitas et nego consequentiam et ratio huius patet ex responsione ad septimam rationem contra precedentem conclusionez per q̄z ostenditur quomodo intemperatus et preuolans aliter et aliter agunt inconsiliati. Ad secundam concedo antecedens pro utraq̧ parte et nego cōsequentiam quia in debili est unū malū quod nō est in preuolāte scz discedere a recta ratione. aut aliter et in idē reddit. negaꝫ cōsequētia qz non se qui rectā rationē est deteri' in debili in quo sit discedēdo a recta ratiōe q̄z in preuolāte in quo sit ꝑueniendo rectam rationem.

Cōtra octauā ꝯclonez

¶ Contra octauā cōclusionem arguitur sic difficilius est resistere concupiscentijs q̄z ire secundum illud Aris. in secundo difficilius est concupiscentie pugnare q̄z ire ergo incontinentia ire est deterior q̄z concupiscentie. Consequentia tenet quia q̄zto difficilius est passioni resistere tanto minus turpe est sequi impetuz eius. Secundo incontinentia ire est cum maiori usu rationis ergo est turpior antecedēs est Aris. et patet consequentia quia quando passio extinguit rationem vt in amentia vel alia infirmitate peccatū excusatur. Tertio concupiscentia est passio naturalior q̄z ira ergo incontinentia concupiscentie est excusabilior et minus turpis q̄z ire. Consequentia tenet quia quanto passio est naturalior tanto peccatuz est minus quia naturalis inclinatio videtur aliqualiter excusare et diminuere peccatum et antecedens probatur quia obiectum eō

cupiscentie puta cibi et potus sunt naturaliora q̄z vindicte. Tum secūdo quia tristicia que opponitur delectationi est innaturalior q̄z mansuetudo que opponitur ire ergo et concupiscentia est naturalior q̄z ira. ꝯña tenet quia illud est naturalius cuius oppositū est innaturalius. Tū tertio quia concupiscentia est nobis magis cōnatrita ex puero vt habetur secundo ethicorū: ergo ipsa est naturalior. Quarto illud peccatum est turpius q̄ sit manifestius cū per hoc accipiat rationē scandali sed incōtinentia ire manifestius peccat q̄z cōcupiscentie vt habet Aristo. in septimo igitur. Quinto incontinentia ire impellit ad homicidia et ad alia nocumenta proximi: ergo est iniustior q̄z incontinentia ꝯcupiscentie que ad talia nō impellit et per consequens est turpior. Sexto incontinentem ire omnes formidant et fugiunt tanq̄z periculosum: nō autem incontinentem concupi-

Solutiões. scētie: ergo incontinētia ire est deterior q̄z cōcupiscentie. ¶ Ad primam distinguo añs vel ratione frequentis impugnationis doli et fraudis in impugnando assuefactionis et pigricie voluntatis et sic concedo vel ratione impetus et violentie et sic ego nego in hac solutione pro parte conuenit Tho. ibi dicens dicendū q̄ difficilius est assidue pugnare contra delectationē q̄z contra irā quia concupiscentia est magis continētia sed ad horam difficilius est resistere ire propter eius impetum. Ad secundam distinguo antecedens vel q̄ sit cum maiori vsu rationis id est q̄ iratus sit magis compos mentis et magis videre possit q̄d agendum sit vel fugiendū q̄z concupiscens et sic nego q̄ ꝯcupiscens icōtinēs plene dicat de agibili et fugibili de quo nō plene dicat iratus vel q̄ sit cum maiori vsu. id est q̄ conformitatem ad aliquam rationem rectam habet iratus q̄z non habet concupiscens et sic concedo. Et quia primum ponit turpitudinē in actu illius qui se difformat ideo ꝛc. Ad terciam concedo antecedens et nego consequentiam licet enim concupiscentia sit naturalior q̄z ira tamen superabundantie delectationum concupiscibilium penes quas attenditur incontinentia concupiscentie non sunt ita naturales sicut ira. multi enim putant q̄ Ari. in septimo vbi tractat istam conclusionem dixerit q̄ ira est naturalior q̄z concupiscentia quod falsum est quia cum difficultate absolueretur a contradictione: sed dicit q̄ ira est naturalior q̄z superabundantie delectationum. Ira autem fugit naturalius et difficilius concupiscentijs hijs que super-

Aliquid dr naturalius tripl'r. abundantie et non necessarijs. ¶ Aliter potest dici q̄ aliquid dicitur naturalius quia magis et regularius a natura generātis transfunditur in genitum. Aliomodo quia ad ipsum magis assuescimus primo modo ira est naturalior secūdo modo concupiscentia. Tertio mō quia obiectum illius magis exigitur ad sustentationē nature q̄z obiectū illius et hoc etiā modo concupiscentia est naturalior sed quia incontinentia non consistit precise in vsu talis obiecti sed in superfluo et superabūdante vsu. ideo ratione huius non tantum diminuitur de imputabilitate concupiscentie incontinentis quantum diminuitur irato propter vehe-

mentiam et naturalitatem sibi conuenientem. ¶ Ad quartam dico q̄ aliquid dicitur occultius et manifestius dupliciter. Unomodo respectu personarum quibus peccando nocumentū tētamus inferre. Alio modo respectu personarum alienarum et impertinentiū. si intelligatur secundo modo concedo q̄ in qualibet specie peccati manifestatio auget culpam propter scandalum. Primo modo est contrarium in peccatis quibus proximo nocumentū inferim⁹ est enim turpius nocere proximo per insidias q̄z palam nā si quis propter concupiscentiā proponat rapere virginem q̄ztū potest fallaciter et insidiose hoc facit. Si vero in vindictam iniurie accepte hoc faciat alius tunc non ita insidiose sed manifestius faciet. Et hoc est voluit dicere Aris. scilicet q̄ illi qui propter concupiscentiā et irā nocumenta inferūt taliter se hñt q̄ primi insidiose nocēt secundi manifeste et palā. Ad quintam dico q̄ ad hec omnia impellit etiam incontinentia cōcupiscentie. Nam dauid vriā ꝓcurauit occidi propter concupiscentiā vxoris sue. Et tunc dico q̄ qui occidisset vriā per irā nō tantū peccasset q̄ztum peccauit Dauid occidendo eū propter cōcupiscentiā et ideo in istis cōparationib⁹ semꝑ debē arguī ceteris paribus. Cōcedo tn̄ cum Thoma et alijs q̄ ira regulariter ē nocentior sed nō turpior. Et ad hoc etiā tendit vltima ratio nō enī homines formidant et

Contra nonā cōclōnē fugiunt iratos tanq̄z turpiores sed tanq̄z nocentiores. ¶ Contra nonā cōclusionē nulla est incōtinētia naturalis igit. Añs pz quia natura inclinat ad virtutes ergo non inclinat ad vicia. Consequētia tenet q̄ ideē nō inclinat ad cōtraria. Secundo natura dirigitur ab intelligētia non errāte ergo natura non inclinat ad incōtinentiā. Consequentia tenet q̄ tunc dirigens naturā erraret. ¶ Tercio nichil quod est a natura est malū aut turpe quia scdm̄ ea q̄ insūt a natura nec laudamur nec vituperamur sed oīs incōtinentia est mala et turpis ergo nulla est incontinentia naturalis.

Solutiōes In hōie est duplex natura. Quarto incontinētia naturalis est difficilius curabilis q̄z assuefactiua et habitualis ergo ē turpior et deterior. Cōsequētia patet quia incōtinentia q̄zto est minus curabilis tanto est turpior. ¶ Ad primā nego consequētiā. Ad probationē dico q̄ vna natura inclinat ad virtutes et alia ad vicia diuersorum enim hominū diuerse sunt nature. Et quia eadē natura habet diuersas partes ideo secundum vnam partē puta rationalem inclinat ad virtutes scdm̄ aliam puta secundū appetitum sensitiuū inclinat ad vicia. Et quia in eodē varij sunt appetitus sensitiui sicut sūt varie dispositiones corporales ideo in eodē etiam secundū eandem partem pōt ratione aliquarum qualitatum corporalium inclinare ad vnam vel duas vel tres virtutes et ratione aliarum ad vicia videmus enī aliquos esse naturaliter iustos et largos et aliquos esse crudeles et prodigos immo interdū per eandem qualitatem inclinatur quis ad virtutes et ad vicia nō opposita illi virtuti. Ad scdam cōcedo añs et nego ꝯñam quia ista inclinatio ad vicia nō ꝓuenit ex errore intelligentie dirigētis naturā: sed ꝓuenit ex q̄litatibus ꝯplexionalib⁹ causa-

inclinantibus: licet enim intelligentia naturā dirigens nō erret res tamen naturales suos agere motus sinit. Ad tertiam dico q ea q̄ insunt a natura sunt duplicia. Quedā sunt emēdabilia alia nō, ut emendabilia ut claudinos: cecitas τ de talibus concedo maiorē. Emendabilia autem habent in nobis duplex tempus vnū pro quo emendationem suscipere nō possunt vt est tempus pro quo nō vtimur notabiliter rōne. aliud pro quo suscipere possunt emendationem. Nam hmōi inclinationes naturales nō necessitant voluntatē ad actus suos sed in ea semp manet libertas resistendi et 2rio modo opandi licet interdum sit difficile vir tū sapiens dn̄abitur astris. Dico ḡ q propter ea que fiunt a natura et sunt emēdabilia nō vituperamur pro tempore pro quo nō sunt a nobis emendabilia. pro tempore vero pro quo sunt emendabilia ab hijs qui curā nostri gerunt vituperamur et de hijs parentes aut alij vituperantur. pro tempore vero pro quo sunt emendabilia a nobis si nō emendantur vitupamur quia tunc aliquid incidit voluntariū et culpabile scʒ negligentia nostra in talia emēdando. Et vltra distinguo minorē qꝛ incontinentia pōt accipi dupliciter. Uno mō pro actu incōtinentie τ sic ꝯcedo minorē omnis eīn talis actus siue causet per inclinationem naturalē siue mediāte hīmali ē turpis. Alio mō pro inclinatione ipsa et tūc de habituali concedo de naturali ꝯcedo pro tēpore pro quo potuit emendationē recipere a nobis et tū nō est emendata. pro alio vero tēpore nego. Ad quartā dico q aliqua incontinentia dr̄ esse curabilis dupliciter. Uno mō p ablationē cause inclinātis et sic cōcedo añā. assuefactio eīn mala aut habitus malus pōt facilius auferri q̄ʒ naturalis ꝯplexio. Alio modo per impedimentū hmōi inclinatiōis ita q licet nō tollat̄ principiū inclinans: impeditur tū ne inclinatio contra rōnem trahat: et hoc modo nego maiorē. Inclinatio eīn naturalis et inclinatio ex assuefactione possunt impediri. vno modo per libertatē voluntatis. scḋo modo p habitum genitū in volūtate ꝯtrario mō inclinantē aut resistitiuū tali inclinationi. tū scḋo qꝛ posita inclinatiōne naturali adhuc manet voluntas integra et incorrupta per cuius libertatē vt dictū est potest sanari mala inclinatio. posito vero malo habitu iam corruptum est illud qḋ debet esse principium primum sanationis et cure ideo difficilis est cura immo difficillima ceterarum egritudinum nō enim remanet nisi ratio ad optima deprecans que cum voluntas corrupta est nō modo contempnitur verū etiam ligata captiuaqꝫ tenetur. Et ad ꝓbationē consequentie dico q assumptum illud semp intelligendum est ceteris paribus cuʒ scʒ vtraqꝫ sunt equaliter assueta vel equaliter volita et nō aliter.

¶ De abstinentia.

Consequenter agendū est de abstinentia et queritur Utrū abstinētia sit virtus spālis. Arguitur q nō, abstinentia nō est ex se laudabilis q̄ abstinentia nō est virtus. ꝯña tenet qꝛ oīs virtus est ex se laudabilis. Et antecedens ꝓbatur p illud Grego. in pastorali abstinentia nō nisi ex alijs virtutibus cōmendatur. In oppositū sūt communiter tā sacri doctores q̄ʒ phūs. ¶ Notandū q tēperātia virtus diuiditur in temperantiā gustabiliū τ tēperantiā venereorū que dicitur castitas. Temperantia gustabiliū diuidit̄ in tēperantiā regularem τ abstinentiā/τ sobrietatem. Temperantiā gustabiliū regularē appello illā q̄ qs inclinat̄ in vsū ciborū et potuū sequi regulā rōnis ita scʒ q nec deficiat aben culpabiliter nec excedat etiā culpabiliter quia tamē medietas ista latitudinē magnam habet ꝓtēsam ab extremo in quo cōsistit insensibilitas ad extremū in quo consistit intemperantia opposita in qua latitudine operatio tanto est difficilior q̄to magis accedit ad extremum oppositū ideo sub temperātia gustabilium ponuntur due virtutes Una que dicitur regularis que ꝓ medio suo habet totā latitudinē medij ita q non inclinat ad vtendū cibis et potib⁹ nisi infra latitudinē illā ita q satis est tali tēperato q nec deficiat ab illa latitudine nec excedat Alia vero est que aliquid infra latitudinē illam notabiliter ab extremo superabūdantie distans ꝓ medietate recipit et de ijs que sunt concessa secundū temperantiā gustabiliū regularē substrahit alicuius boni τ honesti finis grā et hec ī cibis dicitur abstinētia: in potibus vero sobrietas. Dixi infra latitudinem illam quia si aliud esset extra latitudinem medij tunc esset excessus aut superabundantia Dixi notabilit̄ distans qꝛ si insensibiliter vel parū distaret tunc non cōstitueret̄ alius habitus a temperantia regulari. Dixi pro medietate recipit qꝛ si non vteret̄ eo tanq̄ʒ medio sed tanquā eo quod esset aliquid medij ita scʒ q electio voluntatis non haberet illud specialiter ꝓ obiecto tunc non faceret virtutem specialē. Exemplū huius: sit latitudo gustabilis ab vna libra vsqꝫ ad duas ita q comedere minus vna libra in die sit deficere p insensibilitatē τ comedere duas sit superabundare. Tunc dico q temperātia regularis hʒ ꝓ tota latitudine sua q̄titatē vni⁹ libre ita q ille qui comedit vltra vnam librā τ non excedit duas seruat mediam temperantie regularis. Abstinētia vero substrahit notabiliter de latitudine hui⁹ medij τ hʒ pro medietate sua latitudinē ī hac latitudine cōtentā τ que est pars eius q̄ scḋm maximū sui notabilit̄ distat ab extremo supabūdātie puta hʒ ꝓ medio latitudinē vni⁹ semilibre aut vni⁹ quarte ptis libre/τ ita vbi tēperāt⁹ r̄laris vtet̄ duab⁹ libris abstinēs nō vtet̄ nisi vna libra cū media aut vna libra cū q̄rta pte vni⁹. Notandū scḋo q sicut medietas in tēperantia regulari attēdit̄ scḋʒ q̄titatē gustabilis et scḋm qualitatē τ scḋm frequētiā ita q nō solū peccat qui plus sumit q̄ʒ debʒ sed etiā qui delicatius exquirit q̄ʒ debʒ τ frequēti⁹ vtet̄ delectabili q̄ʒ debet sic etiā alie circumstantie loci/tpis/finis ardoris penes quas attendit̄ excessus τ defectus ita etiā penes hoc oīa attendit̄ abstinētia. Nam in hijs omnib⁹ reperitur quedā latitudo q̄ est medietas temperantie regularis a qua substracta aliqua parte notabili fiet medium abstinentie. Et

Duplex abstinētia.

Abstinētia gustabiliū duplex.

contingit aliqñ q abstinentia attendit̄ scd̄m quā
titatem et nō scd̄m qualitatem: aliqñ secūdū qua-
litatem et non secundum quātitatem: aliqñ scd̄m
frequentiā et nō scd̄m alias: aliquādo scd̄m tem
pus: aliquando scd̄m duas aut tres aut quattu-
or istorum. Nomē aūt abstinentie vt dicit beatus
Tho. qd̄ importat substractionem ciborū potest
accipi dupliciter. Uno mō scd̄m q absolute ꝛ pre
cise hmōi substractionem importat et qꝛ substra-
ctio aliqua est indiscreta ꝛ aliqua rōnabilis. ideo
abstinentia nō designat hoc mō actus tantū qui
sunt virtutes sed significat tam actus qui sunt vir
tutes q̄z actus qui sunt vitia quod itelligit Tho.
cum dicit q significat aliqd indifferens. Alio mō
potest accipi vt significat abstinentiā cibi ꝛ con
notat q illa sit recta ratione regulata et hoc mō
aliqñ pro habitu aliqñ pro actu accipitur ꝛ ī hac
significatione abstinentia est sp̄ēa temperantie.

Prīa ɔclo ¶ Prima cōclusio. Abstinentia/ieiunia/et sobri
etas non propter se sed propter puritatē mentis
appetenda sunt. Probatur que ad puritatē cor
dis multum vtilia sunt et preter eam nō habent
aliam magnam vtilitatem neq̄ in eis est magna
honestas operis illa seclusa propter puritatē cor
dis sunt appetenda: sed p̄dicta sunt ad puritatē
cordis multum vtilia ꝛ preter eam nō habent ma
gnam vtilitatem nec in eis est magna aliqua ho
nestas alia ab illa que est in temꝑantia regulari
ergo hec nō propter se: sed propter puritatē cor-
dis sunt appetenda. Secūdo que nō sunt ex se bo
na non sunt propter se appetenda; sed predicta
nō sunt ex se bona igit̄. Minorem probat Cassia
nus. xxi. collatione. Tum quia ista facta oportu-
no tempore bene cedunt, importuno vero male.
Tum quia nihil nisi virtus est per se bonum sed
ieiunium non est virtus. Tum tertio qꝛ qui ieiunij
austeritatem in fratris aduentu obseruare vult:
aut cum vires egent cibo ad reparationē sui aut
vt laudem humanam aucupetꝛ talis inepte ieiu-
nat nec bene agit sed male. igitur. et per hec pro
bari potest minor p̄cedentis rationis. Tertio que
cunq̄ rationabiliter tantum fiunt vel cause mor
tificande carnis vel promerende puritatis men-
tis vel voluntate satisfaciendi illa tantum gratia
puritatis appetenda sunt qꝛ mortificatio carnis
et puritatis meriti et satisfaciendi voluntas ad
puritatem mentis ordinata sunt: sed p̄dicta fiunt
tantū propter predictas causas igitur. q autem
predicta valeant ad mortificationē carnis p3 qꝛ
substrahendo cibū et potum cohibet̄ caro a desi
derijs suis et concupiscentijs quibus concupiscit
aduersus sp̄m: sed cū cohibentur hmōi desideria
carnis mortificatur caro igit̄. Pꝫ hoc idem au-
ctoritate Bernardi in quodam sermone dicentis
q sicut carnales cupiditates resecant̄ abstinētia
ita oēs anime virtutes edacitatis vitio destruunt̄
tū scd̄o per illud Gre. in morali. li. iiij. Spōo defi
cit vbi caro requiescit vt enī caro mollib⁹ sic ani-
ma duris nutrit̄ illā blanda refouent hanc aspa
exercent illa delectationib⁹ pascit̄: hec amaritu-
dinibus vegetatur ꝛ sicut carnē dura sauciant sic
mollia spiritū necant sicut illam laboriosa interi
munt sic ista delectabilia extingunt. Et lib. xxx.

quo plus caro premit̄ eo celesti spe anim⁹ securi⁹
letatur tanto enim melius mens ad superna appe
tenda cōponitur q̄to ab illicitis corp⁹ arti⁹ edo
matur. Tum tercio per illud Se. durius tractan
dum est corp⁹ ne animo male pareat. Tum q̄rto
per illud Isi. de sūmo bono. Abstinentia ꝛ viui
ficat ꝛ occidit viuificat animā ꝛ corpus occidit
q valeāt ad satisfactionē p3 quia aliqñ fiūt ex pre
cepto aliqñ imponunt̄ ꝑ peccatis a vicario xp̄i:
aliqñ voluntarie hec sibiip̄si peccator imponit.
De tercio p3 quia multi sancti viri his reb⁹ se affli
gunt vt eoꝝ de⁹ misertus puritatē mētis eos do-
net ꝛ a vitijs multis liberet in que sentiunt se pro
nos ꝛ inclinatos ꝛ ob hoc dicunt sacri doctores
q ōrō ꝛ ieiunijs sibi cōsociātur. In ista aūt cōclu
sione accipitur nomē abstinētie p̄rio mō ꝛ sobrie
tatis nomē in significatiōe cōsimili. ¶ Scd̄a cō- Scd̄a ɔclo
clusio. Abstinētia ieiuniū/ꝛ sobrietas ad acquiren
dam rerū noticiā plurimū valent. Patet exēplo
oīū phoꝝ ꝛ auctorū qui excellētes fuerūt in cogni
tione reꝝ hi enī ꝑ hec sēper ad cognitiōē reꝝ pue
nire studuerūt: igit̄. Scd̄o Opposita istoꝝ scꝫ ga
strimargia ꝛ crapula nocent cognitiōi reꝝ ꝙ hec
ꝑficisit ¶ Tercia cōclusio. Abstinētia ꝑ se virt⁹ Tertia con
in ratione sua puritatē mentis tanq̄z finē includit clusio.
pbatur nomē vniuscuiusq̄ virtutis in sua ratiōe
includit illud tanq̄z finē quo secluso non habet
bonitatē moralē: sed seclusa puritate mentis ab
abstinencia ipso non habet bonitatē moralē: igi
tur. Minor probatur qꝛ si fiat ꝑpter aliquid re-
pugnans puritati mentis vt puta ꝑpter vanā
gloriā ipsa non est bona moralit̄: si vero fiat pro-
pter aliquid nō icludēs ipsā nec formaliter nec
virtualiter vt puta propter cognitionē veritatis
tunc non habet bonitatē moralē sed potius ma-
liciam ꝑpter carentiā debiti finis q si cognitio
veritatis querat̄ ꝑpter deū iam actus ille est ꝑ
pter puritatē mentis formaliter vel virtualiter.
¶ Quarta cōclusio. Abstinētie/ieiunija/ꝛ sobrie Qrta ɔclo
tati indulgendū est cū valent ad puritatē mētis
cum aūt nocent ab eis cessandū est. Hec conclusio
est Cas. collatione p̄ria hoc expresse dicentis ꝛ ꝑ
bās. Nā si ex ieiunio tristiciā sustineat aut cōtra
fratrē indignet̄ tunc pl⁹ dispendij incurritur q̄z
fruct⁹ capiatur. Tum scd̄o qꝛ omne illud est a no
bis tanq̄z noxium euitandū ex quo potest nostre
mentis puritas ꝑturbari: ergo si ex ijs turbet̄ pu
ritas nostre mentis ista sunt tanq̄z noxia vitanda
has tamē Cassi. rationes intelligo in abstinētijs
voluntarijs quia si essent ex precepto tūc esset eis
opera danda ꝛ perpensius nobis cauendū ne in
de in perturbationem puritatis caderemus. Idē
habet Cas. in. xij. ꝛ. xiiij. collatiōibus. ¶ Quinta Quīta ɔclo
conclusio. Abstinentia inter duas nimietates me
diat quarū vnius non quodlibet est ex se vitupe-
rabile neq̄ est contra rōem ꝓhibentem sed con-
tra rōem consultricem. Primū patet quia absti
nentia mediat inter nimio abstinere et nimis co-
medere: non quidē nimis. i. plus semper q̄z regu
la temperantie exigat: sed plus q̄z ratio abstinen-
tie expostulet. Dictū est enim q abstinentia pro
medietate habet minorem latitudinem q̄z tem-
perantia regularis que mediētas notabiliter di-

stas a superabūdantia tempantie sicut declaratū
est per exemplum et ita si quis ꝓponens abstine
re egrediatur latitudinem medietatis abstinen-
tie ⁊ sistat in aliquo medio inter latitudinē absti
nentie et supabundantiā intempantie adhuc ille
remanebit infra limites temperātie regularis ne
qꝫ faciet contra rōnem prohibentē quia illud me
dium cū pertineat ad medietatem tempantie re-
gularis nō est prohibitum faciet tamē contra ra
tionez abstinentiam cōsulentē et diffinientem me
dietatem suā sub minori latitudine. Secūdo nō
quodlibet minus abstinere q̄z rō consulit est vitu
perabile sed aliquid vnius nimietatis est minus
abstinere q̄z ratio ꝯsulit vt ptz ex dictis. Nec ob-
stat huic q̄ omnis virtus mediat inter superabū
dantiā et defectum qz sicut quodlibet istorum ex
tremorum dicit̄ esse nimietas ita quodlibet dicit̄
esse defectus. nimietas enī abstinēdi est defectus
vtendi gustabilib⁹: et nimietas vtēdi est defectus
abstinendi. Si ḡ velimus aduerbia illa parū et
nimium eadē dictione limitare tunc habebimus
ibi parum et nimiū siue supabundantiam et defe
ctum. vt parū vti: nimium vti. parum abstinere:
nimium abstinere. Si autē diuersis dictionibus
diuersos actus significantibus limitare velimus
tunc inueniemus duas nimietates et duos defe-
ctus nimis abstinere: nimis vti. minus abstinere
et minus vti. Et qz idem sunt minus vti ⁊ nimis
abstinere. Et similiter idē sunt nimis vti et min⁹
abstinere. ideo licet extrema ibi varijs modis ex
plicentur nūc per duas nimietates: nūc per duos
defectus nūc per vnā nimietatem ⁊ vnū defectuz
tamē nō sunt nisi duo extrema sic diuersis modis
explicata. Istum modū loquendi. de duabus ni-
mietatibus habet Cas. ii. collatione vbi declarat
diffuse q̄ vtraqꝫ nimietas equali dispendio mo-
Sexta ꝯclō nachū afficit. ¶ Sexta cōclusio. In abstinentia
multo periculosior est nō vtēdi nimietas q̄z vten
di dissuasa nō tamē ꝓhibita superfluitas. proba-
tur nō vtendi siue abstinendi nimietas semp est
vituperabilis et mentē frequenter ꝑturbis. supflui
tas autē vtendi dissuasa et nō ꝓhibita non est vi
tuperabilis: sed cadit intra limites medietatis ad
regularem temperātiam ꝑtinentis igit̄. Dixi au-
tem dissuasa ⁊ nō prohibita vt per hoc intelligat̄
me loqui de nimietate vtendi que locata est intra
limites temperātie regularis et vt ego excludaz
eam que vel simpliciter vel pro tēpore cadit sub
prohibitiōe. Ista ꝯclusio ꝓbatur etiam diffuse a
Cass. collatione. ii. et etiā hoc idez ꝓbauimus su
pra cum de temperantia in cōmuni agebat̄. huius
sententie est Orige. sup dicens. Periculo
sa est grandis ⁊ imoderata abstinētia. et Se. ait.
Quēadmodū desiderare delicias res luxurie est
ita vsitatas et nō magno parabiles fugere demē
tie. q̄ autē hmōi abstinentie nimietas sit multuz
periculosa habet Gre. in mora. li. xx. c. Corda in
cithara si nimius tendit̄ nō sonat: si amplius rau
ce sonat: sic nimirū virtus abstinētie aut omnino
nulla est: si quis corp⁹ atterit plusq̄z valet p absti
nentiā q̄ppe sunt vitia carnis extinguēda nō ca-
ro ⁊ tanto quisqꝫ sibi debꝫ moderamē esse vt ad
culpā caro nō supbiat et tn̄ ad effectū rectitudis
in opatione non subsistat. Et ibidē. sic necesse est
vt artē quis abstinentie teneat vt nō carnem sed
carnis vitia occidas. Nam plerunqꝫ dum p⁹ iu
sto caro restringitur ab exercitatione boni ope-
ris eneruatur vt ad orationez quoqꝫ vel predica-
tionez non sufficiat dum incentiua vitiorum in se
funditus eneruare festinat. Et paulo post. Sepe
ergo dum in illo hostem insequimur ciuem quem
non pascimus cruciamus/ ⁊ sepe dum quasi cōci
ni paremus ad preliū hostē nutrimus ¶ Septi Septima ꝯclusio
ma conclusio. Abstinentia secūdo modo est virtus
Probatur omnis habit⁹ in medietate cōsistens
determinata recta ratione est virtus sed abstinen
tia est hmōi ergo abstinentia est virtus. Secun-
do ꝓbatur per illud. ii. Pe. i. Ministrate in fide
vestra virtutē/ in virtute autē scientiam/ in scien-
tia autem abstinentiā. vbi vult dicere beat⁹ Pe.
q̄ homo abstineat a cibis ꝓ vt opꝫ ꝓ congruen-
tia hoim cū quib⁹ viuit et ꝑsone sue ⁊ ꝓ valitudi
nis necessitate ¶ Octaua conclusio. Abstinētia Octaua cō
est specialis virtus. Probatur quia est distincta clusio.
ab omnibus virtutibus que sunt circa aliam ma
teriam a tangibilibus per materiā ⁊ ita specifice
quia materia distinctionē specificaꝫ arguit in ha
bitib⁹ ⁊ actibus circa hmōi materiaꝫ existentib⁹
a partibus autem tēperantie distincta est/ a casti
tate quia est circa cibos castitas autez est circa ve
nerea/ a virtutibus existentibus circa gustabilia
distincta est/ a sobrietate que est circa potus ipsa
autez est circa cibos: a tēperantia regulari distin
cta est etiā quod patet qz vbicunqꝫ est alia et alia
latitudo medietatis ibi est alia et alia virtus: sed
abstinentia habet aliam latitudinem medietatis
a latitudine temperantie regularis: quia latitu-
do abstinentie est pars latitudinis regularis tem
perantie: igitur. Secūdo aliquid quod pertinet ad
medietatē temperantie regularis est extremitas
in abstinentia respectu eiusdez persone loco et tē
pore et alijs circumstantijs paribus existentibus
igitur sunt virtutes specie distincte. ¶ Contra Cōtra pri-
primaz cōclusionē Arguit̄ sic. Ois virt⁹ ꝓpter ꝯclusionez.
se ē appetenda. sꝫ abstinētia est virtus ḡ abstinētia
propter se est appetenda. Maior ꝓbatur Tum
primo auctoritate Cassi. in eodē loco vbi ponit
predictam cōclusionem vbi expresse habet q̄ vir
tus propter se est appetenda. Secūdo. Omnis tem
perantia propter se est appetenda cuz cōtraria vi
tia sint de se turpia ⁊ inhonesta: sed omnis absti
nentia est temperantia cum abstinentia sit speci
es temperantie. igit̄. ¶ Ad primaz posset ab ali Solutiones.
quib⁹ rn̄deri cōcedendo maiorem de eo quod est
per se ⁊ primo virtus ⁊ negando de eo quod ē vir
tus per alterū. Et ad minorem dicerent q̄ absti
nentia aliquando accipitur pro actu vel habitu
interiori a quo actus exterior abstinentie denomi
natur bonus ⁊ de illo conceditur minor et conclu
sio. Alio modo pro ipso actu exteriori / ⁊ de illo
negat̄ minor talis enī actus nō est virtus sed est
actus virtuosus per denominationem extrinse-
cam. In conclusione autez accipitur abstinentia
pro actu exteriori. Hoc tamen non multum mihi
placet quia si quis nō esset aliquaz vtilitatez aut
in morib⁹ aut alio mō susceptur⁹ p abstinētiā siue

exteriorem siue interiorem nõ video q recta ra-
tio ei dicitur quod esset abstinendū: ideo aliter
dico q virtutū quedā cõsistunt principaliter in
tollerantia durorum aut laboriosorum aut peri-
culosorum ꝓpter aliq̄z maiorē vtilitatē: aut pro
pter fugaz maiorū malorum ita q q̄ talia īpen
dent hūi͂ōi dura collerāda sunt: q̄ñ aūt nō: nō sūt
tollerāda vt martiriū fortitudo & hūōi. Alie sūt
que consistunt in amore alicuius quod seclusis
hiis vtilitatib⁹ aut incōmodis extrīsecis est hone
stum. Secunde virtutes sunt propter se appetibi-
les prime autē non vt martiriū nō est appetibi-
le nisi vt defendat fides aut iusticia aut ne ydola-
tria committat aut propter aliquid tale virtu-
tes primi generis semper habent ꝓ fine aliquid ea
liter vtile consequendum aut aliquid taliter ma-
lum fugiendum propter quod volend⁹ est actus
earuz exterior. Ad secundam nego maiorem ali-
qua eñ est temperantia que nō mediat inter vi-
tia vt dictū est quia licet pro vna parte habeat in
sensibilitatē ꝓ altera tamen hz latitudinē ali-
quaz pertinentem ad temperantiam regularē.

Cōtra ter
tiā cōclusionē

¶ Contra terciā conclusionē Arguit sic ꝓ quar-
taz cōclusionē aliquādo abstinētia impedit pu-
ritatē mentis: ergo abstinentia nō includit in ra
tione sua puritatem mentis. Scdō ieiuniū nō in
cludit in ratione sua puritatē mētis vt pz in iis
qui eū ieiunabant exterminabant facies suas vt
apparerēt hoībus ieiunātes sed oē ieiuniū est ab
stinentia: ergo abstinentia non includit in ratiōe
sua puritatē mentis. ¶ Tercio quia aut hūōi puri
tas mentis quā includit abstinētia est virtus aut
vitiū aut carentia vitij. si virtus aut est ipsamet
abstinentia aut alia virtus a ben non alia vt pa-
tet inductiue nec est ipsamet abstinentia quia ni-

Solutiões

hil in sua ratione includit seipsum. ¶ Ad primā
cōcedo aīs & cōseq̄uens si abstinētia accipiat pri
mo mō: si autē accipiat scdō mō nego. Ad scdāz
cōcedo maiorem & minorē & nego cōsequentiam
quia in minore accipit abstinentia mere ꝑsonali
ter: in cōclusione aūt materialiter ꝓ termino ra-
tione predicati: & includere eñ aliquid in ratione
non cōuenit ꝓprie nisi signis. Dico preterea q si

Ieiuniū ac
cipit dupli͂r

cut nomē abstinentie pōt accipi dupliciter eo mō
q dictuz est supra ita & nomen ieiunij: pōt eñ ac-
ci ieiuniū dupliciter. Uno mō vt est act⁹ abstinē
tie primo mō accepte & sic ieiuniū nō includit in
ratione sua puritatē mentis sicut nec abstinen-
tia. Alio mō pōt accipi vt est actus abstinētie se
cūdo mō dicte & sic ieiuniū videt esse species absti
nentie scdō mō dicte & includit in ratione sua pu
ritatem mētis sicut genus suū. ¶ Ad terciā dico q
puritas mentis ꝓprie est expurgatio mētis a vi-
tiis qua scz mentē ab inascentib⁹ & excrescenti-
bus vitiis iugit expurgare nō cessam⁹: sicut agri
cola segetem ab infructuosis graminib⁹ vt dicit
Cassi. collatione prima. ex intēperātia enim ter-
ra nostra ꝓfert multa gramina nō soluz īfructuo
sa: sed etiā multū nociua quib⁹ presentib⁹ bona
seges fructū facere nō potest et nō soluz per intē-
perantiam ista producit: imo per mediocrem nu
tritionem & educationem ideo vt hec rescindan-
tur et terra nostra fiat ad hec īfructuosa & inepta
per abstinentie rigorē agricultura domanda est
et extenuanda. Cum autem dixi q abstinentia
includit puritatem mentis in rōe sua accipio ab-
stinentiam scdō modo vt scilicet est nomen virtu
tis & vt significet tantum act⁹ recta ratione regu
latos: in diffinitione eñ abstinentie hoc mō dicte
debz poni puritas mentis tanq̄ finis actuum ad
quos inclinat abstinētia habit⁹. Et preterea ipsi
actus interiores immediate eliciti ab habitu ab-
stinentie habent huiusmodi puritatē mentis ꝓ
obiecto cōmō quo circunstantia finis ipsius act⁹
exterioris est obiectum actus interioris ipse au-
tē actus exterior habet hanc puritatē mentis ꝓ

Cōtra sepē
mā ꝯclōnē.

circūstantia finis. ¶ Contra septimam cōclusio-
nem. Arguit primo sic. In virtute cōsistit regnū
dei scdm illud Apos. i. ad corin. iiij. nō est regnū
in sermone sed in virtute: sed in abstinentia non
est regnum dei secundū illud ad Ro. xiiij. non est
regnum dei esca & potus: vbi glosa dicit nec in ab
stinendo nec in manducando esse iustitiam.
Scdō moderari medicamenta nō ꝑtinz ad absti
nentium sed ad artē medicine ergo nec moderari
alimēta. Cōsequētia tenz ꝑ illud Augus. in. x. cō
fessionū ad deū loquētis. hoc me docuisti vt quem
admodū medicamēta sic alimēta sumpturus acce-
darem. ¶ Tertio. abstinētia consistit in defectu quia
consistit in substractione ciborum: ergo non in
medio: ergo non est virtus. Consequētia tenz q
omnis virtus consistit in medio. Quarto. Nul-
la virtus excludit aliam sed abstinentia excludit
patientiam ergo ipsa non est virtus. Minor ꝓba
tur per Gre. in pastorali dicentem q mentes ab-
stinentium plerumq impatientia excutit a sinu
tranquillitatis. Ibidem etiam dicit q cogitatio
nes abstinentium nonnunq̄ sapbie culpa transfi
git et ita excludit humilitatē. Quinto. Omnis
virtus denominatur ab aliquo actu: sed abstinen
tia non denominatur ab aliquo actu sed a priua

Solutiões.

tione actus igitur. ¶ Ad primam dico q secun-
dum Cassianum collatione prima. Regnum dei
est puritas mentis et contemplatio dei et quia ab
stinentia non est hūōi puritas mentis: sed ad eā
disponit et etiam ad contemplationem dei ideo
concedo q proprie loquendo abstinentia non est
regnum dei. et cum infertur: ergo non est virtus
nego consequentiā quia nō quelibet virtus est re
gnum dei sed que virtutes sint regnuz dei enume
rat Apost. cum ait. Regnū dei intra nos est & est
iusticia pax et gaudium in spiritu sancto. Ad se-
cundam ꝯcedo aīs et nego ꝯñam. Et ad ꝓbatio
nem nego ꝯñam. Uult tñ Tho. q moderatio ci-
borum scdm q̄titatem et qualitatē ciborum per
tinet ad artē medicine in comparatione ad valitu-
dinem corporis sed non scdm interiores affectio
nes in cōparatione ad bonū rationis. Dicit enim
Augu. li. de ꝯclusionibus euangelij. non interest
omnino se ad virtutem quid alimentorū vel quā
tum quis accipiat dum tamē id faciat pro ꝯgru
entia hominū cum quibus viuit et persone sue et
pro valitudinis sue necessitate sed q̄ta facilitate
et serenitate hijs cum oportet vel necesse est care-
at. Istam solutionem non improbo. Dico tamen
q vera abstinentia exigit vt habeatur conside-

ratio valitudinis corporis. Nam si nimius absti
nentie rigor egritudinē corporis notabiliter indu
ceret: nō esset abstinētia sed potius insensibilitas.
Ad tertiū nego assumptū: et dico q̄ consistit im-
mediate recta ratiōe determinata. denominatur
autem abstinentia a defectu nō quia consistit in
defectu sed quia laus eius sumitur magis tenden
do versus defectum q̄z versus superabundantiā:
qz ibi invenitur difficultas sicut fortitudo licz cō
sistat in medietate timorū et audaciarum tamen
laus eius et denominatio sumitur per accessum
ad audaciam. Ad quartam cōcedo maiorem re
gulariter. in casu tamen interdū vna virtus aliā
excludit et nego minorem et ad pbationem con-
cedo auctoritatem Grego. sed non habetur ex eo
q̄ abstinentia excludit patientiam licet habetur
q̄ interdum imperatiua excutit plerumq̄ et per-
turbat mentes abstinentiam et eas deiicit a per-
fectione abstinentie. Dico tamen q̄ aliquid dici-
tur excludere aliud dupliciter. Uno modo per se
et tanq̄z contrariū: et sic abstinentia nunq̄z exclu
dit patientiam nec humilitatem. Alio mō tanq̄z
origo vel occasio vicij oppositi tali virtuti: et sic
abstinentia excludit aliquādo patientiā et humi
litatem: qz est origo et occasio impatientie et sup
bie. sed tamē q̄ de facto generet imperatiua et su
perbia magis accidit ex vicio abstinētis q̄z ex na
tura et conditione abstinentie. Ad quintū conce
do maiorē de actu interiori aūt exteriori et nego
minorē tā; de actu interiori q̄z exteriori. Absti-
nentia enim nō solum dicit non vsum ciborū sed
etiam dicit moderatum vsum et recreationi con
formem ad puritatem mentis accōmodum.

Dupl'r vna virtus exclu dit aliam.

Cōtra octauā pclones.

Contra octauam pclusionem arguit sic. Om
nis virtus est secūdum se laudabilis sed abstinen
tia non est secundum se laudabilis secundū illud
Grego. in pastorali q̄ virtus abstinentie nō nisi
ex alijs virtutibus cōmendatur ergo abstinentia
non est virtus specialis. Scdo abstinentia perti
net ad castitatem ergo non est a castitate distin-
cta. aña probatur per Augu. de fide ad petrū di
aconum. q̄ abstinentia sanctorū est a cibo et potu
non qz aliqua creatura dei sit mala: sed pro sola
corporis castigatione: sed cōstat q̄ hoc pertinet
ad castitatem igit. Tertio In moderatione vesti
um non est specialis virtus ḡ nec in moderatione
cibi. pña tenet qz sicut homo debet esse contētus
moderato cibo ita et moderata veste secūdum il-
lud. i. ad Thi. vi. habentes alimenta et quibus
tegamur hijs cōtenti simus. Quarto. Abstinen-
tia non est distincta a temperantia regulari igit.
non est specialis virtus. Aña probatur tum pri-
mo quia si sic quelibet earum posset esse sine alia
et ita temperantia regularis sine abstinentia et ecō
tra et per pñs posset aliquis esse abstinens qui nō
esset temperatus temperantia regulari. Tum scdo
qz sicut se habet medietas ad medietatē ita et ad
virtutem virtus. sed medietas abstinentie est sub
medietate temperantie regularis ḡ et abstinētia
sub temperantia regulari. Tum tertio quia om-
ne dicens in pertinens ad abstinentiam pertinet
ad temperantiam regularē et quicūq̄ seruat me
diū ad abstinentiam ptinens seruat mediū perti
nens ad temperantiā regularem ḡ abstinentia est
temperātia regularis. Quinto. materia nō facit
differentiam specificam in virtutibus: sed absti-
nentia non differt ab alijs nisi per materiā igr.

Solutio.

Ad primam nego maiorē et dico q̄ virtutes
ordinate principaliter ad actus aliarum virtutū
aut ad expurgationem viciorū eis oppositorum
nō sunt ex se laudabiles: sed laudem et cōmenda
tionem suam ex virtutibus ad quas principaliter
ordinant suscipiūt et hoc est p prima pclusione.
Ad secundā concedo aña hoc addito q̄ nō soluz
ad castitatem sed etiā ad alias multas virtutes
assequēdas que impediuntur p hoc q̄ corpus nō
est sufficienter maceratum et castigatum. et nego
pñam qz enim abstinentia mediante actu suo ex
teriori ordinat ad actum aliarum virtutū et non
castitas. ideo abstinentia a castitate distincta est.
Ad tertiam dico q̄ circa vsum vestimentorū po
nitur specialis virtus sicut post patebit puta ali
qua species modestie. nec valet ratio Tho. dicen
tis oppositum ex eo q̄ vsus vestimentorū intro-
ductus est ab arte et vsus ciborum a natura hoc
enim nō concludit. alias circa congregationē pe
cuniarum et circa delectationes appositas non
essent ponende speciales v̄tutes neq̄ circa edifi-
cia magna neq̄ circa ludos multos quorū vsus
ab arte introductus est ponēda esset specialis vir
tus. Ad quartam nego aña. Ad primam proba
tionem concedo assumptum stricte vtendo termi
nis et pcedo q̄ potest esse aliquis abstinēs qui nō
est temperatus nec actualiter nec habitual'r tem
perantia regulari licet talis sit temperatus v̄tual'r
sit enī tota latitudo temperantie regularis siue me
dietatis sue a b c: sit latitudo abstinentie a b: tunc
dico q̄ ille actus interior vel habitus qui p obie
cto habet totā latitudinem a b c ita q̄ intendit
nec deficere ab ea nec excedere est tēperantia tem
perantia regulari et non est per hunc habiens vel
actum abstinens: ille vero qui habet latitudinē
a b p obiecto ita q̄ intendit actualiter vel habitu
aliter nec deficere nec excedere ab ea est abstinēs
et non est per eam temperatus temperantia re-
gulari nec actualiter nec habitualiter. q̄ si impe
retur actus comestionis mediāte actu primo ha-
bente scilicet pro obiecto latitudinē a b c siue co-
mestio se extendat per totam latitudinē siue per
partem eius tunc erit actus temperantie regula-
ris si vero imperetur comestio per actum secun-
dum tunc non excedet latitudinē a b quia aliás
non esset ei conformis et erit actus abstinentie.
Ex quo patet q̄ idē actus exterior potest esse suc
cessiue actus temperantie regularis et abstinen-
tie imo actus virtutis et vicij. Ad secundam pba
tionem concedo antecedens secundum particula
rem similitudinem. sicut enim medietas a b est
pars medietatis a b c ita et difficilius est modera
ri appetitum secundum hanc ptē latitudinis q̄z
secundum totam quia difficilius est sufferre pa-
tienter magnā substractionē cibi q̄z paruā. ideo
etiam difficilior est abstinētia q̄z temperantia re
gulariter et qui habet abstinentiā faciliter habe
re potest temperantiā regularē neq̄ tamen opor
tet q̄ sint virtutes eiusdē speciei. Exemplū hui9

est cōceptus specificus non seruat nisi partez eo- rum que seruatur per conceptum genericuz et ta- men conceptus specificus est specifice distinctus a conceptu generico. Ad terciam probationem nego assumptum quia dictamen primū habet to- tam latitudinem a b c pro obiecto/ dictamē vero se- cundum non habet nisi partem illius pro obiecto scilicet a b/ et cum dicitur quod quicunque seruat medi- um etc. Dico quod medium potest seruari dupliciter

Mediū virtute dupliciter seruari dicitur. Uno modo in actu interiori et tunc seruare medium est actum illum habere huiusmodi latitudinem medii pro obiecto et in hoc sensu nego antecedēs Alio modo in actu exteriori et sic ego concedo/ et dico quod licet vtriusque potest esse idez actus exterior qui cum imperatur a volitione abstinentie dicitur actus abstinentie cuz imperatur a volitione tem- perantie regulariter dicitur actus temperantie re- gulariter non oportet tū quod vtraque virtus sit eius- dez speciei Ratio ante oppositū soluta est ex dictis.

Queritur secūdo vtrū

omnis abstinentia in pane et aqua fa- cienda sit. Arguitur quod sic quia panis et aqua sufficiunt ad vitam hominis ergo in his facienda est abstinentia. In oppositum Arguitur sic quia multipliciter aliter potest fieri substractio ciborum quam solo pane et aqua vtēdo: igitur mul- tipliciter aliter potest fieri abstinentia. Notandū quod vt dictuz est abstinentia cōsistit in substractiōe ciborū non quidem nociuorum bone habitudini anime vel corporis quia etiā in hac substractiōe consistit tēperantia regularis: sed consistit in sub- stractione ciboruz non nociuorū. Ista aūt substra- ctio pōt fieri multipliciter. Uno mō quo ad quan- titatem ciborū cum scz substrahitur de quantitate alimenti. Secundo mō quo ad speciem puta cuz quis abstinet a cibis alicuius speciei a quibus ta- men non tenetur abstinere scdm regulam tēperā- tie. Tercio modo scdm qualitatem aut prepara- tionem vel cōdimentum ciborū vt cuz quis vtēs pane abstinet a tenero et non vtitur nisi duro/ aut vtens herbis abstinet a coctis et non vtitur nisi cru- dis/ aut cū quis abstinet ab elixatis aut assatis aut ab condimentis inuentis ad excitandum ap- petitum/ aut reddendum cibos delectiores et visū delectabiliorem. Quarto mō quo ad vices et nu- merū refectionum/ vt cum quis semel tantum in die vtitur cibis aut bis in tribus dieb⁹ cum autē semel in die hoc aliquando fit cum obseruatione certe et determinate hore ab ecclesia institute aut ap- probate et tunc est ieiuniū: aliquā vero sine huiuśi obseruatiōe certe hore in refectione sumēda et tūc est abstinentia veruz aūt sit ieiuniū vel nō videbi- tur postea. Ad abstinētiaz autez nō exigitur quod fiat substractio quo ad oīa sed sufficit quo ad vnū sed forte erit debilis et tenuis abstinētia. Et lō in ab- stinētia ponuntur multi grad⁹ abstinētie multū dif- ferentes scdz perfectōez. Contingit enī substrahe- re de quantitate plus et min⁹ de speciebus etiā cibo- ruz cōtingit scdz plus et min⁹ substrahere. Qui- dam enī abstinēt a carnibus tantum alii a carni- bus et ab omni quod cum carne cognationē ali- quam habet/ vt sunt oua lacticinia/ alii a carni- bus et piscibus similiter etiam est dicendū de aliis. ¶ Prima conclusio. Substractio ciborū que

Pria pclō est notabiliter in detrimentuz bone habitudinis anime non est abstinentia censenda Probatur. Abstinentia que est in detrimentum puritatis mentis non est abstinentia vt patet ex preceden- ti questione: sed substractio ciborum que est nota- biliter in detrimentum bone habitudinis anime est in detrimentum puritatis mentis igitur. Ad- uerte tamen quod aliquid dicitur esse in detrimen- tum bone habitudinis anime dupliciter Uno mo- do secundum quid et pro paruo tēpore. Alio mo- do simpliciter: scdz quid autē vt si quis propter cō- suetudinē laute et delicate vite cū sic ex eā incipit ab- stinere et etiā aliquo modo reddatur minus apt⁹ ad bona opera cum vero habitum abstinendi fre- quenter abstinēdo induxerit hec omnia detrimēta cessassent aut cum hoc accidit propter aliam cau- sam separabilem tamen ab eo et de hac dispositi- one non intelligitur conclusio hec eniz non est ra- tionabilis causa tollendi abstinentiam. Simpli- citer autem fit cum hoc detrimentum accidit ex ī- debita proportione alimenti ad corpus secundū qualitates aut nullomodo aut non nisi difficili- me a corpore auferibiles licet etiam aliomodo pro- uenire potest vt dicetur. Similiter etiam contin- git aliquādo quod qui fuerunt intemperati et post ea incipiunt abstinere vehementius vrgentur sti- mulis carnis quia vt dicit Cassian⁹ resoluuntur hu- mores concreti in medullis qui excitant libidinē in abstinente sed quia hoc malum frequenter ab- stinendo superari potest ideo propter hoc peri- culuz non est ab abstinentia cessandū sed viriliter resistendum est impugnationi et abstinentia fre- quentanda vt mali huius radix tandem auferatur

¶ Secunda conclusio abstinentia que est notabi- Scda pclō liter et simpliciter in detrimentum bone valitu- dinis corporis non est abstinentia. Probatur quia omnis talis est in detrimentum bone habitudi- nis anime quia secundum Cassianum et superi⁹ allegatum est vtraque nimietas scilicet abstinen- tie et voracitatis monachum equali dispendio af- ficit nā per excessū abstinens ad illū statū reuol- uitur in quo versatur quisque per ingluuiē deuincitur et se- cundum eū ibidē immoderata continentia per- niciosi⁹ quam satietas remissa supplantat. Aduer- te tamen quod sicut sunt aliqui quorum corpora nisi ma- cerentur semper aduersus spiritum calcitrant ita sunt aliqui qui nisi molestia egritudinis castigētur valitudo anime patitur detrimentum et quia anima prestat corpori et bona habitudo anime bone va- litudini corporis preferenda est ideo rationabile est quod tales patiātur quandoque etiam diuturnam molestiā corporis patiantur vt habitudo anime conueni- ens sit et operationibus spiritualibus accōmoda quomodo autem exponendum sit simpliciter sa- tis patz ex alia conclusione. ¶ Tertia conclusio. Tertia cōn- Abstinentie modus secundū capacitatem viriuz clusio. attendend⁹ est vt tantū cibi quisque sibi concedat nō quantum saciet sed quantū corporis sustenta- tioni sufficiat. Hanc conclusionem ponit expresse Cassianus collatione secunda quia vt dicit vtraque nimietas sustinet magnū detrimentum Nam ie-

siniorum nimietas ventrem cōstringit escarum
nimietas distendit. Nam vt mens inanitate cibi
lassata perdit orationis vigorē ita nimietate vo
racitatis oppressa emittere ad deū preces puras
Quarta cōclō non potest. ¶ Quarta conclusio q̄ztitas virium
non solum ex se sed etiam per comparationē ad
laborem qui ex negocio incumbit abstinenti pen
sanda est. Pariter nā ad maiorem laborem perfe
rendum exigitur maior virtus corporis et ad mi
norem minor sed ꝓpter abstinentiam nō est desi
tendū negotiū q̄ nec ꝑ abstinentiā debem⁹ tan
tū nos exinanire vt non sufficiamus ad laborē
Quinta cōclō q̄ habz tres partes. que exigit negotiū ad q̄d obligamur ¶ Quinta
conclusio. sicut arctiorem abstinentiam propter
satisfaciendi debitum et impugnationis stimulū
retundendum suscipimus ita et propter humani
tatem aduenientibus fratribus aut amicis impen
dendam nonnunq̄ abstinentie rigorem remitti-
mus. Prima ps probatur q̄ qui propter pecca-
ta sua multa deo debent multum cōmode ieiunā
do et abstinendo pro debitis satisfaciunt Proba
tur secundo per illud Bernardi in quodam ser-
mone Ieiunium nō solum abolitio peccatorum:
sed extirpatio viciorum non solum optinet veni-
am sz meretur gratiā. nō solū delet preterita que
commiseramus sed etiam repellit futura que cō-
mittere poteramus ex qua auctoritate Probat
etiam secunda pars. Tertio probatur eadē secun
da pars per illud Chrisostomi in quodā sermo
ne per ieiunia cessat pugna carnis aduersus ani-
mam: et anime aduersus carnem nec vltra surgit
ancilla in dominam nec serua superbit in liberā
sed vniuersa prelia ieiuniorū presentia cōquiescūt
Tertia pars probatur ꝑ Cassianū collatione se-
cunda Nam scdm cum nos ex caritate aduenien
tibus fratribus humanitatem impendere debe-
mus ergo cum [vt dicit] sit absurdum fratri imo
christo mensam offerre et non pariter cum eo ci-
bum sumere sequit̄ q̄ abstinentie rigor propter
fratres vel amicos superuenientes remittendus est
Sexta cōclō ¶ Sexta conclusio qui vitam in perpetua absti
nentia ducere desiderant corpus suū semper ra
tionabili et equali parsimonia castigare debent
probat hanc conclusionem Cassianus quia si ali
quando superabundantiam escarū sumant tūc
cum quodam pruritu egeretur et expelletur natu
re lege illud q̄d erit concretū in medullis eo q̄ na
tura non patitur in se residere superabundantiā
superflui humoris et ita ex hoc sequetur pollut
ones nocturne q̄ saltem vt rarius hec patiantur
corpus semꝑ q̄ztum possibile est equali parcimo
Septima conclusio. nia castigandum est. ¶ Septima conclusio tem
perata continentie equalitas et mensura est vt quo
tidianam panis refectionem quotidiana comite
tur esuries. Probatur primo quia hoc est proba
tum obseruatione abstinentium patrum. Secun
do quia hec animam et corpus semper in vno et
eodem statu conseruatrix permittit mentem fa
tigatione ieiunij deficere: nec saturitate grauari
[vt dicit Cassianus] quia hanc parcimoniam
semel sumentes sine frugalitate freti vt interdū
post vesperam se nec sentiant nec meminerint re
fecisse. ¶ Est tamen hec continentie equalitas

ad obseruandum impletum difficilis contra quam
errant qui mallunt ieiunia protellare biduo et id
quod hodie sumpturi erant in crastinū reseruare
dūmodo q̄n reficiuntur optata satietate potiant̄
Istas duas vltimas conclusiones non solū intel
ligo de abstinentia in hijs qui quasi perpetuam
abstinentiam ducunt: sed etiam de temperantia
regulari in alijs. ad optimam enim dispositionē
et corporis et anime multum vtile videtur vt cor
pus semper rationabili et equali parcimonia ca-
stigetur et q̄ quotidianā refectionem quotidia
na comitetur esuries ita q̄ non accedat ad secun
dam refectionem nisi interueniente fames et sic ꝑ-
ce sumat alimentum vt eo sumpto nichilominus
eadem die famem siue esuries subsequat̄ et de istis
iste conclusiones magis ad temperantiam regu
larem q̄z ad abstinentiā pertinent. Si autē que- Verus mod⁹ tēpantie.
rat aliquis quis sit verus huius temperantie mo
dus Respondet Cas. collatione secunda q̄ secun
dum patrum sententiam refectio panis est omni
bus alijs preposita cuius modus consistit in duo
bus paximacijs id est paruulis panibus vix pō-
duo libre vnius habentibus et licet ijs qui ex ocio
veniunt hec mensura magna videatur tamē qui
ex ocio abstinent et reficiunt̄ crudis intelligūt [vt
dicit Iesse] vix eā difficile in hac mensura refecti
onem sumere adeo q̄ seniores hanc parcimoniā
cum tanto labore tollerarunt / vt non sine gemitu
ac tristitia et quodā modo inuiti hunc refectiōis
modum sibi imponerent. ¶ Octaua cōclusio. Et Octaua cōclusio.
si in pane aqua ac oleribus excellentissimū gen⁹
abstinentie positū sit abstinentias tamen publi
cas regulariter ita fieri non expedit vbi per absti
nentias publicas eas intelligo que a legislatore
cōmuniter omnibus imponuntur. Prima pars
patet per ambrosium in exameron libro tercio sup
illud respicite volatilia celi quoniam neq̄ serunt
et cetera dicentem. Quoniam enim illa pascuntur
dei gratia nemo sibi debz de sua industria et virtu
te blandiri deinde docuit quia simplicem victum
et naturalem cibū olerum reliquis cibis debuit
anteferre. Hic enim sobrietatis est reliqui delicia
rum atq̄ luxurie hic communis omnibus anima
libus cibus illi paucorū Secundo per illud eius
dem ibidem exemplum frugalitatis magisteriū
parcimonie est herbe simplicis victu olerisq̄ vi-
lis aut pomi contentos esse omnes oportere quē
natura obtulit quem liberalitas dei primū dona
uit. Tertio per illud eiusdem ibidem Cibus ole-
rum salubris ipse idem vtilis cibus / qui morbos
repellit / qui rececet cupiditate nullo hominū ope
ratus labore / sed diuino effusus munere. Neq̄ ha
bet apparentiam quod dicunt aliqui q̄ Ambro-
sius loquitur de statu prime conditionis et de sta
tu terre et hominis ante diluuium ex hoc enim
Ambrosius non potest inferre q̄ non debemus
esse soliciti de prouisione crastini et q̄ debemus
esse contenti simplici cibo olerū ideo dico q̄ Am
brosius dat ibi consilium viris perfectis et ad ex
cellentissimos gradus abstinentie dispositis sed
non dat regulam quam vnusquisq̄ sequi tenea-
tur. Modum autem quo quis perfectus hunc ex
cellentis abstinentie gradum assequi possit ape-

rit epicurus est ait Sapores licet simplices equã
magnifico luxui ferre voluptatem quando quod
dolet per inediam sublatum sit. Et panis ergo et
bacius et aqua summam voluptatem afferunt
cum egens quis illa in cibum sumit. Ex quibus
verbis apparent duo. Primum est q si quis nõ
accedat ad cibum nisi prius esuriem patiatur pa
ne et aqua delectabiliter vtetur secundũ q Epi-
curus false de voluptate criminatur neq3 credit
dum eum felicitatem in voluptatibus corporali
bus posuisse ad illum sensum quem sibi auctores
communiter imponunt. et ideo de hoc frequẽter
se excusat et exponit quomodo in voluptate feli-
citatem collocet. Secunda pars cõclusionis pro
batur quia abstinẽtie publice hoc est que auctori
tate legislatoris spiritualis cõmuniter omnibus
abstinere rõnabiliter potentibus regulariter im-
ponuntur debent comparari ad cõmunem facul
tatem hominum ita q debent esse tales q eas hõ
mines vt in pluribus tollerare possint alias non
modo frustra imponerentur sed etiam eas impo-
nendo laqueus quidam aut precipitium pararee-
tur potius quã salutare remediũ. Dixi autem re-
gulariter propter eas abstinentias que aliquo ca
su raro contingente vrgente imponuntur homi-
nibus sicut interdum vt liberentur ab imminen-
te vel inundationis vel bellice vastationis: vel pe
stis: vel amicus alterius mali periculo imponi-
tur abstinentia in pane et aqua. hoc etiam est di-
ctũ propter abstinentias que alicui in satisfactio
nem pro delictis ĩ pane et aqua a xpi vicario im
ponuntur. ad tales enĩ est obligatus sed non eas
dico publicas quia nõ sunt cõmuniter omnibus
Nona pclo abstinere potentibus imposite. ¶ Nona conclu
sio non omnis abstinentia in pane et aqua faci-
enda est. probatur primo ex precedẽti pclusione
Secundo omnis ex intentione subtrahens de la
titudine mediocritatis ad temperantiam regularez
pertinentis est abstinẽs sed non omnis talis sub
trahit vsq ad panez et aquaz nec taliter substra
here tenetur igitur. Tercio abstinentia aut est vo
luntaria aut non si sic ergo in libertate abstinen
tis est tantũ vel eñ subtrahere sez vel de quãtita
te vel de specie vl' de q̃litate vel de tpe et cetera si non
est voluntaria sed imposita publice e aut priuate
tunc constat q non tenet abstinere nisi q̃ztuz im
positum est. sed non omnis abstinentia ĩponitur
in pane et aqua vt patet de ieiuniis quadragesi-
malibus igitur. Quarto si sic sequeretur q vita
religiosorũ abstinentie perpetue sacrata esset con
tinue culpabilis. patet quia nulli religioni vsus
solius panis et aque institutus est ergo si ad hoc te
nerentur omnes abstinentes sequitur q continue
Cõtra pmã cõclusionẽ. peccant ¶ Contra primã conclusionem argui-
tur sic omnis subtractio ciborũ que est ad morti
ficationem corporis vtilis est abstinentia sed oẽs
subtractio ciborũ est ad mortificationem corpo
ris vtilis ergo omnis talis est abstinentia. Secũ
do meritum boni operis et premium sibi debituz
est maius bonum q̃z sit vita corporalis ergo pro
pter periculum vite corporalis aut bone habitu
dinis non est deserendum abstinentie bonum.
Solutio. ¶ Ad primaz dico q duplex est mortificatio cor

poris vna materialis qua corp' realiter viribus duplex mor
suis debilitatur et de tali nego maiorem et conce tificatio cor
do minorem. ¶ Alia est spiritualis qua scilicet poris
corpus debilitatur quo ad vitam concupiscentie
et incipit non obluctari seu non resistere spiritui
et hanc mortificationem sequitur etiam viuifica-
tio spiritualis q̃ corpus viuere incipit vita spiri-
tua cui prius obluctabatur et renitebat et de ista
concedo maiorem et nego minorẽ. Ad secundaz
concedo consequens et nego consequentiaz quia
abstinẽtia que fuit bona et meritoria sublato pe-
riculo vite aut bone habitudinis eo posito desinit
esse bona et meritoria et ideo deseritur abstinentia
posito huiusmodi periculo non quia propter mi
nus bonum deseratur maius sed quia illud quod
futurum erat bonũ sublato periculo minoris bo
ni eo posito non est futuruz bonũ. ¶ Cõtra sextaz Cõtra sextã
conclusionem arguitur sic quia per quintam cõ cõclusionez
clusionem abstinentie rigor remittendus est pro-
pter humanitatem impendendam fratribus aut
amicis aduenientibus ergo corpus non semper
est castigandũ equali parcimonia. Secundo ho-
mo nõ est semper equaliter dispositus ad sumen
dum cibum vel ad abstinenduz ergo non semper
equali parcimonia castigandum est corpus ante
cedens patet tum propter egritudines incidentes
tum propter dispositionem temporis. Tertio vt
habet tertia conclusio abstinentie modus secun-
dum capacitatem virium attendendus est sed vi
res hominis non semper sunt equales in diuersis
temporibus ergo nec vtendum est semper equali
parcimonia. ¶ Ad primaz concedo antecedens Solutiões
et nego consequentiaz dicit enim Cas. et consulit
et presertim cenobitis et his de quibus loquitur
q de alimento suo puta de paximatiis duobus
vnum hora nona comedant et alium reseruent in
noctem: et si venerit super hospes comedet eos si
non venerit etiam comedet illum et ita per hunc
modum equalem parcimoniam seruabit et nihil
ominus humanitatem superuenientibus fratri-
bus impendet. Et si dicas q per hunc modũ nõ
remittitur abstinentie rigor. Respondeo negan-
do consequentiam quia maior est abstinentia co-
medere duos panes in die in eadem hora q̃z co-
medere in diuersis horis et ita per hoc q come-
dit diuersis horis propter humanitatem impen-
dendam hospiti remittit rigorẽ abstinentie. Ad
secundaz concedo antecedens et nego consequen
tiam dico tamen q ratione egritudinis potest es-
se tanta indispositio q variatio facienda esset q
quod esset rationabile tempore sanitatis esset ir-
rationabile tẽpore egritudinis dico tamẽ q si ra
tione complexionis aut aliomodo varietas tem
poris induceret notabiliter sensibilem varietatẽ
in viribus q hec equalitas esset equalitas propor
tionis et non q̃titatis et secundum varietatẽ tem
porum esset facienda varietas in subtractione ci
borum et hoc dico quia varietas temporuz in a li
quibus maiorem varietatem virium inducit q̃z in
aliis. ¶ Contra septimam conclusionẽ arguitur Cõtra septi
sic sicut ad abstinentiam exigitur determinatio mã pclõnez
alimenti secundum quantitatem ita et determi-
natio temporis ad sumendũ refectionẽ sed tõtĩus

gie frequenter q̃ illa hora nundũ interuenit esuries aut ergo sumetur refectio ⁊ tunc non quotidianam refectionem quotidiana cõcomitans est esuries aut non sumetur et tunc nõ obseruabitur determinatio temporis pro refectione sumenda. Ad hanc rõnem secundũ Cassianum respondeo q̃ sumetur refectio hora illa determinata et quãuis nõ insit esuries. nã vt dicit sicut timendũ est ne appetitu corporee voluptatis sic in dissolutionem dilabamur vt ante prestitutuz tempus cibo indigere vel modũ excedere presumamus ita refectio esce et somphi hora legitima etiam si tunc fastidiamus cibũ ingerẽda est quod probat quia moderata continentia perniciosius supplãtat q̃z famelicatis remissi et hoc intelligo ita faciendũ hijs quibus opera ardua incũbunt ⁊ statim post cibum sumptum non sunt ita dispositi ad agendum sicut ante. in alijs autem videret melius esse q̃ expectaretur esuries moderata sicut Epicurus ⁊ Dyogenes obseruasse videntur vt in pluribus tamen vtrumq̃ obseruari potest. ¶ Contra primam partem octaue conclusionis arguit sic [Cõtra octauã p̃clõnez] sine quacunq̃ preparatione artificiosa cibi sufficiunt ad vitam hominis ergo excellentior abstinẽtia est in herbis et fructibus ⁊ in aqua q̃z in pane et in aqua. añs probatur per illud q̃ habetur Genesis p̃io. Vidit deus cuncta q̃ fecerat ⁊ erant valde bona. Contra secundam partem arguitur sic. panis et aqua sufficiunt ad vitam hominis ergo in hijs publica et cõmunis abstinentia facienda est. añs probatur. tum primo quia videmus multos ex hijs solis vixisse. tum secundo q̃z nutrimentum sufficit restaurans deperditum ad q̃d sufficit panis et vehiculum differens alimentum ad q̃d sufficit aqua. ¶ Ad primam nego añs ad [Solutiões.] hũc sensuz q̃ sufficiant ꝑ etate ista sic sez q̃ nõ eã sequat homo ex hijs solis nutrit⁹ detrimentũ notabiliter sensibile. Et ad probationẽ dico q̃ vidit de⁹ cũcta que fecerat ⁊ erant valde bona bonitate nature secundũ speciez suã sed nõ erant valde bona sic in natura sua manentia bonitate cibi et alimenti. Ad sc̃daz si añs intelligat vt̃r vniuersaliter vel simplicit̃ vel vt in plurib⁹ nego: nõ eñi ad vitã hoĩz vt in plurib⁹ sufficerẽt panis ⁊ aqua qui imo si hijs solis nutrirent maior pars hoĩz detrimẽtuz notabiliter sẽsibile cõsequeret. Et ad ꝓbationez cõcedo añs ⁊ nego ꝯñaz q̃z tales fuerũt pauci numero qui ratione cõplexionis aut adiutorij alicui⁹ specialis hũc viuendi modũ ferre potuerũt. Ad secundã ꝓbationez nego assũptũ non eñi sufficit indifferẽter quodlibet restaurãs sed opz q̃ sit cõsonũ ⁊ cõforme cõplexiõi per illã eñi rõez ꝓbaret q̃ ex quocũq̃ sicco et humido mixtis posset homo sufficienter nutriri. Aliter tñ r̃ndeo et magis ad intentionẽ ꝯclusionis nego cõsequãtiam q̃z q̃uis ita eẽt q̃ p̃dicta sufficerent tamẽ in imponenda abstinentia publica sepe ⁊ regulariter obseruanda nõ solum inspiciendũ est quid sufficit ad vitã hominis sz etiã id ad quod hoĩes induci verisimiliter possunt ⁊ quia non est verisimile q̃ homines ꝓ maiori parte hanc abstinentiaz susciperent ꝓpter molestiaz in pferendo eaz ideo nõ est taliter regulariter imponenda. Ratio ante oppositum soluta est ex dictis.

Queritur tertio vtruz

rigor abstinẽtie ita sit aliquando obseruandus vt deseri pro extrema necessitate nõ debeat. Arguitur q̃ sic Machabei abstinebant a carnibus suillis nec huiusmodi abstinentiam etiam pro morte deseruerunt et in hoc laudantur igitur. In oppositum arguitur quia si sic in casu quis esset suispsius homicida. ¶ Notandum q̃ aliquis dat operã alicui ex multiplici principio. [Aliqs dat opez alicui ex multipli ci p̃ncipio,] Vnomõ ex lege diuina ad hoc ipsum obligante. Secundomodo ex lege humana positiua. Tertio ex priuato proposito. Lex autez positiua est duplex quedam est ecclesie. Alia est alicuius particularis congregationis quam sponte ingrediuntur. De abstinẽtia quã ex lege diuina facimus nichil dicaz ad presens nisi q̃ztum ea que de alijs dicturi sumus requirent ne autẽ generalis sermo nos ab explicatione lucida propositi ĩpediat specificabimus aliquam certam abstinentiam puta ab esu carnium quam annexam habet ordo carthusiensium. ¶ Sit igitur Prima conclusio nõ [P̃ma ꝯclo] potest rationabiliter ab ecclesia seu vniuersali seu prouinciali lex aliqua de non esu perpetuo carnium institui regulariter. Probatur lex illa nõ potest rationabiliter institui que contra salutem hominum laqueos damnationis inicit. et per quaz multo plures perirent q̃z salutem consequerent / sed huiusmodi lex si esset vniuersaliter in ecclesia aut particulariter in prouincia vel etiam in diocesi instituta iniceret laqueos dãnationis. Et plures per eam perirent trãsgrediẽdo q̃z salutem assequuntur obediendo / et ergo ista lex non potest rationabiliter institui. minor patet q̃z multo plures inuenirentur transgressores q̃z obseruatores. et de obseruantibus multo plures obseruare cuz tristitia et molestia et murmuratione q̃z libere et sponte: quia illa astringeret omnes indifferenter cuiuscunq̃ conditionis aut complexionis essent et hoc siue spontaneos siue inuitos quod nõ videtur rationabile presertim cum talis abstinentia multo videret grauior q̃z quecunq̃ abstinẽtia legis veteris in qua abstinebatur a carnibus suillis quod tamen non esset rationabile cũ lex euangelica dicatur lex libertatis respectu legis veteris cuius onus in comparatione ad euangelicaz semper graue et molestũ reputatũ est. Sc̃do omne illud quod communiter imponit omnibus debet esse facile neq̃ debet excedere cõmunem facultatem hominum sed perpetua abstinentia a carnibus est opus difficilimum et communem hominuz facultatem excedens cum non nisi a paucissimis obseruari possit igitur. ¶ Secunda conclusio [Sc̃da ꝯclo] potest i aliqua religione particulari lex huiusmodi rationabiliter institui. Probatur omnis lex que alicui pauci multitudini eam voluntarie suscipienti vtilis est ad puritatem mentis / potest rationabiliter in aliqua religione institui sed huiusmodi lex de abstinentia perpetua ab esu carniuz põt alicui multitudini eaz spõte suscipiẽti vtilis esse ad puritatem mentis igitur. Maior videtur nota ex hijs que dicta sunt in precedenti conclusio-

ne quia scilicet huiusmodi abstinētie et vigilie nō
sunt bone ex se sed in q̃ztum ordinantur et valent
ad puritatem mentis. minor patet nam in multis
hoc sponte suscipientibus per hanc abstinentiam
redditur caro spūi obedientior īpetratur gratia
et grauium peccatorum debita exsoluuntur: hoc
etiā pbari potest per abstinentiam nam multi reli
giosi sub obseruatione huius abstinentie vixerunt
qui gradus excellentes religiose et sancte vite cō-
tigerunt quod non esset si hec lex iniq̃ esset et ir-
rationabilis. Secundo omnis lex in bonum finem
ordinabilis potest in aliqua cōmunitate institui
nisi ostendat manifesta ratione q̃ sit iniusta aut
irrationabilis aut impossibilis aut nimium diffi-
cilis sed hec non possunt ostendi de ista lege respe
ctu alicuius particularis communitatis eam non
nisi voluntarie et modo debito suscipientis ergo
huiusmodi lex potest rationabiliter vt dictum est
Tertia pclo institui. ¶ Tertia cōclusio huiusmodi lex nō po
test rationabiliter institui nisi in religione in qua
professionem legitima antecedit pbatio. Proba
tur nullus ad act⁹ heroicos et facultatē cōmunē
humane nature excedētes astringend⁹ est nisi pri
us certitudinaliter certitudine morali cognoscat
se cum auxilio diuino quod imittere solet deus fa
cientib⁹ q̃ in se est sufficientē et potentē ad huiōi
act⁹ cōtinuandos sed hoc nō pōt certitudinaliter
cognoscere nisi per pbationē et experimentum de
hac re per tempus legitimum et sufficiens sumēdo
igitur et ideo in talibus religionibus cōmuniter ī
stitutus est annus professionis vt religionē illā in
gredi volens probet se ipsum si ad onera religio
Qrta pclo nis ferenda sufficiat. ¶ Quarta conclusio omnis
talis lex humana si non expresse excludat casum
necessitatis cum eius seclusione intelligenda est.
Quinta pclo ¶ Quinta conclusio omnis talis lex iniusta est
si casum extreme necessitatis includat ita scilicet
q̃ astringat religiosos ad obseruantiam sui eti-
am vbi quis incideret in extremam necessitatem
a qua naturaliter non posset liberari nisi contra
regulam agendo. Iste due conclusiones proban
tur. Nulla lex humana posset rationabiliter pu-
nire aliquem eo q̃ vtitur carnibus pena mortis
ergo nulla lex pure humana potest aliquem ra-
tionabiliter obligare ad non esum carnium eti-
am tempore necessitatis extreme ita q̃ propter
mortem non deserat legem illam consequentia
ista videtur manifesta quia nulla lex videtur obli
gare sub conditione illius mali ad cuius penam
non potest rationabiliter legislator obligare trās
gressorem et antecedens patet quia omnis trans
gressio rationabiliter punibilis pena mortis vel
est de se exercibilis malicia vel vehementer per-
turbatiua pacis et transquillitatis totius com-
munitatis sed esus carnium non est de se exercibi
lis malicia nec est perturbatiuus transquillitatis
totius cōmunitatis quia p nūc supponit q̃ nullū
scādalū notabiliter pturbās ceteros inde oriatur
Secūdo nō esus carniū nō est bon⁹ nisi quia valet
ad puritatē mētis vt vult Cas. de ieiunio et vigi-
lijs et alijs substinētijs et similiter esus carniū nō ē
de se malū sed tantū est malum in q̃ztum impe-
dit puritatem mentis sed per esum carnium in ex-
trema necessitate et ad mortem vitandam que vñ
supponit aliter vitari non potest nullomodo im
pedit puritas mentis neq̃ iuuat per non esū igit
maior est Cas. et ab eo probata multipliciter et fre
quenter repetita et minor probat quia si non esus
carnium valeret ad puritatem mentis in casu pre
dicto tunc vel hoc esset quia retruderet per non
esum stimulus carnis sed hoc non quia vt videt
in huiusmodi extrema necessitate satis retrusus
est aut propter eleuationem mentis in deum sed
hoc non quia cū illa necessitas sit depressiua men
tis illud quod natum est ponere hominem extra
huiusmodi necessitatem est potius eleuatiuū mē-
tis et ita esus carnium tempore talis necessitatis
magis iuuaret puritatem mentis q̃z non esus aut
ad satisfaciendum pro peccatis et hoc non quia
propter nullum debitum peccatorum videtur pec
cator obligabilis ab homine ad aliquā penā que
habeat conditionem libere mortis annexā. Ter-
tio priuatio vite est multo maius malum q̃z esus
carnium et conseruatio vite est multo magis bo-
num q̃z non esus carnium ergo secundum dicta-
men recte rationis non est dimittenda vita ne co-
medantur carnes sed potius edende sunt carnes
ne periclitet vita consequentia ista tenet ex Aris.
tertio ethicorum vbi dicit in generali q̃ cum pro
paruo malo fugiendo sustinemus maius malum
hoc non est laudabile sed quia dubium est de ali-
quibus malis quod eorum sit peius et de aliqui-
bus bonis quod eorum sit melius ideo subiungit
q̃ non est facile diffinire quid pro quo sit suscipi-
endum. Cum autem constat de his que veniunt in
comparationem quod sit deterius vel melius tūc
in illis non est dubitandū quid pro quo sit susci
piendum. Et si dicas q̃ esus carnium non est se-
cundum se magnum malum sed est magnum ma-
lum in eo qui est astrictus lege non edere carnes
hoc bene placet michi et ideo seclusa extrema ne
cessitate peccaret astrictus huiusmodi lege eden-
do carnes. Sed dico q̃ vbi lex est mere humana
q̃ conseruatio legis non est preponenda vite ex se
neq̃ transgressio legis est magis vitanda q̃z pri-
uatio vite: nisi ratione act⁹ excellenter boni qui p̄-
cipitur vel excellenter mali qui prohibetur per
legem sed actus edendi carnes qui per huiusmo-
di legem prohibetur nō est ita excellenter malus
vt pro eo vitando deseranda sit vita ergo neq̃ ra-
tione act⁹ neq̃ ratione transgressionis legis pos-
set quis rationabiliter preponere priuationem vite
esui carnium. Cōfirmat quia vel de quolibet nō
malo indifferenter potest fieri huiusmodi lex sub
conditione extreme necessitatis aut non: si non er
go nec de non esu carnium. nam si de non esu car
nium potest fieri plus q̃z de alijs non malis seque
retur q̃ hoc esset propter aliquam rationem boni
quam habet et alia non habent aut ergo illa ra-
tio boni esset absoluta et hoc non vt allegatum est
ex Cassiano aut esset relata ad aliud quia scilicet
est bonum ad aliud et tunc pro tempore pro quo
non habet huiusmodi bonitatem non est seruan-
dum cū priuatione vite sed tēpore huius extreme
necessitatis non habet huiusmodi bonitatem igi
tur neq̃ potest dici q̃ pōt fieri huiusmodi lex de

quolibet non malo quia tunc posset fieri lex de non levanda festuca aut de non salutando alienigenam aut de non egrediendo domum vel locum aliquem etiam pro morte vitanda ita quod aliquis tali lege obligatus si videret domum incensam undique teneretur non ingredi eadem enim est ratio de non egrediendo locum aliquem sicut de non esu carnium. Quarto quicquid secundum veram caritatem licet facere pro salute corporali vite sue nisi sit aliquid speciale propter quod illud sit licitum de uno et non de alio sed si sint duo puta pater et filius in duabus domibus vicinis reclusi ea lege ut nunquam egrediantur cum additione conditionis extreme necessitatis/ et domus patris dormientis incendatur hoc vidente solo filio et nullum pro tunc habere possit qui patri arsuro succurrat/ constat quod filius iudicatur impius et peccasse in patrem graviter nec lex aliqua pure humana nec votum nec promissio ulla potest eum obligare contra succursum quem exhibere tenetur patri in hac extrema necessitate posito ergo multo magis tenetur sibi per egressum vel fugam succurrere si cella sua similiter arderet. Quinto nulla lex pure humana absolvere potest hominem a lege divina sed ex lege divina tenetur se et extrinsece esurientem pascere quia tenetur nec se nec alium occidere quod faceret si per defectum pascendi ipse vel alius cum sciret necessitatem et pascere posset moreretur ergo quecunque lex humana fiat ipsa non excludit hanc legem divinam/ et si fiat cum expressa et virtuali exclusione ipsa est iniqua et irrationalis/ maior patet quia nullius inferioris preceptum preiudicare potest precepto superioris est autem legislator legis divine simpliciter superior ad legislatorem legis humane. Sexto omnis lex humana que militat contra caritatem est irrationalis sed huiusmodi lex si includat casum extreme necessitatis aut non exponatur cum seclusione eius militat contra caritatem legitur: minor patet quia operans secundum eam non tantum se diligit quantum se diligere tenetur. Tum secundo quia plus appreciatur humanum legislatorem prohibentem esum carnium tempore necessitatis quam deum prohibentem et sui et aliorum homicidium. Septimo quicquid lege humana licita precipitur vel prohibetur illud fieri vel non fieri potest licite et rationabiliter non posita illa lege sed non astrictus tali lege positus in extrema necessitate quam non potest effugere nisi per esum carnium tenetur de necessitate salutis comedere carnes ergo nulla lex et nullum votum obligans eum ad non esum carnium sub conditione extreme necessitatis est rationabilis maior videtur universaliter vera et in nullo pati instantiam omnem enim observantiam quam ego rationabiliter possum facere mediante obligatione humana possum facere sine onere tali obligationis non videtur enim quod obligatio faciat de illicito licitum. Secundo eadem ratione sequeretur quod aliquis posset se obligare ad tolerantiam ieiuniorum et verberum et aliarum penarum communem facultatem humanam excedentium etiam sub conditione extreme necessitatis que omnia videntur non solum irrationalia sed etiam crudelia. ¶ Sexta conclusio est et si possit aliquis se ex privato voto vel iuramento ad non esum perpetuum carnium obligare non tamen hoc facere potest cum inclusione sed cum exclusione extreme necessitatis. Prima patet quia non habet aliqua ratio propter quam propositum illud non sit rationale. Secunda pars patet per omnes rationes que ad precedentem conclusionem adducte sunt. Huius sententie est expresse Cas. collatione xvii. que intitulatur de nichil diffiniendo. Ex cuius dictis ista ratio primo formatur de non esu carnium nichil est immobiliter statuendum sive diffiniendum sed quicunque vovet iurat promittit aut legem subdit de non esu perpetuo carnium cum inclusione extreme necessitatis ille immobiliter diffinit et statuit de non esu carnium ergo talia male statuit et diffinit minor est certa quia qui promittit se servaturum aliquem legem etiam pro morte corporali non esse dimissurum ille circa illam abstinentiam immobiliter diffinit. Maior vero probatur auctoritate Cas. xvii. col. ubi post multa declarat quod licet in principalibus mandatis sine quibus nostra salus non potest omnino subsistere statuendum sit et diffiniendum secundum illud: Iuravi et statui custodire iudicia iustitie tue: tamen in exercitiis corporalibus nichil est immobiliter diffiniendum. Et ex istis infert quod licet pro custodia caritatis pro castimonie puritate/ pro fide/ pro sobrietate ac iustitia statuendum sit et iurandum tamen super rigore intermissio ieiunii/ vini/ vel olei/ abstinentia progressu celle cohibetur delectionis assiduitate nichil est immobiliter statuendum. Rationem horum assignat quia a primis etiam paululum recessisse damnabile est et mortiferum. Alia vero sine iactura nostre professionis exerceri possunt et etiam irreprehensibiliter pretermitti et hiis pretermissis possumus ad utiliora transire. Apparet enim manifeste quod Cassianus in hac determinatione diffinit questionem supra motam. Secunda ratio ex dictis eius sumpta est. In omni iuramento voto vel promisso quo quis se astringit ad aliquid faciendum debet intelligi ista conditio nisi maius bonum illud omittere compellat: hoc autem intelligo de hiis que non cadunt sub principalibus mandatis. tenere enim pacta que cum aliis fecimus ad iustitiam pertinet hoc ergo intelligo de corporalibus exercitiis sicut dictum est ergo in nullo tali excludenda est conditio maioris boni: sed interdum immo frequentissime contingit quod conservatio vite est multo maius et excellentius bonum quam permanere in proposito et promissione nostra igitur non debet in promissione quam de talibus exercitiis corporalibus facimus includi casus extreme necessitatis sed potius semper debet excludi. Maior probatur per Cas. eadem collatione dicentem quod si nos aliquo sacramento ad aliquid astrinxerimus comparandum est illud ad rem illam ad quam transire dubitamus et utriusque pensanda causa et ad eam sine cunctatione et mora transeundum que supervenientes saniore consilio iustior fuerit iudicata. Exemplum huius potest esse. Proposuit aliquis nunquam egredi cellam suam videt patrem vel fratrem in necessitate extrema positum et indubie periturum nisi cellam egrediatur et ei succurrat tunc secundum

Cas. si iste dubitat an debeat deserere ꝓpositum et potius succurrere debet cōparare nō egressuz suum ad subuentionem patris vel matris et videre quod istorum est iustius et melius ⁊ nō obstante proposito vel sacramento iā facto ad id transire quod fuerit visum melius frōm rectam rōnem: ita in proposito ꝓponit quis nunq̄z comedere carnes videt nichilominus se in extrema necessitate positum ita q̄ pōt comedendo carnes et nō aliomodo hanc necessitatē extremā vitare tunc ille debet comparare nō esum carniū ad conseruationē vite et si recta rō decreuerit esse melius cōseruare vitam q̄z nō edere carnes debet dimittere primū et transire ad scđm: quia sic ita faciendū est et nō obstante quolibz ꝓposito vel sacramento ad id q̄d recta ratio iudicat melius transire tunc in sacramento suo nunq̄z debet includi cōditio melioris boni iterā q̄ sic intelligat. ego semꝑ ieiunabo etiā nō obstante q̄ deserendo ieiuniū ego possim transire ad melius et excellentius bonū. Exemplū huius ꝓponit aliquis sub voto vel iuramento q̄ ieiunabit singulis diebus nō officio et certis abstinentijs se macerabit nō obstante quacunq̧ necessitate vel periculo interueniente eget fides necessario doctoribus qui eā et publicent et defendant nec sunt alij qui sufficienter docere ⁊ instruere possint homines in fide. iste nichilominus ieiunijs et abstinentijs suis ita debilitatꝰ q̄ nullo mō sufficit ad laborem docendi. hic dico q̄ iste nō obstante quocunq̧ iuramento vel ꝓmisso sub quacunq̧ cōditione debet dimittere ieiunia et abstinentias et transire ad docendū fidem. Et si inclusisset in iuramento suo conditionē extreme necessitatis aut male ꝓmisit aut debet intelligere eā sub ista conditione nisi pro tūc recta ratio dictet melius esse se liberare a periculo talis extreme necessitatis q̄z in eo ꝓposito permanere. ❡ Septima conclusio.

Septima conclusio.

Et qui lege pure humana vel aliquo ꝓmissionis sacramento se astrinxit ad abstinentiam aliquā perpetuo seruandā puta ad nō esum carniū cum inclusione extreme necessitatis ita scz q̄ nec cam desereret eciaz ꝓ morte vitando melius est extrema necessitate interueniente deserere ꝓmissum q̄z seruare si deserendo promissum verisimiliter scit se ab hac extrema necessitate liberanduz esse. Probatur quia vel illa ꝓmissio est rationalis vel non si nō: ergo melius est eam deserere q̄z seruare. si sic. ergo intelligitur sub hac conditione nisi seruando promissum et subeando periculum extreme necessitatis ego contrauenīam legi diuine aut nisi pro tempore talis extreme necessitatis recta ratio dictet conseruationem vite esse bonuz excellentius q̄z sit conseruatio promissionis vel legis humane sed constat q̄ si recta ratio dictet q̄ per esum carnium aut dimissionez abstinentie potest extreme illius necessitatis periculum effugere dicat q̄ conseruatio vite est excellentius bonum q̄z non edere carnes cum conseruata vita possit multis et magis operibus meritorijs vacare quibus carebit ea ablata igitꝰ. Secundo melius est subire dispendium nō implere promissionē q̄z in detrimentum spirituale profectus incidere: sed talis non conseruando vitam vt dictum est aut in alio casu non deserendo ieiunia subis grauissima detrimenta spiritualis profectus quia non vacat populo docendo qui tunc vt dictum est eget doctrina et frustratur multis et magnis operibus meritorijs igitur melius est non implere promissum et seruare vitam q̄z implere et eam negligere. Maior probatur auctoritate Cassi. eadem collatione. xvij. qui probat q̄ quotiensciunq̧ de duobus sit consultatio illud est appetendum quod leuioribus subiacet detrimentis. Tum secundo quia iste causa ꝓmissio que ad salubriorem transit partem [vt vult idē Cassianus] laudabiliter mutatur nec sic preuaricatio quando vitiosa promissio corrigitur sed sic temeritatis emendatio.

❡ Ex his omnibus sequitur conclusio responsiua ad questionem. Non est rigor abstinentie ex humana lege aut proposito susceptus ita obseruandus vt pro extrema necessitate deseri non debeat cum probabiliter existimatur q̄ deserendo huiusmodi rigorem a periculo illius extreme necessitatis liberabimur quod ideo dixi quia si hoc non esset verisimile: neq̧ constaret q̄ talis subisset huiusmodi extremam necessitatem propter rigorem abstinentie et q̄ deserendo eam verisimile esset q̄ liberaretur nō crederem huiusmodi rigorem esse faciliter deserendum. ❡ Contra primam conclusionē arguitur rationibus ad scđam conclusionē adductis. Arguitur tertio q̄z lex de castitate nō est minus difficilis q̄z lex de abstinētia ab esu carniū et cū illa est inducta vltra in religione xp̄iana et lex de perpetua continentia q̄ mere hūana est in tota multitudine eorꝫ qui diaconatū susceperint ⁊ hoc sine anno ꝓbationis igitꝰ ⁊ alia lex induci potest in tota vna ꝓuincia vel diocesi. Quarto arguitꝰ quia Ligurgus induxit apud lacedemonios leges multo grauiores fecit enim apud eos omnia cōmunia ⁊ imperauit vt omnibꝰ nunciarent vt non vterentur nisi nūmo ferreo vt publice epularentꝰ que lex apud eos quingentis annis durauit. Quinto arguitꝰ de mach[a]bꝫ qui vniuersali nec instituit abstinentiā a vino ⁊ a carnibus porcinis. ❡ Ad istas rationes r̄ndeo q̄ cōcludūt ꝓ secūda cōclusione ⁊ nō ꝓ p̄ma. Et iō ad primā dico q̄ in casu prime cōclusionis nō imponitur alicui pauce sed multuz magne multitudini nec imponitur multitudini eā sponte suscipiēti sz vel ignorāti vel remurmuranti nec est vtilis ei ad purificationem mētis q̄ȝ eā actas ille sic abstinentia cōem facultatē hoīm excedēs fuisset sine cōparatiōe multo maior numerꝰ transgressorū q̄z obedientiū legi. Ad scđaz dico q̄ ostēditꝰ ꝓbabiliter q̄ illa lex ē tante mature dini nimiuz difficilis arctis cōditionibus dietis quia si imponeretꝰ vni cōi ꝓuincie vel diocesi nō susciperetꝰ sponte ⁊ voluntarie neq̧ promisso anno ꝓbationis sicut fieri aliquas religiōes in quas pauci spōte ac libere ꝓfitentur. Ad tertiaȝ dico q̄ lex de castitate respectu totꝰ cōmunicatis est multo rationabilior q̄z de nō esu carniū ꝓpter multas vtilitates q̄ ex ea sequuntur ⁊ grauissima detrimenta q̄ oriuntꝰ ex opposito eiꝰ neq̧ est tam difficilis quia cū ea stat lex matrimonij per quam impulsui nature succurri pōt: de lege aūt ꝓpetue cōtinētie eorū qui in maioribꝰ ordinibꝰ constitutꝰ

Cōclo rñsiua.

Cōtra p̄mā cōclusionē.

a incto Solutiōes.

[illegible]

sunt. dico q̄ ordo ille nō suscipit nisi sponte τ voluntarie ideo si cui videt nimis difficile cōtinere ille nō suscipiat ordinē neq̄ exigitur annus ꝓbationis q̄r cū talis qui ordines maiores suscipit nō sit vxoratus īpetretur ad continentiā et supponitur q̄ seruauit eam nō solū per annū sed paruitaz nō sic aūt ē de nō esu carniū et aliis opib⁹ sup errogationis. Ad quartā dico q̄ leges illas non induxit Ligurgus sup lacedemonios nisi ex consensu eorum ad quas eos grauissimis iuramētis astrinxit τ postq̄z suscepte fuerūt eos ad obseruātiam earum penitꝰ et mulctis diligentissime coegit τ hoc forte exigebat populi illius dura ceruix et ad libidinem τ ad omnē concupiscentiā promptis mirabilisq̄ glorie cupiditas per quā eos ad has duras leges illexit sed hec in religione xpiana que lex est amoris et libertatis que non exigit opus coactū sed spontaneum minime cōgruerēt. Ad quintaz dico q̄ lex illa Machometi videtur irrōnabilis et nō ꝓpter vtilitatem populi sed vt cōmuniter d̄r ad infirmitatez eius cōtegendā inducta ex cuius susceptione gens sua seuitiem τ seruam et lege libertatis ac amoris indignam restatur. ¶ Contra scđam conclusionem argui potest rationibus ad primā inductis sed ex his satis p̄z quid ad eas sit r̄ndendū. ¶ Contra quartā et q̄ntam ꝯclusiones arguit̄ primo sic q̄r si sic sequeret̄ q̄ esset dabilis casus in q̄ frater cartusiensis etiā professus obligaret̄ vesci carnibus τ alius sibi ministrare teneret̄. sed ꝯñs videt̄ fl̄m et p̄z ꝯñia in casu necessitatis extreme et falsitas ꝯñtis ꝓbatur: q̄r nullus dabilis est casus in q̄ certum sit q̄ si comedat carnes euadet. Scđo nullus ꝓpter esum carniū pōt deduci in extremā illā necessitatem a qua sit liberandꝰ nisi ꝑ esuz carniū igit̄. añs p̄z q̄r per vitella ouorum s̄m peritos medicos pōt fieri sufficiēs restauratio humidi radicabilis. Tertio q̄r vel vir cartusiensis in q̄lz necessitate extrema p̄t vti carnibus vel nō τ nō scđm q̄r nō videt̄ maior ratio vna vice q̄z alia. nec primū q̄r frequēter cōtingit q̄ per esum carniū non posset subleuari ab illa extrema necessitate imo nec illā per esum carnium incurrit. Quarto arḡ exemplo machabeoꝝ qui prius elegerūt mortē horrendā ꝓpeti q̄z carnibus vti suillinis: simil'r legit̄ de multis q̄ se peremerunt ad exemplū Virtutis aut ad vitandā vel iniuriā aut ꝓ castitate seruanda aut in victionem inimicorū vesanion. Quinto arḡ p̄ceptuz est non mechari sed ꝓpter nullā necessitatē q̄ztuncūq̄ extremā l'z hoc preceptū p̄terire ꝙ etiaz neq̄ ꝓpter necessitatē extremā licz p̄terire legē de nō esu carnium. Sexto. oīa vota τ omnes humane constitutiones fundant̄ in lege diuina pura in illis. redde altissimo vota tua et qui vos audit me audit. Septimo scđm Phi. in antiq̄s patribus nō soluz carnes sed etiā cor(n)ū aliquid comedisse luxuria erat ꝙ neq̄ ꝓpter extremā necessitatē isti qui ꝑpetuam abstinentiā ab hijs vouerūt carnibus vesci debent. Octauo arḡ exemplo btē paule que in vltima egritudine qua obijt induci nō potuit vt vino modice vesceret̄. Nono arḡ auctoritate Ber. ome. xxx. sup canti. cōtra discretores ciboꝝ loquentis

Cōtra q̄rtā et q̄n ꝯclusionez.

Solutiōes. ¶ Ad primam p̄cedo ꝯñs eius improbationem r̄ndeo dicendo q̄ triplex est certitudo. s. mathe/naturalis/τ moralis ¶ Dico q̄ licet nō sit certū certitudine summa τ naturali pōt t̄n esse certū certitudine morali. dico scđo q̄ ad hoc q̄ teneat̄ ita facere nō exigit̄ certitudo sed sufficit verisimilitudo ꝓbabilis ex auctoritate eoꝝ que estimāt̄ in tali re periti accepta. Ad scđm nego añs τ ad ꝓbationē añtis quicquid sit de assumpto ꝯñs t̄n nō valet q̄r possibile est q̄ eger ex cōditione sua omnimode fastidias vitella ouorū aut q̄ nō reperiantur aut forte egritudo est talis ꝯtra quā a tota ꝓprietate operant̄ certa genera carniū. Cum scđo q̄r pōt incidere in illā necessitatez a causa extrinseca aut gesti enihil aliud in esum ministrat̄ vt si essent in deserto vel carcē in quo nihil aliud habere(n)t aut iuberet̄ edere carnes sub pena mortis et ita multi casus huiꝰ extreme necessitatis p̄nt incidere. Ad tertiā dico q̄ nō in qualibz sed in ea t̄m in quā incidit ꝑ non esum carniū τ verisimile est q̄ per esum carnium liberari pōt ea nō alio mō sibi possibili et cognito τ ita p̄z q̄ est maior rō de vna necessitate q̄z de alia. Ad quartā dico q̄ machabei nō ex lege humana t̄m sed ex lege diuina ad nō esum carniū suillinarū erāt obligati nec licebat eis etiaz pro necessitate extrema legē illam transgredi et maxime cum iubebant̄ t̄m hoc facē vt dei omnipotentia derogaret̄ legi. De aliis dico q̄ nullis licz se perimere ꝓ quocunq̄ ope neq̄ etiā pro castitate seruāda nisi id ex spāli reuelatione vel q̄ est vite ac mortis princeps haberetur. Ad quintaz dico quod preceptuz de non mechādo est diuinū τ non hūanū nec licet etiā ꝓ morte vitanda preterire. ¶ Ad sextā dico q̄ aliquid dicitur fūdari in lege diuina dupl'r vno mō totaliter quādo sez ex hijs que precepta sunt in lege diuina vel prohibita inferri ꝑ bonaz cōsequentiaz illud esse preceptuz vel prohibitum τ hoc est duplex/quia quoddā est qđ est cognitū esse tale τ de illo cōcedo q̄ obligat sicut lex diuina. aliđ est qđ non est cognitū esse tale τ in tali ignorantia aliquando excusat aliq̄z vero non scđm q̄ est vincibilis vel inuincibilis et hoc vel simpl'r vel apud hunc. Alia sūt que fundantur in lege diuina non totaliter sed mediante actu humano obligatorio licet eīn sit scriptum redde altissimo vota tua ad nullūz tamē votuz sum obligatus nisi mediante actu quo voueo licet etiaz scriptuz sit qui vos audit me audit τ iterū quod dicūt facite ad nihil tamen sum obligatus nisi interueniat humana preceptio. dixi aūt obligatorio q̄r licet ad hoc q̄ ego sim obligatus ad restituenduz alienū requiratur actus meꝰ quo ego alienū retineo quia tamē iste actꝰ nō est obligatiuꝰ sicut actꝰ vouendi τ actꝰ condendi legē ideo ista restitutio alieni censet̄ nō humana sed pure diuina. Dico ergo de istis q̄ licet orianī ex lege diuina mō dicto non t̄n tantam vim obligatoriaz habēt sicut lex diuina τ nō potest nos extrema necessitas excusare ab obligatione legis humane imo cogere ne secunduz eam agimus quod tamen non potest de lege diuina nisi vbi inuenitur concessum licet enim lex baillit in lege regis fundata sit/ tamen constat q̄ lex regis est iuris strictioris q̄z baillitur.

Triplex certitudo

Aliquid fūdari in lege diuīa dupl'r intelligitur

Ad septimu3 dico q antiqui illi patres abstinentiam heroicã sequebantur τ ob hoc coctis vel nolebant et existimabãt id esse luxuriã .i. intemperantiam q erat recessus ab illo medio q̃d sibi prefixerat. dico tamẽ q antiqui illi patres vbi extrema necessitas coegisset nõ solum coctis sed etiã carnibus vsi fuissent. Ad octauu3 dico q beata Paula nõ credebat verisimiliter q per vsum vini ab illa necessitate liberari potuisset neq3 forte in illã egritudinem ex defectu vini inciderat. Ad nonu3 dico q beatum Ber. loquitur ɔtra indiscretos discretores ciborũ et nõ solum indiscretos sed etiam voluptuosos q fingebant causas falsas aducerũt cibos parum delicatos: credo tamen q ipse beatus Ber. vbi fratres passus fuisset ea3 necessitatem extremam quã diximus nõ solu3 consuluisset sed etia3 ministrasset cibos delicatiores et ita ipse loquitur de sanis non de hijs qui sunt extrema necessitate affecti. Ratio ante oppositum soluta est.

Queritur. vtru3 rigor

abstinentie sit ita obseruandus vt si per eam vita breuietur deseri non debeat. Arguitur q sic ieiuniu ecclesie nõ obligant egrotos q̃ nec abstinentie religionũ aut personarum priuatarum. In oppositũ videtur esse obseruatio cõmunis religionũ que nõ temperant abstinentie rigorem ex eo q vita religiosorũ p hmõi abstinentias breuiatur. ¶ Notandũ q abbreuiatio vite inducit in aliquo per abstinentias dupliciter.

Abbreuiatio vite ldu citũ p abstinentiã dupli.

Uno mõ insensibiliter ita se3 q nõ est breuiter hmõi rigide abstinentie inducta in corpore abstinentis aliqua mala dispositio notabiliter sensibilis. Aliomodo sensibiliter vt cũ in mense vel in medio alio inducta est aliq̃ grauis indispositio que sensibile augmentũ suscipit ex cõtinuatione abstinentie. Isto secundo mõ cõtingit dupliciter. Uno mõ eñ contra hmõi indispõnem nõ est remediu3 nisi per relaxationẽ abstinentie ita q nec ex ɔsuetudine abstinẽdi tollitur neq3 p auxiliũ aliud q̃d sit in ptãte eius qui abstinet. Aliomõ eñ pãe tolli hmõi indispõ per pdictas causas aut aliqua3 aliã consimilẽ. ¶ Tunc sit pma ɔclusio. nõ ẽ abstinentie rigor deserendus seũ per eã vita abbreuiatur nõ notabiliter tñ nec sensibilr. pbatur cõclusio licet eñ familie sustentãde vacare opibus laboriosis ex quibus sciu constat vitã abbreuiari solere tẽporibus etiã periculosis vt in magna estu vel gelu vt agricole terrã colere. opilioni gregẽ pascere. colligere segetem: falcare fenum τ maria se discriminibus obijcere: inire miliciam tollerare eiusq3 graues labores et pericula merces p mare et per terrã transuehere. nã per hec oia regulariter abbreuiatur vita si paulo laboriosa ãt curã τ sollicitudine pleniora sit nec; q̃ multo magis pro cõmodis spũalibus licet ea facere q̃bus artariter breuiat vita li3 isensibiliter. Scdo patet auctoritate sctõrũ patrum q̃ in desertis herbis τ radicibus vitã sustentantes duxerũt noctem pene insõnes et aliq̃n ieiunia p tres aut q̃tuor dies ɔtraxerũt vt p3 ex collationibus patrũ ɔprecq̃a cũ multis laudibus esse runt. ɔstat aũt q p hec vita si ebreuior q̃3 si scd3 regularẽ ɔpariciã viueret. Cõfirmat p bonis spũalibus consequendũ aut malis fugiendũ licet perferre multa dura difficilia τ laboriosa supposita intentione boni finis: ergo multo magis licet talia perferre pro spiritualibus bonis consequẽdum aut malis fugiendis. ¶ Secunda conclusio pro spiritualibus bonis cõsequendis aut malis fugiẽdis seruandus ẽ abstinẽtie rigor pacñ egritudinem inducẽ dum tamen nec notabiliter contra vitam militet nec abstinentem ab hijs q̃ sibi scd3 statum facienda incũbunt notabiliter impediat

Scda ɔclo

pacẽ quia hec omnia exercicia corporalia puta ieiunia vigilie abstinentie egritudo τ reliqua huiusmodi valẽt ad puritate3 mentis ergo quando per hec seruatur ex intentione aut sequitur puritas mentis laudabilia sunt et amplectanda q̃ñ autẽ impeditur per hec puritas mentis sũt fugienda: sed cõstat q egritudo talis q̃ descripta est valet ad puritatem mentis cũ sit afflictio quedã a rebus necessarijs non impediens igitur. Scdo patet exemplo beati Gre. qui per rigorem abstinẽtiarũ in huiusmodi egritudinẽ incidit nec p hoc a doctoribus sacris reprehenditur sed potius laudatur. Minor pcedentis rationis pbatur de hac cũ infirmitate intelligit illud carnis infirmitas robur spirituale auget et subministrat vires τ fortitudo carnis debilitate3 spiritus operatur vt ait Au. sup canticum. scdo patet eadẽ minor per illud Gre. in moralibus li. viij. remotis febribus cessantibus dolaribus ipsa nostra salus egritudo est cui curandi necessitas nunq̃3 deest nam octo tabescit opere deficiens inedia deficiens cito reficit vt sustinat refectiõe lacessens abstinentia releuatur vt vigeat aqua perfunditur ne arescat lintheis tegitur ne ipsa nimis perfusione liquefiat labore vigens ne quiete torpeat quiete refouetur ne laboris excelitudie succũbat. tercio per illud Pau. libenter gloriabor in infirmitatibus meis. tercio per illud Ber. in cãtica sermone. lxvi. Optãda infirmitas que xpi virtute cõpensat nam virtus in infirmitate perficitur. ¶ Tercia conclusio Cum abstinẽtia sensibile nocumentũ iducit quod alio modo abstinens per se vel alias curare potest sine remissione abstinẽtie non est abstinenti hoc cognoscẽti abstinentia deserenda τ hoc si ille modus possibilis non sit in maius aut equale detrimentu3 puritatis mẽtis sicut remissio abstinẽtie. Ista conclusio probatur quia cũ detrimentũ illud sine detrimẽto abstinẽtie τ puritatis animi vitari possit puta per medicinalia aliqua facilia et hoc cognoscat abstinens sequitur q non tenetur remittere abstinentiã nec si ad ea3 obligatur sit lege potest eam deserere. Scdo exercitiũ corporale p se valẽs ad puritatẽ mẽtis nõ est deserendũ nisi propter notabile detrimẽtu3 corpor vel bonor temporabiliũ vl spũaliu3: sed hmõi abstinẽtia p se valet ad puritatez mẽtis τ seruando eã nõ dãnificatur homo notabiliter in bonis tpalibus siue in extrinsecis siue intrinsecis/ nec in bonis spũalibus eũ vt dictum est occurrenda per medicinã possibile3 et non difficile3 non afferatur malu detrimentu3 puritati mentis igitur. Dixi aũt q alio modo vitari põt quia si nullo alio mõ vitari posset: esset aliter dicendum. Dixi per se aut per suos quia

Tertia conclusio.

illud possumus qḋ per nos aut per illos que no-
bis cooperari pñt possumus. ibi aūt potest nō ac
cipitur mere logicaliter sed magis ciuiliter scḋm
q dicimus q illud possumus qḋ sine notabili de
tēmento vel persone vel substantie nostre possu-
mus aut si possumus per alios tunc illud possu-
mus quod nobis rōnabiliter requirentibus ipsi
pro nobis facere volūt. dixi abstinēti hoc cogno
scenti qr quāuis aliter posset occurrere morbo q̄z
per remissionē abstinentie si hoc esset sibi ignotū
et nō laboraretur ignorantia crassa vel affectata
videt̄ q deberet remittere abstinentiā. dixi ⁊ hoc
si ille modus possibilis ⁊c̄. qr si ille modus esset
vel magis vel equaliter in detrimentū puritatis
Q̄rta ꝯclo tam ꝑ nunc q̄z simplr̄ tūc potius videret̄ remit-
tenda abstinentia q̄z ꝯtinuanda. ¶ Quarta con
clusio. cū abstinentia detrimentū sensibile et no-
tabile inducit qḋ per consuetudinē abstinētie vi
tari pōt nō est deserenda simplr̄ abstinētia ⁊ hoc
maxime si cōsuetudo abstinendi sine notabili de-
trimento puritatis mentis induci pōt. pz ista cō
clusio vt p̄cedens. dixi aūt si cōsuetudo abstinen-
di ⁊c̄. qr si nō posset induci sine notabili detrimē
to puritatis mētis. Videret̄ aliter agendū ex eo
q hec omnia exercitia principaliter causa purita
Quinta ꝯclo tis mentis suscipiunt̄. ¶ Quinta conclusio. Cū
per rigorē abstinētie sensibilis egritudo aut alia
queuis indispositio notabilr̄ inducitur vitā nota-
biliter abbreuians aut puritatē mentis sensibili-
ter impediens cui nō pōt subueniri nisi per remis
sionem abstinentie rigor abstinentie siue lege pu
re hūana siue ex ꝓposito mentis susceptus ē re-
mittendus. pro hac ꝯclusione militant oēs rōnes
et auctoritates q̄ inducte sunt cū agebatur de tē
perantia in cōi et q̄ vt videt̄ scḋm expōnem sacro
rum doctorū hoc multū apperte cōcludunt̄ eo
eīn cuius officium est orare nō multū differre vide
tur q sit minus apt⁹ ad orandū aut ꝑpter intem
perantiā aut ꝑpter indiscretū rigorē abstinentie
nā vt habet̄ Coll. nimia lassitudo ieiunij frāgit
oīanis vigorē et cauendū est nobis ne cū domore
credimus carnē eam eneruemus adeo vt ipotens
sit ad actiōes bonas et honestas. Preterea iubē
tur religiosi ꝑpter solatiū superuenientiū fratrū
remittere abstinentiā ꝙ multomagis hoc facē de
bēt ꝑpter grauē egritudinē et notabiliter sensibi
lem ex hmōi abstinentia causatā et nō nisi ꝑ remis
sionem abstinentie curabilē. Tertio sunt multe e-
gritudines q̄ pasq̄z radicate sunt euelli nō pñt ꝙ
in illis ad extremam necessitatem faciendum est
quicquid in aliis extrema necessitas consulit esse
faciendum: sed in aliis extrema necessitas con-
sulit immo cogit relinquere abstinentiā: ergo in
istis debet abstinentia relinqui ante extremā ne-
cessitatem immo anteq̄z eadem egritudo nece-
Cōtra q̄ntā cōclusionē peris. ¶ Contra quintā conclusionē arguit̄ mul
tipliciter. Primo sic si conclusio esset vera seque
retur q in ordinatione cartusiensiū de non come
dendo carnes debuit casus iste excipi ergo cum
non excipiatur sequitur q propter egritudinem
notabiliter sensibilem non est remittendus absti
nentie rigor. Scḋo ar̄ omnib⁹ rōnibus inductis
ad primā cōclusionem q̄ equaliter videt̄ cōclu-
dere in casu huius prime conclusionis sicut in ca
su q̄nte. Tercio si sic sequeret̄ q quilibet tenere-
tur vacare studio medicine aut medicorū consi-
liis ac regiminib⁹ cōtinue vti cum ex ignorantia
medicine ⁊ medicinorū preser notitiarū ab insir-
mitate egritudines multos in curramus vitā no-
tabiliter abbreuiantes. Quarto sequeretur q di-
uites peccarēt in hoc q delicatis ac preciosis ali-
mentis nō occurrūt morbis pauperū. Quinto
sequeretur q quilibet teneretur vitare miliciam
quia labores in ea suscepti ⁊ pericula vitam fre-
quēter notabiliter abbreuiant. in eis eīn sūe mul
ta icōmoda ipso scz belli apparatu ⁊ ī hostili cō
flictu. Sexto. oīs pena ⁊ afflictio potest voluntate
deuota suscipi que per iusticiam forensez vel pe-
nitentiam publicā potest imponi delinquentibus
consiat q delinquentibus possunt iponi punitio-
nes vitam notabiliter abbreuiātes vt cilicium ver
bera exilia: carceres: pestilentes: ⁊ febrilētes que
omnia crebro iniunguntur in foro penitentiali.
Septimo. Oīs cōdempnat⁹ ad vltimum suppli-
cium potest meritorie non fugere tū pateret sibi ex-
tus liber per negligentiam custodis aut vltro po-
test subire sententiā quā scit se ꝑ demeritis dignū
ergo etiā pōt ex voto ꝓprio subire penā omnem
quā scit se dignū cū non sit iprobabile holem cri
minosum posse adiudicari vt se per seipsum puni-
at. cōsequentis tenet quia peccata quorū ipse sibi
conscius non solū demerent̄ penā temporalem
sed eternam. Octauo. Non solum licitū sed etiā
magne mercedis est sustinere satisfactionē in pro-
prio corpore pro aliorū delictis ⁊ in hoc exercitio
vitā breuiare ergo multo magis hoc pro ꝓpriis
delictis facere licebit. aūs probatur tū primo ex
caritate ad proximū. aū secundo ex caritate xp̄i q̄
peccata nostra tulit ⁊ langores nostros portauit
tū tercio exemplo paulini nolunt vrbis episcopi
qui ꝑ filio vidue seruitutē barbarorū subiit. Tū
quarto exemplo honorabilis sauculi qui pro dn̄i
cono morituro se obtulit morti discrimini. tū quin-
to qr ꝑpter hanc rationē potissime sunt religiōes
institute ad satisfaciendū scz ꝑ peccatis fūdatoris et
alz alior ⁊ ideo dnt esse in statu plāgentiū. tū sep-
to exēplo imperatoris illius qui vt in filio suo vnū
oculū solueret qui erat iudicatus ad excecationē
alterius oculorū suorū iacturā passus est. tū sep-
timo qr illorū amicitia cōmendat̄ apud phos
quorū alter ꝑ altero certabat occūbere quorū de-
clamationē facit quīti. similē declamatiōem facit
Am. de quadā virgīe anthiochena ⁊ milite ergo
etiā laudantur cartusiēses ⁊ aliī si ꝑ graui egri-
tudine et notabiliter sensibili quā abstinendo in-
currūt abstinētiā non deserūt. Nono cōtingit in
teedū q deserendo rigorē abstinētie propter egri-
tudinē frater scādalizat̄. ergo non est deserēdus
cōsequētia pz qr pro vitando scādalo non solum
egritudo sed etiā nōnunq̄z subeūdo est mors. Nos
catholic⁹ posit⁹ in viris famis necessitate si ido-
latre nō permittāt eū vesci aliis cibis q̄z carnib⁹
immolaticiis et videat ꝑ hoc q alij fideles scāda-
lizant̄ prius dz subire mortē q̄z carnib⁹ illis vti.
Ad euitationē etiā hmōi scandali pusillor dice-
bat Paulus. Castigo corp⁹ meū ⁊ in seruitutem re-

digo ne cum aliis predicando ipse reprobus efficiar ac si diceret nolo q̄ dicant auditores mei iste pleno ventre de ieiuniis disputat: frugalitatem cõmendat et liberalitatem bursa plena auri: me dicus est primum curet seipm̄. Et ita similiter si Carthusiensis positus sit in extrema necessitate a qua per consilium peritorū medicorum liberari potest per esum carniū et non aliter. aduertit tamen q̄ per hanc comestionē alii fratres tam presentes q̄z absentes scandalizabuntur q2 forte nō sunt sufficienter informati de casu extreme necessitatis et tentabuntur alii per hoc assumere carnes. in cibos etiam extra casum extreme necessitatis et formidabile ne rigor regule paruz laxatus tandez funditus euanescat sine remedio: constat q̄ talis potest abstinere a carnibus propter scandalum vitandum. Imo scḋm plures tenetur abstinere pro scandalo vitando. Nam pro salute fratrum futurorum debet contemnere paruas dilationes vite. tum secundo quia miles ille nō esset strennuus qui cum primum lesus est intenderet plagis curandis cum deordinatione totius exercitus. tum tertio q2 beatus Mar. in extrema necessitate positus suasus a fratribus vt corpus melioribus stramentis refoueret respondit sinite fratres sinite ego si aliud exemplum vobis reliquero ipse peccaui. Decimo si conclusio esset vera sequeretur q̄ Cartu. nō obligaretur seruare regulam suam nec alii etiam religiosi q2 nō per esum carniuz z alias duras abstinentias graues et notabiliter sensibiles egritudines vitam abbreuiantes incurrunt. Undecimo. Cartu. nō tenetur pro dura egritudine immo nec pro morte deserere regulam suam a castitate nō fornicando aut adulterando sed vxorem ducendo q̄ nec tenetur deserere pro simili causa regulam de non esu carnium aut abstinentia alia. ꝯña tenet quia vtraq̄ regula est pure humana. Et aña declaratur ponendo casum q̄ propter violentiaz tyranni aut propter habundantiam obsceni humoris quē medici nō posse dicunt curari nisi per concubitum suadetur vxorem ducere vel vt liberetur ab egritudine vel satisfaciat tyranno constat q̄ non debet consentire suasioni sed potius quantum licet dura z grauia pati. Duodecimo. In abstinentia maxime attendendū est ne ꝓpter nimietatem eius sensus efficiātur hebetes z stolidi et ne iudiciuz rõnis euertatur aut visio. sed acuitas sensus et visus rõtis stāt cum egritudine graui et notabiliter sensibili: q̄ propter hmõi egritudinez nō est deserēdus abstinentie rigor. Has rõnes omnes inducit Johes de gersonno cui vidimus cõtradicere in vltima ꝯclusione. Estimo tñ q̄ ipse non dissensisset conclusioni scḋm eas limitatiōes q̄s adiecimus. ¶ Ad istas rõnes respondendū est per ordinē. Ad primā nego ꝯñam. In predictis eñ ordinationibus nullus casus excipit nec iste nec casus extreme necessitatis nec oportuit excipi q2 satis excipit eum recta ratio. sunt eñ isti de hiis casibus qui nisi includātur expsse semp censentur excipiendi nec opus est eis expresse excipere tum q2 exceptio istorū casuū trahitur sufficiēter a lege naturali et diuina. Tuz q2 in aliis legibus humanis de abstinentiis insti

Solutiões rõnum.

tutis cõiter excipiuntur. Preterea q2 si fieret expressa exceptio multi fingent de se casus exceptos ita vt regula paulatim laxaret et laxata enuruaretur tandē. Ad scḋaz q̄ cõtinet multas. dico q̄ si per ea que ibi recitant generarētur sensibiliter egritudines notabilis q̄ntitatis z impedientes notabiliter ab hiis quibus tenentur inclhibere q̄bus nō possit adhiberi remedium nisi per remissionez abstinentie aut negotiationuz tenerent tales dimittere negociatiōes z remittere abstinentias et aliter esse faciendū dicendū est scḋm doctrinam Arist. et sacrorū doctoruz. Ad tertiā nego ꝯñam. Aliud est eñ omittere aliqua que nocere sensibiliter cognoscuntur z omittere ea quorū nocumētum est incognitū. licet eñ tenear vitare aliquid postq̄z cognosco q̄ michi nocet non tñ teneor de quolibet nociuo vel vtili cognoscere q̄ ipsum est tale. Si tñ quis cognoscat in se nocumentum aliquod graue et nesciat vnde ꝓueniat recta ratio dictat q̄ debet peritos et sapientiores consulere et dubiles sunt multi casus ī q̄bus sub pena pctī tenent cõsulere medicos aut alios peritos et incõmodis nostris etiā corporalibus occurrere. Ad q̄rtam dico q̄ in illo casu in quo diues sciens extremam necessitatez pauperis tenet succurrere sibi et peccat si non succurrat ita in eodem casu ꝓbabile est q̄ si sciat q̄ aliqua g̃uis et notabilis egritudo in paupere generatur propter defectuz certi alimēti ipse tenet sibi succurrere q2 alias permitteret culpabiliter euz incidere ī aliquā necessitatem a qua releuari nō posset. Tum etiaz q2 diues vellet id sibi fieri ab alio in casu simili.

Sed quia hec raro nota sunt z multi sunt qui sucurrere possunt ideo non semper peccat non succurrendo. Ad quintaz dico q̄ labores milicie nō abreuiāt vitaz sensibiliter z notabiliter. Pericula vero bellica non sunt certa z sūt cum cõtrapugnatione q̄z qui vincitur frequenter sperat vincere z fiunt ꝓ salute reip. ꝓ qua sancti⁹ est solus perire q̄z cum ea perire cui vitā nostrā debem⁹ ideo talia rõnabiliter subire possum⁹ quo ad labores aūt dico q̄ si inducentur egritudines notabiliter sensibiles / z alii essent qui eos perferre possent tenenter deserere eos vbi aūt nō essent alii recta ratio dictaret q̄ meli⁹ esset se exponere periculo huiusmodi egritudinū q̄z omittēdo ea q̄ faciēda sūt ꝓ apparatu bellico perire cū multitudīe Ad sextam nego maiorē illa enim ratio equaliter ꝓbaret q̄ ꝓ extrema necessitate nō debem⁹ abstinentie rigorē remittere cui⁹ oppositū hz idez Johānes de gersonno. Ex ista ratiõe posset etiaz cõcludi q̄ quis posset se suspendere aut alio mō interimere quia omnis talis pena potest eis infligi per forensem iusticiaz. Ad septimā dico eodē mō respondeo z satis miror cū vir tam acutus nō viderit q̄ per easdē rõnes poterat tam euidenter cõtra se cõcludi. Ad octauā cõcedo añs de abbreuiatione non sensibili z īcursu nō notabili egritudinū corporaliū de aliis nego Ad primā ꝓbationē dico q̄ caritas ad ꝓximū ad primum inclinat z non ad secūduz. Ad secundā probationez dico q̄ xp̄s hoc fecit obediēdo patri z eo sine corporali vita vixit vt pro nobis moriendo nos redimeret z ita xp̄s

in hoc non legi humane sed diuine obsecutus est
Ad probationē terciaʒ dico ꝙ paulinꝰ nō hoc fe-
cit ꝑcise vt succurreret filio vidue qꝛ nō debite mu-
tasset pastoralez curam ꝛ liberationē multorum
a faucibus leonis rugientis in succursum vnius
et liberationem eius ab hostibus: sed propter ali-
os mirabiles effectus que inde secuti sunt et hoc
diuina illustratione vt pie creditur admonitus.
Ad quartam ꝓbationem similiter. Ad quintam
probationem dico ꝙ religiosis licitum est et meri-
torium satisfacere pro delictis aliorū et pro alijs
sustinere abstinere et affligere se modis expressis
in cōclusionibus. Ad sextam probationē dico ꝙ
factum illius imperatoris est laudabile qꝛ duo scʒ
pater et filius si vni duo fuissent celiberi nulli et
hoc maxime ꝓpter continuationē patris ꝛ filij et
successionē vnius ad alterū, tum etiam qꝛ hec egri-
tudo nō inferebat vite periculū. Ad sepimā pro-
bationem dico ꝙ hoc aliqñ laudabiliter sit cum
periculū est incertū ꝛ minus ab vno ꝙ̄ ab altero
vitari pōt vt contingit in illis quorū declamatio-
nem facit Quintilianus. Tum secūdo qꝛ cū vnus
eorum multo plus potest prodesse cōmunibus vti-
litatibus ꝙ̄ alius. Tū tertio qꝛ cum vnus causa
fuit periculi alterius: possunt et alie cause similes
assignari: sed si passim ꝛ sine causa passiz fieret iu-
dicaretur hoc stultum et viciosuz ꝛ opus insanie
potius ꝙ̄ amicitie, nō enī exigit vera amicitia vt
id amicus ab amico recipiat. Ad nonam dico ꝙ
secundum legē diuinam cauendū est scandalum
datum sed difficile est cauere acceptum neqꝫ pro
eo euitanda sunt ea que ratio iubet esse facienda
Et dico preterea ꝙ sine quocunqꝫ scandalo dato
potest rigor abstinentie remitti maxime cū id fi-
et peritorū iudicio et cum matura deliberatione
et iudiciarie periculi hijs apud quos posset oriri
scandalum. neqꝫ valet prima probatio quis in ca-
su illo talis potius pati debet mortem ꝙ̄ ydola-
trare. tum etiā qꝛ in tali casu fideles alij nō essent
concij voluntatis eius neqꝫ necessitatis propter
quā faciat, ideo ibi esset scandalum datū. Ad ꝓbati-
onem de milite dico ꝙ talis miles cōtra rectam
rationem faceret si per recessum suum deordina-
retur exercitus et periculo exponeretur quia vt di-
ctum est magis debet eligere perire solus ꝙ̄ cuz
tota multitudine si tamen presencia sua nullam
vtilitatem afferret quia forte factus est imbellis
et impotens ad consulendum nec absentia sua ad
deordinationis afferret tunc recta ratio dictaret
ꝙ melius esset eum tūc plagis fouendum ꝛ curā-
dum intendere ꝙ̄ nihil cōmodi per presentiaz su-
am afferendo se discrimini mortis exponere. hic
aduerte tū ꝙ in casu militis est vitanduz scanda-
lum tam datum ꝙ̄ acceptum eo ꝙ ꝓpter vtrum-
qꝫ scandalum multitudo mouetur ad fugam et
discrimini mortis exponitur. Ad aliam probati-
onem de beato Martino dico ꝙ non erat verisi-
mile neqꝫ fuerat ei a peritis consultū ꝙ meliora
stramenta vitā eius ꝓlongassent et videt iam
certus erat de exitu. Ad. x. nego ꝯñaz. et ad ꝓba-
tionē nego assumptū ꝛ dico ꝙ postꝙ̄ induxerūt
ꝯsuetudinē abstinētie simulꝰ abstinenter viuerēt
eorum vitā multo magis breuiarent sicut asserūt
quidez ex cartusiēsibꝰ quia vigilie vt dicūt solitu-
do et quies ꝛ alia deuotionis exercicia digestionē
impediunt ꝛ cruditatē quandaz in stomacho relī-
quunt. Et inde a quodaz sapiente dictuz est plu-
res occidit gula ꝙ̄ gladius/ ꝛ preterea dico ꝙ ꝙ̄-
uis faceret abreuiationem vite nō tamen notabi-
liter sensibilem. Ad xi concedo antecedens ꝛ ne-
go consequētiam Ad probationez antecedentis
dico ꝙ ꝓpter predictas causas nō tenet neqꝫ po-
test ducere vxorē neqꝫ alteri cōmisceri ꝛ maxime
postꝙ̄ promotus est ad sacros ordines qꝛ omnis
commixtio eius esset illicita eo ꝙ ecclesia indicen-
do castitatem cōstitutis in sacris fecit cōtractum
omnem matrimonialem cū eis nulluz nec dedit
facultatez faciendi verū contractū aut dispendē-
di nisi in certis casibꝰ ideo ꝙ̄tuncūqꝫ niterentur
vxorem ducere non tamē vere ducerēt sed abute-
rētur simulato cōiugio quare omnis commixtio
eius esset cū non sua ꝛ ita incideret legez diuinaz
pro qua legem propriā cōtempnere tenetur. Ad
xij. concedo ꝙ illa maxime cauenda sunt in absti-
nentia, sed preterea etiā alia cauenda sūt ꝛ regu-
la ad quā vniuersaliter attēdendū est puritas mē-
tis nam ꝙ̄diu abstinentia ad puritatem mentis
vtilis est ei possumus inherere. Si aūt sit impedi-
mento puritati mentis tenemur eam deserere eū
impediantur erectiones mentis in deū ꝛ alia de-
uotionis opera. Et ita propter has rem intendus
est abstinentie rigor.

Circa materiaz de ie-

iunio queritur Utrum ieiuniū sit actꝰ
abstinentie. Arguit ꝙ non Jeiunium
non est actus virtutis ergo non est actꝰ abstinen-
tie Antecedēs patet qꝛ cōuenit tam malis ꝙ̄ bo-
nis In oppositū est ysidorus dicēs ꝙ ieiuniū est
parcimonia victus abstinētia ꝙ ciborū. Notan- Quid ieiu-nium.
dum ꝙ scōm Cas. col. i. ꝛ etiam. xxi. ieiuniuz non
est de natura sua bonuz quia aliquando est bonū
aliquādo est malū neqꝫ scōm eum ieiuniuz est vir-
tus quia vti eo non est viciuz Et addit multas
alias rationes de quibus videbimus in argumen-
tis. Ideo sicut distinxiꝰ de abstinētia ita distin-
guendū videtur de ieiunio. ieiuniū enim accipitur
dupliciter vnomō pro abstinētia certomō facta ꝛ
hoc siue cōformiter ad rectam rationē siue diffor-
miter: difformiter quidez vt si quis die dominico
tali nō abstinere intendens per hoc cōstitutionē
ecclesie de nō abstinendo die dominico irritaz fa-
cere aut si quis ieiunaret ꝓpter vanā gloriaz de
quibus dicit dominus in euangelio Receperunt
mercedez suam Secundo accipitur nomē ieiuni-
um vt significat huiusmodi abstinentiaz recta ra-
tionē regulatā ita ꝙ ieiuniū hoc nō cognotat cō-
formitatē ad rectaz rationem ꝛ hoc aliquādo pro
actu aliquādo ꝓ habitu accipi solet. ¶ Secundo Triplr accipit nomen virtutis.
notandum ꝙ nomen virtutis accipit tripliciter
vnomodo generaliter pro omni habitu electiuo
conformiter ad dictamē recte rationis ꝛ hoc siue
omnis discessus ab eo sit viciuz siue non siue actꝰ
eius sit ex natura sua bonꝰ siue tantū sit bonꝰ ꝓ-
pter aliū actum in quē est ordinabilis. Scdo pro
omni habitu cōsistente imediate inter duas mali-

cias electiuo cōformiter ad dictamē recte rōnis.
Tertio pro omni habitu ꝯsistente inter duas ma
licias electiuo cōformiter ad dictamē recte ratio-
nis bonitatem ex suo actu immediate habēte et
nō precise ex alio actu in quē actus talis habitus
est ordinabilis. Tertiomō fortitudo non videtur
virtus qꝛ non sunt subeunda pericula nisi gratia
alicuius alterius qđ in subeundo periculo conse-
quitur intēdimus: nec tertio nec secundomō pau
pertas euangelica est actus virtutis p̄z quia nō
suscipitur paupertas euangelica rōnabiliter nisi
vt facilius christū mandataqꝫ eius sequamur et
preterea paupertas euangelica nō consistit inter
duas malicias immediate quia possidere diuiti-
Pria ꝯclo as nō est ex se malum. ¶ Prima conclusio acci-
piendo ieiuniū secundo mō et virtutem. tertiomō
ieiunium nō est species virtutis probatur ista cō
clusio rationibus Cassiani omnis virtus est ex se
bona sed ieiunium nō est ex se bonum ḡ ieiunium
non est species virtutis. minor probatur qꝛ ieiu-
nium est aliquando bonum et aliqñ maluꝫ secun
dum intentionem facientis et aliarū circunstan-
tiarum concurrentium Secundo perceptio cibo
rum appositā ieiunio nō est per se mala qꝛ tunc
nunqꝫ liceret vti carnibus aut bis in die comede
re ḡ ieiunium nō est de se virtus. aīs probatur qꝛ
ad solam perceptionē esce neminem legimus dā
natum nisi forte aliquid coniunctum fuerit aut
secutum propter qđ sequitur condempnatio.
Confirmatur quia ieiunium nō condempnat de
lictum nisi forte precepti transgressio potius pu
niatur qꝫ escarum perceptio. Tertio illa que ha
bent certa tempora sue obseruationis nō sunt ex
se bona quia in talibus nulluꝫ est tempus in quo
nobis liceat esse sub opposito mali sed ieiuniuꝫ
habet certa tempora sue obseruationis nec ea in-
termittere est malū ꝛ licet aliqñ nobis esse sub op
posito quomō nō licet nobis esse sub opposito tē
perātie aut castitatis igit̄. Quarto nihil est ex na
tura sua bonū ꝛ virtuosū quod non per se sed per
alia operatur deo placitū sed ieiunia fiūt deo pla
cita scꝫ per puritatem mentis propter satisfactio
Scda ꝯclo nem et virtutū acquisitionē igit̄. ¶ Secūda con
clusio ieiuniū acceptuꝫ ꝓ actu exteriori non est ꝑ
se virtus. Ad hanc cōclusionem potest applicari
quedam alia ratio quaꝫ facit idem cassian⁹ hmōi
ieiunium potest inepte agi vt si quis in fratris ad
ventu austeritatē ieiunij custodit aut cu virtus vt
reparentur cibo indigeret. talis eīn est homicida
crudelis sui corporis aut si tēpore festiuitatꝫ hoc
fecerit tūc enim potius est inconditus ꝛ irrationa
lis qꝫ religiosus similiter si laudē humanā per ie
iunium aucupet tūc enim recipit mercedem suaꝫ
de quibus omnib⁹ ait domin⁹ per prophetaꝫ Cū
ieiunauerit non exaudiam preces eorū Nec va-
let dicere ꝙ talia ieiunia non sunt facta conformi
ter ad rectaꝫ rationē hoc nō impedit qꝛ hic loqui
tur de ieiunio exteriori. Cōstat aūt ꝙ idē ieiuniuꝫ
exterius potest in inicio esse rationi cōforme ꝛ po
test esse difforme potest vestiri vna circūstantia et
postea opposita ergo nullum tale est ꝑ se act⁹ vir
Tertia ꝯclo tutis. ¶ Tercia conclusio accipiendo ieiuniuꝫ pro
actu interiore habente ꝓ obiecto ieiuniuꝫ exteri⁹

et omnes debitas circumstantias ꝛ rationē rectaꝫ
obligantem est actus virtutis scđo modo licet nō
tercio modo: dixi aūt habentem rectaꝫ rationem
obligante ꝓ obiecto qꝛ si non haberet ꝓ obiecto
nisi rationē dictātem de condecentia operis tunc
opposita volitio non esset mala et non mediaret
inter duas malicias ꝛ ita tantum esset virtus pri-
mo modo ꝛ non secundo modo. ¶ Voco autē ra Quid ratio
tionem obligantem rationeꝫ illam que dictat ali obligans
quē teneri et obligari ad taliter abstinendū. Iteꝫ
ꝙ huiusmodi ieiuniuꝫ non sit virtus tertio modo
p̄ꝫ quia actus ille quem habet pro obiecto non
habꝫ bonitatem a se sed ab alio bono in quod or-
dinatur ꝙ sit actus virtutis. secundomō p̄ꝫ discur
rendo per singulas clausulas ill⁹ acceptionis po
site sunt multe conclusiones de abstinentia in cō-
muni que omnes intelligunt̄ etiā de ieiunio. Iste
autem actus interior ieiunij imperat actum exte
riorem abstinendi qꝫ diu hꝫ sufficientes ꝛ sponte
pro circonstantijs ea que ieiunium interius habꝫ
pro obiectis/ scꝫ rectam rationem/ locuꝫ/ tempus
ꝛ personam ꝛc̄. Dico ergo ꝙ ieiuniū pro actu in-
teriore est per se actus virtutis/ pro actu autem ex
teriore non est per se actus virtutis sed aliquod est
actus virtutis illud scꝫ quod imperat̄ a ieiunio i
nteriore habente circunstantias pro obiectis vt di
ctum est/ ꝛ aliqđ non vt illud qđ imperat̄ ab actu
interiore habēte malā circunstantiā ꝓ obiecto vt
malū finē/ indebitū tēpus/ aut rationē nō rectam
¶ Quarta conclusio. Nō omnis abstinentia lau Qrta ꝯclo
dabilis est ieiunium licet omne ieiuniuꝫ laudabi
le sit abstinentia laudabilis/ ꝙ omne ieiunium sit
abstinentia. probatur omnis substractio laudabi
lis ciborum secundū aliquā certam speciem/ secū
dum tempus vices et qꝫtitateꝫ est abstinentia lau
dabilis/ secundum omne ieiunium est substractio
ciborum/ secundum aliquam certam specieꝫ/ quia
fit substractio carnium et secunduꝫ vices/ quia nō
nisi semel in die/ ꝛ secundū tempus in ieiunio sub
strahūtur cibi in omnibus horis preterqꝫ hora or
dinata ab ecclesia aut a cōsuetudine loci introdu
cta ergo omne ieiunium est abstinentia ꝙ non om
nis abstinentia sit ieiunium. Patꝫ quia substra-
ctio precise secundum quantitatem aut secunduꝫ
speciem/ aut secundum tempus/ aut secundum vi
ces nō est ieiuniū/ qꝛ ieiuniū includit istas omnes
simul puta si quis vteretur carnibus sed in multū
parua qꝫtitate aut alijs cibis sed bis in die/ talis
quidem abstineret sed non ieiunaret.
¶ Quinta cōclusio abstractio potus nō est de rō Qnta ꝯclo
ne ieiunij. Probatur primo ex communi obserua
tione ecclesie que ita obseruat ieiuniuꝫ vt licet nō
liceat nisi semel comedere in die ieiunij liceat tamē
pluries bibere imo ꝛ ante prandiū et post ꝛ circa
noctē. P̄ꝫ scđo ista ꝯclusio auctoritate ysidori di
centis ꝙ ieiunium est parcimonia victus abstinē
tiaqꝫ ciborum. Ex qua diffinitione apparet ꝙ se-
cundum eum ad ieiunioꝫ exigit̄ substractio cibo-
rum ab ecclesia ordinata ꝛ non requirit̄ substra-
ctio potus Ista videt̄ intentio sancti thome qui
enim ponat abstinentiam esse tantum circa cibos
ipse tamen ponit ieiunium esse actū abstinentie.
Ista est opinio du. dicentis in quarto ꝙ tertio et

tendendū est circa ieiuniū q̄ non licet pluries eodem die cibum sumere nec aliquid cuius principalis vsus ordinet. ad comestionem potus autē nō est prohibitus nec ante prandium nec post idem sētit assensis τ ad opinionē innocētiū τ thomā īdu cit qui dicit ar. vt. q̄ ecclesia īstituēdo ieiuniū nō intendit interdicere potuz qui magis sumitur ad alterationē corporū τ ad digestionē ciborū sūptoruz q̄z ad nutritionē licet aliquādo nutriat τ ideo licet ieiunantibus pluries bibere Idē sentit iohānes lector in sūma confessorū. Albert⁹ aliter sentit dicēs q̄ omnis potus τ gust⁹ an̄ prandiuz soluit ieiuniū q2 tūc non indigetur infusione humidi eo q̄ digestio hesterni prandij iaz celebrata est Post prandiuz aūt cib⁹ cōmissatus est in stomacho τ ideo sine detrimēto magno nature nō pos sēt carere potu. Addit tamē q̄ si fiat īmoderate et preter necessitatez nature soluit ieiuniuz etiam post prandiū Hec oppinio Alberti partim cōuenit cū Altissiodorensi τ partim differt vult enim de vino q̄ si sumat ante comestionē soluit ieiunium si post sumat non soluit q2 necessariū est post comestionē bibere quoniā potus est sequela cibi τ ducit cibū ad mēbra et iuuat digestionē τ ideo sustinet ecclesia bibere vinuz post cōmestionem in die ieiunij Aqua autem siue ante sumatur siue post nō soluit ieiunium quia tamē potus est. mihi aūt inter has opiniones magis placet prima non quidē q2 pot⁹ magis sumatur ad alterationē corporis q̄z ad nutritionē cōstat enī q̄ siue nutriat siue non quia th̄ nō inuenit expresse phibituz hoc censendū est esse cōcessum τ quia non legitur q̄ ecclesia prohibuerit potū nec ante comestionez nec post nec abstinentia a potu per q̄zcūq3 cōsuetudinē ieiunandi introducta ē ideo pot⁹ siue ante siue post intelligitur cōcessus τ hoc tam de potu vini q̄z de potu aque Considerauit enī ecclesia q̄ pauci ad modū possent abstinere a potu post comestionem τ ideo noluit inicere laqueos peccati prohibendo. cōsiderauit etiam q̄ pauci admodū possent vti potu ante comestionē τ si hoc quis facit plus ex necessitate facit q̄z ex voluptate ideo omnino superfluum reputauit prohibere potum ante comestionē τ ideo multi doctores videntur michi inutiliter fatigari inquirendo rationib⁹ et argumentationib⁹ per que ieiunis soluatur recurrendū est rite ad institutionē ecclesie consuetudine laudabili confirmatā τ scd̄m hoc iudicāduz est de soluentib⁹ vel non soluētibus ieiunium de

Cōtra tīiā cōclusionez

hoc tamē dicetur postea diffusius. ¶ Contra terciaz conclusionē arguit̄ si actus virtutis est deo acceptus sed ieiuniū non semper est deo acceptū scd̄m illud ysaye. lviij. Quare ieiunauimus τ non aspexisti igitur Secundo nullus actus virtutis recedit a medio virtutis sed ieiuniū recedit a medio virtutis cū substrahat aliquid de eo quod est nature necessarium igitur. Tercio nihil quod cōuenit tam bonis q̄z malis est actus virtutis sed ieiunium conuenit tam bonis q̄z malis est quilibet anteq̄z comedat ste ieiunus ergo ieiuniuz nō est actus virtutis Possunt preterea contra hanc conclusionem omnes rationes induci q̄ circa primam conclusionem ex Cas. inducte sunt.

Solutiōes.

¶ Ad primam dico q̄ omnis actus virtutis q̄ztū est ex se est acceptabilis impedit̄ tū aliquādo ei⁹ acceptatio ex vitijs coniunctis τ ita est in pposito ieiunium enim exterius imperatū a ieiunio interiori τ a volitione ieiunij habente pro obiecto omnes circunstantias debitas τ nullam indebitā est de se acceptabile deo quis tamen coniungunt̄ sibi aliquando aliqua vitia a quibus maxime tunc abstinenduz est puta leticia inepta ira nociua fornicatio aut aliud huiusmodi per hec impedit̄ ne a deo acceptet̄ τ ideo ibidez ysayas subiungit. Ecce in diebus ieiunij vestri inuenit̄ voluntas vestra per quam Gregorius leticiam intelligit in cassum ergo per abstinentiam corpus atterit̄ si inordinatis motibus dimissa mens vitijs dissipat̄. Et in eodem sermone dicit Augus. q̄ ieiunium verbositatē non amat diuitias superfluitatē iudicat superbiam spernit humilitatem commendat prestat homini seipsum intelligere quod est infirmum τ fragile. Ad secundum concedo maiorem τ nego minorem per ieiuniuz enim non substrahit̄ aliquid q̄d est nature necessarium quia secundum Hiero. nō differt verum magno vel paruo ex interuallo τ de rapina holocaustum offerre qui vel ciborum nimia egestate vel manducandi vel somni penuria immoderate corpus affligit nec per ieiuniuz recta ratione regulatum tantum distrahit̄ vt homo reddat̄ impotens ad ea que sibi agenda incūbunt secundum illud Hieronimi rationalis homo dignitatem amittit qui ieiuniū caritati vel vigilias sensus integritati prefert τ hec diffusi⁹ supra tractata sunt. Ad tertiū nego maiorem non enī quelibet virtus cuilibet malicie repugnat sed opponit̄ tantum ideo non est inconueniens q̄ bonus vna bonitate sit malus malitia non opposita. probatio tamen minoris non procedit nisi de ieiunio nature τ non de ieiunio ecclesie ¶ Contra quartam conclusionem τ signanter contra secundam partem

Cōtra q̄rtā ɔclusionez.

arguit̄ sic ieiuniuz non est actus abstinentie ergo non omne ieiuniū laudabile est abstinentia. Añs probat̄ quia ieiunium actus est actus ieiunij habitus Scd̄o arguit̄ per Hieronimuz super illud Mathei hoc genus demoniorum τc. Ieiuniū est non soluz ab escis sed a cunctis illecebris abstinere: sed hoc pertinet ad omnez virtutem igit̄. Tertio dare decimas est act⁹ religionis sed secunduz gregorium in omelijs ieiunium quadragesimale est decima totius anni ergo ieiunium est actus religionis. Quarto ieiunium est actus fortitudinis ergo non est abstinentia antecedens probat̄ quia ad fortitudinem pertinet tollerantia molestiarū sed hoc maxime videt̄ esse in ieiunio igit̄. Quinto aūt abstinentia τ ieiunium habent eandem latitudinem adequate medij aut diuersā si eandē ergo omnis abstinentia est ieiunium quod est contra primam partem si diuersam ergo nullum ieiuniū est abstinentia.

Solutiōes.

¶ Ad primam dico q̄ maior potest intelligi dupliciter. Vno modo sic q̄ abstinentia sit vnus habitus ex quo multi actus possunt elici quorum actuum vnus est ieiunium τ in isto sensu nego maiorem q̄zuis ad istū sensum videat̄ eaz concedere thomas. Alio modo sic q̄ abstinentia habitualis sit vnum genus cuius vna spe

cies est habitus ieiunandi et ex isto habitu elicit actus ieiunij interior et imperat mediante actu interiori exterior actus ieiunij et ad hunc sensum concedo q ieiunium est actus abstinentie quia abstinentia sicut multos habitus quorum habituum vnus habet actuale ieiunium pro actu suo et ad improbationem nego consequentiam ex ante enim sequitur oppositum consequentie ab inferiori ad superius. Ad secundam respondet Thomas dupliciter. Vno modo q auctoritas Jeronymi est vera de ieiunio metaphisice accepto. Alio modo concedo maiorem scz q ieiunium etiam proprie dictum est abstinentia ab omnibus illecebris quia per quelibet vicia adiuncta destruit esse actus virtuosus. Sz contra hanc secundam solutionem arguitur sic ieiunium non includit negationem aliorum viciorum neque tanquam actus principaleo: neque tanquam circunstantiam quia ieiunium remotis vel positis aliis vicijs est vestitum omni circunstantia debita ergo est actus virtuosus siue alia vicia ponantur siue non. Dico ergo q sicut est aliquis actus malus qui propter ignorantiam inuincibilem aut propter aliud bonum coniunctum non imputatur ad penam. exemplum primi vt actus flectentis genua coram dyabolo quem inuincibiliter credit esse christum. exemplum secundi vt mendacium obstetricum Jta dico q est aliquis actus virtuosus qui propter aliquem actum viciosum sibi coniunctum non acceptatur ad primum sed a primo sibi debito regulariter impeditur i illecebre ergo coniuncte actui ieiunij recta ratione regulato non faciunt vt non sit ieiunium nec faciunt vt non sit virtuosus actus sed faciunt vt non acceptetur ad premium ad quod alias acceptaretur. ibi ergo loquitur Hieroni. de ieiunio ad premium ieiunij acceptato. Ad terciam respondet Thomas quod nihil prohibet actum vnius virtutis pertinere ad aliam virtutem secundum q ad finem eius ordinatur ideo ieiunium pertinet ad religionem vel ad castitatem vel ad quamcunque aliam virtutem et hoc indubitanter est verum de actu exteriori ieiunij quia potest subordinari diuersis actibus interioribus. ¶ Sed

Duplex actus interior ieiunij.

dico q duplex est actus interior ieiunij vnus est qui est volitio actualis habens circunstantiam redditionis debiti decimalis vel legalis pro obiecto et talis volitio est actus religionis vel iusticie legalis sicut est iste actus volo ieiunare quia debeo decimam temporis deo vel quia preceptum est ieiunare Questio tamen est vtrum elicitur immediate ab actu ieiunij aut mediante actu elicito ipsius religionis Alia est volitio ieiunij que habet actum exteriorem ieiunij et omnes debitas circunstantias pro obiectis subordinata scilicet dictamini plene dictanti de ieiunio et omnibus circunstantijs eius debitis et tunc dico q dictamen tale ponderabile pertinet ad dictamina regulatiua abstinentie et actus huiusmodi est actus abstinentie secundum generatiuus alicuius habitus abstinentialis aut elicitus ab aliquo habitu abstinentiali. Ad quartam nego antecedens. Ad probationem dico q ad fortitudinem pertinet tollerantia molestiarum non quarumcunque sed earum que sunt circa pericula mortis in bello que molestie non reperiuntur in ieiunio. ¶ Contra quintam conclusionem

Contra quintam conclusionem.

arguitur sic ieiunium ordinatur ad castitatem conseruandam sed potus vini impedit castitatem et ad luxuriam prouocat secundum illud apostoli nolite inebriari vino in quo est luxuria/ergo saltem de ratione ieiunij est q non bibatur vinum maxime tempore ieiunij. Secundo de ratione prandij vel cene est eque bene potus sicut cibus sed in ieiunio prohibetur certa species cibi ergo debet prohiberi certa species potus et non videtur que prohiberi possit nisi vinum igitur. Et preterea prohibetur iterata sumptio cibi ergo etiam prohibetur iterata sumptio potus. Ad primam concedo antecedens et nego consequentiam quia ieiunium non importat substractionem omnium eorum vniuersaliter que luxuriam prouocant sed ab hijs quorum substractio ab ecclesia instituta est sufficit autem ecclesie vt nichil prohibeat q communem facultatem hominum excederet puta sufficit ecclesie ieiunantibus substrahere carnes et pluralitatem refectionum licet in ieiunio quadragesimali sit etiam aliorum substractio. Ad secundam nego consequentiam quia vinum est de prohibitione ecclesie et non aliud neque in ieiunijs regularibus ecclesia potuit rationabiliter aliter precipere vel prohibere eo q si prohiberet omnino vinum aut etiam iteratus potus ieiunium excederet eorum facultatem hominum quod non fuit faciendum in hijs que communiter et regulariter omnibus imponuntur. Dixi autem regulariter quia posset incidere casus puta euidens periculum totius ciuitatis in quo ieiunium arctius posset rationabiliter omnibus imponi. Ratio ante oppositum soluta est ex dictis.

Q Ueritur secundo. vtrum

ieiunium bene diffiniatur ieiunium est parcimonia victus abstinentiaque ciborum Arguitur q non quia si sic sequeretur q aliquis comedens bis in die ieiunaret dummodo tamen multo parcius cibo vteretur quam alijs diebus sed consequens est falsum igitur. Jn oppositum est ysidorus qui ieiunium ita diffinit. Notandum q non omnis abstinentia iniuncta ab ecclesia est ieiunium patet nam iniungit ecclesia diebus veneris et sabbati abstinentiam et similiter in diebus rogationum iniungit abstinentiam et tamen non iniungit ieiunium et antecedens patet quia illis diebus iubet substractionem carnium. Ideo ad bene diffiniendum ieiunium oportet inquirere quot sunt de ratione ieiunij quibus scz positis quis dicitur ieiunans vno autem eorum remoto non dicitur ieiunans. potest autem esse vna opinio q de ratione ieiunij non est nisi q sit vnica comestio in die hora ab ecclesia aut legitima consuetudine introducta. Et ista oppinio consequenter diceret q licet ecclesia communiter in die ieiuniorum faciat substractionem certorum ciborum hoc tamen non est quia huiusmodi substractio sit de ratione ieiunij sed quia est abstinentia quedam quam communiter indicit ecclesia cum ieiunio. Et ad ysidorum responderent q ipse in diffinitione ieiunij ponit abstinentiam ciborum non tanquam ad rationem ieiunij pertinentem sed tanquam regulariter ieiunium concomitantem non quidem concomitantia que sit ex natura rerum sed ex voluntate instituentis et ordinantis et isti consequenter dicerent q si ecclesia instituerit

q aliqua certa die non liceret pluries refectionez sumere liceret tamen carnibus vesci q illa abstinentia esset ieiuniuz que abstinentia multo esset grauior q̃z abstinentia illa quã precipit ecclesia die veneris aut sabbati quamen hoc nõ solet instituere ecclesia. ideo ita dicere videret multis extraneum. Ista ergo opinio dicit q de rõne ieiunij non est nisi qđ dictum est sed ecclesia solet alias abstinentias cũ ieiunio coniungere et inde est q aliquando maiores et aliqñ minores. in ieiunijs enim quadragesimalibus maiores abstinentias iniungit q̃z in ieiunijs quattuor temporũ aut magnarum solemnitatum. Aliorum opinio est q ie-
Ieiũ de rõne ieiunij sẽcũdũ Durãdum. iunium nõ dicit tantũ abstinentiam nunc dictam sed cum hoc alias vult enĩ Durandus q de rõne ieiunij sunt tria. primuz est abstinentia a cibis ab ecclesia prohibitis puta vniuersaliter a carnibus in quadragesima autem a carnibus ouis et lacticinijs. Secundũ est hora certa refectionis que nõ est notabiliter preuenienda puta hora. ix. vel vespertina. Tercium substractio plurium refectionũ ita sez q nõ licet eadẽ die pluries cibũ sumere nec aliquid cuius principalis vsus ordinatur ad refectionem non dicit tamen explicite Durandus q hec tria sunt de rõne ieiunij sed q sunt in quolibz ieiunio attendenda et sentire videtur q sine his non est ieiuniũ q verum est de ieiunio qđ de facto p̃cipitur ab ecclesia verum tamen diceret prima opinio quod põt precipi aliquod ieiunium ab ecclesia ad qđ non esset necesse hec tria concurrere Quia tñ ista secũda opinio est communior ideo secundum eam de ieiunio loquamur. et ideo secũdum hanc exponemus diffinitionem quam dat ysidorus de ieiunio dicens q ieiuniũ est parcimonia victus abstinentia q ciborum. Pro qua est
Tripliciter fit abstinentia ciborum aduertẽdũ q dupliciter fit parcimonia vict⁹ Uno modo cum nõ tanto cibo vtimur. quanto regulariter vti solemus etiaz tẽperate viuendo. Alio modo cuz nõ totiens vtimur cibo quotiẽs regulariter extra ieiuniũ vti solemus regulariter enĩ vel saltem⁹ etiam temperate bis in die cibo ĩ die autem ieiunij non vtimur nisi semel Et credo q ysidorus intellexit in primo sensu ꝛ voluit dicere q ad verum ꝛ virtuosum ieiuniũ exigitur q ieiunantes non tanto cibo vtatur quanto cibo solet non ieiunans vti Secundaz autez sensuz intellexit per secundam particulam. Intelligitur autez tripliciter abstinentia ciborũ in ieiunio vno mõ p substractionez totalẽ ciboꝝ alicui⁹ certe speciei ꝛ sic in ieiunijs omnibus que regulariter imposita sunt ab ecclia fit abstinẽtia a carnib⁹ in q̃dragesimalibus autẽ ab ouis ꝛ lacticinijs nisi cõsuetudo patrie habeat oppositum Secundo mõ per substractionẽ pluralitatis refectionũ licet enim in ieiunijs aliquibus certis cibis vti sed non licet ex hijs pluries in die refici. Tercio mõ p substractionem ciborum ad certum tempus ita scilicet in ieiunio substrahuntur cibi per totum tempus quod precedit horam duodecimam per tempus autez quod sequitur horam nonam vel vespertinã non puta q stat ex institutione ecclesie substractio dum tamen nõ bis homo per hoc reficiat nec refectionẽ suaz vltra q̃z solet notabiliter ꝑtendat aliis q in

vigilia natiuitatis domini refectionez post vesperas differunt non ieiunarent quod falsum esse puto. Quia ergo ad ieiunium debet esse substractio cibi secundum quantitatem ideo dicit parcimonia victus. Et quia debet esse substractio quo ad numerum refectionum et ad certum tempus omnium ciborum et aliquorum totaliter puta carnium ideo dicitur abstinentia q ciboruz non quidẽ pro voluntate nostra sed pro institutione et consuetudine legittima ecclesie. Ex quibus potest faciliter apparere que et quot exiguntur ad ieiuniũ Dixi autem non pro voluntate nostra et cetera q si quis vteretur minori cibo et abstinentiam certam faceret vel a piscibus vel ab ouis et non eaz quam ecclesia ordinauit non diceretur ieiunare.
¶ Exigit ḡ ieiunium quadruplicem abstinentiã scilicet secundum speciem aliquem ciboruz quia exigit totalem substractionem carnium. secundũ tempus quo ad omnes cibos quia exigit vt non vtamur cibo ante duodecimam secundum multitudinem refectionum quia exigit vt non nisi semel in die cibo reficiamur et secundum quantitatem cibi quia exigit vt minore cibo vtamur quaz vteremur regulariter cuz non ieiunamus. Et per oppositum facis patent soluentia ieiuniuz Ad ieiuniũ exigit quadruplex abstinẽtia
¶ Pro quo Notandum q aliquid dicitur soluere ieiuniuz quadrupliciter. Uno modo quo ad rationem meriti quia scilicet per illud fit quod ieiunium illud non sit illorum bonorum meritorium quorum esset meritorium si illud non interuenisset Secundo modo quo ad rationem virtutis ita q p illud fit q ieiunium illud non sit opus virtutis qđ alias esset opus virtutis. Tercio modo quantum ad rationem de obligationis sue absolutionis ab obligatione ecclesie quia scilicet per illud fit vt dõ non satisfaciat precepto cui satisfaceret si illud nõ interuenisset. Quarto modo quantum ad rationem ieiunij quia scilicet per illud fit vt quis non Aliqđ dr̃ quadruplex soluere ieiuniũ
vere ieiunet. ¶ Tunc sit prima conclusio diffinitio ieiunij mõ supradicto exposita est bona. Patet quia omnis et sola abstinentia que dicta est est Pria 9clo
ieiunium vt patet ex dictis. ¶ Secunda conclu- Scda 9clo
sio multa vicia coniuncta ieiunio dissoluunt ieiunium primo modo Probat per illud ysa. vltimo Ecce in die ieiunij vestri inuenit voluntas vestra et debitores vestros repetitis ecce ad lites et contentiones ieiunatis et percutitis pugno ipie vbi iungere videt duo vicia scilicet oblectationem sol et afflictionem proximi et statim sequit dunquid tale est ieiunium quod elegi nunquid istud vocaui ieiunium et diem acceptabilem domino. Non ne hoc est magis ieiunium quod elegi. dissolue colligationes impietatis solue fasciculos deprimentes. Dimitte eos qui confracti sunt liberos et omne onus disrumpe/ frange esurienti panem tuum et egenos vagosq induc in domum tuam cum videris nudum operi eum et carnem tuaz ne despexeris ꝛc. Hunc passum inducit cassianus collacione. xxi. et ex eo colligit ex quibus rebus stat ieiunium inexcusabile. Secundo probat per illud Au super Jo. sermone. xvij. Ieiunium magnum ꝛ generale est abstinere ab iniquitatibus et illicitis seculi voluptatibus quod est perfectum ieiuniuz vt

abnegantes impietatem et secularia desideria sobrie iuste et pie viuamus in hoc seculo. Tertio patet per illud ysi. libro de summo bono ieiunia cum bonis operibus deo sunt acceptabilia qui autem a cibis abstinent et praue agunt demones imitantur quib⁹ nequicia semper adest ille ergo bene abstinet a cibis qui et a malitie actibus et mundi ieiunat ambitionibus. Quarto per illud Crisostomi qui peccat et ieiunat non ad gloriam dei ieiunat nec se humiliat sed substantie sue parcit. Ad sensum huius conclusionis multe auctoritates sanctorum intelligende sunt.

Tertia concl'o. ¶ Tertia conclusio circunstantia mali finis aut carentia finis debiti dissoluit ieiunium secundo modo. Patet quia constat si quis ieiunet propter vanam gloriam quod ieiunium suum non est opus virtutis similiter si quis ieiunet vt demacretur non referendo illud in deum nec in preceptum ecclesie aut emendationem vite non facit opus virtutis similiter si quis ieiunaret vt diligentius negotiis vacaret et non referret huius finem suum in deum non esset ieiunium illud op⁹ virtutis.

Quarta concl'o. ¶ Quarta conclusio nec vitia coniuncta ieiunio nec circunstantia indebiti finis dissoluunt tertio modo ieiunium. Patet quia sic ieiunans non arguitur tanquam transgressor precepti ecclesie et si liceret agere in foro exteriori contra transgressores ieiuniorum iste esset absoluendus probato quod ieiunasset quamuis circunstantiam indebiti finis in opere suo posuisset aut aliud vitium die illo perpetrasset. Exemplum huius est precipit ecclesia quod die dominica frequentet quisque ecclesiam suam et intendit ecclesia quod erigat mentem in deum frequentes aliquis sed mens eius per multas et varias cogitationes euagatur satisfacit ille ecclesie precepto licet non satisfaciat deo nec eum tanquam transgressorem huius precepti ecclesia punit.

Quinta concl'o. ¶ Quinta conclusio contrarietas fini quam intendit ecclesia precipiendo ieiunium non dissoluit ieiunium tertio modo probatur qui vtitur lauta et longa cena die antecedente ieiunium et in die ieiunii prandio lautiore quam si non ieiunaret vt non esuriat ante prandium nec post illud contrariatur fini quem intendit ecclesia quia iste intendit non esurire et non affligi et ecclesia intendit quod esuriat et affligatur et tamen satisfacit precepto ecclesie igitur.

Sexta concl'o. ¶ Sexta conclusio carentia refectionis per totum diem ieiunii non dissoluit ieiunium nec tertio nec secundo nec primo modis sed quacumque modo dum tamen non sit notabiliter in detrimentum abstinentie. Probatur primum quicunque obligatur ad minus satisfacit soluendo maius sed maioris abstinentie est ducere totum diem sine cibo quam semel tantum vti cibo ergo qui obligatur ad sumendum semel tantum in die cibum satisfacit transigendo diem sine cibo. Secundum patet quia opus illud est abstinentie recta ratione regulate ergo est opus virtutis. Tertium patet quia est maior abstinentie quam ieiunium et non est irrationabilis vt supponitur et ceteris paribus est maioris meriti. Quarta pars probatur omne ieiunium est parcimonia vict⁹ siue vict⁹ parc⁹ et tenuis sed predicta abstinentia non est parcimonia vict⁹ quia in ea non servit⁹ neque vsus ciborum ibi non est parcimonia vict⁹ quia talis abstinentia non est ieiunium.

Septima conclusio. ¶ Conclusio. vii. refectio horam. xii notabiliter preueniens ex causa legitima facta non dissoluit ieiunium tertio modo probatur quia abstinentia illa equiualet abstinentie ieiunii ergo si iste habuerit causam legitimam preueniendi horam. xii satisfacit precepto ecclesie causa autem legitima potest esse aut ex complexione propria quando scilicet quis non potest sine notabili detrimento sui corporis ferre vsque ad duodecimam stomachum vacuum cibo post refectionem autem primam potest conuenienter per temp⁹ reliquum abstinere. Alia causa potest esse humanitas impendenda fratri aut proximo abeunti aduenienti aut negocium aliquod grauis laboris quod faciendum incumbit.

Octaua conclusio. ¶ Octaua conclusio. Huiusmodi refectio soluit ieiunium quarto modo. Patet quia per huiusmodi refectionem notabiliter preuentam fit vt abstinentia que alias fuisset ieiunium non sit ieiunium quia talis abstinentia non fit secundum ritum ecclesie quia non hora debita quamuis sit abstinentia ieiunio equiualens.

Nona concl'o. ¶ Nona conclusio. Jentaculum quod sequitur refectio et bina refectio soluunt ieiunium primo modo. Patet quia cum nullo horum constat quod abstinentia sit ieiunium. Per refectionem autem intelligo cenam aut prandium. Jentaculum autem non dico refectionem sed est quedam leuis sumptio et quasi gustatio cibi facta ante prandium vt sine molestia prandii refectio expectetur. Idem etiam censendum est de post meridiana gustatione cui etiam vulgariter gustandi verbum adoptant. Est autem duplex refectio scilicet prandium et cena quarum altera non fit gratia alterius expectande.

Decima conclusio. ¶ Decima conclusio nec potus nec electuaria sumpta gratia medicandi seu ante prandium seu post soluunt ieiunium. De potu probatum est supra. De electuariis. Patet quia ieiunans nec ex institutione ecclesie nec ex consuetudine tenetur ab iis abstinere.

Undecima conclusio. ¶ Undecima conclusio. Nec electuaria nec species siue confortent siue non siue cibi mixti cum eis alterentur per species siue non soluunt ieiunium primo modo. Pro quo est aduertendum quod secundum Prepo. et Altis. electuaria sumuntur dupliciter. Uno modo causa medicine et talis soluunt ieiunium quantum ad essentiam sed non quantum ad meritum. Altissi. vero dicit quod non soluunt quantum ad meritum eternum sed bene soluunt quantum ad meritum temporale quia ieiunium illud est minus penale et minus satisfactorium. Mihi autem salua eorum reuerentia videtur quod non soluunt ieiunium nec quantum ad essentiam ieiunii nec quantum ad meritum vite eterne nec quantum ad meritum temporale. Primum patet omnis parcimonia vict⁹ abstinentieque ciborum secundum institutionem et consuetudinem ecclesie facta est ieiunium sed qui solum in die hora debita refectionem sumit moderatam et electuariis hora serotina vtitur etiam confortantibus seruat parcimoniam victus abstinentiamque ciborum eo modo quo instituit ecclesia ita quod non vtitur aliquo prohibito per institutionem et consuetudinem ecclesie ergo abstinentia talis est vere ieiunium. Secundo abstinentia a supradictis non est de ratione ieiunii ergo vsus predictorum non soluit ieiunium. Secundum probatur ex concessione dictorum doctorum. Tertium probatur quia

quicquid soluit ieiuniũ quo ad premiũ temporale illud facit vt ieiuniũ non sit meritoriũ alicui⁹ premij temporalis sed secundũ eos vsus electuariorũ non facit vt ieiuniũ nõ sit alicuius premij temporalis meritoriũ licet faciat q sit minus penale z minus satisfactoriũ. non facit tamen vt nullomodo sit penale nec vllomodo satisfactoriũ aliud esset diminuere premiũ et aliud est tollere

Duplices spẽs q̃ sumũtur ĩ ieiunio ¶ Est preterea aduertendũ q duplices sunt species. quedam sunt in quibus miscentur cibi. alie in quibus nõ miscent. Prime sunt duplices quedam sunt in quibus cibi remanent in propria forma vt dactili confecti aut amigdala z pinolatũ Alie sunt in quibus cibi alterantur nec in ppria forma remanent. Vult Du. q primis nõ licet vti temporibus ieiuniorum/ secundis autem bene licet. rationem videtur assignare quia vsus secundarum non principaliter ordinatur ad cibum sed ad cibi alterationem vel digestionem. In hijs autem in quibus est cibus in propria forma remanẽs est aliquid cuius prĩcipalis vsus ordinatur ad comestionem. Contra hanc opinionem posui predictam conclusionem. Pro secunda parte quã probo eodem modo sicut et partem precedentẽ. Usus enim et consuetudo concedit vsum istarum specierum sicut et aliarum non refert autem ad ieiuniũ si aliquid sit comestibile naturaliter hoc est eomodo quo est a natura productum aut artificialiter/ constat enim q panis non est comestibile nisi artificiale/ accipio ergo species illas in quibus cibi alterantur. Et arguo sic. Iste species veniũt in vsum humanum per comestionem z earum vsus principaliter ordinatur ad comestionem/ sed ex illarum vsu non soluitur ieiunium vt dicis ergo nec ex vsu aliarum. Quia ergo ecclesia equaliter concedit de istis sicut de illis/ nec de istis nec de illis prohibet ideo neutre species dissoluunt ieiunium. q sit sic in hac reddendam ratione potest sic probari cõclusio ista que se habent equaliter quantũ ad hoc q est assumi ad refectionem quantum est ex vsu principali illa talia sunt q si vnũ soluit ieiunium z aliud z si vnũ nõ soluit nec aliud/ sed vtraq species in hoc cõueniũt q neutra earũ ex vsu suo principali assumit ad refectionẽ z species scde nõ soluunt ieiuniũ scdm eum ergo nec prime/ qz si Durant. non ad comestionez sed ad refectionez consideratione vertisset aliter forte sensisset. Que autẽ dicta sunt z post hac dicentur in hoc fundata videntur q eccl̃ia ĩ hijs penis quas regulariter imponit omnibus nõ voluit imponere aliquid q cõmunez facultatem hominũ excederet quorũ hoĩz aliqui per iciunẽ abstinentiaz multo magis grauãtur q̃z alij per abstinentiam duriorez multo: ideo si sic statuisset eccl̃ia q illis sola abstinẽtia cẽsere ieiuniũ in qua vnica refectione hora determinata sumpta nihil omnino pl⁹ sumeret paucissimi de omnib⁹ fuissent inuenti qui ieiunia sub hoc rigore extremo obseruassent z ita institutio ieiuniorũ nõ satisfactiõez populo xpi sz laqueos trãsgressionis iniecisset/ z eũz paucissimi inuenti fuissent in hoc obedientes precepto ecclesie tandẽ institutio ieiuniorũ omnino viluisset z per nõ vsũ fuisset abolita cum vero homines intelligunt sibi in hijs ieiunijs aliquod paruum solatium siue aliquam paruam recreationem eorum maxime que nõ solent assumi principaliter ad refectionem esse licitam non ita faciliter gule tentationi succumbunt sed durant et perferant ieiunium hac recreatione factum leuius/ z ideo dico q hec si in consuetudinem venerunt non soluunt ieiuniũ immo nec panis in parua q̃ntitate sumptus soluit ieiunium in illis locis in quibus huiusmodi sumptio per consuetudinem longam introducta est. ¶ Beat⁹ autẽ Tho. indifferenter dicit de electuarijs q non soluunt ieiuniũ quia non principaliter assumuntur ad nutrimentum: sed ad digestionem ciborum nisi in fraudem ieiunij electuaria in magna q̃ntitate assumantur per modum cibi. Albertus vero dicit q electuaria nisi sumantur causa necessitatis soluunt ieiunium quod non credo propter rõez supradictam.

Opĩo sancti thome.

Duodecima conclusio. ¶ Duodecima conclusio. Usus carnium soluit ieiunium. Probat quia ecclesia expresse prohibet vsum carniũ tempore ieiunij.

Decimatercia cõclusio ¶ Decimatertia conclusio. Usus ouorũ z lacticiniorũ tempore ieiunij quadragesimalis soluit ieiuniũ nisi talis vsus sit expressa auctoritate superioris concessus. Patet quia in hijs est expressa phibitio.

Decimaquarta cõclusio. ¶ Decimaquarta conclusio. Mensa nimiũ lauta aut notabiliter per temp⁹ diuturni⁹ protensa soluit ieiuniũ quarto modo. Patet omne ieiuniũ est parcimonia victus sed huiusmodi mensa non est parcimonia victus sed potius victus notabiliter intemperatus.

Cõtra primã cõclusionez ¶ Contra primaz cõclusionem Arguit aut de ratione ieiunij est abstinẽtia a lacticinijs aut non si non ergo licebit eis vti in ieiunijs quadragesimalibus: si sic ergo non licebit eis vti in ieiunijs quatuor temporum. Secundo ille qui viuit parcimonia z abstinet a piscibus habet parcimoniaz victus z abstinentiam ciborum et tamen non ieiunat igitur. Tercio, omne ieiuniũ quod põt instituere ecclesia est eiusdẽ rõnis cum ieiunio qd iam institutũ est sed potest instituere ieiunium in pane et aqua & omne ieiunium iam institutum est eiusdez rõnis & omne tale est institutum in pane et aqua & diffinitio ieiunij exposita sicut dictum est non est bona. Quarto omnis abstinentia que ẽ ieiuniũ vno tempore quocunq tempore facta est ieiunium: sed abstinẽtia a solis carnibus in ieiunio septimi aut decimi mensis est ieiunium & eadem abstinentia in ieiunio quadragesime est ieiunium sed hoc est falsuz cum non fiat tũc abstinentia secundum ordinem ecclesie igitur. diffinitio ieiunij exposita vt prius non est bona. Maior patet quia omne ieiunium est per se et essentialiter ieiunium.

Solutio. ¶ Ad primam dico q abstinentia a lacticinijs non est de ratiõe ieiunij in cõmuni: sed est de ratione vnius specierum suarũ scilicet de ratione ieiunij quadragesimalis regulariter. abstinentia a lacticinijs non est de ratione ieiunij in cõmuni sz solum ieiunij xl. dico aũt regulariter quia in casu in quo caderet dispensatio superioris abstinentia a lacticinijs non esset de ratione eius quia nõ contineretur sub hoc cõmuni instituta vel ordinata ab ecclesia quod est de ratione ieiunij in cõmuni z cuiuslibet inferioris ad ipsũ. Ieiunium ergo

est parcimonia victus abstinentiaque ciborum secundum cõsuetudinem institutionemque ecclesie ordinata. Ad sextam dico quod talis nõ habet abstinentiam ciborum ab ecclesia ordinatam. Hanc autem clausulam iam diximus pertinere ad diffinitionem ieiunij. Ad tertiam cõcedo maiorem et minorem et primum cõsequens illatum et nego secundum quia licet nõ omne ieiunium fit in pane et in aqua quodlibet tamen est eiusdem rõnis generice cum ieiunio in pane et in aqua quia quodlibet est parcimonia victus abstinentiaque ciborum talis qualis est ab ecclesia instituta. omnia enim cõueniunt in hoc quod sunt abstinentia ab ecclesia instituta. Ad quartum nego maiorem et ad probationem dico quod assumptum in sensu cõposito est verum: sed in sensu diuiso est falsum hec enim est per se et essentialis omne ieiunium est ieiunium sed nõ quelibet huiusmodi est per se hoc est ieiunium illud est ieiunium. Sed instabis de actu interiori ieiunij qui est per se et essentialiter ieiunium quia per se et essentialiter bonus et nõ nisi bonitate

Per se et essentialiter capitur dupliciter ieiunij. ¶ Dico quod per se et essentialiter accipiunt dupliciter. Uno modo naturaliter siue phisice vt alij dicunt methaphisice et sic negatur assumptum. Alio modo moraliter et tunc per se essentialiter bonum dicitur quod nec ipsum nec simile secundum speciem elicitum a creatura rationali libere operante potest esse malum et hoc stante precepto. Dico ergo quod licet talis actus sit ieiunium quamdiu manet preceptum: per mutationem tamen precepti vel per mutationem temporis in quo alia et alia precepta de ieiunio succedunt potest nõ esse ieiunium immo actus malus et vitiosus. Et si dicas quod diffinitio semper predicatur de diffinito quamdiu diffinitum saltem supponit pro aliquo. Dico quod duplex est diffinitio quedam est que datur per terminos absolutos et de istis nichil ad presens. alia est que datur per terminos cõnotatiuos qui aliquando dicuntur de aliquo et aliquo nõ esse tunc dico quod duplex est diffinitum. vnum est terminus conuertibilis cum diffinitione per diffinitionem quantum ad significationem et cõsignificationem explicatum. Aliud est res illa pro qua supponit talis terminus diffinitus aut aliquis terminus rem illam absolute aut nõ taliter cõnotatiue significans qualiter eam cõnotatiue diffinitum significat. de primo diffinito cõceditur assumptum. de secundo negatur et de isto procedit ratio facta.

Cõtra secundam conclusionem ¶ Cõtra secundam conclusionem. omnis actus bonus et virtuosus est meritorius premij eterni vel tpalis sed ieiunium per coniunctionem aliorum vitiorum nõ desinit esse actus virtutis nec desinit esse bonus et laudabilis cum alia vitia per accidens omnino se habeant ad ipsum nec sint proprie circunstantie eius nec obiecta igitur. esse ieiunium est alicuius meriti meritorium et a deo exaudibile. Ad hanc rõnem cõcedo maiorem et minorem et quod infertur est enim illud ieiunium exaudibile ne tamen exaudiatur et ne operanti de facto tribuatur meritum operi suo debitum impedit ex eo quod operans ieiunio suo alia vicia coniunxit. nõ video enim quod ieiunium interius habeat pro obiecto causam etiam aliorum vitiorum et exterius eandem habeat pro circunstantia quare tamen coniunctio talium vitiorum nõ solum solueret ieiunium primo modo sed etiam secundo modo qui tamen ita diceret cum difficultate cõuinceretur

Cõtra quartam et quintam cõclusiones ¶ Contra quartam et quintam cõclusionem arguitur sic nullus qui cõtrauenit aut cõtranititur precepto satisfacit precipienti sed qui cõnititur fini quem intendit ecclesia precipiendo ieiunium cõtranititur precepto ergo talis non satisfacit. maior est nota et minor probatur omnis precipiens aliquid propter finem aliquem precipit ipsum finem ergo qui cõtranititur fini cõtranititur precepto. Secundo quia per illam actionem nullus satisfacit precepto cum qua staret preceptum esse frustra totum et inutile sed si stet quod quis satisfaciendo precepto cõtranitatur fini cum actione sua stabit preceptum esse frustra totum quia stabit quod precipiens nõ consequitur finem quem intendit consequi ergo nõ stat quod quis contranitatur fini et satisfacit precepto.

Solutio. ¶ Ad primam cõcedo maiorem et nego minorem et ad probationem nego assumptum. Abbas enim precipiens silentium religiosis vt contemplationi vacent nõ propter hoc eis precipit opus contemplationis. multa enim precipiuntur vt per ea quis disponatur ad ardua opera consiliorum et tamen propter hoc precipiuntur eis opera consiliorum. nõ omnis precipiens aliquid propter finem precipit finem. Similiter architector multa precipit manuartificibus propter fines aliquos quos ipsi ignorant et ad quos nõn tenentur. Ad secundum nego maiorem vt potest declarari exemplis manuartificum obedientium architectoribus. applicando tamen ad propositum dico quod quamuis cõnitetur fini precipientis per modum expressum in cõclusione videlicet cum sese ieiunat sed impedit ne multum affligatur per ieiunium nõ propter hoc preceptum est frustratorium quia et si ieiunans nõ tamen affligatur. affligitur tamen etiam aliquando multomagis quam multi qui nõ contranituntur fini huic. Et interdum hoc potest fieri sine peccato cum quis sese sentit desiccatum nimium et parum potentem ad ieiunia neque potentem ferre multam esuriem nõn tamen vult transgredi preceptum cuius tamen trãsgressionis videt se in periculo eminenti ideo ne transgrediatur illo remedio vtitur quod in cõclusione positum est.

Cõtra nonam cõclusionem ¶ Contra nonam conclusionem. Arguitur primo sic omnis confortantium comestio soluit ieiunium: sed predicte species confortant et roborant: igitur. minor est nota et maior probatur quia ieiunium ordinatum ab ecclesia vt homo debilitetur et debilitatus affligatur ergo omnium confortantium et roborantium vsus soluit ieiunium. Secundo quicquid soluit esuriem sumptum illa hora qua non licet refici soluit ieiunium/sed omnia predicta soluunt esuriem vt constat: igitur. Minor est nota. Et maior probatur quia ieiunium institutum est vt esuriendo affligatur. Tercio Cibi mixti speciebus et in propria forma remanentes sumpti sine speciebus soluunt ieiunium ergo et sumpti cum speciebus. Antecedens videtur notum cum speciebus illis enim ponunt amigdala interdum nuces interdum pira que si per se sumerentur soluerent ieiunium. Et patet cõsequentia quia quod sumantur cum alijs rebus vel sine illis nihil facit ad hoc quod sint solutiua ieiunij vel nõ. Quarto predicta possunt sumi in excessiua quantitate aut ergo soluunt ieiunium aut non: si sic sequitur quod sint solutiua ieiunij: si non sequitur quod licet bis reficit in die quia possunt sumi in tanta quantitate quod sufficient

ad refectionem Quinto. Predictorũ vsus non est concessus nisi causa necessitatis & huiusmodi species soluunt ieiunium in hijs saltem qui eas
Solutiões, sine necessitate sumunt. ¶ Ad primum nego maiorem et ad probationem concedo assumptũ ⁊ nego cõsequentiam. licet enim ecclesia ita instituerit nõ voluit tñ imponendo ieiunia imponere abstinentiã excedentem cõem hominũ facultatem cũ quã verisimile esset a paucis fore obseruandã ideo concessit vsum aliquorum ꝯfortantium. parcum quidẽ et tenuem nõ per modum refectionis sed per modũ cuiusdam recreationis et refocillationis. Etiam ieiunantibus concessit vsum quorundam confortantium quõ non per modum refectionis sed per modum cuiusdam recreationis et refocillationis. Ad secundã nego maiorem et ad probationẽ concedo assumptũ et nego consequentiam propter causam predictam nõ quicqd soluit esuriem soluit ieiuniũ. Ad tertiam concedo añs si horum vsus nõ sit ex cõsuetudine ecclesie in qua degitur introductus qꝛ si vsus non recreatiuus sed recreatiuus et refocillatiuus esset ex cõsuetudine eccl'ie introductus nõ solueret ieiunium sicut contingit in illis locis in quibus introductus est vsus aliqꝫtuli panis: et nego ꝯñam et ad probationẽ nego assumptũ qꝛ hmõi cibi non mixti spẽbus solent assumi ad refectionẽ sed mixti speciebus nõ solent ad refectionẽ assumi. Dictum est etiã ꝙ ab eccl'ia ꝯcessum est vti hijs quorum principalis vsus nõ est ad refectionem ordinatus. Ad quartam concedo añs et dico ꝙ si sumantur in tanta ꝗtitate ꝙ vsus eorũ equiualeat refectioni soluũt ieiunium. electuaria sumpta in excessiua ꝗtitate soluũt ieiunium qꝛ iam hõ vtit equiualenter duplici refectiõe. Si aũt nõ equiualeant refectioni sed notabiliter distet a ꝗtitate cibi refectionis. Tũc dico ꝙ nõ est solutio ieiunij licz sit error et excessus in vtendo cõcessis. Ad quintam dico ꝙ añs habet duplicez sensum. Unus est ꝙ vsus predictorum nõ est concessus nisi hijs quibus adest necessitas et iste sensus est falsus. alius est necessitas que põt inesse ieiunantibus fuit causa cõcedendi ieiunantibus vt ꝑdictis possent vti et iste concedo. Vidit enĩ eccl'ia ꝙ propter ieiunia multi poterant in necessitatem cadere ideo concessit vsum predictorũ nõ per modũ refectionis sed per modũ recreationis et eã concedendi fuit necessitas sed nõ tñ concessit necessitatẽ patientibus qꝛ misisset eos in infinitos scrupulos ꝯscientie: sed indifferenter oĩbus. est tñ ieiunium maioris meriti nõ vtentibus eũ necessitas nõ exigit ꝗz vtentibus qꝛ vbi est maior afflictio spõtaneo modo suscepta ibi ceteris paribus est maius meritũ Ratio ante oppositũ soluta est ex dictis.

Q Ueritur tertio. vtrũ

de necessitate ieiunij sit ꝙ nõ sumatur refectio nisi post vesperas. Et ꝙ sic quia in ieiunio abstinendũ est vsqꝫ ad nature defectum: sed hoc nõ fiet nisi differatur refectio vsqꝫ post vesperas igr̃ In oppositũ est cõmunis consuetudo. ¶ Prima conclusio. Nõ obligant ieiu-
Pars 3cia nia ecclie catholicum vt quiuis vsqꝫ ad nature defectum ieiunet. probatur. Ad nullam circunstantiam nõ expressam in precepto eccl'ie obligat catholicus nisi illa sit omni ꝑcepto cõis. sed differre refectionẽ vsqꝫ ad nature defectuz nõ est circunstantia expressa in ieiunio ecclie nec est circũstantia oĩbus ꝑceptis ecclie cõmunis & ad eam non obligatur catholicus. Scđo ecclesia nõ obligat oẽs regulariter ad ieiunia heroica siue ad actus heroicos q̃ excedunt cõem facultatez hominũ sed ieiunare vsqꝫ ad nature defectũ si sic ieiunaz est actus heroicus cõem hominũ facultatem excedẽs ergo nõ obligãtur homines ieiunare vsqꝫ ad nature defectum. Tertio subtrahens alimentũ sibi necessarium infert sibi mortem: sed nemo tenetur sibiipsi inferre mortem igitur. Quarto per illud Apo. ad Rom. xij. Exibeatis corpora vestra hostiam viuentẽ sanctaz deo placentẽ vt rõnale sit obsequium vestrũ sed nulla ratio dictat abstinendũ esse vsqꝫ ad nature defectum igr̃. Item scđm sanctos per ieiuniũ nõ debet perimi ciuis et amicus sed hostis .i. cõcupiscentia debilitari sed qui ieiunant vsqꝫ ad nature defectum perimunt ciuez et amicum: scz naturã corporeã igit̃ nõ est vsqꝫ ⁊c̃. Item Apo. nõ precepit mẽbra nostra q̃ sunt partes nature nostre mortificanda esse sed mẽbra nostra que sunt fornicatio ⁊c̃. Quinto probatur auctoritate Hie. et recitatur in decretis de consecratione distinctione quinta. Nõ mediocriter inquit errant qui bono magno preferũt mediocre bonũ nõne cõtabiliter homo dignitatez amittit qui ieiuniũ caritati aut vigilias ꝑfert sensus integritati vt ꝑpter immediacã atqꝫ indiscretam psalmorum aut officiorum decantationem aut amentie aut tristicie notam incurrat et paulo post audiãt itaqꝫ qui ea que necessario sũt corpori subtrahũt illud quod per ꝓphetaz dominꝰ loquitur. Ego dominus odio habens rapinaz holocaustorũ: de rapina vero holocaustum offert qui t̃poraliũ bonorũ siue ciborum nimia egestate i. manducandi vel somni penuria corpus suum imoderate affligit videat itaqꝫ quid Apos. dicat carnis curaz ne feceritis in cõcupiscẽtijs ⁊c̃. Sexto si sic hoc missione esset vt totalit̃ perimeretur hostis qui regnat in corpore nostro sed hoc est falsum. Tum primo quia cstica nature nostre permixtus ꝙ nõ potest separari nisi natura perimatur. Tum scđo quia scđm sacros autores dñs noluit totaliter destruere iebuseũ qui significat fomitem libidinis scđm eos vt in eo erudiret ihers'm. Tum tertio quia fomes siue hostis non erat totaliter destructus in Paulo qui erat vas electionis eũ testimonio suo ipse sentiebat aliaz legẽ in mẽbris suis repugnãtem legi mentis sue et quãuis ille castigaret corpus suum ⁊ in captiuitatem redigeret/non tamẽ potuit totaliter hostem superare. Quarto si sic sequeretur ꝙ vnus teneretur ieiunare vsqꝫ ad duodecimã z tñ alius vsqꝫ ad nonã alius post vesperas alius per totaz diem ⁊ alius per plures quia multo citius deficit natura in vno ꝗz in alio sed hoc est falsum et contra cõmunem estimationem nullus enĩ estimat se soluisse ieiunium si prandeat sit hora illa qua communiter in die ieiunij prandent ceteri. Quinto quia hoc est expresse contra

Cassi. consulentem q cum venit hora refectionis
refectio sumatur etiam si homo non esuriat et q
per illum modum melius et cōmodius servabi
parcimoniam victus q̃z si expectaret q multum
esuriret quia in magna esurie cibi auidius et mi-
Secunda cōclusio nus temperate sumeret. ¶ Secunda conclusio. Non
obligant ieiunia ecclesie catholicos vt abstineat
a cibo vsq post horam vespertinam: probatur qr
illa tam diuturna abstinentia esset multis nimis
difficilis et cōmunem facultatem hominū videre
tur excellere. Secundo quia libertas noue legis
exigit vt ea ad que obligantur cōmuniter catholi
ci sint minus laboriosa hijs ad q̃ obligabātur iu
dei tempore veteris legis q̃ cum iudei obligabā
tur abstinere vsq post vesperas catholici qui sub
Tertia con clusio. sunt legi libertatis tantū obligantur abstinere ci
tra horam illam. ¶ Tertia cōclusio. Ieiuniū ec
clesie obligat catholicum vt a cibo abstineat vs
q ad horam duodecimam quā Durandus horam
sextam vocat. Probatur ex cōmuni consuetudi-
ne quā regulariter obseruāt ieiunantes et secun
dum quā decreta ecclesiastica interpretant et mo
derantur quicquid enī reperitur scriptum a sum
mis pontificibus in hijs que variāda sunt ex par
ticularibus circunstantijs locorū omne illud mo
deracionem recipit ex ↄsuetudine scd̃m quā de-
creta cōmunis sibi recepta sunt que consuetudo et
communis institutionis moderatio rationabili-
ter et vtiliter introducta est ne scz illi qui per mo-
derationem et institutionem ecclesie debent red-
di meliores propter nimium onus et grauitatem le
gis fierent contemptores et transgressores et per
consequens deteriores. cum enī in diuersis regio
nibus et prouincijs sit alia et alia cōmunis homi
num facultas Diocesanus vnius cuiusq loci hanc
maxime debet attendere et per eā cōmunia decre
ta moderari. Beatus Tho. vero dicit q hora co-
medendi est hora nona quā vulgariter secundam di
cimus. Cōtra cuius opinionem est cōmunis ieiu
nantium ↄsuetudo: et rō quam beatus Tho. indu-
cit facit pro nobis manifeste. Arguit enī sic. Ie-
iunium ordinatur ad deletionem et cohibitionem
culpe q̃ opz q aliquid addat super cōem consue-
tudinem ita tamē q per hoc nō multum natura
grauetur consuetudo comedendi hominibus est
hora sexta q̃ vt ieiunans aliquā afflictionem sen-
tiat debet expectare vsq ad horam nonam. Sup
pono pro hac ratione q hora sexta sit hora duo-
decima et nona sit hora secunda. Et tunc recepta
eadem maiore que est multum rationabilis sta sub
sumo: sed consuetudo comedendi hominibus est
hora tertia scz hora decima q̃ vt ieiunans aliquam
afflictionem sentiat et nō multū natura eius gra
uetur debz expectare horā sextam. Scd̃o qr cōue-
niens est vt refectio differat vsq ad medium diei arti
ficialis: sed illa est hora sexta quā vulgariter duo
decimam appellamus igr. añs ptz qr qui vnā
refectionem facturus est in die rationabile est vt
diuidat diē in duas partes equales et ibi reficiat
Huius sentencie est Duran. in. iiij. vbi vult q cō-
munis ↄsuetudo ieiunāciū est comedere hora. vi.
Quarta cōclusio et hoc mō obseruāt papa et cardinales. ¶ Quar
ta ↄclusio. Hmōi hora. xij. non est accipienda se

cundum extremū rigorē mensure: sed scd̃m gros-
sam estimationē. probatur qr si attenderetur ex-
tremus rigor tunc iniicerent varij et ↄplexi scru-
puli ieiunantibus. Tum ppter carentiā horolo-
gij in locis in quibus nō est. Tum ppter errorem
horologij in locis in quibus ē et teneretur frequē
ter ieiunantes notabiliter postponere refectionē
vt in dubijs certius eligerent: sed ↄhs est falsum
et contra cōmunem ↄsuetudinem ieiunanciū non
reprehensam ab ecclesia sed potius approbatum.
Huius sentencie est btūs Thom. et Ioh. lector in
summa ↄfessorum dicētes q hora refectionis ac-
cipienda est scd̃m grossam estimacionem.
¶ Quinta ↄclusio. Institutio ieiuniū nō obligat Quinta cōclusio
catholicū vt refectionē nō differat vsq ad horam
vespertinā. Ista ↄclusio pbata est in cōclusione
precedēti et iterū in primitiua ecclesia et per longum
tempus postea obseruatū est ita fuit institutum
ieiuniū vt refectio differenda esset vsq ad horam
vespertinam et postea cōcrevit grex xp̄ianus et
difficillimum fuit seruare tam longā abstinenciam
fecit differre vsq ad horam nonam. postea vero
propter consimilem causam ↄcessum est aut per
consuetudinē introductū vt satis est differre vsq
ad horam sextam q̃ cum prima institutio sic de ho
ra vespertina et relique cōcessiones facte sunt vt
succurreret fragilitati cōi hominū sequitur q po
test vsq ad horam illā vespertinā refectio differ
ri et maxime ab hijs qui nō per hmōi dilacionem
notabiliter grauant. Si dicas ponat casus q sit
aliqs qui differēdo refectionē vsq post horā vesp
tinā minus affligat q̃z differēdo vsq ad horā. xij.
sicut enī reperiunt aliq quibus molestū est multū
differre comestionē vsq ad. xij. et nō est molestū eis
differre a refectione super vsq ad crastinū ita sūt
etiam nōnulli quibus non est multū molestū differ
re refectionē vsq ad horam vespertinam si tamen
reficerentur hora. xij. esset eis multū molestū dif-
ferre eam a refectione vsq in crastinū ergo cum
talis nō differat vt magis sed vt minus affligatur
sequitur q non liceret differre refectionē vsq ad
vespertinam horam Respondeo q si talis affliga
tur excessiue in detrimentum notabile corporis sui
non solum potest differre imo etiā cōsulendum est
sibi q differat sicut contingit de aliquibus qui cū
carent refectione nocturna noctem insompnem
et in dolore ducunt. Si aūt afflictio non sit eis ex
cessiue molesta tūc possunt quidem differre sed ta
men maioris meriti esset eis ieiunium secundum
communem consuetudinem obseruatum. ¶ Sex
Sexta cōclusio ta conclusio. In refectione tempore ieiunorum
sumenda in abstinentia ciborum et in obligatione
personarū magis ad mores vtentium q̃z ad insti
tutas leges secundū est consideratio ita q leges
de ijs non obligant nisi secundum q sunt consue
tudine et vtentium moribus approbate. Proba-
tur lege de ijs rebus. probatur conclusio auctori
tate Augus. de vera religione. Leges non obli-
gant nisi cū fuerīt institute et ↄfirmate. In istis incō
tēporalibus legibus q̃z q̃z de hijs hoies iudicent
cum eas instituūt tñ cum fuerit institute et firmate
non licebit iudici de ipsis iudicare sed secundū ip
sas, sz leges instituūtur cū pmulgant: ferant aūt

cum moribus vtentium approbantur. Secundo cum moribus vtentium nonulle leges abrogate sunt et infirmiete ergo moribus vtentur leges firmantur et approbantur. Antecedens patz de decreto Thelesfori pape quo decreuit ieiunandum esse a quinquagesima vsq ad diem pasche. Statuimus inquit vt septē ebdomadas plenas ante sanctum pascha omnes clerici ieiunent qr sicut discreta debet esse vita clericorū a laicorum conuersatione ita et in ieiunio debet esse discretio et hoc thelephorum causefuisse. Probatur auctoritate Ambro. in li sermonum distinctione. xl sex septimanas habet cui addidit thelesforus pōtifex septimam ebdomadam et vocatum est hoc tempus quinquagesima. Constat autez q qui aliter agūt nō sunt transgressores neq peccant eo q hoc decretum non est moribus vtentium approbatum. Eandem institutionem de quinquagesima facit Grego. vt patz ex epistola eius ad Au. anglorū episcopuz in qua sic habetur. Denique sacerdotes et diaconi et reliqui omnes quos dignitas ecclesiastici gradus exornat a quinquagesima propositum ieiunandi suscipiat quo et aliquid ad pensuz sancte institutionis adiciat et eorum qui in laicali ordine consistunt obseruantiam sicut loco infra et religione precelli. Tertio decretum de nō comedendo carnes diebus dominicis in quadragesima nunqz habuit viz legis quousqz fuerit moribus vtentium approbatum igitur. antecedens videtur multi exeo q Greg. epi. predicta scribit ad Au. cum ait. De ipsa vero die dñica hesitamus quidnam ostendum sit cum omnes laici et seculares illi die plus solito ceteris diebus accuratius ciboo carnium appetunt et nisi noua quadam auiditate vsq ad medias noctes se ingurgitant nō aliter se huius sancti temporis obseruationez suscipere putant qd velqz non rationi sed voluptati immo cuidam mentis cecitati ascribendū est vnde nec a tali ꝯsuetudine auerti possunt et ideo cum veram suo ingenio relinquendi sunt ne forte peiores existant si a tali consuetudine prohibeantur vt enim ait Salomon. Qui multū emungit elicit sanguinem. Quarto ab eodem Gre. decretum est vt quotiescunqz ieiunamus et a carnibus animalium abstinemus. abstineamus etiam ab omni et lacticiniis et q talibus diebus piscibus vtamur qz parcissime et etiam prohibemur preparare sumptuosa conuiuia marinarū beluarum et prohibemur etiam vinum bibere vsqz ad ebrietatem. Hec enim omnia legibus constituta sunt et tamen quia nō sunt communi vsu approbata nō sunt censendi rei transgressionis qui hec non obseruant igitur. minor patz qui sacris non obediunt canonibus proprio priuantur honore. sed qui predicta non obseruant nō propter hoc proprio priuantur honore: ergo qui predicta nō obseruant nō censentur rei transgressionis maior probatur per illud qd i supradicta epistola habet. Par autē est vt nos qui hijs diebus a carnibus animaliū abstinemus ab oībus quoqz que sementinam trahunt originē carnis ieiunemus a lacte videlz caseo et ouis. Et post pauca ceterū pisciuz esum ita xp̄iano relinquitur vt hoc ei infirmitatis solacium non luxurie pariat incendium. Denique qui a carne abstinēt nequaqz sumptuosiora marinarum beluaz conuiuia preparare ne vinū quoqz ita bibere permittimur vt ebrietatem omnino fugiam⁹ alioquin restat vt omnia que corporibus libēt similiter faciamus. Sii predicte enim rationes ꝯcludūt q decreta nō obligāt nisi sunt moribus vtentium et communi consuetudine firmata nisi quis dicat q que dicta sūt nō sunt dicta per modum decretorum et statutorū sed per modum exortationis inter que est differentia q decretum necessitatem imponit et obligat: exortatio vero excitat voluntatem liberaz que scilicet etiaz si nō faciat nō peccat. Hec sumpta sunt ex decreto distinctione quarta. Quinto In hijs que varianda sunt secundum circunstantias locorū et in quibus licitum est vnam quāqz prouinciam habundare suo sensu/leges pontificales nō obligant nisi sint moribus vtentium approbate sed ieiuniorum obligationes et modi variandi sunt secundum circūstantias locorum et in hijs cōcessum est vnamquāqz prouinciaz habundare suo sensu igitur leges de ijs non obligant nisi sint moribus vtentium approbate maior videtur nota et minor probatur quia vt habet capitul. vtinā de hijs Jero. ad Lucinuz ait sed vnaqueqz ꝓuincia habundet suo sensu et percepta maiorū leges apostolicas arbitrentur. Sed quia de vi consuetudinis alibi tractandū est ideo pro nūc hec sufficiāt ¶ Cōtra primam conclusionez arguitur sic institutio ieiuniorum obligat ad magis abstinendum qz sic abstinendum secundū regularē tēperantiaz sed secundum regularez temperantiā tenentur abstinere ab ijs que impediunt sanitatem et bonā habitudinem ergo cū quicquid est ad sanitatem totuz sit necessariū ad conseruationē nature sequit q ieiuniū satisfactoriū obligat vt abstineat vsqz ad defectū nature. Scdō ieiunās nō ꝓ peccato abstinet a non necessariis ad corporis sanitatem sed ieiunans ꝓ peccatis debet amplius abstinere ergo debz abstrahere partez necessarij sed ea substracta deficit natura ergo talis debet abstinere vsqz ad nature defectum. Tercio in leuitico vbi dñs precipit ieiuniū ita habet affligetis animas vestras sed anima non affligit nisi ex substractiōe necessarij igitur. Quarto arguitur per Grego. sup illud Job clamorē exactoris nō exaudiuit exactor ē inquit venter quez nō exaudiūt sancti exigētem sed venter non potest dici exactor nisi violēter querat nō querit aūt violenter nisi necessariū ergo cū sancti laudent ex hoc q nō exaudiūt vocē exactoris sequitur q debem⁹ abstinere vsqz ad nature deffectuz. Quinto ꝓbat per illud bernardi in ep̄la ad cartusien. Quid magnū est si esuriat venter vsqz ad rugitū qui sepe replet⁹ est vsqz ad vomitū sed nō rugit venter nisi ꝓ necessariis ergo vsqz ad nature defectū abstinēdū est. Sexto substrahendū est cibū qzdiu sentit hostis sz hostis sentit qzdiu nō defficit natura igit nūs probat per illud q̄ cedar gati sunt filij israel q pepercerunt gabaonitis et dictū fuit eis q futuri essent eis sicut lancee in lateribus et sudes in oculis p hoc eñ significat q perimēdi sūt hostes sic Cōfirmat qr malū ē tota

Cōtra p̄mā cōclusionē

liter eradicandū sed quicqd est in nobis de malicia hostis illud est malū ꝗ hostis est totaliter perimendus et destruendus. Confirmat secundo per illud Iere. innouate vobis nouale et nolite sedere super spinas per qd significat ꝙ cōcupiscentis et hostis noster debet totaliter extirpari. Cōfirmat tertio per illud qd habet glosa super illud. perdā babilonis nomē et reliquias et germē. Nomē est actus pctī reliquie sunt pronitates relicte ad peccandū. germē autez est hostis insequens ꝗ hostis debet perdi et totaliter interimi ꝑ ieiuniū et per ꝯñs ieiunandū est vsq ad defectum nature.

Solutiōes. ¶ Ad primū concedo maiorem et minorez et nego consequentiā quia licet illud quod dictum est necessariū ad sanitatem necessariū sit nature vt bene sit tamen aliquid etiam notabiliter sensibile est nō impeditiuum sanitatis qd non est necessarium nature vt ibi bene sit et illa inter id qd est impeditiuū sanitatis et id quod est necessariū ad sanitatem est magna latitudo infra quam decurrit obligatio ieiunij. Ad secundū cōcedo maiorem et nego minorem nisi sit specialiter iniunctum et ad probationez nego assumptum. debet enī facere qd sibi iniunctum est parte nō tenetur amplius facere et ita si nō plus sibi iniungatur ꝗz regulariter obligat ecclīa ieiunādo nō tenetur amplius abstinere. Ex pterea dico ꝙ aliquid dicitur necessariū dupliciter. Vno mō id cuius vsus interdictus ꝑ semꝑ infert sensibile nocumentū nature vt vsus vini in consuetis et tale potest interdici pro vna die aut duobus. Alio mō id cuius vsus interdictus pro semel aut pro tempore ꝑ quo iniuncta est abstinentia infert graue nocumentum nature et tūc dico ꝙ si aliquid est tale ab eo nō tenetur ieiunans pro pctō abstinere nec rōnale videtur imponere tale ieiuniū penitenti in foro interiori. secus est autē de foro exteriori. Ad tertiā nego minorem et dico ꝙ anima frequenter affligitur ex substractione nō necessarij et maxime inconsuetis vt per experientiam constat. Ad quartam cōcedo auctoritatem Gregorij sed dico ꝙ venter violenter querit nō solum necessarium sed etiam id quod nō est necessarium et ī sic violenter querēdo nō necessariū dicitur exactor proprie: non autez in querendo necessarium qz hoc tribuitur sibi ex necessitate iusticie debitum et in hoc laudātur sancti ꝙ non exaudiunt vocem huiꝰ exactoris. Ad quintam dico ꝙ venter interduz esurit vsq ad rugitum cuz non deest sibi aliquid necessarium: sed etiam cuz deest aliquid nō necessarium qd tamen nō deesse consueuit. Ad sextam nego maiorem sicut probatum est supra cōclusione prima. Et ad probationem primā nego consequentiam. hostium enī visibilium et corporalium peremptio representat nobis ac figurat cohibitionez hostium spiritualium et in hoc attendendū est sermonis illius figuratiui veritas. gabaonite enim nō erant complantati filijs israel: concupiscentie vero nostre sunt nature nostre complantate et ob hoc nō possunt perimi nisi natura nostra perimitur. poterāt aūt perimi Gabaonite a filijs israel ipsis filijs isrl' nō peremptis nō sunt ꝗ perimende hostes spirituales sed cohibendi qz nisi cohibeantur iugiter crescūt et vigorem accipiunt et multā honestis moribus perniciem inferant. Aliter dicendū est ꝙ per Gabaonitas intelligit hostes spirituales nō ex inclinatione nature originez habētes sed totaliter extrinsecus inductos et tales possunt totaliter perimi. Ad secundam probationem cōcedo aūs de malo moris et nego de malo pene et nego minorem de malo moris. mala enī inclinatio ex principijs complexionāribus aut ex qualitatibus corporalibus inducta nō est malū moris licet ad moralem maliciam incliner. Ad tertiam probationem cōcedo auctoritatem et concedo etiā ꝙ malum moris quod est peccatum actuale debet totaliter extirpari sed nō ꝓpter hoc necesse est ꝙ mala inclinatio totaliter extirpet sed cohibenda et quantum rōnabiliter possibile ē remittenda. Ad quartam probationē dico ꝙ illud intelligendum est de perditione in cōsummatione vite et nō in hac peregrinatione facienda in prima enī nec peccatum nec inclinatio manebit nec hostis ab hijs liberatos amplius insequetur. Aliter dicendū ꝙ perdendū est nouum pctī per penitentiaz et perdende sunt reliquie et ꝓnitates per cohibitionez et perdendū est germē hostis insequens ꝑ victoriā.

¶ Contra secūdam conclusionē arguitur sic. in veteri testamēto ieiuniū obligabat abstinere a vespe vsq ad vesperā ꝗ etiam in nouo debet refectio vsq ad vesperam differri. ꝯña tenet qz status noui testamenti est ꝑfectior ꝗz status veteris et aūs probatur per illud qd habet Leuitici. xxiij. Sabbatuz est affligetis animas vestras. et postea sequitur et a vespere vsq ad vesperā celebrabitis sabbata vfa. Secundo arguitur per illud cabilonēsi concilij et recitat in decretis de consecra. d. i. ca. solent. Solent plures qui se ieiunare putant in. xl. mox vt signū audierint ad horam nonam cōmedere qui nulla tenꝰ ieiunare credende sunt nisi ante manducauerint sit vespertinū celebretur officiū concurrendū est enim ad missas et auditis missarū solēnibꝰ et vespertinis officijs et largitis elemosinis ad cibum accedendū est. Si vero aliquis necessitate constrictꝰ fuerit vt ad missam venire non valeat estimata vespertina hora completa oratione sua ieiuniū soluat. Et subiongit idem de ieiunijs quattuor tēpm cū in ieiunijs etiaz quattuor tēporum circa vespertinas horas in sabbato vero fere circa noctis initiū missarū sollēnia sūt celebrāda sed constat ꝙ nō est comedendū nisi post missarū sollēnia igit. Tercio auctoritate ysi. libro secundo de summo bono capitulo vltimo dicentis spernitur ieiuniū quod in vesperā repletione reficitur Et iterū spernit ieiuniū quod ī vesperā delicijs compensatur neq enī reputanda est abstinentia quam foeris ventris sacietas secura cōstitauerit ꝙ hic Isi. non loquitur de repletione per se dam comestionē facta: ergo intelligit de repletione facta per primam ergo scdm eū hora refectionis tempore ieiunij est hora vespertina.

Cōtra secūdā ꝯclusionem

Solutio. ¶ Ad primam concedo antecedens et nego consequentiaz ad probationem dico ꝙ perfectio status nō facit vt magis vel diciꝰ ieiunādū sit imo oppositum de ratione enim ꝑfectionis status est libertas maior et de ratione maioris libertatis est

onerū diminutio. Dico pterea cū Thoma q̄ sta
tus veteris testamenti comparatur nocti et status
noui comparat diei scdm illud Aposto. ad Ro.
xiij. Nox pcessit et dies aūt ppropinquauit. In vete
ri testamento ieiunabāt vsq̧ ad noctem nō autē
in nouo. Ad istas oēs auctoritates respondet
Durandus q̄ ista ieiunans nō debet comedere vsq̧
qz ad vesperas aut ad horam vespertinam dupli
citer potest intelligi. Uno mō sic q̄ intelligat de
hora diei vespertina que est hora quarta et sic nusq̄
q̄z obseruatur quia omnes ieiunantes vt dicit co
medūt sexta. Si autem intelligat de hora vesperti
na q̄ztum ad diuinū officium sicut verba statuti
videntur sonare videlicz q̄ dictis vesperis come
datur tunc hoc melius seruatur a ieiunātibus in
quadragesima qz vespere in xl. dicuntur hora sex
ta nec comedunt ɔmuniter ieiunantes in quadra
gesima nisi dictis vesperis hec solutio q̄ztum ad
principalē difficultatem est bona sed nō videtur
mihi q̄ illa sit intentio statuti cuius oppositū dt.
Nam iudicio meo Gratianus ibi incidentaliter
introducit auctoritates loquētes de ieiunio et pn
cipaliter eas introducit vt ostēdat q̄ missaruz so
lemnia celebranda sunt et expresse habetur ibi q̄
in ieiunijs quattuor temporū missarum solemnia
celebranda sunt hora vespertina vt patz ex textu
allegato. Dico ergo q̄ et si fuerit intentio statu
entium q̄ abstineretur a cibo vsq̧ ad horam ve
spertinaz qz tamē illud nō est nunc moribus vten
tium approbatum ideo nō obligat. videntes aūt
patres ecclesie nunc q̄ ista abstinētia esset nimis
grauis et molesta et causa trāsgressionis pro ma
iori parte vt decretum illud nō esset omnino inu
tile voluerūt in quadragesima q̄ vespertinū offi
cium hora sexta celebraretur et eo celebrato vnus
quisq̧ refectionem potest accipere q̄ nunc obser
uatur vbiq̧. Et per hoc responsum est satis ad au
ctoritatem vsi. tempore eīn suo obseruabatur ab
stinentia vsq̧ ad horam vespertinā sed hoc vten
tium moribus satis rationabiliter mutatū est ne
q̄d institutum est ad salutē verteretur in perniciez.

Cōtra tertiā ɔclusionē ¶ Contra tertiam ɔclusionē arguitur pmo rōne
Thome allegata est deductione predicte ɔclusio
nis qua pbat q̄ sumenda est refectio hora nona.
Secundo refectionē sumere hora nona conuenit
misterio passionis christi sed cum quis per ieiuni
um carnem suā affligit se xpi passioni conformat
igitur. maior patz qz misterium passionis christi
hora nona completū fuit ḡ et abstinentia nostra
et carentia cibi eadez hora complenda est. Et mi
nor probat per illd Pau. ad Gal. v. qui xpi sunt
carnem suā crucifixerunt cuz vitijs et concupiscē
tijs. Tertio arguitur auctoritate Cassia. collatio
ne secunda dicētis. Quod hora nona est tempus
aptum refectioni et probat quia recens esse per
ceptio non sinit sensum leuem et tenuem inueniri
tam in vespertinis q̄z in nocturnis orationibus vt
cum monachus non solum in nocturnis vigilijs
verumetiam in ipsis vespertinis solēnitatibus le
uis ac vacuo digesto iam cibo inueniri possit ho
ra nona salubriter ad refectionem instituta est.
Quarto arguit ieiunium ecclesiasticum omnibus
imponitur sed nō omnes possunt cognoscere ho
ram sextam igr. Quinto nulla virtus moralis eo
demmodo accipit medium quo ad omnes sed ie
iunium est actus virtutis ergo non potest omni
bus ieiunantibus vna et eadem hora assignari.
Maior patet quia q̄ vni est multum alteri est pa
ruz. minor probatur quia est species abstinentie.

¶ Ad primam concedo primū antecedens et pri Solutiōes.
mum ɔsequens sed nego q̄ consuetudo comeden
di hominibus sit hora sexta. i. xij. sed est hora ter
tia id est decima vel saltem media hora inter ter
tiam et sextam. Et in hac rōne Thome forte fun
date sunt antique consuetudines naz quibus erat
consuetudo sumendi refectionem regularem ho
ra nona illi die ieiunij debebant differre vsq̧ ves
pertinam. quibus vero cōsuetudo fuit sumere ho
ra sexta rōnabiliter distulerunt in die ieiunij vsq̧
ad horam nonā et ex eadem radice qui nō solent
differre nisi vsq̧ ad tertiam in die ieiunij rationa
biliter differunt vsq̧ ad sextā. In istis autem non
fit distributio pro singulis prouinciarum sed po
tius pro ɔuincijs singulorū hoc est nō est hoc va
riandū secundū vnius cuiusq̧ indiuiduū consue
tudinem sed scdm cōmunem ɔsuetudinem vnius
prouincie vel regionis. Ad scdam dico q̄ argu
menta ista figuratiua nō ɔbant efficaciter nisi id
quod inferunt ex alio passu deduci possit et apta
dissimilitudo est. naz refectio nostra in die ieiunij
media est inter duas abstinētias quarū posterior
multis est grauior ɔore et nō est comparanda mor
ti xpi que fuit postrema eius afflictio sed potius
crucifixioni que media fuit inter pcedentes et se
quentes afflictiones. hec autem crucifixio hora
sexta facta est secundū illud Hora sexta iesus est
cruci etc. quia ergo vt dicit misteriū passionis xpi
completum est hora nona et afflictio ieiunij non
est in refectionis hora cōpleta cuz post eaz supsit
alia abstinentia et alia afflictio ideo hec hora non
ita congruit misterio passionis christi sicut hora
sexta. Ad terciaz dico q̄ cassianus loquitur de re
fectione regulari et nō de refectione ieiunij loquit
tur etiam de refectione monachorum. Et non vni
uersaliter de refectione omniū et si loqueretur de
refectione cōmuni omnib9 et in die ieiunij dico q̄
sententia eius non est morib9 vtentiuz approba
ta ideo non obligamur eum sequi. Est tamen mi
hi difficile videre de qua hora nona loquatur ac
cipitur enim hora nona aliquādo ɔ vna. xij. ho
raruz que mediat inter octauaz et decimā aliquan
do vero accipitur ɔ alterā septez horarū que me
diat inter sextam et vespertinam horam. Si in
telligat de hora nona secundo modo que est ho
ra secunda post meridiem tunc ratio sua deficit
quia si reficiamur illa hora non erit facta dige
stio sibi hora vespertina et ita tunc nō habebim9
sensum tenuez et leuem tam in orationib9 vesper
tinis q̄z matutinis si intelligat de hora nona pri
mo modo tunc hoc videtur difficile cum ex con
suetudine saltez que nunc currit non sint missarū
solēnia celebrata etiāz apud monachos sed forte
tunc illis alia fuit consuetudo que in monachis
rationabilis videtur ɔpter matutinas horas q̄s
media nocte decātant et forte post matutinas de
cātatas vigilijs et orationib9 aut lectioni et non

sompno indulgebat. Ad quartam dico q licet non omnes cognoscāt horam sextā certitudinaliter et indiuisibiliter cognoscūt tamen omnes cōiecturaliter et per grossam estimationem quod sufficit cum non est distantia notabiliter sensibilis ab hora sexta. Ad quintā dico q licet nulla virtus moralis eodēmodo accipiat mediū quo ad omnes potest tñ aliquā circumstantiā mediū eodēmodo accipere quo ad oēs et maxime cū circumstantia talis est q non notabiliter deficit respectu robustiorum nec notabiliter excedit respectu debiliorum quia ergo cōmunis hora sumendi refectionem est hora decima ideo cum differatur tempus ieiunij vsq ad sextā competenter affliguntur robusti neq notabiliter grauant debiliores. Quod si aliquibus vel propter etatem vel propter infirmitatem in magnū grauamen cederet esset cum eis dispensandū de ieiunio vt dicit beatus thomas.

Queritur quarto vtrū

omnes ad ieiunia ecclesie teneantur? Arguitur q sic precepta dei obligāt omnes ergo et precepta ecclesie. consequentia tenet per illud luce decimo qui vos audit me audit. In oppositū est cōmunis consuetudo. Notandum q vt dictum est supra ieiunium non habet ex se bonitatem sed tantū ratione puritatis mentis quā ecclesia intendit inducere mediante ieiunio. Ieiunium enim et abstinentia non dicunt precise regularem temperantiam ad quā omnes tenentur sed aliquid regulari abstinentia arctius.

Pria p̄clo ¶ Sit igitur prima conclusio non omnes ad ecclesie ieiunia tenentur. probatur Nullus cui obseruatio ieiunij quantum est ex conditione persone distractiua vel impeditiua est a puritate mentis ad ieiuniū tenet sed multi sunt quibus obseruatio ieiunij q̄ntum est ex conditione eorū distractiua est vel impeditiua a puritate mētis ergo tales non obligantur ad ieiunia ecclesie. Maior patet quia ieiuniū non habet bonitatem nisi secundum q ordinatur ad puritatem mentis ita q in ipso proprie non est puritas sed quedā ad ipsā puritatem vtilitas minor probatur quā infirmis non valet ieiuniū ad puritatem mentis sed nocet. vires enī infirmorū prostrate sūt ex infirmitate quare si ad huc ieiunijs psternerent ita indisponeretur corpus / vt eo anima vti non posset ad opera illa que exigit mentis puritas. Secundo nullus obligatus est ad ieiuniū quē ieiunium ipsum natū est impedire ab hijs que sibi de necessitate salutis incumbūt sed multi sunt quos ieiuniū natum est impedire ab hijs que sibi de necessitate salutis facienda incūbunt igit tales nō obligantur ad ieiuniū maior est manifesta quia enī hoc q quis omittit ea q̄ facere tenet de necessitate salutis nō stat puritas mentis minor patet quia infirm⁹ per ieiuniū impedit a debita alimētiōe corporis sui. Nā debita alimentio corporis infirmi exigit vt non multū cibū simul assumat et frequenti⁹ sumat ppter vires debiliētas que parū possūt digerere et ad sic alimentandū corp⁹ suum tenetur de necessitate salutis alioquin esset homicida sui et maxime tū hoc est sibi a peritis indictum infirmitas etiam est talis aliquando vt cogātur paciens preuenire horam consuetam refectionis propter parocismos egritudinis que aliquando vna hora aliquando alia accidunt. Tertio nullus obligatur ad ieiuniū ecclesie in quo propter cōditiones vel circumstantias persone ieiunare est opus heroicum cōmunem hominum facultatem excedens sed ita est q in multis propter personarum conditiones et circunstantias ieiunare esset opus heroicum et cōmunem hominum facultatē excedens ergo tales non obligantur ad ieiunium maior patet quia ecclesia precipiendo omnibus ieiuniū et totiens in anno vt puta in quattuor anni temporib⁹ in quadragesima et vigilijs magnorum solemnitatum nunq̄ intendit precipere aliquid omnibus quod cōmunem hominum facultatē excederet minor patet de multis de quib⁹ dicetur in conclusionibus sequentibus. per hanc autem probationem intendo q vbi etiam ieiunium nō esset puritati mentis nociturum si tñ ex cōditione persone aut priuata complexione esset ei tam difficile ieiunare q in eo excederet cōmunem facultatem hominum non credo q ecclesia eum et similes vnq̄ intenderit obligare ad ieiunium.

¶ Secunda conclusio. Quicunq aut ex cōplexione sua ex accidenti sue non multū cibum et sub stentamentum debite sufficiens simul sumere sua non diu carere cibo possunt hi non obligant ad ecclesie ieiunia patet. tum primo quia in talibus ieiunium potius nocet q̄ prodest puritati mentis. tum secundo quia tales per ieiunium impediunt ab hijs que de necessitate salutis agenda incumbūt tum tertio quia vbi etiam nullum horum contingeret ieiunium tamen in eis esset maxime in fatis heroicum et communē nature facultatem excederet. Ex hac pclusione infero. Quod egroti / senes / vehementer colerici et quorum natura est notabiliter debilis non tenentur ad ecclesiastica ieiunia. de hijs quorū natura est debilis patet quia si sumerent vna vice q̄ntum sufficeret ad alimentationem nature per spaciū .xxiiij. horarū absorberet calor naturalis et mortis aut grauis infirmitatis periculo exponerent. De senibus pz quia in hijs est debilitas nature et calor multū exiguus. De vehementer colericis pz quia tales sunt multi caloris et parue humiditatis et ideo nō possunt diu carere cibo sine periculo egritudinis. De egrotis est aduertendum q q̄uis natura nō sit adhuc debilitata p egritudinē vt tñ magis resistat egritudini preseruanda est a debilitatione et ideo nutriendū est sufficienter nec tamen cibo onerandū est per difficile autē esset in ieiunio nutriri sufficienter egrotū nec tamē naturā onerare cibo multa sunt ergo propter que egroti ablati sunt ab ecclesiasticis ieiunijs. vnum nature debilitas ex sē iam vis morbi adeo contra naturam inualuit vt vires cibo notabiliter diminuerit. secundum preseruatio contra huiusmodi debilitatē nature q̄ fit alimentando frequenter sed parum vice qualibz. tertium prostratio appetitus ratione cuius a cibi vsus sufficientis ad sustentationē nature p die naturali esset nimis onerosus vna vice et grauamē notabiliter nature inferret. Quartū paracismorū et acces-

sionum varietas et lōgitudo propter quam opor-
tet nutrire naturam per certum tempus ante pa-
roxismum vt melius resistat. Quintū speciale est
in quibusdam egritudinibus que non euacuatio-
ne/sed repletione potius curande sunt vt in febri
que causis dictis que secundum ypocratem quarta
parte amphorismorū causatur ex eo q quedam ve-
nule per longū ieiuniū aut fortem solem aut lon-
gam deambulationem aut diuturnam sitim aut
comestionem salsorum euacuate bonis humoribus
malis replentur contra quam egritudinem consu-
lunt periti medici q eger non abstineat sed edat et
bibat q̃ntū poterit quam febrem ego aliquando
passus mirabar q per abstinentiam augebatur sine
vero abstinentia minui videbatur. Alterius autem na-
ture est febris quam causonem appellant q autē
egritudo excuset a ieiunio patet per Gre. in regi-
stro qui patienti vomitum sanguinis non solum re-
laxat ieiunium sed prohibet ita marino episcopo
rauenne scribens venientes quidam rauennates
homines grauissimo me memore percusserūt qui
fraternitatem tuam retulerunt de sanguinis vomi-
tu egrotare. Ex qua re et sollicite et sigillatim eos
quos hic doctos lectione nouimus medicos feci-
mus requiri et quid singuli senserint quid ve de-
crauerint sanctitati vestre scriptum misimus qui
tamen quietū et silentiū pre omnibus dictāt et infra
propterea nec hortor nec admoneo sed districte p̄
cipio ve ieiunare minime presumas qz dicunt me-
dici huic molestie valde esse contrariū nisi forte si
grandis sollemnitas exigit quinqz in anno vicibus
concedo. Ex quo patet q nō solum ieiunium rati-
one egritudinis cadit in permissione sed etiā ieiu-
nium ipsū cadit aliquādo in prohibitione et aliqū
in permissione nō reputauerunt enī patres nostri
aliquid esse vtile ad puritatem mentis q non nisi
cum detrimento notabili corporis perfici potest.
Infero secundo q nō solum nature debilitas aut
egritudo q̄ actualiter inest excusat a ieiunio sz etiā
illa q̄ verisimiliter inesset et causaretur p ieiuniū. Exē-
plum huius ponatur q est sanus et validus nunc sed
si ieiunaret efficeretur infirmus vel debilitaretur
notabiliter. Dico q talis excusatus est a ieiunio
si verisimile sit experitorum iuditio sibi hoc euen-
turum. Probatur tale ieiunium notabiliter et sen-
sibiliter nocet bone dispositioni corporis ergo ta-
le ieiunium est irrationabile consequentia est no-
ta. Rañ patet ex casu. Nā si legislator ieiunij esset
presens ipse declararet nunq̄z se voluisse obligare
tales. Secundo Quicquid inexistens excuset a ie-
iunio illud si per ieiunium verisimiliter sit futu-
rum excusat a ieiunio igitur antecedens patet qz
nullus tenetur propter legem de ieiunio subire
conditionem per quam iuditio omnium sit impo-
tens ad opus illius legis constat enim q si ex cō-
plexione vel ex alia quauis qualitate ego sim sic
dispositus quia secundum iuditium peritorum
medicorum aut per experientiam certam ego sci-
am q per ieiunium ego sum venturus in febrē
difficilis curationis recta ratio dictat michi q
ego non debeo ieiunare eadem ratio est si ieiu-
nando propter complexionem aut aliam quali-
tatem ego incurrerem notabilem indispositionem

puta notabilem molestiam vel inhabilitatem ad
cultum diuinum et ad alia bona opera in talibus
enim ieiunium non valet ad puritatem mentis im-
mo potius est impuritatis operatiuum. Tercio
in omni tali ieiunium est heroicū opus cōmune
scilicet nature facultatem excedens sed ecclesia nō
intendit homines obligare ad ieiunia heroica qz
talia cadunt tantum sub consilio igitur. Aduer-
tendum tamen q ea que difficultant hominem ad
opus ieiunij sunt in duplici differentia quedā sunt
que ideo precise difficultant quia inclinant volun-
tatem vel appetitum sensitiuum ad oppositum ie-
iunij sic tamen q in eis per ieiunium non inducū-
tur indispositiones alique corporales puta nec
nature debilitas nec egritudo nec afflictio aliqua
corporalis sensibilis et notabilis sicut contingit
in assuetis ad ingluuiem et ad opera ventris in ta-
libus enim inducuntur per frequentes operationes
habitus mali et noxij mores et alique qualitates
corporales inclinantes vehementer ad oppositū
ieiunij et de talibus dico q non excusantur a ieiu-
nio. Alia sunt que difficultant opus ieiunij ꝓpter
malas dispositiones quas nata sunt facere in cor-
pore et ista sunt duplicia quedam sūt q̄ consistūt
in complexione naturali aut alijs qualitatibus cor-
poralibus sine culpa inductis alia sūt que consi-
stunt in qualitatibus vel in dispositionibus cul-
pabiliter inductis de primis videretur esse certū
que diximus de secundis etiam videretur mihi ve-
rū Nam egrotus aut nature debilis q̄ntū ad debili-
tatem illam vel egritudinem per culpam suam in-
currerit puta ex nimio potu aut ex nimio coitu ni-
hilominus tamen excusatur a ieiunio hmōi tamē
qualitates sunt duplices quedā sunt que non sūt
auferibiles vel simpliciter vel nisi difficillime. alie
sunt que per contrariā consuetudinem aut per cer-
tos cibos et potus aut per alias operationes oppo-
sitas eis interdum etiam multo faciliores q̄z ieiu-
nium sunt auferibiles et de talibus dico q licet nō
teneātur ad ieiunia cum hmōi qualitates in eis
videntur tñ teneri laborare et niti paulatim auffer-
re huiusmodi qualitates supposito q nullam in-
dispositionem nāe vel corporis sic aufferendo con-
sequantur. ¶ Tercia conclusio quibuscūqz vel p-
pter penuriam alimentorum vel propter graui- Tercia ꝓpo
tatem laboris qui non potest rationabiliter non
sumi non sufficit ad vna refectio in die sic scilicet
q vna tantum vice refici in die excedens in eis cō-
munem hominum facultatem excusantur a ieiu-
nio patet quia vt frequenter dictum est ecclesia nō
intendit per constitutionem ieiunij aliquos obli-
gare ad opera cōmunem facultatem hominum ex-
cedentia. Que talia sunt scilicet ratione circum-
stantiarū q pauci superarent et multi superaren-
tur ex ista ratione infertur q pauperes pro
diebus illis pro quibus non habent hora compe-
tenti sufficientia alimenta ad eorū sustentationem
non tenentur ad ieiunium ꝓ alijs vero tenentur
qz nihil est qđ eos excuset infertur secūdo q per-
egrinantes qui cōmode peregrinationē differre
non possunt non tenētur ad ieiunia ecclesie. Pa-
ter quia peregrinatio est de laboribus qui dicti sūt
et maxime in hijs quos labor vehementius affli-

gis. Infertur tertio q̄ cursores et nuncij qui hec ratione officij vel famulatus et seruitij exercēt ex cusantur a ieiunio pro tēpore quo laborivie dant operam. nō autem pro tempore quo in domibus suis vel dn̄orum suorum quiescunt. Infertur quarto q̄ agricole et alij manualiter operantes et maxime quorum labor est grauis grauitate dicta ex cusantur a ieiunio et hoc est certum si ieiunando nō possunt sufficienter laborare vt victum suffici entem acquirant pro se et familia sua. Si autem essent diuites aut cum minori labore possent se et familiam suam alere secūdum condecentiam sui status tunc nō tenerentur ad talē laborem et per consequens non essent excusati a ieiunio. intentio eīm maioris lucri nō excusaret ideo qui locant o= peras aliorum ꝛ sciunt q̄ ieiunando minus labo rant nō debent eos inducere ad hoc q̄ ieiunium frangāt sed possunt minori p̄cio eoꝝ operas loca re nisi forte vt dicit Thomas esset causa necessa= ria que festinantiam operis pro quo laboratur ex poscat non credo tamen q̄ illi peccent qui nollēt eos tanto precio locare quanto locarent si non ieiunarent et maxime in casu dicto quia si velit sentire vtilitatem sui ieiunij hoc debet appetere cum detrimento suo et nō cum incōmodo alieno. Infero quīto q̄ mercatores quibus labor vie pro comparādis mercibus est grauitate supradicta grauis si eos ad iter temporibus ieiuniorū susci= piendum necessitas sui status impellat excusan= tur a ieiunio dixi si eos quia si tantūmodo susci= perēt huiōi iter causa maioris lucri ita q̄ sine hoc possent sufficiēter alere familiam suam statū nec cantie sine notabili diminutione exercere: aliena restituere: et sua repetere sicut ɔtingit in nūdinis in quibus mercatores mercatoribus credita alie na soluunt tunc eum non videtur excusari sed si esset necessitas supradicta excusarentur. Infero sexto q̄ mulieres pregnantes ꝛ nutrices excusen tur a ieiunio. Patet quia si non reficiantur nisi vna vice tūc vel nō recipient alimentū sufficiens pro nutritione sui et fet⁹ vel pueri vel si suscipi ant alimētum sufficiens tūc grauamē sue nature notabiliter inferūt. Est etiā in pregnantib⁹ spe cialis rō ꝓpter subita inordinata ꝛ varia deside ria que aliqū sunt ita intēsa q̄ nisi satisfaciāt ap petitui eoꝝ īminet fetui periculū. Ex istis pꝫ q̄ penuria alimēti tales excusat a ieiunio nō quidē priuatio qua careant alimētis qꝛ statī q̄b habeant sed penuria vtendū qꝛ non possunt vna vice sic re fici vt sufficiat nutritioni sue ꝛ fetus aut pueri.

Q̄rta ɔcl'o ¶ Quarta cōclusio quibus propter grauitatem laboris ad notabilē vtilitatē publicā etiam vo luntarie assumpti non sufficit vna refectio in die ij excusandi sūt a ieiunio. Patet de predicatore verbi dei qui interdū ꝓpter cōplexionē ꝛ laborē simul nō potest simul ieiunare ꝛ p̄dicare nā quā= uis predicatio sit ab eo volūtarie sū pta qꝛ tamen non est suscepta propter vtilitatē priuatā sed pu blicam ideo meli⁹ videtur esse q̄ si nō posset vtrū qꝫ ferre q̄ relaxet ieiuniū sibi q̄ꝫ ab officio predi= cationis desistat imo si predicator susciperet eaꝫ propter priuatum commodum partialiter ita ta men q̄ nisi ei incūberet non haberet vnde cōmo de viueret vel tūc ꝓ tempore illo pro quo paupe res predicatores sibi ipsis predicando per qua= dragesimam aut per aduentū prouidere solēt eti am viderent excusari a ieiunio. Patet si cūdo qꝛ predicando cum sequit̄ predicator in se finē quē ecclesia vult fideles ieiunādo consequi. Sed quid dices si labor ille sit voluntarie assumpt⁹ ꝛ ad p̄= uatam vtilitatē sicut cōtingit de peregrinatione volūtarie assumpta. Respondeo q̄ talis assumēs peregrinationē huiusmodi nisi interuenerit con= sensus superioris nō pōt se eximere a ieiunio. Sꝫ dico q̄ superior verisimiliter cognoscēs peregri= nationē illam suscipi ex pia ꝛ honesta causa pōt cōmutare ieiuniū in peregrinationē ꝛ p peregri= nationē cū ab obligatiōe ieiunij absoluere maxi= me quia peregrinatio ꝛ ieiuniū eodē modo in finē ab ecclesia ordinatum tendunt scilicet in afflictio= nem persone ꝛ edomationem carnis et secundum hoc potest exponi durandus qui negat peregrina tionem voluntarie susceptam excusare a ieiunio. Ex quib⁹ patet q̄ predicatores verbi dei lectores publici qui cum labore predicandi aut legendi simul abstinentiā ferre nō possunt excusandi sunt a ieiunio. Idem dico de regente artium cuius la= bor est multum grauis. In istis autem est ꝛ na spe cialis ratio quia si sumant cibum vna vice paulo habundantiorē propter varios fumos ascenden tes redduntur omnino indispositi ꝛ ad studium ꝛ ad opus docendi quare non poterunt laudabili= ter perficere susceptum vel predicandi vel docen di opus.

¶ Quinta cōclusio illi qui non possunt ratione officij aut famulatus sine intermissione si mul hora ceterorum refectionem sumere ꝛ si non excusantur a ieiunio illa tamē intermissio facta ex necessitate seruitij: nec in alijs ad hoc necessitatis cibi degustatio nō soluit ieiuniū. Patet primum quia non est labor mense tam grauis vt a ieiunio excusare sufficiat. Secundum patet quia nisi lice ret eis refectionem intermittere et iterum inchoa re ieiunium magis grauaret eos et maiorem mo lestiam eis inferret et afflictionem quam regulari ter intendet ecclesia inferre per institutionē ieiu nij. ergo vel excusandi sunt a ieiunio vel intermis sione varianda est eorū refectio: sed secundum est conuenientius primo. ergo etc. Unde eis totum tem pus qd̄ currit ab inchoatione mēse dominorū vsqꝫ ad finē mense seruitorum cui sit eis pro tēpore re fectionis eo q̄ refectio eorum frequentē interpel= lationem habet. Tertium patet de coccis et scutiferis dominorum quibus incūbit gustatio cibi ꝓ pter cautionem a veneno/ ꝛ volūt nōnulli q̄ si eiꝫ dominis propter aliquam causam sit de esu car= nium dispensatū q̄ lꝫ eis gustū carnium facere si ne solutione ieiunij melius tamē esset q̄ cum peti tur dispensatio pro vno peterent etiam pro alio.

¶ Sexta conclusio cum per aliquam circunstan tiam excusatio a ieiunio in cōmunē cōsuetudinē ducta est nō tenetur quis qui certus est se eadē cir cunstantia circunstantionatum ad superiorē re= currere vt secum de ieiunio ecclesie dispenset. Pa tet quia consuetudo est optima interpretatrix le gum et institutionū ecclesiasticarum. Secūdo si esset preceptum ecclesie de ieiunio addita exceptiō

Quīta ɔcl'o

Sexta ɔcl'o

Minus circunstantie non tenetur sic circunstantio
natus recurrere ad superiorem vt secum dispensa
retur sed consuetudo cum lege equivalet legi sic
limitate igitur non tenetur. tenetur igitur recurrere
ad superiorē cum excusatio per talem circunstan
tiā mundū ad inducta in consuetudinez vt si non
esset consuetum q mulieres pregnantes absolue
rentur a ieiunio. Secundo tenetur recurrere ad
superiorem cum probabiliter dubitat quis an sic
illo modo circunstantionatus et aperire conjectu
ras quas habet et opinionē sapientū z. Probatur
iterū conclusio auctoritate Tho. dicentis q si cau
sa sit euidens nō eget recursu ad superiorez si autē
sit dubia debet ad superiorez recurrere cōstat au
tem q causa non est euidens nisi certū sit q perso
na sit circūstantionata. et q excusatio propter il-
lam circunstantiam iaz in consuetudinez addu-
cta sit et maxime si est de casibus frequēter emer-
gētib⁹ Quod si nō esset de casib⁹ frequēter emer
gentibus et tamen certum esset cum per talez cir-
cunstantiam excusari nō teneretur et maxime vbi
in pari aut minus excusante circūstantia esset ex
cusatio in consuetudinez inducta. ¶ Omnis au

Quattuor re l qb⁹ fundatur rō excusandi,

tem excusandi ratio fundat in quattuor regulis
generalibus. Prima est ecclesia instituendo ieiu
nia non intēdit q per obseruationē eorum afferā
tur corpori detrimentū. Secunda ecclesia non in
tendit q obseruatio ieiunij vertatur in detrimen-
tum salutis eterne. Tercia ecclesia non intendit
q per obseruationē ieiuniorū anima aliquam ma
lam indispositionem cōsequatur quin que ad sa
lutez tam anime q̄z corporis instituta sūt non de
bent contra salutez militare. Quarta ecclesia hu
iusmodi ieiunia instituendo non intendit obliga
re aliquem ad aliquid quod cōem hominū facul-
tatem excedit et ideo cum propter aliquam circū
stantiam ieiuniū est tam difficile q in plurib⁹ ho
mines sic circunstantionati trāsgrederent et pau-
ci adimplerent tūc opus ieiunij in illo casu debz
cōmunez facultatem hominū excedere. Sed que
ritur de pueris quid dicendum sit. Respondet q
pueri ppter necessitatez augmenti indigent mul
to cibo quia et nutritiuo et auctiuo propter etiaz
fluxū nature in eis qui eo maior q̄z i viris et quia
propter debilitatem caloris non possūt totum il
lum cibū sumere paterentur notabile detrimen-
tum per ieiuniū frequentatez sunt tamen paula-
tim assuefaciendi ad ieiunia puta in quadragesi-
ma ieiunando bis aut ter sed nō tenētur nisi post
tercium septenariū annorum. Hec ratio satis bene con
cludit de ieiunio quadragesimali qd̄ nimis eos le
deret sed non concludit quin sint obligati ad ieiu
nia quattuor temporū et maiorum sollēnitatum.
quod probatur secundum istos bonum est q assue
fiant ad ieiunia ieiunando bis aut ter in quadra
gesima sed hoc non esset bonum nec ad hoc indu
cendi essent si sic assuescendo nature eorum gra-
uamen inferrent ergo binum aut trinum ieiuni-
um in quattuor aut quinque septimanis anni non
afferet eis notabile detrimentum ergo nulla causa
eos excusat a ieiunijs quattuor temporum. Que
ritur ppterea de vxoribus an ppter prohibitio-
nez virorum debeant dimittere ecclesiastica ieiu-

Nota qn. hoīes incipiunt obligari ad ieiu.m

nia. Respondetur q voluntaria ieiunia debent di
mittere ppter prohibitionē virorum et maxime
vbi nō dimittēdo discordia oriret inter eos q̄ ma
xime fugienda est. de ieiunijs autē ecclesie dico q
vel prohibitio viri fundatur in aliquo eorū que
excusant a ieiunio vt si mulier sit pregnās aut na
ture debilis aut egrotet et tunc dico q ipsa tene-
tur dimittere ieiuniuz prohibente viro nisi de op
posito sibi cōstet manifeste aut prohibitio viri est
mere voluntaria et in nullo predictorum funda-
ta et tunc dico q nō dz dimittere sed potius debz
obedire ecclesie q̄z marito. Aduerte tamen q in
multis casib⁹ tenet mulier dimittere ieiunia eccle
siastica viro prohibente in quibus nō teneret vi-
ro nō prohibēte. Unus est vt si mulier nō pendat
tātum famulatum viro cum ieiunat q̄z cum nō ie
iunat. Alius si vir propter ieiunia vxoris sentiat
eam nimis frigidam et minus aptam ad venerea
et videat ex hoc occasionem adulterij sibi dari aut
econtra si ipse velit continentius viuere in .xl. et ni
chilominus percipiat q vxor per ieiunia fiend lu
xuriam inflāmatior videtur q mulier prohibente
viro debeat dimittere ecclesiastica ieiunia: con u-
le rem tamē q hoc faceret per cōsilium prudētum
et eorum quibus compeit in ieiunijs dispensatio.
q autē debeat dimittere patet quia vt dictum est
ieiunium nō habet bonitatē nisi secundum quod
ordinatur ad puritatem mentis sed in dicto ca-
su ieiunia sunt cōtraria puritati mentis et in sa-
lutis dispēdium vt cōstat. Ex eodem etiam patet
q qui regulariter per ieiunia se multo magis incli
natos ad grauia peccata sentiunt sic tamen q ie-
iunium sit causa huius inclinationis a ieiunijs ec
clesie sunt excusandi sed in hoc multuz cauēdum
est ne nō causa pro causa sumatur. Unde conside
randum est vtrum ieiuniū sit causa totalis illius
inclinationis vel partialis et verum quis ieiunādo
potest faciliter obsistere inclinationi et eam impe
dire et eaz destruere totaliter aut nō. vtrū preterea
sit notabiliter maior inclinatio cū ieiunio q̄z sine
ieiunio quergo pōt ptingere q ieiuniū non est cā
illius inclinationis omnino si est causa nō est causa ni
si partialis et cum ieiunio cōcurrit alia causa faci
liter auferibilis potest etiam contingere q incli-
natio est multū remissa. et q ieiuniū q̄zuis sit cau
sa naturalis inclinationis pōt tamen esse cā me-
ritoria opposite inclinationis ideo non debet qs
ex propria sentētia dimittere ieiunia ppter hanc
causaz sed debet habere recursum ad superiorez
et expositis omnib⁹ que mouent eū ad dimitten-
duz consilio et auctoritate eius vti. Et si dicas q
inclinatio nunq̄z est in dispendium salutis nisi
cōsentiente voluntate qui cōsensus est mere liber
et in ptāte voluntatis & hec inclinatio vehemēs
per ieiunium causata nō est excusatiua a ieiunio.
Ad hoc respondeo negando pñam quia ieiunia
non solum instituta sunt ab ecclesia ad satisfaciē
dum pro peccatis sed principalius ad macerañ-
dum carnē vt reddatur aptior ad obediendū rōe
quod totū fit vt minuantur inclinationes ad pec
cata que non ledunt animaz nisi consentiente vo-
luntate si ergo inueniatur q per hmōi ieiunia su
gentibus tales inclinationes propter forte partim

larem cōplexionē alicuius aut alias circunstantias videtur esse rationabile q̄ prelatus cui constabit de veritate huius absoluat istum a ieiunijs ecclesie. Nam si legislator sciuisset q̄ regulariter omnes passi fuissent malā inclinationū augmētum cum vidisset ea esse nocius puritati mentis potius prohibuisset ieiunare q̄z precepisset. Hec dico vbi non esset spes q̄ per cōsuetudinē ieiunandi quis huiusmodi inclinatiōes tollere posset aut aliomodo ideo prelatus haberet tentare circa ipsū antequā eū a ieiunio absolueret. Sed queritur de intemperatis qui per longā et diuturnā intēperantiā acquisierūt in seipsis mores et habitus vehementissime i oppositū ieiunij inclinātes adeo q̄ ieiunare est eis supra cōmunē facultatē hominum an tales ꝓpter hanc circunstātiam excusandi sūt a ieiunijs ecclesiasticis. Videtur q̄ non quia huiusmodi inclinatiōes ex culpa sua acquisierūt ergo non excusant tales alias quis ex culpa sua reportaret cōmodū. Pro declaratione dubij dico ꝓbabiliter et sine assertione primo q̄ si illi qui instituerūt ieiunia sciuissent oēs hoīes esse tam vehementer inclinatos in oppositū ieiunij siue inclinatio ex culpa siue sine culpa fuisset inducta nō instituissent tantā multitudinem ieiuniorū. Patet quia vt dictum est ecclesia p̄ ieiunia que regulariter instituit non intendit obligare fideles ad opus heroicū quod scz cōmunē nature facultatē excedit. Patet secūdo q̄z in tali casu instituere ieiunia tā frequentia nō est aliud q̄z laqueū transgressionis et dānationis inicere. Dico scdo q̄ ecclesia non intendit tales ad ieiunia ecclesiastica sic obligare quin per superiorē ꝓuideat eis modo cōpetenti. patet q̄z non intēdit obligare illos ad ieiunia qui sunt in illa cōditione in qua si omnes essent neminē obligaret. Dico tercio q̄ tales per superiorem absoluēdi sūt ab obligatione ieiunij ad tēpꝰ quousq̄ scz diminuta fuerit i eis hmōi vehemēs inclinatio Sūt eīn absoluēdi si repiant ligati Si aūt nō repiant ligati sunt declarādi nō esse ligati Quarto dico q̄ supior loco ieiunij debz eis primo īponere abstinentiā aliquam facilem deinde artare ad pauca ieiunia/ deinde ad plura et pedetentim eos ad cōmunem regulam reducere. Patet quia hic est modus resipiscendi a magnis et multum radicatis vitijs Quinto dico q̄ talis cum superior dispēsat de ieiunio tenetur aliquā facilē abstinentiā et a superiore īpositam recipere. Quia tenētur affligi vt ceteri et tenētur se paulatim ab hac vehementi inclinatione perniciosa eximere. Et si dicas q̄ tales ieiunando non incurrunt detrimētum corporis nec dispendiū salutis eterne et deteriꝰ erūt grauiter sequendo illos malos habitus ergo sequitur q̄ cum eis non est dispensandū sed relinquēdi sunt illi graui pene et afflictioni ꝓpter culpas intemperantie sue. Respondet concedēdo antecedēs ꝓ pria parte et pro tercia. pro scda autē dico q̄ licet ieiuniū non sit eis in detrimentum salutis eterne vt suppono obligatio tamē ad ieiunium si nō dispensaret cū eis foret eis verisimiliter in detrimētum salutis eterne q̄z non est verisimile q̄ tales ꝓpter preceptum ecclesie facerent opus excedens cōmunem hominum facultatem non quidē ex natura operis sed ex circunstantia operantis. Dico preterea q̄ licet antecedens esset verum pro omni parte tamen ecclesia non voluit nos esse obligatos indispensabiliter ad opus ieiunij quod ratione circūstantie est tam difficile q̄ excedit cōmunem hominum facultatē et satis est ecclesie q̄ per huiusmodi ieiunia affligatur afflictiōe quā cōmuniter homines ferunt ieiunādo et manuis ouem perditam in lenitate et patientia reducere ad ouile q̄z asperitate flagellorū in luporū fauces impellere tales enī quo ad bonos mores sunt adhuc sicut pueri: imo sicut nūduz nati et ideo simul lacte nō duro indigesto pabulo nutriendi. Et hoc potest cōfirmari p̄ Tho. q̄ scda scde. q. cxlvij. ar. iiij. in respōsione ad quintū ait ex Criso. q̄ discipuli qui sibi spōsi dicuntur adhuc imbecillꝰ indispositi erāt Unde vestimento veteri comparabātur in presentia corporali xp̄i erant magis fouendi in quadā dulcedine q̄z in austeritate ieiunij exercēdi. Et infert ex hoc q̄ magis cōuenit q̄ dispenset in ieiunijs cū imperfectis et nouicijs q̄z cum in antiquioribus moribus et perfectis. ¶ Septima conclusio. Innocentia et iusticia nō sunt conditiones excusantes a ieiunijs ecclesiasticis. probat quicq̄d relinquit in homine subiectionē ad legislatorem proximum et īmmediatū relinquit in homine subiectionem ad legē eiusdem legislatoris sed innocentia et iusticia relinquūt in hōie subiectionē ad legislatorē primū scz ad ecclesiā vel ad summū pontificē. Nā iustus cū sit mēbrū ecclesie et non sit tota ecclia nec caput ecclie necesse ē q̄ sit mēbrum sub capite. Scdo iustꝰ desineret esse iustus si dimitteret ieiunia ecclesie ergo est ad ea obseruanda obligatus et non precise ratione iusticie sue quia posita iusticia eius et cessante institutione ecclesie nō esset obligatus ḡ institutio ecclesie obligat ipsum ad ieiuniū. aūs patet q̄z ideo dicit Apost. iusto nō esse legem impositā quia qđ alij faciunt regente lege iustus facit impellente iusticia. hec tamē questio alibi habet locū magis cōuenientem ideo dīmissa est. ¶ Octaua cōclusio. Cuz circunstantijs alijs excusat a ieiunio cū quis sine detrimento corporis vel aīe et sine nimia difficultate non potest aliquid abstinentie fieri melius est vt per superiorē fiat dispensatio aut declaratio q̄ talis non tenet ad ieiuniū et hoc nisi nimiū grauaret ad superiorem accedendo. Patet cōclusio q̄z in dubijs certior pars semper est eligenda. Tum secundo quia multi sunt in causa sua nimis fauorabiles iudices. Tum tercio quia superior relaxādo ieiunium facilius eos ad aliquid abstinentie: aut aliquid afflictionum hortabitur et preterea cōmonitos reddet vt ipsi quibꝰ plꝰ cōcedit q̄z alijs caueant ne facti sine dolis plusq̄z ceteri illaqueentur. ¶ Nona cōclusio. Quibꝰ est de ieiunio relaxatꝰ rigor cauere debent ne incautā comestione sint ceteris in ruinam ac scandalū. Hac de re sancti doctores fideles infirmos frequenter admonēt et ille profecto sibi concesso beneficio imprudēter abutit qui gratiam sibi factam in perniciem aliorū cōuertit et ideo cauere debet excusatꝰ a ieiunio ne alijs cognoscentibus comedat nisi vbi causa

Septima conclusio.

Octaua cōclusio.

Nona cōclu[illegible]

excusationis est tam euidēs vt nullus dubitet eū
Cõtra p̃mã cõclusionē, esse propter hmōi causaȝ excusatuȝ. ¶ Cõtra p̃i
mã cõclusionē Arguitur ieiunia ecclesie obligāt
sicut dei precepta: ſȝ omnes tenētur ad precepta
dei seruādatergo oēs tenētur ad seruanda ecclesie
ieiunia. Maior pȝ per illō Lu. x. qui vos audit
me audit. Secūdo. quicq̄d est omnibꝰ preceptū
indifferenter oēs indifferēter obligat sed ecclesia
stica ieiunia precipiunt omnibꝰ indifferenter er-
go ad ieiunia ecclesie omnes indifferenter obligā
tur. Tercio. vbi nec xp̄s nec ecclia excipit neminē
licet ibi excipere: sed ab obligatione ieiuniorꝫ ec-
clesiasticorū nec xp̄s nec ecclesia aliquas excepit
Solutiões, vel excepit aliquos nisi videt infirmos excepisse
ergo nemini licet alios excipere. ¶ Ad primā re-
spondet beatus Tho. q̄ precepta dei sūt prece-
pta iuris naturalis que scḋm se sūt de necessitate
salutis sed precepta ecclesie sūt de hiis q̄ non sūt p̄
se de necessitate salutis: sed solum ex institutione
ecclesie et ideo possunt esse aliqua impedimenta
propter que aliqui nō tenētur ad hmōi precepta
Ista solutio non placet mihi q̄ȝtum ad primam
parteȝ scȝ q̄ precepta dei omnia sūt precepta iu-
ris naturalis, nam sacramenta noue legis q̄ sunt
necessitatis sūt precepta dei: et tñ non sunt prece-
pta legis naturalis. similiter accedere ad fidem est
de preceptis dei et tñ non est preceptum iuris na
turalis: ideo cōformiter ad ea q̄ supra dicta sunt
Respondeo q̄ in preceptis dei per se et īmediate
consistit puritas mētis et in oppositis impuritas
ideo omnes obligant ad precepta dei: sed in pre
ceptis ecclesie et maxime de ieiuniorꝫ multis aliis
non consistit per se et īmediate puritas mētis sed
tantū ꝯsistit in eis sicut in causa vel dispositiua
vel meritoria vel remouēte ꝓhibens et q̄ȝ aliquid
est regulariter causa puritatis et vt in pluribꝰ q̄ꝺ
propter circumstantias p̄ticulares alicuꝰ est po-
tius in eo causa īpuritatis q̄ȝ puritatis ideo a ie-
iunii ecclesiastici obligatione pōt quis ꝓpter par
ticulares circumstātias absolui. Et ad probatiōeȝ
dico q̄ qui audit ecclesiā recte precipientem audit
deū sed q̄ȝ deꝰ nō vult creaturaȝ rōnalē obligari
ad ieiunia vbi verteretur in detrimentum corpo
ris vel anime dispendiū aut essent nimiū laborio-
sa ideo nec ecclesia vult eaȝ sub talibꝰ circumstan
tiis existentē ab ipsa obligari. Ad secundum di-
co q̄ aliquid dicitur esse preceptum indifferenter
omnibus dupliciter. vno modo scḋm formā et sen
sum litteraleȝ p̄cepti et tūc ego nego maiorē quia
obligatio nō sumitur ex forma precepti vbi inten-
tio precipientis ab ea discordat. Alio mō scḋm
intentioneȝ p̄cipientis et sic cōcedo maiorem et ne
go minorē. Est tñ regula gñalis in moralibꝰ pre
ceptis que variant scḋm particulares circūstan-
cias q̄ licet p̄ceptū non excludat aliquos q̄ȝtum
est ex forma p̄cepti et rigore littere excludit tamē
multos ex intentiōe precipientis q̄ȝ precipiēs in
ponit formā precepto scḋm illud q̄ꝺ in pluribus
accidit intendens tñ q̄ politicus eximet a prece-
pto eos quos ipse exemisset si particulares circū
stātie fuissent sibi note. intentio autē precipiētis
frequenter colligit ex causa precipiendi. Ad ter
ciam dico q̄ dupliciter potest intelligi ecclesiam
excipere. Uno modo ex forma precepti. Alio mō
ex intentione quā habet precipiendo. Tunc dico
q̄ vbi ecclesia nec primo mō nec secundo excipit
ibi nō debemus excipere sed dico q̄ vbi excipit pri
mo vel secundo modo ibi possumus excipere. Ad
minorem autem dico q̄ ecclesia excipit multos se
cundum formam quam habet precipiendo et secū
dum sensum quem intendit ī precepto. Et licet ali
quando tantum explicet exceptionem de infirmis
q̄ȝtum est ex forma precepti: ex intentione tamen
quam habet precipiendo que intendit ieiunia nul
li debere afferre difficultatem excedentem cōmu-
nem facultatem nulli etiam debere afferre dispen
diuȝ corporis aut anime multos excipit: et in hac
intentione ecclesie rationabili fundati sunt docto
res qui multos a ieiuniis ecclesiasticis absoluen-
dos censuerunt. ¶ Contra secundaȝ tertiā et quar Cōtra secū dā terciā ⁊ quartā con clusiones.
tam conclusiones Arguitur sic. Obseruatio ieiu-
nii est maius bonum q̄ȝ sanitas vel alia queuis bo
na dispositio corporis ergo nec propter indisposi
tionem corporis nec propter grauitatem aut mo
lestiam laboris excusatur quis a ieiuniis ecclesia-
sticis. Antecedens probatur. Tū primo quia bo-
na spiritualia preferenda sunt corporalibus. Tū
secundo quia obseruatio ieiunii est magis merito
ria q̄ȝ sanitas vel bona dispositio corporis. Cōfir-
matur quia de obseruatione ieiunii habetur prece
ptum ecclesie de cōseruatione sanitatis aut bone
habitudinis nullum preceptum habetur igitur.
Secundo opera corporalia ordinantur ad lucrū
temporale: ergo propter ea nō sunt omittenda ie
iunia que ordinantur ad lucruȝ spirituale. Tertio
Peregrinatio q̄ȝtumcunq̄ ordinetur ad spiritua
le bonum non est tamen aliculus necessitatis sed
mere voluntarie suscepta ergo propter ipsaȝ non
est omittendū ieiuniū ecclesie. Quarto Arguitur
de pauperibus. Pauperes frequenter ex necessi-
tate ieiunant cum scilicet patiunt penuriam ali-
mentorū: ergo multo magis ieiunare debent volū
tarie et ex statuto ecclesie. Consequētia tenet quia
magis faciendū est aliquid ex voluntate q̄ȝ ex ne
cessitate. Quinto arguit de hiis qui sani sunt per
ieiuniū tamen egrotant tales nullam habent cir
cumstantiam excusantem a ieiunio igit tenent ad
ieiuniū. Antecedēs patet quia nec sunt pauperes
nec pueri nec īfirmi nec senes et sic de aliis. ¶ Ad Solutiões.
primaȝ concedo antecedens de obseruatione ieiu
nii debiti et nego consequentiam. Et ad probatio-
nem dico q̄ bona spiritualia ad quorū adeptionē
tenemur cū detrimento quorūlibet honorū corpo
raliū sunt preferenda corporalibꝰ sed si talia sint
q̄ non teneamur ad adeptionem eorum cum de-
trimento corporalium. Tunc dico q̄ talia nō sunt
preferenda quia cū adipiscunt cuȝ detrimēto cor
poralium iam non sunt bona. Ad secundam pro
bationē nego assumptū et dico q̄ obseruatio sani-
tatis vel bone habitudinis est magis meritoria q̄ȝ
obseruatio ieiunii ceteris paribus. Dico preterea
q̄ obseruatio ieiunii cum detrimento bonorū cor
poraliū non est semper meritoria: sed aliquando
vituperabilis vel etiam demeritoria. Ad confir-
mationē dico q̄ de obseruatiōe ieiunii habet pre
ceptū ecclesie cū fit sine detrimento notabili cor-

poris aut anime aut sine heroica difficultate. De conseruatione autẽ corporis et sanitatis habetur preceptũ legis nature et dictamen recte rationis secundum cuius moderationem moderandũ est omne preceptum ecclesie. Ad secundam cõcedo antecedens et nego cõsequentiam licet enim lucrum spirituale quod est simpliciter de necessitate salutis sit preferendum lucro temporali tñ lucrum spirituale quod prouenit ex opere consilij non est preferendũ lucro temporali ad vitam necessario. Ad tertiam nego añtecedens Peregrinatio enim aliquando ex voto aliquãdo in penitentia suscepta est: et tunc si non potest sine periculo differri cadit sub necessitate sicut si non posset fieri tempore hostilitatis et ĩ quadragesima sunt treuge tunc videtur necessitatis. Et preterea dato ꝙ non esset necessitatis tamẽ si in ea esset spes magne salutis spiritualis de consilio episcopi videtur rõnabiliter posse suscipi loco ieiuniorum quia vt dicit beatus Thomas non videtur fuisse intentio ecclesie ieiunia instituentis vt per hoc impediret alias magis pias et magnas causas. ꝙ autem possit vnum in aliud rationabiliter commutari patet quia persona per peregrinationem erit cõuenienter afflicta et cum hoc additur pietas operis et religio in visitatione locorum sacrorum et cultu alicuius sancti. Ista tñ vult Thomas intelligi cum imminet necessitas statim peregrinandi et magnas dietas faciendi vel multũ laborandi aut propter necessitatẽ corporalem aut propter aliquid necessarium ad vitam spiritualẽ. Michi autem videtur ꝙ superior potest commutare ieiunia ecclesiastica in peregrinationem sine tanta necessitate eo ꝙ in vtroqꝫ saluatur intentio ecclesie sed verum est ꝙ si faciendo minores dietas peregrinando posset vtrumqꝫ adimplere hoc esset melius ad salutem. Ad quartam concedo antecedens et ꝯsequens quãdo habent vnde vt ex victu sufficienter refici possint. si autem nõ habeant tunc non tenentur ad ieiunia quia non possent ieiunare sine detrimento notabili corporis: et cum dicitur ꝙ magis est faciendum aliquid ex voluntate q̃ꝫ ex necessitate. Dico ꝙ aliqua ex necessitate interdum tollerantur aut sunt meritorie que si voluntarie et sine necessitate fierent demeritoria essent sicut mors tolleratꝛ ex necessitate que si voluntarie fieret non meritoria esset. Ad quintaꝫ nego antecedens et ad probationem dico ꝙ habent aliquas indispositiones corporales aliquãdo notas: aliquando occultas propter quas ieiunium in eis est inductiuũ egritudinis aut nimie afflictionis et nõ in alijs. et ista indispositio aut corporalis qualitas sufficienter a ieiunio excusat. Contra illud quod dictũ est de mercatoribus in tertia conclusione arguitur primo sic. pono casum ꝙ mercatori debeantur pecunie satis magne quarũ solutio promissa est sibi in proximis nundinis in .xl. futur et ꝙ sine illis pecunijs bene posset viuere attamen his habitis poterit magnum lucrum facere aut etiam pecunie sue nõ erunt tute et emerget difficultas solutionis si non vadat ad illas nundinas constat ꝙ potest propter hanc causam dimittere seruitia et tamen nulla necessitas ipsum ad hoc cogit cum sine isto possit bene et honeste viuere igitꝛ. Secundo voto ꝙ aliquis paruo labore possit sufficienter alere familiã suã sed nisi grauiori labori insudat nõ habeat vñ pauperibꝰ largiatꝛ et ꝙ ꝓponat totũ elargiri pauperibus quicquid ex graui labore superexcrescet tunc sic talis potest intermittere ieiunia et tamen ad hoc nulla necessitas cogit igitur. antecedẽs patꝫ quia melius est affligi et largiri pauperibus q̃ꝫ affligi tantum sed talis tantum graui labore affligitur quantum affligeretur per ieiuniũ et cũ hoc largitur pauperibus igitꝛ. Ad primum admitto casũ et dico ꝙ ex consilio et consensu superioris ꝓpter huiusmodi causas poterit dimittere ieiunia maxime attento ꝙ labor vie est afflictiuus. Et ad ꝓbationem dico primo ꝙ saluatio bonorũ suorum aut repositio in tuto est de hijs que cadunt sub necessitate ciuili quantũ est de maiori lucro dico ꝙ lucrũ magis vel verisimile est recuperabile quandocunqꝫ habebuntur pecunie vel non: si sic consuleret ꝙ obediret ꝑcepto ecclesie si nõ puta ego video ꝙ annona carior sit in dies aut vinum aut naues cum copia multorum bonorũ applicabunt tali die quas nõ ẽ verisimile postea cũ tãta copia applicare. Tunc dico ꝙ ex cõsensu superioris potest omittere ieiunia et debet superior ea cõmutare in aliud pium opus. Ad secundã admitto casum et concedo qđ infertur. securius tamen erit ta facere ex consensu superioris. in tali ergo casu potest ieiunium intermitti: quãdocũqꝫ enim operatio cui incumbitꝛ includit homini ieiuniũ virtualiter et cũ hoc aliquid aliud aut in ea est vtilitas tãta magna ꝙ eqꝫpollet necessitati sicut de ꝑdicatiõe. Vbi deficiant sic ꝯstringit in casibꝰ supradictis iudicio meo superior põt dispensare de ieiunio aut ĩ aliud opus cõmutare. Ratio añ oppositũ soluta est ex dictis.

Queritꝛ. vtrũ obligatus ad ieiunium die ieiunij comedẽs plusq̃ꝫ semel totiens peccet mortaliter quotiẽs comedit plusq̃ꝫ semel. Arguitꝛ ꝙ sic. vnica comestiõ ita repugnat tertia sicut scđa q̃ peccat ita tertio comedendo sicut scđo. In oppositũ arguitur. facta secũda comestione solutus est ab obligatione ieiunij cũ obligatio nõ sit ad impossibile q̃ tertio comedendo nõ peccat. Circa hãc questionem sunt varie opiniones. Vna est dicentium ꝙ talis qualibꝫ vice qua comedit peccat mortaliter quã multis rõnibus ꝓbant. Alia opinio ẽ huic ꝯtraria. Sit prima ꝯclusio. Obligatus ad ieiunium totius .xl. sub pena pctĩ mortalis et prima die soluens ieiuniũ et similꝛ scđa et tertia et sic de alijs solutione subordinata volitioni cadenti ꝑ se sup vnam diem qualibꝫ die peccat mortalꝛ nouo pctõ nec formalꝛ nec virtualiter incluso ĩ primo. probatꝛ ista ꝯclusio qꝛ talis p casuꝫ volendo omittere ieiuniũ pro prima die nõ vult omittẽ pro scđa nec volẽdo omittẽ ꝓ scđa vult omittẽ ꝓ tertia qꝛ vt dictũ est in casu volitio sua nõ cadit nisi sup vnã diẽ sed postq̃ꝫ soluit ieiuniũ ꝓ prima die adhuc obligatus est ad ieiuniũ ꝓ scđa et ꝓ tertia et pro q̃rta igiꝛ. qualꝫ die q̃ soluit ieiuniũ peccat mortalꝛ. Confirmatꝛ quicũqꝫ facit id qđ tenetꝛ nõ Prima ꝯclo

facere sub pena peccati mortalis peccat mortali
ter: sed talis facit id quod tenetur non facere sub
pena peccati mortalis ergo talis peccat mortali
ter. maior est certa. Et minor probatur quia iste
secunda die reficitur pluries et tenetur tamen sub
pena peccati mortalis non pluries refici. q autem
hoc peccatum sit nouum peccatum patet: quia
hoc peccatum non est inclusum in peccato pri-
me diei cum volitio non ieiunandi primo die ha
bita nullomodo cecideritper casum super secun-
dam diem. Secundo omnis qualibet die ieiuna-
bili quadragesime ieiunare obligatus qualibet
die qua non ieiunat peccat: sed obligatus ieiuna
re per totam quadragesimam est obligatus ieiu
nare qualibet die ieiunabili: ergo talis qualibet
die qua non ieiunat peccat. maior patet quia om
nis talis omittit qd facere tenetur aut facit quod
non facere tenetur. minor patet quia huiusmodi
obligatio cadit supra quamlibet diem ieiunabi-
lem quadragesime. Tertio. Obligatus ad ieiu-
nia quattuor temporum omittendo ieiunia veris
peccat et omittendo ieiunia estatis etiam nouo
peccato peccat et similiter de ieiunijs autumpni et
hyemis: ergo etiam omittens ieiunia quadrage-
simalia qualibet die qua non ieiunat peccat. con
sequentia tenet quia sicut omnes dies quadragesi
me vno precepto precipiuntur ita omnia ieiunia
quattuor temporum vno precepto precipiuntur
Quarto q si sic sequeretur q nulla die quadra-
gesime ieiunans non plus peccaret qz omni die
preter vltimu ieiunas: sed consequens videtur ma
nifeste falsum et scandalosum. et patz consequentia
quia peccatuz primi qd prima die committeret
et peccatum secundi quod committit vltima die
sunt equalia si cetera sint paria. sed primus non
peccat nisi prima die: et secundus nisi vltima et
pono cetera paria igitur. Quinto pono q sint
duo quorum primus nolit ieiunare prima die qua
drag: sime: sed circa alios dies suspendat actum
voluntatis: secundus nolit ieiunare prima die
nec secunda nec tertia et sic de alijs. Tunc arguo
sic. Si conclusio non esset vera sequeretur q pri-
mus istorum tantu peccaret qztu secundus: sed
consequens videtur esse omnino absurdum et con
tra bonos mores. Et patet consequentia secun-
dus adequate tantum peccat quantum vnus no
lens ieiunare prima die vna nolitione et alia no-
litione nolens ieiunare secunda die et alia noliti-
one nolens ieiunare tertia die et sic de singulis.
ita tamen q supra quamlibet diem precise cadat
sua nolitio: sed primus per te tantum peccat qua
tum iste tertius: ergo etiam tantum peccat pri-
mus quantum secundus. consequentia tenet quia
quecumque vni et eidem tertio sunt equalia illa in
ter se sunt equalia. Sexto si sic sequeretur q vo-
lens prima die quadragesime ieiunare volens ta
men ieiunare ceteris: et volens nulla die ieiuna-
re huiusmodi volitionibus et nolitionibus se con
formantes equaliter peccarent: sed consequens vi
detur omnino absurdum igitur.
¶ Secunda conclusio. Prima die nolens ieiunare Scda 3clo
nolitione cadente supra quamlibet diem et singu
lis diebus soluens ieiunium non peccat singulis

diebus nouo peccato. appello autem nouum pec
catum: peccatum non quod est actus alius a pri
mo sed quod ad aliquam penam obligat ad qua
non obligabat primu. Uolo dicere q si quis pri
ma die quadragesime habeat actum hunc nolo
aliqua die quadragesime ieiunare et vt executio-
ni det illum actuz voluntatis nolit illa prima die
ieiunare et secunda die nolitionez habeat qua no
lit illa die ieiunare et sic de alijs. Dico q prima
nolitio si erat efficax et imperatiua formaliter:
vel equiualenter executionis: obligat ad totam
penam ad quam tenetur homo ex omissione tot-
us ieiunij quadragesimalis et vniuscuiusqz par-
tis eius. alie autem nolitiones que singulis die-
bus habentur formaliter illaz executionem impe
rant quam prima nolitio virtualiter imperabat
que licet sint alij et noui actus non tamen ad no-
uam penam obligant sicut si quis habeat voli-
tionem efficacem qua velit occidere decem homi
nes quos apud se in vinculis tenet et postea exe-
quendo hanc volitionem circa vnumquemqz ha-
beat particularem volitionem iste licet sint noue
volitiones non tamen ad nouam penam obligat
quia per primam volitionem obligabatur ad to
tam penam que debetur pro occisione decem ho
minum. Et hoc supposito q circa posteriores a-
ctus non interueniat aliqua circumstantia aut co
ditio vel mutans speciem vel augens peccatum
volo enim q cetera sint paria. Probatur conclu
sio. Nolle ieiunare hac die prima est aliquantu
grauitatis: et nolle ieiunare prima et secunda die
est in duplo maioris grauitatis et nolle ieiunare. x.
diebus est in decuplo maioris grauitatis qz. xi. di
ebus nolle ieiunare e quadragesies maioris gra
uitatis ergo nolle ieiunare vlla die quadragesi-
me est tante grauitatis qzte grauitatis sunt simul
omnes nolitiones quarum vna nolo ieiunare pri
ma die et alia nolo ieiunare secunda die et sic de
quadraginta alijs. Secundo. Nullus actus im-
perans aut exterior addit bonitatem vel malici
am super actum interiorem imperantem vt pro
nunc suppono et alibi probabitur: sed in illo qui
in principio quadragesime proponit se nulla die
quadragesime ieiunaturum et exequendo huius-
modi propositum in singulis diebus elicit noli-
tionem ieiunij circa aliquem diem particularem
et de facto omittit ieiunium illius diei/ in tali e-
nim ipsa nolitio ieiunij in hac die et omissio ieiu-
nij non sunt nisi actus imperati a prima nolitio-
ne igitur no peccat singulis dieb9 nouo peccato
¶ Tercia conclusio. Qui prima die quadragesi Tertia con
me nolitionem habet in qua proponit nulla die clusio.
quadragesime ieiunare et eam exequendo nulla
die ieiunat multo grauius peccat qz ille qui pri-
ma die no ieiunas nihil cogitas de secunda et scda
die si ieiunas nihil cogitas de tercia et sic de alijs
ita scilicet q in fine quadragesime prim9 est mul
to grauior peccator qz secundus et ad grauiorem
penaz obligatus. Probatur omnis continuatio
vel renouatio mali actus est mala et pene deme
ritoria ergo deterioris actus continuatio vel re-
nouatio est peior et maioris pene demeritoria qz
continuatio vel renouatio actus minus mali:

sed nolitio qua propono nulla die q̄dragesime ie iunare est deterior q̄z nolitio qua ꝓpono vna die nō ieiunare nihil cogitans de alia q̄ cum per totam quadragesimā prim⁹ primā nolitionē cōtinet aut eam saltem renouet. scd̄us autem nullaz tam ntalē habeat sequit̄ q̄ p̄mus multo grauius peccat q̄z secundus. maior p̄z capio actū maluz continuatū per horam vniformiter tunc sic. scd̄a medietas huius actus est tā mala ⁊ tam pene demeritoria q̄z mala est p̄ma medietas q̄ actus cōtinuatus per vnā horā est in duplo deterior q̄z actus ꝯtinuatus per mediā horaz. et eodemmō arguerem̄ de actu renouato. Hanc ꝯclusionem intelligo supposita cōmuni opinione de q̄ntitate peti ex parte cōtinuationis aut renouationis actus. nam scd̄m multos si ego proponaz nūc occidere cras fortem ego magis ꝑccabo si ego ꝯtinuem propositum istud per diem integrū aut multotiens renouem propositū istud in die q̄z si subito si ne magna ꝯtinuatione aut renouatione ꝓponerem. Alij vero dicūt q̄ grauitas peti nō attenditur ex ꝯtinuatione aut renouatione: sed ex intentione actus et qui ita diceret posset ꝓbabiliter defendere oppositū istius conclusionis tertie. quomodo autem cū prima opinione possit sustineri secunda conclusio videbitur in argumentis. In istis tribus ꝯclusionibus visum est de peccato omittentium ieiunare per totaz quadragesimam idem est iudiciuz de tribus diebus quattuor temporum. nunc magis accedendū est ad illud quod

Quarta pclo querebatur pro quo sit. ¶ Quarta conclusio qui vouit hac tota die nō bibere vinuz totiens peccat contra votum quotiens hac die bibit vinuz probatur qui vouet hac tota die nō bibere vinuz pro qualibet parte diei est obligatus nō bibere vinū nec eo bibente vinū pro parte diei cessat obligatō pro altera sed semper currit sicut qui vouit nulla die septimane bibere vinū transgresso voto pro prima die nō cessat obligatio sed adhuc currit ꝓ secunda et in hac conclusione suppono q̄ prima vice qua talis bibit vinum nichil cogitet de alijs vicibus quibus bibiturus est aut saltem non proponat. quod antez talis sit adhuc obligatus pro alijs partib⁹ diei nō bibere vinuz ꝓbatur sit aliqua aliarū partium diei b. arguit̄ sic. qui obligat se hac tota die nō bibere vinuz ille obligat se non bibere vinū in a nec in b nec in c p̄z sint ille tres p̄tes diei tunc sic talis manet obligatus eam diu q̄zdiu in potestate sua est adimplere obligationem sed talis vouit tota die nō bibere vinum ergo est obligatus nō bibere nec in a nec in b nec in c: sed postq̄z bibit in a adhuc pōt non bibere in b et in c ergo ex vi voti adhuc remanet obligatus nec in b nec in c bibere vinū. Secundo q̄ vouit nō bibere vinum nec in a nec in b nec in c ille bibendo in a et in b et in c ter transgredit̄ sed qui vouit tota hac die nō bibere vinū vouit nec in a nec in b nec in c bibere vinum ergo talis quotiēs bibit totiens trāsgreditur posito casu q̄ plures bibat ⁊ hec est opinio Gaufridi de fontibus quolibeto quinto questione. xij. ita dicentis. Ita etiam cum quis tenetur ex voto abstinere per totaz vitam diem a vino quotiens bibit vinum transgressor est voti ⁊ sunt plura peccata si sunt plures actus et contemptus noui et distincti sicut enim quia nō debeo tangere non meā cum primo eam tango pecco hec ideo si scd̄o tango minus pecco quia sum iam transgressus preceptum ita in proposito casu de non potando. votum enim de non potando ita obligat sicut preceptum negatiuuz precepta autem negatiua obligant semper et ad semp ⁊ iō quolibz actu nouo fit noua transgressio

¶ Quinta cōclusio die tēr aut quater comedēs non totiens peccat mortaliter quotiens plusq̄z semel comedit. probatur conclusio talis postq̄z comedit secunda vice non est obligatus non comedere tertia nec quarta nec quinta ergo comedendo tertia aut quarta aut quinta vice non peccat ex vi obligationis ieiunij quod ideo dico q̄r posset totiens comedere quod p intemperantiaz peccaret. antecedens probatur. talis vt suppono nō est obligatus nisi obligatione ieiunij: sed postq̄z comedit secunda vice cessat obligatio ieiunij cum impossibile sit eum illa die ieiunare eo q̄ iam secunda vice comedit. Secundo preceptum obligans ad non transgrediendum limitem nisi vno passu non obligat nisi illos qui sunt in limite vel infra illum limitem et non eos qui sunt extra et inde est q̄ qui sunt infra limitem si transgrediantur limitem duobus passibus peccant sed tamen non tot peccatis peccant: quot passibus limitem transgrediuntur quamuis tamen videatur maior transgressio ꝓpter maiorez contēptuz. Sed per ieiunij p̄ceptum ponit̄ in refectione certus limes q̄r cōceditur nobis vna refectio ⁊ prohibemur illum limitem transgredi quia prohibetur pluralitas refectionum ergo illi soli obligantur obligatione ieiunij qui sūt infra limitē aut in ipso limite hoc est qui nundū plures refectiones sumpserūt ⁊ non illi qui sunt extra huiusmodi limitez quales sunt qui pluries refecti sunt. Tercio nullus q̄ztū est ex obligatione ieiunij abstinere tenetur a comestiōe nisi qui vere ⁊ de facto est solutiua ieiunij sed comestio tercia nō est vere ⁊ de facto solutiua ieiunij cū per secundam sit ieiunium iam solutum ergo non est obligatus q̄ztum est ex obligatione ieiunij nō comedere post secūdaz comestionem. Quarto omnis qui peccat cōtra obligationem ieiunij pluries comedendo frangit ieiunium ergo omnis qui per duplicē comestionez peccat contra obligationē ieiunij frangit duo ieiunia sed talis etiaz milesies comedēdo in die nō frangit duo ieiunia cū eadem die non possint esse plura ieiunia eodez mō quo de ieiunio loquimur immo nec bis frangit ieiuniū, cum secunda comestione nō sit integrum sed fractuz igitur talis nō bis peccat pluries comedendo. Exemplum hui⁹ de prohibitione q̄ prohibet̄ ne quis tam fortiter percutiat supra vitruz q̄ frangat ipsuz ⁊ percutiat quis vna vice ⁊ frangat tūc quotienscūq̄ postea percutiet non peccat nouiter contra ꝓhibitionez ita q̄ si frangens vitrū debeat soluere scutū talis nō debet soluere tot scuta quot percutiōes facit q̄r sū quelibz sufficit ex se frangere vitrū Et hoc est exēplum directū cōtra euasionē aliorū q̄ dicūt q̄ licz non frangat ieiunium per tertiam comestionē ta

Quinta pclo

men tertia comestio sufficit ex se frangere ieiuniũ quia si reperiret ipsum integruz frangeret. Quin eo statuta penalia communitatem respicientia nõ sunt ita amplianda vt sint in laqueum dampnationis sed potius restringenda et maxime quando sunt de hijs que alias bñ fieri possunt sed si statutum de ieiunio ita amplificatũ esset in magnuz laqueum dãpnationis igr̃ non est sic amplificandum. Addit vnam aliam rõnem Durandus per preceptum de ieiunio conceditr̃ vna comestio et pluralitas comestionuz p̃hibetur sed omnis pluralitas opponitur vnitati eodem gñe oppositionis g̃ omnis pluralitas comestionũ vna prohibitione p̃hibetur ⁊ vna transgressione perficitur et non pluribus. Ex hac rõne ⁊ quibusdam alijs concludens dicit q̃ si in die ieiunij aliquis p̃ponat de mane q̃ nõ ieiunabit illo die et ĩ illo p̃posito perseuerat peccat vnico peccato licet ista die ter vel quater comedat qz per p̃ceptuz de ieiunio prohibetur pluralitas comestionuz quãtinus est transgressio legis. hec conclusio cum ratione adiuncta mihi placet sed principalis rõ fundata in opinione pluralitatis ad vnitatem nõ mihi placet qz per eam eque bñ concluderetur q̃ qui facit sibi tres deos nõ plus peccat q̃z qui facit sibi duos, conceditur enĩ imo precipitur nobis habere vnum deum ⁊ prohibetur habere plures ⁊ tamẽ constat q̃ qui facit sibi secundũ deuz peccat vno peccato et si quis faciat tertium peccat secundo peccato et qui quartum tertio. Alie rõnes poterunt inutilis solvendo rationes que contra hanc conclusionem fiunt. Istam tamen cõclusionez intelligi volo supposito q̃ nõ sit nouus conteptus puta si quis tertia vice comedens p̃poneret comedere et frangere ieiunium etiaz si nõ fregisset nec secunda vice comedisset sed volo q̃ intentio volitatis cadat p̃cise super actuz comedendi ⁊ alias circunstantias super quas solet cõmuniter cadere a non contemplabilibus et hoc addit Haufridus de fontibus. ¶ Contra primã conclusionem arguitur sic. talis secunda die non est obligatus

Cõtra p̃mã cõclusionẽ.

ad ieiunandum quadragesimã ergo secunda die nõ ieiunando nõ peccat antecedens probatur qz est impossibilitatus ieiunare illã quadragesimaz ergo nõ manet obligatus ad ieiunandũ quadragesimam p̃ña tenet quia nullus obligatur ad impossibile et principalis p̃ña probatur qz talis nõ est obligatus ad ieiunandum secundaz diem nec tertiam nisi qz obligatus est ad ieiunandum quadragesimam. Secundo nõ ieiunare secunda die non est solutium ieiunij quadragesime ergo non ieiunare secunda die non est peccatum añcedens patz quia in eo qui nõ ieiunauit prima die ieiunium quadragesime nõ est integrum g̃ nõ est solubile. Tertio arguitur per quintam rationem quinte conclusionis. Quarto sic ieiunium totius quadragesime vno precepto precipitur ergo qui prima die non ieiunat totaliter transgreditur preceptum et per consequens non ieiunãdo secunda die non nouiter transgreditur. Quinto si obligatus essem stare in ecclesia per vnam horã certam et diuersis actibus discontinuis voluntatis vellem nõ stare per illam totam horam licet essent diuersa peccata secundũ naturam q̃ztum ad actuz voluntatis non esset tamen nisi vnum q̃ztum ad vnitatem obiecti secundũ rem quia si vellem non stare vna volitione continuata per totam horam peccatum non esset nisi vnum nec ex parte actus nec ex parte obiecti ergo etiaz non ieiunare primã die quadragesime et non ieiunare secũda non sũt nisi vnum peccatum Sexto volens hodie occidere petrum et cras etiam volens occidere eundẽ Petrum non peccat nouo peccato vt satis patet ex dictis in secunda cõclusione ergo hodie nolẽs ieiunare quadragesimam non peccat alio ⁊ alio peccato: cõsequẽtia tenet quia vtrobiq̃ non est nisi vnũ obiectũ Septĩo si peccat nouo pctõ aut peccat pctõ differente scðm nũeruz aut scðm speciez si primũ ergo nõ differũt velle nõ ieiunare primã diẽ ⁊ velle non ieiunare scðam diez nisi sicut due volitiones quaz qualibz ego volo occidere petrum. sed secunda non dicit aliud peccatum a prima ergo nec non ieiunare primaz diem est aliud peccatum a non ieiunare secundam diem. ¶ Ad

primaz concedo antecedens dico tamẽ q̃ est obligatus ad ieiunandũ omnes dies ieiunabiles quadragesime qui restant ⁊ peccat die secunda quia nõ ieiunat diem secundam ad quam ieiunandaz est obligatus. Secum dicis q̃ non est obligatus ad ieiunandum secundaz diem nisi quia est obligatus ad ieiunandam quadragesimaz. nego hoc ⁊ dico q̃ obligatio ieiunij quadragesimalis obligat ad ieiunandum quadragesimaz q̃zdiu in potestate nostra est ⁊ obligat ad ieiunandũ hãc diez ⁊ illam ⁊ quãlibet aliam sine qua non ieiunatur quadragesima ⁊ licet in prima obligatiõe cadat secunda non tamẽ in qualibet parte secunde cadit prima ⁊ est ac manet obligatio secũda p̃ maliis partibus cum non manet prima dico ergo q̃ non ideo aliquis est obligatus ad ieiunanduz secundam diem quadragesime quia est obligatus ad ieiunandũ q̃dragesimã. sed qz est vel fuit obligat⁹ ad ieiunandũ quadragesimã in qua obligatione continebatur obligatio secunde diei ⁊ tercie Ad secundam dico q̃ licet non ieiunare secunda die non sit solutium ieiunij quadragesime est tamen solutiuũ ieiunij secunde diei qui dies est vn⁹ de quadraginta diebus ieiunabilib⁹ ⁊ cui⁹ obligatio contenta est vel fuit in obligatione ieiunij quadragesimalis Ad terciam concedo maiorem et nego minorem hoc modo eniz multitudo statutum nullomodo ampliatur sed in vero intellectu suo exponitur. Ad quartam concedo antecedẽs et nego p̃ñam qz illud preceptuz continet multa particularia precepta scilicz preceptũ prime diei et preceptum secunde diei ⁊ sic de aliis circa quorum vnum potest quis errare et peccare bene se habendo circa aliud, Ad quintam quicquid sit de antecedente nego consequentiam quia prim⁹ habet idem obiectum diuersarum volitionuz suarum secundus vero non habet idẽ obiectuz quia per casum primus non habet volitionẽ qua non velit ieiunare quadragesimaz sed volitio non ieiunandi quam habet prima die cadit super primam diem ⁊ alia super secundam diem ⁊ ita non habet idem obiectum secus si prima ⁊ secunda

Solutiões.

die et aliis semper haberet nolitionem ieiuna-
di quadragesimam qz tunc enim casus secunde
conclusionis et per hoc patz solutio. Ad sextam
cuius consequens est pro secūda conclusione sed
cum illo cōsequente stat φ nō ieiunans primā di-
em et postea nō ieiunans secundam peccet nouo
peccato. Ad septimum dico φ differunt specie qz
aliquid est obiectum vnius qđ non est obiectum
alterius. plus enim differunt nolle ieiunare pri-
mam diem et nolle ieiunare secundā q̄z due noli
tiones quarū vtraqz nolo ieiunare primaz diem
sed constat φ secūde differūt numero & prime dif
ferunt specie sicut velle ieiunare quadragesimaz
proximam ⁊ nolle ieiunare quadragesimaz post
ea futuram plus dr̄ūr q̄z due nolitiones quarum
vtraqz proximam quadragesimaz nolo ieiunare Cōtra scd'az
¶ Contra scdam conclusionē arḡ sic. omnis cōti- ꝯclusionem
nuatio vel renouatio actus induc̄it nouum pec-
catum & omnis talis scđa die nō ieiunans peccet
nouo peccato. ꝯn̄a tenet quia omnis talis conti
nuat vel renouat secunda die actum malū quem
prima die habuit. ꝯn̄s probat̄ quia nō fit peccatū
grauius sine nouo actu peccati nā peccatū vel fit
grauius intensiue in eadem specie et tūc additur
gradus nouus peccati qui gradus est eiusdē spēi
vel extensiue et tūc additur nouus actus cū act⁹
cōtinuatus per horam in alia et alia parte hore
habeat aliam et aliā partem sui qđ certuz est vbi
renouatur actus alias idē numero naturali actio
ne rediret si autez fiat grauius intensiue scđm ali
am spēm tunc additur nouus actus scđm speciē
Scđo sic actui cōtinuato per mediā horā tantū
nō debetur tanta pena q̄zta debetur actui cōtinu
ato per vnā horam aut cōtinuato per vnā medi-
am et renouato per aliā mediā sed nullus die. xl.
ieiunans in principio nolitionē habens cadētez
super totam. xl. singulis diebus renouat actū ma
lum suum ergo singulis diebus peccat nouo pec
cato cui noua pena debetur. Tertio qui nulla die
ieiunat et in principio ꝓponit nulla die ieiunare
grauius peccat q̄z ille qui non ieiunat prima die
nō cogitans de secūda nec scđa ieiunat die nihil
cogitans de tertia et sic de aliis sed vt probatū est
nō peccat grauius nisi per additionem noui pec
cati ad nouam penā obligantis igr̄. Quarto om
nis hac die obligatus ieiunare ⁊ nō ieiunans pec
cat sed iste hac secunda die quadragesime est ob
ligatus ieiunare et nō ieiunat ergo peccat sed nō
peccat peccato prime diei qz nolitio pme dieique
desiuit esse: reuerti nō potest igr̄ peccat nouo pec-
cato. Quinto omne peccatū obligat ad penam
ergo omne nouum peccatum obligat ad nouam
penam sed talis vt probatuz est peccat nouo pec
cato ergo talis per peccatum quod facit secunda
die obligatur ad nouam penam quod est directe
contra conclusionem in sensu in quo exposita est.
Sexto peccatum prime diei specie differt a pec-
cato secunde diei et peccatum scđe a peccato ter
tie: ergo talis singulis dieb⁹ peccat peccato sim-
pliciter nouo et ad penam nouam obligante con
sequentia tenet quia peccati alterius et alterius
speciei alia et alia pena correspondet et āntecedēs
probatur quia peccatū prime diei habet primaz
diem quadragesime et omnes alios pro obiecto
peccatum autem secunde diei nō habet primam
diem pro obiecto sed tantum secundam vel si ha
bet alios nō habet nisi secundam diem et sequen
tes. Septimo volens hoc die occidere decem ho
mines qui exequendo malam volitionē suam ho
die occidit vnum et cras alium et sic vsqz ad de-
cem dies singulis diebus peccat nouo peccato er
go etiam singulis diebus quadragesime nō ieiu-
nans nouo peccato peccat. antecedens probatur
quia talis singulis diebus facit contra preceptū
diuinum quod obligat semper et ad semper.
Octauo nō ieiunans prima die quadragesime
quancunqz volitionem vel nolitionem habeat ma
net obligatus ad ieiunandum secūda et nō ieiu-
nans secunda ad ieiunandū tertia et sic de aliis
ergo talis singulis diebus peccat nouo peccato
consequentia tenet quia continue est alia et alia
dies. Nono volo φ quis non ieiunet prima die et
habeat nolitionem cadentem super totā quadra
gesimam vt dictum est nec secūda ieiunet nec ter
tia et sic de aliis vsqz ad primam dominicaz qua
dragesime confiteat̄ et conteratur vere volo pre-
terea φ prima die ieiunabili iterum non ieiunet
tunc sic iste nō peccat peccato prime diei quia il
lud deletum est omnino per penitentiaz & peccat
nō nouo peccato ⁊ eadem ratione scđa die pecca
bit nouo pctō et tertio et sic de aliis. Decimo po-
natur φ nō ieiunans prima die q̄dragesime cum
cogitet scđa die de ieiunio illius diei ꝓponat nō
ieiunare illa scđa die nec aliqua alia die quadra
gesime nō qz iam fregit q̄dragesimā omittēdo ie
iuniū prime diei sz etiam si non fregisset frange-
ret talis habet actuz cui similē non habuit pria
die nec eum formaliter aut virtualiter continen-
tem ergo secunda die peccat peccato omnino no
uo sez q̄ztū ad actus et pene nouitatem. Pro so Duplex o-
lutione harum rationum aduertendū φ scđm ali pinio de ꝯti
quos actus dicitur continuari nō secundū aliam nuatōe act⁹
et aliam partē sed quia idez omnino manens ex
existit diuersis partibus tēporis secundū alios ve
ro actus est res successiua cui⁹ pars succedit par
ti nec secundū eos possibile est φ vna et eadez ps
pluribus partibus temporis coexistet scđm hāc
opinionē continuatio actus fiet per continuam
additionē partis ad partē secunduz primā vero
fiet per solā coexistentiaz actus ad diuersas par
tes tēporis ⁊ esset aliter secūduz istas opiniones
ad rōes factas respondendū Secūda opinio ha
betur concedere vt videt̄ φ esset aliqua res succes
siua que non esset permanens cui⁹ contrariū mul
ti clari doctores defendūt. renouatio aūt act⁹ sem
per fit per positionez noui actus in creatura sup-
posito φ virtute creature nō possit idem numero
redire dico ergo φ peccatū esse nouū ⁊ a peccato Petrū esse
priori aliud pōt intelligi quadrupliciter Uno mō nouū ⁊ aliū
quia est alius actus sine hoc φ alia pena sibi cor ab altero q̄
respondeat ⁊ hoc modo actus exterior mal⁹ noui drupl'r intel
ter in se positus est peccatū nouum ⁊ aliud a pec ligitur.
cato quod est actus interior Secundo modo qz si
bi alia pena simpliciter correspondet ⁊ hoc mō actus
exterior non esset petm̄ aliud ab actu interiori sed
scđz opinionez primā act⁹ cōtinuat⁹ p horā esset

nouum pctm in vltima medietate hore nõ qꝛ ꝺt alius actus sed qꝛ alia pena sibi corrñdet et hoc posito ꝙ cõtinuatio aggrauet. Tertio mõ pōt intelligi ꝙ aliquis sit actus nouus qꝛ ex ipo ꝛ alio non est natus esse vnus actus continuatus nec equiualens vni actui cõtinuato et hoc modo scḋa medietas actus continuari nõ censeretur nouus actus qꝛ ex ipsa et pma scḋm secundam opinionem fit vnus actus continuatus aut scḋm primã opinionem equiualet vni actui ꝯtinuato per aliquod certum tẽpus. Similiter actus interior renouatus añ positionem actus exterioris nõ diceretur nouus actus qꝛ ipse et actus interior precedens equiualens vni actui ꝯtinuato per aliqḋ certum tempus. Quarto mõ aliqḋ peccatum dicit aliud nõ ideo qꝛ sit alius actus aut quia nõ possit facere vnũ aut omnino cũ alio equalere alicui vni sed qꝛ cũ sit alius actus sibi debetur aliqua pena que nõ deberetur primo actui nec continuato nec renouato. huius exemplũ est clarissimũ nolitione qua quis prima die nõ vult ieiunare debetur aliqua pena et consimili nolitio eadẽ die añ fractio dem ieiunij diu continuate aut renouate debetur aliqua pena ꝛ alia a pcedente ꝛ tamẽ illa nolitiõ renouata aut cõtinuata per aliam medietatẽ hore nõ dicitur nouũ pctm ad hunc quartũ sensum quia nõ est nisi actus renouatus aut cõtinuatus aut cum alia parte vni actui oĩo equiualens Si añ sequenti die habeat nolitio ieiunandi illa secunda die tunc ḋr nouum peccatũ isto quarto mõ quia pena debita isti actui nõ deberet pcise propter renouationem prioris actus ideo deberetur alia pena qꝛ est alias et habet aliud obiectum q̃ꝫ prima. dico ḡ ꝙ ille qui prima die nolitionem habet qua nulla die quadragesime vult ieiunare et confirmando se illi non ieiunat illa prima die et post ea secunda die nõ ieiunat nõ peccet scḋa die nouo pctõ ad sensum quartũ qꝛ quecũꝙ pena ei debet ex hoc ꝙ scḋa die nõ vult ieiunare eadẽ deberetur ex renouatione nolitionis habite primo die et ita nõ est nouũ peccatũ nouitate opposita vnitati continuationis ꝛ renouationis. aliud est autẽ de nõ ieiunante scḋa die in casu prime cõ-

Ad primã clusionis. ¶ Ad primam ꝯcedo añs de nouitate primorum modorũ sed de nouitate quarti modi nego et ad hunc sensum nõ ꝑcedit probatio. Ad secundã similiter vt prius distinguo de nouo peccato etetiam de noua pena. aliqua pena ḋr noua vno modo que est alia ab ea que priori actui fuit debita. alio modo qꝛ est pena que nec debet priori actui nec deberetur etiã sibi si cõtinuaretur vel renouaretur et sic ego nego ꝯñs. Ad tertiam concedo maiorem et nego minorem aliquando enim quis grauius peccet non quia addet aliquid ad peccatum precedens sed quia peccatũ suũ secundum speciem suam est grauius alio sicut homicida grauius peccat fornicatore Ad quartam conceo primam deductionem et dico ꝙ peccat peccato prime diei vel continuato vel renouato et hoc sufficit ad hoc ꝙ nõ sit nouum peccatũ. Ad quartum intellectum et licet nolitio prime diei que desinit esse non possit reuerti: potest tamẽ renouari et hoc sufficit. Ad quintam respondeo per distinctionem de nouo peccato et noua pena vt dictũ est Ad sextam concedo antecedens et nego consequentiam et ad probationem nego assumptũ de peccatis quorum primum includit secundũ et secundum tertium et sic de aliis sicut est in proposito. in talibus enĩ secundo nõ debetur alia pena a primo ad sensum dictum .i. nulla pena debetur secundo quin eadẽ deberetur propter renouationem primi et similiter diceretur de secundo et tertio Ad septimã nego añcedens ad sensum quarti membri ꝛ ceteris paribus supposito scꝫ ꝙ quolibet die illorum decem dierum occisus sit vnus de illis .x. quos prima die ꝓponebat occidere qꝛ propter circunstantias personarum posset variari grauitas peccatorum et potest dici peccatum secunde diei nouum peccatũ quarto modo quia tunc volitio habita secunda die nõ fuisset virtualiter inclusa in volitione prima die habita. Ad octauam concedo añs ꝛ nego consequentiam ad quartum intellectum nouitatis licet bene ad primum vel secundum intellectum concedendũ sit Ad nonã admitto casum et in predicto casu nõ censetur renouatio peccati propter deletionẽ factam per sacramentum penitentie et aliqua pena debetur que si non interuenisset penitentia non fuisset debita propter ingratitudinẽ recidiuantis et ideo ꝯcedo quicquid infertur. Ad decimam dico ꝙ talis grauius pctm facit ꝑpter nouum ꝯtẽptum et concedo ꝙ habet aliũ actũ ꝛ nõ solũ renouatũ aut continuatũ ꝛ ideo nouo peccato peccat ¶ Contra terciam conclusionem arguitur sic quicũꝙ peccant peccatis scḋm grauitatem equiualentibus illi equaliter peccant sed primus ꝛ secundus peccant peccatis scḋm grauitatem equiualentibꝰ igitur equaliter peccant maior est nota ꝛ minor probatur nã velle nulla die quadragesime ieiunare equiualet ĩ grauitate quadraginta volitionibus quarũ qualibet vna die volo nõ ieiunare sicut lucrũ sex solidorũ habitũ vna die equiualet lucro sex dierũ ꝛ quorũ quis vnũ solidũ quorũ lucratur ¶ Ad hanc rõnẽ nego maiorem quia licet aliq̃ꝫ peccata sint equalia possibile est enĩ cum hoc ꝙ vnũ sit magis cõtinuatũ q̃ꝫ aliud. Et ad minorẽ dico primo ꝙ nulla die quadragesime precedente vltimã verũ est dicere istũ peccauerũt peccatis equalibꝰ. dico secũdo ꝙ volitio primi habita prima die est equalis in grauitate quadraginta volitionibus quas vltima die habuit scḋs qꝛ tamẽ primus singulis diebꝰ renouauit volitionẽ suã aut saltem exequendo primã habuit aliquam grauiorẽ illa quã habuit scḋs illa die ideo dicit grauiꝰ peccasse primꝰ q̃ꝫ secũdus. dixi añt aut saltem ꝛc̃ quia proprie secunda die non renouatur prima volitio quia prima habuit quadraginta dies pro obiecto secunda non nec tercia quia tũ est virtualiter īclusa ꝛ tercia in scḋa ꝛ sic de aliis sicut dies in diebus ideo nõ dicitur omnimode alia volitio. ¶ Cõtra quartam cõclusionẽ arguitur sic talis nulla vice facit contra votum ergo talis nulla vice peccat cõsequẽtia tenet quia vt supponitur non peccat illa die nisi quatenꝰ agit contra votũ ꝛ añs probat quia talis nulla vice bibit tota die vinũ sed votũ eius est

Responsio.

Cõtra q̃rtã ꝯclusionẽ.

ꝙ non bibet tota die vinū igitur. Scd̄o sicut se hꝫ ieiunans in quadragesima ad singulos dies ita se habet ille qui vouit hac tota die non bibere vinū ad singulas partes huiꝰ diei sed primus non peccat singulis diebꝰ nouo peccato vt patet ex secunda cōclusiōe ergo nec scd̄s nouo peccato pec cat quotiens bibit vinū ista die. Tercio qui vouit hac tota die non bibere vinum ꝛ in prima pte di ei bibit eſt īpossibilitatꝰ ad votū implendum igitur non plus manet obligatꝰ voto illo ergo post ea bibendo non peccat. multa alia argumēta adducta contra primaꝫ conclusionē possent hic ad-

Solutiões. duci. ¶ Ad primā nego antecedens imo dico ꝙ qualibet vice facit contra votum ꝛ ad probationeꝫ concedo illam in qua negatio preponitur signo distributiuo nam cum hec sit falsa talis tota die bibit vinū ista est vera que est sua cōtradictoria talis non tota die bibit vinū ꝛ cum dicit ꝙ votum eiꝰ est ꝛc̄ nego sed votuꝫ eiꝰ est tota die non bibā vinum prima enī equiualet huic non bibaꝫ omni parte diei vinū que propter nō cadit sub voto secūda equiualet huic nulla parte diei bibaꝫ vinum quam intendebat ille vouēs qualēcūqꝫ formaꝫ verborū extra ꝓtulerit ignarus forte significationis ꝓuenientis ex cōtextu pareiū orationis. Ad secūdaꝫ concedo maiorē ceteris paribꝰ ꝛ ad minoreꝫ cōcedo in casu secūde cōclusionis ꝛ ideo dico ꝙ ille qui de mane ꝓponeret se biliturū vinum illa die ter aut quater aut haberet actuꝫ continuum bibendi per totaꝫ diem non peccaret nouo peccato quotiens illa die biberet eodem modo multitudo sicut de quadragesima dictuꝫ est. Ad terciam dico ꝙ talis ad aliquid voti est impossibilitatus sed non est quodlibet quod sub voto cadit non enī est ista possibile ꝙ nulla parte illius diei biberit vinuꝫ sed adhuc est possibile pro partibus sequentibꝰ ꝙ non bibat ꝛ quia ille cadebāt sub voto eo ꝙ q̄libet pars illius diei cadebat sub voto ideo ad abstinendum a vino pro illis parti-

Cōtra quitā ꝯclusionez. bus est obligatꝰ. ¶ Contra quintaꝫ conclusionē arguitur primo sic preceptū de ieiunio est negatiuum ergo quotienscūqꝫ sit cōtra ipsuꝫ peccat̄ aña patet qꝛ obligat ad non cōmedendū scitur in die et consequētia tenet quia preceptū negatiuū obligat semꝑ ꝛ ad semper. Secundo qui promisit seruare virginitatem totiens peccat quotiens alteri se miscetur ergo qui tenet̄ aliqua die ieiunare totiens peccat quotiens plus q̄ꝫ semel cōmedit. Tercio preceptum obligat scd̄m intentionē precipientis sed intentio ecclesie precipiētis ieiunare est vt subiciatur corpꝰ spiritui ergo qui magis huic intētioni ecclesie obsistit magis peccat sed comedens ter aut quater magis ei obsistit ꝛ q̄ꝫto pluribus vicibꝰ quis cōmedit tāto magis obsistit ceteris paribus ergo quotiens plus q̄ꝫ semel comedit totiens peccat. Quarto celebrans in die plus q̄ꝫ semel totiens peccat mortaliter quotiēs plus q̄ꝫ semel in die celebrat nisi casibꝰ de iure aut de consuetudine concessis ergo etiam ieiunans qui obligatur ad non comedenduꝫ nisi semel totiens peccat quotiens plus q̄ꝫ semel comedit. Quinto vnice comestioni tantum repugnat tertia q̄ꝫtū secunda ergo per tertiam comestionem ita bene fit cōtra illud quod obligatus ieiunare facere tenet̄ sicut per secundam. ergo peccat tertia vice comedendo. Sexto omnis obligatus ieiunare hac die actualiter comedēs plusq̄ꝫ semel comedit peccat: sed iste qui comedit tertia vice comedit plusq̄ꝫ semel ergo peccat. Septimo si nō peccaret cum tertia vice comedit hoc ideo esset quia nō est obligatus ieiunare sed hoc est falsum igit̄ ꝛ minor ꝓbaꝫ quia nullus per actum culpabilem liberatur ab obligatione qua reliqui qui nō sunt sic culpabiles obligant̄ sed secunda comestio fuit in isto culpabilis ergo remanet postea obligatꝰ sicut ꝓmꝰ prima pars assumpti patet qꝛ alias reportaret quis cōmode ex sua culpa. Confirmat̄ qꝛ oēs cause requisite ꝛ sufficientes obligare istum ad ieiunāduꝫ inueniunt̄ in isto ita bene post secundam comestioneꝫ sicut ante sed ante obligabant ipsum igitur adhuc obligant prima pars antecedētis probat̄ quia est preceptum ecclesie sicut priꝰ est ipse creatura rationalis obligabilis sicut priꝰ ꝛ non hꝫ aliqd̄ excusans a ieiunio sicut nec priꝰ illa die habuit. Octauo omnis ieiunans obligat̄ non comedere tertia vice: ergo tertia vice comedendo peccat antecedens patet quia omnis talis obligatur non comedere secunda vice: ergo omnis talis obligat̄ nō comedere tertia vice consequentia autem probat̄ quia omnes comestiones subordinate volitionibꝰ eiusdem speciei ꝛ rationis sunt tales ꝙ si vna sit peccatum ꝛ altera ꝛ si vna sit fractiua ieiunij ꝛ altera sed secunda ꝛ tertia comestio subordinant̄ volitionibus eiusdē rationis ꝛ illa est peccatū ꝛ fractiua ieiunij ergo tertio comedens peccat. Nono qui hac tota die vouit nō bibere vinum totiens peccat nouo peccato quotiens in die vinū bibit per quartam conclusionem ꝛ qui tenet̄ ieiunare quadragesimam singulis diebus quibꝰ nō ieiunauit peccat nouo peccato ergo qui tenet̄ ieiunare ꝛ uoit comedere pluries in die totiens peccat quotiens pluries comedit. consequentia tenet quia non videt̄ maior ratio de vno q̄ꝫ de alio hoc enim esse nō potest quia vnum sit de precepto diuino ꝛ aliud non quia vtrunqꝫ est de iure positiuo nam si preceptū de ieiunio esset de iure diuino sicut fuit in antiqua lege non propter hoc quis totiens peccaret quotiēs in die ieiunij plusq̄ꝫ semel comederet ꝛ ideo qui causam illaꝫ assignant non causam pro causa ponunt. ¶ Ad primam nego Solutiões.

consequentiam dico enim ꝙ sunt multa precepta negatiua que non semper obligāt sicut preceptū de ieiunio nō obligat die dominica ꝛ idē diceret̄ de multis alijs preceptis iuris humani positiui que sunt de actibus nō ex se malis ꝛ qui non prohibent̄ nisi pro tempore certo aliud autē est de ꝑceptis diuinis. Ad secundam antecedens non cōcedit̄ a doctoribꝰ nisi cū multis limitationibus [nam secunduꝫ eos] qui vouit virginitatē ꝛ post ea ducit vxorem licet non potest petere debitū sine peccato potest tamē reddere sine peccato quicquid sit de hoc tamē negat̄ consequentia quia in primo manet obligatio voti quantū ad aliquid in secundo non manet obligatio ieiunij post secundam comestionem. Ad tertiam dico ꝙ antecedens habet duplicem sensum vnus est ꝑceptuꝫ

obligat secundum intentionem id est ad sensum et
intellectum precipientis et hoc modo concedo de ista
te precipiente et maxime quando debitis signis
intentio et sensus precipientis explicatur alius sensus
sus est quod preceptum obligat ad intentionē preci-
pientis id est ad finem intentum a precipiente ita
scilicet quod non obligatur quis solum servare quod
precipitur sed etiam tenetur observando preceptum
finem assequi quem precipiens intendit ita quod etiam
finis cadit sub precepto. Et in hoc sensu nego ma
iorem et ad hunc sensum procedit reliqua deductio
si enim in aliquo ieiunando non subiceretur cor
pus spiritui sed magis obiectaretur ut ille dice-
ret quod peccaret. Ad quartam concedo antecedens
et nego consequentiam quia qui celebravit secunda
vice non deobligatur a precepto non celebrandi
et ita tercia vice celebrādo facit contra preceptū
cuius obligatione actualiter cōstrictus est sed post
quam quis comedit secunda vice est deobligatus a
precepto ieiunij pro illa die ideo tercio aut quarto
comedendo non peccat. Ad quintū concedo ante
cedens et nego consequentiam quia non manet in
eo qui iam secūdo comedit obligatio ad ieiunium
quia impossibile est quod sit ieiunans illa die nec ma
net obligatio ad nō comedere tercio aut quarto.
Ad sextam concedo maiorem et minorem et nego
consequentiam quia licet talis illa die fuerit obli
gatus ad ieiuniū postquam tamen secundo comedit
non est plus obligatus ad ieiuniū. Ad septimam
concedo primā partem antecedentis et nego secun
dam et ad probationem nego primam partem as-
sumpti. per actum enim culpabilem cōtingit ali
quando quod obligatio precepti transeat in obliga-
tionem supplicij sicut contingit in proposito qui
enim ante secundam comestionē erat obligatus
ad ieiuniū post secundam comestionē quia impos
sibile est eum ieiunare cessat obligatio precepti
de ieiunio et cōtrahitur obligatio pene et supplicij
de transgresso precepto nec reportat cōmodum quia
de sua culpa quia longe deterius est esse obligatum
ad penam quam ad actum laudabilem et eam deliquis
se et esse in statu culpe quam habere potestatem non
delinquendi. Ad confirmationem nego primam
partem antecedētis deficit enim ista cōditio quod actus
cadēs sub precepto scilicet ieiunare nūc nō est in pote
state huius et prius erat in eius ptāte est autem una
de conditionibus actus cadentis sub precepto quod
debet esse possibilis. Ad octavam concedo antece
dens et nego consequentiam quia postquam comedit
secunda vice non est plus ieiunans ideo non plus
manet obligatus. iste enim quamdiu nō comedit plu
ries et est ieiunās obligatur non comedere pluri-
bus vicibus ergo et obligatus non comedere ter est
argumētum validum ab inferiori ad superius sicut
hoc est nō animal ergo nō homo sed postquam come
dit secūda vice non manet obligatus obligatiōe ie
iunij ideo nō plus est obligatus nō comedere nec
bis neque ter neque quater. Ad probationē cōsequen
tie concedo maiorē de subordinatiōe formali et in
terpretativa et nego minorem quia secunda comestio
subordinatur volitioni que habet integritatē ieiunij
pro obiecto sed tertia subordinatur volitioni que nō
habet fractionē ieiunij pro obiecto et hoc intelliga

de volitione quam talis habet vel de facto habe-
ret si consideraret omnes circūstantias sui actus
quas si velit considerare nō potest ignorare. Ad
nonam concedo antecedēs et nego consequētiam
et ad probationē nego assumptū et ad probationē
dico quod argumētū bū concludit quod causa nō est quia
unū est de iure nature aut divino et aliud de iure
positivo sed hoc ideo est quia in primis post primā
transgressionē stat adhuc obligatio ad nō trans-
grediēdū in proposito autē post primā transgres
sionē nulla manet obligatio precepti. obligatio enim
voti in forma expressa cadit supra quamlibet par-
tem diei et obligatio de ieiunio quadragesimali su
pra quamlibet diem quadraginta dierū et ideo fa-
cta transgressione pro una parte diei aut pro una
die adhuc manet obligatio pro alijs. In proposi
to autem obligatur aliquis solum non nisi semel in
die comedere ideo transgresso isto precepto per se
cundam comestionē transit omnino obligatio pre
cepti et ideo tertio et quarto comedendo non pec-
cat quantum est ex vi illius precepti. Cū omnibus tamen
predictis stat quod licet obligatus hac die ieiunare nō
totiens peccet mortaliter quotiens pluries come-
dit tamen circunstantia temporis est conditio ag
gravans peccatum ter aut quater aut quinques co
medentis non tamen sequitur quod peccet qualibet vice mor
taliter nec quod peccet tertia et quarta et quinta vicibus
quantum peccavit secunda et hoc quantum est ex vi pre
cepti de ieiunio. Ratio ante oppositum soluta est
ex dictis.

Q Ueritur. utrū eccl'ia-
sticorum ieiuniorum tempora sint cō-
venienter assignata? Arguitur quod nō:
non assignantur eo modo quo assignabantur in veteri
lege ergo nō sunt convenienter assignata. In oppo
situ arguitur auctoritate ecclesie tēpora ieiuniorum
distinguentis. ¶ Primo videbimus de utilitati- Utilitas ieiunij
bus ecclesiasticorū ieiuniorū. Notandū est quod secū
dum altissiodorensem due sunt utilitates ieiuniorum. Pri
ma est quia est satisfactorium pro peccatis. ieiunā
do enim et affligendo nos satisfacimus pro pecca-
tis. Secunda est quia est medicina contra tenta-
tiones qui enim se macerant minus tēptationibus
carnis obediūt et in eis magis caro spiritui servit
quam econtra. est etiam medicina ut mens liberius ele
vetur ad sublimia contēplanda et inde est quod san-
ctus Thomas tres utilitates eius assignat. Iste uti
litates non michi videntur sufficere ideo etc. ¶ Pri Prima concl.
ma conclusio ieiunium est satisfactoriū non solum
satisfactione penitentie sed etiam satisfactione re
tributionis primū patet per illud Joel secundo Con
vertimini ad me in toto corde vestro in ieiunio et
fletu et planctu. hec conclusio probari potest per
multas historias sacre scripture nam postquam popu
lus iudaicus aut aliqui de gente illo dominū offē
derant asperis et duris ieiunijs eū placasse legan
tur. voco autem satisfactionē penitentie illam que
pro peccatis perpetratis suscipitur ut deus offensus
afflictione nostra concilietur nobis. Secundū patet
nam sancti patres postquam beneficia aliqua magna
a deo susceperūt ut visitationem spiritualem aut
aliquam mentalem delectationē agebant aliud bonum

etiam temporale a deo susceperūt gratias ei ieiunando exsoluisse leguntur et scḋm hec est cōueniens distinctio ieiunij in ieiunium meroris et ieiunium exultationis ieiuniū satisfactoriū pro peccatis medicatiuum ⁊ petitoriū est ieiuniuz meroris. ieiunium vero retributiuū et solutiuuz pro beneficio suscepto est ieiuniū exultationis. ⁊ ob hoc dicit Altissiodorensis q̄ ieiuniuz exultationis est qñ vir contemplatiuus pre dulcedine contemplationis et a ciborum alimonia ieiunat ⁊ ab amore mundi se penitus alienat sicut ieiunabat sponsa in canticis dicens. Nunciate dilecto meo quia amore langueo: q̄z pre dulcedine cōtemplationis languet ⁊ deficit omnis carnalitas. appello ergo satisfactionem retributionis. i. que est retributio quicquid in recognitionem beneficiorūz diuinorum fit et ieiunium q̄d fit in h̄mōi recognitionem appello satisfactorium hac satisfactione. Q̄d autem aliqua ieiunia sint h̄mōi satisfactoria p̄z per Leonē sermone secunda de ieiunio decimi mensis dicentem illud ieiunium institutū esse vt afferantur deo gratiarū actiones de consummata perceptione omniū fructuum vobis inquit dilectissimi predicamus decimi mensis celebrandum esse ieiunium quo pro ꝯsummata perceptione omnium fructuum dignissimo largitori eorūz deo continentie libamen offertur et sermone quinto de eadem ieiunio ait in quo sancti patres nostri diuinitus inspirati decimi mensis sanxere ieiunium vt omnium fructuum collectione cōclusa rationabilis deo abstinentie dicaretur et meminisset quisq̄ vti ita habundantia vt circa se abstinentior et circa pauperes esset effusior idem reperit multos in alijs sermonibus.

Secūda pclo ¶ Secunda conclusio ieiuniū est tam corporis q̄z anime secūduz dupplicē potentiā eius sc̄z intellectum ⁊ voluntatem medicatiuum q̄ sit medicatiuuz tam anime q̄z corporis patet primo per illud quod canit ecclesia in collecta quod animis corporibus q̄ curandis salubriter institutuz est cum eīm corpus repletione grauatū est alleuiat ieiunia q̄ sit medicatiuum aīe quo ad voluntatem patet per illud sine cerē ⁊ bacho friget venus experimur eīm desideria libidinis maxime suscitari ī nobis post epulas ⁊ fecundos calices experimur etiaz nos ad alta ⁊ difficilia cōtēplanda esse aptiores cū ieiunija superabūdantiā repletionis sustulimus Est igitur ieiuniū medicina ⁊ curatiua ⁊ roboratiua ⁊ tō dicit leo sermone quarto de ieiunio decimi mēsis Curendis igit̄ lesionibus in quas sepe incidi⁊ q̄ cum inuisibili hoste cōfligūt triū maxime remediorū ē adhibēda medicina in orationis instantia/ in castigatione ieiunij/ i. elemosine largitate q̄ euz pariter exercētur/ de⁹ propiciat/ culpa delentur/ temtator elidit ⁊ paulopost in omni eīm tempore in amnib⁹q̄ vita hui⁹ seculi ieiunia nos contra vicia faciunt fortiores ieiunia cōcupiscētias vincūt temtatiōes repellunt superbiā īclinant irā mitigant et omnes bone voluntatis affectus ad maturitatem toti⁹ virtutis enutriunt. Et sermone octauo quotidiano eniz dilectissimi experimento probatur potius satietate aciē mentis obtūdi ⁊ ciborum nimietate vigorem cordis hebetari ita vt delectatio edendi etiam corporum cōtraria sit saluti nisi ratio tēperantie obsistat illecebre ⁊ q̄d futurū ē oneri substrahat voluptati. Et sequit q̄z quia enim sine anima nichil caro desideret ⁊ inde accipiat sensus vnde sumit ⁊ mot⁹ eiusdē tn̄ est aīe quedam sibi subdite negare substantie ⁊ interiori iudicio ab inconuenientib⁹ exteriora frenare vt a corporeis cupiditatib⁹ sepi⁹ liberari in aula mentis possit diuine vacare sapiētie vbi oī strepitu silēte curarū in meditationibus sanctis ⁊ in delitijs leteꝝ eternis quod si in hac vita difficile ē cōtinuari potest tn̄ frequēter assumi ⁊ sequit huius obseruātie vtilitas dilectissimi in ecclesiasticis ē precipue constituta ieiunijs.

¶ Tercia conclusio ieiunium aliquod est petitorium ac meritoriū duo enim sunt que per ieiunium petimus ac meremur scilicet liberatio a malis et ad bona promotio: liberatio quidem a malis tā corpis vt est liberatio ab egritudine ab hostibus visibilibus a dampnis etiam anime vt est liberatio a temtationibus a peccatis quibus videmus nos quadam promptione inclinantes ab erroribus et multis alijs/ est etiam promotio ad bona eterna: et ad bona temporalia et hoc etiaz ad bona corporis q̄z ad bona anime vt facilliter ostendi potest exemplis ieiunium enim respectu aliquoꝝ bonorū se habet causaliter deriuatur corrūpendo dispositiones impedientes bonas operationes ⁊ promptiam ē facientes ad malas aut inducēdo dispositiones promptitudines facientes ad laudabiles actiones ⁊ respectu taliuz dicit ieiuniū medicatoriū respectu vero illorū bonoruz respectu quoꝝ non se h̄z actiue nec dispositiue dicit meritoriū vel petitoriū respectu eni primoruz dicit meritoriū quia causa naturalis aliq̄n est debilis ⁊ indiget speciali quodaz cōcursu cause prime adiuuari quod auxiliū promeremur per ieiuniuz istas postremas causas tetigit Gregorius in p̄fatione quadragesime Qui corporali ieiunio vicia cōprimis mentē eleuas virtutē largiris ⁊ premia. secundam causam de medicina etiam tetigit Leo papa sermone primo de ieiunio pēthecostes ita dicens. Sed contra instantes impetus persequentium contra minaces fremitus impiorū non corporis fortitudine nec carnis erat saturitate certandum cum hoc maxime hominis interiora corrumpat quod exteriora delectat ⁊ tanto sit rationalis anima purgatur q̄nto fuerit substantia carnis afflictior. hi itaq̄ doctores qui exemplis ⁊ tradictionibus suis omnes ecclesie filios ībuerunt tyrocinia militie christiane sanctis inchoarunt ieiunijs vt contra spirituales nequicias pugnaturi abstinentie ⁊ arma raperent quibus incentiua viciorum truncarent inuisibiles enim aduersarij ⁊ incorporales hostes non erunt contra nos validi si nullis carnalibus desiderijs fuerimus immersi. Cupiditas non prenocendi in tēctatore perpetua est sed inermis atq̄ inefficax erit si nichil in nobis vnde cōtra nos pugnet inuenerit. Et sermone q̄rto non enim idem vigor cordis est sub onere cibi qui sub leuitate ieiunij nec eūdē sensum potest sacietas generare quē paritas.

Q̄rta pclō ¶ Quarta conclusio ieiuniū orationi ⁊ elemosine coniunctū est ad omnia supradicta multo efficatius. Probat prima

per illud Leonis pape sermone primo de ieiunio decimi mensis. tria vero sunt inquit que maxime ad religiosas pertinẽt actiones oratio scʒ ieiuniũ ⁊ elemosina et modicum post subdit oratione enĩ dei propiciatio querit ieiunio concupiscentia carnis extinguitur elemosina peccata rediminunt simul ꝙ ꝑ omnia dei in nobis ymago renouatur si et in laudez eius semper parati ⁊ ad purificationeʒ nostram sine cessatione solliciti ⁊ ad sustentationem proximi indesinẽter sim⁹ semper intenti. Et paulo post in orationib⁹ ꝑmaneat fides recta in ieiuniis innocens vita in elemosinis mens benigna. Secundo per illud eiusdẽ sermone quarto decimi mẽsis qui postq̃ʒ non nulla dixit de ieiunio ⁊ elemosina ꝯcludit volo enĩ ad dei ascẽdit aures talib⁹ oratio eleuata suffragijs. Tercio per illud eiusdẽ sermone quarto decimi mensis ieiuniũ enim sine elemosina non tam purgatio anime q̃ʒ carnis afflictio est magis ꝙ ad auariciaʒ q̃ʒ ad cõtinẽtiaʒ referendũ est quãdo aliquis sic abstinet a cibo vt etiaʒ a pietate abstineat. nostra ergo ieiunia habundẽt fructib⁹ largitatis ⁊ in pauperes xp̄i benignis sint fecunda munerib⁹ eandẽ antẽ sentẽtiam habet fere quotiens de ieiunio loquitur. Dicendũ est consequẽter de tẽporib⁹ ieiuniorum sic igit. ❡ Quinta cõclusio tria sunt ieiunia ecclesiastica solẽnia ⁊ sub precepto cadentia scilicet quadragesimale/ieiuniũ quatuor tẽporuʒ/⁊ vigilie maiorũ solẽnitatuʒ. Probat non reperiunt nisi ista tria de quib⁹ sint cõstitutiones vniuersalit obligãtes catholicos. de ieiunio quadragesime habetur de cõsecra. distin. .eer. ca. nõ oportet vbi ex cõsilio laodicẽsi ita habetur non oportet in quadragesima quinta feria vltime ebdomade ieiuniũ dissolui ⁊ totaʒ quadragesimam inhonorari sed per totos dies ieiunare ⁊ escis abstinẽ ꝯuenientibus. i. aridiorib⁹ vel et ex cõsilio agathensi. ca. placuit ita habet placuit vt omnes ecclesie exceptis diebus dominicis in quadragesima ⁊ in die sabbati sacerdotali oratione ⁊ discretionis cõmunione ieiunent. Quarto probatur ꝑ illud quod habetur de conse. dis. v. c. q̃dra. Quadragesima inquit Grego. papa in omelia summa obseruatione est obseruanda vt ieiunia in ea preter dies dominicos qui de abstinentia subtrahũtur nisi quem infirmitas impedierit nullaten⁹ soluant quia ipsi dies decime sunt anni ⁊ hec est potissima causa institutiõis quadragesimalis ieiunij vt scilicet vite nostre decimã deo in ieiuniorum abstinentia reddam⁹ hec eadẽ causa assignatur a Cassiano col. xxi. ⁊ ostẽdit quomõ quadra. dierũ ieiunia sũt decima anni ⁊ hoc etiaʒ ostẽdit in capitulo iã allegato conueniunt etiam omnes sacri doctores. Leo autem Papa alias causas assignat ostendens ꝙ in obseruantia quadragesime omnes negligentie nostre totius anni diluunt accedimus ad diligentiorẽ seruitutẽ domini ꝑparamus ad pugnas temptationuʒ vt habetur sermone primo de ieiunio quadragesime sermone autem quarto eiusdem ieiunij alias assignat causas. Prima est vt possimus animis ⁊ corporibus purificatis celebrare sacramentum passionis dominice quia enim paucorum est ista deuotio infracta ⁊ continuata reuerentia vt tales semper maneant in cõspectu dei quales nemo in ipso paschali festo dignũ est inueniri ⁊ propter carnis fragilitatẽ relaxat frequenter obseruãtia austerior detmũdano puluere enim religiosa corda sordescunt propter hoc salubriter prouisum est ea ad reparandam mentium puritatem quadra. dierum ante passionis celebritatem instituta sunt ieiunia iste rationes michi placent multo magis q̃ʒ alie quedam mistice que parum aut nichil ad ieiunium exhortationis continere videntur placet etiã illa ratio qua dicitur ꝙ in hoc ieiunio q̃ʒtum possibile est nobis representamus ieiunium quadraginta dierum christi. De ieiunio quattuor temporum habet distinctione. lxxvi. capitulo primo ait enim Calixtus papa ieiuniũ quod ter in ãno apud nos celebrare didicisti conuenientius nunc per quatuor tempora fieri decreuimus ⁊ causam assignat vt sicut annus per quattuor voluitur tempora sic et nos quaternum solemne agamus ieiuniuʒ ⁊ in cõcilio magũtinensi hoc ieiuniũ in precepto positũ est vt ibidem habet capitulo constituimus. Constituimus vt quatuor tempora anni ab omnibus hominib⁹ cõmuni ieiunio obseruent. i. in marcio ebdomada prima/in iunio secunda/in septembri tertia/in decembri quarta. Alia tamen ordinatio dierum facta fuit in concilio lateguse habito. Aliam etiam fecit vrbanus vt habetur eadeʒ distinctione capitulo statuim⁹. Statuim⁹ inquit vt ieiunia quatuor temporuʒ hoc ordine celebrẽtur primum in initio. xl. secundum in ebdomada pẽthecostes tertiũ vero in septẽbri quartũ in decẽbri more solito fiat quã ordinatiõeʒ secut⁹ est Leo papa vt patet eadem distinctione capitulo igitur hec autem ieiunia instituta sunt vt per singula tẽpora anni que sunt quatuor vernum/estiuale/autumpnale/⁊ hyemale/primitias deo solueremus. De tertio ieiunio scilicet vigilie maiorum solẽnitatuʒ patet ex multis capitulis iuris quib⁹ diuersarum solemnitatum ieiunia instituta esse significantur que institutio facta est vt reuerentius eorũ solemnitates celebremus ⁊ eos habeamus intercessores apud deum in quorum honorem ac reuerentiam corpora nostra ieiunijs affligimus vt etiam magis enitamur sequi eorum vitam ⁊ gesta in quorũ honorẽ corpora nostra maceramus. ❡ Sexta conclusio non sunt obseruanda sub pena peccati solemnitatum ieiunia nisi ea quorum institutio laudabili cõsuetudine approbata est patʒ hec conclusio ex quibusdam supradictis de consuetudine circa ieiuniorũ obseruantiam. Ex quo patʒ ꝙ non tenemur sub pena peccati mortalis ad omnium apostolorum vigilias ieiunandas patet ꝙ preceptum de huiusmodi ieiunio non est per consuetudinem receptum ⁊ approbatum vt constat ne ei valet ratio aliquorum dicentium ꝙ ideo non ieiunamus vigiliam philippi ⁊ iacobi quia venit tẽpore paschali nec vigiliam iohannis euangeliste quia venit infra octauas natiuitatis domini quia non ieiunamus feria quarta post penthecostem que tamen est inter octauas pẽthecostes ideo dico ꝙ in hoc maxime respiciendum est ad consuetudinem a qua iste institutiones onerose ⁊ non ne.

Quinta cõclusio

Tria

Sexta cõclusio

cessarie vt pluriuz robur accipiunt & de hoc vt debitur in argumentis ¶ Septima cōclusio non est die dñica ieiunandū. Probat̄ prohibituz ē die dñica ieiunare ergo nō est die dñica ieiunandum. Añs pbat̄ per illō melchiadis pape de cōse. dis. ter. capi. ieiuniū vbi ait ieiunium dominici diei & quinteferie nemo celebrare deb̄t vt inter ieiuniū xp̄ianoruz & gentilium veracicer credentiū & hereticorum vera & non falsa discretio habeatur Ad hoc responderi potest q̄ non prohibetur simpliciter ieiuniū fieri in die dominico sed prohibetur fieri in contemptum dei vt ibi dicit glosa Cōtra ieiunare in cōtemptum dei quocūq; die esset peccatum mortale ergo non plus phibendum est ieiunare in contemptuz dei die dominica & quinta feria q̄z dieb⁹ alijs respondendum est negando cōsequentiam quia ieiunia istaruz dierū magis vergunt in contemptum dei q̄z ieiunia aliorū dierū quia istis duobus diebus deus fecit quicq̄d insigne fecit fere quia resurrexit & celos ascendit. Ista euasio glose non videtur mihi rationabilis et videtur magis esse extorsi textus q̄z expositio aut enim vult & intelligit q̄ illis duob⁹ diebus phibetur potissime ieiunare q2 omnis qui illis diebus ieiunat contempnit deuz qui insignia opera maxime illis dieb⁹ fecit & tunc sequitur q̄ omnis qui illis dieb⁹ ieiunat peccat aut intelligit q̄ qui ieiunat ex mactuali cōtēptu de illis duobus diebus peccat & tūc non magis peccat cōtempnendo deum illis duob⁹ diebus q̄z alijs ex quo sequitur q̄ prohibendum est vniuersaliter ieiunare. Secūdo quia contra hanc glosaz militat illud consiliū cesarei augustani q̄d habet̄ de conse. distin. ter. ne quis ieiunet die dominica causa timoris aut persuasionis ecce vbi non solum prohibetur ieiunare die dominico in contemptuz dei sed etiaz prohibetur ne fiat tale ieiuniū causa timoris aut suasionis ita q̄ si quis incuteret timorē pene alteri nisi ieiunaret nō ꝓpter hoc sibi liceret ieiunare. Tercio prohibetur in consilio gangensi ieiunare causa continētie vt scilicet si quis estimeret ieiunia dominicalia sibi prodesse ad cōtinentiam nihilominus ieiunare prohibitus est Si quis inquit cōsilium propter continentiā q̄uadmodū putant aut commaticam ieiunat anathema sit Est etiaz aliud decretuz eiusdez consiliū & recitatur distinctio. ter. ca. si quis tanq̄z in quo ita dicitur si quis tanq̄z hoc conuenientie cōueniret indicans die dominico ieiunauerit in eiusdē diei contēptū anathema sit cuius sensus in solutione ad quartum argumētum contra hanc cōclusionē dabitur vbi consiliū seruare videt̄ q̄ non omnis q̄ illa die ieiunat contempnit quia si ieiunaret ex contemptu non ieiunaret quis hoc credit conuenire ꝯtinentie Huius sentētie est beatus thomas secūa secūde. q. c. xlvij. ar. v. in responsi. ad vi. ar. non est inquit in dieb⁹ dominicis ieiunandum in quibus si quis ieiunaret contra consuetudinem populi xp̄iani que vt Augus. dicit est pro lege habenda vel etiaz ex aliquo errore sicut manichei ieiunant quasi necessarium tale ieiuniz arbitrantes non esset a peccato immunis q̄uis ipsuz ieiunium secundum se consideratum semper sit laudabile. Quarto ecclesia causa alicuius tristicie cōmemorande & significande potest nos sub pena peccati obligare ad ieiunium puta sexta feria vltime ebdomade quadragesime ita q̄ q̄uis nulla alia subesset causa institutionis illius ieiunij cōmemoratio tamen dominice passionis et tristicie seruande esset sufficiens causa institucionis illius ieiunij ergo ecclesia causa leticie alicuius magne & excellentis seruande potuit aliq̄ certa die interdicere nobis ieiunium & obligare nos vt non ieiunando cōmunez illaz totius nostre religionis leticiā representem⁹ & hoc in rei veritate fecisse videtur phibendo ieiunium dominice diei.

Octaua cōclusio. ¶ Octaua conclusio et si inter pascha & penthecostem non simus obligati q̄zū est ex precepto ecclesie ad ieiunia non tamen tenemur illis diebus sub pena peccati non ieiunare. Probatur conclusio primo per illud Ambro. et habetur distinctione septuagesima sexta Scire debet sanctitas vestra per hos quinquaginta dies nobis esse iugis et continuata festiuitas ita vt hoc omni tempore neq; ad obseruandum indicamus ieiunia neq; ad exorandum dominum genibus succedamus. Secundo probatur per illud Isido. quod eadē distin. habet̄ post pascha autē vsq; ad penthecostem licz traditio eccl'iarum abstinentie rigorem prandijs relaxauerit tamē si quis monachorum vel clericorum ieiunare cupit non sunt prohibendi q2 & Anthonius & Paulus & ceteri patres antiqui etiā hijs diebus in heremo leguntur abstinuisse neq; soluisse abstinentiā nisi tantum die dominico. Vbi nota q̄ non habetur hic q̄ Anthonius et Paulus die dominica ieiunauerint licz habeatur in sequēti capitulo. Ex quibus patet q̄ sanctus Thomas vbi supra allegatus debuit distinctionem ponere inter diem dominicuz et quinquaginta dies inter pascha & penthecostē quia in illis quinquaginta diebus datur nobis libertas nō ieiunandi nec tamen ieiunare obligamur diebus autē dominicis tenemur nō ieiunare

Cōtra tres pmas ꝯclusiones. ¶ Contra tres primas conclusiones ar. sic. quicquid est predictis modis vtile illud potest omni tempore fieri sed ieiunia non possunt rōnabiliter omni tempore fieri vt p3 per septimam cōclusionem q̄ ieiunia nō sunt predictis modis vtilia añs pat3 q2 omni tempore licet nobis pcurare ea que sunt vere vtilia. Secundo multi experiunt̄ in se q̄ per ieiunia excitantur in eis male concupiscentie et vt habet Leo papa sermone primo de ieiunio. xl. quanto studiosiores fuerimus pro nostra salute tanto nos ab aduersarijs intelligimus magis impetendos. Tercio nihil susceptum ex cerimonijs veteris legis est nobis vtile sed ieiunia suscepta sūt ex cerimonijs veteris legis igit̄ maior patet q2 vetus lex quantū ad cerimonialia nunc est mortifera et minor patet per Leonem sermone sexto de ieiunio decimi mensis ita dicentem Euangelicis sanctionibus dilectissimi multū auctoritatis prebet doctrina legalis cū quodam de mandato veteri ad nouam obseruantiam transferūtur & paulopost. Ex hijs autē est decimi mēsis solemne ieiunium. Quarto ar. sic. sacerdos iste deorum oloferne oppugnāte bethuliaz peccauit mortaliter instituendo quinq; dierum ieiunia vt

deus liberaret populum suū de hostibus ergo ie-
iuniū non est peritorium vel meritorium boni ali
cuius Antecedens patet per hoc q̄ ait iudith ad
sacerdotes. Quid tentatis dominum non est ille
sermo qui misericordiā ꝓuocet sed poti⁹ qui iraꝫ
Solutiões. excitet. ¶ Ad primā nego maioreꝫ naꝫ potest in
teruenire preceptum ꝓ aliquo tempore ne fiat ꝓ
pter aliquam cōmemorationē aut representatio
nē faciendā ratione cui⁹ precepti ieiunium tale
non erit vtile sed potius nociuū potest etiam esse
alia causa propter quam qḋ vtile est secūdum se
est aliquo tempore inutile vt potest dari exempliū
de medicamentis ꝛ multis aliīs. Ad secūdaꝫ con
cedo anteceōēs sed dico q̄ regulariter sine cōpa-
ratione plures iuuantur tam corporaliter q̄ꝫ spi
ritualiter per ieiunia moderata q̄ꝫ dampnificen-
tur precepta antecꝫ iuris positiui ea que vt in plu
ribus saluti hominū congruūt attendunt. Et ad
auctoritatē leonis dico q̄ impetitio illa vt in plu
ribus non fit ex conditione ꝛ natura ieiuniī sed ex
peruersitate hostis nostri qui tanto nos vehemen
tius repellit a salute q̄ꝫto nos ad eaꝫ magis eni-
ti cōspexerit ꝛ ideo ex eadem auctoritate ꝯcludit
nos debere dare operā ieiuniīs quia vt habet ibi
dem Nulla sūt sine tentationuꝫ experimētis ope
ra virtutis/nulla sine perturbationibus fides vi-
ta hec nostra ī media insidiatorum est. Ad terci-
um minor negatur scḋm eū eundem leonem ser-
mone quarto de ieiunio decimi mensis ieiunium
non est de illis que gerebāt figuras futurarum re
rum quia talia impleta sunt ꝛ finita et ꝓpter hoc
vt dicit ieiuniorū vtilitatem noui testamenti gra
tia non remouit quod non ideo, inquit Inegligē
dum est quia de obseruancia veteris legis assum-
ptum est tanq̄ꝫ hoc sit de illis que inter discretio-
nes ciborū ꝛc. Idem habet sermone sexto vbi pre
dictam obiectionē soluēs ait Cessantibus enīꝫ si
gnificationib⁹ quib⁹ saluatoris nostri nunciabat
aduent⁹ ꝛ peractis figuris quas abstulit ipsa pre
sentia veritatis ea que vel ad regulas moruꝫ vel
ad simplicem dei cultum ratio pietatis instituit
in eadem apud nos forma qua sunt cōdita perse
uerant ꝛ que vtriq̄ꝫ testamēto erant congrua nul
la sunt cōmutatione variata ex his aūt est etiam
decimi mensis solēne ieiuniū ꝛc. Idem h̄bet ser
mone quarto de ieiunio septimi mēsis ita dicens
Cum ergo vos dilectissimi ad quedam que in ve
teri testamento instituta sunt cohortamur non iu
daice vos institutionis iugo subdim⁹ nec cōsue-
tudinē carnalis ppl'i vobis indicimus excellit su
per illorū ieiunia continencia xp̄iana ꝛc. Potest
tamen dici q̄ ieiunia quantum ad actum abstinē
tie sunt moralia quantum vero ad determinatio
nem dici sunt cerimonialia. Ad quartam cōcedo
antecedens non quidem quia ieiunium sit maluꝫ
aut inutile sed propter circumstantiam male intē
tionis ieiunium corrumpentis ꝓponebant enim
q̄ si deus post huiusmodi ieiunium non eis auxi-
liaretur ꝛ liberaret eos a potestate olofernis ip-
si redigerent ciuitatem in eius potestatem et in
hoc faciendo tentabant deūꝫ quod est omnino il-
Cōtra q̄rtā cōclusionē. licitum. ¶ Contra quartam conclusionem.
Arguitur sic primo xp̄s ieiunauit circa epipha-
niam quia ieiunauit statim post baptismū quem
susceperat ergo nos etiam circa epiphaniam ieiu
nia nostra inchoare debemus. Secūdo clerici te
nentur ieiunare a quinquagesima vsq̄ꝫ ad pascha
ergo non sufficit pro illa parte ieiunium quadra-
gesimale antecedens patet ex multis decretis.
Tercio non est ieiunandum quinta feria vltime
septimane ergo non est ieiunandū per totaꝫ qua-
dragesimaꝫ antecedens patet tum primo quia ꝓ
hibitum est ieiunare quinta feria vt habet de cō
secra. distin. ter. ieiunium Ieiunium dominice di
ei ꝛ quinte ferie nemo celebrare debet Tuꝫ secūn-
do per illud Pau. ad gal. v. dicētis Mihi autēꝫ
absit gloriari nisi in cruce domini nostri iesu xp̄i
ergo gloriandūꝫ est in cruce domini ergo non est
in die crucis ieiunandum. Tum tercio quia pas-
siones aliorum sanctoruꝫ vt petri ꝛ pauli cū gau
dio celebramus ergo cū maiori gaudio passioneꝫ
xp̄i celebrare debem⁹ Quarto dies dominici qua
dragesime vel sunt de numero ieiuniorꝫ vel nō.
si non sequitur q̄ nō debem⁹ abstinere a carnib⁹
si sic sequitur q̄ ieiunam⁹ plus q̄ꝫ quadraginta die
bus. Contra illud quod dictum est ibi de ieiuniis
quattuor tēporū Arguitur sic aliq̄ñ fuit consue-
tudo nō ieiunandi nisi ter puta in qualibet tercia
parte anni ergo non est ieiunandum in qualibet
quarta. Secundo iudei ieiunabant quarto quin
to septimo ꝛ decimo mense ergo eisdem ieiunare
debemus ergo non sunt apud nos bene instituta
illa ieiuniorū tp̄a. Probat deinde q̄ preter pre-
dicta ieiunia sunt alia alia tenemur ieiunare die
bus rogationū ōī die sabbati ōī quarta ꝛ sexta fe
ria ꝛ obligamur etiā ad ieiunia iposita a p̄latis no
stris. obligamur etiā cōplere ieiunia nobis in pe
nitentiam ꝛ satisfactioneꝫ imposita, tenemur etiā
ieiunare omnium apostolorū vigilias cuius con
trariuꝫ dictum est. Añs pro prima parte ptꝫ per
illud cōsiliꝫ aurel. quod habet de cōsecratione di
stincti. tercia capitulo rogationes/rogationes. i.
letanias ante ascensionē domini placuit celebra
ri ita vt premissū triduanū ieiuniū in dñice ascēsi
onis solēnitate soluatur per qḋ triduū serui et an
cille ab opere relaxent quo magis plebs vniuer
sa conueniat quo triduo oēs abstineant ꝛ etiam
quadragesimalibus cibis vtantur de die sabbati
patet per illud Innocentiī pape quod habet lo-
co eodē ca. sabbato. Sabbato vero ieiunandum
esse ratio euidentissima demonstrat et ꝓbatur ra
tione eiusdeꝫ decreti Nos in memoriā passionis
ieiunam⁹ qualibet sexta feria et ꝓpter resurrecti
oneꝫ domini qualibet dñicaꝫ dieꝫ celebreꝫ ꝛ vene
rabilē habem⁹ ergo cuꝫ sabbati dies sit inter sex
tam feriam et dominicam dieꝫ sequit q̄ die sab-
bati ieiunare debem⁹ Tum secūdo q̄r ap'li isto bis
duo seꝫ die passionis et sabbato fuerūt in merore
et ꝓpter metuꝫ iudeorū se occultauerūt ꝛ in hui⁹
significationē etiaꝫ isto biduo sacramēta nō cele
brātur Quod ieiunandū sit quarta et sexta feria
ꝓbat per illud apoloniī q̄ eadē di. habetur capi
tulo ieiunia sane vbi habet dicitur ieiunia sane
legittima in quarta ꝛ sexta feria non sunt soluen
da nisi grandis aliqua necessitas fuerit q̄r quar-
ta feria iudas traditionem domini cogitauit sex

ta feria crucifixus est saluator. Videlicet ergo qui his diebus sine necessitate salueris statuta ieiunia vel cum iuda tradente tradere saluatorem vel cū crucifigentibus crucifigere ex quo decreto patet et institutum esse tale ieiunium et institutionis ratio De ieiuniis a prelatis impositis dicit innocentius et alii expositores q̄ sunt seruāda. de vigiliis omnium apostolorum in habetur extra eo .cōsilium. ¶ Ad primam concedo antecedens et nego consequentiam Et si probetur quia debemus esse imitatores christi concedo et ideo tenemur ieiunare sicut ipse ieiunauit sed non eodem tempore quo ieiunauit quia nobis et sibi fuit alia ieiunādi ratio et maxime quia non omnia ieiunia nostra representant ieiunium christi et licet ieiunium quadragesime representet ieiunium christi quia tamen hec representatio non fuit sola causa institutionis sed cum hoc concurrit illa ratio vt possimus purificatis mentibus digne sacramenta passionis et resurrectionis christi celebrare ideo conuenientius ante festum pasche immediate celebratur illud quadragesimale ieiunium q̄z circa epyphaniam. addito q̄ ecclesia semper prouidere voluit ne onus nimis graue fidelibus imponeret. Ad secundam nego antecedēs et ad probationē ex decreto quod habetur distinctione quarta ca. statuimus et c. deniq̄ respondeo q̄ gratianus ibidem soluit quia decretum illud non est per consuetudinem laudabilem receptum. Secundo dico q̄ decretum illud reuocatum est in cōsilio aurelia. vt habetur de consecra. distin. ter. ca. de sacerdotibus. sacerdotibus omnibus decretū est vt ante pasche solemnitatem non quinquagesima sed .xl. teneatur. Ad terciam nego antecedēs. Ad primam probationem dico q̄ ibi prohibetur ieiunium quia ee ferie ea ratione celebrari qua a gentilibus et hereticis celebrabat et non simpliciter ideo subdit ibidem vt inter ieiunium xp̄ianorū et gentilium vere credentium et hereticorū vera et non falsa discretio habeatur. Ad secundam p̄bationem cōcedo q̄ gloriandum est in cruce domini et gaudendum memoria tamen crucis est cum afflictione recolenda et quia ignorantia crucis per resurrectionem cessauit ideo memoria resurrectionis que singulis dominicis diebus fit est cum leticia et exultatione peragenda Et ideo diebus dominicis ex statuto ecclesie nō est ieiunandum Secus est de die crucis et diebus aliis in quibus fit memoria passionis die enim crucis christus nec bibit nec comedit et extremos labores sustinuit ad aliam probationē concedo antecedēs et nego consequentiam. tam primo quia illi passi sunt p̄ se ipsis christus autē pro nobis tum secundo quia illi die passionis vadunt ad regni celestis delicias non autem christus Ad quartam dico q̄ dies dominici non sunt de numero quadragesime sed sunt inter numerum quadragesime contenti et dico q̄ non tenemur ad abstinentiam in illis diebus precise virtute institutionis ieiunii quadragesimalis et inde est q̄ diebus dominicis quadragesime aliquando ex consuetudine comedebantur carnes etiam post institutionem quadragesime vt habet quarta di. c. denique sed quia illis diebus fiebat deordinata nimia

Solutiōes.

um ingurgitatio ideo statutum est q̄ fieret illa die abstinentia a carnibus et lacticiniis sed non ieiunium. Ad primam rationem contra ieiunium quattuor temporum conceditur antecedens et hoc habetur in decreto distin. lxxvi. sicut super cōclusione quinta allegatum est ex qua allegatione patet noua institutio ex qua et sequente cōsuetudine noua est obligatio. Ad secundam concedo antecedens et nego consequentiam quia licet etiam ex iudeis retinuerimus preceptum ieiunandi non tamen dies ieiunii ex eis accepimus quia non propter easdē causas ieiunium ieiunabāt enim iudei quarto mēse qui apud latinos vocatur iulius die xvii eo q̄ moyses ibi descendens de monte tabulas legis abiecit et confregit et iuxta iheremiam muri primū rupti sunt ciuitatis ieiunabāt etiam quinto mense qui apud nos appellat augustus eum per exploratores terre locie seditione orta in populo iussi sunt montem non ascendere sed p quadraginta annos longius a terra sancta circumretantis dispendiis vt exceptis duobus caleph et iosue omnes in solitudine caderent in hoc mense a nabugodonosor et multa post secula a tito et vaspasiano templū iherosolimis incensum est atq̄ destructum capta vrbe bethel ad quam multa milia confugerant iudeorum ieiunabant etiam mēse decimo qui apud nos ianuarius dicitur eo q̄ tamus sit anni atq̄ principium quo mense ezechiel in captiuitate positus et cunctus populus captiuorum audiuit quinto mense templū esse subuersum mense etiam septimo qui apud nos appellatur october ieiunabant eo q̄ in eo occisus est godolias et iude tribus ac ihrl'm relique dissipate sunt hec habetur hiero. super zachariam et recitatur in decretis dist. lxxvii. ca. ieiunium qui ergo nos non ieiunamus propter has causas sed p̄pter illas q̄s supra recitauimus ideo. Ad quartum quo multipliciter p̄batur q̄ sunt alia ieiunia n ieiuniis toti ecclesie cōibus et ad q̄ tenemur ex precepto Ad primū de rogationibus dico q̄ si statutū sit non est tamē in vsu receptū q̄ntum ad ieiunium sed bñ q̄ntum ad aliquā abstinentiā puta a carnibus. De ieiunio sabbati dico q̄ decretū illud nō est vsu cōfirmatū et videtur abrogatū p Gre. scptimū qui ieiunium in abstinentiā a carnibus commutauit vt habet de conse. dist. v. c. qr dies sabbati vbi sic habet. quia dies sabbati apud sanctos patres nostros in abstinentia celebris est habitus nos eorundē auctoritatem sequētes salubriter admonemus vt quicunq̄ se xp̄iane religionis participem esse desiderat ab esu carnium eodē die nisi maiori festiuitate interueniente vel infirmitate impediente abstineat. Q̄ si dicat aliquis q̄ hic nō sit preceptum sed admonitio admonemus inquit respōdeo q̄ si ne preceptum sine admonitio sit quia tamen vsu approbatum est ideo nō potest sine peccato omitti nisi necessitas impellat. ¶ Ad rōnes autem inductas Ad primam dico negando p̄missam si cōcludat de debito precepti quia ad hoc nō sufficiunt ille congruētie sed necesse est ad id nos aliquo iure obligari et quia nulla est ad id obligatio iuris naturalis aut diuini nec consuetudinalis nec iuris positiui vsu confirmati ideo non tenemur,

Ad rōes.

Ad secundā concedo añtecedens et nego cōsequentiam neq̄ enim oportz q ieiunia apostolorū aut omnes eorum molestias ieiunijs perpetuis representemus. tunc enim nulla dies a ieiunio vacaret de ieiunio vero quarte et sexte ferie dico q decreta illa non cogunt quia nō sunt vsu confirmata et cū dicitur q qui non ieiunat xp̄m tradit cum Juda et crucifigit cum crucifigentibus nego cōsequentiam nisi ex mero et actuali contemptu nō ieiunaret quo scilz ideo nollet ieiunare illis diebus quia sibi placeret christi traditio et crucifixio talis enim traderet et crucifigeret per complacentiam licet non per exhibitionem operis preteriti De ieiunijs a prelatis impositis dico q talia aliquando pro vrgente necessitate ad placandū diuinam iram aut ad gratiam eius impetrandam instituuntur et tunc suscipienda sunt et tunc si sunt vsu confirmata obligent. si nō: non videntur obligare sicut nec instituta a summis pontificibus. Et si queras de ieiunio aduentus dico q nō est in precepto ex communi statuto ecclesie licet sit in consilio et si aliquid de hoc legatur institutum dico q nō est vsu et consuetudine comprobatum.

Cōtra septimā ꝯclōnē ¶ Contra septimā conclusionē arguitur sic primo auctoritate Hieronimi ad Lucinum et habetur distinctio. lxxvi. capi. vtinam. vtinam omni tempore ieiunare possemus qđ in actibus apostolorum diebus penthecostes et die dominico apostolum Paulum et cum eo credentes fecisse legimus. Ex qua auctoritate. Secundo sic arguitur Paulus et alij apostoli die dominico ieiunauerunt ergo non est illicitum die dominico ieiunare. Tercio ieiunium diei dominice nō prohibetur nisi sicut ieiunium ferie quinte vt patet ex decreto Melchiadis pape sed nō est illicitum ieiunare feria quinta ergo nec die dominica. Confirmatur quia nō est prohibitum ieiunare feria quinta simpliciter sed tm̄ prohibitum est ieiunare ea causa qua ieiunabāt gentiles et heretici vt patz ex decreto Melchiadis ergo nō est simpliciter illicitum ieiunare die dominica. Quarto ieiunium diei dominice non est illicitum nisi quando fit ex cōtemptu ergo nō est semper illicitū. antecedens patet per glosam super decretum illud Melchiadis patet etiam per illud quod habetur distinctio. tertia capl. Si quis tanq̄z. vbi expressa fit mentio de contemptu vt patet supra in probatione septime conclusionis. Quinto omnis cōstitutio humana propter aliquam causam instituta cessante causa non obligat sed institutio nō ieiunandi die dominica instituta est propter aliquam causam puta ad discernendum inter ieiunia catholicorū et nō catholicorum et ad reprobandum ieiunia Manicheorum ergo qui deuotione aut causa sanitatis aut continentie ieiunat illa die nō peccat.

Solutiōes. ¶ Ad primam concedo auctoritatē Hieronimi. sed ex ea nullomō habetur q ieiunium sit omni tempore licitum. si enim eius virtutis essemus vt omni tempore ieiunare possemus sine molestia et difficultate melius esset actum nobiscum et hoc optat Hieronimus sed cum hoc staret q nō esset licitum ieiunare die dominica per idem enim cōcluderetur eodem modo q licitum esset ieiunare in die resurrectionis cuius oppositum legitur esse reuelatum cuidam sancto patri cui dictum est hodie est dies resurrectionis ieiunare non debes. Ad secundaz dico q tempore beati Pauli non erat adhuc facta prohibitio: ideo licebat ei quod nunc non licet. Ad tertiam nego maiorez est enī alia causa huius et illius et vrgentior de vno q̄z de alio. Et ad probationem dico q preter illam causam cōmunem sunt alie cause partiales puta quia rememoratio resurrectionis domini est maioris necessitatis q̄z rememoratio ascensionis dominice. Ad confirmationez concedo antecedens sed dico q aliomō prohibitum est de die dominica vt patet in decretis allegatis ad septimaz conclusionem. Ad quartaz nego añtecedens et ad primam probationem dico q glosa illa contradicit textui vt patuit in probatione conclusionis. Ad secundam probationem dico q inter cap. consilij gangrensis nō legitur in forma illa in qua allegat Gracianus sed in illa forma in qua allegatum est probatione tertia septime conclusionis vbi non fit mentio de contemptu. dico secundo q si habeatur in illa forma dico q li. in eiusdem diei contemptum non construitur cum hoc verbo ieiunauerit sed construitur post illud anathema sit. primo modo enim esset sensus si quis ieiunauerit in contemptum diei dominice credens hoc scilicet ieiunare in contemptum diei dominice conuenire id est velle esse ad consequendum anathema sit. Secundo modo sensus est si quis ieiunauerit die dominica credens hoc velle esse ad consequentiam anathema sit in contemptum illius diei .i. quia illū diem contēpsit in q̄ fit rememoratio dñice resurrectionis et magis credo hunc fuisse sensum decreti q Paulus et Anthonius qui maxie studebant ꝯtinentie diē dñicam nō ieiunādo honorabāt q̄re qui ieiunāt ꝯtempnere videntur. Ad quintam nego maiorem sed bene verū est q cessante causa bene potest destitui per euz qui potestatem habet quod fuerat constitutum et ad minorem dico q illa causa non cessat et q continue q̄zdiu manēt catholici discretio illa facienda est dico preterea q multe sunt alie cause illius institutionis vt supra habitū est que non cessant nec ad hoc q causa cessare dicatur sufficit q ego non intendam illaz causam quia q̄zuīcunq̄ non intendam in ieiunio meo causaz illaz alius tamen poterit eam intendere in eodem ieiunio meo nec vales dicere q causa sanitatis et c̄ quia per abstinentiam debitam sine ieiunio ita competenter poterit sanitati prouideri. Et si obiciatur de multis pauperibus qui propter ciborum penuriam ieiunare etiam die dominico plerumq̄ coguntur quos non est credendum peccare. Ad hoc dico q penuria ciborum bene necessitat ad non comedendum sed non ad ieiunandum quia non omnis cessatio comestionis plusq̄z semel est ieiunium sed illa tantum que est proposita et intenta si quis enim proponens de mane prandere et contra die in proposito continuās cū esset cenandum careret cibis aut violenter detineretur taliter q cenare non posset non propter hoc ieiunare diceretur quia cessatio a comestione non sequeretur

propositum mentis nec esset voluntarie imperata sed ex necessitate concepta. Ratio ante oppositum soluta est ex dictis.

Consequenter agendum est de vicio opposito abstinentie scilicet de gula et queritur. Utrum gula sit peccatum mortale? Arguitur quod non gula nulli precepto decalogi contrariatur ergo non est peccatum mortale In oppositum est communis opinio gulam inter peccata mortalia enumerans. Notandum quod gula non nominat omnem appetitum gustabilis quia cum opponatur abstinentie que posita est circa comestibilia gula proprie non dicit nisi appetitum edendi non quemlibet sed inordinatum tantum. ¶ Prima conclusio Omnis gula deliberata est peccatum probatur omnis actus inordinatus et recte rationi difformis in potestate nostra existens est peccatum sed omnis gula deliberata vel omnis appetitus inordinatus cibi est actus recte rationi difformis in potestate nostra existens ergo omnis talis est peccatum quod sit actus inordinatus etc. patet quia recta ratio dictat non esse tantum appetendum aut dictaret si nesciret et contra hanc rationem appetitur tantum. Quod sit in potestate nostra patet quia voluntas non necessitatur appetere contra iudicium rationis et potest reprimere omnem actum appetitus sensitiui contra iudicium recte rationis appetentis dixi autem gula deliberata ut intelligatur actus appetendi pro tempore illo pro quo per deliberationem rationis potest impediri quia de gula non deliberata que scilicet precedit omnem deliberationem rationis et pro mora illa pro qua non potest haberi deliberatio vel repressio spontanee passionis insurgentis dubium est an sit peccatum quod terminari habet cum terminabitur questio de primis motibus an sint peccata probatur secunda conclusio per Gregorium .xx. mo. dicentem quod ad conflictum spiritualis agonis non assurgitur si non prius intra nosmetipsos hostis positus gule videlicet appetitus edomatur sed omnis interior hostis hominis qui est actus vel habitus est peccatum cum ergo gula sit huiusmodi hostis et sit actus vel habitus sequitur quod est peccatum dixi autem hostis qui est actus vel habitus quia non omnis hostis hominis est peccatum diabolus enim caro et mundus sunt hostes hominis que non sunt peccata similiter qualitates corporales inclinantes ad peccata sunt hostes hominis et tamen non sunt peccata cum aliquando insunt a natiuitate Tercio quicquid contrariatur virtuti morali est vicium sed gula contrariatur virtuti morali puta temperantie ergo gula est vicium.

¶ Secunda conclusio gula non habet quod sit peccatum ratione materie sue absolute quia materia gule possumus vel conformiter ad rectam rationem cum illa eadem sit materia temperantie igitur. Secundo quicumque cibus potest sumi sine peccato ergo vnus cibi non habet quod sit peccatum ex parte materie antecedens patet per illud apostoli i. ad thi. iiii. quarto omnis creatura bona et nihil reiciendum quod cum gratiarum actione suscipitur Secundo probatur per illud saluatoris mat. xv. non omne quod intrat in os coinquinat hominem hoc deducit diffuse Augustinus contra faustum et alios manicheos qui censebant vsum animalium esse viciosum et culpabilem et solum viuebant fructibus non audebant ipsi decerpere et colligere propter homicidium quod dicebant eis inesse partem anime rationalis et diuinitatis substantiam. ¶ Tercia conclusio gula habet quod sit vicium a circumstantiis vel ventris vel cibi ad ventrem comparati patet ab hiis habet gula quod sit vicium a quibus habet quod temperantie repugnet sed ab huiusmodi circumstantiis habet gula quod temperantie repugnet igitur Secundo ab hiis habet gula quod sit vicium a quibus habet quod non sit eius conueniens vsus et rationi conformis sed hoc habet ab huiusmodi circumstantiis ergo ab hisdem habet gula quod sit vicium. Tercio contingit in cibo deserere ordinem rationis aliquando ex eo quod vsus cibi repugnat bone habitudini tam anime quam corporis / aliquando vero quia est contra honestatem aliquando quia est supra substantiam sed ista tria proueniunt ex circumstantiis vel materie vel ventris igitur maior patet quia istis modis deseritur regula temperantie supraposita cum de temperantia agebatur sed secundum hanc sumitur ordo rationis igitur. Minor probatur quia quod cibus repugnet bone habitudini corporis vel anime hoc contingit aut ex quantitate cibi quia scilicet est nimius aut ex qualitate cibi puta quia vel est ventosus vel fumosus nimium aut etiam ex venena qualitatibus propter quas cibus sibi est nociuus qui aliis est conueniens immo respectu eiusdem idem cibus est vno tempore conueniens qui alio tempore non est vtilis. ¶ Quod autem cibus sit contra honestatem contingit tripliciter. aut quia vsus disconuenit toti speciei sicut vesci carnibus humanis disconuenit toti speciei humane in tantum quod illi qui carnibus humanis vescuntur appellantur bestiales et inhumani aut disconuenit non toti speciei sed vni genti vel vni regioni vel prouincie vt vti limacibus aut serpentibus aut aliis que in abhominationem essent presentium. Tercio modo aliquid est contra honestatem quia eius vsus est prohibitus aut simpliciter aut pro tempore sicut vti carnibus in quadragesima aut diebus quibus non licet vel propter prohibitionem esset contra honestatem. ¶ Quod vero cibus sit supra substantiam contingit dupliciter. vno modo quia substantia ventris notabiliter diminuitur plusquam decet ex huiusmodi vsu ciborum. secundo modo quia secundum regularem modum viuendi hominum vsus cibi fructus non propter nimios sumptus sed voluptatis causa excedit conditionem vtentis vt si rusticus potens et diues cibis quos principes et nobiles precipuos habent regulariter vteretur. Quod si cibus voracius sumatur pertinet ad primum modum et sequitur et prouenit ex circumstantia ventris. Ad primum quidem quia nocumentum infert corpori. Ad secundum quia est contra honestatem. Si frequenter sumatur hoc etiam est contra honestatem et interdum contra dispositionem corporis et anime si loco vel tempore indebitis est etiam contra honestatem quia illicitum. Constat autem quod in hiis obligatis

Prima conclusio

Secunda conclusio

Tertia conclusio

Tripliciter contingit quod cibus sit contra honestatem.

Dupliciter contingit quod sit supra substantiam.

prouenit ex circumstantijs vel vtentio vel materie.

Quarta conclusio. ¶ Quarta conclusio. Non habet gula q sit vitium ex eo precise q vsus cibi est delectabilis. ista conclusio manifeste patet ex Aristo. tertio ethicoruz vbi ponit temperantiam consistere in moderata delectatione et ibi diffuse probatum est q nō omnis delectatio in cibo et potu est illicita nec omnis appetitus cibi propter delectationem est illicitus Ex quo patet falsitas opinionis eoruz qui dicunt q licet indigens cibo et potu cum delectatione comedat et aliquando plus et aliquādo minus secundū qualitatem cibi et dispositionez gustus que delectatio non est mala eo q est naturalis complacentia tamen in cibo et potu propter ipsam delectationem non propter sustentationez est vicium Hec enim pars secunda est falsa quia delectatio ipsa nō est de se mala sed tantuz quando egreditur limites rationis sed non egreditur limites rationis nisi sit contra dispositionem corporis et anime contra honestatem aut supra substantiam vt patet ex Aristotele tertio ethicorum igit. non omnis complacētia in cibo et potu propter delectationem est vitiosa.

Quinta conclusio. ¶ Quinta conclusio. non tantuz sunt quinq species gule scilz debiti temporis preuentio/lauticio/gastrimargia/voracitas/accuratio/ preuentio cum sez preuenitur in edendo debitum tempus. lauticies id est preciositas cibi. gastrimargia id est ingluuies vel excessiua sumptio. voracitas cum cibus nimium ardenter et sine debita masticatione sumitur. accuratio cum nimis studiose preparatur. Istas enim quinq species inter quas omnes alias contineri putant nonnulli doctores enumerant tanq̄z sufficienter diuidentes totum genus gule et istas species isto versu signant. Pre/ propere /laute/nimis ardenter studiose. Ista opinio non videtur michi vera et arguitur sic. Qui vtitur cibo prohibito puta carne die veneris peccat peccato gule et tamen secundū nullā istarum specierum peccat igitur. maior est nota et minor probatur quia nec preciosos cibos querit nec nimis accurate preparatos nec excedit in quantitate nec preuenit debitum tempus comedendi nec omittit debitum modū in edendo. Secundo qui comedit pluries q̄z debeat puta in die ieiunij vel q̄z honestum sit licet etiam non faciat excessuz in quātitate talis peccat peccato gule et tū nullo p̄dictorum modorum peccat. Tertio qui vtitur cibo cōtrario bone habitudini corporis sui vel anime peccat peccato gule et tamen nullo predictorum modorum peccat vt probari potest inducendo. Et si dicas q nimis ardenter cibum cupit. Contra secundum Thomaz ille dicitur nimis ardenter vti cibo qui non obseruat modum debitum in vtendo sed talis obseruat modum debitum et tamen peccat quia cibus non est ei conueniens igitur et q̄uis possent ita extendi iste species q comprehenderent alias omnes tamen vt exposite sunt a beato Thoma et ab alijs communiter loquentibus nō complectuntur omnes species gule ideo michi necessarie videtur.

Tres species gule secundum auctorem. ¶ Primo diuidam gulam in tria genera primū est cum vtimur cibo contra bonam habitudinem anime vel corporis. Secundo cum vtimur cibo contra honestatem. Tertio cum vtimur cibo supra substantiaz primum genus diuiditur in tres species secundum q nocumentum ex tribus prouenire potest. Vnomodo ex parte qualitatis cibi quia sez cibus est disconueniēs. aliomodo ex parte quantitatis cum sez sumitur in nimia quantitate. tertiomodo ex parte modi sumendi vt cum nimis voraciter nec bene masticat quare nec bene digeritur et per consequens noret sub isto genere continetur etiam peccatum gule quod prouenit ex preuentione temporis cum sez preoccupatur tempus debite comestionis cum scilz sumitur cibus posterior anteq̄z facta sit prior digestio. Secundum genus diuiditur in duas species secundum q aliquid dicitur contra honestatem dupliciter. vnomodo ratione precepti vel prohibitionis. aliomodo ratione iudicij rationis cessante omni precepto. primomodo anteuenire horam quam preuenire prohibitum est: est contra honestatem similiter pluries refici in die cum prohibitum est pluries refici est contra honestatem. Similiter vti lacticinijs aut carnibus cum hoc prohibitum est: est contra honestatem. Secundomodo contra honestatem est vesci carnibus humanis aut alijs quorum vsus esset futurus in abhominationem. Similiter pluries refici q̄z decet in die puta quinq aut sex vicibus cōtra honestatez esset. Similiter ex loco et tempore potest interdū esse vsus cibi contra honestatem vt si quis in ecclesia et tempore seruitij diuini vellet comesationibus. Tertiuz genus diuiditur in duas species quia vnomodo aliquid est supra substantiam quia excedit condescentiaz status, aliomodo quis excedit prouentus et reditus sicut supra declaratum Ex his patet q sunt multo plures species gule q̄z quinq.

Cōtra primā cōclusionē. ¶ Contra primam conclusionem arguitur sic. Omne peccatum coinquinat hominem sed gula non coinquinat hominez ergo gula non est peccatum. minor probatur per dictum xpi Mathe. decimoquinto Nō intrat in os nō coinquinat hominez. Secundo nullus peccat in eo quod vitare non potest sed immoderantiam cibi que est gula homo vitare non potest secundum illud Gregorij xxx. moralium quia per esum voluptas necessitati miscetur quid necessitas petat et quid voluptas suppetat ignoratur et Augustinus. x. confessionum ait quis est domine qui aliq̄tulū extra metas necessitatis cibum nō sumit. Tercio in quolibet genere peccati primus motus est peccatum sed primus motus sumendi cibum non est peccatum alioquin sitis et fames essent peccata. Quarto nullus actus potētie vegetatiue est peccatum sed vti cibo est actus potentie vegetatiue ergo nullus vsus cibi est peccatuz Quinto secunduz aristotelem in tercio ethicoruz in concupiscentijs naturalibus non est peccatum sed appetitus cibi est cōcupiscentia naturalis ergo appetitus cibi non est peccatum. Sexto aliquis potest estimare cibum in aliqua certa quantitate que secundum veritatem est nimia esse sibi necessariū sed in hoc est excessus secūduz quantitatem cibi/ et est gula et tamē non est peccatum

Solutiões. ergo non omnis gula est peccatum. Ad primaz concedo maiorem et minorem nego/ et ad probationem dico q licet illud quod intrat in os non coinquinet hominem voluntas tamen inordinate mittendi in os coinquinat hominem et hec voluntas et non ipse cibus dicitur gula. Ad secundam nego minorem de immoderantia cibi notabiliter sensibilis et ad probationem dico q potest cognosci illud quod voluntas superaddi vult notabiliter et sensibiliter vltra id quod potest rationabiliter sumi per hoc quod tale notabiliter grauat naturam si autem id quod vltra sumeretur non esset notabiliter sensibile tunc nõ faceret peccatuz. secus placet solutio thome dicentis si quis excedat in quantitate cibi non propter cibi concupiscentiam sed estimans id sibi necessariuz esse non pertinet hoc ad gulam sed ad aliquam imperitiam hoc enim mihi videtur dubium nam vnicuique virtuti morali conuenit sua prudentia que si desit non dirigetur opus illius virtutis conformiter ad rectaz rationem et ex defectu regule qua dicetur peccare

Duplr pec cat9 ctra ali quã vtutez contra virtutem illam sed bene verum est q contra aliquam virtutez peccatur dupliciter vno modo quia voluntas inclinatur contra iudiciuz recte rationis, alio modo ex errore existente in ratione cuius opposita noticia necessaria est ad actuz illius virtutis peccat enim contra iustitiam non solum ille qui contra iudiciũ recte rationis quam habz dat iniquã sententiam sed etiam ille qui ex errore rationis quem tunc non habere tenetur iniqz sententiam profert. Secũdo actus illius de quo arguitur est actus human9 aut igitur est act9 virtutis moralis et hoc non quia non est recte rationi conformis aut est act9 vicij moralis et constat q nõ nisi gule igitur est actus gule non quidem ex mala cõcupiscentia sed ex peruerso errore procedẽs possibile est tamẽ et aliquando contingit frequenter q mala concupiscentia est erroris inicium. Ad terciã dico q maior est dubia: sz de illa aliud et ea concessa nego consequẽtiaz quia non omnis primus motus sumendi cibuz est primus motus gule: quia aliquis primus mot9 sumendi cibũ est ordinatus. Ad quartam nego maiorẽ licet enim actus potẽtie vegetatiue facta applicatione actiuorum ad passiua sit naturalis et non in potestate nostra ipsam tamẽ applicationẽ precedit act9 voluntatis nostre libere qui est bonus aut malus ordinatus aut inordinat9 a quo omnes actus exteriores consequentes dicuntur aut boni, aut mali. Est tamen aduertendũ q actus potentie vege

Act9 potẽtie vegetatiue duplices tatiue sunt duplices quidẽ sunt cõsequentes actũ liberum voluntatis circa quos est actus appetitus tanqz circa obiectum et de istis loquor alij sunt precedẽtes et mere naturaliter causati sine actu aliquo voluntatis preuio puta sicut vel esuries et tales non sunt mali sed interdum inclinant et incitant ad malos act9 et tunc prohibendi sunt nõ quidem ne insint quia hoc nõ est in potestate nostra sed ne habeant effectum sue motionis et impulsionis quem effectuz habere non possunt sine cõsensu libero voluntatis Ad quintã nego maiorem hoc enim non habet aristoteles sed bene habet q secundum cõcupiscentias naturales tantum vno modo peccatur quod supra diffuse expositum est. Ad sextam concedo maiorem et nego q non sit peccatum et de hoc dictum est in responsione ad secundam. Contra terciam conclusionem arguitur sic circumstantie non faciunt actus Cõtra terciã cõclusionez quorũ sunt circumstantie specie differre sed in gula reperiuntur multa peccata specie differentia vt supra dictum est ergo gula non habet q sit peccatum a circumstantijs maior patet quia differentia specifica est essentialis circumstantie autem non pertinent ad essentiam rei. Tum secundo quia videmus q vnus actus secundum speciem fit primo propter vnum finem et postea propter alium Tum tercio quia si sic sequeretur q quando actus continuaretur per horam esset alius secundum speciem in prima medietate hore et in secunda et de die et de nocte quia est alia et alia circumstantia. Ad hanc rationem concedo maiorez Solutio. sed dico q que sunt circumstantie respectu vnius actus puta exterioris sunt obiecta respectu alterius puta respectu interioris licet ergo circumstantie non faciant differentiam specificam in actib9 exterioribus quorum sunt circumstantie faciunt tamen differentiam specificam in actibus interioribus quorum sunt obiecta eo modo quo obiectuz est causa specifice differentie in ipso actu et ex hoc patet responsio ad reliquas probationes que de exterioribus actibus et non de interioribus habentibus ipsas circumstantias pro obiectis procedunt nam actus interior qui habet primam medietatem et non secundaz hore pro obiecto est specie distinctus ab eo qui habet secundam medietatem hore et non primam pro obiecto.

Contra quintam conclusionez arguitur auctoritate Gregorij .xxx. moraliuz et recitatur de cõ- Cõtra quĩtã cõclusionez secratione dist. v. dicentis quinque modis nos gule vicium tentat aliquãdo nempe indigentie tempus preuenit aliquãdo lautiores cibos querit aliquando que sumenda sunt preparari accuratius appetit aliquando in ipsa quantitate cibi sumendi mensuram refectionis excedit aliquando ipso estu immensi desiderij peccat quanto etiam quod desiderat sit abiectius ergo tantum sunt quinque species gule. Secundo arguitur per versum illum magistralem vulgatum apud omnes: prepropere: laute: nimis: ardenter: studiose in quo tantum quinque gule species tanguntur. Tertio omne peccatum gule importat inordinatam concupiscentiam edendi aut ergo inordinatio attenditur ex parte cibi aut ex parte sumptionis si ex parte cibi aut ex parte quantitatis et tunc est vna species aut ex parte substãtie et sic est alia quia queritur cibi nimia lauties et preciositas aut ex parte qualitatis vt cum nimis accurate preparantur et tunc est vna alia species. Si autem inordinatio proueniat ex ipsa sumptione cibi hoc est dupliciter quia vel preuenit tempus comedendi et sic est vna species aut non seruat debitum modum in edendo et sic est alia species cum ergo sit hic tacta diuisio sufficiens ex pacicio per membra sequitur q non sunt plures species gule qz quinque. Quarto secundum ysidorum non nisi quattuor sunt species ergo nõ sunt plures qz quinque antece

dens patz per illud quod habet q̄ gulosus exce-dit in cibo secundum quid/quantum/ quomō/ et quando Quinto in sumptione cibi non prouenit aliqua deordinatio ex loco et tēpore ergo ex par te istorum nō sumunt aliqne species gule antece dens patz quia in eis nō inuenitur aliquod diffe-rens motiuū pertinens ad vsum cibi. Sexto quot sunt motiua ad peccatum gule tot sunt gule spe-cies. sed nō sunt nisi quinq̧ motiua ad peccatum gule ergo nō sunt nisi quinq̧ species gule. maior pa tet qz in quibuscunq̧ vicijs diuerse circunstantie habent diuersa motiua ibi solum scḋm diuersita tem circunstantiarum accipienda est diuersitas

Solutiōes. specierum. ¶ Ad primū concedo auctoritatem Gregorij: sed verba eius nō sunt exclusiua, omni bus enī illis modis peccetur sed non negat quin alijs modis interdū peccet. Ad secundū dico q̄ versificator ille supponit Gregoriū verbis supra dictis voluisse diuidere gulā in omnes species in sa et in hoc errauit ideo versus ille nō est magne auctoritatis. Ad tertiā que vr̄ esse sufficientia di-cte diuisionis a beato Thoma assignata eā dicit aut inordinatio sumitur ex parte cibi ⁊c̄. diuisio nem illam admitto q̄uis tamen scḋm rigorē ser monis omne vicium gule pueniat ex parte sum-ptionis cibi qz quantūcunq̧ cibus esset magnus vel delicatus si nō sumeretur nō esset viciū rōne cibi causatū et cū dicitur si ex pte cibi aut ex par te quantitatis aut ex parte substantie aut ex par te qualitatis ⁊c̄. dico q̄ secundum membrū diuisi bile est et tamē tanq̄z indiuisibile proponit et si-militer tertium nā q̄ ex parte substantie prouenit inordinatio ɔtingit dupliciter vnomō quia ci-bus est nimis preciosus et tunc pertinet ad tertiū genus gule. aliomō quia cibus ille nō solet veni-re in vsum et hoc dupliciter. vnomodo vniuersa-liter. aliomodo pro tempore sicut vpradicem est et vtrunq̧ pertinet ad secundū genus gule. Itez q̄ ex parte qualitatis sit inordinatio ɔtingit du-pliciter. vnomō quia qualitas est nociua et discō ueniēs. aliomō qz nimis accurate pcurat vt insit cibo q̄litas oblectatiua gustus primuz ptinet ad primū gen⁹ gule cū sez pacuit iordinatio ex eo q̄ cibus est inductiu⁹ male dispositionis anime vel corporis. Secundum est interdum contra secun dum genus quia contra honestatē: interdum cō-tra tertium quādo sez huiusmodi preparatio est nimis sumptuosa. Cū vlterius dicit si inordina-tio prouenit ex parte sumptionis ⁊c̄. dico q̄ diui sio nō est sufficiens quia non solum illis duobus modis fit inordinata sumptio et scḋm membrū etiam est diuisibile sit enī interdum sumptio inor dinata qz frequentius fit q̄z oportz vt si quis sine causa septies aut decies in die reficiatur interdū qz fit cum est prohibita vt si in die ieiunij bis refi ceretur. interdum quia loco prohibito. interdum quia propter finem maluz vt si quis reficeret cau sa luxurie. Est etiam primum membrū diuisibile nam quis aliquādo dicitur pueniisse tempus per cōparationez ad exigentiam nature vt cū priore cibo nundum digesto posterior cibus sumit̄ inter dum per comparationem ad obligationem prece pti vel laudabilis consuetudinis vt si quis in die ieiunij preuentret notabiliter horam prandij aut celebrantibus pri⁹ comederet ante q̄z seruitium diuinum dixisset ⁊ q̄ hec faciant diuersas species patet quia pertinent ad diuersa genera. Naz pri ma preuentio pertinet ad primum genus secūda ad secundum. Ad quartum concedo antecedens loquendo de speciebus subalternis et nego conse quentiam quia sub hoc quod est aliquid multas species ylidorus comprehendit. Ad quintam ne go antecedens ad probationem nego consequen tiam vt statim videbit̄. Ad sextum nego maiorez species enim et inordinationes specifice in pecca to gule non sumuntur secundum differentiaz mo tiuorum eadez enim concupiscentia cibi sit vt hac die ieiunij in prandio ego excedam notabiliter in q̄titate cibi et vt bis aut ter comedas contra pro hibitionem ecclesie Et tamen constat q̄ non est eadem species peccati similiter eadem concupis-centia siue ego voraciter comedam et tu excessiue comedas et tamen cōstat q̄ sunt distincte species Dico ergo q̄ nec quantitas cibi mouet ad sumē dum cibum: nec voracitas mouet ad sumendum nec accurata preparatio primo mouet ad inordi nationez sumptionis sed inordinata concupiscen tia mouet ad accuratam p̄parationem similiter licet locus et tempus nō habeant rationem moti ui qz tamen concupiscentia cibi mouet ad sumen dum cibum loco et tempore indebitis ideo est in gula deordinatio. nullus enim potest rationabi-liter dicere q̄ preuentio temporis se habet vt mo tiuum respectu cibi sumendi sed inordinata con-cupiscentia mouet et impellit vt p̄ueniatur tem-pus. Ex quo patet q̄ fundamentū opinionis pre dicte ponentis species gule distingui et multipli cari secundū diuersa motiua est omnino nullum Nec est eidem opinioni consonum cum in multis speciebus quas enumerat illa opinio idem moti uum reperiatur vt patuit.

Q Ueritur vtrum gula

sit peccatū mortale. Arguitur q̄ nō gula nō contrariatur p̄cepto diuino ergo gula non est mortale peccatū. In oppositū est cōmunis doctorum opinio. ¶ Notandum q̄ circa hanc questionez opinio Thome consistit in duobus punctis primum est. Cōcupiscentia gu-le sic diuertens hominē a fine vltimo q̄ propter eam explendam paratus est facere contra prece ptum diuinum est peccatum mortale. Secundū concupiscentia gule auertens hominem tantum ab his que sunt ad finem sic sez q̄ nō esset propter eam explendam paratus deserere precepta diui-na non est peccatum mortale sed veniale tantum. Ista opinio iudicio meo non ostendit sufficienter gulam esse peccatum mortale. ¶ Sit igit̄ prima conclusio. gula nō precise est peccatū mortale qz directe auertit a fine vltimo et preceptis diuinis probatur qz vel hoc intelligitur de precepto diui no qđ est de actu ipsius gule q̄ sez prohibet̄ inordi natus vsus cibi et hoc nō qz scḋm eundem docto rem in responsione ad primum argumentum il-lius articuli nullum est tale preceptuz Aut intel ligit de precepto diuino quod est de alijs actibus

Duo pūcta ex btō Tho.

Prīa ɔclo

puta de eo quod prohibetur furtũ vel adulterium et tunc gula nõ esset alio modo peccatũ mortale quã dare elemosinam vel orare vel studere quia licet ista non sint secundũ se peccata mortalia si tamen tantũ esset eorũ desiderium vt paratus esset quis furari vel adulterari vel peierare vt daret elemosinam vel vt studeret et tunc eodẽmodo omnino ista essent peccata mortalia sicut gula. Secundo velle furari ad explendam concupiscentiam gule siue ita inordinate concupiscere cibum vt velit furari vt expleat cõncupiscentiã: aut est peccatũ mortale a quacũq; volitione furti distinctum aut non si non ergo cũ illud peccatũ sit furtum et nulla gula sic furtum sequitur quod gula nõ est peccatum mortale si sit peccatum mortale distinctũ a volitione furti ita q; ille q̃ sic cõcupiscit cibũ ad explendã cõcupiscentiam velit furari peccet duplici peccato mortali vno quia vult furari alio quia tam inordinate concupiscit cibũ vt velit ad explendã concupiscentiã furari et sibi debeatur duplex pena eterna. vna pro peccato furti. alia per peccato gule si primũ sequitur q; supra illatũ est in prima ratione nec potest dici secundũ quia vbi vnũ propter alterum ibi vnũ tantum est sed gula hic tantũ est peccatum mortale propter volitionem furti ergo ibi tantum est vnum peccatũ mortale et tantum vna obligatio ad penã eternã. Tercio volitio furti propter cõcupiscentiam gule explendam est peccatum mortale sed non est mortale peccatum quia est concupiscentia gule quia tunc omnis cõcupiscẽtia gule esset peccatũ mortale ergo precise est peccatũ mortale quia est volitio furti nec potest dici q; est peccatum mortale quia est tam inordinata vt propter eã velit furari. Pro quo probãdo sit quarta ratio volo q; sint duo quorũ vnus habeat ita inordinatam concupiscentiam gule vt si sciret q; furando ipse potest eam explere ipse furaretur nichil tamen cogitet nec vnquam cogitauerit de furto faciendo ad concupiscentiam explendam alius vero habeat equalem concupiscentiam gule et de facto vellet furari vt eã expleat tunc sic aut quilibet istorum peccat mortaliter peccato gule aut non: nõ potest dici q; non quia concupiscentia gule in eis est equalis et equaliter inordinata vt supponitur ex casu ergo si vnus peccat mortaliter peccato gule et alius sic. Tũc arguitur sic. Iste peccat mortaliter peccato gule et non quia velit furari aut aliud preceptũ diuinũ transgredi vt concupiscentiam gule expleat quia per casum nullam volitionẽ furti habet immo nec cogitat nec vnq̃ cogitauit de furto vt per ipsũ cõcupiscentiã expleat. Nec potest dici q; peccat quia paratus est sic velle licet non habeat actualem volitionem quia si sic sequeretur q; omnis habens habitum viciosũ mortaliter secundũ gradum intemperãtie siue malicie semper nouo peccato peccaret mortaliter patet consequentia quia per te ad hoc q; aliquis dicatur paratus peccare non exigitur actualis volitio sed sufficit habitus ad ita volendum disponens sed qui habet habitum viciosum mortaliter secundum gradum intemperantie habet habitum malum maxime disponentẽ ergo talis est maxime paratus ergo continue nouo peccato peccat. Quinto volo q; sint duo quorum vnus velit furari vt det elemosinã ita q; voluntas dandi elemosinã sit in eo tam inordinata vt velit furari gratia exequẽdi eã alius vero velit furari vt expleat concupiscentiã gule et sit in eis voluntas furandi equalis et cetere circunstantie pares preter circunstantiam finis vt dictum est tunc sic constat q; vterq; horũ peccat mortaliter quia quilibet vult facere contra preceptum diuinũ aut ergo peccant mortaliter equaliter aut inequaliter si inequaliter ergo circunstantia gule per modum finis aggrauat peccatum mortaliter et per consequens de se est mortalis si equaliter tunc Arguitur sic iste habet ita inordinatam concupiscentiam gule q; propter eã explendã vult furari et tamen huiusmodi circunstantie postrio non aggrauat peccatũ furti mortaliter ergo inordinata concupiscentia gule propter quã quis paratus est facere cõtra preceptum diuinũ non est peccatum mortale. Sexto inordinata concupiscentia gule per quã quis sine contẽptu paratus est facere cõtra preceptũ ecclesie obligans ad peccatũ mortale est pctm̃ mortale vt inordinata concupiscẽtia qua quis ex fragilitate vult pluries eadẽ die. xl. comedere sed constat q; non omnis talis est qua quis sit paratus facere contra preceptum dei immo multi sũt si scirent ieiuniũ. xl. esse ex precepto diuino ieiunarẽt q̃tamen nõ ieiunãt quia sciunt esse ex precepto ecclesie igitur maior videtur esse beati Thome postquã ecclesiam posse obligare ad peccatum mortale et minor est nota. Septimo concupiscentia gule inducens aliquem voluptatis et non necessitatis causa ad vescendũ carnibus humanis est peccatũ mortale sed talis concupiscentia non inducit neq; reddit hominẽ paratum ad faciendum contra preceptũ diuinũ cum nullo diuino precepto hoc sit prohibitũ igitur maior probatur quia talis concupiscentia est bestialitas et est gula contra naturã eomodo quo sodomia est luxuria contra naturam. Hec conclusio per consequens magis apparebit. Sed quia discutere que concupiscẽtia gule sit peccatũ mortale et que venialis dependet ex distinctione peccati mortalis a veniali ideo multa remittenda sunt ad materiam illam sed aliqua dicentur de speciebus gule prius enumeratis. Octauo si sic sequeretur q; concupiscentia gule in aliquo esset peccatum mortale qua maior eiusdẽ speciei in alio existens non esset peccatum mortale consequens videtur omnino absurdũ et patet consequentia volo q; Johannes facilius in triplo inducibilis sit ad faciendum contra preceptum diuinum q̃ petrus et q; in petro sit cõcupiscẽtia gule in duplo maior q̃ in Johanne concupiscentia tamen Johannis reddat eũ paratũ ad faciendũ contra preceptũ diuinũ sed cõcupiscentia petri nõ sic petrũ paratũ reddat tunc sic concupiscẽtia gule Johãnis est pctm̃ mortale et cõcupiscentia petri nõ est pctm̃ mortale et tñ concupiscentia petri est in duplo maior igitur sic igitur. ¶ Secũda cõclusio aliquis vsus cibi quo quis perturbat bonã dispositionem corporis vel anime non est peccatum mortale ali- Scda cõclo

quis est peccatum veniale et aliquis est peccatum mortale. Primum patz qz aliquis procedit ex errore inuincibili et aliquãdo ex cõsilio eorum quibus regulariter credendum est cõstat autem q̃ licet talis actus sit inordinatus error tamẽ excusat ne imputetur ad penam eo q̃ est inuincibilis Secũdo aliquis talis visus cibi etiam scienter factus est laudabilis ergo aliquis talis nõ est peccatum imputabile. Antecedens patz de visu cibi qui pro tẽpore suo perturbat bonam habitudinẽ vt per hoc excitata natura sese a superfluis exhoneret vt tandem melior habitudo et anime ⁊ corporis recuperetur. Secunda pars probatur qz aliquis talis visus cibi est qui nocumentũ infert paruum et pro paruo tempore qui neqz fit cum notabiliter excessiua voluptate neqz cum magna deliberatione. Tertio probatur qz est aliquis visus cibi qui vtenti infert nocumentum notabiliter sensibile qui fit etiam ɔ̃tra consiliuz prudentũ et sapientum quibus tenetur in tali casu credere imo vtens habet conscientiam dictantem sibi q̃ cenetur non vti igitur visus talis est peccatũ mortale Secundo aliquis est hmõi visus cibi ex concupiscentia factus qui talis est q̃ inducit vehementissime vtentem ad aliquod graue peccatum et scit certitudinaliter vtens per experientiã q̃ post cõsimilem visum ipse incidit in peccatum consimile sed constat q̃ quicunqz exponit se periculo peccati mortalis nõ solum circumdanti sed inuoluenti peccat mortaliter igit. hoc autem gule genus vt dictum est contingit multipliciter. Unomõ cum exceditur in quantitate et de hijs scribitur illud psalmiste. Manducauerũt et saturati sunt nimis et hi excessiua in quantitate nõ solum sunt in cibis delicatis sed etiã in cibis grossis et vilibus et potu vili secundũ illud Ezechie. xvi. Hec fuit iniquitas sororis tue sodome saturitas panis et aque. Nam ex superfluo esu panis ⁊ potu aque põt grauamen notabile nature contingere qui potest etiam fieri ad luxuriam et ad alia quidem vicia vehemẽs impulsio et q̃ in excessiuo visu panis et aque hoc vicium ɔ̃tingat habet Cassianus libro quinto de vitijs aliquando contingit cũ peccatur in qualitate puta cum cibus quem concupiscimus est nature nostre disconueniens. Tertio cum preuenit horã vt puta cũ crudum apponitur crudo et indigesto appõitur nostre disconuenientẽ. Quarto cuz nimium ardenter et nimis voraciter comedimus ita q̃ cibus non bene masticatus mittitur ad stomachum Ex quo vicio multa discrimina nature contingunt. ¶ Ex parte autem qualitatis contingit tripliciter. Unomodo ex parte qualitatis consequentis cibum a tota specie et hoc essentiali vel accidẽtali. essentiali vt si alicui visus essz notabiliter nociuus aliquãdo a specie accidentali vt si alicui mutones biturici vel lemouici nociui essent. Secundomõ ex parte qualitatis consequentis transmutationem aliquã ratione cuius sit disconueniens humano corpori vt qui vtitur carne iam corrupta et iam male olente. Tertiomõ ex parte ꝑparationis inepte vt si quis vteret carnibus aut piscibus male coctis. l. nõ quantũ complexio exigit. In his autem nec in sequentibus debet esse absoluta consideratio sed comparatiua. Nam qd est nimium homini debili est nimis paruz homini fortis caloris ⁊ bone digestionis et qd sanũ est vni alteri est disconueniẽs et quod nõ satis est coctum isti nimis est coctum illi. Ista habent ab Aristo. secundo ethicor. vbi exemplificat de milone. Habet etiam Machei. xi vbi dicitur. venit Johannes baptista nõ manducans neqz bibens ⁊ dicunt demoniũ habet. Uenit filius hominis mãducans et bibens et dicunt ecce homo vorax ⁊ potator vini et iustificata est sapientia ab omnibus filijs qd exponẽs Augustinus ait. ostendit filios sapientie intelligere nec in astinendo nec in manducando esse iusticiam sed in equanimitate tollerandi inopiam et temperandi abundantiã et nõ se corrũpẽdi. Qd autẽ excessus iste sit aliquando peccatũ mortale habet glosa sup illud Greg. qd habetur quarta distin. cap. Deniqz. deniqz sacerdotes et diaconi. ⁊c. et paulopost. de ips vero die dominica hesternus qd nã dicendũ sit cũ omnes laici et seculares illa die plus solito et ceteris diebus accuratius cibos carnium appetãt ⁊ nisi nous quadam auiditate vsqz ad medias noctes se ingurgitant nõ aliter se huius sancti tẽporis obseruationem suscipere putant quod vtiqz nõ rationi sed voluptati imo cuidam mentis cecitati ascribendum est. Unde nec tali consuetudini inerti possunt et ideo cum venia iudicio suo relinquẽdi sunt vbi glosa cum venia scz temporalis ꝑsentionis sed non gehennalis ex quibus verbis glose apparet qd peccant mortaliter quod verũ puto vbi excessus est notabiliter in detrimentum bone dispositionis tam anime q̃z corporis. Nec eos excusat erroneum iudiciũz cui eos relinquendos dicit Gregorius qz illud iudiciũ est totaliter vincibile et confutabile. Dominus autem florentinus vult illa Gregorij verba de die carnisprluij intelligi et cõmuenit aliquantulum textum. puto eniz magis intelligi debere de diebus dñicis quadragesime. Contra preuenientes horam scribitur ecclesiastici quarto. Ue tibi terra cuius rex puer est et cuius ꝑncipes mane comedunt. Et ysaye quarto ve qui surgitis mane ad ebrietatem sectandam ¶ Tertia conclusio visus cibi contra honestatez aliquando nõ est peccatum imputabile aliqñ est peccatum veniale ⁊ aliquando mortale. Prima pars probatur qz aliquãdo est error inuincibilis q̃ sit contra honestatem aliqñ est necessitas cogit ita facere et tunc quod alias fuit contra honestatem interueniente necessitate desinit esse contra honestatem vt comedere carnes in q̃dragesima aut vti carnibus hũanis vbi nõ subest aliud edendũ Secũda pars patet vt si quis ianuaretur in die ieiunij aut qz nesciunt extra ieiunium aut qz ꝑpter alias occupationes nõ considerauit. Tertia probatur vt si quis sine necessitate sed sola concupiscentia et delectatione opposita vescerent carnibus humanis aut omitteretur ieiunium quadragesime aut in quadragesima vescentur carnibus ⁊ lacticinijs. talis enĩ peccaret mortaliter supposito q̃ ecclĩa obliget ad ꝑdicta sub pena peccati mortalis de quo alibi videbitur. Contra autem honestatem esce dico que ꝑpter horrorez aut propter

Tertia ɔ̃clo

preceptum aut propter insuetudinem habentur
tanq̄ȝ illicita. i. voratius comedere frequentius
quam oportet comedere nimium notabiliter diu-
tius q̄ȝ decet accubare mense secundum q̄ᵽ inde-
centis sunt contra honestatem ꝛ pertinēt ad secū-
dum genus secundum q̄ᵽ grauantia naturam ad
primum genus pertinent. Quarta conclusio ali-
quis vsus cibi qui est supra substantiam aliquā-
do non est peccatū imputabile sed actus lauda-
bilis aliquando est peccatum veniale ꝛ aliquan-
do peccatū mortale. Prima pars patet quia ali-
quando necessitas male valitudinis hoc exigit
pro tempore et sic ita peritorum medicorū consi-
lio quibus non obedire peccatū est cum recta con-
scientia dictet salutem corporis esse bonis exteri-
us preponendam ꝛ necessitati nullam esse legem
impositam in tali igitur casu licet alicui vel pro
tempore cibis quorum vsus supra statū suum est
positus ꝛ etiam pro quorum impensis licet nota-
biliter de bonis fortune exponere quod extra ne-
cessitatē facere non liceret quia vnusquisq̄ȝ se pl⁹
obligatur sustentare quam familiam ꝛ se nunc ꝛ
es pro tempore presenti q̄ȝ sibi ipsi pro tempo-
re futuro preuidere cū ꝓmisso pro tempore fu-
turo sit inanis si ante tempus illud alenda sub-
stantia deperat. Secunda pars patet quia con-
tingit aliquando q̄ᵽ propter concupiscentiam im-
plendam non sit detractio substantie q̄ȝ certū sit
ei qui facit eam esse notabiliter supra substantiaȝ
suenorabiliter excedere facultates qui error non
prouenit aliquando nisi ex negligētia aut incon-
sideratione venialiter culpabili. Item contingit
aliquando q̄ᵽ non sit continuatio huiusmodi ipen-
sarum. Tercia probatur quia contingit aliquan-
do propter sumptus continuatos supra exigenti-
am status sui proxim⁹ q̄ᵽ damnabiliter scandali-
zatur. Contingit etiam q̄ᵽ propter sumptus facul-
tates excedentes familia non potest diu sustenta-
ri ꝛ patre familias ad inopiam redacto neq̄ȝ libe-
ri vt decet aluntur neq̄ȝ filie nuptui traduntur ne-
q̄ȝ hereditates a patribus suscepte integre seruan-
tur sed vel alienantur vel notabiliter deteriorā-
tur per hunc enim modum cōmunitas domus ꝛ
bona eius contra rectum rationis dictamen ma-
le reguntur distrahuntur seu alienantur adeo vt
hostis seuiendo non tanta mala rapinis ꝛ incen-
diis inferant quanta mala iste qui debet esse tu-
tor auctor familie pascendo ne cutando ventreȝ
inferre cognoscitur. Diximus autem supra duos
modos quibus sumptus dicitur esse supra substā-
tiaȝ vnus est cū est maior q̄ȝ status exigat secun-
dus cum est maior q̄ȝ facultas ꝛ reditus ferre
possint aliquando aliquid est supra substantiam
primo modo et non secundo vt si mercator po-
tens ꝛ diues vtetur apparatu nobiliuȝ aliquan-
do etiam aliquid est supra substantiam scđo mo-
do ꝛ non primo mō vt si nobilis de pauperatus
vteretur apparatu quo vtebatur cum erat opulē-
tus sic preterea tam in cibis preciosis q̄ȝ in appa-
ratu sumptuoso/sic etiam in excessiua q̄ȝtitate vt
patet de multis qui licet non excedant substanti-
am in preciositate ciborum in q̄ȝtitate tamen ex-
cedūt nec sufficere possunt sumptib⁹. Sit preterea
in mensa nimiū protrahendo ac etiam preparan-
da in his maxime quos vite gratia laborare et ne-
gotiari oportet hi eniȝ licet non faciant sumptus
supra substantiā ꝛ facultates quādo dāt operā la-
bori quia tū propter nimiam protractionē mense
nō possunt intendere laborib⁹ ideo ex gula fit vt
nimiuȝ diminuatur eorum substantia et facultas
per hoc q̄ᵽ tempus quod debent impartiri labori
gule explende impendunt ex his omnibus patet
Responsio ad questionem. ¶ Contra primā con-　Cōtra pⁱmā
clusioneȝ. Arguit sic velle facere cōtra preceptū　cōclusioneȝ
diuinū vt satisfiat gule aut ē pctm̄ mortale aut nō
Non potest dici q̄ᵽ non quia omnis volitio contra
preceptū diuinum est peccatum mortale si sic aut
in sic volente sunt duo peccata mortalia formali-
ter vel equiualenter aut vnum tantum. Si primum
habetur intentum scȝ q̄ᵽ gula que auertit a pre-
cepto est peccatū mortale etiā aliud a peccato quod
est directe contra preceptum diuinum si non est
nisi vnum mortale tam formaliter q̄ȝ equiualen-
ter sequitur q̄ᵽ qui furatur propter concupiscen-
tiam gule non plus peccat mortaliter q̄ȝ qui fu-
ratur propter elemosinam dandā. Secundo pre-
dicta volitio est peccatum mortale predicta voli-
tio est peccatum gule diuertens a preceptis diui-
nis ergo quoddam peccatum gule diuertens a p̄-
ceptis diuinis est peccatum mortale et sicut hoc
probatum est de vno ita potest probari de quoli-
bet ergo quodlibet peccatuȝ gule diuertens a pre-
ceptis diuinis est peccatum mortale. Multe alie
rationes possunt induci sed ille magis pertinent
ad materiā de distinctione mortalis ꝛ venialis.
¶ Ad primam dico q̄ᵽ illud velle est peccatum　Solutiões.
mortale et cum vlterius dicitur aut in sic volente
ꝛc. Dico q̄ᵽ aliquādo in sic volēte sunt duo morta-
lia peccata per equiualentiā cuȝ scȝ concupiscen-
tia gule que diuertit a precepto diuino ē peccatū
mortale aliqū vero ī sic volēte nō ē nisi vnū pctm̄
mortale sed illud venialiter ꝛ non mortaliter ag-
grauatur per circunstantiaȝ concupiscentie gule
cū scȝ concupiscentia illa gule non est nisi venia-
liter mala ꝛ cū infertur q̄ᵽ qui furatur propter cō-
cupiscentiā gule ꝛc. Respondeo dupliciter. Uno
mō concedo secundū aliquos q̄ᵽ primus licet ma-
gis peccet q̄ȝ secundus non tamen magis peccat
mortaliter hoc est peccatū suum non est grauius
mortaliter quia vt dictuȝ est per circunstantiā cō-
cupiscentie gule venialiter malam non aggraua-
tur peccatum furti mortaliter sed tm̄ venialiter.
Respōdeo scđo negando cōsequentiam quia pec-
catuȝ secundi propter circunstantiam elemosine
tanq̄ȝ finis excusat ꝛ alleuiat ne ipsuȝ sit tam ma-
lum mortaliter peccatū autem primi non habet
circunstantiam alleuiantē sed habet circunstan-
tiam venialiter aggrauantem. Ad secundam
concedo aīis et consequens. Illud enim peccatum
gule non quidem secunduȝ q̄ᵽ gule sed secundum
q̄ᵽ contra preceptum diuinum puta secundum q̄ᵽ
est volitio furti vel adulterii est peccatum morta-
le et cum dicis q̄ᵽ similiter probatur de omni-
bus aliis nego quia nō quodlibet aliud peccatuȝ
gule diuertens a precepto diuino idētificatur cū
peccato quod est directe contra preceptum diui-

nuum licet enim sit eadem volitio furti et gule cum volo furari propter gulam nõ tamen omnis volitio gule que est actualis causa volitionis furti est volitio furti patet etiam in actibus exterioribus differentia manifesta q̃ quantũcunq; sit eadem volitio furti et gule modo dicto tñ non est idem actus furandi et cõmessandi per hanc enim rationem probaretur manifeste q̃ velle dare elemosinam in eo qui furaretur vt daret elemosinã esset peccatum mortale. Dico preterea q̃ si quis concederet qd̃ infertur sc; q̃ quodlibet peccatum gule diuertens a preceptis diuinis esset peccatũ mortale nõ tamen haberetur intentum. tum primo q̃ hoc non esset inquantũ esset peccatum diuertens a preceptis diuinis sed quia identificaret volitio in qua volo facere qd̃ a deo prohibitũ est fieri aut non facere quod a deo preceptum est fieri. tum secundo q̃ licet omnis talis concupiscentia gule esset peccatum mortale. multe tamen alie concupiscentie non sunt peccã mortalia sicut probatum est supra.

Contra alias cõclusiones sequitur q̃ gula nõ semper est peccatũ mortale

¶ Contra alias conclusiones et maxime quantum ad illam partem que ponit aliquã concupiscentiam gule esse peccatũ mortale. Arguitur primo sic. omne peccatum mortale est cõtra preceptum diuinum: gula nõ est cõtra preceptum diuinum vt patet inducendo per singula pcepta igitur. nulla concupiscentia gule est peccatum mortale. Secundo omne peccatum mortale cõtrariatur caritati sed nulla concupiscentia gule contrariatur caritati ergo nulla concupiscentia gule est peccatum mortale. minor patet quia gula nõ cõtrariatur caritati quantum ad dilectionem dei neq; quantum ad dilectionẽ proximi. Tertio gula numeratur ab Au. inter peccata minuta & gula non est peccatum mortale sed veniale. añs patet per illud eiusdem in sermone de purgatorio quotiens aliquis in cibo aut potu plus accipit q̃ necesse ẽ ad minuta peccata noueris ptinere.

Solutiões.

¶ Ad primam nego maiorem. nõ ieiunare enĩ in quadragesima est peccatum et tamen nõ est contra preceptũ diuinum. nõ enĩ oportet vt dicit Thomas omne peccatum mortale esse directe contra preceptũ diuinum addo q̃ nec oportet q̃ sit contra precepta ecclesie. nec placet michi qd̃ dicit sanctus Thomas q̃ concupiscentia gule que est mortalis est contra pceptũ de sanctificatione sabbati quo precipitur quies in fine vltimo. tunc enĩ omne peccatum mortale esset contra sanctificationem sabbati quia quolibet peccato mortali secundum Thomam auertitur quis a fine vltimo. Ad secundam dico q̃ gula omnis que est peccatum mortale opponitur caritati aliqua enim opponitur caritati ad proximum coniunctũ puta illa tertij generis qua fit sumptus supra facultates maxime si talis sit habens familiam nõ enim puidet familie et nunc et in posterum. si autem sit sumptus supra condescenciam status tunc etiam est contra caritatem ad proximum q̃ nõ differt maioribus reuerentiam q̃ȝ suus status exigit sed vsurpat aliquid de comuni statu gula que ptinet ad scdm genus si sit contra preceptum est contra caritatem ad proximum superiorem. alia autem que nõ est contra preceptũ est cõtra caritatem ad vniuersum genus humanum aut ad homines certe regionis et loci gula q̃ est de primo genere et gñaliter quelibet alia siue secundi siue tertij generis est contra caritatem ad se ipsum. per gulam enim primi generis procurat quis sibi ipsi malum corporis vel anime per gulã secundi gñeris procurat quis sibi dedecus et infamiam per gulam tertij generis stultam bonorum suorum dissipationem quod multo grauius redditur sibi si bona que dissipat nõ sua sunt sed aliena si tantum sibi concessa sunt quantum ad administrationem ꝛ legitimũ vsum non quantum ad abusum. Ad tertiã dico q̃ Augustin⁹ loquitur de excessu gule causa voluptatis facto qui nõ est notabiliter ita extra regulam temperantie vt possit constituere mortale ita q̃ in tali bene notatur voluptatis excessus sed non notatur aperte et manifeste nocumentum aliquod predictorum illatum.

Cõtra distinctionẽ specierũ gule.

Contra supradictas conclusiones inquantum tangant distinctionem specierũ gule de qua actum est in precedenti questione arguitur sic. idem actus gule nõ pertinet ad diuersas species sed idem actus gule est supra substantiam contra honestatem et contra bonam habitudinem corporis et anime ergo ex parte predictorum trium nõ conuenienter distinguntur species gule maior videtur nota et minor probatur capio lautiora conuiuia bis aut ter in die in quadragesima facta in quibus sit tanta ciborum sumptio vt bona habitudo ꝛ corporis ꝛ anime notabiliter deterioretur constat q̃ iste actus simul pertinet ad tria predicta genera. Secundo capio volitionem qua quis vult vti cibis non obstante q̃ vsus talis vel tantus sit contra bonam dispositionem vt dictum est contra honestatem et supra substantiam tunc sic. aut iste actus interior habens hec tria pro obiectis pertinet/ad vnum genus tantum/aut ad omnia/aut ad nullum: non ad vnum quia qua ratione pertinet ad primum genus eadem ratione pertinet ad secundum et ad tertium nec ad omnia quia nullus actus interior per se malus pertinet simul ad diuersa genera si tertium ergo preter predicta tria genera sunt alia et per cõsequẽs nõ sũt sufficiẽter enumerata genera gule.

Solutiões.

¶ Ad primam nego maiorẽ de actu exteriori de quo procedit ratio ad probationem minoris adducta. Ad secundam dico q̃ illa volitio ad nullũ genus gule formaliter pertinet. sed pertinet per equiualentiam ad omnia et ad improbationẽ huius. dico q̃ preter tria genera predicta nullum reperitur genus simplex vel species simplex que nõ cõtineatur sub aliquo predictorũ sed dico q̃ bene reperiuntur species mixte includentes scilicet plures rationes quarũ quelibet sufficit causare difformitatẽ in gula ꝛ tunc tales species nõ pertinẽt essentialiter ad aliquod predictorũ generũ sed pertinent per equiualentiã ad duo aut tria genera secundũ q̃ duas vel tres rationes deformitatis formaliter vel equiualenter includit ꝛ ita cum diximus tria esse genera gule voluimus dicere q̃ sunt tres rationes generales causantes difformitatẽ in gula a quib⁹ habet omnis act⁹ gule q̃ sit difformis et si dicas q̃ hoc modo dicendo cõtradicitur cõmunissime ꝛ vbiq; diuulgate doctrine ꝛ fere omnibus sacris doctori-

bua qui in summis quas de vitijs ediderūt hanc velut ab omnibus confessaz doctrinā secuti sunt Ad hoc respondeo q in hoc ego secutus sum Aristotelem in tertio ethicorū cuius doctrina z verissima est z artificiosissima z in cui⁹ dictis estimatur pondus auctoritatis q̄z in centū alijs quoꝝ vnus dicta sua traxit ex dictis alterius.

Q Ueritur. vtrum gula

sit vitiū capitale Arguitur q non quia sunt multa vitia nō capitalia que grauiora sunt q̄z gula ergo gula non est vitium capitale. In oppositū ē Gregorius. xxxi. moralium gulam inter vitia capitalia numerās. ¶ Notandū q

Quid peccatum capitale secundum tho.

opinio sancti Thome est q vitiū capitale dicitur ex quo alia vitia oriuntur secundum rationem cause finalis inq̄ztum sez habet finez multum appetibilez ex cuius appetitu homines prouocantur et inducuntur multipliciter ad peccandū z quia finis gule est delectatio tactus propter quā cōsequēdā multipliciter prouocantur gulosi ad peccandum ideo gula est peccatum capitale et in sequenti argumento ponit quinq filias gule que oriuntur z

Improbatio.

nascuntur ab ea. ¶ Ista opinio q̄ztum ad fundamentum eius non michi placet et eius impugnatio patebit ex conclusionibus. ¶ Prima cō-

Prima conclusio

clusio ex gula multa vitia oriuntur secundum rationem cause finalis ita scilicet q actus vitiorū ab ea exortorum ordinantur ad actum gule tanq̄z ad finem. Probatur conclusio quia per hunc modum ex gula oriuntur prodigalitas vana sollicitudo et auaricia secundum multas eius species puta furtum: rapina: fraus: et dolus in re pecuniaria: ira: z tristitia. De prodigalitate pz quia gastrimarg⁹ multa exponit inutiliter z vbi nō opz z quomodo nō oportz vt delectationē tactus z gustus assequatur. De sollicitudine vana patet quia gastrimargus est excessiue sollicitus de cibis conquerendis et preparādis. De auaricia patz quia enim consumit vbi et quando non oportet vt inaniter delectetur necesse est cum consumpta sunt que habet vt vnde non oportet accipiat non enim repugnat aliquem prodigum esse in dando z cōsumendo et illiberalem esse in accipiendo vt vult Aristoteles quarto ethicorū. De auaricia etiam probatur auctoritate Cassiani collatione quinta qui expresse ponit auariciam connexam esse gastrimargie et ex ea oriri sic sez q exuberantia gastrimargie est iniciuz auaricie. Confirmatur quia secundū eum ibidē gastrimargia siue gula est radix fornicationis z fornicatio radix auaricie sed arbor oritur ex radice igitur. De ira patet per eūdē Cassianū naz qui appetitu inordinato cibi agitur irascitur hijs qui assecutionē aut vsuz eius impediunt et interdū huiusmodi ira fit vt cessent ab impedimento et talis ordinat actuz ire ad actum gule

Secunda conclusio

¶ Secunda cōclusio luxuria: tristicia: et accidia oriuntur ex gula nō secūduz rationē cause finalis sed scdz diriuatiōez cuiusdā naturalis ppagatōis q oriantur predicta ex gula patet p Cassianum eundē quinta collatōe q non scdm ratiōez cause finalis patet quia non fit regulariter vt quis ordinet actuz luxurie in actum gule nec regulariter ordinatur actus tristicie nec etiā act⁹ accidie in actuz gule q autem oriuntur per moduz cuiusdaz propagationis naturalis probatur experimur enī q post cererē z bachū incendit in nobis renitētib⁹ veneris desiderium quod ex qua causa contingat alibi declarabitur hoc mō etiaz ex eadem oritur tristicia tristamur enim cum desideratis ardentibus cibis carem⁹ cū ventre pleno nostra stulte consilia cogitamus cum nos ad bona opera inepros et ad multa flagicia ppter gule desideriū explendum incensos cogitamus. Generatur etiam accidia que secundum eundem cassianum est tedium mentis ex magnitudine tristicie in quā per gulā deuenim⁹ Generatur etiam ex gula accidia quia per gulaz reddimur torpidi respectu bonarū z honestarū actionū. Aduerte tamē q secūduz cassianū ista quinq luxuria auaricia ira tristicia accidia oriuntur ex gula non īmediate sed vnum mediante alio ita q īmediate ex gula oritur luxuria z mediante luxuria oritur auaricia z mediāte auaricia ira z mediāte ira oritur tristicia z mediāte tristicia oritur accidia quia vt dicit in istis sex exuberantia prioris est posterioris inicium et licet ita regulariter fiat contingit tamen aliquando q ex gula siue luxuria z auaricia generatur accidia et ideo predicta sex vicia in has cōiugationes cōbinat gula luxuria auaricia ira tristicia accidia.

Tertia conclusio

Tercia cōclusio inepta leticia scurrilitas immūdicia multiloquiū z ebetudo sensus que a Grego. dicuntur quinq filie gule non oriuntur a gula secundū rationem cause finalis sed secundum diriuatiōez propagationis naturalis. Prima pars probatur quia nemo appetit actus istorum quinq propter actū gule neq delectationē in istis propter delectationē gust⁹ q̄s cū appetit hebetationē mētis z delectetur cibis z potib⁹ Secunduz probatur scz q oriātur ex ea scdm diriuationez propagatiōis naturalis z primo de inepta leticia est aūt leticia inepta delectatio quedam ex dissolutione affectus pcedens ad nullum honestū finem regulariter ordinata vt sunt chorce lasciui cātus sonitus lire z buccinarū secundū illud Job. xxx. tenent tipanū z liram z gaudent ad sonitum buccine z in puncto ad inferna descendunt per hoc quod dicitur delectatio differt ab alijs filiabus quarum ratio nō est in delectatione posita per hoc quod dicitur ex dissolutione affectus pcedens differt a leticia z delectatōe quā habituat⁹ in aliquo pctō hz faciēdo operationes illi⁹ peccati talis enī licet ex habitu malo pcedat non tā procedit ex dissolutione appetitus dicitur ad nullum honestū finem z c. delectatio enim chorce lasciui cantus z multorū similium vt nugarū inutiliū est sibi ipsi finis nec ordinatur ad aliquem finem honestuz z licet aliquando delectatio huiusmodi ordinetur ad sanitatem vel honestam recreationem cōmunarū vt contingit in nuptijs hoc tamē non est regulariter neq huiusmodi choreas aut leticias ad honestū finez ordinatas gula generat sed honestas z cōdecētia q̄dā aut priuata vt cū hoc exigit sanitas alicui⁹ persone aut publica vt in nuptijs z quibusdam alijs solemnibus rebus. per hanc aūt vltimā particulaz differt a scurrilitate que nō solum caret ho

nesto fine sed etiam prauum finem habet scilicet iniuriam proximi. Dicit ergo dicto ad nullum honestum etc. hoc intelligo cum exclusione ita quod si actus iocundus ordinaretur ad peruersum finem sicut scurrilitas aut si ipsa chorea ordinaretur ad furtum vel homicidium vel adulterium illa non diceretur inepta leticia et potius diceretur filia viciorum ad quorum actus ordinaretur. Quod autem huiusmodi inepta leticia ex gula generetur patet quia ex gula generatur accidia que est tedium quoddam et torpor circa bona spiritualia: sed cum affectus non delectatur in bonis spiritualibus necesse est quod delectetur in aliis que vel mala sunt vel saltem non habent rationem veri boni quia vera vicia per gradus crescunt ideo si minus malum est delectari in hiis que non sunt peruersa et nociua quam in hiis que nociua sunt ideo affectus cui bona spiritualia tedio sunt et oneri statim defluit ad ea in quibus leticia et delectatio est inanis et inepta. hec autem inepta leticia consistit in dictis in quibus consistit inepta leticia vt in confabulationibus inutilibus: in factis vt in choreis cantibus et aliis huiusmodi in visu et auditu horum et aliorum que delectationem ad nichil vtilem pariunt: in olfactu preciosorum odorum ad delectationem tantum inutilem ordinatorum in hiis etiam que circa corpus sunt vt in vestibus preciosis vt forma exquisita compositis de quibus omnibus suo loco dicetur. Horum enim omnium desiderium atque complacentiam in hiis generat ventris ingluuies non ex prestitutione voluntatis ordinantis predicta ad delectationem gule sed propagatione naturali. Per scurrilitatem autem intelligo voluntatem dicendi vel audiendi vel faciendi ridicula et maxime que sunt in derisionem alterius et hec species deterior est priore eo quod in priore non versatur detrimentum vel iniuria proximi. per scurrilitatem vero fit iniuria proximo cum irridetur dicto vel facto: hec autem scurrilitas aliquando recte fit aliquando oblique et figurate: recte cum de aliquo aperte dicuntur ea vel fiunt que sunt in irrisionem proximi. oblique vero et figurate cum ea alicuius figure colore teguntur vt puta per yroniam et ad id aptatur figura illa ac species yronie quam simulationem Quintilianus appellat cum scilicet irrisionis causa dicta vel facta alterius recensendo simulamus: non est tamen omnis scurrilitas in irrisionem alterius: sed scurrilitas est si quis ex hiis que per se indecentia sunt risum mouere conetur vt si quis pendendo vel eructuando vel vt vulgariter aiunt rotando risum captare tentet vel pudenda ostendendo que quia indecentia sunt quantum est ex se aspicientes nata sunt offendere. Tercia filia est immundicia per quam intelligo primo omnem electionem indecentem superfluitatis vt vomitum pollutionem nocturnam vrinam et omnem egestionem que aliquando repletio cibo et potu contra voluntatem eorum contingunt secundum illud Isa. xxviij. Omnes mense replete sunt vomitu sordium. intelligo etiam eructationes: bombos et similia cum contra voluntatem fiant pruritum ac scabiem corporis feтorem oris vel nasi cum ex repletione cibi non ex naturali complexione oriantur. Comedere manibus sordidis et ore

inuncto pinguedine vel alio modo se habendo quam exigit mense honestas licet autem multa horum non sint peccata eo quod causantur naturaliter oriuntur tamen ex causa que peccatum est que causa licet aliunde non esset peccatum ex hoc tamen rationem peccati habet eo quod ex ea tam feda et tam inhonesta procedunt. Utrum autem pollutio nocturna sit peccatum loco suo dictum est. de aliis autem locis suis dicetur. Per multiloquium intelligo non solum loquacitatem sed multa etiam alia puta verba detractoria: verba turpia: verba stultiloquia verba iocunda. quicunque enim dicit que tacenda sunt ille multiloquio peccat. loquax est qui frequentior est et profusior in sermone quam oportet. Detractor quicunque intentione nocendi loquitur. Contra quod dicebat Augustinus Si quis amet dictis absentum rodere vitam Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi. Turpiloquus est qui turpia et feda auditu significat et hoc sine turpibus verbis de quo sunt exempla multa aut non turpibus vt illud tam incipiunt agitata tumescere membra. Stultiloquus est qui cum grauiter loqui putat leuiter et cum sapienter insensate loquitur. Iocunde loquitur ille qui cum putat dicere que prosunt aut saltem non obsunt sibi vel proximo ea dicit que plurimum nocent hiis enim modis omnibus fit multiloquium Hebetudo sensus non solum est obtusitas intelligentie vt volunt multi sed etiam est obtusitas sensuum ad quam obtusitas intelligentie sequitur constat enim sensus hominis q̄z tumcunque acuti sint ingluuie ventris deprauari et reddi imbecilles ac obtusos quia per excessum in cibo et potu organa sensuum debitam proportionem perdunt que q̄tum magis diminuitur tanto sensus in sentiendo fit obtusior et minus discernit ac iudicat debilitatio ergo sensuum ad hebetudinem pertinet. Ex hac proficiscitur obtusitas mentis per quam fit vt acumen ingenii non sit tam acutum in rerum cognitione nec penetrare potest ad ea que intima sunt et natura sua obscura sed manet propter obtusitatem in superficie rei hoc est in hiis que sunt quasi euidentia. obtusitas autem mentis non solum procedit ex hebetudine sensuum sed etiam ex elongatione a rebus diuinis et spiritualibus que fit in gluttiem. procedit etiam ex hoc quod continuata voluptas iudicium peruertit voluptas quidem ciborum et potuum vsque ad hebetudinem voluptas autem luxurie vsque ad cecitatem mentis ex hiis patet quod iste quinque oriuntur ex gula non ex prestitutione voluntatum et ita non secundum rationem cause finalis sed per deriuationem naturalis originis ita quod cibus et potus inordinate susceptus est causa naturalis mediata vel immediata istarum quinque filiarum. ¶ Quarta conclusio non solum sunt quinque filie gule patet ex tribus conclusionibus Quarta conclusio
precedentibus ex quibus etiam patet quod non solum ille dicuntur filie gule que oriuntur ex gula secundum rationem cause finalis quia omnis talis ortus presupponit prestitutionem voluntatis ordinantis illud quod oritur ad id ex quo oritur tanquam ad finem. ¶ Quinta conclusio gula est vitium capitale probatur omne vitium ex quo regu- Quinta conclusio

lariter multa alia vicia genere ab eo differentia oriuntur est vicium capitale sed gula est huiusmodi igitur est vicium capitale maior est nota et minor probatur ex hijs que in conclusionibus dicta sunt

Cōtra p̄mā cōclusionē. ¶ Contra primam conclusionem arguitur sic sollicitudo vana oritur ex luxuria et superbia ex invidia et similiter ex ira ergo sollicitudo vana non oritur ex gula antecedens patet quia luxuriosi superbi irati invidi inaniter sollicitati sunt de adeptione libidinis estimationis nocumenti proximi et vindicte. Secundo arguitur de avaricia quia ipsa est vicium capitale ergo non oritur ex alijs vicijs capitalibus consequentia tenet quia sicut repugnat generalissimū esse sub generalissimo alio ita repugnat capitale vicium ex alio capitali oriri.

Solutio. ¶ Ad primam concedo antecedens et nego cōsequentiam quia non repugnant vicia eiusdem speciei ex diversis vicijs capitalibus oriri. Dico tamen quod actus interior cui subordinatur sollicitudo vana causata a gula distinguitur specie ab actu interiori cui subordinatur sollicitudo vana orta ab ira vel luxuria et sic de alijs quia eam orientem ab huiusmodi vicijs sollicitudo vana secundum rationem cause finalis et secundum prestitutionē voluntatis actus ille interior habet visum ciborū et potuū pro obiecto actus vero interior cui subordinatur sollicitudo luxuriosa habet opus libidinosū pro obiecto in invidia nocumētum in ira vindictam in superbia estimationem vel aliquid tale. secus est in hijs que oriuntur naturali propagatione et nō ex prestitutione voluntatis. Ad secundam concedo antecedens et nego consequentiam sicut enim non repugnat aliquid causare aliud et tamen aliud simile primo secundum speciem causari ab alio simili secundum speciem secundo nec repugnat etiam aliquid causari ab aliquo et tamen aliud eiusdem speciei causari ab alio distincto specie ita non repugnat aliqua eiusdem speciei ex diversis vicijs oriri nec repugnat aliquid ex quo multa oriuntur aut nata sunt oriri interdum oriri ex alio et ideo bene dicit Tho. quest. c. xlix. articulo. vi. in responsione ad tercium argumentum de scurrilitate quod non procedit ex actu luxurie sed ex eius voluntate ideo ad utrumque vicium pertinere potest nec valet probatio inducta quia generalissimum dicit negationem inferioritatis ad aliud sed capitale non dicit negationem originis ex alio.

Cōtra secūdā cōclōnē. ¶ Contra secundam conclusionem arguitur sic actus gule scilicet usus cibi et potus ordinatur in luxuriam et non econtra ergo gula potius est filia luxurie quam econtra. secundo bene sequitur gula oritur ex luxuria ergo gula est filia luxurie. Similiter sequitur luxuria oritur ex gula ergo luxuria est filia gule sed ista duo consequētia sunt incompossibilia igitur minor probatur quia impossibile est quod gula sit filia et parens luxurie quod patet quia bene sequitur gula est parens luxurie ergo gula est parēs filie luxurie sed gula est filia luxurie ex prima consequentia ergo gula est parens gule et eodemmodo concluderetur quod gula esset filia gule et luxuria esset filia et parens luxurie. Tercio si sic sequeretur quod luxuria habitualis eadem numero esset filia et parens gule sed hoc est impossibile sicut quod idem sit generans et genitum igitur Et probatur consequentia volo quod ex actibus luxurie orte ex gula generetur aliquis habitus et deinde ex actibus luxurie originantis gulam augeatur ille habitus tunc sic ista qualitas habitualis est filia gule et eadem est parens gule igitur eadem qualitas habitualis est filia et parens gule.

Solutiōes. ¶ Ad primam cōcedo antecedens et consequēs de origine ex prestitutione voluntatis et secundū rationē cause finalis sed non de origine que fit per derivationem naturalis actionis. Ad secundam cōcedo ambas consequentias et nego quod cōsequentia earum sint incompossibilia sicut ista non sunt incompossibilia homo genitus est filius hominis generantis et homo generans est filius hominis geniti et preterea ex alia causa quia sunt due indiffinite que redduntur vere pro diversis suppositis aliqua enim luxuria est filia gule illa scilicet ad quam quis per ingluviem ventris stimuletur et aliqua gula est filia luxurie illa scilicet ad quam quis inducitur ut ad usum libidinosum sit magis idoneus. Et ad probationem posset aliquis respondere negando consequentiam ultimam que scilicet deducitur per duas priores consequentias eo quod licet gula sit parens alicuius filie luxurie non tamen est parens cuiuslibet filie luxurie. Quod exigi videtur ad hoc quod ultima consequentia valeat concederet tamen quod extendendo parentem ut in primo antecedēte extenditur ad parentem mediatum quod gula est filia gule. Nam si quis ex ingluvie stimuletur ad luxuriam et ille idem ordinet actum gule ad usum luxurie tunc gula erit parens gule. Diceret preterea quod eadem luxuria numero est vel esse potest parens luxurie. volo enim quod quis ordinet usum inordinatum cibi ad luxuriam et per eundem cibū stimuletur ad actum libidinosum tunc iste actus libidinosus secundum rōnem cause finalis est parens gule et secūm rationem cause efficientis ista gula eadem est parens luxurie. Sed ista nō possunt bene sustinari. Nam si luxuria eadem est filia luxurie vel hoc erit in genere cause finalis et hoc non quia luxuria nō est finis luxurie aut hoc esset in genere cause efficientis et hoc nō quia de hac causalitate nulla res est sibi causa vere. Et ideo aliter respondetur negando istam consequentiam gula est parens luxurie ergo gula est parens filie luxurie sed oportet addere in antecedente et luxuria habet filiam cuius est codemmō causa vel parens quomō gula est causa luxurie sicut nō sequitur beatitudo est causa hominis et homo est causa homicidij ergo beatitudo ē causa homicidij quia beatitudo est causa hoīs in genere cause finalis: hō vero est causa homicidij in genere cause efficientis et igitur cum aīs verificetur pro diversis causalitatibus et cōns nō possit verificari nisi pro una nō valet cōna. Ad tertium potest responderi quod ista paternitas et filiatio transumptive accepta nō convenit nisi actibus viciorum et non habitibus. secūdo dicitur concedendo consequens quia ille habitus habet diversas partes et secundū unā cōvenit sibi unum et secūm aliam convenit sibi aliud. tertio potest dici negando consequentiam quia verificantur partes antecedentis pro diversis cau-

fallitatibus et ideo cum illo nõ potest inferri pñs illud q non potest verificari nisi pro vna et eadem causalitate si quis tamen vellet defendere scḋam solutionem deceret q subiectũ pñtis supponit pro multitudine partiũ habente ideo dictio causalitatem importãs põt pro diuersis causalitatibus accipi quarum vna conuenit vni pti et altera alteri

Cõtra tertiam pclusionem

¶ Cõtra tertiam cõclusionem inepta leticia ẽ omni peccato cõmunis et similiter hebetudo mentis ĝ nõ debent poni filie gule. Prima pars ãntis patet per illud Prouerb. xiiij. errant qui operantur malum. secundo immundicia nõ est peccatum sed est pena peccati vel aliquid vile sub consilio cadens ergo non debet poni filia gule añs patz per illud Eccle. xxxi. si coactus fueris in edendo multum surge e medio et vome et refrigerabit te.

Solutiões.

¶ Ad primam nego primã partem ãntecedentis accipiendo ineptam leticiam vt supradictũ est et similiter nego secundam. Ad probationem secunde dico q duplex est error vnus est ptis iudicatiue quo falsum pro vero iudicatur et de isto nõ loquitur auctoritas. Alius est error partis appetitiue et executiue et de isto errore loquitur auctoritas. Ad secundam dico q licet immũdicia de qua in argumento tangitur nõ sit peccatum est tñ signũ peccati precedentis qz viciosum est vt dicit Tho. q aliquis se huic necessitati subdat per immoderantiam cibi et potus. Et ad probationem dico q vomitus ex deliberatione recte rationis factus est vtilis et salubris et cadit sub cõsilio nec est immũdicia sed vomitus nõ deliberatus sed quodam nature fastidio et onere factus est immũdicia qui et quãuis nõ sit formaliter peccatum sed tamen tali necessitati subdere se est peccatum et viciosum. Nam volitio qua quis vult vsum superfluum cibi et potus excitantem in eo vomitum et eructationes et alias immundicias est alia spẽs volitione que precise habet pro obiecto vsum immoderatum cibi et potus.

Cõtra quartã pclusiõem.

¶ Contra quartam cõclusionem arguitur auctoritate Grego. xxxi. mora. predictas quinq filias tantũ enumerantis. Ad hoc respondeo q Gregorius bene vult predictas esse filias gule sed nõ negat quin sint multe alie que ab aliis auctoribus enumerantur neq Gregorius tentauit ibi totam progeniem gule numerare.

Cõtra quintã pclusionez

¶ Contra quintam conclusionem gula secundũ genus suũ est minimũ peccatorum sed vicium capitale principalitatem habet in ratione peccati super alia vicia ĝ gula non est vicium capitale. Secundo cibus non est de maxime desiderabilibus ergo a gula nõ oriuntur alia peccata secundũ rationem cause finalis añs patet quia cibus non est desiderabilis propter se sed propter nutritionem corporis. Tertio luxuria est vitium capitale circa delectationes ĝ non gula añs est certum et consequentia probatur qz circa delectationes est tantum vnũ viciũ capitale qḋ patz sic circa vtile est tñ vnum viciũ capitale ĝ circa delectabile est tñ vnum vicium capitale pñs tenet qz omne peccatum contingit ex hoc q aliquis recedit ab honesto propter vtile vel delectabile pñs.

Solutiões

¶ Ad primam nego minorẽ ex aliquo enĩ nõ multum graui possunt oriri alia multo grauiora. Ad secundã nego añs in quocunq enim propter defectum cibi causatur esuries in eo cibus est maxime desiderabilis et ideo scḋm Ari. ii. de animalib9 ppter tria animalia pugnant cibũ coitum et fetum et hoc etiam patz. i. Eccle. vi. Omnis labor hoĩs in ore eius nõ nego tñ quosdam esse qui magis querũt delectationem in cibis q̃z saturitatẽ qz illi nõ patiuntur experientiam famis nõ oportet tñ vt dictum est ad vicium capitale q sibi ceteris ordinantur ab eo scḋm rationem cause finalis. Ad tertiam pcedo añs et nego pñam. et ad probationem nego assumptũ et cõsequentiam. Et ad probationẽ nego assumptum oppositum enĩ patz de peccato ex errore vincibili et nego etiam pñam: q̃zuis enĩ omne peccatũ sumeretur ex eo q aliquis ppter vtile vel delectabile recedit ab honesto qz tamẽ sunt de facto plures rõnes vtilium et delectabiliũ nõ obstante q non sint plures rõnes vtilium ideo possunt esse plura peccata sumpta ab vtili et plura sumpta a delectabili et possunt etiam plura sumi ab vno q̃z ab alio. hoc tamen argumentũ fundatur in illa falsa ymaginatione q peccatũ capitale est a quo plura vicia scḋm rationem cause finalis nata sunt oriri.

Q Ueritur. vtrũ gula sit omnium pctõrum maximum.

Uidetur q sic quia propter gulem maxima pena infligitur igitur. In oppositum arguitur est vicium carnale: sed secundum Grego. vicia carnalia sunt minoris culpe igitur.

Aliqḋ peccatũ dr graue triplr.

¶ Notandum q pctũ aliqḋ dr graue tripliciter Uno modo intensiue secũdo modo extensiue tercio modo originatiue. Intensiue dupliciter vno modo itensione specifica quia quodlibet mortale quolibet veniali dicitur esse grauius et vnũ mortale alio Secũdo modo intensiõe numerali qua etiam vnum eadẽ specie dicitur esse alio grauius Illud aũt dicitur extensiue grauius quod regulariter plures inficit. Originatiue aũt illud dicitur grauius quod regulariter est causa et origo plurium et grauiorũ malorũ grauitas intensiua peccati aliquando attenditur ex materia aliqñ ex fine aliquãdo ex modo aut alia circunstantia aggrauante dum tamẽ ipsa sit obiectum volitionis vel nolitionis interioris. Neq placet mihi opinio tho. dicentis q principaliter grauitas attenditur scḋm materiam in qua quis peccat secũdum quod peccata que sunt cõtra res diuinas sũt maxima qz si sic nullum peccatũ nisi circa res diuinas esset maximum et esset simpliciter deterius et grauius nõ colere seũ die dominica q̃z homicidiũ aut adulterium cõmittere

Pria pclo

¶ Prima cõclusio peccatũ gule non est omniũ maximũ primo nõ patet quia peccato gule deterius est adulterium homicidiũ sacrilegium ydolatria infidelitas imo loquendo de hac grauitate peccatũ gule videtur esse leui9 quod patet omne peccatum est spirituale aut carnale sed spiritualia sunt grauiora carnalibus vt alibi probabitur et inter carnalia que sũt duo luxuria est multo maioris grauitatis intẽsiue et specifice q̃z gula tñ qz luxuria scḋz multas spẽs est in detrimentũ pximi nõ aũt gula Tñ scḋo qz luxuria nõ hz necessitatẽ excitãtẽ gula ãt necessitatẽ excitantẽ ha

bet tamen quis difficile est discernere vsque ad quem
terminum sit necessitati obtemperandum et multum diffi
cile est discernere quando necessitas vel voluptas exigat
cibum vt patet ex Aug. secundum quod allegatum est supra
et propter istas causas videtur probabile quod peccatum
gule secundum genus suum est minimum inter pec-
cata ceteris paribus ita scilicet quod si omnes circumstan-
tie sint pares quantum possibile est esse ita quod vnum non
reddatur propter circumstantias grauius quam aliud
semper reperiretur peccatum gule minoris esse graui
Secunda conclusio: tatis. ¶ Secunda conclusio peccatum gule est ma
ximum peccatum extensiue patet quia paucissimi re-
periuntur qui non excedant debitam temperantie
regulam vt patet per experientiam immo hoc pec
cato fuit xps noster licet falsissime et inuidiose a iu
deis eum voracem et potatorem vini vocantibus quia cibi
vsus cibi est vite hominis conseruande necessarius
et difficile est cognoscere sub quo quantitate et se in lo
cum necessitatis voluptas frequenter ingerit ideo
difficile est hoc gule peccatum vitare et propter hoc
ortum est prouerbium illud plures occidit gula quam
gladius Secundo peccatum cuius concupiscentia non
potest pro tempore huius vite totaliter extingui est ex
tensiue maximum sed concupiscentia gule non potest
pro tempore hominis vite mortalis extingui ergo pec
catum gule est extensiue maximum. maior est certa
et minor probata est superius. ¶ Tercia conclu-
Tertia conclusio. sio gula est multum magnum et graue peccatum ori
ginaliue probatur illud vicium contra quod primo in
cundum est certamen et quo non deuicto et superato
cetera cum difficultate superari possunt est multum
magnum originaliue. Sed gula est huiusmodi igi
tur maior patet quia si alia non originarentur ab
eo tunc posset eo non superato contra alia iniri cer
tamen. minor secundo quia omne tale se habet vt ra
dix aut vt fons ex quo cetera pullulant aut fluunt
minor probatur primo per illud cassiani quinto
libro de institutis monachorum ca. ter. Item primum
nobis ineundum est certamen aduersus gastrimar
giam quam diximus gule esse concupiscentiam. Et ca. xi
Bene vero propositum nobis est de gastrimargia
id est de gule concupiscentia contra quam nobis
primus conflictus est disputare et sequitur igitur nun
quam poterit ardentes concupiscentie stimulos inhi
bere quisquis desideria gule refrenare nequiuerit
Interioris hominis castitas virtutis eius consu-
matione discernitur Et sequitur Nunquam eum robu-
stioribus emulis colluctari posse credas cum quem
in leuiore conflictu conspexeris ab inferioribus pe-
nitus superari. Et ca. xiii. impossibile namque est satu
ratum ventrem pugnas interioris hominis experiri nec
bellis robustioribus attemptari vt tamen habeatur
intentio cassiani intendit cassianus ostendere quod prima
colluctatio nostra et primus conflictus noster in spi
rituali certamine debet esse contra gulam. Tum
quia presidens in huiusmodi certamine iudica-
bit velut seruos et ignobiles et turpi respersos in-
famia esse se per indignos qui ad huiusmodi cer
tamen recipiantur si nos huic gule concupiscen
tie subdiderimus et ab ea vinci permiserimus tum pro
pter inclinationem et dispositionem quam facit gu
la in nobis ad alia vicia grauiora quod intendit
in auctoritate hic allegata. Impossibile est satu-
rum ventrem etc. Tum tercio quia qui vicit in par-
uis non est verisimile quod victurus sit in robustiori
bus. Et ca. xv. hec est enim nobis prima contentio
hec nostra velut in olimpiacis certaminibus. pri-
ma probatio gule ventrisque concupiscentia de-
siderio perfectionis extinguere eandem superiori
bus sententiam reperies ca. xvi. ¶ Quarta conclusio
Quarta conclusio: Non est semper ex parte peccantis peccatum gule
ceteris leuius probatur quia contingit aliquando quod
in peccante sunt aliqua circumstantie aggrauantes
peccatum gule et aliqua alleuiantes alia peccata
vt si alicui insint ex complexione aut alio modo quali
tates retrahentes a peccato gule et alie vel cedem im
pellentes ad peccatum ire vel inuidie et sic si talis ingur
gitetur vel inebriet et similiter motu inuidie agi-
tetur excusatur aliquantulum peccatum eius inuidie
et aggrauatur peccatum gule propter complexio
nem distrahentem aut etiam propter alias cau-
sas que particulariter habent ab excessu gule di-
mouere debent. quod etiam aggrauetur peccatum
istud ex circumstantia peccantis patet volo quod sint
duo similiter excedentes in peccato gule quorum
vnus sit liberis orbatus alius habet filios et filias
in copia et vterque peccet secundum tercium genus sci
licet exponendo supra substantiam constat quod secun-
dus magis peccat cum non solum sibi sed familie
sue detrimentum afferat. dando ventri id quod
erat in eruditione filiorum in filiarum nuptiis
et familia sustentanda consumpturus. Est au-
tem Aduertendum quod ex parte peccantis sunt du
plices circumstantie quedam communes que in-
sunt toti generi humano scilicet naturalis indigentia
et necessitas cibi et ignorantia certe et determina
te quantitatis aut qualitatis in cibis vsque ad quam
inclusiue vel exclusiue sine culpa progredi possit
et naturalis delectatio in vsu cibi et potus et de
istis circumstantiis puto Tho fuisse loquutum cum
dicit quod peccatum gule magis alleuiatur ex parte
peccantis quam aggrauatur. Alie sunt circumstantie
particulares et priuate que reperiuntur in aliqui
bus sed non in omnibus et per aliquas talium pecca
tum gule aggrauatur: per alias vero alleuiatur.
Quinta conclusio: ¶ Quinta conclusio. gula est peccatum multum ma
gnum et detestabile enerationem bonorum tam cor
poris quam anime tam interiorum quam exteriorum tam
honestorum quam vtilium et delectabilium Nam pro
pter crapulam multi perierunt vt habetur Eccl.
xxxv. et ideo ait Crisost. excessus ciborum consumit
et computrescere facit corpus humanum et macce-
rat egritudine diuturna et tunc cum morte crude
liori consumit Et vult Hieronimus ipocras in am
phorismis habere crassa et obesa corpora que cre-
scendi mensuram impleuerunt nisi cito ablatione san
guinis minuantur in paralisis et pessimo morborum
genera erumpere vt recitatur de consecratio. di. v. c.
vt tales. ad hoc facit exemplum podagrici qui pro
scriptus et depauperatus ita vt gule vacare non
posset sanatus est Ad hoc etiam est exemplum abba
tis qui pre nimia sagina appetitum perdiderat his ca
ptus et ad tenuem vitam reductus curatus est.
Et ideo obsi dicit Eccle. xxxvii. in multis escis erit
infirmitas. et seneca ait voluptates non tantum vel in-
piuosos execant sed etiam impotentes et pertacioso et le

prosos reddunt. Inducit etiam gula paupertatē scḋm illud. qui diligit voluptates in egestate erit Prouer. xxi. Et vt habet Luce. xv. Prodigus filius cōsumpta substantia in gula ⁊ luxuria egere cepit. Per gulā etiā eneruatur omnis virtus In huius figura legit ꝙ Nabuzardam pnceps coquorum destruxit muros ciuitatis Iherusalem vbi Nabuzardā ventrem cui coci seruiunt ⁊ muri Iherusalem edificia virtutū significant. aufert verum cultū dei secundū illud prime Corin. iij. Sedit populus manducare et bibere ⁊ surrexerunt ludere id est vel festinauerunt in venerationem vituli aurei declinantes ad ydolatriam carent spe qui gloriam et vniuersum desideriū posuiunt in cura ventris scḋm illud ad Philip. iij. et gloria in confusione eorum qui terrena sapiūt gulosus enim de coquina templū facit et de mēsa altare et oīa eius de cibis ⁊ vinis locutio quasi nullam aliā post hanc vitā sperent. Caritate carent gulosi vt patz de diuite qui epulabat quotidie splendide nec de micis de mensa cadentibus quicqȝ lazaro mendico et vlceroso largiebat qui enim habuerit substantiam huius mūdi et viderit fratrem suum egere et nō dederit ei: caritas in eo nō est. Jo. iij. prodentiā et intelligentiam rerum prosternit gula tū quia vt dictum est causat ebetudinem ⁊ sensus ⁊ intellectus eum qz vt dicit Hieronimus. pinguis venter crassum sensum generat. Profligat gula iusticiam nā vt dictum est auariciam generat. quis enī tam iniustus est aut eam auarus inquit Ambro. qȝ qui multorum alimenta nō suum vsum sed habundantiā ⁊ delicias facit fortitudinē dissipat gula vt patuit in Oloferne patz etiam nā qui certat in agone ab omnibus se abstinet. ideo a grauamine ciborū ⁊ potuum prime Corin. nono. Aufert temperantiā propter cōtrarietatem ad eam. Aufert castitatē scḋm illud Hiero. venter mero estuans facile despumat in libidinē. Septem dona spiritussancti per gulam ruūt quod significatum est in septem filijs Job vt vult Greg. Inducit preterea eternū supplicium secundū Apost. ad Ro. xiij. Qui cōmessationes inter opera tenebrarum numerat. ⁊ saluator ait. Attendite ne grauent corda vestra crapula et ebrietate et superueniat in vos repentina

Sexta pclō

dies. ¶ Sexta conclusio gula non est omniū peccatorum maximū patz ex dictis. sit enim minus

Cōtra vltimā pclōnē

graue propter causas supradictas. ¶ Cōtra vltimā cōclusionem ar primo sic. petm̄ gule in sacra scriptura legit fuisse puentum ꝗuissima pena igr est grauissimū pn̄a tenz qz magnitudo pcti ex magnitudine pene cōsideratur et añs pbatur p Criso. dicentē Adam in ptinentia ventris expulit a paradiso et diluuium qḋ fuit tpe Noe ipsa fecit scḋm illud Ezechi. xvi. hec fuit iniquitas Sodome sororis tue saturitas panis Scḋo gula est causa ⁊ origo omniū aliorū pctōrum ꝗ est omniū maximū. añs patz per glosam sup illud Psal. Qui pcussit egiptū in pmogenitis eorū. dicit glosa luxuria concupiscentia superbia sunt ea ꝗ venter gñat. Tertio per gulam hō sibi ipsi nocumentum infert ꝗ gula saltē est grauius petm̄ illis pctis que sunt pra pximum. pn̄a tenet qz sicut magis tenemur diligē nos qȝ proximū ita magis peccamus cū ptra caritatē ad nos peccamus qȝ cū peccamus ptra caritatē ad proximū. Quarto petm̄ quod maxime facit homines bestiales est maius peccatū ceteris alijs nō id facientibus sed gula facit homines bestiales vt patz per Ari. iij. ethi. igr. maior pz qz tale peccatū maxime deijcit hominē a sua dignitate. ¶ Ad primā dico pmo ꝙ incōtinentia Ade

Solutiões.

nō expulit eum de paradiso scḋm ꝙ incōtinentia gule sed scḋm ꝙ fuit superba ⁊ contumax diuini precepti transgressio. dico vlterius ꝙ pena supplicij eterni que dat pro alijs peccatis acerbior qȝ pro petō gule est grauior qȝ expulsio e paradiso Ad scḋam contedo ꝙ gula est multorū peccatorum origo. Utrū autem aliud petm̄ sit plurium et deteriorum origo dubiū esse posset ⁊ videtur ꝙ superbia et inuidia sint pluriū et peiorū origo nec probatio probet ꝙ sit omnium origo. hoc autē sit cōsideretur nō infert gulā esse intensiue deteriorem sed tm̄ originatiue. nec oportz ꝙ peccatū originationis sit deterius qȝ originata licz enī ratio cause sit potior rōne effectus. nō oportet tamē ꝙ in malis et bonis illḋ cui attribuit ratio cause sit melius aut deterius qȝ illud cui attribuit rō effectus. Ad tertiam pcedo añs et nego pn̄am et ad probationē dico ꝙ cōtra nos et proximum possumus peccare multipliciter. Unomō affectione nocendi ⁊ sic ceteris paribus peccatū contra nos est grauius alio mō affectione complacendi vt si qs seipsum ⁊ proximū inuitaret instanter ad opus ingiuuiei terciomodo in se affectione cōplacendi et in proximū affectione nocendi quarto mō econtra i se affectiōe nocendi ⁊ in proximū affectione complacendi secundo mō est dubium videtur tamen ꝙ ceteris parib⁹ peccatū in se ē grauius. tercio modo peccatū in proximū est grauius. quarto modo peccatū in se ē grauius gulosus autem contra se peccat non affectione nocendi sed complacendi desiderio negz placet mihi solutio Tho. ꝙ nocumentū corporis qḋ sequitur non se habet nisi per accidens ideo nō directe pertinet ad grauitatem gule quia vt visum est supra primū gen⁹ gule sumit ex eo ꝙ vsus cibi est in nocumentum vtentis ⁊ hoc per se constituit spēm subalternam sub genere gule ideo plus peccat quis per hoc ꝙ nocumentū infert sibi ipsi quod tamē non intendit qȝ quia delectatur in cibo qḋ intēdit Ad quartam nego maiorem sed bene verū est ꝙ illud peccatū est exprobrabilius ⁊ ex illo principio cōcludit Aris. ꝙ peccatum intēperantie est exprobrabilius sed non concludit ꝙ sit grauius qȝuis tamen omne peccatū reddat hominē bestialē quia insecutiuū passionum bestiarum more quare aūt a concupiscentia gule ⁊ luxurie magis dicatur bestialis alibi dictum est.

QUeritur. vtrū in hac vita mortali possit i aliquo totaliter gastrimargia extingui. Arguit ꝙ sic quia alias sequeretur ꝙ nō possit haberi virt⁹ abstinentie secundū gradū tēperantie consequēs est falsū cuz in omni virtute reperiantur tres grad⁹ In oppositū arguitur auctoritate Cassi. col. v.

Prima 3clo ¶ Prima conclusio patet vir catholicus concupiscentiam gule viriliter certando superare probatur primo auctoritate Cassi. libro de institutione monachorum dicentis itaque ventris et gule concupiscentia hoc intuitu superata nec servi carnis nec infameo viciorum nota iudicabimur. Secunda secundum eundem vt multipliciter allegatum est precedenti questione nullus carne propria nondevicta legittime decertare poterit contra alia vicia sed multi legittime contra alia vicia decertare possunt et decertant multi et decertaverunt vt patet legentibus historias sanctorum igitur multi gule concupiscentiam vicerunt ac superaverunt. Tercio probatur per rationem ante oppositum quod hoc mihi concludere videtur nam quicunque ita construit concupiscentiam gule vt quamvis insurgat non tamen notabiliter perturbat ille gule concupiscentiam et superavit et devicit sed quicunque habet abstinentiam aut regularem temperantiam secundum gradum temperantie ille ita huiusmodi construit concupiscentiam vt non notabiliter perturbet cum ergo potest haberi abstinentia et etiam regularis temperantia secundum gradum temperantie sequitur quod concupiscentia gule viriliter certando superari potest.

Scda 3clo ¶ Secunda conclusio gule concupiscentiam non vincimus totaliter extirpando eam sed deserendo hec tota conclusio est Cas. col. v. et prima eius pars rationibus suis probata est questione secunda de castitate conclusione quarta. Secunda pars probatur gastrimargia sive gule concupiscentia superari potest vt habetur prima conclusione non totaliter extirpanda cam ergo deserenda.

Alcia duplr supantur. ¶ Dico enim quod vicia superantur dupliciter. Uno modo extirpando ea cum scilicet ipsa concupiscentiam totaliter consumitur aut malus habitus aut alia quevis mala qualitas in actum vicii inclinans tollitur et tale vicium dicitur vinci per extirpationem. Alio modo deserendo cum semper aliquid concupiscentie remanet sed ita prompti faciles et habituati sumus motui et impulsioni huiusmodi concupiscentie non obedire aut repugnare vt non notabiliter perturbemur propter huiusmodi impulsionem et tunc dicimur deserere vicium sive vicisse deserendo. cum ad hoc ergo pervenimus habemus virtutem oppositam huic vicio secundum gradum temperantie nunquam enim totaliter liberati sumus a desiderio cibi immo quamtuncunque nitemur in certamine temperantie nunquam sumus penitus absoluti ab hac concupiscentia cum nos natura ad hoc desiderium stimulet sed possumus promptitudinem et facultatem acquirere qua motionem passionis declinabimus. Quod autem non posse totaliter extirpari sed bene declinari gule concupiscentia contingit ideo quod necessitati se imperceptibiliter immiscet voluptas neque bene possumus discernere quando satisfactum sit nature et vsque ad quem terminum procedendum sit.

Tercia 3clo ¶ Tercia conclusio decet maxime rebus gule concupiscentiam superamus sacre scripture ardenti studio/integritatis ac excellentie desiderio/moderata occupatione/elongatione ab hiis que huiusmodi concupiscentiam excitant/oratione/et singulari confidentia in deo/consideratione eterne vite/vigiliis/ieiuniis/ac amara cordis compunctione/ studium sacre scripture consistit in legendo aut audiendo et in eorum que lecta sunt vel audita meditatione quod autem sit vtile contra gulam patet ex verbo christi qui temptatori eius de gula respondit. Non in solo pane vivit homo sed in omni eo quod procedit de ore dei. In meditatione enim secretorum que in sacris litteris continentur tanta est oblectatio vt faciat nos obliuisci mense corporalia. De secundo probatur nam qui multum appetit et desiderat integritatem vite et excellentiam vel in moribus vel in sapientia vel in arte aliqua vel in negotio honesto ille odio habet omne vitium exprobrabile et bestiale et cum quo nulla perfectio et excellentia haberi potest sed concupiscentia gule est maxime exprobrabilis et facit homines bestiales et privat eos omni excellentia igitur. Secundo quicunque est talis ille iudicat refectionem esse sibi ex necessitate nature ad onus et non delectationem impositam et intelligit quod per eam distrahitur a prosecutione rerum excellentium sed vnumquodque vitium facile superatur cum operi eius cum molestia incumbimus ita quod multo malemus non incumbere igitur. De tertio patet per illud prouer. xxi. desideria occidunt pigrum noluerunt quicquam operari manus eius tota die concupiscit et desiderat patitur enim ociosus famem vniversalem oculi eius desiderant videre vanitatem/aures rumores/ olfactus odores/ gula cibos quam famem non habet occupatus et ideo moderata occupatio remedium est contra omne vitium. De quarto probatur per illud melius est ire ad domum luctus quam ad domum convivii eccle. v. et ideo concupiscentiam hanc fugere cupienti necesse est vitare societates gulosorum fugere convivia inanes leticias de quibus dictum est supra sermones preterea de ingluuie hec enim omnia occasionem prestant et concupiscentiam excitant. De quinto patet quia secundum omnes doctores confidentia in victoria certaminis spiritualis non est collocanda in industria nostra sed in auxilio divino ex cuius munere venit quod vincimus ergo multum magis in eo statuenda est spes nostra in eo vitio quod nobis est quam maxime intimum et connaturale sicut est gula sed hec alibi tractanda est et istud ostendit et deducit Cas. in multis collationibus et in libro de institutis monachorum. Sextum patet ex quinto quia si sit in deo confidentia huius victorie ponenda fundende sunt assidue ad eum preces vt suo auxilio muniti huius vitii concupiscentiam superare valeamus et ideo dicit psal. et orat de necessitatibus meis erue me domine comedere enim et bibere necessitatis sunt cui se frequenter concupiscentie voluptas immiscet. huius figuram habemus in evange. cum dicitur quod socrus symonis magnis febribus tenta orantibus apostolis liberata est Lu. iiii. vbi magne febres vehementes concupiscentias gule significant. Septimum patet quia esuries cene eterne saturitatem inducit quia beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam et apoc. xix. beati qui ad cenam agni nuptiarum vocati sunt hoc intendebat Cas. libro quinto de institutis monachorum cum diceba. Et itaquis velut caduca despiciet vniversa presentia cum ad ea que immobilia sunt et eterna: inseparabiliter defixerit

mentis intuitum adhuc in carne positus future cõmemorationis beatitudinẽ iam corde conteplatus et declarat hoc per exemplũ vt patere potest intuenti. hoc documentũ contra gulã certandi et eam superandi pro magna pte ponit quinto libro de insti. monachoꝝ ita dicens. prima eñ nobis est calcandũ gule ɔcupiscentia et eousqȝ extenuanda mens nõ solũ ieiunijs sed etiã vigilijs lectione quoqȝ et crebra compunctione cordis in quibus se forsitan vel illusam vel victã eē ingemiscitur ingemiscens nũc horrore viciorum nũc desiderio perfectionis ꝛ integritatis accensa donec eiusmodi curis ac meditationib⁹ occupata pariter ac possessa ipsius cibi refectionẽ nõ tam iocunditati concessam q̃ȝ oneris vice sibi impositã recognoscat magisqȝ eam necessariã corpori q̃ȝ desiderabilem anime sentiat attributã. Et capitulo sequenti ob qđ ciborum nõ solum superfluus appetitus virtutum ɔtemplatione est castigandus sed etiã ipsi nature necessarius tanq̃ȝ castitati cõtrarius nõ sine cordis anxietate sumendus est et ita demũ vite nostre instituend⁹ est cursus vt nullum magis sit tempus quo sentiamus nos a spiritualibus studijs reuocari q̃ȝ cum descendere ad necessariam corporis curam compellimur. Cũqȝ ad hanc necessitatem submittimur vsui potius vite q̃ȝ mentis desiderio famulãtes q̃ȝ totius ab ea velut a salutoribus nos studijs retrahẽte subtrahi festinemus. nequaq̃ȝ eñ poterimus escarũ presentium spernere voluptates nisi mens contemplationi diuine defixa virtutũ potius ꝛ pulchritudine celestium delectetur ex quibus ptȝ cetero

Cõtra secũdã ɔclõnez

eum probatio. ¶ Contra scđam conclusionẽ arguitur sic. concupiscentia gule potest diminui ꝙ potest totaliter extirpari. añs certum est et consequentia probat sic quia si per aliquem actum aliquid eius diminuitur per similem aliquid aliud diminuetur ꝙ poterit tñ eesumi sic ꝙ totaliter auferetur et extirpabitur. Scđo aliorũ viciorum concupiscentie possunt totaliter extingui ergo et concupiscentia gule. consequentia tenet qꝛ in omnibus videtur similis ratio. ¶ Ad primam

Solutiões.

concedo añs et nego ɔñam et ad proba. concedo assumptum et nego consequentiaȝ qꝛ concupiscẽtia gule propter necessitatem nature cõtinue reuiuiscit. Ad scđam concedo antecedens et nego cõsequentiam et ad probationeȝ dico ꝙ nõ est simile qꝛ cõcupiscentia gule ex natura necessitate oritur nõ autem alie. ¶ Cõtra tertiam conclusioneȝ

Cõtra tertiaȝ cõclusioneȝ

arguit sic. difficilius est facere illa decẽ q̃ȝ victoriam ɔtra gule concupiscentiam obtinere ꝙ documenta illa sunt inutilia. Scđo ad vincendũ concupiscentiam gule sufficit cõtinuare actus abstinentie vel temperantie regularis ꝙ nõ exiguntur predicta decem añcedens patȝ quia in omni virtute ex actibus frequentatis generatur habitus. Tertio compunctio cordis est impertinens certamini concupiscentie igitur ipsa nõ exigitur. Ad primam nego añs et hoc intelligendo communiter et regulariter q̃ȝuis ratione alicuius pticularis circunstantie hoc sit in aliquo vel in aliquibus paucis facilius. ¶ Ad secundam ɔcedo antecedens de cõtinuatione tanta ꝛ tali q̃ȝta et que illo sufficit ad generationem habitus et nego consequentiam quia ad habendam hmõi continuationem hec omnia exiguntur communiter et regulariter. Ad tertioȝ nego añcedens per hoc eñ ꝙ quis corde cõpungitur detestatur peccata sua pro quibus inducitur satisfacere abstinendo. cognoscit preterea ꝙ ex gula omnia vel multa eorũ fluxerunt ideo inducitur per hmõi compunctionem vincere eorum originem scȝ gule cõcupiscentiam. Ratio ante oppositũ soluta est ex dictis.

Consequenter agendũ est de sobrietate et ebrietate sibi opposita et queritur pmo. Utrum sobrietas sit virtus specialis. Arguit ꝙ nõ. circa cibos non est aliqua specialis virtus ꝙ nec circa potus est aliqua specialis virtus ergo sobrietas non est virtus specialis. In oppositum est Docto. auctoritas ponentis sobrietatem esse specialem virtutem. Notandũ est ꝙ brio mensura vinaria est inde dicitur ebrius et dicit ille qui mensuraȝ in bibendo nõ seruat. sobrius aũt qui eam sequit aut sociam habet vt vult Hugu. quod michi magis placet q̃ȝ qđ ait Isidi. sobriuȝ dici quasi ab ebrio separatum cum sobrius nõ dicatur ab ebrio sicut nec ebrius a sobrio: sed vtrumqȝ a brio.

¶ Per sobrietatem autem possumus tria intelligere. Uno modo omnẽ vsum vini vel alterius potus regulatum et temperatuȝ. et hoc modo sobrietas nõ opponitur ebrietati directe et immediate

Sobrietas triplr capi

Alio modo dicitur sobrietas oñis vsus vini qui est regulatus et temperatus aut saltem non taliter cadit a regula temperantie ꝙ reddat vtentem impotem mẽtis ꝛ hoc modo sobrietas pprie opponitur ebrietati ita scilicet ꝙ vsus vini ita excedens veraȝ regulam tẽperantie ꝙ vtentem facit impoteȝ mentis dicit ebrietas. alius auteȝ omnis dicitur sobrietas siue etiaȝ cadat a regula temperantie siue non. Tercio modo accipitur sobrietas pro omni vsu cibi vel pot⁹ mensurato ꝛ regulato istis modis reperitur sobrietatis nomẽ apđ auctores vsitatum. Sunt eniȝ multi qui nomẽ illud extẽdũt taȝ ad cibos q̃ȝ ad potus. Sunt etiã aliqui qui volunt per ipsum signari tantuȝ actus regulatos ꝛ temperatos ꝛ ideo frequenter in talibus est disputatio ad nomen. ¶ Notanduȝ preterea ꝙ ponentiũ sobrietateȝ virtutem esse distinctam ab alia specie temperantie que est circa cibos potest esse triplex opinio. Una dicentiũ ꝙ abstinentia est circa cibos ꝛ sobrietas circa potus vt directiua ꝛ regulatiua ꝛ istam opinionẽ videtur sequut⁹ tho. secũda secunde. q. c. xlvi. vbi illo mõ distinguit inter abstinentiam ꝛ sobrietatem Alia opinio est dicentiũ sobrietatem non esse circa potum tanq̃ȝ circa obiectum adequatũ sed circa potum inebriantem non quideȝ ponendo ꝛ volendo ipsũ sed nolendo ꝛ remouendo ꝛ istaȝ opinionem videt sequutus idem tho. eodẽ libro. q. c. xlix. ar. secundo ita dicens ꝛ ideo vbi inuenitur speciale impedimentum rationis ibi necesse est specialeȝ virtutem ad illud remouendũ poni potus autem inebrians habet specialem rationem impedien-

Triplex opinio de sobrietate.

di rationis vsum inq̄tuz scilicet perturbat cere-
brum sua fumositate et ideo ad remouenduz hoc
impedimentuz rationis requiritur specialis vir-
tus q̄ est sobrietas Tercia opinio potest esse q̄ si-
cut ebrietas non sigt̄ quēlibet excessum vini sed il
lum qui perturbat ꝛ impedit vsuz rationis ita so
brietas nō sigt̄ quēlibet vsuz vini vel potus tem-
peratū sed euz tantū qui habet temperamentum
excellens ita q̄ sobrietas se habeat in potu sicut
abstinentia in cibis ꝛ hoc modo inter sobrietatez
et ebrietatez est magna latitudo sicut enim absti
nentia mediū habet infra latitudinem temperā
tie regularis ciborū clausuz ita ꝛ sobrietas mediū
suum clausum habet infra temperantie latitudi-
nez regularis potuū ꝛ ista videtur mihi verior op
pinio ꝛ sententijs sacrorū doctorum conformior.
secundum q̄z acceptionez sobrius dicitur qui sub
bria est id est sub mēsura siue infra mensurā tem-
Prīa ɔcl̄o perātie regularis pot⁹ regulātia. ¶ Prīa ɔclu
sio Sobrietas primo mō est virt⁹ spālis pz q2 tem
perātia circa cibos est virt⁹ specialis ergo ꝛ tēpe
Scd̄a ɔclo rantia circa potus ergo et sobrietas. ¶ Secun-
da conclusio licet sobrietas secundo modo sit vir
tus specialis ipsa tamē est multum imperfecta ꝛ
cum ea stat intemperantia circa potus. Prima
pars patet quia nolitio pot⁹ vsq̄ ad pturbationē
rationis est actus recte rationi conformis nullaz
malam circunstantiaz includens sicut nolitio ad
ulterij nullam malam circunstantiam includit.
Suppono ergo q̄ propter debituz finem fiat et
hoc etiam probatū a Tho. in recitando opinionez
eius adducta. Secunda pars patet quia ista
virtus tanto est imperfectior q̄to plura vicia se-
cum permittit circa eandem materiam sed sobrie
tas secundo modo accepta multa vicia permit
tit circa potuz igitur maior patet per simile in ca
stitate sit casta nolitio qua quis nolit cuicunq̄ cō
tra regulaz vere castitatis cōmisceri sit alia noli-
tio casta qua nolit adulterari sit tercia qua quis
nolit adulterari incestuose constat q̄ prima inclu
dit secundaz ꝛ terciā/ꝛ secundo terciā/ꝛ non econ
tra ꝛ qui habet habitum exeundi faciliter ꝛ prō-
pte in primas nolitiones habet habituz exeundi
in secundas ꝛ tercias Nam qui vult nulli illicite
cōmisceri nō vult adulterari ꝛ qui nō vult adul-
terari nō vult adulterari incestuose ita etiam qui
vult manere ī vsu pot⁹ notabiliter infra limites
mediū non vult egredi mediuz ꝛ non ecōtra ꝛ qui
vult non egredi mediū vult non ita egredi vt per
hoc turbetur eius mens tamen non econtra mul
ti sunt qui volunt non egredi mediū in tantuz vt
turbetur eorum mens qui tamē volunt egredi me
diuz quia non omnis egressus est turbatiu⁹ men
tis et multi sunt qui volunt non egredi medium
notabiliter qui tamen nō volunt manere notabili
ter infra latitudinem mediū ꝛ ideo prima volitio
est perfectior q̄z secunda et secūda q̄z tercia. Con
firmatur q2 stat aliquez nolle excedere in potu in
tantuz vt turbetur mens eius et tamē velle exce-
dere in dispendiū bone habitudinis corporis vel
anime aut cōtra honestatez aut supra substātiam
Tertia con ¶ Tertia conclusio. Sobrietas accepta modo de
clusio. claratō in tertia opinione est virtus specialis mul

tum perfecta Quod sit virtus patet quia est ha-
bitus electiuus immediate consistens inter scili-
cet insensibilitatem et intemperantiam potuum
sub qua intemperantia continetur ebrietas deter
minata recta ratione secundum iudicium sapien
tis. Ubi enim potest quis excedere et deficere ibi
necesse aut mediuz a ratione determinari. Quod
sit specialis patet quia est circa specialem mate-
riam scilicet circa potū vt statim patebit. Quod
sit multum perfecta patet quia sicut se habet ab-
stinentia in cibis ita se habz sobrietas in potibus
sed abstinentia est circa cibos perfecta temperan
tia ergo et sobrietas circa potus possunt preterea
formari alie rationes ex fundamento rationum
precedentis conclusionis. ¶ Quarta cōclusio so
brietas ex prima institutiōe nominis est circa po Qrta ɔclo
tum vini et non per appropriationem eiusdez no
minis vt videtur sentire Tho. patet quia sobrius
vt dictum est dicitur a bria: bria autē non nomen
cuiuscunq̄ mensure sed significat mensuraz vina
riam vt vult donatus supra teren. ergo sobrietas
ex institutione nominis est circa potū vini. Pro
secunda parte aduertendum q̄ beatus Tho. ꝛ nō
nulli alij eum sequuti opinantur q̄ bria sit nomē
mensure siue vini siue alterius rei dicit enī vt vult
sobrius q̄z briam .i. mensuram seruans et quia vir
tutes que ab aliqua generali conditione virtutis
nominantur illam materiam specialem sibi ven-
dicant in qua difficilimum et optimum est huius
modi conditionem obseruare sicut fortitudo pe-
riculo mortis et temperantia delectationis tact⁹
ideo illam materiā sobrietas sibi specialiter ascri
bit in qua maxime laudabile est huiusmodi men
suram seruari. huiusmodi autem est vinum inebri
are valens quia eius vsus moderatus multuz cō
fert et paruus excessus multum ledit ideo sobrie-
tas specialiter attenditur circa potum non quem
libet sed eum qui sua fumositate natus est caput
turbare sicut vinum et omne quod inebriare po-
test. ¶ Hec ratio Tho. deficit multipliciter p̄mo
Impugnatiō Tho. quia vt ostensum est bria est mensura vinaria. tū
secundo quia non est verum vniuersaliter q̄ virtu
tes que ab aliqua generali cōditione virtutis no-
minantur illam mensuram specialem sibi vendi-
cet in qua difficilimum et optimum est huiusmo-
di conditionem seruare sequeretur enim q̄ tempe
rantia sibi vinum pro materia vendicaret aut cō
cubituz. sequeretur etiaz q̄ iustitia sibi aliquā spe
cialem materiam vendicaret et similiter pruden
tia. Dico tertio q̄ ad huiusmodi appropriationē
vel vendicationem non sufficit q̄ optimū vel dif-
ficilimum sit se habere in tali materia sed exigit
loquentium vsus. cum enim cōtingit q̄ virtuti ex
istenti circa aliquā specialez materiam sub eodez
genere tamen est speciale nomen impositum ꝛ nō
est nomen proprium impositum illi speciei virtu
tis que est circa materiam istam tunc ei nomē cō-
mune appropriatur ideo q̄uis bria esset nomē
mensuram generaliter significans non tamen suf
ficientem propter hoc causam huius appropria-
tionis. s. Tho. tetigit. Dico igitur cōformiter ad
primam partem conclusionis q̄ sobrietas taliter
significat ex ipsa nominis impositione et sic ad aliam

materiam vsi sunt auctores hoc est per extensio-
nem nominis vltra propriam significationem.
Quinta pars ¶ Quinta conclusio sobrietas est extrinsece vir-
tus multum excellens vbi per excellentiam extrin
secam intelligo excellentiam effectuū quos habet
mediante actu proprio elicito sibi autem cōmuni
ter tribuuntur quattuor excellentes effectus. est
enim intellectualis luminis psentatiua/carnalis
concupiscentie repressiua/multorū et magnorum
malorum exclusiua/et senilis etatis decoratiua.
Primū probatur qr vinum moderate sumptum
cor a quo procedunt omnes operationes tam na
turales q̄z animales cōfortat spūs stabiles et sub
tiles generat cerebrum in puritate sua tenet et om
nes anime vires in propriis operationibus perfi
cit et vigorat et ideo scribit Eccl. xxxi. sanitas est
anime et corporis sobrius potus ex quibus sequi
tur operatio intellectus purissima et clarissima et
subtilitas magna intellectus quā destruit ebrie-
tas que vim intellectiuā hebetat et obtenebrat se
cundum illud Osee quarto vinū et ebrietas id est
vsq; ad ebrietatem sumptū aufert cor et mentem
qua nihil est in homine prestantius supaddit au
ctor cuius hec verba sunt ad propositi sui confir-
mationem q̄ beatus dñicus ordinis predicatorū
institutor vt melius animū transferret ad sapien
tiam vinum per decennium nō bibit quo exemplo
multum male probatur q̄ vinum moderate sum
ptum tot notabiles effectus facit. Scdm proba-
tur per illud Hieronimi. venter mero estuans fa
cile spumat in luxuriam in huius figura Noe e-
brius nudauit femora sua et prouerbi. xx. habe-
tur luxuriosa res est vinū quia sez prouocat ad lu
xuriam. et Hiero. ad fabiolā virginem ait. O filia
si Aplūs castigauit corpus suū et in seruitutem re
degit ne cum aliis predicasset reprobus efficeret
quomodo iuuencula adhuc in feruore iuuentutis
posita dapibus et vino plena de castitate erit se-
cura Tertium patet quia sobrietas opponitur ebri
etati ergo impedit et excludit a nobis omnia ma
la que per ebrietatem inducuntur qd intelligo de
hiis que propriis ab ebrietate nata sunt educi: de
quibus videbitur cum agetur de ebrietate. Quar-
tam patet ex primo secundo et tertio quia eius se-
nectus est vigorosior/decentior/cultior/ et purior
quia a iuuentute eam virtutē suscepit qua bone dis
positiones tam anime q̄z corporis maxime indu
cuntur et conseruantur et per quā preseruatur ab
his que maxime effeminant animum et corporis
robur et decorem destruunt sed per sobrietatē vt
declaratum est omnia hec fiunt igitur. et ideo in se-
nibus qui sobrietatem semper seruauerunt sensus
tā interiores q̄z exteriores vegeti sunt et maior
est puritas corporis cum sit minus in eo fecium.
Secundo ebrietas maxime senem dedecet q̄ sobri
etas per quā tollitur ebrietas est senilis etatis de
coratiua oīa patet quia in cantis et senibus maxi-
me vigere debet mens erga illud eis indecentissi
mum quod ab eis mentem extorquet hoc autem
Sexta pars est ebrietas. ¶ Sexta cōclusio est sobrietas sit
omnibus ad bene viuendū multum vtilis est ta-
men hiis quibus opus publicum incūbit maxime
necessaria. Prima pars patet quia sobrietas sit om
nibus impedit et excludit et refrenat cōcupiscen
tias et q̄zuis ad hoc ē magis necessaria hiis q̄ sunt
ad concupiscentias proniores vt iuuenibus et mu
lieribus et ideo vt refert Valeri. (apud ro. anti-
quitus) mulieres prohibebantur vinū bibere et
hoc est quia in eis non est sufficiens robur mentis
ad hoc q̄ cōcupiscentiis resistant. in iuuenibus
autem est excessiuus feruor sanguinis et vehemēs
concupiscentie motus. In quibusdam autem ex-
pellit ea que sunt impeditiua actuum et operati
onum eis pertinentium et disponit eam haben-
tes ad talium operationum exercitium. ebrietas
enim que sobrietati opponitur multos impedit a de
bitis et rectis operationibus puta doctores ab eru
ditione predicatores in verbis dei promulgatio-
ne/iudices a rectis iudiciis religiosos a votorum
et statutorum obseruatione episcopos a prelatio
et econtra/sobrietas ad hec omnia disponit Se-
cunda pars patet quia sine sobrietate hii qui sunt
in officiis publicis constituti nō possunt actus of-
ficiorum suorum vel signitatum legitime exerce
re et preterea defectus quos committunt per pre
sentiam contrarii non solum sunt in detrimentum
publicū sed etiam in notam et pbrum quod late-
re non potest ideo in talibus ebrietas sobrietati
contraria est multum exprobrabilis. Ex quo sic
arguitur illud est maxime necessarium alicui cu-
ius oppm̄ est maxime exprobrabile sed ebrietas
in talibus est maxime exprobrabilis cum eos qui
maxime egent incolumitate mentis a mente alie
net q̄ talibus sobrietas est maxīe necessaria et hec
conclusio per experientiā nota est oībus. nihil est
enim qd tam exprobretur in talibus sicut ebrie-
tas et maxime in hiis quorum non est ambitio-
ne aut auaricia depraauata voluntas.
¶ Contra predictas conclusiones arguitur. Et Cōtra primā
primo contra primam conclusionem et secundam cōclusionē.
circa cibos nō est aliqua specialis virtus ergo nec
circa potus. Secundo tēperantia est circa cibos
et potus inq̄tum in nutritionem veniunt sed ea-
dem ratio nutritionis est in cibis et potibus aut
si sit alia ratio illa tamen nullam differētiam fa
cit circa rationem boni et honesti igitur nō est ibi
alia et alia virtus. Tercio sicut est differentia po-
tus a cibo ita est inter potus diuersitas et simili-
ter inter cibos ergo si circa potus sit alia virtus
a virtute que est circa cibos ita etiam circa alios
et alios potus erit alia et alia virtus. Quarto nul
la nolitio virtuosa includit in volitione viciosa
sed nolitio vini vt inebriantis potest includi i vo
litione vini supra facultatem aut contra bonam
habitudinem corporis vel anime ergo nolitio vi
ni secundū q̄ inebrians non est virtuosa. Maior
probatur quia alias idem actus simul esset bonus
et malus virtuosus et viciosus. ¶ Ad primū in q̄z Solutiōes.
tum procedit contra primā conclusionem nego
consequentiam quicq̄d sit de antecedente et dico
q̄ potus secundum q̄ inebrians habet vnam spe
cialem rationē fugibilis et vituperabilis quā nō
habet cibus quia ei nō conuenit inebriare et ideo
circa potum secundum rationem inebriantis est
ponenda specialis virtus inq̄ztum autem militā-
re videtur contra primam partem secunde cōclu

cõclusionis nego añs dico enĩ q parcimonia circa cibos est abstinentia parcimonia autem circa potus est sobrietas. Ad secundam nego maiorez sed est circa eos inq̃ztuz circa vsum eorum aue nõ vsuz est delectatio aut tristicia per quã delectatio ne quis potest induci ad vsum superfluuz ꝛ quia ciborum et potuũ alie ꝛ alie sũt delectatiões ideo alia est ꝛ alia virtus Ad terciaz concedo q inter potus est varietas ꝛ similiter inter cibos ꝛ concedo q sub virtute que est circa pot⁹ possunt esse diuerse species virtutũ secundũ q ab vno potu potest vnum nocumentuz ꝛ ab alio aliud inferri puta a vino superflua ebrietas ꝛ abaq̃ superflua frigiditas a cervisia excessissime sumpta aliõ nocumẽtũ ꝛ similiter de cibis oĩbus tamẽ est vna cõia ꝛ generica ratio. Ad quartaz cõcedo maiorẽ ꝛ minorem ꝛ conclusionem particularẽ que infertur scilicet q aliqua nolitio vini secunduz q inebriantis non est virtuosa cum quo stat q aliqua nolitio vini secunduz q inebriantis ẽ virtuosa Est enĩ aliq̃ talis nolitio que multaz malaz circunstanciaz habet p obiecto ꝛ q̃zlibet debitaz includit ꝛ ista est bona ꝛ est actus pprius sobrietatis illo mõ accepte alia est que aliq̃z malaz circunstãtiaz icludit vt ista volo sumere vinũ ad saturitatez sed nõ vsq ad inebriationez ꝛ talis si fit vn⁹ act⁹ est mala pter malaz circunstantiã voluñ. dicerent tñ aliq q ibi sunt duo actus quorum vnus est nolitio virtuosa alius est viciosa volitio hec tamen secunda solutio nõ euadit difficultatem q potest dari alia

Cõtra secũdã sclõnez nolitio que nõ esse nisi vn⁹ actus. ¶ Cõtra scdaz eiusdez secunde cõclusionis partez arguit primo omnis virtus est dispositio perfecti ad optimum ergo omnis virtus est perfecta ergo repugnat q sobrietas sit virt⁹ ꝛ tamen q sit iperfecta. Secundo vti vino precise q̃ztuz necessitas exigit est op⁹ temperantie excellens ꝛ perfectum ꝛ non nisi sobrietatis igitur. Tercio nulla virtus compacitur viciũ circa eandem materiaz sed intemperantia circa potũ est circa illam materiam circa quaz est sobrietas secundo modo ergo sobrietas secundo modo non cõpatitur intẽperantiaz circa potum Quarto sobrietas secundo modo habet medium aut illud mediuz egreditur latitudinez mediũ temperantie regularis circa potus aut nõ si sic ergo non est virtus quia nõ habet mediũ recta ratiõe determinatũ si non ergo cũ ea non stat vicium intemperantie circa potũ cuz per omne tale viciuz quis egrediatur limites temperantie regularis. Quinto sic quicquid mediat inter duo extrema opposita alicui virtuti pertinet ad illam virtutẽ sed vinum cruditatem generans aut supra facultatez est mediũ inter insensibilitatez ꝛ vsuz vini vel inebriãtis ergo ad sobrietatez pertinebit vti vino nociuo et cruditatem aut aliam indispositionem fa

Solutiões ciente sed hoc est falsum igitur. ¶ Ad primam dico q aliquod opus dicitur perfectũ dupliciter. Uno modo quia est integrum ꝛ non viciatum. Secundo modo quia circa materiam suam excellentiam habet super multa alia opera. Primo modo concedit maior. scdõ mõ. negatur. Ad secũdã nego scdaz ptẽ de sobrietate scdõ mõ dicta. Ad tertiam negatur maior et si probes quia omnis virtus et vitium circa eandem materiaz sunt opposita ista negatur nolle enim detinere pecuniam alienam semper inuito domino est bonus actus et tamen velle eam deemere ad tempus est vitium circa materiam eandem alteri ac vt compossibile ita nolle inebriari compatitur secum velle egredi medium circa potus que est mat⁹ actus ꝛ intemperantie. Ad quartaz dico q propriuz est sobrietati illomodo accepte nolitevinũ secundum q inebrians et dico q ista nolitio non egredit formaliter et actualiter medium temperantie regularis quia non habet pro obiecto aliquem partez latitudinis transcendentem mediuz dico ergo q non egreditur sed quia non detrahat sibi aliquã certam q̃ztitatem circa potum quo vtendum est infra mediuz latitudinis temperantie regularis ideo stat cum actu egrediente mediuz et propter hoc diximus sobrietatem sic acceptam esse virtutem imperfectam simile huius est nolle occidere hominem est actus caritatis cum quo actu caritatis stat velle vulnerare eum depredari et multis alijs modis dampnificare. Ad quintam dico q sobrietas hoc modo accepta mediat inter insensibilitatem circa potum et vsum potus vt inebrians nec tamen oportet q omne illud sit actus sobrietatis quod est contentum intra hec duo extrema. Nam vsus vini cruditatem generantis vel supra substantiam ꝛ facultatem nec est insensibilitas circa potum nec est vsus vini vt inebriantis et tamen non est actus sobrietatis quia volitio vini secundum aliquid contentum infra hec duo extrema est per temperantiam regularem prohibita et ei contraria non autem est contraria sobrietati

Cõtra q̃rtã sclusiõem. ¶ Contra quartam conclusionem arguitur primo per illud ad ro. xij. nõ plus sapere q̃z oportet sed sapere ad sobrietatez ergo sobrietas est circa sapientiam et non circa potum. Secundo per illud Sap. viij. Sobrietatem ꝛ prudentiam docet iustitiam et virtutem vbi sobrietas ponit pro temperantia sed constat quod temperantia nõ est solum circa potum igitur nec sobrietas. Tertio per illud ad titum secundo. sobrie et iuste et pie viuamus ꝛ prime ad Thi. ij. mulieres in habitu ornato cum verecundia ꝛ sobrietate ornantes se ex quibus patet q sobrietas non soluz pertinet ad vsuz potus sed etiam ad ornatũ exteriorem ꝛ ad multa alia. Quarto sic vsus vini est illicitus ergo circa potum vini non est ponẽda sobrietas antecedẽs patz. tum primo quia vsus vini impedit sapientiaz secundũ illud Ecc. secundo Cogitaui abstrahere carnem meam a vino vt transferrẽ animam meam ad sapientiam. Tũ secundo per illud apostoli ad ro. xiiij. bonum est nõ manducare carnez ꝛ non bibere vinum neq in quo frater tuus offendit aut scandalizat aut infirmat ergo bibere vinũ non est opus virtutis consequentia tenet quia cessare a bono virtutis non est bonum. Tum tertio per illud Hiero. vinum post diluuium est dedicatum. christus autem venit in fine seculorum ꝛ extremitatem retraxit ad principium ergo tempore christiane legis vino vti est illicitũ.

Solutiões. ¶ Ad primam dico q apostolus accepit ibi nomen sobrietatis trãssumptiue ꝛ non proprie. ad sapientiam

enim significandam transsumitur nomē sobrieta tis qua sapientia inebriat. id est vehemēter delectando inficit scđm illud Psal. Calix tuus inebrians q̄z preclarus est. hoc dictum est secundū sententiam Thome cuius principalis solutio placet tamē expositio nō videtur conueniens dicto Apostoli. calix enim sapientie inebrians est preclarus et tamen sapere nō ad sobrietatem nō est preclarum sed viciosū. Dico ꝙ ꝙ sicut contingit vti vino inebriante et nō sobrie ⁊ contingit vti sobrie ita etiam ꝯtingit sapere ad sobrietatē et nō ad sobrietatem nā qui nituntur inquirere que sunt supra facultatem humanam aut supra status sui conditionē hi sapiunt non sobrie et ab Apostolo reprehensi sunt quia ꝙ in assecutione sapientie ebrietas est laudabilis ideo nō videtur ꝯueniens aptata per Tho. similitudo. Ad scđaꝫ dico ꝙ ibi accipitur sobrietas tertio modo. Ad tertiam dico ꝙ in illis verbis extenditur significatio sobrietatis vltra propriam acceptionē. qm̄ autem ad ornatum applicatur transsumptiue videtur sumi. Ad quartam nego añs. Ad primam probationeꝫ nego assumptum de vsu moderato vini. Et ad auctoritatem dicitur ꝙ aliqn̄ vt fugiamus vsum intemperatum rei totaliter reiicimus nō q2 vsus moderatus sit nociuus sed q2 qui nullomodo vtitur nō ita faciliter cadit in abusum sicut qui parce ⁊ moderate vtitur sicut qui nullomō iurat nō tam cito cadit in piurium sicut qui veruꝫ iurare consueuit vt vult August cōtra Faustum. Nec placet michi opinio Tho dicentis ꝙ licet ad acquirendum sapientiam quantū sufficit ad salutem nō exigatur omnino abstinere a vino ad acquirendum tamen eam secundū quandam perfectionis gradum requiritur in aliquibus ꝙ omnino abstineāt nisi velit saluare per hoc ꝙ adiungit scđm conditiones quarundam personarum et locorum q2 nō videtur mihi ꝙ vsus sobrius vini nocet acquisitioni excellentia sapientie nisi ꝓpter certam conditionē persone et loci raro forte et in paucioribus contingentem. Ad secundam ꝓbationeꝫ cōcedo auctoritatem apl̄i et nego ꝯñam quia nō dicit Apostolus vsum vini nō esse bonum simpliciter sed cum scandalizauit proximum. Ad tertiam ꝓbationeꝫ dico ꝙ nō legi in aliquo passu noue legis in quo vsus vini sit a xp̄o prohibitus neqꝫ tanq̄z illicitus neqꝫ tanq̄z perfectionis impeditiuus cū etiā ipse legatur hmōi vsum habuisse. dico ergo ꝙ secundum Hieronimum dicentem xp̄us reduxisse extremitatem ad principium nō prohibendo vsum vini sed magis moderando et etiaꝫ multos vsus vini declarando et docendo esse illicitos qui post diluuium nō reputabātur illiciti ¶ Contra sextam conclusionem arguit sic scđm Apostolū senes sunt maxime ad sobrietatem exortandi secundum illud ad Titum scđo. Senes vt sobrii sint et tamen multis talibus nō incumbit opus publicum ngere igitur. Ad hoc dico ꝙ senibus compet it aliorū eruditio et in his exprobrabilis est multum intemperantia eo ꝙ omnes hmōi motus debent esse in eis iam castigati et emēdati ⁊ ideo aliqua virtus potest dici alicui magis necessaria simpliciter. Vnomō q2 oppositum vicium magis in

Cōtra sextā cōclusionē.

Solutio.

citāt ad vicia etati alicui aut statui competentia. Secūdo modo q2 magis impedit ab actibus statui aut cōditioni illi competētibus. Tertio quia vitium illud est in tali statu aut conditione magis exprobrabile et secundum hoc possunt solui varie auctoritates sanctorum nunc inductarum in illis sobrietatem commendantium.

Consequēter agendum est de vitio sobrietati opposito scilicet de ebrietate. Et queritur. Utrū ebrietas sit peccatum mortale? Arguitur ꝙ non vitiosa potatio ⁊ prima vel secunda sunt eiusdem rationis prima non est peccatuꝫ ergo nec secunda. In oppositum arguitur per illud apostoli ad romanos. xiij. Non in cōmessationibus et ebrietatibus. Notandum ꝙ sicut dictum est supra bria significat mensuram vinariam et inde est ꝙ glosa ad romanos. xiij. ait ꝙ bria significat calicem debite potationis Inde autem derivatur ebrietas cum tam notabiliter huiusmodi mensuram potando quis excedit vt desinat esse compos mentis ¶ Accipitur tñ ebrietas aliquādo pro ipso defectu siue alienatione mentis ex nimio potu vini proueniente, aliquando vero accipitur pro ipso excessiuo potu vini hmōi alienationē mentis causante. Primomō sigt̄ vt dictū est alienationem mentis ⁊ cognotat potum vini aut alterius inebriantis tanq̄z causam ⁊ inde est ꝙ si ex alio contingeret alienatio ipsa non diceretur ebrietas. Secundomodo significat principaliter ipsum excessiuum potum ⁊ cognotat alienationeꝫ mentis inde consequenteꝫ ⁊ inde est ꝙ q̄ztuncunqꝫ quis potando excedat si non consequatur alienatio mentis non dicit ebrius que tñ alienatio aliqñ magis aliquando minus consequit ¶ Cōtingit aūt aliqñ ꝙ ex tali excessiuo potu sequat alienatio mentis quadrupliciter. Vnomō sic ꝙ nesciat nec propter ea scire teneat potū illū esse excessiuū ⁊ inebrietate potentē vt cū inebriatio ꝯtingit ex nimia fortitudine vini q̄ aliqñ est imperceptibilis. Et hoc contingit dupliciter. Vnomō cū est ignorantia secunduꝫ genus sicut in Noe qui ignorabat vinum esse inebriatiuū. Aliomodo cū est ignorantia scđꝫ speciē aut secundū q̄ztitatē aut scđm vehementiā actiōis vt si quis ignoraret vinū dulce aut mustū esse inebriatiuū aut in tanta q̄ztitate esse inebriatiuum aut vinū vnius patrie citius inebriare q̄z vinum alterius multis enim modis contingit ꝙ quis inebriatur a vino ⁊ tamen nescit huiusmodi potū esse immoderatū aut inebriare potentē. Hoc etiam contingit frequenter ex dispositione bibentis que talis esse potest ꝙ mens citius ex potu vini alienatur q̄z partes corporis percipiant detrimentū. Secundomō contingit ꝙ talis sciat potū esse immoderatū sed nesciat ipsuꝫ inebriare potentē vt cū sentit actualiter aliqua detrimenta ⁊ nocumenta in partibus corporis aut post tale vinū in tanta q̄ztitate potatū cū fuerunt per certū tempus postea sentit huiusmodi detrimenta. Tertio modo cū hec quis nescit sed tamen scire tenetur ita ꝙ hoc ipsum ꝙ nescit ꝓuenit ex ignorantia crassa vel affectata. Quartomodo cum quis

Ebrietas duplr accipitur

Cōtingit q in potu vini excessiuo sequit alienatō mētis quadruplicr

scis potum esse immoderatū et inebriare potantez
et nichilominus vult bibere tale et tantuz magis
eligens bibere tale et tantū inebriari q3 abstinere
Pars 2cl'o a tali et tanto et nō inebriari. ¶ Prima cōclusio
Ebrietas secūdomō accepta scz p potu excessiuo quē
tamē ebrius nesciebat nec scire tenebat esse exces
siuū et inebriantē est peccatuz sed non imputabi-
le q3 ste peccatum patz quia si haberet recta pru-
dentia directus in potu vini hmōi vsus vini esset
ei difformis et malus moraliter. Scd'a pars patz
quia actus cōformis errori quē quis cū agit vicē
non tenet non est imputabilis ad penaz sed hmōi
vsus vini est conformis errori quē tūc vincē nō te
net vtens quia per casuz nō tenet scire potum il-
Scd'a 2cl'o lum esse excessiuū et inebriantem ergo ille vsus non
est imputabilis. ¶ Scd'a 2clusio ebrietas eodem
mō accepta cū tū quis nescit sed scire tenet vsuz vi
ni esse excessiuū et inebriantē est pctm̄ imputabile
q3 sit peccatū patz vt in precedenti q3 sit imputa
bile patz quia ignorantia eius est crassa aut affe-
Tercia 2cl'o ctata ergo non excusat et p 2ñs actus est imputa
bilis. ¶ Tercia conclusio ebrietas eodem mō ac-
cepta est peccatum imputabile cum quis scit po
tum illū esse excessiuū sed non scit nec scire tenet
ipsuz esse inebriantē patz quia omnis intēperan-
tia nullomodo excusata est pctm̄ imputabile sed
huiusmodi ebrietas est intemperantia cū sit vsus
potus cōtra rectam racionē nullomō excusata cū
Q'rta 2cl'o nec ignorantia nec aliqua alia circūstantia excu-
set igr. ¶ Quarta 2clusio ebrietas eodē mō acce
pta est pctm̄ ebrietatis ipu'abile cū quis scit potū
esse excessiuū et inebriantē. Q'd sit pctm̄ patz ex p
cedētib' q'd sit pctm̄ ebrietatis q3 talis volitio hz
formaliter vel equiualēter quū p̄ponit potū ine-
briantē potui moderato ita q3 volitio quā hz ille
differt specie a volitione quā hz p̄cedēs et hz ali-
quod obiectū p'tale scz inebriatiōez q'd nō hz p̄ce
dēs volitio. Et hec videt esse opīo Tho. q ponēs
tres mōs quib' 2tingit vti imoderate vino ita di-
cit tertio mō pōt cōtingere q3 aliquis bene aduer-
tat potū esse imoderatū et inebriantem tū magis
vult ebrietatē incurrere q3 a potu abstinere et ta-
lis proprie dicit ebrius q3 moralia recipiunt spe-
ciem non ab hiis que per accidens eueniunt et p̄
ter intentionem sed ab eo quod per se est inten-
tum ex quo infero contra communem opinionez
q3 ad hoc q3 circunstantia faciat speciem in actu
bono vel malo nō sufficit q3 sit circunstantia sed
exigitur q3 ipsa sit intenta volita scilicet vel noli
ta alias per accidens se habebit et preter inten-
tionem Sed queres quid si sciat potum esse im-
moderatum non tamen scit actualiter sed scire te
netur ipsum esse inebriantem. Quarto q3 talis nō
habet volitionem aliquam pertinentem forma-
liter ad peccatum ebrietatis habet tamen vnam
volitionem et vnam omissionem que equiualens
peccato ebrietatis quo ad imputabilitatem et
hoc maxime cum ignorantia est crassa vel affe-
Quīta 2cl'o ctata. ¶ Quinta conclusio non omnis vsus vini
inebriantis qui scient esse talis est peccatum pa-
tet non omnis talis vsus est immoderatus et ex-
cessiuus ergo nō omnis est peccatū antecedēs probo
de vsu vini inebriāte qui ip̄ se fit vt per hoc na-
tura prouocetur ad vomituz et purgetur et q3 iste
vsus non sit imoderat' pbatur ratione Tho. ci-
bus enim inquit et potus est moderand' secundū
q3 competit corporis valitudini et ideo sicut q3q3
contingit q3 cibus qui est moderatus sano est im-
moderat' infirmo ita etiā potest contingere q3 il-
le qui est superfluus sano sit moderatus infirmo
et hoc mō cum aliquis multū comedit vel bibit se
cundū consilium medicine ad vomitū prouocan
dum non est reputandus superfluus cibus vel po
tus hec Tho. posset probari p simile de cibo vel
potu supra facultatem aliquis enim potus sit sa
no est supra facultatē qui in egro non est supra fa
cultatem. Nec valet quod superaddit Tho. q3 sci
licet non requiritur ad sanitatem q3 sit potus ine
brians quia etiā potus aque tepide vomitū caus-
sat et ideo vt dicit propter hanc causā non excu-
saret aliquis ab ebrietate hec opinio non videt si
bi consona et cōtra eam sic arguitur oīs ebrietas
est potus imoderatus et superfluus sed huiusmo
di vsus vini non est potus immoderatus ergo hu
iusmodi potus non est ebrietas maior videtur cer
ta et minor est ipsius Tho. secūdo quia licet po-
tus aque tepide p̄uocet vomitum non tamen in
in omnib' et vniuersaliter et constat q3 in aliquib'
ebrietas prouocat vomitū in quibus potus aque
tepide nō prouocaret sicut et econtra vti vino vs-
q3 ad inebriationem quandoq3 virtuale est actus
et etiam cōstat q3 per vomitū ab alia et alia causa
prouocatū alie et alie superfluitates emittuntur et
inde est q3 secunduz diuersitatez humorū medici
alias et alias medicinas adaptāt ergo si ex consi
lio medici habeatur q3 potus vini vsq3 ad inebria
tionem est huic ad vomituz cōuenientissim' vide
tur q3 vsus vini vsq3 ad ebrietatez erit recte ratio
ni conformis et ita erit opus virtutis et non vicii.
¶ Sexta conclusio vsus vini non habet secundū Sexta 2cl'o
q3 alienatiuus mētis q3 sit peccatū mortale patet
non omnis vsus vini alienans mētem est pecca-
tum mortale ergo nec vsus vini secundū q3 aliena
tiuus mentis est peccatū mortale antecedens ha
betur ex precedenti conclusione et consequētia te
net quia ex opposito consequentis sequitur oppo
situ antecedentis vt patz logicis regulas exponi-
bilium scientib' Scd'o nulla condicio que potest
seruari tam in actu virtuoso faciat ex se et sufficien
ter actū mortaliter culpabilem sed hec condicio
que est alienare mentē est reperibilis tā in vsu vi
ni moderato et virtuoso q3 in vsu moderato et vicio
so ergo hmōi cōdicio nō facit sufficiēter actuz esse
mortaliter culpabilē minor certa et ex precedēti cō
clusione et maior probatur quia oīs act' est mor
taliter culpabilis in quo reperietur condicio suf
ficienter faciēs actū illum esse mortaliter culpabi
lem. Tercio nullus act' ex genere mortaliter cul
pabilis potest per quācunq3 circunstantiam fieri
bonus et laudabilis sed vsus vini mentem alie-
nans per aliquaz circunstantiam fit virtuosus et
laudabilis etiam in sensu supposito ergo hoc to-
tum non includit in se aliquid mortaliter culpa-
bile. Quarto si hec condicio esset mortaliter cul
pabilis hoc esset aut quia esset contra caritatem
in deum aut in proximū aut in seipsū non in deū

q̄uis huiusmodi vsus nō est contra aliquod prece
ptum diuinum nec in proximū vt de se patet nec
contra caritatem in seipsum cū interdū vt dictū
est hoc possit fieri ex caritate ad seipsum cum scilȝ
per huiōi vsum procuratur sanitas ⁊ bona habi-
tudo corporis quā recta ratio dictat per hoc me-
dium posse rationabiliter procurari, vnicuiqȝ em̄
vti ratione potenti ꝯstat ꝙ est simpliciter melius
per vsum vini aliquo paruo tempore mentem ali
enari q̄ȝ infirmitatem grauem: diuturnā: et peri-
culosam incurrere. Per quā etiam mens vocatur
in piculū diuturne alienatiōis. Neqȝ video ꝙ hec
cōditio debeat importare culpabilitatē mortalē
quia alias propter q̄ȝcunqȝ sanitatē corporis nō
fieret licita ⁊ nō culpabilis sicut secundū eundem
doctorē, ꝑpter quodcunqȝ periculum corporis
vitandum aut quodcunqȝ bonū consequendum
nō liceret fornicari ex eo fornicatio ex genere est
Septima conclusio. peccatū mortale. ❡ Septima cōclusio. Si ebri
etas est peccatum mortale hoc magis sibi cōue-
nit ex eo ꝙ vsus voluntarius vini est immodera-
tus aliquo certo mō inordinationis q̄ȝ secundū ꝙ
mentem alienans, patȝ hec cōclusio ex dictis. Di
xi autem aliquo certo mō inordinationis q̄ȝ non
quelibet inordinatio in vsu vini est peccatū mor
Obiectio. tale. ❡ Sed si dicas ꝙ aliquis potus vini ideo p̄ci
se est immoderatus q̄ȝ alienans mentem ergo si
esse immoderatum sit conditio mortaliter culpa
bilis alienare mentem erit conditio mortaliter
culpabilis. Antecedens probaꝝ volo ꝙ sit aliquis
cui ex complexione vinum prius capiti ⁊ menti
noceat causando alienationem quā faciat q̄ȝcun
cunqȝ aliam malam dispositionem ita ꝙ ad par
ue quantitatis vsum statim alienatur mens eius
tali vinum in parua q̄ntitate est multum immo
deratum et non nisi q̄ȝ alienat mentem ḡ aliquis
potus vini ideo est immoderatus q̄ȝ alienat men
Responsio tem. Ad hoc respondeo negando antecedens ex eo
enim sequitur ex vi reduplicationis ꝙ omnis vsus
vini mentē alienans est immoderatus cuius op
positum dictum est. Dico autem pro casu argu-
menti et concedo ꝙ aliquis potus vini nō est im
moderatus q̄ȝ sine notabili et rationabili vtilita
te mentem alienat et ex ista reduplicatiua sequiꝝ
vna vniuersalis vera videlicet ista omnis vsus vi
ni sine notabili ⁊ rationabili vtilitate mentē ali
enans est immoderatus. Sed q̄ȝ hec conclusio cō
ditionalis ē ideo ad inquirendū de veritate ante
cedentis recurre ad illud quod supradictū est de
Octaua cōclusio. peccato gule pro quo sit. ❡ Octaua cōclusio. ali
qua ebrietas est peccatum mortale licet non om-
nis. Prima pars potest probari per ea que dicta
sunt supra cum de gula agebatur. Secunda pȝ
de eo qui ex complexione sua ex potu vini prius
suscipit alienationem mentis lenem tamen ⁊ nō
vehementem q̄ȝ aliam indispositionem ⁊ maxi-
me cum durante ebrietate vel somnolentia tan
tum currit vel solito letior efficitur et nō mouetur
ad actus perniciosos et nociuos nō ad contumelias
nō ad iurgia ⁊ litem nō ad luxuriam. secūm enim
conditiones quas quis cognoscit habere se tem-
pore ebrietatis ipse magis vel minus eam vita-
re tenetur. Nam qui sentiunt se esse paratos ad
vitiones/homicidia/rixas/stupra, ⁊ alia huiōi cū
vino alienata est mens illi magis vitare tenentur
ebrietatem. ❡ Contra tertiam ⁊ quartam conclu Cōtra tertiā ⁊ quartā ꝯclusiones
siones arguitur sic omne peccatum secundum ex
cessum habet aliud peccatum secundū defectū si-
bi oppositum sed ebrietati nichil opponiꝝ secun
dum defectum nec ipsa est peccatum secundū de-
fectū ergo ipsa non est peccatum. Scd̄o omne pec
catū est voluntarium sed ebrietas non est volun-
taria igitur non est peccatum maior est Augusti
ni et minor probaꝝ tum primo quia ipsa natura-
liter causatur ex potu vini tum secundo quia nul
lus est qui velit ebrius esse ⁊ vsu rationis priuari
Tertio si sic sequereꝝ ꝙ illi qui inuitant alios ad
potum quo inebriantur peccarent sed consequēs
est falsum igiꝝ ⁊ patȝ consequentia quia quicun-
qȝ est alteri causa peccandi peccat. Quarto om-
nibus peccatis correctio debeꝝ sed ebriis non ad-
hibeꝝ correctio. Nam secundum gregorium cum
venia sunt ingenio suo relinquendi ne deteriores
fiant si a tali ebrietate euellantur. Quinto si ebri
etas esset peccatum hoc maxime esset propter alie
nationem rationis sed hoc non quia huiusmodi
alienatio mentis frequenter contingit sine pecca-
to vt in maniacis ⁊ nonnullis febricitantibus et
patet etiam in dormientibus. Sexto si sic seque-
retur ꝙ aliqui ex complexione sua tenerentur nō
vti vino sed consequēs est falsū igiꝝ cōsequentia te
net quia aliqui sunt, qui vino q̄ȝtumcunqȝ paruo
sumpto alienantur mente. Falsitas autem conse
quentis patet quia abstinere a vino est opus sup
erogationis. Tum secundo quia potest esse com
plexio talis ꝙ ex aliquo potu notabilius ⁊ grauius
detrimentum consequentur. ❡ Ad primam con Solutiões.
cedo maiorem et nego minorem pro prima par-
te opponitur enim ebrietati secundum defectum
vicium illud quo quis ita asperuaretur vinum et
a se vsum eius reiceret ꝙ nature sue propter defe
ctū vsus vini notabile detrimentū inferret quod
vicium non habet nomen sicut nec alie insensibi
litatis species ex eo ꝙ raro ꝯtingūt vt dicit Aris.
tertio ethicorum. Ad secundam respondet beatꝰ
Tho. ꝙ obiectō illa procedit de defectu cōsequen
te qui est inuoluntarius sed immoderatus vsus vi
ni voluntarius est in quo consistit ratio peccati.
Hec solutio non videtur consentire cum eo quod
idem doctor dicit articulo sequenti in corelario
questionis vbi habet ꝙ si quis aduerteret vinum
esse immoderatum sed non aduerteret ipsum ine
briare potens talis non diceretꝝ ꝓprie ebrius. Si
autem vtrunqȝ aduerteret magis tamen vellet i-
ebrietatem incurrere q̄ȝ a potu abstinere talis ꝓ-
prie diciꝝ ebrius. Ex quibus sic arguitur omnis
qui magis vult inebriari potu vini q̄ȝ a potu vini
abstinere vult inebriari sed omnis proprie ebriꝰ
magis vult inebriari potu vini q̄ȝ a potu vini ab
stinere ergo omnis proprie ebrius vult inebriari
Et concludit hec ratio de eo qui denominaꝝ ebri
us formaliter a volitione mere positiua secundo
aut ratio peccati ebrietatis consistit precise in vo
litione potus immoderati aut consistit in volitio
ne potus immoderati et inebriātis sciti esse talis
Non primum quia tunc omnis scienter et volun

tucie utens potu inmoderato esse ebrius quod fal sum est secundum Tho. cum etiam quia non omnis tā lis alienatiue mente sunt tercio quia tunc vinum ut inebrians non esset materia ebrietatis cuius op positum determinat idem Tho. vbi agit de sobrieta te. Si secundū ergo ad ebrietatem formaliter et p prie dictam exigitur q potus secundum q̄ est ebrie tiuus siue mentem alienans sit volitus. ¶ Ideo ali ter respondeo et dico q secundū Aris. ter. ethi. ali quid dicitur volitum dupliciter Uno modo sim pliciter Alio modo propter hoc dico ego q alie natio mentis non est volita volitione simpliciter di cta sed est volita volitione propter hoc nō est qui dem volita volitione simpliciter dicta quia si so la presentaretur voluntati voluntas nō vellet re gulariter sed est volita volitiōe propter hoc quia presentato voluntati potu excessiuo et alienacio ne mentis et cum hoc ostenso q secundū concomi tatur primum tunc ue deficiat primū vult secun dum hoc modo dicit ibidem Aris. q piectio mer cium est volita non volitione simpliciter dicta sed volitione propter hoc scilicet propter vitationem periculi imminentis. quid autem appelletur vo litio simpliciter alibi declaraui et ideo nego mi norem predicte racionis. et ad primā pbationem nego consequentiam quia licet illa causa posita naturaliter ponat effectum posit[i]o tamē illius cau se est mere voluntaria et manult voluntas effectū ponere q̄ causam non ponere. Ad secundam pro bationem patet solutio per distinctionem positā. Ad terciam concedo consequēs si inuitans sciat vel probabiliter credat potum illum esse inebriā tem respectu illius quem inuitat et hoc est quod dicit Tho. q si ignorantia desit neuter excusatur a peccato. Addo etiam ipsum peccare si nesciat nec probabiliter credat sed scire aut probabiliter opinari vel credere vel dubitare tenetur nam si aliquis potus vini secūdum q̄titatem et speciem et frequētiam bibendi vt in pluribus inebriet debet inuitans probabiliter dubitare vel credere q si milis potus consimilibus conditionibus istū in ebriabit quem inuitat frequēter tamen fit inuita tio frequēs nō sub intentiōe q̄cunque mala aut no ciua sed solum gratia recreandi festinandi et exci tandi ad honestam leticiam conuiuam vel conui uas quos virum bonum et prudentes et sobrios cre dimus quos etiam putamus nec a vino nec ab ami cis inuitatos velle temperantie regulam excedere et in tali casu non videtur esse huiusmodi inuita tio peccati. Inuitacio itaque huiusmodi potest fie ri propter multas causas primo propter causam nunc dictam et illa potius est laudabilis ad hone stam cōmunicationē pertinēs potest ēt aliqū de prauari vt si inuitāo signis aliquibus percipias in uitatum de cuius sobrietate confidebat excedere et viam vere temperancie deserere et in tali casu te netur cessare ab inuitatiōe huiusmodi et honestis modis et congruentibus retrahere vel impedire a pluri potatione. aliquando fit causa inebriandi inuitatū et hoc cōtingit dupliciter vno mō in dā pnū et iniuriā ipsius inebriandi vt si p hoc velimus cognoscere aliq̄ de secretis suis aut eū in mercacio ne decipere. aliomō ad dāpnū et iniuriā vitandā

quam pbabiliter timemus ab eo nobis inique cō tra nos inferendam esse vt si quis insidiatorem vi rorum in taberna reperiens inebriare tentet vt fa ctus ebrius ab insidijs et nocumentis aut inuicta aut in bonis desistat et hoc videtur esse sine vicio si cetera recta se habeant. aliquando vero fit cum intencione inebriandi sic precise stando quia scz victoriosum putant inebriantes potuisse eū ebri um reddere. aliquando vero ppter delectationē audiendis vel videndis ridiculis tam sermonibus q̄z factis q̄ ille rōne ebrietatis dicere vel facere cō sueuit et istis modis inebriare peccatum est et est peccatum ad iniusticiam ptinens. nam ebrietas vnum et idem peccatū existens denominat eum in quo est intemperatum et ebrium. eum vero cuius consilio vel suasu vel inductione ac etiā nō prohi bente cum qui ergā prohibetur tenetur denominat iniustū. Ad quartam pcedo maiorem in foro in teriori vel exteriori. sunt tamen multa q̄ leges et decreta noluerunt per formam exterius punire que dam secundum genus suum vt est loquacitas illi beralitas qua tū nulli nocetur aliquis excessus in cibo et potu quo bona habitudo corporis et ani me dispendium aliquod patitur non enim iura quemlibet excessum volunt puniendum in foro ex teriori decreuerunt quedam vero racione circun stantie vt quia sunt occulta quedam vero ratione communitatis quia scilicet illud peccatum est val de multis commune est autem apud communita tem minus agendum quē pocius est suasionibus q̄z supplicijs ducenda quedam vero ratione peri culi cum per punitionem maius periculum immi net q̄z per impunitatem vt in peccatis principū aut magnatum et propter istam causam etiam peccata eorum quibus communicant sunt impu nita relinquenda et de huiusmodi ebrietate mul tis communi et que certis diebus fiebat loquitur Gregorius vbi allegatur vt patz in decretis dist. iiij. c. denique etiam dicit Augustinus ad aurelium episcopum de cōmessationibus et ebrietatibus lo quens non aspere q̄ztum estimo nō dure non im periose ista tolluntur sed magis docendo quam iu bendo magis monendo q̄z minādo sic enim agen dum est cum multitudine peccantium seueritas autem exercenda est in peccato paucorum. Ad quintam dico q alienacio mētis et priuacio vsus rationis aliqū est contra rectā rationem volita ali quando non. quotiens autē est contra rectam ra cionem volita tunc actus quo est volita est pecca tum ebrietas autem vt est peccati nomē nominat ipsam alienationem mentis contra rectam ratio nem volitam ideo alienatio mentis vel priuatio vsus rationis non est precisa causa q ebrietas sit peccatum nec huiusmodi alienatio aut priuatio vsus rationis est mala ex genere alias dormitio omnis esset peccatum sed causa precisa est aliena tio vel priuatio vsus rationis contra rectam ra cionem volita in se scilz vel in sua causa ad sensum satis supra expressum priuatio enim vsus ratio nis est volita non volitione simplici sed volitiōe propter hoc vt dictū est aliquid autem est ppter quod secundū rectam rationem potest etiam esse volita vt propter quietem corporis aut ppter sa

T.i.

Dupl̄r ali- quid dicit volitum

nitatem aliquid vero est ꝓpter qd non potest secundum rectam rationem esse volita immo rectam ratio dicat ꝙ ad eam fugiendam illud aliud ex quo potest causari. est autem in toto aut in parte deserendum vt secundum rectam rõnem deserendus est excessiuus potus vini ne alienatio mẽtis subsequatur ⁊ quando ecõtra est in nobis tanta et tam vehemens cõcupiscentia vini vt contemptibimus huiõi alienationis incursum ⁊ magis velimus inebriari q̃ potuz excessiuum deserere tũc alienatio mentis dr̃ esse contra rectam rõnem volita. Ad sextam concedo ꝯñs ⁊ ad primã probationez dico ꝙ regulariter abstinere a vino est supererogationis respectu tñ aliculus et in casu alicuius certe cõplexionis est necessitatis. Ad secundam improbationem dico ꝙ si complexio essz talis ex duobus malis fugiendũ esset malus et magis fugienda esset vehemens et diuturna egritudo q̃z breuis mentis alienatio. tali tamen secunduz exigentiam sue complexionis esset consulendum et esset comparanda qualitas ebrietatis ad qualitatem egritudinis ⁊ per regulas magis et minus eligibilium ⁊ fugibilium in ꝯsilio dando procedendũ. ¶ Contra sextaz conclusionẽ arguitur sic quicunq̃ volens ⁊ sciens priuat se actu rõnis quo secundum virtutem operatur et peccata declinat peccat mortaliter. sed quicunq̃ se inebriat volens et sciens priuat se vsu rationis quo peccata declinat ⁊ secundum virtutem operatur ꝙ omnis talis peccat mortaliter maior patz quia quicunq̃ volens et sciens incurrit detrimentum corporale peccat mortaliter ꝙ quicunq̃ volens ⁊ sciens incurrit priuationem vsus rõnis qui est detrimentum anime peccat mortaliter. Sc̃do quicunq̃ exponit se periculo pcti mortalis peccat mortaliter sed quicunq̃ volens et sciens priuat se vsu rationis quo peccata declinat exponit se periculo peccati mortalis ꝙ omnis talis peccat mortaliter. minor patz. Tum primo qz perditio vsu rõnis faciliter in peccatũ incidimus. Tum sc̃do p Ambro. lib. iij de patriarchis. vitandã dicimus ebrietatem per quã crimina cauere nõ possumus. Nã q̃z sobrij cauemus per ebrietatem innocẽtes committimus. Tertio si minus est peccatum mortale et maius sed immoderatus vsus vini est peccatũ mortale et est minus q̃z vsus vini inebrians ergo vsus vini inebrians secundum ꝙ huiõi est peccatum mortale. minor patet qz regulariter omnis vsus vini inebriãs est immoderatus et nõ ecõtra. Quarto omnis vsus vini inebrians secundum ꝙ huiusmodi aut est ordinat⁹ aut deordinatus nõ ordinatus quia tunc nullus talis esset deordinatus qd est falsum si deordinatus aut venialiter et hoc nõ quia tunc nullus talis vsus esset deordinatus mortaliter si mortaliter habetur intentum. Quinto arguit per illud quod in cannonib⁹ Apostolorum legitur Episcopus aut presbiter aut diaconus. alie autez ebrietati deseruiens aut desinat aut deponatur subdiaconus aut lector aut cantor similia faciens aut desinat a communione priuetur similiter et laicus sed tales pene nõ infligantur nisi pro mortali peccato ꝙ ebrietas est mortale peccatum. Sexto omnis priuatio vsus rationis ex concupiscentia vini orta est peccatuz mortale omnis ebrietas est priuatio vsus rõnis ex cõcupiscentia vini orta ꝙ omnis ebrietas est peccatum mortale. maior probatur qz omnis talis est contra regulas temperantie regulariter ab Aristotele positas cum omnis talis sit contra honestatem et corrumpat bonam habitudinem tam anime q̃z corporis. ¶ Ad primam nego maiorẽ. Nam qui preparat se ad somnũ sciens ⁊ volens priuat se vsu rõnis ⁊ tamen talis neq̃ tunc neq̃ caz dormit peccat mortaliter similiter qui ex vsu vini patitur alienationez mentis propter aliquã rationalem causam sicut dictum est supra puta aut ad excitandum vomitum aut ad euitandum seuiciem tyranni vel infidelis vt posset dari casus nõ videtur ꝙ talis peccaret mortaliter. Ad probationem maioris negatur prima pars assumpti potest enĩ quis incurrere detrimentum corporale aliqñ ex rationabili causa puta vel propter maius bonum corporis vel propter bonũ aliqd spirituale multo excellentius ⁊ nego consequentiaz. Ad secundam que militat equaliter contra conclusionem ¶ Et ad probationem maioris precedentis argumenti rñdeo ꝙ duplex est periculum peccati mortalis quoddã inuoluens aliud circũdans de primo cõcedo maiorem de sc̃do nego et nego minorem nã qui vadit dormitum nõ se exponit huiõi periculo similiter nõ quilibet qui ex rõnabili causa vino vtit vsq̃ ad inebriationẽ mẽtis se huiõi periculo exponit. tum qz multi sunt post vinum sic sumptuz q̃ nõ petunt nisi dormire aut aliqua ridicula nulli nociua facere ꝙ si sit eis alia ex complexione conditio ⁊ aliqua rõnabilis causa compellit eos ad vsum vini alienantẽ mentem tunc ista prouidere debent per eos qui cum eis conuersãtur vt tẽpore alienationis huius nichil nocumenti proximis inferant nihil etiã a seipsis patiantur ⁊ ita periculum illud peccati non semper est inuoluens imo nec quandoq̃ circundans. Ad secundam probationem dico ꝙ Amb. loquitur de ebrietate que regulariter fit ⁊ q̃z ex excessiua concupiscentia vini incurrimus ⁊ que immoderata est regulariter ⁊ adhuc nõ vniuersaliter in omnibus sed in aliquibus certe complexionis qui ad actus perniciosos vel lubricos post ebrietatem inclinantur quia enim per ebrietatem tollitur ⁊ vsus rationis qui ad reprimendum insurgentem passionem requiritur, tollitur etiam cognitio multorum ad rectam operationez requisitorũ ideo in multis ebrietas causa est ꝙ in peccata incidant que semota ebrietate vitarent non est tamen hoc vniuersaliter verum propter causas supra allegatas. Ad tertiam nego minorem vniuersaliter intellectum. aliquis eniz vsus vini immoderatus est peccatum veniale tantum. Et ad secundam partem minoris nego eam vniuersaliter. dico enim ꝙ licet ceteris paribus vsus vini qui est immoderatus tñ sit minus q̃z vsus vini qui est immoderatus ⁊ cũ hoc inebrians supposita equali immoderatione vtrobiq̃ nisi ꝙ vnus inebriat ⁊ alius nõ tam ẽ aliquis est vsus vini immoderatus nõ inebrians aliq̃ vsu vini inebriante deterior eo scilicet qui nõ est immoderat⁹ sed ex ro

[margin:] Cõtra sextã ꝯclõnem

[margin:] Solutiões.

[margin:] Duplex pctĩ pcĩl. s. inuoluẽs ⁊ circundãs

tionabili aut multum veniabili causa fit. Et ad ꝓ
bationē Dico ꝙ licet regulariter ita sit contingē
tamen aliter in certis casibus dico preterea ꝙ ali
Usus vini of inebriās dupliciter. quis vsus vini dicitur inebrians dupliciter Uno
modo precise quia mentem alienat ⁊ ad hunc sen
sum currit solutio dicta. Alio mō quia culpabi-
liter alienat mentē ⁊ tunc maiorē apparentiā ha
bet argumentum illud quod tamē nō concludit
nisi minor sit vniuersalis Ad quartā dico ꝙ nec
omnis secundū ꝙ hmōi est ordinatus nec omnis
deordinatus quia sicut supra dictū est alienare
mentem non est ratio sufficiens ad hoc ꝙ redda-
tur inordinatus que autē sit ratio precise dictum
est supra. Ad quintam dico ꝙ loquitur de assue-
tis in quibus ꝑuersa concupiscentia aucta est nō
solum secundū gradus eiusdem speciei sed etiā
secundū gradus specificos in quibus frequēter cō
tingit ebrietatē esse peccatū mortale ⁊ ꝙ hoc mo
do accipiatur patet per illud quod dicitur ibi deser
uiens ille enim dicitur deseruire ebrietati vel pe-
cunie quem harū cōcupiscentia ad se ita rapit vt
eis potissime ⁊ quasi super omnia intendat ⁊ ideo di-
cit glosa ibi deseruiens .i. valde seruiens ibi enim
ve dicit de augeo licet aliquando priuet vt ibi de
paceor Dico vltra ꝙ huiusmodi pene iuris nō so
lum infliguntur pro peccato mortali Imo aliquā
do ꝓ veniali ⁊ aliquando sine culpa licet ex cau-
sa aliquā vero grauis punitio peccato infligitur
non propter grauitatē culpe sed ꝓpter indecen-
tiam ⁊ exprobrationē cuiusmodi est ebrietas que
est valde exprobrabilis turpis ⁊ inhonesta ⁊ tan
to magis quanto persona que in eā incidit est altio
ri ⁊ euidētiori insignita gradu. Ad sextā dico ꝙ
maior patitur multas instātias vna est in eo qui
vim vini ignorat nec eā scire tenetur secundo in eo
qui ex complexione ad exigui vini potum statim
alienatur mente et tamē ad vitandū graues egri
tudines tenetur vino vti sed diceretur ꝙ ille non agit
ex cōcupiscentia vini ideo addo ꝙ ad hoc partim
causa sanitatis partim ꝯ concupiscentia moueatur
et ad minorem dico ꝙ vt dictum est ebrietas ali-
quando accipitur ꝓ priuatione vsus rationis ex
potu vini ⁊ sic negatur minor aliomō ꝓ priuatio
ne vsus rationis ex potu vini imoderato ⁊ culpa
bili ⁊ tunc adhuc rationale est ꝙ aliqua talis est
tantū venialiter culpabilis quod pretendit octa-
ua cōclusio ꝓ secunda parte. ¶ Contra primam
Cōtra primā ptē octaue ꝯclusionis. partem octaue cōclusionis arguitur ebrietas non
est ex genere suo peccatū mortale nec ex assiduitate
ergo nullo mō est peccatū mortale aña patet pro pri
ma parte per Augustinū in sermone de purgato
rio dicentē ebrietatem esse peccatū mortale si sit
assidua ex quo infertur argumēto iuris ergo si nō
sit assidua non est peccatū mortale pro secunda
vero parte patet assiduitas non potest in infinitū
aggrauare vt de veniali fiat mortale quia impor
tat circunstantiam que non trahit in aliam speciē
ergo si ebrietas non sit ex se peccatū mortale nec
etiam fiet peccatū mortale propter assiduitatem.
Secundo arguitur per eundē loco eodē dicentē
ꝙ quotiens aliquis de cibo aut potu plus accipit
quam necesse est ad minuta peccata nouerit pertine-
re sed omnia ad peccata pertinētia est peccatum ve

niale igitur ebrietas nō est peccatū mortale. Tercio
omne peccatū mortale est contra aliquod prece-
ptum diuinum sed ebrietas contra nullū prece-
ptum est vt patet discurrendo per singula igitur.
Quarto omne peccatum mortale est contra cari
tatem sed ebrietas nō est cōtra caritatem igitur nō
est peccatū mortale. ¶ Ad primam concedo pri Solutiōes.
mam partem antecedentis quamuis tamē probatio
nō sufficienter hoc cōcludat nec valet illud argu-
mentū iuris sed frequenter iuriste per illud deci-
piunt per hmōi enim antiqui patres non semper
distinctionē faciūt inter verū ⁊ nō verū sed aliquā
inter certū ⁊ incertū vt per hanc locutionē nisi ve
neris dabo tibi decē facio te certū ꝙ si non vene
neris non habebis decem sed adhuc incertitudo
est an decem sis habiturus si veneris ita in ꝓpo
sito certū est ꝙ regulariter non est ebrietas nō as
sidua peccatum mortale. verū autem assiduitas
peccatū sit mortale in dubio relinquitur. Ad im
probationē secūde partis dico ꝙ licet assiduitas
vel assuefactio non sufficiat ex se tanquā causa tota
lis ita aggrauare vt ex veniali fiat mortale ex as-
suefactione tamen causantur aliqua que hoc mō
sufficiunt aggrauare nam secundū Tho. ex assue
factione fit vt homo sciens ⁊ volens ebrietatē in
currat et ita quod prius faciebat homo ex passio
ne concupiscentie nūc facit ex electione sicut con-
tingit in intemperato per assuefactionem fit etiā
vt homo ignorare non possit vim vini et debili-
tatem aut quantitatem sue complexionis et ita
peccata que ante assuefactionem excusabantur
in toto aut in parte ꝑ assuefactionem redduntur
inexcusabilia ⁊ preterea sicut ex incontinenti fit
per assuefactionē intemperatus nec cū de vno gra
du in aliū ascenditur reperitur ibi sola iteratio a-
ctus imo ⁊ actus intemperantie assuefactionē ⁊ alia
concomitātia sequentes specie distat ab actibus in-
continentie vt sepe supra ostensum est. ita etiam
in ebrietate transit quis per assuefactionem de e-
brietate secundum gradū incōtinentie in ebrie-
tatem scdm̄ gradum intemperantie in quibus sunt
alia et alia obiecta ⁊ per ꝯñs aliū et aliū actus se-
cundum speciem. Solutio vero Tho. ad hanc ra
tionem videtur mihi relinquere multa in dubio.
dicit enim ꝙ assiduitas facit ebrietatē esse peccatū
mortale nō propter solam reiterationē actus: sed
quia nō potest esse ꝙ homo assidue inebrietur quin
sciens et volens ebrietatem incurrat dum multoti
ens experitur fortitudinem vini ⁊ habilitatē su
am ad ebrietatem nā quero de eo qui primo ⁊ se-
cundo se inebriādo hec cognoscit verū tertia ebrie
tas sit in eo peccatū mortale. si sic: sequitur ꝙ ebrie
tas nō assidua est peccatum mortale. si nō: sequitur
ꝙ aliquis ex concupiscentia vini sciens ⁊ volens
ebrietatem incurrens nō peccat mortaliter cuius
oppositum sentit Tho. item ponit casus ꝙ aliquis
factus sit assiduus in ebrietate ⁊ per hoc cognos-
cat fortitudinem vini ⁊ habilitatem suā ad ebrie
tatem tūc peniteat ille ⁊ reuocet se ab ebrietate
durantum ꝙ totaliter destruatur habitus ex assue
factione genitus remanentibus tamē cognitioni
bus de se et fortitudine vini quibus stantibus ex
concupiscentia nimia vini ebrietatē incurrat tūc

sic aut ille peccat mortaliter aut nō. si sic: ꝗ aliqua non assiduus se inebriando peccat mortaliter si non ꝗ aliquis volens ꝛ sciens se inebriando ex cōcupiscentia vini non peccat mortaliter quod videtur esse contra Thomam. Ideo videtur dicendum vt prius ꝙ nō est de intentione Augustini ꝙ nulla ebrietas sit peccatum mortale nisi sit assidua sed Augustinus loquitur vt mihi videtur contra eos qui sentiebant omnem ebrietatem esse peccatum mortale contra quos posita est secūda pars octaue conclusionis ꝛ vult dicere August. ꝙ certum est nō omnem ebrietatem esse peccatuꝫ mortale nisi sit assidua hoc est nō ē certuꝫ omneꝫ ebrietatem assiduam nō esse peccatuꝫ mortale et hoc tenendo ꝙ ibi sit discretio inter certum et incertum sed si fiet discretio inter verum et falsum tunc sensus esset omnis ebrietas assidua est peccatum mortale sed non omnis ebrietas est peccatū mortale. Ad secundā respondet Tho. ꝙ plus sumere in cibo ꝛ potu ꝗ̄ꝫ necesse sit pertinet ad vicium gule que non est semper peccatum mortale qꝫ August. in titule. x. confessionum cum ait. Ebrietas longe est a me misereberis ne appropinquat mihi. crapula autē nōnunꝗ̄ꝫ subrepsit seruo tuo. Hec solutio non videt̄ euacuare vim auctoritatis August. Arguitur enim sic cum sumit̄ potus vsqꝫ ad ebrietatem hoc nō pertinet ad minuta peccata sed cum sumitur potus vsqꝫ ad ebrietatem sumitur aliquid in potu plusꝗ̄ꝫ necesse sit ergo nō quotiens sumitur aliquid in cibo ꝛ potu plusꝗ̄ꝫ necesse est nō pertinet ad minuta peccata maior est Tho. et minor est certa et tamen cōtradicit auctoritati August. vt clare patet. ideo dico ꝙ verba Augusti. rescribenda sunt ad eā sumptionem que non est notabiliter contra honestatem aut supra substantiā nec etiam contra bonaꝫ habitudinem corporis vel anime. ebrietas autē in multis casibus hiis omnibus est aduersa. Ad tertiam nego maiorem. ad quartam nego minorem. aliquando enim ebrietas est contra caritatē ad proximum: aliquādo auteꝫ contra caritatem ad seipsum propter infamiam ꝛ periclitationem virtutis que ebrietatem regulariter consequitur.

Cōtra secūdā ptē octaue ꝯclōnis. ¶ Contra secundam parteꝫ octaue conclusionis Arguitur p̄mo per illud Augu. quarto confessionum. Ebrietas longe est a me misereberis ne appropinquet mihi crapula autem nōnunꝗ̄ꝫ subrepsit seruo tuo quibus verbis videtur innuere August. nō omnem crapulam esse peccatum mortale sed omnem ebrietatem esse peccatum mortale. Secundo quicquid inclinat ad peccatum mortale est peccatum mortale sed omnis ebrietas inclinat ad peccatuꝫ mortale ergo omnis ebrietas est peccatum mortale. minor pateꝫ per illud Prouerbiorum secūdo. Luxuriosa res est ebrietas. Secundo per illud Hieronimi. venter mero estuans de facili despumat in libidinem. Tertio omne vitium maxime demoni amicū est peccatum mortale sed omnis ebrietas est maxime demoni amica vt pateꝫ per illud Crisost. nihil est tā demoni amicum sicut ebrietas ꝛ lascivia que est mater omnium vitiorum. Quarto quicquid corrumpit sobrietatem est peccatum mortale sed omnis ebrietas corrumpit sobrietateꝫ ꝗ omnis ebrietas est peccatū mortale maior pꝫ. Tum primo qꝛ quicquid corrumpit iusticiam est mortale et quicquid corrumpit pietatem est mortale. Tum secūdo qꝛ quicqd est contrariū virtuti est mortale ꝗ quicquid est cōtrarium sobrietati est mortale sed ebrietas est cōtraria sobrietati cum sobrietas excludat omnem ebrietatem igit̄. Quinto omnis delectatio morosa ad coitum vel tactum pertinens est peccatum mortale ꝗ omnis delectatio morosa in motu illicito ad gustū pertinens est peccatū mortale sed ebrietas est delectatio morosa in motu illicito ad gustum pertinens igit̄. Sexto omnis consensus in motu luxurie est mortale peccatū ꝗ omnis consensus in motu gule est peccatum mortale sed in omni ebrietate est huiꝰmōi consensus. Septimo omnis ebrietas assidua est peccatū mortale ꝗ prima ebrietas et secunda et tertia est mortale peccatum et per consequens omnis ebrietas est peccatū mortale consequentia tenet quia cum dicitur ꝙ assiduitas in ebrietate est peccatum mortale nō accipitur ibi assiduitas pro dispositione qꝛ illa nō est peccatum nec mortale nec veniale ergo accipitur pro actu ponatur ergo ꝙ quarta vel quinta ebrietas sit peccatuꝫ mortale tunc sic in p̄ma ebrietate est maior scientia ꝛ cognitio ꝗ̄ꝫ in quarta ergo cum scientia ꝛ cognitio augeat culpam sequit̄ ꝙ ebrietas prima magis est peccatum mortale ꝗ̄ꝫ quarta. Octauo quicunqꝫ coit cū sua preter causam necessariam scꝫ aut preter bonum prolis aut ad refrenationem libidinis aut preter causam debiti reddendi peccat mortaliter quia tunc est vehementior amator vxoris ꝓprie ꝛ ita adulter ergo quicunqꝫ comedit aut bibit preter causam necessariam peccat mortaliter. Nono ebrietas est superfluitas sobrietatem corrumpens ꝛ nulla ignorantia excusat eam ne sit peccatuꝫ mortale ergo omnis ebrietas est peccatum mortale minor patet quia illa ignorantia aut esset inuīcibilis ꝛ tūc excusaret a toto ꝛ illa nec esset mortale peccatū nec veniale aut esset vincibilis ꝛ tūc licet faceret mortale minus non tamen excusaret ne esset mortale. Quod autem illa ignorantia sit vincibilis patet quia eam vincunt illi qui nunquam superflue comedunt aut bibunt. Decimo arguitur alimenta non sunt sumenda nisi quādo est fames aut sitis ergo omnis sumptio preter famem ꝛ sitim est peccatum mortale antecedens pꝫ quia secūdum August. alimenta sumenda sunt sicut medicamēta sꝫ medicamenta non sumūtur nisi quādo in est morbus ergo nec alimenta nisi quādo inest fames vel sitis. Undecimo quicunqꝫ carnis curam facit in desideriis peccat mortaliter quia cōtra illud apostoli carnis curaꝫ in desideriis ne feceritis sed omnis ebrius carnis curam facit in desideriis cum ex concupiscentia nimia vini ꝛ voluptuoso desiderio se inebriet igit̄. Cōfirmat̄ qꝛ qui se inebriat culpabiliter vadit post cōcupiscentias suas ꝛ contra rationeꝫ cōcupiscit contra illud eccle. post concupiscentias tuas nō eas ꝛ cōtra illud exod. nō concupisces. Duodecimo anima se inebriantis secūdaꝫ Augustinū dicit̄ infelix ergo misera est miseria mortali. Antecedēs pꝫ per augustinū vbi ostē

dit quomodo aliquando voluptas se necessitati immiscet et quomodo incertum est verum necessitas subsidium petat an cupiens fallere instituat. Et sequitur ad hoc incertum hilarescit infelix anima gaudens plus appetere q̄ȝ satis sit moderationi valitudinis. Confirmatur quicunq̄ venit ad statum illum in quo incertus est an appetitus fiat ex necessitate an a voluptate tenetur cessare et vitare motuȝ anteqūȝ sit mortalis alias se cōmitteret discrimini peccati mortalis sed nullus ebri⁹ in hoc statu cessat ergo omnis ebrius peccat mortaliter.

Solutiões. ❡ Ad primam respondeo q̄ auctoritas illa non concludit omnem ebrietatem esse peccatū mortale sed concludit omneȝ ebrietatem esse magis exprobrandam q̄ȝ crapulā simplicem et etiaȝ graviorem quia inter venialia sunt gradus. Ad secundum nego maiorem apprehensio enim delectabilis prohibiti inclinat ad peccatum mortale et tamen non est peccatū mortale. Similiter etiā multa peccata venialia inclināt ad mortalia immo et aliqui actus virtutum ad mortale inclināt vt castitas ad superbiam et similiter fortitudo/iusticia/prudentia/ et multa talia.

Tripl'r itel ligit q̄ ebrietas sit omni ū demoni ❡ Ad tertiaȝ potest intelligi tripliciter ebrietateȝ esse maxime demoni amicam. Unomodo propter gravitatē culpe et sic non intelligit Crisostomus. Secundo modo propter maiorem eius frequentiam et sic dicit thomas esse intelligendum quod non reputo verum cū sint multa vicia magis cōmunia q̄ȝ ebrietas immo qui se inebrians pauci sunt ī comparatione ad alios. Tercio propter ignorantiaȝ inductam per ebrietatem et privationeȝ vsus rationis qua privatur homo omni homo opere et facilis efficitur ad multa gravia peccata et hoc modo intelligit Crisostomus. Ad quartam respondeo secundum altissio. q̄ sobrietas accipitur dupliciter Unomodo pro omnimoda abstinentia a cibo et potu et sic negatur maior et cōceditur minor. Secundo modo accipitur pro abstinētia a cibo et potu quando quomodo et vbi quis tenetur abstinere et hoc modo cōceditur maior et negatur minor stat enim aliquem incurrere ebrietatem ex potu vini et tamen non perdere sobrietatem quia tunc non tenetur abstinere sed in hac solutione non cōsentirent illi qui dicerent q̄ qui peccant venialiter faciunt aliquid quod tenentur non facere aut obmittunt aliquid quod facere tenentur non quidem de necessitate salutis sed sub obligatione alicuius pene temporalis quomodo dicendo omnes iste sunt false quicquid corrumpit sobrietatem est peccatum mortale quicquid est contrarium virtuti est peccatum mortale et cuȝ dicitur quicquid est contrarium iusticie est peccatuȝ mortale ergo quicquid est cōtrariū sobrietati et cetera nego antecedens et consequentiam antecedens quidem quia sunt aliqua opera iusticie ad que quis non obligatur de necessitate salutis sicut religiosus non obligatur ad omnes constitutiones sue regule de necessitate salutis et tamen obmittendo faciat iniusticiaȝ legalem ita diceretur de operibus pietatis quorum multa sunt opera supererogationis consequentia etiam similiter negatur ex eo q̄ si quis ad omnia opera iusticie de necessitate salutis obligetur non oportet propter hoc q̄ de necessitate salutis obligetur semper ad opera sobrietatis. Ad quintam nego antecedens de delectatione que est citra consensum nulla enim delectatio vt dicit altissiodorensis est morosa citra consensum quoniam sola circunstātia temporis non potest facere de veniali mortale. Ad sextaȝ nego antecedens et consequentiam. Antecedens quidem quia vt dictum est supra sunt multi consensus in motum luxurie qui nō sunt culpe mortales vt patet inter coniugatos consequentiā vero quia non ita cadit sub prohibitione consensus in motum gule illicitum sicut in motuȝ luxurie illicituȝ. Ad septimam dico q̄ si per assiduitatem intelligatur precisa frequentatio actuum tunc ebrietas ex assiduitate sola non fit mortalis sed per assiduitateȝ sic vt quod amatur prius citra deum iam ametur non citra deum ideo per assiduitatem fit de veniali mortale quia alia et alia est volitio cui respondet prima ebrietas et cui respondet decima aut vicesima post assiduitatem genita q̄ si velis volitiones esse pares tunc si prima non est mortalis nec centesima neq̄ sufficit mihi maioritas delectationis secundū gradus eiusdeȝ rationis sed exigitur maioritas alterius speciei et gravitatis. Et ad probationeȝ dico q̄ maior sciētia ceteris paribus magis aggravat sed non vniversaliter et ceteris ī paribus. Ad octavaȝ nego antecedēs cum Altis. naȝ vt dicit qui cognoscit suā ꝑpter solaȝ delectatiōeȝ quam tamē nō esset cogniturus nisi esset sua non peccat mortaliter sed venialiter tantum q̄ȝ delectatur in ea citra deum nec [vt dicit] dicit vehemens amator vxoris nisi delectetur in ea plus q̄ȝ in deo. Ad nonam ꝯcedo primam partem ꝯñtis et secundam et nego ꝯñm sed argumentum tantum ꝓcedit de ea que ex se esset mortalis a qua tñ excusaretur per ignorantiam aliquam. dicimus autem aliquā esse que non est ex se mortalis. q̄ si de ea que ex se est mortalis adhuc nō cōcludit ratio. dico enī q̄ ignorantia sive vincibilis sive invincibilis facit vt multe circunstantie nō sint obiecta actus interioris que essent obiecta actus interioris si haberetur perfecta cognitio quare actus exterior tempore ignorantie alteri volitioni et actui interiori respondet et alteri tempore cognitionis vt cognoscens nō suam quam credit esse suaȝ non habet alienam pro obiecto quā tamen haberet si non erraret nec puto q̄ talis peccet mortaliter peccato scilȝ quod talis actualiter imputatur ad penam eternam si ignorantia eius nec sit crassa nec affectata. Quis tamen ignorantia eius sit vincibilis et multū faciliter. Dico ergo q̄ se inebrians nō culpabiliter mortaliter interdū cognoscit q̄ ad potum tanti vini inebriatur aliquando non et hoc aliquando vincibiliter pro tunc aliquando invincibiliter. Invincibiliter quidem secundum cognitioneȝ licet nō invincibiliter secūm operationem q̄ȝ multi sancti patres per operationes sobrietatis comedēdo citra sufficientiā hanc ignorantiam vincunt et superant q̄ȝ tamen cōcupiscentia et delectatio in potu est citra deuȝ ideo nō est mortalis. Ad decimam negatur antecedens et ad probationem rñsum est alibi et nūc adhuc

potest dici q sicut medicina r maxime conseruatiua sanitatis sumitur quando morbus nō inest nō quidam ad expellendum morbum qui inest: sed ad impediendum ne insit ita r alimenta sumi possunt non ad tollendū famem que inest aut etiam sitim sed ad impediendum ne insit. Concessa tamen maiore et minore nō potest ex hijs cōcludi quotiens sumuntur alimenta cum necessitas nō requirit peccent mortaliter q sunt quedaȝ desideria cure carnis citra deum r illa nō prohibētur sub pena peccati mortalis: alia sunt supra deum r illa prohibentur sub pena peccati mortalis eodem modo ad confirmationem. Ad videlicet mam dico q Augusti. non vocat in illo loco animam infelicem et miseram miseria mortalis culpe sed miseria que est īfirmitas r fragilitas ignorantie. dicitur enim infelix nō quia tunc mortaliter peccet sed quia ignorat quod tunc sibi cognoscere multum expediret. Ad confirmationem negatur prima pars antecedentis et dico q si ita esset q peccaret tunc siue cessaret siue nō se discrimini mortalis peccati exponeret. Nam si non satisfaceret necessitati peccaret per insensibilitatem. Si autem satisfaceret voluptati tunc etiam peccaret secundum opinionem illam. Et ideo dico q cuȝ quis inter duo mala sic agitur vt probabiliter dubitet q agendo incidit in vnum non agendo incidit in aliud et ignorantia non sit crassa vel affectata, vtrum ius faciendo nō peccat mortaliter. Dico preterea q ille qui incurrit ebrietatem non hoc modo dubitat sed probabiliter iudicat q cōtinuando potum ebrietateȝ incurret qr tamen diligit vinum citra deum vt dictum est aut non ita diligit vt ipsum caritati preferat idcirco nō dicitur peccare mortaliter. Aliter soluit Altissiodorensis dicens q non sequitur iste tenetur reprimere motum delectionis anteqȝ sit mortalis r nō reprimit ꝗ omittit quia vt dicit in nullo instanti determinato tenetur reprimere vt feratur determinatio ad hoc verbū reprimere sed de hoc patebit cum agetur de omissione. Videtur tamen q per hoc non soluitur difficultas quia ꝗzulo ɔñā illa non sit bona. ista tamen videtur bona post inebriationem iste tenebatur reprimere: et nō repressit ergo omisit.

De ebrietate.

Queritur scd̄o vtrū ebrietas sit grauissimum omniū peccatorum. Arguitur q sic. qr est maxime amica demoni ꝗ est omnium peccatorū grauissimum. In oppositū arguitur qr ebrietas est vicium carnale ergo nō est maximum. consequentia tenet quia vicia spiritualia secundū Gregorium grauiora sunt carnalibus. Notandum q (Aliqd viciū dr̄ quadruplr.) aliquod vicium dicitur alio grauius multipliciter Uno modo grauitate culpe. Secundo mō grauitate extensionis et cōitatis quia scilȝ in pluribus reperitur. Tertio modo grauitate inclinationis naturalis quia scȝ homines naturaliter maxime ad ipsum inclinantur. Quarto mō grauitate sequele quia scilȝ plura et deteriora regulariter ex ipso sequuntur qȝ ex alio. Prima conclusio. (Pria ɔclo) Ebrietas nō est grauissimum peccatuȝ grauitate intentionis patȝ per rōnem post oppositum facitam et probata est conclusio similis supra de gula et de luxuria. Secunda conclusio. Ebrietas (Scd̄a ɔclo) non est grauissimum peccatū grauitate extensionis patet quia qui inebriantur pauci sunt in comparatione eorum qui nō inebriantur Tum secundo quia crapula est multo cōmunior qȝ ebrietas immo et luxuria et multa alia peccata.

Tertia conclusio. Ebrietas nō est grauissimuȝ (Tertia ɔclo) peccatum grauitate inclinationis naturalis pȝ quia crapula hoc mō est grauius. r similiter luxuria immo pauci sunt quos natura ad ebrietatē inclinat per comparationem ad alios. Quarta (Q̄rta ɔclo) conclusio. licet ebrietas nō sit grauissimum peccatum grauitate sequele est tamen hac grauitate multum graue. Prima pars patȝ quia superbia ex qua omnia vicia oriūtur est hac grauitate peccatum grauius. Tum secundo qr in ebrio nō est tam efficax volitio nec taȝ efficaciter imperatiua executionis nec tam efficax executio malicie sicut in superbo aut in eo in quo per intemperantiam graduū peruertitur ratio. Secunda pars pro (Probatio scd̄e ptis.) batur primo quia ebrietas est carnalis cōcupiscentie excitatiua qđ patȝ. tum per illud Hieronimi. venter mero estuans facile dispumat in libidinem. Tum per illud Ephe. v. Nolite inebriari vino in quo est luxuria. Tum per illud Prouer. xx. luxuriosa res est vinū. Tuȝ qr in huius rei figurā Noe inebriatus nudauit femora. Tum per illud Prouer. viij. venite inebriemur vberrimis r fruamur cupitis amplexibus. Tū per Sene. li. de iris de vino loquens r platonem allegans ex hoc [inquit] faciliter periclitatur castitas. Tum per illud Jheronimi ad fabiolam virginem Ofilia si apostolus castigauit corpus suum r in seruituteȝ reddegit ne cum alijs predicasset reprobus efficeretur quomodo iuuencula adhuc in feruore iuuentutis posita dapib9 r vino plenū de castitate erit secura Tum quia in lege de consecratione nazareorum precepit dominus q a vino r ab omni q inebriare potest se debeant abstinere vt scilicet vitatis luxurie sordibus que excessiuum vini potuȝ sequuntur purius coram deo stare possent quod seruauit Johannes baptista luce .i. dicente angelo de ipso vinum et ciceram non bibet. Secundo ebrietas est humane pacis perturbatiua. Nam vinum excessiue potatum excitat iras/odia concitat/seminat discordias/inquieta prorūpit/et per ebrietatem omnia aguntur que pacem r concordiam hominum perturbant. Et ideo prouerbiorum. xx. luxuriosa res est viuū r tumultuosa ebrietas quicunqȝ hijs delectatur non erit sapiens. Tercio ebrietas in omneȝ motum r passioneȝ ad quam homo aut ex complexione aut ex cōsuetudine aut causa ex alia inclinatur laxat habenas quia per eam tollitur r aufertur gubernaculum Et quasi retinaculum omnium harum passionū scilicet vsus rationis Quarto ebrietas aufert ab homine rationis vsum per quaȝ ablationem priuatur homo vi regitiua qua in virtutis opera exercetur r dirigatur Et contra malos passionū mo

tus decertes per quaꝫ etiam multis cognitionib⁹ priuatur que ⁊ ad agenda bona ⁊ ad mala cauēda necessarie sunt. Quinto ebrietas hominē precipitat in omnem imprudentiam quia tollit vsuꝫ rationis sine quo nullum est prudentie opus. Inde noe inebriatus femora nudauit. Et olofernes inebriatus capite truncatus est nec cauit iendictam ꝙ aduersus eū parabat iudith inde fit vt nescim⁹ discernere inter tacēda ⁊ dicēda ⁊ freqnēter cōtra nos ⁊ contra amicos nostros multa dicimus que nunqꝫ aliās fuissemus dicturi secreta pandimus ⁊ aperim⁹ in perniciem nostram ⁊ nostrorū. Sexto ebrietas ita hominem vincit vt eum viribus tam anime quaꝫ corporis destituat. Et ideo alexandro cum multa regna vicisset et circa vinū intemperatus esset dictum est. O alexander qui omnia regna vicisti a solo vino vinceris. Et prouerbiorum xxiij. dicitur eris sicut dormiēs in medio mari ⁊ quosi sopitus gubernator amisso clauo Et dices verberauerunt me ⁊ non dolui, traxerūt me et non sensi quando euigilabo ⁊ rursum vina reperiam. Septimo dehonestat vitaꝫ hominis ⁊ omnem dignitatem eius deturpat ⁊ nihil sit tam exprobrabile sicut ebrietas ita ꝙ ex nulla dignitate tantum honoris quis consequit̄ quantuꝫ ex ebrietate ⁊ maxime assueta suscipit dedecoris. Octauo debilitat corpus ⁊ senectutem hominis dedecorat non quidem tantuꝫ quia turpis sit senibus ebrietas sed quia per eam fit vt homo citius senescat debilitatis viribus et cum senescit minus roboris minus sensuū prudentie ⁊ intelligentie habeat. Nono inducit sollicitudinem miserabilem corporalem penam dissolutionem animi diuinorum obliuionem captiuitatem stoliditatem hebetudinem egestatem sollicitudineꝫ quidem in vino querēdo ⁊ in excitādo ac irritando appetitū vini corporalē penā i cruditate ⁊ estuatiōe corporis ⁊ in alijs sordib⁹ turpib⁹ ⁊ inhonestis dissolutiōeꝫ animi in leticijs ineptis et in coreis cantibus et alijs rebus lasciuia plenis diuinoruꝫ obliuionem cum cultus diuinus per hanc negligatur captiuitatem ex eo ꝙ impotens sit ebrius resistere aduersarijs ⁊ ideo faciliter ab hijs captiuatur ⁊ vincit̄ stoliditatem ꝑpter carentiam conclusionis hebetudineꝫ ꝑpter indispositionem cōtrariā ad conclusionē ⁊ cōsiderationeꝫ rerum egestatem ꝑpter bona causa ebrietatis consumpta Et propter hec ysa. quinto dicit̄ ve qui cōsurgitis mane ad ebrietatem sectandam ⁊ potandum vsqꝫ ad vesperam vt vino estuetis cithara / ⁊ lira / ⁊ timpanū / ⁊ tibia et vinum in conuiuijs vestris et opus domini nō respicitis nec opera manuū eius consideratis ⁊ sequitur propterea deiectus est populus meus captiuus qꝛ non habuit scientiam ⁊ nobiles eius interierunt fame Et multitudo ei⁹ siti exaruit. Sed predictorum autem malorum quedam sunt in deum quedam in proximum et quedam in seipsum Ebrietas autem quorumdem est immediata causa aliorum autem mediata.

Quinta pclo ¶ Quinta conclusio ebrietati taꝫ naturali necessitate quā ex humana lege magna pena tribuit̄. Patꝫ primum quia ebrietati necessitate naturali tribuit̄ omnis pena que eam naturaliter consequi solꝫ sed ita est ꝙ multe ⁊ graues pene eaꝫ naturaliter consequūt̄ scꝫ debilitas virīū / diminutio sensuū / tormentū quoddam corporis / immūdicies hebetudo / priuatio / vsus rationis ⁊ multa alia que dicta sūt. De iure humano patꝫ qꝛ vt habet̄ ex. quin. distin. ca. episcop⁹ episcop⁹ presbiter ⁊ dyacon⁹ deseruientes ebrietati ꝗ ammoniti nō desistūt deponendi sūt subdyacon⁹ aūt lector et alij ⁊ similiter laici communione priuant̄ sed hec pena iuris non est nisi contra deseruientes ebrietati ⁊ assuetos ꝑseuerātes in ea ⁊ nō ꝓ qlibꝫ ebrietate infligēda est habꝫ etiam de iure humano consuetudinali ortū habēte in hac parte ex iure naturali penam exprobrationis ⁊ vituperij. Nec placꝫ michi opinio quorūdam assignantium ebrietati alias penas ex iure diuino puta seruiturem ad hoc autem inducunt auctoritatem Ambrosij in quodam sermone ita dicentis In principio generis humani ignorabatur vinū Primus Noe vineaꝫ plantauit / dedit naturam / ignorauit potentiam. Ita ꝙ vinum nec suo pepercit auctori sed ebrietas illius nobis suadet sobrietatem semel inebriatus est Noe at vbi malum ebrietatis agnouit iumentum suū id est corp⁹ ad remediū contemperauit non effudit ad vicium. antequam vinū inuenireẗ manebat omnibus inconcussa libertas nesciebat hō a consorte nature sue obsequia seruitutis exigere non esset hodie seruitus si ebrietas non fuisset manebat omnibus inconcussa libertas obrepserat quedam superne prelationis inuidia manebat tamē adhuc paterna reuerentia lesa est pietas cū irrideret̄ ebrietas addit ꝙ in Loth ebrietas fuit origo incestus cū scilicet causa incestus cū filiab⁹ suis Loth inebriat⁹ est sed salua reuerētia istorum seruitus non fuit pena ebrietatis sed irreuerentie neqꝫ maledictū seruitutis incurrerunt filij Noe ex ebrietate Noe tanquam ex causa demeritoria quia illa ebrietas Noe nō fuit culpabilis cuꝫ esset ipse Noe ignorantia pro tunc inuincibilis cū per solam experientiam vinci posset sed incurrerunt seruitutem propter irreuerentie et irrisionis malū / non processit ergo hec seruit⁹ ex ebrietate tanquam ex causa demeritoria quia the maxime fuisset puniendus Noe licet bene tanquam ex causa occasionali qꝛ ebrietas patris prestitit filijs occasionem irrisionis. Et hanc solutionē dat sanct⁹ Thomas questione de ebrietate articulo tertio in responsione ad tertium ita dicens. Seruitus est consecut⁹ ex ebrietate occasionaliter inquantū cham maledictionē seruitutis in sua posteritate accepit propter hoc ꝙ irrisit patrem inebriatum non autem seruit⁹ fuit directe in penaꝫ ebrietatis. ¶ Sexta cōclusio Loth ebrietas fuit culpabilis. Hec conclusio posita est secundū intētionē Augustini qui contra Faustū ostendit nullam causam rationabilem fuisse propter quam Loth factus sit ebrius pro qua cōclusione deducenda sentit Augustinus Loth non fuisse inebriatum ex eo ꝙ filie sue aliqua arte sophistica paucis poculis cū inebriauerint. Tum primo quia non est verisimile ꝙ scriptura sacra hoc tacuisset. Tum secundo quia non est verisimile ꝙ deus sineret hoc modo seruum suum decipi sine aliquo

vicio voluntatis sue sed fuit secundū eum inebriatus Loth per hoc q̄ filie sue crebro sibi vina ciaciebant aut sibi vina non mixta crebro porrigebant et simulando se eantum bibere ac arte aliq̄ agendo ne eātum biberent cum ad crebro bibendum invitabant eq̄d Loth libentius facere videbatur vt consolationem aliquam filiabus suis et sibi⁹ afferret. Sed vt dicit Aug. hec causa nō fuit rationabilis q2 non oportuit ipm̄ consentire filiabus suis ad excessiuū potuz excitantibus nec per excessiuum potum tentare eis consolationem afferre q̄ si quis diceret filias Loth aliquid inebriās in vinū patris miscuisse quo eum paucis poculis inebriarent posset ebrietatem Loth ab omni culpa excusare. Et ad rationes Augu. respondere q̄ nō omnes gestoruz circunstantias scriptura semp explicat imo eque faciliter diceretur q̄ si filie Loth eum inebriassent crebro pocula porrigendo non est verisimile q̄ scriptura sacra hoc tacuisset. Ad aliam eius rōnem respondetur dupliciter. Uno modo q̄ deus frequenter relinquit hominem causis naturalibus ⁊ voluntariis per quas sine vitio voluntatis nonnunq̄z decipitur vt patet per multas hystorias. Diceretur secūdo q̄ forte fuit in eo inordinata affectio complacendi filiabus suis propter q̄z inordinatam affectionem simulatio filiarum qua se tantundem bibere simulabant occultata est in hoc enim habet Augusti confiteri Loth fuisse deceptum et hmōi deceptionem nō potest reducere nisi in inordinataz affectionem patris qua filiabus suis complacere volnit. Et si queras quod est textui sacre scripture conformis. dico q̄ ex forma loquendi textus videtur innui q̄ fuit inebriatus nō per frequentem et excessiuam reiterationem potationū nec per cōmixtionem alicuius inebriantis sed per simplicē haustum vini q2 q̄zuis primo dixerit maior ad minorem veni inebriemus eum vino postea tamē secundo eadem ad eandem dicit demus ei bibere vinum nec aliud in scriptura expressum inuenit̄ ac si tempore illo esset tanta vis vino vt vinū simpliciter potatum inebriaret aut q̄ ipsi Loth fuisset tanta debilitas ex cōplexione sua in resistendo vino q̄ consuetus sit ad paruum paululum inebriari aut q2 sciebant ipsum amasse vinuz ⁊ ebrietatem assuetum. Ceterum est autez hanc inebriationem Loth ab Augusti. Origene. Hieronimo et pene omnibus sibi tribui culpe et Origenes magis excusat filiarum incestū q̄z ebrietatem Loth Beatus autem Thomas loquitur dubie de ebrietatis eius culpabilitate ar. x. enim ait loquens de ebrietate sine culpa ebrii subsecuta sicut forte accidit de Loth q̄ tamen multis hoc non videtur multum probabile ideo varii varios modos excogitant huius inebriationis. alii dicendo aliquid inebriatiuum vino commixtū. Alii eum fuisse ad frequentem potationē a filiabus suis quas consolari volebat inuitatum potest etiam dici q̄ potū vini solebat Loth temperare aqua. filie autez in vase aquario vinum album posuerunt vt vinuz maneret nō temperatuz qd̄ Loth credebat esse aqua sufficienter temperatū ad cuius cōsiderationem dolor Loth de perditione vxoris ⁊ conflagratione ciuitatum non sinebat eū conuerti primus modus et tertia idem vicii habere videntur. secūdus videtur excusare inebriationē eius totaliter a culpa et similiter quartus adhuc tamē magis secundus q̄z quartus ⁊ ideo de culpa ebrietatis Loth. Secundum diuersitatem cause diuersa dicere habent auctores. Uerū autē eius incessus fuerit culpandus in sequenti conclusione dicetur.

¶ Contra primā conclusionem arguit̄ primo sic omne peccatum bonū rationis excludit q̄ quicquid maxime bonum rōnis excludit illud est grauissimum peccatum: sed ebrietas maxime bonum rationis excludit ergo ebrietas est grauissimum peccatum grauitate culpe. Secundo ebrietas est maxime punita ergo est culpa grauissima. antecedens patz q2 est punita pena seruitutis q2 secū dum Ambro. non esset seruitus si nō fuisset ebrietas. ¶ Ad primam respondet beatus Thomas q̄ bonuz rationis impeditur dupliciter. Uno mō per illud q̄ est cōtrarium rationi sicut cū bona virtutum tolluntur per ea que vīuti contrariantur. Alio mō per illd̄ q̄ aufert vsuz rōnis. vsus em̄ rōnis qui tollitur per ebrietatez potest esse bonus ⁊ malus sed opera virtutum que tollunt̄ per opera cōtraria semp sunt bona. Hec solutio nō satisfacit qd̄ probat̄ omne peccatuz bonū rationis per illd̄ quod est contrariū rationi excludit ergo q̄ maxime hoc mō excludit bonum rationis est maximū peccatū sed ebrietas culpabilis de qua loquit̄ excludit bonum rationis p̄ illud q̄ est cōtrariuz rationi quia per potationē culpabilem ⁊ hoc maxime facit q2 totaliter abiicit vsum rōnis q̄ ebrietas est grauissimū peccatuz. Potest tamen ad hanc rationē respondere cōcedendo antecedēs ⁊ negādo consequētiaz ibi enim sūt duo scz excludere bonū rationis ⁊ excludere ipsuz p̄ aliquod cōtrariū rationi. nō debet ergo ex illo añcedente inferri ergo quicquid maxime excludit bonū rōnis est maximū peccatum sed debet inferri conclusio omne excludens bonuz rationis per illud quia ex maxime contrarium rationi maximū est peccatū licet ergo ebrietas etiaz culpabilis maxime excludat bonū rationis non tamē excludit ipsum per aliquid maxime contrarium rōni. Uerum autem si propria ratio peccati excludere bonū rationis est questio sed hoc de alias quo suppositio ad intellectuz tamen ad quem debet intelligi sufficiat predicta solutio. Ad secundam negatur antecedens et ad probationem negat̄ assumptū sicut supra dictum est.

> Cōtra pmā coclusionē,

> [illegible] dit bonum rōnis

Q Uerit̄. vtrū peccata tempore ebrietatis commissa ebrio ad culpam imputanda sint? Arguit̄ q̄ non quia fiunt per ignorantiam ergo totaliter excusant̄ a culpa. In oppositū est illud Aris. iii. ethicor. ebrii debent̄ duplices increpationes. Circa materiam istam sunt varie opiniones opinio Tho. consistit in tribus propositionib⁹ prima est que ebrietas causat vel causat̄ ratione defect⁹ cōsequentis in quo ligat̄ vsus rationis habet excusare peccatū probat̄ quia inuoluntariū per ignorantiam Secunda ebrietas ex actu non culpabi-

li subsecuta non totaliter excusat peccatu a culpa
sicut forte contingit de Loth. Tertia ebrietas ex
actu culpabili subsecuta non totaliter excusat a
peccato quod probat quia licet actus sequens nō
sit in se voluntari⁹ est tamen voluntari⁹ in actu il
la precedēte ex quo subsecuta ē ebrietas. Opinio
vero ade ⁊ multorū aliorū ⁊ signanter doctorū lu
ria est q̄ actus ebrij deordinatus non est ad penā
imputādus. Notandū q̄ vt dicit Tho. ebriorum
quidā sunt ebrij per actū suū culpabilem ⁊ alij sine
actu suo culpabili. Notandū preterea q̄ ebrij in
ebrietate licet multa ignorent multa cū hoc etiaz
cognoscant ⁊ discernūt. discernūt enim inter pa-
trē ⁊ filiū vxorē ⁊ alienā amicū ⁊ inimicū licet qn̄
q̄ etiā tanta sit vis ebrietatis vt inter hec discer-
nere nesciāt hoc est verū q̄ ebri⁹ non incurrit re-
gulariter ignorantiā omniū sicut facit dormiens
qui vt sompni inter nulla discernit. Notandū etiā
am q̄ in ebrijs tempore ebrietatis sunt mot⁹ ve-
hementes passionū qualitatū consuetudinū ⁊ ha-
bituū tam bonorū q̄z malorū qui mot⁹ aliquan-
do iuuant per causam inebriantem aliquando ve
ro impediunt. qualitates enim corporales impe
tū faciunt ad diuersos actus appetitus sensitiui
ideo quando huiusmodi qualitates conformiter
mouent ad habitus vel alias qualitates preexi-
stentes adiuuant quando contrario modo impe-
Pria 3clo diunt. ¶ Sit prima cōclusio aliqua peccata ebri-
orū qui sine culpa sua ebrietatez incurrūt sunt eis
imputabilia ad peccatum. probat cōclusio sant
aliqua q̄ ebrij sine culpa sua inebriati nec p̄ ignorantiam
nec ignorantes faciunt ignorantia qui-
dem que sit circa actum suum aut circa aliquam
circunstantiam eius sed precise faciunt ex motu
passionis insurgentis ergo peccatū talibus est ad pe
nā imputabile alia probo de assueto ire ad lupa-
nar ⁊ ibi fornicari qui factus ebri⁹ stati apprehē-
so lupanari monet scdz motū libidinose passiōis
talia enim scit hanc esse meretricem ⁊ non esse suā
nec ignorat aliquid eorū que sufficiunt ad reddē-
dū eū culpabilem Idem posset argui de eo qui
assuetus verberare propter leue verbum fratrem
vel amicum cognitum esse talem percuteret. Se-
do nullus propter ebrietatez aut ignorantiaz ex
ebrietate consecutam excusatur a culpa quam eti-
am remota ignorantia et ceteris alijs positis ipse
esset facturus sed aliqua sunt peccata in ebrietate
commissa que ebrius sine culpa sua remota ebrie
tate esset facturus vt patet in casibus predictis er
go talia sunt ad penam imputabilia. Tertio om-
ne illud peccatum est ebrio imputabile et ab eo
voluntarie factum cuius remota ebrietate non so
lum non penitet eum sed etiam gaudet ipse fecis-
se sed aliqua sunt talia peccata cōmissa ab eo qui
ebrietatez sine culpa sua incurrit igitur tali ebrio
Scda 3clo aliqua peccata sunt imputabilia. ¶ Secunda cō
clusio ebrio ex culpa sua sunt aliqua peccata tē-
pore ebrietatis facta imputabilia ista conclusio
patet ex precedenti quia aliqua peccata sunt im-
putabilia ebrio sine culpa ergo multo magis cō-
similia sunt imputabilia ebrio ex culpa sua.
Tercia 3clo ¶ Tertia conclusio ebrio sine culpa aliqua pec-
cata non sunt imputabilia probat quia ebri⁹ per

ebrietatem incurrit ignorantiam aut errorem cir-
ca aliqua qua ignorantia posita facit actum pro-
hibitum ⁊ qua remota non faceret ergo cum ipse
non sit causa huius ignorantie vel erroris sequit
q̄ actus sequens non est sibi ad penam imputan
dus antecedens p̄z exemplo loth de quo est veri-
simile q̄ si ipse tunc considerasset se carere vxore
⁊ eam que secum accubabat fuisse sibi filiam ipse
non exercuisset opus libidinosum sed se ab eā cō-
tinuisset Similiter per ebrietatem interduz fit vt
ebrius ⁊ maxīe nocte non discernit inter suā ⁊ nō
suam ideo si non sua subiceret se ad locuz non sue
nō videt q̄ peccatū illud sibi iputandū esset ad pe-
naz eodē mō arguit de ebrio q̄ occidit patrē cre-
dēs occidere hostē q̄r credit q̄ sit hostis Secūdo po
no ebriū aliquem qui extra ebrietatez fuit frequē-
ter tentatus de fornicatione cum aliqua muliere
quam tentationē semper vicerit ⁊ superauerit tā
dem ista arte aliqua inebriet eū sine tamē culpa
ipsius inebriati quo facto nitatur illa inducere in
concubitum constat q̄ ipse nō erit tam potens re
sistere tentationi q̄z potens erat ante inebriatio-
nem pono ergo q̄ succumbat tentationi ⁊ forni-
cetur cum ista tunc sic iste precise p̄ impotentiam
quaz incurrit ex ebrietate succūbit tentationi ita
q̄ alias nō succubuisset vt suppono sed istā impo
tentiam resistendi passioni reprimendi eaz nō in
currit ex culpa sua quia incurrit eā ex ebrietate ⁊
quam per casum sine culpa sua est inductus ergo
talis non peccat peccato sibi ad penam imputa-
bili. Tercio omne peccatum imputabile est volū-
tarium in se aut in causa sua sed fornicatio huius
cum ista muliere non est voluntaria in se cum iste
non sit cōpos mentis nec in causa sua cuz ille nō
sit ex culpa sua inebriatus ergo peccatū istius nō
est ei ad penaz imputabile. Ex istis patet q̄ ebrie
tas inducit duo scilicet ignorantiam circunstan-
tiarum operis vnius vel plurium ⁊ impotentiaz
resistendi passionibus ⁊ impotentiam etiam exe-
quendi ea que pro officio vel ministerio suscepto sūt
exequenda ⁊ ideo quando quis incurrit ebrieta-
tem sine culpa sua tunc nec ignorantiam nec im-
potentiam resistendi aut exequendi est sibi impu
tabilis sed aliud est si huiusmodi ignorantiā aut
impotentiam incurreret aliunde puta ex gradu
malicie sicut intemperati scdm Aris. que ex ele-
ctiōe male agant nō videt q̄ excusent quia igno
rantiā illam ⁊ impotentiā non incurrūt ex ebrie
tate non culpabili sed ex malis operationibus ⁊
habitibus perniciosis quos peruerse ⁊ flagitiose
operando acquesierunt ¶ Quarta cōclusio mul Qrta 3clo
ta peccata sunt imputabilia ebrio ex culpa sua q̄
non essent sibi imputabilia si factus fuisset ebri⁹
sine culpa sua probatur ista conclusio ebrius in-
currit ex vi ebrietatis ignorantiam agendoruz im
potentiam resistendi passionibus ⁊ impotentiaz
exequendi ea que sibi ex officio vel dignitate vel
ministerio exequenda cōpetūt per ignorantiam er-
rat in circunstantijs operationis ⁊ credens forte
accipere panicez accipit lapidē credens percute-
re baculo percutit gladio aut vti sua vtitur alie-
na sicut forte loth credebat vti vxore ⁊ filiabus
vtebatur per impotentiam resistendi passionib⁹

ad primum imperium passionis aut primos motus malorum habituū statim vincitur qui prius vincere solebat et imperat executionem actus qui prius forte cohibere hmōi motus inordinatos di dicerat. Per impotentiam etiā exequendi debita virtutum opera multipliciter labitur ꝛ deficit sed q̄ sit ignorans ꝛ q̄ sit impotens ex culpa sua contrahit & hec omnia sibi sunt imputanda. Secundo quicunq̄ est causa culpabilis ignorantie vel impotentie per quarum positionem agit q̄d non est agendum ille est causa culpabilis illius quod taliter agitur sed ebri⁹ ex culpa sua est causa culpabilis ignorantie vel impotentie propter quas agitur quod nō est agendum ergo est causa culpabilis illius q̄d taliter agitur. maior est Aris. tertio ethicorum dicentis. et enī in ipso ignorare puniunt si causa est ignorantie puta ebriis duplices increpationes et q̄ ita rationabile sit fieri et etiam q̄ in vtroq̄ sit culpabilis probat principium enim in ipso. dn̄s enim eis quod est nō inebriari hoc autem scʒ inebriari ignorantia causa. Tertio opera mala facta ab ignorantibus ignorantia orta ex negligentia sua sunt imputabilia: ergo opera facta ab ignorātibus ignorātia orta ex ebrietate culpabili sunt eis imputabilia. Et eodem mō diceretur de operibus factis ab impotētibus resistere passionibus aut impotētibus operari vt tenent. impotentia quidem orta ex ebrietate culpabili. añs probatur nā si quis agat contra leges quas scire tenetur maxime q̄n sunt scitu faciles non excusantur propter hmōi ignorantiā sed puniuntur a legislatore q̄d sub hijs verbis ponitur ab Aris. dicente. iij. ethicorum ꝛ ignorantes aliquid eorum que in legibus oportet scire ꝛ nō difficilia sunt puniunt ꝛ nō solum in hijs que determinata sunt legibus sed etiam vniuersaliter in omnibus in quibus ignorantia ex negligentia contingit. Ex eo q̄ in potestate nostra est vel fuit nō ignorare q̄z potuimus adhibere diligentiam per quam scivissemus que ignoramus. Et sub hijs verbis significat Aris. Similiter autē ꝛ in aliis quecunq̄ per negligentiam ignorare videtur vt in ipsis existente nō ignorare eius enim q̄ est diligētes esse domini neq̄ valet dicere q̄ aliquis ex conditione sua talis est vt non possit esse diligens quia q̄ ipse sit talis conditionis ipse est sibi ipsi causa in eo q̄ vixit remisse ꝛ dissolute q̄ hijs verbis aperit consequenter aris. sed forsitan talis aliquis est vt nō diligens sit sed eius q̄ est talis fieri ipsi causa viuentes remisse. Ex istis nemini dubium esse potest q̄ de intentione Aris. fuit q̄ ea que ignorantes facimus. ignorantia quidem culpabili nobis imputantur imo hec videtur esse sententia omnium theologorum dicentium vno consensu q̄ ea que facimus per ignorantiam crassam aut affectatā sunt nobis imputabilia. Alioquin enim sequeretur q̄ mala que faceremus conformiter agendo ad conscientiam erroneam vincibilem et ex culpa nostra ortam non essent nobis imputanda quod patet esse falsum a fortiori: ergo si hec ignorantia aut error oritur ex ebrietate culpabili nobis que est turpior ꝛ exprobrabilior q̄z negligentia per quam orit etiā ignorantia necesse est q̄ ea que tūc agim⁹ sint nobis imputabilia ad culpā eodē mō dicēdū est de hijs que agimus p̄ īpotētiā vtrāq̄ ex ebrietate culpabili ꝯsecutā. Quarto quicquid agim⁹ ex īpulsu male passionis aut malorū habituū quā tūc reprimere nō possum⁹ impotētia orta ex culpa nostra est nobis īputabile sʒ ebri⁹ ex culpa sua homicidiū vel adulterū ꝯmittēs malū agit ex passiōe aut īpulsu prauorū habituū quā tunc reprimere non potest impotentiā orta ex culpa sua ḡ talis peccat peccato sibi imputabili. minor est Aristotelis in tertio dicentis ebri⁹ enim ꝛ qui irascit non videt ꝓpter ignorantiā operari sed ꝓpter aliquid eorum que dicta sunt. Ex supradictis apparʒ que mala opa ī ebrietate facta sine īputabilia ꝛ q̄ nō. Nō tertia q̄ est de ignorātia ex negligētia causata ꝛ operibus malis factis ab ignorātibus tali ignorantia mīt tā michi fidē facit. Pro cuius maiori declaratiōe volo q̄ sit aliquis qui per negligentiam suā ignoret fornicationem esse peccatū mortale alius hoc ignoret pro nunc per ebrietatē culpabilem ꝛ vterq̄ fornicet ita tñ q̄ si sciret nō fornicaretur constat q̄ fornicatio primi est peccatū mortale alicuius certe grauitatis ꝛ cum secūdus nihil penitus habeat alleuians vel excusans q̄d nō habeat primus et vt suppono cetera sint paria videt q̄ secūdus fornicando peccat īputabiliter sicut primus eodem mō potest argui de duobus qui tempore obsidionis custodiunt muros ciuitatis quorū vnus ignorat vocem noctis per negligentiam et alius per ebrietatem culpabilem ꝯstat q̄ pari pena affligendi sunt. ¶ Quinta cōclusio ebrietas imputabilis aliquando nō solū nō excusat peccatum nec in toto nec in parte imo etiam aliquādo auget imputabilitatem eius. Pro ista conclusione suppono q̄ actus exterior non habet ex se propriam bonitatem aut maliciam sed tantum rōne actus interioris ita q̄ actus exterior est tantū imputabilis q̄tū imputabilis est actus interior ipsum faciens eum pono ergo casum qui faciliter cōtingere potest q̄ ebrius extra ebrietatem consuetudinem habuerit cōmiscendo cū quadaʒ soluta que a paucis diebus matrimonio copulata est eciaʒ cognoscente et a quo tempore refugit cum ea cōmisceri quia semper fugere voluit adulterium tunc sit ebrius et videat eam in loco in quo consueuit cōmisceri cum ea et per ebrietatem ignoret vel non recordetur eam esse coniugatam sed potius credat eam esse solutam et secundum consuetudinem eius velit fornicari cum ea imo etiam volo q̄ tūc sicut possibile est habeat apud se actualem detestationem adulterij tunc sic actus exterior sequēs non est imperatus nisi a volitione simplicis fornicationis ergo non est imputabilis nisi q̄tū simplex fornicatio nisi aliquod aliud augeat imputabilitatē alias in actu exteriori esset propria bonitas aut malitia sed constat q̄ actus iste est magis īputabilis q̄z simplex fornicatio cū de facto actus iste sit cōmixtio cū ligata et coniugata et nihil est q̄ augeat imputabilitatē ei⁹ nisi circūstātia per ignorantiam posita in huiusmodi actu exteriore ergo ebrietas culpabilis ꝛ ignorantia inde secuta non modo non excusant totaliter aut in [Margin: Quinta cōclu.]

parte sed etiam interdum augent imputabilitatē. Secundo aliquis actus ebrij deordinatus et imputabilis potest esse imperatꝰ a volitione bona et nō culpabili sed talis vt constat non habet deordinationem et imputabilitatem ab actu interiori a quo īmediate imperatur ergo habet eam ab alio et non nisi a circumstantia posita mediante ignorantia causata ab ebrietate culpabili ergo huiusmodi ebrietas auget imputabilitatem actus exterioris. Prima pars antecedentis probatur et gratia exempli volo q ebrietas loth fuerit ex culpa sua causata Et q ex huius ebrietate oblitus sit loth conuersionis vxoris sue in effigiem salis et q inuenitur alteram de filiabus suis ꝓpe se iacentem excitantem ipsum ad opus libidinosū et crediderit q fuerit vxor sua debitū petens et q sola redditione debiti et generande ꝓlis voluerit commixtionē de facto voluntas eius eam imperante rit hec enī omnia sunt possibilia et verū vera sint incertum et hoc supposito constat q volitio loth nō fuit deordinata nec libidinosa. Et tamē actꝰ exterior fuit deordinatus et imputabilis. Hec ratio non cōcludit. et soluit arguendo cōtra decimā conclusionē posset tamen dici q scdm rei veritatem volitio loth fuisset deordinata et dicto animi erroneo conformis huic scilicet reddendum est nec debitū vxori petenti q non erat sibi secundū veritatem vxor. Hec tamen solutio nō satisfacit quia licet ita sit quia tamē posset dari casus in quo est alicui vxor debitum petens et tamen ꝑ aliq̄ ignorantiam poneretur in opere exteriori aliqua circūstantia q̄ non fuisset obiectū actus interioris propter quā esset aliqua deordinatio in actu exteriori quam non haberet precise ex actu interiori sed

Sexta 9clo haberet eā ab ignorātia culpabili. ¶ Sexta cōclusio omnis ebrietas culpabilis sic excusat actū malū q huiusmodi actus nō est tā imputabilis q̄ imputabilis esset si idē fieret ab eodē nō ebrio sciente et volente ipsum secundum omnem circūstantiam imperāte et nullam aliam causam excusantē habente verbi gratia dico q si incestꝰ loth ebrij fuisset factus ex eodem loth non ebrio et nullam aliam causam excusantem habente puta nō furioso aut non decepto circa circunstantias actꝰ sui aut non alia quauis ex causa facto impotente ad resistendū passionibꝰ talis incestꝰ fuisset multo grauior q̄ de facto fuit probatur quia hmōi incestus fuisset imperatus a volitione incestuosa et fuisset denominatus incestus ab huiusmodi incestuosa voluntate ita q fuisset perfectus et completus incestus sed incestus loth nō fuit de facto talis nec enim grauis vel culpandus fuerit tanq̄ incestus igitur minor patet auctoritate Augustini contra faustum vbi expresse augustinus ostendit q licet factū loth et filiarum suarum sit reprehēsibile nō tamen tantum Augustinus q̄ faustus ipsum reprehendit nec hoc factū eius vt dicit est tanta indignatione dignū ac si ipse loth in filias suas nepharia libidine exarsisset vt earū incestato corpore frueretur et statim post et ideo inq̄t pater culpandus est non q̄ntum incestus sed quantum ebrietas meretur in quibus verbis Augu. apparet expresse illud quod per hanc conclusionem intendimus ista est opinio origenis omelia quinta super gene. ita dicentis post hec iam refertur illa famosissima fabula in qua dicitur filias loth arte furatas cōcubitū patris in quo nescio si quis pōt excusare loth vt eū īmunē faciat a peccato nec rursū ita eum accusandū puto vt tam grauis incesti fieri debeat reus non enim inuenio eum insidiatum fuisse aut violenter eripuisse pudiciciam filiarū sed magis insidias passum et arte circunuentum et statim post videtur mihi in parte culpabilis et in parte excusabilis inueniri excusari nēpe potest quia a concupiscentie et voluptatis crimine liber est et quia neq̄ ipse voluisse arguitur nec volentibus consensisse ex quibꝰ verbis apparet quod diximus scilicet facta ebriorum non esse tam culpabilia q̄ culpabilia essent si fierent ab eisdem non ebrijs eadem opera secundum omnem circunstātiam suam imperantibus propter aliā et aliam volitionem quando fiunt per ignorantiam alicuius circunstantie que quidem circunstantia esset obiectum volitionis quā haberet non ebrius eundem actum secundum omnem circunstantiam suam imperans et tamen ipsa non est obiectum actus illius interioris quem habet ebrius qui per ebrietatem talem circunstantiam ignorat. Secundo probatur conclusio actibus quos facit ebrius quia impotens ē resistere passioni aut malis habitibus eum ad opus malum inclinantibꝰ non habet obmurmurantem rationem quia talis si non esset ebrius haberet remurmurantem cōtra quam contra faciendo cōtempneret. ebrius vero non habet obmurmurantem sed potius consopitam et ligatam rationem et ideo eam non cōtempnit et per consequens peccatū non ebrij ceteris paribus est grauius et imputabilius. Et si dicas q ista ratio non concluderet de intēperantia gradu quia talis non habet obmurmurantem rationem. ¶ Respondet q aliquis caret remurmurante ratione dupliciter. Vnomō propter depraua- Duplr aliqs caret remurmurante rōne
tionem rationis per consuetudinem peccandi inductam secundomō propter ligationem sensuū et organorū ministerialiter ad opus rationis deseruientium primum reperit in intemperato secundum in ebrio primum non est nisi ex frequenti cōtemptu rationis quia gradum intemperantie precedit gradus incontinentie secundum vero bene inest sine contemptu rationis aut saltem sine frequentatione actuum contemptiuorum rōnis. Dico ergo q licet intemperatus non habeat obmurmurantem rationem habet tamen rationē deprauatam ebrius autem nec obmurmurantem nec deprauatā habet sed consopitam et ligatam Ex supra dictis infero q incestus loth cū filiabus suis nō fuit multū culpabilis nec ex parte patris nec ex pte filiarū qd nō ex parte patris iā ꝓbatū est sed q nec ex parte filiarū pz primo auctoritate Augustini contra faustū dicētis q in illis feminis erat humanus et naturalis affectus qua querebāt prolē ad conseruationē generis humani nec credebant se posse alios viros quibus miscerētur inuenire a cū exustus esset illa cōflagratione orbis terrarū quia non poterāt cognoscere vsq̄ in quā ptē ignis ille seuierit ideo voluerunt se miscere patri

Quia etiaz potius debuerũt velle nunq̃z fieri ma
tres q̃z cum patre misceri. verũtamen multuz dif
fert q̄ ea causa vse sunt patre q̃z si fuissent vse pro
pter concupiscentiã et funestam voluptatem. Sz
quia sentiebant patrē ita abhorrere ab illo ope-
re vt nō crederent se id impleturas nisi procura-
rent eius ignorantiam inebriauerũt eum et se sibi
nescienti miscuerũt. Idem sentit Origenes easdē
mulieres excusans omelia quinta super Gene. vbi
facta narratione q̄ filie ille credebant omnia ar-
dore illo decoquenda esse seq̄z solas ad reparan-
dum mortalium posteritatem cuz patre seruatas
ita dicit recuperandi ḡ humani generis desideri-
um sumunt atq̄z instaurandi seculi ex se dandum
opinantur exordium ⁊ quãuis eis grande crimē
videretur furari concubituz patrio grauior tamē
eis videbatur impietas si humane vt putabant po
steritatis speciem seruata castitate delerent. Et se
quitur propter hoc ḡ consiliuz ineunt. minore ta
men arbitror culpa spe tamē argumento q̄z maio
re patris mesticiam vinis moliunt ⁊ resoluũt sin-
gulis singulis ingresse noctibus susceptũt ab igno
rante conceptum vltra nō repetunt nec requirunt
et sequitur vbi hic libidinis culpa vbi incesti cri-
men arguit quomodo dabitur in vicio q̄ nō rei-
teratur in facto vereor proloqui q̄ sentio vereor in
q̃z ne castior fuerit harum incestus quã pudicitia
multaruz. iste enim que argui videntur incesti vt
adepte sunt conceptum vltra nō accedunt ad cō
cubitum viri vbi tamē satis miror quomodo po-
tuerunt paulo ante virgines cognouisse q̄ ex illo
concubitu conceperant quicquid tamē sit vt ap-
paret ex verbis recitatis Origenes multuz hmōi
earum incestum. in facto tamen earum duo dubi
tanda referuntur vnũ q̄ credebant maioris impi
etatis esse delere speciez humane posteritatis: q̃z
furari concubitũ patris in quo sentit Augu. eos
fuisse deceptas. Origenes autē tacet alterum est
error earum quo putabant omnes homines illa
conflagratione preter se ⁊ patrez absumptos esse
et se cũ patre ad restaurandum genus humanuz
seruatas q̄ si hec ignorantia illis fuerit p̄ tunc
inuincibilis vel pro tunc nō tenebantur eam vin
cere ita q̄ nec crassa nec affectata fuerit non vide
tur factum eorum imputabile licet enim Au-
gusti. putet q̄ deterius est furari patris concubi-
tum q̃z delere spē humane posteritatis error. ta-
men ille si error eis esset venialis ⁊ signanter in fe
minis euius intellectus nō videtur tantũ eleua-
tus immo credo q̄ si hodie genus hominũ in cō
similem necessitatem relaberetur ita scz q̄ essent
omnes consumpti preter duodecim quorum duo
essent pater ⁊ filia et decez essent viri doctissimi im
potentes tamen aut per naturam aut ratione ali
cuius accidentis generare ⁊ haberetur inter eos
hec questio de restauratione mundi credo q̄ mul
tum vrgentes rōnes pro altera parte reperirētur
maxime quia est expressum preceptum diuinũ de
multiplicatione generis humani qđ maxime vr
geret ⁊ obligaret ipse tante necessitatis nulla au-
tem esset expressa prohibitio diuina de cohabita
tione patris ⁊ filie aut filij ⁊ matris que si esset cũ
vtrunq̄z non posset simul obligare videretur mul

tis q̄ prohibitio de cohabitatione esset interpre-
tanda per preceptum de multiplicatione hoīm
scilicet nisi necessitas multiplicandi generis hu-
mani ad hoc cogat potius q̃z econtra et ideo si q̄
sit culpa in filiabus Loth magis videtur ex eo or
ta q̄ non sufficientem diligentiam adhibuerũt vt
scirent si super essent alij viri ex quibus prolē sus-
cipere possent immo posset dici q̄ Augu. dicēdo
potius debuerunt velle nunq̄z esse matres q̃z sic
misceri patri non voluit diffinire q̄ simpliciter fu
it deterius filias misceri patri q̃z genus humanuz
hoīm interimere sed voluit dicere q̄ deteriꝰ erat
filias misceri patri ante diligentiã exactaz si quis
alius vir a patre superesset ex quo suscipere prolē
possent q̃z eas fieri matres ad restaurationem hu
mani generis. ¶ Contra primam et secundam Cōtra p̄mã et secundaz cōclusiōes.
conclusiones arguit primo sic nullus carens vsu
rationis occidendo vel aliter nocēdo nouiter pec
cat plus q̃z brutum sed ebrius caret vsu rationis
igitur nullomodo peccat antecedens probat pri
mo per illud Augustini paruulis quidez qui nec
dum propria voluntate credere nec penitentiam
pro facto quod originaliter trahunt agere possũt
sacramentum fidei quod est sacramentum bapti-
smi q̃z diu rationis eorum etas capax esse non po
test sufficit ad salutem ex qua auctoritate conclu-
ditur in decreto q̄ nulli post baptismum peccata
imputantur nisi sit rationis capax. Confirmatur
per illud quod habetur in capitulo. merito sane
sunt quidam qui iniuriam facere non possunt sed
solum pati vt furiosus. Et pubes vbi apparatus
qui omnino nescit quid facit vt puer ebrius. Ergo fu-
riosus non peccat. Secundo arguitur per glosaz
distin vi. ca. i. vbi tractatur de pollutione noctur
na que postq̃z recitauit opinionē que ex illo textu
elicitur q̄ aliquis peccat in dormitione et in furia
infert et per consequens aliquis nesciens peccat
venialiter et mortaliter operatur bonum et mere
tur vitam eternam q̄ non est verum vt dicit glo-
sa immo nullomō peccat. Et respondēdo ad textuz
vbi fundatur opinio illa dicit polluti mēs in dor
miendo nec rea est in somno nec rea est post sō-
pnum sed tunc fit rea quando se ingurgitat ergo
similiter est de ebrio. Secundo furiosus in furia
sua occidens aliquem non peccat imputabiliter
igitur nec ebrius antecedens patet quia non sibi
penitentia imponitur non quia deliquit vt vult
Jo. andree sed ad cautelam ne deseratur discipli
na ecclesie sicut contingit de eo qui casu homici-
dium fecit cui secundum canones septennis vel
quinquēnis penitentia imponit. tamen Brixeñ.
in apparatu tenet contrarium de furioso dicens.
q̄ nō est sibi imponenda penitentia quia satis ip
so furore punitur Tertio ebrius iniuriam faciēs
proximo punit nō pro iniuria illata sed pro ebrie
tate ipsa ergo tota culpa eius consistit in vicio e-
brietatis antecedens patz per illud. xv. q. i. Sane.
vitandam dicimus ebrietatez per quam crimina
cauere nō possumus naz que sobrij cauemus per
ebrietatez ignorantes cōmittimus. nesciunt quid
loquantur qui vino nimio indulgent iacent sepul
ti. ideo si qđ per vinum delinquant apud sapien
tes iudices venia quidem facto donatur. sed lent

tatis damp̄nantur auctores vbi apparatus leui
tatis damp̄nātur auctores quia sane nimia faci=
les ad inebriandū se ⁊ sequitur alij intelligunt ꝙ
non puniuntur ꝓ eo ꝙ ebrius fecit sed tantum ꝓ
eo ꝙ ebrius erat ad inebriandum se. Tum secundo
q2 secundum August. contra faustum loth cul=
pandus erat non tamen q̄ztum incestus sed q̄ztū
ebrietas merebatur ergo peccans ex ebrietate nō
punitur ꝓ solo peccato cōmisso sed pro ebrietate
Quarto cecus q̄zcūq̄z ex culpa vel sine cul=
pa cecitatem incurrerit si credens misceri sue mi
sceatur aliene non peccat peccato imputabili nec
fit reus adulterij ergo ebrius si credens occidere
hostem in bello occidat patrez aut misceri sue mi
sceatur aliene non peccat aut si credens licitum
fornicari fornicetur non peccat peccato imputa
bili hoc volo ꝙ seruus se precipitet in foueam a
qua exire non possit per quod fit impotens debi=
tum seruicium reddere domino tunc si talis fact⁹
est per culpam suam vt suppono impotens ne dn̄
mino suo debituz seruitium reddat sed constat ꝙ
per hanc impotentiam excusatur ⁊ tempore im=
potentie omissiones sunt noua peccata ⁊ maxime
si illo tempore nō voluntarie sed displicēter quis
omittat igitur nec que ab ebrijs committuntur
sunt noua peccata imputabilia minor patet quia
alias adam totiens peccasset quotiens non fecit
quod premitus facere potuisset ⁊ debuisset seque
retur etiaz ꝙ non habens gratiam totiens pecca
ret quotiens ex gratia aliquid facere teneretur.
Sexto motus primi vt pro nunc supponitur non
imputatur ad peccatum sed operationes ebriorū
etiam excitate passionibus aut malis habitibus
habent rationez primorū motuum ergo non im=
putantur ad penaz minor probatur quia motus
excitatus a passione dicitur esse primus pro illa
mensura pro qua ratio non potest ipsū repellere
quia nec pro illa tenetur cū nullus obligetur ad
impossibile sed pro tota mensura ebrietatis nō po
test ratio motum illum reprimere vt pz ex ratio
nibus supra frequenter adductis et maxime cum
dictum sit ꝙ ebrius per ebrietatem incurrit nō so
lum ignorantiā sed etiaz duplicem impotentiam
Solutiōes. igitur. ¶ Ad primam nego maiorem nam ex su
pradictis satis pz ꝙ in aliquibus casib⁹ carens
vsu rationis peccat peccato imputabili ⁊ vltra
ad minorem dico ꝙ ebrij non carent omnimode
vsu rationis cum inter multa discernant ⁊ ratio
cinentur. Et etiam sibi in multis caueant que in
hominibus nō fiunt sine vsu rationis Et ad ꝓba
tionem maioris concedo auctoritatem concedo
etiam quod ex eu in decreto infertur sed dico ꝙ li
cet nulli post baptismū peccata imputentur vsq̄z
ad etatem in qua est rationis capax ꝓ aliqua ta=
mē mensura sibi imputat̄ pro qua caret vsu ra
tionis Et hoc ratione peccati vel peccatorū que
cōmisit postq̄z post baptismū factus est per eta=
tem rationis capax. Ad confirmationem conce=
do ꝙ ex eo illo allegatur. Et ad apparatum dico
eius auctoritas auctoritati Aris. postponēda est
et rationi morali primū pz ex varijs auctorita=
tibus Aris. supra allegatis scd̄m pz quia per il=
lam rationem sequeretur ꝙ intemperatus intem
perantia gradu non peccaret quia nescit quid fa
cit eum in eo ratio deprauata sit etiam circa prin
cipia agibiliū. dico preterea ꝙ ebrius non est de
illis qui nesciunt omnino quid faciūt quia ebri⁹
scit se fornicari se percutere gladio discernit suaz
a non sua ⁊ patrem a filio ideo auctor apparat⁹
nimis leuiter enunciauit dico tamen pro reueren
tia eius ꝙ ebrius sine culpa sua ignorantiam cō
trahens faciens aliquod malum quod alias non
esset facturus nō peccat sicut declaratū est in ter=
cia conclusione. Ad secundam confirmationem
concedo quicquid allegatur ibi de pollutiōe dor
mientis ⁊ do hoc dictum est diffuse supra sed cuz
infert de ebrio nego cōsequentiam vt patet satis
ex his que dicta sunt supra de pollutione noctur=
na. Ad secundam quicquid sit de antecedente
nego cōsequentiam ꝓ cuius declaratione dico ꝙ
aliquis icurrit furiaz dupliciter vnomō per act⁹
culpabiles aliomō per act⁹ non culpabiles scd̄o
mō añs ratiōis est verū primomō cōtingit dupli
citer vnomō sic ꝙ presciuerit illos actus culpabi=
les esse inductiuos furie ita ꝙ fuit forte āmonit⁹
vel a medicis aut ab alijs peritis ꝙ desisteret alias
furiaz incurreret maluit tū se periculo vehemētis
furie exponere q̄z desistere ⁊ in isto casu esset mul
tuz ꝓbabile ꝙ opera mala facta tēpore furie sic
cōtracte essent īputabilia ⁊ maxime cū fiunt ante
q̄z illi act⁹ culpabiles sint emendati per cōdignā
penitenciā secus esset si furiosus haberet lucida
interualla ⁊ tunc peniteret de huiusmodi actibus
tunc bene concederem ꝙ actus facti tempore fu=
rie postq̄z tamen sic emendata est non sunt impu
tabiles. Quod si quis tamē in hoc casu vellet de
fendere oppositum ⁊ vniuersaliter dicere nullos
actus furiosi esse īputabiles tunc diceret ꝙ furia
est multo grauior pena q̄z ebrietas et grauitate
acerbitatis ⁊ grauitate alienatōis mētis ⁊ graui
tate durationis ⁊ grauitate inseparabilitatis fu
ria eñi vehemēti⁹ agitat quā ebrietas magis alie
nat mētē magis durat ⁊ difficili⁹ separat̄ etiā si
ne cōparatiōe ideo cōmittens act⁹ culpabiles ex
quib⁹ furiā incurrit satis ipō furore punit̄ nec oz
ꝙ in penā hui⁹ actus sequētes sibi īputent̄ ad pe
nā. Aliomō contingit furiā per actus culpabiles
incurrere sic tamen ꝙ nesciebat ille ꝙ illi actus es
sent inductiui furie immo si sciuisset multo magis
voluisset desistere q̄z perseuerando furiam incur=
rere et tunc dico ꝙ actus facti tempore furie con=
tracte per tales actus non sunt imputabiles im=
mo etiaz actus mali facti tempore ebrietatis per
similem modum contracte non essent imputabi=
les quod intelligo de actibus quos nō esset aliter
facturus. Ex istis patet ꝙ non est eadem ratio de
furia et de ebrietate. tum propter grauitatem fu
rie tum etiam quia regulariter ebrietas contracta
per actus culpabiles sic contrahitur ꝙ malum⁹
inebriari perseuerādo q̄z cessando a potatōe cōpo
tes mētis remanē ⁊ ꝑ hoc possunt solui ꝓbatiōes
adducte. Ad tertiā nego añs ⁊ ad ꝓbatione dico
ꝙ puniatur ꝓ vtroq̄z scd̄z Aris. nec auctoritas Jo.
andree ꝯtra Aris. recipi dz maxime cū nichil ꝓba
re sed tm̄ asserē auctor ille videat̄ ⁊ ideo glo. super
illo textu. veniā datur aut venia. l. minor pena q̄z

si ex certa scientia fecissent. apparet etiam q̄ apparatus nō loquitur nisi recitando opiniones. Ad secundam p̄bationem dico q̄ factum Loth secūdum Augu. fuit reprehensibile et tamē nō fuit reprehensibile tanta reprehensione q̄ta reprehenditur incestus. fuit tamē Loth ex ebrietate et facto suo plus reprehensibilis q̄ȝ ex ebrietate tantū ideo dico q̄ ista propositio Loth culpandus erat quātum ebrietas merebatur habet duplicem sensum vnus est Loth fuit culpandus ob solam culpam ebrietatis ꝛ iste sensus est falsus et contra Aug. in eodem loco dicentem q̄ factum Loth et filiarum suarum sunt simul et prophetia ꝛ flagitium licet non sit tanta reprehensione dignum q̄ȝ ita in eo faustus inimicus ꝛ cecus euomuit. et hec probat multipliciter. Secūdus sensus est q̄ Loth fuit culpandus tam ob ebrietatē q̄ȝ ob incestum et tamen nō fuit tantū culpandus q̄ȝtum fuisset si sciens et volens incestasset eas sed quantū ebrietas exigebat q̛z ignorantia per ebrietatē contracta aliquid distrahebat de reprehensibilitate et excusabat in parte ad sensum supra expositū. Et hoc voluit dicere Aug. vt apparet intuēti textū eius. Ad quartam p̄cedo añs q̄ȝuis tamen posset dici de incursu cecitatis sicut de incursu furie ꝛ forte consequenter aliter ꝛ aliter dicendum videretur et nego p̄ñam tum p̄pter pene cecitatis grauitatē tum q̛z nullus regulariter incurrit cecitatē per actus culpabiles quos sciat esse inductiuos cecitatis tum tertio q̛z ebrietas est magis apta ad dandum locuȝ flagicijs et peccatis q̄ȝ cecitas. ꝛ ideo homines ebrij regulariter multa turpia operantur a quibus extra ebrietatem cauent. p̄trarium autē est de cecis multis em̄ delicijs indulgebant ante cecitatem a quibus p̄tracta cecitate desistunt propter istas ꝗ causas mala per ebrietatē culpabilē facta sunt imputanda ꝛ non mala per cecitatem culpabilem perpetrata quibus addi pōt q̄ actus culpabiles qui ebrietatē induxerint nō possunt regulariter emendari durante ebrietate per penitentiam sed actus culpabiles cecitatem inducentes possunt durāte cecitate per penitentiā emendari qui si fuerint emendati p̄stabit actus sequētes per eam factos nō esse imputabiles. Ad quintam admitto casum q̄ si faciat hoc ille seruus vt faciat se impotentem ad vnum seruitiū debitum et pro tēpore pro quo ibi detinetur immineant tria aut quatuor alia seruitia ꝛ cetera sint paria dico q̄ sicut reus omnium ꝛ nouiter omittit q̄d intelligens adam ne solutio sua videatur calumpniabilis addit maxime si illo tempore nō voluntarie sed displicenter omittit quod potest intelligi dupliciter. Uno modo displicentia p̄cise cadente super omissionibus sequētibus et nō super actu culpabili per quem se impotentē fecit q̄d contingeret si ad fugiendum aliq̄d seruitiū quod nolebat facere se p̄cipitasset sperās postea extrahi et posse exhibere alia seruitia ꝛ tūc dico q̄ sic in qualibȝ omissione nouiter reus licet displicenter omittat non tamen sit tantum reus quantū fieret si continue omitteret complacenter q̛z actus culpabilis per istam displicentiam nō emendatur. Alio modo displicentia cadente super actu culpabili per quem se precipitauit ne debita seruitia redderet et tunc dico q̄ in foro conscientie nō tenetur erga deum in qualibet omissione noua obligatione q̛z actus culpabilis per quē se impotentem fecit et per penitentiam emendatus. dixi autem erga deum q̛z non obstante quacunq̄ displicentia teneretur domino ad penā temporalem et ideo adam in questione quā de hac materia facit non loquitur nisi de pena eterna et ad probationem nego consequentiam q̛z adam actum suum vt verisimiliter creditur per condignam penitentiam emendauit. Ad secundam probationem concedo añs maxime supposito q̄d aliquid ex gratia facere teneatur. si autem nichil facere teneatur hoc modo p̄ña non valeret propter falsum presuppositum vel implicationem. Ad sextam nego minorem et ad probationem dico q̄ motum extraneum a passione non posse repelli pro mensura aliqua pōt intelligi dupl'r. vno modo p̄cise q̛z mensura nō sufficit ad perceptionem illius motus ꝛ deliberationem ad eum expellendum habendā. Alio modo quia licet mensura illa sufficiat ex se tamen ratio non est potens deliberare et reprimere. Primo modo concedo primam partem assumpti. Secundo modo nego et maxime si impotentia illa proueniat ex culpa sua modo dicto aut motus etiam ille ex culpa sua excitetur vt in casu prime conclusionis et dico q̄ hec impotentia nō excusat eum ne teneatur et cum dicitur q̄ nullus obligatur ad impossibile. Dico q̄ aliquid dicitur impossibile dupliciter. Uno modo q̛z simpliciter. alio modo actu nostro iam posito. Dico q̄ licȝ nullus obligetur ad impossibile simpliciter aliquis tamen bene obligatur ad id quod est nobis factum impossibile propter actus nostros iam positos. Nam secūdum multos peccator obligatur ad penam infinitam intensiue licet nō possit eam soluere. Et similiter obligatur aliquis aliquando ad centum ꝛ impossibile esset sibi soluere decem. Similiter cōstat q̄ impotentia illa quam ex peccato originali cōtrahimus et ea que per hanc impotentiam omittimus nobis imputantur ad peccatum. Impossibile d̛r dupl'r

Cōtra tertiam p̄clonē

¶ Contra tertiam conclusionem arguitur primo sic. ebrius sine culpa sua occidens hominem quē alias nō esset occisurus plus tenetur dolere de morte hominis occisi q̄ȝ de quocunq̄ veniali sed omne pro quo ego teneor dolere ꝛ penitere magis q̄ȝ pro veniali est culpabile mortaliter ergo talis occisio est mortaliter imputabilis. Secūdo quicunq̄ ex facto suo penam aliquam legalem incurrit peccat imputabiliter sed huiusmodi ebrius ex facto suo penam aliquem legalem incurrit magis peccat imputabiliter. minor patȝ quia furiosus occidens innocentem penam legalem incurrit ergo et ebrius. Assumptum probatur per illud q̄ habetur quindecima questio i. Sicut ergo qui propter disciplinam casu homicidium facit quantū ad legem reus est: q̄ȝtum ad gratiam innocens est sic iste sacerdos qui furore homicidium fecit q̄ȝtum ad culpam innocens est q̄ȝtū ad suscepti muneris executionē reus probatur ex quo textu pȝ q̄ suspenditur talis ab executione sacerdotij suscepti. Secūdo probatur per illud q̄ habetur in

penitētiali theologali Si quis insanieno aliquē occiderit si ad sanam mentē redierit ei levior penitentia imponenda erit ergo tali imponenda est penitentia pro homicidio. Tum tercio aucto ritate Jhero. dicentis si quis non iratus sed propter disciplinā aliquem verberauerit vel palmā alicui dederit & casu occiderit sicut fieri solet quā tum ad gratiam innocens est quia voluntatē nō opus requirit quantum autem ad legem reus est quia opera lex querit Tunc quarto quia virgo oppressa in persecutiōe lege repellitur nec potest inter virgines consecrari q̄uis sit omnino innocēs secundū voluntatē ergo multo magis furiosus occidens aliquē secundū legē reus est antecedēs probatur per illud q̄ habetur ibidem si in persecutione virgo fuerit oppressa repellitur lege quia opus inspicit nō voluntatē in gratia autē quasi virgo suscipitur quia non opera q̄rit sed voluntatem. Tercio quorū facta venia donātur id est minore pena peccant īputabiliter sed ebriorū huiōi facta venia donātur .i. minore pena igitur tales peccant imputabiliter maior est certa nā factum eorum imputatur eis ad illā penā que ratione talis facti eis infligitur & minor patet p Ambro. libro de patriarchis & allegatur .xv. q. i. sane vbi de ebriis loquens ait ideo q si qui per vinū delinquerint apud sapientes iudices venia quidem facta donantur sed leuitatis dampnātur auctores vbi glosa venia id est minore pena quā si ex certa sciencia fecissent. Quarto pecus qui cū muliere coit iubetur secūdum legem puniri Et reum decernit ipsū lex ergo multo magis facta ebriorū quorūcunq̄ imputantur ad culpam antecedēs patet per illud q̄ habetur in leuitico mulier que accesserit ad omne pecus & vule ascendi ab eo interficietis mulierē & pecus morte moriatur rei enim sūt Quinto omne peccatū est ad penam īputabile sed actualium sunt peccata ergo sunt ad penā imputabilia maior patet quia omni peccato mortali debetur pena eterna & omni veniali pena temporalis sed omne peccatū est mortale aut veniale igitur omni peccato debetur pena. Sexto prima cōclusio habet expresse q̄ ebrius sine culpa sua peccat imputabiliter ergo hec tercia cōclusio que oppositū asserit est falsa. ¶ Ad primam dico q̄ duplex est dolor scz castigationis & emēdatiōis & de dolore nego maiorem quia in veniali est aliquid emendandum & castigandū in facto autem ebrii modo dicto accidente nihil est castigandum quia factū illud non est imputabile vt dictum est. Aliud est dolor compassionis quo pacienti proximo ex caritate cōpati tenemur. Et multo magis ad huc cum fuimus causa q̄ taliter pateretur & de isto cōcedo q̄ talis ebrius debet dolere de morte hominis ab eo occisi vtrum autem plus vel minus nō videtur ad propositum quia dolet ebrius de morte hominis occisi dolore compassionis dolet vero de peccato veniali dolore castigationis & emēdationis. Et ideo quantūcunq̄ primus esset maior quam secundus hoc tamen non infert q̄ sic propterea opus culpabilius & imputabilius sicut q̄z quis magis teneat dolere dolore compassionis de morte patris mei quam dolere de levi verbo do

Solutiões. Duplex dolor

lore castigatorio & emendatorio: tamen leue verbum michi imputatur ad penam & non mors patris. Ad secundam distinguo maiorem vel si incurrat penam illam legalem ex facto suo demeritorie et sic conceditur maior et negatur minor vel occasionaliter et sic negatur maior et conceditur minor factum enim illius bene est occasio q̄ infligatur ei pena legis sed non est causa demeritoria illius pene. Et ad primam probationem dico q̄ in facto sacerdotis qui per disciplinam casu accidit vnum certum est scilicet homicidiū contra legem et est vnum incertum scilicet q̄ defuerit voluntas occidendi & q̄ etiam non excesserit castigando q̄zdiu hoc secundum manet incertum videtur quo de certo agendū sit secundū legem q̄uis tamen vehementes presumptiones habeant diminuere de seueritate legis sed si postremū fiat iudicialiter certum scilicet q̄ defuerit voluntas & nulla alia causa subsit infligendi penā legis: dico q̄ non est in talē pena legis inferenda. De furioso dico q̄ de illo furioso forte ostat q̄ sine culpa sua in furiā īciderit, Dico secūdo q̄ q̄uis de hoc cōstet tamē suspendēdus est ab executiōe ordinis nō qr occidit sed quia furit Tum tercio quia occisio illa est argumentum efficax furiosum illū non posse recte adimplere ministerium susceptum nā non est verisimile q̄ is digne ī ministerio sacerdotii perseueret quem furia in homicidium agitat. Ad secundam probationem dico q̄ illud intelligendum est de eo qui ex culpa sua in furiam incidit aut qui non est certus se sine culpa sua incidisse in furiam aut de eo qui cū esset sane mentis frequenter rixando & litigando et vlciscendo peruersum habitum ad cōsimiles actus inclinantem acquisiuit. Quod si vniuersaliter de oībus intelligatur tunc dico q̄ glosa textū illū reprehendit etiam intellectum de eo qui ex culpa sua in furorem incidit qr vt dicit satis ipso furore punitur Dico p̄terea q̄ si sic vniuersaliter itelligitur nō ita ponitur penitētia profacto tanq̄z p causa demeritoria illius penē sz tanq̄z pro causa occasionali factum enī illud est causa occasionalis vt dictum est q̄ sibi penitentia imponitur leuis ne vel disciplina ecclesie delecta videatur vel propter aliam causam rationalem. Ad terciā probationē satis rīsum est. Ad quartam dico q̄ virgo in psecutione oppressa quē q̄tū exigit ratio oppressioni ītē restitit nō repellitur p hanc oppressionē tanq̄z per causam demeritoriā sed tantū per causā occasionalem qr enim constat q̄ oppressa sit & nō constat q̄ defuerit ei corrupta voluntas nec cōstat q̄ sufficienter relucta sit et dubitari potest q̄ potius permiserit se corrumpi vt bona paterna cōseruaret sibi aut vt dampna euitaret q̄z propter violentiam allatā. ideo corruptio illa occasio est q̄ nō possit consecrari. Preterea dato q̄ de integerrima voluntate eius constet sufficienter quia tamē lex non modo voluntarie sed etiam inuoluntarie corruptas repellit. ideo sine quacunq̄ culpa et sine quocunq̄ demerito repellitur a consecratione nō qr quicq̄ demeruerit sed qr per hanc violationē priuata est cōditione que ex lege inesse debet cōsecrandis & hec solutio cōformior ē sententie Wick.

Ad tertiam distinguo maiorē vel si pena ista cor
respōdeat factis tanq̄ causē demeritorie esse cō
cedo maiorem et nego minorē vniuersaliter intel
lectam qꝛ patitur instantiā de hijs qui sine culpa
sua inebriantur et in factum illud inciderūt. Si
vero pena respondeat factis tanq̄ causē occasio
nali nego maiorem et ꝯcedo minorem etiā de hijs
qui inciderunt sine culpa sua in vtrumq̄ et hoc
propter incertitudinē et dubitationē q̄ habetur
de hoc an scꝫ ī ebrietatē et in factū illō sine culpa
sua ꝑcedente inciderit sicut dictū est in prima cō
clusione de intemperatis. Ad quartā dico q̄ pecus
a lege discerni reum pōt intelligi dupl'r. Vnomō
tanq̄ dignū pena propter demeritum ipsius et
sic negatur ꝯña. Secundomō tanq̄ pena afficiē-
dum ꝑpter publicam honestatē et sic conceditur
et negatur ꝯña. et ad ꝓbationem dico q̄ lex non
vocat ibi reū qui ex demerito pena dignus est sed
reum vocat omne qꝺ vel ex demerito vel ex cau-
sa etiam rōnabili est pene obnoxium et hec est in-
tentio Aug. ibidē ita dicentis. Queritur quomō
sit reuꝫ pecus cū sit irrōnabile nec vllomō capax
legis et sequit' itē pecora inde credenduꝫ est iussa
interfici quia tali flagitio ꝯtaminata indignā refri
cant facti memoriam et ita nō qꝛ quicq̄ꝫ demeruit
pecus sed ad abolendā huius turpitudinis facti
Peccm̄ acci memoriam iubet lex pecus interfici. Ad quintaꝫ
pit dupl'r dico q̄ peccatuꝫ accipitur dupliciter. Vnomodo
pro omni actu deordinato et sic negatur maior. se
cundomō potest accipi pro omni actu deordina-
to demeritomō pene et sic conceditur maior. Et ad
minorem dico q̄ actus illorū est pctm̄ primomō
et nō secundomodo. et ad probationē maioris ne
go minorem et dico q̄ aliquis est actus deordina
tus cui nec tēporalis nec eterna pena debetur vt
actus maius factus per ignorantiaꝫ inuincibilē.
Ad sextum dico q̄ due conclusiones ille nō repu
gnant sed se admodū sub ꝯtrarietatum habēt. ideo
simul stant in veritate. Ex supradictis auctorita-
tibus arguendo ꝯtra tertium ꝯclusionē inductis
vult Adam q̄ peccata furiosorū et ebriorū impu
tentur ad penā temporalē et legis sed nō ad pe-
nam eterne visionis. mihi aūt videt' q̄ ad nullaꝫ
penā in casu tertie ꝯclusionis īputanda sunt tan
q̄ꝫ cause demeritorie licet bñ tanq̄ cause occasio
nales. stat autē aliquid esse causaꝫ occasionalem
Cōtra q̄rtā pene et tamen nō esse imputabile. ¶ Contra quar
ꝯclusiōem. tam conclusionē arguit' primo sic. apparatus. xv.
q. i. ca. merito recitat distinctionem illā de aliena
tis mente ex sua culpa et sine culpa et dicit q̄ hāc
distin. nō admitte igit'. conclusio que in hmōi di
stin. fundatur est falsa. Scdō contra dictam con
clusioneꝫ pro prima parte possunt adduci multa
capitula posita. xv. q. i. ca. sꝫ q̄ antē merito illis
relatum est firmissime tenemultipliciter aliquos
illis cauenda sunt sane. Si concupiscētia inebria
tiemne non est nec is in quibus videtur q̄ nichil
omnino īputandū est ad penā q̄ fit a furiosis vl'
ebriōs. Tertio quicunq̄ actus interiores sunt spē
similes si vnus eoruꝫ est pctm̄ et alius et si actus
exterior ab vno imperatus sit pctm̄ et actus exteri-
or alteri subordinat' sed in ebrio sine culpa et in
ebrio ex culpa possunt esse act' interioris eiusdē
rationis et speciei et talis in ebrio sine culpa nō
est peccatum ergo nec in ebrio ex culpa nec etiaꝫ
actus exterior huic īteriori subordinatus erit pec
catum. maior patꝫ quia actus interior per se et es
sentialiter est peccatum: ḡ omnis actus sibi scdm̄
speciem similis est peccatum. Quarto nolentiuꝫ
nulla sunt pctā nisi que sunt pene peccati sed hu
iusmodi facta ebriorum non sunt pena pcti ergo
non sunt peccata. aīs patꝫ per Augu. primo lib.
retractationū vsq̄ a deo peccatū voluntariuꝫ ma
lum est vt nullomō peccatum sit si nō sit volun-
tarium. Quinto nullus operans per ignorantiā
peccat sed tales per ignorantiam operantur ḡ non
peccant. maior pꝫ quia cum ignorantia nō sit
voluntariuꝫ. Sexto nullus peccat faciendo illud
propter quod cum cognoscit quale est dolet et tri
statur sed ebrius ex culpa occidens patrem cum
credit occidere hostem cum cognoscit se occidisse
patrem dolet et tristatur ergo non peccauit. ma-
ior patꝫ nullus operans inuoluntarie peccat. sed
qui post occisionem patris cognitam statim do-
let et tristatur operatur inuoluntarie et nō solum
voluntarie vt habet Aristo. in tertio ethico. ergo
talis non peccat. Septimo si talis peccat et reus
sit homicidij ante hoc est cum se iugulet et hoc
non qꝛ tunc nō occidebat ante cū occidit et hoc nō
qꝛ ignoranter et inuoluntarie operabat'. Octauo
si sic sequeret' q̄ actus malus et imputabilis ad
penā esset imperatus ab actu ꝟtuoso et laude ac ꝑ
mio digno sed ꝯñs est falsum igi' et pꝫ ꝯña quia
volo q̄ ebrius ex culpa sua habuerit cum esset sa
ne mentis actus frequētes circa occisionē hostiū
fidei pro tempore ꝑ quo licebat et virtuosum erat
eos occidere a deo q̄ ex illis actibus genitus sit
habitus virtuosus multum intensus tunc fiat iste
per culpam suam ebrius et paulopost credens se
videre inimicum fidei eliciat ex habitu virtuoso
quem habet actum volendi occidere inimicum fi
dei mediante quo operatur opus exterius et per er-
rorē cui' causa est ebrietas credens occidere ho-
stem fidei occidat patrē tunc sic actus interior est
bonus et virtuosus ergo si actus iste exterior sit
malus et imputabilis ex actu interiore bono et vir
tuoso imperabitur actus exterior malus et impu
tabilis. falsitas autem consequentis ꝓbatur quia
iste actus exterior si est malus quero aut est mal'
ex se et per se aut per alium actum non ex se quia
in actu exteriori vt supponitur non est per se ma
licia Si per alium aut per aliuꝫ malum et hoc nō
quia nullus est alius nisi ille interior qui dictus
est bonus aut per alium bonuꝫ sed hoc implicat.
implicat enī q̄ actus interior denominet' a se bo-
nus et denominet actū exteriorem malū cum etiā
quia aliquid tunc esset malum sine malicia.
¶ Ad primū dico q̄ auctoritas. Aris. et multorū Solutiōes.
aliorū auctorꝫ prepōderat auctoritati apparatus
Dico scdō q̄ apparat' ꝓbabiliter loquitur in fu
riosis et alijs quoꝝ pena culpe diuturna est et gra
uis. Dico tercio q̄ verum dicit vbi culpa emēda
ta est per penitentiam. Dico quarto q̄ verum di-
cit vbi quis operatur ignorans et non per igno-
rantiā vbi scꝫ operat' et īpulsione male passionis
aut peruersorū habituū et maxime in hijs que ali

as ipse esset facturus in hijs enim etiam ignorantia sine culpa contracta nõ excusat a peccato Ad secundam respondeo q ex superiorib⁹ patere potest quomodo huiusmodi capitula sunt exponenda. Ad terciam si maior intelligatur de peccato imputabili nego eam si autē precise de actu deordinato ad hunc partem instantiā vbi respectu vnius operantis staret preceptum z non respectu alterius sed dicit q actus nō essent omnino similes quia vnus eorū haberet circunstantiā precepti pro obiecto z non alius qd sic de hoc alio loco tractabitur si enī vnus eorū esset a deo z alius a creatura dificile euaderetur constat tamen q falsa est de actu imputabili. Ad quartam nego consequentiam quia dato q nō essent volentes tamen non sunt nolentes quod erat assumendū z si dicas q secundū Augus. ad hoc q aliquid sit peccatū exigitur q sit voluntariū ergo si non est voluntariū non est peccatū. Respōdeo q aliquid dicitur esse voluntariū dupliciter. Vnomodo in se aliomodo in causa sua dico igitur q facta ebriorum fuerunt primo voluntaria in actib⁹ illis ex quibus geniti sunt mali habitus inclinātes ad hec mala q̄ in ebrietate faciunt. Dico secundo q fuerunt voluntaria quia ignorantia que est in eis causa peccandi inducta est per actū liberū z culpabilē Ad quintam nego maiorē vt pz de ignorantia crassa z affectata in eo q̄ principia iuris scitu facilia ignorat ignorantia autē ebrij affectate est similis qz ebri⁹ mauult vino se ingurgitare ignorantiā incurrēdo quā ignorantia carere moderate bibendo. Et ad minorē dico q vniuersaliter intellecta ipsa nō est vera vt pz expresse Aris. ter. ethi. cū ait aliud aūt videt̄ propter ignorantiā operari ab eo q ignorantē facere ebrius enī vel q̄ irascitur nō videt̄ propter ignorantiā operari sed propter aliqd eorū que dicta sunt nō sciens aūt sed ignorās facit. Et ad probationē maioris dico q cū ignorātia stat voluntariū vel in se vel in causa sua. Ad sextā nego maiorē z ad probationē dico q aliqd dicitur inuoluntariū dupl'r Vno mō quia circa illud voluntas habz actualiter nolitionē. Alio mō qz circa ipsuz voluntas hz nolitionē vere vel interpretatiue ita q si cognosceret oēs circunstantiā sui actus de facto nollet primo mō carendo inuoluntariū concedo maiorē scdo mō nego sicut enī est possibile aliquid scire in particulari z ignorari in vniuersali aut scire in vniuersali z ignorare in particulari ita etiā de velle z nolle possibile est enī q per ignorantiā occidens patrē noluerit occidere patrem z tū voluit occidere hūc demōstrato eo q̄ de facto est pater ideo possibile est q inuoluntari⁹ sit circa vnam circunstantiā occisionis quā tū nescit esse circunstantiā z voluntari⁹ circa ipsā actionem qz ergo habet actio cognita scdm omnes circunstantiā displicet nobis z voluntas eius penitet ac dolet ideo dicenda est inuoluntaria saltē interpretatiue scdm illud Aris. ter. ethi. inuoluntariū aūt q triste et in penitudinē Diceret etiā q illud licet sit ē sic inuoluntariū saltē interpretatiue est tū in causa sua voluntariū. Quod si quis rigorē sermonis velit scđ ille aut concedere hz q ebrij aliquid voluntarie faciunt aut q nihil inuoluntarie per illam enī rationē eque probaretur q null⁹ ignorans aliquid operando peccaret q falsum est de ignorante ignorantia crassa z affectata Ad septimam dico q reus sit homicidij cū occidit z dico q licet tunc non agat mere voluntarie hoc tamē dependet partialiter ab aliquo quod fuit mere voluntariū scz ab ebrietate z ignorantia per ebrietatem cōtracta z ad non sic agendū tenetur z obligatur nec actio eius sic ē nō voluntaria sicut esset actio bruti sed experimur ebrios z velle z nolle et scire aliqua et inter multa discernere. Ad octauū nego consequentiā z ad probationem admitto casum vsq ibi mediante quo operet̄ exterius Dico enim q iste habet duplex iudicium vnum vniuersale inimicus siue hostis fidei est occidend⁹ aliud singulare q Aris. vocat sētiā q̄ ē cōclusio sillogismi practici iste est occidend⁹ primū est rectū secundum erroneū quia minor sillogismi per quē concluditur est falsa scilicet ille est hostis fidei Et conformiter ad hec iudicia habent duas volitiones vnam conformem primo iudicio scilicet volo occidere hostē fidei et ista ē virtuosa sed nō est imperatiua executionis eo q executio circa singularia sit secunda est viciosa quia non recta prudentia regulata scz volo occidere istum z ista est que est imperatiua executionis z ideo actus exterior imperatur imediate ab actu interiore vicioso z nō virtuoso. Sed dices volo q non erret in sententia siue in iudicio particulari dicēdo hunc esse occidendum quia pono q demonstret eum qui est vere hostis fidei z tamen in exequēdo erret z alium pro isto occidat iste actus subordinatur alicui actui interiori z non malo ergo bonus z tamē iste actus exterior est malus z deordinat⁹ igitur Ad hoc respondeo q iste exterior non est imperatus ab illo actu virtuoso imo a nullo actu interiori in tali casu est imperatus quia ex casu constat q ab illo actu interiori imperabatur vnus alius actus exterior sed bene creditur per errorem esse imperatus ab eo et ideo sicut nō est vere imperatus ab interiori virtuoso sed creditur esse imperatus ita nec est vere bonus licet credatur a faciente esse bonus.

Consequenter agendum de mansuetudine q̄ temperantie cardinalis virtutis spēs est. Et querit̄ primo vtrum mansuetudo sit virtus Arguit̄ q nō qz si sic vel esset eadem clementie vel distincta nō secundū qz nō apparet aliqua ratia distinctiua inter eas nec primū qz apud multos sumus mansueti apud quos nō sumus clementes. Notandū est circa distinctionē mansuetudinis z clementie q opinio Tho. est q clementia z mansuetudo nō sunt penitus idem qz mansuetudo proprie est circa refrenationem ire a qua quia incitat̄ ad inferendum penam alteri sed clementia proprie est circa diminutionē hmōi pene natā ita q scdm eū duo sibi sunt cōsideranda scz passio ire que est appetit⁹ quidem vltionis z vindicte z vindicta ipsa appetita siue pena aut supplicium que pena se habet vt effectus z agitis passionis mansuetudo est mo

Distinctio mansuetudinis z clemētie secundū btm̄ Tho.

deratiua passionis. Et clemẽtia est moderatiua
operationis. Et hoc declarat per simile nam per
immoderatã cupiditatem pecunie inclinat quis
ad furtum et tamen nõ est eadẽ virtus circa vtrũ
ꝙ naz liberalitas moderat cupiditatem pecunie
Improbat dictũ Tho. iusticia autez iubet abstinere a furto. ¶ Hec opi-
nio nõ michi videtur vera primo qꝛ circa actum
interiorem ⁊ exteriorem sibi subordinatum et ab
eo imperatũ non sunt ponende distincte virtutes
sed appetere vindictam et inferre penam se ha-
bent sicut actus interior ⁊ exterior ab illo interio
re imperatus nã qui efficaciter appetit vindictaz
et potest inferre infert ergo circa hec duo nõ sunt
ponende distincte virtutes. maior patz quia act⁹
interior et exterior eadem prudentia numero di-
riguntur et regulantur. Secũdo mõ si sic: sequere
tur ꝙ clemẽtia omnino superflueret sed consequẽs
est falsum igitur ⁊ patz consequentia quia vel mo
derata passione ⁊ ea ad regulam rõnis plene re-
dacta aut moderata est sufficienter operatio scilz
illatio pene aut supplicij aut non. si sic cum pri-
mum sufficienter fiat per mansuetudinem sequi-
tur ꝙ clementia omnino superfluit. Nec potest di
ci ꝙ nõ quia illatio supplicij in vltionem iniurie
vel paruipensionis qualiter solũ pertinet ad cle
mentiaz nunꝙ̃ fit nisi ex impulsu passionis ire er
go vbi hmõi passio ire est totaliter moderata ibi
non reperitur operatio eius rationi contraria.
Tertio si sic sequitur ꝙ staret aliquem esse simul
clementissimum ⁊ iracundissimum ⁊ similiter sta
ret aliquem esse mansuetissimum et esse crudelissi
mum sed hec nõ videntur possibilia nisi ponendo
ꝙ clemẽtia et mansuetudo sunt circa alias et ali-
as personas igitur et patz ꝯña volo ꝙ in aliquo
per actus clementie frequentatos gñatus sit ex-
cellentissimus habitus clementie quo quidẽ habi
tu inclinetur ad abstinendũ a penis ⁊ vltionibus
inferendum et nichilominus tamẽ nõ sit aliquis
habitus genitus repressiuus passionis scz ipsius
appetitus vindicte sed potius sit genit⁹ habitus
augmẽtatiu⁹ huius passionis tunc constat ꝙ da
bitur aliquis qui erit simul clementissimus et ira
cundissimus Similiter contrarium casum ponen
do dabitur aliquis ĩ quo erit genitus habitus ex
cellentissimus mansuetudinis in quo tamen per
continuas irrogationes penarum erit etiam ha-
bitus intensiuus crudelitatis ex hijs patet ꝙ nõ
est ponenda vna virtus circa passiones ⁊ alia cir
ca operatiões ⁊ huius opinionis est Burid. quar
to ethicorꝝ. xiiij que. ita dicens. recitata predicta
opinione ego autem puto ꝙ omnis virtus moralis
sit circa operationes exteriores sicut ex predictis
apparuit ⁊ apparebit quinto huius. Nã propter
regulares operationes oportet moderare passio
nes. non enim indigemus virtute nisi ad tollen-
dum rebellionem appetitus ad rationem vel dif
ficultatem que est in ꝯsequendo iudiciũ rationis
hec autem rebellio vel difficultas ortum non ha-
bet nisi ab obiectis circa que debemus operari se
cundum ꝙ innata sunt inferre passiones appeti-
tui inclinantes ipsum preter vel contra iudiciuz
rationis et loquor large de passionibus et appe-
titu ꝓut se extendũt ad ipsam voluntatẽ hꝫ Burl.

¶ Prima conclusio nõ differt clementia a man- Pria ꝯclo
suetudine per hoc ꝙ clementia est directiua ope-
rationum et mansuetudo est moderatiua passio-
num. ista conclusio patz rationibus supradictis.
Et cũ agetur de iusticia diffusius si opus sit pro
babitur. ¶ Secunda conclusio clementia a man Scđa ꝯclo
suetudine differt in hoc ꝙ clementia est modera-
tiua ire et punitionis superioris aduersus infert
ores mansuetudo autem moderatiua est eorũdem
dem vniuersaliter apud omnes. Ista conclusio et
differentia videt esse posita a Seneca et allegat
eius auctoritatez beatus Thomas vbi agit de cle
mentia vbi dicit Seneca ꝙ clementia est lenitas
superioris aduersus inferiorem. mansuetudo au-
tem est nõ solum superioris ad inferiorem sed cu
iuslibet ad quemlibet. Aduerte tamen ꝙ a Sene
ca clementia diffinitur multipliciter. Primo sic.
Clementia est temperantia anime in potestate vl
ciscendi. Secũdo sic. est lenitas superioris aduer
sus inferiorem Tercio sic. est inclinatio animi ad
lenitudinem in pena exigenda. Et statim subiun
git id quod videtur esse fundamentum in omni-
bus istis diffinitionibus. di. at. qui omnes intelli-
gunt clementiaz esse que se flectit aduersus id qđ
merito constitui posset hoc est tunc solum clemẽ-
tia dicenda est cum aliquid remittitur de pena iu
ste debita rõne offense. Et ideo cõformiter adhuc
sic exponitur prima diffinitio. clementia est tem-
perantia animi in potestate vlciscẽdi id est in po
testate habentis tam de iure ꝙ̃ de facto inferen-
di penam pro iniuria debita. Qui enim in tali
pena temperatum se gerit et minus pene exigit
ꝙ̃ secundum ordinem iusticie fuerat debituz hoc
tamen facit conformiter ad rectã rationẽ dictan
tem honestum et bonum esse diminuere penam:
talis dicitur clemens ⁊ iste sensus a parte expli-
catur per secundam diffinitionem ⁊ per terciam
similiter cum proprie non sit exigenda pena nisi
ex superiore ⁊ propter offensam siue delictũ pena
enim per comparationem ad delictum dicitur.
Ex istis apparet quod propriũ opus clemẽtie nõ
consistit in hoc ꝙ est nõ punire plusꝙ̃ oportet vel
non excedere modũ quem exigit rigor iusticie in
puniendo: sed cõsistit in hoc ꝙ est punire citra de
bitum iusticie cũm id faciendum hortatur ratio.
Ex quo patet ꝙ clemẽtie opus non exercetur nisi
a superiore ad inferiorem ei scilicet qui est custos iusti et
equi quid autem sit mansuetudo petetur postea.
¶ Tercia conclusio non omnis datio venie qua Tercia ꝯclo
scilicet superior absoluit inferiorem a pena debi-
ta secundũ leges pro delicto est clemẽtia Patet
nõ omnis talis est conformis recte rationi ergo
non omnis talis est clementia ãñs patet. tum pri
mo quia interduz ex datione venie ille cui remit-
titur offensa efficitur deterior ⁊ ad peccandũ prõ
prior interdum vero res publica grauia detrimẽ
ta patitur ꝓpter dationem venie interdum vero
datur venia in offensa aliena et remittitur satisfa
ctio debita parti quod ad iniusticiaz pertinet qđ
reprobans Seneca dicit ꝙ in iniurijs alienis fa
cile indulgemus in nostris sumus implacabiles
Hoc mõ enim faciendo et absoluendo vnum a pe
na alter efficitur pena ⁊ iniuria. Secundo datio

venie facta ab illo superiore in cui⁹ potestate nō sunt leges constitute sed sibi competit tantū agere secundum leges sibi traditas nō est clementia quia non est facta ab eo qui potestatē habent absoluendi eeuz ab obligatione legis igit̄. Tertio quia datio venie facta a principe habēte potestatem diminuendi vel auferendi penam institutā a lege pro illa portione q̄ sibi competit non tanq̄ȝ principi ꝛ iuris ac legū custodi sed tanq̄ȝ persone particulariter lese et offense non est clemētia sed magis est mansuetudinis opus quia talis datio venie non fit a superiori secundum ꝙ superior sed fit potius a superiori secundū ꝙ est pars particulariter lesa. Quarta pclo ¶ Quarta conclusio datio venie siue remissio pene a superiore potestatem habente secundū ꝙ est auctor legum ꝛ iuris ac equi conseruator conformiter ad dictamen recte rationis facta est opus clementie stricte accepte Pro ista conclusione est aduertendum ꝙ omnis qui cōmittit causam in proximū quod secundum legem est puniendū duplici tenet̄ pena vna quidē ad proximū cui nocumentū intulit p quā sicut lucruȝ ꝛ dāpnū ex parte personarū ledentes et lese reducantur ad equalitatem sic scilicet ꝙ quantū persona ledens accepit de lucro per suppliciuȝ penaȝ multam aut emendam ipsa accipiat de dāpno ꝛ quātum persona lesa accepit de dampno tantum accipiat per condignam satisfationem ledentis de lucro ꝛ respectu istius pene non consistit clementia. alia vero ad custodem legis qui offensus est per huiusmodi legis transgressionem ꝛ hec pena a criminosis solet etiam repeti ꝛ proprie clementia est in remissione totali vel partiali huiusmodi pene ꝛ est opus clementie cum hec remissio fit cōformiter ad dictamen recte rationis. Contingit tamen aliquando ꝙ in iniuria facta contra principem princeps gerit vicem duarū personarum ꝛ debetur pena duplex vna debetur sibi tanq̄ȝ persone particulariter lese altera tanquam custodi iuris leso et offenso ꝛ in tali casu locum habet in eadem persona distinctio mansuetudinis a clementia aliquando vero non sic distinguuntur pene portiones nec in principe leso sic due rationes offense distinguuntur ꝛ tunc remissio pene in tali casu totaliter pertinet ad clementiaȝ. dixi autem stricte accepta quia propter vnitatem persone et immanifestam distinctionem harū portionuȝ pene contingit aliquādo ꝙ nomine clementie verā ꝙ remissionem pene significamus. Et si obiicias per illud therentij q̄ȝ iusta ꝛ clemēs tua mihi fuerit seruitus scias vbi non videtur accipere clementiam mō supra dicto sed pro beneficentia quadā. Respondeo ꝙ auctores non semper vtuntur vocibus in sua stricta significatione acceptis sed interdum earum significationem extendunt interduȝ vtunt̄ eis transūptiue ꝛ figuraliter acceptis ꝛ inde nascunt̄ varij colores verborū dico tamen ꝙ in illo loco therē. potest nomē clementie stricte accipi pater enim familias est velut princeps cōmunitatis iconomice siue domestice ꝛ ad eum pertinet cōdonatio erratorū iconomicā cōmunitatem tanq̄ȝ augentium ꝛ ideo dici pōt fuisse clemens seruo eā negligenti aut offendenti seruo veniā dedit et penā aut supplicium inde debitum remisit.

¶ Quinta cōclusio mansuetudo est medietas laudabilis circa iras q̄ secundum ꝙ ratio dicit vel irascimur vel iram dessinimus. Ista conclusio est Aris. quarto ethicorum qui dicit hoc concedere quia medietas circa iras est innominata ꝛ ob hoc ferimus nomē mansuetudinis ad huiusmodi mediū quod accidit ad effectū circa iras quod extremū est innominatū mansuetudo autem inquit est quedā medietas circa iras innominato atꝫ existēte medio fere atꝫ extremis ad mediū mansuetudinē ferimus ad effectū declinantē innominatuȝ existentē vbi videtur significare Ari. ꝙ nomē mansuetudinis īpositū est primo ad significanduȝ defectū circa iras puta omnē distinctionē ire ꝛ postea transsumptū ad significandū medietateȝ circa iras que est distinctio siue moderatio ire conformiter ad rectā rationē huiusmodi autē defectum nunc dicit innominatum quia nomen mansuetudinis quod ante huiusmodi translationem ꝛ attributionē erat propriū defectui ire per huiusmodi translationem est sibi ꝛ medietati circa iras cōmune aut sic facta est translatio ꝙ huiusmodi defectus desinit appellari nomine mansuetudinis quo nomine appellata est solum illa medietas. ꝙ autem sit medietas laudabilis probatur ratione eiusdem Aris. omnis habitus quo quis irascitur vbi quando quibus et pro quibus et q̄ȝtum ꝛ secundum ꝙ oportet est medietas laudabilis sed mansuetudo est huiusmodi igitur minor patet quia ille dicitur mansuetus qui per habitum mansuetudinis quem habet vult ꝛ cupit esse quietus nec duci a passione ire sed in quibus et quantuȝ ꝛ quō mō ratio precipit irasci vult enī inquit Aris. mansuetus imperturbatus esse ꝛ non duci a passione sed secundum ꝙ ratio ordinabit in et in hijs ꝛ in tantum tempus irasci. Subiungit ꝙ mansuetus magis videtur peccare ad defectum quia non est punitiuus sed magis cōdonatiuus .i. remissiuus iniurie quod exponi potest dupliciter. vno modo de mansueto secundum primam īpositionem nominis secundum quaȝ dictum est ꝙ mansuetudo significat defectum in ira si autem intelligas de mansueto virtuoso qui secundum rei veritateȝ nō peccat tunc intellige sic mansuetus videt̄ idē p paeȝ secundum opinionem multorum magis peccare ad defectuȝ vel deficiendo in punitione quia enim frequenter condonat iniuriam ideo multis videtur ꝙ peccet secundum defectuȝ q̄ȝ tamē nō est veruȝ. aliter sic mansuetus videtur peccare secundum defectum quia si mansuetus aliquando rationabiliter dubitet an offensa punienda sit an condonanda et sint pro vtraꝗ parte eque fortes rationes magis declinabit in illo casu dubitantis ad condonandum q̄ȝ ad puniendum. Sexta pclo ¶ Sexta conclusio contingit aliquando in ira deficere vituperabiliter probat̄ quicunꝗ ita deficit in ira vt videat̄ stupidus et insipiens nec sentiens dāpna sibi illata nec propter hoc dolens et tristatus ille vituperabiliter deficit in ira sed contingit aliquando nos ita deficere in ira vt videamur esse tales ergo cōtingit aliquando in ira deficere. Secūdo quicunꝗ ita deficit in ira vt non resistat nocē-

tibus perferat iniuriantem et familiares suos de-
spiciat et negligat ex hoc vult⁹ boni honesti gra
tia ille vituperabiliter deficit in ira sed contingit
aliquando ita deficere in ira vt nullius boni ho-
nesti gratia nō resistam⁹ nocētibus perferamus
iniuriantis et familiares nostros despiciamus ac
negligamus igitur contingit vituperabiliter in
ira deficere. Tertio probatur conclusio per illud
Crisosto. super Math. qui cū causa iratus nō irasci
tur peccat patientia enim irrationabilis vicia se-
minat: negligentiaꝫ nutrit et nō solum malos sed
etiam bonos inuitat ad malum. Quarto per il-
lud eiusdem iracundia que cum causa est non est

Cōtra sextā ↄclusionem. iracundia sed iudicium. ¶ Cōtra sextam conclu
sionem arguitur sic. nichil est viciū per qđ homo
deo assimulatur sꝫ per esse omnino sine ira homo
deo assimulatur igitur. non est vitiosuꝫ omnino ira
carere. Secundo ira ad nihil est vtilis ergo defe-
ctus eius nō est viciosus q̄ āñs est Sene. lib. de ira.
Tertio malum hominis est preter rōnem esse sed
substracta omni ira ab homine adhuc remanet
secundum rōnem esse cum adhuc remaneat inte-
grum iudicium rationis igitur. Quarto ꝙ licet age
re ex passione est vituperabile sed agere ex ira est
agere in cōmotione passionis cum ira sit passionis
cōmotio igitur. Quinto carere omni motu appe
titus sensitiui et omni corporali transmutatione
non est vicium sed ira est motus appetitus sensi-
tiui cū transmutatione corporali ꝙ omnino care-
re ira non est vicium aūcedēs p꜖ quia secundum
stoicos in hoc consistebat summa anime quies.

Solutiōes. Ad primam nego minorem quia talis nō punit
nec castigat ex iudicio sicut deus. Ad secundā ne
go aūcedens, vtilis est enim ad hoc ꝙ hō prom-
ptius exequatur id quod recta ratio dictat imo
ira moderata est ipsemet actus virtutis mansue-
tudinis. Ad tertiā nego minorem in casu in quo
secundū iudicium rationis castiganda est iniqui-
tas. Et ad probationem dico ꝙ in tali casu vel iu
dicium rōnis non manet integrū vel ei nō obtem
peratur sicut obtēperandū est. Ad quartaꝫ nego
maiorē est enī agere aliqđ ex passiōe moderata et
illud non est vituperabile. et ad minorem respon
dendum est ꝙ ira secundum Tho. aliquando ac
cipitur pro motu voluntatis et tunc secundū eum
agere ex ira nō est agere ex passione sed ex iudicio
Aliomō accipitur ira pro motu appetitus sensi-
tiui et tunc secundum eum agere ex ira est agere
ex passione. Ad quintam nego maiorem in casu
quia in casu hmōi carentia huiusmodi motus in-
fert carentiam vel debilitatē boni motus in vo-
luntate qꝛ motus in appetitu sensitiuo naturali-
ter sequitur ad motum simplicem voluntatis ni-
si sit aliquid repugnans vel impediens

Septima conclusio. ¶ Septima conclusio. nō solum in bello sed etiā
in alijs iniurijs et paruipensionibus ira virtuose
assumi potest. probatur si ira non posset virtuose
assumi hoc ideo esset aut propter tristiciam quam
importat aut propter appetitum vindicte nō pro
pter tristiciam qꝛ virtuosum est tristari de malis
et paruipensionibus et iniurijs deo aut nobis aut
nostris illatis cum virtuosum sit ea nolle euenire
Et postꝙꝫ euenerint nō placere eorum euentum
nec propter appetitum vindicte quod patet. Tū
per illud vindica domine sanguinem sanctorum
qui effusus est in terra. Tum per illud michi vin
dictā et ego retribuam. Tum tertio qꝛ omnis ira-
tus potest iuste et rationabiliter desiderare ꝙ in-
iuria illata a malis et iniustis reparet et emende
tur et de ea digne satisfiat et ad equalitatem iusti
tie reducatur igitur tam ex pte tristitie q̄ꝫ ex par
te vindicte ira potest vtiliter assumi mihi autem
videtur ꝙ multi antiqui negantes irasci esse lici-
tum decepti sunt ex significatione termini. putā
enim ꝙ in diffinitione ire vindicta accipiatur di-
stincte a castigatione emendatione aut satisfactio
ne quod nō est veruꝫ sed accipitur cōmuniter ad
vindictam stricte acceptam et ad emendationem
et ideo qui appetit reparationeꝫ pro iniuria quo
cunqꝫ modo licito vel illicito ille peccat. qui autē
appetit eo modo quo recta ratio dictat appeten-
dum ille virtuose irascitur nec peccat. possent ad
huc adduci rationes Aristotelis facte ad precedē
tem conclusionem que cōcludunt ꝙ contingit de-
ficere in ira viciose non solum in bello sed etiaꝫ ex
tra bellum. Secundo omne quod potest virtute
regi potest vtiliter assumi sed ira et furor possunt
virtute regi nō solum in bello sed etiam extra bel
lum igitur maior patet quia quicquid est rectum
gubernatum et directum virtute illud est lauda-
bile. minor patet per illud homeri ꝙ allegat Ari
stote. tertio ethicorum virtutem immite furori.
nā stulte etiā deprecaretur virtutē immitti furori ni
si furor virtute regi posset qua ratione autem po-
test furor regi virtute in bello eadem ratione et in
ceteris rebus in quib⁹ paruipensio et iniuria emē
danda est. Tertio omne quod erigit cōcitat et im-
pellit virtuosum ad exercitium et executionē ope
ris virtutis potest vtiliter assumi et hoc maxime si
nulla in eo sit ratio culpe sed ira est huiusmodi igi
tur minor patet per illud homeri et virtutem per
furorē erige ratio enim aliquando dictat esse ali-
quid faciendum vel impediendum sed interdum
vel per timorem vel per desidiam aut alia ex cau
sa torpemus in executione operis virtuosi si autē
accesserit ira per quam et tristamur de iniuria et
eam emendari volumus erigitur et concitatur vir
tus nostra et prompto animo ferimur in id quod
a ratione dictatum fuerat. Quod si accipiatur ira
pro alteratione ipsa corporea aut pro signis ali-
quibus corporeis puta pro ebulitione sanguinis
secundum illud Homeri et ebuliuit sanguis aut
pro emissione spume per nares secundū illud eius
dem et austeram per singulas nares virtutē mō-
strauit tunc dico ad huc ꝙ hec omnia possunt vir
tuose assumi sed cum assumuntur prouidendum
est ne per hec excedamus deliberationem ratio-
nis sed aptemus ea ad executionem eorum tantū
que per rationem dictata sunt per hec enim fit vt
labor operis non sit nobis tam molestus nec taꝫ
sensibilis per hec excutitur torpor excutitur timor
et vis quedam ac promptitudo ad exequendum
quod dictatum tribuitur verbi gratia aliquis est
est naturaliter timidus est tamen prudens etiam
in rebus bellicis et bene scit deliberare quādo quo
modo vbi et qualiter hostes inuadendi sunt et per

habitum prudentie pertinentis ad fortitudinem bene deliberat de bello suscipiendo quia tamē est timidus non audet exequi ideo utile est sibi assumere iram que reddit hominē potacez quia per eam excutitur timor et robur viribus addicitur ita etiam in aliis negociis ut in correctione malorū et in aliis operibus iustitie punitive sue restitutive iniurie. ¶ Octaua conclusio mansuetudo est virtus probatur omnis mediocritas circa id circa qd contingit superhabundare et deficere est virtus sed mansuetudo est mediocritas circa iras circa quas contingit superhabundare et deficere ergo mansuetudo est virtus minor pro prima parte patz ex quinta conclusione pro secunda quod scilicet circa iras contingit superhabundare nota est pro tercia patet ex sexta et septima conclusione.

Octaua conclusio.

¶ Contra septimam conclusionē arguitur sic rationibus que sunt Sene. asserentis nullo modo iram esse assumendam a virtuoso nihil eorū est bonum que sunt contra naturam sed ira est contra hominū naturam ergo ira nulla est laudabilis minor probat Sene. nihil est homine secundum naturam suaz mitius ira autē nihil est crudelius tum secundo quia homo genitus est in adiutorium hominū ira in exterminiū hō ex natura sua congregari cupit ira hominem discedere et separari iubet hō prodesse petit ira nocere ira auida est pene homo beneficentie vita constat concordia non terrore ira autem ad terrorem est non ad concordiam Secundo vir bonus nullius pena gaudet imo cum cōdēpnat impium ab impietate sua irreuocabilez hoc non est quia delectetur in eius pena procul enim est a sapiente taz inhumana feritas sed hoc facit ad documentum et eruditionem aliorum sed ira est appetitus pene et eo gaudet igitur. Tercio nullus appetitus vindicte est laudabilis sed ira est appetitus vindicte ergo ira non est laudabilis minor est certa et maior probatur quia secundum Aris. castigatio est patientis causa ut scilicet emendetur sed vindicatio et punitio sunt causa punientis ut scilicet satietur sed constat quod inferre penaz alteri gratia delectationis quam quis habet in pena illius est vituperabile igitur Confirmatur quia ratio sufficienter decernit quanta pena et qualis sit exigenda pro delicto ergo ira si immisceatur aut omnino superflue aut per eam fit punitio supra condignū quod crudelitatis est. Quarto nihil quod regi ratione non potest virtuose potest assumi sed ira ratione regi non potest ergo ira nō potest virtuose assumi minor patet quia accendit sanguinē ad quam accensionem sequitur inordinatus motus spirituum ex quo causatur turbatio sensuum et fantasie sine quorum statu non habemus liberū usum rationis ut apparet in ebriis et egrotantibus nonnullis ergo sicut bonum est totaliter excludere ebrietatem quia est perturbatiua sensuū sic et iram. Quinto melius est totaliter excludere perniciosa que nō nisi difficillime regi possunt quam ea suscipere ut regantur et moderemur sed ira est huiusmodi igitur maior patet quia talia potentiora sunt rectore et non patiuntur se minui. Sexto virtus vicio nunquam adiuuanda est sed eius ammixtione potius est concerpta nec cum impetu opus est irascendum est sed exurgendum cum nunquam ratio assumet in adiutoriū suum impetus prouidos et violentos apud quos ipsa nichil auctoritatis habeat ergo ira non potest virtuose assumi. Septimo quod nocet virtuose operanti nō potest virtuose assumi sed ira est huiusmodi igitur minor patz in gladiatoribus qui arte teguntur et ira denudantur ut pateant ictibus. Octauo quia cum virtuosus penam exigit aut eam exigit quia pene auidus et tunc peccat aut quia oportz ita fieri. Et tunc talis non est adnumerandus iratis. Nono si ira est utilis hoc maxime est quia per eam mali terrentur et effugitur contemptus sed ira non est utilis propter primum quia periculosius est timeri quam despici nam necesse est timere multos eum qui timetur a multis. Nec propter secundum tum quia si vir sapiens vires habuerit tunc absque ira solo recti rationi iudicio repellet malos puniet et terrebit si autem careat viribus tunc magis patebit irascendo contemptui et derisioni. Ex istis rationibus dicit Buridanus bene concludit quod ira tantum in bello assumenda est cum propter tristiciam sensus vires corporis diminuuntur videtur autem michi quod etiam in multis casibus extra bellum virtuose possit assumi. Decimo arguitur sic omne illud cuius nulla causa iusta potest esse ut fiat semper est peccatum sed nulla causa potest esse propter quaz aliquis irascatur ergo omnis ira est peccatum minor patet per Cassianum octauo libro de institutione nouiciorum ubi loquitur contra eos qui illi textui euangelii qui irascitur fratri suo addunt sine causa et dicit quod hoc est adiectum ab illis qui propositum scripture non intellexerunt volentes nos fomitem iracundie omnimode amputare nullamque indignationis occasionez penitus reseruare. Undecimo arguitur auctoritate eiusdem Cassiani li. eodez capitulo. v. dicentis quod omnis ad perfectionem tendens et agonem spiritualem legittime decertare cupiens ab omni ire furorisque vicio alienus existit. Et hoc probat per apostolum dicentem omnis ira et indignatio et clamor et blasfemia tollatur a vobis immo ibidez ex intentione probat quod non sit utilis ad sanandū delinquentem fratrem. Delinquentem inquit fratrem si necesse est ita curare festinet ut dum medelam leniori forte febricula laboranti procurat inferre non semetipsum iratus morbo ceceratio inuoluat et secundo ca. eiusdem libri reprobat opinionem dicentium non esse noxium si delinquentibus fratribus irascamur. Duodecimo omne illud est vituperabile et fugiendum quod turbationem/insipientiam/imprudentiaz/iniusticiam/inhonestatem/precipitationem/rixam/ et peccatorum originem affert. Sed ira est huiusmodi igitur minor patz pro prima parte per illud turbatus est pre ira oculus meus. Secunda per illud ira in sinu insipientium requiescit. Tercia per illud ira perdit etiam prudentes. Quarta per illud ira viri iusticiam dei non operatur. Quinta per illud vir iracundus inhonestus est. Sexta per illud vir iracundus agit sine consilio Septima per illud vir animosus parit rixas vir autem iracundus effodit peccata. Et ideo respondendum

Contra septimā pclonez

est ad rationes istas Senece nec omnino eodem
Solutiões. modo sicut respondet Buri. ¶ Ad primā nego
minorem vniuersaliter intellectam. ad primā pro
bationem ꝯcedo primā partem assumpti et nego
secundam de ira moderata imo ira moderata est
virtitudo siue mansuetudinis actus. Ad secun-
dam probationem nego etiā secundam partē as
sumpti de ira moderata. talis enim nō petit exter
minium sed emendationē: nō petit nocere sed pro
desse et per eā procuratur cōcordia enim nihil sit
tam discors vite humane ⁊ paci contrariū ꝙ̄ pas
sim homini impunitas. Ad secundā dico ꝙ vir
tuosus nō gaudet in punitione malorum absolu
te et per se sed gaudet in ea aut quia per eam sit
emenda nō puniti vel aliorū: aut qꝛ per eam fit
satisfactio pro culpa ⁊ seruatur legum et iustitia au
ctoritas et nego minorem vniuersaliter intellectā
irā enim virtuosus ira moderatur vt punitionē
que per iram appetit ordinet in bona que supra
dicta sunt. Ad tertiam ꝯcedo maiorem de vindi
cta distincta a castigatione et nego minorem vni
uersaliter intellectā imo ꝙ̄uis ira sibi relicta tē
deret in vindicationē hoc modo acceptā recta ta
men rationis consilio in castigationē dirigitur et
ordinatur ⁊ habet pro fine id quod sibi a ratione
prestituit. Ad confirmationem concedo añs et ne
go ꝯñam quia ira non ideo dicitur immisceri ra-
tioni quia sit alius actus vel alia qualitas ab actu
per rationem directo maiorē penam expetens ꝙ̄
ratio dictet sed ira moderata magis importat de
siderium puniendi id quod recta ratio dictat esse
puniendum eo mō vbi et quādo recta ratio dictat
illud esse puniendū imo ira est actus elicitus vel
voluntatis vel appetitus sensitiui que moderata
dicitur cū id eodem modo appetimus quod et quo
modo ratio decernit esse appetendum. Ad quar
tam negatur minor. Ad probationē dico ꝙ licet
ira sibi derelicta et cui per rationem ⁊ imperium
voluntatis non occurritur faciat omnia predicta
sed cum est ratione regulata tunc non sequuntur
ista et quod dicit de ebriis ⁊ egrotantibus respon
deo ꝙ licet potatio vini sit in potestate nostra ta
men nō est in potestate nostra ne vinum potatū
perturbet sensum et similiter de humoribus me
lancolicis. In potestate autem nostra est ne appre
hensio parui pensionis causet hmōi motū inor-
dinatum spirituū notabilis durationis neqꝫ tra-
ti sunt comparandi ebriis sed magis vtentibus
vino. iracundi autem ebriis magis comparandi
viderentur. Ad quītā nego maiorē. nā vbi sine hijs
difficillimis deperit vsus virtutis ad salutem ne-
cessarius tunc necesse est talia assumere et eniti ꝙ̄
tum possibile est regantur nec minor est vera: li-
cet enim ira sit ad regendum difficilis multa ta-
men sunt ea difficiliora et ad probationem maio
ris nego assumptum quia vicium est motus eius
subest libero arbitrio. Ad sextam concedo añs et
dico ꝙ ira moderata nō est vicium sed actus vir-
tutis elicitus vel imperatus. Dico preterea ꝙ in om
nes tales impetus virtuosus auctoritatē habet.
Ad septimā nego minorē et ad ꝓbationē dico ꝙ
gladiatores regūtur arte et nudant ira immode-
rata sed ira moderata recte exercentur et vtuntur et

sunt ad inuadendū hostē promptiores. Ad octauā
ꝯcedo secundū ⁊ nego ꝙ talis nō sit annumeran
dus iratis quia cum hoc quod expetit alteri penā
eo ꝙ oportet ira fieri stat ꝙ tristetur de iniuria ⁊ ꝙ ap
petit vindictam ad sensum datū immo etiā stat
accensio sanguinis circa cor. Ad nonam dico ꝙ
est vtilis quia est opus virtutis ⁊ actus mansuetu
dinis. Et ad probationē dico ꝙ duplex est timor
illatus alteri vnus est iusticie recta ratione regu
latus alius est temerarius. de primo nego assum
ptū de secundo concedo tutius enim est despici ꝙ̄
alteri timore temerarie illato ⁊ contra rationem
quo inferuntur pene in vindictam ⁊ non in emenda
tionem. Et ad improbationē secundi nego assum
ptū nam si absit ira tunc non erit appetitus emē
dationis ⁊ ideo multi non puniunt sed eis omnia
impune licebit. dico preterea ꝙ frequenter vir vir
tuosus vires habet sed sopitas ⁊ torpentes ⁊ ideo
ad eas excitandas opus est ira. Multe rationes
contra Aristo. opinionem videntur fundari in hoc
ꝙ ira sit quedam motio non virtuosa siue pertur
batio que in hominem incidit et hoc siue sit mo
tio appetitus sensitiui siue corporea ⁊ tunc queri
tur. Utrum hec motio possit assumi a virtuoso?
Quantū est de motione corporea illa forte nō est
in potestate volentis nisi ratione causarū suarum
ꝙ̄tum autem ad motionē appetitus sensitiui di-
co ꝙ talis potest regi ⁊ dirigi mediante imperio
voluntatis sicut ⁊ aliarū rerum appetitus licet
alij sint alijs difficiliores dico tamē ꝙ preter hec
in voluntate est aliquis actus irascendi recta rati
one regulatus qui ab Aris. vocatur mansuetudo
et idem etiam est actus ire sed nō est iracundia qꝛ
iracundia deordinationem importat. vnū autem
passiones virtuose assumi possint et que sit passio
nis ratio alibi dicetur. Ad decimam respondeo
dupliciter. vno modo ꝙ Cassianus ibi loquitur con
tra eos qui videbantur asserere quodlibet irasci ex
causa iusta esse iustū quod falsum est tamen quia
nullus irascitur qui non dicat se iustā causā ha-
bere. tum secundo quia licet quis habeat iustam
causam ire tamen cum hoc stat ꝙ excedit in irasc-
endo ⁊ iniustam vltionem appetat aut modo in
iusto. Secundo dico ꝙ Cassianus ibidem loquitur
de ira que est indignatio contra proximū et dicit
eā omnē esse amputandā nō qꝛ quelibet sit mala
sed qꝛ q̄libet vel est mala vel occasionē ad iram in
iustā prebet et hanc solutionē tangit Cassi. eodē
loco cum ait ꝙ secundum scripturam sacram nul
lum indignationis occasionē reseruare debemus
nedum iubemur irasci cum causa etiam sine cau-
sa irascendi nobis intromittatur occasio. ⁊ subdit
finis enim patientie non irascendo iuste sed peni
tus non irascendo consistit ex quibus verbis ap-
paret ꝙ aliquando iuste irasci nos contingit vbi
considerandū est quod loquitur monachis quibus
non est commissa aliorum cura. Ad vndecimam
dico ꝙ duplex est ira scilicet perturbans precipi
tans et excecans ⁊ ista est ira viciosa que proprie
iracundia dicitur et quā idem auctor dicit esse ex-
cidendam a nobis. Alia est ira excitans ⁊ erigens
qua contra malorum iniquitates accēdimur ⁊ istā
nō precipit esse excidendam a nobis, ꝙ autem ali-

Duplex est ira

quia ira sit erigens ⁊ excitans ⁊ non precipitans nec excecans patet quia idem auctor septimo capit. vult ꝙ aliquid ire ministerium potest a nobis cōmode assumi ac salubriter eum scilicet contra lasciuientes cordis nostri motus indignantes infremimus ⁊c. et hoc probat exemplo dauid tunc arguitur sic aut loquitur hic cassianus de ministerio ire excecantis ⁊ precipitantis aut de ministerio ire erigentis tantum si secundum habeo intentum non primum quia nullum ministerium eius ire est nobis salubre ꝙ autē cassianus tantū loquatur in quinto ⁊ sexto capit. de ira precipitāte ⁊ excecante patet primo per auctoritatem arguendo allegatā. Secundo per illud quod post immediate subdit qualibet ex causa iracūdie motus efferuens excecat oculos cordis ⁊ acumē visus exicialem validioris morbi ingerens trabem solem iusticie non sinit intueri ⁊ sequitur nihil interest vtrum aurea lamina plumbea vel seu cuiuslibet metalli oculorū obtutibus imponatur differentiā cecitatis non facit preciositas metallorum. Ad duodecimam respondeo ꝙ omnes ille auctoritates intelliguntur de ira precipitante et excecante non de erigente ⁊ excitante. ¶ Contra vltimam conclusionem Arguitur sic nihil cuius ratio consistit in diminutione ⁊ defectu est virtus sed ratio mansuetudinis consistit in diminutione et defectu ergo mansuetudo non est virtus maior probatur quia omnis virtus corrumpitur per superfluū ⁊ diminutum minor patet tum primo quia mansuetudo est diminutiua ire sū secundo per illud Aristotelis in quarto ethicorum Ad mediū mansuetudinem ferimus ad defectū declinantes tum tercio per illud eiusdem non enim punitiu[us] est mansuetus sed magis condonatiuus Secūdo nullū peccatū est virt[us]: sꝫ mā ꝙ̄ mansuetudo est peccatū ergo mansuetudo nō est virt[us] minor pꝫ per illud Aristotelis loquentis de mansuetudine peccare enīz videtur magis ad defectū Tercio nihil cōtrariū passioni est virt[us] sed mansuetudo est cōtraria passioni ergo mansuetudo nō est virtus maior pꝫ quia nihil contrariū passioni est per se bonum cuꝫ nulla passio sit per se mala ⁊ minor probatur quia secundum Aristotelem secundo rethorice ira que contrariatur mansuetudini. Quarto circa illam passionem que secundum se totam est praua non est aliqua virtus sed ira secundū se totam est praua igitur circa iras nō est aliqua virtus et per cōsequens cū mansuetudo sit circa iras sequitur ꝙ ipsa non est virtus minor patet tum primo quia ipsa vniuersaliter est in pre irrationabili que nata est aduersari ⁊ obuiare rationi. Tum secundo quia irati minus preuident primo elenchorum ⁊ Chato ira impedit animum ne possit cernere verum ⁊ septimo ethicorum dicit Aristoteles ꝙ ira et alie passiones ligant mentem ne non possit in actum rationis vnde est ꝙ Aristotelis passionatum assimilat violento vel infamiam patienti. Tum tercio quia ira sequitur aīaꝫ que nō sit sapiēs ⁊ prudens nisi quiescendo septimo phisicorum. Tum quarto quia ira mouet ad vindictam et non ex zelo iusticie ergo est mala ↄsequencia teneꝫ quia omnis motus ad vindictam et non ex zelo iusticie est malus. Quinto quia si esset virtus aut esset generalis aut specialis nō generalis vt constat nec specialis. Tum primo quia ira circa quam est mansuetudo non est specialis passio quia ipsa est concupiscencia denominans totum appetitum sensitiuum cum appetitus sufficienter diuidat in irascibilem et concupiscibileꝫ Tum secundo quia ira claudit in se delectationem et tristiciam vt habetur secundo rethorice delectatio autem ⁊ tristicia sunt maxime generales passiones Tum tercio quia omnis passio specialis habet aliquam passionem sibi contrariam vt amor habet odium delectatio tristiciam sed ira nullam habet passionem sibi cōtrariam igitur Ad primam concedo maiorē de diminutione et defectu opposito mediocritati et nego minorem. Ad primam probationem concedo ꝙ mansuetudo est diminutiua ire inordinate cōmō ꝙ̄ mediocritas diminuit superhabundātiam. Ad secundam probationem dico primo ꝙ mansuetudo bene declinat ad defectū per accessum sed non declinatione ipsiꝫ tanq̄ꝫ ad id in quo constitit eius ratio aut tanq̄ꝫ ad obiectum Aristotelis autem vult per illa verba per declinationem huiusmodi accessuꝫ significare secundū quē modum vnaqueqꝫ virtus magis accedit ad vnū extremū q̄ꝫ ad aliud aut vult dicere ꝙ nomē mansuetudinis aliquando attributum est medio aliquando vero attribuitur extremo declināti ad defectum sed hoc est equiuoce ⁊ in prima significatione est virtus et nō in secunda. Ad terciū concedo ꝙ mansuetus non est punitiuus accipiendo punitionē pro vindicta ⁊ vt distinguitur contra castigationem immo citius condonaret offensam q̄ꝫ hoc modo puniret. Ad secundam cōcedo maiorem ⁊ nego minorem ⁊ ad probationeꝫ dico ꝙ ex textu illo non habetur ꝙ mansuetus peccat sꝫ ꝙ videtur et creditur ab imperitis peccare eūꝫ minus punire q̄ꝫ illi forte mala affectione ducti puniendum velint. Et preterea cuꝫ habet rationes eque probabiles pro vna parte ⁊ pro alia nec potest cognosci ab eo quid magis faciendū sit magis declinat ad non puniendū aut ad minus puniendum q̄ꝫ ad oppositum ideo videtur in hoc peccare. ¶ Contra hoc sic arguitur quia vel tūc peccat vel non si peccat habetur intentum nec potest dici ꝙ non quia agit conformiter ad conscientiam erroneam quia agit conformiter ad istam conscientiam iste non est puniendus. Replicā

¶ Ad hoc respondeo ꝙ in casu illo in quo ignorantia est inuincibilis nec crassa nec affectata talis non peccat. Et ad probationem nego ꝙ agat conformiter ad conscientiam erroneam immo agit conformiter ad conscientiaꝫ rectā. Et ad probationem dico ꝙ ista propositio iste non est puniendus habet duplicem sensum vnus est iste non est dignus pena et ista cōscientia est erronea nec agit conformiter ad istaꝫ alius est iste non est cōdempnandus ad penam a me qui sum nescius et ignarus sui criminis q̄ꝫdiu sum huiusmodi criminis sui ignarus et isti dictamini quod est rectū et prudentiale se conformat et ideo actus ille cōdonationis vel absolutionis est conformis non errori sed prudentie. Ad hoc etiaꝫ facit ꝙ vbi se Solutio

Cōtra vltimā ↄ̄clōnē

fundū rei veritatem esset dignus pena et cognosceretur esse talis:tamen in casu esset licitum ⁊ virtuosum ei penam remittere ⁊ ideo cum est dubiū de eo q̄d expedit sine peccato declinare potest in partem mitiorem. Ad tertiam concedo maiorem et nego minorē accepto nomine mansuetudinis pro mediocritate. Aristoteles aūt secundo rethorice accepit mansuetudinem vt est nomen detractus ab illa mediocritate ⁊ iram nō proprie vt est nomen passionis sed accepit eam pro iracundia. Ad quartam nego minorē. Ad primam probationem nego consequentiā quia sicut pars illa nata est aduersari rationi ita et obedire. Ad secundam probationem concedo aūs de iratis ira perturbatiua nō de iratis ira ordinata. ira enim perturbatiua est illa que impedit animū a cognitione veritatis:ligat mentem et eam violentā reddit et inquietā. Ad aliam probationem dico q̄ licet ira non habeat ex se q̄ moueat ex zelo iusticie habet tamen hoc ex ratione et ex actu volūtatis elicito conformiter ad rationem qui actus habent zelum iusticie pro obiecto et consequenter actus appetitus sensitiui immo ⁊ actus exteriores castigationis habent illum zelum iusticie pro causa motiua ⁊ impulsiua aut etiam pro causa finali. Ad quintam dico q̄ est virtus specialis Ad primam improbationem nego q̄ ira nō sit specialis passio et ad probationem nego assumptum quia in diminutione illa nō dicitur appetitus concupiscibilis a concupiscentia passione speciali: sed magis ab actu cupiendi ⁊ desiderādi nec dicitur irascibile ab ira passione sed magis a cōtrarietate. Ad aliam probationem dico q̄ delectatio et tristicia sunt passiones speciales. dico preterea q̄ consequentia non valet q2 generale bene includitur in speciali sicut genus in specie. Ad aliā probationem dico q̄ ire contrariatur mansuetudo accipiendo iram pro iracundia:⁊ mansuetudinem pro defectu. Dico preterea q̄ potest saluari alterum contrariari alteri accipiendo pro passionibus vt scz vtrūq̄ accipitur pro dispositione quadam ad motus subitos iram scz ad motum vindicte et mansuetudinem ad motū insensibilitatis. Ratio ante oppositum soluta est ex dictis.

Querit. Utrū mansuetudo sit potissima virtus ad temperantiā pertinens. Arguitur q̄ sic quia mansuetudo maxime valet ad cognitionem dei in qua consistit beatitudo igit̄. aūcedens patz per illud Jac. primo. in mansuetudine suscipite insitum verbum. Jn oppositum arguitur q2 difficilius est pugnare ↄtra concupiscentiam q̄z contra iram. Notandum q̄ opinio Thome est q̄ q2 ratio temperantie consistit in refrenatione vehementissimarum concupiscentiarum et delectationum ideo mā̄suetudo cui idem actus conuenit circa aliam materiā scz circa iras [habet enī refrenare iras] est virtus adiuncta temperantie tanq̄z principali virtuti quia partes minus p̄ncipales assignantur virtutibus principalibus secundum q̄ imitāt̄ ipsas in aliquibus materijs secundarijs. Sz hec opinio potest reprobari faciliter ex multis superius dictis. Tum secundo quia p eandem rōnem sequeretur q̄ omnis virtus esset adiūcta temperantie cum nulla sit virtus cui nō conueniat actus refrenandi passiones circa aliquam materiam. nam liberalitas refrenat cupiditatem pecunie et fortitudo passiones timoris ⁊ audacie et iusticia refrenat omnē passionem ne p eam ad iniuriam alterius ferantur. Tum tertio quia ira nullomodo est materia secundaria respectu ↄcupiscentiarum tactus immo sunt materie totaliter desparate ⁊ nullomō ad seinuicem ordinate.

¶ Dico ḡ aliter pro quo sit prima conclusio. mā̄suetudo non pertinet ad temperantiam stricte acceptam que scz est moderatiua concupiscentiarū tactus et gustus. patz quia hmōi temperantia habet materiam distinctam a materia mansuetudinis quarum vna nō est secundaria nec subordinata alteri igt̄. Patz secundo auctoritate Aris. qui non solū mansuetudinē a temperantia distinxit immo nec alteram alteri in determinando cōiunxit q̄d fecisset si vna earum fuisset adiūcta alteri. — Prima ↄclo

¶ Secunda ↄclusio mā̄suetudo se habet ad temperantiam cardinalem virtutem ⁊ communiter acceptam sicut species ad genus. probatur quia per temperantiā hoc modo acceptam seruat̄ omnis virtus moderatiua delectationū et tristiciarū non arduarum scd̄m rationem speciei sue et communiter omnibus hominibus inexistentiū: mansuetudo vero est moderatiua aliquarum hmōi tristiciarum et delectationum ⁊ non omniū quia est moderatiua delectationū et tristiciarū que sunt in ira ḡ mansuetudo est species temperantie. Secundo omnis mansuetudo est temperantia ⁊ nō econtra et nō est aliqua ↄnotatio in altero eorum ratione cuius impediatur cōmunius esse genus ad alterum igitur. p̄ma ⁊ secunda pars aūcedentis note sunt ex eorū diffinitionibus. Tertio probatur auctoritate Senece secundo de clementia dicentis clementiam temperantiā esse. Quarto auctoritate Tullij ponentis clementiam partē esse temperantie. — Scd̄a ↄclo

¶ Tertia conclusio accepto nomine temperantie collectiue vt significat omnes habitus secundū quos homo redditur temperatus secundum totum viuere hoc est integre ⁊ perfecte omnium scz temperantia requisita et sufficiente ad vitam hominis honeste transigendā tunc mā̄suetudo est pars integralis temperantie. patz quia sicut miles est pars totius exercitus et habitus vnius conclusionis logice est pars totius logice ita ⁊ mansuetudo hoīmō est pars totius temperantie. est enī vna temperantia preter q̄z sunt multe alie. Nec repugnat aliquid idem esse partē subiectiuam temperantie nō collectiue accepte ⁊ partem integralem temperantie collectiue accepte. — Tertia conclusio.

¶ Quarta cōclusio temperantia stricte accepta est hominibus mediocris status potior q̄z mansuetudo. probatur q2 per hmōi temperantiam refrenatur passio turpior et exprobrabilior ⁊ ad superandum difficilior[vt alibi probatū est]Je hoc probat Aris. satis diffuse in septimo ethicor. Secundo q2 materia temperantie frequentius incidit hominibus q̄z mā̄suetudinis ḡ melius est circa eam se laudabiliter habere. aūs patz quia cibi — Quarta ↄclo

et potius usus frequentior est in hominibus quam ira aut punitio Dixi aũt in hominibus mediocris status quia in regibus & principibus & aliis in auctoritate constitutis aliter esset dicendum ut ap-

Cõtra pmã cõclusionez

parebit cum agetur de elementia. ¶ Contra primam conclusionem arguitur ratione Thome posita in notabili. Secundo arguitur auctoritate Senece & Tulii ponẽtium mansuetudinem partem esse temperantie.

Solutio.

Ad primam concedo antecedens et nego consequentiam quia nec ire sunt materie subordinate concupiscentiis gustus & tactus nec actus mãsuetudinis sunt ordinati ad actus temperantie stricte accepte. Ad secundam dico quod accipiunt temperantiam cõmuniter & nõ stricte.

Cõtra scdaz cõclusionẽ,

¶ Contra secundam conclusionem arguitur mansuetudo pertinet ad epikeiaz ergo nõ est species temperantie antecedẽs patz quia omnis virtus diminutiua penarum pertinet ad epikeiam ut vult Aristoteles quinto ethicorum Secundo omnis temperantia est circa concupiscentias sed mansuetudo nõ est circa concupiscentias sed circa iras et vindictas igitur mãsuetudo nõ est temperantia. Tercio mansuetudo pertinet ad prudẽtiam ergo nõ est species temperantie Antecedẽs patet quia insania opponitur prudentie sed insania opponitur mansuetudini ergo mansuetudo pertinet ad prudentiam Quarto si mansuetudo esset species temperãtie sequeretur quod omnis perfecte mansuetus esset perfecte temperatus sed consequens est falsum igitur et patz consequentia quia quicqd est perfecte homo est perfecte animal & quicquid est perfecte albus est perfecte coloratus & patz falsitas consequentie quia perfecte mansueto possunt deficere multe temperantie.

Solutiões,

¶ Ad primam nego antecedens. Ad probationem respondet Beatus Thomas quod epikeia diminuit penas que secundũ intentionem legislatoris sunt diminuende licet non sint diminuende secundũ verba legis clemẽtia aũt diminuit penas secundum quãdam moderationem affectus faciendo quod homo in inflictione penarũ nõ utatur sua potestate. Hec solutio non placet mihi quia non solum de mansuetudine que [ut dictũ est supra] est nõ est penarum diminutiua & non solum moderatiua irarum Tum etiã quia clemẽtia nõ solum facit quod homo nõ utatur potestate sua imo etiam quod non abutatur potestate sua cũ opponatur crudelitati qua quis potestate abutitur cuiusquidẽ crudelitatis opus habet impedire.

Duplex pe naz ĩflictio

¶ Dico ergo quod duplex est penarum inflictio quedam est a lege male intellecta & aliter quidem quam eam intelligendam esse voluerit legislator & huiusmodi penas diminuit epikeia. Alia a passione ire siue ab iracundia & tales penas diminuit mansuetudo facit enĩ quod he pene nõ infligãtur quas ire passio procurat infligendas actu vel aptitudine. Aliter respondeo quod diminutio penarum cõtingit dupliciter. Uno modo ex debito iusticie Et hoc modo eas diminuit iusticia & epikeia Alio modo ex humanitate & amore ordinato ad homines & hoc modo eas diminuit mãsuetudo et clemẽtia. Ad secundã nego maiorẽ capiendo temperantiaz cõmuniter & concupiscentiã proprie ut passio est ab ira et aliis passionibus distincta si aũt accipitur temperãtia stricte concedo maiorẽ sed nihil contra conclusiõem.

Insania cõ pit dupliciter.

¶ Ad terciam dicõ quod insania accipitur dupliciter. Uno modo ut est carentia & corruptio usus rationis & sic opponitur prudentie. Alio mõ accipitur ut est carẽtia & corruptio humani affectus quo homo scdm dispositionem speciei humane homini afficitur & hoc modo opponitur mãsuetudini.

Aliquis dicit pfecte tẽ ratus dupliciter.

¶ Ad quartam dico quod aliqua dicitur esse perfecte temperatus dupliciter Uno modo quia est temperatus aliqua perfecta temperãtia & in hoc concedo consequens. Alio mõ quia est temperatus omni temperantia sibi decenti & congrua & hoc modo nego consequẽtiam verbi gratia hõ non dicitur pfecte logicus quia est perfectus in uno habitu logicali sed quia habet omnes habitus logicales scientificos aut saltem oẽs qui possunt cõmuniter haberi ab hominibus studio logice incũbentibus. Cõtra quartã cõclusionem arguitur sic mãsuetudo maxime ordinat ad beatitudinem ergo hoĩm ipsa est perfectiua virtus Consequẽtia tenet quia laus virtutis precipue consistit in hoc quod ordinat hominẽ ad beatitudinem et aña patz primo per illud Jacobi primo In mãsuetudine suscipite insitũ verbũ et Eccle. quinto Esto mansuetus ad audiendũ verbũ dei et Dyonisius in epistola ad Demophilũ dicit moysez propter multaz mansuetudinem dei apparitione dignũ habituz Secundo mansuetudo maxime est accepta deo ergo est potissima virtus aña patz per illud Eccle. primo Bene placitum est deo fides et mãsuetudo & inde est quod xps inuitat nos ad imitationẽ sue mansuetudinis Discite a me [inquit] quia mitis sũz & humilis corde & Hilarius ait quod per mansuetudinẽ mẽtis nostre habitat xps in nobis Est etiã maxĩe accepta hominibus nã Eccl. tercio. Fili in mãsuetudine pfice opera tua & super hominũ gloria diligeris & prouerbiorũ. xx. habet quod clemẽtia thronus regius roboratur Tercio secundũ Augustinuz in sermone domini in monte mites sunt qui cedunt improbitatibus & nõ resistunt malo sed vincunt malũ in bono sed hoc pertinet ad misericordiã vel pietatẽ que est potissima virtutuz igitur & mãsuetudo quod pietas sit potissima virtutũ patz per glosã Ambro. sup illud pietas ad oĩa utilis est omnia sũma religiõis christiane in pietate & misericordia consistit

Solutiões.

¶ Ad primã distinguo antecedens vel per moduz meriti & sic negatur vel per modũ sublationis ĩpedimẽti et sic conceditur mansuetudo enĩ aufert iraz inordinatam que ĩpedit cognitionẽ veritatis et per quam frequenter contradicimus verbis veritatis quibus forte vicia nostra tanguntur aliquando etiaz aufertur huiusmodi impedimentum per humilitatem per quam tollitur superbia et per magnanimitatem per quam tollitur inanis gloria qua volumus videri prestantiores in sacris litteris exponendum quaz ceteri et ideo dicit Augus. scdo de doctrina christiana quod mitescere est non contradicere sacre scripture siue intelligere si aliqua vicia nostra percutit siue nõ intelligere quasi nos melius & verius sapere & percipẽ possemus quod postremuz aliquando ex sublatione inuidie contingit que perat

fici ad mansuetudinē. Ad sc̄dam concedo ꝙ māsuetudo est accepta deo sed ex auctoritatibus inductis arguendo nō habetur ꝙ sit maxime accepta. credo tamē ꝙ in regibus ⁊ principibus habeat excellentem acceptabilem. Ad tertiam dico ꝙ argumentum videt̄ petere differentiā inter pietatem et misericordiam de qua postea videbitur. Ratio ante oppositum soluta est ex dictis.

QUeritur tertio vtruz mansuetudo sit tantū circa iras. Arguitur ꝙ non qz mansuetudo est circa omne ꝙ est inflictiuū pene sed odiuz ⁊ inuidia sunt inflictiua pene ḡ mansuetudo est circa odiū et inuidiam ergo nō est tantum circa iras. In oppositum arguit̄ auctoritate Arist. iiij. ethico. auctoritate etiam omniū auctorum qui de mansuetudine locuti sunt. Notandū ꝙ natura ingenuit hominibus quandā humanitatem ad hoīes quā quantū fieri potest nō abesse et ꝓdesse hō hoīni incipiat ad qđ ex debito moralis honestatis constringit̄. Hec autem ad hoīes humanitas minuitur interdū per cupiditatem cū sez ita cupiditate pecuniarū agimur vt nolimus hoībus prodesse liberaliter ita ꝙ vel nichil expendere pro sublevatione hominū velimus aut id etiā nolimus nisi inde vtilitatē consequamur ↄ̄tra quā cupiditatem ponit̄ liberalitas interduz passionibus alijs nos perturbātibus ⁊ nos ipsos in malū aliorum incitantibus humanitas ista diminuit̄ eiusqȝ impedit̄ officiū. Vbi gratia odiū concitat nos vt ei quem odimus male esse cupiamus ⁊ proturbamus inuidia. similr̄ ira etiā vt penā ei infligamus et hec faciunt vt hmōi contra humanitatem nō modo nō ꝓsimus sed etiā noceamus. ¶ Notandum secūdo ꝙ ira accipit̄ dupliciter. Vno modo stricte vt est passio distincta ab odio inuidia / zelo nemesi / ⁊ alijs hmōi passionibus. Secūdo mō accipitur ira pro omni nolitione boni aut volitione mali alteri et hoc mō odiuz / inuidia / nemesis / cōtinentur sub ira tunc sic. ¶ Prima cōclusio. odium ⁊ inuidia sunt vitia māsuetudini contraria. probat̄ omne viciū morale alicui virtuti morali contrariat̄ sed odiū et inuidia sunt vicia moralia ergo odiū et inuidia alicui virtuti morali ↄ̄trariantur sed nō contrariant̄ iusticie nec fortitudini vt cōstat ergo contrariant̄ tempantie et nō videt̄ cui parti temperantie ↄ̄trarientur nisi mansuetudini vt patz discurrēdo per singulas spēs temperantie cōmuniter accepte igit̄. Secūdo odiū ⁊ inuidia sunt ↄ̄traria alicui spēi temꝑantie virtutis cardinalis ⁊ nō nisi mansuetudini igit̄. maior patz qz sunt inordinationes earū passionuz q̄rum moderatio nō est ardua nec in paucioribus ↄ̄tingens. Tertio volo ꝙ Ludouicus teneat̄ odio Karoli ꝙ Karolus ꝓpter cōmissum crimē sit adiudicatus morti: petat̄ tū venia ⁊ remissio pene a Ludouico cui per multas rōnes suadetur honestū esse impartiri veniā Karolo ⁊ nihilominus tū remittat̄ et retrahat̄ vehemēter Ludouicus ꝓpter odium in Karolū aut etiā ꝓpter inuidiā. vicat tamē tādem in Ludouico ratio ⁊ impartiat̄ veniaz tunc sic actus Ludouici in Karolū est actus mansuetudinis vel clementie vt constat sz per hunc actū nō est superata iracundia accipiendo iracundiaz proprie sed superatū est odiū ⁊ inuidia nec huic actui repugnabat Ludouicus per iracundiam sed per odium aut inuidiam: ergo odium et inuidia contrariantur mansuetudini. Quarto omnis ira inordinata est contraria mansuetudini sed odiū est ira inordinata igitur. maior est certa ⁊ minor probatur per illud Augustini super psal. li. ira inueterata odiū est. ira turbat oculum odiū extinguit: ira festuca est: odiuz trabes ex quibus verbis apparet ꝙ odium est ira inueterata ⁊ per ↄ̄ns est ira inordinata. Quinto omne viciū se habens ad crudelitatē sicut iracundia ad vindictā est oppositum māsuetudini cū crudelitas nō minus opponatur māsuetudini q̄z vindicta. sed odium se habet ad crudelitatē sicut vindicta vel punitio ad iracūdiam igit̄. minor ptz ex Augu. scz de verbis domini cū ait multum distat inter petū irascentis ⁊ crudelitatem odio habentis. Sexto omne perturbans mentē perturbatione opposita ⁊ repugnante mansuetudini est viciū oppositum mansuetudini sed odium et inuidia perturbant mentem perturbatione opposita mansuetudini igit̄. maior patz qz per Aristo. quarto ethico. mansuetus vult imperturbatus esse ḡ viciū qđ perturbat mentem ꝑturbatione opposita mansuetudini est māsuetudini oppositū. minor probatur qz odium ⁊ inuidia ꝑturbant mentē perturbatione opposita alicui virtuti morali cū sint vitia moralia ⁊ non alteri q̄z mansuetudini vt potest per singulas induci igit̄. nec valet dicere ꝙ opponunt̄ caritati qz caritas nō est virtus moralis sed theologica. Septimo omne viciū in punitione ⁊ pena per se excedens est contrariuz māsuetudini sed odiū est viciuz per se in punitione et pena se excedens ergo odium est contrariuz mansuetudini maior videtur manifesta qz ly per se ⁊ non ratione alterius excedat in pena videtur directe cōtrariari mansuetudini. Dixi autem per se qz aliquando propter cupiditatem fit excessus in punitione sed talis excessus fit ratione alterius scz cupiditatis implende. minor patz per Senecam in multis locis. Et signant̄ in tragedia thiestis vbi atreus preparans grauem vltionem in thiestem indifferenter ire et odij nominibus vtitur iam inquit tuto in loco versantur odia animis: odis dominans excidant. Dico ergo ꝙ sicut iracūdia est appetitus inordinatus pene ei cui irascimur ita et per odium et per inuidiam penaz ei cupimus quem odimus vel cui inuidemus. per māsuetudinem autem fit vt neqȝ odio neqȝ inuidia perturbemur vt neqȝ per hec penam vel nocumentum inferamus: immo vt cessemus odire vel inuidere nec penam inferamus nisi quando et quomodo recta ratio dictat inferendam. ¶ Secunda conclusio est ꝙ mansuetudo sit tantum circa iram cōmuniter acceptam nō est tamen tantū circa iram stricte acceptam. patz qu nō est circa odium ⁊ inuidiam vel probatū est sed odium ⁊ inuidia distinguit̄ ab ira stricte accepta igit̄. mansuetudo non est tantum circa iram stricte acceptam. Hec conclusio probat̄ per Valerium libro. v. qui de cle-

Ira capit̄ dupl'r

Pⁱma ↄ̄clō

Scđa ↄ̄clō

mentia antonij in brutum loquens ostendit per eam depositum esse odium anthonij in brutuz ta centem [inquit] non hostem sed ciuem ocposito existimans odio. Cōtra istas ɔclusiones ¶ Contra istas conclusiones arguetur cum specialiter de odio et inuidia agetur et ad argumenta questionis respondebitur.

De mansuetudine

Q Uerit quarto vtrū clementia sit species mansuetudinis aut eidem eadem conuertibiliter Arguit q̄ non sit species mansuetudinis q2 omnes indifferenter vtuntur nominibus mansuetudinis et clementie. In oppositum est Seneca libro de clementia Notandū quod circa distinctionez mā suetudinis et clementie opinio Thome et ceterorū habetur in primo notabili prime cōclusionis de mansuetudine. Secundo Notandum q̄ possum⁹ habere causam impulsiuam veram et apparentez appetendi penam aut punitionem in tria genera personarum scilicet in personas nobis sanguine vel affinitate aut aliqua equiualenti necessitudine coniunctas et respectu taliuz moderacio ire vel odij aut diminutio punitionis conformis recte rationi dicitur pietas Secundo modo in personas inferiores in quas possumus ex auctoritate nostra penas et punitiones legum et consuetudinoz temperare et huiusmodi moderatio appellatur proprie clementia. Tercio mō in personas neutram habitudinem ad nos habentes et moderatio respectu talium appellat mititudo ad quā aliqū appropriat nomē mā suetudis nonē tñ mā suetudis ex ppetate sue significatiōis has oēs moderationes significat et est gen⁹ ad clementiā pietatem et mansuetudinem appropriate acceptā.

Prima ɔclo ¶ Prima conclusio non differt clementia etc.

Secunda ɔclo ¶ Secunda conclusio clemētia a mansuetudine differt in hoc etc. ¶ Tercia conclusio Quarta cō clusio vt habetur in illa prima questione. Quinta conclusio pietas remissiua clemētia et mititas sūt species mansuetudinis Probatur omnis virtus qua fit imediate destitutio ire vel odij et penaruz diminutio vel remissio est māsuetudo sed per quamlibet harum fit immediate destitutio ire vel odij et diminutio penarū ergo quelibet talis ē mā suetudo et constat q̄ nulla earum est mansuetudo conuertibiliter nec videtur q̄ mansuetudo respectu earum sit accidens proprium aut differentia ergo est genus eam iste specie differant Et si dicatur de pietate q̄ per eam non fit imediate destitutio ire sed mediāte actu suo elicito pietas enī primo inclinat ad bene volendum alicui et mediāte illo actu ad nolendum ei malum vel penam Contra probo q̄ aliqua pietas inclinet immediate ad non male volenduz alicui. Pono q̄ petrus indignetur guillermo consanguineo suo adeo q̄ nullo modo bene velit ei temporaliter nō tamen male velit postea adhuc offendat eū guillerm⁹ adeo q̄ ira excitet Petrus i eū et incipiat ei male velle et expetere vindictam tandem deliberet ratio et consideret eum esse de consanguinitate sua et concludat finaliter nullam vindictam inferre et quietetur ira sua et destituatur sine hoc tamen q̄ bene velit ei quo cum tercio immo primum eius propositum firmuz maneat tunc sic in petro per pietatem remissiuam fit ire destitutio immediate igitur Antecedens patet quia fit ire destitutio vt cō stat ex casu et non mediante quocunq̄ actu quo bene velit isti immo primus actus quem habet est nolle ei infligere penam quia consanguineus est que causa etiam potest esse rationabilis igitur ista pietas remissiua pertinet ad mansuetudinez ¶ Dico ergo q̄ duplex est pietas benefica et remissiua. Benefica inclinat immediate ad actum bene volendi alicui et mediate ad actum male nolendi remissiua siue condonatiua inclinat immediate ad actum nolendi male siue nolendi penaz vel vindictam inferri consanguineo vel propinquis offendenti et ideo huiusmodi pietas pertinet ad mansuetudinez. Hec aūt remissiua inclinat ad actum pietatis benefice non positiue sicut benefica ad actum remissioe sed per ablationem impedimenti ira em̄ impedimentū prestat ne consanguineis nostris cuz adest oportunitas beneficiamus per pietatez remissiuam tollitur huiusmodi ira et relinquitur voluntas non agitata nec perturbata aliquo impellente eaz contra iudiciū rationis ideo ex libertate sua remoto illo ēpedimento per pietatē remissiuam exit in primum actum pietatis benefactiue.

¶ Sexta conclusio clementia pietas remissiua mititas et vniuersaliter omnis mansuetudo ex humanitate ad homines recta ratione regulata oritur Pro qua cōclusione aduerte q̄ quidaz dicunt q̄ humanitas est eadem institutio quā in bonas artes didicim⁹ et eos humanissimos dicūt qui eas artes sinceriter cupiunt sed isti cū nitūtur docere elegantiā et proprietatem tiniorū se de verbōrū proprietatib⁹ parum cognoscere ostendunt. Est eniz humanitas propensa et benefica voluntas in homines qua eos et ab incommodis subleuare et beneficijs cumulare proponimus et quia in hanc beneficam voluntatem optimarum artium institutionibus incendimur ex effectu in causam deriuata est huius nominis significatio, est igitur humanitas communis quedam in homines dilectio qua res eorum ac salutem curamus ac diligimus propulsamus incōmoda et cōmoda procuramus. Ex hac enim affectione descendunt clementia mititas pietas et omnis mansuetudo descendunt misericordia gratia ac liberalitas omnis ac beneficentia eadem magnum momentum habet ad iusticiam cum intelligit vir humanus magna detrimenta parari hominibus cum postergata iusticia non pro lege sed pro arbitrio viuitur hanc humanitatem et ortum predictarum virtutum ab ea videtur cernisse beatus Thomas secunda secunde questione. c.lvij ar.ter. in responsione ad tertium argumentum quod est de infantia vbi ita dicit vel etiam inquit infantia secundum animaz accipitur per hoc q̄ humana anima recedit a debita dispositiōe speciei humane quod quidē contingit et secundum rationem puta cum aliquis vsum rationis amittit et q̄tum ad vim appetitiuam puta cum aliquis amittit affectum humanum secunduz quez homo naturaliter est omni homini amicus vt dicitur in

Duplex pietas.

octauo ethicorum et secundū hunc modū vult q
delectari in penis hominū sit insania qr per hoc
videtur homo priuari affectu humano quem vi-
Septima conclusio. atis sequitur clementia. ¶ Septima conclusio. cle-
mentia principis in ciues est ceterarū bonarū af-
fectionum, misericordie/gratie/fortitudinis/ et iu-
sticie non falsum iudiciū. probatur quia princeps
qui propter salutem ciuiū iniurias proprias ne-
gligit propter eandem videtur neglecturus opes cō
cupiscentias et vitam: nā ira in impugnando ho-
minem est multo violentior et impetuosior q̄z cō-
cupiscentia et videmus multos magis mori cupiē-
tes q̄z offensores suos impunitos relinquere. Cō-
firmatur ira est impotiens dilationis vindicte est
in suppliciis insatiabilis q̄ etiam in eos qui aliq̄
necessitudine coniuncti sunt parat supplicia exco-
gitatius nouarū et inauditarum penarū facit exi-
stimare penas illas q̄ grauissime sunt paruas eē
et noit seuire ac debachari per grauia tormento-
rum genera vult iratus sibi ad clementiam repu-
tari ergo qui hanc perturbationem vincit multū
probabile argumentū dat se facile propter amo-
rem populi sui reliquas affectiones malas supa-
turam tristiciam de dilatione vindicte significa-
bat vero cum dicebat. O lenta nimiū militis no-
stri manus et ira patiens post tā nephas meo.
Quid non cruor ciuilis occensas faces extinguit
in nos cede nec populi madet insatiabilitatem et
in eos qui sanguinem sibi coniuncti sunt expressis
cum ait. Sed iam morte puniri parū est grauio-
ra meruit impium plebis scelus et illa cui nec ci-
uium subiecit furor suspecta coniunx et soror sem
per michi tandem dolori spiritus reddat meo nos
dolum suppliciorum excogitationem addit ac ce-
leritatem mox tecta flammis concidāt vrbis me-
is ignes ruine noxiū populum premant turpisque
egestas seua cum luctu fames estimatione ingra-
titudinis populi et clementie sue in populum sub
iecit. Exultat ingēs seculi nostri bonis corrupta
turba nec capit clementiam ingrata nostra fer-
re nec pacem potest malis domanda est et graui
semper iugo premenda. Tercio princeps est mul
to magis obligatus tueri ciues per opa iusticie
et fortitudinis q̄z per opera clementie: q̄ si p ope
ra clementie eis vtatur et sibi leuet eos dabit argumē
tum probabile q eos per iusticiam et fortitudinem
Octaua cō clusio es per alias affectiones tuebitur. ¶ Octaua con-
clusio clementia principis est ciuium ut maiorem
eius vehementer inflāmatiua. probatur omnis
illa virtus q̄ princeps salutem ciuiū antepoñit vo
luntati sue acceptē et concitate in vltionem et vin
dictam inflāmat vehementer ciues in amorē pn-
cipis sed clementia principis in ciues est huiōi
igitur. maior supponitur nota et minor probatur
quia cū princeps paruipēsis et offensio mente sig
nificatur et condonet ac remittit suppliciū p cle-
mentiam ostendit salutem ciuiū esse sibi q̄z cariss
Nona ↄc̄lo mam. ¶ Nona conclusio. in clementia maius est
et firmius regū stabilitatum q̄z in tirannide et in
metu suppliciorum probatur illud est maius et fir-
mius stabilitatiuum principis qd magis firmat
in eum ciuium voluntates: sed clementia magis
firmas voluntates ciuiū in principē q̄z suppliciū

metus igitur. maior patz qr ciues qui firmitā et pro
priam voluntatem habēt in principem querūt pro
desse et nō tm̄ volunt videri prodesse querūt procu
rare principi ea que vere bona sunt et nō tantum
que bona videntur ijs nō est satis videri conari im
mo nec satis est conari pro ↄseruanda maiestate
principis quia etiā cupiūt omnia facere sine qui
bus maiestas principis tuta nō est. minor patz qr
omnis metus tristiciam habet et maxime seruilis
qui scz est timor suppliciū quo tristicia nemo est q̄
non velit carere cū possit. Confirmatur hec cōclu
sio auctoritate Senece cui cum vere diceret fer-
rum tuetur principem ac si presidiū regni sui in
tyrannide poneret docte respondit melius fides
sibi iterum dicenti decet timeri Cesarem respōdit
at plus amari. idem ait Seneca in edipo ita ais
sub nomine creontis qui sceptra duro seuus im-
perio regit timet timentes metus in auctorē red-
dit et hijs verbis respondet edipo dicenti odia qui
nimium timet regnare nescit regna custodit me-
tus. Secundo quicquid est amabile et desiderabi
le ciuibus est in ius presidium principis q̄z illud
quod est graue molestū et odiosum sed opera cle
mentie sunt ciuibus amabilia. timor vero et me-
tus est grauis molestus et odiosus eis igitur. ma
ior est certa et maxime cum cetera sint paria. mi
nor probatur per illud quod in eadem tragedia
habetur Neroni enim dicenti. metuant necesse ē
scilz cuncti principem. respondet Sene. quasi tra
hens ex hijs verbis argumentū quicquid experi-
mur graue est ex quibus verbis sic arguitur. quic
quid per violentiam fit cōpressionis et oppressio
nis in ciuibus illud est eis graue et molestum sed
metus ciuium fit per violentiā oppressionis qd si
gnificauit Sene. p illud quicqd experimur. proba
tur secundo illud idē per hoc quod ibidem rūdet
Neroni dicenti calcat iacentem vulgus iacentē
quidem i. quietū et mansuetū aut forte segnem se
gnicie. opposita iracundie rūdet Sene. nimium
opprimit vt nūr deterius opprimi q̄z est et ita
et deterior affectio oritur in ciuibus ex metu et o-
dio eorum in principem q̄z ex segnicie et introsci
bilitate. probatur tercio auctoritate Falaridis tirā
ni viri docti et diserti qui cum eiusdem quos tiran
nide oppresserat beniuolentiā prerereri non pos
set ad alterū remedium confugit scz ad violenti-
am et confessus est esse in eo debilius iuramentū
regni ex hoc q in multis epistolis suis dicit se in
tirannidis necessitatem ↄpulsum. ex hijs apparet
quantū sit inclementis et generaliter in omni be
neficentia regni presidium. ¶ Cōtra quintam cō Cōtra quintā ↄclusionē
clusionem Arguitur de pietate remissiua et probatur
q non sit species mansuetudinis pietas benefica
remissiua sunt eiusdem gn̄is sed pietas benefica
non est mansuetudinis species: ergo nec pietas
remissiua. minor est certa quia pertinet ad libera
litatem vel ad iusticiam. maior probatur qr pietas
vniuoce dicitur de pietate remissiua et bñfica sed
hoc non esset possibile nisi genus virtutis qd di-
citur de benefica pietate dicatur etiam de remis-
siua igitur. Secundo pietas est sub aliquo ge-
nere virtutis puta sub iusticia secundū Tullium
in rethorica aut sub liberalitate secundum alios

ergo quelibet eius species est sub eodem genere alias species pertineret ad unum genus et genus ad aliud sed pietas in cõmuni hoc est hoc genus pietas non pertinet cõtinens species ad mansuetudinem ergo nec pietas remissiua ad mansuetudinē pertinet. Tercio suppliciū et beneficium in ratione obiecti non sufficienter distinguūt actus aut habitus secundum genera virtutum sed benefica pietas et remissiua pietas habent omnis obiecta paris et eadem preter beneficiū et suppliciū ergo nō pertinēt ad diuersa genera virtutum maior probatur quia sicut ad liberalitatem pertinet afficere hominē beneficijs ita et a supplicijs hominem liberare quod non contingeret si omnis actus habens malum et supplicium pro obiecto esset alterius generis ab actu habente beneficium pro obiecto et similiter ad idem genus iusticie pertinet afficere malos supplicijs et bonos premijs.

Solutiões. ¶ Ad primam concedo maiorem quia vtraque est species huius generis virtus et concedo minorem et nego consequentiam sicut non sequitur albedo et scientia sunt eiusdē generis sed albedo non est species habitus generis nec scientia ꝙ si intelligas maiorem de generibus contentis sub hoc cõmuni genere virtus moralis nego eam et maxime de eis que sunt genera secundū diuisionē possitam ab Aristotele et cõmuniter receptam sed tamen teneretur sicut forte tenebitur postea ꝙ pietas benefica pertinet ad liberalitatem et liberalitas ad temperantiam cardinalem virtutem concedendo esset maior et diceretur ꝙ licet pertineāt ad idem genus virtutis remotum scilicet ad temperantiam non tamē ad idem genus proximum. Et ad probationē maioris cõcedo ꝙ aliquod genus quod dicitur de pietate benefica dicit̄ de pietate condonatiua vel remissiua sed non quodlibet et cum dicitur ꝙ pietas vniuoce dicitur etc. dico ꝙ illud dicitur vniuoce de aliquibus quod dicit̄ de illis secundum idem nomen et eandem eiusdem nominis rationem aut ergo intelligitur ꝙ nomen pietatis et diffinitio eius data per genera et differentias illorum generū vniuoce dicatur de pietate benefica et cõdonatiua et sic ego nego aut intelligitur ꝙ nomē pietatis et ratio quid nominis siue descriptiua vniuoce de eis dicatur et sic concedo. Ita cū arguētes videātur imaginari ꝙ supposito ꝙ temperantia diuidatur in virtutem moderantem delectationes et tristicias tactus et moderantem cupiditatem et moderantē iram et cetera moderans usū cupiditatem que est liberalitas diuidatur in gratiam misericordiam et pietatem et pietas in beneficam et remissiuam offense hoc eū modo diuidendo non potest euitari quin remissiua pietas sub liberalitate cõtineretur sed dico ꝙ aliter diuiditur liberalitas liberalitatū alia est sub leuatiuo miserie alia est impēsiua beneficij et quelibet harum diuiditur quia alia est in propinquos et illa dicitur pietas alia est in alienos et ita patet ꝙ in genere liberalitatis est duplex genus pietatis scilicet subleuatiua et benefica. virtus autē moderās iras diuiditur in clementiam et mititudinem et pietatem secundū ꝙ aliquas talis virtus moderat̄ iram superiorū aduersus inferiores aliquis hominis ad propinquos et aliquis hominis ad alienos huius exemplum potest dari hoc commune animal mortale vniuoce dicitur de animali mortali intellectiuo et de animali mortali non intellectiuo et tamē hoc commune animal mortale non est genus pertinens ad genus substantie sub quo hec duo contineantur immo animal mortale non intellectiuum idem est animali irrationali animal vero mortale intellectiuum est species animalis rationalis secundum opinionem Porphyrii. similiter corpus de genere substantie et corpus de genere quantitatis vniuocantur in hoc communi corpus quod abstrahitur tam a substantia quam a quantitate et diffinitur per hoc complexū dimensionatum tribus dimensionibus et tamen constat ꝙ licet corpus de genere substātie contineatur sub aliquo genere predicamentali et similiter corpus de genere quātitatis contineatur sub aliquo genere predicamētali nō cõtinent̄ tamē ambo sub tali eodem genere predicamenti sed vnum sub substātia et aliud sub quātitate. Ad secundam nego antecedens vt patet ex deductione sed dico ꝙ sub pietate continentur duo inferiora quorum vnum pertinet ad vnum genus et aliud ad aliud sicut sub isto communi continētur duo inferiora quorum vnum est de genere substantie et aliud de genere quātitatis. Ad tertiam concedo maiorem et nego minorem quia cõdonatiua siue remissiua pietas habet offensam pro obiecto habet interdum iram etiā vel odium que per eā moderātur sed benefica pietas non habet ista pro obiectio. Diffusius autē de pietate tractabit̄ cū agetur de liberalitate.

Cōtra sextā cōclusionē. ¶ Contra sextā conclusionē. Arguit̄ primo sic huiusmodi humanitas ad hoies aut est virtus aut non non potest dici ꝙ non quia est mediocritas quedam extremū in excessu et extremū in defectu habens nam contingit se habere ad hoies humanius quam oportet et etiam minus humane quam oportet ergo huiusmodi mediocritas est virtus si dicat̄ ꝙ sic virtus tunc querit̄ sub qua virtute continetur non sub iusticia nec sub fortitudine nec sub prudentia vt constat nec sub temperantia quia non sub liberalitate vt patet inducēdo per singulas eius species nec sub mansuetudine quia tunc gratia et misericordia sub mansuetudine continerentur. cū contineantur sub humanitate igitur. Secūdo impossibile est virtutes genere differentes sub eodem genere virtutis cōtineri sed gracia et misericordia cōtinētur sub humanitate ergo clementia que genere differt ab illis non continetur sub humanitate.

Solutiões. ¶ Ad primam dico ꝙ humanitas de hominibus est virtus et cōtinetur partim sub liberalitate partim sub māsuetudine nā habitus diligendi homines et eis benefaciēdi genitus ex actibus qui habuerūt immediate vel mediate cupiditatē repugnantem pro obiecto pertinet ad liberalitatem habitus vero cōsimilis genitus ex actibus qui mediate vel immediate habuerūt iram retrahētem pro obiecto pertinet ad mansuetudinem dicō tamē ꝙ preter istos actus et habitus reperiunt̄ alij qui videntur priores istis et sunt absoluti ab huiusmodi passionibus geniti ex actibus beniuolendi et benefaciendi hominibus nullomodo pro tales passiones impugnatis nec mediate nec immediate

ge ex talibus habitibus dixi fuere et dixi liberalitatem et mansuetudinē qui actus licet sint laudabiles et virtuosi et similiter habitus inde geniti tamē non ptinent ad aliquam spālem virtutem non ad iusticiam qz suppono q̄ sunt tales actus bñfaciendi ad quos ex debito tm̄ moralis honestatis et non ex debito iusticie tenemur nec ad liberalitatez qz nō sunt plus moderatiui cupiditatis q̄z ire nec ad mansuetudinem quia nō sunt plus moderatiui ire q̄z cupiditatis. Exemplū hui⁹ est volitio qua quis vult iuste viuere neminem ledendo pertinet ad iusticiā et similiter habitus ex multis talibus volitionibus genitus et tñ ad nullaz speciem iusticie pertinet qz nō ad iusticiam legalem nec ad iusticiā distributiuā nec ad iusticiam commutatiuam cū equalr in actus istius et illius virtutis inclinet. similiter volitiones quibus volo vniuersalr temꝑate viuere ad nullam spēm temperantie pertinet cum habitus inde genitus nō plus inclinet ad actus vnius spēi q̄z alterius. isti autem habitus dicunt esse cōmunes non quidem per inexistentiam nec ꝑ predicationē sed per inclinationem quā faciunt nō immediate sed mediantibus actus suis illicitis habens enī habitum quo benefacere velle hoībus et superueniente cupiditate impellente ad oppm̄ elicit per habitum quem habet actum volendi bñfacere et mediante isto actu et recto iudicio rationis dictantis nō esse deserandam beneficentiā ꝓpter cupiditatem elicit actum refrenatiuū cupiditatis quo mauult benefacere hominibus q̄z cupiditati inseruire et iste actus et habitus ex eo et cōsimilibus actibus genitus ad liberalitatem ptinet. eodēmodo diceretur etiam de actu pertinente ad mansuetudinem Aristoteles autem nō enumerauit hmōi virtutes cōmunes sed tantum enumerauit eas quibus cōtra cupiditates decertamur et illas ad quas ex debito iusticie tenemur. ¶ Ad secundā dico q̄ vir-

Duplr' aliq̄ virtutes ptinent sub hūanitate

tutes aliquas contineri sub humanitate potest intelligi dupliciter vnomodo sicut species sub genere et sic ego nego minorem et maxime loquendo de humanitate eiusdem rationis. Aliomodo sicut actus sub principio inclinatiuo mediate vel immediate et sic ego nego maiorez et concedo minorem. dico ergo q̄ habet habitus ille humanitatis a passionibus absolutus cōtineat per inclinationē liberalitatem et mansuetudinez non tamen ptinet illomō quo genus continet spēs suas scz per predicationem. Dico vlterius q̄ humanitas specialis habens cupidientem pro obiecto et contenta sub liberalitate sicut sub genere est alterius rationis ab ea que habz iram pro obiecto et

Cōtra septimā ꝯclonē

continetur sub mansuetudine. ¶ Contra septimā conclusionē arguit sic. iste virtutes nō sunt adinuicem de necessitate cōnexe clementie enim nulla earum sit causa alterius nec ex eadez causa necessario dependeant igit vna non est verū iudicium aliarum. Secundo experimur multos esse clemētes qui nō sunt fortes neqz bellicosi ḡ clementia nō est iudicium verū aliarum affectionum.

Solutiões.

¶ Ad primum concedo añs et nego ꝯñm quia licet aliquando separentur tñ vt in pluribus coniunguntur et hoc mō dicitur clementia verū iudicium aliarū non propter necessariam ꝯnexionem sed propter frequentiorem cōiunctionem et cum dicitur in probatione maioris q̄ vna nō est causa alterius concedo dico tamē q̄ omnes iste ex eadem causa oriuntur frequenter scz ex humanitate siue affectu ac dilectione ad homines que affectio cum potest temperare iram habet magnā impulsionem ad alias affectiones inducendas non tamen necessario inducit eas qz non nisi mediante actu libero voluntatis. Ad secundam nego añs. si enim experimur clementiam sine fortitudine hoc tamen est raro et in paucis licz in multis forte experiamur clementiam sine bellicositate per quā ego intelligo vim corporis et pugnādi industriam et econtra. Dico p̄terea q̄ licet experiamur aliquid simile clemēne sine fortitudine nō tamē experimur frequenter et in pluribus veram clementiam sine fortitudine per veram clementiaz ego intelligo venie dationem in eo qui auctoritatem et potestatem habet puniendi quomō quando quibus et pro quibus recta ratio dictat esse faciendum que cōmuniter fit ex vero amore ciuiuz propter quē iniurias suas princeps postponit et negligit per simile autem vere clementie intelligo indiscretam venie dationem quā multi clemētiam appellant vt puta cum fit hmōi dacio venie aut quibus nō oportz aut pro quibus non oportz aut non grā ciuium oportz puta non gratia honestatis sed gratia humane laudis aut cupiditatis alicuius. ista enim falsa clementia nō coniungit sibi nec semper nec vt in pluribus alias affectiones. ¶ Contra nonam ꝯclusionem arguit exemplis que inducit Nero contra Senecam in tragedia que Octauia inscribitur. Primum de bruto qui armauit manus contra ducem a quo salutem fuerat consecutus. Secundū de Cesare qui erat multum clemens et tamen occisus fuit a ciuibus romanis in quos clementie opera exercebat. Tertium de Augusto qui fuit viciosissimus et monarcha orbis qui proscriptionibus ciuium et interitu nobilium eam iuuenum q̄z senum imperium suū firmauit et ad timorem maiorē incutiendū exposuit capita cesorum rostris et prohibuit ne quis suos defleret imo etiā Philippi corpus insepultum relinqui iussit auibus et feris pascendū nec prius eius ensis quieuit q̄z per cruenta vulnera et graues mortes tanta error et metus omnes inuasit vt nullus imperium eius perturbaret et ita imperium eius tutum fuit metu armis et fide militum et nichilominus ille tanq̄z deus apud eos consecratus est et templis traditus. Possent alia multa adduci sed hec pro nunc sufficiant.

Cōtra nonā cōclusionē

Solutiōes.

¶ Ad istas rationes respondeo q̄ non omnia facta per supra memoratos viros sunt tanq̄z laudabilia defendenda. dico preterea q̄ vera clemētia in subditos obedientes et in hostes victos exercenda est pro bono et vtilitate publica. Ideo de bruto dici potest q̄ non obstante q̄ seruatus fuerit a duce illo nichilominus quia videbat eū sumpsisse arma contra vtilitatem rei publice: ideo contra eum manus armauit. De Cesare dico vnomodo q̄ ipse contra legem Romanorum sibi vsurpabat imperium et ob hoc multi defen-

dunt eum iuste cesum Aliomodo dicitur ꝙ ciues romani fuerunt in eum impij ⁊ iniusti ⁊ ingrati ꝙ si vsus fuisset in eos violentia ad maius tempus forte protraxissent imperium sed illud fuisset plenum trepidatione et tumultu ⁊ sumptibus ac impensis quod non diutius durasset q̃z violentie ⁊ tirannidis furor ⁊ ideo cesar simpliciter eligebat viam meliorem ad firmandum imperium quam tamen inualidam fecit non clementie ad eam rem imperfectõ sed prauitas romanorum et odia in cesarez latentia De Augusto dico ꝙ due sunt ducum ⁊ imperatorum excellentissime virtutes quas tangit virgilius cum ait. parcere subiectis ⁊ debellare superbos ideo augustus vsus est secunda in rebelles ⁊ hostes prima autem in eos qui vere subditi erant aue victi taz corpore q̃z animo q̃zuis non videat mihi excusandus totalit cum ipse consenserit proscriptioni eorum qui semper pottes suos fouerãt imo quos patres oppellare solebat sed petitionem enim anthonij aduersarij sui consensijt proscriptioni ciceronis in qua re omnium auctorum sententia idez augustus dãpnatur Ad rationem ante oppositum negatur antecedens.

De zelo.

Queritur quinto vtrũ zelus sit species mansuetudinis? Arguitur ꝙ non mansuetudo est ire destitutio sed zelus non est ire destitutio sed potius excitatio igitur In oppositũ arguitur omnis appetitus punitionis recte rationi cõformis est mãsuetudo sed zelus est appetit⁹ punitionis recte rationi conformis ergo zelus est mansuetudo. Notandum ꝙ secundum Aristotelem ⁊ omnes auctores mansuetudo secundum ꝙ est nomen virtutis mediae inter iracundiam ⁊ inirascibilitatem ⁊ ideo vbi esset iracundia iram tenere aut punire per mansuetudinem fit ire destitutio si nullo modo puniendũ sit aut moderatio si aliquãta pena exigenda sit vbi vero destitutio ire esset inirascibilitas per mansuetudinem indicimur iram retinere si habeatur aut excitare si nõ habeatur aut forte si sit minus remissa et ex hoc pz q̃z docte Aristoteles locutus est cum sic ꝙ nomine mansuetudinis vtimur ad extremũ in defectum cuz ait etiã ꝙ mãsuetus magis vr̃ peccare ad defectũ ⁊ ꝙ mãsuetus non est punitiuus sed condonatiuus ⁊ propter hanc significationem nominis multis videtur satis extraneum dicere ꝙ vindicatio aut zelus ad mansuetudinem pertineant quod secundũ veritatem non esset erroneum si considerent nõ ipsam significationem nominis sed illud ad quod significandum ex vsu auctorum sumptum est significat enim omnes habitus moderationis ire quibus inclinamur ad puniendũ simpl'r aut ad puniendum secundum dictamen recte rationis.

Tres actus mãsuetudis ¶ Secundo Notandum ꝙ huiusmodi actuũ mãsuetudinis quidaz sunt destitutiui ire quidoz sunt remissiui ire quidam sunt retentiui ire alij sunt excitatiui Destitutiui ire sunt illi quib⁹ fit totalis cõdonatio offense ita ꝙ nihil pene reposcit. Remissiui sunt quibus pars pene offense debite condonatur ⁊ pars infligitur Ad hoc tamẽ supponitur ꝙ ira fuerit maioris appetitus vindicte q̃z sit vindicta que scd̃m tõez offense tribuitur et vt dicitur est hec totalis vel partialis offense condonatio si fiat in subditos ab eo in cuius potestate est penã infligere vel donare dicitur clementia si fiat in ꝓpinquos dicitur pietas condonatiua vel remissiua si in alienos dicitur mitiuado. retentiui sunt quibus volum⁹ punire q̃ztum punire appetim⁹ quia de facto ita est ꝙ recta ratio dicat et consulit eanta pena esse puniendum. Excitatiui sunt quibus volumus plus punire q̃z de facto punire appetebamus quia recta ratio dictat plus esse puniendum ⁊ isti actus cõmuniter significantur nomine zeli aut vindicationis. ¶ Notandũ preterea ꝙ zelus accipitur multipliciter vnomodo pro feruore quo quis q̃ztum potest studet auferre iniquitates a ciuitate ⁊ ab ecclesia ⁊ eas maxime q̃ statum ⁊ honestatem totius ciuitatis aut ecclesie perturbant ex quo feruore nascitur appetitus ⁊ desiderium vindicte harum iniquitatuz qui proprie significatur nomine ire a psalmista cum ait psalmo. lxxviij vsqueq̃uo irasceris in finem accendetur velud ignis zelus tuus vbi augustinus ait nomine ire vindicta iniquitatis significata est nomine vero zeli exactio castitatis ne scilicet anima preterceũdo mandata diuina fornicetur vindicat igitur iniquitas ve aĩa casta sit hoc est ve in mandatis diuinis permaneat ⁊ ita videm⁹ ibi esse tria exacta ꝓcuratio integritatis/legis/⁊ mandatoꝝ quã nitimur ea non tantum impleri a nobis sed etiam a ceteris vt sit status ciuitatis aut ecclesie gloriosus et laudabilis. Secundo odium iniquitatum huiusmodi statum et honestatem pollicie perturbantium. Tertium est vindicta et vltio iniquitatis vt ea castigata status pollicie aut ecclesie integritatem suã recuperet et ita hoc quod est exactio castitatis significat principaliter procurationem feruentez huiusmodi integritatis legis et mandatorum et cognotat odiũ iniquitatis eaz perturbantis et vindictam eiusdem que vindicatio significata est vt dicit Augustinus nomine ire nomen autem exactionis importat ꝙ non quelibet ꝓcuratio integritatis legis ⁊ mandatoruz est nomine zeli digna sed ea que est vehemens et studiosa per quam sit vehemens applicatio sui ad tollendum ea que huiusmodi integritatem et statum perturbant et ad hue non quelibet talis est zelus sed ea que sit per vindictam iniquitatũ aut tristiciam cum emendari non possunt Et hec omnia nomine zeli importari satis significat Augustinus super illud psal. lxviij. quoniam zelus domus tue comedit me hoe est inquit quia persecutus sum in illis iniquitates quia non patienter tuli quos sic corripui quia quesiui gloriam tuaz in domo tua quia flagellaui in templo male versantes hinc alienus/hinc hospes/hinc nescium/ vnde sim ⁊c̃ et glosa super psalmum. xviij ait zelus est duplex liuoris qui est zelus malus ⁊ amoris q̃ est zelus bonus et glosa Johannis. xi. ait zel⁹ bonus est feruor animi quo mens abiecto humano timore pro defensione veritatis accenditur sicut ve

Zel⁹ capit̃ quadrupl'r

X iiij.

mala que videat corrigere satagat ꝙ si nescit: ꝗ tollat ac gemit. Istis auctoritatibus satis apparet zeli dicta significatio. ¶ Secūdomodo accipitur pro hmōi odio iniquitatis policiā perturbantis. Tertiomodo pro vindicatione iniquitatis.

Quartomodo accipitur zelus pro tristitia de bonis alteri contingentibus que poterat cōsequi nō quidem q2 illi alteri insunt sed quia sibi nō insunt vt cuz duo aliqua dignitate digni contendunt de ea tunc ille qui nō accipit tristat non quia alteri sed q2 nō sibi inest et hocmō accepit zelū Aristoteles secundo rethorice capitu. de zelo enim ait. si enim est zelus tristicia quedam super apparenti presentia bonorū honorabilium ɀ contingentiuz sibi accipere preter similes nata nō quia aliīs sed quia nō etiam sibi sunt ɀc.

Prīa zelo

¶ Prima conclusio. zelus quartomō acceptus non est species mansuetudinis patz q2 bona honorabilia que dolemus aliīs inesse ɀ non nobis vel sunt magna ɀ ardua et tunc zelus ptinet ad magnanimitatē vel sunt non ardua et tunc pertinet ad modestiam quē ad modum ɀ mediocres honores. per zelum eū hoc modo acceptum videtur michi ꝙ Aristoteles intellexit cōtentionem quandā de re honorabili inter pares aut similes qua quilibet eorum aut esti maiur dignus ɀ pōt eam adipisci potest quidam non potentia remota tm̄ sed potentia propinqua que consistit in fauore vel gratia eorum ad quos pertinet hmōi rei honorabilis distributio. in omni enim tali contentione est tristicia quedaz ex timore non adipiscendi ɀ cum alter adipiscetur est etiam tristicia ex eo ꝙ alius adeptus est nō quia sibi nolle bene esse quia tūc esset inuidia sed quia ipse mallet eam habere a zelo hocmodo accepto videtur venire zelotipia in significatione in qua nōnulli describunt eā cum dicunt ꝙ zelotipia est egritudo ꝙ alteri assit quod sibi deste. vtrum autem bene descripta sit zelotipia non discutio. constat tamen ꝙ non bñ describitur secundū cōmunem significationem eius Sed zelotipiaz appellamus egritudinem q̄ʒ alteri assit aut adesse formidamus q̄ʒ nobis solis adesse volumus aut specialius est egritudo quo tristamur alios vel alias amari ab eo vel ab ea a quo vel a qua nos soli volumus amari. de zelo tamē quartomodo accepto agemus cum tractabimus de modestia.

Quid zelotipia.

Scdā zelo

¶ Secunda cōclusio zelus acceptus primomodo et si mansuetudine egeat non est tñ species mansuetudinis sed iusticie q̄ʒ intelligo nō solum in eo cui commissa est conseruande legis ɀ policie auctoritas sed etiam in eo cui hmōi auctoritas non est commissa q̄ʒ indigeat māsuetudine probatur quicquid indiget moderatione ire indiget mansuetudine sed hmōi zelus īdiget moderatione ire ergo hmōi zelus indiget māsuetudine. minor patet quicquid coniunctaz habz iram illud indiget moderatione sed vt dictū est huiusmodi zelus habet iram ɀ vindictam iniquitatis coniunctam sibi igr̄. ꝙ autem nō sit species mansuetudinis probatur quia huiusmodi zelus nō est formaliter ipsa vindicatio sed est volitio ɀ desiderium procurandi integritatem legis et mandatorum ad q̄ʒ faciendum assumit vindictam et punitionē iniquitatum. Secundo omnis amor legis ɀ policie est opus iusticie et non mansuetudinis sed hmōi zelus est amor legis et policie ꝗ huiusmodi zelus est opus iusticie. Sed hic est questio de vindicatione ɀ ire moderatione quam annectit sibi zelus vtrum sint actus iusticie vel māsuetudinis ꝙ nō sint actus mansuetudinis patz q2 huiusmodi vindicatio ordinatur ad integritatem legis et mandatorum ergo ptinet ad iusticiam ɀ non ad mansuetudinē sicut fornicatio illius qui propter auariciam fornicatur pertinet ad illiberalitatez ɀ nō ad intēperantiā. Preterea illo sola ira que est tristicia de propria paruipēsione siue de ꝓpriīs iniuriīs pertinet ad mansuetudinē sed ira zelantis nō est de propriīs iniuriīs sʒ de alienis nec est ad restitutionem ꝓprie glorie sed aliene scilz vel dei vel policie ergo hmōi ira nō pertinet ad mansuetudinem. In oppositum tñ arguitur quia omnis medietas inter excessum ɀ defectum ire est māsuetudo sed ira moderata zelātis est medietas inter excessum et defectum ire ꝗ omnis talis est mansuetudo. secundo sicut se habet clementia ad iracūdias ita se habet ira moderata zelantis ad inirascibilitatem q2 sicut per clementiaz refrenatur ira ne tendat ad iracundiam ita per zelum excitatur ira zelantis ne decidat ad inirascibilitatē sed clementia pertinet ad mansuetudinem ꝗ ad eandez pertinet ira zelantis. Tertio omnis qui irascitur de iniquitatibus perturbantibus legez dei ɀ mādata eius potest excedere in ira et in vindicta etiam nō puniendo vltra quā lex exigit ɀ quilibz talis potest deficere in ira et vindicatione nō puniēdo quantū recta ratio dictat esse puniendū ergo potest irasci quantū irascendū est secundū rectam rationem et punire q̄ʒtum puniendum est secundum rectam rationem. sed constat ꝙ hoc pertinz ad mansuetudinem ɀ nō ad iusticiam cū non puniat per casum q̄ʒtum leges exigunt igit. maior patz q2 aliquando recta ratio dictat ꝙ puniēdo iniquitates q̄ʒtum lex iubz eos puniri minus procurabitur decus domus dei aut policie ɀ minus dissipabuntur iniquitates q̄ʒ puniendo citra legē Quarto pono casum ꝙ aliquis diffamet ab alio propter quā diffamationē diffamatus tristatur ɀ irascitur ɀ vt restituatur sibi fama procurat diffamationem diffamantis tunc sic nō obstante ꝙ iste ordinet hanc punitionem ad reparationē fame sue tamē moderatō ire ex huiusmodi diffamatione et paruipensione causate ptinet ad mansuetudinem ꝗ etiam non obstante ꝙ zelans moderationem ire sue et punitionis iniquitatum ordinet ad integritatem legū et policie ɀ decorem et gloriam domus dei tamen moderatio hmōi est actus mansuetudinis ɀ ita sit hec. ¶ Tertia conclusio ira et vindicatio zelantis sunt actus mansuetudinis.

Tertia conclusio.

¶ Quarta conclusio vindicatio de propriis iniuriis est species māsuetudinis patz omnis actus moderate ire est actus mansuetudinis: sed hmōi vindicatio est actus moderate ire ergo est actus mansuetudinis. minor patz q2 contingit vindictam appetitam per iram excedere ɀ esse maiorem q̄ʒ dictet ratio. contingit etiam eaz esse minorem et deficere ꝗ vindicatio que est exactio pene

Qrta zelo

tante q̄zte dicenti recta ratio est act⁹ ire moderate
Quinta zelo ℂ Quinta conclusio ex zelo primo modo acce-
pto oritur nemesis que est indignatio de prospe-
ritate alicuius qua ipse est indignus ⁊ eo q̄ sic ta
li prosperitate indignus de qua nemesi loquitur
Aristo. secundo rethorice patet quia ille cupit de
corē policie vel domus dei ⁊ integritatem legū
suarum dolet ⁊ tristat̄ malos et indignos extolli
et ad dignitates potentatus ⁊ principatus euehi
aut bonis temporalibus diuitijs/gloria/et princi
pum fauoribus florere quia per hec omnia dimi-
nuitur decor domus dei aperitur via iniquitatibus
⁊ transgressoribus legis ⁊ policie corruptoribus
ergo q̄zto quis studiosius procurat decorem poli
cie ⁊ odit iniquitates eam maculantes tanto ma
gis tristat̄ cum videt malos indignos fauoribus
⁊ promotionibus extolli. Probat̄ secundo ista cō
clusio quia sicut se habet virtuosus amator pro-
prij honoris ad nemesiandū contra eos qui cū
sint indigni huiusmodi honorib⁹ nitunt̄ ad eos
adipiscendos suscipiunt ⁊ vsurpant ita se habet
zelator domus dei ad nemesiandum contra eos
qui indigni existentes rebus honorabilibus eccle
sie vel policie eas vsurpant ⁊ surripiunt bonis et
honestis viris repulsis sed bonus ⁊ virtuosus vir
per amorem virtuosum proprij honoris inducit̄
ad nemesiandam contra indignos qui tales ho
nores vsurpant ergo etiā zelator ecclesie ⁊ legis
dei vel policie per huiusmodi zelū inducit̄ ad ne
mesiandum contra malos occupantes dignita
tes ⁊ res honorabiles bonis debitas minor est
Aris. secundo rethorice vbi ostendit qui sunt ne-
mesici et sunt inquit amatores honoris ⁊ appeten-
tes actiones aliquas sic circa hec amatores hono
ris sint que alij indigni existentes obtinent.
Sexta zelo ℂ Sexto conclusio ex zelo interdū oritur actus
misericordie quo honorū ⁊ virtuosorū virorum
erumpnis ⁊ calamitatibus indigne affectorū mise-
remur p3 quia licet zelus inclinet vnq̄z in actū
proprium eelicitū ad procurandū decorē dom⁹ dei p
vindictā iniquitatis quia tamē contrariū decori
domus dei est bonos male affici ideo per zelū in
clinamur ad eis cōpatiendum q̄ sic per iniquita-
tem opprimant̄ boni per zelū imediate inclina
mur ad emēdationē talis iniquitatis ⁊ cōsequē
ter ad subleuationē huiusmodi bonorum virorū
indigne oppressorū quicunq3 etiam diligit et ex-
acta diligentia procurat decorē domus dei ille nō
solū tristatur malos prosperitatibus affluere sed etiā
dolet bonos indigne affici. quia vero zel⁹ magis
ad iusticiam pertinet q̄z ad mansuetudinem ideo
de zelo agendū est in parte illa que est de iusticia.
Cōtra secū- ℂ Contra secundam conclusionem arguitur sic
dā 9clonē zelus est formaliter appetitus vindicandi iniqui
tates ergo zelus est formaliter mansuetudo An
tecedens probatur quia zelare formaliter est vel
le procurare integritatem et decorē ciuitatis dei
per vindictam iniquitatis sed omne tale velle est
volitio vindicte iniquitatis sicut velle sanitatem
per hanc potionem nō solum est velle sanitatem
sed etiam est velle hanc potionem igitur. Secun
do zelus interdum eget moderatione sed constat
q̄ non moderatur per prudentiam quia pruden
tia non est virtus moralis nec per fortitudinē q̄
cuiuslibet zeli moderatio est ardua nec per iusti-
ciam quia tunc non fieret moderatio nisi secundū
leges punitiuas quod falsum est ergo secundum
temperantiam sed non est aliqua temperantia p
quam moderari possit nisi mansuetudo igitur ze
lus pertinet ad mansuetudinem. ℂ Ad primam Solutiōes.
videtur esse negandū Antecedens secundum in
tentionem Augus. supra allegatā secundū enī
eum vindicta iniquitatis pertinet ad irā ⁊ exacta
procuratio castitatis ad zelum et ad probationē
respondere multi q̄ non est idem actus quo vo
lo castitatem ecclesie ⁊ quo volo vindictam ini-
quitatis sicut secundū eos non est idē actus quo
volo sanitatē ⁊ q̄ volo potionē amarā hoc m̄ō esset
diceret Gre. de arimino supposito tamē q̄ sit vn⁹
et idem actus tamē ille actus non est zelus secun
dum q̄ est appetitus vīdicte: imo ē ira: sz est zel⁹
scd̄z q̄ ē appetit⁹ vel volitio integritatis ciuitatis
dei ita q̄ si per possibile vel īpossibile essent distīcti
act⁹ tūc volitio castitatis vel integritatis cui coexi
stit appetitus vindicte iniquitatis esset zelus ⁊ ap
petitus vindicte cui coexisteret appetitus integri
tatis non esset zelus ⁊ ideo ex illo antecedente nō
potest cōcludi q̄ zelus inq̄zū zelus pertineat ad
mansuetudinē sed bene cōcluditur q̄ aliquid q̄d
secundum veritatem est zelus pertinet ad man-
suetudinem non quidem inq̄ztū zelus sed inq̄ztū
ira vel vindicta. Ad secundam dico q̄ zelus ⁊ in
q̄ztum zelus ⁊ inq̄ztū ira eget moderatione ⁊ mo
deratur per iusticiam inq̄ztum est exactio castita
tis quia est amor legū ⁊ domus dei moderat̄ au-
tem per mansuetudinem inq̄ztum est ira vel ap-
petitus vindicte ⁊ hoc dico supposito q̄ idem sit
actus qui est exactio castitatis ⁊ appetitus vin-
dicte seu amor decoris domus dei ⁊ ira siue tristi-
cia de iniquitatibus huiusmodi decorem pertur- Cōtra terti
bātibus. ℂ Contra terciam conclusionem argui am 9clonē
tur sic omnis māsuetudo est cōdonatiua sed ira
zelantis non est cōdonatiua ergo ira zelantis nō
est māsuetudo. Maior est Aristotelis ⁊ minor p
batur quia ira zelantis est punitionis exactiua.
Secundo ira zelantis nec est clemētia nec pietas
nec mititudo ergo non est māsuetudo Consequē
tia tenet quia non vident̄ esse plures species man
suetudinis q̄z iste tres ad idem potest argui ra- Solutiōes.
tionibus ad dubium positis. ℂ Ad primā con
cedo maiorem ⁊ nego minorem licet enī nomen
zeli vel ire vel vindicte magis importet punitio-
nem q̄z condonationem ex habitu tamen illo in-
clinamur condonare iniquitatem quotiens recta
ratio dictat expedire eā non punire per integri
tate ⁊ castitate domus dei. Ad secundam dico q̄
aliqua ira zelantis est clementia aliqua pietas ⁊
aliqua mititudo quia zelans aliquando zelat ad
subditos/aliquando ad propinquos/aliquando
ad alienos sed bene verum est licet q̄ ista nomi-
na significent eosdem habitus cum ira ⁊ vindi-
cta magis tamen significant eos secundum q̄ sūt
condonatiui ira ⁊ vindicatio secundū q̄ sunt pu
nitiui. Ad primam rationem dubij negatur con
sequentia. Et ad probationem dico q̄ sicut adul
terium illius qui adulteratur propter cupiditatē

est adulterium cum sit alieni thori violatio: iste tamen magis dicendus est amator quam adulter quia si opporteret hec separari iste relinqueret adulterium et cupiditatem retineret ita etiam dico quod qui punit propter amorem domus dei secundum rei veritatem irascitur et punit et mansuete agit quia immediate ordinat iram et mansuetudinem in castitatem ecclesie ideo magis dicendus est amator domus dei quam mansuetus propter consimilem rationem quia si ubi utilitas ecclesie exposceret relinqueret iram et punitionem et sine illis decorem domus dei procuraret. Ad secundam nego maiorem sicut satis ostensum est per exemplum de reparatione fame.

Queritur sexto. utrum

zelus sit virtus ad tuitionem religionis christiane necessaria. Arguitur quod non quia iniquitas non est necessaria in christiana religione ergo nec zelus consequentia tenet quia ubi non est iniquitas ibi non est necessarius zelus. In oppositum arguitur quia non possunt rescindi conuenienter iniquitates integritatem domus dei corrumpentes sine zelo sed necesse est huiusmodi iniquitates rescindi ergo necessarius est in ecclesia dei zelus. Notandum quod ut patet ex questione precedente nomine zeli non tantum significatur feruor honestus sed interdum significatur etiam feruor inhonestus malus et hoc probant auctoritates ille quibus zelum in bonum et malum diuiditur. hoc etiam probat auctoritate Ambrosii in expositione illius. Tabescere me fecit zelus meus ubi ex intentione probat aliquem zelum esse bonum et laudabilem et aliquem esse culpabilem et hanc secundam partem probat. primo per illud prophete Zelaui in peccatoribus pacem Secundo per illud Ecclesiastici. non zeles mulierem sinus tui ne ostendat super te malitiam doctrine nequam. Tertio quia mulier zelotipa iure reprehenditur. Sed aduerte quod hec differentia zeli boni a malo prouenit ex equiuocatione huius nominis zelus preter enim supra positos zelus accipitur multipliciter. Notandum secundo quod secundum quod est nomen virtutis et feruor honesti non diuiditur in bonum et malum quia omnis zelus hominum est bonus et laudabilis sed bene verum est quod non omnis feruor procurandi integritatem et decorem domus dei per punitionem iniquitatum est zelus aliquando est furor ex variis iniquitatis indiciis pro-

Prima zelo cedens pro quo sit. ¶ Prima conclusio zelus est feruens desiderium quo zelans ta cupit emendare que illi rei quam zelat aduersa sunt. ista descriptio satis patet ex hiis que dicta sunt de zelo. patet etiam ex illis verbis Augustini zelus est exactio custim-

Secunda zelo tis quorum expositio satis patet. ¶ Secunda conclusio opus emendatiuum zelantis debet initi veritati iudicium pro ista conclusione aduerte quod ille qui dicit se operari ex zelo aliquando errat: contingit autem cum errare Quomodo circa mala quecunque tollere credendo de bono quod malum sit et de veritate quod sit error aut de utili quod sit inutile aut perniciosum ut qui vellent damnare aliquas doctrinas nunquam malas aut inutiles que secundum rei veritatem essent bone et utiles sicut hiis diebus contingit tunc feruor istorum non esset zelus quia non innititur veritati. Secundo circa ipsam emendationem cum putat quod utilius sit iniquitatem punire quam penam condonare et tamen interdum contingit oppositum scilicet melius esse condonare quam punire seuiore. Tertio contingit errare circa personam ut cum constet hoc esse prauum sed tamen falso indicatur hanc personam esse tali prauitate infectam omnis enim actus zelantis debet esse conformis sententie siue conclusioni sillogismi prudentialis et aliquando contingit errare circa maiorem et aliquando errare circa minorem: aliquando vero contingit errare circa conclusionem etiam premissis veris existentibus aut quia deductio fallit aut quia conclusio vera quidem est sed non concludit secundum illas circumstantias secundum quas fit executio operis. verbi gratia omnis doctrina perniciosa est resecanda: sed hec doctrina est perniciosa ergo hec doctrina est resecanda dato quod premisse sint vere et conclusio vera tamen procedendo nunc ad opus resecationis potest contingere error quia licet de facto sit resecanda tamen forte non nunc cum habeat potentissimos defensores qui contranitendo plus nocumenti ecclesie afferant quam huiusmodi male doctrine permissio et maxime si probabile sit tempus prope affuturum in quo commodius resecabitur et sit via pateat per quam permissio non sit graui detrimento allatura. Quod si sillogismus ita fieret omnis doctrina perniciosa est omni tempore et sine dilatione resecanda sed hec doctrina est perniciosa: ergo est omni tempore et sine dilatione resecanda constat quod maior est erronea et ideo non mirum est si conclusio sit erronea. Tertio sic potest sillogisari omnis doctrina perniciosa est tunc resecanda cum sine graui detrimento fidei et integritatis religionis resecari potest sed hec doctrina est perniciosa et nunc potest resecari sine graui detrimento fidei et religionis igitur hec doctrina nunc est resecanda. minor huiusmodi sillogismi potest continere duplicem errorem Unum si hec doctrina non est perniciosa. Aliud si nunc non potest resecari nisi cum graui detrimento christiane religionis. ¶ Tertia conclusio aberrans zelus perniciosissimus est quem neque honesti finis prestitutio neque ignorantia si non sit inuincibilis excusat si per eum non castiganda castigantur. Quod sit periculosissimus probatur per talem [non dico zelum] sed furorem tolluntur que conseruanda sunt corripiuntur: que laudanda sunt rescinduntur que amplectanda sunt et hec fiunt de hiis que pertinent ad salutem animarum ad regimen pollicie aut ad integritatem christiane religionis: ergo talis zelus est periculosissimus Secundo huiusmodi zelus vehementiam habet magnam et inde appellatur feruor gerit speciem iusticie et caritatis in christianam religionem sed hec sunt ad nocendum efficacissima quia ex vehementia illa habet impetum et grauitatem correctionis et ex specie iusticie que pretenditur sic ut supplicium merita et iuste videantur illata. sic etiam ut omnes existimant illa que puniuntur damnabilia esse et perniciosa religioni christiane quod falsum est ex causa cum ille qui dicit se zelum habere aberret turpiter. Tertio zelus aberrans collit a christiana religione ea que

Tercia zelo

pertinēt ad eius decorem ꝛ amplificationē infert in
cristianam religionē ea que sunt in dedecus con-
fusionem ꝛ perniciem eius ꝛ optime meritos de
cristiana religione suppliciis afficit opprobriis ac
infamia ergo zelus aberrans est perniciosissim⁹ an
tecedens pro duabus primis partibus patet qꝛ
tollēdo veritates catholicas inducit hereses aut
tollendo ea que cōgrua sunt cultui diuino aut se-
luti animarū aut vniuersaliter cristiane religioni
infert contraria ꝑ tertia parte patet quia viri fi-
deles per huiusmodi aberrantem zelum haben-
tur tanq̄ȝ heretici amatores pacis tanq̄ȝ scisma-
tici : cultores virtutis ꝛ honestatis tanq̄ȝ iniqui ꝛ
ꝑniciosi. Quarto probatur quia quicunq̄ȝ alli-
dit ad lapidem pedem suum tanto grauius cor-
ruit quanto currit concitatius ergo cum in zelo
aberrante sit magna concitatio ꝑpter feruorem
et ad lapidem allisio propter errorem sequitur
quod est periculosissimus. Quinto demoniuȝ me
ridianum nos tunc grauissimis detrimentis affi-
cit et perniciosius offendit cum se in angelum lu-
cis transfigurat ergo aberrans zelus speciem vi-
ri zeli et iusticie sibi assumens est in cristiana reli
gione perniciosissim⁹. Secunda pars conclusio
nis probatur quia iudei offendentes christū non
sunt excusati ex hoc ꝙ prestituebant sibi defen-
sionem legis sue quaȝ putabant subuerti per chri
stū. Scdo quia illi qui insurrexerunt in primatum
romane sedis in dotationes ecclesiarum : in ob-
seruātiam religiosorum in dominium tempora-
le peccatorum dicentes ꝙ nullus extra caritateȝ
quicquam iuste possidet talem enim videntur sibi
honestum finem prestituisse scilicet emendationē
morum in omnibus predictis ꝛ tamen constat ꝙ
non fuerint excusati immo rationabiliter damp
nati per ecclesiam igitur. ꝙ ignorantia etiam ni
si sit inuincibilis eos nō excuset probat quia quo
tiens tenemur ꝛ possumus ignorantiam vincere
et eam non vincimus ipsa et omnia culpabilia
que sequuntur ex ea imputantur nobis ad culpā
sed in proposito illa sola ignorantia est inuinci-
bilis quam tunc vel non possumus vel non tene-
mur vincere puta quia forte tunc non est tempus
nandi et inquirendi locus sicut contingit de me-
tore que filium in acie contra se stantē occidit nō
quia non erat possibile sibi naturaliter cognosce
re an esset filius suus sed quia tunc nō oportebat
ferire vel feriri occidere vel occidi non tenebatur
inquirere ideo ignorantia eius dicta est inuinci-
Quarta pclo bilis ¶ Quarta conclusio nulla ignorantia fa-
cti aut doctrine quam quis vincere potest aberrā
tem zelum excusat. Probatur quia talis error est
vincibilis. Exemplum primi est vt si alicui au-
ctori falso imponatur heresis hic error facti vin
ci potest ex librorum illius inspectione aut per te
stes aut aliomō sicut contingit de multis errori-
bus Guillerm⁹ okam impositis. Exemplum se-
cundi quia si error assit doctrine nulla ratio ad-
ducta facit sufficientem certitudinem cuȝ omnis
talis vana sit ac sophistica. Contingit tamen esse
aliquas causas propter quas error ille vinci non
possit. Una est cuȝ error ille sententia publica ꝓ
ba vel summi pontificis vel concilij generalis ap

probatus est et nulla pari sententia reprobatus
tunc enim si non habetur certitudo de veritate cō
traria magis standū est pro sententia superiori
quam pro parte contraria. Secūda causa est sim
plicitas ꝛ ineruditio vt si prelatus rudibus po-
pulis errorem predicet tunc quia non habent sci
entiam discernendi inter argumētationes veras
ꝛ sophisticas excusarentur quis tū si videant do
ctos viros in numero cōpetenti firmiter repugna
re tenent desistere a persecutione illi⁹ rei de qua
propter opiniones contrarias probabiliter dubi
tatur an perniciosa sit an non. Quod si sollicitent
de persequēdo debent et tenent diligēter insistere
vt prius fiat veritatis inquisitio deinde ꝓsecutio prauita
tis ꝛ erroris. Ex his omnib⁹ apparet ꝙ zelus de
bet iuniti veritati. ¶ Quinta conclusio verus ze Quinta pclo
lus debet esse a passionibus odij ꝛ amoris inordi
nati totaliter segregatus. Probatur quia quod
ex ratione sua est tantum persecutiuum errorum
et iniquitatum debet esse sequestratum ab his pas
sionibus que nos impellunt equaliter contra bo
na sicut contra mala ꝛ contra veritatem sicut cō
tra errorem sed odium ꝛ amor inordinati nos in
contra bona sicut contra mala ꝛ contra veritateȝ
sicut contra errores accendūt igitur. Minor pꝛi
mam quicūq̄ȝ odio alicuius doctrine aut auctoris
illius tenetur ille non solum contra falsitates il-
lius sed etiam contra doctrinam inflammatur si
militer qui nimiȝ afficitur alicui auctori aut ali
cui doctrine ille indifferēter omnia que sunt in ea
contenta tam vera quam falsa defendere vult et
impugnare omnia contraria. Ex istis enim cōtin
git ꝙ multi in quibus sopitum est rationis iudi-
cium ꝛ qui cum zelare debent/odiunt/ dicunt ze-
lum esse qui furor est/iusticiaȝ esse que crudelitas
est/correctionem que diffamatio est/prudentiam
que calliditas est et [proh dolor] paucos his die
bus videmus vero zelo accensos sed multi inflā-
mati odio ꝛ cupiditate glorie zelū religionis emū
lantur cum hic autem nomino : odium ꝛ amoreȝ
sub his inuidiam ꝛ cupiditatem ꝛ ambitionem ꝛ
alias malas affectiones intelligo que se frequen-
ter pro zelo ingerunt. Tercio odio ꝛ inuidia sit ve
potius detestemur personas quam earuȝ vicia ꝗ
per verum zelum non debem⁹ persequi personas
sed in personis iniquitatem secundum ꝙ allegatū
est ex Augustino super expositione illius quoni-
am zelus domus tue comedit me ꝛ postea proba
bitur igitur. ¶ Sexta conclusio corrupti mala Sexta pclo
affectione zeli certum signum est enim quis perso
nas non personaruȝ iniquitates persequitur ista
conclusio est de intentione omnium sacrorum do
ctorum Uide eū Ambrosius super illud iniquos
odio habui ꝙ sic iniqui odiendi sunt vt iniquitas
non vt homo qui iniquitateȝ facit odio habeat et
probat multipliciter vt postea videbit ꝛ Augus.
super illud quoniam zelus domus tue comedit
me quoniam inquit in eis iniquitates persecutus
sum ꝛ cetera. Et in hoc apperit officiū zeli vt ibi
aparet et nō dicit quoniam eos persecutus sum.
Tercio illud de necessitate salutis est seruandum
ꝛ non auferendū neq̄ȝ persequendum quo salus
eque bene tolli potest iniquitas que ꝑ zelaȝ auffe

rendaest ergo iniquitas et nõ homo ipse est a zelante persequendus. ¶ Septima pclusio. ad verum zelum nõ sufficit veritas sed exigitur veritatis cognitio certa et hoc intelligo de certitudine non summa simpliciter neq̃ summa naturaliter: sed de certitudine morali ⁊ intelligo etiaz de zelo quo ad opus persecutionis et punitionis actualis nam sicut officium iudicis aliqñ est inquirere: aliquando sententiam ferre ita et zelantis: aliqñ est inquisitio aliquãdo vero premissa inquisitiõe persecutio et emendatio iniquitatis. Dico ĝ q̃ qd ad secundum zelus nõ solum debet initi veritati immo etiã certitudini. probatur psecutio zelantis nõ minus certitudinem cognitionis exigit q̃z iudicium iudicantis: sed iudiciũ indicantis certitudinem exigit cum nõ liceat per solas coniecturas et suspitiones ferre sententiam ⁊ in hoc concordant vna voce omnes auctores igiť. maior pz quia persecutio zelantis nõ est actio inquisitiua sicut esset forte patrocinium aduocati aut accusatio sed est actio inflictiua pene que si male infligitur constat q̃ per eam nocens temerarie damnatur imo vt plurimum opus zeli est opus eius cui cõmissa est auctoritas iusticie qui etiam puniciones infert exequendo auctoritatẽ iusticie sibi commissam. Dico etiã cum hoc q̃ in alijs qui vel consulendo vel aliomõ adiuuando zelant debet esse certitudo ⁊ sunt rei omnium penarũ illatarum si nõ sunt sufficienter certi de omnibus que ad executionem zeli videntur requisita. Hanc cõclusionem de certitudine veritatis innuisse videť apostolus ad Roñ. x. eam reprehendit eos qui emulationẽ siue zelum habebant sed nõ secunduz scientiam. scientia enim certitudinem cognitionis importat. ¶ Octaua conclusio. zelus debet habere constantiam. per constantiam autẽ hec intelligo consonãtia voluntatis ad rõnem rectam ⁊ executionis ad voluntatem ita q̃ primo ratio recte dicteť de eo qđ deliberatur esse psequendum secundum omnem eius circumstantiã. Secũdo q̃ voluntas conformiter velit Tertio q̃ rationi recte ⁊ volitioni sit executio conformis: patz q: si incõstantes essemus in executiõe potius prebberemus iter iniquitatibus q̃z clauderemus. et per hmõi incõstantiam deturparemus ciuitatem dei potius q̃z mundaremus. ¶ Nona cõclusio verus zelus magnanimitatem sibi exigit ⁊ mansuetudinem. probatur q: opus zeli est frequenter arduum plenuz laboribus ⁊ periculorum sed inter hec non durat animas sine magnanimitate. Non ẽm sine magna magnanimitate phinees iudeum cum muliere madianita contra legez concubentem occidit vt habetur Nume. xx. quinto. neq̃ Mathathias Machabeus iudeum sacrificantem interemit vt habetur primo Machabeorum ⁊ ob hoc Psalmista in persona xp̃i cõqueritur se. propter zelũ domus dei comesum idest euectuz opprobrijs ⁊ iniurijs varijs affectum et Augustinus sup illo tabescere me fecit zelus tuus quoniam inquit. zelabat eos tam vehementer ⁊ ardenter vt corde tabefactum se diceret illi autez ob hoc in ipsum inimicitias exercebant. De mãsuetudine patz q: aliquando contingit q̃ cõdonata iniquitas per veniam magis extirpatur q̃z punita sed condonatio iniquitatis debite immo etiã interdum vindicatio ipsa vt dictum est pertinet ad mãsuetudinẽ igitur. Confirmatur per hoc q: in predictum est q̃ ira et vindicatio que sunt in zelo ad mansuetudinem pertinent. ¶ Decima cõclusio. zelus hũanitatem/facultatem/et discretionem exigit. probatur per humanitatem fit vt disperdẽdo iniquitates homines q̃ztum fieri põt saluet ⁊ minus supplicij q̃z fieri possit secundũ rõnem rectam inferat per facultatem vim intelligo et potestatem castigandi et emendandi sine qua zelans frustra nititur ⁊ homines ad studium iniquitatis incendit. per facultatem etiam intelligo vim illam scientie per quã zelans monstrare potest de iniquitate q̃ est iniquitas ⁊ generaliter prauitatẽ omnium eorum ostendere per que domus dei deturpať. nõ est enim quis dignus zelare nisi vtraq̃ potestate prestet ⁊ ideo sicut de iudice ita de zelante dictuz est noli fieri iudex nisi virtute valens disrumpere omnes iniquitates. per discretionem autem non intelligo vim illam qua vitia ab inutilibus ãd perniciosa a bonis vel honesta ab inhonestis secernunť hec enim vis magis ad veritatem pertinet sed discretio magis attendiť secundũ particulares circunstantias executionem respicientes vt puta posito q̃ constet hoc esse iniquitatem deturpantem domum dei tamen verũ expediat nũc corrigere vł expectare oportunius tempus discretionis esse videtur etiã vtrum melius extirpabiť hoc mõ vel illo discretionis est. Ex quibus pz q̃ zelus verus et bonus debet esse his omnibus comitibus cõinnexus veritati/certitudini [quas duas ego possum nomine scientie comprehendere] constantie/magnanimitati/humanitati/facultati/discretioni ¶ Undecima pclusio. aberrans zelus cum pertinacia est multo periculosior q̃z zelus cum inconstantia. Probať ille in quo est inconstantia executionis scandala tantum tollere que sustinet qui vero errat et est in exequendo pertinax ille scandala in religionez infert ac ingerit sed multo deterius est ingerere scandala q̃z tollere igiť. Secũdo melius est ceteris paribus nocẽtem impunitũ relinquere q̃z pena afficere innocẽtem sed per ptinatiam zeli aberrantis pena afficiuntur innocentes per incõstantiam vero zeli nocens impunitus relinquitur igiť. Duodecima cõclusio verus zelus est in ecclesia dei ⁊ generaliter in omni policia ad integritatem legis seruandaz et decorem domus dei amplificandum efficacissimus. probatur amor domus dei tantus q̃ ppter eum quis contempnat iniurias/opprobria/dampna/⁊ omnes alias psecutiones recta rõne ⁊ discretionis norma regulatus est efficacissimus ad seruandũ et pcurandum integritatem ⁊ decorez domus dei sed verus zelus est hmõi vt satis ex dictis patz igiť Secundo pbo de zelo quem habuit phinees cum iudeum ⁊ madianitam mulierez occidit. hoc enim zelo finem imposuit interdicte consuetudini ⁊ luxurie que prohibita erat per legem dei. Tertio probať de zelo vero quez quis cõtra hereticos suscipit si omnes virtutes quas superadiximus comites habeat fidei integritatem ⁊

Septima conclusio.

Octaua cõclusio

Nona zelo

Decĩa zelo

Undecima conclusio

Duodecĩa conclusio

diuine sapientie auctoritatem sanam conseruabit. Maxime dicit Ambrosius super illud tabescere me fecit zelus meus. Hereticorum perfidia velut meretrix feralis per multos populos irrepit et publico funere totum populum mulctat quemadmodum et illa madianita meretrix. zelus igitur ille est non solum laudabilis sed etiam ad tuendam fidem efficacissimus quo gladius verbi dei aduersus hanc perfidiam accipitur vulua quoque impietatis percutitur ne partus formetur infelix ne adulterina conceptio diffundat seminarium preuaricationis et sceleris hec fere ambro. quia in re maxime cauendum esset verus et discretus sit zelus quia aliud dum adulterinam conceptionem interimere conabimur concipiemus eam et fouebimus hoc est dum credemus hereses extirpare hereses faciemus secundum quod Gregorius in registro quosdam reprehendit qui quendam velut hereticum et doctrinam eius tanquam perniciosam dampnauerant. Hoc enim [inquit] non est hereses tollere sed facere. Quarto probatur de zelo quem habuit mathathias contra sacrilegia anthiochi quo totam plebem iudaicam per tiranni sacrilegia declinare incipientem contra huiusmodi sacrilegia excitauit. Quinto virtus illa quam quis habens putat omnes sibi esse inimicos qui sunt hostes dei est ad integritatem legis seruandam efficacissima. Sed vt vult ambrosius loco iam allegato est aliquis zelus quem qui habent putant omnes esse sibi inimicos qui sunt hostes dei igitur. Maior patet quia non videtur esse aliquid efficacius ad seruandum integritatem legis dei quam in hostes huiusmodi legis discreta et magnanima hostilitas. Sexto virtus illa qua vendicatur ihrlm mistica in libertatem suam/ ecclesia congregatur/ fides acquiritur/ et pudicitia possidetur est ad integritatem legis et decorem domus dei efficacissima. Sed vt vult Ambrosius loco supra memorato. Zelo vendicatur therusalem zelo ecclesia congregatur/ zelo fides acquiritur/ zelo pudicitia possidetur. igitur.

Decimatercia zelo.

¶ Decimatercia conclusio zelantis opus multum magni meriti est apud deum et sibi multum acceptum. Probatur Nam per zelum phinees indignatio domini in populum mitigata est. Quis tamen pena tendebat in omnes vt dicit Ambrosius et per quam iam iacebant. xxiiij. milia populorum. Per quem etiam zelum phinees sacerdotium in sempiternum consecutus est. Hic zelus phinees eius quoque retributio commemoratur a propheta dauid. Cum ait et stetit phinees et placauit et cessauit cessatio et reputatum est ei ad iusticiam in generatione et generationem vsque in sempiternum. Historia habetur in numeris. xxv. ca. Secundo potest probari specialiter de zelo catholicorum contra hereticos Tercio probatur quia secundum Ambro. vbi supra populus gentium zelo fidei acquisiuit sibi vitam eternam quam populus iudeorum negligentia ac desidia amisit secundum illud zelus apprehendit populum ineruditum. Quia cum populus qui erat inerudiens in lege nullum fidei habebat ardorem contulit se zelus ad gentes cuius donata est gratia vt electionis prerogatiuam vinceret et eruditionis industriam et populum ineruditum faceret meliorem. Per hunc enim zelum vt ait facta est in populo nationum vt hereditatem domini mereretur et dominus ex his ecclesiam sibi copularet. Quarto probatur per hoc quod dominus vehementer obiurgat prelatos ecclesie zelo carentes. In apocalipsi enim tercio ait angelo laodicie ecclesie. Scio opera tua quia neque frigidus es neque calidus vtinam frigidus esses vel calidus etc. Et sunt post dicis quod diues sum et ditatus et nullius egeo et nescis quia tu miser et miserabilis et mendicus et nudus et cecus. Quinto probatur opus arduum et difficile ex feruenti amore dei procedens et ad magnam vtilitatem ecclesie dei et legis eius immediate ordinatum est deo multum carum et acceptum sed zelus est huiusmodi vt ex supradictis patet igitur.

Decimaquarta conclusio.

¶ Decima quarta conclusio zelus domini dei non ex nostris viribus sed ex diuino munere expectandus est. Probatur primo per illud Ambrosii zelus gratia dei est qui exquirit qui supernenit qui se iustorum infundit pectoribus gratia dei scilicet quia gratia data que exquirit. i. qua dolemus quia tristamur cum videmus legem dei malorum iniquitatibus oppugnari Ubi enim habemus tabescere me fecit zelus meus hec alia translatio quam exponit Ambrosius Exquisiuit me zelus domus tue. Exponit autem Augustinus tabescere. i. dolere vel anxiari cum ait de viro iusto. Non ingratus enim gratie dei per quam fuerat ex inimico reconciliatus deo etiam ipse suos diligebat inimicos et eos zelabat deo dolens et tabescens quod essent verborum eius obligati Exquirit ergo nos cum nos dolere facit et tristari propter iniquitates quas in domo dei videmus superuenit cum nos desiderare facit earum emendationem et castigationem et se iustorum infundit pectoribus cum executionem huius sancti desiderii actualiter impetrat. Hec enim tria per ordinem se habent. Primum enim dolendum est nobis ob neglectam et spretam legem. Secundo desiderare debemus persecutionem iniquitatum decorem domus dei perturbantium. Et finaliter matura deliberatione de castiganda iniquitate et diligenter circunspectis omnibus executionem imperare debemus non obstantibus laboribus et periculis. Primum per exquirere significatum est. Secundum per superuenire. Tertium per infundi pectoribus nostris tunc enim descendisse dicitur zelus in pectus cum celeto timore mundano officium eius discrete et magnanimiter exequimur. Secundo probatur conclusio virtus que est vita dei et per quam quis viuificatur in christo est ex munere diuino. Sed zelus est vt vult Ambrosius est vita dei qua quis sibi ipsi viuere desinit vt christo viuat zelando eius legem. Zelans enim decorem domus dei non sibi ipsi zelat sed deo zelat vt vult Augus. Et propter hoc dicit ipse nihil differt in sententia si legatur tabescere me fecit zelus tuus aut tabescere me fecit zelus meus. nam zelus meus est zelus quo zelo et zelus tuus est zelus quo tibi zelo. Quod significauit vt dicit apostolus cum ait emulor vos dei emulatione zelo dei secundum apostolum etiam zelant: non qui suas iusticias sed qui iusticias dei zelant et ideo non zelo dei zelant qui cum hereses se persequi simulant doctrinas suas et traditiones et opiniones et diuulgare et in precio haberi laborant cupiditate glorie

non zelo veritatis fucensi. in his/o em nō est idem zelus eorū ⁊ dei neqȝ possunt deo dicere. tabescere me fecit zelus tuus. nō etiam possunt dicere cum Aposto. Emulor vos dei emulatione qḋ cum turpe sit ⁊ periculosum in omnibus: est tamen in sacrarum litterarū doctoribus turpissimum ⁊ periculosissimum. Sicut em̄ sponsus zelat sibi sponsam suā ⁊ amicus sponsi eandeȝ zelat sponso suo nō sibi ita xp̄s zelat sibiipsi ecclesiaȝ que est sponsa eius nos autē tanqȝ amici vel serui xp̄i sponsi debemus christo zelare ecclesiam suam legē eius et mandata ⁊ nō traditiones nostras pro quibus non est zelandū inquantuȝ nostre sunt. Sed vt eas comprobemus ⁊ manifestas faciamus insudandum. Tercio probat conclusio per illud Apocal. tertio. consulo tibi ꝙ emas a me aurum vbi secundum Ambro. per aurum intelligit dei zelus qui est fidei vapar feruor deuotionis qui nos velut si auem cibum in xp̄o remollit et format. Sed hec omnia sūt ex munere diuino qḋ patȝ per hoc statim Ambro. subiungit nobis magna gratia est si nos dn̄s in suo are constituat ⁊ quasdam meritorum nostrorum epuletur dapes si nostri cibi suauitatibus delectet. nam beatus queȝ sapientia deuorauerit: virtus exhauserit: iusticia receperit. qȝ in eo culpa portionem habere nō potest queȝ absorbuerit remissio peccatorū. Constat autē ꝙ hec omnia que vel antecedūt vel sequitur zelum ex munere dei sunt. Ego aūt intelligo zelum ex munere esse non qȝ semper sit virtus infusa. pōt enīȝ zelus ex actibus frequēter elicitis gn̄ari sed quia ad hoc ꝙ ipsum habeamus oportet vel ꝙ infundatur nobis vel ꝙ speciali concursu nobiscum deus ad actus quibus generandus est cōcurrat nō qȝ non cōcurrat spāliter ad ceteros actus bonos sed per appropriationem quandā qȝ ad hunc habendum magis indigemus auxilio diuino ꝑpter difficultatem eius. Difficultatem autē hanc significat Ambrosius cum ait. beatum illum esse qui scit zelare inimicos dei. inimici enim dei sunt zelandi: sed in eis zelandis est quedam mensura et disciplina hoc est quedaȝ mediocritas inter excessum ⁊ defectum igit. antecedens probatur qȝ inimici dei salutem propriam deserunt ⁊ errores sibi fraude asciscunt. Tuȝ secundo qȝ secundū prophe. tales obliti sunt verborum dei. De zelo autē animarum dicit Ambrosius ꝙ est multum laudabilis qȝ per eum fit vt mens nostra non sit domus negotiationis cum scȝ non inhiamus emolumētis pecunie. fit etiā vt nō sit spelūca latronū cum non inuadimus alienas possessiones et ita per talem zeluȝ a domo deiicimus fures: dire prores: et caupones. vt mundum sit cor nostrum.

ℭ De viciis mansuetudini oppositis.

Dicendum est consequenter de vitiis mansuetudini opppositis et primo de iracundia et irascibilitate. Et primo querit vtrum iracundia sit peccatum mortale. Arguitur ꝙ sic per illud Job. v. Virum stultuȝ occidit iracundia sed quicquid interficit spiritualiter est peccatum mortale ergo omnis iracundia est peccatum mortale. In oppositum est glosa super illud Psal. Irascimini ⁊ nolite peccare. venialis inquit est ira que nō perducitur ad effectuȝ ℭ Notandū ꝙ iracundia nominat excessum ire: hic autem excessus fit per hoc ꝙ in ira peruertitur ordo rōnis. Peruertitur autē ordo rationis in appetitu vindicte multipliciter Peruertit̄ ordo rōis in appetitu vindicte multi
Vno modo cum appetit vindicta de re de qua nō est appetenda vindicta vt puta cū appetitur vindicta de opere virtutis sicut iudei de operib⁹ virtuosis xp̄i vindictam appetebant ⁊ de hoc modo vindicte dicit Quintilianus in declamatiōe pro milite mariano et licȝ reos sit impunitum virtus suā plures tamen imitabunt tribunum qȝ militem. Secundo cōtingit appetere vindictam cōtra ordinem rationis ratione circumstantie persone qȝ licet factum sit punibile: tamen punitio nō est appetenda a tali persona vt nō est appetenda filio vindicta de offensa paterna. Tertio ratione finis vt cum nō propter illud propter qḋ appetenda est vindicta appetitur vt si appetat vindicta ad vindictam nō ad emendationem ⁊ castigationem. Quarto quia nō eo modo appetitur quo appetenda est vel est appetenda sit auctoritate iusticie ⁊ ab eo cui commissi est talis auctoritas ⁊ tamen quis velit a se ipso vindictam fieri vt cum percussus percutit. Quinto modo cum exceditur in ira aut secundum appetitum vindicte maioris aut secundum excessum tristicie ex paruipensione contingentis. interdum enim appetitur maior pena qȝ debita sit interdum vero nō appetitur maior vindicta sed iratus pre nimia tristicia tabescit ⁊ anxiatur totus in seipso. Potest etiam fieri excessus secundum circunstantias loci et temporis. certis enim temporibus puta tempore passionis christi aut alicuius magne solempnitatis non prestare veniam petentibus et hoc cum venia sine detrimento magno dari potest est esse immoderatus in ira. Ita dici potest de loco superabundantiam ira secundum omnes predictas circunstantias fieri apparet ex Aristo. iiij. ethi. cum ait superabundantia inquit secunduȝ omnia fit et quibus oportet ⁊ in quibus nō oportet: et magis qȝ oportet et velotius ⁊ pluri tēpore vbi p velotius intelligit appetitum vindicte anteqȝ facta sit certitudo de offensa puta ad leuem relationem alicuius aut per velotius intelligit vehementius sicut habet alia translatio per pluri tempore intelligit excessiuam durationem tristicie que est in ira vt appa ret ex eo qḋ postea dicit de amario. punitio enim quietat impetum in delectationem pro tristicia faciens. si autem debeat intelligi de appetitu vindicte videbit. ℭ Prima conclusio. nemo est qui Pria cōclo
possit irasci simul secundum omnem circunstantiam scilicȝ intensissime et diutissime. hoc probat Aristote. quia motum ire destruit seipsum quia propter tristiciam destruit suum subiectum propter malas alterationes antecedentes et consequentes. et si integrum sit id est si sit malum ire secundum omnem circunstantiam est importabile id est non potest diu ferri. Tunc probatur ꝙ nullus possit irasci omnibus intensissime ⁊ diutissime tunc sic. si quis irascitur intensissime vel statim cessabit ira vel ꝑpter vehementiā ire destru-

etur iratus sed siue sic siue non diu durabit ira er
go non est possibile q quis frenissime ⁊ omnib⁹
Scda 9clo ⁊ diuturnissime irascatur ¶ Secunda cõclusio ire su
perhabundantis sunt tres species scilicet acuties
amaritudo acerbitas eoruz qui superhabundãt
vt excessiue irascantur quidaz sunt acuti alij ama
ri alij acerbi siue difficiles. Acuti sunt q velociter
irascunt quib⁹ ⁊ in qb⁹ non opz ⁊ magis q̃z opor
tet sed non retinent diu iram sed statim desistunt
et hoc qd est in eis optimũ cõtingit qz nõ retinẽt
id est nõ comprimũt nec occultant iraz suaz ⁊ ire
causas sed propalant ⁊ manifestant ꝓpter acuti
tatem eorum et deinde requiescũt et tales dicun
tur acrocoli id est acuti ⁊ vehementes in ira ⁊ cõ
muniter tales sunt cõplexionis colerice Alij sunt
quorũz ira cum difficultate soluit sed tamen solui
tur aliquando sine punitione occultant eñi iram
intra se nec eam manifestant o quia non discedit
quousqz retribuerint id est pugierint punitiõe au
tem facta quietatur eorum ira eo q pro tristicia
delectationez facit punitio q̃zdiu aũt nõ est facta
punitio tunc graues sunt et molesti sibi ipsis et
amicis suis quia eã occultant eam ideo nullus
mitigat eos aut suadet quid honestũ Cum ergo
ira que non digerit per extrinseca mitigantia sed
per se ipsaz magno tempore indigeat ad hoc q di
gesta sit ideo tales diu perseuerãt in ira ⁊ tales
appellam⁹ amaros Alij sunt excessiui in ira quo
rum ira non soluitur sine punitione ⁊ cruciatu ⁊
tales dicimus acerbos siue difficiles Dico ergo q
quidam sunt qui cito irascuntur ⁊ cito mitescunt
Alij vero non cito mitescũt sed diu iram retineant
Et isti sunt duplices Quidem sunt quorum ira
est tempore digeribilis qui scilicet licet diu reti
neant iram tamen placant sine punitione. Alij
sunt quorũ ira non est tempore digeribilis nec vn
q̃z placantur sine punitione vel supplicio. Acer
bi siue difficiles differũt ab acutis quia diu pma
nent in ira Acuti aũt cito quiescũt. Differunt au
tem ab amaris qz acerbi non quiescunt sine puni
tione Amari autem bene quiescunt sine punitio
Tercia 9clo ne sed ad hoc multo tempore indigẽt ¶ Tercia
conclusio ⁊ si ad actus diuersatuz specierum ira
cundie qualitates corporales inclinãt sine tamẽ
huiusmodi qualitatib⁹ per solos habitus ex acti
bus frequenter elicitis genitos Potest quis ad
huiusmodi diuersos act⁹ inclinari Prima pars
probatur per experientiam. videmus enim homi
nes secundum diuersas complexiones facile in
clinari ad diuersas iracundie spẽs Secũdo pars
patet quia constat q complexio non necessitat
ad actus iracundie quia tũc non essẽt imputabi
les ergo non obstante quacunqz complexione po
test quis ex libertate voluntatis iracundia ti
lis vel talis speciei moueri ⁊ elicere actum sed
constat q post frequentem elicionem huiusmodi
actuũ experietur se inclinatuz ad consimiles act⁹
et ad eos non inclinatur per qualitates corpo
rales complexionantes eñz ergo per habitus ex
illis actibus genitos. ¶ Quarta cõclusio omnis
Qrta 9clo iracundia est peccatuz probatur omnis actus vo
luntarius contra iudicium recte rationis est pec
catum omnis iracundia est actus voluntarius cõ

tra iudiciũz recte rationis ergo omnis iracundia
est peccatum Minor est nota ex dictis. ¶ Quin Quita 9clo
ta conclusio non omnis iracundia est peccatum
mortale probatur quia est aliqua iracundia que
exercetur non per inflixionem pene iniuste sed
precise per substractionẽ beneficij quod sine qua
cunqz iniuria potest non impendere sed constat
q talis substractio non est peccatum mortale.
Secundo est aliqua iracũdia qua non do veniaz
de iniuria michi facta cuz tamen recta ratio dictat
dandam esse veniam sed ego volo prosequi repa
rationem iniurie mee visis tamen et modis iustis
constat autẽ q hoc nullam habet rationem pec
cati mortalis. ¶ Sexta conclusio non omnis ira Sexta 9clo
cundia ex parte vindicte appetibilis est ex gene
re suo peccatum mortale. Probatur quia non
per omnem iracundiam appetitur iniusta vindi
cta sicut rex qui per iracundiam non dat veniaz
criminoso sed vult eum secundum rigorem iusti
cie puniri non appetit vindictam iniustaz sed to
ta iracundia sua in hoc posita est q non imparti
tur beneficiuz remissionis nunc eñ secundũz dictã
men recte rationis deberet impartiri. Secundo
Quicquid est ex genere peccatuz mortale illud
vniuersaliter est peccatum mortale sed non om
nis iracundia qua appetitur vindicta non appe
tenda est peccatum mortale ergo talis non est ex
genere peccatuz mortale. Maior patet quia quic
quid habet in se rationem sufficientem ad consti
tuendum aliquid in genere peccati mortalis il
lud est peccatum mortale sed omne quod est pec
catum mortale ex genere habet rationem suffi
cientez huiusmodi igitur. Confirmatur qz vel hu
iusmodi ratio est sufficiens ad faciendum aliquid
esse peccatuz mortale vel non si sic ergo quodli
bet est peccatum mortale in quo reperitur talis
ratio si non ergo cuz ex causa insufficiente non
sequitur effectus sequit q ꝓpterea nõ debet dici
peccatũ mortale ex genere Scdo quicqd est pec
catuz mortale ex vna circunstãtia per nullũ aliã
circunstantiam potest fieri nõ mortale sed genus
vel obiectum deordinans actuz non minus deor
dinat q̃z circunstantia ergo quicquid est peccatu
tum mortale ex genere per nichil potest fieri non
mortale. Maior patet quia si vna circunstantia
sit mortalis qualescunqz sint alie actus erit mor
talis. Tercio est aliquis actus iracundie volunta
rius non mortalis quo appetitur iniusta vindi
cta ergo iniusta vindicta non reddit actum appe
tens ex genere mortalem. Antecedens patet de
illo quo appetitur vindicta in aliquo paruo vel
modico et non multum reputando vt parum tra
here pueros per capillos hic enim appetitus nõ
est peccatum mortale et patet consequentia quia
tam in appetitu modice vindicte q̃z magne vin
dicte saluatur ratio huius appetibilis q est iniu
sta vindicta et variatur tamen circunstantia quã
titatis quia scilicet vna vindicta appetita est par
ua et alia magna ergo cum denominationes iste
mortale et non mortale varientur ad variationẽ
quantitatis vindicte iniuste appetite et non ma
neant eidem vbicunqz manet eadem ratio gene
ris sequitur q appetitus vindicte iniuste non est

peccatum mortale ex genere sed ex circumstantia quantitatis vindicte appetite in ista tamen ratione processi ex concessis a Thoma qui concedit quod appetitus iniuste vindicte, parnus tamen non est peccatum mortale sed veniale, est tamē vt dicit mortale ex genere. fit tamen quod illud quod ex se est mortale ex genere non sit mortale aliquando vt dicit propter imperfectionem actus ex parte appetentis quando scz preuenit iudiciuz rationis. aliquando vero ex parte appetibilis vt cum vindicta appetita ē modica. Tertio quicquid est mortale ex genere et nō habet aliquid infinite alleuiās remanet simpliciter mortale sed paruitas vindicte appetite non alleuiat infinite cum finite distet ad vindicta cuius appetitus est simpliciter mortalis ergo appetitus talis parue vindicte iniuste non est mortalis ex genere. Probatur maior quia omne mortale in infinitum excedit veniale ergo quicquid alleuiat actum mortalem ex genere vt non sit simpliciter mortalis alleuiat infinite.

Septima conclusio.

¶ Septima cōclusio non omnis iracundia ex parte modi appetendi vindictam est mortale peccatum. Probatur primo quia aliqua est que stat cum caritate dei et proximi puta iracundia illa qua quis alteri appetit vindictam quam demeruit et eo modo quo iustum est eam sibi infligi ardentius tamen ac vehementius appetit quam oportet aut vehementius tristatur ex paruipēsione q̄z oportet.

Octaua cō clusio

¶ Octaua cōclusio aliqua iracundia est peccatū mortale. Probatur primo de illa qua quis irascitur efficaciter cōtra eos quibus pro tunc ex precepto diuino tenetur venerationē inferre aut vlciscitur in eos per ablationem alicuius rei q̄z tunc ex precepto diuino tenetur tribuere vt si episcopus celebrās pro populo substraheret per iram suffragia orationum ab aliquib⁹ qui regulariter includuntur in numero eorū pro quibus preces publice funduntur. Secundo probatur de iracundia qua quis ita irascitur de opere bono vt bene operantem supplicio graui afficiat. Tertio si afficiat eum per irā multo grauiori supplicio q̄z demeruit. Quarto si vlciscatur priuata potestate non publica auctoritate. Quinto si sit ita contumax in appetitu vltionis vt se obfirmet contra illam orationez dominicam et dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Sexto si per iram nimiam ita in se contabescat vt deserat ea agere, ad que de necessitate salutis tenet. Iste tamen rationes non probant efficaciter iracundiam esse peccatū mortale sed bene probant quod per iracundiam frequenter impellimur in peccata mortalia. Auctoritatibus probat cōclusio et primo probat auctoritate Augustini. in omelia de igne purgatorio si lōgo tempore teneat iracundia et ebrietas si assidua est in numero capitaliū criminū computat. Secūdo per eūdem in quadā epistola sicut acetum corrūpit vas si diutino ibi fuerit sic ira corrūpit cor si in altū diu durauerit. Tertio per illud Crisostomi qui irascitur infernis suppliciis dignus vel sitarie se ipsū i barathrū pditiōis ferēs et añ futurā gehēnā hic vīdictā soluēs. Quarto per illud christi qui irascit et dixit fratri suo fatue re⁹ erit gehēne ignis

Cōtra primā ↓ clusionez.

¶ Contra primā conclusionem arguitur sic primo in iracundo acerbo est iracundia secundum omnes circumstantias igitur. Antecedens patet quia iracundus acerbus irascitur vehemētissime et diutissime retinet iram et in omnes igitur. Secundo iracundia secundum vnā circumstantiam non repugnat iracundie secundum aliam circumstantiam ergo possibile est iracundiam esse simul in aliquo secundum omnem circumstantiam.

Solutiōes.

¶ Ad primam negatur antecedens. Ad probationem dicitur quod nō irascitur velociter nec in omnes nec pro quibuscumque rebus. Ad secundā conceditur antecedens de repugnantia formali sed dico quod repugnant causaliter quia irasci cito et vehementissime et pro omnibus et in omnibus infert corruptionem et desitionem irati et per consequens repugnat causaliter diuturne ire que exigit longam permanentiam irati.

Cōtra secūdaz cōclusioné.

¶ Cōtra secundam conclusionē arguitur sic primo secundū omnez circumstantiā potest accipi aliqua species ire Sed sunt plures circūstātie q̄z tres ergo sunt plures species ire q̄z tres. antecedens p̄z qz secundū circumstantiam temporis sumitur species amarorum sed non minus sunt species ire secundum alias circumstantias q̄z secunduz circumstantiam temporis igitur. Secundo tota ratio difficilium siue acerborum consistit in hoc quod non quiescit ira sine cruciatu vel punitione sed hoc conuenit etiam amaris ergo amaritudo et acerbitas nō sunt diuerse species ire. Tertio irarū alia est qua quis irascitur fratri suo alia est qua quis dicit fratri suo racha et alia est qua quis dicit fratri suo fatue: sed iste tres species non reducuntur ad tres priores quas ponit Aristoteles igitur. Quarto secundū Gregorium nicenum irascibilitatuz alia est fellea, alia est insania et alia furor sed iste species non sunt eedem cū illis que supra posite sunt igit. Et confirmatur per Damascenum qui candē diuisionem ire libro secundo ponit.

Solutiōes.

¶ Ad primam concedo maiorem potest enim sumi species aliqua ex parte finis aliqua ex parte eorum quibus irascitur et aliqua ex parte persone que irascitur. Et iste differunt specie q̄ztum ad actus interiores voluntatis quia aliud est obiectū vnius q̄ʒ non est obiectū alterius. Et vltra concedo minorez et nego consequentiam si intelligatur de speciebus a superioribus cōdiuisis quia quecumque sumerentur secundū alias circumstātias sub aliqua istarū continerentur puta quicumque irascitur propter vilitatis aut est acutus in ira aut amarus aut acerbus verbi gratia licet sint plures species corporis q̄z due quia tamē ille omnes continent sub corpore animato vel sub corpe inanimato iō cū hoc stat quod diuisio corporis in animatū et in inanimatū sit bona. Ad secundum concedo maiorem et nego minorem immo dico quod in hoc differūt ab amaris qui licet diuturnitatē et firmitatē ire habeant tamen ira eorū tempore digerit licz longo et quiescit siue cessat aliqū sine cruciatu aut punitione non sic aūt acerbi et hoc intellige regulariter qz in casu rarus forte stringente acerbi quiescūt sine cruciatu. Ad tertiam respondet beat⁹ Thomas quod gradus ire quos domin⁹ posuit nō perti-

nem ad diuersas species ire sed accipiuntur secundum processum humani actus in quo primo aliquid in corde accipitur et quantum ad hoc dicit qui irascitur fratri suo. Secundum est cum per aliqua signa exteriora manifestatur exterius et etiam antequam prorumpat in effectum et quantum ad hoc dicit qui dixerit fratri racha. Tercium quando nocumentum alterius conceptum ad effectum perducitur nocumentum autem minimum est quod fit solo verbo et ideo quantum ad hoc dicit qui dixerit fratri suo fatue. Ideoque singulis eorum ponuntur aliqua correspondentia pertinentia ad dampnationem. In primo ponitur iudicium quod minus est ceteris quia in iudicio adhuc est defensionis locus. In secundo ponitur concilium in quo iudices inter se conferunt quo supplicio dampnari oporteat. In tercio ponitur gehenna ignis que est certa dampnatio. Hec dicta pulchra sunt sed tamen nonnihil difficultatis habent. Primo quia vel in istis tribus est idem precise et adequate actus interioris cui in primo gradu nihil exterius respondet. In secundo respondet aliquod signum. In tercio respondet nocumentum exterius aut non. Si sic ergo cum solus actus interior habeat rationem meriti vel demeriti et nihil addat meriti vel demeriti actus exterior supra interiorem sequitur quod si tercius gradus facit reum gehenne ignis quod et primus et secundus hoc etiam faciunt. Si non ergo non bene distinguitur a Thoma sed debuit distinguere primo per actus interiores. Secundo quia vel primus gradus habet nocumentum exterius pro obiecto vel non. Si sic ergo facit dignum gehenna. Si non ergo specie distinguitur a tercio gradu cuius actus interior habet nocumentum pro obiecto cum ab irato nocumentum sponte scilicet et voluntarie inferatur ei cui irascitur. Tercio quia quod dicit reus erit iudicio et cetera, aut intelligit de iudicio humano vel diuino. Si de humano aut hoc in foro vel exteriori vel interiori. Non exteriori quia in primo nihil exterius apparet nec signum scilicet nec nocumentum. Nec interiori quia in interiori foro non debemus nos defendere sed potius accusare. Nec potest intelligi de iudicio diuino quia ibi nullus est defensionis locus cum in tali iudicio nihil accusetur nisi culpabilis. Ideo potest dici aliter. Et primo quod in illo passu non loquitur Christus nisi de ira immoderata que digna est pena. Aliqua autem est ira que non est imperatiua nec vindicte nec alicuius signi exterioris paruipensiui aut si ex se sit imperatiua est tamen ibi certa voluntas huiusmodi actionem exteriorem cohibens vel imperium ne homo ducatur secundum huiusmodi ire imperium est tamen ibi defectus motus ire immoderata et ista facit hominem reum iudicio id est pena non quidem eterna sed temporali. Nec in foro exteriori sed tantum interiori. Alia est ira que est imperatiua signorum exteriorum quibus signis iratus manifestat commotionem suam in eum contra quem irascitur tamen non est notabile nocumentum inferendo. Et ista ira est specie distincta ab ira que non est formaliter et actualiter imperatiua executionis qui habet signum illud contemptiuum et paruipensiuum

pro obiecto imperata actualiter et formaliter tamen non prima. Et ista facit hominem reum concilio id est reconciliationi ad proximum nam qui signo vel nutu vel voce fratrem paruipendit etiam nullum notabile detrimentum inferendo tenetur ad reconciliationem cum eo ad quam non tenetur ille qui prima specie ire irascitur. Tertia est ira que est formaliter et actualiter imperatiua nocumenti notabilis proximi aut conuiciando aut alio quouis modo ledendo et ista specie differt a prioribus quia habet nocumentum notabile actualiter imperatum pro obiecto quod non habent alie. Et ista facit hominem reum non tantum pena temporali nec reconciliatione sed etiam pena gehenne ignis. Et isti gradus sic sunt subordinati quod in tertio reperitur secundus et primus et in pena eius pena aliorum. In secundo autem reperitur primus. Et in pena huius pena illius. Cum autem dico habent gradum reperiri in illo non dico formaliter sed per equiualentiam. Alio modo exponi potest sic qui irascitur et cetera reus est iudicio id est discussione et examine conscientie quo scilicet inquiritur si ira illa appetebatur vindicta aut paruipendebatur frater licet nec vindicta nec paruipensionis signum imperabatur. Aliqua enim volitio est qua volumus paruipensionem et vindictam licet eas nec paruipensionem nec vindictam imperabamus. Et ideo ira et commotio nostra in proximum de qua nichil exterius manifestamus exigit iudicium conscientie nostre qua diligenti inquisitione et perscrutatione facta cognoscamus si quid contra proximum irascendo appetebamus et ad hanc discussionem tenetur talis alias omittet culpabiliter talis tamen non tenetur ad reconciliationem quia nec signo nec facto proximum lesit. Alia membra exponantur sicut prius. Ad argumentum autem respondetur concedendo maiorem. Et dico quod omnia ista continentur sub membro prime diuisionis immo quodlibet membrum prime diuisionis potest in hec tria diuidi. Acutorum enim quidam irascuntur fratri. Alii dicunt racha. Alii dicunt fatue. Similiter amarorum et acerborum. Ad quartam concedo auctoritatem Gregorii similiter et dico quod secundum Thomam diuisio illa coincidit cum diuisione Aristotelis. Nam per iram fellea intelligit acutam. Per insaniam intelligit amaritudinem. Et per furorem intelligit acerbitatem ire. Iram enim felleam appellat que habet principium et desitionem. Insaniam appellat iram que in vetustatem deuenit. Furorem autem dicit iram que obseruat tempus in supplicium. Secundum autem Ciceronem tercio Tusculanarum questionum insania significat mentem sanitate vacantem cum qua potest esse aliqua mediocritas officiorum ad communem et vsitatum vite cultum pertinens. Furor autem dicit mentis ad omnia cecitatem. Illa ergo ira dicitur insania qua ira mens perturbatur etiam diu vt non sit compos sui neque sane existimet. Illa vero dicitur furor qua quis tanta cecitate affectus est vt in suppliciis et cruciatibus inferendis ira seuiat ac debacchetur vesaniat non posset. Cōtra quartā cōclusionē. Ut si nulla ira ē pecca — Cōtra tertiā cōclusionē.

tum ergo iracundia nō est peccatum. ꝯña est no-
ta et añs probatur quia nulla passio est peccatū
cum passionibus nō demereamur neqʒ vitupere-
mur vt vult Aristoteles secundo ethicorū. Tum
secundo quia omni peccato conuertimur ad ali-
quod cōmutabile bonum Sed per iram quia nō
conuertitur ad aliquod bonū commutabile sed
tantum ad malū ꝓximi igitur. Tum tertio quia
iram homo vitare non potest secundū ꝙ vult glo
sa super illud irascimini et nolite peccare cū ait
ꝙ motus ire nō est in potestate nostra et septimo
ethicorum ait Aristoteles ꝙ iratus cum tristicia
operatur tristicia autem contrariatur voluntati.
Tum quarto quia omne peccatum est contra na
turam sed ira non est contra naturam cū sit act⁹
naturalis potentie irascibilis Et tamen Hieroni
mus in quadam epistola ait ꝙ irasci est hominis
Alia argumenta ad idem supra posita sunt. Ad
Solutiões. hanc rationē nego antecedēs. ¶ Ad primū pro-
bationem dicit Thomas ꝙ passio potest esse regu
lata ratione et potest non esse regulata ratione.
Ideo absolute non importat rationem meriti vel
demeriti nec laudis nec vituperij secundū tamen
ꝙ est regulata ratione potest habere rationē me
riti ⁊ laudabilis. Et econtrario secundum ꝙ non
est regulata recta ratione habet rationem vitupe
rabilis et demeriti. Ex ista solutione sequitur ꝙ
passio non dicit actum moralē distinctū ab actu
bono vel malo. Patet quia omnis actus regula
tus vel non regulatus ratione est act⁹ bonus vel
malus sed omnis passio est actus regulat⁹ vel nō
regulatus ratione cū sit actus moralis ergo om
nis passio est actus bonus vel malus. Et hec con
clusio est concedenda secundum hanc solutionē
Omnis enim passio est actus bonus vel malus
licet huiusmodi actus nō sit bonus vel malus in
quantum passio sed est bonus inquantū conformis
rationi ⁊ malus inquantū deformis. Aliter po-
test dici ꝙ accipiendo passionem strictissime pro
motu subito nō deliberato pro tempore pro quo
non est in potestate nostra secundū multos et ma
xime secundū Aristotelem ea nō laudamur neqʒ
vituperamur. constat autē ꝙ aliqua ira hocmo
do est passio sed non omnis. Ad secundā nega-
tur minor quia de maiore aliud inquiritur. et ad
probationem dico ꝙ illud qđ est malum et pena
proximo est irato vindicta et bonum delectabile.
ideo conuertendo se ad malum proximi conuer-
tit se ad bonum suum. Ad tertiam dico ꝙ licet
non sit in potestate nostra ꝙ ira non insurgat q2
primi motus non sunt in potestate nostra. In po
testate tamē nostra ē cohibere insurgentē ac mo
derare ⁊ ita in potestate nostra est ne ipsa sit ira-
cundia aut vt sit ratione regulata Ex illa autem
auctoritate glose cum textu quē exponit scʒ. Ira
scimini et nolite peccare trahitur argumentum
multum probabile ad probandū ꝙ primus mo
tus ire nō est peccatum. Ad quartam dico ꝙ om
ne peccatum est contra naturam hominis id est
contra rationis humane ordinē ⁊ dictamen. Di
co vltra ꝙ aliqua ira hocmodo est contra natu-
ram hominis puta illa que est iracundia: licet nō
omnis quia nō illa que est primus motus nec illa
que ratione moderata est. Contra quintam con- Cōtra quintā
clusionem arguitur sic. omnis appetitus iniusti- ꝯclusionē.
cie est peccatū mortale: sed omnis iracundia est
appetitus iniusticie cum sit iniuste vindicte igit.
Secundo quicquid interficit mentē est peccatū mor
tale sed iracundia est huiusmodi secundū illud
Job quinto. Virum stultum interficit iracundia
igitur. Tertio quicquid meretur dāpnationē est
peccatum mortale sed omnis iracundia meretur
dampnationem igit. minor patʒ per glosam su-
per illud Mathei quinto. Omnis qui irascitur
fratri suo reus erit iudicio dicentem per iudiciū
consilium: et gehennam: diuerse mansiones pro
dampnatione nostri peccati singulariter exprimū
tur. Quarto omnis iracundia per se cōtrariatur
caritati ergo omnis iracundia est peccatum morta-
liter. antecedens patʒ per glosam Hieronimi Ma
thei quinto. Qui irascitur fratri suo etiam dicen-
tem ꝙ hoc est cōtra proximi dilectionem.
¶ Ad primum nego maiorem non enim omnis
iniusticia est peccatum mortale alias quilibet in Solutiōes.
transgressione cuiuscumqʒ legis peccaret mortali
ter. Similiter nego minorem. et ad probationem
nego assumptum. aliquando enī est iracundia q2
appetitur vindicta iusta non tamē eo fine quo est
appetenda quia scʒ non ad emendationem offe-
rentis sed ad delectationem vindicantis aut glo-
riam aut quia auidius appetitur quā oportet: aut
non omnino eo mō quo oportet. Ad secundā di-
co ꝙ aliquid interficit mentē dupliciter. Vnomo
do per seipsum ⁊ sic concedo maiorem. Alio mo
do per alterū cuius est causa vel occasio ⁊ sic ego
nego. Et ad minorem cōcedo eam particulariter
intellectam etiam per se. si autē intelligatur vni
uersaliter ⁊ de interfectione actuali siue per se si-
ue per alium ad hoc negatur Si autem intelliga
tur de interfectione potentiali ⁊ aptitudinali et
hoc vel per se vel per alterū sic conceditur. Et hoc
consonat satis cum Thoma dicente ꝙ stulte per
iracundiam occiduntur inquantum non refrenan-
do motū ire in alia peccata mortalia puta in blas
phemiam dei dilabuntur Aduerte tamen ꝙ ista
propositio virum stultū interficit iracundia po-
test vnomodo exponi de morte corporali. Alio-
modo de morte spirituali. Primomodo duplici-
ter. Vnomodo de iracundia aliena. Secundomō
de propria si de iracundia aliena tunc admone-
mur nō commouere indiscrete eum quem scimus
iracundum quia contingit per hoc vt iracundus
aliquando interficiat eum qui indiscrete ad iram
excitat. Si de iracundia propria tunc hoc cōtin-
git aliquando q2 iracundus pre nimia tristicia
egritudinem ⁊ mortem incurrit. Aliquando ve-
ro contingit ꝙ ipse iste alterū occidens siue ex in
tentione siue preter intentionem mortis sententi
am incurrat. Si de morte spirituali intelligatur
tunc cōtingit multipliciter. Vnomodo q2 per tri
sticiam iracūdie omittit multa ad que de necessi-
tate salutis tenetur. Secundo q2 per iracundiā cō-
mittit multa siue inclinatione siue aliomō que nō
cōmittere de necessitate salutis tenetur. Ad tertiā
conceditur maior ⁊ negatur minor ⁊ ad ꝓbationē
respondet Beatus Thomas ꝙ dominus ibi lo-

quitur de motu ire quo quis appetit occisionem
proximi aut quamcunqꝫ grauem lesionem cui si
assensus rationis superueniat indubitanter erit
peccatum mortale. Hec opinio nō videt̄ mihi ve
ra cum in toto textu illo non loquatur de occisio
ne nisi quantum pertinet ad legem veterem quā
ibi recitat ꝛ non in illo quod ad nouam legeꝫ spe
ctat. Ideo dico ꝙ damnatio dupliciter capitur
Uno mō ꝓ pena ad quā q̄s obligat᷒ est ex culpa
Secundo modo strictius ꝓ pena eterna ad quā
quis ex peccato mortali tenet̄. Dico ergo ꝙ glo
sa accipit damnationem p̄io modo ꝛ nō secun
do. Ad quartam nego maiorem ꝛ ad probatio-
nem dico ꝙ aliqua iracundia est contra proximi
dilectionem sed non omnis ꝛ hoc modo dicendū
est secundū Thomaꝫ aliter tamē potest dici ꝙ du
pliciter potest intelligi iracundiaꝫ esse contra ꝓ
ximi dilectionem. Uno modo quia quilibꝫ actus
iracundie est alicui actui dilectionis proximi cō
trarius ꝛ in illo sensu ego concedo. Alio modo
quia quilibet actus iracundie est alicui actui di-
lectionis proximi contrarius ad quem quis tūc
tenetur de necessitate salutis ꝛ sic ego nego

Iracundiā eē ɔtrariaꝫ caritati tri- plr̄ itelligī

¶ Dico preterea ꝙ iracundiam esse contrariam
caritati Potest itelligi tripliciter Uno mō quia
omni actu iracundie posito remouetur ꝛ destrui
tur caritas. Secūdo modo quia est contrariu ali
cui actui caritatis ad quem de necessitate salutis
tenemur. Tercio modo quia omnis talis est con
traria alicui actui caritatis siue ad ipsum tenea-
mur de necessitate salutis siue non ꝛ sic primo ꝛ
secundo nego omnem iracundiam esse contrariā
caritati. Tercio vero modo concedo sed hoc non
infert eam esse peccatum mortale cum sint mul
ti actus caritatis qui sunt opera super erogatio
nis. rationes solute sunt ex dictis.

De iracundia.

Q Ueritur secūdo vtrū
iracundia sit grauissimum pecca-
tum? Arguitur ꝙ sic per Crisosto-
mum dicentem ꝙ nihil est turpius visu furentis
In oppositum arguitur quia ira cōparatur ad
odiuꝫ sicut festuca ad trabeꝫ. ¶ Notandū ꝙ gra

Grauitas pccī triplr̄ attendit̄ Pria ɔclo

uitas ī peccato potest attēdi multipliciter. Uno
modo ex parte malicie actus. Alio modo ex par
te dispendioꝝ per iraꝫ illatoꝝ. Tercio mō ex par
te extensionis huiusmodi peccati ¶ Prima con
clusio nō omnis ira est quolibet peccato quo ap
petitur malum proximi minus grauis ex parte

Tria pccā quib᷒ appetit̄ malū ꝓximo.

mali appetiti. ¶ Pro probatione supponit̄ cuꝫ
Thoma ꝙ tria sunt peccata quibus appetit̄ ma
lum proximi odium/inuidia ꝛ ira: tunc Arguo
sic stat ꝙ per inuidiam non appetatur dānuꝫ pro
ximi nisi in paruis bonis puta in diuitijs aut offi
cio aut beneficio ꝛ per ira appetatur mors pro-
ximi innocentis/tunc sic Appetitus mortis proxi
mi innocētis est deterior ꝛ grauior appetitu dāp
ni eius in bonis exterius ira scilicꝫ ꝙ iratus occi
dens per iram proximū siue nocentem siue inno
centem et maxime cessante commotione passio-
nis pro tempore pro quo excecat sicut contingit
in furentibus grauius punitur tam in foro exte
riori quam interiori tam corporaliter quam eter
naliter inuido damnificante proximum in decē
solidos ergo non quelibet ira est qualibet inuidia
minus grauis. Secundo quia si non hoc ideo
esset vt dicit Thomas qui ira appetit malum pe
ne alicuius sub ratione boni qđ est vindicta Per
odium autē appetitur malum proximi sub ratio-
ne mali absolute inquantum scilicet est malum
huius. Inuidus autem appetit malum proximi
propter appetitum vane glorie quod est deteri᷒
q̄ꝫ appetere maluꝫ alterius sub ratione iuste vin
dicte. His suppositis arguo sic. Hoc quod ē sub
ratione iuste vindicte aut est infinite minus ma-
lum q̄ꝫ appetere sub ratione vane glorie aut fini-
te: non infinite quia tunc sequeretur ꝙ omnis in
uidia esset deterior in infinitū iracundia etiā mor
tali. Si finite ergo cū possit dari malum appeti-
tum proximo per iram quod tunc excedat aliqđ
malum appetitum eidem per inuidiam sicut ap
petere sub ratione vane glorie excedit appete-
re sub ratione iuste vindicte ꝛ aliqđ aliud quod
magis excedit ꝛ cum cetera etiam possint esse pa
ria sequitur quod est dabilis aliqua iracūdia que
erit aliqua inuidia deterior. Tercio quia ratio il
la fundatur super falso licet enim iratus appe-
tat malū proximi aliqñ sub ratione vindicte non
tñ appetit semꝑ sub rōe iuste vīdicte imo sicut fre
quenter iratus ꝙ vindicta quaꝫ appetit est iniu-
sta Ex hoc sic arguitur deteri᷒ est appetere malū
proximo sub ratiōe iniuste vindicte q̄ꝫ sub ratiōe
vane glorie: sed inuid᷒ appetit sub rōe vane glīe
per eum et iratus appetit aliqñ sub ratione vin-
dicte iniuste et iniurie ita ꝙ de facto vult iniuriā
inferre alteri sicut alius intulit et iniuriaꝫ igitur
Confirmatur vbi non est vera offensio etiaꝫ secū
dum estimationem offensi ibi non est appetitus
mali proximi sub ratione iuste vindicte sed aliqñ
iratus secundum veritatem non fuit vere offensus
et hoc scit et cognoscit vt puta si quis te requirat
vt facias pec eo quod salua cōscientia tibi facere
non licet quod etiam scit ille qui requirit non fa-
ciendo illud quod petit aliquando irascitur et ta
men secundum rei veritatem nec etiam secunduꝫ
estimationem suam fuit vere offensus ergo talis
appetendo malum tibi non appetit illud sub ra-
tione iuste vindicte sed sub ratione vilitonis iniu-
ste aut potius sub ratione iurie. Et si queras quo
modo est ibi ira cum non sit ibi paruipensio nec
secundum veritatem nec secundum estimationeꝫ
irati. Secundo respōdeo ꝙ potest ibi esse ira esto
ꝙ non sit ibi vera paruipensio Esto etiam ꝙ estī
met qui irascitur ibi non esse veram paruipensio-
nem sed quia forte estimat ꝙ alij putant se ab il-
lo parui pensum fuisse ob hoc enīꝫ indignatur ad
uersus eum. Et huius signuꝫ est ꝙ qui hoc modo
irascuntur his autē similibus verbis vtunt̄ quid
dicent homines quid estimabunt de obedientia
tua ad me. ¶ Secunda conclusio nō omnis ira- Scđa ɔclo
cundia etiaꝫ supposita equalitate appetibilis est
quilibet inuidia minus mala. Probatur primo
pono inuidum qui prosequitur per inuidiaꝫ mor
tem hominis qui mori demeruit et pono iratum
qui mortem innocentis per iram prosequit̄: tunc

ne. Ille iratus grauius peccat q̄z ille inuidus est
peccatum eius sit tam apud deuz q̄z apud homi
nes grauius puniendum igit. Secundo q2 sup-
posita equalitate appetibilis potest eē diuersitas
ex parte aliaruz circunstātiarū & cum ratio illa se
cundum quam inuidus malum proximi appetit
nō faciat excessum infinitū supra rationem secun
dum quam iratus eidem malum appetit sequit
ꝙ per excessum in aliis circunstantiis poterit ade
quari peccatum ire peccato inuidie et etiam hoc
Tercia p̄clo ab illo excedi. ¶ Tercia conclusio ira non ex
pte appetibilis minus mala q̄z inuidia supposita
equalitate ipsius appetibilis et ceteris aliis pari
bus. Quā conclusionem pono supposito ꝙ inui-
dus appetit maluz proximi finaliter propter va
nam gloriam de quo an verum sit discutietur cū
agetur de inuidia. Conclusio probatur vindicta
est magis fugibilis q̄z vana gloria seclusa vtro-
biq3 intione iusticie & appetere maluz alteri pro-
pter vindictam est ceteris paribus deterius q̄z ap
petere malum alteri propter gloriam. aīs patet
quia vindicta est appetibilis propter gloriam fi
naliter et non econtra. Tum secundo q2 vindicta
nunq̄z est bonum vnius quin sit malum alterius
gloria autem est alicui bonum sine hoc qḋ sit al-
teri malum. Tum tertio q2 gloria sic est bona ꝙ
non est mala nisi propter aliquam circunstantiā
vindicta autem nunq̄z est bona nisi ratione alicu
ius circunstantie. Si quis autem diceret ꝙ inui-
dus appetit malum et nocumentum alteri nō fi-
naliter propter gloriam vanam sed vt alteri ma
le sit aliter esset forte dicendū. Sed conclusio pre
dicta posita est contra Thomam qui per suppo-
situm illud nititur probare oppositū huius con-
Quarta p̄clo clusionis. ¶ Quarta cōclusio iracundia regula-
riter est minus graue peccatuz odio et inuidia ce
teris paribus. Hanc conclusionez sic intelligo ꝙ
regulariter iratus est offensus vere vel secundum
estimationem ab eo cui irascitur. Et ꝙ hmōi ira-
cundia nata est in eo causare quēdam vehemen-
tam impetum et quēdam alterationem tam in a-
nima q̄z in corpore per quam causatur perturba
tio grauis in mente impediens iudicium rationis
ac deliberationem ita ꝙ iratus et maxime cum for
tis est iracundie passio habet duo que diminuūt
rationem culpe per iracundiam perpetrate. Vnū
est estimatio offensionis ac paruipensionis. Ali-
ud est obtenebratio mentis que duo nō habet in-
uidus nec odiosus. Ex his sic argitr. tanto pec-
catum ceteris paribus est grauius q̄zto in peccā-
te plus est de cognitione q2 tunc peccatum tanto
magis fit cōtra conscientiā sed in inuido est plus
de cognitione q̄z in irato q2 vt dictum est in irato
est magis obscurata ratio igitur. ceteris paribus
peccatum irati est minus graue q̄z inuidi vel odi
entis. Confirmatur iratus nocet aperte. inuidus
vero insidiose et fraudulenter sed hoc non est nisi
quia iratus plus habet de impetu et minus de co
gnitione Inuidus autem econtra plus habet de
cognitione et minus de impetu igit. Dixi aūt duz
est vehementia perturbationis et maxime pro tem
pore pro quo paruipensio primo venit ad notici
am irati pter amaros et acerbos qui diu seruāt

iram et sollicite exquirunt oportunitatē vlciscen-
di quia in talibus postq̄z sedata est perturbatio et
commotio cum nocerent nō nocent perturbati nec
ex impetu sed magis insidiose nec tales minus est
de cognitione q̄z in aliis et tales nō videnť habe
re supra inuidos aliquid excusans nisi offensionē
et paruipensionez quā nō habent inuidi. Ex istis
ergo michi videtur ꝙ peccata iratoruz ceteris pa
ribus minora sunt q̄z inuidorū. Dixi autē ceteris
paribus. nā peccata Neronis quibus vrbem incen-
dit: matrem necauit: nobilium ac ignobiliū cru
orem fudit. q̄uis ex ira fierent. Quod patz p ma
gna parte in Octauia. vbi Nero ostendit ire sue
causas multa maiora fuerunt q̄z nōnulla pecca-
ta inuidorum. Si tamen quis nō paruipensus ea
dem nocumenta intulisset per inuidiā multo gra
uius peccasset q̄z peccauerit Nero q2 paruipensio
precedens videtur diminuere grauitatem pecca
ti in ira. Ex hac conclusione infero cōtra beatuz
Thomam ꝙ nō habet ira excellentiam grauita-
tis ex parte modi irascendi propter vehementiaz
et velocitatem sui motus. probatur quia nō habz
ira excellentiam grauitatis ex eo ex quo diminui
tur eius grauitas sed ex huiusmodi vehemētia et
velocitate peccati ire diminuitur grauitas igitur
maior est certa et minor probata est. Et iterū pro
batur pono duos acerbos vel difficiles quorum
vterq3 offendatur et omnia sint paria nisi q2 vnus
cum primo innotescit sibi paruipensor vindicat
seipsum occidendo paruipendentez. Alius vero
differt et per medium annum post occidit. Cōstat
ꝙ primus est excusatior q̄z secundus et nō nisi q2
occidit euz ínterat hmōi vehementia et velocitas
igiť. Secundo quicquid causatur naturaliter et
ipsum reprimere est difficile laboriosum et virtuo
sum: illud nō repressum diminuit peccatum et nō
aggrauat sed vehementia et velocitas immo et per
turbatio causantur naturaliter et difficile laborio
sum immo et virtuosum est illud reprimere ergo
si non reprimuntur diminuūt peccatum qḋ inde
cōsequiť Ideo dico ꝙ ira ex parte istorum nō ha
bet excellentiam grauitatis culpe sed magis di-
minutionem licz ex istis bene habeat ꝙ sit maio
ris nocumenti illatiua secundū illud Prouerbio
rum. xxvij. ira nō habet misericordiaz nec erum-
pens furor et impetum concitati spū ferre quis
poterit. Tertio quecunq3 naturaliter causata in-
ducunt ignorantiam et obscuritatem mentis illa
diminuūt peccatum sed vehementia et velocitas
naturaliter causanť cum pertineant ad primos
motus et inducunt ignorantiam et obscurationez
mentis igiť. minor patz per illud Gregorij. v. mo
ralium ire sue stimulis accensuz cor palpitat: cor
pus tremit: lingua se prepedit: facies ignescit: ex
asperanť oculi: et nequaq̄z recognoscuntur noto
rem quidem clamorez format: sed sensus quid lo
quatur ignorat. Ex q̄ auctoritate dupliciter ap
paret propositum. Primo per illud nequaq̄z re
cognoscit etc. et per illḋ sensus quid loquť igno
rat. Secundo q2 ille mutationes in corpore sunt
alterationes naturaliter causate nec eas causa-
ri possibile est sine magna perturbatione et obscu
ratione mentis. Aduerte tamen ꝙ Thomas be-

ne habet ꝙ ira secundum modum irascendi bene habet quandaȝ excellentiaȝ sed non dicit ꝙ habet excellentiam grauitatis quia tamē videt̄ ex precedentibus ꝙ ita debeat intelligi ex eo scilicet ꝙ questio est de grauitate ire ꝛ ꝙ in precedenti parte eiusdeȝ articuli cōparando iraȝ ad inuidiā ꝛ odiū locut⁹ est de maioritate ꝛ minoritate grauitatis ideo ex serie textus videt̄ ꝙ cū hic facit mētionem de excellentis ꝙ intelligat de excellentia grauitatis Si quis tamē velit hoc solum intelligi de excellentia nocumenti non contradico.

Quinta ꝯclo ¶ Quinta conclusio non est ira omnis ex parte boni appetiti minus grauis peccato concupiscentie. Pro qua conclusione Aduerte ꝙ secundum Thomā ira tendit in aliquod malum sub ratiōe alicuius boni. appetit enī vt dicit maluȝ primi inq̃ztū est vindicta ꝛ secundū ꝙ habet rōem boni iusticie. Tunc probat̄ conclusio iracundus appetit bonuȝ vindicte non secundum rationem iusticie sed secundū ꝙ est bonum propriū delectabile iracundi ex malo alterius ꝓueniens tunc sic Delectatio in malo alterius ceteris paribus est grauior q̃ȝ delectatio in proprio delectabili: sed delectatio irati in vindicta ē delectatio in malo alterius. delectatio aūt concupiscētis est delectatio in bono proprio scđm precise ꝙ hoc est delectanti bonuȝ ꝛ non secundū ꝙ est malum cuicūq; alteri igitur Aūs paret ꝙ iracundus occidens pro leui verbo scit occisionē illaȝ esse omnino iniustam nec appetit eam quoniā nō vt est bonum iusticie cuȝ sciat eam carere omni rectitudine iusticie sed appetit eam secundū ꝙ vindicta ꝛ vltio siue secundū ꝙ est malū alteri⁹ qui offenderat eū Secundo volo ꝙ sit aliquis qui per cōcupiscentiam carnalem sollicitet berthaȝ vxorē lini ꝛ capiat̄ sit alius quem linus offendit qui eandeȝ bertham sollicitet non propter cōcupiscentiam sed vt per adulterium berthe tanq̃ȝ per quoddā nocumentuȝ vindicet se de lino ꝛ tandē cōsentiat et potiatur aut eam adulterandem tradat alteri de cōsensu suo ꝛ cetera sint paria tūc quero quis istorum grauius peccat an primus vel secundus Si secundus sequitur ꝙ ex parte boni appetiti non est ira minus grauis quam concupiscentia sed econtra. Nec potest dici ꝙ primus quia est in vtroq; idem appetitus scilicet concubitus cuȝ bertha ꝛ appetitur a concupiscenti secundum ꝙ est bonum concupiscentis a lino vero appetitur secundū ꝙ malum berthe ꝛ secundum ꝙ maluȝ lino. Ex quibus resultat delectatio in vlciscente. Tū secundo quia grauius est delectari in malo alterius quam in bono ꝓprio sed concupiscens delectat̄ in bono ꝓprio iracūdus in malo alteri⁹ Tercio volo ꝙ quis concupiscat bertham meretricem solutam quidem ꝛ non cōiugatam Alius vero sit contra eam iratus primus petat delectationem suam per concubitū eius Secūdus vindictā per occisionē ꝛ vterq; assequit̄ quod cupit tunc sic constat apd omnes ꝙ delectatio iracundi est deterior ꝛ grauior q̃ȝ delectatio concupiscētis sed iste delectationes sunt bona illa q̄ concupiscens ꝛ iracūdus appetunt igit̄ Ideo dico ꝙ si peccā iracundi nō diminuatur ꝓpter offensaȝ aut propter obscurationem mentis aut propter aliam circumstantiam ꝛ cetera sint paria scȝ ꝙ vterq; committat in legem vel preceptū paris auctoritatis tunc iracundus plus peccabit et grauius q̃ȝ concupiscens. sed ea que dixi frequenter multum diminuunt de peccō iracundi. et ideo de peccato iracundorum semper inquirendū est quādo perpetratum est verum cū ira esset recens ꝛ cum apparebant ille alterationes tam in corpore q̃ȝ in anima de quibus dictum est aut postq̃ȝ ira refriguit ꝛ alterationes ille quieuerūt quod contingit in amaris ꝛ acerbis qui multo tēpore post retribuūt offendentibus.

¶ Sexta conclusio. iracundia nō est grauissimū peccatum grauitate extensionis licet sit odio hoc modo grauior. Prima pars probatur qꝛ concupiscentia regulariter in pluribus reperitur q̃ȝ iracundia igit̄. añs patet per experienciam. Secunda probatur qꝛ odium est ira inueterata ꝫ pluribus est communis ira q̃ȝ odium. — Sexta ꝯclo

Septima cōclusio. iracundia nō est grauissimum peccatum ex parte dispendiorū illatorum vel desideratorum proximo. patet qꝛ odium hoc modo est grauius qꝛ secundum Aristo. qui odit desiderat eum nō esse quem odit. Tum etiaȝ secundo qꝛ odiens non desiderat malum primi quia sit ipsi odienti bonum sed qꝛ est maluȝ odito iracundus autem desiderat malum ꝓximi inquantū per hoc assequitur vindictam ꝛ vltioneȝ. licet aūt iracundus aliquando tantū maluȝ optet proximo sicut odiens: non tamen tam regulariter nec sub tam mala ratione. Tum tertio qꝛ iracūdus optat malum et dompnum vni persone singulari vel duabus. odiens autem alicui toti generi aliquando quod declarabitur cum agetur de odio. — Septima ꝯclusio.

¶ Octaua conclusio. iracūdia nō est grauissimū peccatum ex parte malorum culpe q̄ ex ea nata sunt oriri. probat̄ conclusio quia superbia est hoc modo grauius peccatuȝ cum a sanctis dicat̄ esse omnium viciorū parens. — Octaua cō clusio.

¶ Nona conclusio. iracundia est hac grauitate multum grauis. probatur primo per glosam Ꝓuerbio. xxix. Janua omnium viciorū est iracundia qua clausa virtutibus intrinsecus dotabimur qua aperta ad omne facinus armabimur. Ex qua auctoritate sic arguitur omne vitium a quo nata sunt diriuari omnia vicia est q̄titate inclinationis et originationis multum graue sed ira est hmōi igitur. minor patȝ ex dicta auctoritate. Tum secūdo qꝛ per iram quis aliquando inducit̄ ad omittendum ea facere que tenetur facere de necessitate salutis ꝛ ea committere que nō committere tenet̄ de necessitate salutis per iram enim omittūt irati omne genus beneficentie et committūt contra proximū omnem iniuriam per modum scȝ vltionis ꝛ vindicte. Ex iracundia enim procedunt conuitia/rixe/contentiones/blasphemie/rapine/violationes/ ꝛ homicidia. et quicquid generat̄ ad contentionem vindicte que ptinet iracundie. tristicia est ex qua torpor segnities: ꝛ omne accidie genus manat. De ira oriunt̄ murmurationes/scandala/maledictiones/contumelie/ bella/ inuocationes demonū vt qui ex se vindictam habere nō possunt eam auxilio demonis consequent̄. Ex quibus omnib⁹ ap- — Nona ꝯclo

patet iram esse peccatum hac grauitate inclina-
Decima cõclo tionis multũ graue. ❡Decima conclusio ira est
peccatum multum graue grauitate dispendiorũ
per eam irato illatorum vel inferendorũ. probat
Nam per iram acquirit oculus mentis dispendi
um obscurationis ⁊ cecitatis: memorie tenacitas
beneficiorum acceptorũ obliuionem. Et ipsa ho-
minis voluntas innate humanitatis affectionem
deperdit. Primũ probatur per illud ira impedit
animum ne possit cernere verum. Probat etiaz
varijs auctoritatibus Cassiani ⁊ aliorum auctorum
supradictorum. Ex quo primo fit vt perdatur sa
pientia ⁊ stulticia inducat secundũ illud ira in si
nu stulti requiescit. fit secundo vt perdat pruden
tia secundũ illud. ira perdit prudentes ⁊ hoc taz
ex cecitate q̃z ex precipitatione quas inducit. fit
tertio vt iniquum tanq̃z iustum frequenter opere
tur secundũ illud. dum perturbat mens iudiciuz
sue rationis exasperat omne qḋ furor suggerit re
ctum putat. fit quarto vt nõ sit consiliũ particeps
secundum illḋ. vir iracundus agit sine consilio.
Quod ira turbat memoriã beneficiorũ suscepto-
rum patz exemplo Saul qui turbatꝰ contra Da
uid qr puelle cantabant Saul percussit mille et
Dauid decem milia oblitus est omnium benefici
orum q̃ a Dauid susceperat et omnis amicicie et
communicationis et querebat eum occidere. pa-
tet etiam exemplo Alexandri qui ira succensus
militem sibi carissimũ occidit. Qḋ voluntas ira
ta perdat affectionem hũanitatis innate patz per
illud Prouerbio. xxv Ira misericordiam nõ ha
bet nec erumpens furor. Ex quo fit vt non cures
iratus turbare cõmunicatõem hominũ/rixas/cõ
tentiones/et discordias excitet q̃ prouenit ex de
fectu hmõi humanitatis secundum illud. vir ani
mosus parit rixas et vir iracundus effodit pecca
ta cum scz malos quos ad discordiam prouocat
peiores facit. fit secundo vt ad amiciciam homi-
num et conuersationez sit ineptus. patz quia hec
omnia perturbant per rixas ⁊ discordias. fit ter-
tio per hec omnia vt ab eo gratia septiformis spi
ritussancti excludatur secundũ illud super quem
requiescet spũs meus nisi super hũanitatez et qui
etum. sunt enim hmõi gratiaruz quedam que exi
gũt acutiem mentis aliqua tenacitatem memo-
rie et aliqua humanitatem ad proximos et ideo
cum ira nos hĳs tribus destituat ideo nos hmõi
sanctispiritus gratĳs priuat. Secũdo per iracun
diam excidit quis ab honesta gestuũ et motuum
corporalium moderatione. Qḋ patz primo per il
lud Greg. v. moralium. iratus ad apertaz mox in
saniam ducitur ⁊ vsq̃ ad superficiem scz corpora
lis dispositionis ab intimo cogitationum funda-
mento dissipatur nam ire sue stimulis accensum
cor palpitat/corpꝰ tremat/lingua se prepedit/ fa
cies ignescit/⁊c. vt supra allegatum est ⁊ Prosp.
libro qui dicitur Uita regia iratus vndiq̃ iracun
die stimulis agitatur/corpus tremit/ lingua bal-
butit/vultus ignescit/cor palpitans tremulat/et
oculi turbati caligant. Et ideo iratus recte figura
tur per illum demoniacũ qui vestimentis suis di-
laceratus nudus incedebat: homines vexabat: ⁊ in
monumentis manebat. Mathei. ix. Tertio iratus
frequenter est sibi causa multarũ egritudinuz vel
mortis sibi dispendium affert secundũ illud Ec-
clesia. iij. Zelus et iracundia minuent dies. Qḋ
contingit tripliciter. Primo ex tristicia iracundi
que tristicia primo causatur ex paruipensione ve
ra vel estimata. Secundo causatur ex vindicte di
latione aut impotentia ad cuius augmentũ con-
currit retentio ire apud se. Cum enim quis parui
pensum et iniuriatum se putat ⁊ videt se nõ aude
re vel nõ posse omnino vel nõ posse satis cito vin
dicare estuat ⁊ furit apud seipsum ita q̄ conuer-
tit quasi in se furorem quem esset in eum cui irasci
tur impensurus ex quo tabescit per tristiciam ira
tus. inducunt in eo egritudines ⁊ aliquãdo mors
huius signum est q̄ animalia iracunda sunt bre
uis vite. Et refert Augustinus de ciuitate dei de
silla Romanorũ duce q̄ pre ira cum turbulentis
simus esset fracta est sibi vena sanguinis in corpo
re et mortuꝰ est. sicut autem hec fractio vene con
tingit ita ⁊ multe male alterationes letales con-
tingere possunt per iram. Secundo ꝯtingit mors
aut detrimentũ corporis per iram in executione
ipsius vindicte. contingit enim frequenter vt qui
vult vulnerare aut occidere vulneretur aut occi-
ditur aut aliud detrimentum patit. Tertio cõtin
git cum hec detrimenta corporis redduntur tan
q̃z pene aut supplicia pro iniurĳs per iram illa-
tis occidenti enim mors secundũz iusticiam red-
ditur et vulnerãti aut iniurianti pene a iudice in-
fligitur. Quarto qr per iraz reĳcitur quia a com
municatione hominum nemo est enĩ qui non for
midet conuersari cũ iracundis ⁊ ideo Gregorius
v. moralium ait. per iram gratia vite socialis a-
mittitur sicut scriptum est. Noli esse assiduus cuz
homine iracũdo ne discas semitas eius ⁊ sumas
scandalum anime tue. qr qui se ex humana ratio
ne nõ temperat necesse est vt bestialiter solus vi-
uat immo nec secum quiete habitare potes solus
vt potest probari per exemplum illius qui cũ con
uiuere cum hominibus nõ potest solus vixit. Cuz
autem bis aquam quã deportabat fudisset iracũ
dia motus vas ꝯfregit. Quinto qr iracundia per
cecitatem mentis ⁊ alia mala que inducit reddit
nos ydoneos ad tentationes dyaboli. Cum enim
vidit demon nos iam aduersus aliquẽ cõmotos
et perturbatione mẽtis pene excitatos facile sug
gerit nobis omnia que videntur ad ledentis iniuri
am accommoda ⁊ ideo Aposto. ad ephesios. iiij.
cum dixisset sol nõ occidat super iracundiam ve
stram subiunxit nolite locũ dare diabolo per hoc
signans q̄ cum per iram excecati sumus ⁊ luce rati
onis destituti facile tentationi demonum succum
bimus. ❡Ex hĳs omnibus īfertur vndecima cõ
clusio et ad questium responsiua iracundia non Undecima conclusio
est grauissimum peccatum patz ex dictis.
❡Contra hanc vltimam conclusionez arguitur Cõtra vlti
sic secundum Crisost. nihil est turpius visu furen mã ꝯclonez
tis ergo ira est grauissimum peccatum. Secũdo
iracundia maxime nocet ḡ iracundia est grauissi
mum peccatum ꝯña tenet quia quanto peccatuz
est magis nociuum tanto est grauius añs patet
quia ira aufert rationem per quam homo est dñs
suipsius. dicit enĩ Crisosto. q̄ ire et insanie nihil

est medium Tercio effectus ire est gravissimum
pctm̄ ergo et ira consequentia tenet qz interiores
motus diiudicantur scd̄m exteriores effectus et
antecedens probatur quia homicidiuz quod est
Solutiões. gravissimū peccatū est effectus ire. ¶ Ad primaz
dico q duplex est turpitudo vna opposita mora-
li virtuti τ de ista non loquitur Crisosto. Alia est
opposita cōdecentie gestuū τ motuū corporalis
et de ista loquitur. Ad secundam nego consequē-
tiam et ad probationem nego antecedens iniu-
sticia enī per errorem τ iniusticia contra consciē-
tiam equaliter nocent ceteris paribus τ aliqn̄ in-
iusticia per errorez magis nocet τ tamen non est
maius peccatum nec equale non eniz attenditur
gravitas peccati ex nocumento illato sed ex mul
tis aliis ad actum concurrentibus neqz est veruz
q assumitur p antecedēte iniusticia enī τ odium
et invidia magis nocent q̄z ira Et similiter super
bia magis nocet q̄z ira τ similiter ambicio τ ava
ricia a quibus secundū Salustium omnis rerum
publicarū pernicies originem accepit Si autem
argumentū procederet de nocumēto pene que de-
betur actui tanq̄z supplicium demerito neganda est
scd̄ minor Et ad probationem antecedentis cōce
do q ira aufert rationē Sed dico q deterius est
contemnere rationez agendo contra eam q̄z au
ferre eam non advertendo ipsam ad consilium
agendorum Ad terciam nego antecedens τ ad
probationem dico q homicidiū aliquod est effe-
ctus odiū aliqd̄ invidie aliquod iniusticie τ aliqd̄
ire illud autem quod est effectus ire est min⁹ gra
ve peccatū illo quod est effect⁹ odiī τ illo quod est
effectus invidie aut iniusticie pp̄ter ignorantiā im
petuz τ precipitationē qua per iraz nō motu spō
Cōtra q̄ntā cōclusionē. taneo sed naturali inducimur. ¶ Contra quintā
cōclusionē pro nunc non arguitur nisi auctorita
te Aris. iii. v. ethico dicentis q incontinētia con
cupiscentie est turpior q̄z incontinentia ire cuius
inter multas rationes vnaz assignat quia ira ma
gis aperte operatur cōcupiscētia autē magis do
lose et fraudulenter. Respondetur primo q sen-
tentia Aris. non est contra conclusionē positā qz
conclusio non dicit q vniversaliter ira nō est mi-
nus gravis vel turpis q̄z concupiscentie sed q nō
est minus gravis ex parte boni appetiti cuz quo
stat q ex parte multorū aliorū sit minus grave
scilicet ex parte obscurationis τ vehementie sive
precipitatōis. Dico preterea q aliquid dicit tur
Aliquid dr̄ turpius duplicter plus dupliciter vnomodo quia viciosi⁹ τ hoc mo
do non accipit Aris. aliomodo aliquid dicit tur
pius qz exprobrabilius et hoc modo accipit. pec
cata enī carnalia sunt exprobrabiliora spiritua-
libus τ tamē non sunt graviora. Et ad rationem
adductaz dico q non pbat aliud nisi q in concu
piscente est pl⁹ de vsu rationis q̄z in irato τ ideo
ex parte illius gravitatem habet concupiscentia
super iraz. Ex obiecto tamen apperito potest ira
maiorem gravitatem habere q̄z concupiscentia
habeat ex obiecto volito ceteris paribus. Cōtra
alias cōclusiones non arguitur qz rationes que
contra eas fieri possunt satis solute sunt in decla-
ratione illarum.

Querit tercio vtruz
ira sit vicium capitale. Arguit q nō
quia ira nascitur ex tristicia que non
est viciū capitale ergo ira non est vicium capita
le. In oppositū est Grego. xxx. moraliuz ¶ Pri Pria pclō
ma conclusio ex ira oriūtur indignacio τ tumor
mentis probat primo auctoritate Grego. xli. mo
ra. Secundo experimur qui irascitur contra ali-
quem nō ei infert signa veneratiōis que ante illū
inferre solebat sed poti⁹ infert signa indignifica
tionis qua eum minoris precij facit q̄z prius τ in
dignificat τ ita indignificatio sive indignatio est
vna de filiabus ire Tho. autē videtur aliter dice
re dicit enim quod per indignationem significa-
tur estimatio qua iratus estimat eam qui iniuriā
sibi fecit indignū esse qui ei iniuriaz faceret τ ita
est defectus in multis aliqn̄do autem contingit
q iratus nichil cōsiderat aliqn̄do vero contin-
git q iratus scit se demeruisse apud eum qui ledit
vt ab eo lederetur τ nihilominus tamē irascitur
commun⁹ tamen accidit quod primo dictum est
scilicet indignificatio offendētis vel per indigna-
tionem possumus intelligere conquestionem qua
nunc apud vnū nunc apud aliud iratus conque
ritur de iniuria ab offendente accepta sed si hoc
modo intelligitur tunc non oritur regulariter in
dignatio nisi ex ira prime speciei scilicet ex acute
que est propalativa τ manifestativa sui τ non ex
amaritudine aut acerbitate prima tamen expo-
sitio mihi magis placet Cassi. super psal. xxxiii.
inter iram et indignationē hoc modo distinguit
ira inquit ad vltionē ptinet īdignatio ad motum
animi mediocrē Per tumorez mentis intelligit
Tho excogitationē diversarum viarū vindicādi
τ nocendi quibus replet mentem iratus τ ob hoc Quid p tu
dicitur mente tumescere. Michi autem videtur q morē mētis
per tumorem mentis intelligunt auctores elatio itelligūt au
nem quandam irati et appreciationem sui indebi ctores.
tam aut horum exteriora signa. Et preterea con-
temptum legis et preceptorum eorum maxime cō
tra quos agit inferendo vindictam solent enim ira
ti cum offensi sunt vel parvipensi statim in ani-
mo comparare se parvipēdentibus scilicet aut in
genere aut in potētia aut in sciencia aut in bonis
fortune aut in bonis nature et in consideratione
horum tumescere mente. Excogitatio autem di-
versarum viarum nocendi non pertinet ad filias
ire sicut nec vindicta pertinet ad filias ire sed per
tinet ad consiliū vindicte inferende qui enī vindi
care se cōstituit statī excogitat qua via facili⁹ τ cō
modi⁹ se vindicare poterit τ isti duo s̄cdūa scz īdi-
gnatio τ tumor mētis sacio sibi invicē cōsentiunt
nā qui parvipēdentē dignificare desiit τ apprciari
necesse est vt statī se sibi in aliquo preponat aut in
eo in quo debz nō se subiciat qd̄ est mēte tumesce-
te ¶ Probat p̄terea q indignatio hoc mō acce- Probat q
pta sicut accepit Tho. nō sit filia ire qz oīs actus indignatio
vel habit⁹ quē assignat Grego. p filia ire est vitio secū
sus sed nō oīs indignatio qua quis estimat illum pit Tho. nō
esse indignū talia vel talia inferre est viciosa ergo sit filia ire.
indignatio accepta pro huiusmodi estimatiōe nō
est filia illa ire quaz indignationez Grego. appel

lat. si tamen quis vellet dicere indignationem accipi communiter ad hec omnia satis probabiliter loqueretur quia nõ est dubium q iratus estimatio-
Euasio argumenti. nem quã dixit Tho. habet enim indignificatio-nem et contemptũ quendam offendentis et ex huiusmodi artibus indignificandi et contemnendi maxime incitamur. hũc esse contra illum indignatũ ideo satis videtur probabile q per indignationẽ
Secũda conclusio. virumque intelligeretur. ¶ Secunda conclusio. Clamor/contumelia/ et rixa sunt filie ire. probatur cõclusio ista. Aduerte q beatus Tho. per clamorem dixit intelligendam esse inordinatam et confusam locutionem in quo (vt mihi videtur) relinquit qd est de ratione clamoris vocalis expressio que ad eius rationẽ nõ pertinent maxime si per inordinatã locutionem intelligat eam que est inordinata quo ad prolationem et non quoad ordi-
Quid clamor irati nationẽ honestatis moralis. Dico ergo q clamor irati est alta et indebita vocis pronunciatio qua iratus vel iniuriã cõqueritur vel beneficia sua in offendẽtem exprobrat vel eum indignum qui offenderet vel indignificationis sue aut contẽptus manifestationem aut aliquid huiusmodi significat sue huiusmodi pronunciationis excogitationem taci-
Declaratio diffinitionis clamoris tam. Dixi autem pronunciatio vocis et non locutionẽ quia clamor iste aliquando fit sine locutione per solam pronunciationẽ interiectionum iram et indignationẽ significantiũ. aliquando vero fit per locutionem. est autẽ pronunciatio irati indebita
Pronunciatio irati inordinata multipliciter redditur multipliciter. Vnomodo ex inordinatione morali quia cum locus et tempus aut personarũ presentium reuerentia silentium aut sermonẽ moderatum expetunt in clamorem altum prorumpit. et hec inordinatio semper reperitur in clamore irascendi. aliomõ ex inordinatione pronunciationis irati enim posteriora prioribus clamando preferunt et ordinem locutionis peruertunt. contingit etiam inordinatio in ipsa pronunciatione dictionum et sillabarum. Tertio contingit etiã inordinatio in confusione sermonis qui frequẽter ita impetuose precipitant et confuse loquũtur vt nihil particulariter exprimãt per qd possit eorũ mens plene accipi quemadmodũ apud Terentiũ legimus de geta qui multa clamando et indignãdo conquestus est priusq̃ illata iniuria posset cõcipi verbis suis et bene verum est q clamor ille quẽ diffinit Tho. ex hac oritur. sed clamor isto modo diffinitus nõ est satis generale nomẽ ad comprehendendũ omnia que per clamorem ire filiam auctores in-
Quid per rixã intelligat Thomas. tellexerunt. Per rixã secundũ Tho. intelliguntur omnia nocumenta que de facto per iram proximis inferuntur. Ista opinio non mihi videtur vera quia auctores cũ enumerant filias alicuius peccati nunq̃ inter eas reponũt actus proprios siue interiores siue exteriores illius peccati: alias omne peccatum esset vicium capitale sed inferre nocumentum proximo ledenti est actus exterior proprius ire directe correspondens appetitui vindicte
Quid per rixã intelligãt auctores ab aliis a Tho. ergo rixa hoc modo accepta nõ est filia ire ideo dico q per rixam auctores intellexerũt lites / iurgia et contentiones verbales vel mẽtales qua irati habent contra offendentes aut cõtra alios qui fouere videntur partes offendentium. postq̃ enim

existit iratus in clamorẽ siue per se siue cũ alio super est vt vel cum offendente vel cum aliis litigare surgeret et rixetur et merito hec omnia apud ipsum facit. hec autẽ rixa aliquando fit per solum cõtentionem sine cõuitiis et verbis iniuriosis: sed fit contentio aut per exprobrationem beneficiorum aut cum ostenditur indignitas iniurie aut cũ iniurie inferuntur aut alio quouismodo et tunc proprie dicitur rixa. aliquãdo fit cum verbis iniuriosis et tunc ascendit ad gradum contumelie. cõtumelia autem põt fieri sine rixa. fit enim aliquando per conquestionem aliquã per clamorẽ aliquando per rixam. eius tamen propria ratio in hoc consistit q fit in verba iniuriosa prorupio aut huiusmõi verborũ tacita excogitatio. Aduerte tamen q si videtur quã appetit iratus esset cõuiciari ledenti et conuiciaretur sibi tunc actus proprius sicut contumelie esset proprius actus exterior ire et non esset filia ire. Sed dico q conuitium vel contumelia in quã prorumpit iratus que nõ est illata ab eo per modum vindicte sed magis ex impetu et vehemẽtia ire expressa est filia ire et differẽtia est inter istã et illam q posita prima contumelia quã facit iratus statim pro vindicta quiescit ira qd verum est cum statuit eam pro vindicta totali nõ pro parte vindicte. posita autẽ sc̃da nõ quiescit ira maxime in amaris et acerbis: in acutis autẽ contingit q quiescit nõ quia fit actus exterior ire sed qr in eis facile quiescit ira per propalationem vt habet Aris. in quarto ethico. vt dictum est tamen si cõtumeliam iratus inferat per modum vindicte tunc cõtumelia huiusmõi nõ est filia ire sed actus exterior ire appetitui vindicte correspondens. ¶ Tertia cõ- Tercia cõclusio
clusio. blasphemia est filia ire probatur qr experimur in multis q in vehementia et impetu ire iratus prorumpit in verba et facta cõtumeliosa nõ solum in proximũ contra quem irascitur sed etiã in deum eumq̃ in eum qui eum prohibere potuit iniuriam non prohibuit aut in eum cuius impulsione iniuria illata est aut qr nõ habet in quẽ effundat impetum ire in deum administratorem rerum omnium effundit. Inde est q irati etiam impetum ire sue nonnũq̃ in suos effundunt. blas- blasphemia
phemia autem nõ solum verbis sed etiam factis fit duplex et
committitur vt si iratus ymaginem crucifixi con contumelia
fringeret: blasphemaret nõ verbo sed facto. non pariter
enim sola verba sunt signa iniuriosa contra deum sed etiam facta. Et eodem modo dicendũ est de cõtumelia qd non solum perficitur verbis sed etiam factis vt si statutum fuerit in ciuitate q ante domos meretricum ponatur aliquod certum signũ et Vrrihas signum illud ponat scienter ad dominum virtue sue tantam cõtumeliam hoc facto et intulit q̃tam intulisset si eam meretricem appellasset immo tanto maiorem q̃to factũ est voce permanentius. Ex quibus patet q Tho. nõ bene distin- Contelunt
xit contumeliam et blasphemiam cũ dixit q sunt inordinationes quibus irati prorumpunt in verba iniuriosa que si sint in proximum dicitur contumelia si sint in deum dicitur blasphemia. cum autem sit processus ad factum tunc dicitur rixa. non enim exprobratio satis patet ex dictis. ¶ Arguo Cõtra diffinitionẽ datas a Tho. cõtumelie et blasphemie
contra sic. cum impetus ire prorumpit vsq ad de-

a

destructionem ymaginis crucifixi aut vsq ad facium aliquod quod est signum contumeliosuz tamen modo supradicto pertinent actus illi ad filias aliquas ire sed non ad indignationem vel tumorem quia egrediuntur mentem irati nec pertinent ad rixam cum non sit ibi altercatio nec contentio plurium nec ad clamorem cum non sit ibi vocis indebita pronunciatio ergo nec ad blasphe-
Quarta pclo miam et contumeliam. ¶ Quarta conclusio est tristicia est filia ire probatur ista conclusio auctoritate Cassia. enumerantis vero vicia principalia hoc ordine gastrimargiam fornicationē philargiriam siue auariciam iram tristiciaz accidiā cenodoxiam siue iactātiā z superbiam z de sex primis dicit q incrementum priorum semper est posteriorum exordium quod probat inducendo per singula vbi expresse habet q exuberantia ire est origo tristicie Secundo secundum eum si volumus superare tristiciam oportet extinguere iram sed hoc non est nisi quia tristicia nascitur ex ira igi-
In irato triplex inenit tristicia. tur. ¶ Aduerte tamen q in irato triplex reperitur tristicia vna que est ex paruipensione z offensione Secunda que est ex nocumento Tercia que est ex eo q deest nobis vlciscendi facultas prima tristicia secundum Aristote. est formaliter ira vt patet ex secundo rethori. z non est filia ire. Secunda est filia ire secundum Cassia. z similiter tercia ipse enim collatione quinta dicit q duo sunt tristicie genera vnum quod de illato dampno desiderio vel prepedito etiam iracundia desinente generatur aliud quod irrationali mentis anxietate seu
Duo tristicie genera desperacione descendit. Ex quibus verbis apparet q preter tristiciam illam que est ira adhuc in irato reperitur duplex tristicia vna que est de illato dampno vel desiderio nostro impedito que manet etiaz quiescente ira ita scilicet q postq̄z quis cessat tristari eo q offensus est vel contempt9 cessat etiam appetere vindictaz ita q totaliter in eo quiescit ira et adhuc remanet ibi vna tristicia de damphisicatione siue de dampno illato que stat etiam cum amicicia ad eum qui intulit dampnum et q iste tristicie sint distincte patet qz aliquando est prima sine secunda vt cum irascimur aduersus eum qui conatus est inferre dampnum et non potuit aliquando vero est secūda sine prima vt cum tristamur de dampno nobis ab amico nostro nescienter illato et maxime cum de hac eius ignorantia certi sumus Tercia tristicia est illa q̄z Cassia. dicit ex desperatione prouenire cum enim desperam9 non vlcisci posse tunc noua anxietas nascitur. Similiter etiam cum quis desperat dāpna illata resarciri posse generatur noua anxietas ex tristicia licet hoc multi ponerent pertinere ad tristiciam de nocumento quia hoc quod est non posse faciliter resarciri vel restitui quod ablatum est per nocumentum est circunstantia nocumenti quod si ponamus hoc pertinere ad aliam speciez tristicie tunc ponemus ibi quattuor tristicias in irato quarū prima est ira alie ex ira nascuntur tristicia tamen ex desperatione vindicte magis proprie dicenda est filia ire inulte q̄z ire quia non nascitur nisi ex ira que vltionem assequi non potest
Quinta pclo nisi cum difficultate. ¶ Quinta conclusio ex ira

quando q nascuntur odium et inuidia de odio patet quia scclidū Augu. psal. ii. ira inueterata odiuz est z compacatur ira ad odiuz sicut festuca ad trabem vt dicit Cassi. ii. de institutione monachorum cauendū ne festuca tua fiat trabes id est ne ira fiat odium sed ira nō sit odiū per hoc quod aliqū factum sit vel hoc sit illud ergo ira fit odiū per hoc q nascit ex illo z hoc nato illud desinit minor patet per distinctionē quaz ponunt omnes auctores inter iraz z odium de qua post dicet. Secūdo patet per Aug. in regula dicentez q odiū nascitur ex ira. Tercio patet per Grego. v moral. dicētez nō nūq̄z duz accensus animus per iram consueta locutiōe restringitur q accessuz tēporis penit9 a dilectiōe proximi separat z acriores simul ad mētem venius causas q̄ grauius exasperant adiunt z ira in odiū vertit Confirmat ex hoc q est velle nocumētū alteri p modū vīdicte orit hoc quod est velle absolutum nocumentum alteri vt sibi male sit. Sed primum pertinet ad iram secundum vero ad odium primum vero importat q illud nocumentum sit apparens ira scilicet q innotescat hominibus nocumentum illatum esse tale et a tali et in vltionē iniurie hec enim importantur nomine vindicte licet a vindicante propter metum pene iuste occultentur interdum apperte tamen hec manifestantur quamuis fieri potest sine damno suo z hec patent per diffinitiones ire et odij quas ponit Aris. secūdo rethorice. Et prima pars antecedentis probatur quia ex consuetudine appetendi nocumentuz manifestum inducimur ad appetendum qualitercunq nocumentum. Similiter ex hoc appetitur impotentia aut desperatione vindicte iratus appeteret ei cui irascitur male esse et quia nō audet aperte secrete procurare malū eius ex quibus nascit in irascente odium de inuidia patet quia vt dicitur est de ira nascit indignatio z tumor mentis i. appreciatio sui super offendentē z indignificatio offendentis sed ex hoc tumore mentis que est superbia quedam nascitur inuidia igitur et ex ira nascitur inuidia iratus enim per tumorem mentis appetit precellere ei in quē irascitur cōstituat tem q appetitus iste excellentie inducit inuidiaz
Eest dicatur q ira inducit et inclinat ad dolendū de bono illius cui irascimur ergo ex ira imme- Cōtra cōnclusionē.
diate generatur inuidia et non solū mediante tumore mentis. ¶ Ad primam respondet Beatus Solutio
Tho. q dolere de bono alicuius contingit dupliciter vno modo propter desiderium nocumēti sui Cōtigit dupl'r dolere de bono alicuius.
aut quia p hoc quod promouet ad bonum potestas vindicandi in irato diminuit z sic concederet z negaret consequentiam quia ista tristicia nō pertinet ad inuidiam. Alio modo fit dolor de bono alterius similiter propter gloriaz z exaltationez nostram z hoc mō negaret añs z iste dolor pertinet ad inuidiā vt dicit Tho. ¶ Sexta conclusio Sexta pclo
Nō enim sunt quinq filie ire vt patet ex dictis Secundo pz auctoritate Ambro. ii. de paradiso dicentis omnia vitia ex cupiditate z ira oriri incentiuum inquit peccandi est ira vel cupiditas vel plerumq formido licet ex formidine oriatur cupiditas dum vnusquisq vult vitare qd metuit vnde recte iracundia z cupiditas ostenduntur incentiua

Septima conclusio.

Expō p̄clo nis

reliquorum. ¶ Septima cōclusio sola p̄dicta nascuntur ex ira regulariter totaliter ꝛ subito et nō in gñe cause fin alis. Per hoc qḋ dicit subito secluditur odium qḋ nō nascitur nisi ex ira inueterata. per hoc qḋ dixi totaliter secludo tristiciaꝫ que nō nascitur ex ira nisi vl' posito nocumento vl' pro ira desperatione vindicte vel aliquo alio extrinseco. Per hoc qḋ dixi regulariter secludo omnia alia que nascunt̄ aliq̄n ab ira licꝫ raro ꝛ in paucioribus vt iratus ad hoc q̄ cōmodius se possit vindicare ambit magistratū aut officiuꝫ vel auctoritatem iudicis aut alterius dignitatis et ita ambicio aliquando nascit̄ ex ira sed nō regulariter, dixi autem nō in genere cause finalis ꝓpteres que nascunt̄ ex ira in genere cause finalis vt magistratus/ambitio/auaricia/dissimulatō/affabilitas q̄ in istis est dabile aliqḋ quod aliquando est ꝓpter vindictam volitū vel nolituꝫ. Qḋ autē ista quinq̄ sola hō cōmō nascantur ex ira patꝫ q̄ iratus ex impetu ire aut fertur in proximū aut in deū. si in deum: sic est blasphemia siue sit mētis siue vocis siue operis. si in proximū contra quē irascit̄ aut in aliquem sitorū aut cōsistit in contēptu et intromotione signorū venerationis vel amicitie ꝛ tūc est indignatio aut in cōparatione sui scḋm excessum ad eum q̄ offendit et tūc est tumor mētis aut cōsistit in accusatione ꝛ defensione et hoc mentali vel vocali ꝛ tunc est rixa aut consistit in querimonia cū iāte et vehementi seu interi⁹ excogitata seu exterius clamosa ꝛ indebita voce ꝓlata et sic est clamor aut fertur in ꝓximū per opprobria et cōuicia ꝛ hoc siue mentalr̄ siue vocaliter et tūc est cōtumelia. Quod aūt contumelia/clamor/blasphemia: nō solum cōsistāt in factis ꝛ in verbis sed etiā in cogitatione mentis patꝫ per Gre. li. v. mora. plerūq̄ ira inquit per silentiū clausa intra mentē vehementius estuat ꝛ clamosas tacita voces format ecce de clamore mentali que nō est aliud q̄ꝫ excogitatio immo ꝛ formatio sermonis clamorosi. sine clamore tū quod pertinet ad tertiuꝫ genus mentaliū de quibus loquit̄ Aug. ꝛ recitat Greg. de arimino p̄ma questi. primi. Et sequitur obiicit et quasi inter ex intus posita diutius exasperata respōdet ꝛ hoc est quo ad rixam mentaleꝫ Ex quibus concludit sicq̄ꝫ it vt perturbatus animus maioreꝫ strepitū sui silentij sentiat cūq̄ꝫ grauius clausa ire flammā cōsumit. Et subdit ꝛ ideo dicit cogitationes iracūdi vipere gñationes sunt et mentem comedūt m̄ tcrē suam qḋ si sit clamor et rixa mentalis nulli dubiū quin etiam sit contumelia mentalis sicut autem rixa cōtumelia ꝛ tumor sunt operis vocis et mētis ita ꝛ blasphemia et indignatio et tumor mētis. blasphemus enim habet cogitationes deordinatas in deū similiter iratus habet p indignationē signa conceptus et in veneratione et separatione amicitie ꝛ hoc tam in verbis vt dicendo racha q̄ꝫ in opere vt cum est aspect⁹ toruus aut alius motus vel gestus ad indignationem pertinens. similiter iratus per tumorem mentis exhibet aliquando signa prestantie sue sup offendentem aut suos tunc sic ista exteriora nascuntur extra ꝓpositū et nō pertinent ad blasphemiam nec ad clamoreꝫ nec ad rixam nec ad contumeliaꝫ vt cōstat ex diffinitionibus q̄ pertinent ad indignationē aut tumorē mētis. Tum secundo q̄ sunt actus exteriores correspondētes actibus interiorib⁹ indignationis ꝛ tumoris mētis. similiter accipiant̄ cogitationes ille blasphemie cōtumeliose clamorose et rixose iste nascunt̄ ex ira et nō pertinent ad indignationē nec ad tumorem mentis q̄ pertinēt ad alias filias ire.

Octaua cō clusio

¶ Octaua conclusio. ira est vitium capitale. probatur cōclusio ex dictis. patꝫ secundo q̄ ira ratione impetus sui et vehementie habet q̄ ex ea multa alia vitia oriantur vt ex supradictis patuit nō placet michi tamen qḋ ait beatus Tho. q̄ ira ex parte obiecti sui scꝫ vindicte que multū appetibilitatis habet inquantū appetitur sub ratione iusti et honesti habet q̄ mala vitia ex ea nascuntur quia de sex filiab⁹ quas enumerat nulla nascitur ex vindicte appetitu sed ex impetu ꝛ vehementia ire q̄ꝫuis vt dictum est tristicia nascatur ex appetitu vindicte desperate ꝛ odium ꝛ inuidia similiter ex appetitu vindicte sed ista non enumerat Tho inter filias ire.

Cōtra p̄mā cōclusionē.

¶ Contra primam cōclusionem arguitur primo. indignatio nascitur ex inuidia q̄ indignatio nō nascitur ex ira añs patꝫ quia postq̄ꝫ quis inuidere incipit alteri nō plus ei exhibet signa venerationis que exhibere solebat ꝛ similiter posset argui de tumore mentis. Secūdo tumor mentis est spēs superbie: sed superbia nō nascitur ex ira cū ipsa sit origo omnium viciorū igit̄. Tertio arguitur cōtra ea que de indignatione dicta sunt primo per illud qḋ habet̄ Luce. xv. de fratre filij prodigi qui cū audiuisset fratrem suū a patre cū tanto gaudio receptum fuisse: indignatus est ꝛ nolebat intrare. Tum secundo per illud quod Mat. secundo legitur de decem Apostolis q̄ cum audissent q̄ duo Apost. Johannes ꝛ Jaco. fratres petijssent sedere vnus ad dextrum alius ad sinistram indignati sunt. Quarto indignatō causatur ex eo q̄ mali florent in mūdo ꝛ boni mala patiuntur ergo non nascitur ex ira. añs patꝫ per illud Ambro. Fratres non indignemini si mali florent in mundo ꝛ vos mala patimini non enim est christiane dignitatis in talibus exaltari sed deprimi illi nichil habent in celo ꝛ vos in mundo. ꝛ ideo quicquid vobis mali contingat vos potius gaudere debetis.

Autoritas decii Ambro.

Tum secūdo per illud Crisost. Nemo videns malignos prosperitatem habere turbetur. nō est hic retributio virtutis ꝛ vitij sed velut quidem gustus vt recitat̄ de penitentia disti. ii. sexta. Tum tertio per illud Augusti. super Psalte. si felicitateꝫ huius seculi promisit tibi christus murmura aduersus illum quādo vides infidelem felicem quid tibi promisit felicitatis nisi in resurrectione mortuorū. quid autē in hac vita nihil ipse promisit an dedignaris serue ꝛ discipule qḋ dominus ꝛ magister nō dedignatur nōne ab ipso audis non est seruus maior domino suo nō est discipulus super magistruꝫ ille pro te dolores flagella crucem mortē ꝛ opprobria portauit ꝛ quid horum iusto debebat̄ quod tibi peccatori non debeatur sed constat q̄ in istis

auctoritatib⁹ nō accipitur indignatio mō supra
Solutiões. dicto igitur ¶ Ad primam concedo antecedens et nego consequētiam quia nihil repugnat idem vitium ex diversis vitijs oriri secundū enim q̄ cōtemptus et indignificatio ordinātur ad deprimendū gloriaz alterius oriuntur ex inuidia secūdū vero q̄ in hec prorumpit ire impetus oriuntur ex ira. Ad secundā concedo antecedens pro prima parte et nego secundaz dico enī q̄ superbia oritur ex varijs et diversis vicijs secundaz q̄ ostensuz est cum agebatur de superbia et cum hoc stat q̄ ipsa inter omnium viciorū est Ad terciaz et quartaz dico q̄ indignatio aliquādo capitur pro tristicia que tristicia aliquando est tristicia ire aliquando est tristicia impatientie aliquādo est tristicia nemesis aliquādo tristicia zeli aliqñ tristicia inuidie aliquādo odij constat autez q̄ sicut in predictis auctoritatibus non capitur indignatio eo modo quo diximus ita nec capitur eomō quo dicit Tho. quia hijs modis tristicia non est filia ire Ad primam ergo probationem de fratre filij pdigi dico q̄ facit pro me nā nolle intrare patre gaudēte signū est inuenerationis et cuiusdaz dissolutionis necessitudinis filialis Et constat q̄ non potest capi pro estimatione de qua loquitur Tho. Ad secundam probationē de indignatiōe decē apostolorum dico q̄ illa indignatio non erat ad tristiciaz pertinēs sed poti⁹ ad nemesim si fuerit recte circūstantionata si aūt defecerit aliqua circumstantia tunc pertinebat ad aliquid simile nemesi. Indignatio autem ad nemesim pertinēs est qua indignamur alicui inesse aut pcurari aliquod bonum quo ipse indignus est et quia decez aposto. sciebant Jo. et Jaco. tanto bono indignos et ob hoc dictum esset eis a christo nescitis quid petatis ideo si non fuerit aliunde viciaz indignatio eorū fuit nemesica si autem ob hoc tristati fuissēt q̄ malebant bonū illud inesse eis fuisset indignatio zeli accepto nomine zeli sicut accipit Aristo. secundo rethorice constat autem q̄ non fuit indignatio ad iram ppriē dictā pertinens nec fuit illa estimatio de qua loquitur Tho. Ad quartam dico q̄ indignatio illa qua indignamur malos florere si sit recta circūstantionata est indignatio nemesica quia estimamus eos indignos tanta bonorū affluentia Propheta autez et alij auctores cum debent non esse ob hoc indignandi nituntur suadere non vt nullo modo indignentur sed vt indignationem perturbantem que retrahit ab operibus bonis et cultu diuino fugiamus et ad hoc inducit auctoritates Ambrosij Criso. et Aug⁹. possent etiam predicta exponi de indignatione īpatiētie et maxime qū idignatio ex hoc orit q̄ caren⁹ bonis quib⁹ illi habūdant.

Cōtra scd̄az tercia et quartā cōclusiones ¶ Contra scdam terciaz et quartaz cōclusiones arguit sic si predicta oriuntur ex ira aut imediate aut mediate non īmediate quia tūc essent actus eliciti ire et non essent inter filias numeranda sīmediāte actu elicito ire aut vel essent sine quibus non posset haberi exterior actus ire quod est falsum de rixa blasphemia et clamore et contumelia vocalibus in amaris et difficili b⁹ qui interius iram retinent aut essent vtilis ad huiusmodi actum exteriorem et hoc modo non eaz per

hec reddatur ille contra quez quis irascitur cautior ad cauendū nocumentuz aut essent remotiua impedimenti actus exterioris et hoc non vt constat igitur non oriuntur ex predictis. ¶ Ad hanc rationem respondeo q̄ mediāte actu elicito mediāte scz actuali tristicia perturbante habet enim ira immoderata habitualis duos actus scilicet tristiciaz perturbantem et impetuosaz et appetitū vindicte Et ad pbationē nego consequentiā pro terbus partibus eius dico q̄ aliquid oritur ex alio dupliciter. vno modo in genere cause finalis quomō illiberalitas capiendi vnde oportet orit in genere cause finalis ex pdigalitate et furtū aut raptus ex auaricia et gula interdum ex luxuria ideo enī non nulli gula abutunt vt luxurient Alio mō aliquid oritur ex aliquo effectiue aut excitatiue quomō luxuria oritur ex gula et hoc modo predicta oriuntur ex ira quia tristicia illa irati estuans vt dicit Gregorius excitat imo impellit iratum vt in omnia supradicta prorumpat et per hanc distinctionem pōt facile respōderi ad omnes partes argumenti q̄ argumentū pcedit de originatione in genere cause finalis cōclusiones autez de origine in genere cause efficientis vel excitatiue vel inclinantis. Aduerte tamen q̄ cū aliquid oritur ex alio in genere cause finalis ex alijs et alijs actibus q̄z cū orit ex eodē in genere cause efficientis. Nā primo modo contingit mediante actu interiori quo voluntas vult et fugit aliquid propter aliud assequādum vel fugiendum vt cum quis vult vti forti vino vt luxurietur et cum quis dissimulat inimicicium vt facilius vlciscatur vel noceat aut cum quis vult accipere quod non oportet vt consumat in eo quod non oportet. Hec autem causatio vel originatio non dicitur esse in genere cause finalis per seclusionem cause efficientis. Volitio enim qua tu vis scortari cum iudicio quo iudicas vinum forte esse aptum ad libidinem est causa efficiens volitionis qua tu vis forte vinum bibere. In secundo autem aliquando et communius causalitas est ab actu exteriori verbi gratia in predicto exemplo bibere forte vinum est causa efficiens scortationis excitans scilicet et inclinās mediantibus certis qualitatibus corporalibus per forte vinum genitis aliquando etiam hec causalitas contingit in actu interiori verbi gratia secundum Cassianum ira oritur ex auaricia non in genere cause finalis quia non ideo quis vult vindicari vt acquirat. Sed in genere cause efficientis quia cupiditas excessiua habendi cum iudicio quo quis iudicat dampnum in bonis illatum esse a tali est causa q̄ aduersus illum irascatur et ideo dans operam scientie morali multum debet notare hos diversos modos originationis. Quantum autem ad propositum pertinet dico q̄ nulla de sex filiab⁹ ire assignatis a Gregorio orit ex ira in genere cause finalis Quod patz quis vel irat⁹ indignat contumeliat blasphemat et sic de alijs per modū vindicte et in vlcionem iniurie et tunc sunt act⁹ ire et nō filie. Vel nō facit hec ex proposito vindicte sine causa vlciscendi et tunc non vult hoc propter hoc et per consequens non est originatio in genere cause finalis. Secundo cum ēt

Solutio

Aliqd ex alio orit duplicit

originatio in genere cause finalis tunc nõ est ori-
ginatio mere naturalis sed voluntaria quia pre-
stituitur a voluntate hoc tanq̃ finis illius. Sed
originatio predicta vnius ex filiarum ex ira est me
re naturalis et nõ presupponit quamcunq̃ pre-
stitutionem voluntatis nec ordinationem etiam
quia voluntas ordinet hoc ad illud q̃ non est ori-
ginatio in genere cause finalis. Similiter etiam
odium et inuidia nascunt ex ira nõ in genere cau
se finalis sed in genere cause efficientis et est ali-
quo modo simile cautioni qua ex virgula fit tra-
bes et ex puero fit vir sed nõ totaliter propter dif
ferentiam specificam inter iram et odium.

Cõtra septimã pclonẽ. ¶ Contra illud q̃d dictũ est in septima cõclusio-
ne de clamore arguit sic. nulla formatio alte vo-
cis est tacita et cum silentio omnis clamor est al-
te vocis formatio q̃ nullus clamor est tacitus et
cũ silentio. Scd'o omnis clamor est vox: nullus
conceptus mentis est vox: q̃ nullus pceptus men
tis est clamor. Eodem mõ argui potest de rixa et

Solutio. Vox dupl'r format. contumelia. Hec argumenta nõ sunt nisi ad de-
clarandum intentionẽ Gregorij. ¶ Ad primam
dico q̃ vox dicit formari dupliciter. Vnomõ in se
cum scilicet ipsa mediantib' instrumẽtis naturalib'
producitur et sic concedo maiorẽ accipẽdo silen
tium pro p̃uatione vocis aliomõ vox dicit forma
ri in signo suo sicut faciũt illi qui tacentes loquũ
tur qui formãt in se pceptus mentales nõ imme-
diate repñtantes res. sed repñtantes imediate vo
ces ipsas et hoc mõ intelligit Gre. voces clamo-
sas a mente tacita formari qz scilicet mens ipsa irati
format cõceptus mentales qui sunt naturales si-
militudines vocũ altarum et clamorosarum imo
aliquñdo talia cogitando et mente formando ita
cõmouetur animo vt etiam nõnullos motus et ge

Clamor ca pit dupl'r stus corporis conformes habeat. ¶ Ad secundã
dico q̃ clamor accipitur dupl'r. Vnomodo pprie
pro voce alta et sic concedo maiorem. Aliomodo
communiter pro hmõi voce aut pro signo men-
tali talis vocis nõ solum repñtante eam secundũ
q̃ vox sed secundum q̃ alta et sic nego maiorem

Duplex cõceptũs Et ad minorem dico q̃ duplex est conceptus qui-
dam est naturaliter representatiuus rerum quas
significat et de tali concedo minorem. Alius est re
presentatiuus ad placitum et per subordinatio-
nem ad vocem et de tali nego minorez accepto vo
cis nomine secundo modo distinctio ista de conce
ptu non est noua sed ab Augustino in multis lo-

Cõtra octauã pclonez cis posita. ¶ Contra octauam conclusionem ar-
guitur sic ira ex tristicia nascitur sz tristicia est vi
cium capitale cum eadem sit accidie q̃ ira nõ est
vicium capitale. Secundo odiũ est grauius pec
catum q̃z ira sed odium non est vicium capitale
ergo nec ira. Tertio nullum vicium capitale est
principium omnium peccatorum sed aliquorum
determinate sed ira est omnium peccatorũ prin
cipium igitur. minor ptz per glosam super illud
Prouerbiorum xxix. vir iracundus prouocat ri-
xas dicentem ianua est omnium viciorũ iracun
dia qua clausa intrinsecus virtutibus dabit qui-
es aperta ad omniũ facinus armabit animus.

Solutiões. ¶ Ad primam rñdet beatus Thomas q̃ illa tri
sticia ex qua orit ira vt plurimũ non est accidie
vicium sed passio tristicie que consequitur ex iniu
ria illata. Hec solutio nõ michi placz quia hmõi
tristicia de iniuria illata secundũ Aristotelem
secundo rethorice est ira ipsa ideo licet ex ista tri-
sticia oriantur appetitus vindicte: non tamen ex
ea oritur ira. concedo tamen cũ Thoma q̃ tristi-
cia illa ex qua oritur hmõi appetitus vindicte nõ
est tristicia accidie sed est tristicia ex damno illa-
to Ad argumentum ego nego maiorem et pñam
maiorem quidem qz ira non oritur regulariter ex
tristitia sed secundum Cassi. oritur ex auaricia et
generat tristiciam. si eñi quis nõ esset affectus ad
bona temporalia nõ irasceretur contra rationem
de damnificatione in eis: nõ nego tamen quin ex
multis alijs oriri possit. nego etiam minorem im
mo secundũ Cassianũ tristicia et accidia sunt duo
de octo vitijs principalibus et ponit alias et ali-
as species hui' et illius vt ibi clare patet. et ista
tristicia vt dicit Cassia. nõ generat iram sed ex ira
generatur. et hoc declaratum est supra. Et tertio
nego pñam quia vt patz in eodem loco vicia prin
cipalia ex alijs principalibus vitijs generantur
vt ex gastrimargia luxuria/ex luxuria auaricia:
ex auaricia ira: ex ira tristicia: ex tristicia accidia
ex iactantia superbia. Ad secundã respondet be-
atus Thomas q̃ de rõne vitij capitalis est q̃ ha
beat finem multum appetibilem et quia odium
nõ habet finem tam appetibilẽ sicut ira ideo etc.
Hec solutio nõ mihi placet qz solum habet locuz
vbi est originatio in genere cause finalis q̃d non
contingit de his que Tho. ponit ex ira generari.
Cum secundo qz oditor tantum appetit finem su
um quantũ inuidus: licz nõ habeat ex se q̃ sit tan
tum appetibilis. Dico q̃ vt prius q̃ ira compre-
hendit sub se odiũ vt dictũ est et est odiũ species
ire et ex odio nascunt multe de filiabus ire lz nõ
cum tanto impetu oditor in hec prorumpat sicut
iratus neq̃ ponit odium vicium capitale distin-
ctum ab ira eo q̃d cum sit spẽs eius eedem filie ex
eo sicut ex ira nascunt neq̃ oportz vicia capita-
lia esse grauiora nõ capitalibus. Ad tertiam con
cedo maiorem de principio in genere cause effici
entis proprie et per se et in genere cause finalis
de principio tamen per accidens in genere cau-
se efficientis remouentis prohibens nego maio-
rem et concedo minorem quia cum ira impedit
iudicium rationis ideo viam aperit ad omnia vi
cia. Hoc tamen intelligendum volo distinguen-
do vicium capitale a parente vitiorum secunduz
vsum sacrorum auctorum. Hoc modo enim vici-
um capitale includit in sua diffinitione quid no-
minis hoc complexũ non esse ex quo omnia vicia
oriuntur qz hoc est proprium vicij q̃d dicitur esse
omnium vitiorum parẽs. aliter dico et melius q̃
ira bñ est ianua omniũ viciorum sed nõ est princi
pium omniũ viciorũ. est eñi ianua qz posita ira
remotum est id q̃d obstabat viciorũ ingressui: sed
nõ est principium originatiuũ vt dictum est cum
nec omniũ vitiorũ obiecta sint volita vl' volibi
lia ppter obiectũ ire nec ira naturaľr excitet ad
omnia vicia nec ideo substrahat iudiciũ rõnis vt
pateat additꝰ ad alia vicia q̃d est nolle hoc ppter
illd velitũ in quo casu viciũ remouẽs phibẽs est

originatū a vicio qđ remolo prohibente inducit̄ nec alia vicia sunt volita vt subtrahatur iudiciū rationis in quo casu remouēs prohibens originaret aliud viciū in genere cause finalis ꝛ per se quia ex intentione sicut ex intentione frangens trabem vt lapis descendat est causa per se descensus lapidis non naturalis sed voluntaria

Querit̄ quarto vtrū

Querit̄ quarto vtrū passio ire sit ꝓ statu huius vite totaliter extinguibilis Arguitur ꝙ non qz passio ire est a natura multis insita ergo in eis nō est totaliter extinguibilis In oppositū arguitur auctoritate Cassi. dicentis omnia vicia preter gastrimargiam totaliter in hac vita extingui posse.

Quomōis iracūdie mot⁹ insequit̄ mor⁹ corpales et mores ꝛ hītu⁹ corruptos

¶ Notandum est ꝙ iracundie motus aliquā insequitur qualitates corporales ꝛ inde est ꝙ videm⁹ homines vni⁹ cōplexionis naturaliter magis inclinatos ad iracūdiā qz homines alterius ꝛ eosdem homines vno tempore magis qz alio tēpore Aliquādo vero iracundie mot⁹ consequitur mores ꝛ habitus corruptos ex actibus iracundie genitos Istis autē qualitatibus aut habitib⁹ ad iracundiam inclinantibus in nobis positis non est semper in potestate nostra quī sequatur huiusmodi motus ad apprehensionē paruipensionis ab alio illate sed in nostra potestate est superueniente iudicio rationis hmōi motū cohibere. Et ideo iracundie motus potest multis ꝛ varijs modis extingui

Iracūdie mot⁹ pt mltis modis extingui.

Primo ꝑcurando in nobis qualitates corporales cōuenientes mansuetudini ꝛ contrarias qualitatibus corporalib⁹ ad iracundiā inclinantibus. Secundo per ꝓpalationē ꝛ manifestationem causarū ex quibus quis ad iracundiā ꝓuocatur ꝛ diminutionem earū Tercio per conuersionē ad cōtrariū ire scz ad inirascibilitatē. Quarto per amorem iusticie ꝛ odium iniurie aliene. Quinto per precisionē viciorū ex quib⁹ oriri solet ira. Sexto consideratione magnorum dispendiorum q̄ ex ira īmoderata contingere possunt ꝛ parue vtilitatis q̄ ex vindicta reportat̄. Septimo ex consideratione magnorū virorum qui iracundiā cohibendo laudē am plissimā consecuti sunt Octauo ex consideratione eorū qui per opera iracundie ꝛ crudelitatis non solum vituperiū ꝛ infamiam sed etiam bona aut honestatem vite aut vitam ipsam perdiderunt. Nono ex amore christi ꝛ desiderio imitandi facta sua ꝛ ea maxime in quibus mitis et clementia sua apparuit. Decimo ex magnitudine premij quod christū imitātibus mitescentibus ꝓmissū est Undecimo ex auctoritatibus tū sacre scripture tum sactorū doctorū. tum phōꝝ moralium ad fugam iracundie suadētibus. Duodecimo ex precogitatiōe paruipensionum nobis contingere possibiliū ꝛ premunitione contra eas. Decimotercio ex cōsideratione offensionū quas in deū ꝛ proximū cōmisimus Decimoquarto ex leuioris pene inflictione. Decimoquinto ex collocutiōe honesta ꝛ rōnabili ꝛ declaratione beniuolētie nostre in eū q̄ se offensū dicit. Decimosexto ex fuga occasionū ire. Pro quorū declaratione sit.

Prīa pclo

¶ Prima cōclusio per mutationē qualitatum corporaliū propalationem ꝛ manifestationē iniurie ꝛ diminutionem eius diminuitur ire motus Prima pars probatur ex quibuscūqz causis motus aliquis excitatur ex earū oppositis natus est motus ille diminui ꝛ cessare sed motus ire per aliquas qualitates ꝛ dispositiōes corporales excitatur in nobis Nā scḋm Alber. qui iram tenent sicco disponunt̄ adusto ꝛ frigido qui aūt velocius irascuntur disponuntur calido velociter mouente ꝛ sicco acuto in motu obediente ergo ex qualitatibus corporalib⁹ diminuit̄ iracūdia Maior pz qz ex quibuscūqz causis res aliqua fit ex cōtrarijs dissoluitur Confirmatur sunt aliqui a natura inclinati ad opera mansuetudinis aut inirascibilitatis ratione cōplexionatiuū qualitatū sed huiusmodi qualitates pñt minui ꝛ augeri sicut potest subiectum earū scz humor vel flegmatic⁹ vel sanguineus ergo etiā alie qualitates cōtrarie poterūt minui et augeri ꝛ per ꝯñs poterit quis per hmōi q̄litates fieri minus iracund⁹ verbi gratia calidum et siccū quib⁹ disponit̄ velociter irascēs pōt per substractionē ꝛ diminutionē hmōi humorū calorē ꝛ siccitatē subiectantiū minui aut p alimenta frigida ꝛ humida. Similiter etiam dicendum de sicco adusto et frigido quib⁹ disponitur ille qui tenet irā diuturna in quo viget melācolia ex colera adusta Difficiles autem qui sunt ꝛ velocis ire et tenacis vt vult Albertus habēt melancoliam adustā que est ex sanguine adusto ex sanguine enim accedunt ad leuitatē colere ex adusto et tenacitatem melancolie constat enim ꝙ per bonum regimen et conuenientia alimēta aut etiam medicamina hi humores diminui poterunt ita ꝙ non habebunt tantam vim in inclinando. Est tamen in hoc remedio cauendum. Primo ne periclitet̄ sanitas ꝛ bona valitudo corporis. Secundo ne bona dispositio anime depereat ne scilz per hmōi regimen ꝛ alimenta fieret inclinatio ad vicia deteriora ad que forte ex alijs qualitatibus aliquantulū est inclinatus. Secunda ps conclusionis probat̄ auctoritate Arist. iiij. ethi. qui causam assignans ꝓpter quā iracundi acuti cito quiescunt dicit ꝙ hoc est quī non retinent irā sed reddunt vel manifesti sunt hoc est amicis suis causas ire apperiūt et notificāt. De amaris aūt dicit ꝙ diu et longo tēpore irascuntur qz retinent irā nec causas ire sue manifestant sz occultas tenent q̄ ex opposito scz ex manifestatione causarum ire quiescit ira. Secūdo qui lic causas manifestant suadent̄ ad tollerantiā et ad mansuetudinem, ab hijs quibus manifestant sz per hmōi suasiones nata est ira quiescere igit̄ Hāc rōnem innuit Arist. cum ait. hoc aūt non effecto graue habent ꝓpter nō manifestū eū esse ꝛ neqz suadebit ipsis aliqs. Uidetur eni mihi ꝙ colloquēdo et apperiendo ac manifestando ire causas iratus digerit ꝛ cōsumit humores illos in quibus sunt male qualitates inclināntes ad iracundiā aut facit ꝙ hmōi humores qui erant cōmoti et inflāmati quiescunt sicut eū tempore digerit̄ ira secundū Arist. ita ꝛ manifestatione ac propalatiōe. Confirmat̄ quia qū quis aperit ire sue causas amicis bonis ꝛ prudentibus tunc ipsi ostendunt ei vel iniuriā non esse tantam quantam esse putat vel eam non esse factam

Probant̄ ptes pclōis

etiam ex malluolentis autem eū dedisse puto alijs causam et occasionem aut ram negligendaz esse aut alio quoquomodo causas ire sue minores ostendunt. Sed per tales suasiones diminuitur ira igitur.

Secūda p̄clo ¶ Secunda conclusio. ira diminuitur per conuersionē ad inirascibilitatem z amorez iusticie z odium iniurie. Prima pars patz p Aris. secundo ethicorū vbi ponit documēta adipiscendi medium virtutis dicens q̄ quia sunt praui ad vnum viciorum oppositorū tunc se flectere et conuertere debent ad oppositum & qui sunt p̄ni ad iracundiam debent se flectere ad inirascibilitatez Per hoc enim q̄ longe z multum recedūt ab extremo ad qd̄ sunt proniores tandez veniūt ad medium virtutis qd̄ est inter hec extrema positū. et hoc fit exemplo illorū qui lingua tortuosa volūt recta facere: tales enim nō solum flectunt vsq̄ ad medium rectitudinis sed obliquant z contorquent vsq̄ ad partem oppositā. Secunda pars patz q̄z qui amat iusticiam z odit iniuriam neq̄ plus de vindicta expetit q̄z debetur neq̄ modo quo nō debetur sez contra iuris ordinem q̄z vel plus appetendo de vindicta vel contra iuris ordinem appetendo nec odiret iniuriam nec amaret iusticiam.

Tertia p̄clo ¶ Tertia conclusio diminuit ira per precisionez viciorum ex quibus nata est oriri cōsiderationem magnorum dispendiorū que ex ira immoderata contingere possunt z considerationē parue vtilitatis ex vindicta et vltione cōtingentis. Prima pars probatur p Cassi. collatione. v. dicentem q̄ q̄ precedentibus vicijs ad sequentia oportet nos intrare certamē vt si velimus accidiā vincere oportet superare tristiciam: si tristicia superāda est oportet extinguere iram si ira extinguenda est calcanda est auaricia. secondū ipsum autem ex auaricia oritur ira z probat idem Cassi. q̄z cuiuslibz arboris noxia latitudo ac p̄ceritas facilius emarcesceret si prius eius radices fuerint succise sed priora sunt radices posteriorum igit. Secundo probat idem dicens q̄ infestantes humores aquarū continuo exsiccantur si fons ac p̄fluentes vene fuerint obturate sed priora se habent vt fontes z vene ex quibus posteriora profluunt igit. Aduerte tamen q̄ q̄uis dicat Cassianus q̄ ira nascitur ex auaricia tamen hoc nō est intelligendū q̄ solum ex ea nascatur immo nascit etiam satis frequenter ex iactātia z superbia. causatur enī ira ex paruipensione q̄ nascitur ex inordinato amore omnium eorum in quibus potest p̄tingere paruipensio aut iniuria nostra. paruipensio autem et iniuria nō solum nobis affertur per nocumentū in diuitijs z alijs bonis que per auariciā amant: sed etiam in bonis glorie estimationis bone fame et hm̄oi que inordinate amantur per iactantiā. consistit etiam paruipensio in contemptu qui oditur inordinate per superbiam ideo ex omnibus istis nascitur ira ideo debet vnusquisq̄ volens certare contra iram considerare ex quo vitio in seipso oriatur ira et illud vitium quantum potest prescindere. Secunda pars patz quia qui diligenter considerat magna dispendia que ex ira contingunt puta vulnerationes/mortes/inimicitias magnorū virorum/iram dei/z alia mala a illis retrahit ab appetitu vindicte z maxime cum in vindicta nō consistat magna vtilitas imo ipse actus vindicandi frequenter plus habet periculi tristicie et detrimenti q̄z delectationis nam omnibus deliberantibus commune est per damna z incōmoda reuocari ab hijs que delectabilia videntur. Tertia pars patz quia vindicta solū habet rationem boni delectabilis. delectant enim irati vt vult Arist. cū retribuunt.

Quarta p̄clo ¶ Quarta conclusio. per cōsiderationem magnorum virorū qui parcendo laudem cōsecuti sunt aut eorum qui vlciscendo vituperium et infamiam z grauia detrimenta susceperunt diminuitur iracundia. patz q̄z magnorum virorum exempla nos multū prouocant z incitant ad hoc q̄ sequamur ea ratione quorum laudem promeruerunt z ea fugiamus pro quibus sunt cōsecuti vituperium z dispendiū. Dauid pepercit sibi cōuiciantibus z noluit occidere Saulem ipsū persequentem cum pot. Sara filia raguelis grauem ab ancillis contumeliā patiēter tulit neq̄ quicq̄z ei respondit: sed se statī ad rōnez conuertit. Thobie. iij. Hm̄oi exempla tam mansuetorū q̄z crudelium maxime quando opera mansuetudinis secuta est honestas aut cōmoditas. opera autem iracundie dispendium valent ad cohibendū iracundiam.

Quīta p̄clo ¶ Quinta conclusio per considerationem operum xp̄i quibus veniam iniuriantibus z calūpniantibus dedit z desiderium feruens imitandi iracundia cohibetur. probat auctoritate Gre. dicentis q̄ rememorando ea que xp̄s pro nobis passus est cum omni patientia z mansuetudine debemus velle eum imitari z sine turbatione velle sustinere iniurias. Secondo per illud quod habetur prime Petri scdo. xp̄s passus est pro nobis vobis relinquens exemplū vt sequamini vestigia eius qui cum malediceretur nō maledicebat: cū pateretur nō cōminabat. Tertio exemplo Hiere. qui cum tractaretur de morte eius ad dn̄m loquebatur dicens Ego nō sum turbatus te pastorem sequens ac quo in persona eius loquens ait. Ego quasi agnus mansuetus qui portat ad victimaz Hiere. iij.

Gregoriū sarcū decim Quarto per illud Gre. Si passio xp̄i ad memoriam reuocet nihil ē adeo aduersum qd̄ equo animo nō tolleret. omnia enim que possunt animum excitare ad iram z appetitum vindicte fecerunt facta circa eum ad q̄s cum maxima beneficia contulerat et tamen idem per eos moriens clamabat Pater ignosce eis q̄z nesciunt quid faciunt. Quinto xp̄s habuit vehementissimas causas ire contra eos qui persequebant eum z tamē nō iratus est sed mansuetissime se habuit erga eos ergo ex desiderio imitandi xp̄m z consideratione sue mansuetudinis maxime induci possumus ad cohibendam iram. Sexto ea que xp̄s patiebat nō debebant peccatis suis sed nostris. quecunq̄ autem patimur vt in pluribus ex demeritis nostris patimur ergo si ipse cum tanta mansuetudine iurias et opprobria sustulit nos multomagis talia mansuete ferre tenemur.

Sexta p̄clo ¶ Sexta cōclusio ex magnitudine p̄miū cohibentibus iracūdiā promissi z auctoribus tam sacrarū q̄z moraliū litterarum z rōnibus ad idē pertinentibus diminuit in nobis ira. Prima pars p̄z quia merces z pre

misi nata sunt inducere ad opera illa, pro quibus huiusmodi merces promissa est. Inde est enim quod ut habet Aristo. in quinto ethicorum leges instituerunt supplicia contra demerentes et premia pro bene et virtuose operantibus ut per supplicia deterrerentur a malis et per premia ad virtuosa opera alicerentur. Secunda pars patet quia sacrarum litterarum et moralis doctrine auctoritas vim magnam habet in nobis ad hoc quod sequamur id quod per huiusmodi auctoritatem consulitur esse faciendum et fugiemus id quod per eam consulitur esse fugiendum nam si nude stat et sine ratione tunc impellunt ex ipsa auctoritate dicentis si autem non sint nude sed rationem adiunctam habeant tunc iam est eis duplex efficacia. Tercia pars patet quia nihil est in nobis quod voluntatem contra passionum impetum hortari et allicere possit tam efficaciter sicut ratio: sed rationibus et argumentis contra iracundiam inductis maxime firmatur ratio igitur Huiusmodi autem rationes et argumenta ex omnibus supradictis colligi possunt.

Septima conclusio. ¶ Septima conclusio ex preuisione paruipensionum nobis contingere possibilium et consideratione paruipensionum quibus et deum et proximum frequenter paruipendimus cohibetur in nobis iracundia. Primum patet quia si quis incepturus aliquid ex quo potest nasci et oriri contra eum materia iniuriarum et paruipensionum preconsideret omnes iniurias et contumelias que inde possunt sibi inferri et ex tunc antequam inferantur preparat animum ad tollerare tunc animus eius erit mirabiliter preparatus ad tollerantiam equanimem earum et ad hoc quod inter eas imperturbatus maneat sicut contingit de mercatoribus et aliis cum preconsiderant dampna que possunt eis accidere tunc cum accidunt equanimius ferunt. Secundum patet quia quicunque diligenter considerat se offendisse deum et proximum et tamen optare veniam sibi offensionum suarum et a deo et a proximo dari ille multum est dispositus ad hoc ut offendenti veniam det. Nam unusquisque apud se iniquum esse credit et cogitat si nolit alteri condonare offensam ille qui petit offensam suam sibi condonari. Probatur etiam auctoritate gregorii quinto moralium oportet inquit ut cum alienos excessus aspicimus nostra in quibus in aliis excessimus delicta cogitemus considerata enim infirmitas propria mala excusat nobis aliena pacienter quippe illam iniuriam tollerat qui pie meminit quod fortasse adhuc habeat tollerari. erubescit enim peccare aliis non parcere qui vel deo vel proximo recolit parcenda peccasse. Tercio per illud Ecclesiastici xxviii. homini homo seruat iram et a deo querit medelam quasi d. contra dictamen rationis est ut velit sibi ignosci a deo et in magnis offensis et ipse non velit parcere proximo in paruis. Quarto quia per parabolam christi seruus ille traditus est a domino tortoribus cruciandus cui cum fuisset a domino dimissum debitum decem milium talentorum conseruum suum pro centum denariis tenebat in carcere Mathei. xviii. Quinto per illud quod in oratione dominica dicitur petimus Et dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.

Octaua conclusio. ¶ Octaua conclusio iracundia tollitur per sublationem et substractionem causarum et occasionum que nate sunt iram vel excitare vel excitatam inflammare. Pro quo est aduertendum quod excitantia iram sunt contentiones litigia/ verba/ et facta que sunt signa paruipensionis conuicia/ opprobria/ iniurie/ blasphemie/ dure responsiones/ opera turpia et inhonesta et ideo qui sentit se inclinatum ad iracundiam debet fugere societatem hominum inclinatorum ad predicta ne aliquid predictorum videndo vel audiendo irritetur ad iracundiam. Si quis igitur cognoscat quod non bene potest resistere his et aliis similibus que iram excitant debet fugere eas occasiones per quas sibi presentia huiusmodi excitantium et ob hoc de sermone duro dicit sapiens prouerbiorum xv. responsio mollis frangit iram et sermo durus suscitat furorem per que verba instruimur vel sermone molli ad iracundos ne ad iracundiam suscitentur et cum sumus iracundi fugere eos qui responsionibus duris vel ut ne ad iracundiam prouocemur.

¶ Nona conclusio iracundia locutione et conferentia honesta et rationabili diminuitur. quam conclusionem intelligo tam de iracundia nostra in alium quam de aliena iracundia in nobis. Probatur conclusio ex quibuscunque causis augetur iracundia ex contrariis eadem diminuitur sed Ex taciturnitate nostra aut locutione dura et irrationabili augetur iracundia tam in nobis quam in aliis quia hec signa sunt indignationis et tumoris ergo ex contrariis causis diminuitur iracundia. Minor est Grego. et satis apparet quia per silentium aut verba dura ira vertitur in odium ut patuit supra: sed ira non vertitur in odium nisi quia augetur formaliter vel equiualenter igitur. Et ideo laudabile est quod si iracundia aduersus alium inflammemur et alius aduersus nos quod statim tentemus verba secum habere opportunitate tamen capta et modestius quam possimus vel causas propter quas lesi videmur vel propter quas nihil lesimus aut minus aut necessario aut imprudenter aut casu exponamus verbis et signis et gestibus ostendendo animum beniuolum in alium. Nona conclusio.

¶ Decima conclusio iracundia aliquando leuiore vindicta vincenda est. Si enim quis sit amicus alicuius iracundi difficilis cuius scilicet ira non quiescit sine punitione et velit diminuere iracundiam quam concepit contra quempiam alium. Si videt quod priora remedia non prosint debet consulere aliquem leuem vindictam et ostendere eam esse magnam et hoc ne grauiorem et importabiliorem inferat et quantum potest ostendere et demonstrare vindictam illam esse magnam et grauem et tunc vel quiescet ira eius vel omnino vel ira minuetur et cum prioribus remediis faciliter quiescet. Aduerte tamen quod iracundorum complexio ac nature varia est et apud alios et alias aliis et aliis remediis est utendum. Decima conclusio.

¶ Undecima conclusio iracundia non solum diminui potest sed etiam pro tempore huius peregrinationis totaliter a nobis expelli. Patet prima conclusio quia iracundia habet multas et magnas causas sue diminutionis ergo etiam potest totaliter eradicari. Secunda probatur auctoritate Cassiani collatione quinta dicentis Omnia vicia preter gulam posse totaliter expelli vult enim quod Undecima conclusio.

septem vitia omnino extingui possint usque ad ultimam exemptionem. gastrimargia vero deleri potest non extingui. ¶ Ad contrarium ante oppositum respondeo negando aña. non enim passio ire est insita a natura sed a natura bene sunt insite alique qualitates corporales ad iram inclinantes que qualitates possint minui et corrumpi et dato q nec minui nec corrumpi possint earum tamen inclinatio potest per modos supradictos impediri et etiam per habitus et consuetudines contrario modo inclinantes

Solutio primi argumenti

¶ Contra primam partem secunde conclusionis arguitur sic. transire ad irascibilitatem peccare est sed habere habitum iracundie non est peccare ergo non est transeundum ad irascibilitatem ut corrumpatur habitus iracundie Secundo non est faciendum minus malum ut vitetur maius nisi in casu in quo hoc vel illud facere est necesse sed non est necesse q parvipensus peccet secundum iracundiam aut secundum irascibilitatem quia potest medio modo se habere et non est transeundum ad irascibilitatem ut perdamus iracundiam. Iste rationes directe sunt contra preceptum Aristotelis recitatum ex secundo ethicorum. et consimiles rationes fieri possunt contra preceptum de vindicta levitore quarum fundamentum consistit in hoc q non q3 doctor theologus vel moralis phus debet docere aliquid esse faciendum qd faciendo peccatur

Contra primam partem secunde conclusionis

¶ Ad primam q3 respondeo primo q3 minum pertinet ad materiam ire distinguo maiorem q2 aliquis potest transire ad irascibilitatem dupliciter.

Solutiones.

Uno modo ut ibi permaneat et non castiget quod recta ratio dictat esse castigandum et sic ego concedo. Alio modo ut obviet et occurrat impetui et perturbationi iracundie et sic ego nego q2 postq3 huic impetui obviatum est et ratio manet imperturbata potest certius et melius cognoscere quid et quomodo castigandum est. Secundo respondeo negando 9ñam quia non peccatur peccato irascibilitatis ultimate finalr ut depereatur habitus iracundie sed ne per iracundiam qd est gravius peccetur. ¶ Ad secundam dico q aliquid dicitur necessarium dupliciter. Uno modo necessitate naturali et inevitabilitatis et de illa nego maiorem Alio modo necessitate morali que ut in pluribus accidit licz voluntarie tamen et de illa 9cedo maiorem et nego minorem in casu. Et ad aliam probationem dico q phus moralis bene docere pot vitare actus magis malos per actus minus malos ideo simpliciter nego assumptum. eodem modo dici potest de leviore vindicta.

Aliquis potest transire ad irascibilitatem dupliciter

Aliquid dicitur necessarium dupliciter

¶ De crudelitate

Consequenter dicendum est de crudelitate que est species ire de qua queritur. utrum crudelitas sit vitium clementie oppositum. Arguitur q non quia crudelitas opponitur severitati et non clementie. In oppositum arguitur auctoritate Senece libro secundo de clementia dicentis q opponitur clementie crudelitas que nihil aliud est q3 atrocitas animi in exigendis penis. Notandum q hec quattuor vindicta/crudelitas/sevitia/et feritas signant actus iracundie. ¶ Vindicta enim proprie significat omnem penam inordinate retributam pro parvipensione sive illa vel alia similis maior aut minor debita sit p parvipensione sive non sive sit cum sanguine sive non sive sit per substractionem beneficiorum sive per inflictionem penarum. Crudelitas vero proprie significat penam sanguinis modum humanum non excedentem ex causa inflictam. Dixi ex causa inflictam q intelligo de causa vel secundum veritatez vel secundum estimationem. Pro quo advertere q Beatus Thomas vult q crudelitas significat penam inflictam ex culpa: et fundat se in dicto Senece secundo de clementia dicentis q ille qui non est lesus nec peccatori irascitur non dicitur crudelis sed ferus sive sevus. Sz hec opinio non mihi videtur conformis Valerio qui exempla multa crudelitatis ponit in quibus non infligitur pena ex culpa sed bene ex causa. Nec valet dicere q Valerius ut patz ex textu suo comprehendit feritatem sub crudelitate q2 lz hoc verum sit in distinguit ipse crudelitatem a fera et in oi exemplo quod ponit de ira videtur semper exprimere parvipensionem vel culpam aliquam in eo qui punitur aut si non exprimat reputat eam notam ut in exemplo de leo Alexandri qui tres duces Lisimachum Clitum et Calistenem morti tradidit. Nec est opinio ista conformis Senece eo libro quem allegat Thomas q2 Seneca non utitur nomine culpe sed nomine cause. Pz ubi ponit differentiam inter tirannum et regem. Quid enim inquit interest inter regem et tirannum. Species enim ipsa fortune par est nisi q tirannus in voluntate sevitiam reges non nisi ex causa et necessitate. Et cum diffinit crudeles, diffinit per causam non per culpam vel iniuriam az. crudeles inquit vocabo qui puniendi causam habent modum non habent non enim culpa vel parvipensio puniri vel solacium punientis contra iniuriam susceptam sola est causa crudelitatis sed etiam evitatio periculorum sine sevitias qd paulo ante expressit Se. dicens. Illo duas eos psolere solet aut solaciuz afferre ei qui accepit iniuriam aut in reliquum securitatez. neque legi in illo libro q allegatur a Thoma q si alicui legatur sic exponendum est q qui cruciat eum a quo nec lesus est nec ledi timet dicitur sevus et non crudelis. Quod adhuc verum universaliter verum sit colligi poterit ex dicendis Hec opinio videtur conformis Valerio recitanti crudelitatem arthaxersis qui ocisam sororem eandem et socerum vivum capite defodit et patruum cuz centum et amplius filiis ac nepotibus iaculis confixit et sequitur nulla iniurie accessitus sed quia in his maximaz apud personas probitatis et fortitudinis laudem consistere videbat. Similiter cum athenienses eginensium iuvenibus polices absciderunt hoc non ex culpa eginensium sed veluti essent athenienses fecerunt. Valerio causam reddente ut inquit classe potens populus in certamen maritimarum virium secuz descendere nequiret sed dicentur hec ad feritatez potius q3 ad crudelitatem pertinere. Dixi penaz sanguinis. Nam crudelitas dicitur a cruore quia crudelitas in effusione sanguinis proprie peragitur. ¶ Vult autem Tho. q crudelitas dicitur a cruditate quia sicut ea que decocta et digesta habent suavem et dulcem saporem ita illa que sunt cruda habent horribilem et asperum saporem. mi-

Vindicte designatio

Crudelitatis signatio

Crudelitas secundum Tho. a cruditate

chi autem videtur vel quod crudelitas immedia te dicitur a cruore vel si dicatur a cruditate hoc non est quia que sunt cruda hñt asperum saporez sed quia in aliquis crudis puta in carnibus cruor habundat qui per decoctionez euaporatur alij tamenim omne opus iracundie esset crudelitas qz in omni tali est indigestio & sapor asper. Ideo si crudelitas a crudite vel crudo dicatur hoc est ratione cruoris a quo dicitur cruditas Dicitur autez p quam debetur pena quia secundum Senecaz est crudelitas cum maior pena exigitur q̃z debeatur clementia autem cuz re pena debita quieq̃z diminuit. dixi ab eo illata &c̃ quia si ab alio inferretur pena non proprie diceretur crudelitas sed vel nomine communi vindicta vel vitio appellaretur Quãuis ista sit propria huius nominis acceptio nihilominus tamen crudelitas aliqñ significat penam sine sanguine ve combustio vrbis ac necone facta crudelitas dicta est Crudelitatẽ autẽ describit. Valeri. cum ait crudelitatis vero horridus habitus truculenta species violenti spiritus vox terribilis nimis / & cruentis imperijs referta cui silentium donare eremenniz est adducere vbi Valerius crudelitatez pro feritate accepisse videtur quia in omnibus exemplis suis pene moduz humanum excedit vt de lucio silla qui omnes italie partes ciuilis sanguinis fluminibus inundauit ee quatuor legiones partes suas secutas obtruncauit & quinq3 millia prenestinorum quibus per Publium cethegum data fuerat spes salutis in perficienda & per agros dispergenda curauit non nulla etiam posuit in quibus non fuit effusio sanguinis vt cum. C. marij cineres in amnis alueuz sparsit et eum Cai⁹ marius caput. Marci anthonij abscissum suis manibus inter epulas cuz summa insolentia animi ac verbo₂uz diu tenuit. Et si queras que sit propria ratio iracundie crudelitatis & feritatis visso q̃ Valerius aliud & aliud capitulum de crudelitate & iracundia facit ¶ Respondeo q̃ licet Valeri. non distinguat inter feritatez et crudelitatem hoc modo tamen tria peccata distingui possunt Nam quotiensquis infligit penam etiam sanguinis propter paruipensionem priuatam que tñ nec ex natura sua nec ex aliqua circũstantia excedit modum humanum dicitur peccare ex iracundia accipiendo iracundiam distincte a supradictis q̃ autẽ iracundia se extendat ad penam sanguinis patet per Valeri. qui in capitulo de iracundia refert exemplũ de Alexãdro. qui tres illos duces clarissimos nioei fecit quotiens vero pena sanguinis aut ei equipollẽs notabiliter immoderata tribuitur propter causam que non est priuata paruipensio sed est vel vtilitas vel securitas & illa pena nec ex natura sua nec ex circunstantia modũ humanum excedit tunc dicitur peccatum ex crudelitate Quotiens vero pena excedit modũ humanũ siue ex paruipensione priuata siue ex causa siue ex culpa infligatur tunc dicitur feritas est aũt feritas est cruciatus qui natura sua aut ex aliqua circunstantia ita horrori & abhominationi est omnibus hominibus vt inusitatus sit ita q̃ qui tales cruciatus irrogant omnem humanitatem exuisse & ferarũ bestialitatem

Valeri⁹ nõ distinguit iter feritatẽ et crudelitatem.

accepisse videant Dixi aũt ex natura cruciat⁹ vt cum carthaginenses Marcum regulũ sectis primo palpebris machina in qua peracuti stimuli eminebant cõtinuo tractu doloris necauerũt Cũ etiam idem carthaginenses milites romanos in suam potestatem redactos supposuerunt nauib⁹ vt earum carinis & pondere velut inusitata ratione mortis necati barbaraz vedicis Valeri. feritatem satiarent quod factum idem Valeri. crudelitatez appellat eodẽ loco eadem inquit crudelitate vsi sunt in milites nostros &c̃. Nomine aũt seuitie idez significare videtur cum recitat de Anibale q̃ de militib⁹ romanis pontẽ fecit ad exercitũ suum traducendum & ne captiuis q̃ eos relinquebat oneribus & itinere fessos abscisa prima parte pedis Idem crudelitatis feritatis & seuicie nomina cõfundit in historia de diogiride filia regis tracie cuius eaz admiranda crudelitas fuit & tanta seuicie rabies vt et viuos homines per medium secaret nec liberorũ viscicorporib⁹ nefas crederet idem crudelitatem precipuam & teterrimaz vocat factum illud quod ptholomeus rex egipti menephiten filiũ suũ quem ex cleopatra susulerat in conspectu suo occidi iussit ac caput pedes et manus eius in cistam inclusos clamideq3 opertos cleopatre matri in moduz muneris misit licet autez Val. crudelitatem pro feritate accipiat tamen proprie crudelitas consistit in immoderata pena sanguinis modũ tamen humanum non excedente ab eo irrogata qui causaz habet Feritas autẽ in pena consistit que taz immoderata est vt modum humanum excedat Excedit autez modus humanus Quomodo cum sit laniatio vel lacerati o vel obtruncatio membrorum ex certa intentione &c̃ vt in multis exemplis prius tactis in hoc enim imitantur feras et bestias que necando laniant. Secundo enim in huiu'modi pena delectamur hoc enim ferinum est & humanitati cõtrarium ferarũ enim est nulla habita ratione vtilitatis delectari in huiusmodi effusione sed si hec delectatio ratione vtilitatis alicuius fieret puta cum causa rapine vel depredationis human⁹ sanguis funditur tunc non proprie diceretur feritas nisi aliud incideret ratione huius opera illa ad feritatem pertinent quibus vel caput mortui inspectu lo ostentationis gracia differuntur vel effusi sanguinis vestigia gloriandi gracia ostenduntur nullus enim sine feritate et omnimoda destitutione humanitatis gloriari potest in homicidio. Tertio cum in occisi corpus vltio procedit vt eaz occisorum corporibus negatur sepultura aut eã auibus et feris lanianda exponuntur et maxime si hec fiant sola ratione vindicte. Quarto cũ his ad vindictam luctum et merorem alterius obutimur vt Tholo. qui caput manus et pedes filij abscisos cleopatre loco muneris misit sicut etiaz de atreo qui Thiesti fratri filios edendos parauit & prandio facto eorũ capita afferri iussit hec enim ad feritatẽ pertinẽt q̃ nihil aliud est q̃z inhumana crudelitas. Ad hunc quartum modum pertinet etruscorum illa feritas qua viuorum corpora cadaverib⁹ allegabant ita vt singule partes singulis essent accommodate ct eas sic tabefcere pa

Multis modis excedit mod⁹ hũanos

fiebatur de quibus dicit Uale ꝙ erant amari tor
tores vite pariter et mortis. i. viuorum et mortuo
rum. Quinto cum sine necessitate sit excogitatio
suppliciorum nouorum acerbissimorum vt inuen
tor Enei tauri et barbari qui homines ponebant
infra pecudes macinatas ita vt tantum capita eo
rum apparerent et sic nutriebant eos donec a ver
mibus que in cadaueribus generant consumpti
essent. Sexto exceditur modus humanus rationis
multitudinis cū eius sanguis sine causa vrgente
funditur vt patz in exemplis suprapositis de le-
gionibus interemptis et aliis similibus. Ex istis
patet ꝙ nō ideo nomen feritatis a similitudine fe
rarum accipitur quia hmōi animalia nocent ho
minibus vt ex eorum corporibus pascant non ex
aliqua iusticie causa quia tunc omnis crudelitas
predonum hostiū et generaliter eorū quibus nō
est commissa auctoritas iusticie essz feritas quod
falsum est cum non omnis talis sit bestialitas.
Secundo patet ꝙ seuicia vel feritas nō bene diffi
nitur a Thoma cum sit ꝙ est secundum quā ali-
quis in penis inferendis nō cōsiderat aliquā cul
pam eius qui punitur sed solum hoc ꝙ delectat
in hominum cruciatu. Tum primo qꝛ qui punit
alium propter offensam et cum hoc delectatur in
eius cruciatu est ferus. Tum secūdo qꝛ ille qui nō
considerat culpam eius qui punit sed considerat
vtilitatem suam puta vel manutenentiam domi
ni vel aliquid simile nectamen delectatur in ho-
minum cruciatu eos tamē vt terreantur inaudi-
tis suppliciis afficit est ferus sicut phalaris qui
test tur in epistolis se in necessitatem tyrannidis
impulsum ergo male diffinita est feritas. Confir
matur ex dictis eiusdem doctoris quia secundum
Tho crudelitas differt a feritate siue seuicia sicut
malicia humana a bestialitate ita ꝙ omnis effu-
sio sanguinis inhūana et bestialis secundū Tho.
est feritas sed constat ꝙ tum quis vel propter cul
pam alterius vel propter vtilitatem suam etiam
sine delectatione suppliciis incōsuetis et horrorē
cuilibet cognoscenti incutientibus afficiet aliquē
ille inhumane et bestialiter cruciat igitur.
Seuicia et feritas sunt verē sinoni- mi sm̄ Thomā. ¶ Notandum preterea ꝙ secundū Tho. seuicia
et feritas sunt termini sinonimi vt patz ex his que
habet secunda sc̄de. q. clix. arti. ii. vbi indistincte
omnino de feritate et seuicia loquit. Huguitio ta-
men et multi alii videntur esse alterius opinionis
dicunt em̄ ꝙ seuicia a crudelitate differt in hoc ꝙ
crudelitas est in sanguine seuicia in ira que verba
sunt satis cōfusa maxime cum crudelitas ad iraz
pertineat. Pro declaratione tamen horū est ad-
uertendū ꝙ ira vt est nomen virtutis licet cōmune sit
ad omnem vindictam tamē appropriat frequen
ter ad vindictam que est sine sanguine. vindicta-
rum enim alia est cum sanguine et illa proprie di
citur crudelitas. alia sine sanguine et ad eaz signi
ficandum appropriatur nomē ire vel iracundie
et ꝙ ita sit apparet ex nono li. Uale. in quo vnuz
capitulū facit de crudelitate et aliū de ira et odio
in capitulo de crudelitate tantum ea ponit exem
pla que sunt formaliter vel equiualenter cum san
guinis effusione in ca. de ira ea tantuz ponit que
sunt sine sanguinis effusione. vindictarum autez
que sunt sine sanguine alie sunt humane alie in-
humane. humane sicut ille qui repulsus a cōsu-
latu eum venissent ad eum postero die multi con
silii habendi causa remisit eos sine consilio et di-
xit eis omnes consulere scitis cōsulem facere ne-
scitis. vindicta enim hec humana erat qꝛ fiebat
per substractionem solā beneficiorum. vindicta eti
am nobilium romanorum humana fuit qui cum
vidissent Gaynm flauium humillime sortis homi
nem preturam adeptum annulos aureos ex digi-
tis et phaleras ex equis detraxerunt et abiecerunt
Inhumana vt iracundia metelli qui iam pene verā
ꝙ hyspaniaz subegerat qui cū cognouisset Quin
tum pom. inimicum suum successorē sibi mitti o
missis omnes qui miliciam suam finiri voluerunt
cōmeatus omnibus petentibus dedit horrea cu-
stodibus remotis: oportuna rapine: p̄buit arcus
et sagittas Cretheusium fregit et in amnē abyssi
iussit elephantis cibaria dari vetuit. Inhumana
etiam esset vindicta si quis pre iracundia alteruz
fame vsqꝫ ad extremam necessitatem exclusum: af
fligeret. Dico ꝙ ꝙ sicut feritas se habet ad crude
litatem in suppliciis que sunt cum sanguine ita et
seuicia se habet ad iracundiam in suppliciis que
sunt sine sanguine qꝛ est supplicium sine sangui-
ne inhumanum aut ex natura supplicii aut ex ali
qua circumstantia. Et aliter dictum illud vulga
tum expone ꝙ crudelitas est in sanguine vel cuz
alterum pena sanguinis qua indignus est affici-
mus sed seuicia est in ira cum scz pre indignatio
ne nimis magna pars supplicii in nos redundat
aut per merorem et tristiciaz quibus graues egri
tudines incurrimus aut priuando nos magnis
bonis vt metellus priuauit se gloria reruz magni
fice gestarum dicente vale. quibus factis vt cupi
ditati sue indulsit ita magnifice gestaruz rerum
gloriam corrūpit meritumqꝫ honorem triumphi
hostium qꝫ ire victor fortior amisit aut indigna
tione et concitatione nimia animi vel vehemen-
tiore clamore sicut Lucius silla qui animi conci-
tatione nimia et immoderate vocis impetu con-
uulso pectore spiritum vt dicit Uale. cruore ac mi
nis mixtum euomuit et ita potest exponi nomen
seuicie vt significet iram qua pre nimia indigna-
tione aut concitatione animi aut desiderio nocen
di sibi vehemens et notabile nocumentum affert
Ual. tamen nomine seuicie vtitur cum de crudeli
tate et feritate agit sed hec dicta sunt ppter vul-
gatum illud dictum crudelitas in sanguine seui
cia in ira. Ex suppradictis apparet ꝙ crudelitas
a cruore dicta accipitur aliquādo stricte et secun-
dum hanc acceptionez descripta est in principio
Secundo modo generalissime et tunc cōtinet sub
se feritatē quia comprehendit omnem irrogatio
nem pene cuz sanguine sine pro causa irrogetur
siue non. Tertio modo accipitur pro irrogatione
pene humane et vsitate satis communiter apud
homines siue irrogetur propter causam siue nō.
Quarto potest accipi strictissime vt est inflictio
pene immoderate pro culpa ab eo qui huiusmo-
di penam infligere potest. ¶ Prima conclusio. Pria cōclo
Crudelitas primo et tertio modis se habet ad fe
ritatem nō vt species disperata ad spēm: sed vt

gradus vicij ad gradū patet quia vt dictū est cru
delitas est vindicta modū humanū non excedens
feritas vero est vindicta vel irrogatio supplicij
inhumana ꝛ bestialis sed constat ꝙ viciuz huma
num se habet vt gradus ad vicium inhumanum
quando pertinent ad eandem materiam ꝛ eidem
virtuti opponitur igitur Iracundia enim diuisio
ne graduali diuidi potest in humanā et non hūa
nam humana in incontinentiā ꝛ intemperantiaꝫ
non humana autē est bestialitas ꝛ appellatur feri
tas dixi autez tanꝗ̃ species desperata quia secun
dum veritatem gradus isti specie differunt sed ta
mē non sunt species desperate propter subordi
nationem gradus ad gradum que non reperitur
Scda pclō in speciebus omnino desperatis ¶ Secunda con
clusio crudelitas tercio modo accepta non oppo
nitur adequate et per clementie patet quia crude
litas talis aliqñ exercetꝰ ab eo cui nō est cōmissa
publica auctoritas aliquādo non propter culpaꝫ
sed propter vtilitatē igitur. Secundo stesse op
posita clementie adequate ēēt quotienscunqꝫ quis
crudeliter agit posset reliquis eodem mō stantibꝰ
clementer agere sed constat ꝙ priuatꝰ homo cru
delitatem exercens non potest reliquis stantibꝰ
clementer agere cum nō sit in eo publica aucto
ritas igitur. Tercio crudelitas hoc modo capta
pro aliqua parte eius opponitur mititati pro ali
qua vero parte pietati cōdonatiue: ergo non op
ponitur adequate clementie. Quarto stat aliquē
esse totaliter clementez ꝛ crudelem hac crudelita
te igitur Antecedens pꝫ quia stat aliquē prōpte
et faciliter remittere offensas que sunt contra euz
vt est publica persona et hoc conformiter ad iu
diciū recte rationis et tamen excedere notabiliter
Tertia pclō in pena sanguinis ꝓ offensa priuatis in eum in
quo casu talis erit clemens et crudelis. ¶ Tercia
conclusio crudelitas quarto modo accepta oppo
nitur adequate clementie patet quia huiusmodi
crudelitas est excessiua ꝛ īmoderata grauium pē
narum exactio pro offensione que est aut timetur
ab eo qui potest item habe. clementia vero est hu
iusmodi penarū diminutio dixi pro offensiōe que
est vt cum pena pro exacta culpa vel offensione
infligitur dixi aūt timetur vt enim princeps pro
babiliter timet ne populus vel milites in eum in
surgant potest etiam cum penis eorū se facere in
eum et in his penis cadit clementia si diminua
tur citra ꝙ̃ rigor legis exigit cadit etiam crudeli
tas si augeātur dixi ab eo qui potestatē habet ꝛc̄
quod intelligo de potestate vera vel vsurpata ali
Qrta pclō as nullos tirannꝰ dominiū vel principatū vsur
pans estz crudelis ¶ Quarta conclusio aliqua fe
ritas opponitur clementie probatur quecunqꝫ sic
se habent ꝙ vnum continet alterum per equiua
lentiam cuicūqꝫ opponitur contentū eidez oppo
nitur continens quia ꝙ̃tacunqꝫ incōpossibilitas
est inter illud ꝛ contentuz tanta incōpossibilitas
est inter illud ꝛ continēs sꝫ aliqua est feritas que
continet crudelitatem per equiualentiaz puta cū
quis causaꝫ habens puniēdi pena sanguinis mo
dum humanum in puniendo excedit dato etiam
ꝙ illa causa sit culpa puniēti puta si alterius pro
lem conatus interet cōtinuantem membris discer
pi ꝛ feris seu auibus exponi constat ꝙ esset feritas
in se crudelitatem per equiualentiā cōtinens sicut
pena sanguinis modū humanū excedens cōtinet
per equiualentiam penam sanguinis modum hu
manum non excedentem immo continet eaꝫ eo mo
do quo totum integrale continet partes suas Se
cundo retento eodē exemplo de cōuitio leuititate
ni constat ꝙ talis potest esse clemēs indulgendo
potest esse crudelis plus exigendo pene ꝙ̃ debeat
infra tamen limites humani modi potest etiā esse
ferus exigendo plus pene ꝙ̃ debeatur ꝛ egrediē
do limites modi humani sed constat ꝙ tercium nō
minus repugnat primo ꝙ̃ secundum igitur. Ter
cio omnia vicia que sic se habent ꝙ actus vnius
habitus sunt incōpossibiles actibus alterius ꝛ di
minuūt ac corrumpunt habituz ipsiuz sunt oppo
sita sed in predicto casu actus feritatis sunt incō
possibiles actibus clementie circa eandē particu
larem materiaꝫ ꝛ huiusmodi actus diminuūt ha
bitum clementie si quis sit in eo circa eandē ma
teriaꝫ ꝛ tandē corrumpunt ipsum si continuatio
sufficiens fiat igitur dixi autem aliqua ꝛ non dixi
omnis quia feritas illa qua quis punit bestialiter si
ne causa non opponitur formaliter clementie cū
omnis clemens causam habeat puniēdi inclinans
tamen ad feritatem illam que formaliter oppo
nitur clementie immo per consequentiaꝫ bonam vt
in pluribus eam infert quia qui bestialiter punit
sine causa cuz subest causa etiam bestialiter punit
licet tamen hec separari possent etiaꝫ per causaꝫ
naturalē quia posset quis in peiustis iniurijs be
stialiter punire ex habitu feritatis ꝛ tamē in pu
blicis ex habitu clemētie clementer agere licet ra
Quīta pclō ro contingat ¶ Quinta cōclusio seuitia accepta
distincte a feritate vt dictū est ꝛ hoc siue primo mō
siue scdo mō nō opponitꝰ clemētie ꝓbatꝰ de primo
modo quia quicunqꝫ punit alterū per seuiciā pu
nit vt priuatus sed omnis clemens agit vt perso
na publica ergo clementia ꝛ seuicia non opponū
tur Confirmatur omnis clemētia diminutiua pe
narū maiestati publice debitarū sed seuus non ex
cedit in huiusmodi penis cum tōe priuate patri
pensionis puniat igitur De secūdo paꝫ quia om
nis clementia est ad alterū sed seuicia secūdo mō
Sexta pclō nō est ad alteꝝ sed ad se vt declaratum est de ex
emplo stile igꝛ seuicia non opponitur clementie.
¶ Sexta conclusio seueritas accepta pro rigore
legis qui sine culpa potest ceteris pensatis remit
ti et non remitti opponitꝰ clementie paꝫ quia nō
remittere rigorem legis qui potest sine culpa re
mitti ꝛ non remitti ꝛ remittere rigorez qui potest
sine culpa remitti ꝛ non remitti opponūtꝰ cum
vnum sit negatio alterius sed per seueritatem im
portatꝰ primum et per clementiam secundum er
go seueritas ꝛ clementia opponuntur. Secundo
quorumcunqꝫ habituum actus sunt incompossi
biles ꝛ actus vnius corrumpunt alium habitum
illi habitus sunt oppositi sed non remittere rigo
rem ꝛc̄ ꝛ remittere sunt actus incompossibiles ꝛ
actus non remittendi corrumpunt habitum cle
mentie cum frequenter non remittendo incline
mur ꝛ promptiores reddamur ad non remitten
dūz ꝛ remittendo inclinemur ꝛ promptiores red

damur ad remittendum ⁊ minus prompti ad nõ remittendum igit̃. ¶ Contra terciam conclusionez argui͏t̃ sic crudelitas contrariat̃ iusticie ergo non clementie consequentia tenz quia clementia non est pars iusticie ⁊ añtecedens patz per Sene. ii. secundo de clementia dicentẽ ꝙ illi vocantur crudeles qui modũ excedunt in puniendo. Secũdo crudelitas opponitur misericordie ḡ non clementie ꝯña tenet quia clementia et misericordia sunt distincte virtutes ⁊ añtecedẽs probatur per illũ Sdere. sexto. crudelis est et non miserebit̃. Tertio clementia est ĩ inflictione penaruz sed crudelitas aliquando cõsistit in substractione bñficiorum secundum illud Prouerbi. xi. crudelis est qui propinquos abiicit igit̃. Quarto clementia consistit in diminutione penarum que secundũ rigorez legis infligi possunt ab eo in quo auctoritas legis posita est sed crudelitas reperitur in priuato personis et pro his rebus factis quibus nulla pena debita est igit̃.

Cõtra tertiam ꝯclusionem (margin, beside the start of the paragraph)

Solutiões. (margin) ¶ Ad primum respondeo ꝙ crudelitas ⁊ iniuria est et vitio vt iniuria est cõtrariatur iusticie vt vitio contrariat̃ clementie. Aliter respondet Thom. ꝙ sicut diminutio penarũ que secundum rationem est pertinet ad epikeiam sed ipsa dulcedo affectus ex qua homo inclinatur ad hoc pertinet ad clementiam: ita etiam super excessus penarum quantũ ad hoc ꝙ exterius agit̃ pertinet ad iniusticiam sed austeritas animi ꝑ quaz aliquis fit promptus ad penas agendas pertinet ad crudelitatem.

Replica (margin) ¶ Contra hanc solutionem sic arguitur qz per dulcedinem ⁊ austeritatem intelligit habitus ipsos clementie et crudelitatis aut aliquas dispositiones naturales ad actus. si secũdum nichil ad propositum qz hic agimus de ipsis habitibus. Si primum tunc arguitur sic. omnia habitus et actus suus ꝓprius ad eandem virtutem pertinent sed ista habitualis dulcedo non pertinet ad iusticiaz nec habitualis austeritas ad iniusticiam ḡ habent aliquos actus qui nec ad iusticiam nec ad iniusticiaz pertinent. Ideo dico ꝙ clementie respondet aliquis actus qui nõ pertinz ad iusticiam et crudelitati correspondet aliquis actus qui non pertinet ad iusticiam formaliter: qz non habet legem pro obiecto puta actus ille quo quis offensus vel causam aliam habens vult tantum punire actus autem iniusticie in eo esset si vellet tantum punire esto ꝙ ex lege nõ debeat tantum puniri primus est formaliter actus crudelitatis. Secundus est formaliter actus iniusticie actum crudelitatis equiualenter cõtinens. actus autem exterior idem est respectu virtutisqz actus interioris neqz est inconueniens eundem actum exteriorem ad diuersas virtutes pertinere. Ad secundum nego antecedens. clementia enim consistit in diminutione penarũ que possunt secunduz rõnem exigi. misericordia aũt ꝯsistit ꝓprie in subleuatione alicuius miserie quo est dignus que aliquando fit per collationẽ beneficiorum que sibi necessaria sunt ad subleuandum miseriam nec cõsistit misericordia in omni collatione beneficiĵ cũ misericordiam distinguat Arist. a gratia sed de hĵs posterius ⁊ ad probationem dico ꝙ qui crudelis est non miserebitur non quia crudelitas sit in misericordia sed qz crudelitas mediante actu suo elicito inclinat ad nõ miserendum qz omnis habitus inclinans ad immoderatas penas irrogandum inclinat ad nõ miserendum. Ad tertiaz concedo maiorem ⁊ minorem quando substractiones ille beneficiorum sunt prete legis tunc enim plus substrahere qz lex iubeat crudelitatis est et maxime quando substractiones ille notabile nocumentum habent ad vitam vt substractio ciuitatis aut libertatis. et ad probationem respondetur vt prius ꝙ qui crudelis est propinquos abiĵcis per hoc ꝙ crudelitas inclinat ad immisericordiam vt dictum est qz crudeles raro sunt benefici et si benefaciant ad hoc non ex pietate sed ex aliqua vtilitate sua mouentur. Ad quartam respondeo per distinctionem suprapositam.

Cõtra 4ã cõclusionẽ. (margin) ¶ Contra quartam cõclusionem arguitur sic. omnis clementia est animi leuitas vel dulcedo per quã aliquis est diminutiuus penaruz sed feritas non importat austeritatem animi contrariam sed crudelitas ergo nulla feritas opponitur clementie. Secundo omnis clemens in puniendo respicit ad culpam sed ferus in puniendo nõ respicit ad culpam igitur. nulla feritas est opposita clementie maior est nota. Tertio omnis clementia est virtus hũana sed feritas nõ est vicium humanum ḡ feritas non opponitur clementie ꝯña ista tenet quia virtuti humane tantum opponitur vicium humanũ ⁊ vitium inhumanum opponitur heroice virtuti.

Solutiões. (margin) ¶ Ad primam concedo maiorem ⁊ nego minorem: illa enim feritas qua quis punit inhumane ea que sunt punienda est austeritas animi predicte leuitati contraria et enim dicta ꝙ crudelitas eam importat. Dico ꝙ hmõi austeritas contraria tali leuitati est duplex vna qua quis inclinatur immoderate punire humane: tamen alia qua inclinatur immoderate punire et inhumane prima importatur per crudelitatem secunda per feritatem non quãlibet tamen qz aliqua est feritas qua etiam nõ modo nõ punienda: sed etiam ipsa virtutum opera inhumane puniuntur secundum illud. Quintilia. in milite marino ⁊ licet reo impunita sit virtus sua ⁊c. Ad secundaz cõcedo maiorem et nego minorem vniuersaliter intellectaz aliquis enim ferus in puniendo respicit ad culpã vt dictum est sed limites hũani modi in puniendo culpam excedit si autem accipiatur particulariter vt iacet ꝯña nõ valet. Ad tertiam dico ꝙ in clementia sicut in ceteris virtutibus sunt tres gradus. est enĩ aliqua clementia secundũ graduz continentie ⁊ aliqua secundum gradum temperantie et aliqua secundũ gradum heroicum. naz aliquis circa diminutionem penarum debitaruz potest vno modo se habere qualiter raro et pauci se habere possunt ita ꝙ talis actus parcendi excedit communez facultatem hominum sicut posset contingere in multis casibus puta clementia regia in eum quem innumeris beneficĵs affecit qui tamen die ⁊ nocte laborabat ad necem vel interitum regis nulla penitus vtilitate ꝓposita in parcendo immo potius cum periculo alicuius nocumenti. aliquando vero se habet in parcendo qualiter plurimi se habere possunt et tunc vel habet passiones retrahẽtes

passiones retrahētes notabiliter ab opere clementie et sic dicitur clementia secundum continentiam sed iam vincit omnes passiones ita q cum est venia danda nulle iam passiones notabiliter insurgunt & tunc dicitur clementia secundū temperantiam gradum duo gradus posteriores dicunt clementia humana primꝰ dicitur heroica cui in gradibus malicie respōdet feritas que est bestialitas quedam quicquid sit tamen consequentia non valet Et ad probationem nego assumptum vicium enim contra naturam quod ad bestialitatem pertinet non solum repugnat castitati heroice sed etiam castitati humane & luxuria secundū intemperantiam non solum opponitur castitati secundum temperantiam sed etiam secundū continentiam. Jmpossibile est enim aliquem esse intemperatum in luxuria & castum secundum cōtinentiam gradum.

Cōtra alterā ptē quarte 3clusiōis

Contra illud quod in eadem conclusione dictum est q non quelibet feritas clementie opponitur arguitur sic crudelitas & feritas sive sevicia idem sunt sed omnis crudelitas clementie opponitur ergo & quelibet feritas clementie opponitur maior patet quia vni virtuti nisi vnū vicium ex vna parte opponitur sed sevicia & crudelitas & feritas opponitur clementie ergo ista sunt vnum & idem vicium Secundo omnis habitus excludēs remissionē penarum in iudiciis est crudelitas sed sevicia excludit remissionem penarum in iudiciis igitur minor patet quia secundum Jsido. severꝰ dicitur quasi sevus et verus quia sine pietate tenet iusticiam Tercio idem vicium ad defectum pertinens opponitur crudelitati & feritati ergo crudelitas & feritas sunt idem vicium antecedēs patet quia vtrique opponitur remissio sive dissolutio dicit enim Grego. xxxi. moral. sit amor sed non emolliens sit rigor sed non exasperans sit zelus sed non immoderate seviens sit pietas sed nō plusquam expediat parcens.

Solutiōes.

¶ Ad primum nego minorē Et ad probationem dico q vni virtuti tantū opponitur ex vna parte vnum vicium secundū genus sub illo tamē genere multa vicia specie distincta opponi possunt Hec enim omnia vicia crudelitas feritas sevicia cōtinentur sub hoc communi genere iracundia. Ad secundam nego maiorem tunc enim severitas esset crudelitas nec est verū q omne vicium excludēs &c. sit crudelitas sed oportet addere modo humano puniti: nā feritas aūt nō punit modo humano & idem dico de sevicia accepta pro feritate si autem accipiatur distincte a feritate tunc vel non est punitiua offendentis vel modo inhūano punit & ad probationē ex Jsido. supra iam dico q severꝰ nō est sevus simpliciter nec sequitur vt dicit Tho. est seuꝰ circa veritatem ergo est sevus Alii dicunt q severus dicitur quasi veritatē sequax in punitionibꝰ que iuxta leges faciende sunt Ad terciam respondet beatus Tho. q remissio punitiōis directe opponitur crudelitati et nō sevicie quia remissio in puniendo non est viciū nisi inquantum pretermittitur ordo iusticie Jsta solutio nō sufficit quia vel cuilibet vicio secundum speciē in excessu correspondet aliquod vicium secundum speciem in defectu & distinctis distinctum vel nō si sic tunc cum sevicie sive feritati que est viciū in excessu non opponitur remissio in puniendo quero quod est illud viciū in defectu quod sibi opponitur hoc enim potissime querere videtur argumentum si nō tunc hoc aperte fuerat dicendū & non pretermittendū Jdeo pro solutione dico q nullū est vicium in defectu adeq̄te oppositū feritati in feritate enim sunt duo scilicet plus punire & punire modo inhumano ratione primi cōvenit cū crudelitate & sibi opponitur indebita remissio sed ratione secundi nihil videtur sibi opponi cum nulla remissio videatur fieri modo inhūano Et si dicas q illa remissio ad quam sequeretur probabiliter destructio policie & regni mors totius milicie servitꝰ civium &c. esset remissio bestialis opposita feritati ad hoc diceretur q dabilis esset vna species feritatis & nullum vicium in defectu sibi adequate oppositum haberet puta feritas illa qua quis sine causa sed tantū ex delectatione quā habet in suppliciis hominū puniret nisi diceretur q sibi opponeretur remissio qua quis sine causa sed tantū ex odio suppliciorū hominū veniam daret delinquenti in re gravissima & cuius punitio ad salutem civiū regni vel policie necessaria videretur tunc enim remissio esset bestialis Ad auctoritatem Grego. respondetur q est pro solutione data et quicquid sit nihil facit penitus cōtra dicta Secundum ista ergo dico q crudelitati & feritati alia et alia remissio respondet crudelitati remissio humana respondet feritati inhūana.

¶ Contra sextam conclusionē arguitur primo auctoritate Sene. li. v. de clementia vbi de clemētia loquens sic huic imperiti cōtrariam putant severitatem sed nulla virtꝰ virtuti contraria est Secundo arguitur ratione eiusdem Senece nulla virtus virtuti contraria est sed clemētia est virtus & similiter severitas ergo clementie non contrariatur severitas maior probatur quia secūdum Aristo. in secundo priorū. malum bene contrariatur malo sed bonum nunquam contrariatur bono ergo nec virtꝰ virtuti contraria est Tercio contraria posita sunt sub eodē genere sed clemētia & severitas nō pertinent ad idem genus cū clemētia pertineat ad mansuetudinem & severitas ad iusticiam ergo nō cōtrariātur

Contra sextā 3clusiōnē.

Solutiōes.

¶ Ad primum respondeo q severitas accipitur tripliciter vnomodo pro habitu punitivo offense quantum secundum rectam rationem debet puniri et tenetur etiā eū punire ille cui auctoritas legis commissa est et huic nulla clemētia opposita est immo si remittatur aliquid de punitiōe viciose & nō clementer fiet Secundomō accipitur pro habitu punitivo offense quantum potest puniri secundum rectam rationē & hec severitas quia nō habet legē pro obiecto nec mediaetatem dāpni et lucri non videtur pertinere ad iusticiam sed ad mānsuetudinē. Tertiomō accipitur severitas pro habitu dāpni et lucri adequativo secundū rigorē legis positive scilicet quantum ex legali institutiōe nec apud offendētē lucrū nec apud offensum dampnū remaneat ita q offendēs tantū accipiat per punitiōem de dāpno quantū acceperat per offensam de lucro et offensus tantum accipit per punitionem offendentis de lucro quantum acceperat per offensam de dampno. Prima severitas nullam habet clementiam oppositam sicut dictum est. Secunda clementia habet oppositā quia licet iste offendens secundum rectam rationem pos-

sit tantum vel tantum puniri tamen etiam potest secundum rectam rationem minus puniri. Tercio severitas habet clementiam sibi oppositam sed illa clementia videtur pertinere ad iusticiam non tanquam actus adequativus dampni et lucri nec tanquam actus emendativus legis in casu particulari sicut epikeia sed tanquam actus condonativus pene legis ubi recta ratio dictat vel melius esse vel equum bonum condonare eam in toto vel in parte quam non condonare. Dico preterea quod aliqua dicuntur contraria dupliciter uno modo contrarietate forme quia scilicet sunt forme eiusdem generis se mutuo ab eodem susceptibili expellentes cui vicissim inesse possunt alio modo contrarietate moris. que sit aut contrarietas moris declarat Arist. ii. ethi. cum scilicet unum eorum est spernendum mali moris et alterum eligendum boni moris aut si utrum quoque est moris spernendi unum est spernendum propter superhabundantiam et alterum spernendum propter defectum. Dico igitur quod clementia et severitas non contrariantur contrarietate moris sed contrariantur contrarietate forme. Ad secundum similiter respondeo et ad probationem Arist. dico quod loquitur de contrarietate moris et non de contrarietate forme. Ad tercium dico quod severitas aliqua pertinet ad mansuetudinem et sibi opponitur clementia ad mansuetudinem pertinens illa scilicet qua quis vult minus punire quam fieri poterit secundum rectam rationem aliqua etiam severitas pertinet ad iusticiam et ei opponitur clementia ad iusticiam modo supradicto pertinens.

De odio.

Consequenter agendum de odio. Et primo queritur de distinctione odii et ire. Utrum odium sit ab ira distinctum. Arguitur quod non quia odium est appetitus vindicte propter parvipensionem ergo non dicitur ab ira. In oppositum est Aristoteles secundo rethorice. Notandum est quod secundum Aris. ira est appetitus cum tristicia punitionis apparentis propter apparentem parvipensionem eorum que in ipsum vel in ipsius aliqua. Ex qua diffinitione patet quod de ratione ire sunt ista parvipensio apparens in eum qui irascitur aut in aliquem suorum. Secundum tristicia de huiusmodi parvipensione. Tercium appetitus punitionis apparentis. Ex quo infert Aristo. quod ira est circa aliquem particularem ita quod volitio que est actus ire habet pro obiecto aliquem particularem. Patet quia omnis qui irascitur, irascitur contra parvipendentem et estimat se parvipensum esse. Secundo infert quod ad omnem iram sequitur delectatio. Patet quia omnis sperans assequi quod appetit delectatur sed omnis qui irascitur sperat assequi vindictam quam appetit quia ut dicit Aristoteles nullus appetit ea que apparent sibi et ideo propter hanc delectationem bene dictum est de ira quod multo dulcior melle stillante in pectoribus virorum crescit. Sequitur tercio quod omnis qui irascitur passus est secundum veritatem vel secundum estimationem in se vel in suis passione sibi nota et apparenti. Sequitur quarto quod ira est sanabilis quia facta vindicta quam appetit iratus quiescit ira. Sequitur quinto quod qui irascitur appetit contristare eum contra quem irascitur sensibiliter sentiri eum ut dicit Aristoteles unde iratus. Sequitur sexto quod irati magis appetit eum contra quem irascitur pati quam non esse ita quod non optat ipsum non esse nihil patiendo. Patet quia ut dictum est appetit contristare. In hiis autem omnibus differt ira ab odio. Conveniunt enim ira et odium in hoc quod uterque vult male esse ei cui irascitur vel quem odit. ¶ Sed differunt primo quia odium aliquando fit sine parvipensione apparenti ut sepe audimus furem aut adulterum quia nocturnam nobis iniuriam intulit. Secundo quia omnis ira est cum tristicia odium autem non semper cum tristicia ut qui odit furem non tristatur cum nihil ab eo ablatum est et hoc habet Arist. cum dicit iratus quidem igitur tristatur odiens autem non. Tercio quia omnis ira est cum appetitu punitionis apparentis odium autem non quia qui irascitur appetit contristare et sentiri odiens autem non sed magis nocere neque curat si nocumentum quod infert sentiatur sive non. Et ideo est quod odiens nocet secundum ea que maxime mala sunt que sunt minime sensibilia. Quarto omnis ira est circa aliquem particularem puta calliam vel socratem odium autem aliquando est circa particularem aliquando circa genera, furem enim odit unusquisque et calumpniatorem ubi intelligendum quod odium non dicitur esse ab Aristotele circa genera realia, id est circa res que non sunt signa pluribus rebus specie differentibus communes quia nulle sunt tales sed dicitur esse circa genera quia est circa eum secundum aliquem conceptum genericum vel specificum eis communem. Et si dicas ponatur casus quod aliquis occulte parvipendit alterum puta vel despiciendo vel conviciando vel alio modo et reteratur parvipensio quod parvipensus est non notificando tamen sibi personam parvipendentis tunc iste tristatur de parvipensione et irascitur et non contra aliquem particularem quia nescit quis sit parvipendens igitur ira non semper est circa singularia. Secundo volo quod multi parvipendant aliquem quos ignorat tamen tunc constat quod talis irascitur multis secundum conceptum communem parvipensoris cognitis et appetit vindicari de eis. Ad istas rationes respondeo quod in casu primi argumenti ira est circa aliquod singulare scilicet circa eum qui parvipendit licet ignotum sit irato circa quod singulare est ira sua. In casu etiam secundi argumenti ira est circa aliquod singulare scilicet circa offendentes quia multi illi offendentes faciunt unum offendentem licet ignotum sit sibi quem sunt illi multi qui faciunt unum offendentem et hoc intelligo quando illi multi ad unam totalem offensionem concurrunt quia si ad diversas offensiones nullam unam facientes concurrerent tunc esset casus primi argumenti multiplicatus et essent multe ire quarum una esset contra offendentem eum in hac re et alia contra offendentem in illa re et sic de aliis. Non sic autem est in odio quia nec multi fures qui odiuntur uno odio faciunt semper unum furem nec odium semper est circa aliquod detrimentum notum vel ignotum. Dico preterea quod ira semper habet rem aliquam

Differentia inter iram et odium.

singularem distinctam et cognitam pro obiecto scilicet licet ipsum iratum qui est obiectum parvipensionis non sic autem odium Et ideo si velim male esse parvipensoribus hoc est per odium si autem velim male esse parvipensoribus meis hoc est per iram in quo tamen adhuc una est differentia quia parvipensores enim nostros si ignoremus nos esse parvipensos odimus sicut fures odimus licet nesciamus a nobis quicquam sustulisse sed nunquam irascimur parvipensoribus nostris nisi sciamus vel estimamus nos esse parvipensos. Quinto differunt quia ad omnem iram sequitur delectatio propter spem vindicandi sed non ad omne odium delectatio sequitur ut patet de eo qui furem in communi odit nec aliquod genus pene determinate appetit. Sexto quia omnis ira sequitur parvipensionem irati in se vel in suis sed non omne odium sequitur parvipensionem vel nocumentum odientis in se vel in suis nam multi odiunt fures et stupratores qui nec a furibus nec a stupratoribus in se vel in suis quicquam passi sunt Et hanc differentiam ponit Aris. secundo rethorice sub his verbis ira quidem igitur est ex ipsis parvipensionibus suppliciis vel nocumentis que ad se ipsum inimicicia autem et [pro etiam] est sine his. Ex quo innuit Aris. quod etiam aliquando inimicicia sive odium ex huiusmodi parvipensionibus causatur de quo postea patebit et sequitur si enim putemus esse tale puta vel furem vel stupratorem etiam si nihil nobis nocuerit nec alicui nostrum odimus ipsum. Septimo differunt quia ira est sanabilis ut dictum est odium autem insanabile hoc est quia irascitur illata vindicta potest mansuescere sed qui odit non nisi cum difficultate potest amare quia non appetit vindictam nec contristationem eius quem odit sed nocumentum et non esse ipsius non accipit tamen insanabile pro eo quod nullomodo sanari potest quia tunc peccans mortaliter per odium esset in statu obstinationis sed pro eo quod cum difficultate sanari potest. Octavo quia per iram appetitur contristatio sensibilis eius in quem irascimur per odium autem non sed magis appetitur nocumentum verum ipsius Pro cuius declaratione do duas penas quarum una est contristativa sed non vere nociva Alia est vere nociva sed non contristativa tunc per iram appeteretur prima et non secunda per odium vero appeteretur secunda et non prima et ita dato quod aliqua pena simul sit nociva et contristativa tunc appetitur per iram ut contristativa per odium autem ut nociva et hoc est quod vult dicere Aristoteles cum ait Et hoc quidem contristare appetit hoc autem nocere magis. Nono quia iratus potest interventionibus exhortationibus et supplicationibus amicorum aut etiam submissione offendentis et petitione venie suaderi ut misereatur odiens autem per nihil potest dimoveri quod intelligitur nisi cum difficultate. Quod autem intelligi potest dupliciter. Uno modo quod per hec omnia potest ira deponi et in hoc sensu licet verum sit tamen non videtur sic intelligi quia tunc hec differentia non differret a sexta Hoc enim non est sanare iram Secundo modo potest intelligi quod etiam iratus manente ira et appetita vindicte potest ita suaderi ut misereatur ita quod quamvis appetat vindictam in hunc tamen nunc miseretur et sufficit et vindictam differt non sic autem de odiente qui ut re nocere appetit hanc autem differentiam ponit Aristoteles sub his verbis Et hic quidem multa si fiant oportuna scilicet ad miserationem miserebitur hic autem pro nullo Decimo differunt quia iratus vult eum cui irascitur contrapati. odiens autem vult eum quem odit non esse ita quod si darentur due pene una per quam quis contrapateretur et non desineret esse altera per quam desineret esse sed non contrapateretur tunc per iram appeteretur potius prima quam secunda et per odium secunda potius quam prima Si autem eadem pena esset per quam quis contrapateretur et esse desineret: tunc per iram appeteretur secundum quod est contra passio per odium autem secundum quod est desiderio et corruptio odibilis. Notandum secundo quod secundum Aristotelem ubi supra ira ex parvipensione apparenti causatur Sunt autem tres species parvipensionis/ despectus / epiresmus et contumeliatio. Despectus est cum alterum nullo dignum estimamus Hoc autem est parvipendere quia putare alterum nullo dignum parvipensio est. Epiresmus est cum repugnamus et impedimentum afferimus voluntati alterius non ut aliquid boni sibi insit sed ut bonum illud non insit illi contra quem epireszat qui etiam hoc modo repugnat neque estimat alterum sibi nocere posse quia tunc timeret eum neque prodesse posse quia tunc curaret vel amicus fieret et ita parvipendit. Contumeliatio est cum nocemus alteri et eum tristamus in his in quibus est confusio pacienti hoc est in quibus pati est causa confusionis et ignominie non ut inde aliquid fiat contumelianti sed ut delectetur hoc est propter delectationem quam accipit in nocendo et contristando in talibus delectantur autem contumelisantes in contumeliatione quia putant quod in contumeliando magis excellant propter quod iuvenes et divites ut dicit contumeliosi sunt quia putant se excellere inferendo contumeliam unde dehonoratio ad contumeliam pertinet et ideo qui dehonorat parvipendit. Crescit autem propter huiusmodi causas ira ex qualitate personarum cum scilicet persona parvipensa est maior et parvipendens minor aut secundum genus aut secundum potentiam aut secundum virtutem et generaliter in omni eo in quo multum excedunt divites enim estimant se magni pendi debere a pauperibus. et orator a non potente loqui et principans a subdito et dignus principari ab eo qui dignus est subiici Crescit etiam cum persona parvipensa estimat personam parvipendentem teneri ad benivolentiam et beneficentiam ad eam ut si benefecit parvipendenti aut per se/ aut per amicos suos/ aut si nunc benefacit ei/ aut velit/ aut aliquando voluerit benefacere. Notandum preterea quod odium causatur ex ira epireasmo et criminatione fictiva autem ut dicit Aris. Inimicicie ira epireasmus et criminatio per iram fit odium cum ira reddit inveteratior secundum illud quod odium est ira inveterata nam ex volitione qua volo huic contristare oritur volitio qua volo huic non esse et ex volitione qua volo huic male esse ut ulciscar de eo nascitur volitio qua volo simpliciter huic male esse Ita enim per gradus concedit hominum malicia. Ex epireasmo etiam causatur odium quod contingit dupliciter

Uno modo q̄ cōiter odimus eos quos estimam⁹
epireassare .i. nocere alijs nocumēti gr̄e ɔsuetos
Secundo pōt intelligi. q̇ odium causat ex epire
assmo q̄ illos cōiter odimus quos estimamus p̄
uos ad epireassandum adnersus nos ⁊ hoc est
ver̄ in vtroq̄ sensu. Tercio nascit odiū ex crimi-
natione q̄ eum estimamus aliquē criminosū ⁊ es
se ⁊ vicijs ⁊ sceleribus dedisse cū infectū eum odi
mus ē aūt criminatio ofo qua alium rep̄hēsibi-
lem ⁊ viciosum ōndimus ex his est ōnibus cōi-
Pria ɔclo ter orit odium. ¶ Prima ɔclo odium siue odi-
re est velle alicui que putat mala ⁊ pro posse ne-
tiuum eē bonum non vt aliquid nobis insit sed vt
male sit illi. Quod hec diffinitio sit bona patet
nam amare ⁊ odire contrariantur sed secundum
Aristo secundo rethorice amare est velle alicui
que putat bona illius gratia ⁊ non sui ⁊ pro posse
actiuū esse hoc ergo odire ē velle alicui ⁊c. Di-
citur aūt velle alicui q̄ putat illi mala sub quo i-
cludit nolle alicui q̄ putat illi bona ad differenti
am amicicie per quam volumus amicis que pu-
tamus illis bona ad differentiam etiam ire per
quam volumus alicui que mala sunt non secun-
dum q̄ mala extimantur sed secundum q̄ cōtri-
statiua per odium volumus eis ea secundum q̄
mala sunt ⁊ nociua. Exemplum huius ē sint duo
iuuenes dediti ludo in vnum odium in alterum
iram habens volens ludum vni illi scilicet quē
odit qui secundum rei veritatem ē ei malus ⁊ no
ciuus alteri vero volens cessationem a ludo quia
est contristatiua eius. Dicitur ⁊ pro posse actiuū
esse bonum quia odium ⁊ amicicia important vo
luntatem que pro posse operatiua est eorum que
sunt volita. Dicitur non vt aliquid nobis et cete-
ra ad differentiam ire inuidie ⁊ zeli quibus volu
mus alicui mala aut nolum⁹ bona vt aliquid no-
bis insit. Ira quidem vt insit nobis delectatio ex
vindicta ⁊ vltiōe. Inuidia vt sit nobis glo. i. e ex
depressione alterius. Zelus vt nobis insit bonū
illud quod alteri nolumus aut vt reddatur impo
tentior ad consequendum bonum quod ipsi en-
Scda ɔclo pimus. ¶ Secunda conclusio odium distinguit
ab ira. Patet conclusio ex dictis. Ad rationem
ante oppositum negatur antecedens.

De odio dei.

Q Uerit̄ scd̄o vtrum
odium dei sit grauissimum peccato-
rum. Arguitur q̄ non quia odiū dei
non est possibile igitur odium dei non est grauis-
simum peccatorum. In oppositum arguitur di-
lectio dei est optima virtus ergo odium dei est
Pria ɔclo grauissimum vicium. ¶ Prima conclusio deus
apprehēsus vt vltor peccatorum ⁊ penarum afli-
ctor potest a viatore odio haberi. Probatur om-
ne apprehensum a viatore sub conditione displi
cibili ⁊ nolita potest a viatore odio haberi sed de
us apprehensus vt vltor malorum est apprehen
sus sub conditione displicibili ⁊ nolita ergo pōt
odio haberi. Maior patet quia voluntas viato-
ris ex libertate sua potest nolle et odire omne ap
parens sibi malum et displicibile ergo quicquid
apprehenditur a ratione vt displicibile potest es

se a voluntate nolitū ⁊ oditū. Secundo quecū
q̄ possunt apprehendi sub equalibus conditiōi-
bus odibilibus si vnum odiri pōt a viatore ⁊ ali
ud sed de⁹ ⁊ creatura possunt appr̄hēdi sub equa
libus conditionibus odibilibus puta sub condi-
tionibus irascentis furentis ⁊ persequentis sicut
creatura immo sub conditionibus que magis vi
atoribus possūt apparere magis odibiles q̄z cre-
atura puta sub ratione puniēntis eternaliter pro
scelu temporali igitur. Tercio deliberata execra-
tio et detestatio diuini nominis est odium dei sed
oīs deliberata detestatio diuini nominis est possi
bilis viatori ergo odium dei est viatori possibile.
Quarto possibile est q̄ viator odio habeat oēm
affligentem eum pro peccato ⁊ q̄ cognoscat cer-
titudinaliter quod deus affligit eum pro pecca-
to ergo possibile est q̄ viator odiat deum cōsequē
tia tenet quia ex odio cuiuslibz affligētis me pro
peccato et cognitione certa q̄ ille affligit me pro
peccato causatur necessario in voluntate viato-
ris actus odiendi deum. Maior patet quia possi
bile est q̄ viator velit q̄ztum est in se omnem af-
fligentem eum pro peccato non esse. Minor vo-
luntas viatoris potest se conformare cuilibet di
ctamini recto vel erroneo maxime vbi conforma
tio non infert difformationem [quod dico pro-
pter aliquos casus qui pont solēt de q̄busdā aliis]
sed rō erronea dictare potest deū esse odiendum
a viatore assūmend a huic sillogismo oīs affligēs
pena eterna p̄ peccato momentaneo ē odiēd⁹ sz
deus affligit pena eterna p̄ peccō momentaneo ḡ
deus ē odiēdus ḡ eum ɔformatio i hoc dictamie
non inferat difformationem sequitur q̄ potest vo
luntas viatoris se huic dictamini conformare sed
non conformat se nisi odiendo deum igitur.
¶ Secunda conclusio deus apprehensus a viato Scda ɔclo
re vt auctor essendi viuendi ⁊ intelligendi potest
odio haberi. Probatur potest alicui displicere q̄
intelligat q̄ viuat ⁊ q̄ sit vt patet de hijs qui se ip-
sos interimunt ergo potest ei displicere auctor vi
te eius consequentia ista videtur manifesta. Se-
cundo potest deus aliquem miseriis circundatum
nolentem viuere propter miserias quibus circun
datus est et q̄ztum in se est intentem se interficere
manutenere in esse contra voluntatem eius ⁊ hoc
pōt esse tali viatori cognitum ergo talis potest
odire deum secundum q̄ est auctor vite eius. Cō
sequētia tenet quia odibilia sunt omnia que sunt
factiua rerum odibilium sicut amabilia sunt secū
dum Aris. que sunt rerum amabilium effectiua.
Tercio bonum fuisset iude vt dicit Christus si nō
q̄z natus fuisset non quidē apparens bonum tan
tum sed etiam verum bonū quia aliās nunq̄z chri
stus asseruisset simpliciter illud fuisse bonum ei er
go iudas potuit aliquando velle etiam recte vo-
lendo q̄ nunq̄z natus fuisset verbi gratia cū vinc-
tus esset laqueo letifero suspensus ergo potuit siue recte
siue viciose odire quemlibz auctorē sue nascentie
sue natiuitatis ⁊ per consequens potuit odire de-
um vt auctorem sue natiuitatis. Quarto probat
exemplo mitridatis qui cū fuisset a romanis in
limbus captus et carceribus datus nisus est ve-
neno quod in scapulo sui ensis incluserat se ad

triūphū servaret se necare quod nō potuit, pptet
visum frequentem Mitridati z tunc venenū ocie
statue imperavit servo qui secum erat vt ense eū
interimeret constat enim q talis detinebatur in
vita violenter z si fuisset aliquis venens ratiōe con
tra quem non potuisset preualere sicut non pote
rat cōtra venenū odio habuisset eum ergo potest
quis odire detinentem eum in vita contra volun
tatem eius quomodo forte dampnati deū odiūt
qui cum summe tristentur propter miserias suas
auctorē eorū iugi odio execrātur. In prima cōclu
sione Thomam sequimur dicente secunda secun
de questione. xxiiij. arti. primo. Sunt autem qui
dam effectus dei q̄ repugnant inordinate volun-
tati sicut inflictio pene z etiam cohibitio pecca-
torum per legem divinam que repugnant volun
tati depravate per peccata z secundum conside-
rationem talium effectuū ab aliquibus deus odio
haberi potest. Sed in secunda contradicimus ei
dicit enim sic eodem loco parum ante sed effect9
eius aliqui sunt qui nullo modo possunt contra-
riū voluntati humane quia esse vivere z intellige
re est amabile omnibus qui sunt quidam effectus
dei. Unde secundum q deus apprehendit vt au
ctor horum effectuum nō potest odio haberi. Con
stat enim q hec ratio Thome nihil cōcludit quia
vel Tho. intelligit de voluntate ordinata z tunc
nihil concludit quia multa possumus velle z nol
le que non possum9 voluntate ordinata vel intel
ligit de voluntate communiter ordinata aut inor
dinata z tunc cōstat q esse vivere z intelligere re-
pugnant voluntati inordinate ergo cum appre-
henditur scdm predicata voluntati inordinate
Tercia zclo dampnatorum. ¶ Tercia conclusio deus appre
hensus a viatore secundū predicata perfectiona
lia potest odio haberi a sic apprehēdēte. Proba
tur quia deus potest simul apprehendi secundū
huiusmodi predicata perfectionabilia z secundū
alia predicata que dicta sunt puta vt vltor malo
rum sed quandocunq apprehendit secundū talia
pdicata pōt odio haberi q cum apprehendit secū
dū talia pdicata perfectionabilia potest odio ha
beri antecedens patet quia viator potest habere
de deo istud pdicatum cōplexum bonus omnipo
tens iustus vltor malorum sed constat q appre-
hendendo hec omnia apprehēdit aliquid displi-
cibile z nolibile seu recte seu viciose igitur.
Quarta zclo ¶ Quarta conclusio possibile est q deus appre
hensus secundum sola predicata perfectionalia
odio habeat a creatura. Hic autē per pdicata per
fectionalia intelligo cōceptus attributales z ge-
neraliter omnia que perfectionem dei importaut
qualia sunt multa que iam tetigimus in predictis
conclusionibus. Probatur omnis viator efficeret
ter xpianus in se est volens se esse summum z potē
tentissimum apprehendens deum vt summū tri-
statur z apprehendit in deo conditionem sibi dis
plicibilem et possibilem ab eo odiri sed possibile
est aliquem viatorem velle se esse summum z po-
tentissimum ergo apprehendendo in deo condi-
tionem omnipotentie vel summe iusticie vel sum
me sapientie apprehendit conditionem in eo dis-
plicibilem z odibilem non quidem ex natura eō

ditionis sz ex malicia apphensibilitatis. Secun
do possibile est creaturam rationabilem viatricez
sive humanam sive angelicam velle se esse simi-
lem altissimo z cadez manente voluntate cogno
scere deū esse omni creatura perfectiorem sapien-
tiorem z iustiorem z ad apprehensionem huius-
modi tristari z dolere et moveri in odium illius
quem estimat esse tam perfectum q non posse per
fectionem eius attingere. ¶ Quinta conclusio Quinta zclo
odium dei est creature viatrici possibile. Proba-
ta est ista conclusio sufficienter per conclusiones
supra positas. Et iterum probatur primo per illud
Psal. superbia eorum qui te oderunt ascendit sem
per. Secundo probatur quia iudei oderunt xpm
ergo oderunt deum. Consequentia tenet ab inferio
ri ad superius. Tercio respectu cuiuscunq cadere
potest invidia respectu eius cadere potest z odiū
sed viator potest invidere deo cum de facto chri-
sto iudei inviderint et p invidiā eum morti tradi
derint igitur. Quarto vt quocunq sunt rationes
diligibilitatis z odibilitatis z ratio diligibilita-
tis non necessitat ad diligendum illud potest odio
haberi sed in deo sunt rationes diligibilitatis et
odibilitatis vt supra probatum est [et hoc vocan
do odibile quicquid potest esse obiectum forma-
le odij sive recti sive viciosi] et ratio diligibilita-
tis non necessitat ad diligendum cum alias deus
necessario diligetur a creatura ergo potest deus
odiri. Maior patet quia si ratio diligibilitatis
non necessitat ad diligendum nichil erit necessa
rio impediens ne per rationem odibilitatis odio
habeatur. Quinto probatur per glosam ad
Roma. xxv. super illo verbo oderunt me gratis
dicentez gratis odit. odit qui nullum ex cōmodū z
querit vel comodū fugit sicut impij oderūt chri-
stum. Sexto pono q aliquis iudeorum de facto
ex scripturis z miraculis cognoverit christum eē
deum tunc si cognitio hec non necessitat talē ad
diligendum deū vt constat neq allicit infinite ad
diligendum ipsum sed finite tantum tunc volo q
contra illum christus predicaverit sicut contra ali-
os iudeos constat q hec predicatio allectiva est
eius ad odium christi aut ergo tantum alicit ad
odium xpm cognitio predicta ad dilectionem
aut magis aut minus si equaliter aut magis tunc
constat q in libertate istius erit odire christum
cognitum esse deum si minus z non infinite sed
finite ergo cum huiusmodi allectivum ad odiū
posset tantū augeri xpm de facto cognitio mi-
gis allicit immo etiam plus sequitur q cum illa
cognitione stabit q iste odiat christū. Septimo
probatur conclusio per glosaz super Luc. xxiij.
Pater dimitte illis quia nesciunt quid faciūt di
centem q illa peticio non erat pro eis qui pro in
vidia z superbia eum quem filiū dei intellexerūt
negabant z crucifigebant sed pro illis qui zelum
dei habentes sed non secūdū scientiam nesciebāt
quid fecerunt. Ex quibus verbis apparet q iude
orū odientium persequentium z crucifigentiū chri
stum aliqui fuerunt qui sciverunt eum esse deum
et ita illi scienter deū odio habuerunt et ex odio
crucifixerunt. Octavo quotienscunq duo dilecti-
ones sic se habent q stantibus eisdem cognitio-

nibus qualibet potest diminuere alteram reddere inefficacem et totaliter corrumpere si vna possit esse causa odij contrarij alteri aut stare cum constantibus semper eisdem apprehensionibus et altera sed positis apprehensionibus dei secundum predictam perfectionalia et pulchritudinis mulieris dilectio dei sequens apprehensionem illam est diminutiua dilectionis mulieris et nata est reddere eam inefficacem et econtra etiam stantibus eisdem apprehensionibus dilectio dei nata est causare odium mulieris aut saltem stare cum eo ergo econtra etiam stantibus eisdem apprehensionibus dilectio mulieris nata est causare odium dei aut saltem stare potest cum eo. Nono dilectio dei et odium dei contrariantur sed secundum Aristotelem secundo celi et mundi contrariorum si vnum est possibile et alterum igitur cum dilectio dei sit possibilis odium dei erit possibile. Sed questio est vtrum de precise cognito secundum rationem excellentie et amabilis qui possit odio habere. Ad hoc respondent quidam quod sic propter libertatem voluntatis dicunt enim quod voluntas est tam libera quod circa quodcunque volibile potest experiri nolitionem et circa quodcunque nolibile volitionem sed hunc modum dicendi differo quousque agitur de libertate voluntatis. Ideo pro nunc supposita communiori opinione [de cuius veritate alibi inuestigatur] scilicet quod voluntas non potest aliquid nolle vel odire nisi appareat malum. Dico quod si deus apprehensus esset a viatore secundum rationem excellentie et amabilis et boni tantum et nulli ad aliam cognitionem nec dei neque creature tunc haberet viator tunc non odiret eum sed vel diligeret vel actum suspenderet. Si tamen cum illa apprehensione haberet cognitionem creature puta sui et apprehenderet se carere illa perfectione et excellentia tunc dico quod viator sic apprehendens posset odire ipsum et velle quod deus non esset in quantum posset quia illa tanta excellentia inesset deo et non sibi quia apprehendendo excellentiam illam inexistentem deo et non sibi comprehenderet aliquid sibi per illum affectum voluntatem displicibile sicut licet excellentia virtutis sit aliquid amabile tamen displicet tibi quod emulus tuus eam habet et tu non habes et ideo apprehendendo eum emulum sub illa excellentia inuides et odis tuum si tantum habeas displicet tibi quod tu virtutis excellentia sit tibi equalis et per hoc inuides et odio.

Sexta conclusio ¶ Sexta conclusio in viatore potest esse odium finis vltimi apprehensi in vltimi. Probatur et suppono quod ratio finis vltimi sit per quem optime est hominum. Tunc arguo sic cum quacunque apprehensione stat causa totalis odij finis vltimi cum illa stat odium finis vltimi sed cum huiusmodi apprehensione stat causa totalis odij finis vltimi igitur. Maior est certa quia cum quocunque stat antecedens cum eodem stat consequens. Minor probatur quia cum apprehensione ista finis vltimus est per quem optime est creature rationalis stat nolitio efficax laborum et penarum per quos ad hunc finem deueniendum est et stat etiam huius cognitio nullus pertingit ad hoc quod sibi optime sit nisi per varios duros et graues labores aut nisi ambulando per semitam angustam et laboriosam. sed ista nolitio cum cognitione dicta et voluntate sine causa totalis et sufficiens odij finis vltimi igitur. Secundo quicquid est incompossibile odio vltimi finis et non est sibi oppositum formaliter illud necessitat ad aliquid tali odio incompossibili sed apprehensio vltimi finis in vltimi non opponitur formaliter odio vltimi finis cum vnum sit in intellectu et aliud in voluntate nec necessitat ad dilectionem vltimi finis sic apprehensi oppositam tali odio igitur nec talis apprehensio est incompossibilis odio vltimi finis. Minor patet quicquid necessitat ad volendum aliquid necessitat ad volendum omne illud sine quo non potest haberi scitum esse tale sed sciens quod vltimus finis est quo nobis maxime bene est et cognoscens quod sine duris operibus virtutum non potest nobis maxime bene esse non necessitatur ad volendum efficaciter huiusmodi dura et laboriosa opera virtutum ergo apprehensio illa vltimi finis in vltimi non necessitat ad dilectionem sui.

¶ Septima conclusio odium dei est grauissimum peccatorum. Probatur actus diligendi deum est actus maxime necessitatis ad salutem ergo actus odiendi deum est actus maxime expugnans salutem consequentia tenet quia si oppositum in opposito et propositum in proposito, antecedens patet quia in dilectione dei et proximi pendet tota lex et prophete sed actus diligendi deum est magis necessarius ad salutem quam actus diligendi proximum cum dilectio proximi non sit vtilis ad salutem nisi dilectione dei posita igitur. Secundo peccatum in deum directe et per se est grauius ceteris paribus peccato in proximum puta superbia in deum est grauior superbia in proximum et impietas in deum est grauior quam impietas in proximum ergo grauissimum peccatum in deum est grauissimum peccatum simpliciter sed odium dei est grauissimum peccatum in deum quod patet quia grauius omni peccato in deum quod est dilectio dei puta peccato quo vteremur deo et diligeremus eum sed aliter propter nos est etiam grauius omni peccato in deum quod est nolitio dei cum odium sit grauius ira et inuidia et aliis affectionibus quibus male esse volumus alteri igitur. Confirmatur quia deus est infinite magis diligibilis a creatura rationali quam creatura ergo odium dei est infinite deterius quam odium creature et hoc si ab odio creature secludatur odium dei et contentus forum ne et virtualis. consequentia illa videtur nota quia si alicuius creature odium sic equale malum sicut odium dei et tunc dilectio illius creature est eque bona sicut dilectio dei et si odium dei non excedat nisi finite in grauitate odium creature tunc dabilis erit aliqua creatura per potentiam diuinam cuius odium erit tam malum quam malum est odium dei. Confirmatur quia diligere deum et odire creaturam est eligibilius quam odire deum et diligere creaturam ergo odire deum est fugibilius quam odire creaturam. Antecedens est notum et consequentia probatur per regulam de eligibilitate et fuga positam ab Arist. secundo priorum et per certas rationes suas nam oppositum consequentis

scilicet q odire deum non est fugibilius ergo vel est minus fugibile vel equaliter et tunc odire deum et creaturam erit compositū ex duobus quorum vnum erit equaliter vel minus fugibile et aliud erit minus diligibile q̄z ea ex quibus aliud cō ponitur scilicet diligere deum et odire creaturam Et si dicas q Aristoteles loquitur de oppositis contradictorie. Respondeo q ex hoc ego magis habeo intentum ex eo q odire deum tanto est deterius q̄z odire creaturam q̄zto non diligere deū est deterius q̄z non diligere creaturaz. Et si dicas primo q in nullo peccato est grauitas infinita igitur nullum peccatum est infinite graue. Consequentia tenet omnis actus grauis est entitatiue aliquis ergo omnis actus infinite est grauis infinita entitas sed nullus actus creature rationalis est infinita entitas ergo nullus talis est infinite grauis. Secundo quia dato q peccata mortalia sunt infinite grauitatis tamen cum vnum infinitū nō possit infinite excedere aliud cuius non est pars sequitur q vnum non potest esse infinite grauius

Triplex grauitas inuenitur in peccato

altero. Ad primum dico q in peccato reperitur triplex grauitas scz cōpositionis et entitatiua obligationis et deordinationis: grauitas cōpositionis et entitatiua ē q̄ resultat ex additiōe partis ad partē siue gradus ad gradū et ista est finita grauitas obligationis mensuratur secundū mensuram pene ad quam fit obligatio que si sit finita obligatio est finita si sit infinita obligatio est infinita grauitas deordinationis est tanta quantum actus est deordinatus et loquendo de ista et precedente infinita grauitas non infert infinitam entitatem quia non habet q sit magis deordinat⁹ ex eo q ē maior entitas sed ex eo quod magis indebitum vel magis contrarium rationi exponendo ad bonū sensum quod dico propter aliquas sophisticas importunitates et ideo dico q sicut nō sequitur omnis actus deordinatus est entitas ergo omnis actus magis deordinatus ē maior entitas ita nō sequitur omnis actus deordinatus est entitas ergo omnis actus infinite deordinatus est infinita entitas. Ad secundum dico de infinitis infinite cō positionis et entitatiua vnum non est maius alio quod non est pars eius dicō tamen de infinitis infinitate deordinationis et de infinitis infinite perfectionis essentialis si per potētiam diuinam essent plura talia tunc vnum posset esse infinities grauius vel perfectius alio. Tercio probatur conclusio omne peccatū tātū est graue grauitate deordinationis quantum est auersiuum a deo formaliter aut virtualiter sed multo deordinatius est esse auersiuū a deo formaliter q̄z virtualiter ergo omne peccatū quod est formaliter auersio a deo est grauius peccato quod nō est formaliter auersio a deo sed odiū dei est formaliter auersio a deo et inter omnia que sunt formaliter auersio a deo multo deordinatius est auerti odiendo q̄z vel nō volendo vel simpliciter nolendo deum secundū illos qui dixerunt q non omnis nolitio est odium vel quocunq aliomodo q̄z odiēdo se auertē do ergo odiū dei est grauissimum peccatum. Hāc

Ratio culpe in quo cōsistat vide.

rōnē innuit. Tho. sc̄de. q. xxxiiii. arti. scdo cum sit ratio culpe consistit in volūtaria auersione a deo hec autē voluntaria auersio a deo per se importatur in odio dei in alijs aūt peccatis quasi participatiue et secundū aliud quod exponere videtur Gui. in quarto quia inquit omnis peccans facit contra preceptū dei et sequitur sicut enim voluntas per se inheret ei quod amat ita secundū se refugit id quod odit vnde quādo aliquis odit deū voluntas eius secundum se a deo auertitur sed in alijs peccatis puta cum fornicatur nō auertitur a deo secundū se sed secūdum aliud inq̄ztum scilicet appetit inordinatam delectationem que habet annexam auersionē a deo semper autē illud quod est per se est potius eo quod est secundū aliud vnde odium dei inter alia peccata est grauius hec Tho. ¶ Contra primā conclusionem arguitur sic quia si sic sequeretur q deus simul posset diligi et odiri sed consequens est impossibile et probatur consequentia quia deus apprehendit vt vltor et vt penarū inflictor potest simul apprehendi vt summum bonum sed ratio prima est ratio diligibilis et non odibilis. Ratio secunda est ratio odibilis ergo simul deus potest diligi et odiri. Secundo ratio dei vt summi boni infinities magis mouet q̄z ratio dei vt vltoris et inflictoris penarū ergo cum cum apprehendatur deus sub ratione punitoris nisi simul apprehenderet sub ratione summi boni aliter non apprehenderetur deus sequitur q non potest odiri. ¶ Ad primum concedit consequens adam quia enim simul apprehēdi potest sub ratione diligibilis et odibilis ideo vt dicit simul potest odiri et diligi Aliter respondeo q si intelligatur de diligi et odiri actu et in particulari et de dilectione et odio efficaci nego cōsequentiaz q enī hoc modo diligitur appetit esse et quod vero hoc modo oditur appetitur non esse impossibile aūt est simul appetere aliquid idem esse et nō esse et si dicas stat velle aliquem esse omnipotentem et nolle ipsū esse punitorem malorū ergo stat diligere deum secundum q est omnipotēs vel bonus et odire deū secundū q est vltor scelerū dico q ista propositio odio deū secundum q est punitor scelerū duplicem habet sensum Prim⁹ sensus odio deū et causa propter quā odio deū est quia punitor est scelerū et sic dico q ista nō stat cū prima immo ista et prima inferunt duas propositiones sibi contradicentes. Sc̄dus sensus displicet michi q deus ē punitor scelerū et si possem īpedirē ne eēt punitor scelerū et ad istū sensū cōcedo aūs et credo q adam sic intellexit Et ad pbationē primi antecedentis concedo assumptum pro vtraq parte et nego consequentiā quia voluntas cū in quo sunt ille due apprehensiones est libera sic q secundum vnam apprehensionem moueri potest vel secundum aliam vt sibi placebit sed dico q si mouetur secundum vnā non mouebitur secundum aliā propter repugnantiam illorū duarum motionum Ad secundum nego antecedens dico enim q illa ratio non mouet nisi finite neq etiam apprehensio dei secundum rationem aliā mouet nisi finite et nego consequentiā ad id autem quod scōposite implicatur dico q falsum est apprehendere enim deum sub ratione punitoris non est aliud q̄z concipiꝫ communē punitoris

Contra primā cōclusionem

Solutiōes.

affirmari cognoscere de ente particulariter sumpto omnia enim cognoscens q aliquis est punitor eternus scelerum apprehendit deum sub ratione punitoris.

Contra secundam conclusionem

Contra secundam conclusionem arguitur sic effectus diuine iustitie z dator gratie numquam sunt contraria voluntati humane g secundum huiusmodi deus odiri non potest antecedens patet quia esse viuere z intelligere est appetibile z amabile omnibus. Secundo esse z viuere non est odibile nisi quia esse miserum est odibile sed est alia ratio huius quod est esse miserum et esse ergo cum q esse miserum odit stat esse simpliciter diligi.

Solutiones.

Ad primam distingo antecedens vel voluntati recte z ordinate z sic concedo vel inordinate z sic nego. Et ad probationem dico q esse z viuere sunt omnibus amabilia sed cum hoc q aliquid est amabile stat q sit odicum z per consequens stat q sit odibile z econtra. Ad secundam concedo antecedens de esse misero vel secundum veritatem vel secundum estimacionem z hoc tenendo partem illam q voluntas nihil potest nolle nisi in quo apparet aliqua ratio mali z concedo minorem z nego consequentiam quia licet ratio huius sit alia a ratione alterius quia tamen aliquando esse miserum est ita connexum rei que est q non potest cito aut faciliter separari secundum estimationem illius ideo vt fugiat esse miserum fugit quantum in se est esse aliquando vero quamuis non sit tanta connexio vult tamen simpliciter fugere illud esse miserum nec manere in tali miseria etiam per breue tempus z quia pro illo tempore est huiusmodi connexio ideo odiendo esse miserum odit esse simpliciter. Et si dicas talis si potest esse z non esse miser vellet esse ergo simpliciter diligit

Multiplex dilectio.

esse z non odit respondetur q duplex est dilectio scilicet simpliciter z propter hoc z similiter duplex odium de dilectione propter hoc dico q non diligit sed odit esse Dilectio iterum simpliciter capitur dupliciter vnomodo pro dilectione actuali z absoluta qua volo actualiter z absolute aliquid z sic adhuc dico q talis non diligit esse tali dilectione aliomodo capitur dilectio simpliciter pro dilectione non que inest sed que inesset si circunstantie propter quas odit non inessent z tunc concedo istum talem diligit esse dilectione simpliciter hocmodo sed non sequitur ergo diligit esse quia diligere hocmodo simpliciter non est nisi dilectio condonata nec est actualis dilectio inexistens cum nihil aliud dicat quam si illud inesset diligeretur et hoc z ita accipit velle simpliciter .iij. ethi. Alii dilectio dicit ad hoc secundum eam importat duo scilicet diligi ad hoc assequendum vel fugiendum z non diligi nisi ad hoc fugiendum vel assequendum aliter respondetur ad argumentum q talis diligit esse dilectione condonata sed odit ipsum dilectione actuali z non condonata Ista est solutio multorum communis z alibi vsus sum ea michi tamen minus impropria locutio videtur quia in casu ille miser non habet hunc actum diligo si non sim miser non percio merces si non sic tempestas sed hunc diligerem esse si non adesset miseria per quod non significo aliquam dulcedinem neque absolute neque sub conditione inexistente sed significo futura vel fuisse presentem si non adesset conditio miserie sicut ille qui dicit venisse si ille non venisset non significat q venerit nec absolute nec sub conditione sed tantum significat se fuisse venturum si ille non venisset ideo videtur q modus dicendi Aristotelis sit magis proprius si tamen doctores illum vsum faciant terminorum non contradico dum tamen intelligatur quid intendunt.

Contra quartam conclusionem

Contra quartam conclusionem arguitur deus apprehensus secundum sola predicata perfectionalia puta sub ratione optimi pulcherrimi z omnipotentis sub nulla ratione displicibili apprehendatur ergo non est possibile q sic apprehensus odiatur. Secundo in animali bruto apprehenso delectabili necessario sequitur delectatio et appetitio ergo similiter in homine. consequentia probatur quia in animali bruto non sequitur delectatio vel appetitio nisi ex conuenientia naturali illius quod apprehenditur ergo cum in homine similis ratio maneat sequitur q similiter erit in homine. Tertio voluntas non potest deum sic apprehensum non velle ergo nec potest ipsum odire. antecedens patet quia si posset ipsum non velle stante tali cognitione vel hoc erit quia vult aliud z hoc non quia potest vtrunque velle simul. aut etiam quia ponatur q non velle aliud et tunc si desinit velle primum aut volens aut nolens si volens ergo vult aliud a primo contra casum si nolens desinit velle tunc voluntas non facit hoc per se argumentum probat Anselmus in de casu diaboli ca. xiij. q ille qui solum accipit velle beatitudinem non potest eam non velle. Quareo quia si sic tunc aliquis posset diligere deum sub minori circunstantia bonitatis scienter z libere non diligendo ipsum sub ratione vel circunstantia meliori sed consequens est falsum vt patet per Anselmum vbi prius dicentem qui solum vellet beatitudinem necessario vellet enim quanto meliorem ipsam intelligeret si enim inquit non tanto magis vellet beatitudinem quanto maiorem aut meliorem tunc nollet eam sed diximus q vult igitur zc.

Solutiones.

Ad primam respondeo dupliciter. Vnomodo negando consequentiam propter libertatem voluntatis quam experiri habet in potestate sua plene vt dicunt volendo non volendo z nolendo. Aliter respondeo z conformiter ad probationes conclusionis negando antecedens quia licet illa conditio optimi simpliciter non sit conditio displicibilis eam tamen inesse deo z non inesse creature sic apprehendenti est conditio displicibilis voluntati male affecte ad excellentiam sui. Ad secundam nego antecedens immo aliquando in bruto ad talem apprehensionem sequitur tristicia puta cum non potest potiri illo delectabili aut propter aliquam circunstantiam displicibilem coniunctam. dico secundo q consequentia non valet quia in homine est libertas arbitrii que non est in bruto. Ad tertiam nego antecedens z ad probationem dico vnomodo q vult aliud scilicet se excellere omne ens in perfectione aut equarari perfectissimo enti secundum illud ascendam in celum z ero similis altissimo. aliter dico q etiam hoc potest non volendo aliud propter libertatem suam z cum dicitur ponatur q non velit aliud admitto casum et cum vlterius dicitur si desinit velle zc. dico q desinit volens z cum infertur ergo vult aliud nego consequentiam quia simpliciter cessare potest ab actu volendi nec est simile de angelo qui quia confirmatus est

in beatitudine non potest actum eius suspendere
Ad quartam concedo consequens sicut ego dili-
go petrū secundum q̄ dives est ⁊ non diligo eum
secundum q̄ sciens est immo forte sibi invideo et
hoc est quia non displicet mihi circunstantiaz mi-
nus bonaz inesse petro ⁊ tamen displicet mihi cir-
cunstantiaz magis bonam sibi inesse. hic autem
dicas adaz q̄ si apprehēderetur amabile aliquod
sub duplici circunstantia meliori ⁊ minus bona
ceteris paribus nō potest sine causa ⁊ sine aliquo
motivo cur ipsū vellet sub circūstantia minus bo-
na non volendo ipsum sub circunstantia meliori
eque delectabili vel delectanti sed habito vt dicit
aliquo cur bene posset puta quia vult experiri li-
bertatem suam vel quia cōditio melior habet ali-
quod displicibile annexum quod non habet circū-
stantia minus bona non sumus tamen vt dicit in
casu Anect. quia loquitur de confirmatis in gra-
Cōtra quītā cōclusionē. tia. ¶ Contra quintā conclusionem arguitur pri-
mo sic sc̄dm Dyont. quarto ca. de di. nominibus
omnibus amabile est ⁊ diligibile primū bonum
et pulcrum ergo cum deus sit ipsa bonitas ⁊ ipsa
pulcritudo sequitur q̄ a nullo potest odiri. Secū-
do in apocrif. Esdre dicitur q̄ omnia bona inuo-
cant veritatem ⁊ benignantur operibus eius sed
deus est prima veritas vt habetur Jo. xiiij. ergo
nullus deum odio habere potest. Tertio odiuz est
aversio quedam sed deus omnia ad se convertit
ergo de⁹ a nullo odio haberi potest. Quarto de⁹
non potest esse causa odij sui ergo de⁹ a nullo odi-
ri potest consequētia tenet quia entitas illa a nul-
lo est causabilis que a deo causari non potest ⁊ an-
tecedens probatur tum primo quia deo auctore
nemo fit eius odītor tum secundo quia nulla crea-
tura facit vt alia creatura eaz odiat immo impedit
q̄ntuz potest ergo nec deus tum tercio q̄r deus nō
est causa odij sui nisi velit odiri a creatura sed de⁹
non vult odiri a creatura sed amari et diligi igit̄.
Quinto arguitur per illud quod habetur in glo.
Jo. xv. qui me odit ⁊ patrem meuz odit ⁊ est Au-
gus. questio hie non dissimulanda unde q̄ omnō
possunt odire que nesciunt si enim non deum sed
nescio quid aliud quod ipsi suspicantur esse et cre-
dunt oderint itaq̄ non ipsum oderant sed q̄ sua
suspitione mendaci vel vana crudelitate concipi-
unt Sexto per illud eiusdē glo. super illud Mat.
vi. nemo potest duobus dominis servire dicentis
neq̄ enim aperte aliquis odio se habuit sed om-
nes homines se ipsos amare fatetur ⁊ diaboli no-
men execrantur q̄ntuis virtus q̄ntuis tiranni super
se sustineant dominari deū neq̄ odio non hn̄t sed
contempnunt vincti a cōcupiscentia sua. Septio
per glo. super illud Lu. xv. nemo potest deo ser-
vire ⁊ māmone nullus inquit deum cum sciat odi-
re potest sed contempnit dū minus ei⁹ suis cupi-
ditatib⁹ postponit. Octavo si quis potuit potuis-
set odire xp̄z deuz sic potuisset aliq̄s sciens velle
occidere xp̄m sed sc̄dm Ansel. cur de⁹ homo nul-
lus potuisset scienter velle occidere. xp̄m quia pec-
catum illud fuisset tm̄ q̄ nō potuisset esse factum
Nono deus nō minoris necessitatis est in allicien-
do ad sui dilectionē q̄ȝ materia ⁊ forma approxi-
mate ad causandū intrinsece cōpositū sed mate-
ria ⁊ forma sibi invicē vnite necessario cōstituunt
vnum cōpositū ergo ⁊ deus cognitus necessario
diligit̄. Decimo omnis res necessario ⁊ naturali-
ter tēdit in deum cū deus sit finis omnium in mē
se bonus ergo omnis res naturaliter ⁊ necessario
diligit deū ⁊ per cōsequēs nulla res potest ipsum
odire. Undecio arguit̄ auctoritate Boe. dicentis
q̄ est nobis naturalit̄ inserta summi boni cupiditas
¶ Ad primam concedo antecedens pro vtraq̄ Solutiōes argumētorū.
parte ⁊ nego consequentiā quia cū hoc quod ali-
quid est amabile omnibus stat q̄ ab aliquo non
amet̄ immo ⁊ odiat̄. Ad secundam dico q̄ in il-
lo loco illud dicit̄ ab omnibus fieri quod p̄ ma-
iori parte sine cōparatione fit ita q̄ illa ꝓpositiō
debet intelligi sc̄dz vniversalitatē moralē ⁊ non
sc̄dz vniversalitatē logicā que sūt sic vniversali-
tas moralis hēs ex Aris. p̄mo ethi. Ad tertiā ꝯce-
do primā partē antecedētis ⁊ ad secundam dico
q̄ si intelligit̄ de conversione actuali ⁊ efficaci sic
ego nego si autē de conversione allectiva sic ego
cōcedo deus enim omnē creaturam rationalē vir-
tuosē ratiōe movet ⁊ allicit q̄ntum sufficit vt in
eū possit cōverti nō tamē oportz q̄ in eū qualibz
creaturārationalē efficaciter cōvertat. Ad quar-
tam nego antecedens et ad primam probat om-
nem dico q̄ potest intelligi dupliciter deum esse
auctorem huius q̄ quis euz odiat vno modo quia
est causa entitatis odij ⁊ sic non habeo pro incon-
venienti alio modō quia stimulat ⁊ incitat vt creatu-
ra odiat eum ⁊ sic nō est auctor q̄ quis euz odiat
⁊ sic intelligunt̄ sacri doctores q̄ deo auctore ne-
mo sit deterior ⁊ ad hunc sensum p̄cedit secunda
probatio cuius op̄m videt̄ falsum. Ad tertiam p̄-
bationē nego maiorē de voluntate signi de volū-
tate autē beneplaciti maiorē apparētiam habet
vnde verū ē q̄ de⁹ vult odiri a creatura volunta-
te beneplaciti sed nō voluntate signi et precepti.
Ad quintam dico q̄ sive Augusti. vbicunq̄ glosa
recitat loquat̄ assertive seu disputative. Dico ta-
mē q̄ Augus. loquit̄ de persequētibus Xp̄m igno-
rantibus tamē eū esse deum ⁊ vult dicere q̄ tales
ignorantes ipsum esse deū sed suspicientes eū esse
vel falsum prophetā vel aliū quempiam nō ode-
runt deū. cum quo stat q̄ qui scientes euz esse deū
persequebant̄ eū odiebant deū. Ad sextam dico
q̄ glo. loquit̄ de eo quod in plurib⁹ accidit inter
peccatores inter quos fere omnes deū ꝯtempnūt
pauci tamē sunt qui odiūt. Ad septimam dico q̄
in ꝓpositione illa que est Augus. addidit fere ad
significandū q̄ nō intēdat q̄ ꝓpositio sua accipe-
ret̄ secundū vniversalitatē logicā sed tantū secun-
dum vniversalitatē moralē. Ad octavā nego mi-
norē ⁊ ad p̄bationē per Ansel dico q̄ Ansel. di-
cit illud fieri non potuisse quod raro potuit cōtin-
gere. Et ad p̄bationē similiter distingo q̄ pecca-
tum fuisset tm̄ q̄ nō potuisset esse factū nō quidē
propter impossibilitatē sed ꝓpter raritatē ⁊ diffi-
cultatē ⁊ repugnantiā eius ad affectiōes bonas
que ꝯmuniter in omnibus hominibus reperiunt̄.
Ad nonam nego aña quia causalitas materie et
forme est naturalis. causalitas autē dei est volun-
taria ⁊ preterea concursus voluntatis cum deo
alliciente ad actum dilectionis est voluntarius.

Ad decimam concedo añs de tendentia non de-
liberata ꝛ aptitudinali ꝛ nego pñam qꝛ huiusmo
di tendentia non deliberata potest impediri per
deliberatam sicut tendentia lapidis deorsum po
test impediri a prohibente aut detinente. Ad vn
decimã similiter respondeo ꝙ illa cupiditas no
bis naturaliter inserta potest impediri ꝛ reddi ĩ
efficax per cupiditatem tendentem in contrariũ

Contra sextam pclonē ❡ Contra sextam conclusionē arguitur sic non
est necesse ꝙ quicunqꝫ vult añs velit pñs scitꝫ es-
se consequens ergo nec cõclusio nec rationes ad
conclusionem que videntur in hoc principio fun-
date sunt vere añs patꝫ quia sortes vult esse in lu
to cum centum scutis ꝛ tamen non vult esse in lu
to ꝛ tamen primum est añs ad secundum. tũ secũ
do quia deus vult voluntate efficaci actuꝫ defor
mẽ ꝛ tamen non vult deformitatem ipsam cum
tamen sequatur act⁹ deformis est ergo deformis
est Tum tercio quia aliquis vult perseuerare in
peccato mortali qui non vult dãnari cum tamẽ
sequatur ipse perseuerabit in peccato mortali ꝙ
dãnabitur Tum quarto quia secundum Ma. p̃
mo sententiarũ. d. vltima ca. iij. voluit deus cru-
cifixionem a iudeis illatam ꝛ tamen non vole-
bat ꝙ iu dei interficerent ipsum ꝗ͂uis primum ĩ-
ferat secundum Tum quinto quia bene sequitur
dilectio est ergo cognitio est ꝛ tamen non oportet
ꝙ si volo primum ꝙ velim secundum alias vna
et volita necesse eẽt me velle infinita qꝺ patet
quia si volo cognitionem meam volo me sꝫ si vo
lo me volo omnes ptes meas ille autem sunt in-
finite igitur Secundo efficiter velle vltimum fi-
nem aut est velle vltimum finem ꝛ quicquid req̃
ritur ad habendum eum ꝛ tunc hec volitio nõ so
lum cadit super vltimum finem sed etiam super
media ꝛ tunc nichil ad propositum aut per vel-
le efficaciter vltimum finem intelligis velle abso
lute habere eum ꝛ tunc non sequitur ex hoc ꝙ ve

Solutiões argumẽtorum, lit ordinata ad eum habendum. ❡ Ad primam
concedo añs vt diffuse satis declaratuꝫ est in vltiã
questione de fortitudine virtute speciali ꝛ dictũ
est ibi ꝙ illud añs patit instantiam qñ volitio añ
cedentis est causata a volitione alicui⁹ alteri⁹ cu
ius distinctum ad añs ipsũ consequens natũ est esse
cã verbi gratia ista pña est bõa ꝓiicio merces in
mare propter tempestatem ꝙ tempestas est ꝛ añs
est ante volitũ ꝛ non pñs et hoc est ideo qꝛ tem-
pestatem esse natum est esse cã alterius vnori sꝫ
proiectionis mercium vel perecitationis vite ꝛ qꝛ
nolo perire ideo volo proicere merces ĩ mare hoc
idem alio exemplo ibidem declarat quia tamẽ
non omnes ꝓpositiones adducte hoc concludunt
ideo respondendũ est ad primã probationeꝫ Ad
primam probationem dico ꝙ si Sor. habꝫ actu
alem volitionẽ qua velit esse in luto cũ centũ scu-
tis hꝫ volitionem ꝗ vult esse in luto illam aut vo
litionem non hꝫ cuꝫ hoc modo optat vtinam esse
in luto cum centũ scutis qꝛ hoc non equiualꝫ nisi
huic si michi darent centũ scuta vt essem in luto
vellẽ esse ĩ luto vel facerem ꝙ essem ĩ luto multuꝫ
enĩ differunt velle esse in luto cũ centũ scutis ꝛ vo
lo esse in luto cũ centũ scutis sicut multũ differũt
vellẽ ꝓicere merces ĩ mare si orta essꝫ valida tẽpe
stas ꝛ volo ꝓicere merces in mare ꝓpter validã
tempestatem ortã. Ad secundã dico ꝙ per diffor-
mitatem nõ intelligo aliud nisi actum deformẽ
et ideo dico ꝙ quacunqꝫ voluntate deus actuꝫ de
formẽ vult esse eadem voluntate deformitatẽ vult
esse non tamen vult difformiter quia tamen ex cõ
muni mõ loquendi ista propositio iste vult diffor-
mitateꝫ importat ꝙ iste vult difformiter ideo ista
communiter a multis doctoribus negatur deus
vult difformitatem peccati et in isto sensu accipi-
endo consequens. dico ꝙ nõ bene arguitur per re
gulã illam que regula dicit tantum ꝙ si antece-
dens est volitum ꝙ consequens est volitũ hic autẽ
non solum concluditur consequens esse volitum
sed esse aliqualiter volitum qualiter non erat vo
lituꝫ antecedens scilicet difformiter quia hec pro
positio deus vult difformitateꝫ equiualet huic dif
formitatem deus vult difformiter. Ad tertiã pro
bationeꝫ dico ꝙ bene sequitur iste perseuerabit in
peccato mortali vsqꝫ in finem ergo damnabitur ꝛ
dico ꝙ iste si vult absolute perseuerare in peccato
mortali vsqꝫ in finem vel nescit certitudinaliter
peccatum suum esse mortale vel non credit firmi
ter et actualiter ꝙ perseuerando in peccato mor-
tali vsqꝫ in finem ipse damnabitur. Ad quartam
concedo ꝙ primum est antecedens respectu secũ
di et ꝙ deus voluit vtrunqꝫ voluntate beneplaci
ti quia concurrit et coegit iudeis crucifigentibus
sed primum voluit voluntate precepti quia scili-
cet Xp̃us in hoc adimpleuit mandatum patris
et obediens factus est vsqꝫ ad mortem Xp̃i. secun
dum autem non voluit voluntate precepti quia
non precepit iudeis vt crucifigerent immo pot⁹
prohibuit cum prohibuit occisionem innocentis
Ad quintam dico ꝙ non valet consequentia mul
totiens enim cognitio est cum non est aliqua vo-
litio actualis vt quilibet in se experitur et dato ꝙ
consequentia sit bona dico ꝙ qui vult primũ vult
secundum ad sensum regule et ad probationẽ cõ-
cedo consequens ꝙ volendo aliquid volo infinita
faciendo vnum continuũ vna volitione non infi-
nitis aut si non velis cõcedere ꝙ velis infinita cõ
cedendum est tamen ꝙ velis aliquid quod est infi
nite partes. Ad secundum dico ꝙ velle efficaciter
vltimuꝫ finem est sic velle ipsum ꝙ si esset omne
impedimentum quod a nobis amoueri non pos-
set adhibebimus conatum nobis possibilem vt ha
beamus et ideo si volumus efficaciter vltimum fi
nem ꝛ iudicemus ꝙ sine operibus duris et laborio
sis virtutum non possit haberi volemus huiusmo
di opera ita ꝙ duo prima cum voluntate sunt cã
sa necessaria et sufficiens tertij. Rationes autem
hic adducte nullomodo procedunt contra proba
tiones suprapositas quia in eis non est adductuꝫ
illud principium quicunqꝫ vult antecedens alicu
ius consequentie quam scit esse bonam vult conse
quens illius consequentie sed fundate sunt in isto
principio ꝙ iste due cause necessario causant voli
tionem secundam. ❡ Contra septimaꝫ conclusio

Cõtra septimaꝫ pclonē nem arguitur sic peccata in spiritum sanctũ sunt
grauissima sed odium dei non est peccatum in spi
ritum sanctum ergo odiũ dei non est grauissimũ
peccatuꝫ. maior patet quia vt habetur Mat. xij.

illis non remittetur neq; in hoc seculo neq; in futuro. Secundo infidelitas est maius peccatu; q̃z odium dei igitur antecedẽs patet quia grauitas peccati consistit in elongatione a deo sed magis elongat a deo infidelitas q̃z odium cum in odiente maneat cognitio dei qua caret infidelis igitur. Tercio odire penam non est grauissimum peccatum sed deus maxime odio habet propter penas quas peccatoribus infligit ergo odire deum non est grauissimum peccatum. Quarto blasphemia est grauius peccatum q̃z odium dei igitur odium dei non est grauissimum peccatu antecedens patet per illud Ysai. xviij. ad populu; terribilem et dicit glosa oẽ peccatũ blasphemie cõparatũ leuiꝰ est. Quinto homicidium est grauius peccatum q̃z odiũ dei igitur antecedens patet quia per homicidium plus nocumenti affertur proximo q̃z per

Solutio. odium dei deo. ¶ Ad primaz respondet beatus Tho. secunda scde. q. xxxiiij. ar. ij. in solutione ad primũ dicens ꝙ odium dei est petm̃ in spm̃ sctm̃ scdz ꝙ i spm̃ sanctũ notat aliqd geñꝰ speciale peccati quia odiuz dei inuenitur generaliter in omni specie peccati in spiritũ sanctuz et hoc pbat Tho. quia odium dei est peccatum ex deliberatione ergo est peccatum in spiritũ sanctũ antecedens probat per Grego. xxv. mora. dicentem ꝙ aliud est bona non facere et aliud bonorũ omnium odisse largitorem sicut aliud est ex precipitatione aliud est ex deliberatione peccare. Ista solutio non soluit quia argumentum procedit de peccato in spiritum sanctum irremissibili solutio autem procedit de peccato in spiritũ sanctuz remissibili ideo aliter respondeo ꝙ hoc cõplexum peccatuz in spiritum sanctũ non dicit quid sed quale quid dicit enim peccatũ mortale de quo habet finalis impenitencia ideo dico ꝙ peccatũ in spiritum sanctuz semper est nociuus ceteris paribus puta fornicari in spiritum sanctũ .i. cuz finali impenitentia semper est nociuꝰ q̃z fornicari et non in spiritum sanctum et odire deum in spiritum sanctũ vel confundi impenitentia semper est nociuus q̃z odire deũ non in spiritu; sanctuz. Ad formaz tamẽ respondetur negando maiorẽ ꝙ enim peccatum non sit remissibile non puenit ex maiori grauitate eius sed prouenit ex circũstantia finalis impenitentie que non ponit in eo maiorem grauitatem sed nocumentum malus. Et si dicas ꝙ peccatuz in spiritum sanctũ nominat peccatũ et cõnotat circumstantiam finalis impenitentie sed hoc facit differentiam specificam et grauitatem in peccato igitur. Ad hoc respondetur ꝙ ista cognotatio siue sit de ratione peccati in spirituz sanctũ siue non de quo dicetur cuz de hac materia aget. Dico tñ ꝙ non sufficit ad petm̃ in spm̃ sctm̃ quod a xpo dictum est irremissibile quia posito quocũq; peccato cuz tali proposito ego cras et de peccato et de ꝓposito finalis impenitentie penitere possu; qz promisit dominus misereri peccatoris quotienscũq; igemuerit et dico ꝙ preter hoc requirit ꝙ sit de facto finalis impenitẽtia ideo ꝑ nullã mensura vite peccatora ista est necessaria hoc peccatum est vel fuit in spiritũ sanctum. Ultra dico ꝙ dato ꝙ petm̃ in spiri; sanctũ esset in quolibet peccato qd non est in

spm̃ sanctum grauius hoc tu; non concluderet ꝙ est grauius odio dei cũ aliqd odiũ dei sit petm̃ in spm̃ sãctũ puta illud qd est cũ finali ĩpenitẽtia deliberata. Ad scdm̃ rñdet Tho. ꝙ odiũ dei ẽ grauiꝰ q̃z infidelitas quia infidelitas non habet rationem culpe nisi sit voluntaria non habet autem ꝙ sit voluntaria nisi ex odio dei et ideo sicut causa est potior effectu ita odiũ dei grauiꝰ est infidelitate. Hec solutio deficit primo in hoc ꝙ dicit ꝙ infidelitas que est culpa semꝑ causat ex odio dei hoc enim constat esse falsũ non credere enim deũ esse trinũ et vnũ non procedit in multis paganis ex odio dei infidelitatem enim sufficienter causare possunt amor inordinatus bonorum temporalium distractio ad alia negocia vel negligentia in inquisitione eorũ que ad salutem pertinent. Secundo deficit in hoc ꝙ innuit ꝙ peccatũ quod est causa semper est grauiꝰ peccato quod ab eo causatur nam odiũ oritur frequenter ex ira et tamen odiũ est ira grauiꝰ. causat etiam secundum Tho ex inuidia et tamẽ est grauiꝰ inuidia similiter luxuria orit ex visione mulieris pulchre et tamẽ est deterior huiusmodi visione aut desiderio videndi et dictũ est frequenter supra quod multa peccata mortalia oriunt ex venialibus immo hec opinio non cõsonat dictis eiusdẽ Tho. ar. quarto eiusdem questionis vbi probando ꝙ odiũ non est viciũ capitale assumit hoc principiũ in hijs que cõtra naturã sunt cuiusmodi sunt omnia vicia paulatim et non subito illud quod est contra naturaz corrumpit et ex hoc probat ꝙ odiũ non est vicium capitale ex quo videntur inferri duo primum est ꝙ ex odio dei nõ orit infidelitas secundum est ꝙ ex hoc ꝙ odiũ dei est causa infidelitatis non potest inferri ꝙ odiuz dei sit infidelitate grauiꝰ ideo dico aliter negando antecedens. ¶ Et ad probationẽ dico ꝙ duplex est elongatio a deo quedam est opposita vnitioni amoris et dilectiõis et de ista concedo ꝙ q̃zto est maior tanto peccatũ est grauius maxima autem elongatio huiusmodi est per odiũ dei per quod non solum elongat quis nõ diligendo neq; contemnendo sed etiam aduersando et male volendo alia est elongatio opposita actui cognitionis et de ista non oportz ꝙ q̃zto est maior tanto peccatũ sit grauiꝰ infidelitas autem facit secundam elongationem odiũ aũt facit primam. Ad tertiam concedo primam partem antecedentis et dico ꝙ deus multis alijs modis odiri potest q̃z propter penas. dico preterea cũ Tho. ꝙ nõ quilibz qui odit penas odit deũ penarũ auctorem parz de ijs qui penas de facto odiũt et tamen eas patienter ferũt aliud enim est odire penas et propter penas odiras odire deũ vbi enim primũ esset malũ tamen secundũ est multo grauiꝰ q̃z primum et ideo dicit Grego. xxv. morali. sicut nõ nũ q̃z grauiꝰ est peccatũ diligere q̃z perpetrare ita nequiꝰ est odisse iusticiam q̃z non fecisse non dico tamen ꝙ debeamus amare penas huiusmodi nã secundũ Augus. x. confessionũ mala penalia deꝰ tollerare iubet non amare. dico ergo ꝙ propter penas prorumpere in odiũ dei est multo grauiꝰ peccatũ q̃z odire penas. Ad quartam nego antecedens quia blasphemia aliqua est odiũ dei et ad

Duplex est elongatio a deo.

probationē concedo assumptū ꝛ nego consequentiam. Ad quintam nego antecedens ꝛ ad probationem concedo assumptū ꝛ nego consequentiam quia grauitas peccati nō attendit ex maiori nocumento quod peccando infert sed magis ex maiori ꝛ detestabiliori auersione a deo ꝛ quia ī odio dei est detestabilissima a deo auersio ideo est grauissimum peccatum.

De odio proximi.

Queritur vtrū omne odium proximi sit pctm̄. Arguitur ꝙ non quia mater ꝛ pater precipiuntur odiri ergo non omne odium proximi est peccatum. In oppositum arguit omne odium proximi aut est amici aut inimici sed quodlibet horum est peccatum igit. ¶ Notandum est ꝙ odiorum aliud est in deum aliud in creaturam odiorum in creaturam aliud est in proximum aliud est in res vel actiones proximi ꝛ istud ē duplex qz quoddam est odiū in res aut actiones proximi laudabiles bonas aut honestas ꝛ aliud est ī res aut actiones turpes ꝛ inhonestas vt cum odim⁹ ignorantiam aut errores prelatorum aut aliorum aut vicia ꝛ iniquitates ipsorum. Odium autē res aut actiones proximi est duplex quoddam est qđ consistit in huiusmodi rebus aut actionibus aliud est quod ab ipsis rebus vel actionibus erumpit in personas vt cum quis ex odio male vite proximi prorumpit ī odiū ipsius proximi. ¶ Prima conclusio odium rerum laudabilium proximi ē peccatum puta qui odit veritatem proximi bonitatem scientiam ꝛ virtutes eius tam morales q̄z intellectuales probatur quia huiusmodi res proximi laudabiles aut odiuntur secundum se aut odiuntur eo ꝙ tali insunt. Si primum constat ꝙ odium earum est vituperabile pz quia res ꝛ actiones laudabiles vnicuiqz sunt amabiles et non odibiles secundum iudicium recte rationis et per consequens peccat. Si autem odiat eas secundum ꝙ insunt tali vel tali tunc odium earū videtur procedere ex odio proximi quod de se ē malum. Secundo sicut se habent iniquitates proximi ad diligi ita res laudabiles ad odiri sed nō possumus sine pctō diligere iniquitatem proximi ergo nō possumus sine peccato odire res laudabiles proximi. Aduerte tamen ꝙ ista ratio in duobus deficere videt primo quia lz virt⁹ proximi eodem modo se habeat ad odiri sicut iniquitas eius ad diligi non tamen omnes res laudabiles proximi eodem modo se habent ad odiri sicut iniquitas ad diligi quia preter virtutes sunt multe alie res laudabiles que non sunt diligibiles quantum odibilis est iniquitas. Secundo qz iniquitatis non potest esse bonus vsus. Rerum autem laudabiliū proximi pōt esse malus vsus ideo licet iniquitas nō possit diligi res tamē laudabiles proximi propter maluz vsum possūt odiri. Tum tercio quia dato ex iniquitate proximi bonum aliquod posse prouenire puta ex adulatione eius ex proditione ex mendacio vel homicidio et ex rebus laudabilibus possint mala contingere tamen non est diligendū malum vt inde eueniat bonū potest tamen rationabiliter odiri bonum ne inde eueniat malum verbi gratia si quis vir magne reputationis in sanctitate sit hereticus et propter famam sue sanctitatis peruertat multos videt ꝙ ego possim odire famam laudabilē eius ne per eam fides detrimentum patiat. Dico ergo ꝙ ita est ꝙ non omnes res laudabiles proximi sunt tam amabiles q̄z odibilis est iniquitas quia multe sunt que sunt de bonis mediis. Dico preterea ꝙ si aliqua res laudabilis sit cui⁹ sit malus vsus in aliquo puta scientia vel ars licet vsus malus odio habendus sit non tamen propter hoc res illa odio habēda est sicut licz homo sit malus nō tamen debz prorūpere odium a malicia ꝛ iniquitate in hominez. Dico tercio ꝙ si ex illis laudabilibus rebus malum verisimiliter proueniat sic ex eo possum rationabiliter velle eas non esse ne inde malū illud eueniat ꝛ hoc si non possit euitari malum illud nisi per non esse illarum rerū laudabilium non tamen propter hoc odio eas proprie quia vt dictum est supra odire aliqđ est velle q̄ puniat et mala vt sibi male sit. Quod si extenderet nomen odij ad velle malū alicui nō cā glorie nostre aut vindicte tunc aliter ect dicendum. ¶ Secūda conclusio. Odiū rerū ꝛ actionum proximi turpiū et inhonestarū non est peccatuz. Probat quicquid non est rationabiliter diligibile illud rationabiliter pōt odiri sed actiones turpes et inhoneste proximi ꝛ similiter habitus turpes ꝛ viciosi non possunt rationabiliter diligi q̄ possunt rationabiliter odiri. Maior pz quia quicquid est hz rationez vere diligibilis aut vere odibilis Et quicquid habet rationem vere diligibilis est vere diligibile et quicqđ habet rationē vere odibilis est vere odibile ergo cū huiusmodi habitus et actus mali non sint vere diligibiles sequit ꝙ sint vere odibiles ergo eas odire non est peccatuz Ista conclusio posset probari per infinitas auctoritates sacre scripture et magis probabit ex sequentibus. Est tamen aduertenduz ꝙ res alique dicuntur turpes dupliciter. Vno modo turpitudine culpe et similiter male malicia culpe et de talibus conclusionem intelligimus. Secūdo modo turpitudine indecētie et male malicia pene ꝛ hoc modo cecitas incarceratio gibbositas stulticia et huiusmodi dicunt res turpes et male et de rebus isto modo turpibus et malis postea videbit. Secundo probatur conclusio quicquid est vere nociuum proximo et aduersum seu contrariuz saluti ei⁹ illud potest rationabiliter odiri a nobis sed iniquitas est vere nociua proximo et contraria saluti eius ergo potest rationabiliter odiri. ¶ Tertia conclusio. Odium proximi in quod ex odio iniquitatis prorumpitur est peccatuz. Probatur ista conclusio. odium proximi est prohibitum a deo cum dilectio proximi cadat sub precepto ergo propter nullam circunstantiam proximi proxim⁹ est odio habendus. Cōsequētia tenet quia illud quod absolute cadit sub prohibitione per nullam circunstanciam non exceptam a prohibitione potest tolli et remoueri ab huiusmodi prohibitione sed nō legitur aliquis passus in quo fiat huiusmodi exceptio igit. Confirmat dilectio proximi est

Diuisio odij.

Prima pclo

Seda pclo

Tertia pclo

proximi est de necessitate salutis: ergo odium proximi est cōtrariū saluti. Tercio volo q̄ quis ex odio iniquitatis proximi i modū proximi aut ille odiēdo proximum vult proximo ea q̄ sibi putat esse mala simpliciter et secundum veritatem et vt sibi male sit et tunc cōstat secundū doctrinā omnium sanctorum q̄ peccat puta si velit eum semper manere in culpa et in iniquitate sua aut perpetuo dānari et reliqua huiusmodi aut vult ea sibi que non possunt sibi mala simpliciter puta penas et simplicia ad emendationē eius aut et timorem aliorū et coertionem malicie et tunc non odit ipsū vt patet per diffinitionē odij: q2 nō vult ea ei que putat sibi mala nec vult ea vt male sit sibi s3 pot9 ne sibi aut alijs male sit ergo non odit. Cōsequentia tenet per diffinitionē odij supra positā. S3 dices q̄ qui vult aliquem sibi vult etiā eū egrotare mori etc. Dico q̄ vult ea vt sibi male non absolute et vltimate finaliter sed vt per hoc sibi male ē bene sit bonis et iustis aut alijs amicis eius et tunc cōstat per diffinitionē supra positum q̄ non odit quia non sui gratia vult sibi male esse. Quarto probatur per illud Cassi. super psalmi. xxxiij. Perfecto odio oderā illos. Perfectum est odium homines diligere et eorū vicia semper horrere. Quinto per illud Hugonis super Eccle. Odium sanctū est quo crimina odiuntur non homines. Sexto per illud Augustini libro. xxij. de ciuitate dei qui secundū deum viuit debet habere perfectū odium ad mala vt nec propter vicium oderit hominem et licet oderit viciū amet hominē. Septimo per illud eiusdē ad Macedo. epistola prima facile est malos odisse quia videlicet mali sunt. Rarum autem et pium eos diligere quia homines sunt vt in vno simul et culpam improbes et naturam probes ac propterea culpam iustius oderis q̄ ea fedatur natura quam fedatā diligis. Octauo per illud eiusdem super Johannē omelia. xxxij. exponentis illud qui diligit iniquitatem odit animam suam quod dictū est in reprehensionem peccatorum odit inquit in se naturam diligit viciū odit q̄ factus est per dei bonitatem diligit q̄ in eo factum est per liberam hominis voluntatem. Ex hijs patet q̄ iniquitatis odium non debet transire vsq3 ad personam. Nono quicunq3 odit rationabiliter iniquitatē proximi diligit proximum sed nullus ex eadem causa ex qua rationabiliter diligit rationabiliter odire potest igitur non debet odiū iniquitatis transire in odium persone. Antecedens patet quia odiendo iniquitatē proximi vult proximo que sūt ei simpliciter bona quia vult eum carere iniquitate. Tum secundo quia talis vult proximo ea que tenetur sibi ēsse velle s3 nihil tenemur nobis ipsis velle nisi que rationabiliter diligendo volumus igitur. Decimo odium persone proximi est magis malum q̄3 dilectio iniquitatis sit mala vt postea probabitur sed dilectio iniquitatis est tam mala q̄ propter dilectionē proximi non est diligēda iniquitas ergo odium persone proximi est tam malum q̄ propter odium iniquitatis non est odienda persona proximi. Ista cōclusio est beati Thome secūda secūde q. xxxiiij. ar. ter. Et ideo inquit licet habere odio peccatum in fratre et omne illud quod pertinet ad defectū diuine iusticie sed ipsam naturam et graciam fratris non potest habere aliquis odio sine peccato. Ex sequitur hoc autem ipsum quod in fratre odimus culpam et defectum boni pertinet ad amorē fratris, eiusdem enī rationis est q̄ velimus bonum alicuius et q̄ odiamus malum ipsius vnde simpliciter accipiendo odium fratris semper est peccatum.

¶ Quarta conclusio. Ex odio iniquitatis proximi non est necesse prorumpere in odium bonorum suorū que sunt sibi causa iniquitatis puta odiens iniquitatem proximi et cognoscens q̄ pecunie vel amicicie magnatum vel scientia aut aliquid eiusmōi est sibi causa iniquitatis et peccati nō propter hoc teneretur prorūpere ī odiū hmōi rerū laudabiliū. Nota pck

Probatur ista conclusio cum odio iniquitatis proximi stat dilectio virtuosa predictorum bonorum que sunt causa iniquitatis sue puta posito q̄ pecunie et magne possessiones sint causa iniquitatis sue ergo bene possū rationabiliter velle q̄ huiusmodi pecunie essent pauperum et aliorū qui bene et virtuose eis vti possent vel q̄ essent in mea possessione vera et legitima sed hoc est eas diligere et nō odire igitur. Secundo si iste odiens iniquitatem proximi haberet vim adnichilatiuam bonorum que sunt sibi causa iniquitatis et etiam translatiuam recta ratio odientis huiusmodi iniquitatem dicteret meli9 esse transferre ea de possessore in possessorem q̄3 adnichilare: ergo simpliciter non tenetur odire ea. Antecedens patet quia adnihilando nullus eorū visus bonus superesset transferendo vero in eos qui bene possent vel superesset bonus visus eorum. Aduerte tamen q̄ hmōi bona sunt duplicia q̄dā sunt q̄ possunt transferri de vno in aliud vt diuicie et hmōi. Alia sunt que non possunt sic transferri imo earum ablatio a subiecto ē corruptio vt scientia ars industria/prudentia/robur pulcritudo et de istis dico q̄ odiens iniquitatem proximi et sciens q̄ scientia quam habet est causa illius iniquitatis et q̄ ea stante non est verisimile eum liberari ab iniquitate tenetur ex caritate velle non esse hmōi scientie nec tamen propter hoc tenetur odire scientiam q2 non quodlz velle non esse alicuius rei prope est odium sed velle nō est alicui9 rei vt eidem rei male sit siue vt ei non bene sit est odium prope sicut legit de quibusdam sanctis puta de sancto clemente q̄ cum mitteretur in exiliū imperator dixit et cum lachrimis deus quem colis te in hac relegatione adiuuet ex quibus verbis apparet q̄ q̄uis relegaret eum a patria tamen diligebat eum ita etiam q̄uis nolimus scientiam inesse huic immo et velimus eam simpliciter non esse rū non propter hoc odimus eam cū3 vellemus eam inesse nobis si possibile esset nec ideo velimus eam non esse vt ipsi scientie male sit sed ne per eam male sit habenti. Ideo non odimus eam proprie. licet enī nolitio iniquitatis et cognitio q̄ illa scientia existe non desinet huius iniquitas sit cā necessaria volitionis qua iste vult scientiam huius non esse tamen odium iniquitatis cum eadem cognitione non est causa odij scientie immo est fallacia cōntis quia non ōis nolitio est odium nec ōis volitio q̄ volo aliquid non esse est odium

Quinta pclo

sed oportet q velim hoc ne rei quam volo non esse bene sit. ¶ Quinta conclusio. Odium malorum pene proximi secundum genus est peccatum. Patet q odire hocmodo huiusmodi mala pene non est aliud q̃z nolle huiusmodi mala pene esse quod est contra iusticiam diuinam que ordinauit ea ad emendationem malorum sicut enim lex illa iniqua esset qua statuerentur nulla mala culpe esse punienda ita etiam statu hominum stante vt nunc stat volitio illa vel nolitio esset mala qua odirentur huiusmodi mala secundum totum genus suum. Utrum autem possumus ea odire vehic iustune. Dico primo q potest nobis rationabiliter displicere q insunt huic pater. quia interdum videmus q non sunt ei causa emendationis nec sunt in remedium sibi culparum suarum sed sunt occasio impacientie. Tum etiam quia cum hoc videmus q sunt afflictiua eius et in nullo prosunt aut saltem non tantum prosunt q̃ztum nocent ergo nobis rõnabiliter displicere põt q ei insunt et possumus nolle ea inesse. Dico scḋo q nõ tenemur etiam in dicto casu ea odire. Patz quia huiõi nolitione sufficienter satisfacim⁹ omnisi precepto de dilectione proximi sed huiusmodi nolitio horum malorum nec odium est nec de necessitate causat actum odiendi respectu eorumdem quia cum hoc q nolo hoc huic inesse ex eo q est inaniter afficet iuum eius stat q nolim hoc malum inesse huic homini vt male sit illi malo aut vt non sibi bene sit eomodo quo in talibus naturis reperitur bene esse et male esse sed vt dictum est odium non solum significat huiusmodi volitionem vel nolitionem sed etiam cognotat q ita vellimus vt non bene sit illi rei quam odimus. Que autem bona tenemur velle proximo et que possumus ei nõ velle.

Sexta pclo

Dicẽdũ erit i materia de caritate. ¶ Sexta pclusio. oẽ odiũ deliberatũ l pximũ est pctm̃. pbat oẽ odiũ in pximũ aut est ppter iniquitatem aut non. si primum iam prob itũ est q est peccatũ Si secũdũ ḡ adhuc multo magis est peccatũ q si quod magis videt inesse nõ inest nec illud quod minus. Ad hanc pclusionẽ possunt induci omnes rõnes que ad tertiã pclusionẽ adducte sunt et hec dicta sunt accepto nomine odij stricte et proprie sicut supra diffinitum est quomõ autẽ aliter accipi possit videbitur in solutionibus argumentorum. Et istam sexta conclusione Infero primo q peccant qui proximum eo q eis mala pene iuste vel iniuste infert odiunt.

Correlariũ

¶ Probatur Correlarium quia nullomodo proximus est odiendus. Hoc modo enim Absalon odiebat amon fratrem ppter oppressionẽ sororis sue thamar et dissimulauit displicentiã quousq̃ fratre occiso vindicaret iniuriã secundi regũ. xiij. Sic esau fratrem suum odiuit Jacob et minabatur ei mortẽ eo q ius primo geniture et paternã benedictionem abstulerat Gene. xxv. in istis tamẽ exemplis ẽ potius ira q̃z odiũ nisi ira ppter vetustatẽ in odiũ mutata sit. Infero secũdo q peccãt qui pximũ ex eo q eis occasionem vel impulsionem ad mala culpe dederit odiunt.

Correlariũ

Infero tertio q peccant qui proximum causa virtutis et bonitatis odiũt. Nã Gen. xxxv. reprehenduntur fratres Joseph ex eo q odirant eum nec poterant ei q̃cq̃z pacifice loqui ppter bonitatẽ eius q̃zuis ibi magis sit inuidia q̃z odiũ neq̃ eum videbant odisse bonitatẽ eius q̃z bonũ fauntz eo q pl⁹ ceteris amabat a pr̃e. quia tñ sunt aliq̃ tam pueri q non solũ inuidẽt bonis sz etiam eos psequunt et odiũt et inuidia sicut ira inueterascit in odium iõ si q̃sunt tales illi ḡuiter peccãt. Infero q̃rto q illi peccãt qui pximũ odiũt ex eo q verax sit nec veritatẽ subticent vbi dicẽda ẽ. Sunt enim nonnulli q̃ odio habẽt diligẽtes se et diligũt eos a q̃bus veraciter odiunt qui. s. vere nocent sibi nec cauent a veris eorum malis sed eos potius ad malum inducunt econtra autem recta habentes eos a malis fugiũt persequuntur et odiũt et hoc falso obiectum est Dauid secundi regũ. xix. cum sibi dicebat diligis odiẽtes te et odio habes diligentes te et cetera. Ther. ait Veritas odium parit non q̃dem ex culpa veritatis sed ex ipsius audientes prauitati Huius sententia fuit Achab. rex qui de michea propheta dicebat Odi eum quia non prophetabat michi bonum sed tantum malũ tercij regum. xxij. Huius aũt origo ẽ prauitas et male operãdi voluntas scḋm illud saluatoris Jo. iij. Omnis qui male agit odit lucem sz veritatis tales etiam reprehendit Amos propheta tertio capl'o odio habuerunt in porta corripientẽ vel sapientẽ. Sapientes seu iudices antiquis stabant in porta ad iudicãdũ q̃ debebant oĩbus dicere veritatẽ.

Contra pmã pclonẽ

¶ Contra pmam pclonem Arguitur sic potest quis nescire res laudabiles proximi eẽ laudabiles et credere eas esse vituperabiles ḡ in tali casu non tenet eas nõ odire ḡ odiendo non peccat. Scḋo contingit aliquando q res laudabilis pximi est sibi cã ruine et peccati ḡ in tali casu teneor nolle sibi rẽ illam ḡ rem illam odire nõ est pctm̃. Tercio scḋm Aug. super illo versu psalmi Oẽm viam iniquam odio habui Si diligã aurum odio habeo q̃cq̃d michi põt illud auferre ḡ si diligo innocentiam pximi odio habere debeo q̃cq̃d ab eo huiõi innocentiam aufert sed per casũ scientia diuicie potentatus et huiõi alia auferunt ab eo innocentiam ḡ teneor hec omnia odire. Ad primam concedo q̃ñ tam de ignorantia vincibili q̃z inuincibili et nego cõsequentiam. Et dico q si ignorarem ignorantia vincibili peccatum est imputabile. Si ignorarem ignorantia inuincibili peccatum est sed non imputabile. Ad secundam concedo antecedens et consequens si ea manente non possit verisimiliter fieri q non sit sibi causa ruine et nego secũdã consequentiam quia multa vt dictum est possumus rationabiliter nolle que non pssum rationabiliter odire. Ad terciam dico dupliciter. Primo q Augustinus accipit ibi odium pro nolitione repugnantia et contranitentia. Dico secundo q rẽ illam que potest michi auferre odio modo dicto sed ablationem ipsam odio accipiendo odium proprie tam quia dilectio innocentie proximi iusta est ablatio innocentie est iniqua et eam odio sicut iniquitatem rem vero que est cã huius ablationis nolo ei inesse et teneor quantum in me est ne a proximo innocentiam auferat.

Cõtra secũdam pclonẽ

¶ Contra secundam cõclusionem Arguit sic oĩs creatura diligẽda est ḡ nulla est odienda sed omnis iniquitas est creatura

tas ergo nulla iniquitas est odienda. Minor est vera saltem de iniquitate que est commissio. Secundo in quocunq reperitur natura et vicium in eo reperitur ratio diligibilitatis sed in iniquitate reperitur natura et vicium ergo in iniquitate reperitur ratio diligibilitatis ergo iniquitas est diligibilis. Tercio quicquid est volitum ne male sit ei cui adest illud non est odium iniquitas est volita ne male sit ei cui adest ergo iniquitas nõ est proprie odita. ¶ Ad primam dicitur q iniquitas est

Solutiões. actus quidem contra rectam rationem aut contra preceptum divinum, ratione primi est entitas sed non est entitas ratione secundi et est odienda vt contra rectam rationem sed non est odienda vt entitas quedã. mihi autẽ videt q nullomõ est diligenda a creatura rationali nec vt actus nec vt cõtra rectam rationem. Si enĩ esset diligenda a creatura rationali tũc creatura rationalis posset recte volẽdo habere actũ aliquẽ volendi circa esse eiusmodi entitatis sine ergo haberet actum volendi absolutũ puta quo vellet homicidiũ esse/adulterium esse/ydolatriã esse et sic de alijs et cõstat q hoc est falsum ppt deordinatiões necessario tali actui coniunctam aut haberet actum volendi condonatum quo si vellet illam entitatem si non esset illicita aut prohibita aut contra rectam rationẽ hoc etiam est falsum. quia enĩ potest rationabiliter velle homicidiũ preteri si illud homicidiũ non esset cõtra rectam rationem nullus etiam est qui velle potest rationabiliter ydolatriam et cultũ demonum si non esset contra rectam rationem nec dãnum et iniuriã proximi si non esset contra rectam rationem quia ergo creatura rationalis non potest habere circa entitates iniquitatum actum volendi non videtur mihi q tales diligende sint a creatura rationali etiam secundum q metaphysici et loquor ibi de entitatibus iniquitatũ earũ que nõ pñt esse voluntate deliberata nisi sint contra rectam rationẽ. Imo etiam non debeo nec possum rationabiliter velle q homicidiũ preteri sine nõ deliberate a sorte et hoc secundum cursum cõis legis. Dixi autẽ a creatura rationali quia videtur q entitates tales sint a deo qui est dominus totius nature diligibilis et q habeat deus circa easdẽ esse volitionẽ aliquam quod patet quia causat pductiones per quas existunt et nõ inuite neq naturaliter ergo voluntarie ergo vult eas esse non tamẽ causat deordinationẽ in eis quia causare deordinationẽ in actu non est causare rem aliquã positiuã vel priuatiuã in actu nec est causare aliquid positiuũ vel priuatiuũ sed est causare aliqualiter. s. causare actum contra rectam rationem et ideo ab illo solo causat deordinatio in actu qui actũ facit contra rectam rationẽ. Et quia deus actũ illũ nõ facit cõtra rectã rationẽ creatura autẽ contra rectam rationẽ elicit ipsum ideo sola creatura causat deordinationẽ in actu. Et si dicas deus causat hunc actum. a. sed huius actus deordinatio est. a. ergo deus causat deordinationẽ. negatur consequentia et dicerent logici q est fallacia figure dictionis quia licet deordinatio ipsa sit. a. conuenit tamẽ esse contra rectam rationẽ et sic de virtute sermonis siue de vsu loquentium hec ppositio deus causat deordinationẽ equiualet huic deus causat deordinate actum deordinatũ ideo etiam in maiore causalitas cadat super quid concluditur tamẽ nõ quid sed quale siue aliqualiter. Sed hec alijs locis tractanda sunt. Ideo dico q omnis entitas diligenda est a deo vel a creatura rationali sed non oportet omnem entitatẽ diligi a creatura rationabili et maxime eam a qua nõ potest per potentiam creature rationalis separari iniquitas. Ad secundã dico q dupliciter põt intelligi q in aliquo reperiatur natura et viciũ quia vel intelligitur natura et vicio tanq̃ de rebus distinctis quarum vna est subiectiua vel effectiua respectu alterius vt in voluntate hominis reperitur naturaliter et viciũ et ad hunc sensum cõcedo maiorem et nego minorẽ vel per naturam et vicium intelligis naturam vel entitatem que est deordinatio vel que est per se deordinata et in illo sensu nego maiorẽ et concedo minorẽ. Doctores sũt sacri cũ loquũtur de natura et vicio loquuntur ad primũ sensum. Ad tertiũ nego maiorẽ sed addẽdum sit precise aut aliquid tale in quo sensu minor est falsa iniquitas enim nõ est precise volita quia per eam male sit ei qui facit iniquitatem sed quia ẽ preuersitas secundum se odibilis et non diligibilis a creatura rationali. Et si dicas iniquitas inquantũ iniquitas est qua male est facienti vt videtur deducere Augustinus. xij. de ciuitate dei sed si quis odit precise iniq̃tũ iniquitas ergo iniquitas odit iniq̃tũ p eam male ẽ facienti. Ad hoc rñdes negando maiorẽ nec hz hoc vuidet Aug. de iniquitate sed de malo. Iniquitas enim licz sit malum aliquod tamẽ sub alia rõne dicitur iniquitas et sub alia ratione dicitur malum dicitur enim malum iniq̃tum per eã male est alicui. ¶ Contra tertiam conclusionem arguit primo p illud Psal. iniquos odio habui vbi Psal. non solum gloriatur q iniquitatem odiuit sz etiam q ipsos iniquos odio habuit. Secũdo arguitur per illud eiusdẽ odiui ecclesiam malignantium p quod non significatur odium malignitatis sz etiam personarum malignãcium. Tercio p Aug. sup illo verbo iniquos odio habui dicentem q non dixit iniquitatem odio habui sz iniquos odio habui. Quarto per Ambrosium super eo passu dicentem q vir iustus et si inimicos suos amare debeat iniquos tamen idest dei inimicos odire debet. Quinto quia Christus precepit nobis odium inimicorum suorum etiam si sint nobis vel parentes vel fratres vel sorores vel coniuges. Añs patet per illud Luc. xiiij. si quis venit ad me et non odit prẽm et matrẽ non potest meus esse discipulus. Sexto iniquus odiendus ẽ secundum q iniquus ergo iniquus odiendus est. Añs tenet a reduplicatiua affirmatiua ad suum p iacentẽ. Confirmatur pr est odiẽdus scdm q retrahit nos a preceptis diuinis ẽ pater est odiendus. Añs patet p Ambro. loco eodem dicentem q parentes odire debemus in his in quibus Christo p dicunt. Septimo in quocunq reperitur ratio vere et rationabilis odibilitatis illud est recte et rationabiliter odibile sed i iniquis reperitur rõ vere et recte odibilitatis sez iniquitas ẽ iniq rõnabilr odienti psũt. Octauo omne illud est rõnabilr odibile cuius opera et conatus possumus rõnabiliter impedire sed opa et conatus iniquorum possumus rõnabiliter

Contra tertiam pclusionem.

biliter impedire ꝙ iniquos possumus rōnabiliter
odire. Nono inimicus erat odiendus in lege vete
ri ergo persona iniq̄ poterat rationabiliter odiri
Añs patet per illud Mat. v. Audistis quia di-
ctum est antiquis diliges amicum tuum et odio
habebis inimicum. Decimo bene sequit̄ secundū
Arist. amicus est diligendus ꝙ inimicus est odi-
endus sicut bene sequitur amicis est benefacien-
dum ergo inimicis est male faciendum ⁊ idez vt
ꝙ inimicis malefacere ē boni moris sicut ami-
Solutiões. cis benefacere. ¶ Ad primam dico ꝙ Psal. ꝑ
illud Iniquos odio habui nō intelligit aliud nisi
ꝙ odio habuit iniquitatem ⁊ nō voluit dicere ꝙ
odio habuit personas iniquas. Ad secundam si
militer dico ꝙ Psal. per ecclesiam malignanti-
um intelligit malignitatem eorum qui ecclesiaz
integrant et hanc malignitatem ⁊ non personas
se audiuisse dicit. Ad terciam dico ꝙ in eodez lo
co Aug. est ꝓ nobis quod pz per id qđ immedia
te sequit̄. Sed cum dixisset inquit iniquos odio
habui exposuit q̄re addendo ⁊ legem tuaz dilexi
vt demonstraret non se in hominibus iniq̄os odis
se naturam q̄ hoīes sunt sz iniq̄tatem q̄ legi quaz
diligit inimici sunt ꝙ ergo vt Psal. dixisse iniq̄os et
non iniq̄tatē odio habui non iō hoc vt quia senti
at iniquos odiendos eē sed qz hac locutione cō-
uenientius Psal. exposuit q̄d in iliq̄s sēserit odi
endum. Ad q̄rtā dico ꝙ Ambrosius iniq̄s ibi ac
cipit ꝓ iniq̄tate et iniq̄s dei ꝓ inimicicia ad deuz
quod pz per illud qđ sup eodem v̄sualt ꝙ sic ini
qui odiendi sūt vt iniq̄tas non vt hō qui iniq̄tatez
facit odio habeat̄. Sed ꝯ hanc solutionē sic Ar
vult Ambro. ꝑ illa vba ꝙ eodē mō odiamus ini-
micos dei quō diligere debemus inimicos nr̄os sz
nos non debemus sic diligere inimicos nr̄os ꝙ di
ligamus inimiciciā ⁊ non naturam ꝙ etiā non de-
bemus sic odire inimicos dei ꝙ odiamus iniqui-
tatem et diligamus naturam Confirmatur tam
in inimicis dei ꝗz nostris debemus odire et ini-
miciciam et iniquitatem ergo cum Ambrosius
immo. Christus precipiat dilectionem inimico-
rum nostrum et odium suorum sequitur ꝙ vult
personas inimicorum nostrorum esse diligendas
et personas inimicorum suorum esse odiendas.
Solutiões argumētoꝝ ¶ Respondeo ꝙ si argumenta ista debent ali-
quid concludere oportet ꝙ ꝓcedant de inimicis
nostris precisiue qui scilicet sic sunt inimici nostri
ꝙ non dei Et dico ꝙ Ambrosius vult dare diffe
rentiam inter istos et illos quia in inimicis dei ē
aliquid odiendum scilicet iniquitas in inimicis
vero nostris non tamen inimicis dei est aliquid
diligendū sed nichil est odiendum qz non ē in
eis iniq̄tas. Dicit ergo inimicos dei esse odiēdos
quia licz habeant aliquid diligibile tamen etiam
h̄ñt aliquid quod secundum rectam rationez
odiri potest ⁊ ideo inimici dei idest inimicicia ad
deum siue iniquitas est odienda sed inimici no-
stri non habent secundum ꝙ huiusmodi aliquid
odibile ideo simpliciter precipit eos esse diligen
dos. Dico ergo ꝙ cum dicit inimicos nostros es-
se diligendos loquitur de natura ⁊ persona ⁊ nō
de inimicicia ipsa quam tamen aliquando opor
tet diligere aliquando opz patienter ferre Quā

do vero dicit inimicos dei eē odiendos loquitur
de iniquitate et non de persona neqz oportet ꝙ lo
quatur vtrobiqz conformiter sed sufficit ꝙ in hac
locutione difformi intelligatur aliquid esse in ini
micis dei odiendum et nichil esse in inimicis no
stris ⁊ non dei odiendū Ex q̄ patz ꝙ illud qđ assu
mitur i confirmatiōe non ē verum. s. ꝙ inimicicia
inimicorum nostroꝝ est a nobis odienda. Ad qu
intum dico sic ꝙ Xp̄s precepit nobis odium oīm
predictorum non ꝙ personas odiremus sed ꝙ
actiones malas ⁊ iniq̄s quibus nos retrahunt a
lege xp̄i odio haberemus et hoc vel actu si tales
essent vel secundum preparationem animi si ta-
les non essent. Ad sextam dico ꝙ ista propositio
iniquus odiendus est scđm ꝙ iniquus distinguē
da est qz vel ē reduplicatiua vl' specificatiua si re
duplicatiua tūc est falsa et ꝯña est bona et sigr ꝙ
iniquus ē odiendus ⁊ eā propter quam odiend⁹
est: est iniq̄tas si sit specificatiua tunc est v̄a ⁊ spe
cificat id quod in iniq̄ est odiendū et tunc ista ini
quus scđm ꝙ iniquus est odiēdus equalz huic ill
qui odienda ē iniq̄tas et tunc ꝯña non valet. Et
si dicas ꝙ a specificatiua siue a reduplicatiua ad
suam preiacentem est bona consequentia Sicut
bene sequit̄ ēo in q̄ztū ens est subiectū methaphi
sice ergo ēs est subiectū methaphisice. Ad hoc re
spondeo ꝙ duplices sunt ꝓpositiones specificati-
ue. Quedā sunt que specificant rationē secunduz
quam predicatum dicitur de subiecto siue res si-
gnificata per predicatum inest rei significate per
subiectuz et de talibus specificatiuis concedo sed
in dicta propositione non est talis specifica ra-
tio. Alie sunt que specificant in subiecto aliquid
ēniz inest vel circa quod est id quod imperatur ꝑ
predicatū sicut ista Christ⁹ secundū naturaz hu-
manam est ꝯpositus ex corpore ⁊ anima rationa
li non est specificatiua p'lo sed secundo mō quia
specificat aliquid in xp̄o sed naturaz humanā eius
cōuenit esse cōpositū ex corpore ⁊ anima rationa-
li. Ad confirmationē respondetur omnino simi-
liter. Ad septimam nego maiorē sed bene veruz
est ꝙ in quocunqz reperitur ratio vere odibilita-
tis illud est rationabiliter odibile vel habet aliq̄d
rationabiliter odibile ⁊ ita est licet enī homo ini
quus non sit rationabiliter odibilis habet tamen
aliq̄d in se qđ ē rationabiliter odibile. Si aūt rō
illa est ratio eius in quo reperitur aut ad rationē
eius pertineret per se sicut deordinatio est de ra-
tione iniquitatis aliud est dicendum. Ad octauā
nego maiorez tamē enim illa opera iniquorū ra
tionabiliter īpedim⁹ ex odio quib⁹ legi dei aduer
santur iniqui ꝙ ergo talia impedim⁹ hoc non est
ex personaruz odio sed ex odio iniquitatis ⁊ amo
re legis dei. Si aūt alia opera iniquorū rationa-
biliter impedimus hoc est forte quia illis operi-
bus rōnabiliter assequi aliqua conantur que nos
etiaz assequi rationabiliter cupim⁹ a cuitemur qđ
fit per zelū secundū moduz Aris. et non per odiuz
Ad nonam negatur antecedens ⁊ ad probatio-
nez dico ꝙ illud dictū est sic exponendū. i. dictuz
esse creditis sic enī exponebant iudei antechristū
preceptum de dilectione ꝙ ex dilectione amici in
ferebāt per malaz ꝯsequētiā odiū inimici cui ergo

ri occurrens christus precepit et diligeret inimicus non quidem nouum preceptum faciendo sed vetus exponendo & hec est sententia Augus. lib. contra faustuz. Ad decimū dico q̄ cōsequentia illa aristote. vel nō valet neq̄ posset reduci ad quācunq̄ bonam cōsequētiaz logicam sicut non valet cōsequentia ꝓdigalitas est odienda ergo liberalitas est amanda quando enī ambo extrema vnius contrarietatis cōtinentur sub vno extremo alterius cōtrarietatis tunc huiusmodi ꝯsequētie non valet & ad aliā cōsequentiā similiter dicitur. Ad Aris. antē dico q̄ ipse nō cognouit precepta diuina que si cognouisset aliter sensisset & ideo nō est mirū si in hoc errauerit cū etiā iudei qui legē diuinaz habebāt circa idē ipsuz errarent. Aduerte tamen quod odire iniquos habet multiplicem sensuz vnū odiēde sunt persone iniquorū & ille est falsus. secundū iniquus scḋz q̄ iniquus est odiendus et ille sensus iam distinctus est in sensuz reduplicatiuū & specificatiuū & specificatiu⁹ in duos. Terciū iniqu⁹.i. iniquitas est odiēda et ille est verus. Quartum odiendi sunt iniqui.i. odiendū est et pro viribus impediendum q̄ iniqui sunt iniqui et secundum veritatez hoc est odire iniquitatem & diligere personas quia odiendo q̄ sunt iniqui displicet nobis q̄ eis male est sed hoc est amare personas iniquorū odire tamē aliquando accipitur pro contemptere nō appreciari sic qui odit animaz suā.i. qui cōtemptit negligit paruipendit vel tam suam in vitam eternā custodit eam. ¶ Contra sextam conclusionez arguit sic odiendo ꝓximum iniquū deū imitamur ergo odiendo ꝓximū non peccamus. Añs patet per illud apł'i ad Ro. primo detractores deo odibiles Secundo Nihil naturalium est peccatuz scḋm Aris. secundo ethicorū sed naturale est vnicuiq̄ odire id qḋ est sibe contrariū & niti ad eius corrupcionez igitur non est peccatum odire inimicū. ¶ Ad primā nego antecedens si intelligatur de ꝑsona si autez intelligatur de vicio & culpa concedo & ad probatiōez dico q̄ detractores.i. detractiones sunt deo odibiles. Hec solutio videtur esse Thome dicentis q̄ deus in detractoribus odit culpaz non naturā Hec solutio si nomē odij stricte accipiatur potest sustineri si tamen acciperetur ꝓ inimicicia constat q̄ non solum deus odit detractorē sed etiam detractionem hoc est. est sibi inimicus nec vult sibi salutem sed potius eternam damnacionem & tamē nos in hoc non debemus deuz imitari nolendo ei salutem & volendo sibi eternā damnationem nec in hoc debemus conformare voluntatem nostraz diuine volūtati Tum q̄ multa scit de⁹ de isto et iniquitate eius qui scrutatur corda et renes que nos nescimus tum quia tenemur precepto de dilectione proximi quo precepto deus non obligatur tuz quia non cōstat nobis q̄ deus velit nos illud velle neq̄ omnis actio nostra bona ē qua imitamur deum cum ipse dicat mihi vindictam & ego retribuam licet enī sibi vlcisci offensas suas & nostras non tamen hoc licet nobis licet sibi interpretari facta proximorum in deteriorem partez & tamen hoc non licet nobis & ideo consequētia argumenti non valet q̄ imitando deū in eo in quo ꝓhibet se imitari peccam⁹. Ad secundaz respondet beatus Tho. q̄ homines nō sunt nobis cōtrarij scḋz id quod habent a deo sed sunt secundū id qḋ hñt a dyabolo sez scḋm id qḋ contra nos inimicicias exercent & q̄tū ad eorū culpā & secūduz hoc sūt odio habendi & sic exponit hoc in eis debem⁹ habere odio q̄ sunt nobis inimici hec solutio non mihi videtur sufficere quia non solum naturale est vnicuiq̄ odire eos qui iniusta causa inimicant⁹ et sed omnes vniuersaliter qui inimici sunt siue iniuste siue iuste. Et ideo ꝓ solutione recurrendū est ad distinctionē quā alio loco de natura posuim⁹ & quod loquit argumentū de naturali vnicuiq̄. ¶ Ideo nunc dico q̄ duplex est naturalis inclinatio vnicuiq̄ conueniens saltē vt in plurib⁹ quedaz est que insequit partē optimā hominis scilicet intellectiuaz Alia est inclinatio sequēs partā sensitiuā & de tali nego maiorē verum aūt de prima inclinatione maior sit vera an non dubiū est cū appetit⁹ excellentie sit naturalis primo mō et tamē aliquādo sit peccatū qua inclinatione videtur peccasse prim⁹ angelus. Dico preterea q̄ licet naturale sit vnicuiq̄ resistere inimicis non tamen naturale est vnicuiq̄ odire inimicos. Dico tertio q̄ si naturale est vnicuiq̄ odire inimicū magis naturale est odire ꝑsonam inimici q̄z culpaz cū multi hac inclinatiōe impulsi ꝑsonam odiant etiā cessante culpa imo simplices ꝑ hanc impulsionem magis ferunt in personā q̄z in culpam et ad probationē dico q̄ huiusmodi inclinatio aptitudinalis q̄ a natura inest non est peccatū sed actus deliberatus huic inclinationi ꝯformis ē peccatum quia est actus voluntarius et non naturalis actus etiaz tal' inclinatiōis nō coercit⁹ per rōnē est voluntarius saltem interpretatiue et non consendus ē mere natural'. Et si dicas q̄ oīe peccatū est recessus ab eo qḋ inest sm̄ naturam vt dicit Damascenus. ij. li. dico q̄ oē peccatū est recessus ab eo q̄ inest sm̄ naturā rōnalē. rōnabilr operantem.

Dupliex naturalis inclinatio.

Contra sextam ꝯclōnē.

Solutiōes.

Queritur quarto vtrū

odium proximi sit inter peccata que sunt in proximum grauissimum peccatam Arguit q̄ non quia per odiū maxime nocet odiēs proximo cū plus noceat per homicidiū igit homicidiū est grauius. In oppositū arguit q̄ illud est pessimū & grauissimū quod opponitur optimo sed optimū eorū que ꝓximo exhibemus est amor ad quē omnia alia referunt cui odiū opponit ergo inter peccata que sunt in proximū odium est pessimū & grauissimū. Notandū q̄ Tho. respondet ad hanc questionē sub duabus ꝓpositionib⁹. Prima est si grauitas pcti attendatur ex deordinatiōe ei⁹ qui peccat odiū ē maius pctm̄ homicidio & reliquis exteriorib⁹ actib⁹ q̄ sunt in ꝓximi nocumētū qḋ ꝓbat quia per odium deordinatur volūtas hominis que est potissimū in homine ex qua est radix peccati. Scḋa propositio si attēdat grauitas ex parte nocumenti quod infertur proximo exteriora pctā sunt peiora q̄z interius odiū. Hec responsio nō mihi placet ꝓ cui⁹ reprobatiōe suppono cū eodē doctore Tho. q̄ exteriores actus mali non addūt maliciā aliquā super mala

liciam actui interiori immo ab eodem denomi-
nantur actus interiores mali per se et intrinsece et
exteriores extrinsece et hoc licet sit in multis lo-
cis assertum a Tho. tamen probatur ex quibusdam ver-
bis que. ar. in quo hanc questionem terminat po
nit sic enim probans quod voluntas est radix pec-
cati vnde etiam inquit si exteriores actus inordi
nati essent absque inordinatione voluntatis non es
sent peccata puta cum aliquis ignoranter vel ze-
lo iusticie hominem occidit et sequitur et signum
culpe est in exterioribus peccatis que contra pro
ximum committuntur totum est ex interiori odio.
Prima pclo ¶ Prima conclusio inter omnia peccata interi-
ora in proximum odium est grauissimum probatur
omne peccatum interius in proximum est vel ira
vel inuidia vel odium vel superbia sed his omni
bus odium ceteris paribus est grauius grauita
te culpe est enim grauius ira vt patet ex differen
tijs ire et odij supra positis est enim grauius inui-
dia quia per inuidiam sic nobis nocumentum
proximo vt bene sit vt scilicet assequamur facilius glo
riam aut alia bona que cupimus per odium ve-
ro nocumentum infertur proximo vt sibi male sit
est etiam grauius superbia patet quia per superbi-
am contempnimus proximum per odium vero
ei nocemus. Secundo quia superbia habet excellen
tiam superbi pro fine odium autem habet male esse
eius qui oditur pro fine constat autem quod deteriusest
velle alteri inordinate male esse vt ei male sit quam
velle ei male esse vt excellere videamur Tercio o-
dium proximi magis directe contrariatur caritati
in proximum quam superbia igitur Antecedens patet quia ac
tus odij per se contrariatur actui caritatis in pro
ximum actus superbie vero non per se cum contemp
nere proximum stet cum omni actu caritatis quan-
tum est ex natura rei quod sic non contingit de ac
tu odiendi proximum quod si in auctoritatibus et
dictis sanctorum reperiatur superbiam esse dete-
rius peccatum et grauius grauitate culpe hoc non
est ratione offensionis in proximum sed ratione
immoderati amoris sui ipsius si enim superbus ta
liter immoderate amat vt amor sui sit ceterorum contemp
tiuus. Secundo probatur conclusio odium ma-
gis indurat cor odientis in proximum quam aliquod
aliorum sed huiusmodi induratio culpam multo
grauiorem reddit igitur maior patet quia ira secundum
Arist. secundo rethorice quiescit cruciatu iudicia
similiter quiescit et per assecutionem glorie con
cupite et per depressionem ac miseriam superue-
nientem ei cui inuidebatur odium autem nec per cru
ciatum eius qui oditur cessat vt dicit Aristo. nec
assecutione glorie aut bone fortune neque miseria
aut felicitate eius quem odimus et ob hoc dicit.
Aristo. secundo retho. odium esse insanabile et in
curabile minor patet per condiciones indurati cor-
dis quas ponit Bernardus libro de consideratio-
ne vi. Cor durum est quod contritione non scin-
ditur pietate non emollitur precibus non flectitur mi
nis non cedit flagellis obduratur cor enim odien-
tis non potest conteri quare nec recte confiteri nec
absolui nec veniam consequi nec emollitur pieta
te cum non compatiatur aduersario miserijs circu
uento vt patet exemplo laudabilis oblationis in
Cristo. nec flectitur precibus nec eius quem odit
nec amicorum suorum sed inter hec omnia immo
ta manet minis et flagellis obduratur nam cum se-
pe flagellet odiosum deus infortunijs suorum egri
tudinibus aut mortibus tamen hijs non sanatur o-
diens sed magis odiendo insanit. ¶ Secunda con Scda pclo
clusio nullus actus exterior proximo nociuus est
odio in proximum culpabilior probatur quia vel
aliquid culpe habet actus exterior quod non habet
interior vel nichil si nichil cum illa culpa deno-
minet actum interiorem intrinsece culpabilem et ex
teriorem extrinsece tantum sequitur quod actus exte-
rior non est quolibet actu interiore grauior sed nul
lus est actus interior in proximum grauior odio
ergo nec aliquis actus exterior in proximum est
grauior odio nec potest dici quod habeat aliquid graui-
tatis quod non habet ab actu interiori quia vel se
cundum illud subordinatur actui interiori malo vel
non si non ergo secundum illud non est culpabilis
si sic ergo in actu interiori est aliquid grauitatis
correspondens illi parti que dicebatur non haberi
ab actu interiori. Ad hanc rationem et similes po
test dici quod secundum Thom. dicit quod peccatum in proxi
mum habet vnomodo rationem mali ex parte no-
cumenti proximo illati quod ibi non accipit malum
pro culpa sed malum pro nociuo et vltra cum di
cit quod actus exterior malus est grauius peccatum
non vult dicere nisi quod est peccatum magis no
cens. Contra hanc solutionem arguitur dupliciter
primo sic ex nullo quod est commune tam bonis
actibus quam malis attenditur grauitas peccati sed no
cere proximo est commune tam bonis actibus quam
malis vt patet de eo qui interficit ex odio et quo
niam interficit auctoritate iusticie secundum enim
nocumentum infert. primo sicut primus secundum enim inter
ficitur per opus iusticie vt quod in delinquendo incurrit sup
plicio in patiendo dampnum equale recipiat et etiam
commune tam actibus inputabilibus quam non imputabi
libus vt patet de eo qui ignoranter omnino occi-
dit igitur. Secundo quia secundum te grauitas
mali attenditur ex nocumento quod infertur vnde
ergo ex nocumento quod infertur proximo et esse
homicidium sui non esset hac grauitate graue sed
ex nocumento quod infertur siue proximo siue si
bi ipsi et tunc vel in hac comparatione comparas
actum interiorem et exteriorem simul ad actum in
teriorem tantum et sic nichil ad propositum aut
comparas actum exteriorem ad actum interiorem
cui subordinatur et tunc sic arguitur actus inte-
rior volendi occidere proximum ex odio plus no
cet sic volenti quam homicidium proximo noceat
ergo quantum est ex parte nocumenti actus interior
est grauior quam exterior. Antecedens patet quia
mors spiritualis et eterna est deterior et periculo
sior morte corporali ita quod cuicumque proponeretur
conditio et necessitas eligendi vnam vel aliam si
rationabiliter eligat magis eliget fugere mortem
spiritualem quam corporalem secundum illud xpi.
nolite timere eos qui corpus occidere possunt sed
eos timete qui animam et corpus mittere possunt
in gehennam ignis. Tercio quia cum auctores
comparent peccata secundum grauitatem in com
paratione ipsa actuum interiorum et exteriorum semper pponunt

peccato accipiunt et raro inueniunt comparacio nem interiorem ad exteriorem nisi de hoc habeatur specialis questio.

Tertia conclusio.

¶ Tertia conclusio odium est omni peccato in proximum grauius probatur quia est grauius omni peccato interiore in proximum vt patet per primam conclusionē est etiā grauius omni peccato exteriore in proximum vt patet per secundā igitur Tū secūdo odium est grauius omni peccato in proximū grauitate deordinatiōis et est grauius grauitate nocumenti igitur simpliciter est grauius prima pars antecedētis est certa et secunda probatur quia quanto grauitas est deordinatior culpabiliter tāto est magis nociua peccāti sed omnis grauitas mortalis est nociuior peccāti quam actus exterior sit nociuus proximo ergo cum odium sit grauius grauitate deordinationis sequitur quod est etiam grauius grauitate nocumēti Secūdo illud est grauissimum quod opponitur optimo sed odiū opponitur optimo bono in proximum ergo odiū est grauissimū peccatum in proximum maior est Aris. ij. priorum minor probatur quia odiū opponitur amori et dilectioni in proximum quo nihil est eorū que sunt ad proximū melius

Quarta p̄clo

¶ Quarta conclusio inter omnia peccata interiora in proximum odium est grauius grauitate nocumenti illati in persona vel proximo probatur quia nullum est genus damni quod imperari potest per iram inuidiam aut superbiam quī etiam imperetur vel imperari potest per odium et cum hoc vt dictum est odium habet insanabilitatem et implacabilitatem quam non habent alia igitur antecedens patet quia per odium aliquando imperatur damnum in substantia et facultatibus spoliando oditum his, aliquando in fama detrahendo odito aliquando in familia nocumentum ei inferendo in libertate redigendo in seruitutem vel carcerem vel exilium procurando aliquando in propria persona procurādo egritudines mutilationes vulnerationes mortem et alia huiusmodi et inde descēdunt homicidia calūniationes falsas accusatiōes et multa huiusmodi aliquā etiam imperat opera crudelitatis vt cum Cain abel occidit vt etiam operauerunt egiptij in hebreos primo affligendo eos opprobrijs et seruitutibus multis et deinde iussit Pharao vt omnes masculos hebreorum qui nascerentur mergerentur herodes per odium crudelitatem exercuit in infantulos innocentes vtrū autē a predictis huiusmodi opera crudelitatis extra animūdia aut odio facta sint nō discutio sed dico quod siue sic siue non similia tamē et maiora ex odio fieri potuerūt

Quinta p̄clo

¶ Quinta conclusio odij vicium est prorsus irrationale patet quia vel odimus bonos vel malos nō bonos quia hoc est oīno stultū nec malos quia eis potius cōpati propter malicie egritudinem quam eos odire debemus et ideo Boeti. in ii. de philosophica consolatione ait apud sapientes nullus locus odio prorsus relinquitur nā bonos quis nisi stultissimus oderit malos vero odisse ratione caret secundo probatur quia secūdum Sene. in quadam epistola rediculum est odio nocentis innocentem perdere sed qui odit alium propter nocumētum ille odio nocētis innocētiā perdit quia nullus odiens alterū est innocens. Tercio qui putat se iniuriam recepisse ab inimico ille non est magnanimus neque prudens sed qui odit alium propter nocumentū illatū ille putat se iniuriā recepisse ab inimico ergo qui odit aliū propter nocumentū nec prudens est nec magnanimus antecedens patet cum primo quia nemo potest vere ledi aut dāmnificari nisi a seipso tum secundo per Sene. in quadā epistola dicentem si magnanimus fueris nunquam dices tibi iniuriam fieri de inimico dicēs nō nocuit mihi sed animū nocendi habuit et sequitur et cum ipsum in tua potestate videris vindictam putabis te vindicare potuisse Hec ille. Sed dubitari solet vtrum odienti proximū denegari debeat cōmunio sacramenti altaris Respondent aliqui quod ex illatione iniurie quattuor oriri solent primū est odium in corde secundū effectus odij in opere tercium signum odij in corde quartū est actio iniurie dicunt ergo quod primum tenetur dimittere quia nec debet dolere de prosperitate inimici nec gaudere de malo suo nisi in aliquibus casibus primus est si esset inimicus ecclesie vt est hereticus vel tirannus persequēs scōs est si esset inimicus rei publice vt publicus latro quanto enim tales plus prosperantur tanto res publica vel ecclesia magis leditur et ideo debet vir iustus dolere de prosperitate taliū et ideo ait Grego. xxxij. moraliū sicut noxiū solet esse si vnitas desit bonis ita perniciosū solet esse si non desit malo peruersos quippe vnitas corroborat dum concordāt et inde est quod Paulus fregit vnitatem contra seipsū a phariseis et saduceis ad ipsum occidendum.

Bona questio per modum dubij.

Si autē quis dolet de bono temporali inimici aut gaudet de malo aut talis dolor et gaudiū rationi placeant aut displicet Si placet ita quod gaudium iam est secūm rōnem deliberatā et persistit in eo nec penitet eum eius tū non debet cōmunicari et sacramentum nisi forte malum quod optat sit multū paruum vt per hoc inducatur ad recognoscendū offensam suam vel nisi optet malum illud quia putat expedire odito vel rei publice vel ecclesie sicut Helias occidit duos quinquagenarios cum suis quarti regum primo vel propter bonum persone vt peccatum minuatur quod viuendo augmentatur vel propter bonum rei publice vt viuentibus vtilis motus incuteret ad vitandū idolatriam vt dicit Aug. et recitatur xxiij. q. iiij. sed vt obicitur vel etiam cum timet verisimiliter ne ex prosperitate sua ille sibi noceat iniuste et ideo dolet de ipso secundū Tho. Si autē dolor et gaudiū rationi displicet quamuis sensibilitati placeant tunc potest cōmunicari Effectus odij in opere cōsistit in duobus scilicet in substractiōe boni et in illatione mali Si primū aut ergo substrahis illicite bonū spirituale aut temporale Si spirituale puta quia excludit eū ab oratione generali cū scilicet orat pro omnibus aut quia non vult corā eo predicare et tunc non debet cōicari quamdiu habet hanc voluntatem Si substrahit bonum temporale aut necessarium aut non necessarium Si necessarium tunc peccat mortaliter vt si inimicum non pascit in arti. mortis tunc enim verificatur illud Ambro. quod recitatur. lxxxvi. d. Si non pauisti occidisti Si non necessarium tūc non peccat nisi venialiter quod intelligatur si indigeat eo quamuis nō absolute, effectus autē odij i illa

tione mali consistentis aut est contra ordinez iu-
ris illatum aut secundum ordinem iuris Si con-
tra ordinem iuris peccat mortaliter quia nit do-
minus michi vindictam et ego retribuaz z aug.
qui diuini beneficij oblitus suas vult vidicare in
iurias non solum de suo peccato veniam nõ me
rebitur zc. vt allegat de penitentia. di. iiij. Si se-
cundum ordinez iuris sic potest cõmunicari odio
tamẽ a corde remoto vt quando facit hoc ex sen-
tentia iudicis vel ex permissione iuris ex sententia
iudicis vt si malefactor ad mandatũ iudicis nõ
vult satisfacere leso etiam lesus potest ipsũ ex mã
dato iudicis appetere bello et quicquid rapit ab
hoste vel adiutoribus eius totũ suum est quousqz
sit sibi plene satisfactũ de omni dãno dato z de ex
pensis vltra autẽ hec non debz aliquid accipere ni
si propter immanitatem vicij meruerit omnibus
bonis spoliari vt propter heresim vel cõsimile vi-
tiuz Similiter communicari potest quando hoc
facit ex permissione iuris licz eniz regulariter ve
rum sit q nemo seipsum potest vindicare vel si-
bi vel suis ius dicere tamen ius hoc permittit in
casibus ciuilibus vt vim repellere cũ moderami
ne inculpate tutele vel etiam socios defendere
xxiij q iij fortitudo. Tercio ex illatione iniurie
oritur signum rancoris z odij in ore aut ergo in-
iuriator exhibz condignã satisfactionem aut non
si primum tunc iniuriatus tenetur enim ad ami-
ciciã recipere z eloqui quod probatur per illud Aug.
memento cito ignoscere si quis in te peccauerit
z a te veniam postulauerit Si autem non exhi-
bet non tenet ei loqui quando scz satisfacere aut
non omnino non vult aut semiplene quod intel-
ligendũ est nisi actõ iniuriarum abolita sit dissi-
mulatione vel remissione puta quando leso re-
mittit iniuriam. xxiij. q. iiij. Si illic dissimulatio
ne remittit vt si secum luserit vel comederit cuz eo
post iniuriã factaz insti. de iniurijs §. fi. Quar
to ex illatione iniurie orit actio iniuriarum hãc
nullus tenetur remittere immo quandoqz lesus
dimittere non potest vt si iniuria illata est mo-
nacho vel seruo vel filio familias vel vxori quia
si monacho competit actio iniuriarum monaste
rio non monacho nisi forte longe abesset a mo-
nasterio z de licentia abbatis seu alterius sui su-
perioris tunc enim potest agere actione iniuria-
rum. ff. de iniurijs l. si vnus z si monachus remit
tit iniuriam nichilominus agere potest monaste
rium sed si abbas vel alius superior remittit in-
iuriã monachus agere non potest secus si in ec-
clesia seculari que non potest remittere iniuriam
clerico factam item si iniuria est seruo facta do-
minus remittere potest non seruus Similiter in
iuriam factaz filio familias potest remittere pa
ter z pro ea agere non filius nisi qui iniuriat⁹ fu
erit pater cuz patrem familias. ff. de iniurijs. l.
i. §. i. et §. si adeo Item si iniuria facta est vxori vi
ro competit iniuriam vxoris remittere aut age-
re pro h⁹mõi iniuria z non econtra si ergo non
est necesse volenti communicari vt dimittat acti
onem iniuriarum ledenti sed odium. Nota pre-
terea q si remittit actionẽ iniuriaz in arti. mor-
tis in manu presbiteri si hoc facit causa mortis
potest postea agere contra iniuriantem si conua
lescat secus autẽ si simpliciter remisit §. ad sill'. l.
si z notat hostien. q actio iniuriarũ aboletur dissi-
mulatione. i. si is q iniuriam accepit non irascit
nec mouet si iã motus fuerit z iniuriã statim ad
animũ reuocauerit z iniuriãtẽ citari fecerit non
tollit dissimulationẽ nec p salutationẽ nec p secu
luz pacto datum in ecclesia nisi expresse remitta
tur vel pacificetur. Hec Durandus minor que mi
chi pro magna parte videtur confusa et indige-
sta et parum ad questionem de qua communiter
queri solet accõmodata non enim questio est verum
habens odium contra proximum possit sine pec-
cato recipere sacramentum quia cuz odiũ sit pec
catum mortale constat q non. ¶ Sed questio est Bona que-
verum habenti odium contra proximoz possit re stio hui⁹
futari publice cõmunicatio sacramenti. Ista que ste.
stio magis mouetur de odio qz de alijs peccatis
quia alia peccata sunt magis latentia eo q odiũ
semper aliquibus signis exterioribus se manife-
stat hoc enim commune est omni peccato q si ha
beatur actualis voluntas peccati mortalis nõ po
test communicari nisi indigne et si illa voluntas
appareat per aliqua signa exteriora que sint suffi-
ciens testimonium eius tunc ei potest publice re-
futari sacramentum. ¶ Dico igitur incipiendo a Dilutio que-
nouissimis q propter actionem iniuriarũ nõ de stionis.
bet minister ecclesie refutare sibi eukaristiã. Pa-
tet quia actio iniurie non est sufficiens testimoni-
um odij et stat cum amore caritatiuo Dico secun
do q si odiens quo tempore communicandus est
aut multum propinquo in verba prorumpat con
tra eum quem odit publice et notorie que sint si-
gna sufficienter testificatiua odij ita q omnes au
dientes iudicent eũ teneri odio illius non po
test sine scandalo communicari cum multitudo
astantium iudicet eum esse in peccato mortali nõ
quidam interpretando facta dubia in deteriorez
partem sed interpretando facta in partem illam
cuius sunt regulariter et sunt semper certa signa
Tertio dico q si odiens eodem tempore inferat
dampna ei quez odit publice et notorie contra or
dinem iuris notum et vulgatum etiam apud sim
plices tunc illa illatio dampni et nocumenti est re
gulariter sufficiens odij testimonium. Ideo dico
q in tali casu nõ debet ei publice dari hostia. Si
autem inferat ei dampnum secundum ordinem
iuris puta ex sententia vl' permissione iudicis tũc
vel ordo ille iuris est notus et vulgatus etiaz sim
plicibus et tunc non debet negari sibi sacramen
tum aut non est notus dicto modo et tunc admo
nendus est vt differat q si causam habet non dif
ferendi aut non vult tunc instruendi sunt simpli
ces ne scandalisentur et paucis ostendendum est
quomõ hoc q̃ facit non ex odio sed ex iuris ordi
ne facit. q si curatus aut vicarius eius intellige-
re non possit quomodo id ad iuris ordinem perti
neat nec id possit exponere aut declarare populo
tunc hortandus est ille qui dampnũ infert vt cõ
munionem differat ad vitandum scandalum eti-
am propter reuerentiam sacramenti quia licz hu
iusmodi dampni illatio non sit ex se sufficiens te
stimonium odij residentis in corde est tamen est

ex testimonium propter simplicitatem eorũ qui
bus fit testimonium, et credo q̃ talis nõ debet cõ
municare nisi prius contestatione facta coram iis
qui scandalizari possunt q̃ que facit non ex odio
facit sed ex iuris ordine et dispositione. Quarto
dico q̃ si odiens pro signo odij exhibeat substra-
ctionem boni siue temporalis siue spiritualis
vel subtrahit notorie et publice bonũ quod tene
tur de necessitate salutis nõ subtrahere vt alimẽ
tum ad vitam necessariũ aut preces publicã cum
sacra publica facit ꝛ tunc sibi debet denegari pu-
blice petenti cum hoc signum sit sufficiens odij iu
dicium Si autẽ substrahat huiusmodi bona occul
te ꝛ secrete ita q̃ curatus nihil scit nisi ex cõfessio
ne odientis tunc non debet sibi denegari publice
quia licet sit in peccato mortali nec possit cõmu-
nicari nisi periculo anime quia tamen hoc igno-
tum est et occultum nihil sibi denegari potest per
quod peccatum suum fiat publicum ꝛ manifestum
sed quantum possibile est cõmonendus ꝛ terrefa-
ciendus auctoritatibꝰ ꝛ exemplis ꝛ suasionibus
Si autem sustrahat ea bona que non tenetur impẽ
dere de necessitate salutis et maxime cum sciuntur
esse talia tunc huiusmodi substractio non est suffi
ciens testimoniũ vel iudiciũ odij existentis in cor
de q̃ si multitudo sine per erogationem siue alio
modo existimet talia bona nõ posse substrahi nisi
cum periculo salutis substrahentis tunc aliquod
cõdonandũ est infirmitati ꝛ ignorantie multitudi
nis et erudienda est ac instruenda de veritate re-
rum aut secrete admonendꝰ est substrahens vt cõ
munionẽ differat. quicq̃d autẽ dictũ est de odio in
telligo etiam de ira ꝛ inuidia quia per hec omnia
Altera bo- detrimentũ infertur proximo. Si queras vtrum
na q̃stio. omnis in quẽ peccauit frater teneatur de neces-
sitate salutis ante cõmunionẽ ire ad fratrẽ offen-
sum ꝛ sibi recõsiliari respondeo q̃ oĩs in quẽ pec
cauit frater quẽ multi assistentes ꝓbabiliter esti-
Dissolutio mant male motum contra fratrem offendentem
optima. nec postea fuisse fratri reconsiliatum q̃uis etiam
nihil rancoris maneat in corde tenetur de necessi
tate salutis ante cõmunionẽ recõsiliari fratri suo
si eius copiam possit habere. Dixi autem quem mul
ti assistentes ꝛc. quia si nulli existimarent eum ma
le motum contra fratrẽ tunc nullum scandalum
inde generaretur sed si habuerit odiũ tenetur di-
mittere ad hoc q̃ digne cõmunicet. Contingit au
tem q̃ nulli existiment eum motum cõtra fratrem
si offensa est occulta. Secundo si offensus est vir
insignis virtutis aut si nõ est vir note impatientie
Dixi nec postea fuisse recõsiliatum q̃ si constaret
eum fuisse reconsiliatũ fratri et nullũ testimoniũ
odij postea interuenisse non oporteret q̃ tunc recõ
silietur fratri suo. Dico preterea q̃ in casu sic qua
lificato potest et debet negari sibi cõmunio si non
recõsilietur fratri suo qui peccauit in eũ maxime
vbi consuetudo est de recõsiliatione odientiũ post
confessionẽ ꝛ ante cõmunionẽ. Patet q̃ vt suppo-
nitur data sũt sufficiẽtia testimonia odij in proxi
mum ꝛ iste qui estimatur odire nõ satisfacit ꝯsuetudi
ni de recõsiliatione q̃ multitudo adhuc existimat
eos discordes esse ꝛ vnũ gerere odiũ cõtra alterum et
cũ hoc videt q̃ cõicat q̃ scãdalisat multitudo Sed
huic scandalo multitudinis pater eiusdem multi
tudinis obuiare tenetur igitur. q̃ si non sit talis
consuetudo dico q̃ confessio magis purgare de-
bet apud bonos et probos suspitionem odij q̃z si
gna illa prius habita eam causant debet enĩ quis
q̃ estimare q̃ nullus est sue salutis immemor nec
debemus estimare in sacramento confessionis aut
aliis aliquid ficte fieri nisi ad id non solum pro-
babiles verũ etiam vehementes suspitiones habe
amus ꝛ ideo michi videt cum suspicio odij suffici
enter purgata videatur per confessionẽ que multis
interuenientibus sit q̃ non debeat refutari communio
tali si non reconsiliauerit sibi eũ qui offendit ipsum
iudicio meo resolutio supra recitata continet mul
ta impertinentia questioni quia vel queritur. vtrum
odiens proximum possit communicari manifeste
odio sine periculo salutis constat clarissime q̃ nõ
secundum communiorem sententiam dicentẽ om
ne odium proximi esse peccatum mortale vel que
ritur. vtrum odienti proximum refutari debeat a
prelato communio? Et sic respondetur q̃ si mul
titudini cõstet certis iudiciis que regulariter ꝛ vt
in pluribus vera sunt q̃ iste habet odium in pro-
ximum tunc nisi prius reconsilietur proximo de
bet sibi refutari communio si vero non constet hu
iusmodi certis iudiciis non debet refutari et eodẽ
modo vt dictum est dicendum esset de quolibet
alio peccato mortali. ¶ Contra secundam et ter Cõtra secũ-
tiam conclusionem arguitur ratione Tho. malum dã ꝛ tertiam
plicitur quia nocet secundum Augus. in enchiridi cõclusiões.
on sed plus aliquis nocet proximo per alia pec-
cata puta per furtum adulteriũ ꝛ homicidiũ q̃z
per odium igitur. Secundo arguit per Crisosto.
super illud Ma. quinto qui soluerit vnum de mã
datis istis minimis dicentem mandata moysi nõ
occides non adulterabis in remuneratione modi
ca sunt in peccato autem magna mandata autẽ
Christi. si non irascaris non concupiscas in remu
neratiõe magna sunt in peccato autẽ minima odi
um autẽ pertinet ad interiorem motum sicut et i
ra et concupiscentia ergo odium proximi est mi
nus peccatum q̃z homicidium. Tertio homicidi
um est grauissimum peccatum in proximum er-
go non odium. Antecedens patet quia per homi
cidium voluntarium et deliberatum occidens no
cet ꝛ sibi ꝛ proximo plus q̃z quodcunq̃ aliud pec
catum in proximum propter duas primas ratio
nes Thomas coactus est respondere per distin-
ctionem supra positam et tamen directe conclu-
dunt oppositum nisi aliter exponantur et potis-
sime secunda quod patet. Quanto aliqua sunt
maiora in peccato tanto sunt magis deordinata
et grauioris culpe sed secundum auctoritatem al
legatam adulterium et homicidium sunt maiora
in peccato q̃z ira concupiscentia et odium ergo
sunt grauiora in deordinatione et culpa. ¶ Ad Solutiões
primã ergo respondeo primo supposito cũ Tho.
q̃ odium significat actum interiorem tantum cõ-
cedo maiorem et minorem et negando consequẽ
tiam quia licet per homicidium plus noceat pro
ximo q̃z per odium tamen per odium plus nocet
odiens simpliciter q̃z per adulterium quia nocu
mentum illatum sibiipsi per odium est maius q̃z

nocumentum illatum proximo per homicidiuz
Aug. autez non posuit rõnem mali in hoc cõsiste
re q᷒ est nocere alteri: sz in hoc q᷒ est nocere imo
videt ponere in hoc q᷒ est nocere facienti q᷒ p₃
pet eñ xij. de ciuitate dei ca. vij. ita dicentẽ de ma
lo hoĩs quero inde vtruz in aliqua natura fuit
si enĩ in nulla fuit omnino non fuit si aũt in aliq̃ vi-
ciabat eaz ⁊ corrũpebat erat eq₃ illi noxia ac ꝑ hoc
bono ꝑuabat et iõ in mala natura volũtas mala
esse nõ poterat s₃ in bona mutabili vñ cui vicium
hoc posset nocere si enĩ non nocuit non vtiq₃ viciũ
fuit et sequitur porro si nocuit boni auferendo vel
minuẽdo vtiq₃ nocuit nõ igitur poterit esse sempi
terna voluntas mala in ea in qua bonum natu-
ra precesserat quod in illa voluntas nocendo pos
set adimere ecce quomodo Aug. asserit aliquid
dici vicium quia nocet nature in qua recipit adi
mendo vel minuendo bonum in eo existens. Ad
secundum dico q᷒ nomina viciorum sũt duplicia
quedam sunt que ex impositione sua si principa-
liter important actus exteriores vt furtum adul
terium homicidium Alia sunt que principaliter
importãt actus interiores vt irasci concupiscere
odire inuidere diligere Dico preterea q᷒ in vsu an
ctorum et maxime scolasticorum plura nomina
important tã actus iteriores q̃₃ exteriores vt cũ
moralis phũs dicit adulterium pertinere ad intẽ
perantiam non solum loquitur de actu exteriori
sed etiam interiori sc₃ de voluntate adulterandi
similiter posteriora importãt actus exteriores si
cut interiores sicut cum dicant odium esse pecca-
tum non solum loquuntur de voluntate qua ma
la volumus alteri sed etiã de opere nocendi a ta-
li mala voluntate imperato ⁊ hoc modo visũ est
Jo. in canonica sua cum ait omnis qui odit fra-
trem suum homicida est fratris non soluz opere
sed voluntate dico tercio q᷒ adulterium vt dicitu3
est importat actũ exteriorem concumbendi cum
illa que est alterius et actum interiorem impera
tiuum formaliter huius concubitus et furtũ ne-
cnon interiorem imperatiuum formaliter deten
tionis rei aliene hoc enim intelligunt omnes cum

Conclusio

dicunt aliquem fecisse furtum vel adulterium ⁊c.
¶ Dico quarto q᷒ irasci concupiscere odire ⁊c.
non sic important ex sua prima impositione act᷒
exteriores nec solos actus interiores imperatiuos
formaliter executionis. Ex quibus patet q᷒ adul
terium dicit concupiscentiam vxoris aliene in im
perations formaliter executionis et homicidium
importat irasci vel odire vel inuidere imperati-
uum formaliter executionis ⁊ ideo quando adul
terium et furtum comparantur ad concupisce-
re tunc vel comparatio est indebita vel concupi
scere accipitur pro actu interiori non imperati-
uo formaliter executionis tunc dico Crisostom᷒
censuit adulterium ⁊ furtum et homicidium es-
se grauiora q̃₃ irasci concupiscere et odire non cõ
parat ibi actus exteriores ad actus interiores s₃
comparat actũ interiorem concupiscendi impe-
ratiuum formaliter executionis ad actum cõcu-
piscendi non imperatiuum formaliter executio-
nis ⁊ dicit q᷒ primus q᷒ significatur per adulteriũ
est grauior in peccato q̃₃ secundus similiter com

parat actuz irascendi imperatiuũ formaliter exe
cutionis qui significatur per nomina nocumen-
tum importantia vt homicidium conuicium de-
tractio ad actum irascendi non imperatiuum for
maliter executionis, actus enim odij imperatiu᷒
formaliter nocumenti est multo culpabilior q̃₃
actus odij nullius nocumenti formaliter impe-
ratiuus et ideo de talibus non potest dici q᷒ sint
magis deordinati ideo solutio Tho. nullomodo
satisfacit. Ad tertiũ dico q᷒ homicidiũ aliqñ acci
pitur vt dictum est pro actu exteriori et sic aliquã
do est actus exterior ire aliquando inuidie aliquã
do odij et tunc negat ãtecedẽs immo dico q᷒ act᷒
interior cui respondet est culpabilior non quia sit
maiori culpabilitate culpabile sed quia primo et
per se actus interior est culpabilis ⁊ extrinsece tã
tum ⁊ per alterũ actus exterior est culpabilis ali-
qñ vero homicidiũ sign̄ volitionẽ imperatiuã for
maliter executionis et tunc dico q᷒ illa volitio vel
est ira vel inuidia vel odium et illa que est odium
semper ceteris paribus est grauior et ideo quomõ
cunq₃ ista accipiatur homicidiũ est grauius odio
ipsa est falsa nisi odium acciperetur pro actu inte
riori non imperatiuo executionis cũ quo stat q᷒ ali
quod odiuz sit ita graue sicut homicidiũ aut etiã
grauius mõ dicto puta odiũ formaliter imperatiuũ
executionis. Ad ista autem duo vltima breuiter
respõdeo etiã supposito q᷒ homicidiũ/furtum et
adulteriũ accipiant pro actib᷒ exterioribus ⁊ di-
co q᷒ adulteriũ aliqua cõcupiscentia est grauius
sed non est qualibet concupiscentia vxoris alie-
ne grani᷒ similiter homicidiũ aliquo odio est gra
uius sed nõ quolib₃. adulteriũ enim est graue gra
uitate cõcupiscentie vxoris aliene imperatiue for-
maliter executiõis et similiter homicidiũ est gra-
ue grauitate odij imperatiui formaliter executio
nis et ideo adulteriũ est grauí᷒ cõcupiscentia sim
plici et homicidiũ grauius odio simplici que sci-
licet non sunt imperatiua executionis formaliter
sed tamen homicidiũ non est quolibet odio gra-
uius quia non est grauius odio a quo imperatur
nec adulterium est qualibet concupiscentia gra-
uius quia non est grauius concupiscentia a qua
imperat et ob hoc dicit Crisostomus. Cõcupisce-
re ⁊ irasci simplicia scilicet nõ imperatiua execu-
tionis comparando ea ad act᷒ exteriores qui ha-
bent grauitatem concupiscentie et odij imperati-
uorũ executionis. Et si dicas q᷒ actus concupiscẽ
di nõ reddit exterior nec grauior per hoc q᷒ hab₃
actũ exteriorem sibi cõiunctũ. Dico q᷒ si non esset
in voluntate nisi act᷒ simplex cõcupiscentie ⁊ sibi
cõiungeret act᷒ exterior nõ per hoc reddit grani-
or quia actus interior nõ hab₃ grauitatem ab ex
teriore sed ecõtra sed actus interior cõcupiscentie
qui hab₃ actũ exteriorem pro obiecto imperato q᷒
scilic₃ est iperatiu᷒ formaliter ille est grauior q̃₃
act᷒ simplicis cõcupiscentie nõ q₃ hab₃ actũ exte
riorem sibi cõiũctũ sed quia est imperatiu᷒ ei᷒ for
maliter et nõ ali᷒ ⁊ hab₃ ipsum pro obiecto non
autẽ alius. Quod autẽ habet in Jo. tertio Om-
nis qui odit fratrem suum homicida est intelligi
tur de odio imperatiuo formaliter vel equiualẽ-
ter executionis et maxime si intelligatur q᷒ est ho

micida fratris. Si aũt intelligatur q est homicida suspitus tunc intelligitur tam de odio simplici q̃z de odio imperatiuo executionis quia cum vtrumqz sit peccatũ mortale vtrũqz habentẽ occidit spiritualiter talis aũt nõ diceret homicida fratris per actum imperatiuũ licet forte per quã daz dispositionẽ animi ad actum imperatiuũ. Et ideo aliquis dicit̃ tripliciter homicida Uno mõ per dispositionem animi. Secundo mõ per actũ formaliter vel equiualenter imperatiuum executionis. Tercio modo per exhibitionẽ act⁹ exterioris Tertio modo occidens actual'r dicitur homicida. Secũdo modo volens occidere ꝛ eo solo nõ occidens quia deest ei facultas occidendi dicitur homicida. Tertio mõ oẽs odiẽs dr̃ homicida.

De odio

Queritur vtrũ odiũ

sit vicium capitale? Arguit̃ q sic qꝛ ex odio oritur homicidiũ ergo odium est vicium capitale. In oppositũ arguitur auctoritate Gregorij. xxxi. moraliũ qui odium nõ enumerat inter vicia capitalia. Notandũ q opinio Tho. est q odium nõ est viciũ capitale. cui⁹ rationez assignat quia omne vicium est cõtra naturam hoĩs iuxͣ q̃z est animal rationale in ijs autez que contra naturã fiunt paulatim id qđ est nature corrũpitur ꝛ ideo oportet q primo recedat̃ ab eo qđ est minus scđz naturã ꝛ vltimo ab eo qđ est maxime secundũ naturaz quia id qđ est primũ in constitutione est vltimũ ĩ resolutione id aũt qđ est maximũ ꝛ primo naturale homini est qđ diligat bonum ꝛ precipue bonũ diuinũ ꝛ bonũ ꝓximi et ideo odiũ q huic dilectioni opponit̃ non est primũ in destructione virtutis que fit per vicia sed vltimũ ꝛ ob hoc odiũ non est viciũ capitale. Quicquid sit de cõclusione ratio tamen eius multipliciter deficit Primo quia non consonat alijs opinionibus huius doctoris quod patet Omne vicium est capitale qđ habet finẽ multũ appetitũ ꝛ desideratuz sic q ad eius assequutionẽ multa vicia ordinari possint regulariter sed cum hoc q aliqđ vicium est maximũ in grauitate stat q habeat finem de facto multũ desideratũz ad cui⁹ assequutionem multa vicia minora ordinari possint regulariter ergo ex grauitate odij non potest sufficienter concludi q odium non sit viciũ capitale. Secundo quia aut vicium minus graue potest oriri ex vicio grauiori vel non: si sic ergo nulla ratio cogit quĩ simul sit odiũ esse grauissimũ peccatũ et esse capitale. Nec potest dici q nõ Cum ex superbia fere omnia vicia oriantur ꝛ extra oriatur indignatio ꝛ que est minus grauis quam ira. Tum secundo quia nihil ꝓhibet viciũ min⁹ valere ad assequutionẽ finis grauioris ergo nihil prohibet viciũ minus oriri ex grauiore. Tum tercio qꝛ odiũ dei est grauius peccatũ q̃z odium ꝓximi ergo per illam rationẽ nõ potest concludi q odiũ proximi non sit vicium capitale. Quarto quia ex odio dei quod est grauissimum peccatum oriri potest idolatria contemptus ꝓximi furtum/sacrilegiũ/ꝛ reliqua huiusmodi peccata in proximũ. ¶ Prima conclusio Ex odio siue in deum siue in proximũ multa vicia interdũ oriri pñt Probat̃ qꝛ ex eo vicio multa oriri possunt ad cui⁹ finẽ assequẽdũ multa vicia ordinari pñt sed ad assequendũ finẽ odij multa vicia alia ab odio ordinari possunt igitur Secundo ex illo vicio alia vicia oriri pñt cui⁹ augmentatio alijs vicijs dat initiũ vt patet per Cassianum vbi agit de origine viciorũ s multa vicia initiuz sumunt ex augmentatiõe odij vt ex odio ĩ deum vel in proximũ inicium sumit impatiencia irreligio/impietas ꝛ multa huiusmodi igitur.

Prima co[n]clo

¶ Secunda cõclusio odiuz non est inter vicia capitalia numerandũ Probatur illud solum est numerandum inter vicia capitalia ex quo sic aliqua vicia regulariter oriũtur q ex nullo alio vicio eadem tam frequenter ꝛ tam regulariter oriunt̃ sed vicia q̃ dicta sunt oriri ex odio regulari⁹ ex alijs vicijs oriunt̃ vt patere posset inducendo per singula ergo odium non est inter vicia capitalia numerandũ. Secundo ꝓbatur auctoritate Gre. auctoritate etiaz Cass. qui odium inter vicia capitalia in enumerant.

Scđa co[n]clo

¶ Tertia conclusio Ex ira ꝛ inuidia oritur odiuz Probatur ex omni vicio quod vel ẽ tristicia de bono ꝓximi vel hz huiusmodi tristiciaz annexã oritur odiuz sed inuidia est tristicia de bono ꝓximi ꝛ ira tristiciaz hmõi regulariter annexaz habet ergo ex ira ꝛ inuidia orit̃ odiũ Maior patet qꝛ sicut mouemur ad diligendũ ea que nos delectant ita mouemur ad odiendũ ea q̃ nos cõtristant vt vult Tho. Minor pz qꝛ omnis iratus tristat̃ de bono illi⁹ de quo vindictã cupit et oĩs inuidia tristicia est de bono ei⁹ cui inuidem⁹ Scđo ex oĩ vicio qđ est gaudiũ ꝛ delectatiõ de malo alieno aut hmõi gaudiũ ãnexũ hz itatũ est oriri odiũ s ira et inuidia gaudiũ de malo alieno annexũ hñt ira quidem propter vindictã inuidia ꝓpter gloriaz et minor est certa et maior probatur quia omnis qui odit gaudet de malo alieno quia sibi vult male esse. Unde velle malum alicui propter vindictam et velle malum eidem vt michi bene sit ꝛ velle malum eidem ipsi vt sibi male sit sunt sibi inuicem proxima et cum duo prima nõ oriantur regulariter ex tertio opz q tertium oriatur ex ipsis.

Tertia conclusio.

¶ Quarta conclusio Odiũ regularius ex inuidia q̃z ex ira nascitur Probatur quia inuidia est formaliter tristicia de bono alterius aut gaudium de malo sed ira non est formaliter huiusmodi tristicia de bono alterius licet eaz annexam habeat igitur Secundo odium nõ nascitur regulariter ex ira nisi inueterata sit maxĩe secundum eos qui dicunt q odium est ira inueterata sed ex inuidia siue inueterata sit siue non nascitur odium q̃ regularius ex inuidia nascitur odium q̃z ex ira. Tertio probatur per gregorium qui. xxxi. mora. dicit q de inuidia nascitur odiũ non quia non nascat̃ de ira aut superbia sed quia regularius nascitur de inuidia.

Quarta co[n]clo

¶ Quinta conclusio odium interdum oritur ex superbia. Probatur quia omnis contemptus alicuius rei via ẽ ad odium eius sed per superbiam contempnitur⁹ proximum ergo ex superbia interdum oritur odium proximi. Maior patet quia ille qui fit maxime est in contemptu alicuius cum videt eum factis et operib⁹ laudabilem et gloriosum odire in

Quinta co[n]clo

cipit et cupit male esse ei quem non sine opprobrio contempnere potest. Secundo sicut se habz velle male esse isti vt michi sit gloria ad velle male esse vt sibi male sit ita se habet velle male esse isti vt contemptibilis habeatur ad velle male esse vt sibi male sit sed propter primam habitudinez ex inuidia oritur odium ergo propter secundam ex superbia oritur odiū.

Sexta p̄clō

¶ Sexta conclusio ex inuidia regularius oritur odium q̃z ex supbia. Pz quia ex inuidia oritur odiū quotiens credimus q̄ bene esse eius quem odimus nocet irreparabiliter glorie nostre ex superbia autem quando credimus q̄ nocet excellentie nostre sz frequentius et regularius primum cadit ī estimatione nostra q̃z secundum ergo frequentius et regularius ex ī quit nascitur odium q̃z ex superbia. Maior ptz quia superb⁹ multo magis errat in iudicio de excellentia sua et contemptibilitate proximi q̃z inuidus erret in iudicio de gloria sua ꝛ proximi ergo frequentius iudicat inuidus bona proximi nocere glorie sue q̃z superbus iudicet excellentiam diminui et excellentiā proximi augeri.

Contra nonā ꝛ vltē p̄n̄ū arguitur

¶ Cōtra ea que dicta sunt in primo notabili. Arḡ per rōnem Thom̄. ibidem factam. Secundo que posteriora sunt generatione illa priora sunt perfectione sed omne vicium ortum ex alio est eo generatiōe posterius ergo omne vicium ortuz ex alio est eo p̄fectius et grauius.

Solutiōes.

¶ Ad primam concedo q̄ regulariter ita ē q̄ ab aliquo quod ē min⁹ secundū naturam primo receditur sed non oportet q̄ a q̄libet quod est minus secundum naturam p̄mo recedatur q̃z ad vltimum perueniatur et ideo dico q̄ qui ex inuidia transit ad odium ab aliquo recedit per inuidiam quod est minus secunduz naturam q̃z id a quo recedit per odium sed habito odio nichil impedit q̄ postea ab aliquo recedat quod est minus secundum naturam q̃z erat id a quo recessit per odium. Dicitur preterea quod si intelligatur q̄ omnis qui vī viciorum sequitur necesse est vt primo ab aliquo quod est minus secundum naturam recedat q̃z ab eo quod est magis secundum naturam falsum est quia tunc nullus posset laborare aliquo vicio nisi prius laborasset omnibus viciis minoribus ꝛ ita nullus posset esse illiberalis nisi prius fuisset prodig⁹ ꝛ nullus fur nisi fuisset pusillanimis et nullus sodomita nisi fuisset adulter et nullus adulter nisi fuisset fornicator que omnia sunt absurda. Alie solutiones posite sunt in eodem notabili. Ad secundam dicitur q̄ duplex est generatio scilicz naturalis et libera de secunda negatur maior in hac enim non attenditur prioritas perfectionis secūdum posterioritatem temporis.

Contra secundam cō clusionem.

¶ Contra secundam p̄clōnem Arguit auctoritate Decii dicentis q̄ nemo a summo incipit. Secundo homicidium non oritur ex odio ergo nec aliquod viciuz oritur ex odio. Antecedens patet quia homicidium se habet ad odium sicut actus exterior ad interiorem. Tertio riuus est maior fonte sed nullum vicium est maius odio ꝙ nullum viciuz orit̄ ex odio.

Solutio

¶ Ad p̄mā p̄cedo q̄ regulariter nemo a summo incipit ꝛ nego cōsequentiā quia licz odiū sit maximū vicium ex quo etiā alia oriantur non propter hoc tū ab eo incipit eū possit esse ortum ex alio: scz ex ira/inuidia/vel superbia. Ad scd̄az concedo aīs homicidii enim est actus īperatus ab odio: sed non est viciū ex eo ortū quia supra dictū est q̄ vicium originans et viciū originatuz debent secundum actus interiores specie differre. Ad tertiam dico q̄ si per fontem intelligatur omne id ex quo oritur riuus, maior est falsa nam ex fecolis multi riui oriuntur fecana sine comparatione minores.

Rursum ꝫ scd̄am p̄clō nē arguit.

¶ Contra secundam conclusionē Arguitur primo sic. Caritas est principalissima virtutū et mater aliaruz ergo odium est maxime vicium capitale et principium omnium aliorum Consequentia tenet quia odium opponitur caritati. Secundo peccata oriuntur in nobis scd̄uz inclinationem passionum secundū illud ad romanos secundo. Passiones peccatorum operabantur in membris vestris vt fructificarent morti sed in passionibus nature ex amore ꝛ odio vniuersaliter omnes alie sequunt̄: ꝙ odiū poni debz inter vicia capitalia. Tertio viciū est malū morale sed odium principalius respicit malū q̃z alia passio igit̄

Solutio be ati thome.

¶ Ad primā respondz beatus Tho. q̄ in virtutibus illud est p̄mū et principale qd̄ est primū ꝛ principale scd̄z ordinē nature q̄ virt⁹ vniuscuiusq̄ cōsistit in hoc q̄ sit bn̄ disposita scd̄m naturā ꝛ ppt̄ hoc caritas est prima in ordine virtutū et eadē ratione vt dicit odiū nō potest esse primum in viciis. Ista solutio non michi placet. Tū p̄mo q̄ scd̄m Aris. in predicamentis qui vult redire a viciis ad virtutes paulatim recedere debet ꝛ secundū grad⁹ virtutū ascendere. Tū secundo quia scd̄m doctrinam omniū sanctoꝝ in virtutibus primo graduz incipientiū deinde proficientiū ꝛ tertio perfectorum attingimus. Tū tertio quia vel loquitur hic Tho. de caritate infusa vel acquisita si de acquisita illa non est perfectissima virtus si de infusa tunc constat q̄ multe virtutes sine ea frequenter acquiruntur. Ideo aliter respōdet. Et primo caritate acquisita. Secūdo de caritate infusa. Dico ergo de caritate acquisita. Primo q̄ ipsa nō est virtus specialis. Dicit̄ secūdo q̄ aliqua virt⁹ dicit̄ principalissima virtutū dupliciter. Unomō

Aliqua virtus dr̄ principalissima virtutū dupliciter.

principalitate perfectionis et sic ego nego in omni enim virtute que est ad proximū includit̄ huiusmodi caritas ad proximū ꝛ eē hoc aliquid aliud. Secundo modo principalitate communitatis et originationis ꝛ sic ego p̄cedo hec ē caritas q̄ communitatē quādā habz originationis secundo omnis virtutis acq̄site. Et si dicas q̄ secundū hanc habetur intentū sic enim arguit̄ Caritas acquisita est principalissima virtutum principalitate originationis ergo oppositum eius est vicium principale originationis. Ad hoc respondetur negando consequentiam quia oppositum eius scilicet odium tam rarum est in hominibus q̃z communis est in ipsis caritas sed bene dico q̄ excidere ab huiusmodi caritate seu nō habere huiusmodi caritatem est omni vicio cōiunctū quia autem odiū huiusmodi nō est tā frequens in hominib⁹ sicut caritas acquisita, iō ex eo nō generant̄ cetere vicia sicut ex caritate cetere virtutes nisi ad sensum statim dicendum. De caritate autez infusa

dico q̄ ipsa non est de facto mater omnium virtutum quo scilicet ad generationem earum et acquisitionem cum multe sine ea frequenter generentur licet sit mater omnium q̄ztum ad esse meriti qz nullus actus habet se q̄ sit meritorius nisi sit caritati coniunctus. ¶ Dico tamen q̄ aliquod vitium dicitur mater omnium vitiorum dupliciter. Unomodo quia omnes virtutes mediante ea generantur et hoc modo patet quid dicendū sit. Secūdo mō quia ipsa mediāte actu suo elicito nata est in act⁹ omnium virtutum inclinare et hoc modo ipsa est mater omniū virtutum. Ita etiam aliquod vitiū dicitur parens omnium vitiorū tripliciter. Uno modo quia de facto omnia vitia mediante eo generantur. Secundo mō quia mediante actu suo elicito inclinat in omnia vitia et hoc dupliciter. Unomodo quia hoc regulariter fit. Aliomō quia licet hoc non fiat regulariter tamē si actus suus exigeret actū alterius vicijs ita fortis est inclinatio ei⁹ q̄ inclinaret in ipsum potius q̄z desisteret ab actu suo. Tertio modo quia per ipsum remouetur dispositio ad omnium vitiorū oppositos act⁹ inducēs. Primo modo odium nō est parens omnium vitiorū nec primo modo secundi modi sed secundo mō secundi modi propter vehementē motum odij et etiā tertio modo quia per odium auferitur caritas et amor ad proximū non solum quidam caritas infusa sed acquisita per quā ad omnes virtutes et maxime que sunt ad proximū patet ingressus qui autem odium habet in proximū non habet illud inclinans quod inclinat ad opera virtutum circa illud proximū. Ad secūdum respondet beatus Tho. q̄ duplex est odiū scz mali quod cōtrariatur bono naturali et vt dicit tale est primū inter passiones anime sicut et amor naturalis boni. Aliud est odiū generalis boni et tale nō potest esse primū sed habet rationē vltimi quia tale odium attestatē corruptioni nostre iam facte sicut et amor extranei boni. Hec solutio indicio meo non sufficit quia vt patet ex maiore argumentum procedit de passionibus malā inclinationem habētibus odium autē mali oppositi bono naturali non habet malā inclinationem sicut enī bonum moris est amare bonū cōnaturale ita et odire malum oppositū et maxime malum culpe. Ideo aliter dico q̄ accipiendo amorem et odium proprie vt diffinit Aris. secundo retho. amorem scilicet p velle alicui ea que sunt sibi bona gratia sui et odium pro nolle et talia et velle que sunt sibi mala et gratia sui sic ego nego minorē. Si autem accipiantur amor et odium communiter p velle et nolle sic cōceditur minor sed nō sic loquimur de odio. Ad tertiam respondet Tho. q̄ duplex est malum scilicet verūm q̄ repugnat naturali bono. Aliud est malū apparens q̄d scz est verū et naturale bonū estimatū tū malū sed hec solutio nō sufficit qz odium vel est respectu mali veri: vel respectu mali apparentis. Si sit respectu mali veri ergo cum vitium moris de quo maior argumenti assumit sit malum verū sequitur q̄ argumentū concludit. Si respectu mali apparentis tunc sequitur per odium appetitur odito id quod secundum veritatem est bonum licet ab odiente estimetur malum quod falsum est probatur secundum Tho. ibidē odiū. Ideo dicitur q̄ argumentum istud non peccat in materia sed in forma tantum nisi tamē q̄ nullā habet apparentiam bone forme per simile enim argumentū probaretur q̄ caritas et amor esset potissimū vitiorū caritas ad proximum maxime respicit verum malum proximi q̄ intelligo non volendo sed nolendo sed vitium morale est verum malum ergo caritas ad proximū est origo omnium vitiorum. Ideo respondeo negando consequētiam nec reddenda est causa vbi nulla est forme bone apparentia. ¶ Contra quartam conclusionem. Arguitur sic inuidia est tristicia de alienis bonis sed odium non oritur ex tristicia imo potius tristiciam generat tristamur enim de presentia malorum que odimus ergo odium non oritur ex inuidia. Secundo odium dei non causatur ex inuidia dei ergo nec odiū proximi ex inuidia proximi. Antecedens patet quia nō inuidemus his que maxime a nobis distant et consequentia tenet qz odium dilectioni opponitur sed dilectio proximi refertur ad dilectionem dei ergo et odium proximi ad odium dei. Tercio odiū oritur ex ira ergo non ex inuidia consequētia tenet quia vnius effectus tm̄ est vna causa et antecedens probatur per Augu. in regula dicente q̄ ira crescit in odiū.

Cōtra quandā cōclusionē.

¶ Ad primam negatur minor ex tristicia enim bene oritur odium ex hoc enī q̄ bene esse hui⁹ me contristat opto sibi male esse imo ipsum omnino non esse volo nec est inconueniēs q̄ ex tristicia causetur odiū et ex odio tristicia sicut ex tristicia pusilanimitatis causatur appetitus vindicte et ex appetitu vindicte quā consequi nō possumus causatur tristicia similiter ex delectatione causatur tristicia penitentie et ex tristicia penitentie causatur delectatio dicit autem Tho. q̄ hoc ideo contingit quia vis appetitiua reflectitur supra se ex tristicia ergo causatur odium modo dicto et ex odio causatur tristicia quia cū volo efficaciter alicui male esse et sibi bene esse tristor. Ad secundam negatur consequentia. Et ad probationem concedo secundam partem assumpti ad hunc sensū q̄ dilectio recta et rationabilis per prius est dei q̄z proximi quia bonum quod est obiectum dilectionis a deo in creaturas deriuatur vt dicit Thomas quia tamen malū non diriuatur a deo in creaturas ideo odium dilectioni oppositum primo est ad proximum et postea a proximo in deum. qui tamen defenderet q̄ in sola dilectione creature potest consistere virtus moralis non concederet q̄ omnis dilectio ordinata prius esset dei q̄z creature quia licet bonitas diriuetur a deo in creaturas potest tamen amare voluntas bonitatem in creatura nō amando bonitatem in deo immo huiusmodi diriuationem ignorando. Ad tertiam negatur consequentia quia vt supradictum est idem vicium potest ex diuersis causis oriri vt supra satis ostensum est. et ad probationem dico q̄ aliquando aliud et aliud est odium ex ira et ex inuidia ortum. Aliquando vero idem vt eum eidem irascor et inuideo tunc potest odium generari et oriri ex vtroq̄ et tunc ira et inuidia habebunt rationem

Solutiōes.

Quomodo intelligitur q̄ caritas sit mater omnium virtutum

vnius cause totalis ex pluribus partialibus causis constitute quomodo autem ex ira generetur odium et quomõ ex inuidia dictum est satis. Dicit tamen Thom. q directius generatur odium ex inuidia q̃z ex ira ego autem supra non dixi directius sed regularius propter causam supra assignatam et ve dicis Thom. qui per iram appetit malum proximi secundum quãdam mensurã continuando iram appetit malum proximi absolute quod pertinet ad rationem odij Non placet tamen michi quod ait quod ex inuidia generatur odium formaliter secundum rationem obiecti ex ira autem dispositiue tantum quia secundum ipsum malum alterius absolute est obiectũ odij sed inuidus appetit malum alterius ꝑpter appetitum proprie glorie et ita si malum illud nõ esset ordinatum ad propriam gloriam non appeteretur ab inuido sicut nec ab irato appeteretur si non esset ordinatum ad vindictam.

De inuidia.

Circa peccatum inuidie.

Queritur pmo. Utrum inuidia sit per se ꝛ directe circa bonum Arguitur q non inuidia est tristicia ergo non est circa bonum. In oppositum est Arist. secundo rethorice. Notandum q opinio Thom. est q tristicia de bono alterius inq̃ztum imminet sibi per hoc periculum alicuius nocumenti non est inuidia sed tristicia de bono alterius inq̃ztum est diminutiuum ꝓprie glorie vel excellẽtie est inuidia. Ista opinio non videtur michi vera et eius improba-
Prima ɔclo tio ex sequentibus ɔclonibus apparebit. ¶ Prima conclusio inuidia est tristicia. Probatur per Arist. scdo retho. qui n̄iam nemesim zelum ꝛ inuidiam dt in hoc conuenire q quodlibet eorũ est tristicia. Scdo per illud eiusdẽ ibidẽ tristicia est conturbans inuidia ẽ ad bonam actionem. Tertio per Damas. scdo libro ponentem inuidiã speciem tristicie tũ per Gre. dicentem q inuidũ torquet aliena felicitas Tum per illud vulgatũ dictum liuid⁹ alter⁹ rebus macrescit opimis. ¶ Se-
Secũda ɔclo cunda conclusio non oĩs tristicia de bono alterius inuidia est. Probatur qꝛ aliqua est tristicia de bono alterius ex eo q ille est tali bono indignus quam Arist. vocat nemesim et aliq̃ tristicia ẽ de bono alterius ex eo quod illũ mallemus nobis inesse quã Aris. vocat zelum et aliq̃ est tristicia de bono alterius qꝛ timemus male nobis fore ex eo q illi bñ est quam Aris. vocat timorem & nõ oĩs tristicia de bono alterius est inuidia. Consequẽtia tenet quia secundum Arist. nec nemesis nec zel⁹
Tercia ɔclo nec timor inuidia est. ¶ Tertia conclusio inuidia est tristicia conturbans de bono alterius similis vel equalis gratia eius cui inuidemus quia scilicet nolumus ei bene esse. Patet hec cõclusio auctoritate Arist. vbi supra ita inuidiam diffinientis Tristicia enim aliquid conturbans ad bonam actionem inuidia est sed non indigni sed equalis et similis hoc autem non quia eueniet ipsi inquit alterum licet propter ipsum proximum omnib⁹ similiter oportet insistere Exsequitur probatio nõ enim ad hec esset hoc quidem inuidia hoc autem nemesis sed timor si propter hoc tristicia existit et turbatio quia ipsi aliquod erat malum ab illo bona actiõe Uoluit dicere Aristo. q si quis turbaretur de bono alterius ex eo q estimat bonum illud posse faciliter esse sibi causam mali et nocumenti tunc turbatio talis est timor et non inuidia
¶ Quarta conclusio Nulla tristicia de bono alterius inq̃ztum est diminutiuum glorie et excellentie nostre ẽ inuidia patet nulla tristicia de bono alterius inq̃ztum per hoc nobis imminet periculum alicuius nocumenti est inuidia sed oĩs tristicia de bono alterius inquantum est diminutiuũ glorie et excellentie nostre est tristicia de bono alterius inq̃ztum per hoc nobis imminet periculũ alicuius nocumenti ergo nulla talis tristicia ẽ inuidia. Maior nota est ex immediate dictis Minor autem patet quia omnis diminutio glorie ẽ nocumentum immo malis q̃z diminutio opum et diuiciarum ergo per omne illud per quod imminet nobis periculum diminutionis glorie imminet etiam nobis periculum alicuius nocumenti. Secundo nullus timor est inuidia sed omnis tristicia de bono alterius inq̃ztum est diminutiuũ glorie ꝛ excellentie nostre est timor ergo nulla talis tristicia est inuidia. Maior est Aristo. secũ do retho. et Thom. ar. eodem in quo hãc conclusionem terminat et minor probatur omnis tristicia vel turbatio ex apprehensione futuri mali aut corruptiui aut contristatiui de prope apparentis est timor vt patet per Aristo. secundo retho. diffinientem timorem cum ait Sit itaq timor tristicia vel turbatio ex fantasia futuri mali aut corruptiui aut cõtristatiui et paulo post et hoc si nõ longe sed ꝑpe videantur vt in proximo futura Et hoc declarat dicens que enim longe valde sunt non timentur sciunt enim omnes q morientur sed quia non prope nichil curant sed ita est q diminutio glorie est malum corruptiuum vel cõtristatiuum quod aliquando de prope videtur futurum ergo turbatio de bono alterius inq̃ztum ẽ huiusmodi glorie nostre diminutiuum est timor. Tertio quicquid facit tristiciam de bono alterius non esse ꝑpter ipsum ꝑ̃imum de cui⁹ bono tristamur sed propter eum qui tristatur facit tristiciam non esse inuidiam sed tristiciam esse de bono proximi inq̃ztum est diminutiuum glorie nostre facit tristiciam non esse propter ipsum de cuius bono tristamur et eam esse propter nos qui tristamur & hoc sufficienter facit q tristicia talis non sit inuidia. Maior patet per diffinitionem inuidie supra positam et minor probatur Tum q̃z facit tristiciam huiusmodi esse propter nos. Tum secundo quia tristiciam esse de bono alterius ne inde aliquod nocumentum nobis accidat facit eam non esse gratia proximi ergo etiam tristiciam esse de bono alterius ne inde diminuatur gloria nostra facit eam non esse gratia proximi Nec q valet dicere q licet diminutio glorie sit malũ non est tamen nocumentum quia omnis priuatio boni nocumentum est. Tũ secundo quia Aristoteles in illo passu vbi diffinit inuidiam non vtitur nomine nocumenti sed nomine mali Non erit inquit inuidia sed timor si propter hoc tri-

ticia existit et turbatio quia ipsi aliquod erit malum ab ipsa bona actione. Ex his patet ꝙ opinio Tho. contradicit Aris. ⁊ sibi ipsi. cum secunda pars inferat contradictorium prime. Quarto possibile est ꝙ aliquis tristetur de bono proximi propter ipsum proximum quia scilicet non vult sibi bene esse ⁊ non inquantum est diminutiuum glorie sue ⁊ possibile est etiaz ꝙ quis tristetur de bono proximi inquantum est diminutiuum glorie sue ⁊ non propter ipsum proximum sed in tali casu primum est inuidia ⁊ non secundum igitur.

Quinta ɔclo ¶ Quinta conclusio aliqua inuidia est gaudium ⁊ delectatio de malo alicuius. Probatur ponatur casus ꝙ inuidus hodie tristetur de bono fortis ⁊ cras bonuz illud ab eo auferatur tunc constat ꝙ inuidus ille gaudebit ⁊ non per iram nec per adiuz nec per nemesim nec per zelum nec per timorez quia patet ꝙ non habet aliaz passionem ab inuidia ⁊ ꝙ non gaudeat de oblatione illius boni neqz qz vindictam petit neqz quia odit neqz qz eum putat indignuz neqz quia male habere neqz quia timebat ne per illud bonum eueniret sibi aliud malum ergo per inuidiam gaudet. Et per consequens gaudium illud est inuidia cum non sit actus cuiuscumqz alterius passionis

Sexta ɔclo ¶ Sexta conclusio non quodlibet gaudium de malo est inuidia sed gaudium de malo quod est carentia boni quod nolebamus inesse proximo propter se ipsum. Probatur primo quia fere omnia que enumerata sunt in supradicta conclusione sunt gaudium de malo et tamen nulluz predicatorum est inuidia Secundo probatur expressa auctoritate Aris. secundo retho. ita dicentis Contraria autem contrarijs idem enim qui gaudet de malo ⁊ inuidus est de quo enim quis tristatur facto ⁊ existente necessarium hunc de priuatione huius ⁊ corruptione gaudere vbi vult dicere Aris. ꝙ omnis inuidus qui tristatur de bono inexistente ei cui inuidet gaudet de priuatione illius boni hoc est illo bono priuetur gaudet Non tamen intelligit ꝙ circa quodlibet maluz proximi est inuidia sed circa malum quod est carentia illius boni propter quod tristabatur cum inexistebat.

Septima conclusio. ¶ Septima conclusio. Omnis inuidia est circa bonum proximi. Probatur qz omnis inuidia siue sit tristicia siue sit gaudium est nolitio boni proximi Sed omnis nolitio boni proximi est circa bonum proximi ergo omnis inuidia est circa bonuz proximi Maior probatur omnis inuidia est tristicia vel gaudium si sit tristicia tunc est nolitio boni proximi inexistentis Si sit gaudium tunc est nolitio boni proximi corrupti vel ablati vel non inexistentis quod iam existimabatur de prope futurum. Secundo Omnis inuidia que est gaudium de malo proximi est circa bonuz proximi ergo omnis inuidia est circa bonum proximi consequentia tenet quia omnis alia inuidia ab ista est circa bonum proximi Et antecedens patet quia inuidia non est gaudium de malo vt dictum est nisi qz est gaudium de carentia boni sed omne gaudium de carentia boni alterius est nolitio illius boni ergo omnis inuidia que est circa malum proximi est circa bonum eiusdem.

Quoddam notabile. ¶ Pro quo aduerte ꝙ idem actus voluntatis cum vna apprehensione est tristicia vel causa tristicie et cum alia apprehensione est causa gaudij ⁊ delectationis verbi gratia. Nolitio boni proximi cum apprehensione inexistentie talis boni est tristicia cum apprehensione vero carentie eiusdem est gaudium. Tercio Omnis inuidia est tristicia de bono proximi vel gaudium de malo non qz sibi velit male esse absolute quia tunc esset odium sed quia non vult sibi bene esse sed omnis nolitio circa bene esse alicuius circa bonum illius inuidia est circa bonum proximi igitur.

Octaua cōclusio. ¶ Octaua cōclusio inter similes ⁊ prope equales inuidia est. patet auctoritate Aris. secundo rethorice dicentis tristicia quidem enim conturbans ⁊ inuidia est ad bonam actionem sed non indigni hac est non quia illo bono sit indignus sed equalis ⁊ similis ⁊ duobus capitulo interpositis ait. Si quidem est inuidia tristicia quedam super bona actione apparente dictorum bonorum ⁊ circa similes Cuiusmodi autem similes intelligantur declarat declaratione Similes autem dico secundum genus secundum cognationem secundum staturam secundum habitum secundum opinionem secundum ea que existunt. Et sequitur etiam quilibet in modico defuit ꝙ non omnia existunt vbi vult Aristoteles ꝙ omnes quibus insunt aliqua laudabilia eiusdem speciei aut equaliter aut fere equaliter ita ꝙ bonum vnius non multum excedit bonum alterius inclinantur ad inuidendum sibi ipsis.

Nona ɔclo ¶ Nona conclusio omnes cupientes credi ⁊ opinari excellere in aliquo bono inclinati sunt inuidere eis qui in modico excellunt eos aut deficiunt ab eis in tali bono Ista cōclusio probatur auctoritate Aris. ita dicentis de quibus autem inuidentur bona dicta sunt in quibus enim amant esse in opinione ⁊ amantes honorari in operibus ⁊ appetunt opinionem ⁊ quecunqz es fortuna sunt fere circa omnia inuidia est Ex quo infertur ꝙ magna tractantes communiter inuident ijs qui magna tractant patet cupiunt honorari in magnarum rerum gestione Sequitur secundo ꝙ omnes qui honorantur singulariter in aliquo ⁊ maxime in sapientia ⁊ felicitate inuident communiter ijs qui in eisdem honorantur Sequitur tertio ꝙ omnes amatores honoris ⁊ omnes opinari sapientes ⁊ vi'r amatores fame circa aliquid inuidi sunt circa hoc ⁊ etiam pusillanimes sunt circa illud primum probatur vt prius qz omnes tales cupiunt bonum nomen ⁊ laudabilem opinionem circa hoc ⁊ ideo eum dico ⁊ omnes opinari sapientes intelligo de ijs quibus huiusmodi opinio sapientie cure est ⁊ desidero. ꝙ autem omnes tales sunt pusillanimes circa illud bonum in quo honorari cupiunt probatur ratione Aris. qz talibus omnia magna videntur vbi intendit Aris. hanc rationem omnis ille est pusillanimis circa aliquid in quo omnia sibi magna videntur aut difficilia sed cupientibus honorari in sapientia aut felicitate omnia opera sapientie ⁊ felicitatis ex quibus honorem assequi ⁊ habere in opinione possunt sibi videntur magna ⁊ difficilia igitur Sequitur quarto ꝙ bene fortunati ⁊ infortunatis que ipsi appetunt nunt oportere se habere putant inuident communiter ijs qui eis in similibus infortunijs fere similes sunt ita ꝙ parum excellunt eos vel deficiunt ab eis patet ex dictis

Decia ɔclo ¶ Decima cōclusio ⁊ si inuidia ex appetitu glorie ⁊ proximi adhuc ex timore nascatur non tamen ipsa pro fine gloriam vel honorem habet. prima pars probatur ex nona conclusione ⁊ correlarijs inde illatis et duobus patet ꝙ illi soli sunt inuidi qui cupiunt opinionem excellentie in aliquo quod non

esset nisi inuidia ex hmōi appetitu honoris nasce-
retur et in hoc multum apparenter fundauit opi-
nionem suam beatus Tho. quia sentit q̄ inuidus
odit bonum proximi inq̄ztum est diminutiuum
glorie et excellentie sue michi autem videtur q̄ ibi
sunt quattuor p ordinem p̄mū est appetitus glie
et opinionis circa aliq̄d puta circa sapientiā aut
formam aut idustriaz aut aliquid aliud et iste ap-
petitus non est inuidia vt constat secūdum est nol-
le bonum consimile inesse alteri ne per hoc dimi-
nuatur glia eius et hoc nolle non est inuidia sed p-
tinet ad timorē s verisimile sit q̄ sit in futurum
Tertiū est tristicia de bono tali inexistente pro-
ximo inq̄ztum est diminutiuum boni nostri et hec
tristicia secundum Arist. est timor et non inuidia
quartum est tristicia de bono tali īexistente pro-
ximo qr nolumus sibi bene esse et hec tristicia est
inuidia sicut enī ex iniuria ira q̄ appeto huic
malum per modum vindicte oritur odiū quo si-
bi volo simplr male esse ita dico q̄ ex timore di-
minutionis glorie nostre et tristicia bonorum p-
ximi inq̄ztum diminutiua sunt glie nostre incre-
rata oritur inuidia qua simplr et absolute nolum⁹
proximo eni inuidemus bene esse Arist. ergo di-
xit eos inuidere qui cupiunt honorari in aliquo et
bonam ac laudabilem opinionem assequi non qr
inuidia pro fine suo appetitū honoris et glorie
habeat sed qr mediante ex appetitu glie et pro-
ximitas ex timore diminutionis eius oritur et na-
scitur ex hiis īfero contra Tho. q̄ ex pusillanimi-
tate non sequitur inuidia sed potius econtra ex inui-
dia sequitur pusillanimitas ad sensum dicendum
Tho. autem ī posuit Arist. dixisse q̄ pusillanimes
sunt inuidi et applicat ad hoc probandum rōnē
Arist. quia omnia eis magna videntur hec opi-
nio Tho. non bene concordat cum hiis qui eodē
loco dixit Et ideo arguit sic nullus inuidet ī his
in quibus se multum putat deficere sed pusillani-
mis oīa reputat magna et sibi difficilia vt dicit
Aris. et approbat Tho. ergo pusillanimis ex pu-
sillanimitate sua potius retrahitur ab inuidia q̄z
ad eam iducatur maior est Arist. et Tho in eodē
loco sez secunda secunde. q. xxxvi. ar. i. in respon-
sione ad tertium argumentum dicentis q̄ null⁹
conatur ad ea ī quibus est multū deficiens et io
cum aliq̄s in hoc eum multum excedat non inui-
det sed si modicum deficiat Confirmatur nullus
inuidet ei a quo putat se ī magno superatum es-
se vt patet ex nunc allegatis sed pusillanimes q̄c
quid boni alieni accidat se reputant ī magno su-
peratos esse ergo pusillanimes non ī[n]clinantur p
pusillanimitatem suam ad inuidiam maior et mi-
nor sunt Tho. in solutione allegata dico ergo q̄ ī-
uidia non oritur ex pusillanimitate sed econtra
pusillanimitas ex causis inuidie potius orit om-
nibus enī amatoribus honoris et fame ea vidē-
tur magna et difficilia per que paratur honor et
fama sed aliquid videri magnum est causa pusil-
lanimitatis ne videamus cognari aggredi. illud
ex eo q̄ nobis videtur magnū ideo huiusmodi
appetitus honoris et fame facit hominem pusil-
lanimē neq̄z habz Arist. q̄ inuidi sunt pusillani-
mes sed habet sic vt vlr amatores fame circa ali-

quid inuidiosi circa hoc et pusillanimes que pro-
positio habet duplicem sensum vnum ī propriū
amatores fame sunt inuidi et pusillanimes sunt
inuidi et ī illo sensu accepit litteram Arist. Tho.
aliam sensum habet proprium et non extorum
amatores fame sunt inuidi circa id circa quod fa-
mam amant et idem amatores fame circa aliq̄d
sunt pusillanimes circa illud ex quo textu nō ha-
betur nec q̄ inuidi sint pusillanimes nec ecōtra
sed q̄ ex vna et eadem causa oritur inuidia et pusil-
lanimitas et ad sensum dictum habetur Job. v. p-
uulum occidit inuidia paruuluz hoc est pusillani-
mem non quidem quia pusillanimitas causat inui-
diam sed qr quando hec coniunguntur ī eodem
sez appetitus fame pusillanimitas et inuidia tan-
ta inde vis tristicie oritur vt frequenter sequatur
mors nam cum famam appeto nolo bene eē hu-
ic per inuidiaz et nolo aggredi aliquod op⁹ egre-
gium per pusillanimitatem quod aggreditur il-
le cui ego inuideo et si hoc sepe fiat tanta tristicia
sequitur vt mortem nonnunq̄z inferat Et si dicas
bene sequitur amatores fame sūt inuidi et pusillani-
mes g̃ pusillanimes sūt inuidi Scdo illa tristicia
vl timor cōtra est inuidia cū sit tristicia de bono pxī
et cōtra est ex pusillanimitate g̃ pusillanimitas ē
causa tristicie. Ad p̄mū rñdeo ɔcedēdo ɔñ ī sen-
su dialectico hoc ē accipiendo ipsum vt est pro-
positio cathegorica sed nego ipsum vt est pro-
positio causalis scd̄m moduz loquendi Arist. in
.i. phis. in q̄ sensu nō tantum significatur hoc es-
se hoc sed q̄ reo q̄ importatur per subiectū sit cā rei ī-
portate per p̄dicatū cā quidē per se. Ad scd̄m di-
co q̄ amor fame et pusillanimitas dicuntur cāne inui-
die qr amor fame cāt inuidiā per se etiā vbi nō ē cō-
iunct⁹ pusillanimitati. pusillanimitas aūt non
sic p se cāt inuidiā nisi sit ɔiūcta amori fame et ho-
noris qr g̃ pusillanimitas aliqñ cōiūcta ē amori
et aliqñ nō cū multi sint pusillanimes qr nō mltū
curāt de fama et honore io aliqñ cāt inuidiā pusil-
lanimitas et aliqñ nō sed amor fame siue ɔiun-
cta sit pusillanimitas siue nō cā regularit cātrp
hoc modū pōt deffendi opinio Tho. et ɔcordari
cū ea quā sequuti videmur. ❡ Undecimā ɔcl'o ī ē-
os regularit habet inuidia q̄ nobiscū de honore Undecima conclusio.
contendūt pbatur a autoritate Aristo. scd̄o retho.
ita dicētis manifestū est autē ex q̄bus inuidēt et
paulo post et ad q̄s sunt in amore honoris vbi a-
lia translatio hz et quib⁹ de honore contēdūt ex
q̄ infert q̄ inuidem⁹ iis q̄ sunt nobis ppinq̄ tēpo-
re loco etate et glia siue opinione fame dixi tem-
pore quia nullus iis inuidet qui ante eum fue-
rūt neq̄z futuris neq̄z mortuis dixi loco quia nō
non inuidemus iis qui apud herculis columnas
habitāt dixi glia qr nullus inuidet iis q̄s se et mul-
ta maiores glia aut multo miores pbatur corela-
riuz qr nos ɔ oēs sic nobis ppinquos de honore
ɔtēdimus Tū scd̄o p illud pūerbiū cōe cognatū
inuidere scis vbi alia translatio propinquus inui-
dere solet Secundo sequitur q̄ inuidemus cōi-
ter aduersariis nostris et vniuersaliter iis que ea-
dem nobiscū cupiunt pbatur primo qr tales no-
biscū de honore ɔtendunt Tū scd̄o p illud cōe di-
ctū figulus figulo inuidet faberq̄z fabro Tertio

sequitur ꝙ illi qui conati ad aliquid honorificuz
non optinuerunt illud aut cū difficultate aut cuz
multo sumptu optinuerunt illud communiter in
uident ijs qui cito ⁊ faciliter ⁊ cuz paruo sumptu
illud optinuerunt patet quia ex ijs causis dimi-
nutio honoris facta esse estimatur ex qua tristicia
infertur et excitatur inuidia. Quarto sequitur ꝙ
ijs cōmuniter inuidem⁹ q̄ ea bona possident que
decuit et oportuit non possidere vel que aliquā pos
sidemus quia omnes tales videntur nobiscuz de
honore contendere ⁊ inde est ꝙ seniores inuident
iunioribus ⁊ hoc per experienciam cognoscimus
in doctrina et exercitio litterario senes carentes
eloquentia aut artib⁹ quibus eos incūbere decuit
inuident iunioribus eisdem rebus insudantibus
Quinto sequit ꝙ omnib⁹ ijs inuidemus cōmuni
ter qui aliquid possidēt ꝙ eos possidere nobis op
probrium est ⁊ per hoc correlariū redditur causa
et ratio precedentis, opprobrium est enim senib⁹
si iuuenes optinent ea que aut ipsi nūq̄z optinue
runt aut iaz non optinēt cum tamen deceat ⁊ de
cuerit eos talia optinere. ¶ Contra primam con

Cōtra pmā cōclusionē.

clusionem arguitur inuidie obiectum non est ma-
lum sed bonū sed tristicie obiectum est malum er
go tristicia non est inuidia maior patet per Gre.
quinto mo. dicentem inuido tabescentem mentē
sua pena facit q̄z felicitas torquet aliena et mi-
nor videtur certa. Secundo tristicia ex aliquo de
fectu causatur ⁊ inde est ꝙ illi qui sunt in magno
defectu sunt ad tristiciā proni sed inuidia nō cau
satur ex defectu ḡ inuidia nō est tristicia minor pz
q2 scđm Aris. ij. retho. illi qui sūt i modico defectu
⁊ q̄ sūt amatores honoris ⁊ q̄ reputātur sapiētes
sūt inuidi. ¶ Ad primā concedo maiorez de pri

Solutiōes.

mario obiecto et nego minorez ⁊ dico ꝙ tristicia
est de omni quod nolentib⁹ nobis accidit ⁊ quia
bonum aliquando accidit proximo nolentibus no
bis ideo tristicia est circa bonum, dico secundo ꝙ
malum accipitur dupliciter vnomodo pro turpē
vel nociuo aliomodo pro displicibili sicut bonū
pro eo quod placet dico ergo ꝙ tristicia est circa
illud quod est malum nobis: vel displicens sed
illud idem est bonum proximo. Ad secundum di-
stingo maiorez vel ꝙ tristicia causet ex aliquo de
fectu .i. ex eo ꝙ aliqua res ⁊ perfectio nobis defi-
ciat ⁊ si sic intelligatur vniuersaliter de omni tri
sticia nego vel ꝙ tristicia causetur ex aliquo defe
ctu .i. ex eo ꝙ nolitiones vel volitiones nostre de-
ficiunt ⁊ suo effectu frustrantur et sic concedo q2
vt dictum est tristicia est cum nolentibus nobis
aliquid accidit et ad minorem dicitur ꝙ illa ha-
bet duplicē sensum vnus est ꝙ illi qui sunt in mo
dico defectu vel quibus modicum deest de perfe
ctione inuident et hoc non habet Aris. alius sen-
sus est ꝙ homines inuidēt ijs cōmuniter quibus
sunt multum similes ita ꝙ vel modicum deficiūt
ab eis vel modicum excellūt eos et hoc est verum
quia cum hoc stat ꝙ eis nolentibus aliud bonū p
ximo eius inuident eueniat. ¶ Contra quartam
conclusionē arguitur sic nulli sunt inuidi nisi ap

Cōtra q̄rtā ꝯclusionez.

petunt honorem ⁊ opinionez bonam circa aliq̄d
ergo inuidia est tristicia de bono proximi inīq̄ztum
est diminutiuū glorie eius antecedens patet per
nonam et vndecimam conclusiones ⁊ omnia cor
relaria ibidem posita. Secūdo de nullis bonis ne
uidemus nisi de ijs in quibus opperim⁹ gloriari
igitur Tercio arguitur per Grego. dicētem in vi.
moza, inuidere non possumus nisi eis quos in ali
quo nobis meliores putamus. Quarto secunduz
Grego. inuiduz felicitas torquet aliena ⁊ non q2
inuid⁹ vult male esse ei cui inuidet quia tunc od
ret neqz quia per bona proximi timet nocumentuz
sibi in bona sua naturalibus aut in possessioni-
bus inferri quia tunc potius timeret qui inuide-
ret ergo ideo torquetur quia bonuz proximi dimi-
nutiuum est glorie eius. Ad istas rationes satis
responsum est ex dictis. ¶ Ad primam concedo

Solutiōes.

maiorem ⁊ nego consequentiam quia hoc non cō
tingit ex eo ꝙ inuidia sit tristicia de bono proxi-
mi inq̄ztum est diminutiuū glorie nostre sed quia
inuidia non causatur sine appetitu glorie vel ho
noris vel fame vel aliarū reruz circa quas potest
esse contra argutatio. Ad secundā i. militer. Ad
terciaz Arist. diceret ꝙ ad inuidere alicui sufficit
estimare nos in modico excellere eum ⁊ non requi
ritur semper ꝙ estimemus nos ab eo excelli p cō
cordia tamē Grege. et Aris dicit ꝙ aliqui possūt
comparari in aliqua perfectione dupliciter vno-
modo secundum talem perfectionem in genere ⁊
absolute puta cuz comparantur aliqui in eloquen
tia vel in dyaletica vel in theologia ⁊ de tali cōpa
ratione loquitur Aris. secundo modo possunt ali
qui comparari secundū conditiones illius perfe-
ctionis aut operū eius vt cum dicimus istam citius
et minori sumptu acquisiuisse perfectionez q̄z ille
aut in operando secundū eam felicius isti q̄z illi
contigisse aut maiora bona ex ea huic q̄z illi prouē
tura esse aut aliquo alio mō simili ⁊ ita videtur in
tellexisse Grego. siue tamē intelligatur primo mō
vel secundo modo non concludit aliud nisi ꝙ in-
uidia causatur ex huiusmodi appetitu glorie Ad
quartā concedo primā ptē añtis ⁊ secundaz ⁊ ter
tiam ⁊ nego consequentiam quia relinquit vnum
tercium ꝙ torquet enim inuidū felicitas aliena q2
non vult bene esse ei cui inuidet ⁊ concedo ꝙ voli
tio ⁊ oppetitus glorie partialiter causant media
te vel immediate istam nolitionem modo dictam
in decima conclusione. ¶ Contra quintam con-

Cōtra q̄ntā cōclusionē.

clusionem arguitur sic omnis inuidia est tristicia
ergo nulla inuidia est gaudium consequentia te-
net quia nullum gaudium est tristicia. Secundo
quia vel esset gaudio de aliquo malo vel de quoli
bet non de aliquo quia no est maior ratio de vno
q̄z de alio non de quolibz tūz primo quia nō quod
libet malum proximi est augmentatiuum glorie no
stre. tum secūdo quia vt videtur ex ratione Aris.
inuidia nō est gaudiū nisi de malis illis que sunt
carentia bonorū que nolumus inesse proximo.
¶ Ad primam respondeo negando maiorem ea

Solutiōes.

dem enim nolitio mediante apprehensione inex
istentie boni nolit dicit tristicia ⁊ mediante ap-
prehensione carētie eiusdem boni dicitur gaudi-
um sed quia non simul bonum illud inest et non
inest ideo ista nolitio non simul dicitur trist-
cia et gaudium sed successiue ideo q̄zuis iste non
sit concedendū omnis inuidia est tristicia ceiu-

uidia que est tristicia est inuidia que est gaudiuz
rñ non propter hoc sequitur q inuidia que est tri
sticia sit alia res ab inuidia que est et erit gaudi-
um eo q eadem inuidia est nunc tristicia et post-
ea gaudium et econtra si tamen simul aliqua in-
uidia esset tristicia et aliqua gaudiuz ista esset cō
cedenda omnis inuidia que est tristicia est alia res
ab inuidia que est gaudium et ista dicta sunt non
ponendo tristiciam et gaudium reo distincto a
volitionibus et nolitionibus q si ponerentur es-
se res distincte vt videtur Hali. okā. tunc ex no-
litione cum vna apprehensione causaretur tristi-
cia et ex eadē nolitione cū alia apphensione cāre
tur gaudiū qd esset aliud a tristicia et tūc inuidia q
est tristicia nec eēt nec foret inuidia que est aut erit
Aliquid di inuidia du pliciter. gaudiū ¶ Aliter dico q aliqd dr inuidia dupli
citer vno modo per se primo alio modo per alte-
rum et exemplum primi vt nolitio que habet bonū
proximi secundum q in eo existens pro obiecto
et nolitio que habet carentiaz huiusmodi boni p
obiecto quelibet enim harum est inuidia per se
primo et prima est tristicia et secunda gaudium
et preterea prima non solaz numero sed etiā spe
cie distinguitur a secunda propter distinctionem
obiectorum alio modo aliquid dicitur inuidia per
alterum scilicet ratione eius quod est inuidia per
se vt est nolitio boni cum vna apprehensione id
ergo quod est inuidia per se non potest esse succes
siue tristicia et gaudium id vero quod est inuidia
per alterum potest esse successiue tristicia et gau-
dium imo et potest non esse inuidia et potest non
esse tristicia et potest non esse gaudium formali-
ter patet si cum tali nolitione nulla ponatur ap
prehensio boni inexistentis nec carentie eius. Ad
secundam dicitur q inuidia non est gaudium de
quolibet malo alias videretur q omne odiuz es-
set inuidia sed est primo gaudium vt dictum ē de
carentia boni quod per inuidiam nolumus et in-
esse cui inuidemus q si progrediatur vltra tunc
est gaudium de malo proximi quia sibi bene esse
nolumus quod si progrediatur inuidus vltra vt
gaudeat de malo proximi et de quocunqz indiffe
renter et hoc quia vult sibi male esse tunc iam in
uidia peperit odium per quod et non per inuidiā
volumus male esse proximo et gaudemus de ma
lo quia volumus sibi male esse Ex hoc patet q ē
maior ratio q inuidia sit de vno malo proximi qz
Contra septimaz pclōnem. de alio. ¶ Contra septimam conclusionem argu
itur sic aliqua inuidia est circa malum proximi ergo
non omnis inuidia est circa bonum proximi con
sequentia tenet qr idem actus voluntatis est cir-
ca bonum et malum. Secūdo omnis inuidia aut
est volitio circa proximum aut nolitio si volitio
cum non sit volitio bonorū proximi sequitur q
est volitio malorū et per consequens est circa ma
lum et non circa bonum si nolitio cum non noli-
tio malorum proximi sed bonorum sequitur q est
Responsio circa bonum et non circa malum igitur. ¶ Ad p
maz concedo maiorem et nego consequentiaz qr
idem actus voluntatis est circa bonum et malūz
cum enim ego gaudeo q cares sapiētia quia no-
lo tibi bene esse actus voluntatis mee est circa ca
rentiam sapientie quā tibi volo et sic est circa ma
lum et est circa bene esse tuum nollendo ipsuz ti
bi et ita est circa bonum et ad probationem nega
tur assumptum. Ad secundam secundū aliquos
diceretur q inuidia dicit duos actus puta vel du
as nolitiones vel vnam volitionem et vnam no-
litionem quorum actuum nullus est inuidia sed
ambo simul sunt inuidia secundum alios aūt res-
pondeo q inuidia aliqua simul est volitio et no-
litio volitio scz carentie boni noliti inesse et noli-
tio bene esse proximi sicut actus quo volo pecca-
re propter deum simul est nolitio peccati et amor
dei nec hoc apud multos ē inconueniens. ¶ Co
tra octauam conclusionem arguit sic similitudo Cōtra octauaz pclōnē
non est causa tristicie sed vt dictum est inuidia
est tristicia: ergo inter similes non est inuidia maior
patet qr similitudo est causa delectationis. Se-
cundo arguitur seniorum ad iuniores est inuidia
vt habet. Aristo. sed tales non sunt similes ergo
non est inter similes inuidia. Tertio multi sunt si
miles inter quos non est inuidia ergo similitudo
non est causa inuidie. ¶ Ad primam nego ante- Solutiões.
cedens et ad probationem nego consequentiam
similitudo enim cum appetitu glorie et timore p
ditionis huiusmodi glorie causat tristiciam et i-
uidiam ipsa autem sine huiusmodi appetitu glo
rie et timore perditionis causat concordiam et de
lectationem nichil enim vt sepe dictum est pro-
hibet aliquid cum vna causa causare vnum et ip
sum per se aut cū alia cā causare oppositum. Ad
secundam concedo antecedens pro vtraqz parte
et nego consequentiam cuz primo quia non sola
similitudo est causa inuidie sed multe alie cause
eam inducunt puta cum opprobrium est senio-
ribus eos carere bonis illis que iuuenes possidē
tum secundo qr non tantum similitudo inexistēs
est causa inuidie sed etiā ea quam decuit vel opor
tuit inesse lz ergo senes sint iuuenibus dissimiles
etate qr tamen decuit eos esse similes aut multuz
excellere in sapientia et tamen multum ab eis in
illo bono deficiunt et non sunt similes ideo inui-
dent iunioribus etate similitudo ergo et aliquan
do dissimilitudo est causa inuidie circa eos quos
decuit et oportuit excellē. q autē dissimilitudo sit
aliquando causa inuidie patet per glosaz ad ro.
.i. ita dicentem inuidus dr qui alterius felicita-
te torquetur et sic inducitur in duplicem passionē
cum aut q ipse est altum esse non vult aut alium
videns meliorem dolet se non esse consimilem est
tamen ibi aliqua similitudo puta consimilis stu
dii professio et hoc sufficit pro intentione Arist.
vbi tamen est pro maiori parte paritas similitu-
dinis cum appetitu glorie in vtroqz est causa ma
xime inuidie vbi autē in aliquo alio disparitas aut
in pluribus nec similitudo nec disparitas in bo-
no de quo est inuidia et cū appetit9 glorie non est
causa maxime inuidie sed est tantuz causa inuidie
in illo qui propter huiusmodi disparitatem non
excellitur vel nō equatur ab alio nisi cum oppro
brio suo verbi grā inter iuuenem et senē est disp̃i
tas etatis lō si iuuenis equalē seni aut eū notabi
liter excedat in sapientia iuuenis nō ob hoc inudz
seniori sed eō. Ad terciaz ꝯcedo q similitudo nō
est causa adequata et totalis inuidie sed cuz ea cō

curris appetitus glorie et timor perditionis eius ¶ Contra decimam conclusionē arguitur sic no-

Cōtra deci-mā 7clōnē

litio boni proximi habens pro fine gloriam no-stram hoc est inq̄ztum est diminutiuum glorie no-stre non pertinet ad superbiā nec ad irā nec ad accidiam/nec ad gulam/nec ad luxuriam/nec ad auariciam ergo pertinet ad inuidiam cōseq̄ntia tenet quia secundum auctores sacros omnia pec-cata sub aliquo istorū septem peccatorum conti-nentur. ¶ Ad hanc rationem concedo q̄ non

Solutio.

continetur sub aliquo predictorū peccatorum sed reducitur ad inuidiam non quia sit inuidia pro-prie et stricte accepta s3 quia est causa proxima in-uidie non contenta sub aliquo predictorum pec-catorū est enim actus ille proprie actus timoris sed quia timor non est nomē peccati eo q̄ aliquis timor est ordinat⁹ et aliquis inordinatus ideo cū nullum gen⁹ peccati nomine timoris significetur act⁹ ille qui proprie est timor reducitur ad pctū inuidie non q2 sit inuidia proprie sed quia est cau-sa prima inuidie sub nullo alio gn̄e pcti contētu.

Cōtra quar-tū correla-rium.

¶ Contra id quod dictum est in quarto corela-rio secunde conclusionis scilicet q̄ seniores inui-dent iuuenibus etc. Arguitur primo sic memoria bonorum habitorū est causa delectationis ergo non est causa tristicie ergo non est causa inuidie ergo non inuident seniores iunioribus ꝑpter cau-sam dictam. Secundo habet Aristote. secūdo re-thorice q̄ inter similes etate est inuidia sed iuue-nes et senes non sunt etate similes ergo inter eos

Solutiōes.

non est inuidia. ¶ Ad primam concedo antece-dens et nego consequentiam licet enim memoria bonorum habitorū per se sit causa delectationis tamen memoria bonorum habita cū apprehen-sione q̄ iuuenes hn̄t bona consimilia vel maiora est causa tristicie inq̄ztum vt dictum ē hoc est seni-bus opprobriosum et vituperabile et diminutiuū sue fame hec aūt tristicia est causa tristicie que est inuidia. Ad secundam concedo antecedens sed cum hoc stat quod inter non similes etate etiā est inuidia licet non tam frequenter mutua et hoc ꝑ-pter causam dictam vt enī dictum est dissimilitu-do et similitudo est causa inuidie in eo cū oppro-briosū est non excedere alterum notabiliter. Ra-tio ante oppositū soluta est ex dictis.

Q Ueritur scdo vtrū

inuidia sit peccatum mortale. Argui-tur q̄ non inuidia nulli virtuti cōtra-riatur cum contrarietur tantū nemesi que est pas-sio et non virtus ergo inuidia nō est peccatū mor-tale. In oppositū Arguitur per illud ad Gal. v. non efficiamur inanis glorie cupidi inuicem pro-uocantes inuicem inuidentes ¶ Notandū q̄ sicut

Nolumus bonū proxi-mū quintu-pliciter.

supra dictum est possum⁹ nolle bonum proximi multipliciter vno modo per modum vindicte. se-cundo modo quia proxim⁹ est tali bono indign⁹ et actus talis ꝑprie vocatur nemesis. tercio modo quia malemus illud nobis inesse et iste actus pro-prie est zelus. quarto modo quia timemus ne si ꝑ-ximo bene sit nobis male sit siue in bonis corpo-ris siue in bonis fame et glorie siue in bonis for-tune vel quibuscūis aliis et iste act⁹ ē act⁹ timoris. quinto mō quia nolumus bene esse ꝑximo et vt di-ctum est hoc est proprie inuidia. ¶ Prima con-

Pria 7clo

clusio aliquod tristari de bonis alterius inq̄ztum ex eo nobis prouenire potest ad nocumentū mo-do supradicto est peccatū et aliquod non Prima pars patet quia tristicia de promotione viri do-cti et boni et iusti ad episcopatum quo est dignus quia scilicet timemus ne cum promotus erit ipse castiget et corripiat iniquitates nostras est pecca-tum igitur. Secundo tristari de profectu alteri⁹ in sapientia timemus ne quia ille proficit in sapi-entia diminuatur fama et gloria nostra est malū igitur. Antecedens patet quia hoc modo tristari est q̄ztum in nobis est impedire ne talis consequa-tur sapientiam cui diligenter incūbit ne etiā con-sequatur gloriam in sapientia qua ipse est dignus sed constat q̄ hoc est peccatum igitur. Secunda pars patet auctoritate Grego. xxij. mora. dicētis euenire plurimum solet vt nō amissa caritate ini-mici nos ruina letificet et rursum gloria eius sine inuidie culpa nos contristet cū et ruente eo quos-dam bene erigi credimus et proficiente illo pleros-q̄ iniuste opprimi formidamus. Secundo iube-mur odire patrem et matrē fratres et sorores cū retrahunt nos a preceptis et mandatis christi er-go possumus rationabiliter tristari de promotio-ne et erectiōe eorū a quibus iniustā oppressionē timemus imo etiā possumus rationabiliter pro-motionem eorum impedire si estimatio nostra sit multū verisimilis. Dico ergo q̄ tristicia illa qua verisimiliter pro bene esse proximi timemus iniu-ste opprimi vel detrimentum in aliquo pati est ra-tionabilis et sine peccato. Si autē non timetur iniusta passio nocumenti tunc non videtur excusa-ri a peccato. ¶ Secunda cōclusio tristicia de bo-

Scda 7clo

no proximi ex eo quod malem⁹ nobis bonum il-lud inesse non est peccatum. Pro quo suppono q̄ huiusmodi bonum sit tale q̄ ego et proxim⁹ illud bonū rationabiliter et sine vicio possidere possu-mus vt beneficiū vel officium vtercū est dignus et ista tristicia vocatur zelus secundum Aris. sive se-cundum aliam translationem emulacio secundū q̄ emulatio dolor est quidam quoniā bona et ho-norabilia que ipse quocū assequi posset natura si-milibus adesse videntur non quoniam aliis assunt sed quoniam non ipsi. Hec cōclusio probatur au-ctoritate Aris. dicentis ibidē ideocū et probi est emulatio et proborū Tho. vero dicit q̄ si iste zel⁹ sit de bonis honestis ē laudabilis secundū illud Apos. prime cor. xiiij. Emulamini spiritualia Si autem sit de bonis temporalibus potest esse cum peccato et sine peccato hec opinio videtur michi cō-tradicere Aristote. qui vniuersaliter ponit zelum esse boni moris et iñ inter bona zelabilia siue emu-labilia non solum ponit virtutes sed etiam bona temporalia ita dicens si autem sunt zelabilia ho-norabilia bona necessarie virtutes esse tales que-cūcū aliis proficua et benefactiua. i. ad benefa-ciendū opera honorant enī beneficos et bonos et se-quitur Et corū honorū fruitio est proximus velut diuicie et pulchritudo magne sanitate. Ex his a-paret q̄ Aris. enumerat bona tēporalia inter bo-na zelabilia et tamen dicit vniuersaliter zelum esse

se boni moris. Ad apos. aūt respōdeo q ipse consulit bona spiritualia emulanda esse nō quia bonorum spiritualium zelus sit peccatum sed commune zelus spiritualium tanto. est melior q̄zto spiritualia meliora sunt temporalibus. [Tercia pclo] ¶ Tercia conclusio tristicia de bono alteri9 ex eo q ille sit tali bono indignus non est peccatuz hec autē tristicia secundum Arist. vocatur nemesis quaz nouus translator vocat indignationez. Probat̄ hec conclusio auctoritate Arist. qui nemesim dt esse boni moris secundo eth̄ reth̄o . dicit q tristari de malo eorum qui sunt indigni doli malo quaz tristicia appellat misericordiam contristari de prosperitate eoruz qui indigni sunt ambo sunt boni moris Et vt dt Arist. non est nemesis siue indignatio de bonis virtutum qr nullus indignatur siue nemesim habet contra proximum si iustus ē aut fortis aut virtutem aliq̄z habet sicut nec de contrarijs malis est misericordia sed nemesis eit de diuitijs potentia et talibus que digne et indigne possideri possunt. Secundo probatur rōne Arist. tristicia de malo proximi quo est īdignus est laudabilis quod etiaz confirmant omnes sacri doctores ergo tristicia de bonis proximi quibus ipse ē indignus est laudabilis. Tercio nemo est q̄ nō rationabiliter tristari possit de eo quod si ī facultate sua esset impedire posset rōnabiliter sed si in facultate viri boni et iusti esset impedire talem īdignum a talis boni assecutione ipse rotionabiliter euz impedire posset immo vt vt sic cooperaret̄ peccaret sicut prelatus peccat conferendo bñficium ei quem scit indignus igitur. Quarto vir bonus et iustus scit q astinentia huiusmodi bonoruz cōmuniter facit indignos de indignis indigniores ergo rōnabiliter potest tristari cum videt hmōi bona indignis adesse Et ideo satis miror opinionē Tho. in hac pte satis apte rephēdentis Arist. qui vt dt considerauit tantum ista bona temporalia secundum se prout scz possunt magna videri non respiciendo ad eterna. Et addit Tho. hāc tristiciam esse i sacra scriptura prohibitam quod non reputo verum vel latius patebit responden- [Quarta pclo] do ad ea dbus hoc ipsum pbare conat̄. ¶ Quarta conclusio non omnis tristicia qua q̄s tristatur de bonis proximi ex eo q proximus excedit eū in bonis est peccatum probatur conclusio ponendo q sint duo viri verus theologus et alter hereticus quorum vterq̄ nititur inducere multitudinem ad sibi credendum et ille qui est hereticus excedat alium in fama lz non in vera scientia et qr excedit eum ī fama multos trahit ī heresim suā et retrahit vi veritatis tunc theolog9 Ḋns iuste et rōnabiliter doles q alius excedit euz in fama. Secūdo vt pariū doct9 et garrulus alī excedit in fama et nomie doctiorem vt satis innuit Quintilianus institutionibus vbi querit quare eruditi frequenter indicantur ingeniosiores eruditis vbi in substantia rñdet hoc contīgere qr tales dicūtaz ptinētia proposito q̄z impertinētia Erudit9 aūt qr sola ptinentia loqtur lō pauca dt sed iste excessus non fit sine iniuria viri docti eum ergo quis posset tristari de omni īiuria sibi illata non quod tristicia absorbente et inuoluente sed potius excel-

lente sequitur q licitum est tristari aliq̄ñ q proximus excedit nos in bonis Eodēmodo potest magni de fama et prosperitate ypocrite de q̄ vt bonus et iustus potest tristari rōnabiliter q excedi- tur ab eo in talibus Nec hmōi tristicia inuidia [Quinta pclo] est vt satis patet ex dictis in precedenti questiōe. ¶ Quinta conclusio tristicia de bonis proximi ex eo precise q sibi nolimus bene esse semper ē peccatum. Probatur per Arist. secundo reth̄o. qui ī multis locis dt inuidiam semper esse mali moris sed hmōi tristicia est inuidia vt ptz ex dictis in p̄cedenti questione. Secundo ōis quia non vult bene esse proximo non qr indignus sit neq̄ qr nocumentum inde timet sed gr̄a eius tantum peccat sed ōis qui tristatur de bōo proximi modo dicto vult non bene esse proximo gr̄a eius ergo omnis talis peccat Maior patet qr talis non diligit p̄ximum cōmodo quo ex precepto diuino tenet̄ eū [Sexta pclo] diligere qr ex precepto diuino sic tenemur diligere proximum qr velimus sibi bene esse. ¶ Sexta conclusio Omnis inuidia est peccatum ptz ex [Septia cōclusio.] precedēti conclusione. ¶ Septima conclusio omnis inuidia est peccatuz mortale. Probatur omne illud est peccatum mortale quo non volumus proximo id quod tenemur sibi velle ex precepto caritatis sed per īuidiam nolumus p̄ximo id q̄d tenemur sibi velle ex precepto caritatis eum nolumus sibi bene etiam simpliciter et absolute ꝗ̄ ita sit igitur ōis inuidia est petm̄ mortale Nec ratio quam ad hanc conclusionem inducit Tho. sufficit. arguit eñi sic inuidia contrariatur caritati per quam est vita aīe spiritualis secundū illud 1. Jo. tertio nos scimus quoniam translati sum9 de morte ad vitam qm̄ diligimus fratres verum q eū scz caritatis et inuidie obiectum est bonuz proximi sed secundum 2rium motum nam caritas gaudet de bono proximi inuidia autem de eodem tristatur ergo īuidia ex suo genere est peccatū mortale. Ista ratio nullomodo concludit per eam eñi probaretur tam faciliter q nemesis ⁊ zelus sunt peccata mortalia et contrariant̄ caritati qr nemesicus et zelator tristant̄ de bono proximi et nemesis et zelus habent idem obiectum cū caritate secundum contrarium motum ex eo q caritas gaudet de bono proximi ⁊ nemesis et zelus tristantur de eodem. Tū secundo qr non q̄cq̄d cōtrariatur opi caritatis est peccatum mortale sūt eñi aliqua opa caritatis ad que non tenemur de necessitate precepti sicut osculum leprosi passio eiusdem proprijs manibus ⁊ alia opera supererogationis ⁊ opera talibus contraria nō sūt peccata mortalia ideo ex vi illius antecedentis non potuit concludere Thom. inuidiam esse peccatū mortale. Secundo probatur conclusio per illud Job. v. paruuluz occidit inuidia q̄d exponit Gre. de īuidia et morte spirituali sed mors spiritualis est peccatum mortale igit̄ q̄zuis tamen dicta au- [Cōtra terti am pclonē.] ctoritas exposita sit etiam de morte temporali. ¶ Contra tertiam pclonem arguitur rationibus Tho. pmo sic tpālia bona comparata eternis parua sunt ꝙ non debz vir iust9 tristari ex eo q insunt prauis et īdignis Secundo bona temporalia perueniunt ad īdignos ex iusta vel ordi-

nacione disponentis ea ad corruptionem vel ad
damnationē eorū sed vir iustus gaudere debz q̄
impleat dei ordinatio ⁊ nō tristari igitur. Tertio
arguitur per illud Psal. noli emulari ī malignā
tibus neq̄ʒ zelaueris facientes iniquitateʒ. Quar
to per illud eiusdem pene effusi sunt gressus mei
quia zelaui super iniquos pacē peccatorū videns
Quinto sicut se hn̄t eterna bona ad temporalia
ita se habent iusti ⁊ digni ad indignos ergo per
locū a transmutata ꝓportiōe sicut se hn̄t eterna
bona ad iustos ita et tp̄alia ad iniustos sed iusti⁹
dignus est eternis ergo iniusti⁹ dign⁹ est tempora
libus ⁊ per ꝯn̄s non est tristandū si bona tempo
ralia indignis insunt. Sexto arguit̄ per Crisos.
super epistolaʒ ad hebreos omel. quinta dicenteʒ
Nemo videns malignoꝝ prosperitateʒ turbetur
non est hic retributio malignitatis ⁊ virtutis. qn̄
itaq̄ʒ videmus malignum florere non subruamur
et quādo videmus bonum mala pati non turbe
mur. Septimo nō debet vir iustus tristari q̄ ma
lus de paucis bonis que fecit oportet paucis bo
nis retributōeʒ accipiat sed cū īdign⁹ ꝓsperitate
affluit accipit retributionē de paucis illis bonis
q̄ fecit igit̄. Minor pʒ per illud eiusdē Crisos. ī eo
deʒ loco dicentis Est ⁊ alia ratio q2 non pōt ma
lus ī omnib⁹ esse malus sed hʒ aliq̄ bona neq̄ʒ bo
nus in oībus esse bon⁹ pōt sed hʒ aliqua peccata
Quando ergo ꝓsperitatē hʒ malus ꝓ illis pau
cis bonis retributionē hic accipit malo capiti sui
q2 illic plenius puniet̄ bonus aūt ideo hic punit̄
vt oībus expiatis delictis ꝓbat⁹ ⁊ purgat⁹ hinc

Solutiōes. exeat. ¶ Ad primū concedo aīm ⁊ nego ꝯn̄aʒ q2
licet sint patria his rn̄ parui sunt īdigni ⁊ boni di
gni Et vltra dicit̄ q̄ licet tristari de iīs que parua
sunt ī cōparatione ad maiora ⁊ meliora q̄ tn̄ sunt
absolute magna. Ad secundū cōcedo aīs ⁊ nego
ꝯn̄aʒ pro intellectu tamen distinguo ꝯn̄s ⁊ dico q̄
duplex est tristicia quedā est absorbēs ⁊ inuoluēs
et de ista cōcedo ꝯn̄s alia est tristicia excitans ad
iuste ⁊ rationabiliter īpediendū illud de quo tri
stamur et de hac tristicia ego nego ⁊ cū dicitur q̄
vir iustus gaudere dʒ q̄ īplentur dei ordinatio di
q̄ licet vir iust⁹ teneat̄ non resistere ordinationi
quaʒ scit esse ordinationē dei principaliter nō tenet̄
tn̄ gaudere de ordinatione dei īmo tenet̄ aliqn̄ cō
trarium verbi gratia ordinauit de⁹ petrū esse dam
nandū ego tn̄ teneo : niti vt petrus iuste ⁊ religio
se viuat ⁊ sic viuendo dānationē euitet. Ex ordi
natione etiam dei est q̄ iste sit pauper ⁊ indigens
et multa indigne paciat̄ ⁊ tn̄ cōstat q̄ de hoc ego
non debeo gaudere sed poti⁹ tristari ⁊ misereri sui

Aliquē tristari de ordinatiōe diuina dupl̄r intelligitur. ¶ Aduerte preterea q̄ aliquē tristari de ordina
tione dei pōt intelligi multipliciter. Uno mō sic
q̄ quis tristet̄ ⁊ moleste habeat q̄ de⁹ sic ordina
uit ⁊ tunc dr̄ q̄ eorū que ordinat quedaʒ sunt que
ordinat per modum legis precepti ue ꝓhibitiū re
tributiue vel permissiue ⁊ tn̄ verū est q̄ ordinatio
nes dei non dn̄t nobis esse moleste aut displicētes
sicut nulli sine peccato displicere pōt q̄ deus offē
dentibus eū mortaliter eternā dānationē retribu
at alia sunt que ordinat in particulari et non per
modum legis vt dānationē istius hoīs vel illius
electioneʒ istius vel illi⁹ ⁊ ista sine peccato displi

cere pn̄t quia multa talia sic ordinat deus q̄ non
vult ea nobis placere sed vult q̄ nobis nō displi
ceant displicentia absorbente ⁊ inuoluente multa
enim sunt volita a deo q̄ sufficit nos equanimiter
ferre nec oportet q̄ cū gaudio ⁊ sine omni tristici
a feram⁹ ꝑ hec eūm argumēta oīno eodēm mō ꝓba
retur q̄ neq̄ʒ misericordia neq̄ʒ zelus sūt boni mo
ris quia ea de quib⁹ tristamur ꝑ misericordiā ⁊ ze
lū sunt ex ordinatione dei Similiter probaret̄ q̄
oīs timor esset peccatū. Ad tertiā ⁊ quartā respō
deo q̄ psal. accipit zelare pro imitari ac si diceret
neq̄ʒ zelaueris. i. imiteris facientes iniquitatem ⁊
zelant sup iniquos ideʒ est ac si diceret volui imi
tari iniquos ex eo q̄ ego videbā eos viuere ī pa
ce ⁊ aī ꝓsperitate florere ⁊ ideo Aug. in expositiōe
illius psalmi suadens eos nō esse imitandos ꝓpter
hoc ita ait videamus istos eē felices sūt fugiam⁹
eum felices sūt nō imitemur nec a dn̄o deo nostro
talia nobis ꝓ magno optem⁹ quā ista accipere me
ruerūt q̄ illi nō seruiunt. Ex qb⁹ pʒ q̄ ꝓpheta in
illis verbis ait se pene errasse ⁊ lapsū esse q2 voluit
imitari īiquos ex eo q̄ in hoc mūdo florebāt ⁊ nō
q2 tristabat̄ de ꝓsperitate eoꝝ q̄ si qs putz hoc mō
exponēdū tūc exponēdū ē de tristicia absorbēte ⁊
īuoluēte ac si diceret pene effusi sūt gressus mei q2
ego vidēs pacē ⁊ ꝓsperitateʒ petōꝝ. Zelaui sup
iniquos. i. ita tristat⁹ sum vt tristicia me ꝓsus absor
beret ⁊ me impelleret relinquere viā ⁊ mādata do
mini ⁊ semitā peccatorū seq̄ vt simili ꝓsperitate
affluerem. Ad quītā nego aīs in bonis eīn seu tē
poralibus seu eternis scd̓m q̄ bona sūt aliqd est
bonitatis in īdignis aūt nihil scd̓m q̄ hmōi meri
ti ⁊ dignitatis ⁊ ideo iusti se hn̄t ad īiustos nō si
cut eterna bona ad tēporalia sʒ sicut bona ad ma
la nec ad hec valet prima ꝯn̄a ⁊ dato q̄ valeat nō
valet scd̓a q2 non est ibi similitudo vniuersalis et
oīmoda sed ꝑticularis tn̄. Ad sextā dico q̄ Criso
stom⁹ nō accepit ibi turbari vniuersaliter ꝓ trista
re sed ꝓ tristari tristicia inuoluente ⁊ absorbente
que fit cum vel deserunt̄ boni ꝓpter eā que alias
fecissent vel cōmittunt̄ mala q̄ alias cōmisissent
⁊ hāc acceptionē sig̃t Crisosto. cū addit qn̄ itaq̄ʒ
videm⁹ malignū florere nō subruamur Ad septi
mā cōcedo aīs de tristicia absorbente. de tristicia
vero excitāte nego q2 licet de facto ita sit q̄ mal⁹
hʒ aliq̄ bona ꝓ quib⁹ remuneratur ista tn̄ ⁊ nobis
⁊ multis aliīs sūt occulta bona aūt iustorū mani
festa sūt Et ideo bn̄ possum⁹ tristari sed nō decen
nos tristicia absorbente inuolui ⁊ preterea debe
mus tristari propter eas si credamus q̄ hoc sit vt
eoꝝ dānatio sit asperior. ¶ Contra sextā ꝯclusionē Cōtra sextā ꝯclusionē
arguit̄ sic primo auctoritate Hiero. ad quādā de
instructione filie dicentis habeat socias cū quib⁹
addiscat quib⁹ inuideat quorū laudibus mordeat̄
ergo non oīs inuidia est petū Scd̓o nō oīs trist
cia de alienis bonis ē peccatū sʒ inuidia oīs est tri
sticia de alienis bonis ergo nō oīs inuidia est pecca
tū. Minor pʒ per illud ꝓuerbiorū. xxix. cū ipsi sūt
ꝓserit principatū gemet popul⁹. Tertio aliquis
zelus est bon⁹ sed oīs inuidia est zelus quidā igit̄
aliqua inuidia est bona Maior pʒ per illud Psal.
Zelus dom⁹ tue comedit me. Quarto īuidia est
pena ergo inuidia non est culpa ꝯn̄a tenet q2 pena

diuiditur ꝯ culpam ⁊ añs, probatur p grego. q̄n
to moralius dicēte Cū deuictū cor liuoris putre-
da corrupit ipsa quoq; exteriora iudicant ꝙ gra
uis aīm vesania instigat color quippe pallore af
ficit occuli deprimunt mens accendit mēbra fri
gescūt fit in cogitatione rabies/fit in dentib⁹ stri
Solutiões. dor. ⁊c. ¶ Ad primam rūdet Thomas ꝙ ibi ac
cipit inuidia p zelo quo quis dr incitari ad pfi-
ciendū cum melioribus. Ista solutio non sufficit
vt credo immo p hanc auctoritatem Hieronimi
dicere pbat quarta pclo quaz supra ꝯ Tho. po
suimus q̄ vt ostendam do illud quod ait Quin.
p̄mo libro oratoriarꝫ īstitutionū de discernēdo pu
erorꝫ ingenio michi inqt ille videt puer quē laus
excitet/quem glīa iuuet/q̄ victus fleat/hic erit alē
dus ambitu/hūc mordebit obiurgatio/hunc ho-
nor excitabit/ q̄bus verbis desiderat Quinti. in
puero amorē glorie et honoris. Argno sic q̄ vult
Hiero. ꝙ filia illa mordeat laudibus aliarum et
Quī. ꝙ puer victus fleat et sic si nullus flet quis
victus nisi tristet ꝙ ab alio in aliq̄ bono excedit
nulli⁹ etiā mordet laudibus aliorꝫ nisi tristet ꝙ
ali⁹ excedit eū in aliquo bono laudabili sꝫ vir bo
nus et iust⁹ desiderat ꝙ puer erudiend⁹ victꝰ fle-
at ⁊ ꝙ aliorꝫ laudibus mordeat ergo vir bonꝰ de
siderat ꝙ hmōi puer tristet ꝙ excedit ab aliis in
bono aliq̄ quod est ꝯ Tho. vt patuit in quarta cō
clusione. Ideo dr ꝙ Hieronimus accipit ibi īui-
dere p tristari de eo ꝙ alius magis pficiat in di-
sciplina ⁊ eruditione mō dicto ⁊ non accipit inui-
dere vt est nomē vicii. Ad scdm dico ꝙ argumē-
tum peccat in forma nec ali⁹ defectus in coque-
rendus ē. assumit eñ maiorem particularez. Ad
tertiū oīno sīr respondeo ad minorem. ṫn dicit ꝙ
accepto noīe zeli proprie ipsa est falsa Ad quartaz
nego pñam et ad probationē nego pñaz non eñ
conditionatur pena culpe qr nichil idez sit pena ⁊
culpa sed qr alia est rō pene ⁊ alia culpe idez eñ
scdm ꝙ affligit iuuat est pena ⁊ scdm ꝙ deordinatū
Cōtra septi mazꝯclōnē est culpa. ¶ Contra septimam pclonem arguo
sic nihil qd est passio appetitus sensitiui ē pecca
tū mortale sed inuidia aliq̄ est passio appetit⁹ sen
sitiui q̄ ⁊ aliqua inuidia non est pecatū mortale.
Maior pꝫ qr in sensualitate non est petm̄ morta
le sed solū in rōne Scdo ī infantibus non ē pec-
catuz mortale sꝫ in infantibus est inuidia ergo a
liqua īuidia non est petm̄ mortale minor pꝫ per
Augus. in. i. cōfes. vidi ego ⁊ expertus sum zelā-
tez puerꝫ nōdū loquebat et intuebat pallid⁹ ama
ro aspectu collactaneū suum. Tertio omē pecca-
tum mortale ꝯriat alicui p̄cepto diuino sed īui-
dia nulli precepto diuino ꝯriat vt pꝫ discurrēdo
per singula igit. Quarto oē peccatū mortale ali
cui virtuti ꝯriat sed inuidia nulli virtuti ꝯriat q̄
inuidia non est petm̄ mortale Minor patet qr in
uidia ꝯriatur nemesi q̄ non est virtus sed passio.
Quinto multi tristantur de bono pximi qr nollēt
sibi bene esse q̄ non peccant mortaliter q̄ non om
nis īuidia est petm̄ mortale añs pꝫ de his in qui
bus subito ad apphensionem aliquaz consurgit
hec tristicia. Sexto si oīs inuidia ē petm̄ mortale
vel hoc esset ex gñe vel circūstantia si ex circūstan
tia q̄. cum alicui īuidie possit deesse talis circum-
stantia sequit ꝙ non oīs inuidia erit petm̄ mor-
tale si ex gñe et obiecto q̄ cum in p̄mo motib⁹ sit
idem gen⁹ et obiectum sequitur ꝙ p̄mi mot⁹ ad in
uidiam erūt petā mortalia. ¶ Ad p̄mā dr ꝙ ali Aliq̄d dici
quid dr petm̄ mortale dupliciter. Uno mō per se tur morta-
et intrinsece et sic pcedo maiorē. Alio mō extrin- le petm̄ du
sece et sic ego nego maiorē et ad minorē dico ꝙ a pliciter.
liq̄ inuidia est passio appetitus sensitiui et aliq̄ ē
actus voluntatis a q̄ prima denoīatur extrinsece
peccatū mortale. Ad scdam nego minorez lꝫ eñ
aliq̄ actus in fantibus sint similes inuidie non tñ sūt
inuidia qr non sunt act⁹ deliberati sed pcedūt ex
quibusdā inclinationib⁹ naturalib⁹ q̄litates cor
porales sequētib⁹. Ad tertiā dico ꝙ īuidia ꝯriat
precepto diuino de dilectione pximi qr inuid⁹ nō
exhibet pximo eam dilectionē q̄z tenet de necessi-
tate p̄cepti sibi exhibere. Ad quartū dicit ꝙ in-
uidia opponit caritati ⁊ mēsuetudini extēdēdo
nomen māsuetudinis et cum dicis ꝙ opponit ne
mesi q̄ est passio. Dico ꝙ actus nemes deliberat⁹
est actus virtutis sicut actus mīe deliberatus ē ac-
tus virtutis et cum dicis ꝙ est passio rñdeo ꝙ ac-
cepto noīe passionis vno mō nō sequit est passio
ergo non est virtus vl actus virtutis accepto vo no-
mine passiōis. Alio mō bene sequitur sed hoc modo
non de Arist. nemesim eē passionem de his acce
ptionib⁹ passionis tangit guillerm⁹ in quolibe-
tis et alias videbit ⁊ forte addent alij satis rōna
biliter. Solutio aūt quam ponit Tho. dicēs ꝙ ī
uidia ex parte obiecti p̄ncipal' opponitur mīe qr
obiectū mīe est malū et obiectū inuidie ē bonū ex
parte vo illius de cuius bono tristat opponit ne
mesi quia nemesi cuius tristatur est a bono eius
qui est indignus inuidus vero vt dicit de bono
eius qui est dignus non satisfacit sicut enim hoc
sit benedictum sicut nō tamen argumētum semp
manet in vigore quia sicut oponitur misericordie
sicut nemesi scdm tñ Aristo. tam mīa q̄z nemesis
sunt passiones vt pꝫ scdo retho. Ad q̄ntā dico ꝙ
quedā est tristicia non deliberata ⁊ de tali pcedo
oñs et nego pñam qr talis non ē inuidia. Alia ē
tristicia deliberata ⁊ de tali nego añs. oīs eñ tal'
est īuidia et q̄ sic tristant peccant mortaliter. Ad
sextā dico ꝙ btūs Tho. dr ꝙ īuidia est petm̄ mor
tale ex gñe suo qr ex rōe obiecti sui ꝯriat caritati
sed hoc nō paruā difficultatē habꝫ ex eo ꝙ neme
sis zelus ⁊ inuidia sunt circa idez obiectū ⁊ tñ vt
dictū est nemesis ⁊ zelus non sunt petā iō dico ꝙ
inuidia ex eo petm̄ ē mortale p qd a nemesi et za
lo differt et nō p id p qd eum eis conuenit. Cōue-
nit aūt hoc est ī tristicia de bono pximi et iō non
pōt defendi ꝙ ex hoc p̄cise sit peccatum mortale
qr est tristicia de bono pximi vt etiā pꝫ ex soluti
one p̄cedentis argumēti. Differt aūt ꝙ ē tristicia
deliberata q̄ aliqs tristat de bono pxī qr vult il
li male eē. Et ex eo est petm̄ mortale atq; hoc ad
omnē inuidiā reqrit vt patꝫ quare. ⁊c. Et de hoc
tactū est in ipsa septima pclōne. Hanc vltimam
solutionē tametsi auctor non pfecit: sed reliqt vbi
nie ꝙ ex hoc videtur tñ non improbabiliter sicut ta
scripta est compleri potuisse. Certa legētium iu-
dicio relinquimus nichil nostrum afferentes.

Finis.

Tabula

Egidius delfus: prior Sorbonicus
Ut morum sapias pulcherrima sensa bonorum.
Perlege martini scripta probata nimis.
Quid sanctis placeat: cicero quid senserit auctor.
Quicquid Aristoteles: hic didicisse queas.

Tabula.

Tabula questionum in presenti opere contentarum. Et primo.

Prima questio utrum temperantia sit virtus specialis. Folio .ij.
Secunda questio utrum temperantia sit virtus cardinalis. fo.iiij
Tertia questio utrum temperantia sit una virtus secundum speciem. fo.v.
Quarta questio utrum temperantia sit solum circa delectationes tactus et gustus. fo.vi.
Quinta questio utrum in concupiscentijs naturalibus possit esse peccatum. fo.viij.
Sexta questio utrum regula temperantie sit sumenda secundum necessitatem presentis vite. fo.x.
Septima questio utrum peccatum intemperantie sit maxime exprobrabile fo.xi.
Octava questio utrum omnis primus motus ad intemperantiam sit peccatum mortale fo.xiiij.
Nona questio utrum insensibilitas sit vitium. fo.xiiij
Decima questio utrum castitas sit virtus specialis. fo.xvij.
Undecima questio utrum quis possit in hac vita ita attingere perfectionem castitatis ut in eo sit omnis actus libidinis extinctus. fo.xix.
Consequenter agendum est de speciebus castitatis. Et primo de virginitate Circa quam queritur primo utrum ipsa consistat in integritate carnis. fo.xxi
Secunda questio utrum virginitas sit virtus fo.xxiiij.
Tertia questio utrum virginitas sit ceteris virtutibus excellentior. fo.xxvij
Quarta questio utrum virgo per violentiam corrupta virginitatem perdat. fo.xxix.
Quinta questio utrum virginitas gloriose virginis fuerit inter omnes excellentissima. fo.xxxiij.
Sexta questio utrum habituum et signorum exteriorum consideratio sit actus virginitatis. fo xxxvij.
Septima questio utrum viduitas sit virtus. fo.xxxix
Octava questio utrum ad statum viduitatis exigatur votum. fo.xl.
Deinde agitur de castitate coniugali Et queritur utrum actus reddendi debitum sit actus castitatis coniugalis. fo.xli.
Postquam dictum est de castitate dicendum est de luxuria Et primo in communi Et queritur utrum luxuria sit vitium capitale. fo.xliiij.
Secunda utrum tantum sint sex species luxurie fo.xlvi
Tertia questio utrum simplex fornicatio sit peccatum mortale. fo.xlviij.
Quarta questio utrum fornicatio sit peccatum gravissimum. fo.lij.
Quinta questio utrum in tactibus et in osculis sit peccatum mortale. fo.liiij.
Sexta questio utrum nocturna pollutio sit peccatum. fo.lvi.
Septima questio utrum stuprum sit species luxurie a ceteris speciebus distincta. fo.lix.
Octava questio utrum raptus sit species luxurie a stupro distincta et ab alijs speciebus luxurie fo.lxi.
Nona questio utrum adulterium sit species luxurie ab alijs distincta. fo.lxiij.
Decima questio utrum incestus sit species luxurie ab alijs distincta. fo.lxv.
Undecima questio utrum vitium contra naturam sit inter peccata carnis gravissimum peccatum luxurie fo.lxvij
Duodecima questio utrum inter omnia luxurie naturalis peccata incestus sit incestus gravissimum. fo.lxix
Tredecima questio utrum continentia sit virtus a castitate et temperantia distincta. fo.lxix.
Decima quarta questio utrum incontinens sit intemperante deterior. fo.lxx.
Consequenter agendum de abstinentia Et primo queritur utrum abstinentia sit virtus specialis. fo.lxxv.
Secundo queritur utrum omnis abstinentia sit facienda in pane et aqua. fo.lxxviij.
Tertio queritur utrum rigor abstinentie sit aliquando ita observandus quod deseri non debeat pro extrema necessitate. fo.lxxix
Quarto queritur utrum rigor abstinentie sit ita observandus ut cum per eam vita brevietur deseri non debeat. fo.lxxxij
Quinto queritur utrum ieiunium sit actus abstinentie. fo.lxxxiij.
Sexto queritur utrum diffinitio ieiunij in qua dicitur ieiunium est parcimonia victus abstinentiaque ciborum sit sufficiens. fo.lxxxv.
Septimo queritur utrum de necessitate ieiunij sit quod non sumatur refectio nisi post vesperas. fo.lxxxvij
Octavo queritur utrum omnes ad ieiunia ecclesie teneantur. fo.xc.
Nono queritur utrum obligatus ad ieiunium die ieiunij comedendo plusquam semel totiens peccet mortaliter quotiens comedit plusquam semel fo.xciij.
Decimo queritur utrum ecclesiasticorum ieiuniorum tempora sint convenienter assignata. fo.xcvi
Deinde agitur de gula Et queritur utrum gula sit peccatum mortale. fo.c.
Secunda questio utrum gula sit peccatum mortale fo.ci
Tertia questio utrum gula sit vitium capitale fo.ciij
Quarta questio utrum gula sit omnium peccatorum maximum. fo.cv.
Quinta questio utrum in hac vita mortali possit in aliquo totaliter gastrimargia extingui. fo.cvi
Consequenter agitur de sobrietate Et queritur primo utrum sobrietas sit virtus specialis. fo.cvij.
Deinde agitur de ebrietate Et queritur utrum ebrietas sit peccatum mortale. fo.cix
Secunda questio utrum ebrietas sit gravissimum omnium peccatorum. fo.cxij.
Tertia questio utrum peccata tempore ebrietatis commissa sint ebrio ad culpam imputanda. fo.cxiij.
Postmodum agendum est de mansuetudine que est species temperantie virtutis cardinalis Et queritur primo utrum mansuetudo sit virtus. fo.cxix.
Secundo queritur utrum mansuetudo sit potissima

me virtus ad temperantiam pertinens. fo.cxxij.
¶ Tertio queritur utrum mansuetudo sit virtus circa iras. fo.cxxiij.
¶ Quarto queritur utrum clementia sit species mansuetudinis aut eadem cum ea convertibiliter. fo.cxxiiij.
¶ Quinto queritur utrum zelus sit species mansuetudinis. fo.cxxvi.
¶ Sexto queritur utrum zelus sit virtus ad tuitionem religionis christiane necessaria. fo.cxxvij.
¶ Deinde tractatur de iracundia et primo queritur utrum iracundia sit peccatum mortale. fo.cxxix.
¶ Secunda questio utrum iracundia sit gravissimum peccatum. fo.cxxxij.
¶ Tertia questio utrum ira sit vicium capitale. fo.cxxxiiij.
¶ Quarta questio utrum passio ire sit pro statu huius vite totaliter extinguibilis. fo.cxxxvij.
¶ Quinta questio utrum crudelitas sit vicium clementie oppositum. fo.cxxxviij.
¶ Deinde agitur de odio et primo queritur utrum odium sit ab ira distinctum. fo.cxli.
¶ Secundo queritur utrum odium dei sit gravissimum peccatorum. fo.cxlij.
¶ Tertio queritur utrum omne odium proximi sit peccatum. fo.cxlvi.
¶ Quarto queritur utrum odium proximi sit inter peccata que sunt in proximum gravissimum peccatum. f. cxlix.
¶ Quinto queritur utrum odium sit vitium capitale. f. clij.
¶ Consequenter agendum de invidia Et primo queritur utrum invidia sit per se et directe contra bonum. fo.cliij.
¶ Secundo queritur utrum invidia sit peccatum mortale. fo.clvi.

¶ Finis tabule.

¶ Opus magistri Martini magistri Impressum Parisius sumptibus honestorum virorum Johannis petit et Ponceti le preux bibliopolarum alme universitatis parisiensis Anno domini millesimo quingentesimo undecimo xxij. die septembris finitur.